UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra pastorálních oborů a právních věd

Pastorální teologie a kanonické právo

MGR. PETR HRUŠKA, STL

PASTORAČNÍ RADY FARNOSTÍ V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII JAKO REALIZACE SYNODALITY V PASTORAČNÍ PRAXI

PARISH PASTORAL COUNCILS IN THE CZECH ECCLESIAL PROVINCE AS REALIZATION OF SYNODALITY IN PASTORAL PRACTICE

Dizertační práce – První svazek

HLAVNÍ TEXT

Tato verze je mírně opravenou verzí dizertace obhájené dne 11. 9. 2009

(stav oprav ze dne 14. 1. 2014)

Vedoucí práce: doc. Ing. Aleš Opatrný, ThD.

PRAHA 2009

PODĚKOVÁNÍ

Tímto chci vyjádřit poděkování všem, kteří jakýmkoli způsobem přispěli k uskutečnění tohoto dizertačního projektu. Především všem, kteří byli ochotni zúčastnit se s touto prací souvisejícího výzkumu: pracovníkům pastoračních referátů jednotlivých biskupství, kteří byli ochotni vyplnit průzkumný dotazník, členům i předsedům pastoračních rad, kteří mi nechali naživo nahlédnout do své práce, těm, kteří se mnou byli ochotni vést výzkumné rozhovory, i všem, kteří vynaložili čas a energii na vyplnění dotazníků či na jinou formu reakce. Také bych chtěl poděkovat i svému faráři Petru Bauchnerovi a všem členům pastorační rady chebské farnosti, kteří nejen že mi dávali dostatek prostor k dokončení této práce, ale především dovolili, abych si některé ze svých pracovních teorií experimentálně ověřoval na nich samotných. Velmi také děkuji mnoha chebským farníkům a dalším přátelům, kamarádům a známým, především pak rodinám mé sestry Jany a bratra Michala, že během mého čtyřletého zápasení s tímto projektem tolerovali, že jsem na ně měl možná méně času, než by potřebovali. Dík samozřejmě patří i vedoucímu této dizertační práce, doc. Ing. Aleši Opatrnému, ThD., a to především za jeho neustálý refrén všech svých komentářů: „krátit, krátit, krátit“. Moje vděčnost nakonec patří i mým rodičům, které jsem během práce na této dizertaci měl tu milost doprovodit do Božího království a kteří mě až do posledního okamžiku podporovali jak slovem, tak příkladem a modlitbou.

Petr Hruška

Tímto také děkuji Grantové agentuře Univerzity Karlovy za finanční podporu tomuto výzkumnému projektu, který byl částečně financován za podpory interního grantu UK, registrační číslo 378/2006.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem dizertační práci vypracoval samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedl veškeré informační zdroje, které jsem pro její zpracování použil.

V Chebu dne 31. května 2009 *Mgr. Petr Hruška, STL*

Dizertace obhájena na KTF UK Praha dne 11. září 2009
oponenti: Prof. Pavel Ambros, Th.D., Ing. Dr. Alois Křišťan, Th.D.

ANOTACE - ANNOTATION

PASTORAČNÍ RADY FARNOSTÍ V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII JAKO REALIZACE SYNODALITY V PASTORAČNÍ PRAXI

Předkládaná dizertace se ve světle dnešní praxe pastoračních rad farností v české církevní provincii snaží prozkoumat různé modely a přístupy k práci pastoračních rad farností, teologicky je reflektovat z hlediska realizace synodality v církvi, naznačit některé možnosti synodálního chápání služby pastoračních rad a nabídnout některé praktické podněty pro podporu jejich služby v diecézích, aby pastorační rady farností mohly být účinnými nástroji pastorační služby farností jakožto učednických a sloužících komunit, které jsou na „společné cestě" (*syn-ódos*) do Božího království v kontextu dnešní společnosti.

Srdcem celé dizertace je „prakticko-teologická reflexe" v páté kapitole založená na tvůrčím dialogu pramenů prezentovaných v kapitolách předchozích: (1) „kontextových východisek", (2) „situační reflexe", (3) „teologických základů" a (4) „organizačních inspirací". Navazující „strategicko-praktická perspektiva" zachycená v kapitole šesté pak vše zaostřuje zpět do pastorační praxe tím, že navrhuje formulaci „vize synodálně chápané pastorační rady farnosti" a načrtává model „strategie podporovaného růstu" takovýchto pastoračních rad, který je „šitý na míru" pastoračnímu kontextu diecézí české církevní provincie.

Celek této dizertace se tak snaží přispět k rozvoji takových pastoračních rad v české církevní provincii, které lze přirovnat k živému, trojičně inspirovanému, v každé farnosti přítomnému „tříbarevnému zrcadlu", ve kterém se církev chápaná jako „tančící ikona Trojice" může „shlížet", podle kterého se může „přičesávat" a s pomocí kterého se může „učit příslušné taneční kroky", aby mohla být součástí „trojičního kolového tance".

Klíčová slova: pastorační rada, farnost, synodalita, pastorační praxe, trinitární perspektiva, communio-ekleziologie, teorie organizace, praktická teologie

PARISH PASTORAL COUNCILS IN THE CZECH ECCLESIAL PROVINCE AS REALIZATION OF SYNODALITY IN PASTORAL PRACTICE

The main aim of the thesis presented with the title above is to reflect the pastoral practice of the parish pastoral councils in the Czech ecclesial province in the light of a theology of synodality and some newer perspectives of organization theory, to indicate some possibilities of a synodal understanding of the ministry of pastoral councils, and to inspire for a process of supporting this ministry in the context of Czech dioceses.

The heart of the whole thesis is the „practical-theological reflection" in the fifth chapter, which contains the outcomes of the creative dialogue of all the sources presented in the preceding chapters: the sources of the (1) „contextual groundwork", (2) „situational reflection", (3) „theological foundations", and (4) „organizational inspirations". The „strategic-practical perspective" in the sixth chapter focuses the whole reflective process back to the pastoral practice. A vision of a synodal comprehended parish pastoral council was proposed and some cornerstones of a developmental strategy for initiating this kind of pastoral councils in a diocese were laid down.

In this way, the whole of the dissertation project strives towards a goal of contributing to the development of such pastoral councils in the Czech ecclesial province that it would be possible to compare to a mental picture of a living, Trinitarily inspired „three-colored mirror", in which the church, figuratively comprehended as a „dancing icon of the Trinity", could „contemplate" the image of herself, according to which she can „arrange her hair", and with the help of which she would be able „to learn the appropriate dance steps", to be able to participate in the „circle-dance of the Trinity".

Keywords: parish pastoral council, synodality, Trinitarian perspective, communio-ecclesiology, organization theory

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ ... 3
ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ ... 3
ANOTACE - ANNOTATION ... 4
OBSAH ... 5
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK ... 10
OBRÁZKY POUŽITÉ V TEXTU A V PŘÍLOHÁCH ... 10
TABULKY POUŽITÉ V TEXTU A V PŘÍLOHÁCH ... 10
PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK ... 11

ÚVOD ... 13
TÉMA A MOTIVACE ... 13
Volba tématu a jeho očekávaný přínos ... 13
Název dizertace a definice tématu ... 14
Osobní předporozumění autora ... 16
Literatura zpracovávající téma ... 18
Cíle dizertačního projektu ... 19
Celkový přístup ke psaní dizertace ... 19
METODOLOGIE DIZERTACE ... 20
Určení vědního oboru a disciplíny ... 20
Metodologická východiska ... 21
Základní metodická struktura prakticko-teologického procesu ... 23
Základní strategie výzkumu a tvorby teorie ... 26
Vnitřní dynamika výzkumu a způsoby získávání dat ... 27
SCHÉMA DIZERTAČNÍ PRÁCE ... 29
Svazek první: Hlavní text dizertace ... 29
Svazek druhý: Přílohy dizertace ... 30

KAPITOLA 1. KONTEXTOVÁ VÝCHODISKA PRF V ČECHÁCH ... 31
1.1 PRF V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII V HISTORICKÉM KONTEXTU ... 31
1.1.1 Od války do Pražského jara ... 31
1.1.2 Pražské jaro a Dílo koncilové obnovy ... 32
1.1.3 Další pastorační podněty před rokem 1990 ... 34
1.1.4 Některé vlivy po roce 1990 ... 35
1.1.5 Souhrn: PRF a zápas české církve o synodální tvář ... 36
1.2 PRF V KONTEXTU DOKUMENTŮ UČITELSKÉHO ÚŘADU CÍRKVE ... 36
1.2.1 Teologický základ pro práci pastoračních rad ... 37
1.2.2 Smysl ustavení pastoračních rad a jejich úkoly v církvi ... 38
1.2.3 Zaměření pastoračních rad a možné oblasti a roviny jejich působení ... 40
1.2.4 Povinnost či možnost založení rad a podpora jejich činnosti ... 42
1.2.5 Formální charakter a kompetence pastoračních rad ... 43
1.2.6 Skladba, kritéria výběru a způsob výběru členů pastoračních rad ... 45
1.2.7 Předsednictví, funkční období a způsob práce pastoračních rad ... 46
1.2.8 Pastorační plánování v církevních dokumentech ... 49
1.2.9 Souhrn: Základní profil PRF v nauce církve ... 56
1.3 PRF V KONTEXTU NĚKTERÝCH ZAHRANIČNÍCH ZÁPASŮ O JEJICH POJETÍ ... 59
1.3.1 Spolková republika Německo ... 60

1.3.2 Spojené státy americké 69
1.3.3 Irsko a Velká Británie 85
1.3.4 Souhrn: Inspirace, výzvy a slepé uličky PRF v zahraničí 90
1.4 PRF V KONTEXTU PASTORAČNĚ-TEOLOGICKÉ LITERATURY V ČEŠTINĚ 93
1.4.1 Monotematické odborné práce o pastoračních radách 93
1.4.2 Zmínky o PRF v odborné prakticko-teologické literatuře 98
1.4.3 Publikace určené pro pastorační praxi zahrnující téma PRF 102
1.4.4 Souhrn: Velmi slabá podpora PRF skrze písemné materiály v češtině 109
1.5 SHRNUTÍ: KONTEXTOVÁ VÝCHODISKA PRF V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII 111

KAPITOLA 2. SITUAČNÍ REFLEXE PRF V ČECHÁCH 113
2.1 PRF V ČECHÁCH VE SVĚTLE DŘÍVĚJŠÍCH VÝZKUMŮ 113
2.1.1 Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003 113
2.1.2 Pastorační rady farností v plzeňské diecézi před rokem 2003 116
2.1.3 Souhrn: Poznámka k výsledkům dřívějších výzkumů 118
2.2 PRF V ČECHÁCH A JEJICH PODPORA ZE STRANY DIECÉZNÍCH CENTER 118
2.2.1 Počet pastoračních rad v českých diecézích 119
2.2.2 Podpora skrze normy partikulárního práva 119
2.2.3 Podpora PRF skrze osobní péči, formační příležitosti a nabídku materiálů 120
2.2.4 Verbální a virtuální podpora PRF z diecézních center a webových stránek 121
2.2.5 Začlenění práce PRF do širších pastoračních struktur 125
2.2.6 Pojetí PRF zastávané v diecézních centrech 128
2.2.7 Souhrn: Většinou velmi slabá podpora PRF z diecézních center 128
2.3 PRF V ČECHÁCH V KONTEXTU PARTIKULÁRNÍHO PRÁVA 129
2.3.1 Stanovy PRF jednotlivých diecézí a historie jejich vzniku 130
2.3.2 Stanovy PRF v plzeňské diecézi 131
2.3.3 Různé „vývojové větve“ stanov PRF v jednotlivých diecézích 136
2.3.4 Původ stanov PRF plzeňské diecéze a jejich srovnání s předlohou 140
2.3.5 Souhrn: Rozporuplný vliv partikulárního práva na práci PRF v Čechách 142
2.4 PRF V ČECHÁCH VE SVĚTLE PLENÁRNÍHO SNĚMU 143
2.4.1 Základní otázka a rozsah dokumentárního výzkumu 143
2.4.2 PRF a sněmovní kroužky v letech 1999 – 2002 144
2.4.3 PRF v ostatních příspěvcích ke sněmu 147
2.4.4 PRF v příspěvcích účastníků sněmu 148
2.4.5 PRF v přípravných sněmovních dokumentech 150
2.4.6 Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě 151
2.4.7 Souhrn: Základní črty obrazu PRF ve sněmovním procesu 152
2.5 PRF V ČECHÁCH VE SVĚTLE TERÉNNÍHO VÝZKUMU 153
2.5.1 Základní otázka, postup výzkumu a způsob prezentace výsledků 154
2.5.2 Vize PRF aneb Pastorační rada snů 155
2.5.3 Realita PRF aneb Pastorační rada všedního dne 161
2.5.4 Reflexe PRF aneb Pastorační rada zítřka 168
2.5.5 Souhrn: Výzvy vyplývající z terénního výzkumu PRF 173
2.6 SHRNUTÍ: VÝZVY PLYNOUCÍ ZE SITUAČNÍ REFLEXE PRF 175

KAPITOLA 3. TEOLOGICKÉ ZÁKLADY SYNODALITY 179
3.1 EKLEZIOLOGICKÉ ZÁKLADY SYNODALITY 179
3.1.1 Základní obrysy trinitárně inspirované communio-ekleziologie 179
3.1.2 Charismatická a hierarchická dimenze církve 185
3.1.3 Synodalita, hierarchie a demokracie v církvi 192
3.1.4 Farnost jako prostor realizace synodality 201

3.1.5 Souhrn: Farnost konstituovaná synodálně i ‚hierarchicky' zároveň 212
3.2 STRUKTURNÍ ROVINA SYNODALITY A TEOLOGIE SLUŽEB 215
3.2.1 Teologie „laiků" nebo teologie „služeb"? 215
3.2.2 Poslání a specifika služebného kněžství 221
3.2.3 Souhrn: Strukturní rovina synodality aneb demokratizující synodalita 233
3.3 EFEKTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A TEOLOGIE DIALOGU 233
3.3.1 Předběžné poznámky a vyjasnění pojmu „dialog" 234
3.3.2 Dialog a dialogické struktury v dějinách církve 236
3.3.3 Novější pokusy o teologii dialogu 241
3.3.4 Možnosti vnitrocírkevního dialogu 243
3.3.5 Souhrn: Efektivní rovina synodality aneb konzultativní synodalita 245
3.4 EMOTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A TEOLOGIE SMYSLU PRO VÍRU 246
3.4.1 *Sensus fidei* v *Lumen gentium* 247
3.4.2 Implicitní *sensus fidei* v *Dei verbum* 249
3.4.3 Význam *sensus fidei* pro konzultační procesy farní pastorace 250
3.4.4 Souhrn: Emotivní rovina synodality aneb spiritualizující synodalita 251
3.5 PŘÍKLADY PRAKTICKÝCH PŘÍSTUPŮ K ROZVOJI SYNODALITY 252
3.5.1 Teologická reflexe v pastoraci 252
3.5.2 Duchovní rozlišování 257
3.5.3 Souhrn: Teologizující a spiritualizující podněty pro rozvoj synodality 269
3.6 SHRNUTÍ: TEOLOGICKÁ VÝCHODISKA PRO DALŠÍ REFLEXI 270

KAPITOLA 4. ORGANIZAČNÍ INSPIRACE SYNODALITY 272
4.1 SYNODALITA V PERSPEKTIVĚ TEORIE ORGANIZACE 274
4.1.1 Perspektivy teorie organizace a jejich filosofická kritika 275
4.1.2 Tři roviny synodality v různých modelech organizace 279
4.1.3 Farnost jako diferenciovaná organizace 283
4.1.4 Souhrn: Organizační kultura, procesy a architektura farnosti 286
4.2 STRUKTURNÍ ROVINA SYNODALITY A ORGANIZAČNÍ ARCHITEKTURA 287
4.2.1 Diferenciace organizace podle typu aktivit 288
4.2.2 Strukturální diferenciace a typy organizace 289
4.2.3 Vedení lidí a řízení organizací 292
4.2.4 Týmové či sdílené vedení organizací 296
4.2.5 Souhrn: Skelet organizace 301
4.3 EFEKTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A ORGANIZAČNÍ PROCESY 302
4.3.1 Komunikační procesy v organizaci 302
4.3.2 Způsoby participace na vedení organizace 306
4.3.3 Procesy tvorby a přijímání rozhodnutí 308
4.3.4 Procesy tvorby a formulace strategie 310
4.3.5 Souhrn: Nervová soustava organizace 317
4.4 EMOTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A ORGANIZAČNÍ KULTURA 319
4.4.1 Organizační kultura jakožto relacionální systém 320
4.4.2 Typologie organizačních kultur či subkultur 321
4.4.3 Malé skupiny a týmy v organizaci 322
4.4.4 Personalistika a organizační učení se 325
4.4.5 Souhrn: Srdce organizace 329
4.5 SYNODALITA A KOMPLEXNÍ ORGANIZAČNÍ MODELY 330
4.5.1 Learning Organizations 330
4.5.2 Appreciative Inquiry 333
4.5.3 Souhrn: Organizace jako komplexní skutečnost 337
4.6 SHRNUTÍ: ORGANIZAČNĚ-TEORETICKÉ INSPIRACE PRO DALŠÍ REFLEXI 338

KAPITOLA 5. PRAKTICKO-TEOLOGICKÁ REFLEXE 340
5.1 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: TEORETICKÁ VÝCHODISKA REFLEXE 341
5.1.1 Svátost communia Trojjediného a „tančící církev“ 341
5.1.2 Demokratizující strukturovanost putujícího Božího lidu 348
5.1.3 Konzultující efektivita těla Kristova 349
5.1.4 Spiritualizující emotivita chrámu Ducha svatého 350
5.1.5 Souhrn: Charakterizující momenty synodálně chápané farnosti 352
5.2 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: NÁVRH ZÁKLADNÍHO PROFILU 353
5.2.1 PRINCIPY aneb trinitární vize pastorační rady farnosti 353
5.2.2 PRAVIDLA aneb Strukturování pastorační rady farnosti 354
5.2.3 PROCESY aneb Pracovní procesy pastorační rady farnosti 355
5.2.4 PROSTŘEDÍ aneb Spiritualita pastorační rady farnosti 356
5.2.5 Souhrn: Základní profil PRF jako realizace synodality v pastorační praxi ..357
5.3 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE UČENÍ CÍRKVE 358
5.3.1 Principy rozvoje služby PRF v učení církve 358
5.3.2 Pravidla strukturalizace služby PRF v učení církve 360
5.3.3 Procesy fungování služby PRF v učení církve 361
5.3.4 Prostředí realizace služby PRF v učení církve 363
5.3.5 Souhrn: Od koordinace a spoluzodpovědnosti ke spiritualitě 364
5.4 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE ZAHRANIČNÍCH PŘÍKLADŮ 366
5.4.1 Principy rozvoje služby PRF v zahraničí 366
5.4.2 Pravidla strukturalizace služby PRF v zahraničí 368
5.4.3 Procesy fungování služby PRF v zahraničí 369
5.4.4 Prostředí realizace služby PRF v zahraničí 370
5.4.5 Souhrn: Na cestě k nové rovnováze 371
5.5 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE PLENÁRNÍHO SNĚMU 373
5.5.1 PRF jako realizace synodality v místní církvi v České republice 374
5.5.2 Principy rozvoje služby PRF na plenárním sněmu 376
5.5.3 Pravidla strukturalizace služby PRF na plenárním sněmu 378
5.5.4 Procesy fungování služby PRF na plenárním sněmu 380
5.5.5 Prostředí realizace služby PRF na plenárním sněmu 381
5.5.6 Souhrn: „Nedokončený“ sněmovní proces jako inspirace pro PRF 382
5.6 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE PARTIKULÁRNÍHO PRÁVA 384
5.6.1 Kontextualizace partikulárního práva v jednotlivých diecézích 384
5.6.2 Principy rozvoje služby PRF ve stanovách 385
5.6.3 Pravidla strukturalizace služby PRF ve stanovách 388
5.6.4 Procesy fungování služby PRF ve stanovách 390
5.6.5 Prostředí realizace služby PRF ve stanovách 393
5.6.6 Souhrn: Stanovy PRF jako setba rozvátá větrem do vyprahlé půdy 395
5.7 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE PRAXE VE FARNOSTECH 397
5.7.1 Principy rozvoje služby PRF ve farnostech 397
5.7.2 Pravidla strukturalizace služby PRF ve farnostech 399
5.7.3 Procesy fungování služby PRF ve farnostech 401
5.7.4 Prostředí realizace služby PRF ve farnostech 404
5.7.5 Souhrn: Hierarchicky a prakticky orientovaná služba českých PRF 405
5.8 SHRNUTÍ: PRF V ČECHÁCH JAKO REALIZACE SYNODALITY V PRAXI 408
5.8.1 Kriteriologický profil „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ ..408
5.8.2 Reflexe služby PRF ve světle kriteriologického profilu 409
5.8.3 Sedm shrnujících tezí: Synodální orientace pro další společnou cestu 413

KAPITOLA 6. STRATEGICKO-PRAKTICKÁ PERSPEKTIVA 417
6.1 VIZE PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY V KONTEXTU ČESKÉ CÍRKVE 417
6.1.1 PRF jako „tříbarevné zrcadlo“ farnosti jakožto „tančící ikony Trojice“ 418
6.1.2 PRF jako synodální struktura spoluzodpovědnosti farnosti 421
6.1.3 PRF jako synodální nástroj reflexe a rozlišování služby farnosti 423
6.1.4 PRF jako synodální učednická komunita žijící v srdci farnosti 424
6.1.5 Souhrn: Vize volající po strategii 425
6.2 ZÁSADY TVORBY STRATEGIE ROZVOJE PRF V JEDNOTLIVÝCH DIECÉZÍCH 426
6.2.1 Vyváženost a trvalý dialog mezi přístupem „shora“, „zdola“ a „z boku“ 426
6.2.2 Vyváženost a trvalý dialog mezi strukturou, funkčními nástroji a životem. 428
6.2.3 Vyváženost a trvalý dialog mezi globální, oblastní a lokální perspektivou. 429
6.2.4 Souhrn: Trinitární perspektiva zásad doprovázení procesu změny 431
6.3 PŘÍKLAD „STRATEGIE PODPOROVANÉHO RŮSTU SYNODÁLNÍCH PRF“ 432
6.3.1 Grafický model „strategie podporovaného růstu“ 433
6.3.2 Spirituální jádro a cíl celého procesu (střed grafu) 434
6.3.3 Dlouhodobý systematicky doprovázený proces (levý kruh grafu) 434
6.3.4 Pět učednických disciplín pastorační spolupráce (pravý kruh grafu) 436
6.3.5 Souhrn: Organická vícevrstevnatost transformační strategie 437
6.4 PROSTŘEDKY PRO REALIZACI „STRATEGIE PODPOROVANÉHO RŮSTU“ 438
6.4.1 Diecézní proces formace a vzdělávání pro službu PRF 438
6.4.2 Diecézní tým pastorační podpory PRF 438
6.4.3 Rámcové diecézní směrnice pro službu PRF 439
6.4.4 Základní dokument PRF 439
6.4.5 Diecézní pastorační rada 439
6.4.6 Praktické podpůrné pomůcky pro práci PRF 440
6.4.7 Souhrn: Realizační prostředky jako výraz pastoračního stylu 440
6.5 SHRNUTÍ: PRF JAKO „INKUBÁTORY“ ŠIRŠÍ PASTORAČNÍ PROMĚNY 440

ZÁVĚR 442
BENEDIKT XVI. O PASTORAČNÍCH RADÁCH FARNOSTI 442
SHRNUTÍ HLAVNÍCH VÝSLEDKŮ PRÁCE 444
Teoretické rovina 445
Praktická rovina 447
Pedagogická rovina 449
LIMITY A OMEZENÍ TÉTO PRÁCE 452
DALŠÍ SMĚRY VÝZKUMU A NAVAZUJÍCÍ APLIKACE 453
SLOVO NA ZÁVĚR 455

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY 457
(A) PRAMENY VÝZKUMU PRF V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII 457
(B) PRAMENY VÝZKUMU PRF V ZAHRANIČÍ 466
(C) DOKUMENTY UNIVERZÁLNÍ CÍRKVE A PAPEŽSKÉ PROJEVY 470
(D) OSTATNÍ POUŽITÁ LITERATURA 474
(E) POMOCNÉ ANALYTICKÉ NÁSTROJE 496

SEZNAM PŘÍLOH VE DRUHÉM SVAZKU DIZERTACE 497

DRUHÝ SVAZEK - PŘÍLOHY 499

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

OBRÁZKY POUŽITÉ V TEXTU A V PŘÍLOHÁCH

Obrázek 1: Pracovní model metodického procesu v praktické teologii (podle Stephanie Kleinové) 24
Obrázek 2: Extrémní pozice – výlučně „charismatická“ a výlučně „hierarchická“ struktura církve 189
Obrázek 3: Církev založená na základu apoštolů (+) a proroků (x) podle Ef 2,20-22 190
Obrázek 4: „Charismatické“ a „ustanovené“ působení Ducha v církvi 192
Obrázek 5: Komunionální model čtyř základních projevů církve 210
Obrázek 6: Haslingerova typologie postojů farností k (post)moderně 212
Obrázek 7: Vývojové fáze sborové svátosti 225
Obrázek 8: Pyramidální model sborové svátosti a laických služeb (Pavel Vojtěch Kohut) 226
Obrázek 9: Stephen Covey: Základní dimenze organizace 280
Obrázek 10: Konceptuální model organizace podle Mary Jo Hatch 281
Obrázek 11: Podstata „učící se organizace“ podle Petera Sengeho 283
Obrázek 12: Diferenciace organizace podle různých typů aktivity 288
Obrázek 13: Vyváženost zkoumání a obhajoby 306
Obrázek 14: Proces utváření organizační vize 312
Obrázek 15: Vynořující se strategie 314
Obrázek 16: Role plánů, plánování a konzultantů 315
Obrázek 17: Dynamický model organizační kultury podle Mary Jo Hatch 320
Obrázek 18: Roviny organizačního učení se 327
Obrázek 19: Týmový model procesu učení se 328
Obrázek 20: U-Proces kolektivního učícího se procesu a pět disciplín 333
Obrázek 21: Organizační změna podle AI – kontinuita, novost a proměna 336
Obrázek 22: Dynamický model strategie podporovaného růstu synodálních PRF v diecézi 433
Obrázek 23: Rodinný a pastorační typ farnosti (zdroj: srov. pozn. 1611) 612
Obrázek 24: Programový a korporativní typ farnosti (zdroj: srov. pozn. 1611) 613
Obrázek 25: Ukázka pracovních oken softwaru Weft QDA (se souhlasem dotyčného zdroje) 615
Obrázek 26: Schéma pastorační teologické reflexe podle Whiteheadových 671
Obrázek 27: Schéma procesu sociální analýzy podle Hollanda a Henriota 672
Obrázek 28: Schéma procesu „strategického mapování“ používaného v chebské farnosti 673
Obrázek 29: Schéma procesu „Appreciative Inquiry“ – oceňujícího zkoumání 674
Obrázek 30: „Trojiční kompas“ podle Christiana Schwarze 676
Obrázek 31: Specifické podoby „trojičního kompasu“ – Boží skutky, projevy života, obrácení 676
Obrázek 32: Specifické podoby „trojičního kompasu“ – druhy autority, tendence v církvi, nebezpečí 677
Obrázek 33: „Trojiční kompas“ – tři dimenze služby: moudrost, vydanost, zmocnění 677
Obrázek 34: Schéma procesu biblicko-teologické reflexe podle Charlese Olsena 678

TABULKY POUŽITÉ V TEXTU A V PŘÍLOHÁCH

Tabulka 1: Typologie církevních organizací podle Josepha McCanna 284
Tabulka 2: Hartfordská organizační typologie církevních organizací 285
Tabulka 3: Četnost výskytů obratu „farní rada“ a „pastorační rada“ (farnosti) v zápisech z kroužků 575
Tabulka 4: Profil zkoumaných pastoračních rad farností a profil respondentů 614

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

ApS.....Direktář o pastorační službě biskupů *Apostolorum successores*
CIC .....Kodex kanonického práva *Codex iuris canonici*
ČB .....Diecéze českobudějovická
Čína .....dopis papeže Benedikta XV. věřícím v Číně
DC .....Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly
DPCP.....*Diocesan Parish Council Personnel*
DPP .....diecézní pastorační plán
DPR.....diecézní pastorační rada
EdM.....Instrukce o spolupráci ve službě kněží *Ecclesiae de mysterio*
EI .....Direktář o pastorační službě biskupů *Ecclesiae imago*
EiA .....Postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Ecclesia in Asia*
ES .....Motu proprio Pavla VI. *Ecclesiae Sanctae*
Felicita.....promluva papeže Benedikta XVI. k PRF farnosti Sv. Felicity v Římě
HK.....Diecéze královéhradecká
ChL.....Postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Christifideles laici*
KKC .....Katechismus katolické církve
KPV.....Instrukce kongregace pro klérus Kněz, pastýř a vůdce farního společenství
LT.....Diecéze litoměřická
LThK.....Lexikon für Theologie und Kirche, 3. vydání, ed. Walter Kasper (1999–2001)
Magliana....promluva papeže Benedikta XVI. k PRF farnosti Sv. Tváře Ježíšovy v Římě
NCCL .....*National Council of the Catholic Laity*
NMI.....Apoštolský dopis Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte*
NPC.....National Pastoral Council
NPPC.....*National Pastoral Planning Conference*
OCh .....Oběžník kongregace pro klérus *Omnes christifideles*
P.....Příloha – s připojením pořadového čísla přílohy uvedené ve druhém svazku
PG.....Postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Pastores gregis*
PH.....Arcidiecéze pražská
PL .....Diecéze plzeňská
Pr .....*Propositiones* biskupské synody o laicích
PRF.....pastorační rada farnosti
Räte .....Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche
SM.....dokument biskupské synody o služebném kněžství *De Sacerdotio ministeriali*
ŽaP .....dokument plenárního sněmu v ČR Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

Pro biblické citace jsou použity zkratky zavedené in: Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové vulgátě, Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1989, 6–7.

Pro citace dokumentů 2. vatikánského koncilu jsou použity zkratky zavedené in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 27.

ÚVOD

> „Doporučení koncilu, aby se pastorační problémy zkoumaly a řešily ‚po společné úvaze', se musí adekvátně a artikulovaně odrazit v přesvědčivějším, širokém a rozhodném ocenění pastoračních rad farností, o kterém synodní otcové s oprávněnou vytrvalostí hovořili."[1]
>
> *Jan Pavel II.: Christifideles laici čl. 27*

Účelem toho úvodu je v první části seznámit čtenáře s mojí osobní motivací při psaní této dizertace, s jejím celkovým zaměřením a s jejími konkrétními cíli, v části druhé pak načrtnout metodologické postupy používané v průběhu celého dizertačního projektu.

TÉMA A MOTIVACE

V této části úvodu se nejprve pokusím zformulovat své osobní motivace k volbě daného tématu a načrtnout očekávané přínosy dizertační práce, pak vymezím její téma, naznačím své vlastní osobní předporozumění, nabídnu základní orientaci v dostupné literatuře na dané téma a nakonec vymezím konkrétní cíle celého dizertačního projektu.

Volba tématu a jeho očekávaný přínos

K volbě tématu této dizertace přispěly především následující dvě skutečnosti:

Za prvé, ve své vlastní pastorační praxi i v pastorační praxi svých kolegů se znovu a znovu setkávám s nejrůznějšími, více či méně úspěšnými pokusy chápat a realizovat život a službu farnosti, včetně jejího vedení a řízení, jako „společnou cestu" (*syn-ódos*). Tyto pokusy často zahrnují používání nástroje zvaného „pastorační rada farnosti" (resp. „farní rada" či „farní pastorační rada"). Stejně často je však tento nástroj některými mými kolegy zavrhován jako nefunkční, zbytečný či dokonce pro chápání autority v církvi nebezpečný. Protože mi pro hlubší porozumění těmto procesům a pro jejich praktické doprovázení doposud chyběla příslušná literatura poskytující základní prakticko-teologickou orientaci, velmi jsem přivítal možnost prozkoumat dané téma hlouběji na základě této dizertační práce.

Za druhé jsem pak měl to štěstí, že jsem mohl postgraduálně studovat pastorační vedení a spiritualitu v irském Dublinu, kde se mi pastorační rady opakovaně vynořovaly jakožto jedno z klíčových témat při zpracování jak své magisterské práce zkoumající procesy

[1] JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. *Christifideles laici* o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě, (ze dne 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1990, čl. 27.

pastorační reformy a obnovy v plzeňské diecézi,[2] tak licenciátní práce zaměřené na mapování spirituálního rozměru literatury zabývající se tématem rozvoje sborů a pastoračního plánování.[3] Kromě toho jsem v průběhu těchto studií, zvláště v ekleziologicky zaměřených kurzech, znovu a znovu narážel na teologický pojem „synodalita", o kterém jsem v průběhu svého základního teologického studia neslyšel vůbec nic, ale nyní jsem začal tušit jeho znovuobjevený význam nejen pro ekleziologii, ale i pro pastorační praxi.

Motivován těmito zkušenostmi a studiem jsem si začal klást otázku, zda chápání pastoračních rad a jejich způsobu služby v konkrétních farnostech v sobě jakýmsi zhutnělým způsobem nezrcadlí i některé klíčové otázky farní pastorace obecně a zda prakticko-teologická reflexe služby pastoračních rad na úrovni farností nemůže přinést důležité podněty pro chápání a realizaci synodality v církvi obecně. Zároveň jsem ve volbě tohoto tématu spatřoval příležitost, že na základě jeho hlubší prakticko-teologické reflexe bude možné následně vytvořit i zatím v českých diecézích zcela chybějící praktické pomůcky pro službu a podporu služby pastoračních rad farností.

Název dizertace a definice tématu

Na základě těchto předběžných úvah pak byl v konzultaci s vedoucím práce pro tuto dizertaci vybrán název, který zvolené téma přesněji vymezuje: „Pastorační rady farností v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi".

V následujících několika bodech je zachycen význam v tomto názvu obsažených termínů, v jakém jsou tyto termíny v průběhu dizertačního projektu používány:

- Pojem „**pastorační rady farností**" (nadále v této práci často nahrazován zkratkou PRF) označuje struktury spoluzodpovědnosti v církvi formálně ustanovené podle církevního práva (srov. kán. 536 CIC)[4] v rámci konkrétní farnosti. Pokud práce někde zmiňuje situaci před vydáním CIC z roku 1983, jsou podobné struktury, které v církvi na rovině farností vznikaly na základě inspirace některých koncilních textů a dalších církevních dokumentů (podrobněji srov. Kapitola 1, část 1.2), označovány tehdy běžným termínem „farní rady".[5]

---

[2] Srov. HRUŠKA Petr: Reform and Renewal. Theological Reflection on Organising Ministry in the Diocese of Pilsen, MA Thesis in Pastoral Leadership obhájená na All Hallows College Dublin v roce 2002 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu All Hallows College Dublin).

[3] Srov. HRUŠKA Petr: Journeying through the Wilderness. Mapping Spirituality in Recent Literature on Pastoral Planning and Church Development, STL Thesis in Spirituality obhájená na Milltown Institute Dublin v roce 2004 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu The Milltown Institute, Dublin).

[4] Srov. Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny, Latinsko-české vydání s českým rejstříkem, Praha: Zvon, 1994.

[5] V praxi u nás často stále přetrvává používání termínu „farní rady". Někdy je tento termín v množném čísle také používán jako společné označení pro dvě struktury spoluzodpovědnosti na farní rovině: pro „pastorační radu farnosti" podle kán. 536 CIC a pro „ekonomickou radu farnosti" podle kán. 537 CIC.

- Geografické určení „**v české církevní provincii**“ téma práce (a situační výzkumy s touto prací spojené) omezuje na oblast zahrnující pět diecézí v Čechách: diecézi pražskou (PH), královéhradeckou (HK), českobudějovickou (ČB), plzeňskou (PL) a litoměřickou (LT). Omezení na těchto pět diecézí bylo motivováno na jedné straně potřebou omezit rozsah situačních výzkumů na zvládnutelnou míru, na straně druhé pak předpokladem, že farnosti v diecézích moravské církevní provincie přeci jen působí v odlišném církevně-sociálním kontextu[6] a vyžadovaly by samostatný výzkum.
- Hledisko vyjádřené výrazem „**jako realizace synodality**“[7] do tématu práce zavádí určitý specifický ekleziologicko-strukturální úhel pohledu, pod kterým chceme pastorační rady farností zkoumat. Terminologicky je pojem „synodalita“ v této práci používán v systematicko-teologickém slova smyslu[8] jako označení oné konstitutivní strukturální charakteristiky církve na všech jejích organizačních úrovních (také nazývané „synodální princip“),[9] která připomíná, že církev je nejen hierarchicky uspořádanou organizací, ale také a zároveň společenstvím všech křesťanů na „společné cestě“ (*syn-ódia*),[10] společně žijících, společně sloužících a společně se rozhodujících v rozmanitosti a vzájemné komplementaritě nejrůznějších darů, povolání, služeb a úřadů.
- Určení vyjádřené slovy „**v pastorační praxi**“ naše téma zakotvuje do života a služby konkrétních farností, tedy do jejich „pastorační praxe“, která je pak v této práci chápána opět v co nejširším smyslu jako veškeré konání farnosti jako celku, jejích jednotlivých skupin či jednotlivých členů farní obce ve spojení s touto komunitou realizované ve světle a v síle evangelia[11] směřující k naplnění poslání církve ve všech jeho základních oblastech poslání církve[12] v kontextu rozvoje lidstva v celé jeho komplexitě.[13]

---

[6] Srov. FIALA Petr, HANUŠ Jiří: Průběh a význam koncilních změn v katolické církvi v českém a moravském prostředí, in: FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání 2. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě, Brno: CDK, 2000, 175–178, 178.

[7] „Celý průběh sněmovního procesu i vlastního sněmu byl pro nás velkým uvedením do plnější realizace synodality v naší církvi.“ Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě, Kostelní Vydří: KN, 2007, čl. 367.

[8] Srov. KEHL Medard: Synode, Synoden, Synodalität. II. Systematisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 9, Freiburg: Herder, ^{3}2000, sl. 1187n.

[9] Srov. KARRER Leo: Synodales Prinzip, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 9, Freiburg: Herder, ^{3}2000, sl. 1184.

[10] „[…] *synodía* […] znamená *společná cesta, společenství na cestě, karavana*.“ RABAN Miloš: Sněm české katolické církve. Obnova synodality, Praha: Vyšehrad, 2000, 18.

[11] Srov. OPATRNÝ Aleš: Pastorace v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 9. Srov. také Život a poslání, čl. 152.

[12] V této práci se opíráme o pochopení poslání církve vyjádřené členěním na čtyři základní „dimenze“: *leiturgia*, *diakonia*, *martyria* a *koinonia*. Srov. Život a poslání, čl. 26–29, 96, 158 a 218; dále také BENEDIKT XVI.: Encyklika *Deus caritas est*, Praha: Paulínky, 2006, čl. 25; JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Europa*, Praha: Česká biskupská konference, 2003 (srov. kapitoly 3 až 5: „Hlásat evangelium naděje“ – „Slavit evangelium naděje“ – „Sloužit evangeliu naděje“).

[13] Srov. AMBROS Pavel: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice, in: ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie, Olomouc: Refugium, 2008, 5–70, 54–55 a 39–40.

Osobní předporozumění autora

Metodologie, ze které v této práci vycházím a která bude podrobně vysvětlena ve druhé části tohoto úvodu, zdůrazňuje, že zkoumající subjekt dotyčného teologa či teoložky má v celém prakticko-teologickém výzkumném procesu klíčové, ba dokonce konstitutivní místo.[14] Proto je na místě pojmenovat zde alespoň některé z těchto spoluurčujících aspektů.

Narodil jsem se v r. 1965 v Plzni, v katolické rodině. Živá osobní víra se ve mně probudila, když mi bylo osmnáct, zároveň s povoláním ke kněžství. Mé objevování živé církve bylo tehdy silně spoluurčováno zkušeností malých modlitebních společenství vzniklých v 80. letech v Plzni v rámci Charismatické obnovy. Z těchto let si odnáším svoji první, asi rok trvající zkušenost s členstvím ve farní radě. Matně si pamatuji, že tato farní rada tehdy někdy koncem 80. let víceméně „zašla na úbytě“, a to především kvůli nekonečným, nikam nevedoucím a nikým neřízeným debatám o všech možných i nemožných záležitostech, které stejně nemohla ovlivnit.

V rámci přípravy ke kněžskému svěcení jsem absolvoval magisterské studium teologie na KTF UK v Praze (první dva roky ještě na CMBF v Litoměřicích). Moje pojetí teologie v té době silně ovlivnilo především studium díla Waltera Kaspera[15] a Yvese Congara.[16] Spirituálně jsem byl tehdy silně ovlivněn německou „teologií obce“ a zkušeností malých společenství a nových církevních hnutí a komunit. Po svém jáhenském svěcení (1994) jsem pak jako člen společné duchovní správy (SDS) působil dva roky v Klatovech. Zde jsme na základě výslovného přání tehdejšího moderátora SDS pastorační radu neměli žádnou. Potřeba účasti věřících na spoluzodpovědnosti za pastoraci se řešila víceméně na základě neformálních vztahů a individuálních porad s jednotlivci. Časem se zde poměrně očividně projevil důsledek takovéhoto přístupu v tom, že jsme se každý z kněží (byl jsem vysvěcen v roce 1995) obklopili jen či především těmi, kteří měli naši vlastní „krevní skupinu“ a víceméně jen jim jsme pak také naslouchali.

Následovala čtyřletá zkušenost s vlastní pastorační radou v Chodově, kde jsem následně působil jako administrátor. Pastorační radu jsme si zde zvolili, založili a snažili provozovat přesně podle celodiecézně daných stanov. Tato pastorační rada mně osobně zajistila možnost opřít se o lidi, kterým šlo o farní život, a byla účastna tvorby několika pro

---

[14] Tento velmi silný důraz na důležitost „autentické subjektivity“ uvnitř poznávacího procesu jsem za vlastní přijal především díky studiu habilitační práce KLEIN Stephanie: Erkentniss und Methode in der Praktischen Theologie, Stuttgart: Kohlhammer, 2005; srov. např. kapitola „Der subjektive Glaube als epistemologischer Ort in der praktisch-theologischen Theoriebildung,“ tamtéž, 108–109.

[15] KASPER Walter: Jesus der Christus, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, [10]1986; KASPER Walter: Der Gott Jesu Christi, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, [2]1983; KASPER Walter: Theologie und Kirche, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, 1987.

[16] CONGAR Yves: Der Heilige Geist, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1988.

farnost velmi klíčových rozhodnutí (např. přesun farního centra z paneláku zpět na původní faru). Po čase mi ale došlo, že ve svém nadšení (a také díky věrnému kopírování všech možných očekávání vtisknutých do diecézních stanov) byla tato pastorační rada trvale přetěžována, očekávalo se od ní více, než byla schopna splnit, a fungovala příliš byrokraticky. Teprve koncem mého pastoračního angažmá v Chodově se nám pastorační radu podařilo zeštíhlit a transformovat do více komunitní podoby.

V letech 2001–2004 jsem absolvoval dvojí postgraduální studium: *Master of Arts in Pastoral Leadership* na *All Hallows College* v irském Dublinu a *Licenciate in Spirituality* na *Milltown Institute* tamtéž. Zde jsem se intenzivně věnoval především tématu vlivu různých teorií vedení, managementu, týmové spolupráce a strategického plánování na vedení a řízení církve. Teologicky mě zde velmi ovlivnilo studium ekleziologie Avery Dullese[17] a Medarda Kehla,[18] základní orientaci v teologické metodě mi poskytlo dílo Bernarda Lonergana,[19] a praktickou teologii jsem začal objevovat skrze dílo Dona Browninga.[20] Na základě studijní pastorační praxe, při které jsem byl přihlížejícím členem skupinky *Parish Development and Renewal* (projekt rozvoje a obnovy farností) v Dublinské diecézi, jsem zde mohl udělat cennou zkušenost se skupinou „týmového vedení farnosti“. Tato skupina sice nebyla formálně ustanovena jako pastorační rada, ale v podstatě splňovala všechny pro určitý model pastorační rady potřebné znaky a fungovala pro farnost jako jakási pastoračně-koordinační skupina. Problémem bylo, že ačkoli se jí farář téměř pravidelně účastnil, jeho účast byla víceméně pasivní a jeho vlastní pastorační plánování probíhalo spíše paralelně.

Pro mé formování pohledu na roli pastoračních rad pro mě pak byla také důležitá roční zkušenost mého kolegy Petra Bauchnera v Chebu s vytvořením určitého výkonného „farního výboru“ složeného z několika aktivních farníků a farnic nahrazujícího pastorační radu, do které jsem mohl zpětně velmi dobře nahlédnout po svém návratu ze studií. Tento „farní výbor“ odvedl dobrý kus práce, ale, jak se ukázalo později, pro roli pastorační rady nebyl dostatečně reprezentativní, protože byl složen pouze z lidí, kteří si s Petrem nějak „sedli“ a fandili jeho pastoračním „novotám“. Jiné kruhy ve farnosti se pak v důsledku toho cítily od pastoračního spolurozhodování odstrčené.

Pravděpodobně nejvíce určující byla pro mé osobní předporozumění zkušenost s naší současnou pastorační radou v chebské farnosti, která mě doprovází po celou dobu tohoto dizertačního projektu. Je to pastorační rada, jejíž podobu a styl práce rozvíjíme již čtvrtý rok,

---

[17] DULLES Avery: Models of the Church, Expanded Edition, New York: Image Books Doubleday, 1987.
[18] KEHL Medard: Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie, Würzburg: Echter Verlag, ^{4}2001.
[19] Především LONERGAN Bernard J. F.: Method in Theology, London: Darton, Longman & Todd, 1971.
[20] BROWNING Don S.: A Fundamental Practical Theology. Descriptive and Strategic Proposals, First Paperback Edition, Minneapolis, MN: Fortress Press, 1996.

a to i určitým experimentálním způsobem jdoucím, s dovolením diecézního biskupa, často mimo základní půdorys v diecézi vydaných stanov. Zkušenost s touto radou je pro mě cenná především tím, že ji sice nemusím řídit (moderátorem SDS a tudíž i předsedou PRF je můj kolega Petr Bauchner), ale mohu být účastný jejích setkání a vůči jejímu předsedovi mohu hrát roli jakéhosi pastoračního konzultanta. Tato situace mi pak umožňuje jak dosti velký prostor pro zkoušení různých přístupů, tak často velmi rychlé „uzemnění" těchto přístupů v konkrétní pastorační a osobnostní realitě.

Jestliže jsem do tohoto dizertačního projektu vstupoval s osobním předporozuměním zabarveným výše uvedenými zkušenostmi a tyto zkušenosti chtě nechtě do jisté míry zabarvovaly jakékoli mé další zkoumání, jejich uvědomění si a „přiznání se" k nim sleduje především dvojí cíl:

- Nechat čtenáři nahlédnout do tohoto mého osobního předporozumění a umožnit mu číst tuto dizertaci jako práci tímto předporozuměním zabarvenou.
- Mně osobně poskytnout od tohoto předporozumění přeci jen určitý odstup a povzbudit, abych při vlastním výzkumu či jej provázejících reflexích byl citlivý i na jiné konce barevného spektra, než jsou právě ty mně vlastní.

Literatura zpracovávající téma

Pokud je mi známo, práce, která by se zabývala tématem služby pastoračních rad z hlediska realizace synodality ve farnostech v české církevní provincii zatím neexistuje. Zdá se, že i reflexí služby pastoračních rad v České republice obecně se na akademické úrovni doposud zabývalo jen velmi málo prací, navíc ještě nepublikovaných.

Objevit a získat pro studijní účely se mi podařilo konkrétně tři: jednu závěrečnou práci oboru křesťanská výchova na CMTF UP (Jahnová, 1999),[21] jednu práci v rámci SVOČ na TF JU (Bublan, 2002)[22] a jednu diplomovou práci na TF JU (Vojáčková, 2003).[23] Všechny tři budou použity jako prameny pro přehled dokumentů zkoumající kontext práce PRF ve světle literatury, která je k dispozici v češtině (srov. část 1.4). V rámci tohoto přehledu pak budou také prezentovány prameny zabývající se pastoračními radami v rámci různých obecnějších reflexí o pastoraci nebo v rámci různých praktických pastoračních

[21] JAHNOVÁ Radmila: Rady ve farnosti, závěrečná práce studia při zaměstnání na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci z roku 1999, obor křesťanská výchova, vedoucí práce Damián Němec (nepublikovaná závěrečná práce, k dispozici v archivu CMTF UP Olomouc).

[22] BUBLAN František: Naplňování apoštolátu laiků v pastoračních a ekonomických radách, SVOČ na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích z roku 2002, vedoucí práce Jiří Kašný (nepublikováno, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice).

[23] VOJÁČKOVÁ Gabriela: Farní rady v České republice. Vývoj od počátku 90. let 20. století, diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2003, vedoucí práce Alois Křišťan (nepublikovaná diplomová práce, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice).

příruček. Některé klíčové práce reflektující službu pastoračních rad farností v zahraničí budou představeny vždy na závěr přehledů o některých zahraničních procesech zápasu o pojetí PRF (srov. část 1.3). Jedna ze zmíněných odborných prací (Vojáčková) pak také poslouží jako pramen druhotného dokumentárního výzkumu situace PRF v královéhradecké diecézi (srov. část 2.1.1) a jako základ pro srovnávací studii stanov různých diecézí (srov. část 2.3). Protože tyto práce a jejich závěry budou prezentovány na příslušných místech dizertace, není potřeba zde podrobněji představovat.

Cíle dizertačního projektu

Hlavní těžiště dizertace je „badatelsko-teoretické“, avšak se silným důrazem jak na popis současné praxe, tak na snahu tuto praxi pomocí výsledků výzkumu pozitivně ovlivnit. Proto jsme si jako cíle tohoto dizertačního projektu stanovili následující tři:

- *Teoretickým cílem* práce je ve světle dnešní praxe PRF v Čechách prozkoumat různé modely a přístupy k práci pastoračních rad farností, teologicky je reflektovat z hlediska realizace synodality v církvi a naznačit některé možnosti či výzvy pro dnešní prakticko-teologické chápání služby pastoračních rad v církvi.
- *Praktickým cílem* práce je pak poskytnout solidně podložené podněty k tomu, aby pastorační rady mohly být účinnými nástroji pastorační služby farností jakožto učednických a sloužících komunit, které jsou na „společné cestě“ do Božího království v kontextu dnešní společnosti.[24]
- *Pedagogickým cílem* psaní této práce je pak autorova hlubší orientace v dnešních metodologických přístupech v praktické teologii, prohloubení základních dovedností vědecké práce, zkušenost výzkumné práce pod vedením odborníků z oboru praktické teologie a rozvinutí schopnosti na základě této práce korigovat své vlastní předporozumění.[25]

Celkový přístup ke psaní dizertace

Při vlastním psaní dizertace mi byl cenným vodítkem text „Několik rad pro inspiraci budoucích autorů prací z dogmatické teologie“ Ctirada V. Pospíšila.[26] Přesto, že jsou tyto rady řečené v kontextu dogmatické teologie, díky své z velké části obecné platnosti[27] mi poskytly základní oporu jak pro celkové rozvržení práce, tak jako vodítko k práci s textem.

---

[24] „Z uvedeného důvodu by ani bakalářská, diplomová, licenciátní a disertační práce neměla zcela ztrácet ze zřetele to, že teologie je zaměřena k hlásání Božího království a k službě životu, a to životu v plnosti.“ POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 212.

[25] Srov. např. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 216, odst. 3.5.

[26] Srov. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 210–229.

[27] Srov. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 211.

V duchu těchto Pospíšilových rad[28] se také při psaní držím běžného úzu psaní v neosobní formě či v první osobě množného čísla, čímž je snad lépe vyjádřena skutečnost, že tato práce je ovocem výzkumné spolupráce s mnoha ochotnými lidmi, kteří každý k jejímu vzniku přispěli svým jedinečným dílem (aniž bych se ovšem zříkal osobní zodpovědnosti za její konečnou podobu a především za všechny její nedostatky). Jen v tomto úvodu a v závěru práce, které považuji za svůj osobní komentář k celému dizertačnímu projektu, používám v souladu s uvedenými radami první osobu čísla jednotného.[29]

METODOLOGIE DIZERTACE

Otázka metodologie praktické či pastorační teologie je v současné době živě diskutována a při této diskusi lze zaznamenat širokou škálu přístupů a postojů.[30] Proto v této druhé části úvodu nejprve upřesním vědní obor, v rámci kterého je zvolené téma zkoumáno, a naznačím svá metodologická východiska, ze kterých jsem při práci čerpal. Poté narýsuji základní metodologické obrysy práce, popíši její základní strategii a konkrétní postupy výzkumu a nakonec načrtnu hrubé schéma celé dizertace.

Určení vědního oboru a disciplíny

Předkládaná dizertace je zpracovávána v rámci doktorského studijního programu „Teologie“ v oboru nazvaném na KTF UK „Pastorální teologie a kanonické právo“. Na základě výše vymezeného tématu lze pak tuto práci a s ní související výzkum ještě přesněji zařadit jako dizertaci v teologické disciplíně běžně nazývané „praktická teologie“.

Zatímco dříve termín „praktická teologie“ („praktische Theologie“, „practical theology“) díky vlivu díla Friedricha Schleiermachera zdomácněl především v literatuře z protestantských církví, poslední dobou se začíná tento termín užívat i v katolické literatuře, a to stále častěji jako synonymum k termínu „pastorální teologie“ („pastoral Theologie“, „pastoral theology“).[31] V této práci je dána přednost používání termínu „praktická teologie“, který je zde chápán jako *kritická teologická reflexe současné praxe, která je ve své*

[28] POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 221, odst. 4.3. Srov. také např. DENSCOMBE Martyn: The Good Research Guide for small-scale social research projects, Buckingham: Open University Press, 1998, 289.

[29] Srov. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 221, 29.

[30] Srov. např. NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, nebo HAUSCHILDT Eberhard, SCHWAB Ulrich: Praktische Theologie für das 21. Jahrhundert, Stuttgart: Kohlhammer, 2002.

[31] Podrobněji o této terminologii a jejím historickém vývoji především v německy a anglicky mluvících zemích srov. např. KLEIN: Erkentniss und Methode, 38–53. Toto konstatování lze také ověřit např. i jen zběžným prolistováním dvou svazků uvedených v předchozí poznámce.

perspektivě převážně zaměřená na společenství víry a jeho vztah k širší společnosti.[32] Není zde tedy zastáván starší lineárně sestupný směr od teorie k praxi, ale spíše pojetí hermeneutického kruhu od praxe k teorii a zpět.[33]

Metodologická východiska

Co se týče pochopení teologie jako vědního oboru a s tím související otázkou metodologie, klíčovým východiskem se pro mě stalo dílo kanadského teologa Bernarda Lonergana *Method in Theology* (1971).[34] Pro hledání metodických základů pro tuto dizertaci byly z výše načrtnutého Lonerganova přístupu k dělení teologického vědeckého procesu důležité především dva důrazy: Důraz na nezbytnou plynulou návaznost jednotlivých fází zkoumání na sebe navzájem[35] a klíčovou roli osobní křesťanské konverze zkoumajícího subjektu především pro druhou („sestupnou“) část teologického procesu.[36] Sám o sobě by však Lonerganův příspěvek k metodě v teologii byl pro potřeby této práce nedostatečný. Nejen, že i přes svůj klíčový význam na sobě nese určitá omezení doby a účelu vzniku,[37] ale především pro potřeby metody praktické teologie zůstává na příliš obecné hermeneutické rovině.

Proto druhým cenným inspiračním zdrojem pro práci na této dizertaci bylo pro mne dílo Ctirada V. Pospíšila *Hermeneutika mystéria: Struktury myšlení v dogmatické teologii* (2005),[38] a to chápané především jako výzva k tomu, abychom teologii jako celek, včetně prakticko-teologického zkoumání, vnímali jako „participaci na životě Trojjediného“.[39]

---

[32] Srov. např. KNOBLOCH Stefan: Praktische Theologie: Ein Lehrbuch für Studium und Pastoral, Freiburg: Herder, 1996, 18, s příslušnou bibliografií v poznámkách. Srov. dále např. KINAST Robert L.: What are They Saying about Theological Reflection?, New York – Mahwah, NJ: Paulist Press, 2000, 52.

[33] Srov. např. FÜRST Walter, Praktische Theologie – Wissenschaft von Praxis und Kunst der Pastoral, in: NAUER: Praktische Theologie, 71–76, 71–72. Z anglosaské oblasti pak především BROWNING: A Fundamental Practical Theology. Z české literatury srov. např. AMBROS Pavel: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice. Úvod k českému vydání, in: ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko, Olomouc: Refugium, 2008, 5–70, 54–55 a 39–40.

[34] LONERGAN Bernard J. F.: Method in Theology, London: Darton, Longman & Todd, 1971. Bernard J. F. Lonergan (1904–1984), kanadský jezuitský kněz, svoji Method in Theology vytvořil jako své poslední dílo. Srov. také např. GREGSON Vernon (ed.): The Desire of the Human Heart. An Introduction to the Theology of Bernard Lonergan, New York – Mahwah: The Paulist Press, 1988.

[35] Srov. tomu odpovídající pojmy *auditus fidei* a *intellectus fidei*, které lze přiřadit k Lonerganovým pojmům „zprostředkující teologie“ a „zprostředkovaná teologie“; srov. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 70.

[36] Srov. LONERGAN: Method in Theology, 123–136. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 19.

[37] Lonerganovo dílo je, i přes jeho klíčový přínos do bádání o metodě v teologii, částečně poznamenáno snahou o obranu teologie jakožto vědy v kontextu anglosaské metodologie vědy poloviny minulého století. V tomto duchu Lonerganův přínos hodnotí také POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 17–18.

[38] POSPÍŠIL Ctirad Václav: Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. Prof. Ctirad V. Pospíšil, Th.D. OFM přednáší dogmatickou teologii na CMTF UP v Olomouci a na KTF UK v Praze.

[39] POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 22. Tento důraz na důležitost osobní víry je, jak Pospíšil sám uvádí, silně přítomen již u Lonergana, i když ten to nevyjadřuje v trojičním rozměru víry, ale obecně pojmem „obrácení“. „Živá víra ve své poloze transcendentální a celek skutečnosti objímající zkušenosti je tudíž nejzákladnějším předpokladem hermeneutiky mystéria.“ POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 19.

Protože „nejsme to my, kdo se zmocňuje Božích pravd a Nejvyššího, nýbrž je to sám Trojjediný, kdo uchvacuje nás, což teologii činí, na první pohled paradoxně, vědu povýtce svobodnou.“[40] Klíčovým pro tuto práci se mi zde jeví jak důraz na osobní spiritualitu jako součást teologovy práce (u Lonergana vyjádřený výše zmíněným důrazem na nezbytnost osobního obrácení), tak i (u Lonergana ne příliš rozvinutý)[41] důraz na christologické a trinitární principy myšlení[42] v srdci jakéhokoli teologického oboru. V neposlední řadě pak jako velmi důležitý a orientující shledávám Pospíšilův důraz na organický a obousměrně se obohacující vztah vzájemné závislosti mezi systematickou teologií a spiritualitou či mezi systematickou teologií a ostatními teologickými disciplínami (včetně praktické teologie).[43]

Výše naznačené důrazy byly pro mne sice klíčové, avšak jejich další potřebnou konkretizaci bylo třeba hledat v dílech, které se zabývají specifickou metodologií praktické teologie. Jednu z těchto praktických metodologických orientací nabízí metodologická studie Stephanie Kleinové *Erkenntnis und Methode in der Praktischen Theologie* (2005).[44] Stephanie Kleinová je na základě svých studií přesvědčena, že dnešní pastorální teologie musí rozvíjet explorativní a kreativní metody, které: (1) nabízejí modely, které podporují lidi a instituce v jejich pastorační a křesťanské praxi; (2) lidem v praxi pomáhají porozumět jejich světu a poskytují jim v něm systematickou orientaci k jednání; (3) ostatním teologickým disciplínám dodávají informace o životě a víře lidí v současné společnosti.[45]

Proto je podle Kleinové v metodologii praktické teologie třeba rozlišovat:[46]

- *metody podporující konkrétní oblasti pastorační praxe* (zde jsou míněny např. metody pastýřské, poradenské či diakonické služby, křesťanského vzdělávání, katecheze, organizačního rozvoje, kázání, evangelizace apod.);
- *metody prakticko-teologického získávání dat z praxe a metody utváření teorií o praxi* (často do dnes jsou metody přejaté ze sociálních věd nebo postupy čerpající svá data přímo z různých sociologických analýz, inspirativní je ale také výměna s různými fenomenologickými a estetickými přístupy);

---

[40] POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 11.

[41] „Teolog musí konstatovat, že Lonergan ne zcela dostatečně zohledňuje christologické a trinitární principy myšlení, jež jsou vlastní dogmatické teologii.“ POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 18.

[42] S odvoláním na Katechismus katolické církve (čl. 234) Pospíšil konstatuje: „Pojednání o hermeneutice víry se tudíž má v první řadě prolínat s tajemstvím Trojjediného, které slouží jako světlo, v němž vnímáme všechno ostatní v oblasti učení víry i života z víry.“ POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 21.

[43] Srov. POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, kap. II.4.2.3., 126–130.

[44] KLEIN Stephanie: Erkentniss und Methode in der Praktischen Theologie, Stuttgart: Kohlhammer, 2005. Prof. Dr. theol. Dipl. päd. Stephanie Kleinová je docentkou pro oblast teologie a náboženské pedagogiky na Univerzitě Salzburg a soukromou docentkou na Univerzitě Mainz.

[45] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 30 a 53.

[46] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 54.

- *základní metodickou strukturu celkového procesu prakticko-teologické práce* (často se používá např. nějaká podoba trojkroku „vidět – soudit – jednat“ pocházející ve své původní podobě od belgického kněze a budoucího kardinála Josefa Cardijna, případně komplexnější „Regelkreismodel“ Rolfa Zerfaße).[47]

Kleinová završuje první kapitolu své studie oddílem shrnujícím „metodické výzvy v praktické teologii“.[48] Z nich se naší dizertace týká především:[49]

- znovuodkrytí a znovuocenění konstitutivního místa věřícího zkoumajícího subjektu;[50]
- rozvoj interdisciplinární spolupráce a znalost metodologické diskuse;
- vtažení jiných, často marginalizovaných subjektů a jejich perspektiv do dialogu.

Jádrem tohoto oddílu je pak Kleinové vlastní model základní metodické struktury procesu prakticko-teologické práce,[51] který pak v dalších, již velmi specializovaných kapitolách studie dále rozvíjí a zdůvodňuje.

Základní metodická struktura prakticko-teologického procesu

Předchozí „metodologická východiska“ lze považovat za určité vymezení „prostředí“, ve kterém se při vlastním prakticko-teologickém výzkumu a reflexi chci pohybovat. Každý vědecky zakotvený proces zkoumání však navíc k tomu potřebuje i určité přesnější vymezení základních souvztažností, tedy určitou základní metodickou strukturu či „kostru“.

Protože struktura navržená Stephanií Kleinovou v její výše představené práci[52] dle mého názoru dobře odpovídá většině načrtnutých metodologických východisek, dříve vylíčenému pojetí praktické teologie i mým osobním potřebám a možnostem, rozhodl jsem se tento přístup převzít jako základní metodickou strukturu celého prakticko-teologického procesu vedoucího ke vzniku této dizertace. Na následující stránce uvedený náčrt založený na modelu Stephanie Kleinové se mi osvědčil jako důležitá pomůcka v průběhu vlastního výzkumu i související prakticko-teologické reflexe a nabízí se i jako praktické vodítko pro čtenáře, kterým může usnadnit porozumění celkové vnitřní dynamice této dizertace.

---

[47] Srov. kritiku těchto modelů v KLEIN: Erkentniss und Methode, 69–72, 76, 85, 87–88, 92– 93. Ke Kleinové návrhu dalšího rozpracování „trojkroku“ v kontextu evropské praktické teologie, které by překonalo výše zmíněné nedostatky, srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 120–125.

[48] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 115–125.

[49] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 115–117.

[50] Tento „zkoumající subjekt“ volí a rozvíjí svůj zájem, klade otázky, stanovuje cíle a téma výzkumu, rozhoduje se pro specifické preference a způsoby postupu. Velký vliv mají nejen jeho teologické znalosti a schopnosti, teologické preference a přesvědčení či znalosti humanitních věd, ale také všechno, z čeho se skládá jeho osobní život včetně socio-historického kontextu, finančních, lokálních či časových limitů, subjektivní víry a osobních schopností. To vše spoluurčuje výsledné získané poznatky a způsob utváření výsledné teorie.

[51] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 118–120.

[52] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 118–120.

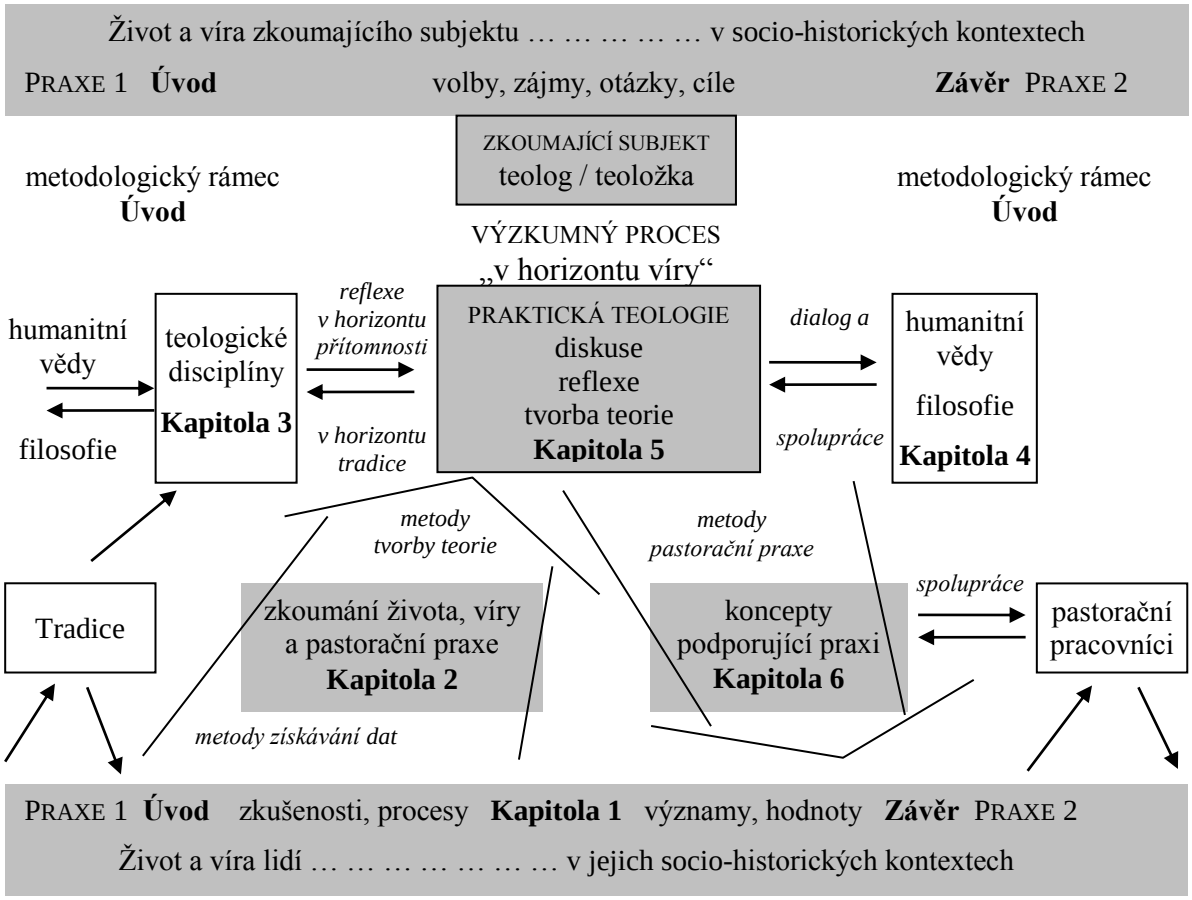

Obrázek 1: Pracovní model metodického procesu v praktické teologii (podle Stephanie Kleinové)[53]

Legenda ke schématu (Obrázek 1):[54]

- Spodní šedý pruh představuje oblast zájmu praktické teologie, přičemž cílem jejího působení je posun od původní „Praxe 1“ k proměněné „Praxi 2“. V našem případě se zde jedná o celou oblast služby pastoračních rad farností v české církevní provincii. Náčrt socio-historického kontextu služby pastoračních rad farností jejich zasazení do zkušeností, procesů, významů a hodnot v kontextu prakticko-teologické literatury o pastoračních radách tvoří **Kapitolu 1** této dizertace. Zatímco úkolem **Úvodu** této dizertace je načrtnout základní osobní východiska, motivace a metodologii celé práce, v **Závěru** jsou pak shrnuty základní výsledky práce snažící se pomoci připravit cestu od současné Praxe 1 k žádané Praxi 2.
- Dvě široké šipky uprostřed nad spodním pruhem představují dvě centrální oblasti úkolů praktické teologie: zkoumání zkušeností, jednání a víry konkrétních lidí či skupin (vzestupná šipka „zkoumání života, víry, inovativní praxe“) a rozvoj koncepcí podporujících pastorační praxi (sestupná šipka „koncepty podporující praxi“):
  - Vzestupná oblast empirického výzkumu praxe služby pastoračních rad farností je v naší dizertaci pojednána v **Kapitole 2**.

[53] Podle KLEIN: Erkentniss und Methode, 119; doplněno odkazy na strukturu této dizertace.
[54] Legenda je zpracována, někdy s doslovnými citacemi, podle KLEIN: Erkentniss und Methode, 118 a 120.

  - Sestupná oblast konceptů pro novou pastorační praxi pastoračních rad vyplývajících z celého prakticko-teologického procesu této dizertace je předestřena v **Kapitole 6**.
- Ve své teoretické dimenzi je praktická teologie ve stálém rozhovoru s jinými teologickými disciplínami a s dalšími vědními obory. To je znázorněno dvěma boxy vlevo a vpravo od centrálního boxu „praktické teologie“:
  - Levý box („teologické disciplíny“) znázorňuje obousměrnou komunikaci mezi praktickou teologií a ostatními teologickými disciplínami (které samy vedou vlastní dialog s humanitními vědami a filosofií). V našem případě zde jde o dialog především se systematickou a spirituální teologií, a to konkrétně v oblasti pojmů „synodalita“ a „duchovní rozlišování“. V dizertaci jsou tyto prameny prezentovány v **Kapitole 3**.
  - Pravý box („humanitní vědy a filosofie“) znázorňuje obousměrnou komunikaci a spolupráci mezi praktickou teologií a humanitními vědami či filosofií („dialog a spolupráce“). V našem případě zde jde především o dialog s teorií organizace, s naukou o vedení a řízení a se sociologickými teoriemi malých skupin či týmů. Prameny z této oblasti jsou prezentovány v **Kapitole 4**.
- Biblická a církevní tradice a jí odpovídající církevní učení (box „Tradice“) je praktické teologii zprostředkovávána prostřednictvím jiných teologických disciplín. Zároveň je však toto poselství evangelia v bezprostředním a obousměrném kontaktu s konkrétní praxí uprostřed zkoumané situace, takže se může stát předmětem našeho empirického zkoumání. V našem případě zde může jít o otázku, z jakých teologických základů jsou syceny konkrétní pastorační rady či jejich členové, kterou se alespoň částečně snaží zodpovědět náš terénní výzkum zachycený v **Kapitole 2**.
- Konstitutivní místo v prakticko-teologickém výzkumném procesu má zkoumající subjekt dotyčného teologa či teoložky (box „subjekt“ spolu s celým horním šedým pruhem). V našem případě jsem tímto zkoumajícím subjektem já osobně (a v širším slova smyslu i moji nejbližší spolupracovníci). Některé z osobních charakteristik tohoto zkoumajícího subjektu jsou (spolu s širšími kontextovými východisky) předestřeny v první části **Úvodu** této dizertace.
- Působením praktické teologie se má proměňovat nejen praxe v rámci zkoumané situace, ale v rámci výzkumného procesu se často mění i postoj či jednání vlastního zkoumajícího subjektu (to je zachyceno v horním šedém pruhu opět hesly „Praxe 1“ a „Praxe 2“). V této dizertaci jsou takovéto posuny (spolu se shrnutím celkových výsledků) zachyceny v jejím **Závěru**.
- Ústřední box („praktická teologie“) je místem, kde se všechny výše zmíněné procesy a podněty setkávají v plodné tvůrčí syntéze („diskuse, reflexe, tvorba teorie“), ze které pak vyplývají výsledné koncepty podporující praxi. Prostorem pro zachycení těchto tvůrčích syntetizujících procesů je především **Kapitola 5** této dizertace.

Základní strategie výzkumu a tvorby teorie

Jestliže metodologická východiska spolu s vymezením oboru praktické teologie lze přirovnat k „prostředí“ a výše načrtnutou základní metodickou strukturu ke „kostře“ celého procesu, v jeho průběhu je také zapotřebí udržovat určitý celkový směr. A právě v tom může pomoci něco jako „orientační směrovka“, kterou je pro dizertační práci celková základní strategie výzkumu a způsobu utváření výsledné teorie.

Takových základních strategií či přístupů se z oblasti sociálních věd nabízí poměrně hodně (např. případová studie, etnografický přístup, fenomenologické zkoumání, historický výzkum, akční výzkum, evaluační výzkum apod.).[55] Pro účely této dizertace se však jevilo jako nejvhodnější inspirovat se strategií výzkumu nazvanou *grounded theory,* kterou navíc i Stephanie Kleinová ve své výše citované studii hodnotí jako přístup v mnohých aspektech odpovídající požadavkům, které od metody používané v rámci praktické teologie očekáváme.[56]

Název *grounded theory* (někdy překládaný jako „zakotvená teorie“) se snaží vyjádřit, že zde jde o určitý specifický, empiricky zakotvený způsob utváření teorie o zkoumané sociální realitě, neboli, jak ji charakterizují její původci,[57] způsob „odkrývání teorie na základě dat“.[58] Prvním charakteristickým důrazem této výzkumné strategie je intenzivní vtažení zkoumajícího subjektu do procesu utváření teorie a snaha, aby tento proces byl v úzkém kontaktu s daty získanými během výzkumu (byl v nich „zakotven“).

Druhou charakteristikou *grounded theory* je důraz na „otevřený začátek“. Výzkum nezačíná nějakou předem danou hypotézou, kterou je třeba ověřit, či otázkami, které je třeba zodpovědět, ale začíná tak říkajíc „s otevřeným hledím“. Na počátku je pouze vymezení oblasti zájmu a to, co se uvnitř této oblasti ukáže jako relevantní a důležité, to se objeví teprve v průběhu výzkumu. Podobně i přesnější ohraničení dané problematiky, volba konkrétních použitých metod získávání dat, určení dalšího směru výzkumu či formulace

---

[55] Publikacemi, které pomohly orientovat se v této problematice, jsou především HENDL Jan: Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace, Praha: Portál, 2005; DENSCOMBE: The Good Research Guide; COGHLAN David, BRANNICK Teresa: Doing Action Research in your own Organization, London: Sage, 2001.

[56] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 240. Kleinová tento přístup představuje a podrobně analyzuje v páté kapitole své studie, KLEIN: Erkentniss und Methode, 239–265. Dále se s ním setkáme v DENSCOMBE: The Good Research Guide, 109–129 a v HENDL: Kvalitativní výzkum, 125–128 a 243–260.

[57] Původci grounded theory jsou dva američtí sociologové, Barney G. Glaser a Anselm L. Strauss, srov. jejich originální dílo GLASER Barney G., STRAUSS Anselm L., The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research, Chicago: Aldine Publishing Company, 1967.

[58] Ačkoli např. HENDL: Kvalitativní výzkum, používá překlad „zakotvená teorie“, v této dizertaci, podobně jako Stephanie Kleinová ve své studii, zahováme originální anglický termín *grounded theory*. V německé jazykové oblasti je tento termín někdy překládán jako „gegenstandsnahe Theoriebildung“, „gegenstandsbezogene Theoriebildung“ či „empirish fundierte Theoriebildung“; srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 240 pozn. 546.

konkrétních výzkumných otázek se děje teprve v průběhu výzkumného procesu. Tím má být kromě jiného zajištěna silná relevance teorie vzešlé z takovéhoto přístupu vůči praktickému uplatnění v dané oblasti.[59] Daní za tyto výhody je ovšem nutnost většího rozsahu práce, která často vyžaduje i zpracování určitých „testovacích" studií, na základě kterých se teprve postupně ujasní celkové směřování.

Třetí zásadní charakteristikou *grounded theory* je pojem „saturace" generované teorie. Proces sběru dat je uzavřen, jestliže další data nepřispívají k dalšímu vývoji teorie (teorie je „saturována"). Obvykle se během výzkumného procesu počítá s vícenásobným vstupem do terénu, data jsou mezi těmito vstupy průběžně analyzována, přičemž výsledky této analýzy opět ovlivňují další zaměření výzkumu.[60]

Vnitřní dynamika výzkumu a způsoby získávání dat

Počátku výzkumu vedeného v duchu *grounded theory* může, ale nemusí předcházet studium relevantní literatury, které běžně slouží k získání prvních informací o zkoumané oblasti či k získání přehledu o možných problémech či již nalezených řešeních problémů.[61] Ovšem i v případě, že je některá zásadní literatura studována předem, se doporučuje, aby stávající známé teorie týkající se dané oblasti byly dočasně „uzávorkovány", aby byla zachována otevřenost pro nové poznatky či souvislosti.

Z těchto důvodů i v našem případě byl výzkum základní literatury o pastoračních radách proveden až po uzavření základní analýzy terénního a dokumentárního výzkumu, jejichž výzkumné kroky (podrobně popsané v částech 2.4.1 a 2.5.1) byly realizovány v následující časové souslednosti:[62]

1. Vstup do „terénu" s pouze velmi vágními koncepty a představami o zkoumané oblasti: Tomuto bodu v našem případě odpovídá sondážní orientační dotazníkový průzkum provedený na samotném počátku celého dizertačního projektu v létě 2006, který byl zaměřen na získání předběžného přehledu podpory PRF na jednotlivých biskupstvích (srov. přílohy P 5 až P 7; výsledky tohoto průzkumu byly pak použité v části 2.2).
2. Podrobné studium jednotlivých případů nebo skupin a zaznamenávání dat získaných pozorováním, rozhovory či shromažďováním dokumentů: Této fázi odpovídal terénní dotazníkový a osobní výzkum zaměřený na získání kvalitativního obrazu PRF přímo ve farnostech, který ve větším časovém odstupu (způsobeném osobními rodinnými

[59] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 245.
[60] Srov. HENDL: Kvalitativní výzkum, 128.
[61] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 245–246 a 263.
[62] Následující body jsou zpracovány na základě bodů uváděných v HENDL: Kvalitativní výzkum, 128, doplněných pode KLEIN: Erkentniss und Methode, 263–265. S tímto hlediskem prezentujícím jednotlivé fáze *grounded theory* jsou pak vždy spojeny konkrétní kroky v procesu naší prakticko-teologické reflexe.

důvody) proběhl především v zimě 2007/2008 a volněji pokračoval i později (srov. přílohy P 12 až P 19, pro popis použitých metod srov. část 2.5.1).

3. Simultánní shromažďování a analýza dat v procesu zkoumání, která vede k prvním předběžným hypotézám, ke zpřesnění kladených otázek, k cílenému hledání dalších dat, k novým směrům výzkumu či ke studiu příslušné literatury: První dvě vrstvy takto vznikající analýzy dat získaných z terénního výzkumu jsou zachycené v přílohách P 18 a P 19 (pro její souhrnnou prezentaci pak srov. část 2.5), výsledky dvou sekundárních dokumentárních výzkumů PRF v královéhradecké a plzeňské diecézi doplněných vlastním internetovým výzkumem (jaro 2008) jsou pak zachyceny v části 2.1.
4. Rozšíření zkoumání na další případy, které má přinést novou informaci pro rozvoj teorie, a výběr nových případů závisející na dosavadních poznatcích a rozvíjející se teorii: Díky analýzám doposud shromážděných dat a studiu kontextových pramenů (jejichž přínos zachycuje především Kapitola 1) postupně i v našem případě docházelo ke čtení těchto dat v novém světle, k prohloubeným interpretacím a k jasnějšímu zaměření výzkumu. Na základě toho pak byl v létě 2008 realizován dokumentární výzkum pramenů plenárního sněmu (dvě základní vrstvy analýzy takto získaných dat zachycují přílohy P 10 a P 11, pro její souhrnnou prezentaci srov. část 2.4) a částečně vlastní, částečně druhotný srovnávací dokumentární výzkum stanov PRF všech českých diecézí (jeho výsledky jsou zachyceny v části 2.3; srov. také přílohy P 8 a P 9).
5. Porovnávání doposud získaných a analyzovaných dat, testování získaných poznatků a validace zjištěných fakt, rozvoj zachycení rozmanitosti jevů pomocí kategorií, identifikace probíhajících procesů, zdokonalování kategorizačních systémů, integrace poznatků, zobecňování empirických tvrzení a formulování dalších hypotéz: Tato fáze strategie *grounded theory* se v našem případě již prolínala s postupným vyhledáváním relevantní teologické či organizačně-teoretické literatury, jejím průběžným studiem, vyhodnocováním a formulací relevantních konceptů (podzim – zima 2008/2009). Tyto prameny prezentují Kapitola 3 a Kapitola 4.
6. Ukončení výzkumného procesu v okamžiku, kdy další získaná data již žádným podstatným způsobem nepřispívají k objevení se nových poznatků (teorie je „saturována“) nebo je jasně rozpoznatelný užitek aplikace vyvinuté teorie, který již nemůže být podstatným způsobem zkvalitněn: Spolu s tímto postupným ukončováním vlastního výzkumného procesu, kdy jsme již ani v terénu, ani ve zkoumaných dokumentech, ani v příslušné literatuře nenacházeli další zásadní podněty, byla zároveň postupně iniciována syntetická fáze vlastní prakticko-teologické reflexe, která získaná a

analyzovaná data uvedla do tvůrčího rozhovoru s teologickými a organizačně-teoretickými prameny (jaro 2009). Výsledkem této reflexe je Kapitola 5.

7. Uvedení získaných poznatků a vytvořených teorií do diskuse se stávajícími teoriemi nebo s jinými empirickými zkoumáními, přičemž se takto mohou objevit nové nároky na nalezené výsledky či mohou být konstatovány otevřené otázky pro další výzkumy: Tato závěrečná fáze tvorby teorie podle strategie zvané *grounded theory* odpovídá poslední fázi naší prakticko-teologické reflexe (jaro 2009) zaměřené na návrh strategicko-praktických konceptů či kroků, které by mohly napomoci konkrétním kvalitativním posunům v praxi pastoračních rad (srov. Kapitola 6).

Během takto komplexního výzkumného projektu bylo samozřejmě nutné používat nejrůznější metody pro získávání dat, jako např.:[63]

- *dotazníky* (sondážní i výzkumné, s otevřenými i uzavřenými otázkami);
- *interview* (strukturované i nestrukturované, individuální i skupinové);
- *pozorování* (pozorovatel jako participant i participant jako pozorovatel);
- *dokumenty* (veřejné, úřední, archivní, soukromé i virtuální).

SCHÉMA DIZERTAČNÍ PRÁCE

Dizertační práce, vycházející z celkové metodologie načrtnuté dále v první kapitole, je z praktických důvodů rozdělena do dvou svazků (Hlavní text a Přílohy). Toto dělení usnadňuje četbu hlavního textu, během které je takto jednodušší zároveň sledovat příslušné přílohy, ze kterých hlavní text často vychází. Jednotlivé svazky jsou členěny takto:

Svazek první: Hlavní text dizertace

- **Poděkování** zmiňuje spolupracovníky, bez kterých by tento projekt nebyl možný.
- **Čestné prohlášení**
- **Anotace** stručně v češtině i v angličtině shrnuje obsah dizertační práce.
- **Obsah** informuje o struktuře celé dizertace členěné podle kapitol, částí a oddílů
- **Seznam tabulek a obrázků** podává přehled o všech v dizertaci i v přílohách použitých grafických tvarů.
- **Přehled symbolů a zkratek** nabízí vysvětlující přehled použitých zkratek.
- **Úvod** dizertace seznamuje s osobní motivací, předporozuměním a východisky autora, načrtává očekávané přínosy práce, vymezuje téma, definuje cíle celého dizertačního projektu a představuje celkovou použitou metodologii včetně jejích východisek.

---

[63] Základní orientaci v těchto metodách jsem získal především v HENDL: Kvalitativní výzkum, 161–206; DENSCOMBE: The Good Research Guide, 131–229.

- **1. kapitola** (kontextová východiska) načrtává různé perspektivy pastoračně-historického kontextu, ve kterém PRF v české církevní provincii působí.
- **2. kapitola** (situační reflexe) ve světle otázek druhé kapitoly prezentuje základní reflexi dat o situaci pastoračních rad v české církevní provincii získaných na základě našeho vlastního i sekundárního dokumentárního a vlastního terénního výzkumu.
- **3. kapitola** (teologické základy) nabízí odpovídající teologické a spirituální inspirace především z oblasti ekleziologie, teologie synodality, teologie farní obce a dialogu.
- **4. kapitola** (organizační inspirace) nabízí odpovídající teoretické i praktické inspirace z dalších humanitních věd, především z teorie organizace a z teorie řízení.
- **5. kapitola** (prakticko-teologická reflexe) se pokouší představit reflexi situace pastoračních rad farností ve světle teologie synodality a teorie organizace a nabídnout celkovou prakticko-teologickou syntézu.
- **6. kapitola** (strategicko-praktická perspektiva) shrnuje podněty pro službu a rozvoj pastoračních rad ve farnostech a nabízí některé praktické inspirace pro rozvoj synodality v církvi a pro rozvoj služby synodálně orientovaných pastoračních rad v diecézích.
- **Závěr** shrnuje hlavní myšlenkovou linii práce, sumarizuje hlavní výsledky, načrtává další možné směry vědecké práce a zmíní případné osobní posuny či zisky autora práce.
- **Seznam pramenů a literatury** eviduje všechny prameny použité pro výzkumné projekty této dizertace a literatury v této dizertaci citovanou.
- **Seznam příloh** chce usnadnit orientaci ve druhém svazku a uvádí názvy a příslušné stránky jednotlivých příloh tam obsažené.

Svazek druhý: Přílohy dizertace

- **Seznam příloh** uvádí názvy a stránky příloh obsažených ve druhém svazku.
- **Přehled symbolů a zkratek** nabízí kvůli snadnější orientaci vysvětlující přehled použitých zkratek ještě jednou i zde ve druhém svazku.
- **Přílohy** obsahují materiály podrobněji dokreslující způsob výzkumu, prezentují jednotlivé nástroje výzkumu, shrnují výsledky analýzy výzkumných projektů a dokládají širší souvislosti některých předpokladů.
- **Anotace** na závěr znovu stručně, v češtině i v angličtině, shrnuje obsah celé práce.

Vzhledem k rozsahu práce byla při jejím zpracování věnována zvláštní pozornost různým pomůckám usnadňujícím vnitřní orientaci, jako např. orientujícím úvodům a shrnujícím závěrům k jednotlivým kapitolám a částem, přehledně členěnému obsahu, orientačním údajům v záhlaví, či četným křížovým odkazům vnitřně provazujícím celý hlavní text i přílohy. Také volba oboustranného tisku může přispět k příjemnějšímu používání textu.

KAPITOLA 1. KONTEXTOVÁ VÝCHODISKA PRF V ČECHÁCH

Po nastínění celkové metodologie použité při práci na této dizertaci jsou nyní v této první kapitole nabídnuta základní kontextuální východiska pro chápání teorie a praxe pastoračních rad farností. Abychom mohli současnou situaci PRF (jak je na základě dokumentárního výzkumu sněmovního procesu a terénního výzkumu ve farnostech představena v následující kapitole) zasadit do širšího kontextu, v této kapitole představíme nejprve historický kontext PRF v české církevní provincii (1.1), načrtneme základní obrysy učení církve v oblasti služby PRF (1.2), představíme širší rámec pro naše uvažování tvořený příběhy zápasu o pojetí PRF v zahraničí (1.3) a nakonec budeme prezentovat přehled české i překladové literatury v českém jazyce, která mohla nějakým způsobem ovlivnit prostředí, ve kterém dnes PRF vznikají a pracují (1.4).

1.1 PRF V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII V HISTORICKÉM KONTEXTU

Dnešní pastorační rady farností v české církevní provincii za sebou sice často nemají dlouhou historii, ale přeci jen vznikají či pracují v určitém historickém kontextu. Proto v této části předkládáme stručný přehled různých pastoračních vlivů, které nějakým způsobem přispěly k vytvoření klimatu, do kterého jsou dnešní pastorační rady zasazeny. Budeme při tom nejprve vycházet z několika málo pramenů, které jsou k dispozici k situaci církve v dobách komunismu a ve kterých lze nalézt zmínky o farních radách.

1.1.1 Od války do Pražského jara

Zdá se, že doba po druhé světové válce, před rokem 1948, byla v některých diecézích dobou „pastorační euforie“,[64] kdy probíhaly snahy přizpůsobit pastoraci podle potřeb tehdejší doby. Značná část církevního života se tehdy odehrávala v různých spolcích a sdruženích a pronikaly k nám silné vlivy z hnutí JOC[65] (v jehož skupinách byla používána metoda praktické pastorační reflexe „vidět – soudit – jednat“ velmi podobná některým dnešním přístupům k práci pastoračních rad),[66] byly v běžném církevním životě jasně přítomné různé komuniální prvky, po roce 1948 byl pastorační „systém jednoho muže“

[64] Srov. OPATRNÝ Aleš: Pastorace v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 41–42.

[65] JOC (z fr. – „Jeunesse ouvriére chretiénne”, v něm. CAJ – „Christlichen Arbeiterjugend“, srov. http://www.joc.be) je zkratka pro „hnutí křesťanské dělnické mládeže“, které v polovině 20. století založil belgický kněz a pozdější kardinál Joseph Cardijn (1882–1967). Po určitých iniciativách, které tímto směrem vyvinuli P. M. Habáň a částečně i P. S. Braito, u nás tyto přístupy šířil především chorvatský kněz, jezuita prof. Tomislav Poglajen (Kolakovič). Srov. VAŠKO Václav: Profesor Kolakovič – mýty a skutočnost,“ in: Impulz Revue 3 (2006), k dispozici na http://www.impulzrevue.sk/article.php?135, (27.8.2008); srov. také studii O evangelizačním úsilí v českých zemích po druhé světové válce a v současnosti, k dispozici na http://snem.cirkev.cz/index.html?menu=72&id=884, (27.8.2008). Srov. také OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 42, a pozn. pod čarou č. 16 tamtéž na str. 14.

[66] Srov. příloha 1.3.2.

v církvi komunistickými represemi nejen posílen, ale nastolen téměř jako jediný možný model oficiální pastorace.[67] Veřejná pastorační činnost ve farnostech se v 50. a 60. letech tedy koncentrovala téměř výlučně na bohoslužby a udílení svátostí.[68]

1.1.2 Pražské jaro a Dílo koncilové obnovy

Velká, i když časově velmi omezená změna měla přijít v roce 1968 v souvislosti s tzv. Pražským jarem, a to především v souvislosti s působením Díla koncilové obnovy (DKO).[69] Zde lze také v literatuře vystopovat první zmínky o pastoračních radách farností či o jim podobných strukturách v české církevní provincii vystopovat.

Toto hnutí,[70] vycházející nejprve z Prahy (viz založení Pastorační rady pražské arcidiecéze jejím tehdejším administrátorem biskupem Františkem Tomáškem v březnu 1968),[71] ale rychle se rozšiřující i do ostatních českých i moravských diecézí, si již v původním návrhu svého „akčního programu“ stanovilo jako jeden z praktických cílů „všestrannou účinnou pomoc při obnově církevní struktury, přizpůsobené v duchu 2. vatikánského koncilu potřebám naší pastorační praxe“.[72] Ve třetí verzi tohoto akčního programu je pak zdůrazněna důležitost neztratit „při myšlenkovém usilování“ ze zřetele „jak praktické důsledky, tak i zakořenění v hluboké původní spiritualitě“.[73] Zároveň je ihned pojmenován teologický kontext, ve kterém se jakékoli praktické reformy musí odehrávat: pojetí církve jako „obce Božího lidu, putující dějinami“, ve kterém je sice „svátostné jádro […] zprostředkováno charismatem kněžské služby“, ale „spojení se světem a pronikání do

---

[67] Srov. OPATRNÝ Aleš: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 216. Přesahuje možnosti této práce zkoumat různé modely tzv. „skryté církve“, které by jistě také mohly být určitou inspirací při práci dnešních pastoračních rad. K tomu srov. např. FIALA Petr, HANUŠ Milan: Skrytá církev. Felix M. Davídek a společenství Koinótés, Brno: CDK, 1999; LIŠKA Ondřej: Církev v podzemí a společenství Koinótés, Brno: Sursum, 1999.

[68] OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna, 216.

[69] S kořeny, vznikem, působením a důsledky Díla koncilové obnovy pro další vývoj církve se lze seznámit např. v CUHRA Jaroslav: Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky Pražského jara, in: FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání 2. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě, Brno: CDK, 2000, 112–124; VAŠKO Václav: Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv, in: OPATRNÝ Aleš (ed.): Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, 75–89; OPATRNÝ Aleš: Pastorační program biskupa Tomáška, in: OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a koncil, 135–196.

[70] V Katolických novinách ze 4. dubna 1968 byl původně zveřejněn návrh „akčního programu Hnutí koncilové obnovy“, avšak z důvodu jasného distancování se od s tehdejším režimem kolaborujícího Mírového hnutí katolického duchovenstva byl název změněn na „Dílo koncilové obnovy“; srov. VAŠKO Václav: Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 287.

[71] Srov. např. OPATRNÝ: Pastorační program biskupa Tomáška, 154.

[72] Návrh akčního programu Hnutí koncilové obnovy, in: Katolické noviny 14 (1968), 3; citováno podle OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna, 134.

[73] Akční program Díla koncilové obnovy (3. verze), in: OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a koncil, 206–214, 208. Původně tento text vyšel již před velehradským sjezdem v Katolických novinách z 12. května 1968; srov. Katolické noviny 19 (1968), 3–4; citováno podle CUHRA: Dílo koncilové obnovy, 112–124, 117, pozn. pod čarou č. 8.

jeho prostoru zprostředkovávají […] také volná charismata, jejichž nositeli jsou namnoze laici“.[74] Toto pojetí církve se pak má odrazit i v tom, že „hierarchická struktura církve je koncilem doplňována o pastorační radu, kněžskou radu, laickou radu a podobné útvary“.[75] Jeden z předních představitelů DKO, Jiří Němec, tehdy podobně zdůrazňoval, že jde sice o organizaci vzhledem k tehdejší situaci nutnou, ale přeci jen provizorní, protože „její úloha je pouze otevřít pole pro skutečné naplnění ducha koncilu v církvi a tuto roli musí v následné době převzít další instituce, vyrůstající ze základních organizačních struktur církve – farní a diecézní rady, pastorační rady apod.”[76]

Sílu působení DKO lze odhadnout jak podle počtu účastníků jeho velehradského sjezdu, konaného 13. a 14. května 1968, na kterém bylo DKO formálně ustanoveno (vice než 600 delegátů), tak podle intenzivní podpory hnutí ze strany biskupů[77] a především ze strany biskupa Tomáška, který velehradskému sjezdu předsedal a povzbuzoval ke spolupráci mezi hierarchií a „pravou a církvi velmi potřebnou iniciativou zdola” na „plnění závěrů Druhého vatikánského koncilu v naší vlasti”.[78]

Podle Aleše Opatrného[79] lze založení a práci DKO (které nebylo státem nikdy oficiálně uznáno a jehož činnost byla později považována za státu nepřátelskou)[80] považovat za největší akci pro realizaci koncilu v naší zemi a za dlouhodobou inspiraci k novým pastoračním postupům, které se pak mohly (veřejně či neveřejně) uplatňovat v mnoha oblastech života církve během dalších desetiletí normalizace, perestrojky a některé z nich pak ještě i po sametové revoluci. Tento silný impuls byl podle všeho i v pozadí zakládání a práce farních rad jak ihned v období Pražského jara a těsně po něm,[81] tak později v období relativního politického uvolňování let osmdesátých.

---

[74] Akční program, in: OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a koncil, 208.

[75] Akční program, in: OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a koncil, 210–211.

[76] NĚMEC Jiří: Dílu koncilové obnovy na cestu, Katolické noviny 19 (1968), 1; citováno podle CUHRA: Dílo koncilové obnovy, 112–124, 117, srov. pozn. pod čarou č. 9.

[77] Václav Vaško ve svém životopise svědčí o poměrně komplikované cestě k této podpoře, která ale nakonec vrcholí oznámením biskupa Štěpána Trochty, který podle Václava Vaško „řekl, že biskupové po prostudování akčního programu, stanov a organizačního řádu DKO a vyslechnutí doplňujících vysvětlení, které podal můj otec, rozhodli dílo podpořit a stát se jeho členy.“ VAŠKO: Ne vším jsem byl rád, 292.

[78] Srov. OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna, 138–139.

[79] Srov. OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna, 141.

[80] Srov. CUHRA: Dílo koncilové obnovy, 121–123.

[81] Srov. např. prohlášení sepsané Václavem Vaško mladším ještě v první den sovětské okupace 21. srpna 1968. V tomto prohlášení kromě jiného zaznělo: „(5) Pracujme v pastoračních a farních radách. Pracujme klidně v rámci platných zákonů. K pastoračním a farním radám není třeba schválení podle spolčovacího zákona, neboť jsou součástí církevní struktury. (6) Rozvíjejme ve svých náboženských obcích činnost zejména liturgickou, katechetickou a charitiativní. (7) Naším apoštolátem nechť je vždy modlitba, oběť a osobní příklad.“ VAŠKO Václav: Ne vším jsem byl rád, 296. Tomu odpovídá i poznámka Jaroslava Cuhry, že „přechod na jiné formy uplatňování koncilních změn – formování pastoračních, diecézních či jiných rad“ byl také určitou „obranou církve“ proti konečnému neschválení DKO ministerstvem vnitra“. Srov. CUHRA: Dílo koncilové obnovy, 122. Srov. také Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002, čl. 199.

1.1.3 Další pastorační podněty před rokem 1990

Kromě výše naznačeného vlivu Díla koncilové obnovy mělo na prostředí, ve kterém se po roce 1990 mohla začít obnovovat služba pastoračních rad, vliv několik dalších pastoračních podnětů.

Za jeden z důležitých vlivů lze pokládat především společenství zakládaná u nás v sedmdesátých a především v osmdesátých letech 20. století v rámci různých novodobých obnovných hnutí[82] či v rámci fenoménu tzv. „základních společenství",[83] která po roce 1968 pronikala i k nám a která ve svém životě v podstatě realizovala vždy nějaký segment z koncilových myšlenek, v malých skupinách poskytovala lidem prostor k prožívání církve jakožto společenství, v rámci těchto skupin často přímo či nepřímo učila jejich příslušníky přejímat spoluzodpovědnost za poslání církve a přinášela do pastorační práce některé nové týmové metody, kde lidé mohli tuto spoluzodpovědnost prakticky také realizovat.[84]

Podobně lze uvažovat i o různých skupinách, komunitách či teologických seminářích v rámci církve podzemní, kde navíc byla možnost kontaktu s pastoračními či vzdělávacími aktivitami různých řeholí, které také svým účastníkům poskytovaly podobný zážitek komuniálnosti církve jako v rámci nových hnutí (viz např. saleziánské chaloupky apod.). Někdy šlo o aktivity, kde působili jak kněží z podzemí, tak z veřejné pastorace.[85] Avšak protože společenství nových hnutí z velké části a skupiny podzemní církve téměř vůbec nebyly napojeny na oficiální farní struktury, tato zkušenost z polooficiální i podzemní církve mohla být nejen plodným podhoubím pro změnu mentality,[86] na kterou po roce 1990 moha v některých farnostech navázat i práce farních rad, ale mohla naopak přinášet i určitá napětí a bariéry.[87]

---

[82] V Čechách a na Moravě šlo především o hnutí jako např. Fokoláre, Communione e Liberazione, Světlo-život, Charismatická obnova; srov. OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna, 217–218.

[83] Tento fenomén „základních společenství" (jak se nazývají ve španělsky mluvících oblastech) či „malých křesťanských společenství" (jak se jim říká v anglicky mluvících oblastech), z celosvětového hlediska komplexně popsaný např. v O'HALLORAN James: Církev jinak. Od základního společenství ke křesťanské obci, Praha: Síť, 2006, u nás inspiroval jak některé struktury tzv. „podzemní církve" (srov. např. HRADILEK Pavel: Základní společenství v Maďarsku a České republice, in: O'HALLORAN: Církev jinak, 288–293), tak také některé části obnovných hnutí, především Charismatické obnovy.

[84] „Jisté je, že v osmdesátých létech sice nebyl v Československu koncil výslovným tématem jako v létech šedesátých, ale oživení, které se dělo zejména v malých společenstvích, v nových církevních hnutích, která k nám pronikala, v neoficiálním životě řeholí a v dalších neveřejných aktivitách, nemělo naprosto žádné restaurační tendence a bylo povětšinou realizací koncilových myšlenek, byť to nebylo proklamováno. Církev jako communio, odpovědnost za život církve na různých úrovních, ne jen u hierarchů, angažmá laiků v katechezi a v pastorační (neveřejné) pomoci, a posléze i účast katolíků v neoficiálních politických aktivitách a vznikajících hnutích, to vše lze označit za výsledek jakéhosi ‚nouzového', ‚selektivního', ale přesto autentického čtení koncilu u nás." OPATRNÝ Aleš: Jak čteme koncil dnes, jak byl čten za totality?, in: OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a koncil, 7–15, 13.

[85] Srov. OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 45.

[86] Srov. OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 47.

[87] Srov. podobně i OPATRNÝ: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna, 225, včetně tam uváděné studie Jiřího Černého o stavu farních rad v pražské arcidiecézi realizované v letech 1995–1996.

Takto formované prostředí však nejen připravovalo půdu pro pozdější zavádění farních rad po roce 1989, ale tyto rady se na některých místech udržely nebo vznikaly i v letech osmdesátých. Např. Jiří R. Tretera mluví o tom, že „vytváření takovýchto farních rad u nás někde navazovalo na již fungující tzv. kostelní výbory (zvláště v některých farnostech na Moravě).[88] Byly to tradiční laické instituce a zabývaly se převážně otázkami ekonomickými.“[89] Podobně i Aleš Opatrný říká, že „farní rady se začaly na farní úrovni zavádět hned po roce 1989. O těchto orgánech vědělo jistě i před tímto rokem, místy dokonce existovaly a fungovaly“.[90]

1.1.4 Některé vlivy po roce 1990

Na závěr tohoto historického přehledu je zde třeba zmínit alespoň několik vlivů, které prostředí pro práci dnešních pastoračních rad ovlivnily již po roce 1990.

Za prvé jde o postupné vydávání stanov pro farní rady ve všech českých diecézích, které službu farních rad strukturálně zakotvilo v partikulárním právu, za druhé pak o přípravnou fázi sněmovního procesu a práci několika stovek sněmovních kroužků, které v některých případech připravily půdu pro vznik pastorační rady farnosti, v jiných s pastorační radou v podstatě splývaly a v dalších zas mohly navázat na již dlouholetou předchozí působení pastorační rady. Pro jejich důležitost se oběma procesy budeme podrobně zabývat v následující kapitole (partikulárním právem se bude zabývat část 2.3, výsledky dokumentárního výzkumu tématu pastoračních rad ve sněmovním procesu jsou pak prezentovány v části 2.4).

I přes oba tyto velmi silné vlivy se však zdá, že i v 90. letech stále ještě velmi chybí chápání úkolů církve či farnosti směrem navenek ve smyslu její zodpovědnosti vůči širší společnosti a „systém jednoho muže“ stále mnohde přetrvává, a to jak v praxi, tak v myslích věřících, včetně kněží.[91] Podrobněji se touto situací zabývají dva dřívější výzkumy práce pastoračních rad v královéhradecké a plzeňské diecézi, jejichž výsledky prezentujeme

---

[88] Srov. AMBROS Pavel: Typologisierung der Pfarrseelsorge 1948–1999 in Böhmen und Mähren, in: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Theologica Olomucensia, 2 (2000) 1–24, 13–14, kde autor mluví o zakládání dvojího druhu „farních rad“ v období Pražského jara: „pastoračních rad“ (farní pastorace) a „kostelních výborů“ (správa církevního majetku).

[89] Srov. TRETERA Jiří Rajmund: Církevní právo, Praha: Jan Krigl, 1993, 117; citováno podle JAHNOVÁ: Rady ve farnosti, 18.

[90] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 10, kde je citován OPATRNÝ Aleš: Souhrnné pojednání o tématech, uvedených pod číslem 6 „Pfarrseelsorge“ (farní duchovní správa) v sešitu Aufbruch 2.

[91] Srov. OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 47–48. Opatrný to komentuje takto: „Na druhé straně má řada kněží stále strach rozdělit podíl na zodpovědnosti za farnost na více lidí a někteří ani nemají potřebné organizační zkušenosti. Mnozí starší kněží, kteří se museli po desetiletí skoro o všechno postarat sami, se dnes už prostě jinému způsobu života nenaučí a mladí, kteří byli vysvěceni v posledních deseti létech, nebyli většinou k práci v týmu formováni a jejich kněžská identita byla a je až příliš budována na mylném vědomí jejich všeobecné výlučnosti a nezastupitelnosti.“ OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 48–49.

v první části následující kapitoly (část 2.1). Této situaci by nakonec také odpovídal i odstavec zmiňující se o farních radách v dokumentu s podněty z národního fóra mládeže (10. – 13. května 2007 v Táboře),[92] ve kterém mladí volají po posílení role pastoračních a ekonomických rad farnosti, po zprůhlednění jejich práce a po tom, aby v nich mladí měli své zástupce.[93]

1.1.5 Souhrn: PRF a zápas české církve o synodální tvář

V předchozích odstavcích jsme mohli ukázat, že pastorační rady v české církevní provincii na konci prvního desetiletí 21. století, které v rámci tohoto dizertačního projektu zkoumáme, jsou z historického hlediska pokračováním bohatého a pestrého příběhu české církve a jedním z výrazů někdy více, někdy méně úspěšného zápasu o tvář, kterou bychom dnes nazvali slovem „synodální". Stručně lze charakteristiky tohoto historického kontextu či některé pro dnešek důležité důsledky těchto historických procesů shrnout takto:

- zkušenost s metodou „vidět – soudit – jednat" ve skupinách JOC po válce;
- „systém jednoho muže" ve farní pastoraci v prvních desetiletích komunismu;
- koncilní inspirace k zakládání prvních farních rad v rámci Díla koncilové obnovy;
- vliv obnovných hnutí a základních společenství v letech normalizace a později;
- role podzemní církve či podzemních aktivit na zkušenost komuniálnosti církve;
- přetrvávající myšlenkový model „systému jednoho muže" i v 90. letech;
- formulace diecézních stanov pro PRF ve většině diecézí;
- poměrně živelný zápas o praktické zkušenosti se službou PRF v terénu;
- v některých diecézích mezi lety 2001 a 2006 znatelný pokles počtu PRF;
- vliv sněmovního procesu, především zkušenosti ze sněmovních kroužků;
- určitá počínající podpora rozvoje PRF v některých diecézích, jinde bez podpory;
- zapojení služby PRF do širších pastoračních systémů v některých diecézích.

1.2 PRF V KONTEXTU DOKUMENTŮ UČITELSKÉHO ÚŘADU CÍRKVE

Abychom se později (srov. část 2.3 následující kapitoly) mohli s porozuměním a do hloubky věnovat jednomu z nejdůležitějších historických vlivů, partikulárnímu právu regulujícímu práci PRF jednotlivých diecézích, musíme se ještě před tím v této části

[92] Podněty z národního fóra mládeže, Biskupství litoměřické, http://www.biskupstvi-ltm.cz/document/akce/nfm.doc, (19.9.2008).

[93] Doslova zde čteme: „Farní rady: Pastorační a ekonomické rady farnosti by mohly převzít část povinností kněze. Je důležité zprůhlednit jejich práci. Farnost je třeba průběžně seznamovat s projednávanými tématy a výsledky jednání. V pastoračních radách bychom rádi měli své zástupce, a tak dostali prostor k vyjádření svých názorů a podíl na rozhodování." Podněty z národního fóra mládeže, Biskupství litoměřické, http://www.biskupstvi-ltm.cz/document/akce/nfm.doc, (19.9.2008).

soustředit na analýzu obsahu učení univerzální církve o pastoračních radách a v části následující na některé zahraniční procesy na toto učení navazující a s ním se tvůrčím způsobem vypořádávající (srov. část 1.3). Proto v této části předkládáme souhrnnou dokumentární studii tématu pastoračních rad v dokumentech církevního učitelského úřadu od 2. vatikánského koncilu do dneška.

Pracovním podkladem k této tematicky členěné interpretační studii je příloha P 1, která zahrnuje kompletní soubor relevantních úryvků ze zkoumaných dokumentů (a to buď v oficiálních českých překladech, nebo ve vlastním pracovním překladu), na který zde budeme průběžně odkazovat (srov. Přehled použitých zkratek na str. 11). V příloze P 1 lze také nalézt kompletní bibliografické údaje a podrobnější vysvětlení různých překladových variant s odkazy na podklady v latině, němčině nebo angličtině. Dalším krokem v interpretaci těchto textů pak byla podrobná interpretační studie, kterou lze nalézt v příloze P 2. Na tomto průřezu naukou učitelského úřadu církve o pastoračních radách, který jsme uspořádali podle časového sledu jednotlivých dokumentů a kde lze nalézt i některé důležité interpretační pozice, je založen následující přehled.

1.2.1 Teologický základ pro práci pastoračních rad

Teologický základ, na kterém může vyrůstat koncept pastoračních i jiných rad v církvi, nebyl sice v textech 2. vatikánského koncilu specifikován přímo, avšak lze jej velmi dobře odečíst z širšího kontextu: v nauce o církvi rozvinuté v *Lumen gentium* (LG) konkretizované v konceptu účasti všech věřících na společném poslání církve a dále pak specifikované v koncilních dekretech, především *Christus Dominus* (ChD) a *Apostolicam actuositatem* (AA).

Tento teologický základ pastoračních rad v církvi je pak ovšem již výslovně rozveden v *Omnes christifideles* (OCh 1–3), kde je poměrně komplexně shrnuta základní intence koncilu týkající se společenství všech věřících různých stavů, povolání a rolí v jednom poslání církve (srov. OCh 1), na ní naváže výrazné povzbuzení pro biskupy tento podíl umožňovat všem a k němu nutná charismata respektovat a povzbuzovat u všech věřících (srov. OCh 2) a nakonec je zde zdůrazněna důležitost, nezbytnost, ale i podstatná služebnost specifické role „posvěcených pastýřů“ v církvi (srov. OCh 3).

V mladších dokumentech je pak teologický základ pro službu pastoračních rad připomínán především v *Christifideles laici*, kde je (po rozsáhlé citaci z AA 10) tato služba zasazena do širšího teologického rámce tzv. „ekleziologie společenství“ (srov. ChL 26). Zajímavé teologické zarámování pak najdeme také v *Ecclesia in Asia*, kde je téma pastoračních rad zarámováno teologickými pojmy jako „diecéze jakožto společenství

komunit“, „církev spoluúčasti“, „společenství pro misii“ či „misie společenství“, kde „jedinečné charisma každého jeho člena musí být uznáno, rozvíjeno a účinně používáno“ (EiA 25). Benedikt XVI. pastorační rady farnosti nazval „jedním z darů 2. vatikánského koncilu“ a jejich službu zasadil do spirituality „rozlišování povolání“ ke službě (Felicita) a teologie „darů Ducha svatého“ (Magliano).

1.2.2 Smysl ustavení pastoračních rad a jejich úkoly v církvi

Přímo v koncilních dokumentech opět nelze nalézt nějaké přímé pojmenování smyslu či účelu ustavení pastoračních rad v církvi. Pastorační či jiné rady v církvi lze však již v koncilních textech chápat jako vyjití vstříc požadavku na vytvoření institucionálního prostoru pro široký dialog v církvi (srov. LG 37, srov. pak také OCh 4) a jako konkrétní formu nástrojů pro praktickou spoluúčast všech věřících na jednom poslání církve (srov. ChD 27) a pro koordinaci různých polí apoštolátu (srov. AA 26) či misie (srov. AG 30).

Pokoncilní dokumenty tyto obecné účely dále specifikují či rozvíjejí. Pastorační rady v diecézi (a potažmo i ve farnosti) jsou podle těchto dokumentů ustavovány za následujícími účely, které lze rozdělit na systémové či symbolické na jedné straně a na nástrojové či praktické na straně druhé. K nim se navíc přidruží některé specifické účely pro vznik pastoračních rad farností.

- *Systémové či symbolické účely pro vznik pastoračních rad:* podpora růstu ve spoluzodpovědnosti mezi všemi věřícími v církvi (SM II, 3; OCh 4; Čína 10), naplnění jedné z charakteristik „nejlepšího typu farnosti“ (EI 179), konkrétní zkušenost spolupráce celé diecézní komunity s biskupem (EI 204), forma aktivní účasti na životě a poslání církve jako společenství (EdM II, 5, úvod), získání zkušenosti církve a rozvoj dovedností pro prohlubování této zkušenosti na základě spolupráce všech věřících ve farnosti (Pr 10), rozvinutí konzultací, prohloubení spolupráce, podpoření principu spolupůsobení a někdy i spolurozhodování (ChL 25; srov. Pr 10), vyjádření, zajištění a garance společenství (NMI 44 a 45; Čína 10), vyjádření účasti všech věřících jakéhokoli kanonického stavu na poslání církve (AsP 184).
- *Nástrojové či praktické účely pro vznik pastoračních rad:* systematické uspořádání a efektivní provádění pastorační činnosti (SM II, 3; EI 204), důležitá forma spolupráce, dialogu a společného uvažování (ChL 25), prostor pro „společné uvažování“, skrze který lze do církevního společenství přinášet problémy církve i světa a otázky spojené se spásou lidí (ChL 27), prostor pro podporu apoštolské a misijní iniciativy církve (ChL 27), nástroj umožňující investovat do růstu

společenství i misionářského nasazení (ChL 27 ve světle KPV 26), pomoc svědomí rozlišit Boží povolání přispívat k rozvoji spravedlivé společnosti (Felicita), pomoc pastýřům (Čína 10), podpora diakonie (Magliana).

- *Některé specifické účely vzniku, týkající se zvláště pastoračních rad farností:* podpora efektivnějšího působení diecézní pastorační rady skrze propojení s pastoračními radami farností (EI 204), naslouchání názorům spolupracovníků na různé otázky ve farnosti (AsP 211), nástroj k získání zpětné vazby ze života a služby farnosti při vizitaci (AsP 221).

Co se týče konkrétních úkolů, jejichž plnění církevní dokumenty od pastoračních rad očekávají, je podle *Christus Dominus* čl. 27 a dalších navazujících dokumentů (srov. ES I, 16, 1; ES III, 20; OCh 9; EI 204; CIC kán. 511; ApS 184) stanovován stále tentýž hlavní úkol spočívající v jakémsi „trojkroku" pastorační reflexe:

- a. zkoumat pastorační situaci v diecézi;
- b. zvažovat výsledky tohoto zkoumání;
- c. vyvozovat z toho všeho praktické závěry;
- „aby tak život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu" (ES I, 16, 1);
- „aby diecézní komunita mohla systematicky uspořádat svoji pastorační činnost a efektivně ji provádět" (SM 2, II, 3; EI 204).

Podle koncilního dekretu *Ad gentes* však mají pastorační rady také pomáhat lepší koordinaci misijní činnosti či diecézního apoštolátu (srov. AG 30) a podle dalšího z koncilních dekretů, který pojednává o tzv. apoštolátních radách, mají tyto rady za úkol „podporovat apoštolskou práci církve" tím, že budou „sloužit koordinaci různých sdružení a aktivit laiků" (AA 26). Protože je třeba interpretovat pozdější dokumenty a dokumenty nižší úrovně koncilními texty a ne naopak (srov. P 2.4), lze konstatovat, že úkol sloužit koordinaci různých pastoračních či apoštolských aktivit lze chápat jako jednu z možných rolí pastorační rady, i když ne jako její hlavní úkol, kterým zůstává onen trojkrok pastorační reflexe. Do tohoto tématu vnáší jisté nepřímé světlo i nový direktář o biskupské službě *Apostolorum successores*, který se k němu vyjadřuje nepřímo tím, že říká: „Rada si nikdy nemá přivlastňovat autoritu řídit či koordinovat aktivity za hranicemi své kompetence" (AsP 184). Z toho lze usuzovat, že v hranicích její kompetence je toto možné.

Co se týče úkolu pastoračních rad farností, podle oběžníku *Omnes christifideles* je tento úkol (což platí i o ostatních ustanoveních) stejný jako u diecézních pastoračních rad (srov. OCh 12). V novém Kodexu kanonického práva je pak tento úkol vyjádřen velmi stručně: pastorační rady farností „napomáhají rozvoji pastorační činnosti" ve farnosti (kán. 536 § 1). Tato formulace je pak v instrukci kongregace pro kněze *Kněz, pastýř a vůdce*

farního společenství (zcela v duchu předchozích dokumentů o spolupráci věřících v pastoraci) pozměněna na „sloužit […] řádné spolupráci věřících při rozvoji pastorační činnosti“ (KPV 26). Tato „pastorační činnost“ je zde pak navíc (tentokrát nejspíše pod vlivem instrukce *Ecclesiae de mysterio*), specifikována dovětkem: „která je vlastní kněžím“. Kánon CIC o pastoračních radách farností lze dle našeho názoru tedy interpretovat takto:[94]

- *Hlavní úkol pastoračních rad farnosti:* napomáhat rozvoji pastorační činnosti.
- *Způsob provádění tohoto úkolu:* pastorační reflexe skládající se ze tří kroků:
  a. zkoumat pastorační situaci ve farnosti;
  b. zvažovat výsledky tohoto zkoumání;
  c. vyvozovat z toho všeho praktické závěry;
  za tím účelem, „aby život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu“.
- *Další možná role pastoračních rad farnosti:* služba koordinaci pastoračních aktivit.

V papežských dokumentech z přelomu tisíciletí se pak začíná jako termín pro „náplň práce“ pastoračních rad objevovat také výraz „pastorační plánování“ (který v podstatě obsahově odpovídá onomu výše zmiňovanému „trojkroku“ pastorační reflexe). V postsynodální exhortaci *Ecclesia in Asia* Jan Pavel II. např. píše: „Obzvláště je zde potřeba podporovat větší zapojení laiků a zasvěcených mužů a žen do pastoračního plánování a procesů rozhodování skrze takové struktury participace jako jsou pastorační rady a farní shromáždění“ (EiA 25). Téma pastoračního plánování pak minulý papež podrobněji rozvíjí ve svém jubilejním listě *Novo millennio ineunte,* kde je v čl. 29 nabídnuta jakási „magna charta“ pastoračního plánování (NMI 29), která pro svou realizaci jistě počítá i s „orgány účasti, předepsané kanonickým právem, jako jsou kněžské a pastorační rady“ (NMI 45).

Podle papeže Benedikta XVI. pastorační rady farnosti mají faráři „pomáhat při rozhodování“, uskutečňovat „dílo Ducha svatého“, „dosvědčovat jeho přítomnost v církvi“ a přitom být „stále vnímaví k utrpení, k trpícím, chudým, vůči lidem potřebným v různých formách chudoby, také duchovní“ (Magliano) a v dialogu s magisteriem pomáhat lidem rozlišovat jejich osobní povolání jak ke službě v církvi, tak především k přispívání ke spravedlivé společnosti (Felicita).

1.2.3 Zaměření pastoračních rad a možné oblasti a roviny jejich působení

Základní obsahové zaměření pastoračních rad (čili okruh zájmu jejich služby) je dáno již koncilním dekretem *Christus Dominus* a jeho implementačním dekretem *Ecclesiae*

[94] Pro následující interpretaci srov. především FISCHER: Pastoral Councils, 170–172, ale také např. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 55.

Sanctae, podle kterých se pastorační rady zaměřují na „vše, co souvisí s pastoračním působením“ (ChD 27; ES I, 16, 1). I když tzv. apoštolátní rady podle *Apostolicam actuositatem* se zaměřují na „apoštolskou práci církve“ (AA 26), lze říci, že pokud „pastoraci“ chápeme v dnešním širokém slova smyslu (zahrnující všechny základní úkoly církve, liturgii, diakonii, martyrii, koinonii), pak i „apoštolská práce církve“ je něčím, co „souvisí s pastoračním působením“. Z tohoto pohledu lze u obou těchto typů „základních textů“ konstatovat, že mají shodnou či alespoň prolínající se oblast zájmu.

Tato oblast je pak v kongregačním oběžníku *Omnes christifideles* dále specifikována: Podle tohoto dokumentu (srov. OCh 9) se diecézní pastorační rada zaměřuje na jakékoli otázky, „které se vztahují k pastorační péči vykonávané v diecézi“, z čehož jsou však vyloučeny „obecné otázky víry, ortodoxie, morálních principů nebo zákonů univerzální církve“. Podobně jsou z prostoru zájmu pastorační rady vyloučeny také „pastorační otázky, které souvisí s výkonem jurisdikce nebo moci řízení“, přičemž však platí: „Nic ovšem nemůže pastorační radě bránit ve zvažování otázek vyžadujících mandát aktu jurisdikce nebo řízení: v takovém případě pastorační rada biskupovi předloží návrhy týkající se těchto otázek, přičemž biskup celou záležitost zváží a, pokud to záležitost vyžaduje po vyslechnutí kněžské rady, učiní vlastní rozhodnutí“ (OCh 9).

V některých dokumentech pak najedeme různé příklady okruhů zájmu, které do tohoto výše uvedeného zaměření spadají:

- evangelizace, posvěcování, charita, sociální služby apod. (AA 26);
- příprava diecézní synody a dohled na implementaci jejích statut (ES III, 20);
- misie, katecheze, apoštolát, nauková formace, svátostný život, pomoc kněžím v pastoraci, veřejné mínění, sdílení zkušeností s pastoračními aktivitami, potřeby lidí v diecézi a různé prostředky pastorační činnosti (OCh 9 a KPV 26);
- pomoci při přípravě biskupských pastýřských listů (AsP 122).

Vzhledem k různým možným organizačním rovinám působení pastoračních rad, zatímco *Christus Dominus* čl. 27 původně předpokládal působení „pastoračních“ rad pouze na diecézní rovině, „apoštolátní“ rady podle *Apostolicam actuositatem* čl. 26 od počátku počítaly i s dalšími rovinami, konkrétně s rovinou farní, mezifarní, mezidiecézní, národní i mezinárodní.

Oběžník *Omnes christifideles* však brzy model pastoračních rad podle ChD 27 přenesl i na rovinu farností (případně i vikariátu nebo jiných společenských útvarů): „Otcové shromáždění na plenárním zasedání kongregací, majíce na vědomí výše popsaný charakter diecézní pastorační rady, se domnívají, že nic nebrání ustavení dalších rad stejného charakteru a funkce v diecézi, ať se již nazývají farní nebo regionální (působící v různých

vikariátech nebo společenských útvarech atd.)“ (OCh 12; srov. také EI 204). Na farní rovině to pak bylo kodifikováno v CIC, kán. 536.

Naopak o zřizování pastoračních rad v celcích širších než diecéze je konstatováno, že „není vhodné, alespoň ne v současné době“, aniž by se ovšem vylučovalo ustavení „speciálních organizací technického či výkonného charakteru“ (OCh 12).

1.2.4 Povinnost či možnost založení rad a podpora jejich činnosti

Podle všech doposud vydaných dokumentů učitelského úřadu církve je vznik pastoračních rad na diecézní i farní rovině záležitostí sice nepovinnou, ale velmi silně doporučenou. Jakými způsoby je toto doporučení prezentováno ve zkoumaných církevních dokumentech?

Založení pastorační rady na diecézní rovině je prezentováno jako „velmi žádoucí” (ChD 27; lat. *valde optandum*) nebo „žádoucí“ (SM II, 3). Apoštolátní rady se v diecézích mají ustavit „podle daných možností“ (AA 26) na ostatních rovinách „jestliže to je možné“ (AA 26). Jak je toto přání dále specifikováno?

Jak např. píše Jan Pavel II., „poslední synoda formulovala v této souvislosti prosbu, aby se podpořilo zřizování diecézních pastoračních rad tam, kde jsou k tomu vytvořeny podmínky“ (ChL 25). Biskupové však podle staršího kongregačního oběžníku o pastoračních radách nemají jen zkoumat, zda v diecézi podmínky pro ustavení pastorační rady existují, ale „zároveň mají spolupracovat na tom, aby okolnosti požadované pro ustavení a efektivní činnost takovéto rady byly rozvíjeny“ (OCh 6), protože zřízení pastorační rady je považováno za „naplňování jejich závažného úkolu“ (OCh 13). Proto také biskupové shromáždění na biskupské synodě o laicích volali po tom, aby pro činnost diecézních pastoračních rad byla poskytována „odpovídající podpora“ (Pr 10). Dokonce i vůči spolupráci všech věřících v pastoraci poměrně opatrná kongregacionální instrukce o spolupráci ve službě kněží o pastoračních radách konstatuje, že jsou „požadovány a pozitivně zakoušeny na cestě obnovy církve podle Druhého vatikánského koncilu“ (EdM II, 5, úvod).

Co se týče ustavení pastoračních rad na rovině farnosti, biskup může po poradě s kněžskou radou zvážit, zda je ustanovení pastoračních rad v každé farnosti „vhodné“, a toto ustanovení pak také na základě této úvahy nařídit.[95] Nejsilnějším povzbuzením a oceněním důležitosti PRF je pak nejspíše následující vyjádření Jana Pavla II. v *Christifideles laici*:

[95] Není příliš jasné, zda ustanovení kán. 536 § 1 také připouští možnost, aby ustanovení pastorační rady bylo farnostem dáno jen jako „právo“, a ne „povinnost“ (přičemž o vhodnosti ustanovení v té které farnosti by rozhodoval tamní farář (srov. P 2.4.5).

„Doporučení koncilu, aby se pastorační problémy zkoumaly a řešily ‚po společné úvaze', se musí adekvátně a artikulovaně odrazit v rozhodném, otevřeném a zevrubném zhodnocení (či 'ocenění') farních pastoračních rad, o kterém synodní otcové s oprávněnou vytrvalostí hovořili" (ChL 27). Podobně se však vyjadřuje i současný papež, který ve svém listě do Číny napsal: „Každý diecézní biskup je pozván používat nezbytné nástroje společenství a spolupráce uvnitř diecézní katolické komunity: diecézní kurii, kněžskou radu, sbor konzultorů, diecézní pastorační radu a diecézní ekonomickou radu." A ihned dodal: „Totéž platí o různých radách, které církevní právo předpokládá pro farnosti: pastorační radě farnosti a ekonomické radě farnosti" (Čína čl. 10). Kromě toho v Direktáři o pastorační službě biskupů jsou vyjmenovány oblasti, na něž biskup bere „zvláštní ohled", když v nich „reguluje farní administrativu", přičemž jednou z těchto oblastí je i pastorační rada farnosti (srov. AsP 210). V tomtéž článku je zde (kromě odkazu na možnost povinného ustavení pastorační rady pro všechny farnosti po projednání této otázky s kněžskou radou) vysloven v podstatě jediný důvod, proč by ve farnosti bylo přípustné pastorační radu neustavit: „Je žádoucí, aby každá farnost v diecézi ji měla mít ustavenu, pokud by malý počet farníků nevyžadoval jinak" (AsP 210).

1.2.5 Formální charakter a kompetence pastoračních rad

Ve všech koncilních dekretech zmiňujících pastorační či apoštolátní rady je použit latinský výraz *„consilium"*, který znamená spíše „poradní" než „řídící" grémium (pro to se používá výraz *„concilium"*). Bližší upřesnění charakteru pastorační rady podle ChD 27 se pak nachází v implementačním dokumentu *Ecclesiae Sanctae*, kde se dočteme, že jde o „radu, která má pouze poradní hlas" (srov. ES I, 16, 2).

Stejný obrat („pouze poradní hlas") pak používá i kongregační oběžník *Omnes christifideles*, avšak ihned je zde pozitivně upřesněno: „Rady a návrhy věřících, které tito předkládají v rámci jejich církevního společenství a v duchu skutečné jednoty mají velkou hodnotu pro proces formulování rozhodnutí" (OCh 8). Proto si při zachování své pastýřské role má biskup „velmi cenit doporučení a návrhů pastorační rady a vážně zvažovat úsudky, na kterých se její členové shodli" (OCh 8). Podobně biskupa povzbuzuje i starý direktář o službě biskupů *Ecclesiae imago*, kde čteme, že i když má pastorační rada jen poradní hlas, má mít biskup „vůči jejím doporučením velký respekt, protože se takto jeho apoštolskému úřadu nabízí vážná a stálá spolupráce církevní komunity" (EI 204). Stejný důraz najdeme pak i v novém direktáři o biskupské službě *Apostolorum successores*, kde je konzultativní charakter rady znovu zdůrazněn, ihned v zápětí je však opět řečeno, že rada „se má vyznačovat jak skutečným respektem jak vůči biskupské jurisdikci, tak vůči autonomii

věřících“ a že „biskup má věnovat patřičnou pozornost názorům jejích členů, protože ty jsou výrazem zodpovědné spolupráce církevního společenství s apoštolským úřadem“ (AsP 184).

V tomto kontextu je tedy pak třeba interpretovat i nový Kodex kanonického práva, kde se připomíná jen první část výše uvedených důrazů, že rada „má pouze poradní hlas“ (kán. 514 § 1). Podobně i o pastoračních radách farnosti je zde řečeno: „Pastorační rada má pouze poradní hlas a řídí se normami stanovenými diecézním biskupem“ (kán. 536 § 2).

Christifideles laici Jana Pavla II. pak přináší další důraz, který v pastoračních radách vidí nejen nástroje ke konzultacím a spolupráci, ale také, „v některých případech“, prostor pro „spolurozhodování“. V článku 25 se zde totiž mluví o „diecézních pastoračních radách“, přičemž dokument pak pokračuje: „Účast laiků v těchto radách může rozšířit možnost konzultací a umožnit, aby se princip spolupůsobení, který se v některých případech týká i spolurozhodování, mohl uplatnit intenzívněji a na širší základně“ (ChL 25). Stejným směrem ukazuje i nový *Katechismus katolické církve,* který s odvoláním na CIC, kán. 129, 2 vypočítává, kde všude „křesťané laici“ mohou „podle ustanovení práva spolupracovat“ při výkonu „řídící moci“ (KKC 910). Kromě sněmů místních církví, diecézních sněmů, účasti na pastorační péči o farnost, ekonomických rad a církevních soudů jsou v tomto seznamu s odkazem na CIC, kán. 511 a 536 vyjmenovány také pastorační rady. Pro naše porozumění chápání formálních charakteru a kompetence pastoračních rad z toho vyplývá, že katechismus pastorační rady řadí mezi nástroje, kterými mají věřící účast na „řídící moci“ v církvi. Podobnou otevřenost role pastoračních rad v „procesech rozhodování“ lze nakonec nalézt i v postsynodální apoštolské exhortaci *Ecclesia in Asia*, kde Jan Pavel II. zdůrazňuje, že je „potřeba podporovat větší zapojení laiků a zasvěcených mužů a žen do pastoračního plánování a procesů rozhodování skrze takové struktury participace jako jsou pastorační rady a farní shromáždění“ (EiA 25).

Naopak kongregacionální instrukce o spolupráci ve službě kněží *Ecclesiae de mysterio* se snaží kompetence pastoračních rad jasně vymezit. Skutečnost, že diecézní či farní pastorační rada nebo farní ekonomická rada „mají pouze poradní hlas“, je zde např. podtržena konstatováním, že se „nemohou žádným způsobem stát rozhodovacími orgány“ (EdM II, 5, § 2). Nakonec zde však také najdeme upozornění, že pokud jsou v diecézi či farnostech používány speciální „studijní skupiny nebo skupiny odborníků“, ty pak „nemohou být konstituovány jako struktury paralelní k diecézním kněžským či pastoračním radám a ovšem ani k podobným radám na farní úrovni, ani nemohou umenšovat jejich vlastní zodpovědnost a právní autoritu“ (EdM II, 5, § 5), čímž je důležitost role řádně ustavených pastoračních rad oproti jiným skupinám či konzultativním procesům v církvi vyzdvižena.

Ve svém apoštolském listě *Novo millennio ineunte* se pak Jan Pavel II. snaží toto napětí zasadit do tzv. „spirituality společenství“. Poukazuje na to, že „právnická moudrost“ (která „stanoví pro spoluúčast přesná pravidla, čímž zjevuje hierarchickou strukturu církve a zamezuje pokušení ke svévoli“) a „spiritualita společenství“ (která „vtiskuje institucionálnímu řádu duši a vede jej k důvěře a otevřenosti“) jsou komplementární a obě potřebné pro život a službu církve (srov. NMI 45). Stejným směrem pak ukazuje i další kongregacionální instrukce *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*, kde čteme: „Pastorační rada náleží do rámce vztahů vzájemné služby mezi farářem a jeho věřícími a nemělo by tedy smysl ji chápat jako orgán, který nahrazuje faráře v řízení farnosti nebo který na základě většiny hlasů klade materiální limity směru, jímž se farář bude ubírat“ (KPV 26).

Nový direktář o biskupské službě *Apostolorum successores* se pak znovu vrací k opatrnějšímu postoji a varuje před „kongregacionalismem“ ve spolupráci pastorační rady farnosti a faráře (srov. AsP 181; s odkazem na CIC, kán. 519 zdůrazňujícím roli na faráře, který je „vlastním pastýřem sobě svěřené farnosti“, a na NMI 45 s jeho upozorněním, že se poradní struktury v církvi „neřídí pravidly parlamentární demokracie“).

1.2.6 Skladba, kritéria výběru a způsob výběru členů pastoračních rad

Od koncilních počátků lze ve většině dokumentů nalézt stále stejný důraz na zastoupení všech základních „povolání” či „rolí“ v církvi (duchovní, řeholníci, ostatní věřící) v pastorační radě, později navíc se zdůrazněním přítomnosti tzv. „laiků” (srov. OCh 7; srov. např. i v CIC, kán. 512 § 1: „tak především z laiků“). *Ecclesiae Sanctae* navíc přináší doporučení tvořit, kde to přichází v úvahu, pastorační rady složené z členů příslušejících k více různým „ritům” (srov. ES I, 16, 5). Členové pastoračních rad mají navíc:

- mají být v plném společenství s katolickou církví (OCh 7; srov. i kán. 512 § 1);
- mají být schopni přijmout a řádně vykonávat tuto roli v církvi (OCh 7);
- mají se těšit obzvláštní vážnosti a moudrosti (OCh 6) či mít pevnou víru, dobré mravy a moudrost (srov. kán. 512 § 3);
- musí odpovídat normám vyžadovaným kanonickými předpisy, např. nemohou to být rozloučení manželé, kteří uzavřeli civilní sňatek (EdM II, 5, § 2; s odkazem na CIC kán. 512, § 1 a 3 a KKC 1650).

Ohledně tzv. „reprezentativnosti“ pastorační rady je v *Omnes christifideles* stanoveno, že členové rady sice nemohou být nazýváni „reprezentanty“ celé diecéze v právním slova smyslu, ale „do té míry, do jaké to je možné, mají představovat jakési svědectví či znamení celé diecéze“, přičemž „v radě je skutečně reprezentováno celkové složení Božího lidu v diecézi“ (OCh 7). Stejně tak i podle nového Kodexu kanonického

práva je zapotřebí, „aby v radě byla opravdu zobrazena (*revera configuretur*) část božího lidu, která tvoří diecézi“ (CIC, kán. 512 § 2). Proto je doporučeno, aby („do té míry, do jaké to je možné“) tato diverzita byla zajištěna výběrem členů (srov. OCh 7 a CIC, kán. 512 § 2):

- působících v rozličných sociálních podmínkách;
- žijících v různých regionech;
- majících různé zkušenosti;
- zastávajících různé profese;
- působících v různých oblastech pastorace;
- žijících v různých okolnostech života.

Specificky ohledně členů pastorační rady farnosti je konečně stanoveno jen to, že v ní jsou zastoupeni „věřící spolu s těmi, kdo se ze svého úřadu podílejí na pastorační péči ve farnosti“ (CIC, kán. 536 § 1), avšak v duchu OCh 12 lze říci, že všechna předchozí doporučení se vztahují i na pastorační rady farností.

Ohledně výběru členů pastorační rady je v koncilním dekretu *Christus Dominus* stanoveno pouze to, že mají být „zvlášť vybraní“ (ChD 27; *specialiter delecti*) a v dekretu *Apostolicam actuositatem* (AA 26) není o výběru členů tam zmíněných rad nic. Podobně i Kodex kanonického práva (CIC, kán. 512 § 1) říká jen, že členové rady mají být „vybráni“ (*designatur*) způsobem určeným diecézním biskupem (srov. také AsP 184).

V dalších dokumentech se pak nacházejí některé konkrétní podněty k tomuto výběru:

- členové pastorační rady mají být zvlášť vybráni způsobem určeným diecézním biskupem (ChD 27; CIC, kán. 512 § 1; AsP 184);
- z praktických důvodů počet členů pastorační rady nemá být příliš velký (OCh 7);
- členové diecézní pastorační rady mohou být voleni jakožto zástupci pastoračních rad farností seskupených podle větších oblastí (EI 204);
- farnostem či jiným institucím může být svěřeno právo navrhovat kandidáty ke jmenování do diecézní pastorační rady (AsP 184);
- při jakémkoli způsobu výběru si „biskup rezervuje právo vyloučit ty, kteří se nezdají být vhodnými“ (AsP 184);
- v předchozím bodě uvedené právo lze zajistit „možná pomocí praxe konečného potvrzení volby členů“ biskupem (AsP 184).

1.2.7 Předsednictví, funkční období a způsob práce pastoračních rad

Christus Dominus čl. 27 a všechny na tento dekret navazující dokumenty předpokládají, že pastorační rada vykonává svoji službu pod předsednictvím pastýře (srov. především CIC, kán. 511 o diecézní pastorační radě: „pod vedením biskupa“; CIC, kán. 536 o pastorační

radě farnosti: „které předsedá farář“). Podle *Omnes christifideles* diecézní pastorační radu „svolává dle potřeby biskup, který jí také předsedá osobně nebo (ve zvláštních případech) skrze svého delegáta“ (OCh 10). Rady podle *Apostolicam actuositatem* čl. 26 nemají předsednictví nějak zvlášť určeno.

V některých dokumentech se však najdou další konkrétní podněty ke způsobu vykonávání předsednictví pastoračních rad:

- při zachování své pastýřské role si má biskup velmi cenit doporučení a návrhů pastorační rady a vážně zvažovat úsudky, na kterých se její členové shodli (OCh 8; podobně i EI 204);
- rozhodnutí pastorační rady farnosti, která se shromáždila bez předsednictví faráře nebo proti jeho vůli, jsou neúčinná a tedy neplatná (EdM II, 5, § 3);
- platnost souhlasu některé z diecézních rad s úkonem biskupa se váže na to, že tento souhlas je vyžadován církevním právem (EdM II, 5, § 4);
- otázky k projednání diecézní pastorační radou předkládá biskup (AsP 184; srov. však OCh 9, kde je připuštěno předkládání otázek a témat i členy rady, pokud je pak biskup akceptuje k jednání).

Co se týče role předsednictví pastorační rady, která je vyhrazena biskupovi či faráři, lze vyjít z toho, že tato role nemusí faráři bránit v tom, aby některému ze členů rady svěřil moderování konkrétního setkání (srov. dovolení delegace v případě biskupa v OCh 10), což faráři umožní více se soustředit na vlastní proces společné pastorační reflexe, lépe doprovázet proces tvorby nějakého důležitého rozhodnutí, zprostředkovávat v tomto procesu širší diecézní hledisko, zajišťovat jednotu s naukou církve a konečný výsledek tohoto procesu pak ratifikovat.[96]

Otázka funkčního období pastoračních rad sice není řešena přímo v koncilních dokumentech, avšak již implementační dekret *Ecclesiae Sanctae* upřesňuje, že svým vlastním charakterem je pastorační rada „trvalou institucí“, jejíž činnost či členstvo však může mít charakter „dočasný“ (ES I, 16, 2). Konkrétně to pak znamená:

---

[96] Srov. např. JANICKI Joseph A.: Chapter IV: Parishes, Pastors, and Parochial Vicars (cc. 515-552), in: CORIDEN James A. a kol.: The Code of Canon Law. A Text and Commentary, New York – Mahwah: Paulist Press, 1985, 415–443, 112. Podle tohoto komentátora lze rozlišovat mezi „tvorbou“ rozhodnutí („*decision-making*“ ve smyslu procesu) a vlastním „rozhodnutím“ („*choice-making*“ ve smyslu části celého procesu). Tvorba rozhodnutí pak zahrnuje více fází, jako např. shromažďování tvůrčích nápadů, shromažďování faktologických údajů, výběr mezi několika alternativami, realizace některé z nich a evaluace důsledků této volby. Farář ve své roli předsedajícího superviduje celý tento proces, ratifikuje různé jeho fáze a postupuje tak k závěrečné volbě včetně její implementace. Podobně také PROVOST James H.: Presbyteral Councils, in: PFNAUSCH Edward G. (ed.): Code, community, ministry. Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law. Second Revised Edition, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1992, 56–58, 57.

- funkční období rady je určeno biskupem vydanými stanovami (CIC, kán. 513 § 1);
- je možné (ES I, 16, 2), či vhodné (OCh 7), aby členství bylo časově omezeno;
- k zabezpečení kontinuity je doporučován „rotační systém“ výměny členů (OCh 7);
- pokud se uvolní úřad diecézního biskupa, rada „ustává ve své činnosti“ (CIC, kán. 513 § 2; lat. *cessat*; srov. také OCh 11 a AsP 184);[97]
- biskup může pastorační radu rozpustit, jestliže neplní jí vlastní úkoly (AsP 184).

Způsob práce pastoračních rad podle *Christus Dominus* čl. 27 není (kromě základního „trojkroku“ pastorační reflexe) v koncilním textu blíže upřesněn. Podobně i v *Apostolicam actuositatem* je pouze naznačeno, že práce tam předpokládaných rad (srov. AA 26 ve světle ChL 27) spočívá ve „společném uvažování“ (AA 10; *collatis consiliis*).

V dalších dokumentech však opět najdeme několik konkrétnějších inspirací:

- Je doporučována příprava na vlastní setkání rady spočívající ve studiu relevantních materiálů či dokumentů a využitím pomoci jiných institucí či pastoračních oddělení (ES I, 16, 4; srov. i AsP 184); konkrétně např. pod vedením biskupa může být připraven seznam otázek, kterými se má rada k danému datu zabývat, který je pak zaslán všem jejím členům spolu s názory či studiemi, které mohou být užitečné pro důkladné prozkoumání předložených otázek (OCh 10).
- Konstatuje se, že je prospěšné, jestliže biskupové diskutují činnost diecézních pastoračních rad na setkáních biskupské konference, takže každý biskup ve své vlastní diecézi může mít užitek ze zkušenosti druhých (AsP 184).
- Doporučuje se koordinace práce různých rad v diecézi (především kněžské a pastorační), např. pomocí přesného vymezení jejich kompetencí, vzájemnou výměnou účastí svých členů, skrze společná či pokračující zasedání nebo jinými prostředky (ES I, 17).
- Otázky k jednání předkládá do rady biskup nebo členové rady, pokud je biskup následně akceptuje (OCh 9; v AsP 184 je zmínka jen o biskupovi).
- Diecézní pastorační radu svolává dle potřeby biskup (OCh 10; CIC, kán. 514 § 1), nejméně však jednou ročně (CIC, kán. 514 § 2).
- Jedině biskup může zveřejnit v radě projednávané záležitosti (CIC, kán. 514 § 1).
- Radou zpracované dokumenty může biskup také následně akceptovat, přijmout je pod svoji autoritu a nařídit jejich realizaci či promulgovat (OCh 10).

[97] K výkladu lat. výrazu *cessat* srov. *Omnes christifideles* čl. 11 s pozn. pod čarou 1307 (příloha P 1.7), *Codex iuris canonici* kán. 513 § 2 s pozn. pod čarou č. 1317 (příloha P 1.9) a *Apostolorum successores* čl. 184 s pozn. pod čarou č. 1354 (příloha P 1.18).

- Je vhodné naslouchat i těm nejmladším a očekávat, že Duch svatý může vanout z každého věřícího (NMI 45).
- Pastorační rady se neřídí pravidly parlamentární demokracie, protože mají poradní, nikoliv rozhodující hlas (NMI 45).
- Předpokládá se konsenzuální rozhodování, pro nějž je nutná vzájemná otevřenost a apriorní jednota v tom, co je podstatné, aby bylo možno také ve sporných otázkách hledat soulad a nejlepší řešení (NMI 45).
- Pastorační rada má v citlivosti k chudým a trpícím a při vědomí zodpovědnosti za rozvoj spravedlivé společnosti uskutečňovat „dílo Ducha svatého" na základě „daru rady" (Magliana) a rozvíjet dialog svědomím a magisteriem (Felicita).

1.2.8 Pastorační plánování v církevních dokumentech

Protože se v mladších dokumentech v souvislosti se službou pastoračních rad začal objevovat také pojem „pastorační plánování", na závěr této části připojujeme prezentaci toho, jak se tento pojem odráží v dokumentech učitelského úřadu církve.

Koncilní inspirace

Samotný 2. vatikánský koncil je dnes často považován ne za něco uzavřeného, ale je vnímán jako proces, který stále trvá, či jako výzva, jež stále ještě musí být naplněna.[98] V tomto smyslu může být chápán nejen jako výzva, která musí být uskutečněna, ale také jako model pro podobné dialogické procesy nepřetržitě probíhající na různých organizačních rovinách církve, jako model pastoračního plánování. Koncil lze tak považovat za základní inspiraci pro témata jako „konverzace", „aktivní spoluúčast", „pastorační plánování", „kriticko-reflektivní mentalita", „hodnotící kritéria" či „dialog". Pastorační plánování se v tomto smyslu považuje ne za nějakou pouhou techniku, ale za „živou praktickou teologii", která „probouzí hlas Ducha uprostřed bolestí a nadějí Božího lidu".[99]

Pokoncilní dokumenty

Ačkoli v pouze v poměrně omezené míře, nový *Kodex církevního práva* (1983) dále povzbudil ke konkrétní realizaci některých koncilních výzev k větší spoluúčasti v církvi (např. v oblasti pastoračních rad, kde v případě diecézní pastorační rady přebírá výše zmíněný koncept trojkroku pastoračního plánování, a podobných struktur spoluúčasti; srov. oddíl P 2.4 této dizertace).[100] Avšak pouze od apoštolského listu *Christifideles laici* (1988) se

---

[98] COLEMAN John A.: The Ecclesiology of Pastoral Planning, in: DEEGAN Arthur X. II. (ed.): Developing a Vibrant Parish Pastoral Council, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1995, 5–18.
[99] CODD Anne: Releasing the Power of the Spirit. Vatican II as Process, The Furrow 54 (2003) 661–669.
[100] Srov. např. CIC kán. 208, 230, 492, 495, 502, 511, 515, 517, 518, 519, 529, 536, 537, 766, 1112.

přímo do centrálních církevních dokumentů začíná prodírat i specifický výraz „pastorační plánování“ (na minimálně 19 místech v ústředních církevních dokumentech před NMI a na dalších více než 11 po NMI).[101]

Přitom lze v této souvislosti vysledovat stále sílící důraz na propojení pastoračního plánování a spirituality, vrcholící pak v *Novo millennio ineunte* (2000). Například Jan Pavel II. v *Ecclesia in Asia* (1999) mluví o pastoračním plánování v kontextu pojednání o farnostech, základních církevních společenstvích a nových hnutích a vyzývá k „‘dialogu života a srdce‘ neseném milostí Ducha svatého“, který má probíhat v každé diecézi, kde „vize společenství menších společenství může být realizována uprostřed komplexních sociálních, politických, náboženských, kulturních a ekonomických zkušeností“ (č. 25).

Novo millennio ineunte

Apoštolský list Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte* (NMI)[102] může být v jistém smyslu chápán jako jakási „magna charta“ pastoračního plánování v církvi. A to nejen proto, že intenzivně používá „pastoračně-plánovací“ terminologii[103] a že nabízí důležité podněty k teologii, spiritualitě i praxi pastoračního plánování v církvi, ale také proto, že je sám o sobě konkrétním projevem papežovy snahy hledat pastorační priority pro život a službu církve v dnešním světě.

V pozadí NMI můžeme vyčíst následující *teologické a praktické charakteristiky* pozadí papežova pojetí pastoračního plánování:

- **Trojiční rámec:** Celý teologický rámec pro toto „radostné dílo obnovy pastorační činnosti“ (NMI 29) je *trojiční*, v praxi založený na „cestě systematické katecheze s trinitárním obsahem“ (NMI 29; srov. NMI 4; 23 aj.), která byla papežem načrtnuta pro přípravné období před Jubileem 2000 v jeho listě *Tertio millennio adveniente* (srov. TMA 1).

---

[101] Následující ústřední církevní dokumenty obsahují nějakou zmínku o „pastoračním plánování“, „pastoračních plánech“ nebo „pastoračních programech“: JAN PAVEL II.: *Christifideles Laici* (1988) čl. 23; JAN PAVEL II.: *Redemptoris missio* (1990) čl. 37; KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží (1994) čl. 65, 78, 86; JAN PAVEL II.: *Tertio millennio adveniente* (1994); John Paul II.: *Ecclesia in Africa* (1995) čl. 92, 93; John Paul II.: *Incarnationis mysterium* (1998); John Paul II.: *Ecclesia in America* (1999) čl. 36, 39; JAN PAVEL II.: *Ecclesia in Asia* (1999) čl. 7, 25, 44, 48; John Paul II.: *Ecclesia in Oceania* (2001) čl. 11, 18, 21, 51; JAN PAVEL II.: *Novo millennio ineunte* (2001); JAN PAVEL II.: List papeže Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 2001 (2001); CONGREGATION FOR INSTITUTES OF CONSECRATED LIFE: *Starting Afresh from Christ* (2002) čl. 7, 20, 36; KONGREGACE PRO KLÉRUS: Kněz, pastýř a vůdce farního společenství (2002) čl. 27, 28, 29; JAN PAVEL II.: *Ecclesia de Eucharistia* (2003) čl. 60; John Paul II.: *Pastores gregis* (2003) čl. 12, 23, 36; CONGREGATION FOR BISHOPS: *Apostolorum successores* (2004) Část VIII. Zvláštní je, že žádná zmínka o pastoračním plánování není v dokumentu JAN PAVEL II.: *Ecclesia in Europa* (2003). Pro přesnější bibliografické údaje srov. Seznam pramenů a použité literatury, oddíl (C) Dokumenty univerzální církve a papežské projevy, od str. 466.

[102] Srov. také OPATRNÝ: Cesty pastorace v pluralitní společnosti, 147–148 a 151.

[103] K problematice terminologie srov. pozn. č. 105.

- **Princip vtělení:** Hned zpočátku je zde zdůrazněn *inkarnační* charakter Jubilea a celého křesťanského života a služby (srov. NMI 3; 20; 23), s praktickým důsledkem v silném důrazu na lokálnost, kontextualitu a praktickou akci (srov. NMI 3; 29 aj.; podobně již TMA 1).
- **Christocentrické jádro:** V druhé části listu (srov. NMI 16–28) dosahuje koncept pastoračního plánování podle NMI svého hlubokého *christocentrického* jádra, které je silně zakotveno v kontemplativním stylu četby Písma a které sleduje cestu od daru Boží lásky v Kristu, skrze zkušenost víry prožívající hloubku Kristova tajemství v modlitbě, až k setkání s Božím Synem v jeho životě, utrpení, smrti, vzkříšení a trvalé provázející přítomnosti (srov. již silný antropologický důraz v TMA 1–16).
- **Kontemplativní ráz:** *Kontemplativní* ráz této teologie je opakovaně podtržen ve třetí, praktičtěji orientované části listu (srov. především NMI 29–39). I když je jasně uznána potřeba lidské spolupráce s Boží milostí, velmi je zde zdůrazněna „priorita milosti“: „Ne, nezachrání nás nějaké zaklínadlo, nýbrž Osoba a jistota, kterou přináší: *Já jsem s vámi!*“ (NMI 29; srov. NMI 38).
- **Kontextuálnost:** Ačkoli se zdá, že hlavní důraz je zde položen na „překlad“ hodnot evangelia do různých kultur či na „adaptaci“ pastoračních iniciativ s ohledem na specifické okolnosti každé místní církve (srov. NMI 29),[104] tím, že zdůrazňuje potřebu „zakořenění“ evangelia v konkrétních podmínkách místních církví, teologie v NMI je otevřena i více kontextuální, organické či *antropologické perspektivě* (srov. NMI 29, důraz na vzájemnost vztahu mezi církví a širší společností v NMI 58 a důraz na důležitost místní církve v NMI 3).
- **Communio-ekleziologie:** Ve čtvrté části listu lze nalézt velmi silný *ekleziologický* důraz (srov. především NMI 42–48), zdůrazňující communio-ekleziologii (ekleziologii společenství), participaci, aktivní spoluzodpovědnost a vzájemné naslouchání uvnitř celého Božího lidu, včetně ekumenické dimenze (srov. NMI 48) a mezináboženského dialogu (srov. NMI 54–56). Vše je centrováno kolem vyvážené teologie místních církví, ve kterých „je opravdu přítomna a působí jedna, svatá, katolická a apoštolská církev Kristova” (NMI 3 s odkazem na ChD 11).
- **Praktické důsledky:** Ačkoli teologie NMI má svůj výchozí bod přímo v Kristu (spíše než v „praxi“ či ve „zkušenosti“), stále je to teologie s velkým důrazem na konkrétní dopad v praktickém životě a službě: zaměřena na „novou evangelizaci“ (NMI 40),

[104] Srov. NMI 29: „Je však nutné, aby se tento program proměnil v pastorační plány, uzpůsobené situaci jednotlivých společenství.“

zdůrazňující „činné a konkrétní projevy lásky ke každému lidskému tvoru“ a „křesťanskou lásku k těm nejchudším“, podle níž „měří církev svou věrnost jako Kristovy Snoubenky“ (NMI 49), nevyhýbající se spoluzodpovědnosti za široké oblasti dnešní společnosti (srov. NMI 51–53).

- **Dialogický ráz:** Ačkoli je zde velmi zdůrazněna potřeba aktivního hlásání evangelia a aktivní lásky, teologie NMI je stále teologií *dialogu*, který papež chápe jako „základní princip“, který, skrze „bdělé rozlišování“ a čtení „znamení času“ vede ke vzájemnému obohacení mezi církví a širší společností (srov. NMI 56, s referencemi ke GS 4; 11; 44).
- **Koncilní orientace:** Konečně teologie NMI velmi zdůrazňuje potřebu správného čtení, široké znalosti a osobního přijetí dokumentů Druhého vatikánského koncilu, které jsou zde charakterizovány jako skutečné „bohatství“, výsledek „velké milosti, kterou církev ve 20. století obdržela“, a „bezpečný kompas“ sloužící k „bezpečné orientaci ve století, které se před námi otevírá“ (NMI 57).

Základní kroky onoho procesu, který NMI ve své třetí části souhrnně nazývá „pastoračním plánováním“ (lat. většinou „*pastoralis ordinatio*“, což by bylo také možné do češtiny možné vhodněji převádět dynamičtějším termínem „pastorační záměry“ či „pastorační směrnice“)[105] a ke kterému papež hned na začátku listu vyzývá všechny místní církve, velmi dobře shrnuje hned jeden z úvodních odstavců listu (srov. NMI 3), ve kterém lze objevit následujíc čtyři prvky:

1. *zhodnocení specifické situace* (které odkrývá Boží dary a navazuje na ně a je zároveň realistické: „přijatou milost je třeba zhodnotit“, místní církve mají „ověřit opravdovost svého úsilí“);
2. *teologická reflexe a rozlišování* (proces jasně zasazený do místního komunitního rozměru církve: místní církve, „shromážděné kolem svého biskupa“, „v naslouchání Božímu slovu“ a „v bratrském společenství“, se mají zamyslet nad tím, co „Duch svatý říká svému lidu“);
3. *plánování pastorační akce* (to vše za účelem získání „nového elánu pro duchovní a pastorační činnost“ a vyústění do „předsevzetí a konkrétních postupů jednání“);

[105] „Pastoračně-plánovací“ terminologie v NMI: 1x „pastorační plánování“ + 1x „plánování“ + 2x „plánovat“ (+ 1x odmítavě, „plánovat svatost“); 4x „pastorační plán / plány“ + 3x „plán / plány“ (podle souvislosti také pastorační); 3x „pastorační program / programy“; 1x „pastorační priority“; 1x „programové kroky“; 1x „postupy jednání“; 1x „operativní linie“; 6x „program“ (ve smyslu „program evangelia“) + 1x (odmítavě) „nový program“ (v anglickém a latinském oficiálním textu jsou ovšem tyto počty kvůli překladovým alternativám mírně odlišné).

4. *obnovené svědectví života* (konečným cílem je to, aby církev „více zářila rozličností svých darů a jednotou svého putování“).

Na konci první části listu je pak celá církev znovu jasně vyzvána k tomu, aby se pustila do přípravy „účinného pastoračního programu v období po Jubileu“ (NMI 15). Přímo s touto výzvou jsou pak spojeny *dva centrální rysy* papežova přístupu k pastoračnímu plánování, které se budou znovu a znovu vracet v celém listě (přičemž se zdá, že větší důraz je položen na rys druhý, který je na pozadí příběhu o Marii a Martě z Lk 10 chápán jako prioritní, směřující od „bytí“ ke „konání“):

- pastorační plán či program musí být „účinný“ či „efektivní“;
- pastorační plán či program musí být „zakořeněn v kontemplaci a modlitbě“.

Paragraf NMI 29, který se pastoračním plánováním v celém listě zabývá nejsystematičtěji, pak tyto centrální rysy dále podrobněji rozvíjí:

Východisko: Především je zde vášnivý důraz celé první třetiny našeho paragrafu na skutečnost, že v centru naší pozornosti musí jasně stát osoba Krista, jenž je středem trvalého „programu evangelia“ a „kterého máme poznat, milovat, následovat, abychom v něm mohli žít trinitární život a s ním přetvářet dějiny“. *Kristus* jako východisko a *evangelium* jako trvalý neměnný „program“ jsou dva předpoklady k tomu, aby církev mohla počítat s různorodými kulturami a vést s nimi „opravdový a účinný dialog“.[106]

Cesta: Za další zaujme velká naléhavost a *praktičnost* výzvy všem místním pastýřům, aby „s důvěrou načrtli etapy budoucí *cesty*“ a „uvedli do souladu plány svých diecézí“ s ostatní církví, která je podpořena velmi manažerským stylem jazyka použitého v druhých dvou třetinách tohoto dlouhého paragrafu.[107]

Cíl: Ihned poté je však také zdůrazněn *konečný cíl* a ospravedlnění pro použití takovýchto plánovacích metod a prostředků: ty mají umožnit, „aby Kristova zvěst pronikala k lidem, aby vytvářela společenství a svědectvím o hodnotách evangelia silně ovlivňovala společnost a kulturu“.

Charakteristiky: Nakonec jsou zde zdůrazněny některé konkrétní charakteristiky pastoračního plánování v papežově pojetí, a to *lokálnost* („program evangelia“ se má

[106] Celý proces pastoračního plánování v pojetí NMI je chápán jako primárně duchovní proces Boží lásky proudící od Boha k lidem a vtělující se do lidské kultury. Je to proces, který má své jasné východisko v Kristu a cíl v proměně celého stvoření. Proces, který začíná darem Vtělení, pokračuje jeho slavením, otevřením se Boží milosti a jejím „zhodnocením“ v praktických „předsevzetích a postupech jednání“, a to za účelem nalezení „nového elánu“ pro „duchovní a pastorační činnost“, „aby církev stále více zářila rozličností svých darů a jednotou svého putování“ (NMI 3), aby se „program evangelia dále vtěloval v dějinách církevního společenství“ a „Kristova zvěst pronikala k lidem, aby vytvářela společenství a svědectvím o hodnotách evangelia silně ovlivňovala společnost a kulturu“ (NMI 29).

[107] Srov. např. „uzpůsobení situaci“, „programové kroky“, „cíle a metody práce“, „formace a hodnocení pracovníků“, „hledání vhodných prostředků“, „pastorační priority“, „načrtnutí cesty“, harmonizace „plánů diecézí“, „uvedení do konkrétní praxe“ apod. (vše NMI 29).

„vtělovat v dějinách každého církevního společenství“); široká *participace* (pastýři místních církví mají etapy budoucí cesty načrtávat „s pomocí nejrůznějších složek Božího lidu“); *kolegialita* (pastýři mají plány svých diecézí uvést „do souladu se sousedními diecézními společenstvími i se společenstvími všeobecné církve“).

Přímé reference k „pastoračnímu plánování“ obsažené ve zbytku tohoto apoštolského listu je třeba již pak chápat spíše z perspektivy vlastního pastoračního *obsahu* (tj. v duchu „některých pastoračních priorit“ zmíněných na konci NMI 29 a dále pak rozváděných),[108] který vyplývá z papežova vlastního pastoračního plánování zaměřeného na celou církev, spíše než jako další reflexe o vlastním *procesu* pastoračního plánování obecně. Nicméně některé z těchto referencí je možné považovat za velmi dobré příklady a prohloubení výše zmíněných rysů pastoračního plánování. V tomto duchu mohou být tyto reference shrnuty přibližně takto:

Ústřednost Krista a spirituality, zdůrazňovaná již od počátku listu (srov. NMI 3; 15), je znovu podtržena v kontextu odstavců pojednávajících o pastoračních prioritách „svatosti“ a „modlitby“. Svatost je zde prezentována jako nutný „základ pastoračních programů“, které je třeba vytvářet „ve znamení svatosti“ (NMI 31), a o „výchově k modlitbě“ je konstatováno, že se „musí stát základním pilířem jakéhokoliv pastoračního programu“, kde je třeba věnovat „dostatečný prostor osobní i společné modlitbě“ (NMI 38). Později je tento centrální důraz ještě posílen rozvinutím „primátu milosti“, chápanému nejen jako „podstatný princip křesťanského vidění života“, ale také jako korektiv k pokušení myslet si, „že výsledky závisí na naší schopnosti pracovat a plánovat“ (NMI 38).

Potřeba praktické strukturální podpory na cestě pastoračního plánování je dále podpořena výzvou, že „je nutné co nejvíce dbát“ na „oblasti a nástroje, které […] zajišťují a garantují společenství“ (NMI 44), a zvláště pak na „orgány účasti předepsané kanonickým právem“ (např. kněžské a pastorační rady) (NMI 45). V souvislosti se zmínkou o nutnosti dalšího rozvoje římské kurie, biskupských synod a biskupských konferencí k tomu, aby byly skutečnými „nástroji společenství“, papež zdůrazňuje jednu z centrálních zásad dnešního managementu, totiž že i církev „musí velmi rychle a účinně reagovat na problémy dnešního rychle se měnícího světa“ (NMI 44).

Konečný cíl všech pastoračně-plánovacích procesů spočívající v činné službě lásky je znovu zdůrazněn tím, že „činné a konkrétním projevy lásky ke každému lidskému tvoru“ jsou chápány jako „zcela rozhodující“ nejen „pro kvalitu života jednotlivých křesťanů i celé

[108] Papežovými pastoračními prioritami rozváděnými v NMI jsou: svatost, modlitba, nedělní mše, svátost smíření, primát milosti, slyšení Božího slova, zvěstování Božího slova a spiritualita společenství.

církve“, ale i „pro pastorační plánování“ (NMI 49; srov. také „novou evangelizaci“ v NMI 40 a spoluzodpovědnost za společnost v NMI 51–53).

Hlavní charakteristiky pastoračně-plánovacích procesů, lokálnost, participace a kolegialita, jsou velmi silně zdůrazněny a do hloubky rozvinuty v kontextu pastorační priority nazvané „oblastí společenství (*koinonia*)“ (NMI 42) a v souvislosti s potřebou „učinit církev domovem a školou společenství“ (NMI 43). Papež toto vše shrnuje pod výraz *spiritualita společenství*, která má své ústřední jádro v „tajemství Trojice, která v nás přebývá a jejíž jas máme zachytit také na tváři bližních, žijících kolem nás“ a je vyjádřena ve schopnosti „vnímat v rámci hluboké jednoty tajemného těla církve každého bratra ve víře jako ‘ty’ kdo jsou naší vlastní součástí‘„ abychom dokázali sdílet jich „radosti i utrpení, vytušit jeho přání, postarat se o jeho potřeby, nabídnout mu opravdové a hluboké přátelství“ (NMI 43) a „dát prostor všem darům Ducha svatého“ v “organické integraci všech oprávněných rozdílů“ v různosti oficiálních i neformálních služeb (NMI 46).

Rozvoj spirituality společenství je jasně chápán nejen jako pastorační priorita, ale také jako nutná podmínka pro „plánování konkrétních iniciativ“ (NMI 43). Všichni věřící jsou spolu s pastýři vyzýváni, aby „byli na základě vzájemné otevřenosti *a priori* jednotní v tom, co je podstatné, a aby hledali také ve sporných otázkách soulad a nejlepší řešení“ (NMI 45). Pastýři zvlášť jsou velmi intenzivně vyzýváni, aby „intenzivně naslouchali celému Božímu lidu“, což je podpořeno prameny duchovní tradice (sv. Benedikt a sv. Paulín z Noly),[109] které ukazují, že účelem takovéhoto naslouchání je účast na Boží inspiraci, otevření se Duchu svatému vanoucího „z každého věřícího“, „vtisknutí duše institucionálnímu řádu“ a podpora „důvěry a otevřenosti“ ve spojení hierarchické struktury a charismatu (srov. NMI 45).[110]

Postjubilejní dokumenty

Nejnovější církevní dokumenty, kromě různých aplikací hlavních důrazů z NMI na specifické situace, přinášejí jen poměrně málo nových inspirací pro oblast pastoračního plánování. Nicméně pět z těchto inspirací stojí za to alespoň krátce zmínit.[111]

---

[109] „Za tím účelem je vhodné osvojit si dávnou moudrost, která vybízela duchovní pastýře, aniž by jakkoliv zpochybňovala jejich autoritu, k intenzivnějšímu naslouchání Božímu lidu. Svatý Benedikt radí opatovi v jednom klášteře, aby se radil i s těmi nejmladšími mnichy: ‚Pán často vnukne mladšímu lepší nápad.‘„ (NMI 45). „A svatý Paulín Nolánský vybízí: ‚Kéž visíme na ústech každému věřícímu, neboť z každého věřícího vane Duch svatý” (NMI 45).

[110] „Zatímco právnická moudrost stanoví pro spoluúčast [*participation*] přesná pravidla, čímž zjevuje hierarchickou strukturu církve a zamezuje pokušení ke svévoli a neopodstatněným nárokům, vtiskuje spiritualita společenství institucionálnímu řádu duši a vede jej k důvěře a otevřenosti, která plně odpovídá důstojnosti a zodpovědnosti každého člena Božího lidu“ (NMI 45).

[111] Pro bibliografické odkazy srov. pozn. č. 101 a Seznam pramenů a použité literatury, oddíl (C) od str. 466.

Dokument kongregace pro zasvěcený život, *Starting Afresh from Christ* (2002), nabízí zajímavé pojetí „spirituality více církevní a komunitní“, spirituality jakožto „pedagogiky a pastorace svatosti“, jejíž „duší a animátorem je Duch svatý“ (č. 20).

Dokument kongregace pro klérus, zvaný *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství* (2002), upozorňuje na nebezpečí zúžení chápání „pastoračního plánu“ pouze na „sociální tématiku chápanou výhradně z antropologického pohledu“ a varuje před nebezpečím situace, kdy se dává „větší důraz na manažerské než na pastorační vedení“ vedoucí k “nahromadění ne vždy nezbytných struktur“, které pak na kněze kladou „přemrštěné nároky“ (č. 29).

Apoštolský list Jana Pavla II. *Pastores gregis* (2003) pak vyzývá biskupy, aby zachovávali soulad mezi pastoračním plánováním a dalšími rozměry duchovního života (č. 23).

Encyklika Jana Pavla II. *Ecclesia de Eucharistia* (2003) ve svém závěru připomíná výzvu k pastoračnímu plánování jakožto „programu evangelia“ z NMI a prohlašuje, že „uskutečňování tohoto programu obnoveného zápalu v křesťanském životě prochází skrz eucharistii.“ K tomu pak papež dodává: „Každé úsilí o svatost, každá činnost tíhnoucí k tomu, aby uskutečnila poslání církve, každé provedení pastoračních plánů musí čerpat nezbytnou sílu z eucharistického tajemství a k němu se musí zaměřovat jako k svému vyvrcholení. […] Kdybychom zanedbávali eucharistii, jak bychom mohli najít lék na svou krajní nouzi?“ (č. 60)

Konečně nový direktář pro službu biskupů *Apostolorum successores* (2004) varuje biskupy před „snadnými, ale škodlivými reakcemi na předpokládané ‘krizové situace’, […] kterým by bylo možné se vyhnout lepším pastoračním plánováním” (č. 112, s odvoláním na ChL 23, EdE 29–33) a v souvislosti s diecézní synodou je povzbuzuje ke „komplexnímu pastoračnímu plánování” (č. 171)

1.2.9 Souhrn: Základní profil PRF v nauce církve

Základní body nauky učitelského úřadu církve o pastoračních radách (především diecézních, ale ve světle *Omnes christifideles* analogicky i o pastoračních radách farnosti) lze shrnout takto:

- **Teologický základ:** Teologickým základem pro práci pastoračních rad je koncilní nauka o společenství a spolupůsobení všech věřících různých stavů, povolání, charismat a rolí na jednom poslání církve a na ní navazující „communio-ekleziologie“. Teologickým základem časných tzv. „apoštolátních“ rad (vznikajících na základě AA 26 a v dalších dokumentech dále nerozvíjených) byla teologie apoštolátu laiků a s ní související koncept autonomie světských skutečností.

- **Smysl a účel:** Smyslem ustanovení pastoračních rad je vytvoření institucionálního prostoru pro dialog, rozvoj společenství, spoluzodpovědnost, spolupráci, pomoc pastýřům při rozhodování, podporu pastorační činnosti a misijního poslání církve, což vše má sloužit prohloubení života Božího lidu podle evangelia.
- **Hlavní úkol:** Hlavním úkolem pastoračních rad je naplňovat jejich výše popsaný smysl tím, že průběžně zajišťují proces pastoračního plánování, který zahrnuje především (a) zkoumání pastorační situace, (b) zvažování výsledků tohoto zkoumání a (c) vyvozování praktických závěrů.
- **Zaměření:** Pastorační rady se mohou a mají při své práci zaměřovat na vše, co souvisí s pastoračním působením (včetně apoštolské práce církve), z čehož jsou však vyloučeny obecné otázky víry, ortodoxie, morálních principů nebo zákonů univerzální církve a pastorační otázky, které souvisí s výkonem jurisdikce nebo moci řízení. I takovéto otázky však mohou pastorační rady zvažovat a předkládat k rozhodnutí příslušným pastýřům. Zvláštní citlivost je předpokládána vzhledem k chudým a trpícím.
- **Organizační roviny:** Původně pro diecézní rovinu zamýšlený koncept pastoračních rad podle ChD 27 byl pozdějším vývojem nauky přenesen i na rovinu farní či regionální. Rady laického apoštolátu koncipované podle AA 27, v církevních dokumentech však dále nerozvíjené, byly oproti tomu od počátku zamýšleny na všech možných organizačních úrovních od farnostní a po mezinárodní.
- **Řádná součást struktur:** Pastorační rady jak na rovině diecézí, tak na rovině farností, sice z důvodu respektu k různým mimořádným situacím v některých místních církvích či farnostech (především malý počet farníků) nejsou vyhlášeny jako povinné, avšak jsou považovány za zcela běžnou a řádnou součást pastoračních struktur, k jejíž realizaci jsou biskupové a faráři intenzivně povzbuzováni. Zároveň jsou vyzýváni, aby, pokud podmínky pro jejich ustavení zatím nenastaly, spolupracovali na jejich vytvoření.
- **Kompetence:** Pastorační rady jsou považovány za orgány spoluúčasti s „pouze poradním hlasem“ („*consilium*“), který však má velkou hodnotu pro proces formulování rozhodnutí a pastýři si jej mají velmi cenit a vážně zvažovat. V diecézních pastoračních radách (tedy analogicky i v pastoračních radách farnosti) lze dle církevních dokumentů spatřovat prostor nejen ke „spolupůsobení“ či „spolupráci“, ale také ke „spolurozhodování“, přičemž pastorační rady jsou považovány za nástroje účasti věřících na „řídící moci“ či na „procesech rozhodování“, aniž by se ovšem samy o sobě staly „rozhodovacími orgány“ („*concilium*“) a aniž by se řídily „pravidly parlamentární demokracie“. Aby mohly pastorační rady dobře fungovat, potřebují jak „právnickou moudrost“, tak „spiritualitu společenství“.

- **Složení:** V pastoračních radách mají být zastoupena všechna základní „povolání" či „role" v církvi (duchovní, řeholníci, ostatní věřící), přičemž členové pastoračních rad mají být v plném společenství s katolickou církví, mají být schopni přijmout a řádně vykonávat tuto roli v církvi, mají se těšit obzvláštní vážnosti a moudrosti či mít pevnou víru, dobré mravy a moudrost a musí odpovídat normám vyžadovaným kanonickými předpisy (např. nemohou to být rozloučení manželé, kteří uzavřeli civilní sňatek). Ačkoli nejsou členové rad „reprezentanty" v právním smyslu zastupitelské demokracie, jejich výběr má být natolik pestrý, aby rada „zobrazovala" celkové složení Božího lidu, avšak jejich počet nemá být příliš velký.
- **Způsob výběru členů:** Ohledně způsobu výběru členů diecézní pastorační rady je stanoveno, že mají být „zvlášť vybráni" způsobem určeným diecézním biskupem. Systémy výběru mohou být různé, přičemž systém založený na volbě či zahrnující volbu je možný, avšak není nezbytný. Pokud je však volba použitá, měl by mít biskup právo posledního slova, např. formou konečného potvrzení zvolených členů. O způsobu výběru členů pastorační rady farnosti není nikde žádná specifická směrnice, tudíž by se biskup při tvorbě stanov, které způsob výběru mají upřesňovat, měl řídit podobnými zásadami, jako v případě rady diecézní.
- **Předsednictví:** U pastoračních rad podle ChD 27 a navazujících dokumentů se předpokládá, že rada svoji službu vykonávají pod předsednictvím pastýře (biskupa, faráře). Rozhodnutí při setkání pastorační rady farnosti, která se shromáždila bez předsednictví faráře či proti jeho vůli jsou neúčinná či neplatná. Ve zvláštních případech se ovšem připouští, aby konkrétní pastýř předsedal skrze svého delegáta, případně aby svěřil moderování setkání někomu z členů rady. Rady podle AA 26 nemají předsednictví nijak zvlášť upraveno. Témata k jednání předkládá pastýř nebo i všichni členové rady, pokud je pastýř akceptuje.
- **Trvalost:** Pastorační rada je podle církevních dokumentů „trvalou institucí", jejíž členstvo však může mít charakter „dočasný" (je přímo doporučeno, aby členství bylo časově omezeno, případně aby pro zajištění kontinuity byl použit „rotační systém" výměny členů). Pokud se uvolní úřad diecézního biskupa (analogicky pak také úřad faráře), rada „ustává ve své činnosti" (dle jiných čtení „přestává existovat"). Biskup také může pastorační radu rozpustit, jestliže neplní úkoly, které jí přináleží.
- **Způsob práce:** Základní způsob práce pastoračních rad je daný „trojkrokem" pastorační reflexe (zkoumání, zvažování, vyvozování praktických závěrů), kterým je strukturováno „společné uvažování" rady. Je doporučena předchozí příprava na setkání, studium materiálů a vzájemná výměna zkušeností. Pastorační rady se neřídí pravidly

parlamentární demokracie, avšak pastýři mají naslouchat i těm nejmladším a očekávat, že Duch svatý může vanout z každého věřícího. Rada pracuje na základě „daru rady" pocházejícího z Ducha svatého. Předpokládá se konsenzuální rozhodování, pro nějž je nutná vzájemná otevřenost a apriorní jednota v tom, co je podstatné, aby bylo možno také ve sporných otázkách hledat soulad a nejlepší řešení. Pastýř může radou zpracované materiály následně akceptovat a ve své autoritě je nařídit k realizaci či promulgovat.

- **Pastorační plánování:** Pokud je od pastoračních rad očekáváno rozvíjení procesů pastoračního plánování, lze říci, že v pojetí církevních dokumentů jde o Duchem svatým nesený a koncilem inspirovaný strukturovaný dialog evangelia, života a srdce, který má tyto charakteristiky: trojiční rámec, princip vtělení, christocentrické jádro, kontemplativní ráz, kontextuálnost, communio-ekleziologie, praktické důsledky, dialogický ráz, koncilní orientace. Dynamika jeho základního pastoračně-plánovacího procesu pak v tomto pojetí vychází ze zhodnocení situace, vede přes teologickou reflexi a rozlišování a skrze plánování pastorační akce chce přispět k obnovenému svědectví života. Pastorační plán má být „efektivní" a zároveň „zakořeněný v kontemplaci a modlitbě". Jeho základními charakteristikami pak jsou lokálnost, participace a kolegialita, vyznačuje se ústředností christocentrické spirituality, potřebuje praktickou strukturální podporu a realizuje se v důvěře pramenící ve „spiritualitě společenství", jejíž rozvoj je považován za nezbytnou podmínku pastoračního plánování.

1.3 PRF V KONTEXTU NĚKTERÝCH ZAHRANIČNÍCH ZÁPASŮ O JEJICH POJETÍ

Na rozdíl od situace v tehdejším Československu,[112] ve svobodném světě se pastorační rady farností v 70. a 80. letech minulého století rozvíjely v mnohem intenzivnějším dialogu s učitelským úřadem církve interpretovaném ve světle systematické pokoncilní teologie, často i v konfrontaci s prakticko-teologicky reflektovanou pastorační praxí. Protože přehled o těchto „zápasech" o pojetí pastoračních rad v zahraničí může být jednou z důležitých informací i pro naše dnešní hledání jejich tváře v české církevní provincii, představíme níže alespoň dvě hlavní „řečiště", kudy se tento zápas ve světě ubíral. Z jazykových i časových důvodů se zde omezíme na prezentaci vývoje pojetí PRF na jedné straně ve Spolkové republice Německo (jako zástupce německy mluvících oblastí, nejvíce ovlivnivších pojetí PRF u nás) a na straně druhé ve Spojených státech amerických a v Irské republice (jako zástupců anglicky mluvících oblastí jak za oceánem, tak v Evropě).

[112] Srov. část 1.1 této dizertace.

1.3.1 Spolková republika Německo

Rozvoj farních rad v pokoncilním období

Pro porozumění specifik vývoje pojetí farních či pastoračních rad v Německu,[113] které se otisklo i do místního partikulárního práva, je důležitá znalost vývoje tzv. *Pfarrgemeinderäte* (dosl. „rady farních obcí“) či *Laienräte* („laické rady“) v prvním období po 2. vatikánském koncilu. Po skončení koncilu vydala Německá biskupská konference dokument shrnující zásady a doporučení k novému uspořádání apoštolátu laiků,[114] kde s odvoláním na *Apostolicam actuositatem* čl. 26 stanovila závazné směrnice pro strukturu poradních orgánů[115] a pověřila Centrální výbor německých katolíků, aby k tomuto dokumentu vypracoval vzorové stanovy.[116] Tyto stanovy pak byly potvrzeny v německých diecézích jejich jednotlivými biskupy jakožto zákonodárci.[117] Na tomto právním základě byl koncem 60. let postaven rozvoj „laických rad“ na farní (*Pfarrgemeinderäte*; dále „farní rady“), vikariátní (*Dekanatsräte*; dále „vikariátní rady“) i diecézní rovině (*Diözesanräte*; dále „diecézní rady“).

Würzburgská synoda

Ve snaze rozvinout poselství 2. vatikánského koncilu v místní církvi byla v letech 1971–1975 organizována Společná synoda biskupství ve Spolkové republice Německo (tzv. Würzburgská synoda).[118] Podobné synodální procesy v těchto letech probíhaly i

---

[113] Následující historický přehled vychází z těchto pramenů: ECKART Joachim: Pfarrgemeinderat und kooperative Pastoral. Eine pastoraltheologische Untersuchung am Beispiel der Diözese Speyer, EOS-Verlag: St. Ottilien, 1998, 89–107; Rechtliche Regelungen für den PGR, in: SCHAUPP Klemens: Der Pfarrgemeinderat. Eine qualitative Interview-Analyse zum Thema „Biographie und Institution“, Innsbruck: Tyrolia-Verlag, 1989, 66–74; SUTOR Bernhard: Alles, was recht ist. Rechtsgrundlagen, in: Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996, oddíl 2.2.

[114] Grundsätze für die Struktur der Laienarbeit Beschluß der Deutschen Bischofskonferenz vom Frühjahr 1967 über Grundsätze für die Struktur der Leinarbeit, in: Archiv für katholischen Kirchenrecht 136 (1967), 523–525; podle ECKART: Pfarrgemeinderat, 89; srov. také SUTOR: Alles, was recht ist, 2.

[115] Srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 90; SCHAUPP: Der Pfarrgemeinderat, 69–71.

[116] Srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 91. Jak se lze dočíst v ECKART: Pfarrgemeinderat, 92–95, tyto vzorové stanovy podle některých teologů obsahovaly takovou koncepci farních rad, která zahrnovala nejen konzultativní roli, ale také roli rozhodovací. Srov. MÖRSDORF Klaus: Das eine Volk Gottes und die Teilhabe der Laien an der Sendung der Kirche, in: SIEPEN Karl (a kol., ed.): Ecclesia at Ius, Paderborn 1968; podle ECKART: Pfarrgemeinderat, 92–93.

[117] S námitkami proti částečně rozhodovacím pravomocem navrhovaných stanov farních rad se snažili vyrovnat stálí poradci Biskupské komise pro otázky laiků (Barbara Albrecht, Johannes B. Hirschmann a Klaus Hemmerle); podle ECKART: Pfarrgemeinderat, 94. Podle těchto autorů služba laického apoštolátu není konkurencí hierarchie, nýbrž je její podporou v naplňování spásného poslání církve. Srov. ALBRECHT Barbara, Überlegungen zur Bildung der Räte des Laienapostolats, in: ZdK: Berichte und Dokument 1, 44; podle ECKART: Pfarrgemeinderat, 94–95.

[118] Tato společná synoda německých diecézí se s papežským schválením konala v letech 1970–1975 za účelem implementovat závěry 2. vatikánského koncilu do místních podmínek. Srov. BAYERLEIN Walter: Grundlagentexte, in: Handbuch für den Pfarrgemeinderat, oddíl 1.3, 8. Pro podrobnou reflexi synody srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 95–103; SCHAUPP: Der Pfarrgemeinderat, 72–73.

v Německé demokratické republice.[119] Ve světle prvních zkušeností s „laickými radami" byl na této synodě kromě sedmnácti dalších dokumentů v roce 1972 schválen také dokument nazvaný *Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche* (Räte und Verbände).[120] Ten ve své třetí části věnované rámcovému řádu pro struktury spoluzodpovědnosti v diecézi obsahoval také *Rahmenordnung für Pfarrgemeinderat.* Zde je stanoveno, že „farní rady slouží rozvoji živé obce a realizace spásného poslání církve v tomto světě" a že „v každé farní obci je třeba vytvořit farní radu".[121] Synoda zde vycházela z návrhu VII. přípravné komise, která doporučila, aby na rovině farností nebyly zřizovány dva orgány, jeden věnující se rozvoji laického apoštolátu podle *Apostolicam actuositatem* (AA 26)[122] a druhý fungující jako pastorační rada podle Christus Dominus (ChD 27)[123] a *Omnes Christifideles* (OCh 12),[124] ale aby zde byl z praktických důvodů zřízen jen jeden jediný orgán naplňující ve dvou různých logikách fungování oba úkoly.[125] Synoda zároveň doporučila, aby farní rada „podle věcných oblastí" splupůsobila buď jako konzultační orgán nebo jako rozhodující orgán[126] a aby předsedajícím farní rady nebyl pokud možno farář.[127] Předsedající (nebo pokud je předsedajícím farář, pak zastupující předsedající) má pak podle synody za úkol „pečovat o živou a dnešní době srozumitelnou službu farní rady v oblasti služby světu".[128] Farář však může, podle doporučení synody, „na základě své pastorační zodpovědnosti dané jeho úřadem" se závěry rady nesouhlasit, zároveň však vysvětlit důvody tohoto nesouhlasu; takovéto usnesení pak není přijato.[129]

---

[119] Pastorální synoda v NDR probíhala v letech 1971–1975. Srov. Konzil und Diaspora. Die Pastoralsynode der katholischen Kirche in der DDR, Zwickau: Grafische Werke Zwickau, [2]1988, 308–309.

[120] Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche. Beschluß, Die Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland (1971–1975), http://www.dbk.de/schriften/synode/Dateien/Synode_in_Teilen/16_Sendung.pdf, (22.4.2007).

[121] „Der Pfarrgemeinderat dient dem Aufbau einer lebendigen Gemeinde und der Verwirklichung des heils- und Weltauftrags der Kriche. In jede Pfarrgemiende ist ein Pfarrgemeinderat zu bilden." Räte III 1.1.

[122] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413.

[123] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 267–297.

[124] SACRED CONGREGATION FOR THE CLERGY: Private Letter on 'Pastoral Councils' *Omnes Christifideles*, (ze dne 25. ledna 1973), in: Documents Affecting the Code of Canon Law 1968–1972, Chicago: Chicago Province of the Society of Jesus, 1975, 280–288; k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A115.htm, (22.11.2008).

[125] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 31–32.

[126] „Aufgabe des Pfarrgemeinderates ist es, in allen Fragen, die die Pfarrgemeinde betreffen, je nach Sachbereichen und unter Beachtung diözesaner Regelungen beratend oder beschließend mitzuwirken." Räte III 1.2. Srov. také VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 32.

[127] Srov. Räte III 1.9; srov. také BAYERLEIN Walter: Grundlagentexte, in: Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996, oddíl 1.3, 19; VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 33.

[128] „[…] für eine lebendige, zeitnahe Arbeit des Pfarrgemeinderates in den Bereichen des Weldienstes Sorge zu tragen." Räte III 1.9c; srov. také BAYERLEIN: Grundlagentexte, 19.

[129] Srov. Räte III 1.12. Nejasné však zůstává materielní ohraničení oblasti této „pastorační zodpovědnosti" faráře (srov. pozn. pod čarou č. 126). Pro další hlasy teologů k tomuto tématu srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 99–100.

Nové stanovy farních rad, které pak vydávali biskupové jednotlivých německých diecézí, se pohybovaly v rámci této základní směrnice a většinou odrážely onen dvojí charakter či dvě funkce, které těmto radám daly do vínku koncilní dokumenty *Christus Dominus* a *Apostolicam actuositatem* (srov. příloha P 2.1).[130]

Po vydání nového Kodexu kanonického práva

Je na první pohled zřejmé, že po vydání nového Kodexu kanonického práva v roce 1983 bylo třeba se nějak vypořádat s očividnými rozdíly mezi dosavadním partikulárním právem německých diecézí a kánonem týkajícím se pastoračních rad farností v novém CIC (kán. 536; srov. příloha P 2.4).[131] Ten totiž mluví o jediném úkolu pastorační rady farnosti (podpoře pastorační činnosti), pastorační rada není ve farnosti povinná (pokud to tak nerozhodne biskup po poradě s kněžskou radou), má pouze poradní hlas a jejím předsedajícím je nutně farář. Klíčová otázka následné diskuse pak byla, zda „laické rady", které se po koncilu vyvinuly v německých diecézích, musí být nyní transformovány na „pastorační rady" fungující podle nového kodexu.[132] A to především ve světle ustanovení tohoto kodexu, který říká, že jeho účinností se „zrušují ostatní všeobecné nebo místní zákony, které jsou v rozporu s ustanovením tohoto kodexu, pokud o místních zákonech není výslovně stanoveno jinak" (CIC, kán. 6 § 1 2°).

Podle Joachima Eckarta se v diskusi o této otázce vyprofilovaly tři odlišné pozice:[133]

(1) **První pozice**[134] dosavadní farní rady na základě jejich vlastního nároku s pastoračními radami podle CIC, kán. 536 v podstatě ztotožňuje. I přesto, že tyto farní rady se samy chápou jako rady s jakousi dvojí identitou, tj. identitou „pastorační rady" (*Pastoralrat*) a identitou „rady katolíků" (*Katholikenrat*), podle této první pozice je třeba farní radu (*Pfarrgemeinderat*) chápat jako jeden jediný

[130] Jak píše Joachim Eckart: „Farní rada přitom zahrnuje nejen postavení rady podle Dekretu o apoštolátu laiků čl. 26, nýbrž také podle Dekretu Christus Dominus čl. 27, ‚protože ve farní obci je prostor jen pro jedno podobné grémium'. […] Farní rada má tedy dvojí postavení: za prvé je pastorační radou (*Pastoralrat*), příp. radou pastýřské péče (*Seelsorgerat*), a za druhé je radou katolíků (*Katholikenrat*), příp. radou laiků (*Laienrat*)." ECKART: Pfarrgemeinderat, 98. Srov. také VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 31.

[131] Srov. Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny, Latinsko-české vydání s českým rejstříkem, Praha: Zvon, 1994. Přehledně tyto rozdíly uvádí např. LEDERER Josef: Pfarrgemeinderat und Pfarrverwaltungsrat, in: LISTL Joseph (a kol., ed.): Handbuch des katholischen Kirchenrechts, Regensburg: Pustet Verlag, 1983, 425–429. Srov. také SUTOR: Alles, was recht ist, 2–3; ECKART: Pfarrgemeinderat, 104–105; SCHAUPP: Der Pfarrgemeinderat, 73–74.

[132] Právě o to se podle Klause Roose „pokusil koncem roku 2005 biskup Gerhard Müller skrze reformu laických grémií v řezenské diecézi". ROOS Klaus: Weichen stellen im Pfarrgemeinderat. Ein Leitfaden zur Gemeindeentwicklung, Ostfildern: Matthias-Grüneweld-Veralg, 2006, 51. Tato reforma je podrobně představená v příloze P 3.

[133] Srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 105–106.

[134] Jako představitel této pozice je citován Karl-Theodor Geringer; srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 105. Dnes tato se tato pozice prosadila např. v pozadí konceptu reformy laických grémií v řezenské diecézi provedené biskupem Gerhardem Müllerem koncem roku 2005. Srov. ROOS: Weichen stellen, 51. Podrobněji srov. pozn. pod čarou v této dizertaci č. 152.

orgán existující v rámci úřední církevní struktury ve smyslu pastorační rady farnosti. Z toho (s odvoláním na CIC, kán. 6 § 1 2°) by pak vyplývalo, že všechna ustanovení, která v diecézních stanovách pro farní rady odporují CIC, kán. 536, musí být považována za neplatná a tudíž zrušená.

(2) **Druhá pozice**[135] chápe farní radu na základě stanovení úkolů, které jí jsou připisovány Würzburgskou synodou, primárně jako poradní grémium sloužící podpoře a koordinaci apoštolátu laiků a sekundárně jako poradní orgán faráře v pastoračních otázkách. Proto jí podle této pozice přináleží nejen poradní, ale také rozhodovací role a vůči pastorační radě podle CIC, kán. 536 může být považována za právní *aliud*. Z toho by pak vyplývalo, že dosavadní stanovy farních rad jako i nadále platné partikulární právo zůstávají beze změny a v osvědčené praxi je možné pokračovat.

(3) **Třetí pozice**[136] pak farní radě na jedné straně připisuje úkoly pastorační rady podle CIC, kán. 536, na straně druhé pak ale tvrdí, že šíře záběru úkolů farní rady je větší a tyto úkoly přesahuje. Protiklad mezi dosavadními statuty a novým kodexem je pouze zdánlivý, protože lze ukázat, že jejich ustanovení konvergují. Z toho by pak opět vyplývalo, že žádné změny nejsou nutné. I tam, kde někde pastorační radě předsedá laik, podle stávajících stanov stejně faráři patří role jakéhosi „skrytého" předsedajícího tím, že pastorační otázky jsou diskutovány spolu s farářem, kterému přináleží právo veta, které mu umožňuje zabránit přijetí usnesení, což samo o sobě podtrhává konzultativní charakter farní rady.

Když se těmito otázkami zabývala Německá biskupská konference,[137] pověřila odbornou pracovní skupinu vypracováním posudku právní situace a požádala ji o předložení odborného stanoviska. Podobnou pracovní skupinu vytvořil i Centrální výbor německých katolíků. V roce 1987 se pak celé problematice věnovalo mimořádné zasedání „Společné konference"[138] v přítomnosti zástupců obou pracovních skupin a dospělo k závěru, že stanovy a praxe laických rad rozvinutých v německých diecézích nemusí být měněny (což odpovídá výše uvedené pozici č. 2). Tyto stanovy jsou podle tohoto názoru i nadále platným

[135] Jako představitelé této pozice jsou citováni Centrální výbor německých katolíků, Německá biskupská konference, Klaus Nientiedt či Alexander Hollerbach; srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 106.

[136] Jako představitel této pozice je citován Peter Krämer či Peter Boekholt; srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 107.

[137] Srov. SUTOR: Alles, was recht ist, 3; srov. také SCHAUPP: Der Pfarrgemeinderat, 74.

[138] Tj. orgán zřízený po Würzburgské synodě Německou biskupskou konferencí spolu s Centrálním výborem německých katolíků; srov. SUTOR: Alles, was recht ist, 3.

partikulárním právem, protože novému Kodexu kanonického práva z roku 1983 neodporují.[139]

Dnešní dvoukolejnost farních – pastoračních rad

Výše zmíněný dvojí charakter farní – pastorační rady tak je zachován ve stanovách pastoračních rad na úrovni farností[140] většiny německých diecézí i v průběhu devadesátých let a i dnes je často zcela běžně vnímán jako dvě funkce jednoho orgánu.[141] Dobře je to vidět např. na stanovách pro farní rady v mnichovské arcidiecézi z 1. prosince 1993[142] (podobné formulace lze číst i v mnoha dnes platných stanovách dalších německých diecézí, které byly do dnešní podoby většinou aktualizovány pouze kvůli změněné struktuře farností a větších pastoračních obvodů, a ne kvůli změně jejich základního konceptu).[143] Stanovy většinou také zdůrazňují, že farář ve svém pastýřském pověření od

---

[139] O farní radě je v tomto závěrečném materiálu řečeno kromě jiného i následující: „Farní rady jsou na základě určení jejich úkolů, jak bylo stanoveno Společnou synodou biskupství Spolkové republiky Německo, v první řadě radami laického apoštolátu, které slouží koordinaci a podpoře apoštolátu laiků ve farnosti. Pokud se radí o pastoračních otázkách, mají, jak je to také požadováno CIC/1983, pouze konzultační funkci. Je tedy ještě jednou výslovně potvrzeno, že farní rady (*Pfarrgemeinderäte*) vůči pastorační radě (*Pfarrpastoralrat*) podle CIC/1983 představují (právní) *aliud*. Proto také směrnice o farních radách zůstávají i nadále platným partikulárním právem.“ Citováno podle SUTOR: Alles, was recht ist, 3.

[140] Na rozdíl od tohoto vývoje na rovině farností, na rovině diecézí se většinou na základě těchto dvou rolí vyprofilovaly také dvě rady: „*Diözesan pastoralrat*“ podle ChD 27 a „*Katholikenrat der Diözese*“ podle AA 26; srov. Beschluß ‚Verantwortung des Ganze Gottesvolkes‘` srov. Räte III 3.3.10.1, 3.4.1 a 3.4.2.

[141] Srov. totéž pojetí prezentované v Lexikon für Theologie und Kirche: „Farní rada (*Pfarrgemeinderat*), také rada farnosti (*Pfarreirat*) nebo farní církevní rada (*Pfarrkirchenrat*) (*consilium*) obecně je struktura partikulárního práva v německé jazykové oblasti, která na farní rovině na jedné straně podporuje a koordinuje apoštolát laiků (srov. AA 26), na straně druhé slouží jako poradní orgán faráře pro pastorační otázky (srov. CD 27). Druhá zmíněná funkce odpovídá farní pastorační radě podle kán. 536 CIC… Protože farní rada je grémiem, které sice také, ale nejen, přejímá úkoly pastorační rady, nemusejí pro ní automaticky platit právní ustanovení kán. 536 CIC.“ DEMEL Sabine: Pfarrgemeinderat. I. Kirchenrechtlich, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg: Herder, ^{3}1999, sl. 174. V prakticko-teologické části téhož článku pak čteme: „V Německu je [*Pfarrgemeinderat*] – na základě würzburgské synody – chápána jako pastorační rada (*Seelsorgerat*) (CD 27) a orgán apoštolátu laiků (AA 26)… Jakožto pastorační rada radí faráři, jinak farář rozhoduje společně s radou.“ SCHUSTER Norbert: Pfarrgemeinderat. II. Praktisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg: Herder, ^{3}1999, sl. 174–175.

[142] „Farní rada je arcibiskupem uznaným orgánem ve smyslu koncilního Dekretu o apoštolátu laiků (čl. 26) sloužící ke koordinaci laického apoštolátu ve farní obci a k podpoře apoštolské činnosti farní obce. Na základě aplikace idejí Dekretu o pastýřské službě biskupů v církvi (čl. 27) je tato rada zároveň arcibiskupem ustaveným orgánem sloužícím ke konzultacím pastoračních otázek ve farní obci.“ Citováno podle SUTOR: Alles, was recht ist, 2.

[143] Pro přehled stanov farních a ekonomických rad farností německých diecézí srov. např. Ulrichrhode.de, http://www.ulrichrhode.de/kanon/pgr-vvr.html, (21.9.2008). Na základě vlastního dokumentárního výzkumu zde přístupných stanov můžeme konstatovat, že zmiňovaný koncept založený na dvojím charakteru farní rady podle AA 26 a ChD 27 i podobné formální členění lze nalézt např. ve stanovách pro farní rady diecéze Aachen (aktualizovaných v roce 1997), Augsburg (2004), Bamberg (2005), Berlin (2003), Eichstätt (2005), Essen (1997), Münster (2001), Paderborn (2001), München und Freising (2005), Speyer (2007) či Würzburg (2001). Mírně odlišnou strukturu úkolů a pojetí práce, ale pořád se zachovaným dvojím charakterem, najdeme např. ve stanovách diecézí Köln (2005), Fulda (1979), Limburg (2006). Specifické pojetí pak najdeme např. v diecézi Freiburg (2004), ve které stanovy ve farní radě spojují roli pastoračně-poradní a koordinační s rolí správy majetku. V diecézi Rottenburg-Stuttgart pak byl vydán *Kirchengemeindeordnung* („řád církevní obce“, rok vydání 2002), který místo

biskupa není farní radou vázán a že různá katolická sdružení ve farnosti si vůči farní radě zachovávají svoji autonomii.[144]

Vztah farních rad ke správě majetku

Nakonec ještě zmiňme některá specifika vztahu farní rady v Německu ke správě církevního majetku a tudíž i k církevním právem požadované ekonomické radě farnosti. V bavorských diecézích[145] to je např. regulováno tak, že *Kirchenverwaltung* (tj. orgán správy majetku farnosti, který má v Německu i jisté kompetence ze světského práva) určí jednoho ze svých členů, který je zván k účasti na zasedáních farní rady jako host s právem vyjádření názoru. Podobně i předseda farní rady nebo jeden z jeho zástupců jsou zváni, také s právem vyjádření názoru, k účasti na zasedáních *Kirchenverwaltung*. *Kirchenverwaltung* je kromě toho povinno si před vydáním rozpočtu farnosti vyžádat stanovisko farní rady a, pokud je toto stanovisko farní rady v rozporu s předloženým návrhem rady ekonomické, toto předložit církevní dozorčí radě (*kirchliche Aufsichtsbehörde*). Podobně je tomu i u jiných důležitých rozhodnutí, které *Kirchenverwaltung* činí. *Kirchenverwaltung* je také povinno poskytnout farní radě nutné finanční prostředky pro její činnost, např. schválením paušálního rozpočtu, který si pak již farní rada spravuje sama.

Würzburgská synoda ve výše zmíněném dokumentu navrhovala,[146] že by služba farní rady mohla být integrována se službou správy majetku v té formě, že farní rada by pro úkoly správy majetku a financí vytvořila grémium, které by podle pastoračních směrnic farní rady vytvářelo rozpočet farnosti a dohlíželo nad jeho realizací. Zdá se však, že toto doporučení zatím nebylo v německých diecézích příliš akceptováno.[147]

Pfarrgemeinderat („farní rada“) zavádí termín *Kirchengemeinderat* („církevní rada“), jejíž službu strukturuje podle tří klasických úkolů církve (*martyria*, *diakonia*, *leiturgia*). Stanovy z diecézí ze zemí bývalé NDR pak mají dosti odlišnou podobu a vykazují jednotnější koncepci, která není dělená podle účelů AA 26 a ChD 27 a která klade větší důraz na pastorační spolupráci; srov. např. Magdeburg (2004), Osnabrück (2005) a především Dresden-Meißen (2001), kde je farní rada spíše jakýmsi akčním pastoračním týmem. Cestu úplného odpoutání se od základních inspirací würzburgské synody z AA 26 pak zvolila diecéze Regensburg (2005) ve své reformě poradních struktur (podrobněji srov. přílohu P 3). Srov. také výsledky dokumentárního výzkumu in VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 30, pozn. pod čarou č. 27.

[144] SUTOR: Alles, was recht ist, 2.

[145] Srov. SUTOR: Alles, was recht ist, 3–4.

[146] Srov. Räte III 1.3 a 1.4.

[147] To by prý ovšem vyžadovalo změnu v oblasti státně-právní a výjimku v oblasti církevně-právní, která by však nejspíše byla možná, protože i současná právní úprava, která předpokládá, že *Kirchenverwaltung* (tedy podle CIC „ekonomická rada farnosti“) má nejen poradní, ale také rozhodovací pravomoci, si po vydání nového CIC tuto výjimku z Říma vyžádala. Srov. SUTOR: Alles, was recht ist, 4. Klaus Roos se ve své knize vydané v roce 2006 zmiňuje, že podle jeho informací toto dopručení synody následovala jen diecéze Rottenburg-Stuttgart a na farní rady přenesla i dozor nad financemi a majetkem. Srov. ROOS: Weichen stellen, 57. Toto spojení farní a ekonomické rady dnes najdeme např. ve stanovách pro farní rady arcidiecéze Freiburg, Satzung für die Pfarrgemeinderäte im Erzbistum Freiburg, Erzdözese Freiburg, http://www.erzbistum-freiburg.de/download/pgr-satzung2004.pdf, (22.9.2008).

Některé dnešní přístupy k dalšímu rozvoji farních rad

Řešení spočívající v legalizaci oné „dvoukolejnosti“ farních rad popsané výše je však zvlášť v poslední době v Německu znovu a znovu podrobováno kritice. Na základě konkrétních zkušeností se totiž zdá, že se dlouhodobě prokazuje jako poměrně nepraktické[148] a že pokusy o sladění této praxe s novým Kodexem kanonického práva nakonec nepřinesly očekávané ovoce.[149]

Dnes se lze v pastorační praxi setkat především se dvěma přístupy k tomuto problému, které pak doplňuje přístup třetí, vycházející spíše z akademické sféry praktické či systematické teologie:

(A) **První přístup** staví na předpokladu, že problém konfliktních kompetencí vůbec nenastává, pokud mezi farářem a farní radou panuje důvěryplný vztah, který všechny tyto právní detaily, zda má farní rada jen radit, nebo také může rozhodovat, činí nadbytečnými. Farář je přeci také členem farní rady a nevystupuje tedy jako její nepřátelský protějšek.[150]

(B) **Druhý přístup** se snaží problém řešit spíše v současnosti dostupnými nástroji partikulárního práva a snaží se v diecézních stanovách pro farní rady či v jiných dokumentech partikulárního práva kompetenční vztah mezi farářem a farní radou precizovat. Někde se to děje tím, že je snaha přesněji určit, ve kterých oblastech má farní rada zastávat poradní a ve kterých rozhodovací roli,[151] jinde je postřehnutelná tendence vymezit farní radě pouze konzultační roli ve smyslu pastorační rady podle CIC.[152]

(C) **Třetí přístup** vychází z předpokladu, že církevní právo v současné podobě upřednostňuje hierarchický princip před principem synodálním a nedostatečně kodifikuje koncilní pojetí církve jakožto Božího lidu. Snahu o dělení kompetencí mezi „nositele úřadu“ a „laiky“ podle oblastí působení církve „uvnitř“ a „ve

---

[148] Srov. např. ROOS: Weichen stellen, 49–50. Podobně i ECKART: Pfarrgemeinderat, 318.

[149] Srov. ROOS: Weichen stellen, 51, oddíl 4.3 nazvaný „Im Zick-Zack-Kurs unterwegs“.

[150] Srov. ROOS: Weichen stellen, 51. Podobným směrem se pohybuje např. již Klemens Schaupp, SCHAUPP Klemens: Der Pfarrgemeinderat. Eine qualitative Interview-Analyse zum Thema „Biographie und Institution“, Innsbruck: Tyrolia-Verlag, 1989, 302–307.

[151] O to se např. snaží stanovy pro farní rady v diecézi Würzburg, kde v § 4 najdeme pokus o rozlišení různých stupňů účasti na rozhodování podle toho, o jaké jde otázky. Farní rada podle toho v některých oblastech (spolu s farářem) „rozhoduje“, v jiných „spolupůsobí“, jindy je jí třeba „vyslechnout“, jindy zas ji stačí pouze „informovat“; v oblasti působení v širší společnosti je farní rada činná samostatně. Srov. ROOS: Weichen stellen, 52. Toto odpovídá možnosti zmiňované v příloze P 2.4, srov. citát Jamese Coridena v pozn. pod čarou 1401. Satzung der Pfarrgemeinderäte im Bistum Würzburg, Pfarrbriefservice.de, http://www.pfarrbriefservice.de/pbs/dcms/sites/pgr/bistuemer/wuerzburg/dokumente/satzung_wuerzburg.pdf, (22.9.2008).

[152] Srov. např. reformy laických grémií v řezenské diecézi provedené biskupem Gerhardem Müllerem koncem roku 2005. Podrobnější komentář lze nalézt v příloze P 3.

> světě“ odmítá, protože toto dělení neodpovídá koncilnímu pojetí církve jako *communia* společně spásně působícího v širší společnosti. Na základě těchto východisek navrhuje změnit kán. 536 CIC tak, aby farní rada jakožto ‚pastorační rada‘ obdržela rozhodovací právo.[153]

Jak jsme viděli dříve, stanovy většiny diecézí z bývalého Západního Německa i ve svých nedávných aktualizacích (provedených již v prvním desetiletí tohoto století často pod tlakem potřeby přizpůsobit organizační struktury novému členění farní správy na různé větší pastorační celky) si stále zachovávají původní „dvoukolejný“ koncept daný Würzburgskou synodou a stále i formálně vykazují tento společný vzor.[154] Ve stanovách několika z nich najdeme sice mírně odlišnou strukturu úkolů a pojetí práce, ale pořád se zachovaným dvojím charakterem.[155]

Cestu úplného odpoutání se od základních inspirací Würzburgské synody z AA 26 pak zvolila diecéze Regensburg (2005) ve své reformě poradních struktur. Tuto reformu lze považovat za typický příklad snahy vymezit poradním orgánům v diecézi i ve farnostech pouze konzultační roli ve smyslu pastoračních rad podle CIC, kán. 512 a 536.[156] Protože procesy a diskuse spojené se zaváděním této reformy ukazují na určité klíčové oblasti našeho tématu a protože, jak vyplývá ze srovnávací studie stanov českých diecézí (srov. část 2.3 této dizertace), řezenská diecéze se pravděpodobně stala hlavní inspirací při tvorbě stanov farních rad u nás, představíme tento proces a jeho výslednou podobu podrobněji v příloze P 3.

Praktické pomůcky pro rozvoj farních rad v dnešním Německu

Je otázka dalšího rozvoje farních rad skutečně jen pastorační otázkou nalezení cest k harmonickým vztahům postaveným na důvěře a vzájemném respektu? Nebo to je otázka pro partikulární právo, která již dnes má dostatek manévrovacího prostoru, který by mohlo

---

[153] Za její představitele lze považovat např. Joachima Eckarta; farář by i podle tohoto přístupu, který by odstranil „dvouhlavou“ vedení farnosti a nechal farnosti opět vyniknout jako jednomu právnímu subjektu, měl ovšem stále zvláštní postavení toho, jehož ratifikací by teprve rozhodnutím farní rady vstoupila v platnost. Srov. ECKART: Pfarrgemeinderat, 316–319. Eckarta souhlasně komentuje např. ROOS: Weichen stellen, 53 a 57.

[154] Srov. výše naše pozn. pod čarou č. 143. Jde především o diecéze Aachen (stanovy aktualizované v roce 1997), Augsburg (2004), Bamberg (2005), Berlin (2003), Eichstätt (2005), Essen (1997), Münster (2001), Paderborn (2001), München und Freising (2005), Speyer (2007) či Würzburg (2001). Všechny tyto stanovy jsou k dispozici na Ulrichrhode.de, http://www.ulrichrhode.de/kanon/pgr-vvr.html, (21.9.2008).

[155] To se týká např. stanov diecézí Köln (2005), Fulda (1979), Limburg (2006). Všechny tyto stanovy jsou k dispozici na Ulrichrhode.de, http://www.ulrichrhode.de/kanon/pgr-vvr.html, (21.9.2008).

[156] Srov. naše pozn. pod čarou č. 135 a s ní spojený hlavní text. Jestliže Německá biskupská konference a většina dnešních diecézí z bývalého Západního Německa se stále drží v tomto textu uvedené „druhé pozice“, řezenské biskupství se v roce 2005 přiklonilo k tam uvedené „třetí pozici“; srov. oddíl nadepsaný „Po vydání nového Kodexu kanonického práva„ začínající na str. 62 a v něm obsažené tři „pozice“. Jak jsme již poznamenávali v naší pozn. pod čarou č. 152, řešení zvolené v řezenské diecézi pak odpovídá „druhému přístupu“ uvedenému v oddíle nazvaném „Některé dnešní přístupy k dalšímu rozvoji farních rad“ začínajícím na str. 66 této dizertace.

využít k posílení synodálního rozměru rozhodování skrze farní rady? Nebo jsou k tomuto posílení skutečně třeba i některé změny v právním kodexu univerzální církve? A je toto posílení vůbec na místě? Není třeba spíše vzít vážně literu dnešního kodexu a fakt, že veškeré rozhodovací pravomoci má farář, který jistě bude vždy vděčný za moudré rady pastorační rady?

Jak jsme viděli výše, právě toto jsou otázky, které si v dnešním Německu kladou lidé zabývající se tématem služby farních pastoračních rad. A způsob, jak jsou tyto otázky řešené, také ovšem ovlivňuje různé praktické pomůcky, které jsou na podporu služby farních rad v Německu dnes k dispozici. Protože není možné (a pro naše účely ani nutné) zde o nich podat nějaký vyčerpávající přehled, uvedeme alespoň tři z nich jako typické příklady dnes používaných pomůcek založených na odlišných premisách.

První z těchto pomůcek je příručka *Handbuch für den Pfarrgemeinderat* (1996),[157] kterou v roce 1996 vydal Landeskomitee der Katholiken in Bayern. Tato příručka se skládá z mnoha příspěvků od nejrůznějších autorů, většinou známých odborníků ve svém oboru,[158] zahrnujících prakticko-teologické základy farní obce, východiska a základy pro práci farních rad a podněty pro nejrůznější oblasti práce farní rady. Svými východisky tato příručka navazuje na oficiální pojetí farních rad v Německu jako orgánů s dvojím účelem: poradních grémií faráře v oblasti pastorace a koordinačních grémií nejrůznějších pastoračních služeb ve farnosti neboli nejrůznějších oblastí „laického apoštolátu“. Svým výběrem témat, ale i zpracováním východisek, pak příručka dává jasně najevo, že těžiště práce farních rad spatřuje spíše v onom druhém účelu.

Druhou z pomůcek, které zde chceme představit, je nedávno vydaná kniha Klause Roose *Weichen stellen im Pfarrgemeinderat* (2006).[159] Poté, co autor v prvním díle této příručky shrne základní teologická východiska pro pochopení poslání církve a z tohoto poslání plynoucí roli farní rady (a to v duchu výše popsané „třetí pozice“ s návrhem posílení synodálního rozměru rozhodování v církvi změnou kán. 536 CIC), se ve druhém díle knihy zabývá praktickými tématy, která mohou pomoci zkvalitnit a prohloubit práci farních rad i za současného právního stavu. Ve třetím díle své knihy pak autor prezentuje tři vlastní podněty a nabízí je čtenářům k diskusi. Podle Roose je v pastoračních radách a skrze jejich službu ve farnostech zapotřebí:[160]

---

[157] Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996.
[158] Jako např. Bernhard Sutor, Peter Neuner, Wilhelm Zauner, Klaus Roos, Rupert Berger a mnoho dalších.
[159] ROOS Klaus: Weichen stellen im Pfarrgemeinderat. Ein Leitfaden zur Gemeindeentwicklung, Ostfildern: Matthias-Grünewald-Verlag, 2006.
[160] Srov. ROOS Klaus: Weichen stellen, 128–151.

1. *získat šířku* (otevřít se duchu mnohotvárnosti, stát se schopnými žít v pluralismu a nerozvíjet jednostrannou, ale mnohotvárnou pastoraci);
2. *získat hloubku* (uprostřed tohoto pluralismu být schopni žít a prezentovat vlastní jedinečný profil spočívající v prioritě vztahu k Bohu před vztahem k církvi, prioritě víry před morálkou a v prioritě člověka před tradicí);
3. *získat život* (žít z kořenů biblické zvěsti a odtud znovu a znovu čerpat potravu a inspiraci pro život i službu).

Třetí z příruček vzniklých za účelem podpory práce farních rad se nazývá *Aus Überzeugung… Hilfen zur Arbeit im Pfarrgemeinderat* (2007)[161] a byla vydána biskupským ordinariátem v Regensburgu, aby v pastorační praxi podpořila zavádění nového konceptu pastoračních rad v diecézi, o kterém jsme se zmiňovali již výše (podrobně srov. příloha P 3). Z charakteru i obsahu příručky vyplývá, že farní rady se v řezenské diecézi dnes chápou jako poradní grémia pomáhající faráři rozvíjet pastoraci ve farnosti tím, že spolu s ním analyzují pastorační situaci, plánují konkrétní pastorační projekty, které pak pomáhají také realizovat. Po načrtnutí teologických základů a struktur laického apoštolátu se příručka věnuje vysvětlení úkolů farní rady a různých rolí uvnitř rady a přibližuje její práva a povinnosti. Kromě různých místních kontaktních informací příručka obsahuje např. přehlednou tabulku různých fází pastoračního plánování, praktické podněty pro práci v tematických komisích či pracovních skupinách, rady pro spolupráci uvnitř farní rady i navenek či podněty pro přípravu zasedání rady a pro řešení konfliktů.

1.3.2 Spojené státy americké

Farní rady ve Spojených státech v prvním pokoncilním období

Podobně jako v Německu, i v USA[162] následoval v prvním období po koncilu prudký rozvoj tzv. farních rad (*parish councils*). Podle Marka F. Fischera,[163] farní rady tohoto prvního pokoncilního období byly jakýmisi quasi-demokratickými grémii. Tyto rady se snažily především o zapojení co nejvíce farníků do života a služeb farnosti (v čemž spatřovaly hlavní účel koncilního učení o radách laického apoštolátu v AA 26, na nějž

[161] Aus Überzeugung… Hilfen zur Arbeit im Pfarrgemeinderat, Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 2007, Diözesan Räte im Bistum Regensburg, http://www.dioezesanpastoralrat-regensburg.de/downloads/Hilfen%20zur%20Arbeit%20im%20PGR.pdf, (23.9.2008).

[162] Jako průvodce historií farních či pastoračních rad v USA nám poslouží především druhá, historická část podrobné studie Marka F. Fischera o historii i současnosti pastoračních rad v USA, FISCHER Mark F.: Pastoral Councils in Today's Catholic Parish, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001, 65–126.

[163] Srov. „syntetický portrét" farních rad z let pozdních 60. let založený na studiu pěti tehdejších klíčových autorů knih o pastoračních radách, který nabízí FISCHER: Pastoral Councils, 71–78.

většinou navazovaly), nespecializovaly se na nějaký konkrétní jednotlivý úkol a zaměřovaly se na celou šíři života a služby farnosti včetně správy financí a majetku.[164]

Tyto první rady byly velmi ovlivněny americkou parlamentární demokracií a snažily se být v tomto smyslu „reprezentativními" (a proto také volenými) grémii,[165] která se také většinou řídila zásadami anglosaské parlamentní demokracie i v celém svém způsobu práce.[166] Při svých setkáních tyto rady sice kromě vstupní a závěrečné modlitby nepraktikovaly nějaké hlubší spirituální praktiky, ale byly neseny spiritualitou sdílené zodpovědnosti spolu s faráři ve společném poslání církve. Kladly důraz na participaci, proces a praktické záležitosti.

Většina tehdejších autorů[167] doporučovala rozvinutí systému stálých komisí (méně častěji pak také dočasných pracovních skupin) jakožto prostředku pro posílení zapojení farníků do společného apoštolátu, přičemž zde byla činěna přímá spojnice ke koncilnímu dekretu *Apostolicam actuositatem* a jeho výzvě k zakládání rad i na úrovni farností, které by mohly „sloužit vzájemné koordinaci různých sdružení a prací laiků" (AA 26).

Co se týče kompetence těchto rad, častěji bylo preferováno, aby měly také rozhodovací pravomoci, avšak jejich praktická realizace často závisela na konkrétním faráři, kterému bylo často vyhrazeno právo veta. Zdá se, že kompetence farních rad byly v těchto prvních letech ujasněny jen velmi vágním způsobem. I když z těchto důvodů mohly mezi farářem a farní radou vznikat kompetenční spory a přetahování se o „moc", Mark F. Fischer na základě podrobného studia pramenů z té doby dospěl k názoru,[168] že to nebylo tak rozšířenou charakteristikou tohoto období, jak někteří autoři předpokládali.

Některé slepé uličky v rozvoji amerických farních rad

Počátkem 70. let byly v katolické církvi ve Spojených státech iniciovány dva pokusy vytvořit na biskupech nezávislý konzultativní orgán na národní úrovni.[169]

---

[164] V tehdejší literatuře (z let 1967–1968) byly hlavní úkoly farní rady specifikovány rozličným způsobem, jako např. „radit faráři" a „iniciovat programy"; „vytvářet, inspirovat a demonstrovat vůdcovství"; podporovat „kooperaci a apoštolskou aktivitu"; angažovat v „dialogu, vzájemném naslouchání […] , sdílené zodpovědnosti a péči". Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 72.

[165] Podrobně srov. FISCHER: Pastoral Councils, 73–75.

[166] Sice prý existuje jistá anekdotická evidence, že se některé farní rady chápaly jako „legislativní" větev vlády, která je odlišná od „výkonné" větve ztotožňované s farářem a pastoračními zaměstnanci (a někdy i v opozici k ní), avšak podle podrobnějšího Fischerova zkoumání se zdá, že většině těchto prvních rad ležel velmi na srdci přátelský vztah s farářem založený na „fair play". Parlamentární procedury společné práce, ke kterým se tehdy nenabízely žádné použitelné alternativy, byly používány především ke zdůraznění rovnosti všech, k praktickému rozhodování a k prohloubení týmové práce. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 74.

[167] Konkrétně tyto autory rozebírá FISCHER: Pastoral Councils, 72–73.

[168] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 75.

[169] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 81–86.

První z těchto iniciativ bylo vytvoření rady laiků na národní úrovni nazvané *National Council of the Catholic Laity* (NCCL; ustavena byla 12. listopadu 1971) a navazující na do jisté míry tendenční interpretaci AA 26. Dva členové této rady se stali horlivými propagátory farních rad v první polovině 70. let a NCCL sama vydala alespoň tři knihy věnující se tématům jako je spoluzodpovědnost či život farnosti. Poslední z těchto knih, která byla napsána v úmyslně provokativním stylu s úmyslem vyprovokovat dialog o vztahu mez církví a širší společností, narazila na odpor biskupů a její vydání bylo zrušeno. NCCL postupně ztratil podporu i těch organizací, které stály u jeho zrodu,[170] a bez podpory biskupů ztratil na své efektivitě. Podle Marka F. Fischera může být tato iniciativa označena za jednu ze „slepých uliček" v procesu rozvoje poradních grémií v USA.[171] Za nepřijetím NCCL nejspíše stály především dvě obavy: za prvé obava z jeho nezávislosti na hierarchii a za druhé obava z narušení linií zodpovědnosti (nezávislý NCCL ve spolupráci s diecézními radami laiků měl mít na starosti koordinaci farních rad a formaci jejích členů).[172]

Druhou z těchto iniciativ byl návrh, který byl učiněn na sympóziu organizovaném Fordhamovou univerzitou 3. – 5. dubna 1970 Americkou společností kanonického práva.[173] Její účastníci nejen že vyzvali k ustavení pastorační rady na národní úrovni (*National Pastoral Council*; NPC), ale také doporučili, s odvoláním se na konkrétní historické demokratizující procesy v americké církvi, aby tato rada měla v kompetenci volit biskupy a vydávat legislativu pro církev ve Spojených státech. Zdá se, že se však američtí biskupové těchto návrhů zalekli a po vydání oběžníku *Omnes christifideles* v roce 1973 (srov. přílohy P 1.7 a P 2.3), který ustavení pastorační rady na vyšší než diecézní rovině (v reakci na zkušenosti s holandskou národní pastorační radou) nedoporučuje.

Vliv těchto iniciativ na farní rady byl samozřejmě pouze nepřímý, ale přesto důležitý. Podle Marka F. Fischera spočíval především v tom, že tyto iniciativy ukázaly farním radám určité slepé uličky, a to především ve třech oblastech:

(1) Farní rady v USA se nikdy nestaly „radami laiků" a argument, že 2. vatikánský koncil zamýšlel iniciovat zakládání takovýchto rad, nikdy nepřevážil.

(2) Farní rady v USA nebyly nikdy formovány národními či diecézními radami laiků, přinejmenším ne v nějakém větším rozsahu.

---

[170] Byly to především National Council of Catholic Men (NCCM) a National Council of Catholic Women (NCCW); srov. FISCHER: Pastoral Councils, 81.

[171] „For that mason, the NCCL can be described as a ‚misstep' in the council movement." FISCHER: Pastoral Councils, 82.

[172] Někteří se zde prý dokonce obávaly z obnovení ideje „laického patronátu" („lay trusteeism"), která se osvědčila v pionýrských dobách osidlování země, ale stala se později hrozbou pro jednotu církve; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 83.

[173] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 84–85.

(3) Farní rady v USA se nikdy nestaly orgány, které by si osobovaly kompetenci volit faráře nebo vydávat legislativu.

Oběžník Omnes christifideles a farní rady v 70. letech

Pro rozvoj a pojetí farních rad byl důležitým předělem oběžník kongregace pro kněze *Omnes christifideles* z roku 1973 (srov. P 2.3), protože v něm byla poprvé koncepce „pastoračních rad" vztažené v *Christus Dominus* čl. 27 jen na diecézní rovinu také aplikována na rovinu farností. Protože však hlavním tématem oběžníku byly především pastorační rady na diecézní úrovni, v praxi na tento oběžník ve vývoji farních rad ve Spojených státech brán ohled příliš nebyl a důsledky tohoto posunu v nauce učitelského úřadu o pastoračních radách začaly být uváděny do praxe většinou až s vydáním nového Kodexu kanonického práva v roce 1983.[174]

Zatím však v 70. letech, i přes nevyřešené napětí ohledně kompetencí,[175] počet farních rad ve Spojených státech rychle stoupal[176] a bylo publikováno velké množství článků a knih na toto téma, vznikaly mnohé diecézní pastorační rady a američtí biskupové rozvoj farních rad intenzivně podporovali skrze pastýřské listy, různé orientační pomůcky ale i tím, že zaváděli pracovní místa ve svých ordinariátech určená k podpoře práce farních rad.[177] Podle diecézních směrnic biskupové tehdy farní rady chápali (podobně jako autoři z konce 60. let) především jako prostředek zapojení laiků do života a služby farností a (v návaznosti na AA 26) vnímali koordinační roli farní rady (většinou ve formě koordinace stálých komisí pro různé oblasti apoštolátu) jako její primární úkol. Radám byla přiznávána rozhodovací kompetence, ale velmi často s právem veta pro faráře.[178]

Národní organizace pro pastorační plánování a pro podporu farních rad

Zároveň s rozvojem farních rad se rozvíjel koncept tzv. „pastoračního plánování" (*pastoral planning*), a to často formou oddělení pro pastorační plánování na diecézní úrovni, přičemž často byla využívána pomoc profesionálů z oblasti managementu. V roce 1972 dokonce

---

[174] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 95–96.

[175] Např. na podzim 1974 se do konfliktu s farářem (ohledně připuštění žen k podávání přijímání a zavedení podávání na ruku) dostala farní rada farnosti Dobrého pastýře v diecéze Arlington, v jehož důsledku byla farářem rozpuštěna a později s podporou biskupa Thomase Welsche znovu ustavena, ale tentokrát již jako poradní orgán faráře. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 97.

[176] V roce 1970 bylo dle jednoho odhadu v USA kolem 10 tisíc farních rad, což znamená, že více než polovina farností ve Spojených státech měla tehdy farní radu. O šest let později bylo odhadováno, že farní radu má jež tři čtvrtiny farností, což bylo již solidnějšími metodami výzkumu potvrzeno i v roce 1986. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 98.

[177] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 98–99.

[178] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 100.

vznikla celonárodní organizace *National Pastoral Planning Conference* (NPPC) zabývající se podporou rozvoje pastoračního plánování v celých Spojených státech.[179]

Tento vývoj nepřímo ovlivnil i práci farních rad, které postupně začali pastorační plánování vnímat jako jeden ze svých možných úkolů. Pod tímto vlivem praxe v managementu se také v radách začala dimenze „úkolu" rozlišovat od dimenze „vztahů", začalo se mluvit o pravidelné „evaluaci" života a služby farnosti a rady se učily plánovat, stanovovat cíle a formulovat standardy. Takto farní rady ve Spojených státech začaly být postupně vnímány nejen jako nástroje „zapojení farníků", ale také jako důležitý prvek v rozhodování o podstatných pastoračních otázkách skrze procesy pastoračního plánování. Postupně se začal prosazovat přístup, který nejen v diecézních pastoračních radách,[180] ale i ve farních radách viděl důležitý nástroj pro doprovázení procesu pastoračního plánování. Tento postoj byl zastáván i některými členy NPPC, avšak většina z nich stále vnímala pastorační plánování jako úkol profesionálů pracujících s dalšími pastoračními profesionály v jednotlivých diecézích.

Proto vedle NPPC v roce 1974 vznikla ještě druhá celonárodní organizace, *Diocesan Parish Council Personnel* (DPCP), která v letech 1974–1983 pořádala sérii každoročních konferencí nabízejících velmi praktická témata pro formaci a vzdělávání pracovníků diecézních pastoračních oddělení sloužících podpoře farních rad a jejíž někteří členové publikovali knihy a pořádali přednášky velmi ovlivňující práci pastoračních rad v celých Spojených státech.[181] Lze říci, že nejvlivnějším z nich byl William J. Rademacher,[182] který ve svých knihách a stovkách přednášek a workshopů po celých Spojených státech pro rozvoj farních rad v 70. a 80. letech nabízel velmi cennou orientaci. Rademacher na jedné straně popularizoval učení 2. vatikánského koncilu, na straně druhé, jak to vyjádřil Mark F. Fischer, „vytvořil určitou syntézu církevního učení a participativního ducha americké demokracie".[183] V procesu pastoračního plánování ve farní radě zdůrazňoval meziosobní vztahy, emoční podporu a zdravou skupinovou dynamiku. Jak je však vidět i na konkrétních

---

[179] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 101–102.

[180] Kromě základního „trojkroku" pastorační reflexe obsaženého již v ChD 27 srov. také další náznaky tímto směrem především v SM II, 3 a EI 204, kde je řeč o diecézní pastorační radě sloužící k tomu, aby bylo podpořeno systematické uspořádání a efektivní provádění pastorační činnosti, což jsou všechno, včetně onoho „trojkroku", nedílné součásti procesu pastoračního plánování.

[181] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 103.

[182] William J. Rademacher, katolický kněz, byl tehdy profesorem systematické teologie na St. John's Provincial Seminary v Plymouthu, Michigan. Napsal pět knih o farních radách a spolupracoval na dalších šesti, z nichž za nejvlivnější lze považovat jeho stále znovu revidovaný „praktický průvodce", který ve své poslední podobě vyšel v roce 1988 pod názvem RADEMACHER William J.: The New Practical Guide for Parish Councils, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 1988. Podrobněji o stylu a obsahu jeho působení srov. FISCHER: Pastoral Councils, 103–106.

[183] FISCHER: Pastoral Councils, 104.

posunech v jeho pojetí farních rad během jeho působení, i on zápasil se stále nevyřešenou a napětí proto vytvářející otázkou pojetí kompetence farní rady ve vztahu k faráři i s otázkou vhodnosti použití parlamentárních procedur pro účely farních rad.[184]

Koncem 70. let bylo zklamání s používáním těchto parlamentárních procedur při práci farních rad víc a více očividné i u mnoha běžných katolíků ve Spojených státech a tato pochybnost se projevila i v některých diecézních směrnicích. Začalo se se zkoumáním možnosti používat různé konsenzuální přístupy a prameny inspirace se hledaly třeba i v díle Ignáce z Loyoly a v jeho textech o duchovním rozlišování.[185] V této situaci se jako nadějné ukazovaly především dva přístupy:

(1) **První přístup**[186] kladl důraz na využití nauky o skupinové dynamice zahrnující jak pochopení dynamiky zrání skupiny včetně různých jeho fází a krizí, tak různé metody vedení skupiny a facilitace jednotlivých setkání.

(2) **Druhý přístup**[187] zdůrazňoval duchovní cíl a motivaci farní rady spočívající ve společné účasti na Kristově poslání, z čehož pak plynul důraz na podporu duchovní obnovy farnosti jakožto hlavní úkol farní rady a na tomu odpovídající rozvinutou spiritualitu ve způsobu setkávání a běžné agendy farní rady.

Oba tyto přístupy, spolu s Rademacherovým vlivem, ilustrovaly způsob práce DPCP, jehož členové si byli vědomi častého napětí mezi radami a faráři způsobeného nevyjasněnou otázkou kompetencí. Zdá se, že každý z těchto přístupů mohl pomoci jen kousek cesty a farní rady i diecézní pastorační rady se znovu a znovu dostávaly do konfliktů a slepých uliček. Příkladem tohoto stavu může být např. i případ diecézní pastorační rady v diecézi Evansville, kde místní biskup Francis Shea postupně zjistil, že udržet proces konzultací uprostřed rozvinutého systému různých komisí pracujících v rámci jeho pastorační rady vyžadovalo tak rozsáhlou byrokracii a stalo se tak obtížným, že tato vložená energie již

---

[184] Rademacher např. v jedné ze svých mladších knih mluvil o farních radách jakožto „rozhodovacích orgánech“, které „nejsou pouze poradní“. Později však mluvil spíše o farních radách, které „primárně“ jsou sice „rozhodovacími orgány“, ale také mají „poradní roli“. V původní verzi svého *Practical Guide* z roku 1979 farním radám přisuzoval úkol stanovovat cíle pro k radám přidružené stálé výbory, které je měly naplňovat a farní rada měla na to dohlížet. Ve verzi tohoto průvodce z roku 1988 (*New Practical Guide*) však připouští, že od farních rad nelze čekat, že budou zodpovědné i za implementační fázi procesu. Jednu dobu zdůrazňoval, že faráři jsou „hlasujícími členy rady“, nakonec však mluvil o farářích jakožto o těch, kteří mají „ratifikovat“ usnesení rady, a tak mají více než pouhý jeden hlas z mnoha. Zpočátku chválil a doporučoval používání parlamentárních procedur při práci farních rad, později však vyjádřil o jejich použití pro farní rady pochybnosti. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 104–105.

[185] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 105–106.

[186] Za představitele tohoto přístupu lze podle Marka F. Fischera považovat např. Johna Keatinga, Roberta McEniryho či Ronalda A. Sarano. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 105.

[187] Za představitele tohoto přístupu lze podle Marka F. Fischera považovat např. redemptoristu Earnesta Larsena s jeho knihou *Spiritual Renewal of the American Parish*. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 105.

neodpovídala ovoci, které tyto konzultace diecézi přinášely. Vědom si toho, že podle ChD 27 pastorační rada v diecézi není povinná, radu rozpustil a vysvětlil to v pastýřském listu.[188]

Vydání nového Codex iuris canonici a jeho důsledky

Jak jsme již poznamenali dříve, ačkoli byl koncept pastoračních rad podle *Christus Dominus* čl. 27 vztažen i na rovinu farností již v roce 1973 v oběžníku *Omnes christifideles* (srov. podrobně v příloze P 2.3), do širokého povědomí a běžného použití v praxe se termín „pastorační rada farnosti" dostal až po vydání nového Kodexu kanonického práva v roce 1983 (srov. CIC, kán. 536; podrobně srov. výše v oddíle P 2.4). V Severní Americe k tomu přispěla příručka *The Parish Pastoral Council*, kterou v roce 1984 vydala Kanadská biskupská konference.[189] Poté i ve Spojených státech začaly pravidelně vycházet tituly s obratem „farní pastorační rada" či „pastorační rada farnosti" v názvu.[190]

Podle Marka F. Fischera někteří z prvních amerických komentátorů v kánonu o pastorační radě farnosti v novém kodexu nespatřovali nic nového, jiní však byli zklamaní např. z toho, že kánon přičítá pastoračním radám farnosti pouze konzultační roli a předčasně omezuje jejich přirozený vývoj.[191] Později (koncem 80. a začátkem 90. let) se však u některých (i velmi vážených autorů a propagátorů farních rad)[192] začal vynořovat názor, že v dosavadní praxi farních rad (založené většinou na AA 26 a zaměřené i na velmi praktické oblasti administrativy farnosti včetně farních financí) se odráží hluboké neporozumění Druhému vatikánskému koncilu a že nový kodex nám znovu odkrývá původní smysl pastoračních rad, jak byly zamýšleny již koncilními otci (vtisknuté spíše do ChD 27, skrze OCh 12 aplikované i na rovinu farností a charakterizované důrazem na zájem o pastorační oblasti, konzultační roli rady a spiritualitu, přičemž oblast správy majetku a financí se přenechává ekonomickým radám). Pečlivým zkoumáním koncilních dokumentů a kánonů kodexu však lze ukázat, že tato interpretace není udržitelná.[193] Spíše se zdá, že pojetí církevních poradních orgánů nebylo na koncilu ještě nijak jasně vyprofilované.[194] Avšak ve Spojených státech toto pojetí získalo záhy velkou popularitu a „pastorační rady" na úrovni farností (navazující na ChD 27 a kodifikované novým CIC) byly velmi brzy vnímány jako

---

[188] Srov. SHEA Francis: A Bishop Suspends His Pastoral Council, pastýřský list (9. září 1976), in: Origins 6:15 (1976), 229. Citováno podle FISCHER: Pastoral Councils, 106.

[189] The Parish Pastoral Council. Guidelines for the Developmnent of Constitutions, Otawa: Canadian Catholic Conference, 1984.

[190] V letech 1988–1993 to bylo nejméně devět různých titulů. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 107.

[191] Tak např. RADEMACHER: The New Practical Guide, 31; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 108.

[192] Podle Marka F. Fischera to byly např. William Dalton, Orville Griese, John Keating, Peter Kim Se-Mang a John A. Renken; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 108 a 240, pozn. č. 5.

[193] Srov. přílohy P 2.1.5 a P 2.4.5, spolu s pozn. pod čarou č. 1413. Srov. také FISCHER: Pastoral Councils, 108–113.

[194] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 113–114 a 170.

jakýsi nový typ farních grémií, který by měl vystřídat „zastaralý“ koncept „farních rad“ (navazujících na AA 26).[195]

Rozvoj nového typu „pastoračních“ rad

Výše naznačené pojetí „pastoračních“ rad „nového typu“ získávalo ve Spojených státech na síle přibližně od druhé poloviny 80. let. Tomu však již v roce 1983 předcházela transformace méně formálního uskupení *Diocesan Parish Council Personnel* (DPCP), o kterém jsme se zmínili již dříve,[196] do formálnější „sítě“ nazvané *Parish and Diocesan Council Network* (PADICON).[197] Důraz na „pastorační“ rozměr rad ve farnosti byl zde často vyjadřován tím, že farní pastorační rady byly charakterizovány především jako:[198]

a. zabývající se pastoračním plánováním a rozvíjejícím budoucí vize farnosti
b. věnující se „pastoračním“ otázkám jako je evangelizace či misie a vyhýbající se snaze mít pod kontrolou každodenní administrativu farnosti
c. rozvíjející způsob práce, který se vyznačuje hlubší spiritualitou

Kromě toho se na základě tvůrčí aplikace církevního učení o pastoračních radách na místní podmínky objevovaly v diecézních směrnicích nové a nové koncepty. Např. ve směrnicích pro pastorační rady farností v arcidiecézi Milwaukee je v rámci konceptu stálých komisí odpovídajících se pastorační radě počítáno s tím, že jednou z těchto komisí je také ekonomická rada farnosti podle nového kodexu (CIC, kán. 537).[199]

Jak jsme již viděli,[200] již v dřívějších letech byla činnost farních rad ovlivněna konceptem pastoračního plánování. Avšak s vydáním nového Kodexu kanonického práva, s jeho důrazem na „pouze poradní hlas“ pastorační rady farnosti a s novějšími důrazy na „pastorační“ dimenzi její služby začal být tento koncept prezentován jako primární úkol farních pastoračních rad, často v kontrastu k dřívějšímu důrazu na „koordinační“ roli farních rad vůči stálým komisím (a s tím neudržitelně narůstající administrativní byrokracii),[201] které pak již přímo řídily různé oblasti pastorace ve farnosti.

---

[195] V podstatě se tento přístup rovnal první ze tří pozic, které jsme identifikovali při prezentaci podobného zápasu o pojetí farních rad v německých diecézích (kde ovšem převážila pozice druhá). Srov. oddíl 1.3.1 této dizertace, část nazvaná „Po vydání nového Kodexu kanonického práva“ (str. 62n této dizertace).

[196] Srov. v tomto oddíle část nazvanou „Národní organizace pro pastorační plánování a pro podporu farních rad“ (str. 72nn této dizertace).

[197] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 115–116.

[198] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 116.

[199] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 116 a 242 s pozn. pod čarou č. 2.

[200] Srov. v tomto oddílu část nazvaná „Národní organizace pro pastorační plánování a pro podporu farních rad“ (str. 72n této dizertace) s pozn. pod čarou č. 180.

[201] Srov. např. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, in: Pfnausch Edward G. (ed.): Code, community, ministry. Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law. Second Revised Edition, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1992, 51–53; srov. také GRIFFIN: Diocesan Church Structures, 55.

Bylo zdůrazňováno, že k zapojování dobrovolníků do pastoračních služeb ve farnosti a ke komunikaci s nimi není třeba nějaký zvláštní poradní orgán, jako je pastorační rada, protože to je specifická pastorační aktivita vykonávaná v rámci služby pastoračního týmu ve farnosti.[202] Pastorační plánování jako úkol farních pastoračních rad tak vyrostlo z praktických potřeb a na základě přirozeného vývoje. Když se pak spojilo s učením církve trojitém úkolu pastoračních rad „zkoumat", „reflektovat" a „vyvozovat praktické závěry" (srov. již ChD 27), stal se z konceptu pastoračního plánování pevný základ pro definici hlavního poslání pastoračních rad farností.[203]

Navíc se (také díky reflexím nad klauzulí „pouze poradní hlas" v novém kodexu; CIC, kán. 536 § 2) začalo rozlišovat mezi „tvorbou rozhodnutí" (*decision-making*) a vlastním „rozhodnutím" (*choice-making*), přičemž konzultační role pastorační rady je prezentována jako nezbytný základ pro celý proces „tvorby rozhodnutí", a tím pak také pro konečné moudré „rozhodnutí" faráře, který je tak, i když má konečnou zodpovědnost, stále součástí širšího procesu „pastoračního rozlišování".[204] A právě „proces rozlišování" byl tím, co vystřídalo dřívější „parlamentární procedury", a to jak při běžné práci pastoračních rad (kde diecézní směrnice začaly doporučovat, aby se nerozhodovalo na základě většinového hlasování, ale aby se hledal se konsenzus na základě procesu rozlišování), tak při výběru jejich členů (kde začalo být místo voleb doporučováno, aby byli členové rady vybíráni na základě různě založeného procesu rozlišování jejich darů a povolání pro tuto službu).[205]

Konečně je třeba zmínit další charakteristiku, která se velmi zdůrazňovala jako vlastní pro „nové" pastorační rady farností, a to je jejich otevřenost v oblasti spirituality. Pastorační rady měly podle těchto důrazů být místy žité „pastorační spirituality", „duchovního rozlišování", či „komunitami spirituálních vůdců", a to skrze osobní (nejen institucionální) zaangažovanost, studium Písma, rozvíjení pastoračního plánování jakožto služby a vyjasňování poslání farnosti.[206] Toto vše pak bylo zastánci tohoto konceptu pastoračních rad chápáno jako typicky „pastorační" služba v opozici k „materiální" administrativě, která byla přenechána ekonomickým radám. Tomu pak také odpovídal styl setkávání pastoračních rad, který byl charakterizovaný aktivitami jako sdílení autobiografických příběhů, teologickou pastorační reflexí, modlitbou neseným rozlišováním

[202] Typický je zde důraz na rozvoj tzv. „kooperativní pastorace" (*collaborative ministry*), jak je rozvedeno např. v knize SOFIELD Loughlan, JULIANO Carrol: Collaboration. Uniting Our Gifts in Ministry, Notre Dame, IN: Ave Maria Press, 2000; srov. v Anglii vydaný dokument pracovní skupiny tamějších biskupů The Sign We Give. Report from the Working Party on Collaborative Ministry, Chelmsford: Matthew James Publishing, 1995.

[203] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 118.

[204] Srov. pozn. pod čarou č. 96.

[205] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 119–122.

[206] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 123.

či imaginativními aktivitami zaměřenými na budoucnost farnosti.[207] Takto se koncept pastoračních rad farností hodně přiblížil důrazům, které zatím byly i ve Spojených státech nezávisle rozvíjeny v rozvoji tzv. „malých křesťanských společenství".[208]

Dobře celý tento vývoj shrnuje Mark F. Fischer:

> „Autoři píšící o pastoračních radách této periody si začali všímat, že účast na této službě se dotýká nehlubších akordů křesťanského života. Pastorační záležitosti zahrnovaly všechna možná témata od farních financí až k citovému životu, víře a ekleziologii farníků. Z tohoto důvodu také tito autoři doporučovali, aby diskuse uvnitř takto chápaných rad zněla trochu hlubším tónem a měla trochu jemnější styl. Slovo ‚pastorační' se pak snažilo vyjádřit právě tento styl."[209]

Tento význam slova „pastorační" také dobře ilustruje dění kolem celonárodních organizací, o kterých jsme se zmínili výše. Propagátoři pastoračních rad z *Parish and Diocesan Council Network* (PADICON) dále během 80. let prohloubili dosavadní plodnou spolupráci s profesionály z *National Pastoral Planning Conference* (NPPC), což pak v roce 1989 vyústilo do spojení v jednu novou organizaci, *Conference for Pastoral Planning and Council Development* (CPPCD).[210] Každý z původních proudů do nové organizace vnesl něco, co pak dohromady tvořilo důležitou, i když někdy náročnou syntézu: z PADICON přišlý důraz na skupinovou dynamiku a spiritualitu byl plodně doplněn z NPPC pocházejícím důrazem na důležitost konkrétních úkolů v procesu pastoračního plánování.[211]

---

[207] Za typické pro tyto důrazy lze považovat knihy jako např. McKINNEY Mary Benet: Sharing Wisdom. A Process for Group Decision Making. A Guide to Being and Building Church, Allen, TX: Tabor Publishing, 1987; OLSEN Charles M.: Transforming Church Boards into Communities of Spiritual Leaders, Silver Spring, MD: The Alban Institute, 1995 (srov. přílohu P 20.7); WHITEHEAD James D., WHITEHEAD Evelyn Eaton: Method in Ministry. Theological Reflection and Christian Ministry, Revised Edition, Franklin, WI: Sheed & Ward, 1995 (srov. přílohu P 20.2); OSWALD Roy M., FRIEDRICH Robert E. jr.: Discerning Your Congregation's Future. A Strategic and Spiritual Approach, Bethesda, MD: The Alban Institute, 1996; MORRIS, Danny E., OLSEN Charles M.: Discerning God's Will Together. A Spiritual Practice for the Church, Bethesda, MD: The Alban Institute, 1997 (srov. přílohu P 21).

[208] Je třeba ale vnímat zásadní rozdíl, že zatímco „malá křesťanská společenství" nemají většinou za cíl nějakou konkrétní službu, ale snaží se v malém zrcadlit celý komplex církevního života, pastorační rady farnosti jsou spíše týmy se specifickým posláním, které vykazují některé dimenze malých společenství. Někteří dokonce argumentují tak, že každý služební tým je potenciálně malým společenstvím; srov. BRENNAN Patrick J.: Re-Imagining the Parish, New York: The Crossroad Publishing Company, 1990, 18. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 124.

[209] FISCHER: Pastoral Councils, 124.

[210] Prvním předsedajícím CPPCD byl zvolen předchozí vedoucí osobnost NPPC, Arthur X. Deegan, II, editor vlivné knihy o pastoračních radách, DEEGAN Arthur X. II (ed.): Developing a Vibrant Parish Pastoral Council, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1995. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 124–126.

[211] Samozřejmě, že se vyskytli i významní kritici tohoto spojení, jako např. jedna z vůdčích osobností bývalého NPPC, Robert G. Howes, který se obával, že toto propojení umenší (podle něj nezbytnou) profesionalitu pastoračního plánování. Ve své knize o farních pastoračních radách z roku 1991 však přeci

O tom, že výše prezentované důrazy jsou ve Spojených státech živé až do dneška, svědčí mnohé z novějších příruček pro praktickou práci pastoračních rad, jako např. kniha *Revisioning the Parish Pastoral Council* (2001)[212] nebo příručka *Suggestions for Pastoral Councils. Guiding Parish, Moved by the Spirit* (2000 / 2006)[213] z diecéze Oakland. V obou z nich najdeme různé varianty pro tento koncept pastoračních rad farností typické tabulky snažící se vyjádřit onen posun od „starých" farních rad k „novým" radám pastoračním. V podobě obsažení v první z těchto příruček tato tabulka vypadá takto:[214]

přechod od:	**směrem k:**
farní rada	pastorační rada farnosti
skupina vedoucích	vedoucí tým
koordinace pastoračních služeb	formulování poslání
krizový management	pastorační plánování
vykonávání činností	zmocňování a dohled
úřady a církevní politika	modlitba a rozlišování
soutěživost	spolupráce
hlasování	konsenzus

V předmluvě ke druhé ze zmíněných příruček je slovy oaklandského biskupa, adresovanými členům pastoračních rad farností, dobře vyjádřen důraz, který je pro celý tento koncept pastoračních rad typický:[215]

> „V mém setkání s vámi v lednu 2005 jsem zdůraznil tento bod: že ta nejdůležitější služba, kterou děláte, je služba plánování, zejména plánování toho, jak můžete být Ježíšovými svědky a jak můžete přinášet jeho svědectví

---

jen prezentuje pastorační plánování jako hlavní úkol pastorační rady farnosti, i když je z ní také cítit jistý odstup od „moderních" důrazů na (podle něj ne příliš efektivní) procesy rozlišování a snaha učinit práci pastorační rady efektivnější. Pomocí konceptu tzv. „demokracie prostředků" se zde snaží vyřešit tradiční dilema, zda je pastorační rada konzultativní či rozhodovací orgán: „Jakmile farnost skrze svoji radu, faráře a pastorační pracovníky […] odsouhlasila pastorační plán, pak je již velmi dobře možné se skrze demokracii prostředků vyhnout ochromujícímu dilematu ‚konzultativní – rozhodovací'. Se společně odsouhlasenými žádanými stavy, tj. cíli a prioritami, rada a ostatní příslušné skupiny rozhodují o prostředcích, jak k těmto žádaným stavům dospět. Dokud je rada (a) finančně zodpovědná a (b) loajální církevnímu učení a ortodoxní praxi, má rozhodovací pravomoci a není pouze poradním orgánem. Umožnění právě tohoto typu demokracie je ovšem prvotním důvodem, proč jsou pastorační plány tak urgentní ve všech farnostech!" HOWES Robert Gerard: Creating an Effective Parish Pastoral Council, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1991, 74.

[212] GUBISH Mary (a kol.): Revisioning the Parish Pastoral Council. A Workbook, New York: Paulist Press, 2001.

[213] Suggestions for Pastoral Councils. Guiding Parish, Moved by the Spirit, Oakland: Diocese of Oakland, 2006. Příručka, zpracovaná ve spolupráci s diecézemi Los Angeles, Seattle a San Francisco, v roce 2006 vyšla s předmluvou nového oaklandského biskupa Allena H. Vignerona v mírně revidovaném vydání, její český překlad, který je k dispozici na českém internetu, byl pořízen z verze z roku 2000; srov. pozn. pod čarou č. 317 této dizertace.

[214] Srov. GUBISH: Revisioning, 10. Srov. Suggestions for Pastoral Councils, 19.

[215] Suggestions for Pastoral Councils, 5.

do tohoto světa. Jsem přesvědčen, že právě toto je vaším úkolem. Když spolupracujete se svým farářem na vytvoření pastoračního plánu, pomáháte zajistit, že jste živou farností a že Ježíšova přítomnost uprostřed vás bude i nadále zářit."

Empirický portrét dnešních pastoračních rad ve Spojených státech

V roce 2001 vydal Mark F. Fischer, profesor teologie na St. John's Seminary v Los Angeles, který se přes dvacet let zabývá studiem pastoračních rad ve Spojených státech, svoji obsáhlou studii o jejich současnosti (část I) i historii (část II) završenou pastorační reflexí (část III) navrhující jakousi integrální syntézu pochopení pastoračních rad farností ve světle dokumentů učitelského úřadu církve i zkušeností z praxe.[216] Jestliže druhá, historická část této studie nám doposud sloužila jako hlavní průvodce v příběhu pastoračních rad farností v církvi ve Spojených státech, budeme nyní nejprve na základě části I prezentovat některé důležité informace o situaci pastoračních rad v polovině 90. let a poté na základě části II ukážeme základní obrysy Fischerovy teorie pastoračních rad farností ukazující k dalšímu jejich rozvoji.

Na základě svého vlastního dotazníkového výzkumu z roku 1994 dospěl Fischer ke zjištění, že pastorační rady byly v roce výzkumu přítomny v 79% farností či misií zkoumaných diecézí,[217] čemuž by odpovídal celkový počet PRF v celých Spojených státech kolem 15 tisíc. Ve zkoumaných diecézích bylo zjištěno, že v 65% z nich mají zaměstnané pastorační pracovníky s hlavním úkolem podpory PRF, v 62% existuje diecézní pastorační rada, v 82% biskup vyhlásil PRF za povinné (v některých diecézích práci PRF biskup sice podporuje, ale jejich ustanovení není povinné) a v téměř 90% byly vydány diecézní směrnice pro práci PRF. Již jen z tohoto přehledu vyplývá, že pastorační rady farností se v dnešních Spojených státech mohou vykázat nejen velmi vysokým počtem, ale také intenzivní podporou ze strany biskupů.[218]

Následný dokumentární výzkum diecézních směrnic[219] pro práci PRF pak ukázal, že jejich pojetí je v amerických diecézích velmi mnohotvárné.[220] Jako nejčastější hlavní úkoly

---

[216] FISCHER Mark F.: Pastoral Councils in Today's Catholic Parish, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001.

[217] Fischer ve svém výzkumu shromáždil odpovědi z 98diecézí z celkového (tehdejšího) počtu 174.

[218] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 11–23.

[219] V roce 1990 Fischer provedl reprezentativní dokumentární výzkum směrnic pro pastorační rady farností ze 13 různých diecézí (vždy po jedné ze 13 episkopálních regionů); v roce 1995 tentýž výzkum zopakoval na směrnicích ze 13 jiných diecézí. Srov. FISCHER Mark F.: Pastoral Councils and Parish Management, in: ZECH Charles E. (ed.): The Parish Management Handbook. A Practical Guide for Pastors, Administrators and Other Parish Leaders, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2003, 48, pozn. pod čarou č. 22.

[220] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 2–3 (souhrnně) a 24–64 (podrobně).

PRF byly zjištěny dva základní typy: koordinace pastoračních aktivit (většinou skrze stálé komise řízené farní pastorační radou)[221] a pastorační plánování dalšího rozvoje farnosti. Mnohé diecéze ovšem vidí roli svých PRF někde uprostřed a očekávají od nich, že budou naplňovat oba z těchto úkolů najednou. Ostatní úkoly (rozvoj spirituality, prohlubování komunikace, zapojování druhých do služeb apod.), které některé diecéze svým PRF připisují, se pak zdají být těmto dvěma hlavním podřízené. Hlavním problémem zde podle Fischera může být to, že takovéto směrnice mohou vyvolat příliš vysoká očekávání, která pak rady nejsou schopné naplnit. Navíc se zdá, že v mnohých diecézních směrnicích není toto napětí mezi koordinací služeb a pastoračním plánováním vůbec přiznané. Rady se pak často utápějí v tolika úkolech, že žádný z nich nemohou plnit dobře.[222]

Co se týče stylu konzultací v pastoračních radách, Fischer rozlišil pět základních typů, které jsou více či méně přítomné v jednotlivých amerických diecézích:[223]

(1) **legalistický přístup** (důraz na to, že pastorační rada „má *pouze* poradní hlas“, přičemž směrnice zdůrazňují to, v čem je rada omezena a na co nemá právo, farář je vnímán jako někdo stojící mimo pastorační radu, kdo jejími radami není vázán);

(2) **korporativně-autoritativní přístup** (důraz na autoritu či vedoucí roli rady jako celku, konzultativní role se považuje za pozitivum, rada má silný vliv na život farnosti, má určovat směr jejího rozvoje, má vůdcovskou roli tím, že zkoumá, reflektuje, vyvozuje závěry);

(3) **konsenzuální přístup** (důraz na hledání konsenzu jakožto cíle konzultací, podpora skupinové dynamiky a skupinových procesů, rozvoj spirituality a rozlišování, farář je chápán jako jeden z ostatních účastníků procesu hledání konsenzu);

(4) **ratifikační přístup** (farář je zde vnímán nejen jako integrální součást procesu hledání konsenzu, ale také jako někdo, kdo tomuto procesu autoritativně předsedá, zjišťuje, zda již bylo konsenzu dosaženo a ratifikuje jeho výsledek);

(5) **konzultačně-koncepční přístup** (je-li dosaženo hlubokého konsenzu mezi radou a farářem, že rada může hrát jakousi exekutivní roli a vydávat závazné koncepce pro pastoraci, farář zde tak deleguje svoji pastýřskou autoritu na radu).

---

[221] Občas se vyskytují ad hoc pracovní skupiny konzultativního charakteru, ale většinou jde o stálé komise, které řídí ve farnosti celé výseky farní pastorace, jako např. vzdělávání, sociální spravedlnost, liturgie, duchovní život, správcovství majetku či evangelizace. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 33–38.

[222] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 32.

[223] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 42–46.

Ohledně členstva pastoračních rad a různých vnitřních rolí bylo zjištěno, že ve většině diecézí je farář považován za předsedajícího a spolu někým ze členů rady (*lay chairperson*) vykonává roli vnitřního vedení rady (ať už formou direktivnějšího řízení či spíše podpůrné facilitace).[224] Co se týče možného konfliktu mezi radou a farářem, některé směrnice zdůrazňují potřebu hledání konsenzu a varují před používáním parlamentárních procedur. Jiné kladou důraz na klima modlitby a prohlubování důvěry. Některé směrnice pak zavádějí konkrétní formální opatření v případě konfliktu, jako např. odvolání k vyšší instanci apod. Co se týče výběru členů, většina směrnic doporučovala jejich volbu, ať už celou farností nebo skrze farní organizace či stálé pastorační komise. Některé směrnice však mluví o volbě jen jako o možnosti a doporučují spíše hlubší proces rozlišování na základě schopností a darů jednotlivých kandidátů vhodných ke službě v radě. Takto volbou či rozlišováním vybrané členy lze podle většiny směrnic doplnit ještě jmenováním přímo farářem a někdy se počítá se členy na základě pastorační role ve farnosti. Většina směrnic nebyla příliš konkrétní ohledně kritérií pro vhodnost výběru za člena rady, většina z nich se však snažila o zajištění jakési „reprezentativnosti" (většinou demografické).[225]

Na závěr tohoto „empirického portrétu" lze citovat vlastní shrnutí Marka F. Fischera:

> „Slovo, které nejlépe charakterizuje učení o pastoračních radách obsažené v diecézních směrnicích (amerických diecézí), je nekonzistentnost. Některé z těchto směrnic zdůrazňují, že farář se radí s radou, ale není jejími doporučeními vázán. Jiné zas trvají na tom, že rada vytváří závazné koncepce a směrnice a implementuje je skrze své vlastní komise. Některé směrnice podřizují ekonomickou radu pod radu pastorační; jiné ji chápou jako nezávislou. Některé říkají, že farář předsedá setkáním rady; jiné jej chápou jako člena, který má také jen jeden hlas, stejně jako ostatní členové."[226]

Jaké Fischer sám, ve světle těchto výzkumů a svého historicko-teologického studia, navrhuje řešení pro další rozvoj pastoračních rad? To bude tématem poslední části našeho historického přehledu.

Pokus o integrální syntézu pojetí pastoračních rad farností

Ve třetí části své studie[227] Mark F. Fischer argumentuje proti výše prezentovanému pojetí pastoračních rad, které zcela pomíjí část původních koncilních stavebních kamenů

[224] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 48–56.
[225] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 57–64.
[226] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 3.
[227] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 127–220.

obsažených v *Apostolicam actuositatem* čl. 26 jen proto, že na ně nenavazují další církevní dokumenty, především nový Kodex kanonického práva. Rozvíjí zde podrobně argumenty, které jsme stručně shrnuli v částech věnujících se interpretaci koncilních dokumentů a kánonů kodexu.[228] Přitom se věnuje především třem tématům služby pastoračních rad:[229]

- **Úkoly pastoračních rad farností:** Podle Fischera má být hlavním či primárním úkolem PRF pastorační plánování (navazující na koncept z ChD 27), spočívající v „trojkroku" zkoumání, zvažování a vyvozování praktických závěrů, přičemž koordinaci pastoračních aktivit či sdružení (navazující na koncept z AA 26) doporučuje chápat jako jeden z dalších možných úkolů podřízených onomu hlavnímu. Koordinaci je však prý třeba chápat ne jako exekutivní řízení pastoračních iniciativ ve farnosti skrze specializované stálé komise, ale jako službu podporující tyto iniciativy či různé další autonomní organizace v jejich vlastních cílech a rozvoji, které jsou zajedno se společným posláním církve.
- **Význam konceptu konzultace:** Základem Fischerova chápání konzultativní role PRF není to, že by si snad farář měl dle své osobní záliby vybírat, která z doporučení rady přijme a která ne, ale přesvědčení o sdílené zodpovědnosti všech, každého jeho jedinečným způsobem, v jednom poslání církve. Faráři konzultují se svými věřícími proto, že hledají praktickou moudrost; farníci dávají skrze PRF k dispozici své jedinečné dary do služby celé farnosti. To vše z jednoho jediného motivu – radostné zvěsti.
- **Reprezentativnost pastorační rady:** Církev učí, že pastorační rady mají být „reprezentativní" ale jen velmi vágně naznačuje, jakým způsobem. Fischer tvrdí, že zde nemůže být myšlena reprezentativnost ve smyslu zastupitelském či ve smyslu většinové volby, protože takto vytvořené rady jsou většinou nefunkční. Doporučuje tedy reprezentativnost chápat ve smyslu zpřítomnění praktické moudrosti Božího lidu ve farnosti a ukazuje, jak je možné toho dosáhnout na základě procesu rozlišování vhodných členů rady, do kterého je zapojena celá farnost.

---

[228] Srov. přílohy P 2.1.5 a P 2.4.5.

[229] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 128–129 (souhrn) a 130–208 (podrobně). Tato témata jsou také shrnutá v některých dalších Fischerových článcích: FISCHER Mark F.: Competing Visions of Pastoral Councils, in: DEEGAN: Developing, 36–50; FISCHER Mark F.: Pastoral Council. I Like Being in Parish Ministry, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001; FISCHER Mark F.: Working Together to Build an Effective Parish, in: FISCHER Mark F., RALEY Mary Margaret (ed.): Four Ways to Build More Effective Parish Councils. A Pastoral Approach, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2002, 11–22; FISCHER Mark F.: Pastoral Councils and Parish Management, in: ZECH Charles E. (ed.): The Parish Management Handbook. A Practical Guide for Pastors, Administrators and Other Parish Leaders, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2003, 31–50.

Nakonec připojuje svůj vlastní návrh „základního dokumentu“ pastorační rady farnosti,[230] který prezentuje ne jako jediný možný, ale spíše jako jeho vlastní příspěvek do velké a legitimní rozmanitosti forem a způsobů práce dnešních pastoračních rad.[231] Sám k tomuto návrhu dodává:

> „Tříletý plánovací cyklus a způsob výběru nových radních každé tři roky činí tento ‚základní dokument‘ odlišným od stanov a statut většiny pastoračních rad. Tento dokument počítá s pastorační radou, která nemonitoruje ani nesuperviduje existující služby ve farnosti. Spíše je radou, která plánuje pro budoucnost a zabývá se jedním tématem. Její úspěch závisí na touze faráře do hloubky prozkoumat nějakou konkrétní pastorační oblast. Takovýto farář zjistí, že spolupráce s tímto druhem rady je tvůrčí, promyšlená a reflektivní.“[232]

Pro jeho důležitost a ilustrativnost je pracovní překlad celého tohoto dokumentu čtenáři k dispozici v příloze P 4.

Praktické pomůcky pro rozvoj pastoračních rad v dnešních USA

V angličtině dnes existuje mnoho různých praktických pomůcek pro podporu služby pastoračních rad farností. Kromě některých příruček vydávaných diecézními centry po podporu pastoračních rad či pastoračního plánování, jako třeba *Guiding the Parish, Moved by the Spirit* (2000 / 2006)[233] z diecéze Oakland, jsou k dispozici i další knižně vydané tituly. Podobně jako oaklandská příručka, již dříve zmíněný pracovní sešit *Revisioning the Parish Pastoral Council* (2001)[234] velmi prakticky přibližuje základní praktiky pastorační rady chápané podle důrazu 80. a 90. let na pastoračně plánující radu zakotvenou v rozlišování a spiritualitě.

---

[230] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 219. Ve své knize autor jednotlivé body „základního dokumentu“ ještě komentuje.

[231] „Empirická studie diecézních směrnic obsažená v této knize odhalila, že pastorační rady mají mnoho podob. Každé z těchto směrnic jsou jiné. Kapitoly této knihy věnující se účelu, struktuře komisí, chápání konzultací, vedení a výběru členů ukázaly, že Američané přijali myšlenku pastoračních rad mnoha různými způsoby. Přizpůsobili jí potřebám místních církví. Doporučené univerzální církví, pastorační rady zakořenily do mnoha různých druhů americké půdy a klimatu. Rozmanitost je proto třeba očekávat. Moje ideální pastorační rada, reprezentovaná v předloženém základním dokumentu, je chápána jako příspěvek k této rozmanitosti.“ FISCHER: Pastoral Councils, 219.

[232] FISCHER: Pastoral Councils, 219.

[233] Suggestions for Pastoral Councils. Guiding Parish, Moved by the Spirit, Oakland: Diocese of Oakland, 2006.

[234] GUBISH Mary a kol.: Revisioning the Parish Pastoral Council. A Workbook, New York: Paulist Press, 2001.

Výše představené pojetí Marka F. Fischera pak popularizují především dva sborníky vydané ve spolupráci s CPPCD, *Developing a Vibrant Parish Pastoral Council* (1995)[235] a *Four Ways to Build More Effective Parish Councils* (2002),[236] které kromě shrnutí základních teologických východisek a praktických konceptů nabízejí i jiné praktické články z pera několika spolupracovníků CPPCD. Velmi praktický je pak také sešit *Pastoral Council. I Like Being in Parish Ministry* (2001),[237] kde Mark F. Fischer na základě konkrétních příběhů z práce pastoračních rad ukazuje základní koncepty svého přístupu k radám. Nakonec jsou doporučeníhodné mnohé internetové prameny, mezi nimiž vynikají rozsáhlé stránky také spravované Fischerem a nazvané *Parish Pastoral Councils*,[238] případně souhrnná, ale bohatá multimediální prezentace téhož autora nazvaná *Introduction to Parish Pastoral Councils*.[239] Bohatým zdrojem informací jsou i vlastní stránky CPPCD.[240]

1.3.3 Irsko a Velká Británie

V Irsku (tj. v Irské republice a Severním Irsku, které mají společnou biskupskou konferenci),[241] podobně jako v jiných anglicky mluvících oblastech (např. Velké Británii), byl vývoj pastoračních rad v 90. letech na jedné straně velmi intenzivně ovlivněn výše zmiňovanou literaturou z USA (z amerických autorů srov. především Deegan, Howes, Gubish a Fischer, z irských pak např. Willie Dalton a jeho kniha *Parish Pastoral Councils* z r. 1990),[242] na straně druhé vykazoval i svá jistá specifika. Níže podrobněji představíme dnešní pojetí farních pastoračních rad v Irsku, přičemž na základě zběžného internetového průzkumu lze konstatovat, že ve Velké Británii lze najít podobné společné důrazy i podobné inspirace.[243]

---

[235] DEEGAN Arthur X. II (ed.): Developing a Vibrant Parish Pastoral Council, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1995.

[236] FISCHER Mark F., RALEY Mary Margaret (ed.): Four Ways to Build More Effective Parish Councils. A Pastoral Approach, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2002.

[237] FISCHER Mark F.: Pastoral Council. I Like Being in Parish Ministry, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001.

[238] FISCHER Mark F., Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com, (2. 2. 2009).

[239] Introduction to Parish Pastoral Councils with Mark F. Fischer, http://mfischer.stjohnsem.edu/PPCLectures.htm, (2. 2. 2009).

[240] CPPCD, Conference for Pastoral Planning and Councils Development, http://www.cppcd.org, (2. 9. 2008).

[241] Srov. Irish Catholic Bishops' Conference, http://www.catholicbishops.ie, (5. 2. 2009).

[242] Srov. Appendix 4: Resources, in Parish Pastoral Councils. A Framework for Developing Diocesan Norms and Parish Guidelines, Irish Catholic Bishops' Conference, Dublin: Veritas Publications, 2007, 43. Dále DALTON William: Parish Pastoral Councils, Dublin: Columba Press, 1990.

[243] Srov. např. The Sign We Give. Report from the Working Party on Collaborative Ministry, Chelmsford: Matthew James Publishing, 1995, 33, kde je „zřízení farní pastorační rady nebo fóra nebo skupiny pastoračního plánování" doporučováno jako jeden ze základních kroků k rozvoji týmové pastorační spolupráce (*collaborative ministry*). Srov. také směrnice či příručky jednotlivých diecézí, které často čerpají z výše uvedené novější literatury o pastoračních radách vydané v USA, jako např. Handbook for Parish Pastoral Councils, Portsmouth: Department for Pastoral Formation, 2005; http://www.portsmouthdiocese.org.uk/pastoral_formation/Handbook%20for%20PPCs.doc, (6. 2. 2009);

Důraz na „život" předcházející „strukturu" a na „týmové vedení farnosti"

V Irsku (podobně i ve Velké Británii)[244] byl např. svého času velmi silným důraz na rozvoj méně strukturovaných „základních skupin" (*Core Groups*),[245] které ve farnosti nejprve dlouhodobě pracovaly na rozvoji schopnosti spolupráce jak na straně věřících, tak na straně farářů. Farní pastorační rady se pak utvářely teprve na základě delšího procesu a zkušeností těchto skupin a jsou zde často považovány jako jedna z možných forem „týmového vedení farnosti". Jeden ze zastánců tohoto přístupu, dublinský pastorální teolog Donal Harrington,[246] v úvodu ke svému článku o pastoračních radách např. píše:

> „Jeden z těchto střípků, který se zdá být v současnosti zcela jednoznačný a nezvratný, je skutečnost, že cesta nějaké farnosti kupředu je spojena s určitou formou týmového vedení (*leadership groups*), které svádí dohromady farníky (včetně řeholníků) a kněze k pastorační spolupráci na vedení farnosti. […] S týmovým vedením farností se můžeme setkat pod různými názvy. Nejčastěji jsou takovéto skupiny označovány jako ‚farní základní skupina' (*parish core group*), ‚farní pastorační rada' (*parish pastoral council*) nebo ‚farní tým' (*parish team*). Mnohé farnosti zvolili název ‚pastorační rada', protože je to termín užívaný v kodexu církevního práva."[247]

Pozitivně chápaná „konzultační role" pastorační rady

Protože je tento článek možno považovat za shrnující určitou fázi vývoje postojů k pastoračním radám v Irsku, seznámíme zde s jeho stěžejními myšlenkami podrobněji. Autor zde nastiňuje specifické poslání pastorační rady, které vidí především v tom, že díky pastorační radě nebo jí podobné skupině „kněží i ostatní lidé budou sdílet společnou zodpovědnost tak, že budou spolupracovat na pastoračním vedení farnosti". V souladu s důrazy novějších trendů v USA mluví i Harrington o „pastoračním plánování" jako o

---

Parish Pastoral Councils in the Diocese of Lancaster, Diocese of Lancaster (2006), http://www.lancasterdiocese.org.uk/admin/Uploads/media/35/PARISH_PASTORAL_COUNCILS.pdf, (6. 2. 2009); Parish Council Guidelines 1. Foundation in Church Documents and Scripture; Diocese of Lansing (2006), http://www.dioceseoflansing.org/pastoralplanning/parish_council_guidelines1.pdf, (6. 2. 2009); Parish Council Guidelines 2. Norms for a Parish Pastoral Council; Diocese of Lansing (2006), http://www.dioceseoflansing.org/pastoralplanning/parish_council_guidelines2.pdf, (6. 2. 2009).

[244] Srov. např. koncept „core groups" v O'SHEA John a kol.: Parish Project: A Resource Book for Parishes to Review their Mission, London: HarperCollins Religious, 1992.

[245] Tyto skupiny byly např. v dublinské arcidiecézi doporučovány v rámci procesu zvaného „Parish Development and Renewal", srov. Parish Development and Renewal, http://parishrenewal.dublindiocese.ie/about_us.htm, (2. 10. 2007). Srov. také např. O'BRIEN Oonagh, KAVANAGH Julie: Parish Leadership Groups. A Resourcebook, Dublin: The Columba Press, 2001.

[246] Donal Harrington je jeden z iniciátorů, kteří v polovině osmdesátých let stáli na počátku procesu tzv. Parish Development and Renewal v dublinské diecézi. Srov. např. HARRINGTON Donal: Parish Renewal. Volume I. Reflecting on the Experience, Dublin: Columba Press, 1997.

[247] HARRINGTON Donal: Parish Pastoral Councils – do they work?, The Furrow 50 (1999), 269–277, 269.

hlavním úkolu skupin týmového vedení farnosti, a o „spoluzodpovědnosti" či „spiritualitě spolupráce" jakožto vyjádření základní pravdy o církvi. Zároveň tento autor považuje klauzuli z CIC, kán. 536, o tom, že pastorační rada má „pouze poradní hlas", za nešťastnou a doporučuje, „uložit ono slovíčko 'pouze' k věčnému spánku",[248] a pozitivně dodává:

> „Pastoračně viděno, konzultace je ve své vlastní podstatě *spiritualitou*. Nejde tedy o to být 'pouze' konzultativní, ale být co nejvíce konzultativní. To znamená věnovat maximální pozornost tomu a brát co nejvážněji to, co lidé cítí, co si myslí a co říkají. Přirozeným vyústěním konzultací je společné rozhodování v duchu sdílené zodpovědnosti. Konzultační proces spočívá na vědomí, že právě participace (*koinonia*) lidí v tomto procesu je tím, skrze co k nám promlouvá Duch."

Ve druhé části svého článku Harrington pak poukazuje na „šest základních problémů", které vnímá v práci pastoračních rad na konci minulého století, které nazývá takto: „chybějící spolupráce", „špatný výběr lidí", „byrokracie", „ztráta celkového nadhledu", „sekulární model" a „struktura bez procesu".

Problémy a trendy ve vývoji pastoračních rad

Ve třetí části svého článku pak autor konstatuje, že v práci pastoračních rad ve Spojených státech i Velké Británii lze dnes pozorovat tři silné trendy:

- posun od pojetí pastorační rady jakožto koordinační skupiny k pastorační radě jakožto reflexivní skupině (tj. od managementu k vedení)
- posun od skupiny složené na základě požadavku reprezentativnosti svých členů ke skupině složené na základě vhodných obdarování členů ke společnému úkolu
- posun od skupiny volené na konkrétní volební období ke skupině, jejíž členstvo je obměňováno postupně

Jestliže se pak ve čtvrté části článku autor věnuje procesu založení skupiny týmového vedení, v části páté poskytuje několik podnětů pro situaci, kdy někde již pastorační rada existuje a chce se poprat s výše popsanými problémy (zde doporučuje prohloubení spirituality skrze nové formy společné modlitby, zhodnocení dosavadní služby skupiny a vytvoření nějaké podskupiny zodpovědné za péči o skupinu jako takovou s úkoly podporovat

[248] Harrington píše doslova: „Tato teologie ukazuje, jak nešťastná je ona fráze v kodexu církevního práva, která mluví o tom, že farní pastorační rada je ‚pouze konzultativní'. Podle mého názoru je čas uložit ono slovíčko ‚pouze' k věčnému spánku. Tato fráze je totiž *právním* obratem. Není to ani *teologické*, ani *pastorační* vyjádření skutečnosti. Pokud je užita mimo svůj právní kontext, je teologicky nepřesná a pastoračně urážlivá." HARRINGTON: Parish Pastoral Councils, 271.

slavení a prohlubování společenství, organizovat rekolekční dny či půldny, zprostředkovávat potřebnou formaci či dohlížet na realističnost časových požadavků na jednotlivé členy).

Kodifikace dosavadních zkušeností v dublinské diecézi

Ačkoli různé procesy „pastoračního plánování" či „pastoračního rozvoje" v různých irských diecézích probíhaly již po delší dobu, teprve v nedávné době začali irští teologové a posléze i biskupové klást důraz na důležitost pastoračních rad ve farnostech a potažmo i v diecézích.

Svědectvím tohoto nového důrazu jsou např. pastorační příručky *Think Big Act Small* (2005)[249] či *A Handbook for Parish Pastoral Councils* (2005)[250] z arcidiecéze Dublin, které obě velmi prakticky přibližují základní praktiky pastorační rady chápané podle amerických trendů z 80. a 90. let jako pastoračně-plánovací tým zakotvený ve spiritualitě společenství, rozlišování a misie. Druhou zmíněnou příručku prezentovala dublinská arcidiecéze jako praktický prostředek podporující rozhodnutí arcibiskupa z roku 2004, že každá farnost si má zřídit vlastní pastorační radu.[251] V úvodu k příručce napsal v listopadu 2004 pastorální teolog Dermot A. Lane tato slova:

> „Zavedení farních pastoračních rad je krokem, kterým diecézní biskup uznává a podporuje sdílenou zodpovědnost lidí a kněží, kteří společně pracují pro poslání církve na lokální úrovni; je to také praktickou realizací vize 2. vatikánského koncilu, který vyzdvihuje důležitost role laiků v životě církve a ve světě; a nakonec je to také významný krok směrem k rozvoji pastoračních služeb laiků."[252]

Vlastní příručka pak nabízí praktické nástroje podporující jak celodiecézní proces podporující a doprovázející zavádění farních pastoračních rad (diecézní centrum pastorační podpory, celodiecézní formační příležitosti a vzorové diecézní směrnice pro pastorační rady), tak lokální procesy vedoucí k jejich vzniku a prohlubující jejich funkčnost v jednotlivých farnostech (ustanovení pracovní skupiny, tvorba vlastních stanov farní pastorační rady, různé způsoby výběru členů, formační kurs pro členy pastorační rady). Pastorační rada farnosti je zde chápána jako učitelským úřadem církve „doporučená struktura", která je zaměřena

---

[249] DOHERTY Johnny a kol.: Think Big Act Small. Working at Collaborative Ministry through Parish Pastoral Councils, Dublin: Veritas Publications, 2005.

[250] FERGUSON Jane: A Handbook for Parish Pastoral Councils, Dublin: The Columba Press, 2005.

[251] Srov. A Handbook for Parish Pastoral Councils, http://parishrenewal.dublindiocese.ie/councilhandbook.htm, (4. 2. 2009). Na této adrese jsou také kromě samotné příručky k dispozici i další praktické pracovní materiály a podněty pro pastorační rady; srov. Parish Pastoral Councils, http://parishrenewal.dublindiocese.ie/pastoral_councils.htm, (4. 2. 2009).

[252] FERGUSON: A Handbook for Parish Pastoral Councils, 11.

„pastoračně“ (ve smyslu podpory společného pastoračního poslání celé farnosti), má být „reprezentativní“ (ne ve smyslu „zastoupení“ všech možných skupin, ale ve smyslu schopnosti reflektovat a vnímat farnost jako celek), má vytvářet prostor pro „sdílenou zodpovědnost“ všech věřících za rozvoj „živého křesťanského společenství“, pracuje jako „konzultativní orgán“ (v duchu „spirituality společenství“ a pojetí církve jakožto „communia“, přičemž farář je chápán jako ten, který „dělá vše, co je v jeho silách, aby usnadnil konsenzus“), je „inspirována Duchem svatým“ (jemuž se otevírá skrze společnou modlitbu a duchovní rozlišování) a je „vedena učením a Tradicí církve“ (skrze různé formy propojení s celou diecézí).[253] Hlavními úkoly pastorační rady jsou dle této příručky „reflexe a plánování“, „animace k pastorační akci“, „evaluace“, „sloužit jako komunikační kanál uvnitř farnosti, diecéze a vikariátu“, „facilitace trvalé formace pro členy pastorační rady i jiných skupin služebníků ve farnosti“.[254]

Celonárodní konzultace a rámcové směrnice irských biskupů

Za zdařilý výsledek teologicko-pastorační syntézy dosavadního vývoje pojetí pastoračních rad v Irsku podpořený širokými konzultacemi v různých diecézích a za výraz přijetí tohoto pojetí na rovině celé místní církve pak lze považovat příručku vydanou Irskou biskupskou konferencí pod názvem *Parish Pastoral Councils: A Framework for Developing Diocesan Norms and Parish Guidelines* (2007).[255]

Tato příručka, která je zároveň oficiální rámcovou směrnicí irských biskupů pro rozvoj pastoračních rad v jednotlivých diecézích, stručně shrnuje již v předchozí příručce obsažená teologická i praktická východiska,[256] která doplňuje novým či silnějším důrazem na kontext života a poslání jednotlivých farností uvnitř diecéze a uvnitř širší společnosti. Pastorační rada ve farnosti je zde chápána jako „vedoucí skupina (*leadership group*), skrze kterou kněží a ostatní lidé ve farnosti partnersky spolupracují na podpoře Kristova poslání v místě, kde žijí“. Pastorační rada má proto být „reprezentativním orgánem, ve kterém je reflektována rozmanitost farního společenství“ a „prostředkem, díky kterému se všichni

[253] Srov. FERGUSON: A Handbook for Parish Pastoral Councils, 52–57.
[254] Srov. FERGUSON: A Handbook for Parish Pastoral Councils, 60–70.
[255] Parish Pastoral Councils. A Framework for Developing Diocesan Norms and Parish Guidelines, Irish Catholic Bishops‘ Conference, Dublin: Veritas Publications, 2007, http://www.catholicbishops.ie/publications/56-pastoral-renewal-a-adult-faith-development/1134-parish-pastoral-councils, (2.2.2009); srov. také Commission for Pastoral Renewal and Adult Development, http://www.renewal.ie/documents/index.html, (2.2.2009).
[256] Součástí pracovní skupiny, která příručku zpracovala, jsou kromě dalších sedmi odborníků i autoři všech tří výše zmíněných příruček, William Dalton, Johnny Doherty a Jane Ferguson; srov. Parish Pastoral Councils. A farmework, 44-46.

farníci mohou účastnit v diskusi vztahující se k farnosti, k jejímu poslání a k jejímu budoucímu vývoji“.[257]

Zajímavým doplňkem této příručky je pak prezentace výsledků výzkumného projektu probíhajícího v pěti irských diecézích během roku 2007.[258] Kromě jiného tyto výsledky ukazují na skutečnost, že v praxi existují různé modely a způsoby práce PRF, všechny z nich však více či méně zápasí s pochopením vlastní role, vnějších vztahů, vlastních kompetencí a způsobů jednání a rozhodování. Ve většině zkoumaných PRF byl kladen velký důraz jak na počáteční, tak na trvalou a průběžnou formaci jejích členů (reflexivní učení se na základě zkušenosti) jako na něco životně důležitého. Jako stejně důležitý faktor je pak vnímán i proaktivně jednající farář. Jako někdy velmi obtížně splnitelný nárok bylo ve zkoumaných PRF vnímáno spojení potřeby dostatečně široké reprezentativnosti se schopností rady plnit své vlastní poslání „hodnotit, reflektovat a plánovat pastorační život farnosti“.[259]

1.3.4 Souhrn: Inspirace, výzvy a slepé uličky PRF v zahraničí

I když, jak jsme viděli v první části této kapitoly (srov. 1.1), pastorační rady v Čechách neprodělaly tak bouřlivý rozvoj jako v Německu či v USA, je pro nás přehled o tomto rozvoji přeci jen cenným příspěvkem pro pochopení kontextu, ve kterém dnes naše pastorační rady existují. Svým způsobem blízkým pro nás může navíc být vývoj pastoračních rad v Irsku (a částečně i Velké Británii), kde teprve v nedávné době místní církev konstruktivně-kriticky reflektovala a asimilovala různé novější trendy a důrazy ve vývoji pastoračních rad, aniž by musela procházet tak komplikovaným vývojem jako v USA či v Německu. Navíc, jak ukáží výsledky srovnávacího dokumentárního výzkumu prezentované v další kapitole (srov. část 2.3), vliv některých zahraničních přístupů, především německých, byl pro současné chápání pastoračních rad u nás klíčový a znalost tamních historicko-teologických procesů bude pro jeho pochopení důležitá. Nakonec pochopení těchto zahraničních zápasů a znalost různých pokusů o jejich řešení mohou být důležité i pro naše vlastní úvahy o možných směrech vývoje praxe našich pastoračních rad.

Při tom všem jsme si vědomi, že tento pohled do zahraničí je omezen jazykovými i časovými možnostmi autora této dizertace. Podrobnější historický výzkum, jak podobné procesy probíhaly např. ve Francii, Itálii, Španělsku, Austrálii, či Jižní Americe, v některých zemích bývalého východního bloku nebo další upřesnění specifik tohoto vývoje např.

---

[257] Parish Pastoral Councils. A Framework, 18.

[258] Srov. Appendix I, Parish Pastoral Councils. A Framework, 30–38; srov. také Learning from Experience – Parish Pastoral Councils in Practice, Commission for Pastoral Renewal and Adult Development, http://www.renewal.ie/documents/index.html, (2.2.2009).

[259] Parish Pastoral Councils. A Framework, 34.

v Rakousku a Švýcarsku[260] (oproti Německu) či Velké Británii (oproti Irsku), by jistě byl obohacením. Avšak protože podstatnější vlivy těchto dalších oblastí se v našem dalším výzkumu neprokázaly, lze konstatovat, že omezení tohoto přehledu na tři hlavní reprezentanty německy a anglicky mluvících oblastí je pro naše účely dostačující. Vliv procesů podobného druhu probíhající v diecézích moravské církevní provincie pak bude patrný v rámci dokumentární srovnávací studie diecézních stanov z celé České republiky (srov. část 2.3).

Jaké shrnující závěry lze z těchto dvou přehledů učinit? Zde jsou některé z nich:

- Jestliže zápas o pojetí PRF v Německu se zdá být veden nejen na rovině pastorační praxe, ale i prakticko-teologické a systematicko-teologické reflexe vycházející i ze synodálního procesu, podobné zápasy se v USA odehrávaly mnohem více v oblasti pastorační praxe, pastoračních seminářů, konferencí a strategických aliancí; v Irsku se zdá být tento vývoj nejpoklidnější, čerpající z možnosti reflektovat situace v jiných zemích a poučit se z nich.
- Jestliže v Německu byl koncept farních rad kodifikován partikulárním právem na základě konceptu vycházejícího ze společně dohodnutých východisek (Würzburgská synoda, společné stanovisko Německé biskupské konference k výkladu nového kodexu), v USA a v Irsku je tato kodifikace skrze diecézní či rámcové směrnice mnohem pluralitnější, s důrazem na potřebu každé farnosti sepsat si své vlastní, „na míru šité“ stanovy.
- V Německu i USA lze zaznamenat bouřlivý pokoncilní rozvoj „farních rad” navazujících na koncept „apoštolátní rady” z *Apostolicam actuositatem* čl. 26; v Irsku podobný vývoj není zdokumentován.
- Jestliže se po vydání nového Kodexu kanonického práva v Německu jakožto hlavní, biskupy legalizovaný proud vyprofiloval koncept farní rady s jakousi dvojí identitou „apoštolátní rady” a „pastorační rady” s různými kompetencemi (často v úzkém spojení s „radami laiků” na diecézní rovině), oblastmi působení a způsoby práce v jednom jediném orgánu, v USA a v Irsku lze za dnešní hlavní proud považovat důraz na pastorační rady konzultačního typu věnující se pastoračnímu plánování a rozvíjející hlubší komunitní a spirituální dimenze (často ve spojení s

[260] K těmto dalším dvěma německy mluvícím oblastem se v Lexikon für Theologie und Kirche dočteme: „Ve Švýcarsku (Pfarreirat) a v Rakousku odpovídá farní rada (Pfarrgemeinderat) pastorační radě (CD 27).“ SCHUSTER Norbert: Pfarrgemeinderat. II. Praktisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg: Herder, ^{3}1999, sl. 174–175, sl. 173.

působením příslušných diecézních oddělení a – v případě USA – celonárodní organizace na podporu rozvoje pastoračních rad a pastoračního plánování).

- V Německu i v USA lze zaznamenat, že i přes výše uvedené koncepty stále trvají nejasnosti kolem kompetencí pastorační rady a její role v rámci vedení farnosti, které do služby pastoračních rad vnášejí určitý konfliktní potenciál, přičemž v obou zemích existují i podobné návrhy, jak tento konfliktní potenciál odstranit. Naopak se zdá, že v Irsku tento konfliktní potenciál není tak zřejmý.
- Jestliže v Německu se na jedné straně množí návrhy vycházející z potřebnosti změny univerzálního církevního práva v oblasti pastoračních rad nebo alespoň vyzývající k využití možností partikulárního práva zavést silnější synodální prvky do jejich práce a na druhé straně se začínají objevovat diecéze, kde je snaha pomocí reformy stanov poradních orgánů z farních rad vytvořit poradensko-akční pastorační týmy, v USA a zcela jistě v Irsku se zdají být převažujícími hlasy podobné konceptu Marka F. Fischera snažící se sice koordinační roli pastorační rady rehabilitovat jako jednu z možností její služby, ale kladoucí hlavní důraz na roli konzultativní a tuto roli rozvíjející v duchu sdílené zodpovědnosti a spirituality společenství a rozlišování.
- Ve všech třech zkoumaných zemích i přes všechny tyto koncepční spory existuje silná podpora služby pastoračních rad farností ze strany většiny biskupů (PRF se zde staly běžnou součástí života církve) a je skrze různá diecézní pastorační oddělení či střediska pastorační podpory nabízeno množství praktických pomůcek či formačních, poradenských nebo supervizních příležitostí pro podporu a další rozvoj služby PRF.
- Jestliže v Německu existuje v praxi sice zatím až na výjimky téměř nerealizovaná, ale Würzburgskou synodou doporučená tendence k začlenění správy majetku a finance pod zodpovědnost farní rady formou zřízení ekonomické rady jako jedné ze stálých specializovaných komisí farní rady, v Irsku a v USA (i když se i tam zmíněné řešení v praxi objevuje) je kladen důraz spíše na odlišné způsoby práce obou na sobě nezávislých, ale úzce spolupracujících rad.[261]

Po tomto informativním i inspirativním výletu do zahraničí se nyní již musíme opět vrátit do naší vlastní oblasti zájmu, do České republiky.

---

[261] Jejich služba je v tomto pojetí koordinována farářovým prostřednictvím tak, že ten s pastorační radou konzultuje třeba i otázky financí a majetku, ale vždy z hlediska praktické moudrosti a ve vztahu k celkovému pastoračnímu rozvoji farnosti, zatímco s ekonomickou radou konzultuje tutéž otázku z hlediska technických odborných znalostí vzhledem k efektivní správě majetku.

1.4 PRF V KONTEXTU PASTORAČNĚ-TEOLOGICKÉ LITERATURY V ČEŠTINĚ

Jako další část této kapitoly nyní představíme přehled dnes v Čechách dostupné literatury v češtině (knih, brožur či internetových pramenů), která se věnuje tématu pastoračních rad nebo se o něm alespoň zmiňuje, a tak může více či méně intenzivně ovlivňovat zkoumaný socio-historický kontext služby dnešních pastoračních rad v české církevní provincii.

Budeme se zde nejprve zabývat třemi odbornými (studentskými) pracemi, které si téma pastoračních rad zvolili jako své hlavní téma (1.4.1). Poté načrtneme přehled ne příliš hojných zmínek o PRF v odborné prakticko-teologické literatuře (1.4.2). Nakonec si všimneme autorských či překladových publikací na téma (nebo zahrnujících téma) PRF určených pro pastorační praxi (1.4.3).

1.4.1 Monotematické odborné práce o pastoračních radách

Ani při pečlivém zkoumání dostupných bibliografických zdrojů se nepodařilo najít jedinou publikovanou odbornou práci v českém jazyce, která by se jako svému hlavnímu tématu věnovala farním radám, pastoračním radám farnosti či pastoračním radám obecně. Z nepublikovaných prací studentů teologie zpracovaných na teologických fakultách v České republice se podařilo nalézt tři: jednu práci v rámci studentské vědecké a odborné činnosti, jednu závěrečnou práci studia při zaměstnání a jednu diplomovou práci. I když díky své relativní nedostupnosti tyto práce nejspíše neovlivní široký okruh běžných čtenářů, jejich kritické zpracování se přesto jeví jako důležité, protože se na jedné straně mohou stát prameny k dalšímu prakticko-teologickému zkoumání, na straně druhé mohou obsahovat některé pro náš dizertační projekt důležité informace či inspirace.

Závěrečná práce Radmily Jahnové Rady ve farnosti

První z těchto prací je závěrečná práce studentky 5. ročníku studia při zaměstnání oboru křesťanská výchova na CMTF UP v Olomouci Radmily Jahnové, která nese název *Rady ve farnosti* (rok zpracování 1999).[262] Tato poměrně stručná práce (36 stran A4) si klade za cíl popsat fungování pastoračních a ekonomických rad farností ve světle koncilní ekleziologie se zvláštním zaměřením na partikulární úpravu v olomoucké arcidiecézi, což se jí s některými nepřesnostmi[263] víceméně daří. Pastorační rady jsou ovšem autorkou chápány

[262] JAHNOVÁ Radmila: Rady ve farnosti, závěrečná práce studia při zaměstnání na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci z roku 1999, obor křesťanská výchova, vedoucí práce Damián Němec (nepublikovaná závěrečná práce, k dispozici v archivu CMTF UP Olomouc).

[263] Jako problematické tvrzení je však možné chápat následující výrok autorky: „Jako ostatní laické rady v církvi, i farní rady pracují jménem církve, tzn. že reprezentují farnost a mají své kompetence i potřebné informace. Dekret o apoštolátu laiků předkládá také, že každá taková rada má vždy mít příslušnou ‚duchovní hlavu', v našem případě tedy faráře, jelikož úplná demokracie by protiřečila Kristovým úmyslům." JAHNOVÁ: Rady ve farnosti, 17–18. I kdybychom připustili, že první část výroku o tom, že

poměrně zúženě, jako nástroje společného apoštolátu věřících.[264] Na závěr pak autorka nabízí jakousi „povzbuzující řeč“[265] založenou více na osobní zkušenosti než na předchozí teologické reflexi. Souhrnně lze říci, že tuto práci pro naše účely můžeme vnímat jako příklad v pastorační praxi nejspíše běžnějšího způsobu zacházení s teologickými prameny, kdy vlastní osobní zkušenost a zažitá osobní „operativní teologie“ autora, i přes poměrně podrobné studium, zůstane pro jeho osobní postoje určující.

SVOČ práce Františka Bublana Naplňování apoštolátu laiků v radách

Druhý z příspěvků studentů teologie k našemu tématu, který je k dispozici i na českém internetu,[266] je již obsáhlejší SVOČ práce studenta 4. ročníku oboru teolog na TF JU v Českých Budějovicích Františka Bublana nazvaná *Naplňování apoštolátu laiků v pastoračních a ekonomických radách* (rok zpracování 2002).[267] Jak už napovídá název práce a jak je rozvinuto v jejím úvodu, tématem pastoračních (a ekonomických) rad farností se autor zabývá ze specifického úhlu pohledu „naplňování apoštolátu laiků“ a ptá se, „zda rady umožňují laikům naplňovat svá (sic) křesťanská práva, ale i povinnosti a zda podporují vědomí rovnosti a křesťanské sounáležitosti“.[268]

Po rozboru kánonů Kodexu kanonického práva, které mluví o rovnosti všech křesťanů a o jejich právech a povinnostech,[269] a komentáři ke kán. 129 a 228 CIC, dle kterých nemohou laici mít moc řídící, ale mohou při výkonu této moci spolupracovat, např. „v poradních sborech“,[270] se pak autor zabývá ekonomickými a pastoračními radami nejprve na diecézní rovině,[271] později i na rovině farností.[272] Nás může zajímat především část sedmá, uvedená krátkým oddílem[273] poskytujícím prakticko-teologická východiska pro pozdější hodnocení pastoračních rad farností. V něm je zmínka o „dvou převládajících paradigmatech“, sekularizačním a evangelizačním, podle Norberta Metteho. Autor od pastoračních rad očekává, že pomohou farnostem nezůstat v zajetí „pohledu dovnitř“ (tj.

„farní rady pracují jménem církve, tzn. že reprezentují farnost“, je praktickým chápáním role těchto rad v pokoncilním období částečně podložitelná, tvrdit, že „taková rada má vždy mít příslušnou ‚duchovní hlavu‘, v našem případě tedy faráře“ textem dekretu o apoštolátu laiků podložitelné již zcela jistě není (srov. přílohu P 2.1.3).

[264] Srov. JAHNOVÁ: Rady ve farnosti, 21–22.

[265] Srov. JAHNOVÁ: Rady ve farnosti, 30–32.

[266] Farnosti Veverská Bítýška a Lažánky, http://www.nasefarnosti.cz/fwz/fwg_idx.idx?p_oblast_id=2&p_cs_id=1203, (17.9.2008)

[267] BUBLAN František: Naplňování apoštolátu laiků v pastoračních a ekonomických radách, SVOČ na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích z roku 2002, vedoucí práce Jiří Kašný (nepublikováno, k dispozici v archivu TF JU České budějovice).

[268] BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 4.

[269] Srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 5–12.

[270] Srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 12–13.

[271] Srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 14–24.

[272] Srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 24–42.

[273] Srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 33, odd. 7.1.

v pouhém „sekularizačním paradigmatu“), ale že nalezne odvahu a sílu k „pohledu navenek“ (tj. k rozvíjení „evangelizačního paradigmatu“).

I Bublanova práce ovšem obsahuje závažné nepřesnosti, na které ve své diplomové práci, které se budeme věnovat níže, posléze upozornila Bublanova kolegyně Gabriela Vojáčková.[274] Hodnocení pastoračních rad farnosti je věnován oddíl 8.4 Bublanovy práce.[275] Bublanovo hodnocení stanov pastoračních rad vyznívá velmi pozitivně. Autor je podkládá podrobným tabulkovým srovnáním mezi právy a povinnosti křesťanů podle Kodexu kanonického práva a jednotlivými ustanoveními zkoumaných stanov pastoračních rad farností, přičemž kromě jiného konstatuje: „Z poslední tabulky je zřejmé, že stanovy kladou důraz na oba požadavky, které jsem stanovil v úvodu této práce (požadavek existence skutečného farního společenství a uvědomění si zodpovědnosti jednotlivců za společenství).“ Hlavní problém pak autor vnímá v tom, že „se činnost pastoračních rad farností v České republice zřídkakdy blíží onomu modelu, který stanovy nabízejí“. Jednu z příčin vidí v tom, že stanovy byly převzaty z německy mluvících oblastí a korespondují s evangelizačním paradigmatem „více, než kolik je církev v České republice připravena strávit“.

K Bublanově příspěvku do diskuse o radách v církvi, v našem případě především částí týkajících se pastoračních rad farností, lze souhrnně říci, že ač mu očividně chybí širší historická perspektiva vývoje pojmu pastoračních rad v církevních dokumentech, poměrně přehledným způsobem zprostředkovává základní informaci o tom, jak je činnost těchto rad regulována jejich diecézními stanovami, přičemž pomocí srovnávací analýzy umožňuje poukázat na některé (většinou, s výjimkou ostravsko-opavské diecéze, velmi drobné) rozdíly mezi stanovami jednotlivých diecézí. Především však na závěr připojuje velmi důležitý postřeh obsahující vážnou pochybnost o tom, zda (jakožto poměrně věrná kopie stanov z německy mluvících oblastí) tyto stanovy odpovídají situaci a potřebám církve v České

[274] VOJÁČKOVÁ Gabriela: Farní rady v České republice. Vývoj od počátku 90. let 20. století, diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2003, vedoucí práce Alois Křišťan (nepublikovaná diplomová práce, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice), 42–43 a 44. Bublan zde za prvé píše, že se na koncilu „hodně hovořilo o vzniku farních pastoračních rad“ (BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 34), což dokládá odkazem na *Christifideles laici* (ChL 27), kde Jan Pavel II. volá po „rozhodném, otevřeném a zevrubném zhodnocení“ těchto rad. Papež se ve svém listě však odvolává na rozhovory o pastoračních radách na biskupském synodu o laicích (srov. oddíl P 2.5) ne na 2. vatikánském koncilu. Tam se navíc o „farních pastoračních radách“ nemohlo „hodně“ hovořit, protože o pastoračních radách mluví jen dekret *Christus Dominus* čl. 27, a to o pastoračních radách na diecézní rovině. O farní rovině se pak zmiňuje dekret *Apostolicam actuositatem* čl. 26, ten však zas nehovoří o „pastoračních“ radách (podrobně k tomuto tématu srov. oddíl P 1 této dizertace). Bublan pak navíc tvrdí, že „možnost vzniku pastoračních rad na úrovni farností připouští až Kodex kanonického práva z roku 1983“ (BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 34). Ovšem, jak je vidět i v naší studii tématu pastoračních rad v církevních dokumentech (srov. příloha P 2.3.), tuto možnost připustil již oběžník kongregace pro kněze *Omnes christifideles* vydaný v roce 1973 (srov. příloha P 2.3).

[275] Srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 44–46

republice. Přitom ovšem je také práce příkladem poměrně úzkého chápání pastoračních rad jakožto „nástroje laického apoštolátu“.

Diplomová práce Gabriely Vojáčkové Farní rady v České republice

Třetí, nejrozsáhlejší, nejvyzrálejší[276] a pro účely této dizertace nejdůležitější prací zabývající se tématem pastoračních rad je diplomová práce studentky TF JU v Českých Budějovicích Gabriely Vojáčkové nazvaná *Farní rady v České republice: Vývoj od počátku 90. let 20. století* (rok zpracování 2003).[277] Je kromě úvodu a závěru rozčleněna na první historicko-teologickou část, druhou praktickou část a třetí společenskovědnou část. První části je pak ještě předřazeno terminologické vysvětlení pojmů „farní rada“ a „pastorační rada farnosti“.[278]

První, historicko-teologická část práce se skládá ze dvou oddílů. První z nich, nazvaný „Historie vzniku českých a moravských stanov PR farností“[279] a prezentující výsledky podrobného srovnávacího dokumentárního výzkumu stanov pro pastorační rady farností v České republice, nám v této dizertaci poslouží jako hlavní pramen pro druhotný dokumentární výzkum v další kapitole (oddíl 1.2 věnovaný dokumentárnímu výzkumu diecézních stanov pro pastorační rady farností v české církevní provincii), proto jej zde nemusíme podrobněji představovat. Druhý oddíl první části, nazvaný „Teologické prameny PR farností“,[280] pak nejprve vysvětluje koncept „farních rad“ (*Pfarrgemeinderäte*) na tzv. Würzburské synodě, která je v této dizertaci podobně prezentován v rámci představení vývoje pojetí farních rad ve Spolkové republice Německo (srov. oddíl 1.3.1 této dizertace). Poté autorka komentuje texty a poselství koncilních dekretů *Christus Dominus* a *Apostolicam actuositatem*, spolu s některými dalšími pokoncilními dokumenty, které považuje za důležité pro další vývoj farních rad či pastoračních rad farností v praxi. Tato témata jsou v naší dizertaci ve stejném duchu zpracována v rámci studie o tématu pastoračních rad v dokumentech učitelského úřadu církve (srov. oddíl 1.2 této dizertace).[281]

---

[276] Což je dané jak vyššími nároky zadání diplomové práce, tak i tím, že výše prezentovanou Bublanovu SVOČ práci používá Vojáčková jako jeden ze svých pramenů.

[277] VOJÁČKOVÁ Gabriela: Farní rady v České republice. Vývoj od počátku 90. let 20. století, diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2003, vedoucí práce Alois Křišťan (nepublikovaná diplomová práce, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice).

[278] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 10–12.

[279] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 13–30.

[280] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 30–47.

[281] Jen spíše na okraj zde pro pořádek upozorněme na jedno přehlédnutí, kterého se Vojáčková dopustila, když v rámci svého komentáře ke třetímu odstavci článku 27 postsynodálního listu Jana Pavla II. *Christifideles laici* píše, že „z textu není zcela jasné, o jaké doporučení koncilu jde ohledně řešení pastoračních problémů ‚po společné úvaze‘„ a že v textu není „jediný odkaz na koncilní dokumenty a tak není jasné, kde koncilní otcové toto doporučení dali“. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 44. Zatím však papež hned v předchozím odstavci téhož článku uvádí dlouhý citát z *Apostolicam actuositatem* čl. 10, který autorkou postrádanou formulaci „po společné úvaze“ obsahuje (srov. příloha P 1.11 k této dizertaci).

Druhá, praktická část Vojáčkové práce, nazvaná „Zkušenosti farářů a farníků s PR farností“,[282] je jako pramen použita při líčení situace farních rad v královéhradecké diecézi v rámci situační studie (srov. oddíl 2.1 této dizertace), kde je také podrobněji představena.

Třetí, společenskovědná část prezentované diplomové práce, nazvaná „Význam vedení pro činnost PR farnosti“,[283] pak přináší některé důležité poznatky společenských věd týkající se způsobu práce a především způsobu vedení pastoračních rad farností jakožto „pracovních skupin“, neboli, jak to formuluje sama autorka, „předmětem kapitoly je studium skrytých možností v řídící pozici“.[284] V kapitole jsou na vedení pastorační rady uplatněné důležité podněty z teorie řízení a vedení malých skupin v různých fázích jejich vývoje.

V závěru své diplomové práce Vojáčková poukazuje na neustálý vývoj diecézních stanov pro farní rady v Německu. V určité fázi tohoto vývoje byly německým konceptem inspirovány i diecézní stanovy plzeňské diecéze, jejichž podobu pak s menšími změnami převzaly všechny ostatní diecéze kromě ostravsko-opavské (kde mají stanovy vlastní) a českobudějovické (kde nemají žádné). Z hlediska praxe považuje autorka za nejdůležitější otázku definování předsednictví faráře vůči pastorační radě farnosti a s tím spjatou jeho roli v životě celé farnosti.[285] Dává k úvaze, „zdali by se neměla koncepce farní rady více posunout blíže k pojetí orgánu, který by měl účast na řízení a vedení farnosti, jak je tomu například v německé diecézi Osnabrück“.

Souhrnně můžeme konstatovat, že diplomová práce Gabriely Vojáčkové se pro nás v některých svých částech stala důležitým pramenem jak historicko-teologických informací a společenskovědních inspirací, tak především dokumentárních srovnávacích analýz diecézních statut a kvalitativních terénních dat o situaci pastoračních rad v části naší oblasti zájmu, v královéhradecké diecézi. Navíc nepřímo položila otázku vedoucí stejným směrem jako závěrečná otázka Františka Bublana, zda pouhé přejímání konceptu stanov z německých diecézí odpovídá jedinečnosti pastorační situace u nás. Její práce povzbuzuje ke studiu i dalších zahraničních pramenů a především ke hlubší prakticko-teologické reflexi pastorační situace v našich zemích.

---

[282] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 48–69.
[283] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 70–90.
[284] VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 70.
[285] A to z toho důvodu, že v praxi se bude stále „narážet na to, že ačkoli se farní radě přiřkne závažné právo rozhodovat, ostatně pod skrytým předsednictvím faráře, kterém vzhledem k jeho zvláštní zodpovědnosti za farní společenství příslušní rozsáhlé právo veta, a to tak, že bez jeho souhlasu nemůže být žádný závěr vykonán; bude rozhodným způsobem záležte na mentalitě faráře, jeho chápání jeho role, na jeho obraze církve na straně jedné, a na chápání církve, svého poslání farníky. Jde tedy o schopnosti vzájemné kooperace a z toho pramenící komunikace, tolerance.“ VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 42.

1.4.2 Zmínky o PRF v odborné prakticko-teologické literatuře

Kromě výše prezentovaných monotematických publikací je v češtině k dispozici několik prací, které se o farních radách či pastoračních radách farností zmiňují v souvislosti se širším prakticko-teologickým či právním pojednáním o farnosti jako celku či o pastoraci obecně.

Edward Górecki: Církev se uskutečňuje ve farnosti

Kanonicko-pastorační příručka přednášejícího na CMTF UP v Olomouci Edwarda Góreckého z Wroclawi *Církev se uskutečňuje ve farnosti* (1996)[286] se v části o povinnostech a právech věřících zmiňuje v souvislosti s kán. 212 CIC o právu věřících předkládat pastýřům církve své potřeby a názory,[287] což doplňuje informací, že podle *Lumen gentium* se toto „má realizovat prostřednictvím k tomu zřízených institucí" a že „takovými institucemi jsou rady, ve kterých je názor tlumočen ostatním členům". Autor pak ještě dodává, že „členy rad se mohou stát jen nečetní věřící" a že proto „kán. 212 § 3 hovoří o právu všech vyslovit své mínění a dát na je vědomí jiným věřícím".

V rámci pojednání o „úkolech farnosti" (vycházejících z kán. 528 a 529 CIC, kde jsou tyto úkoly vztaženy k faráři, ale teologicky rozšířeného chápáním církve jako společenství a právně podloženého kán. 519 a 204 CIC i na spolupráci s ostatními věřícími)[288] se ve spojení s řídícím úkolem farnosti zmiňuje o pastoračních radách podruhé: „Nezbytnou podmínkou k vytvoření požadovaného smyšlení věřících je v kán. 529 § 2 uvedená podpora vlastního podílu laiků na úkolech církve, ať už je konána věřícími jako jednotlivci, nebo jako členy sdružení nebo rad. […] Členství v radách je školou spoluzodpovědnosti a spolupráce a také jejich projevem."[289]

Sborník ze semináře o farnosti Farnost na přelomu století

Dvě zmínky o pastoračních či farních radách najdeme také ve sborníku referátů pronesených při semináři o farnosti v Hradci Králové v roce 2000 nazvaném *Farnost na přelomu století* (2000).[290] Např. královéhradecký biskup Dominik Duka se ve svém referátu[291] o farních či pastoračních radách zmiňuje v souvislosti s úvahami „nelokálních farnostech" v diecézi a prezentuje zde jejich účel jako nástroj k odlehčení pastoračního

[286] GÓRECKY Edward: Církev se uskutečňuje ve farnosti. Kanonicko-pastorační příručka pro duchovní a laiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.
[287] Srov. GÓRECKY: Církev se uskutečňuje ve farnosti, 61.
[288] Srov. GÓRECKY: Církev se uskutečňuje ve farnosti, 79–80.
[289] GÓRECKY: Církev se uskutečňuje ve farnosti, 83.
[290] KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000.
[291] Srov. DUKA Dominik: Vize farní pastorace v královéhradecké diecézi, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 10–17.

břemene kněžím, aby ti měli více času na to, co je pro ně důležité.[292] Přednášející církevního práva na CMTF UP v Olomouci Edward Górecky z Wroclawi ve své „kanonické reflexi o farnosti“[293] mluví o „farních radách“ s odvoláním na kán. 536 a 537 CIC a zmiňuje je jako jeden ze způsobů aktivit laiků ve farnosti.[294] Zvláštní je, že se v tomto sborníku nevyskytuje o farních či pastoračních radách zmínek více, a to ani tam, kde by se to dalo tematicky čekat nejvíce, v „pastorální reflexi“ o farnosti Aleš Opatrného,[295] ani v souhrnu práce diskusních skupin.

Pastorační reflexe Aleše Opatrného

Když se pak podíváme i do dalších několika málo pastoračně-teologických publikací, se kterými se lze dnes v češtině setkat, je nevýznamnost tématu farních či pastoračních rad stálou charakteristikou.

Ve sborníku přednášek Aleše Opatrného, vyučujícího pastorální teologie na pražské KTF UK, který byl vydán pod názvem *Pastorační situace u nás* (1996),[296] se o farních radách, i přes blízkost některých témat, nenachází zmínka žádná.

Podobně je tomu i v knize téhož autora nazvané *Pastorace v postmoderní společnosti* (2001).[297] Je zde sice jedna zmínka o nepřipravenosti mnohých kněží dělit se o odpovědnost v pastoraci s dalšími, kterou bychom mohli považovat za jakousi nepřímý poukaz na nepřipravenost kněží k práci s pastoračními radami,[298] ale ani ve třetí kapitole knihy,[299] věnované farnosti (a obsahově i strukturálně vycházející z textu referátu předneseném na výše zmíněném semináři o farnosti v Hradci Králové v roce 2000), ani v kapitole šesté,[300] rozebírající možnosti pastorační práce laiků, není o farních radách ani slovo.

---

[292] „Jestliže vyžadujeme, aby v lokálních farnostech byly uvedeny do života farní rady, pastorační rady, pak je to proto, aby kněží měli více času na vlastní duchovní život, na vlastní duchovní sebevzdělání i na využití času pro jistý společenský kontakt, který je také nutnou součástí preevangelizace.“ DUKA: Vize farní pastorace, 14.

[293] GÓRECKY Edward: Kanonická reflexe o farnosti a její funkci v církevní struktuře, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 86–96.

[294] GÓRECKY: Kanonická reflexe o farnosti, 94.

[295] OPATRNÝ Aleš: Farnost – pastorální reflexe, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 66–85. Zde se sice vyskytují témata působení pastoračních rad velmi blízká, jako např. „Od farnosti ‚obstarávané‘ k farnosti ‚starající se‘„ či „Pastorační tým ve farnosti“ apod., ale o roli pastoračních či farních rad zde řeč není.

[296] OPATRNÝ Aleš: Pastorační situace u nás, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

[297] OPATRNÝ Aleš: Pastorace v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

[298] Srov. pozn. pod čarou č. 91 v této dizertaci.

[299] OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 39–78.

[300] OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 106–118.

Tato situace je pak stejná i o pět let později, v Opatrného zatím poslední knize *Cesty pastorace v pluralitní společnosti* (2006).[301] A to i přesto, že kniha opět obsahuje některé kapitoly, s jejichž tématy téma pastoračních rad velmi koresponduje. A tak, kromě jedné historické poznámky,[302] několik zmínek o práci farních či pastoračních rad lze u Opatrného objevit teprve až na webu Pastorace.cz.[303]

Pastoračně-teologické reflexe Pavla Ambrose

Obrátíme-li se tedy o pomoc k publikacím druhé vůdčí postavy pastorální teologie u nás, pastoralisty z olomoucké CMTF UP Pavla Ambrose, výsledek bude velmi podobný.[304]

V jeho rozsáhlé studii života církve v Čechách a na Moravě vydané pod názvem *Kam směřuje česká katolická církev?* (1999)[305] nenajdeme nejen žádnou přímou zmínku o pastoračních radách, ale ani téma, které by se k našemu tématu nějak vzdáleněji vztahovalo. To však může být tím, že tato studie reflektovala situaci naší církve z velmi specifické perspektivy, a to ve snaze „ukázat, že tradice křesťanského Východu žije v místní církvi v Čechách a na Moravě v cyrilometodějské tradici".[306]

Avšak ani ve druhé knize Pavla Ambrose, nazvané *Teologicky milovat církev* (2003) a obsahující množství často již dříve v různých periodikách uveřejněných studií, z nichž některé jsou tematicky mnohem bližší naší oblasti zájmu, žádnou závažnější zmínku o farních radách či pastoračních radách farnosti také nenajdeme. Lze zde nalézt jen dvě poznámky, které můžeme k tématu pastoračních rad vztáhnout velmi vzdáleně. První se nachází v části věnované autoritě v církvi mezi body shrnující „strategii růstu autority církve dnes", kde autor říká, že autorita církve stoupá kromě jiného tam, kde „demokratické postupy vedou k závazným rozhodnutím, jejichž respektování je náročným požadavkem".[307] V části věnované „budoucím cestám farní pastorace"[308] pak autor píše, že je třeba při práci ve farnosti mimo jiné rozlišit: „(a) jádro farnosti, které nese spoluzodpovědnost za poslání

---

[301] OPATRNÝ Aleš: Cesty pastorace v pluralitní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

[302] Srov. pozn. pod čarou č. 90 této dizertace.

[303] Podrobněji je pramen Pastorace.cz prezentován v oddílu 1.4.3 této dizertace.

[304] V době uzavření dokumentárního výzkumu ovšem ještě nebyly k dispozici dvě důležité studie Pavla Ambrose dotýkající se našeho tématu: AMBROS Pavel: Pastorační plán Katolické církve na Slovensku 2007–2013, in Duchovný pastier, 89 (2008), 204–214; AMBROS Pavel: Pastorační rada jako místo komunikace, rozhodování a duchovního rozlišování, in Duchovný pastier, 89 (2008), 214–221.

[305] AMBROS Pavel: Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy, Velehrad: Refugium, 1999.

[306] AMBROS: Kam směřuje, 283.

[307] „5. Demokratické postupy vedou k závazným rozhodnutím, jejichž respektování je náročným požadavkem (maximum diskuse před rozhodnutím o tom, co se má dělat a maximum diskuse po rozhodnutí, jak se co má dělat)." AMBROS Pavel: Teologicky milovat církev. Vybrané statě z pastorální teologie, Velehrad: Refugium, 2003, 215.

[308] Kapitola XVII. nazvaná „Budoucí cesty farní pastorace. Současné katolické hledání"; AMBROS: Teologicky milovat církev, 241–252.

farnosti směrem mimo vlastní společenství; (b) část farnosti, která je vyčleněna pro službu vlastní farnosti“,[309] aniž by ovšem jednu či druhou skupinu (ani jakoukoli další z později zmíněných) jakkoli spojoval se službou pastorační rady.

Dřívější pastorační reflexe o PRF autora této dizertace

Na závěr tohoto přehledu odborných reflexí tématu práce pastoračních rad farností si dovolíme připojit ještě několik odkazů na některé z dřívějších studií autora této dizertace, které se dotýkají našeho tématu a vycházejí z jeho MA thesis *Reform and Renewal: Theological Reflection on Organising Ministry in the Diocese of Pilsen* (2002).[310]

Malou situační reflexi stavu pastoračních rad farností v plzeňské diecézi lze najít ve studii z roku 2003 o pastoračním plánování v plzeňské diecézi nazvané *Od obrazu k ikoně,*[311] podrobnou organizační analýzu založenou na širokém výzkumu organizačních procesů v diecézi včetně role farních či pastoračních rad pak poskytuje studie z roku 2002 *Duch oživuje, nevhodné struktury zabíjejí,*[312] která shrnuje některé dílčí výsledky rozsáhlejšího pastoračního výzkumu. Výsledky obou prací budou blíže prezentovány později (srov. 2.1.2).

Za jakýsi pokus o odbornou reflexi role pastoračních rad v rámci širšího procesu pastorační proměny v dnešní době lze pak považovat některé části textu přednášky (spolu s Jindřichem Fenclem) z roku 2004 *Pastorační proměny v současné době* (2004).[313] Ve třetí části přednášky autoři poskytují několik podnětů pro pastorační praxi, přičemž pátý z těchto podnětů nazvali „Rozvoj prakticko-teologické reflexe a pastorační rady“ (část 3.5). Doporučují, aby byly v rozvinuty a nabízeny v praxi uchopitelné a použitelné modely prakticko-teologické reflexe a aby se s jejich pomocí jak podpořila trvalá pastorační formace na všech úrovních pastorační služby v církvi, tak prohloubila běžná pastorační spolupráce na úrovni diecézí, farností či dalších pastoračních projektů. V rámci popisu „základního úkolu pastoračních rad“ (oddíl 3.5.2) autoři povzbuzují, aby se na diecézní úrovni nevytvářel nějaký „velkolepý ‚strategický plán diecéze‘„ ale aby se rozvíjela dynamická pastorační vize, která by mohla inspirovat a doprovázet život na lokální rovině. Za základní nástroje

[309] AMBROS: Teologicky milovat církev, 248.

[310] HRUŠKA Petr: Reform and Renewal. Theological Reflection on Organising Ministry in the Diocese of Pilsen, MA Thesis in Pastoral Leadership obhájená na All Hallows College Dublin v roce 2002 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu All Hallows College Dublin).

[311] Srov. HRUŠKA Petr: Od obrazu k ikoně. Deset let snah o pastorační strategii v plzeňské diecézi, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/hruska_od_obrazu_k_ikone.pdf, (19.9.2008), 3.

[312] HRUŠKA Petr: Duch oživuje, nevhodné struktury zabíjejí. Pastorační situace v plzeňské diecézi na přelomu tisíciletí, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/hruska_duch_ozivuje.pdf, (19.9.2008), oddíly 3.2.4, 3.3.3 a 3.4.4, poznámky pod čarou č. 57, 106, 109, 110, 112, 113, 114, 118, 130, 137, 152.

[313] HRUŠKA Petr, FENCL Jindřich: Pastorační proměny v současné době, Diecézní pastorační centrum Litoměřice, http://www.pastoracni-ltm.cz/files/Pastoracni%20promeny.zip, (19.9.2008). Přednáška se konala 10. listopadu 2004 v Litoměřicích v rámci formace kněží do 10 let po vysvěcení.

tohoto mnohovrstevnatého procesu prakticko-teologické reflexe pak autoři považují „pastorační rady diecézí a farností“, jejichž základním úkolem je spolupracovat na této reflexi. Za tímto účelem je pak také třeba nastavit kritéria výběru členů takovýchto rad a tomu přizpůsobit jejich základní dokumenty. Podle autorů by pastorační rady „neměly být kombinací jakéhosi akčního pastoračního týmu, koordinační skupiny farnosti a pastoračně vizionářské komunity“, ale měly by být právě a především onou „vizionářskou komunitou“, nabízející službu praktické pastorační reflexe na různých rovinách. „Za tímto účelem“, jak k tomu autoři poznamenávají, „by pak bylo ovšem třeba zásadně přepracovat stanovy pro pastorační rady většiny českých diecézí.“

1.4.3 Publikace určené pro pastorační praxi zahrnující téma PRF

Pokud je nám známo, zatím nebyla vydána žádná publikace v češtině, která by se jako svým hlavním tématem zabývala službou pastoračních rad farnosti. Na českém internetu jsou však k dispozici české překlady několika zahraničních příruček či článků na toto téma.

Dieter Trondle: Co dělat ve farní radě?

První z nich je již starší publikace německého autora Dietra Trondleho, v českém překladu nazvaná *Co dělat ve farní radě?* (1972).[314] V úvodu se dočteme, že tato příručka „má dát praktické pokyny všem, kteří se dávají buď sami, nebo v pracovních skupinách do služeb farního společenství“. Publikace nenabízí žádné teoretické základy pro práci farní rady, ani se nezabývá organizačními předpoklady, jako např. strukturou rady, jejími kompetencemi, spoluprací s farářem, stanovami apod. Najdeme v ní čistě praktické impulsy k práci farní rady v mnoha jednotlivých oblastech farní pastorace, jak byla běžně chápána v Německu na začátku 70. let (tj. jako grémium pro řízení apoštolátu laiků ve farnosti).[315] Autor sám uznává (jak v úvodu, tak v závěru příručky), že prezentovaný soubor požadavků a očekávání od farní rady je obrovský a mohl by někoho odradit. Podle něj ale je proto třeba, aby farní rada úkoly přebírala postupně, jednu po druhé, a aby podle místních podmínek vybírala ty nejdůležitější.[316]

---

[314] TRONDLE Dieter: Co dělat ve farní radě?, soukromý překlad z německého originálu z roku 1977 (bez dalších údajů) poskytl J. Hurt, datum zveřejnění: 21. 1. 2003; popis: Úkoly farní rady jak je viděli v Mnichově v roce 1972; k dispozici na http://www.knihovna.net (29.6.2008).

[315] Srov. níže oddíl 1.3.1, sekce „Rozvoj farních rad v pokoncilním období“ na str. 60.

[316] „‘Co je mnoho, to je příliš!‘ Z takového množství požadavků by někdo mohl ztratit odvahu. Již na začátku knihy jsme na to upozornili. Musíme přibírat úlohy jednu po druhé.“ TRONDLE: Co dělat ve farní radě?, kap. 17.

Diecéze Oakland: Spolupracovníci na Božím díle

Další příručkou, která je na českém internetu k dispozici a je příkladem zcela odlišného přístupu k pastoračním radám než předchozí publikace, je příručka vydaná oddělením pro pastorační plánování americké diecéze Oakland nazvaná v češtině *Spolupracovníci na Božím díle: Praktické návrhy pro práci pastoračních rad* (2000 / 2006).[317] Tato příručka, která ve své revizi z roku 2000, ze které byl pořízen i český překlad, navazuje na novější proudy v chápání pastoračních rad v USA, které pastoračním radám přičítají jako hlavní úkol pastorační plánování a rozlišování.[318] Příručka je typickým příkladem materiálu ovlivněného tímto proudem a poskytuje množství praktických podnětů pro rozvoj pastoračních rad jako nástroje pastoračního plánování a rozlišování.

Mark F. Fischer: Radím, radíš, radíme

Třetí z těchto praktických příruček, které jsou v češtině k dispozici, pak reprezentuje nejnovější důrazy ve vývoji pastoračních rad, jak je ve svém rozsáhlém díle prezentuje Mark F. Fischer.[319] V českém překladu se tato příručka, založená na komentovaných typických příbězích z práce pastoračních rad, nazývá *Radím, radíš, radíme: Základy služby pastoračních rad v příbězích* (2001).[320] Příručka je členěna podle sedmi základních oblastí služby pastorační rady[321] a ve svém souhrnu vyjadřuje autorovo přesvědčení, že pastorační rada není ani „zákonodárným orgánem“, ani „technicko-administrativní skupinou“, ani „pastoračním týmem“, ani skupinou „strategických plánovačů“, ale především skupinou Duchem obdarovaných lidí obzvlášť obdarovaných lidí, kteří svůj hlavní úkol spatřují v tom, že mají (1) aktivně *zkoumat* všechny oblasti, které jsou pro pastoraci ve farnosti důležité; (2) společně nad nimi *rozvažovat* ve světle evangelia a poslání církve; (3) na základě toho *doporučovat* praktická pastorační opatření.

---

[317] Spolupracovníci na Božím díle. Praktické návrhy pro práci farních pastoračních rad; dostupné na http://www.bip.cz (Dokumenty – Pastorační plánování), (22. 8.2008).

[318] Srov. výše oddíl 1.3.2, sekce nazvaná „Rozvoj nového typu „pastoračních“ rad“ na str. 76 této dizertace. V tomto duchu píše i tamní diecézní biskup John Cummins v předmluvě k této příručce na str. 5 českého překladu: „Pastorační plánování, jež je dlouhodobě nezbytnou součástí života církve, bylo praktikováno dokonce již v rodící se církvi v Jeruzalémě před 2000 lety. Pastorační témata zůstávají. Stejný duch, který provázel první učedníky je stále činný i v našem dnešním životě. Mojí velkou nadějí je, že nové návrhy obsažené v této brožuře pro vás budou dobrým průvodcem při rozlišování duchů v životě a službě vaší farnosti.“

[319] Srov. výše oddíl 1.3.2, část nazvaná „Pokus o integrální syntézu pojetí pastoračních rad farností„ na str. 82 této dizertace.

[320] FISCHER Mark F.: Radím, radíš, radíme: Základy služby pastoračních rad v příbězích, z anglického originálu FISCHER Mark F.: Pastoral Council. I Like Being in Parish Ministry, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001 přeložil Petr Hruška; k dispozici na http://www.bip.cz (Dokumenty – Pastorační plánování).

[321] V příručce obsažená témata: účel a motivace, konzultace, reprezentativnost, výběr členů, dobře vedené setkání, praktické zaměření, spiritualita. Obsahově je příručka shodná s vzorovým Základním dokumentem z pera téhož autora, který je připojen k této dizertaci jako příloha P 1.

Donal Harrington: Farní pastorační rady – problémy a trendy

Poslední z momentálně dostupných materiálů v češtině věnujících se tématu pastoračních rad jako svému hlavnímu obsahu je článek irského praktického teologa Donala Harringtona nazvaný v češtině *Farní pastorační rady: Problémy a trendy* (1999).[322] Autor v tomto článku vychází ze svých dlouholetých zkušeností ze spolupráce na procesu *Parish Development and Renewal* v dublinské arcidiecézi[323] a ve svém článku chce nabídnout „střípky moudrosti", které na své cestě spolu s ostatními posbíral. Protože jsme již z tohoto obsáhlého článku podrobně čerpali pro část charakterizující vývoj pastoračních rad v Irsku (srov. oddíl 1.3.3), zde jen ocitujeme jeho závěrečnou větu, která dobře shrnuje zásadní důrazy, které autorovi článku leží na srdci:

> „Chce to odvahu klást si nepříjemné otázky, místo aby člověk schovával hlavu do písku. Avšak potřebná moudrost je víc a víc k dispozici a další cesta se vyjasní, jen jestliže se jemně otevřeme hlubší spiritualitě a přijmeme za vlastní perspektivu společného poslání."[324]

Obecné pastorační příručky zmiňující téma PRF

Ve čtyřech brožurách bylo možné nakonec nalézt téma pastoračních rad jako součást širších pojednání o pastoraci farnosti či o pastoraci obecně.

První z nich, z pera Jaromíra Neugebauera, se nazývá *Farnost dnes a zítra* (2000).[325] Ve své třetí části nazvané „Příprava změny" mezi témata katecheze, spolupráce s laiky, hnutí v církvi a působení na veřejné mínění autor také zařazuje odstavec nadepsaný „Ekonomické a pastorační rady".[326] Je zde doporučováno jejich zřizování všude, kde je to možné, a to z několika důvodů. Především podle autora rady „přenášejí na laiky řadu činností, které zatím musel provádět kněz". Dále „zřízení rad přivede skupinu laiků do pravidelného kontaktu s duchovním správcem", a ti tak mohou lépe poznat jeho poslání a možnosti pomoci a on lépe pozná farníky. Kontaktem s nimi také kněz lépe „zjistí nedostatky i schopnosti širšího okruhu věřících a může lépe vést svou obec". Nakonec pak díky radám

---

[322] HARRINGTON Donal: Farní pastorační rady. Problémy a trendy, z anglického originálu HARRINGTON Donal: Parish Pastoral Councils – do they work?, The Furrow 50 (1999), 269–277, přeložil Petr Hruška; k dispozici http://www.bip.cz (Dokumenty – Pastorační plánování); také k dispozici na Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_text=2136, (2.10.2007). Překladatel článku text doplnil vlastními obsáhlými vysvětlujícími poznámkami, které čerpají jak ze studií Marka F. Fischera, tak ze svého vlastního výzkumu.

[323] Parish Development and Renewal, http://parishrenewal.dublindiocese.ie/about_us.htm, (2. 10. 2007).

[324] HARRINGTON: Farní pastorační rady, 6-7.

[325] NEUGEBAUER Jaromír: Farnost dnes a zítra, Svitavy: Trinitas, 2000. Autor v příručce vychází ze zkušeností některých rakouských farností s projektem New Image of Parish (NIP) a jako jeden ze svých inspiračních zdrojů uvádí publikaci Arnolda Heindlera, Ein praktisches Handbuch für das Neue Bild der Pfarre – NIP.

[326] NEUGEBAUER: Farnost dnes a zítra, 25.

„vzniká prostor, v němž se všichni cvičí v životě společenství a ve vzájemném dialogu“. Autor pak vyzývá k tomu, aby se rady „setkávaly ve jménu Ježíše Krista“, a tak se otevíraly „daru moudrosti a mírnosti“. Za důležité vidí autor, aby radní byli schopni vyjadřovat různé názory a argumentovat, aby se seznámili s potřebami místní obce a aby uměli vzájemně si naslouchat a uznávat argumenty druhých, a tím podporovali vznik a růst společenství.[327] Toto vše je v rámci celé služby pastorační rady součástí širokého procesu obnovy farnosti, který po určení si cíle, začíná prohlubováním přirozených vztahů v obci, pokračuje evangelizací jakožto „promítnutím evangelia do postojů i jednání oslovených“ a vrcholí zapojením lidí do plného života ve farnosti.[328]

Druhá z těchto příruček je překladem výboru z různých rakouských publikací (editor Vladimír Petráček), který vyšel pod českým názvem *Farnost na cestě* (2003).[329] Po načrtnutí základních biblických a teologických linií či zásad pro dnešní pojetí církve pak v části nazvané „Církev se realizuje v obcích“ čteme: „Nezbytným předpokladem pravé pastorace jsou struktury spoluúčasti a společenství, metody analýzy a reflexe, studium, plánování a revize: pastorace musí být organická a plánovitá.“[330] Za hlavní charakteristiky farnosti se zde považují: „liturgické společenství“, „společenství diakonie“ a „společenství vydávající svědectví“.[331] Vlastní proces pastoračního plánování (o kterém se pravděpodobně, i když to není výslovně řečeno, předpokládá, že by mohl být nesen farní radou)[332] vychází z rozvinutí vize co největším počtem farníků a pokračuje mírně přizpůsobeným klasickým „trojkrokem“ pastorační reflexe doplněném o krok čtvrtý: vidět (analýza), posoudit (ideál), jednat (etapy rozvoje: senzibilita pro společenství, evangelizace, katecheze), slavit.[333]

Třetí z této skupiny publikací je překlad článku z irského pastoračně-teologického časopisu, který se zabývá podpůrnými kněžskými skupinami v diecézi Clogher a je na českém internetu k dispozici pod názvem *„Cestou necestou…“* (2003).[334] Poté, co zde autor vylíčí klikaté cesty, jak kněží v jeho diecézi postupně objevovali užitečnost podpůrných

---

[327] Srov. NEUGEBAUER: Farnost dnes a zítra, 25–26.
[328] Srov. NEUGEBAUER: Farnost dnes a zítra, 31–34.
[329] PETRÁČEK Vladimír (ed.): Farnost na cestě, Svitavy: Trinitas, 2003; z rakouských originálů vybral, přeložil a uspořádal Vladimír Petráček. Tato brožura představuje v souvislosti s předchozí publikací zmíněný projekt New Image of Parish, který byl vypracován Hnutím za lepší svět v 80. letech a od té doby je uskutečňován v několika stovkách farností po světě. Srov. PETRÁČEK: Farnost na cestě, 47.
[330] PETRÁČEK: Farnost na cestě, 27.
[331] Srov. PETRÁČEK: Farnost na cestě, 35.
[332] V publikaci se později mluví o „založení malé skupiny, která pastorační proces provází nebo vede“; PETRÁČEK: Farnost na cestě, 43.
[333] Srov. PETRÁČEK: Farnost na cestě, 38–42.
[334] FLYN Laurence: „Cestou necestou…“ Podpůrné kněžské skupiny v diecézi Clogher, The Furrow 54 (2003), 353–366; překlad Petra Hrušky z anglického originálu nazvaného „By Indirections…“ – Clustering. Clogher Style, k dispozici Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/flyn_cestou_necestou.pdf, (20.9.2008).

skupin, ve kterých se kněží v návaznosti na pastorační seminář v roce 1991 začali pravidelně setkávat v duchu společné modlitby, bratrského společenství, pastoračního plánování a osobní i profesní podpory a co vylíčí bohaté zkušenosti s tímto procesem spojené, autor připojuje několik vlastních reflexí na apoštolský list Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte*. V části nazvané „Svědkové lásky", reflektující papežovu vizi „spirituality společenství" (srov. NMI 42) podporovaného „strukturami spoluúčasti" (srov. NMI 43), pak autor připomíná papežovo povzbuzení, aby představení, po vzoru sv. Benedikta, uměli naslouchat i těm nejmladším (srov. NMI 45), a píše:

> „V naší diecézi jsme právě díky zkušenosti s rozvojem podpůrných skupin mohli již prožít hlubokou proměnu naší kněžské rady. […] Mám velkou naději, že to nebude již dlouho trvat, a my budeme připraveni k tomu, abychom se ctí obstáli před nárokem, který nás spolu s laiky čeká při vytváření pastoračních rad, jak v našich farnostech, tak i na diecézní úrovni."[335]

Čtvrtá z těchto příruček, která farní radu představuje jako ústřední prvek farní pastorace, je brožurka olomouckého arcibiskupa Jana Graubnera vydaná v roce 2005 pod názvem *Jak si představuji farnost dnes* (2005).[336] Vznikla na základě arcibiskupových setkání s pastoračními a ekonomickými radami farností jeho diecéze v rámci roku věnovaném v této diecézi tématu farnost. V první části této příručky je pojem „farní rada" ústředním pojmem celé prezentace. A to doslova, protože na připojené grafice[337] je farní rada znázorněna v samém středu duhového kola, které se skládá ze sedmi loukotí představujících sedmi hlavních aspektů ideální farnosti: společenství majetku, apoštolát, duchovní život, zdraví, harmonie, moudrost a komunikace.[338] Před tím se v příručce ovšem mluví o „farních radách" v množném čísle, a to ve smyslu „rad ve farnosti", které jsou nutné proto, že „větší společenství potřebuje farní strukturu jako nástroj efektivní spolupráce".[339] Těmito radami jsou: „ekonomická rada farnosti" a „pastorační rada farnosti".[340] V rámci prezentace různých typů farností je zde např. ohledně „farní rady" (nyní opět v jednotném čísle, očividně ve smyslu „pastorační rady") řečeno, že má-li farnost navíc řeholní kostel, „ve farní radě by měl být i zástupce tohoto společenství".[341] Podobně je li velká farnost s více obcemi a více

[335] FLYN: „Cestou necestou…", 8.
[336] GRAUBNER Jan: Jak si představuji farnost dnes, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005.
[337] Srov. GRAUBNER: Jak si představuji farnost dnes, 34.
[338] V úvodu k této části ale autor také připomíná klasické trojí poslání církve: evangelizace, liturgie a diakonie. Srov. GRAUBNER: Jak si představuji farnost dnes, 11 a 31.
[339] Srov. GRAUBNER: Jak si představuji farnost dnes, 18.
[340] U pastorační rady je uveden výčet jejích úkolů, jak jej uvádějí stanovy PRF Arcidiecéze olomoucké z r. 1997, kterými se budeme zabývat později v rámci dokumentárního výzkumu v části 1.2 této dizertace.
[341] GRAUBNER: Jak si představuji farnost dnes, 29.

kostely, „má jen jednu ekonomickou i pastorační radu“ a „je dobře, když jsou v radě zástupci jednotlivých obcí“.[342] Pokud má jeden kněz více malých farností, pak „farnosti úzce spolupracují“ a „mají jednu radu, společně pečují o všechna společenství a společně spravují samostatné ekonomiky jednotlivých farností“; má-li však jeden kněz více větších farností, „farnosti mohou spolupracovat, ale každá má svou radu, každá se stará o svá společenství i svou ekonomiku“.[343]

Pastoračně-podpůrné webové stránky Pastorace.cz

Na závěr tohoto průzkumu tématu pastoračních rad v dostupné literatuře předkládáme přehled zmínek o pastoračních radách farnosti nebo farních radách na webových stránkách Pastorace.cz, které chtějí nabízet „podklady pro pastorační činnost a duchovní život“. Podle úvodního slova k webu,[344] jsou tyto stránky „webem, který je zaměřený především dovnitř, do církve“ a mají být „pomocníkem pro lidi, kteří jsou zapojeni do práce v církvi a do její pastorační činnosti“. Na základě tohoto sebepředstavení jsme předpokládali, že se na tomto webu budou vyskytovat i texty prakticky podporující práci pastoračních rad. Jak se tento předpoklad potvrdil?

Na webu bylo nalezeno jedenáct textů, které se nějakým způsobem o pastoračních či farních radách zmiňují, z toho jeden, který se jimi zabývá jakožto svým hlavním tématem. Tímto textem je článek *Farní pastorační rady – problémy a trendy* od irského autora Donala Harringtona, který jsme představili již výše.[345] Další zmínku zahraničních autorů o farních radách lze nalézt v článku *Dary Ducha Ježíšova III*,[346] kde v části 3.4.4 věnované otázce univerzálnosti Charismatické obnovy v církvi se mluví o tom, že z tohoto hnutí vycházejí mnohé podněty pro základní pastoraci, přičemž je zde řečeno, že „zvláštními výchozími body v obci“ pro integraci těchto podnětů „jsou třeba farní rada, dny ztišení (rekolekce) nebo farní misie“. Wilhelm Zauner se pak v publikaci *Laici v církvi*[347] při svém výkladu na téma „rehabilitace laika v církvi“ zmiňuje o tom, že koncil „zřídil instituce, kde by se mohli laici projevovat: laickou radu a pastorační radu“ a že v té době „vznikaly farní rady a teologie obrátila svou pozornost na obec jako takovou“.

---

[342] GRAUBNER: Jak si představuji farnost dnes, 29–30.
[343] GRAUBNER: Jak si představuji farnost dnes, 30.
[344] Úvodní slovo, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz/uvodnislovo.php, (19.9.2008).
[345] HARRINGTON Donal, Farní pastorační rady – problémy a trendy, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Farnost – Delší texty, (19.9.2008). Podrobně srov. oddíl o situaci pastorační rad v Irsku (část 1.3.3 této dizertace).
[346] BAUMERT Norbert: Dary Ducha Ježíšova, 3. část, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Duch svatý – Letnice, (19.9.2008).
[347] ZAUNER Wilhelm: Laici v církvi, 3. Rehabilitace laika v církvi, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Laici – Laici v církvi, (19.9.2008).

Co se týče českých autorů, v článku *Pastorace společenství* se v páté části věnované pastoračním problémům společenství autor Aleš Opatrný zmiňuje o tom, že „nejde společenství ve farnosti vytvářet ‚úředně', autoritativně, rozhodnutím faráře či farní rady".[348] V šesté části o problémech malých společenství Opatrný konstatuje, že rozlišení „obtíží růstu" je úkolem faráře, a to „jistě také s moudrou součinností jak farní rady, tak i dalších zkušených a rozumných farníků […]".[349] V rozhovoru na téma *Co s novokněžem ve farnosti?* se pak tentýž autor zmiňuje, že novému knězi „může hodně pomoci, pracuje-li ve farnosti dobrá farní rada, která ho seznámí se situací", ale že „ani ta nejlepší farní rada nesmí zapomenout, že nový farář nepřišel jako kopie toho předchozího, že je to jiný člověk a že nebude vše, jak bylo, ale ani nemusí být všechno jinak".[350]

Další místa zmiňující farní rady pak ještě na Pastorace.cz najdeme např. v diskusi o plenárním sněmu,[351] v diskusi o vánočních půlnočních bohoslužbách,[352] v článku o úkolech farnosti v církevním právu,[353] v obsahu knihy *Farnost dnes a zítra*[354] či v článku o pastoračním plánování v Irsku.[355]

Z uvedeného přehledu tedy nakonec vyplývá, že vstupní očekávání nebyla příliš naplněna, protože kromě jednoho překladového článku (Harrington) lze ostatní zmínky o farních či pastoračních radách považovat za spíše okrajové. Z těch málo zmínek, které se na webu vyskytují, lze vytušit obraz pastorační rady, která spolupracuje s farářem na pastoračním rozlišování, může pomoci novokněžím k orientaci ve farnosti, je součástí procesu diecézního pastoračního plánování, pomáhá do farnosti integrovat podněty nových hnutí či je prostorem dialogu.

---

[348] OPATRNÝ Aleš: Pastorace společenství, 5. oddíl, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Pastorace (obecně) – Delší texty, (19.9.2008).

[349] OPATRNÝ Aleš: Pastorace společenství, 6. oddíl, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Pastorace (obecně) – Delší texty, (19.9.2008).

[350] Co s novokněžem ve farnosti? Rozhovor s Alešem Opatrným, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Kněžství, kněz – Delší texty, (19.9.2008).

[351] Marty reakce na Kateřinu Tětivovou (22.1.2002): „Různé akce farnosti má podle mě zastřešovat farní rada, ne sněmovní kroužek. Farní rady (i aktivní skupiny) určitě stojí za to." Co si myslíte o plenárním sněmu?, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Diskuse – Ukončené diskuse, (19.9.2009).

[352] „I uvnitř farnosti by půlnoční měla být dlouhodoběji připravována a nesena, nejlépe farní radou, která by měla rozhodnout, pro jakou formu je farní společenství zralé." Půlnoční – text diskuse (01.2001-04.2001), Pár postřehů z Chodova IV. (27.1.01), Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Vánoce – Tematické diskuse, (19.9.2008).

[353] „Způsobů aktivit laiků ve farnosti je mnoho. Jedním z nich je jejich účast ve farních radách, o nichž mluví kán. 536 a 537." GÓRECKI Edward: Úkoly farnosti, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Farnost – Farnost na přelomu století, (19.9.2008).

[354] NEUGEBAUER Jaromír: Farnost dnes a zítra, obsah knihy, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Farnost – Delší texty, (19.9.2008).

[355] Zde se mluví o přípravě pastoračního plánu diecéze, jehož „první verze byla rozeslána všem farním pastoračním radám, kněžím, řeholníkům a různým diecézním orgánům s prosbou o diskusi nad tímto návrhem a o zaslání návrhů a připomínek". KELLY Liam: Pastorační plánování v Irsku, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Pastorace (obecně) – Delší texty, (19.9.2008).

1.4.4 Souhrn: Velmi slabá podpora PRF skrze písemné materiály v češtině

Na závěr tohoto přehledu literatury, která se věnuje tématu pastoračních rad farností nebo ve které je toto téma alespoň zmíněno, se pokusme heslovitě shrnout, jaký vliv může tato literatura mít na utváření prostředí, ve kterém dnešní PRF vznikají a pracují:

- V českém jazyce doposud nebyla publikována jediná odborná (prakticko-teologická či systematicko-teologická) práce, která by si za své hlavní téma, nebo alespoň za téma své části či kapitoly, zvolila oblast pastoračních rad farností.
- Podařilo se objevit tři práce studentů teologických fakult v České republice, které se tématu farních rad či pastoračních rad farností věnují. Jestliže jedna z nich (Jahnová) předkládá spíše jen přehled ekleziologických východisek a současné právní úpravy spojený s „promlouváním do duše" farářů, členů farních rad i farníků a je svědectvím o chápání rad jako nástrojů k „pomáhání faráři", druhá (Bublan) již poskytuje zajímavý srovnávací materiál pro pochopení fungování pastoračních rad podle stanov českých i moravských diecézí, přičemž podává svědectví o chápání rad jako „nástrojů naplňování apoštolátu laiků". Nejdůležitější pro nás se jeví třetí z těchto prací (Vojáčková), která kvalifikovaným způsobem poskytuje výsledky rozsáhlé srovnávací analýzy diecézních stanov z celé republiky, nalézá jejich vzory v určité etapě vývoje pochopení farních rad v Německu, zprostředkovává poznání situace pastoračních rad farností v královéhradecké diecézi a uvažuje o možnostech prohloubení práce rad skrze setkání s některými koncepty ze společenských věd. Ačkoli tyto nepublikované studentské práce jen stěží mohly ovlivnit širší okruh čtenářů, přesto však je možné je chápat jako určité reprezentanty přístupů k pastoračním radám, které jsou přítomné v akademické obci či mezi přemýšlivými věřícími.
- Skutečnost faktické nepřítomnosti tématu pastoračních rad farností v české odborné literatuře, která je naznačena již ve výše řečeném, je potvrzena průzkumem další odborné prakticko-teologické literatury. Kromě několika málo zmínek v pracích církevně-právního charakteru (Górecki), pokusu o prakticko-teologickou reflexi role pastoračních rad v rámci širších procesů pastorační proměny (Hruška & Fencl) a dvou spíše okrajových zmínkách o farních radách ve dvou z referátů na semináři o farnosti (Duka, Górecki) jakoby farní rady pro českou prakticko-teologickou reflexi (včetně prací Opatrného či Ambrose)[356] nebyly tématem hodným jakékoli pozornosti. Tato skutečnost (chybějící téma PRF v odborné prakticko-teologické literatuře) pak může na jedné straně situaci v „terénu" negativně ovlivňovat (protože se pak může zdát, že toto téma není pro naši

[356] Viz ovšem pozn. pod čarou č. 304.

církev příliš důležité), na straně druhé může být odrazem naší pastorační situace (vycházíme-li pak z konceptu sociální konstrukce reality, lze konstatovat, že nejspíše půjde o obojí).

- Jen za o něco málo lepší lze považovat situaci v oblasti praktických příruček určených jako podpůrné pomůcky pro pastorační praxi. Příručka zabývající se pastoračními radami nebyla oficiálně publikována ani jedna, některé orientující publikace jsou k dispozici pouze v elektronické podobě na internetu. Z nich jedna (Trondle), přeložená z němčiny je velmi starého data a představuje spíše sbírku podnětů pro farní pastoraci než příručku pro práci pastorační rady. Další tři publikace (Oakland, Fischer, Harrington), přeložené z angličtiny, pak jako jediné z celého našeho přehledu obsahují praktické rady pro porozumění práci pastoračním radám farnosti, pro jejich rozvoj i pro jejich konkrétní práci, a to v duchu novějšího vývoje pastoračních rad jakožto týmů pastoračního rozlišování, reflexe a plánování. Zdá se, že tyto novější praktické příručky z anglosaského prostředí sice v některých farnostech představovaly podněty pro sebereflexi, avšak kvůli své ne příliš obecně dostupné formě (možná s výjimkou Harringtonova článku na Pastorace.cz) tento okruh bude spíše malý.
- Byly zatím vydány pouze tři další pastorační příručky, které se sice nevěnují pastoračním radám jaké svému hlavnímu tématu, ale počítají s nimi jako s běžným nástrojem farní pastorace. Dvě z nich (Neugebauer, Petráček), vycházející ze zkušeností a pastoračních přístupů Hnutí za lepší svět, představují farní rady jako nástroje pomoci farářům, nástroje zpětné vazby a jako prostor společenství a dialogu či jako struktury spoluúčasti a společenství, které mohou ve farnosti pomoci nést proces pastoračního plánování. Třetí z nich (Graubner) pak farní pastorační radu chápe jako „strukturu efektivní spolupráce“, která koordinuje všechny podstatné oblasti života a služby farnosti. Jako jediná se také tato příručka věnuje různým rolím farní pastorační rady vzhledem k různým modelům správy farností a různým typům farností. Díky svému oficiálnímu vydání můžeme předpokládat, že právě tyto příručky mohly pojetí pastoračních rad v praxi ovlivnit silněji, než příručky dříve zmíněné, i když při dnešním rozšíření internetu a pružnosti předávání elektronických dokumentů toto nelze tvrdit s příliš velkou jistotou a bude to muset být ověřeno terénním výzkumem.
- Webové stránky Pastorace.cz sice nabízejí jeden velmi informativní a orientující článek o problémech a trendech dnešních pastoračních rad, avšak dalších deset zmínek o farních či pastoračních radách je již spíše okrajových. Farní rada dle těchto článků spolupracuje s farářem na pastoračním rozlišování, může pomoci novokněži k orientaci ve farnosti, je

součástí procesu diecézního pastoračního plánování, pomáhá do farnosti integrovat podněty nových hnutí či je prostorem dialogu.

Z výše uvedeného souhrnu vyplývá, že co se týče odborné podpory ze strany praktické teologie, jsou pastorační rady v Čechách zatím ponechány spíše samy sobě. Jsou jim sice k dispozici některé praktické příručky, které však ve svém souhrnu tematicky nepokrývají celou škálu možných forem služby pastoračních rad, svou dostupností jsou omezeny na poměrně úzký okruh čtenářů a svým původem vzniku většinou nevyrůstají z naší specifické pastorační situace a nabízejí často vzájemně nekompatibilní modely fungování pastoračních rad.

1.5 SHRNUTÍ: KONTEXTOVÁ VÝCHODISKA PRF V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII

V této kapitole jsme se snažili načrtnout službu pastoračních rad farností v české církevní provincii v jejích socio-historických kontextech a snažili jsme se odpovědět na otázku, jaké zkušenosti, procesy, významy a hodnoty jsou se službou pastoračních rad spojovány v širším kontextu jejich působení.

Nejprve jsme se v první části této kapitoly zaměřili na historický vývoj ekleziálního kontextu v Čechách od 2. světové války až po dnešek, s těžištěm v událostech kolem Pražského jara 1968 a s náčrtem dalších pastoračních podnětů pro službu pastoračních rad v dnešních farnostech. Zde jsme došli ke zjištění, že ačkoli rozvoj pastoračních rad u nás nemohl být vůbec tak bouřlivý a intenzivní jako ve svobodném světě, přesto byl pokračováním bohatého a pestrého příběhu české církve a jedním z výrazů jejího zápasu o tvář, kterou bychom dnes nazvali slovem „synodální". Při dalších reflexích můžeme tak mít na paměti, že bolavé stopy tohoto zápasu i jeho dobré ovoce často i dodnes službu pastoračních rad v naší zkoumané oblasti alespoň nereflektovaně či nepřímo ovlivňují.

Ve druhé části jsme se věnovali systematickému rozboru tématu pastoračních rad v dokumentech učitelského úřadu církve v nejrůznějších jeho formách různé důležitosti, od koncilní věroučné konstituce *Lumen gentium* a koncilní dekrety *Apostolicam actuositatem* a *Christus Dominus* spolu s jejich implementačními dokumenty, přes revidovaný Kodex kanonického práva a nový Katechismus katolické církve, papežské post-synodální apoštolské exhortace až k dokumentům vatikánských kongregací či papežovu dopisu čínským věřícím nebo jeho promluvě ke členům pastorační rady jedné římské farnosti. Tuto do tematicky řazených celků členěná interpretace nauky církve o pastoračních radách lze díky její komplexnosti považovat za jeden ze specifických přínosů této práce.

Ve třetí části jsme pak přehledně prezentovali příběhy zápasu tří místních církví o pojetí farních či pastoračních rad, který ve svobodném světě probíhal na základě prakticko-

teologické konfrontace pastorační praxe žité uprostřed specifických kulturně-politických podmínek s výše načrtnutým vývojem církevní nauky o pastoračních radách. Ve všech sledovaných místních církvích, jak ve Spolkové republice Německo, tak ve Spojených státech amerických či v Irsku, bylo možné nalézt podobné procesy a podobné křižovatky; hlavní zvolené směry či konkrétní odpovědi na společné otázky však v každé z těchto církví byly specifické a přiměřené konkrétní situaci církve v těchto zemích. Tyto přehledy nám mohou rozšířit škálu možných řešení, ale i ukázat některé slepé uličky, a proto mohou být velmi cenné při našich dalších úvahách o specifikách situace pastoračních rad v české církevní provincii. O to bude cennější, pokud se v našem dalším zkoumání ukáže, že některé z těchto vlivů byly klíčové i pro pojetí farních či pastoračních rad v naší oblasti zájmu.

V čtvrté části jsme nakonec předložili přehled literárních a internetových pramenů dostupných u nás v českém jazyce, které jakýmkoli způsobem mohly ovlivnit prostředí, ve kterém PRF dnes vznikají a pracují. Při zpracovávání tohoto přehledu jsme zjistili, že oblast služby pastoračních rad farností pro odbornou komunitu praktických teologů u nás z nějakých důvodů v podstatě není tématem hodným pozornosti a nabídka praktických pomůcek orientujících v poslání a způsobu práce PRF je velmi limitovaná a svým způsobem i limitující.

Po tomto kontextuálním přehledu je nyní již na čase obrátit pozornost přímo k situaci pastoračních rad v české církevní provincii dnes. Proto v následující kapitole jsou prezentovány a ve světle poznatků této druhé kapitoly také již částečně reflektovány výsledky našich vlastních dokumentárních a terénních výzkumů.

KAPITOLA 2. SITUAČNÍ REFLEXE PRF V ČECHÁCH

Po zasazení tématu pastoračních rad do širšího kontextu v kapitole první jsou nyní ve druhé kapitole prezentovány výsledky našich čtyř hlavních výzkumných projektů: dokumentárního a dotazníkového průzkumu podpory práce PRF z diecézních center (2.2), druhotného i vlastního dokumentárního výzkumu práce PRF v kontextu partikulárního práva (2.3), vlastního dokumentárního výzkumu tématu pastoračních rad farností na Plenárním sněmu katolické církve v České republice (2.4) a terénního výzkumu situace PRF v české církevní provincii (2.5). Těmto prezentacím je předřazen přehled dosavadních výzkumů práce PRF v Čechách (2.1).

Výsledky výzkumu dokumentů plenárního sněmu a terénního výzkumu jsou v jejich „hrubém" stavu zachyceny v přílohách P 10 / P 18 (primární vrstva analýzy) a P 11 / P 19 (sekundární vrstva analýzy), které jsou také přímým podkladem reflexivní souhrny obsažené v této kapitole (2.4 / 2.5). Použité výzkumné metody jsou pak představeny vždy v úvodních částech prezentací každého z těchto výzkumů.

2.1 PRF V ČECHÁCH VE SVĚTLE DŘÍVĚJŠÍCH VÝZKUMŮ

V této úvodní části druhé kapitoly představujeme dvě dřívější výzkumné sondy do práce pastoračních rad ve dvou ze zkoumaných diecézí (Hradec Králové a Plzeň). Ačkoli nepředstavují nějaké komplexní pokrytí problematiky, mohou nám poskytnout důležitou ilustraci o dvou odlišných typech pastoračně-církevního prostředí, do kterého je práce dnešních rad zasazena.

2.1.1 Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003

První z těchto sond je zaměřena na situaci PRF v královéhradecké diecézi. Z kvantitativního hlediska zde (podle Marie Zimmermannové)[357] v roce 2002 v celkem 445 farnostech (z toho bylo tou dobou 140 tzv. „sídelních", kde bydlí kněz) působilo 147 pastoračních rad farnosti (v roce 2006 je pak uváděn počet 105 PRF v diecézi).[358] Při anonymní anketě mezi kněžími z listopadu 2003 (prezentované v témže zdroji) se k působení pastoračních rad ve farnostech vyslovilo 99 duchovních, z nichž 53% hodnotilo PRF pozitivně, 41% nevýrazně a 6% negativně.

Více kvalitativním nahlédnutím do situace PRF v královéhradecké diecézi pro nás může být výzkum Gabriely Vojáčkové realizovaný v roce 2002. Prezentace jeho výsledků je

[357] Srov. ZIMMERMANNOVÁ Marie: Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi, Plenární sněm katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz/download/2004-2.htm, (3.8.2008).

[358] Tento počet je uváděn v odpovědi na průzkumný dotazník v rámci našeho vlastního průzkumu pro tuto dizertaci v roce 2006 (srov. příloha P 13).

k dispozici v praktické části Vojáčkové diplomové práce.[359] I když je rozsah výzkumu poměrně malý,[360] mohou být jeho výsledky pro naše účely důležité, protože královéhradecká diecéze se ve světle našich vlastních výzkumů jeví jako diecéze s nejvíce rozvinutými pastoračními radami.

V tomto přehledu spolu s autorkou výzkumu používáme pro pastorační rady farnosti zkrácený a v dané diecézi zažitý termín „farní rady" (FR). Z výsledků výzkumu budou níže prezentovány ty, které se zdají být relevantní pro mapování kontextu, ve kterém dnešní PRF vznikají a pracují. Prezentace je rozčleněna podle hlavních oblastí výzkumu na sedm „předmětů":[361]

a) Zakládání a vznik farních rad, jejich teologické zdůvodnění a forma voleb

Na základě výzkumných rozhovorů bylo zjištěno, že farní rady mají v královéhradecké diecézi historii starší než pouze k datu vydání v současnosti platných stanov vydaných biskupem Dominikem Dukou v roce 1999. V rozhovorech zazněla zmínka o stanovách farních rad z roku 1991. Také existuje povědomí, že určitým předznamenáním FR byli tzv. konzultanti, kteří fungovali již před rokem 1989 jako neoficiální poradci faráře. Obecně jsou FR spojovány s Druhým vatikánským koncilem a jejich konkrétní zavádění je odvozováno z Kodexu kanonického práva. Zavádění FR je někdy v diecézi spojováno s pocitem nátlaku od biskupa nebo naopak s nenaplněným očekáváním dostatečně praktické podpory biskupa. Často není vyjasněn vztah ekonomické a pastorační rady. Někde se vyskytuje strach kněží z farních rad, jinde zas mentalita farníků, že vše musí rozhodovat a zařizovat farář.

b) Smysl existence farních rad a jejich úloha v životě farnosti

Během výzkumných rozhovorů se vyskytly především následující charakteristiky smyslu existence FR: (1) sjednocování farnosti a vytváření společenství; (2) prostředek komunikace mezi farností a farářem; (3) prostor pro dělbu práce; (4) nástroj pro obohacení faráře a jeho činnosti skrze návrhy či názory farníků. Dále také byly zmíněny tyto další úlohy FR: prostředek koordinace různých aktivit, prostředek vytváření nových aktivit, vzdělávací role.

---

[359] VOJÁČKOVÁ Gabriela: Farní rady v České republice. Vývoj od počátku 90. let 20. století, diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2003, vedoucí práce Alois Křišťan (nepublikovaná diplomová práce, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice).

[360] Výzkum, založený na kvalitativním přístupu, byl realizován formou jedenácti osobních strukturovaných rozhovorů (čtyři ženy, sedm mužů), z toho se třemi administrátory farností a s osmi členy pastoračních rad z celkem šesti farností královéhradecké diecéze, o délce členství v pastorační radě farnosti mezi dvěma a devíti lety. Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 49.

[361] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 50–69.

c) Způsob a forma práce a nejčastější předmět zájmu farní rady

FR podle respondentů nejčastěji schází jednou za měsíc, někdy i jednou za dva měsíce, což je někdy považováno za minimum, aby mohla FR fungovat. V některých farnostech se FR organizuje do sekcí (např. charitativní, pastorační, technická, liturgická apod.). Program příštího zasedání je chápán jako důležitá pomůcka přípravy na něj. Některé FR si vytváří roční plán vlastní činnosti. Jiné zas formulují vizi fungování místní farnosti. Podle vykonaných rozhovorů se však nejčastěji FR zabývá organizováním liturgických slavností, někdy také vytvářením aktivit nových.

d) Zpětná vazba mezi farní radou a farností, ekonomickou radou, diecézí apod.

Pro informování farnosti o práci FR se často používá farní zpravodaj či vývěsky (nebo též internet), avšak z některých výpovědí plyne, že tyto cesty nejsou příliš účinné. Někteří kněží si pochvalují, že skrze FR se toho hodně dozvědí o celku farnosti. Někde občas organizují společná setkání pastorační a ekonomické rady. V praxi se celkově více spoléhá na neformální informace „od ucha k uchu".

e) Znalost stanov, jejich role při zakládání farních rad, jejich obsah a nedostatky

Stanovy jsou dle výzkumných rozhovorů pro jejich členy prvním, ale také téměř vždy i posledním zdrojem informací o farních radách. Pro hodně členů navíc představují jen jakýsi ideál a mají k nim poměrně rezervovaný vztah. Rozhodující prý nejsou stanovy, ale vůle a ochota spolupracovat a vzájemně si naslouchat. Za jeden z nedostatků stanov je považováno ustanovení, že farář coby předseda FR může povinnost řídit setkání rady na někoho jiného přenést jen pro jednotlivý případ.

f) Vliv výměny administrátorů farností na fungování farní rady

Bylo obecně konstatováno, že činnost FR je na osobnosti faráře závislá značně, a proto má také jeho výměna na činnost FR závažné dopady. Velké nároky jsou kladeny na nového kněze, pro kterého je častěji velmi náročné se připojit k již započatému procesu či aktivitám. Nejspíše by si nový kněz měl sestavit novou FR podle vlastních potřeb, s rozpuštěním té staré by se ale spěchat nemělo.

g) Velikost a složení farní rady, poměr různých typů členství

Za problém, hlavně ve větších městech, se považuje ustanovení stanov, že členy FR mají být kromě faráře i ostatní duchovní trvale činní ve farnosti, protože tak někdy neúměrně narůstá počet členů tak, že je velmi ztíženo jednání rady a je narušen poměr mezi volenými a jmenovanými členy rady (a tím prý i hodnověrnost rady vůči farnosti). Obecně je přijímán

názor, že rada musí být rozumně velká, protože příliš vysoký počet členů ztěžuje komunikaci.

Tento přehled výsledků výzkumu Gabriely Vojáčkové nám ukazuje, že na počátku prvního desetiletí nového století byly alespoň v některých diecézích činné pastorační rady farností, které již fungovaly třeba i víc než deset let a poctivě se snažily nalézt optimální způsob práce. Svoji roli chápaly různě, především jako komunikační médium mezi farníky a farářem, nástroj k odlehčení faráři v jeho úkolech či nástroj podpory zapojení farníků do života církve.

2.1.2 Pastorační rady farností v plzeňské diecézi před rokem 2003

Druhou sondou je pohled na situaci pastoračních rad v plzeňské diecézi, kde sice nebyl proveden žádný specializovaný výzkum, avšak autor této dizertace se tímto tématem okrajově zabýval v rámci svého vlastního výzkumu pastorační situace v diecézi[362] a ve studiích na tento výzkum navazujících.[363] Na základě těchto pramenů lze pro naše účely konstatovat následující (opět ve shodě s prameny používáme termín „farní rady“, FR):

Roku 1995 byly vydány *Stanovy farních rad v plzeňské diecézi*[364] a diecézním biskupem bylo doporučeno jejich zavádění, avšak zdá se, že bez jakékoli další praktické podpory tohoto procesu. Přesto, že „zakládání farních rad“ bylo v roce 1996 označeno za jednu z pastoračních priorit v diecézi,[365] podle zprávy pro diecézní pastorační radu z roku 1997[366] byly v práci těchto rad hned od jejich počátku vážné problémy a většina nejspíše nebyla schopna naplňovat roli, která se od těchto rad ve stanovách očekávala.[367]

---

[362] Srov. HRUŠKA: Reform and Renewal.

[363] HRUŠKA: Od obrazu k ikoně, 3; HRUŠKA: Duch oživuje, 14.

[364] Stanovy farních rad v plzeňské diecézi. Vyhlášené 1. 11. 1995 diecézním biskupem Františkem Radkovským. Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farrad.htm, (19.9.2008). Jejich kompletní znění je k dispozici v příloze P 8.

[365] Srov. Návrh pastorační strategie pro plzeňskou diecézi: Do textu otce biskupa zapracovány připomínky ze setkání dvaceti kněží diecéze v Železné Rudě 9. - 11. 12. 96 (pracovní nedatovaný text), vlastní archiv autora této dizertace. Citováno podle RADKOVSKÝ František, HRUŠKA Petr: Pastorační plánování v Plzeňské diecézi, in: DEMEL Zdeněk, SCHLEMMER Karl (ed.): Pronikavá změna pastorace, nebo sebezáchovný provoz? Být církví misionářským způsobem, Mezinárodní teologické sympozium, České Budějovice, 21. – 23. října 2004, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005, 61–89, 63, pozn. pod čarou č. 10.

[366] HÁJEK Jiří: Zkušenosti z práce farních rad, pracovní dokument pro Diecézní pastorační radu, Plzeň, 1997 (nepublikováno, k dispozici v archivu Biskupství plzeňského).

[367] Zpráva zmiňuje dva nejčastější předsudky na straně laiků a čtyři na straně kněží: Na jedné straně, někteří farníci si myslí, že všechna rozhodnutí a celá pastorace je záležitost faráře. Na straně druhé, někteří farníci by rádi rozhodovali sami bez faráře, kterého by spíše rádi řídili. Na straně kněží jsou zmíněny tyto nedostatky: autoritativní postoje; neochota či neschopnost týmové práce; vážné předsudky vůči laikům s teologickým vzděláním; jakési zvláštní zalíbení v pracovní přetíženosti, které může být prezentováno jako ctnost. Také zde však čteme: „Stížnosti laiků na autoritativní kněze jsou stejně časté jako stížnosti kněží na autoritativní biskupy.“ HÁJEK, Zkušenosti z práce farních rad, 1.

Podle vlastního pastoračního průzkumu autora této dizertace z konce roku 2001[368] farní pastorační rady tehdy existovaly asi ve 40% z celkem 68 „sídelních" farností diecéze (což by odpovídalo přibližně 27 FR v diecézi; v roce 2006 je pak uváděn počet 19 FR v diecézi),[369] a to se statisticky průkaznou větší pravděpodobností ve větších farnostech a tam, kde byla farnost spravována alespoň malým pastoračním týmem. Jen 28% ze zkoumaných PRF bylo označeno za „spíše užitečné", 40% za „neužitečné" a 33% se pohybovalo někde mezi.[370] Respondenti z farností, kde byly FR označeny jako spíše „užitečné", také častěji uváděli hlubší prožívání některých rozměrů nedělního slavení eucharistie, farníci se tam častěji podílejí na důležitých rozhodnutích a spolupráce v téměř všech oblastech farního života a služby je více rozvinuta než ve farnostech ostatních. Ve farnostech s „užitečnou" FR je také častější např. společná příprava na nedělní mši nebo rozvinutější místní ekumenická spolupráce. Konečně je zajímavá i taková maličkost, že průměrný finanční příspěvek do nedělní sbírky na jednu osobu je v těchto farnostech také vyšší.[371]

Tento spíše kvantitativní obrázek odpovídá komentářům ve „farním dotazníku" použitém v rámci zmíněného výzkumu:[372] Zde z deseti přímých zmínek o farních radách jich osm bylo negativních, přičemž ty dvě pozitivní byly spíše buď vyjádřením naděje jednoho z farníků na vznik fungující farní rady po příchodu nového faráře než popisem současného stavu nebo vyjádřením trochu zvláštní motivace pro fungování farní rady. Příčiny neexistence struktur spoluzodpovědnosti v diecézi jsou podle některých komentářů získaných během tohoto průzkumu spíše v pasivitě věřících, podle jiných pak v postoji faráře. Podobně i příčiny nefunkčnosti existujících farních rad byly shledány jak v nepřipravenosti jejích členů, tak v přístupu faráře odlišném od očekávání některých členů či farnosti.

Když se 8. května 2002 konala v Plzni 1. pastorační konference, zazněly na ní některé zajímavé příspěvky dokreslující situaci pastoračních rad v diecézi v této nedávné době. Např. v souhrnném příspěvku sněmovních kroužků zde jako jeden z bodů ke zlepšení komunikace a spolupráce zazněl návrh, že „je třeba vytvořit nové stanovy farních a ekonomických farních rad, které umožní aktivní účast všech na rozhodování a řízení

---

[368] Srov. HRUŠKA: Reform and Renewal, část 3.2.3; česky in: HRUŠKA: Duch oživuje, 14, a HRUŠKA: Od obrazu k ikoně, 3.

[369] Tento počet je uváděn v odpovědi na průzkumný dotazník v rámci našeho vlastního průzkumu pro tuto dizertaci v roce 2006 (srov. příloha P 13).

[370] Pro podrobnější podložení a další ilustrace těchto údajů srov. HRUŠKA: Duch oživuje, oddíly 3.2.4, 3.3.3 a 3.4.4, poznámky pod čarou č. 57, 106, 109, 110, 112, 113, 114, 118, 130, 137, 152.

[371] Srov. HRUŠKA: Duch oživuje, 14–15.

[372] Následující konstatování jsou podložena in: HRUŠKA: Reform and Renewal, část 3.2.3.

farnosti“, a jako jedno z témat doporučených k detailnější diskusi bylo navrženo téma „Model Farních rad a Ekonomických farních rad a pastorační tým farnosti“.[373] Na druhé straně, v souhrnném příspěvku kněží bylo konstatováno, že „není zcela jasné, zda je opravdu nutné ustavit ve všech farnostech Farní rady“.[374] V jednom samostatném příspěvku ze sněmovního kroužku zde zazněly také návrhy, že „farnosti, které si nejsou schopné ustanovit funkční ekonomickou a farní radu“, by se měly „zrušit a dát je pod správu jiné farnosti“, že by se mělo „zrušit veto v radách“ a že by byl ideální stav, kdy „chod farnosti si řídí farní rada, kněz by měl farnosti poskytnout to, co se od něj žádá a na co je zmocněn“.[375] Hlasy z dalšího sněmovního kroužku pak volají po tom, aby se zlepšila komunikace a informovanost mezi farní radou a farností a aby byla jednání rady efektivnější.[376]

2.1.3 Souhrn: Poznámka k výsledkům dřívějších výzkumů

Obecně lze tedy konstatovat, že v plzeňské diecézi, na rozdíl od diecéze královéhradecké, bylo prostředí pro vznik a práci pastoračních rad na počátku tohoto desetiletí vůči jejich službě nastaveno spíše negativně či značně kriticky (a to jak k jejich praktické práci, tak k jejich právním východiskům vtěleným do jejich stanov). Lze vyslovit domněnku, že jedním z důležitých faktorů, které se na vzniku takovéhoto prostředí podílely, bylo spojení verbálního tlaku ze strany diecézního vedení na zřizování PRF s neexistencí jakýchkoli prakticky použitelných pomůcek či podpůrných procesů, které by toto zřizování usnadňovaly a již existujícím radám pomáhaly najít jim odpovídající způsob práce.

Zdá se, že špatné zkušenosti, které první léta po oficiálním zavedení možnosti jejich zřízení přinesla a které se nejspíše podílely i na klesajícím počtu PRF v diecézi, spoluvytváří kontext pro jejich práci i dnes. Zjistit, jaká byla v těchto i dalších českých diecézích situace o několik let později, to již bylo úkolem našich vlastních výzkumů, jejichž výsledky jsou prezentovány v následujících částech.

2.2 PRF V ČECHÁCH A JEJICH PODPORA ZE STRANY DIECÉZNÍCH CENTER

Při zpracování následujícího přehledu o poskytování podpory rozvoji PRF z diecézních center v posledních letech jsme vycházeli z vlastního výzkumu opírajícího se především o

---

[373] Souhrnný příspěvek sněmovních kroužků plzeňské diecéze na 1. pastorační konferenci 8. 5. 2002, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_konf/konference_laici.pdf, (19.9.2008), bod 6. a 7.

[374] Souhrnný příspěvek kněží plzeňské diecéze na 1. Pastorační konferenci 8. 5. 2002, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_konf/konference_knezi.pdf, (19.9.2008), bod 3.

[375] Současná situace Božího lidu. Vztah kněží a ostatního věřícího lidu, Plzeňská diecéze, www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_konf/sk_fictum_konference.pdf, (19.9.2008).

[376] Srov. Dopis laiků kněžím, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_konf/sk_marianlazne_konference.pdf, (19.9.2008).

dokumentární výzkum nabídek a informací, které lze najít na webových stránkách jednotlivých biskupství, a o dotazníkový průzkum jednotlivých biskupství, který byl proveden v červenci 2006 v přípravné fázi tohoto dizertačního projektu (podrobně srov. přílohy P 5 až P 7).

2.2.1 Počet pastoračních rad v českých diecézích

V době našeho dotazníkového průzkumu (léto 2006) v diecézích české církevní provincie existovalo kolem 290 pastoračních rad farností, přičemž ve všech diecézích je celkem 475 farností „sídelních" (podrobná tabulka srov. příloha P 16). Nejvíce PRF je v pražské arcidiecézi (136 PRF / 136 „sídelních" farností),[377] pak v královéhradecké diecézi (105 PRF / 139 „sídelních" farností)[378] a s velkým odstupem následují plzeňská diecéze (19 PRF / 58 „sídelních" farností), litoměřická diecéze (14 PRF / 114 „sídelních" farností) a českobudějovická diecéze (přes 10 PRF / 86 „sídelních" farností).[379]

2.2.2 Podpora skrze normy partikulárního práva

Jedním ze základních nástrojů podpory práce pastoračních rad farností jsou jakožto součást partikulárního práva oficiálně vydané „normy" či „stanovy" regulující jejich činnost (srov. CIC, kán. 536 § 1).

Stanovy pro práci pastoračních rad farností momentálně existují v těchto diecézích (v závorce jsou uvedena data jejich původního vydání): Praha (PH; 1. 4. 2000), Hradec Králové (HK; 15. 11. 1999), Plzeň (PL; 1. 11. 1995), Litoměřice (LT; 2001). V Českých Budějovicích (ČB) stanovy, a pokud bylo možné zjistit ani žádné podrobnější závazné normy k farním radám vydány nebyly.[380] Podrobně se historií, pozadím vzniku, obsahem a vlivem těchto stanov na činnost pastoračních rad farností budeme zabývat dále (srov. část 2.3, kde lze nalézt i příslušné bibliografické údaje).

V žádné z diecézí nebyly diecézním biskupem nařízeny jako povinné ve všech farnostech (srov. CIC, kán. 536 § 1), v některých však (především HK, ale i PL) bylo jejich

---

[377] To ovšem neznamená, že PRF existuje ve všech farnostech, ve kterých sídlí farář či administrátor farnosti. Podle vyjádření komentáře k odpovědi na náš průzkumný dotazník prý v pražské arcidiecézi řada poměrně velkých farností PRF nemá, naopak některé neobsazené menší farnosti ano. Podobně tomu bude pravděpodobně i v královéhradecké diecézi.

[378] Srov. předchozí poznámka pod čarou.

[379] Ve třech diecézích je na biskupství k dispozici přehled PRF v diecézi (PH – 136 rad, HK – 105 rad, LT – 14 rad), z jedné diecéze byl poskytnut vedoucím pastoračního referátu odhadnutý počet PRF (PL – 19 rad), z jedné diecéze (ČB) se o počtu PRF nepodařilo z biskupství zjistit žádný údaj (podle vlastních výzkumů v ní však pracuje minimálně 10 pastoračních rad, může jich však být i více).

[380] Gabriela Vojáčková ve své diplomové práci odkazuje pouze na přílohu oběžníku českobudějovického biskupství, která se farními radami měla zabývat; srov. Acta curiae episcopalis bohemobudvicensis 12 (1990), Příloha č. 2. S odvoláním na tento dokument Vojáčková píše: „Kardinál Vlk ve svém slově, adresovaném tehdy svým kněžím reformuluje celý odstavec apoštolského listu Christifideles laici. Z textu však není zřejmé, co tím chce říci." VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 42.

zřízení v každé farnosti „naléhavě doporučeno“. Pastýřský list na téma služby PRF nebyl prozatím vydán v žádné české diecézi.

2.2.3 Podpora PRF skrze osobní péči, formační příležitosti a nabídku materiálů

Pouze v královéhradecké diecézi je také jako v jediné rozvíjena péče o PRF skrze nějakou pověřenou osobu, v tomto případě biskupského vikáře pro pastoraci, pod jehož referát PRF formálně spadají. V několika málo diecézích jsou pak také vytvářeny příležitosti k praktické formaci členů pastoračních rad či kněží nebo nabízeny podpůrné materiály pro práci PRF.

V královéhradecké diecézi v letech 2004 a 2004 v diecézním věstníku vycházel na pokračování podrobný třináctidílný komentář stanov PRF.[381] PRF jsou zde vedeny k tomu, aby jako inspiraci pro svoji službu používaly diecézní věstník IKD, webové stránky diecéze, časopis pro mládež Hromosvod a aby čerpali z Pastoračního plánu diecéze.[382] V této diecézi lze vystopovat dokonce i jakési náznaky snahy o systematickou podporu PRF ze strany biskupa.[383] Na stránkách diecéze jsou také samozřejmě k dispozici ke stažení stanovy pro práci pastoračních rad farností.[384]

V plzeňské diecézi žádné systematické formační příležitosti ohledně práce PRF nabízeny nebyly, pouze v rámci Dnů víry v Plzni v květnu 2005 byl odpoledne nabízen asi dvouhodinový „program o slučování farností, životě ve farnostech a farních radách s biskupem Františkem Radkovským“.[385] Jsou zde ale k dispozici některé zajímavé novější materiály o PRF v pastorační knihovně na biskupství (příručka o farních radách v němčině)[386] a na webových stránkách diecéze (překlad několika praktických příruček ze Spojených států a Irska).[387] Stanovy pro práci pastoračních rad farností zde opět ke stažení nejsou.

---

[381] Srov. Informace královéhradecké diecéze 02 (2003) – 03 (2004).

[382] Srov. Informace královéhradecké diecéze 04 (2003).

[383] Např. v roce 2003, kdy bylo v rámci diecézního pastoračního plánu rozvíjeno téma diecéze a farnosti, zde proběhlo několik oblastních setkání členů PRF z jednotlivých vikariátů s biskupem a s biskupským vikářem pro pastoraci (např. v Želivi se 3. 5. 2003 se sešlo okolo 50 členů PRF a ERF). V trvalé kněžské formaci bylo téma PRF částečně přítomno opět pouze v královéhradecké diecézi (v rámci teologické konference na téma Diecéze – partikulární církev a částečně v rámci formace mladých kněží). Srov. Informace královéhradecké diecéze 04 (2003).

[384] Kancelář a administrativní odbor – download souborů, Stanovy pastoračních rad farností, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi_dokumenty/kancler_administrativni_odbor/texty/stanovy-past-rady.doc, (19.9.2008).

[385] Srov. Zpravodaj plzeňské diecéze 4 (2005), rubrika Nabídka-Pozvánka, Dny víry 27. – 29. 5. v Plzni.

[386] Např. obsáhlá příručka v němčině Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996. Pro komentář k této příručce srov. závěrečná část oddílu 1.3.1 této dizertace.

[387] Srov. Plzeňská diecéze, Informujeme – Dokumenty – Pastorační plánování, http://www.bip.cz/info_dokumenty_planovani.php, (19.9.2008). Jde o text příručky Spolupracovníci na Božím díle, příručku Marka F. Fischera Radím, radíš, radíme a článek od Donala Harringtona Farní pastorační rady. Problémy a trendy. Pro komentář k těmto textům srov. oddíl 1.4.3 této dizertace.

Odpověď na průzkumný dotazník, která přišla z pražské arcidiecéze, žádné informace o formačních příležitostech na téma práce PRF neobsahovala. Díky obsahu setkání a počtu PRF v této diecézi by bylo možné předpokládat, že o roli pastoračních rad byla řeč např. na sérii „Svatohorských setkání" v letech 2002–2004, avšak v dostupných zprávách o těchto setkáních žádnou zmínku o roli pastoračních rad farností v rámci „projektu obnovy farností", kterým se tato setkání zabývala, také nenajdeme.[388] Na stránkách Arcidiecézního zpravodaje lze pak (kromě víceméně marginálních zmínek o pastoračních radách – viz níže) nalézt jeden orientující článek o zkušenosti s farními pastoračními radami v Irsku,[389] převzatý ze stránek plzeňské diecéze. Stanovy pro práci pastoračních rad farností na webu ke stažení nejsou.

Některé formační příležitosti týkající se tématu PRF byly v odpovědích na průzkumný dotazník nahlášeny také z litoměřické diecéze, kde se PRF týkala některá z témat formace pastoračních asistentů, případně okrajově i formace kněží do 10 let po vysvěcení.[390] Ani zde stanovy pro práci pastoračních rad farností na diecézním webu nejsou k dispozici.

2.2.4 Verbální a virtuální podpora PRF z diecézních center a webových stránek

V některých diecézích lze (na základě průzkumu webových stránek jednotlivých biskupství a odpovědí na průzkumný dotazník) vysledovat různé příležitosti, kdy je práce PRF v diecézi verbálně podporována a oceňována.

Arcibiskupství pražské

V tomto smyslu byl na stránkách pražského arcibiskupství[391] možné v září 2008 nalézt např. informaci o prodloužení platnosti stanov farních rad, informaci o změně názvu „farní rada" na „pastorační rada", zprávu o setkání zástupců mládeže s kardinálem a o doporučení mladých, aby se v diecézi dbalo na funkčnost pastoračních rad a aby v nich byl vždy i zástupce mládeže,[392] zmínku o tom, že model nových farních celků byl diskutován

[388] Srov. prameny jako Výroční zpráva 2004, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/vyrocni-zprava-2004-pastoracni-cinnost, (19.9.2008); Obnova farností v pražské arcidiecézi, Tiskové středisko České biskupské konference, http://tisk.cirkev.cz/z-domova/obnova-farnosti-v-pra-ske-arcidiecezi.html?year=2008&day=9&month=2, (19.9.2008); Proces obnovy farností, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/proces-obnovy-farnosti, (19.9.2008); První setkání kněží na téma obnova farnosti, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/prvni-setkani-knezi-na-tema-obnova-farnosti, (19.9.2008); Obnova farností setkání kněží z Prahy, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/obnova-farnosti-8211-setkani-knezi-z-prahy, (19.9.2008); Obnova farností pokračuje, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/obnova-farnosti-pokracuje, (19.9.2008).

[389] Zpravodaj pražské arcidiecéze 2 (2003), 1 a 3.

[390] Srov. např. HRUŠKA: Pastorační proměny v současné době.

[391] Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz, (19.9.2008).

[392] „Myšlenka, která otce kardinála nejvíce zaujala z oficiálních závěrů a na kterou se nás zeptal ze všeho nejdříve, byla komunikace mezi kněžími a laiky obecně, ale také komunikace s mládeží. O této otázce jsme vcelku dlouho povídali, jak my, tak otec kardinál. Jedním z pozitivních návrhů bylo snažit se dbát na

v pastoračních radách, vzpomínku biskupa Herbsta na to, že mu kdosi před odjezdem na sněm poslal mail s prosbou, aby sněm učinil výzvu k zakládání ekonomických a pastoračních rad.

Na webových stránkách arcibiskupství lze pak ještě (kromě některých již výše zmíněných informací) nalézt článek *Farní pastorační rady – zkušenosti z Irska*.[393] Arcibiskupství pražské ovšem spravuje také webové stránky kardinála Vlka,[394] kde najdeme dvě zmínky. První najdeme v rozhovoru kardinála Vlka s Jiřím Zajícem, kde kardinál prezentuje PRF jako příležitost ke spolupráci v církvi, ale je zdrženlivý v jejich formálním nařizování, aby se „nestavěly Potěmkinovy vesnice".[395] Druhou pak lze nalézt v jiném kardinálově rozhovoru s tímtéž autorem na téma dialog.[396]

Na dalších stránkách spravovaných pražským arcibiskupstvím (kromě webu Pastorace.cz, kterým se budeme zabývat později)[397] se pak již žádné pro nás relevantní zmínky o farních radách či pastoračních radách farnosti v době našeho výzkumu nevyskytovaly.

Biskupství českobudějovické

Na webových stránkách českobudějovického biskupství najdeme hodně zmínek o práci farní rady, ale všechny se týkají farní rady farnosti Tábor – Klokoty a jsou zde k dispozici na stránkách farního časopisu Fiat, který je na diecézním webu ke stažení. Zde se např. v čísle z března 2007[398] dočteme, že „v oblasti pastorace má farář v podstatě neomezenou svobodu v tom, aby se s pastorační radou radil o čemkoli, co považuje za vhodné" a že

---

funkčnost pastorační rady a zařadit do ní ve většině farností alespoň jednoho zástupce aktivní mládeže." HORA Pavel: Delegáti mládeže navštívili pražského arcibiskupa, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/delegati-mladeze-navstivili-prazskeho-arcibiskupa, (19.8.2008).

393 Arcibiskupství pražské, Zpravodaj pražské arcidiecéze 2 (2003), 1 a 3, http://ps.apha.cz/res/data/008/001055.pdf, (19.9.2008). Článek vychází z obsáhlejšího článku Donala Harringtona recenzovaného výše v oddíle 1.4.3 této dizertace.

394 Miloslav kardinál Vlk, http://www.kardinal.cz, (19.9.2008).

395 ZAJÍC Jiří: Sedmnáctilé ohlédnutí, Miloslav kardinál Vlk, http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=119, (19.9.2008). Kardinál zde odkazuje na Katalog Arcibiskupství pražského, https://katalog.apha.cz/web, (19.9.2008), avšak při bližším průzkumu katalogu tyto údaje o pastoračních radách nebylo možné (v září 2008) nalézt – alespoň ne ve veřejnosti přístupné verzi katalogu.

396 Zde na závěrečnou otázku po kvalitě dialogu uvnitř církve kromě jiného kardinál říká, že je třeba „mluvit o různých úrovních komunikace – o kněžských radách, pastoračních radách farností, nebo o vikariátních konferencích, o setkáních vikářů, kněžských dnech atd." a vyjadřuje domněnku, že „nastavených možností je docela dost, ale málo se o nich ví". ZAJÍC Jiří: Dialog o dialogu, Miloslav kardinál Vlk, http://www.kardinal.cz/index.php?articleID=141&cmd=article, (19.9.2008).

397 Tj. vira.cz, krestanstvi.cz, buh.cz, maria.cz, manzelstvi.cz a kardinal.cz. Arcibiskupství také spravuje web pastorace.cz, který ale budeme zkoumat později (srov. oddíl 1.4.3 této dizertace).

398 Srov. Fiat 3 (2007), Biskupství českobudějovické, http://www.bcb.cz/_d/fiat-03-07komp.doc, (19.9.2008). Dále srov. např. Fiat 5 (2007), Biskupství českobudějovické, http://www.bcb.cz/_d/Klokoty-farni-casopis-FIAT-kveten-2007.pdf, (19.9.2008), kde najdeme „Přehled o činnosti farní rady za uplynulé funkční období", „Výsledky voleb do farní rady", případně rozhovory s nově zvolenými členy tamní farní rady.

jeho cílem by mělo být „zvolit moudré řešení na základě dobrých znalostí a kvalitní reflexe“. Úkolem farní pastorační rady pak je „spolu s farářem posuzovat otázky týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při realizaci nebo je přímo realizovat“. Tyto formulace i následné informace o složení rady jsou doplněny poznámkou: „Tuto informaci vypracovala podle Stanov z olomoucké Arcidiecéze naše pastorační asistentka p. Mikulová.“

Biskupství litoměřické

Webové stránky litoměřického biskupství[399] obsahují jediný odkaz k práci pastoračních rad farností, když zpřístupňují např. dokument s podněty z národního fóra mládeže (10. – 13. května 2007 v Táboře),[400] který jsme již zmiňovali dříve.[401] Stránky Diecézního pastoračního střediska Litoměřice[402] pak dávají ke stažení text přednášky Petra Hrušky a Jindřicha Fencla *Pastorační proměny v současné době*,[403] kde lze na dvou místech nalézt zmínku o roli pastoračních rad farností (podrobněji srov. oddíl 1.4.2 této dizertace).

Na stránkách dalších pastoračních oddělení litoměřického biskupství pak již zmínek o farních radách mnoho nenajdeme. Na stránkách Centra pro rodinu lze nalézt zmínku o farní radě na přihlášce na Manželská setkání,[404] kde je zájemcům doporučováno, aby se v případě potřeby obrátili se žádostí o finanční příspěvek „buďto na odborovou organizaci nebo odbor sociálních věcí, případně na Vašeho administrátora nebo farní radu“. Na stránkách Diecézního centra mládeže je kromě pár zmínek o farních radách v diskusích vyvěšen také již výše zmíněný dokument s podněty z fóra mládeže v Táboře.[405] Na stránkách Mezinárodního centra duchovní obnovy v Hejnicích,[406] Centra života mládeže Křižovatka v Příchovicích[407] a Diecézního katechetického centra[408] zmínky o farních radách či pastoračních radách farností nebyly v době našeho průzkumu zmínky žádné.

---

[399] Biskupství litoměřické, http://www.biskupstvi-ltm.cz, (19.9.2008).
[400] NÁRODNÍ FÓRUM MLÁDEŽE: Podněty z národního fóra mládeže, Biskupství litoměřické, http://www.biskupstvi-ltm.cz/document/akce/nfm.doc, (19.9.2008); srov. také Diecézní centrum mládeže Litoměřice, http://www.litomerice.signaly.cz/soubory/tabor.doc.
[401] Srov. oddíl 2.1 této dizertace, pozn. pod čarou č. 93.
[402] Diecézní pastorační centrum Litoměřice, http://www.pastoracni-ltm.cz, (19.9.2008).
[403] HRUŠKA: Pastorační proměny v současné době.
[404] Manželská setkání 2008, Centrum pro rodinu, http://www.centrumprorodinu.cz/MS/PokynyMS%202008.rtf, (19.9.2008).
[405] NÁRODNÍ FÓRUM MLÁDEŽE: Podněty z národního fóra mládeže, Diecézní centrum mládeže Litoměřice, http://www.litomerice.signaly.cz/soubory/tabor.doc, (19.9.2008).
[406] Mezinárodní centrum duchovní obnovy, http://www.mcdo.cz, (19.9.2008).
[407] Křižovatka Příchovice. Centrum života mládeže, http://www.krizovatka.signaly.cz, (19.9.2008).
[408] Diecézní katechetické centrum Litoměřice, http://www.katechet-ltm.webz.cz, (19.9.2008).

Biskupství královéhradecké

Podle průzkumného dotazníku se královéhradecký diecézní biskup tématu služby PRF, zvláště v tematickém roce o diecézi a farnosti, věnoval jak v promluvách, tak při vizitacích farností. Na stránkách královéhradeckého biskupství[409] lze navíc nalézt některé odkazy, které se zmiňují o farních radách či pastoračních radách farností, a to v souvislosti s texty ročních „diecézních pastoračních plánů", o nich se zmiňujeme v dalším oddíle. Kromě toho je zde několik dalších odkazů, např. zmínka o tom, že farní rady v Kanadě mají své „placené zaměstnance",[410] ustanovení, že povinně může biskup pastorační rady farností nařídit až po projednání v kněžské radě,[411] či komentář ke slovníkovému pojmu „Duchovní správce farnosti" pravící, že tomuto správci může kromě kaplanů pomáhat i „ekonomická a pastorační rada farnosti".[412]

Biskupství plzeňské

Na webových stránkách plzeňské diecéze[413] najdeme zmínek o farních radách či pastoračních radách farností poměrně hodně. Především jsou na těchto stránkách v sekci „Pastorační plánování" ke stažení dvě publikace určené k podpoře práce pastoračních rad farností,[414] kterými se budeme podrobněji zabývat později (srov. oddíl 1.4.3) a dvě odborné studie,[415] které nám již dříve posloužily jako podklad pro pochopení situace pastoračních rad v diecézi (srov. oddíl 2.1). Ve stejné sekci se pak nachází např. ještě několik text přednášky biskupa Radkovského a Petra Hrušky *Pastorační plánování v Plzeňské diecézi*[416] upozorňující na to, že „zakládání farních rad" bylo v roce 1996

---

[409] Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz, (19.9.2008).

[410] P. Petr Stejskal prý při jednom setkání popisoval situaci v kanadských farnostech takto: „Kněz se stará pouze o pastoraci, o účetnictví se starají placení členové farní rady." ŠPATENKOVÁ Kateřina: Cestovatelský VeMlad 11. 4. 2008, Královéhradecká diecéze, http://ikd.diecezehk.cz/clanek.php?claid=4262, (19.9.2008).

[411] Poradní orgány diecézního biskupa – poslání, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi/poradni_organy_diecezniho_biskupa/poslani, (19.9.2008).

[412] Slovníček pojmů, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/slovnik, (19.9.2008).

[413] Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz, (19.9.2008).

[414] Jde především o tyto brožury (anotované ve stejné formě jako na webu): Mark F. Fischer – Radím, radíš, radíme; Donal Harrington – Farní pastorační rady; Oddělení pro pastorační plánování diecéze Oakland – „Spolupracovníci na Božím díle"; Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/info_dokumenty_planovani.php, (19.9.2008).

[415] Srov. HRUŠKA: Od obrazu k ikoně. Deset let snah o pastorační strategii v plzeňské diecézi, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/hruska_od_obrazu_k_ikone.pdf, (19.9.2008); HRUŠKA Petr: Duch oživuje, nevhodné struktury zabíjejí. Pastorační situace v plzeňské diecézi na přelomu tisíciletí, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/hruska_duch_ozivuje.pdf, (19.9.2008), HRUŠKA: Duch oživuje, oddíly 3.2.4, 3.3.3 a 3.4.4, poznámky pod čarou č. 57, 106, 109, 110, 112, 113, 114, 118, 130, 137, 152. Srov. bližší prezentace obsahu těchto studií v části „Pastorační rady farností v plzeňské diecézi před rokem 2003„ v oddílu 2.1

[416] RADKOVSKÝ František, HRUŠKA Petr: Pastorační plánování v Plzeňské diecézi, in: DEMEL Zdeněk, SCHLEMMER Karl (ed.): Pronikavá změna pastorace, nebo sebezáchovný provoz? Být církví

označeno za jednu z pastoračních priorit v diecézi.[417] V sousední sekci ke stažení, zahrnující příspěvky z 1. pastorační konference konané 8. května 2002 v Plzni, pak najdeme některé další zajímavé odkazy k našemu tématu, o kterých jsme referovali již dříve (srov. oddíl 2.1).[418]

V diecézním Zpravodaji byla v říjnu 2005 uspořádána anketa[419] o zkušenostech „radních" s jejich pastorační radou. Zkušenosti tří respondentů byly vesměs kladné, PRF byly vnímány jako šance k zapojení se do života farnosti, ke společnému vytváření pastorační koncepce, k řešení provozních záležitostí a k vytváření společenství. Zaznělo zde však také volání po větší efektivnosti setkávání rady. V rámci seriálu autora této dizertace o základních rozměrech poslání farnosti nazvaném *Přemítání o farnosti*, který vycházel v diecézním Zpravodaji v roce 2006–2007, byl v díle nazvaném „Farní optika"[420] použit fiktivní příběh „ze schůze farní rady z Horní Dolní", na kterém autor ukazuje některé slabiny běžných jednání pastoračních rad a ve světle ostatních dílů tohoto seriálu navrhuje určité orientační body pro jejich odstranění.

2.2.5 Začlenění práce PRF do širších pastoračních struktur

Za jeden z hlavních nástrojů inspirace pro službu PRF, někdy i nástrojů koordinace či velmi úzké spolupráce s PRF po celé diecézi bývá považována diecézní pastorační rada (DPR), která někdy vzniká i za spolupráce pastoračních rad farností.[421] V našich podmínkách však DPR[422] v praxi funguje pouze v královéhradecké diecézi.[423] DPR této diecéze se podle zjištění našeho dotazníkového průzkumu pastoračními radami farností několikrát zabývala v rámci jednání o pastoračním plánu diecéze a na základě jejího doporučení musí PRF zařadit hlavní linie pastoračního plánu diecéze do vlastních pastoračních plánů farností. S „diecézními pastorační plány" (DPP) mají být „seznámeni

---

misionářským způsobem, Mezinárodní teologické sympozium, České Budějovice, 21. – 23. října 2004, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005, 61–89.

[417] Srov. Návrh pastorační strategie pro plzeňskou diecézi: Do textu otce biskupa zapracovány připomínky ze setkání dvaceti kněží diecéze v Železné Rudě 9. - 11. 12. 96 (pracovní nedatovaný text), vlastní archiv autora této dizertace. Viz prameny uvedené v pozn. pod čarou č. 365.

[418] Souhrn těchto textů byl použit pro pojednání „Pastorační rady farností v plzeňské diecézi před rokem 2003 v oddílu 2.1.

[419] Ptáme se… na Pastorační rady farností, Zpravodaj plzeňské diecéze 10 (2005), Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/STARE/zp0510.htm, (19.9.2008).

[420] Srov. HRUŠKA Petr: Farní optika, Zpravodaj plzeňské diecéze 5 (2006) 10–11, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/zp0605.pdf, (19.9.2008).

[421] Srov. oddíl P 2.2 a v něm komentovaný direktář pro pastýřskou službu biskupů *Ecclesiae imago* čl. 204.

[422] Ke stanovám diecézních pastoračních rad v našich diecézích srov. BUBLAN František: Naplňování apoštolátu laiků v pastoračních a ekonomických radách, SVOČ na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích z roku 2002, vedoucí práce Jiří Kašný (nepublikováno, k dispozici v archivu TF JU České budějovice), 18–24. Odtud také byly do následujících poznámek pod čarou přejaty bibliografické odkazy na příslušné stanovy; srov. BUBLAN: Naplňování apoštolátu laiků, 48.

[423] Stanovy pastorační rady královéhradecké diecéze ze dne 15.11.1999.

členové pastoračních rad farností i ostatní věřící, kteří mohou aktivně pomáhat v pastoraci“.[424] Tyto DPP ve svých praktických doporučeních častěji počítají s tím, že PRF je jedním ze subjektů, které naplňování DPP napomáhají.[425] V DPP pro rok 2006 se navíc v VI. oddílu o pastoraci dospělých doporučuje „zřizovat a podporovat pastorační rady farnosti, plánovat činnost na celý rok“.[426] S PRF počítají i stanovy Diecézního pastoračního fondu.[427]

V plzeňské diecézi byla DPR sice v roce 1994 založena[428] a v roce 2001 byly revidovány její stanovy,[429] ale velmi záhy poté se přestala scházet a tím po roce i formálně zanikla (naposled se sešla 13. 11. 2002).[430] Stejná situace je i v arcidiecézi pražské, kde sice DPR dle údaje ve stanovách vznikla v roce 1994,[431] ale v průzkumném dotazníku přišla odpověď, že v pražské arcidiecézi DPR nepracuje.

Podobně tomu bylo i s Diecézní Radou laiků,[432] která fungovala v královéhradecké diecézi od června 1999 do dubna 2001 pod vedením jejího sekretáře Jaromíra Matěny jako poradní orgán biskupa, vydala pět vlastních dokumentů,[433] za jeden z nejdůležitějších úkolů od svého vzniku považovala vznik farních pastoračních rad a pracovala i na přípravě jejich stanov.[434] Ve svém třetím dokumentu věnovaném problému překládání kněží[435] vyjadřuje

---

[424] Diecézní pastorační plán pro rok 2006. Téma roku: Písmo svaté, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/aktualne/dpp2006.doc, (19.9.2008), 2.

[425] Srov. např. Diecézní pastorační plán pro rok 2001, 3, 10, 22, nebo Diecézní pastorační plán pro rok 2002, 4, 29.

[426] Diecézní pastorační plán pro rok 2006, 30, odd. VI.

[427] Stanovy diecézního pastoračního fondu, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/sluzby/dpf-2st.php, (19.9.2008), odd. 4.2 odst. a) a odd. 4.3 odst. b); srov. také http://www.diecezehk.cz/texty/dpf-statut.doc.

[428] Srov. Stanovy diecézní pastorační rady Diecéze plzeňské ze dne 6. října 1994, ACEP 10 (1994).

[429] Srov. Stanovy diecézní pastorační rady Diecéze plzeňské ze dne 12. listopadu 2001, ACEP 12 (2001).

[430] „K Diecézní pastorační radě mám pouze poslední zápis, kdy se rada sešla a to bylo 13. 11. 2002.“ E-mail Růženy Smolkové (smolkova@bip.cz) Petr Hruškovi (spolufarar@farnostcheb.cz) ze dne 20. 4. 2009, uložen v osobním archivu autora.

[431] Srov. Stanovy arcidiecézní pastorační rady Arcidiecéze pražské ze dne 23. května 1994, (nepublikováno, uloženo v archivu pražského arcibiskupství).

[432] Odkazy na další stránky na internetu, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/odkazy/index.html, (23.9.2008).

[433] Vlastní texty a související dokumenty, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty, Dokumenty rady laiků, (23.9.2008).

[434] „Za jeden z nejdůležitějších úkolů dneška považujeme *vznik farních rad*, a chceme ho proto co nejvíce podporovat. V současnosti se dokončuje návrh stanov farních pastoračních rad, a bylo by vhodné, aby podle nich vzniklo co nejvíce farních rad i ve farnostech, kde dosud nejsou.“ Diecézní Rada laiků: Dokument rady laiků č. 1. Výzva diecézní Rady laiků, 19. června 1999, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_01.html, (23.9.2008). Srov. také Dokument rady laiků č. 2: Rada laiků se představuje, 1. prosince 1999, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_02.html, (23.9.2008), kde bylo jako jedno ze dvou nejdůležitějších témat navrženo téma „vznik ekonomických a pastoračních rad ve farnostech (podpora jejich vzniku, pomoc farním radám, možnost sdílení zkušeností, podpora)“. MATĚNA Jaromír: Rada laiků – jak dál (a zda vůbec)? Interní text Rady laiků ze 7. února 2001, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/rljakdal.html, (23.9.2008).

tato rada svůj názor, že vyslovovat se k přeložení kněze, jak je to také zakotveno ve stanovách pro práci farních rad v diecézi, je „jeden z nejdůležitějších úkolů pastorační rady farnosti“; proto je rada přesvědčena, že „je třeba dlouhodobě a cíleně klást velký důraz na podporu vzniku a dobrého fungování pastoračních rad farností“. S rolí pastoračních rad farností Rada laiků počítala na několika místech i ve svém posledním dokumentu věnovaném problému otevřenosti církve dnešnímu člověku.[436] Činnost rady se však víc a více utlumovala, a v dubnu 2001, však činnost Rady laiků skončila odchodem jejího sekretáře ze zaměstnání v církvi. Z běžně dostupných komentářů se zdá, že za ukončením její činnosti byly především spory o hlavní účel a celkovou koncepci práce rady mezi jejími členy a diecézním vedením.[437]

Z určitých náznaků v některých diecézích, např. na stránkách pražského arcibiskupství, lze však poslední dobou vypozorovat postupně sílící povědomí toho, že pastorační rady farností jsou běžnou součástí života a služby farnosti,[438] a to jak při pastoračním plánování služby ve farnostech,[439] tak také při konzultacích o strukturálních otázkách týkajících se větších celků.[440] Jak už bylo zmíněno, také pastorační rady v královéhradecké diecézi jsou např. vedeny k tomu, aby čerpali z Pastoračního plánu diecéze.[441]

---

[435] Dokument rady laiků č. 3. Překládání kněží, 16. února 200, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_03.html, (23.9.2008).

[436] Dokument rady laiků č. 5. Otevřenost církve současnému člověku, 14. června 2000, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_05.html, (23.9.2008).

[437] Někdejší sekretář rady Jaromír Matěna spatřuje důvody ukončení činnosti v tom, že podněty z vypracovaných dokumentů většinou zapadly a nerealizovaly se, že diecézní biskup nemá zájem se radit o závažných rozhodnutích v diecézi a nepředkládá témata, kde by rád slyšel názory a zkušenosti členů rady, Komise pro laiky při ČBK se úplně přestala scházet, ohlas lidí z farností není skoro žádný, úbytek členů rady na podkritický počet a biskupovo vyjádření se proti doplnění novými členy, nerealizovaný nápad spolupracovat s pastoračními radami farností a poskytovat jim zázemí či servis atd. Srov. MATĚNA Jaromír: Rada laiků – jak dál (a zda vůbec)? Interní text Rady laiků ze 7. února 2001, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/rljakdal.html, (23.9.2008). Srov. také MATĚNA Jaromír: Ohlédnutí po mém zaměstnání v církvi, 21. června 2001, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/ohlednut.html, (23.9.2008).

[438] Srov. např. slovo pomocného biskupa pražské arcidiecéze Karla Herbsta k zakončení plenárního sněmu: „Jeden z účastníků naší komise mi před odjezdem na sněm ještě poslal mail s prosbou, ať určitě učiníme výzvu k zakládání ekonomických a pastoračních rad farností. Proč ale připomínat něco, co by mělo být naprostou samozřejmostí? Pokud si některý pan farář tuto formu pomoci nepřeje, protože chce farnost vést po svém, šidí sebe i farnost. Jeden neudělá a nezařídí to, co dokáže řada pomocníků.“ HERBST, Karel: Sněm katolické církve skončil, ACAP 7-8 (2005), k dispozici na Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/snem-katolicke-cirkve-skoncil, (19.9.2008).

[439] Srov. např. slovo kardinála Vlka z června 2005 ke končícímu „pastoračnímu roku“, kde kromě jiného vyzývá kněze, aby ve spolupráci s pastoračními radami vytvářeli pastorační plány a zasílali je pro informaci generálnímu vikáři; srov. VLK Miloslav: Končí pastorační rok…, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/konci-pastoracni-rok, (19.9.2008).

[440] Srov. např. rozhovor s vikářem P. Josefem Pecinovským pro Zpravodaj pražské arcidiecéze, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/predstavujeme-vikariat-beroun, (19.9.2008).

[441] Srov. Informace královéhradecké diecéze 04 (2003).

2.2.6 Pojetí PRF zastávané v diecézních centrech

Nakonec alespoň stručně načrtněme obraz, který se odráží v odpovědích pracovníků diecézních pastoračních referátů či center na otázky po pozitivním ovoci práce PRF v jejich diecézích, po problémech, které jsou tam s PRF spojené, a po jejich osobních doporučeních pro další rozvoj PRF (v závorce jsou uváděny zkratky diecézí, odkud dané odpovědi přišly).

Za pozitivum fungování PRF považují vedoucí pastoračních referátů většiny českých diecézí prohloubení spolupráce a komunikace mezi kněžími a farníky, a tím i spoluzodpovědnosti všech za pastoraci ve farnosti (HK, LT, PL). Někteří vnímají za pozitivní i společné hledání cest v různých oblastech (LT, PL), pomoc faráři v konkrétních situacích (LT) či podporu rozvoje služeb ve farnosti, snazší zachování kontinuity pastorace ve farnosti, vzájemné doplnění se na základě jedinečných charismat a propojování různých aktivit ve farnosti (PL).

Problémy ve fungování PRF spatřují představitelé pastoračních referátů biskupství v rozdílnosti představ kněží a farníků o práci PRF (HK), v nedostatku času a přetíženosti angažovaných farníků (LT), v obtížnosti předávání kompetencí (LT), v předpokládaném zúžení chápání PRF jako „realizačního týmu farnosti“ nebo „sboru blízkých a věrných“ (PH), v absenci PRF při vytváření pastoračních plánů farností (PH), v pocitu zbytečnosti či nedůležitosti u členů PRF (nebo u farníků obecně tam, kde PRF není) vyvolaného postojem faráře nemajícím o spolupráci či konzultaci zájem (PL) či v malém informačním propojení mezi PRF a farností jako celkem (PL).

Za důležité označili představitelé pastoračních referátů biskupství především otázky týkající se cílů PRF, profilu PRF, vztahu či spolupráce faráře a PRF, vyváženosti mezi teoretickou a praktickou rovinou práce PRF, svěřování kompetencí, utváření PRF jako organizmu formovaného duchem evangelia a souvislosti práce PRF s celkovou pastorační situací a sebepojetím místní církve. Určitý zatím nevyužitý potenciál byl v jedné diecézi (PH) konstatován v oblasti setkávání vizitátorů s PRF při kanonických vizitacích.

2.2.7 Souhrn: Většinou velmi slabá podpora PRF z diecézních center

Z průzkumu webových stránek diecézí z oblasti našeho zájmu a na základě vlastního dotazníkového šetření lze konstatovat, že činnost PRF je v některých diecézích více či méně systematicky podporována a oceňována (PH, HK, což odpovídá i jejich velkému počtu v těchto diecézích), v jiných jsou PRF sice doporučovány formou diecézních stanov, ale víceméně ponechány svému osudu (LT) nebo podporovány jen „virtuálně“, skrze praktické příručky na webových stránkách biskupství (PL), v jiných pak sice rady existují,

ale spíše „na vlastní triko“ a bez jakéhokoli závazného právního rámce (ČB).[442] Formy podpory jsou sice nečetné a ne příliš systematické, ale poměrně rozmanité: od verbálního ocenění či povzbuzení od biskupa (PH, HK), přes určité pokusy o systematičtější formaci obecného vnímání PRF v diecézi či formaci pastoračních pracovníků včetně kněží (HK, méně pak PH), nabídku některých písemných materiálů (především PL) či začlenění práce PRF do širších pastoračních struktur (především HK, částečně i PH).

2.3 PRF V ČECHÁCH V KONTEXTU PARTIKULÁRNÍHO PRÁVA

Je možné konstatovat, že vydání stanov pro práci pastoračních rad farností v téměř všech diecézích (jedinou výjimkou je diecéze českobudějovická) bylo jedním z nejdůležitějších vlivů, které utvářely (a dodnes samozřejmě utvářejí) prostředí, ve kterém PRF v Čechách působí. Důležitost těchto stanov vyplývá ze skutečnosti, že na základě ustanovení Kodexu kanonického práva je na diecézním biskupovi, aby (po poradě s kněžskou radou) rozhodl, zda se pastorační rady mají ve farnostech zakládat jako povinné (srov. CIC, kán. 536 § 1) a zároveň právo předpokládá, že se tyto rady „řídí normami stanovenými diecézním biskupem“ (CIC, kán. 536 § 2). Pokud biskup tedy vydá „normy“ pro práci pastoračních rad farností v diecézi, stávají se tyto normy součástí partikulárního práva té které diecéze.

V této části prezentace výsledků našich výzkumných projektů se proto nyní budeme věnovat představení výsledků druhotného i vlastního dokumentárního výzkumu těchto stanov. Jako hlavní pramen nám zde posloužila diplomová práce Gabriely Vojáčkové z roku 2003, která v rámci první, historicko-teologické části své práce prezentuje výsledky svého vlastního srovnávacího dokumentárního výzkumu stanov všech diecézí v České republice a pátrá po původní společné předloze těchto stanov.[443] Výsledky převzaté z tohoto kvalitního, ale již pět let starého pramene pak byly aktualizovány na základě našeho vlastního dokumentárního výzkumu. Přesto, že oblastí našeho zájmu jsou diecéze české církevní provincie, v této části zohledníme i některé informace o stanovách diecézí provincie moravské, které tvoří důležitou součást kontextuálních vlivů na práci PRF v Čechách.

[442] Z českobudějovického biskupství přišla v reakci na prosbu o vyplnění dotazníku rada: „Pastorační práce je o něčem úplně jiném… co se nedá srovnat do žádných kolonek a dotazníků… Neztrácejte čas a energii zbytečnostmi a věnujte se tomu, co je naším pravým posláním…“

[443] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 13–30.

2.3.1 Stanovy PRF jednotlivých diecézí a historie jejich vzniku

V současné době (září 2008) existují platné stanovy pro práci PRF v šesti z osmi diecézí v České republice.[444] Byly vydávány postupně během šesti let od 1. listopadu 1995 do 1. listopadu 2001, a to v následujícím pořadí (s uvedenými zkratkami pro danou diecézi a rokem původního vydání: Plzeň (PL, 1995),[445] Olomouc (OL, 1997),[446] Ostrava-Opava (OO, 1997),[447] Hradec Králové (HK, 1999),[448] Praha (PH, 2000)[449] a Litoměřice (LT, 2001),[450] přičemž České Budějovice a Brno zatím stanovy pro PRF vydány nemají.[451] Níže uvádíme některé další podrobnosti o stanovách diecézí české církevní provincie. Některé z těchto stanov (např. v diecézích PL[452] či PH[453]) byly vydány na zkušební dobu a později, pouze s malými aktualizacemi, potvrzeny na dobu neurčitou.

---

[444] Seznam těchto stanov je by měl být k dispozici na webu Společnosti pro církevní právo, avšak není aktualizován srov. Stanovy rad ve farnostech a diecézích, Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/dokument.htm, (19.9.2008).

[445] Stanovy farních rad v Plzeňské diecézi. Vyhlášené 1. 11. 1995 diecézním biskupem Františkem Radkovským s platností od 1. ledna 1996. ACEP 10-11 (1995). K dispozici také na Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farrad.htm, (19.9.2008).

[446] Stanovy pastorační rady farnosti Arcidiecéze olomoucké. Schválené 1. 6. 1997 diecézním biskupem Janem Graubnerem.

[447] Stanovy pastorační rady farnosti Ostravsko-opavské diecéze. Schválené 1.9. 1997 diecézním biskupem Františkem Václavem Lobkowiczem.

[448] Stanovy pastorační rady farnosti Královéhradecké diecéze. Vyhlášené 15. 11. 1999 diecézním biskupem Dominikem Dukou na dobu neurčitou (NE: 1764/99); k dispozici na Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi_dokumenty/kancler_administrativni_odbor/texty/stanovy-past-rady.doc, (20.9.2008).

[449] Stanovy farních rad Arcidiecéze pražské, příloha ACAP 4 (2000), in: Společnost pro církevní právo, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/arcstan1.htm, (19.9.2008).

[450] Stanovy pastorační rady farnosti litoměřického biskupství. Vyhlášené 1. 5. 2001 biskupem Josefem Kouklem, (nepublikováno, k dispozici v archivu biskupství).

[451] Srov. přehledná tabulka in: VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 15. V Českých Budějovicích bylo možné dohledat jen vyjádření k farním radám v příloze k Acta Curie Episcopalis Bohemobudvicensis 12 (1990), v Brně se k farním radám vyjadřuje Acta curiae episcopalis brunensis 4 (1991), Pastorační středisko brněnské diecéze, http://www.biskupstvi.cz/pastorace/index.php?polozka=6, (20.9.2008).

[452] Stanovy PRF v plzeňské diecézy byly v roce 1995 vydány na dvouleté zkušební období s platností od 1. 1. 1996 a v roce 2000 byla po projednání s kněžskou radou (5. 12. 2000) platnost stanov v nezměněném znění potvrzena na dobu neurčitou. Srov. Platnost stanov pro farní rady plzeňské diecéze, Čj. 2264/2000, ACEP 1 (2001), č. 4. V roce 2005 diecézní biskup zadal tehdejšímu biskupskému vikáři pro pastoraci úkol stanovy revidovat a vyzval k zasílání komentářů k současným stanovám; srov. Ptáme se… na Pastorační rady farností, http://www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/STARE/zp0510.htm, (20.9.2008). Pokud je známo, žádná aktualizace zatím vydána nebyla.

[453] V pražské arcidiecézi byly stanovy v roce 2000 vydány na tříleté zkušební období. Pražský arcibiskup pak po projednání s kněžskou radou platnost těchto experimentálních stanov dne 4. března 2003 prodloužil o další rok a poté dekretem ze dne 29. června 2004 tyto stanovy potvrdil v mírně novelizované podobě. V lednu 2008 pak byly vydány stanovy nové. Srov. Stanovy pastoračních rad Arcidiecéze pražské. Vyhlášené 1. 4. 2000 arcibiskupem kardinálem Miloslavem Vlkem ad experimendum a mírně novelizované 29. 6. 2004; Stanovy pastoračních rad Arcidiecéze pražské. Vyhlášené 11. 1. 2008 arcibiskupem kardinálem Miloslavem Vlkem, č. j. 0179/2008; http://farnost.tvuj.net/download.php?id=31, (20.10. 2008). K tomu také srov. Prodloužení platnosti stanov ekonomických a farních rad, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/prodlouzeni-platnosti-stanov-ekonomickych-a-farnich-rad, (19.9.2008); Stanovy pastoračních rad a ekonomických rad farností, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/stanovy-pastoracnich-rad-a-ekonomickych-rad-farnosti, (19.9.2008).

Jak ve své srovnávací analýze zjistila Gabriela Vojáčková,[454] uvnitř uvedené šestice stanov „existuje jedna jediná předloha a to jsou stanovy plzeňské diecéze“ (vydané v roce 1995). Na základě dalšího vývoje pak podle podrobné a solidně argumentačně podložené Vojáčkové studie z této *společné předlohy* vznikly dvě od sebe mírně odlišné větve (přičemž samostatnou větev tvoří stanovy ostravsko-opavské, které již Vojáčková nezkoumala):

- *Větev A:* Stanovy olomoucké arcidiecéze (1997) a z nich vycházející stanovy královéhradecké diecéze (1999), které jsou až na jednu výjimku naprosto stejné.
- *Větev B:* Stanovy pražské arcidiecéze (2000) a z nich vycházející stanovy litoměřické diecéze (2001), které jsou opět naprosto shodné. Tato větev je především v oblasti kompetencí rady a předsedy zpřesněna vydáním poslední verze pražských stanov (2008).
- *Větev C:* Stanovy ostravsko-opavské diecéze (1997)[455] jsou pak od všech ostatních svojí formou, délkou i obsahem zcela odlišné, vykazujíce tak svůj vlastní jedinečný, od plzeňských stanov odlišný zdroj inspirace.

2.3.2 Stanovy PRF v plzeňské diecézi

Jak vyplývá z výše uvedeného, pro naše účely jsou nejdůležitější stanovy vydané v roce 1995 v plzeňské diecézi (kompletní text těchto stanov je přiložen jako příloha P 1).[456] Proto v tomto oddíle stručně shrneme jejich obsah a průběžně jej budeme reflektovat ve světle předchozích studií, abychom se pak mohli věnovat přehledu nejdůležitějších odchylek v ostatních stanovách.

Právo na zřízení pastorační rady farnosti

Ve své preambuli se *Stanovy farních rad v plzeňské diecézi* (dále „stanovy“)[457] odvolávají na plzeňského biskupa, který „po projednání s kněžskou radou“ rozhodl, že „každá římskokatolická farnost plzeňské diecéze má právo […] zřídit si ve smyslu kánonu 536 Kodexu kanonického práva a za podmínek specifikovaných ve stanovách pastorační radu“.

---

[454] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 15–19.

[455] Stanovy farních rad v Ostravsko-opavské diecézi. Schválené 1.9. 1997 diecézním biskupem Františkem Václavem Lobkowiczem. Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farradol.htm, (20.9.2008).

[456] Podle osobního svědectví byly podklady pro tyto stanovy vypracovány pod vedením jednoho z farářů plzeňské diecéze Jiřího Hájka pod dohledem dvou právníků (Dr. J. Kallistová a doc. J. R. Tretera), přičemž závěrečnou redakci dělal biskup František Radkovský. Osobní e-mail Jiřího Hájka (fara.stribro@seznam.cz) Petru Hruškovi (spolufarar@farnostcheb.cz) ze dne 27. října 2007; osobní archiv autora této dizertace.

[457] Terminologicky stanovy ve své preambuli bez dalšího vysvětlení upřesňují, že „tyto pastorační rady se dále budu nazývat farní rady“. Celý text je k dipspozici v příloze P 8.

Nejde zde však o využití možnosti, kterou CIC, kán. 536 § 1 dává diecéznímu biskupovi, aby nařídil, že pastorační rada má být zřízena „v každé farnosti“. Stanovy totiž říkají, že každá farnost má „právo“ (tedy ne „povinnost“) si zřídit pastorační radu (srov. příloha P 2.4.5). Odvoláním se na kán. 536 je tedy nejspíše vyjádřena skutečnost, že se tyto stanovy chápou jako ony „normy stanovené diecézním biskupem“, kterými se pastorační rady farností mají řídit podle CIC, kán. 536 § 2. Již ve svém právním odůvodnění jsou tedy tyto stanovy postavené na určitém selektivním použití kánonů CIC, pravděpodobně odůvodněném pastoračními důvody, které se snaží zohlednit specifičnost situace v různých farnostech.[458]

Pastorační rada sloužící k evangelizaci, oživení a povznesení

Účel založení je stanoven takto: „Farní rady mohou a mají být zřizovány jen za tím účelem, aby jejich činnost podporovala a vedla k účinné evangelizaci společnosti, duchovnímu oživení a povznesení farností a tím sloužila k větší slávě Boží.“ Takto se stanovy pravděpodobně snaží upřesnit poměrně vágní formulaci použitou v kodexu, že pastorační rady „napomáhají rozvoji pastorační činnosti“ (CIC, kán. 536 § 1).

Stanovy jsou pak členěny do deseti kapitol, které v paragrafovém členění celkem obsahují 39 paragrafů.

Farní rada jako poradní a pracovní orgán faráře

Hned v prvním paragrafu první části (Základní ustanovení) najdeme pro pochopení celého konceptu PRF zachyceného v těchto stanovách klíčovou charakteristiku farní rady jako „poradního a pracovního orgánu faráře“ (§ 1, odst. 1). Jen na základě tohoto paragrafu není zcela jasné, co přesně je myšleno oním „pracovním“ orgánem (srov. upřesnění v § 2), ale již z tohoto výrazu se zdá, že tyto stanovy již do svých základů pokládají stavební kámen, který se zatím v celém bohatém učení církve o pastoračních radách nevyskytoval. Jak jsme viděli dříve, spory se vedly mezi tím, zda PRF je „koordinační“ nebo „poradní“ orgán (srov. oddíl 1.2.2), ale koncept orgánu „pracovního“ se v dokumentech univerzální církve nevyskytuje nikde (i když jeho náznaky bylo možné vytušit již v reflexi situace PRF v Německu, srov. oddíl 1.3.1).

Další dva odstavce téhož paragrafu se pak snaží činnost farní rady podložit biblicky (Sk 4,32; Sk 1,8), právně (kán. 225), teologicky (všeobecné kněžství, podíl všech věřících na

[458] První paragraf Stanov je komentován rozsáhlou vysvětlující poznámkou, která se snaží rozvinout podmínky, za kterých je možné farní radu ustanovit. Hlavní a nezbytnou podmínkou je probuzené „vědomí společné odpovědnosti“, a to „jak ze strany věřících, tak ze strany kněží“. Poté, co bylo vyvětleno, co znamená „živé společenství“, jaké má charakteristiky a z čeho vyrůstá, na závěr této vysvětlující poznámky pak čteme: „Služba FR má vést ke koordinaci samostatných skupin a hnutí ve farnosti, aby nejen jednotlivá hnutí, ale celá farnost byla živá.“

učitelském, pastýřském a kněžském úřadu, spoluzodpovědnost za šíření poselství spásy a proměnu pozemského řádu), spirituálně (nezbytnost společné modlitby) a psychologicky (nezbytnost vzájemné důvěry, připravenosti ke spolupráci, vzájemnému naslouchání a porozumění).

Poradní, koordinační, zastupitelská a pastorační role farní rady

Druhý paragraf pak předkládá další část „základních ustanovení" a charakterizuje úkol farní rady takto: „Úkolem FR je spolu s farářem posuzovat otázky týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat. Na základě znalosti situace farnosti podílet se na vytváření pastoračního programu" (§ 2, odst. 1).

Zde se již poměrně jasně upřesňuje, co bylo v § 1 myšleno oním „poradním a pracovním" orgánem. Jestliže farní rada jakožto „poradní" orgán posuzuje otázky týkající se farnosti, radí se o nich, nalézá řešení a usnáší se na opatřeních", pak je nejspíše jakožto „pracovní" orgán také může „přímo realizovat". Jakožto orgán „koordinační" pak také může „poskytovat součinnost při jejich realizaci" (viz výše komentovaná „vysvětlující poznámka" podle níž má služba farní rady „vést ke koordinaci samostatných skupin a hnutí ve farnosti"). Postupně se zde tedy krystalizuje koncept stojící v pozadí těchto stanov: farní rada jakožto „poradní", „koordinační" a „pracovní" orgán, tedy něco mezi poradní skupinou, koordinačním grémiem a pastoračním týmem. Je vážnou otázkou, zda jsou všechny tyto role, vyžadující odlišné způsoby jednání i odlišná obdarování a schopnosti radních, skloubitelné v jedné skupině, která se např. oproti německému konceptu stala navíc ještě výkonným pastoračním týmem spolupracujícím s farářem nejen na přípravě či koordinaci, ale i na realizaci konkrétních pastoračních úkolů ve farnosti, a k tomu i zastupitelským orgánem, který má dokonce také zastupovat zájmy katolíků na veřejnosti.[459]

Poradní role rady je ovšem posílena v § 3, který určuje, na co má farní rada právo: vyslovovat názor na obsazení farnosti a při změnách v organizaci farnosti, při ustanovování služeb, plánování misií či duchovní obnovy, dostávat informace o ekonomické situaci a o

[459] Tento dojem se potvrdí při studiu druhé části druhého paragrafu, kde najdeme dlouhý seznam celkem sedmnácti bodů, o nichž je řečeno, že „zvláště náleží" k úkolům rady. Navíc se nám na základě některých z těchto úkolů koncept rozšíří o roli „zastupitelskou". Jestliže se totiž především v bodech c), e), f) odráží *poradenská či konzultační role* rady (vnímání situace, sledování vývoje, hledání účinné pomoci, přinášení podnětů a návrhů) a v bodech k), b), část g), f), p) *role koordinační* (přijímat odpovídající řešení, koordinovat vzdělávací činnost, podporovat spolky, sdružení i volné iniciativy a koordinovat jejich úkoly a služby, určit pořadí úkolů), přistupuje zde v bodech h), o) i *role zastupitelská* (zastupovat zájmy a potřeby katolíků na veřejnosti, zastupovat farní společenství v různch institucích) a nejvíce je pak v úkolech, především v bodech a), b), d), část f), část g), k) zastoupena *role pracovní či pastorační* (probouzet, prohlubovat, oživovat, získávat, připravovat, podporovat službu, spolupracovat s charitou, provádět opatření, posilovat, budovat ekumenickou spolupráci, hledat přístup k víře vzdáleným, informovat, spolupracovat při všech možných farních aktivitách).

vzniku a zániku společenství a organizací a podílet se na přípravě důležitých pastoračních kroků a na řešení důležitých otázek.[460]

Reprezentativní koncept složení farní rady

Druhá část stanov (Složení farní rady) se pak v § 4 drží „reprezentativního" konceptu členství v radě otevřeného (všem) ve farnosti řádně ustanoveným pastoračním pracovníkům; delegátům (všech) ve farnosti činných řeholí, církevních sdružení, uznaných hnutí, církevních zařízení, excurrendo spravovaných farností; členům voleným farním společenstvím a členům svobodně jmenovaným farářem (nesmí jich být více než volených). Takovýto koncept se snaží, aby v radě měly své „zástupce" všechny možné organizační složky církve přítomné ve farnosti, spolu s volenými a jmenovanými členy. Při vysokém počtu těchto „delegovaných" či „z funkce" přináležejících, zvláště v případě, že každý se pak v radě snaží „hájit své vlastní barvy" a není schopen vidět celek farnosti, pak může nastat vážný problém počtu pro funkčnost rady příliš vysokého. Zajímavé je také ustanovení, které by farní radě dávalo ekumenický rozměr, že členem rady má být zástupce „jiných církví". Lze však – i na základě interpunkce – předpokládat že to bude spíše tisková chyba.[461]

Následující § 5 pak připomíná, že předsedou farní rady je na základě církevního práva (CIC, kán. 519 a 536) vždy farář.

Další tři paragrafy se ve třetí části stanov (Volby do farní rady) věnují způsobu, jakým se vybírá ta část farní rady, která má být zvolena farním společenstvím. Je zde (§ 6) stanovena věková hranice a další podmínky volby (15 let a „příslušející do farnosti" pro aktivní volební právo, 18 let a „ochota plnit úkoly FR" pro pasivní volební právo), určeno funkční období rady (4 roky, první ustanovení na 2 roky) a popsán způsob voleb (§ 7 a 8). Problematický zde může být pojem „příslušející do farnosti" v případě farností s více „přespolními", kteří se však pravidelně zúčastňují farního života a služby. Navíc při chybějících přesnějších kritériích pro výběr radních lze vážně pochybovat, zda se takovýmto způsobem vzniklé farní radě pak bude také skutečně dařit plnit úkoly, které se od ní očekávají.

---

[460] Zde je připojena druhá vyvětlující poznámka povzbuzující k citlivosti pro vnímání místní situace v jejích nejrůznějších rozměrech („znát realitu a nebát se jí"), vedoucí k tomu, aby situace byla přijata „jako úkol" (s výpočtem všech možných úkolů v rámci farní pastorace) a vysvětlující pojem „pastorační program", na jehož vytváření se má farní rada podle § 2, odst 1 „podílet" (časový sled konkrétních akcí zaměřených na cíl uvedený v § 1, odst. 2 a 3).

[461] § 4 (c) „po jednom delegátu z řeholních společenství, církevních sdružení (např. Charity), uznaných hnutí a jiných církví; církevních zařízení (např. škol), příp. z farností, spravovaných excurrendo, které nemají vlastní farní radu (srov. § 12, odst. 3);"

Parlamentární způsob práce farní rady

Jestliže ustanovení v další části stanov (Ustavení farní rady) nejsou pro pochopení základního konceptu rady až tolik důležitá, část následující („Způsob práce rady“) přináší téma, které je, jak jsme viděli dříve, často diskutované jak v Německu, tak ve Spojených státech: téma konceptu konzultací ve farní radě. Stanovy se jednoznačně přiklánějí k pojetí „parlamentárnímu“, kdy se rozhoduje hlasováním za přesně daných pravidel (srov. § 17 až 19). Klíčovým je pak zde § 19, který stanoví pravidla pro řešení konfliktních názorů takto: „Při rovnosti hlasů, nebo nesouhlasí-li předseda s názorem většiny, odkládá se realizace do příštího zasedání, kdy se o věci jedná znovu. Nedojde-li opět k dohodě, je o záležitosti předsedou FR informován diecézní biskup, který o záležitosti rozhodne“ (§ 19). Jde zde tedy o určitou formu práva veta pro faráře, které se však realizuje ne tím, že farář prostě nějaký návrh farní rady nepřijme, ale tím, že je při farářově nesouhlasu věc předložena biskupovi. Zdá se, že zde autoři stanov předpokládají, že tato situace nebude příliš častá.

Další ustanovení (Farní výbor, Odborné komise a Farní shromáždění) přinášejí možnost ustanovení jakéhosi výkonného orgánu farní rady, který zajišťuje její vnitřní chod, případně specializovaných komisí, které se věnují specifickým oblastem a podávají radě zprávy. Tato možnost opět ukazuje na blízkost pojetí, které v „koordinační“ roli rady spatřuje jeden z jejích hlavních úkolů. Rada také jednou za rok organizuje „farní shromáždění“, které je jedním z nástrojů, kterým má rada posilovat společenství a spoluzodpovědnost za život farnosti.

Kontinuita rady a způsob zániku členství

Na závěr pak stanovy přinášejí ustanovení spojené s ukončením členství či zánikem rady jako celku (Zánik členství ve farní radě). Zde najdeme zajímavé ustanovení, které koresponduje i s našimi dřívějšími výklady ustanovení církevních dokumentů o situaci uprázdněného úřadu faráře.[462] V § 33 je zde řečeno, že v této situaci „mandát ostatních členů FR trvá“ a že nový farář „svolá FR do jednoho měsíce od nástupu služby“. Odchodem či úmrtím faráře tedy farní rada podle těchto stanov nezaniká, a tak může pomoci zajistit kontinuitu pastoračního směřování farnosti.

V § 34 je zde trochu vágní, případně i zneužitelné ustanovení, že farář může odvolat delegované, volené a jmenované členy rady „když způsob jejich jednání přináší farnímu společenství závažnou škodu nebo zmatek“ nebo „při ztrátě dobré pověsti u řádných a vážených farníků“. Navíc biskup podle § 37 může (bez udání důvodu) odvolat farní radu jako celek nebo její jednotlivé členy.

[462] Srov. pozn. pod čarou 1317 a související texty.

Souhrnné hodnocení

Z výše uvedeného vyplývá, že pastorační rada farnosti alias farní rada je podle stanov vydaných v plzeňské diecézi především akčním pastoračním týmem faráře s extrémně širokým rejstříkem úkolů v oblasti přímé farní pastorace a koordinace pastoračních aktivit dalších subjektů. Zároveň jí jsou přiřčeny poměrně velké pravomoci v oblasti spolurozhodování, kdy při neshodě s farářem se záležitost po druhém projednání musí řešit s biskupem. Způsob její práce je inspirován parlamentárním stylem a její složení je široce zastupitelsko-reprezentativní. Vůbec se zde neřeší rozdílné způsoby jednání, rozhodování a zodpovědnosti v závislosti na různých rolích (poradenská, koordinační) vyplývajících z různých konceptů farních rad v koncilních dekretech *Apostolicam actuositatem* a *Christus Dominus* (srov. přílohy P 1.1 až P 1.4 a související výklady). Je vážnou otázkou, zda takto koncipovaný orgán má vůbec nějakou šanci k životu. Předmětem dalšího studia proto bude, zda i ostatní diecéze z plzeňských stanov tento problematický základ převzaly nebo zda se jej nějakými úpravami snažily upravit.

2.3.3 Různé „vývojové větve“ stanov PRF v jednotlivých diecézích

Na základě podrobného srovnání plzeňské předlohy se stanovami olomoucké arcidiecéze („větev A“) a pražské arcidiecéze („větev B“) je možné kromě dalších drobných formálních detailů vysledovat následující, pro nás relevantní rozdíly.[463] Zcela samostatnou větev pak tvoří stanovy diecéze ostravsko-opavské („větev C“). Podrobné srovnání je prezentováno v příloze P 9.[464]

Větev A: Stanovy olomoucké a královéhradecké

Oproti plzeňským používají olomoucké stanovy v celém textu termín „pastorační rada farnosti“, který zde tedy není nahrazen zkráceným termínem „farní rada“ (pravděpodobně proto, že na Moravě je více zvykem používat termín „farní rady“ jak pro ekonomickou, tak pro pastorační radu farnosti). Věta o hlavním účelu zřizování pastoračních rad byla z preambule přesunuta do poznámek.[465] Kromě některých formulačních změn se pak v olomouckých stanovách vyskytují ne příliš závažné obsahové změny spíše praktického než koncepčního rázu (kromě vypuštění důležitého práva na informace o ekonomické situaci farnosti).[466]

---

[463] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 16–19.

[464] Tato příloho obsahuje srovnávací tabulku podle VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 24–26.

[465] Vojáčková zde omylem tvrdí: „Na úvod závěrečných poznámek se vyskytuje věta, která v předloze obsažena není.“ VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 17.

[466] V seznamu úkolů (§ 2) olomoucké stanovy kromě některých formulačních změn zcela vypouštějí úkol zastupovat farní společenství ve vikariátní radě či dalších institucích. V seznamu práv rady (§ 3) je

Královéhradecké stanovy jsou s olomouckými zcela totožné, až na malé změny v číslování a korekturu malého opomenutí.[467]

Větev B: Stanovy pražské a litoměřické

Původní verze pražských stanov z roku 2000 používá, stejně jako plzeňská předloha, termín „farní rady", přičemž pojem „pastorační rada" zůstává jen v preambuli (avšak v novelizaci z roku 2004 následují olomoucký příklad a začínají pak také všude používat termín „pastorační rada").[468] Pražské stanovy však vypouštějí mnohem více úkolů,[469] přičemž přidávají některé úkoly nové (včetně úkolu zvolit jednoho svého člena za člena ekonomické rady farnosti).[470]

Tím se v pražských stanovách značně redukuje široký rejstřík úkolů doporučených stanovami plzeňskými, přičemž jsou vypouštěny všechny úkoly „zastupitelské", téměř všechny úkoly „koordinační" (kromě koordinace vzdělávací činnosti ve farnosti) a hodně „pastoračních" (především ty, které se týkaly přímých aktivit či organizace akcí); z „poradních" úkolů se vypouští jen onen týkající se širší společnosti.

Ze seznamu práv (§ 3) sice není (jako je tomu u olomouckých stanov) vypuštěno právo na informace o ekonomické situaci farnosti, je však vypuštěno právo na to být informováni o vzniku a zániku společenství a organizací a přibylo právo na vyjádření se ke kandidátovi bohosloví. V poslední verzi pražských stanov z roku 2008 pak byla mírně omezena práva PRF ohledně vyjadřování se k personálním změnám ve farnosti.[471]

---

vypuštěno právo na informace o ekonomické situaci farnosti. Ve stati o složení rady (§ 4) olomoucké stanovy vypouštějí možnost, že do rady jsou jmenováni duchovní pověření nejen biskupem, ale take farářem, a také opravují onu tiskovou chybu o zástupci „jiných církví". Zcela je vypuštěna stať o průběhu voleb (§ 8), obsah zápisu (§ 20) je přesunut do poznámek a k příčinám zániku členství (§ 34) přibylo „odstěhování".

[467] Byla odstraněna chyba olomouckých stanov, které ve 2. bodě IV. části zapomněly původní plzeňské „farní rady" zaměnit za „pastorační rady".

[468] „Protože na loňskou výzvu k podání připomínek nepřišly žádné podněty, je text stanov totožný s textem stanov dosavadních, schválených ad experimentum dne 1. dubna 2000 (schválení prodlouženo 4. března 2003). Rozhodnutím arcibiskupa se však novelizuje název: Farní rada, který se mění na název Pastorační rada, aby byl v souladu s terminologií Kodexu kanonického práva." Stanovy pastoračních rad a ekonomických rad farností, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/stanovy-pastoracnich-rad-a-ekonomickych-rad-farnosti, (19.9.2008).

[469] Stejně jako olomoucké, i pražské vypouštějí první vysvětlující poznámku a ze seznamu úkolů (§ 2) vypouštějí body f) o promýšlení společenského vývoje, h) o zastupování zájmů katolíků na veřejnosti, i) o posilování odpovědnosti za misie, j) o ekumenické spolupráci, k) o podpoře a koordinaci sdružení a iniciativ, l) o hledání přístupu k lidem vzdáleným, o) o zastupování ve vikariátní radě, p) o určování pořadí úkolů, které je třeba plnit, q) o spolupráci při všech možných farních aktivitách.

[470] Přibyl úkol „podporovat vznik a rozvoj nových kněžských a řeholních povolání ve farnosti" (§ 2, čl. 2, písm. c), v úkolu „vidět zvláštní situaci *rodin a* různých skupin farního společenství a hledat účinnou pastorační a charitativní pomoc v jejich potřebách" bylo vloženo „rodin a" (§ 2, čl. 2, písm. f) a přibyl úkol „zvolit jednoho svého člena za člena ekonomické rady farnosti" (§ 2, čl. 2, písm. j). V poslední verzi stanov z roku 2008 přibyl úkol týkající se podpory povolání ke kněžství a řeholnímu životu.

[471] Ve stati o právech PRF bylo upřesněno, že PRF má právo „sdělit" (oproti původnímu „vyslovit") biskupovi svůj názor, „má-li dojít k ustanovení faráře (nikoli administrátora) v uprázdněné farnosti",

V pražských stanovách je oproti plzeňským nejprve zkráceno funkční období rady (§ 7) ze čtyř na dva roky (v případě prvního ustanovení ze dvou na jeden), ve verzi stanov z roku 2008 je však opět prodlouženo na pět let a přidáno několik dalších praktických upřesnění ohledně složení,[472] volebního řádu,[473] způsobu práce[474] a několika dalších oblastí jako je zánik členství apod.[475]

Litoměřické stanovy jsou kromě osobních údajů v preambuli totožné s pražskými z roku 2000.

Stanovy"větve B" (PH, LT) se tedy od „větve A" (OL, HK) i od plzeňské předlohy liší podstatným omezením škály úkolů rady, eliminováním role „zastupitelské" a téměř i role „koordinační", omezením role „pastorační" a soustředěním se především na roli „poradní". Nová verze pražských stanov z roku 2008 pak na jedné straně původní škálu působení PRF mírně omezuje (PRF se již např. nevyjadřuje k personálním změnám týkajících se administrátora či farních vikářů, ale jen faráře), avšak zároveň posiluje jak roli předsedy, tak roli členů rady (mohou sami žádat o hlasování a hrají důležitější roli při vizitacích), zavádí

---

oproti původnímu „má-li dojít k obsazení uprázdněné farnosti nebo k jiným personálním změnám, které se týkají duchovních působících ve farnosti" (§ 3, písm. a).

[472] Ve stati o složení PRF bylo upřesněno, že jde o zástupce „katolických" církevních sdružení podle kán. 312 a 313 CIC, „které jsou ustanoveny ve farnosti", a o zástupce „církevní autoritou" uznaných hnutí (srov. § 4, písm. c).

[473] Ve „Volebním řádu" bylo změněno funkční období PRF z původních 2 na nynějších 5 let (srov. § 7, písm. a) a doplněno, že farář musí jednotlivé instituce ve farnosti o jmenování jejich delegátů do PRF požádat „písemně" (srov. (§ 7, písm. b). Podobně i v rámci stati o průběhu voleb je doplněno, že volební komise oznámí zvoleným kandidátům výsledky voleb „písemně" (srov. § 8, písm. d) a že se má protokol o konání voleb uložit do archívu farnosti (srov. § 8, písm. h).

[474] Ve stati o způsobu práce PRF je zrušena možnost, aby předseda přenesl povinnost svolávat a řídit setkání rady na místopředsedu „trvale", přičemž je zachována možnost přenést tuto povinnost „pro jednotlivý případ" (§ 14). V témže paragrafu je také doplněno ustanovení, že „zasedání a jednání nesvolaná předsedou, či svolaná bez jeho pověření, anebo jím dodatečně neschválená, jsou tím samým neplatná" (§ 14). Zápisy musí být podle nových stanov k platnosti „podepsány předsedou" (§ 15). Je zde zařazen zcela nový paragraf týkající se situace po odchodu faráře či administrátora z farnosti či situace, kdy je faráři bráněno ve výkonu služby: „Při uvolnění farnosti, nebo je-li faráři bráněno ve výkonu služby (srov. kán. 539), a není-li dosud postaráno o farnost v souladu s kán. 539 CIC, ani nepřevzal řízení farnosti nikdo prozatímně v souladu s ustanovením kán. 541 CIC, vyrozumí místopředseda ordináře o nastalé situaci. Zároveň mu přísluší po tu dobu svolávat a řídit právoplatně činnost PR, pokud ordinář nerozhodne jinak" (§ 16). Z původních 4x do roka na nynějších 2x do roka se zmenšil nejmenší možný počet pravidelných zasedání a program připojený k pozvánce na zasedání musí být „podepsán předsedou" (srov. § 17, čl. 1) a předseda je nyní povinen svolat zasedání rady nejen „pokud jej o to požádá minimálně 1/3 členů PR", ale také alespoň „polovina členů ekonomické rady farnosti" (§ 17, čl. 2). Předsedající dá nyní hlasovat nejen „je-li sporné, jaký názor má většina", ale také „požádá-li o hlasování ve věci některý člen PR" (§ 19, čl. 2). Při vizitaci je nově zmíněno, že vizitátor má vyslechnout nejen PRF jako celek, ale také její jednotlivé členy, a to „je-li třeba i v soukromém rozhovoru", PRF se podílí nejen na sestavení vizitační zprávy, ale také „na přípravě vizitace" a nově je také stanoveno, že „po skončení vizitace předseda seznámí PR s obsahem a závěry vizitační zprávy a PR je řádně projedná na svém zasedání" (§ 24).

[475] V nových stanovách je zcela a bez náhrady vypuštěna původní stať VIII. nazvaná „Farní shromáždění" (původní § 29 – 32). Ve stati o zániku členství v PRF je přidán dovětek, že „řádně zvolenou PR nemůže farář bez závažného důvodu a souhlasu ordináře rozpustit před uplynutím mandátu PR" (§ 30, čl. 3). Pokud farář ze závažných, ve stanová specifikovaných důvodů odvolá některého ze členů PRF, musí „o tomto kroku a o jeho důvodech" farář „informovat ordináře" a „proti tomuto rozhodnutí faráře se dotyčný může odvolat k ordináři" (§ 31, čl. 1, písm. b).

nové stabilizační prvky v případě nepřítomnosti či nefunkčnosti předsedy (činnost rady při neobsazené farnosti a ochrana před svévolným rozpuštěním rady či odvoláváním členů) a více zvýrazňuje roli ekonomické rady farnosti.

Větev C: Stanovy ostravsko-opavské

Ačkoli ostravsko-opavská diecéze nepatří do okruhu našeho zájmu, kvůli porovnání zde alespoň krátce charakterizujeme obsah jejích stanov pro PRF, které očividně nepocházejí ze stejného zdroje jako stanovy diecézí ostatních a představují podstatně odlišný a svébytný koncept práce těchto rad.[476]

Ostravsko-opavské stanovy jsou oproti ostatním mnohem kratší (rozčleněné do 7 kánonů). Podobně jako v případě ostatních diecézí, ani zde pastorační rady v diecézi nejsou nařízené, ale v preambuli je obsaženo „právo" PRF zřídit. Používá se zde termín „pastorační rada farnosti". Pastorační rada je zde chápána jako „společenství farníků", které „pomáhá knězi".[477] Tímto je pastorační radě nejen přisouzena v podstatě pouze role „pastorační", ale ta je navíc ještě nasměrována, i když ne výlučně, především do oblasti technicko-správcovské. Tomuto akčnímu pojetí rady také odpovídá její složení, přičemž členy rady jsou kromě kněží a jáhnů také ti věřící, kteří se „podílejí na pastorační péči ve farnosti určitou službou". Další se pak mohou stát členy rady na základě různých, ne přesně stanovených procesů.[478] Podle způsobu složení rady se zdá, že v ostravsko-opavské diecézi pastorační radě jednoznačně přisuzují roli výkonného pastoračního týmu spíše než jakoukoli jinou.[479]

Na první pohled je jasné, že na rozdíl od stanov ostatních českých i moravských diecézi, částečně (i když ne příliš specifikovaně) inklinujících ke koordinační a zastupitelské roli farní rady a k parlamentárnímu modelu běžnému především v Německu, stanovy ostravsko-opavské zvolily spíše model farářova pastoračně-opravářského týmu, který může vznikat a proměňovat se velmi spontánně, podle momentálních potřeb.

---

[476] Srov. Stanovy farních rad v Ostravsko-opavské diecézi. Schválené 1.9. 1997 diecézním biskupem Františkem Václavem Lobkowiczem. Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farradol.htm, (20.9.2008).

[477] Srov. tamtéž, § 2.

[478] Podle § 1 kánonu 2 těcht stanov jsou členy rady kromě všech kněží a jáhnů ustanovených ve farnosti také věřící, „kteří se podílejí na pastorační péči ve farnosti určitou službou, jako katecheté, animátoři skupin mládeže a jednotlivých společenství ve farnosti, akolyté a jiní." K nim pak přistupují „další farníci buď na základě jejich dobrovolné aktivity ve farnosti, nebo zvolení ve farním shromáždění, jmenovaní farářem, určení kombinací těchto kritérií nebo i jiným způsobem, který se jeví v podmínkách dané farnosti jako nejvhodnější".

[479] Tomu odpovídá i další ustanovení téhož kánonu, že počet členů pastorační rady „může být podle aktuální potřeby a zájmu farníků o spolupráci ve farnosti kdykoli rozšířen" (§ 2).

2.3.4 Původ stanov PRF plzeňské diecéze a jejich srovnání s předlohou

Jestliže se plzeňské stanovy staly základní předlohou pro téměř všechny ostatní diecéze v České republice, je třeba si položit otázku, z jakých inspiračních pramenů čerpaly či podle jakých předloh byly vypracovány tyto stanovy. Gabriela Vojáčková ve své již dříve zmiňované srovnávací studii[480] na základě srovnání struktury a obsahu těchto stanov s dokumentem Würzburgské synody *Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche* (Räte und Verbände)[481] dochází k závěru, že „stanovy plzeňské diecéze s jistotou čerpaly z některých stanov pocházejících ze Spolkové republiky Německo, protože není zcela možné, aby někdo vytvořil text, který se téměř až na pár vsuvek, textových odchylek a přidání shodoval s textem jiným, což se v našem případě týká především úkolů PR farností“.[482] Pro podrobnou srovnávací tabulku srov. přílohu P 9.

Srovnání úkolů PRF v plzeňských stanovách s předlohou

Uvedená shoda je vidět především na faktické totožnosti 16 úkolů farních rad, které vypočítává dokument *Räte und Verbände,*[483] se šestnácti úkoly, které, jen s minimálními změnami, vypočítávají plzeňské stanovy (§ 2, odst. 1 a 2; § 3, písm. a). Některé z těchto změn jsou víceméně formálního charakteru nebo motivované přizpůsobením se strukturám v českých diecézích, ale jiné jsou i přes jejich případnou nenápadnost velmi důležité. Např. z plzeňských stanov (§ 2, odst. 1) bylo vypuštěno slovíčko „všechny“, které se nachází v bodu a) německého dokumentu, kde pravděpodobně šlo o obecné pravidlo kompetence farní rady skutečně ke „všem“ otázkám týkajícím se farnosti.[484] Toto vypuštění v plzeňských stanovách s sebou přineslo jistou pochybnost, které otázky do kompetence PRF spadají a které ne.

Další důležitou změnou je dodatek německého textu v bodu a), kde se mluví o tom, že se farní rada může starat o provedení opatření, na kterých se rada usnesla, „pokud nelze nikoho jiného pověřit“. Vypuštěním tohoto dodatku v plzeňských stanovách (srov. § 2, odst. 1) byl do jejich základu vložen mnohem větší důraz na „pastoračně-výkonnou“ roli rady. To se pak odráží i dále, např. v bodě g) německé předlohy, podle které má farní rada v oblasti společenského vývoje „přijímat odpovídající opatření“, zatímco plzeňské stanovy tam navíc dodávají „… a provádět je“. Navíc zatímco v bodě h) německá předloha střízlivě ukládá

---

[480] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 21–23.
[481] Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche. Beschluß, Die Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland (1971–1975), http://www.dbk.de/schriften/synode/Dateien/Synode_in_Teilen/16_Sendung.pdf, (22.4.2007).
[482] VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 21.
[483] Srov. Räte III 1.2a-p.
[484] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 22.

farní radě „zastupovat zájmy katolíků na veřejnosti“, plzeňské stanovy úkol uvedený pod stejným písmenem téměř až nepochopitelně rozšiřují na zastupování „potřeb katolíků, křesťanů případně i ostatních spoluobčanů na veřejnosti“.

Nakonec jsou pro nás zajímavé čtyři úkoly, které se v plzeňských stanovách oproti dokumentu *Räte und Verbände* objevují navíc. Jde o písmena g) o koordinaci či provádění vzdělávací činnosti, n) o posilování vědomí společenství skrze společné úkoly a akce, p) o určování pořadí úkolů v návaznosti na pastorační program diecéze a q) o spolupráci při provádění mnoha farních aktivit jako jsou lidové misie apod. Ani tyto body však nebudou vlastní tvorbou, protože, jak objevila Vojáčková, se všechny tyto čtyři body objevují téměř v plném znění v tehdy platných stanovách řezenské diecéze.[485]

Lze tedy konstatovat, že základní úkoly PRF byly do plzeňských stanov téměř doslovně převzaté z některých stanov ve Spolkové republice Německo, velmi pravděpodobně ze stanov řezenské diecéze z roku 1993.[486] Změny, které zde byly kromě některých formálních úprav učiněny, však posouvají plzeňský koncept více směrem k PRF jakožto výkonnému pastoračnímu týmu.

Srovnání struktury PRF a jejich kompetencí v plzeňských stanovách s předlohou

Teprve v oblasti struktury a kompetencí PRF se zdá, že plzeňské stanovy šly oproti německé předloze více svojí vlastní cestou. Základní diference jsou především v následujících ustanoveních:[487]

- Zatímco podle *Räte und Verbände* je zavedení farních rad ve všech farnostech povinné, v plzeňských stanovách (a poté i ve všech ostatních) je jejich zavedení doporučené.
- Zatímco v německých diecézích řídících se konceptem z *Räte und Verbände* je zaručeno, že 2/3 členů farní rady si volí farnost, v plzeňských stanovách (a poté i v ostatních) není s přihlédnutím k delegovaným členům a členům na základě svého úřadu zaručena ani polovina farností volených členů farní rady.
- Zatímco v německých diecézích řídících se konceptem z *Räte und Verbände* nemá být pokud možno předsedajícím farář, v plzeňských stanovách (a poté i v ostatních) to je naopak, s odvoláním na kán. 519 a 536 CIC, vždy farář.

---

[485] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 23. V řezenské diecézi byly do dnešního dne schváleno pět podob stanov (z let 1971, 1978, 1993, 2003, 2008), přičemž první ještě před Würzburskou synodou. Na první čtyři vydání těchto stanov upozorňuje VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 30, pozn. pod čarou č. 26.

[486] Satzung für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg. Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 12. listopad 1993, Nr. 12. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 30, pozn. pod čarou č. 27, uvádí odkazy na stanovy z Passau, Würzburg, Augsburg a München-Freising.

[487] Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 27.

- Zatímco v německých diecézích řídících se konceptem z *Räte und Verbände* musí farář při svém případném nesouhlasu s usnesením rady deklarovat důvody tohoto nesouhlasu, v plzeňských stanovách (a poté i v ostatních) toto předepsáno není.
- Zatímco v německých diecézích řídících se konceptem z *Räte und Verbände* při nesouhlasu faráře s usnesením rady ani po druhém projednání se záležitost řeší rozhodčím orgánem, který má být za tímto účelem ustanoven, v plzeňských stanovách (a poté i v ostatních) je záležitost v takovéto situaci předložena k rozhodnutí biskupovi.

Z toho opět vyplývá, jak jsme již poznamenali dříve, že stanovy plzeňské diecéze a skrze ně pak i stanovy ostatních diecézí sice z německého konceptu farních rad přejaly celou širokou škálu jejich úkolů, avšak nepřejaly z něj základní strukturální a kompetenční charakter těchto rad jakožto jednoho subjektu s dvojí identitou (poradní orgán faráře a koordinační orgán laického apoštolátu), z toho plynoucím dvojím druhem kompetencí a tomu odpovídajícími dvěma způsoby práce (srov. výklad této „dvoukolejnosti“ zakotvené partikulárním právem v německých farních radách v oddíle 1.3.1). Tím se znovu potvrzuje vážná otázka, zda je možné takto širokou škálu úkolů zvládnout bez příslušného strukturálního a kompetenčního instrumentáře.

2.3.5 Souhrn: Rozporuplný vliv partikulárního práva na práci PRF v Čechách

Podrobným druhotným i vlastním dokumentárním výzkumem jsme v této části došli k závěru, že partikulární právo většiny diecézí v české církevní provincii je v oblasti stanov pro práci PRF téměř shodné (kromě českobudějovické, která žádné stanov vydány nemá). Navíc je jisté, že jako společný pramen pro tyto diecéze sloužily stanovy diecéze plzeňské vydané v roce 1995, které zas za svoji předlohu měly stanovy některé z německých diecézí, s velkou pravděpodobností stanovy diecéze Regensburg v jejich vydání z roku 1993. Plzeňské stanovy (a tím zprostředkovaně i stanovy ostatních diecézí) z tohoto německého pramene sice převzaly celý široký rejstřík úkolů farní rady, mírně ještě rozšířený o důraz na farní radu jakožto „pracovní“ či „pastoračně-výkonný“ tým, avšak jemné rozlišování německého partikulárního práva o farních radách jakožto orgánech zahrnujících dvě pracovní identity a způsoby jednání podle příslušné oblasti jednání již nepřevzaly.

Takto se sice na jedné straně naše partikulární právo vyhnulo těžko řešitelné otázce po způsobu rozlišování těchto dvou oblastí (srov. příslušné části v oddílu 1.3.1 o vývoji této otázky v Německu), avšak zároveň bylo zatíženo ohromnou šíří očekávání a velikým množstvím úkolů, jejichž plnění se od farních rad očekává, aniž by jim k tomu byly

nabídnuté vhodné nástroje. Tímto se nejen potvrzuje naše domněnka, že diecézní stanovy budou nejspíše působit jako jeden z klíčových kontextuálních vlivů na práci PRF, ale tato domněnka se i dále specifikuje: podoba stanov PRF, která je v české církevní obecně používána, zasévá do již tak náročného kontextu vzniku a práce PRF další nedobré semeno v podobě velmi vágního a nevyjasněného konceptu fungování PRF jako takových.

V následující části se nyní podívejme, zda s touto situací pomohl nějakým směrem pohnout Plenární sněm katolické církve v České republice.

2.4 PRF V ČECHÁCH VE SVĚTLE PLENÁRNÍHO SNĚMU

„Celý průběh sněmovního procesu i vlastního sněmu byl pro nás velkým uvedením do plnější realizace synodality v naší církvi.“[488]

Tato slova, která můžeme číst v závěrečném dokumentu Plenárního sněmu katolické církve v České republice, se mohou stát jakýmsi mottem pro následující prezentaci našeho vlastního dokumentárního výzkumu tématu pastoračních rad farností v tomto sněmovním procesu. Od tohoto výzkumu očekáváme, že nám poskytne další částečné odpovědi na otázku, do jaké míry a jakým způsobem lze práci pastoračních rad farností v české církevní provincii považovat za realizaci synodality v pastorační praxi.

Po představení metod dokumentárního výzkumu a analýzy dat (2.4.1) se nejprve seznámíme s vývojem tématu PRF v práci sněmovních kroužků (2.4.2) a v ostatních příspěvcích ke sněmu (2.4.3). Poté se podíváme, jak se naše téma odrazilo v příspěvcích delegátů a pracovních tematických skupin na vlastních sněmovních zasedáních (2.4.4) a jakým způsobem se „vtělovalo“ do přípravných sněmovních dokumentů (2.4.5), tak do dokumentu závěrečného (2.4.6). Na závěr nabídneme souhrnný náčrt obrazu pastoračních rad farnosti v závěrečném dokumentu sněmu a v celém sněmovním procesu (2.4.7).

2.4.1 Základní otázka a rozsah dokumentárního výzkumu

Základní výzkumná otázka pro výzkum pramenů souvisejících s Plenárním sněmem katolické církve v České republice (dále „plenární sněm“ nebo „sněm“) zněla:

„Jaký obraz pastoračních rad farností se otiskl do závěrečného dokumentu sněmu a jak se tento obraz postupně profiloval v jeho průběhu a během jeho přípravy?“

Rozsah výzkumu byl určen souborem dokumentů, které byly (z velké většiny) k dispozici na oficiálních webových stránkách plenárního sněmu v srpnu 2008, kdy byl dokumentární výzkum realizován. Tyto dokumenty zrcadlí celý sněmovní proces, od

[488] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, čl. 367.

vyhlášení sněmu českými a moravskými biskupy 5. července 1997 až do vydání závěrečného sněmovního dokumentu v roce 2007.

Celá následující reflexe tématu PRF ve sněmovním procesu navazuje na předchozí vrstvy analýzy dat získaných vlastním dokumentárním výzkumem, které jsou prezentované v přílohách P 10 (primární analýza) a P 11 (sekundární analýza), kde také lze nalézt podrobnější podklady zde uvedených reflexí a další související podrobnosti a odkazy na relevantní prameny. Podrobnosti o výzkumných metodách i historickém kontextu sněmu lze nalézt v příloze P 10.1.

2.4.2 PRF a sněmovní kroužky v letech 1999 – 2002

Sněmovní kroužky se formálně scházely v letech 1999 – 2002 a z jejich práce je k dispozici celkem 5562 zápisů z přibližně 250 kroužků.

Již první rok práce sněmovních kroužků (1999) bylo téma pastoračních či farních rad v mnohých zápisech z kroužků bylo zřetelně přítomné (84 podchycených výskytů),[489] a to i přesto, že vlastní „Materiál pro sněmovní kroužky“ určený na rok 1999 žádnou přímou zmínku o pastoračních radách farností ani farních radách neobsahoval.[490] Ve zkoumaných analýzách a zápisech z tohoto roku převažovalo pojetí pastorační rady jako *pastoračního týmu* pomáhajícího faráři s pastorací ve farnosti, ale viděly v nich také určitou *záruku kontinuity* ve farnosti, nástroj *reprezentování církve* navenek, *výraz spoluzodpovědnosti* za společné poslání či způsob *prohlubování komunikace* ve farnosti. Zároveň je častěji vyjadřováno zklamání z neexistence PRF ve farnosti či z toho, že PRF neplní funkci nabídky prostoru k partnerskému dialogu ve farnosti. Ozývá se volání jak po *zakládání nových* PRF, tak po některých *systémových změnách* (posílení způsobu podílení se PRF na rozhodování ve farnosti) nebo ohledně *způsobu jejich fungování* (doporučování, ale i kritika demokratických mechanismů).[491]

---

[489] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 1999 vyskytuje 69x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 15x; srov. Tabulka 3 na str. 571.

[490] Materiál pro sněmovní kroužky, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 1999, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Olomouci 8. 12. 1998, http://snem.cirkev.cz/download/Material-pro-snemovni-krouzky-1999.doc, (27.8.2008).

[491] Celkově tyto důrazy prvního roku práce sněmovních kroužků dobře shrnuje jedna ze souhrnných analýz, které jsou k dispozici: „Při pohledu na souhrn odpovědí vyvstává důrazně touha laiků po výraznějším zapojení do života církve, po vložení důvěry a z toho vyplývající odpovědnosti za činnosti konané v církvi. V první řadě jde o nabídku ze strany laiků, nabízejí své ‚hřivny‘, svůj čas a schopnosti. Mají touhu více se zapojit, nabízejí pomoc nejen ve farních a pastoračních radách, nejen jako lektoři a akolyti, ale také jako partneři, kteří ‘zasvěcují Bohu svět‘ a chtějí nést svůj díl odpovědnosti. Naproti tomu od kněží žádají větší otevřenost vůči nim, více důvěry a z toho plynoucí svěřování úkolů, koordinaci farnosti. Ne opravy kostelů, ale duchovní vedení, více času na svátost smíření, práci s mládeží a vzdělávání věřících ve víře. Od biskupů pak podporu laických aktivit, komunikaci s farnostmi a formaci kněží ve své diecézi.” Stručná analýza roku 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Strucna_analyza_1999.htm, (27.8.2008).

Druhý rok práce sněmovních kroužků (2000) byl na zmínky o pastoračních či farních radách nejbohatší (celkem 190 podchycených výskytů), což bylo pravděpodobně způsobeno i tím, že pracovní sešit „O církvi“ se v diskusních otázkách na pastorační rady ve farnostech přímo dotazoval nebo je zmiňoval.[492] Co se týče role a poslání PRF, v tomto roce jsou, kromě funkcí zmíněných již v roce předchozím, PRF vnímány také jako *nástroje konstruktivní kritiky*, jako *prostředek komunikace s biskupem* či jako *znamení živé církve*. Opět jsou kriticky vnímána některá systémová ustanovení (demokratičnost). K tématu PRF se vyjadřovalo i hodně kroužků, v jejichž farnosti PRF neexistuje, funguje jen formálně nebo nějakým defektním způsobem, přičemž klíčovou se zde často jeví postava faráře. Pokud jsou prezentovány pozitivní zkušenosti, jde téměř vždy o zkušenost s praktickou spoluprací v pastoraci v nejrůznějších konkrétních oblastech (PRF jako pastorační tým nebo skupina farářových pomocníků). Nejčastější pozitivní komentáře k práci PRF coby prostoru spoluzodpovědnosti v církvi (stmelování farností, prostor pro dialog, správa financí) se objevily z královéhradecké a pražské diecéze. Opakovaně se objevuje volání po hlubším vzdělání a praktické formaci jak farářů, tak členů PRF.[493]

Třetí rok práce sněmovních kroužků (2001) přinesl v počtu zmínek o pastoračních či farních radách rapidní pokles (celkem 31 podchycených výskytů), a to i přesto, že pracovní sešit na tento rok „Církev a svět“ se o pastoračních radách farností i tentokrát zmiňuje (i když jen okrajově).[494] Je zřejmé, že PRF se pro působení církve v širší společnosti nepovažují za tak důležité jako pro její vnitřní život, avšak i zde bylo nakonec možné nalézt poměrně značný počet zmínek o farních či pastoračních radách ve vztahu k poslání církve v dnešním světě (PRF jako *nástroj pastorace rodin, potřebných a nemocných*, orgán *spoluzodpovědnosti za finanční zabezpečení* v pastoraci profesionálně činných farníků, jeden

---

[492] O církvi, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2000, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze 13. 12. 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2000.htm, (27.8.2008); srov. otázka 3.1.5 a 4.1.10.

[493] Tento sumář pohledů na PRF z práce sněmovních kroužků v roce 2000 shrňme opět velmi ilustrativním citátem s jedné ze souhrnných analýz: „Po koncilu došlo k velké změně v sebepojetí Církve a ruku v ruce s tím v chápání úlohy ne-kleriků neboli laiků. […] V praktické rovině jsou však změny mnohem pomalejší, spíš převažují staré stereotypy ve vzájemném poměru laiků a kleriků, a to z obou stran. Ze strany laiků z pohodlnosti, ze strany kleriků z pocitu ohrožených ‚pozic'. Bude ještě dlouho trvat, než se v české církvi změní mentalita nadřízenosti a podřízenosti, než pod pojmem Církev budeme všichni myslet celý Boží lid a nejen hierarchii - ale nejen myslet: než takovou skutečnost budeme žít.“ MATĚNA Jaromír: Ze zápisů sněmovních kroužků. Všeobecné kněžství a poslání laiků v církvi, in: Informace královéhradecké diecéze 11 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-11.htm, (27.8.2008). Srov. také Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi“. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

[494] Srov. „Církev a svět“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2001, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2001.htm, (27.8.2008), úvod k 6. kapitole („Média“). Pastorační rady se zde chápou jako jeden z nástrojů podpory „toku informací a názorů“ mezi „církevními autoritami v každé rovině i mezi katolickými institucemi a věřícími“.

z nástrojů *působení církve na kulturu*, nástroj *misie na základě pohostinnosti*). Prvotně je však PRF chápána spíše jako nástroj vnitrocírkevní.[495]

I během posledního roku práce sněmovních kroužků (2002) se téma farní či pastorační rady objevilo, i když ještě méně častěji než rok předchozí (celkem 14 podchycených výskytů). A to i přesto, že ani pracovní materiál „Bible“,[496] ani pracovní materiál „Liturgie“,[497] se o pastoračních či farních radách nezmiňuje. Avšak stále se i tento rok našly kroužky, které s pastorační radou počítají nejen jako s *pracovní liturgickou skupinou*, ale jako s *prostorem spoluzodpovědnosti za rozvoj slavení liturgie a života z Božího slova*.[498]

Se sněmovními kroužky však bylo téma PRF spojeno nejen jako téma jejich jednání, ale také jako v praxi se během sněmovního procesu vyskytující naděje, že ve sněmovních kroužcích je velký potenciál, který může přispět (a mnohde skutečně přispěl),[499] ke vzniku „živého společenství či farních rad, které spolurozhodují o dění ve farnosti“.[500] Tuto naději, že ze sněmovních kroužků se budou tvořit farní rady, o jejichž ustanovení „naléhavě žádá“ a

---

[495] Podle některých kroužků by se pak křesťané neměli soustředit jen na „službu uvnitř církve” (jejíž je členství ve farní radě pro mnohé synonymem), ale měli by se angažovat i ve „veřejném životě”: „Církev má ve světě své nezastupitelné místo. Každý křesťan by měl hájit právo a spravedlnost a cítit se zodpovědným za dobro a pokoj ve světě. Pokud je schopen, má se angažovat ve farní radě, ale také ve veřejném životě” (jedna z odpovědí na diskusní okruh č. 8.1 citovaná v příloze P 10.2.3). Současný způsob fungování pastoračních rad farností je pak někdy dokonce považován za něco, co nejen že do veřejného svědectví křesťanů nezasahuje, ale dokonce mu škodí: „Nevěřící nás kritizují, je na nás přísnější metr. Sami se hádáme, vynášíme spory ven. Farní rada bez rozhodovací možnosti je na nic, farář si může dělat, co chce“ (jedna z odpovědí na diskusní okruh č. 5.2 citovaná v příloze P 10.2.3).

[496] „Bible“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_Bible.htm.

[497] „Liturgie“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_liturgie.htm.

[498] Nejen jako perličku na závěr naší poutí zápisy ze sněmovních kroužků, ale také jako příklad situace, která svým způsobem zrcadlí mnohé z výše naznačených linií v uvažování o pastoračních radách farností jakožto pracovních spíše pracovních než konzultačních týmech, uvádíme následující citát z jednoho z kroužků českobudějovické diecéze: „Farní rada nedokázala zajistit květinovou výzdobu kostela poté, co onemocněl pán, který tuto práci po mnoho let vykonával. Farář […] se musel obrátit na […] společenství, aby pomohlo situaci vyřešit. Slíbili jsme, že pokud se nenajde nikdo z řad věřících, kteří pro tuto práci mají schopnosti, zajistíme tento úkol sami.” Tuto a mnohé další ilustrace lze nalézt v příloze P 10.2.4.

[499] Např. z královéhradecké diecéze bylo referováno, že „v některých farnostech přinesla činnost kroužků už zcela konkrétní ovoce pro oživení farnosti, vznik pastorační rady farnosti, vyřešení konkrétních problémů či uskutečnění nových nápadů.“ Plenární sněm. O setkání animátorů sněmovních kroužků, in: Informace královéhradecké diecéze 10 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-10.htm, (27.8.2008).

[500] KIRSCHNER Jan: Sněm jako platforma pro dialog I. Nepromarní čeští katolíci šanci, kterou neměli 150 let?, ChristNet 1.7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet2.htm. V Katolickém týdeníku jsme se dokonce dočetli o přesvědčení některých účastníků toto: „Nejcennějším výsledkem činnosti kroužků tak zůstává dobrovolné a spontánní pokračování v jejich aktivitách formou biblických kroužků, farních rad, konzultačních skupin na pomoc delegátům sněmu apod. Oživení farností a společenství působením sněmovních kroužků tak bude pro tyto struktury možná pozitivnějším přínosem než vlastní sněmovní jednání.“ BABIČKA Vácslav: Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 18 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-18.htm, (27.8.2008).

„zdůrazňuje jejich potřebnost“, vyjádřil v novoročním pastýřském listě z roku 2000 dokonce i královéhradecký biskup.[501]

2.4.3 PRF v ostatních příspěvcích ke sněmu

Do ústředí sněmu přicházely jak v přípravném období, tak v průběhu sněmu, kromě zápisů ze sněmovních kroužků také příspěvky od různých jednotlivců.

V souhrnných analýzách těchto příspěvků se pak např. objevují zmínky o důležitosti stanov pro práci PRF, rady se zde chápou jako důležité pro „zaštítění“ činnosti jiných uskupení v církvi, je zde voláno po pravidelnějším kontaktu pastoračních rad s biskupem a vyskytují se i projevy poměrně velké nespokojenosti.[502] Pro podporu rozvoje práce PRF se pak v anketách k tématu sněmu pořádaných *Katolickým týdeníkem* vyslovují různé známé osobnosti církevního života.[503] V jednom z příspěvků se dokonce výjimečně objevuje téma PRF spojené s konceptem „synodality“, a to v příspěvku *Marie Zimmermannové*, která ve svém článku „Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi“[504] navazuje na sněmovní příspěvek *Miroslava Šimáčka* z prvního zasedání sněmu[505] a vysvětluje „princip synodality založený na setkáních, kde se jejich účastníci společně radí při hledání nejlepšího řešení konkrétních úkolů a otázek“, který v církvi existuje vedle principu hierarchického, a vztahuje tento princip nejen na poradní struktury na úrovni diecéze, ale i na úrovni farností.

Jako „naprostou samozřejmost“ chápe pastorační rady ve farnostech pomocný biskup pražské arcidiecéze *Karel Herbst*.[506] Hlouběji pak, a opět ve spojení s konceptem

---

[501] Srov. Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 12 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1999-12.htm, (27.8.2008) a Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 1 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-1.htm, (27.8.2008).

[502] Jeden z pisatelů si např. stěžuje, že se o roli tzv. „laiků“ a jejich spoluodpovědnosti stále jen mluví, ale realita že je ta, že „laici v naší církvi působí spíš jako obtížný hmyz než jako rovnocenná součást Božího lidu”. Vše in: Analýza příspěvků – téma 4/2000 – Laici v Církvi, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-4.htm, (27.8.2008). Další z příspěvků se dokonce zmiňuje o situaci, kdy ve farnosti kvůli nedobré komunikaci mezi věřícími a farářem existuje cosi jako „tajná farní rada“. Srov. Analýza příspěvků – téma 5/2000 – Biskupové, kněží, jáhni, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-5.htm, (27.8.2008).

[503] Srov. vyjádření Jana Bendáře, Josefa Zemana, Davida Ladislava Rejla a Marie Kotrbové citovaná v širším kontextu v příloze P 10.3.

[504] ZIMMERMANNOVÁ Marie: Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 2 (2004), http://snem.cirkev.cz/download/2004-2.htm, (27.8.2008).

[505] ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

[506] Ten ve svém příspěvku píše: „Jeden z účastníků naší komise mi před odjezdem na sněm ještě poslal mail s prosbou, ať určitě učiníme výzvu k zakládání ekonomických a pastoračních rad farností. Proč ale připomínat něco, co by mělo být naprostou samozřejmostí? Pokud si některý pan farář tuto formu pomoci nepřeje, protože chce farnost vést po svém, šidí sebe i farnost. Jeden neudělá a nezařídí to, co dokáže řada pomocníků. Po dobu mého působení v různých farnostech jsem považoval za naprostou samozřejmost radit se s laiky a ptát se, jak řešit tu či onu věc. Nejen, že se správné řešení lépe najde při konzultaci více názorů, ale ti lidé začnou mít pocit, že farnost je skutečně jejich, že velmi záleží na tom, kdo a kde přiloží ruku k společnému dílu.“ HERBST, Karel: Sněm katolické církve skončil, ACAP 7-8 (2005), k dispozici na Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/snem-katolicke-cirkve-skoncil, (19.9.2008).

„synodality“, ve své reflexi prvního zasedání sněmu zachází jeho tehdejší sekretář a pastorální teolog *Pavel Ambros* v textu „Nenechme si vzít budoucnost“.[507] Podobně odborně-teologicky se nad sněmem zamýšlí další pastorální teolog *Petr Žůrek* v článku „Mládí a synodalita církve“.[508]

2.4.4 PRF v příspěvcích účastníků sněmu

Je celkem překvapivé, že i když téma PRF bylo během celého přípravného období, jak jsme viděli, poměrně živé, během vlastních zasedání sněmu se pak o PRF příliš nediskutovalo.[509]

Jedním z pouhých dvou[510] příspěvků, které téma PRF zmiňovaly přímo, byl příspěvek *P. Adriána Zemka* na prvním zasedání sněmu ve středu 9. 7. 2003. Tehdejší generální vikář plzeňské diecéze po návrzích směřujících k posílení odvahy přizpůsobit

---

[507] Po načrtnutí principu synodality na rovině celosvětové a místní církve upozorňuje na potíže, se kterými se praktické uplatňování synodality na místní úrovni setkává. Důvodem je podle něho „často mechanické přenášení zvyklostí demokratických principů, založených na rozhodnutí většiny, do života církevních institucí (synody, kněžská rada, diecézní pastorační rada, pastorační rada ve farnosti, kurie, sdružení věřících, spolky atd.) a jejich ztotožnění s principem synodality, který se však opírá o rozhodování vycházející ze zjevené pravdy a jeho dějinném předávání osobně garantovaným společenstvím biskupů.“ Tento zmatek je pak podle Ambrose umožňován „mnohdy nedostatečnou reflexí teologicko-spirituální a faktickým upřednostněním jednostranného sociologického vnímání církevního dění“ a přispívá k němu i „nedostatečné fungování církevních institucí, dotýkajících se běžného života kněží, věřících, a běžné administrativy, organizace, plánování, rozhodování a kontroly činnosti církve k tomu často napomáhá.“ AMBROS Pavel: Nenechme si vzít budoucnost. Nad prvním zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, ChristNet 7. 7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet4.htm, (27.8.2008).

[508] „Společně se o něco snažit, kráčet ‚po cestě‘ s jinými, naslouchat Jemu a sobě navzájem, slavit – to patří k běžným projevům života. […] Pojem *synodalita* je novým slovem v životě církve. Objevuje se stále častěji od konce šedesátých let jako pojem, který chce novým způsobem vyjádřit v duchu 2. vatikánského koncilu životodárnost vztahů, kterou s sebou nese vnímání církve jako *Božího lidu,* jako mnohotvárného společenství, jako *symfonie* mezi všeobecným a služebným kněžstvím. V konkrétním životě se *synodalita* projevuje mnoha způsoby. Setkáváme se s ní ve farnostech, kde se projevuje jako účast v pastorační nebo ekonomické radě. […] Synodalita se stejně podstatně projevuje i v liturgickém slavení; a to nejen ve mši svaté, ale i ve společném slavení jiných svátostí, v různých pobožnostech, exerciciích, v *lectio divina* atd. Dále také v konkrétních pracovních zasedáních, kde se projednávají problémy, připravují řešení, či programují další kroky. I zde je možné dbát o kulturu bratrského naslouchání a dialogu. […] Jedním z nejdůležitějších kriterií k výběru lidí je i ‚správný člověk na správné místo‘.“ Z této reflexe pak také vyplývá konkrétní praktická rada pro mladé: „Pro vnitřní strukturu a vzájemné propojení je nutné, aby na každém jednotlivém Úseku byl animátor (zodpovědný) – zástupce – skupinka (doporučuji tam, kde jsou mladí lidé členy různých rad – např. pastorační rady – byli zastoupeni dva, tři nebo jako malá skupinka).“ ŽŮREK Petr: Mladí a synodalita církve. Budoucnost, na které můžeme spolupracovat, in: Budoucnost církve 1 (2001), http://snem.cirkev.cz/download/2001-Budoucnost_cirkve.htm, (27.8.2008).

[509] Z celkem 78 příspěvků delegátů a 12 výstupů z tematických skupin pronesených na prvním zasedání, 44 příspěvků zaslaných před druhým zasedáním a 26 příspěvků pronesených delegáty na druhém zasedání se přímá zmínka o PRF objevila v jediných dvou příspěvcích. Tři další příspěvky pak obsahovaly témata, která lze považovat za jakýsi nepřímý odkaz k otázce PRF. Podrobnou prezentaci těchto příspěvků lze nalézt v příloze P 10.4.

[510] Druhá z přímých zmínek o PRF, i když již ne tak výrazná, pak zazněla opět na prvním zasedání sněmu, a to ve výstupu z tematické pracovní skupiny na téma „Život kněží a jáhnů v místní církvi“ ve středu 9. 7. 2003. Tam v seznamu nazvaném „Téma, o kterém chceme hovořit“ se na posledním 14. místě objevilo téma: „Pastorační a ekonomické rady farnosti – a kněží”. Život kněží a jáhnů v místní církvi, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Výstupy z tematických skupin – Středa, 9. 7. 2003 – Život kněží a jáhnů v místní církvi), (27.8.2008).

územní strukturu farností reálné situaci (neúspěšně) navrhoval doplnit do sněmovního dokumentu následující odstavec (§68c):

> „Sněm vybízí biskupy i ostatní místní ordináře, aby formací, povzbuzováním i napomínáním dopomohli k *proměně způsobu vedení farnosti od autokratického k synodálnímu*. Ať farář využívá všechny vhodné možnosti podělit se o odpovědnost za život farnosti s ostatními věřícími. *Ať ordináři nadále netrpí nefunkčnost či dokonce neexistenci ekonomických a pastoračních rad ve farnostech* a i jinak ať podporují ducha spolupráce pastýře – nositele služebného kněžství s ostatními věřícími – nositeli kněžství křestního. Ať navrhnou a uvedou v život takové mechanismy práce farních a ekonomických rad, aby se na jedné straně farář nemohl schovávat za ‚rozhodnutí' těchto farních grémií, ani aby nestál pod jejich diktátem."[511]

Nepřímo se pak téma PRF objevuje v dalším z příspěvků pronesených na prvním zasedání sněmu, ve kterém se *Miroslav Šimáček* věnuje tématu „Biskup a struktury církve".[512] Rozvíjí zde princip synodality ve službě biskupa, který se týká i otázky „církevních struktur (kurií, různých rad, komisí atd.)". Konstatuje důležitost výběru členů těchto poradních struktur a pak rozvíjí styl jejich práce odpovídající vlastnímu poslání církve a prohlubující je. Přestože zde autor příspěvku mluvil o strukturách na diecézní úrovni, lze zmíněné principy chápat jako platné pro synodální struktury vůbec, tj. i pro pastorační rady farností. Dvě další nepřímé zmínky směřující k tématům úzce spojeným s rolí PRF nakonec najdeme v příspěvcích zaslaných sněmu před jeho druhým zasedáním, a to v souvislosti snahy vrátit do závěrečného textu některé pasáže vypuštěné z pracovního materiálu komise o laicích.[513]

---

[511] ZEMEK Adrián: bez názvu, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání – Středa, 9. 7. 2003 – P. Adrián P. Zemek, OPraem), (27.8.2008). Kurzíva přidána autorem této dizertace.

[512] ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

[513] Srov. VÝBORNÝ Marek: Nástin příspěvku do diskuse – II. zasedání Plenárního sněmu KC v ČR, Velehrad 6. – 10.7. 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Marek Výborný), (27.8.2008). Podobné důrazy pak najdeme i v příspěvku *Jiřího Zajíce*, který kromě jiného doporučuje také z původní předlohy do závěrečného dokumentu vrátit vypuštěnou pasáž, která zmiňuje následující pozvání 2. vatikánského koncilu klíčové pro práci PRF: „Duchovní pastýři […] ať uznávají a podporují důstojnost a odpovědnost laiků v církvi. Ať rádi využívají jejich moudrých rad, svěřují jim s důvěrou úkoly ve službě církve a ponechávají jim svobodu a prostor k jednání, ba ať je povzbuzují k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu" (LG 37). ZAJÍC Jiří: Laici v církvi a ve společnosti. Poznámky, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Jiří Zajíc – Zajíc-laici), (27.8.2008).

2.4.5 PRF v přípravných sněmovních dokumentech

Jak se výše načrtnuté procesy sněmovního hledání v oblasti prezentace významu, poslání a role PRF postupně promítaly do přípravných sněmovních dokumentů?

V prvním pracovním sněmovním textu nazvaném „Lineamenta“[514] najdeme pouhé dvě, a to ještě spíše okrajové zmínky o PRF. První v souvislosti historického přehledu vývoje pastorace u nás (čl. 199),[515] druhou pak v návaznosti na konstatování nutnosti „podpory vzájemného dialogu mezi kněžími a laiky“ (čl. 251), který se realizuje také v PRF (srov. čl. 252).

Druhý pracovní sněmovní dokument nazvaný „Instrumentum Laboris“,[516] který vznikl na základě připomínek k dokumentu předchozímu a byl výchozím dokumentem pro první sněmovní zasedání, se o PRF nezmiňuje vůbec, a to i přesto, že poměrně obšírně mluví o farnosti jako „základní buňce církve“, která má „dovnitř i navenek má naplňovat základní charakteristiky církevního společenství (*martyria – leiturgia – diakonia – koinonia*)“ a jejíž farníci jsou „nositeli charismat“ (§ 67).

Zatímco v dokumentech vzešlých z komise pro duchovní četbu dějin a z komise pro statistická východiska a analýzu žádná zmínka o PRF není, v dokumentu zpracovaném komisí pro laiky, „Laici v dnešním světě“,[517] je naopak důraz na důležitost role pastoračních rad farnosti velký. Nalézá se zde tento návrh textu závěrečného sněmovního dokumentu:

> „Na základě CIC a partikulárního práva je možné v mnoha ohledech předávat laikům spoluodpovědnost za život místního (farního) společenství. V některých farnostech pracují anebo vznikají pastorační rady farnosti. Ty mohou sehrát a často sehrávají pozitivní roli právě při dalším rozvoji společenství farnosti. *Je proto nezbytné zřídit pastorační rady ve všech farnostech.*[518] Tyto pastorační rady však nesmí být pouze formálními orgány, ale musí se aktivně zapojovat do chodu farnosti. Je zřejmé, že tento požadavek musí doprovázet po velmi důkladné analýze provedená reforma současné farní struktury.“[519]

---

[514] Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002. Dokument spíše analytického rázu je členěn na dvě části, „Historická analýza“ a „Analýza současné situace“, a je uzavřen výzvou ke hledání priorit.

[515] Srov. části 1.1.2 až 2.1 této dizertace.

[516] Instrumentum Laboris, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Instrumentum Laboris), (27.8.2008).

[517] Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září 2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Laici v dnešním světě), (27.8.2008).

[518] Na tomto místě, zvýrazněném autory textu tučně, je vložena následující poznámka pod čarou (62): „Pokud se sněm s touto myšlenkou ztotožní, nechť je dle norem CIC zpracována formou partikulárního práva.“

[519] „Laici v dnešním světě“, č. 40.

Tento silný důraz na roli PRF při utváření místního společenství pak do přípravného textu závěrečného dokumentu[520] pronikl pouze ve velmi oslabené podobě, a takto zůstal i v jeho finálním znění.[521] Ani žádný z příspěvků delegátů sněmu se tento návrh do konečného znění dokumentu „vrátit" nesnažil.[522]

2.4.6 Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

Konečná podoba závěrečného dokumentu sněmu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě"[523] je rozčleněna na dvě hlavní části, z nichž první se zabývá spíše vnitřním životem církve a druhá pak působením církve v širší společnosti.[524] O PRF se dokument zmiňuje na jediných dvou místech, a to ihned na začátku první části.

První zmínka o PRF je zasazena do kapitoly nadepsané „Laici v církvi" (srov. č. 22 – 32), do části věnované farnosti chápané jako „společenství lidí se vzájemnými vztahy a odpovědností" (č. 25). V následujících čtyřech článcích (č. 26 – 28) dokument tuto spoluzodpovědnost všech ve farnosti rozvíjí ve čtyřech základních oblastech života a služby farnosti, které nazývá řeckými označeními: slavení bohoslužby (*leiturgia*), svědectví slova (*martyria*), služba lásky (*diakonia*) a vytváření společenství (*koinonia*). Zdůrazňuje se zde důležitost aktivní spoluzodpovědnosti i pozvání k tomuto postoji a ke spolupráci ze strany kněží, přičemž se připouští, že v této oblasti u nás existují problémy a jsou vytvořeny „nežádoucí modely", a to „na obou stranách" (č. 32). Zmínka o PRF pak následuje:

> „Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny. Zvláštní důležitost při tom má ochota laiků – odborníků v různých oblastech – přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. Tento proces

---

[520] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Práce sněmovních komisí mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Pracovní text z 22. dubna 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – původní verze), (27.8.2008).

[521] Srov. Život a poslání, čl. 32; podrobněji srov. níže oddíl 2.4.6 a příloha P 10.6.

[522] Jeden z delegátů sněmu, který byl zároveň členem komise pro laiky, to odůvodňuje tím, že bylo třeba pracovat na několika jiných „bojových liniích" a na toto téma již nezbyl čas a energie. Srov. E-mail Jiřího Zajíce (Jiri.Zajic@adam.cz) Petru Hruškovi (agas@centrum.cz) ze dne 6. února 2008, 22:41.

[523] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

[524] Zatímco první část (zahrnující č. 1 – 221) je trochu nelogicky nadepsána názvem celého dokumentu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě" (Život a poslání, čl. 9), druhá část (zahrnující č. 222 – 369) se nazývá „Církev ve světě" (Život a poslání, čl. 74). I vzhledem ke grafické úpravě obsahu pracovní verze dokumentu (Život a poslání… Pracovní text z 22. dubna 2005) se lze domnívat, že jako vlastní nadpis pro celou první část byl míněn nadpis „Vnitřní život církve" (umístěný před č. 22), který odpovídá jak obsahu první části dokumentu s vnitrocírkevními tématy, tak koresponduje s nadpisem části druhé.

> posiluje zřízení pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost“ (č. 32).

Druhá zmínka o PRF v závěrečném sněmovním dokumentu navazuje na první a najdeme ji uprostřed kapitoly nadepsané „Kněžství“ (č. 33 – 59), kde dokument říká o kněžích:

> „Jejich úkolem není pouze zajistit konání bohoslužeb, ale především formovat farní společenství. Je nutné připravovat kněze na práci v misijním území i na spolupráci s laiky v atmosféře důvěry. Stejně potřebné je disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni. Vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti“ (č. 38).

Později dokument znovu připomíná, že „v podmínkách života a služby kněze roste požadavek na jeho schopnost spolupráce v pastorační službě“ a připomíná nutnost „efektivní a trvalé formace kněze“ pro rozvíjení této schopnosti (č. 40).

2.4.7 Souhrn: Základní črty obrazu PRF ve sněmovním procesu

Jaký bychom nyní, po prozkoumání jednotlivých etap vývoje tématu PRF ve sněmovním procesu, mohli načrtnout obraz pastoračních rad farností, který se otiskl do závěrečného dokumentu sněmu, a jak se tento obraz profiloval v průběhu sněmovního procesu?

1. Silný důraz na roli PRF ve sněmovních kroužcích a v komisi pro laiky

Ačkoli zpočátku ve sněmovních dokumentech byl na PRF důraz malý nebo dokonce žádný, díky práci sněmovní „komise pro laiky“, pravděpodobně ovlivněné i studiem analýz zápisů ze sněmovních kroužků a dalších příspěvků ke sněmu na téma PRF relativně bohatých, byla role pastoračních rady nakonec sněmem doceněna poměrně jasně. I přesto, že je o PRF ve finálním dokumentu zmínka jen na dvou místech a o návrzích Adriána Zemka a komise pro laiky na povinné zřízení PRF ve všech farnostech se na vlastním sněmovním zasedání ani nejednalo, zasazení těchto dvou zmínek do širšího kontextu textu ukazuje, že sněm i přesto chápe *pastorační rady farností jako jeden z velmi důležitých nástrojů pastorace, spoluzodpovědnosti a tvorby společenství*.

2. Pojetí PRF v závěrečném dokumentu v kontextu sněmovního procesu

Na základě těchto dvou zmínek o důležitosti PRF v závěrečném dokumentu sněmu, jejich prehistorie a jejich širšího kontextu lze říci, že sněm chápe pastorační radu farnosti jako:

- důležitý *prostor učení se spolupracovat* jako Boží lid, muži i ženy, v různých úkolech, posláních, povoláních a darech;

- důležitou formu *strukturální podpory dlouhodobého živého procesu* vrůstání do sdílené zodpovědnosti za společné poslání celé církve na proměně světa;
- jeden z *nástrojů rozvoje pastorace ve všech základních oblastech poslání církve*, tj. v liturgii, martyrii, diakonii a koinonii;
- způsob *strukturální podpory ducha společenství* jako obrazu Trojice, tj. ducha otevřenosti, vstřícnosti, úcty, upřímnosti a komunikace;
- vhodnou *formu pastorační pomoci kněžím* při formování farního společenství, rozvíjení spolupráce ve farnosti v atmosféře důvěry a k disponování věřících k přijetí reálné pastorační situace a k přijetí spoluodpovědnosti za ni,
- nástroj pastorace, který vyžaduje *efektivní a trvalou formaci kněží* v oblasti schopnosti spolupráce.

3. Chybějící dialog sněmovního procesu s teologií i s PRF v terénu

Nakonec lze s velkou jistotou konstatovat, že téma poslání a práce pastoračních rad farností bylo během celého sněmovního procesu zpracováváno bez nějakého systematičtějšího kontaktu s živou prakticko-teologickou diskusí tohoto tématu v jiných místních církvích a bez dialogu s dokumenty učitelského úřadu církve o pastoračních radách. Tato sněmovní diskuse probíhala téměř výlučně na základě zkušeností konkrétních farností, díky komisi pro laiky částečně reflektovaných ve světle učení 2. vatikánského koncilu o laicích. Díky tomuto přístupu může být pro nás tento obraz pastoračních rad na sněmu sice na jedné straně velmi cenným kamínkem do mozaiky odrážející specifika služby PRF v našich zemích, na straně druhé tuto situaci můžeme také vnímat jako vážný nedostatek a důležitou výzvou tuto lokální zkušenost uvést do širšího prakticko-teologického dialogu i s jinými přístupy, zkušenostmi a řešeními.

Než se však do této tvůrčí syntézy budeme moci pustit, musíme se nyní v poslední části této výzkumné kapitoly ještě podívat, jak a do jaké míry je tato sněmovní vize pastoračních rad farností jakožto důležitého nástroje podpory synodality také skutečně realizována v běžné pastorační praxi farností v české církevní provincii.

2.5 PRF V ČECHÁCH VE SVĚTLE TERÉNNÍHO VÝZKUMU

Poslední část této výzkumné kapitoly přináší prezentaci tematické kvalitativní analýzy dat našeho vlastního terénního výzkumu PRF, která má poskytnout obraz určitých klíčových témat či neuralgických bodů v oblasti služby PRF v české církevní provincii pro účely pozdější systematické prakticko-teologické reflexe této služby. Nejde zde tedy o snahu popsat celkovou situaci v této oblasti (za tímto účelem by bylo nutné náš kvalitativní výzkum doplnit výzkumem kvantitativním), ale spíše odkrýt klíčová témata, nabízející se

šance či ohrožující problémy, které později, reflektovány ve světle teologických a dalších pramenů, mohou poskytnout jakési „vstupní brány“ pro hlubší vhled do celkové problematiky služby PRF ve světle teologického konceptu synodality, a tak také nabídnout důležité podněty pro další rozvoj PRF.

Po představení základní otázky, postupu a způsobu prezentace výsledků terénního výzkumu (2.5.1) jsou nejprve souhrnně prezentovány základní stavební prvky různých představ či „vizí“ našich respondentů o „ideální pastorační radě“ (2.5.2), poté jsou načrtnuty hlavní charakteristiky skutečné služby pastoračních rad, ve kterých jsou naši respondenti zapojeni (2.5.3), a posléze jsou souhrnně představena různá hodnocení této služby, kterými naši respondenti vyjadřovali výsledky své osobní reflexe svých PRF ve světle svých ideálních vizí (2.5.4). Zatímco každá z těchto částí je uzavřena vlastním souhrnem, na závěr celé prezentace je nabídnuto celkové shrnutí (2.5.5).

Kvůli lepší čtivosti jsme se rozhodli vypustit většinu přímých (a často velmi ilustrativních) citátů našich respondentů, které jsou však dohledatelné v příslušných oddílech příloh P 18 (primární analýza dat) a P 19 (sekundární analýza dat), které zas vychází z originálního datového souboru, zachycujícího výpovědi přímo z terénu.[525]

2.5.1 Základní otázka, postup výzkumu a způsob prezentace výsledků

Naše základní výzkumná otázka pro terénní výzkum pastoračních rad farností (PRF) v diecézích české církevní provincie měla tři části:

1. „Jak si současní členové, případně předsedové zkoumaných pastoračních rad představují ‚pastorační radu snů‘, tj. jakou mají osobní ‚vizi‘ o ideální pastorační radě farnosti?“
2. „Jak ve skutečnosti vypadá práce pastorační rady, ve které jsou respondenti zapojeni, tj. jaké tato rada ve skutečnosti plní úkoly, jak vznikla, z koho je složena a jakým způsobem pracuje?“
3. „Jak respondenti hodnotí práci vlastní pastorační rady ve světle své vize ideální pastorační rady, tj. jaká v její práci spatřují pozitiva, jaká negativa a jaké kroky či opatření by navrhovali na podporu rozvoje pastoračních rad obecně?“

Během více než rok trvajícího terénního výzkumu[526] se účely kvalitativní tematické analýzy podařilo zajistit dostatečně rozmanitý soubor dat získaný z několika PRF v každé diecézi, rovnoměrně rozvrstvený v různých velikostech farnosti a získaný prostřednictvím

[525] HRUŠKA Petr (ed.): Situace PRF v Čechách. Data získaná z terénního výzkumu – přepis nahrávek individuálních i skupinových interview a záznamy písemných odpovědí na průzkumné dotazníky (150 normostran textu; nepublikováno nachází se v soukromém archivu autora této dizertace).

[526] Pro podrobnější popis jednotlivých etap výzkumu včetně použitých metod srov. P 18.1.2.

respondentů, včetně poměrně vysokého počtu kněží (více než ¼ respondentů), dostatečně obeznámených s konkrétní situací a dostatečně schopných tuto situaci interpretovat pomocí rozhovoru či dotazníku.[527] Po přepsání nahrávek z interview či textové úpravě dotazníků a e-mailů tvořil základní datový soubor celkem 150 normostran textu čistých odpovědí.[528] Takto získaná data lze proto považovat jak za hodnověrná, tak za relevantní pro účely zamýšlené kvalitativní analýzy, poskytující dostatečně hlubokou a širokou sondu do způsobu fungování PRF v české církevní provincii.

Tato data byla posléze počítačově zpracována a analyzována pomocí postupů kvalitativní analýzy nesených strategií *grounded theory* (pro metodologické podrobnosti srov. přílohu P 18.1.4 a P 18.1.5).

2.5.2 Vize PRF aneb Pastorační rada snů

V této první části reflexivní prezentace analýzy výsledků průzkumu jsou shrnuty představy našich respondentů o tom, jak by měla fungovat, jak by měla být složena a čím by se měla především zabývat ideální pastorační rada farnosti – jejich „pastorační rada snů“.

„Vysněné“ modely PRF

Do jakých „modelů“ (ve smyslu „ideálních typů“) lze rozčlenit očekávání, která respondenti vyjadřovali ohledně celkového způsobu fungování PRF?[529]

- *Výkonný pracovní tým:* Značný počet respondentů chápe PRF jako *pracovní tým*, který má ve spolupráci s farářem spolupůsobit pro růst Božího království v jim společně svěřené farnosti, přičemž konzultační rozměr („rada“) se z této představy téměř vytrácí.[530]
- *Pracovně-konzultační tým:* Někteří respondenti zastávající předchozí „pracovní“ model PRF a několik dalších ovšem připouštějí, že k roli praktické pomoci faráři („pastorační akce“) také nedílně patří jistá role konzultační („pastorační moudrost“). Ideální PRF je podle těchto názorů taková, která spojuje reflexivní rozvahu či

[527] Podařilo se získat celkem 84 odpovědí (z toho od 2 jáhnů, 21 kněze a 1 biskupa) týkajících se 36 pastoračních rad fungujících v nejrůznějších kontextech (od malé vesničky přes širokou pastorační oblast na venkově či okresní města až po členité velkoměstské farnosti) v pěti českých diecézích. Pro podrobný profil respondentů srov. přílohu P 16, stručný souhrn lze nalézt v příloze P 18.1.3.

[528] HRUŠKA: Situace PRF v Čechách.

[529] Vzhledem ke kvalitativnímu zaměření výzkumu, které je nasměrováno k odkrývání jedinečných konceptů, přístupů či idejí a nesnaží se o podchycení jejich kvantitativního rozšíření, zde u jednotlivých pozic neuvádíme jejich přesnější početní charakteristiky. Určitý přehled o těchto počtech lze však získat z odpovídajících částí přílohy P 19.

[530] Jak si to např. představuje jeden kněz, PRF by v tomto pojetí měla být, „spontánním grémiem spolupracovníků, kteří podle svých možností přicházejí na pomoc v rozličných službách místní církve“. Zdá se, že toto pojetí PRF, na které jsme v takovéto čisté podobě při našich výzkumech modelů PRF v učení církve či v praxi zahraničních diecézí jinak nikde nenarazili, je velmi blízké modelu v pozadí stanov diecéze ostravsko-opavské.

společnou poradu s konkrétním zapojením radních v pastorační akci. Ve větších farnostech je pak s touto představou spojen i koncept konkrétních oblastí pastorační zodpovědnosti jednotlivých radních. Toto pojetí se nejvíce blíží modelu, který je obsažen v aktuálně platných stanovách pro PRF českých diecézí a který chápe PRF jako „poradní a pracovní orgán faráře“.[531]

- *Konzultační tým:* Sice méně silně, ale přesto významně se nakonec v našem vzorku také vyskytuje představa PRF jako čistě či převážně „konzultačního týmu“, součástí jehož poslání není přímá účast na praktických pastoračních aktivitách či zodpovědnostech v konkrétních službách či oblastech, ale toto poslání spočívá (téměř) výlučně v nějakém způsobu pastorační reflexe. Toto chápání PRF pak skrývá ještě další specifické modifikace:
  - *poradní orgán faráře* (příležitostná situační „výpomoc“ faráři, striktně kompetenčně omezená na víceméně nezávaznou „poradní roli“ či na roli jakéhosi „zrcadla“ života farnosti, případně spojená s „delegováním zodpovědnosti“);[532]
  - *tým pastoračního rozlišování* (konzultace, pastorační plánování, pastorační rozlišování či tvorba pastorační vize zaměřené na dlouhodobý pastorační vývoj farnosti jako hlavní úkoly PRF, farář jako integrální součást „vizionářské komunity“, členové PRF mají být lidé Ducha, toužící zachytit jeho podněty, schopní reflektovat situaci farnosti ve světle evangelia a vidět její potřeby v širších souvislostech, prostředí typické komuniálností a spiritualitou);[533]
  - *zastupitelská skupina* (důraz na schopnost PRF zprostředkovávat faráři co nejpestřejší škálu názorů a zkušeností z nejrůznějších farních skupin, členové PRF,

[531] Ideální PRF je podle těchto názorů taková, „kde členové jen nerozhodují o předložených tématech, ale jednak sami aktivně působí v rámci farnosti a jednak sami aktivně přinášejí návrhy a podněty pro pastoraci ve farnosti“. Jde o to, „aby se vymyslel nápad, rychle se promyslely podrobnosti – a nápad se uskutečnil“. Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, se toto pojetí ve své podobě týmu koordinující pastoraci různých skupin ve farnosti blíží pojetí PRF rozšířenému v 70. letech v USA i v Německu, kde toto pojetí převažuje dodnes.

[532] Jak se v tomto smyslu vyjádřil jeden z kněží: „Kněz je bezesporu důležitým v PRF, je velmi výhodné, pokud si pěstuje zpětnou vazbu – kritiky z vlastních řad a opozice by měly být vítány. Jde o cosi víc, než o parlamentní demokracii. V odpovědnosti nakonec zůstává právě farář, proto je mu třeba šlapáním na paty pomoci.“ Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, se zdá být tomuto pojetí nejbližší model PRF zastávaný Markem F. Fischerem.

[533] Typickým zástupcem tohoto pojetí je jeden z farářů, který se vyjádřil takto: „PRF by měla být týmem, pomocníkem, strukturou, orgánem, která by pomáhala farnosti vytyčovat reálnou cestu dalšího rozvoje a života a zároveň tu farnost v nalezené vizi, v nalezené cestě sjednocovat, motivovat, tmelit, aby je ta cesta nadchla. […] Být takovýma očima, ušima, které vidí potřeby lidí, potřeby členů farnosti, potřeby společnosti kolem a vidí nějak i potřeby Boží… (Její členové) jsou otevřeni Božímu Duchu a věcem, které Boží Duch chce dělat. […] Tohle vše nějak reflektují, modlí se za to, načrtávají vizi, další cesty a zpětně lidem ukazují to, co se nalezlo, a hledají pak zas od nich další zpětnou vazbu… atd.“ Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, je tomuto pojetí nejbližší model zastávaný v novějších směrech vývoje PRF především v USA, kladoucích (často v opozici k dosavadnímu „demokratizujícímu“ vývoji) velký důraz na „spiritualitu“, „konsenzus“ a „pastorační plánování“.

> většinou aktivně zapojeni do života farnosti v nejrůznějších jejích sektorech, zájmových skupinách či aktivitách, se chápou jako „zastupitelé“ či „reprezentanti“ těchto skupin).[534]

Ideální struktura či styl práce PRF

Většina z komentářů ohledně struktury či stylu práce byla v odpovědích prezentována jako něco, co vyrůstá z praxe té které farnosti, aniž by se v těchto tématech přímo odrážely velmi intenzivní diskuse, které se právě o níže zmíněných oblastech práce PRF již dlouhou dobu vedou v zahraničí. Představy, které ve výzkumu zazněly, bylo možné rozčlenit do následujících pěti oblastí:

- *Kompetence:* Podle některých respondentů by PRF měla mít širší kompetence, než doposud, jako např. možnost ovlivňovat, popřípadě i vetovat ekonomická rozhodnutí ve farnosti, disponovat určitými finančními prostředky na pastorační účely, být rovnocenným partnerem biskupovi při rozhodování o změně faráře, či mít více než jen konzultační funkci vzhledem k administrátorovi farnosti.
- *Struktura:* Některé hlasy volaly po tom, aby PRF byla z větší části volená, aby existovala zodpovědnost jednotlivých členů za určitou část farního společenství, služeb či pastoračních oblastí (např. *liturgia*, *koinonia*, *martyria* a *diakonia*), aby PRF měla voleného předsedu disponujícího jedním hlasem rozhodujícím jen v případě parity či aby každé společenství farníků navštěvujících jeden kostel by mělo svoji pastorační radu.
- *Složení:* Členy PRF by podle respondentů našeho výzkumu měli být lidé charakterizovaní minimálně jednou z následujících vlastností: s*chopní pracanti* (většinou ve spojení s pojetím PRF jako „pracovního týmu“),[535] *komunikativní vizionáři* (většinou ve spojení s pojetím PRF jako „konzultačního týmu“),[536] či *farářovi oči a uši* (většinou ve spojení s pojetím PRF jako „zastupitelské skupiny“).[537]
- *Styl práce:* Celkový styl práce PRF byl často charakterizován např. tím, že radní svoji roli chápou jako službu, že nikdo neprosazuje sebe, ale společné dobro, přičemž součástí tohoto stylu je např. vzájemná úcta, naslouchání, radostnost, hledání Boží vůle,

[534] Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, se toto pojetí opět, spolu s výše načrtnutým pojetím PRF jako „pracovně-konzultačního“ týmu, blíží pojetí PRF rozšířenému v 70. letech v USA i v Německu, kde i tento „zastupitelský“ důraz převažuje dodnes.

[535] Jak se vyjádřil jeden kaplan, v PRF podle tohoto pojetí se musejí „setkat lidi, kteří chtějí něco dělat, mají zájem a jsou také schopní udělat kus práce, nejen si o tom povídat“.

[536] Podle jednoho z farářů by se v celkovém složení PRF měli objevit „jednak vizionáři, pak tahouni, pak lidé schopní reflexe, to znamená, aby tam byl zastoupený jak charismatický, tak obětující se, tak rozumový rozměr“.

[537] Členové PRF by tak podle jednoho faráře měli „být takovýma očima, ušima, které vidí potřeby lidí, potřeby členů farnosti, potřeby společnosti kolem a vidí nějak i potřeby Boží…“

spolupráce, jasné rozdělení kompetencí, dobrá moderace setkání či rozvinuté osobní vztahy a kontakty uvnitř i mimo PRF. Jiní zas zdůrazňovali některé základní komunikační dovednosti nutné pro fungování PRF.

- *Spiritualita:* Pro značnou část respondentů hraje v jejich představě ideální PRF důležitou roli duchovní rozměr její služby. Za nedílnou součást setkání PRF tyto hlasy považují dostatek času pro společnou modlitbu v průběhu jednání či průběžnou vzájemnou modlitební podporu.[538] Někteří očekávají, že členové PRF mají dobré osobní duchovní zázemí nebo že je dokonce k dispozici duchovní vedení PRF jako celku. Důležitou roli v některých představách také hraje „spiritualita společenství", která je někdy chápána v protikladu k určité byrokratizaci či manažerskému stylu.

Teoretická východiska pro pojetí PRF

Výše načrtnuté podoby vize „pastorační rady snů" jsou samozřejmě ovlivněny nejen osobními zkušenostmi a zaměřením jednotlivých respondentů, ale také určitými teoretickými (teologickými, manažerskými) předpoklady, ze kterých tito respondenti vědomě či nevědomě vycházejí. V jednotlivých odpovědích byla identifikovatelná především následující teoretická východiska pro práci PRF:

- *Spolupráce darů v Božím lidu:* V pozadí se objevují obrazy „těla Kristova" a „putujícího Božího lidu". Role kněze je zde pak chápána striktně služebně. Tato východiska korespondují především s pojetím PRF jakožto „pracovního týmu".
- *Dělba práce mezi knězem a ostatními:* V několika málo odpovědích bylo možné indikovat určitou teologii kněžské služby zúžené na „kněžím vyhrazené oblasti" (typicky udělování svátostí, kázání, duchovní doprovázení a řízení), od kterého se pak odlišují oblasti „ostatních praktických věcí". Role kněze je zde chápána velmi autoritářsky či autokraticky,[539] i když často nejspíše postavená spíše na bezradnosti či nedobrých zkušenostech s přílišným „demokratizováním".[540] Tato východiska nejčastěji korespondují s pojetím PRF jakožto „poradního orgánu faráře".

---

[538] Zajímavým byl v této souvislosti postřeh jednoho kněze, který prošel několikero farností a předsedal několikero pastoračním radám, a který po zmínce o „souladu spirituality kněze a farnosti" tvrdí, že v jeho PRF „míra tohoto souladu neměla příliš vliv na (ne)pokoj při spolupráci, ale pouze na reálné plody výsledné činnosti".

[539] Slovy jednoho z kněží, řečenými v legraci, ale v jádru odrážejícími realitu: „Pastorační rada mých snů? No, ať makají. […] Já řeknu, kdo bude co dělat a já budu spát celý den. […]" Další z farářů si dělal legraci podobného, možná že z části vážně míněného stylu pastorace: „PRF vidím ve světle pastorální teologie, což je, jak říkal jeden náš profesor, nahánění a vyhánění lidí z kostela. A abychom jich moc nevyhnali, tak raději soustředíme pastoraci do jednoho osvíceného člověka, protože když je tam moc rad a rozumů, tak se může leccos zhatit a věci dál nepokročí. A proto jsem určil toho jednoho pastoračního člověka, jednoho z nás, což jsem tedy v každém případě já. […]"

[540] Po námitce jednoho z přítomných kněží na slova faráře z předchozí poznámky, že si dotyčný dělá legraci, tento reagoval: „Nedělám, ale my jsme měli pastorační radu a nějak se to vždycky zamuchlalo, ten dialog,

- *Hlavní úkoly církve:* Některé odpovědi v souvislosti se službu PRF zmiňují tzv. „hlavní úkoly církve“ dnes běžně zastávané praktickou teologií (*martyria*, *leiturgia*, *diakonia* a *koinonia*) a PRF chápou jako nástroj k jejich rozvíjení.
- *Synodalita a demokracie:* V několika odpovědích zazněly zmínky, které lze zařadit do okruhu otázky po roli PRF v synodalitě církve. Lze zde vytušit určité představy o PRF jako demokratickém grémiu, které má „odpovědnost a rozhodovací pravomoci“. Jistou formu pojetí „spiritualizující synodality“ lze také vysledovat z odpovědí týkajících se PRF jakožto „týmu pastoračního rozlišování“. Přímo dotázáni na pojem „synodalita“ však většina odpovídajících vykazovala velké rozpaky.[541] Dokonce i jeden z biskupů, který byl přítomen výzkumnému skupinovému interview, vyznal svoji vlastní bezradnost a v podstatě i nesouhlas se situací, když musí konzultovat „poradenské orgány“ na diecézní rovině v případě, že mají být jejich závěry pro biskupa závazné.[542]
- *Důvody proti PRF:* Nějaká teologická východiska bychom mohli čekat uvedená i v odpovědích těch kněží, kteří vysvětlují, proč ve své farnosti žádnou PRF nemají. Avšak tyto důvody jsou alespoň v našem vzorku spíše praktického rázu.[543]

Praktické pomůcky pro práci PRF

Pro dokreslení obrazu, jaký mají naši respondenti o „pastorační radě snů“, může být zajímavé vědět, jaké praktické pomůcky respondenti uváděli, pokud byli dotázání po roli stanov či jiných pramenů, které jim pomáhaly při vzniku či pomáhají při práci PRF:

[…] i když z toho vyšly úkoly, další věci, které se měly nějak konat, tak se pak nekonaly. […] Rozhodně není zas dobré, když to má jen někdo v rukou a pak to také všechno dělá, to určitě ne, ale ta rozplizlost, která tam hrozí, protože lidi jsou neukázněný, byly za socialismu a jsou i dneska, tak to pak téměř nefunguje. Proto si raději ty konkrétní věci ponechávám v rukou sám, s tím, že požádám vždycky jednotlivé lidi, aby něco vyřešili, a když přijde nějaká naléhavá otázka, tak uděláme rychlou minipastorační radu, kde navrhnu předem promyšlené věci a ty jsou všeobecně s velkým potleskem schváleny. Ne, opravdu to tak skutečně je, nedělám si srandu.“

[541] Pokud byli někteří z respondentů v osobním interview přímo dotázáni na smysl slova „synodalita“, zaznívaly velmi různorodé odpovědi, z nichž jen tři či čtyři trochu odpovídaly vlastnímu smyslu tohoto slova. Jeden kaplan např. chápe synodalitu takto: „Být společně na cestě. Hledat společnou cestu, kudy se ubírat dál. V ideálním případě žít spolu.“ Jiný z kněží ji zas popisuje takto: „Že tady nejde ani o demokracii, ani o hierarchické rozhodování, ale o hledání společné cesty.“ Další respondenti z řad kněží pak buď jen tuší, že to má něco společného s celocírkevními či regionálními „synodami“, nebo ani to.

[542] Přitom ony „ogány spoluzodpovědnosti“ nazýval „demokracií v církvi“ a o kněžské radě řekl: „Pokud radí, je dobře. Ale pokud mají také právo závazně rozhodovat, a při tom za nic neručí, tak to není dobře. […] Pokud je to poradní hlas, tak to je dobře, protože je dobře slyšet, co na to říkají druzí. Ale rozhodování by měl mít ten, kdo má zodpovědnost.“ Po dotazu, proč v souvislosti s kněžskou radou mluví o „demokracii v církvi“ a ne o „synodalitě“, biskup vysvětluje: „No, to je něco jiného… Synodalita je věc, kde jde o společenství lidí, kteří mají hierarchickou zodpovědnost, kteří sami jsou v nějakém společenství… jako třeba biskupská konference.“

[543] Např. je zdůrazňováno, že lze konat úspěšnou pastoraci i bez PRF (viděnou prizmatem „zápisů“, „byrokracie“ a „vytyčených pastoračních cílů“), případně že PRF může být pro farnost dobrá, ale ne vždy a za každou cenu. Jiní pak vidí otázku vhodnosti PRF v závislosti na počtu lidí v kostele, přičemž se pro početně menší farnosti s hrstkou lidí v kostele PRF často považuje za zbytečnou strukturu.

- *Diecézní stanovy:* Nejčastějším a často jediným pramenem, ze kterých PRF čerpaly při svém vzniku či čerpají při své práci, jsou diecézní stanovy (což potvrzují i dříve provedené výzkumy v královéhradecké diecézi).[544]
- *Bible a církevní dokumenty:* Bible jako pramen pro práci PRF byla zmíněna pouze u dvou respondentů ze dvou různých farností. V jedné z nich byly navíc zmíněny i dokumenty 2. vatikánského koncilu. V jedné farnosti používá současná PRF dokumenty, které vytvořila předchozí rada a které čerpají jak z bible, tak z dalších církevních dokumentů.
- *Zkušenosti jiných PRF:* Ve třech větších farnostech se snaží čerpat z různých zahraničních zkušeností, využívají příležitostného či trvalého poradenství zkušenějších a je zde navíc snaha o výměnu zkušeností s jinými radami či v rámci různých hnutí či spiritualit.
- *Vlastní zkušenost:* Někteří respondenti, včetně farářů, nakonec přiznávají, že je pro ně nejdůležitější či dostačující jejich vlastní životní či pastorační zkušenost, jiní však právě tento postoj kritizují jako ulpívající jen na úzkém subjektivním vidění.

Vize PRF souhrnně

V této první části naší reflexivní prezentace analýzy výsledků našeho terénního průzkumu PRF z diecézí české církevní provincie jsme představili několik základních prvků vize „pastorační rady snů“, která se odrážela v odpovědích našich respondentů. Co se týče hlavního poslání či role PRF, v našem vzorku byly identifikovány tři hlavní modely s různými dalšími variacemi:

- PRF jako „pracovní tým“
- PRF jako „pracovně-konzultační“ tým
- PRF jako „konzultační tým“

Tato různá pojetí poslání se pak promítala do toho, jak si respondenti představují ideální strukturu a styl práce PRF. Bylo zjištěno, že většina z těchto pojetí či očekávání je téměř výlučně založena na praktické zkušenosti, někde navíc uvedené do dialogu s diecézními stanovami pro PRF. Jen výjimečně byly identifikovány nějaké další prameny,

[544] K tématu diecézních stanov se vyjádřilo 37 respondentů z 25 farností. Ve čtyřech farnostech stanovy vůbec neznají či o nich nevědí, přestože PRF u nich existuje. PRF v sedmi dalších farnostech sice stanovy mají a víceméně znají, ale z různých důvodů (obavy z přílišné byrokratizace, postoj faráře) tam pro ně nehrají téměř žádnou roli. PRF ve třinácti farnostech (6 z nich je z diecéze HK) stanovy znají, řídili se jimi při vzniku rady a více či méně zásadním způsobem se jimi řídí i při její další práci. Ve třech z nich ale by ale ve stanovách něco upravili (např. časovou zainteresovanost radních, základní poslání PRF, větší alternativnost podle různé pastorační situace, kritéria a způsob výběru radních, kompetence faráře apod.).

které by pastoračním radám umožnily hlubší prakticko-teologickou reflexi jejich poslání a práce.

I když se do některých vizí a očekávání promítají různé úvahy o potřebě či škodlivosti „demokratizace“ církve, koncept „synodality“ jakožto něco pro pojetí PRF určujícího se ze strany respondentů neobjevil nikde. Na základě přímého dotazování při několika příležitostech se pak zdá, že tento koncept nejspíše zatím nebude něčím, co by bylo v myšlení respondentů (včetně kněží a některých biskupů) alespoň teoreticky ujasněné.

Nyní, po představení různých vizí „ideální pastorační rady“ našich respondentů, se můžeme pokusit načrtnout, jak tito respondenti popisují skutečné fungování svých PRF, abychom se poté v další části této prezentace ptali, k jakým závěrům docházejí, hodnotí-li tuto realitu ve světle svých vlastních vizí.

2.5.3 Realita PRF aneb Pastorační rada všedního dne

V této druhé části reflexivní prezentace analýzy dat získaných v terénním výzkumu pastoračních rad farností je v širokých liniích načrtnuto, jak naši respondenti vnímají konkrétní situaci ve svých PRF.

Úkoly PRF

Souhrnně lze respondenty zmiňované úkoly zařadit do následujících pěti oblastí:

- *pomoc faráři* (PRF pomáhají buď ve smyslu odlehčení faráři v jeho poslání, nebo jako doplnění služby faráře o dary a schopnosti, které mu nejsou vlastní);
- *pastorační spolupráce:* (PRF jako svébytný pastorační tým spolu s farářem a pod jeho vedením spolupracuje na společném poslání farnosti jako celku);
- *konzultace a reflexe* (PRF pomáhají faráři prostou radou, jiné jsou jakýmsi schvalovacím orgánem, jiné faráři zprostředkovávají zpětnou vazbu z farnosti či hlubší pastorační reflexi či rozlišování pastoračních vizí či priorit);
- *komunikace a iniciace* (PRF se starají o prohlubování komunikace ve farnosti, snaží se sjednocovat, motivovat, tmelit a hledat zpětnou vazbu a někdy za svůj úkol považují i iniciaci, vyhledávání, motivaci, přípravu či doprovázení spolupracovníků).

Takto vnímané úkoly se víceméně kryjí s tím, co ukázal již dříve provedený výzkum v královéhradecké diecézi,[545] který uvádí následující důvody pro smysl existence PRF: (1) sjednocování farnosti a vytváření společenství; (2) prostředek komunikace mezi farností a

[545] Srov. také bod b) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003“ v části 2.1 této dizertace.

farářem; (3) prostor pro dělbu práce; (4) nástroj pro obohacení faráře a jeho činnosti skrze návrhy či názory farníků.

Vznik PRF

Souhrnně lze různé způsoby vzniku zkoumaných PRF shrnout takto:

- *ustanovení podle stanov* (sestavení listiny kandidátů na základě návrhů farníků, volby z kandidátů, kteří návrh přijali, jmenování části radních farářem, delegování části radních organizacemi ve farnosti a ustanovení části radních z titulu jejich funkce);[546]
- *spontánní vznik* (vykrystalizování týmu z aktivních lidí, poté přeznačení na pastorační radu, v jiných případech konstatování, že za určitých okolností není ve farnosti vznik PRF možný nebo potřebný);
- *volba zástupců bohoslužebných míst* (volba jednoho zástupce za každé z bohoslužebných míst, přičemž se tito zástupci společně nescházejí a řeší praktické záležitosti vždy jen po mši s farářem);
- *testovací období a volby registrovanými* (po zkušebním záběhovém období malého farářem vybraného týmu všichni farníci vyzváni, aby se přihlásili, pokud by chtěli v radě také spolupracovat, jiné oslovil farář; nakonec volby všemi, kteří byli ve farnosti již předem zaregistrováni jako členové farního společenství);
- *jmenování celé PRF knězem* (jmenoval PRF dle svého vlastního uvážení kněze, přičemž každý z farnosti je pak zván jak k setkáním PRF, tak ke spolupráci);
- *proces rozlišování povolání* (delší proces rozlišování povolání ke službě v PRF na základě vnímání darů jednotlivců, zahrnující několik orientačních setkání, ke kterým byli zváni všichni, kdo se o službu PRF zajímali; určitý počet farníků pak byli ostatními účastníky doporučeni jako vhodní kandidáti, ze kterých vybírala celá farnost formou voleb a farář po poradě se zvoleným dojmenovával podle potřeby doplnění týmu).

Složení PRF

Většina PRF, o níž máme v tomto směru reference, má mezi 8 a 12 členy, jen čtyři z nich mají počet členů vyšší (mezi 15 a 22), z toho dvě z nich referují, že se počet momentálně

[546] Jednotlivé PRF se pak od sebe liší v poměru volených a ostatních členů rady (většinou se však dodržuje, že jmenovaných farářem má být méně než volených), ve funkčním období (2 až 5 let), ve způsobu určení těch, kdo mají právo volit a právo být voleni či kdo mohou být jmenováni (většinou od 18 let, ale i od 16 let, bydlící v v místě, ale také trvale spolupracující, někde s nutností registrace voličů), v délce výběrového procesu (od 1 týdne do 2 měsíců), ve způsobu představení kandidátů (od pouhého volebního lístku přes fotografie a pár slov ve farním věstníku až po osobní představování se v kostele) či v pojetí „delegovaných" členů (někde jsou členy také delegáti za jednotlivé kostely ve farnosti), „jmenovaných" členů (někde farář vybírá mezi nezvolenými kandidáty, jinde zcela dle vlastního uvážení) a členů „z titulu funkce" (někde jsou členy „z titulu funkce" jen farář či kaplan, jinde i pastorační asistent, katechetka, varhanice či kostelník).

snaží snížit. Tomu odpovídají i poznatky z dříve provedeného výzkumu v královéhradecké diecézi.

Co se týče složení, jak vyplývá i z předchozí části o způsobu vzniku, ve většině PRF jsou zastoupeni jak farností volení, tak farářem jmenovaní členové, v některých větších farnostech pak tam jsou kromě faráře ještě další „z titulu funkce" či „delegovaní" některou z organizací, komunit či společenství ve farnosti.

Vnější vztahy PRF

Rozličné přístupy lze vysledovat v otázce způsobu spolupráce pastorační a ekonomické rady farnosti, případně v otázce personálního propojení těchto dvou rad. Někde žádné personální propojení (kromě faráře) neexistuje, jinde je jeden z členů ERF také členem PRF, jinde zas jeden z členů PRF je volen do ERF. V některých farnostech tyto dvě rady v podstatě splývají nebo se scházejí společně. Zdá se však, že ve více farnostech není příliš jasně zodpovězená otázka po způsobu spolupráce či odlišných oblastí zájmu pastorační a ekonomické rady.

V některých farnostech má PRF podstatný vliv na jmenování členů dalších rad, jako je např. „rada farní charity" či „ekonomická rada" (farář tam návrhy na členství v těchto radách přináší ke konzultaci či ke schválení). V některých větších farnostech bylo zaznamenáno, že kromě PRF se ještě schází něco jako „pastorační tým", který se zabývá vlastním výkonem pastorace.

Způsob práce PRF

V následujících odstavcích jsou shrnuta vyjádření, která se týkají různých způsobů či stylů práce PRF, které v praxi svých rad respondenti zakoušejí:

- *Rozhodování:* Často se děje po předběžné diskusi, ať už ve snaze o dosažení konsenzu či za pomoci hlasování, někdy i tak, že „farář navrhuje, farníci pochválí nebo přemluví." Zajímavý je rozdíl v hodnocení situací, kdy hlasovat a kdy se snažit o konsenzus. V jedné velké farnosti hlasují v případě „závažnějších rozhodnutí", jinak se snaží o konsenzus. V jiné je to přesně naopak: konsenzus hledají u „závažných rozhodnutí" a hlasují tehdy, „když je třeba něco rychle vyřešit a není to moc důležité". V závažných věcech zde také někdy pojmenují základní principy a vlastní rozhodnutí již nechají na těch, kteří za tu kterou oblast zodpovídají.[547]

[547] Žádný z respondentů nezmínil, že by některá z PRF našeho vzorku kdy využila možnost, danou stanovami, kdy při opakované neshodě s farářem může záležitost postoupit biskupovi. O jedné PRF bylo např. referováno: „Dvakrát za posledních osm let se rozhodnutí odložilo (vstřícnost rady vůči faráři), k biskupovi se neposouvalo."

- *Příprava:* Většinou se PRF schází 1x za jeden až tři měsíce. Používají se podpůrné nástroje jako zasílání programu předem, předchozí seznámení se s projednávanými tématy či jejich předjednání, určení hlavního „referenta" ke každému bodu jednání, přípravné setkání „farního výboru" apod. Někde jednou či dvakrát do roka spolu radní prožijí „formační den", kde se snaží seminářovou či studijní formou načerpat potřebné znalosti či si osvojit potřebné dovednosti pro práci v PRF.
- *Jednání:* U PRF typu „pracovního týmu" je často důraz na praktičnost a efektivnost jednání s jasně rozdělenými úkoly, přičemž u menších pracovních skupin je naopak setkání charakterizováno spíše neformálním způsobem jednání. Někde má velmi aktivní roli farář, který celé setkání řídí, jinde roli moderátora přenechává jiným. Pokud se PRF považuje spíše za „konzultační tým", často se při jednání vyhodnocuje nějaký způsob zpětné vazby z farnosti nebo se připomínkují některé koncepční dokumenty. Součástí takovýchto setkání pak také bývá delší čas pro společnou modlitbu.
- *Témata:* V PRF sloužících jako „pastorační týmy" jsou níže zmiňovaná témata jednání také oblastmi přímé organizace či realizace akcí či programů, v PRF zaměřujících se spíše na pastorační konzultace jsou tyto oblasti předmětem pro aktuální či dlouhodobou pastorační reflexi:
  - *aktuální dění ve farnosti:* (např. termíny a organizace akcí, úklidy, koncerty, farní ples, táborák, rekolekce, slavnosti, bohoslužby, farní den, liturgické otázky, farní časopis, farní web, farní knihovna apod., ale také ekonomické a stavební otázky);
  - *dlouhodobé koncepční otázky* (např. oblast vzdělávání dospělých, mládeže či dětí, diakonické služby, evangelizace a působení navenek, kritéria a podmínky pro udílení svátostí, slučování farností, česko-německé vztahy či správcovství majetku apod., případně spolupráce při tvorbě pastoračního plánu farnosti);
  - *pastorační vize farnosti:* (zmapování pastorační situace, pojmenování identity, principů a poslání farnosti, načrtnutí pastorační vize farnosti, stanovení střednědobých pastoračních priorit).
- *Reflexe:* Jen velmi malý počet PRF čerpá při své práci z Písma, církevních dokumentů či jiných odborných studií (a např. se ptají, „jakou měrou to které doporučení povede k šíření Božího království").[548] Reflexe spíše probíhají na základě subjektivních názorů,

[548] V jedné z větších farností pro rozhodování a s ním spojenou pastorační reflexi používají nástroj, který tamnější farář nazývá „pastoračním valčíkem", který spočívá v následujících krocích (odpovídajících krokům zmiňovaným i v církevních dokumentech o pastoračních radách): 1. *vnímat* (popis situace, mít otevřené oči a vnímat, co se děje); 2. *reflektovat* (život kolem nás reflektovat na základě Písma, tradice, odborného vhladu a zkušeností jiných); 3. *navrhovat* (to je ta tvůrčí vrstva, která vyplývá z těch prvních dvou kroků, která zformuluje konkrétní cestu k uskutečnění vize).

zkušeností a postojů radních uvedených do vzájemného dialogu, případně je do tohoto procesu přizván ještě (různě zjišťovaný) „hlas lidu".

- *Spiritualita:* V jedné malé farnosti je role modlitby velmi intenzivní tím, že PRF je součástí modlitebního společenství a rozhodování tam prý často nechávají „na vedení Ducha svatého". V dalších několika PRF je zvykem modlitbou alespoň začínat, někde i končit (modlitbu vést či ji předem připravit je často úkolem administrátora nebo i některého z členů). V jednotlivých případech je snaha při setkáních PRF vstupovat do hlubší společné modlitby, především ve smyslu duchovního či pastoračního rozlišování.[549]

Vnitřní role členů PRF

Zdá se, že neuralgické body v oblasti vnitřní strukturalizace PRF jsou ve zkoumaných farnostech především dva. Prvním je otázka pojetí role předsedy PRF ve vztahu k ostatním formálním rolím uvnitř rady. Druhým pak je otázka pojetí PRF jakožto „zastupitelstva" versus pojetí PRF jakožto „týmu", ze kterého pak plyne různé pojetí dalších vnitřních (formálních i neformálních) rolí PRF. Žádná z těchto otázek však, zdá se, není nikde hlouběji teologicky reflektována.

- *Direktivní předseda:* Ve většině PRF z našeho vzorku má důležitou roli předseda PRF (farář), přičemž se pojetí této role v různých farnostech částečně liší. Jedinou výjimku zde tvoří jedna z menších velkoměstských farností, kde dojíždějící (a ne všech jednání PRF se účastnící) kněz „má víceméně poradní hlas." Existují PRF, ve kterých předseda sám (či „s pomocí druhých") dělá v podstatě vše, co je třeba zajistit pro jednání. V jiných PRF má každý svoji předem domluvenou roli: předseda, místopředseda, sekretář (zapisovatel, tajemník), avšak role faráře tam může být stejně silná jako u těch předchozích.[550]
- *Zmocňující předseda:* Jsou však i takové PRF, kde se tyto role krystalizují teprve postupně, pod citlivým vedením faráře, který druhým pomáhá rozpoznávat jejich vlastní

[549] Jeden farář o této formě modlitby referoval takto: „Formy, kterými se k tomu rozhodnutí dochází, to nejsou určitě jenom rozhovor, ale taky modlitba, společné prožití formačního dne, kde jsme si blíž a je tam víc prostoru na nějaké ztišení se. Jednak jednotliví členové PRF - je jim doporučovaná jejich osobní cesta, učednictví, život s Krisem, aby ty jejich pohledy byly víc a víc neseny Božím Duchem. A potom i při té společné práci se na to dává důraz - povídáme si i se společně modlíme a všechno chceme dělat z Božího Ducha… působení Božího Ducha bych tady vnímal spíš v takové té vnímavosti, otevřenosti, citlivosti, možná před otevřením nějakého zásadního problému bychom se mohli víc i takhle formálně se ztišit k modlitbě".

[550] Záleží pak na jeho osobním postoji a stylu vedení, zda je tato silná role vnímána pozitivně (silný vedoucí jasně „úkolující" druhé) nebo spíše negativně („farář má hlavní slovo a někdy je složité ho přesvědčit"). V takovýchto farnostech je pak často konstatováno, že změna administrátora by měla pro PRF velký (někdy „fatální") vliv.

schopnosti a obdarování, všichni postupně učí spolupracovat na společných úkolech.[551] Farář je zde pak vnímán spíše jako ten, kdo vede skrze sjednocování, motivaci, doprovázení či uschopňování druhých. V těchto případech je pak častěji konstatováno, že změna administrátora by na takovouto PRF neměla až tak zásadní vliv nebo dokonce PRF očekává, že by mohla vytvořit novému faráři oporu při změně či že by mohla tuto změnu i sama ovlivnit.

- *Moderující předseda:* V některých PRF, které zdůrazňují model „zastupitelské skupiny", se pak přirozeně profilují určité role „zodpovědných" za některé oblasti života či služby farnosti nebo za určité skupiny či týmy ve farnosti, přičemž předseda PRF se stává jakýmsi pouhým formálním „moderátorem" těchto rolí.[552] V některých jiných PRF se naopak tomuto „zastupitelskému" tematizování zodpovědností vědomě snaží vyhnout, protože pak je často velmi ztížena týmová spolupráce na jednom společném úkolu reflexe pastorační situace ve farnosti jako celku.[553] V jedné z těchto farností jsou zdůrazněny spíše různé neformální „týmové role" podporující týmovou spolupráci.[554]

Komunikace mezi PRF a farností

Pro rozvíjení komunikace mezi PRF a celkem farnosti je v mnoha případech podle našich respondentů (podobně jako i podle dřívějších výzkumů v královéhradecké diecézi) používáno několikero různých způsobů či nástrojů v různé kombinaci (osobních kontakty, farní věstník, vývěsky, ohlášky, webové stránky, e-mail či mobil).

Realita PRF souhrnně

V této druhé části naší reflexivní prezentace analýzy výsledků našeho terénního průzkumu pastoračních rad farností z diecézí české církevní provincie jsme představili několik

---

[551] Je jasné, že toto často vyžaduje dlouhodobé učení se, jak to vyjadřuje jeden z farářů: „Jak vést PRF, to jsem se pomalu začal učit, až když jsem do toho byl hozen. Dnes, po nějakých třech letech učení se té mé role, jsem došel k závěru, že mojí rolí by mělo být především ‚ztělesňování vize'. Podobně jako vyvolený národ měl při cestě do Zaslíbené země nejen různé proroky a potřeboval i toho Mojžíše jako vůdce, který se ovšem umí dělit o zodpovědnost. Farář je v podstatě zodpovědný za hledání, formulaci a realizaci pastorační vize farnosti. On nese zodpovědnost a ta spočívá v tom, že se snaží neprosazovat své nápady, ale snaží se dojít k nějaké objektivitě, která je důležitá pro farnost jako celek. To znamená, že on by měl být tahounem v hledání té vize, měl by v podstatě tu inspirovat hledání té vize, táhnout ho, ale zároveň společně s PRF rozlišuje a postaví se za toto v posledku společný dílo."

[552] Jeden z farářů to nazval tak, že to je jakási „obdoba ministerstev". V této souvislosti jsou zmiňovány např. oblasti jako „liturgický prostor", „liturgická hudba", „květinová výzdoba", „charita", „rodiny", „mládež", „média", „organizace poutí", „přednášky", „úklid", „katecheze", „ministranti", „farní věstník" apod.

[553] Je např. konstatováno, že „jednání jsou často rozvleklá a nevěcná, bez konkrétních závěrů", „někdy se zbytečně dlouho jedná o věcech, kterým členové nerozumí" či že se „schůze PRF se staly přehlídkou ztraceného času". Jak to lapidárně a možná s trochou nadsázky vyjádřil jeden kaplan: „Dřív to bejvalo takový divoký... Padaly zajímavé názory, podnětné, členové byli chytří lidé, ale těžko najít konsenzus… Spousta slov, keců, názorů a nic z toho... Práce nikde. Samý kouř a oheň žádný…"

[554] Jako např. „tříbarevný tým" (složený z lidí „reflexivních", akčních" a „intuitivních") nebo snaha o rozvinutí klasických týmových rolí (jako „shánil", „režisér", „předseda", „hasič", „chrlič", „tahoun", „rejpal", „dotahovač" či „specialista").

hlavních charakteristik současného způsobu práce pastoračních rad farností, které se odrážely v odpovědích našich respondentů.

V našem vzorku byly identifikovány čtyři nejčastější okruhy úkolů, kterým se zkoumané PRF věnují:

- pomoc faráři;
- pastorační spolupráce;
- konzultace a reflexe;
- komunikace a iniciace.

Nejčastěji zkoumané PRF vznikají podle diecézních stanov, avšak našly se i některé jiné inspirativní způsoby vzniku či procesy výběru radních, jako např. proces rozlišování jejich osobního povolání k této specifické službě či volba „registrovanými" farníky.

Dále bylo zjištěno, že často není příliš vyjasněný vztah mezi pastorační a ekonomickou radou farnosti, především co se týče oblastí, kterým se mají či nemají věnovat. Velké nejasnosti také někde panují ohledně používání konkrétních nástrojů pro společnou reflexi či rozhodování, jako je informování, konstruktivní dialog, hlasování či dosahování konsenzu.

Co se týče způsobů jednání, často si jej PRF přizpůsobují svým vlastním potřebám a možnostem, i když většina z nich se to „učí za pochodu" a často poměrně klopotně. Podle modelu, který ta která PRF zastává či ve světle kterého je vedena farářem, se pak také krystalizují různá témata, kterým se PRF věnuje: od organizace či dokonce vykonávání akutních pastoračních či technických úkolů přes reflexi aktuálního dění ve farnosti až k rozlišování dlouhodobých koncepčních otázek či tvorbě pastorační vize farnosti. Velmi málo PRF při své práci využívá jiné zdroje než vlastní názory, postoje či pocity přítomných radních nebo různě zjišťované názory ostatních farníků. Jen v ojedinělých případech jsou k pastorační reflexi používány také prameny jako Písmo, dokumenty učitelského úřadu církve či materiály z různých oborů blízkých projednávanému tématu. Spiritualita není většinou ve zkoumaných PRF nijak zvlášť zdůrazňována, modlitba je často přítomna, ale většinou jen jako „rámec" pro vlastní jednání. Jen v jednotlivých případech se PRF snaží o integraci modlitebního rozměru do vlastní práce (duchovní rozlišování apod.).

Ohledně vnitřních rolí v PRF se jako citlivá (ale nijak hlouběji teologicky reflektovaná) otázka jeví otázka role předsedajícího (tj. faráře či administrátora) ve vztahu k vedení PRF jako celku (často se zde vyskytují autokratické styly vedení, méně častěji pak styly zmocňující či doprovázející). Zároveň se zkoumané PRF často liší v tom, zda se jejich členové „specializují" jakožto „zastupitelé" specifických skupin ve farnosti nebo zda se snaží pracovat spíše týmově a zdůrazňují různé role potřebné k fungování PRF jakožto týmu.

2.5.4 Reflexe PRF aneb Pastorační rada zítřka

Podkladem této třetí části naší reflexe výsledků terénního výzkumu je souhrn vlastních reflexí samotných respondentů, ve kterých uvažovali o situaci jejich PRF ve světle jejich vlastní ideální představy o jejím fungování.

Pozitiva či ovoce PRF

Poměrně hodně respondentů práci své PRF hodnotilo obecně pozitivně nebo zmínilo nějaký konkrétní pozitivní přínos její práce pro farnost. Níže toto „dobré ovoce" prezentujeme shrnuté do několika kategorií.

- *spolupráce v pastoraci* (někteří si cení praktickou pomoc PRF v pastoraci, jiní vnímají její službu spíše jako podíl na společném poslání či oceňují přínos PRF pro týmovou spolupráci ve farnosti);
- *pastorační konzultace* (mnohem více respondentů vnímá jako pozitivní pastoračně-konzultační roli PRF, které je však dle některých nutné se náročně učit);
- *komunikace a iniciace* (několik málo respondentů oceňuje přínos PRF pro prohloubení a zkvalitnění komunikace uvnitř farnosti, výjimečně pak respondenti také chválí přínos PRF v oblasti „iniciace" ostatních farníků do hlubší odpovědnosti);
- *kontinuita* (někteří respondenti z větších farností pozitivně vnímají roli PRF jakožto „nositelky kontinuity" či nástroje, který je po ruce novému faráři);
- *zralost a společenství* (za pozitivní je vnímáno někdy i to, že členy PRF jsou duchovně či lidsky zralí lidé, stejně jako skutečnost, že celá PRF je znamením společenství);
- *obecně pozitivní hodnocení* (v dalších případech respondenti zmiňují pozitivní přínos práce PRF pro farnost obecně, aniž by to dále nějak specifikovali).[555]

Negativa či problémy PRF

O poznání více respondentů než u předchozího souhrnu pozitiv práci své PRF hodnotilo obecně negativně nebo zmínilo nějaký konkrétní negativní jev vyskytující se při práci jejich PRF. Níže tato negativa prezentujeme opět shrnuté do několika kategorií.

- *přístup a schopnosti členů:* (velmi často jsou zmiňovány problémy s přístupem, kvalifikací, schopnostmi, nasazením či možnostmi členů PRF nebo obecně s tím, že ve farnosti není dostatek k této službě vybavených lidí);[556]

[555] Jeden z farářů si chválí „pomoc a vytrvalost", jiný z farářů dokonce konstatuje, že to „bez PRF nejde, kněz nemůže všechno zvládnout sám", opět jiný z farářů pak vnímá pozitivní posuny na dlouhé učednické cestě: „Osobně jsem moc rád, že jsme tuhle cestu podnikli, že jsme tam, kde jsme, určitě tam vidím posun vůči té době, kdy jsme začínali a zdá se mi, že opravdu během těch tří let, co PRF formujeme, tak jak já, i ta rada začala víc sama sobě rozumět a začíná dostávat určitou sebedůvěru a prakticky se začíná té své role tak nějak pomaličku ujímat…" Jedna členka si např. libuje, že jejich PRF má docela silný hlas i na místním biskupství.

- *přístup a schopnosti faráře* (podobný počet stížností zazněl také v oblasti přístupu a schopností předsedy PRF – faráře či administrátora farnosti; častěji se pak také míjí to, co od PRF očekávají kněží, s tím, co očekávají její členové či stanovy, z čehož pak vznikají mnohá zklamání[557] či pocity manipulace[558]);
- *váznoucí vnitřní komunikace* (poměrně časté jsou stížnosti na neohrabaný, neefektivní či zdlouhavý způsob vedení diskusí při setkáních rady, a to často ve spojení s důrazem na „reprezentativnost" členů vůči nejrůznějším skupinám ve farnosti);
- *chybějící pastorační reflexe* (jen o několika málo PRF bylo referováno, že je jejich práce spojena s hlubší teologickou či pastorační reflexí, a lze předpokládat, že v ostatních PRF s tímto nástrojem buď vůbec nepracují, nebo jej nepovažují za důležitý);[559]
- *váznoucí vnější komunikace* (chybějící zpětná vazba z akcí, malá informovanost farářem, nedostatečná prezentace práce PRF navenek apod.; týká se častěji větších farností);
- *nejasné či malé kompetence* (z některých odpovědí se zdá, že hlavním problémem v oblasti kompetencí PRF není ani tak jejich rozsah, jako spíše nejasnost v jejich interpretaci či v pojetí hlavního poslání rady a z toho vyplývající různá, a tudíž také často si konkurující, očekávání; jiní si však stěžují na příliš malé kompetence PRF);

---

[556] Obecně tento nedostatek nutných dovedností pro práci PRF shrnuje jedna pastorační asistentka z jedné velkých farností: „Na základě své vlastní zkušenosti jsem přesvědčená, že ono výše napsané (tj. týmová práce, konstruktivní kritika, prezentace odlišného názoru i před církevní autoritou, delegování zodpovědnosti kněžím a společné hledání a realizace vize; pozn. autora) my katolíci neumíme, a z toho povstává i fakt, že církev naše milá katolická je bez vize, koncepce a ‚bez šťávy' (doufám však a věřím, že i přesto není bez Ducha svatého :-) - mnoho energie a tvůrčích nápadů se ztrácí, protože je nikdo po nikom nechce (přitom jsem přesvědčená, že by je Pán ochotně dával a že potenciál v lidech tu je veliký)."

[557] Z takovéhoto konfliktního očekávání pak může vzniknout situace jako v následujícím příkladě (v podání pastorační asistentky): „Jsem ráda, že v této farnosti je dán také hlas laikům, ale často to bylo tak, že my jako laici jsme něco tvrdili a farář pak nakonec rozhodl úplně jinak, než jsme se domluvili. To mi bylo líto. Chápu to a taky vím, že mám jisté problémy s podřizováním se církevním autoritám, zvlášť když vidím, že jsou v mnoha věcech slabí, slabší než mnoho laiků. Ale protože vím, jak to ve farnosti funguje, jak aktivně jsou tam laici zapojeni, jak by bez laiků ta farnost vůbec nemohla fungovat, tak jsem byla zklamaná. Protože za tohoto předpokladu bych pak očekávala, že hlas laiků ve farní radě, kteří navíc v té farnosti aktivně pracují, by měl být nejen vyslyšen, ale mělo by se na něj dbát i při konečném rozhodnutí. Buď tedy jsem málo pokorná (to docela určitě) anebo jsem měla představu farní rady jakožto mnohem demokratičtějšího orgánu…"

[558] Zajímavé je srovnání s trochu odlišným, ale v jádře stejným přístupem faráře z předchozí poznámky (v podání pastoračního asistenta): „Na druhou stranu je pravda, že bývalý farář většinou dovedl pastorační radu ‚ohnout' tím směrem, jakým potřeboval, aniž by se někdo cítil manipulován. Nepamatuji se, že by mezi ženami někdy narazil na výraznější odpor. Mezi muži bylo pár kverulantů (včetně mne), kteří si občas vedli zarputile svou, ale rozhodnutí celku málokdy ovlivnili. Pár lidí v radě měli svá ‚témata', v kterých nějak vybočovali z obecného způsobu myšlení, ale kontroverze se většinou podařilo zahrát do autu. Někdy mě štvalo, že farář, pokud tušil, že by nějaké téma mohlo být citlivé a debata o něm ne příliš podnětná, radši ho na radě vůbec neotvíral a rozhodl po svém."

[559] Jeden z farářů např. přímo přiznává, že „zvláštní teologická reflexe (v jejich PRF) není." Jeden z kaplanů potvrzuje něco podobného, jen trochu důrazněji: „Nějaká pastorační reflexe? Ve světle pramenů, evangelia, dokumentů? Tak to vůbec, ne! Ne, to vůbec ne. Vše se posuzuje na základě subjektivního názoru, ‚chce se mi', ‚líbí se mi', ‚zdá se mi', resp. ‚vím od ostatních, že by toto chtěli' apod."

- *nerozvinutá spiritualita* (v některých PRF byl indikován problém nedostatku spirituality či slabého duchovního rozměru při práci rady);[560]
- *špatný výběr členů* (poměrně hodně farností se potýká problémy v oblasti výběru členů pro PRF, přičemž byly zaznamenány stížnosti jak na vlastní způsob výběru členů PRF podle stanov, na nejasná kritéria členství v PRF, či na nedostačující či zcela chybějící přípravu budoucích i současných členů PRF, tak na nedodržování způsobu výběru podle stanov, což pak vede k vytvoření „jednobarevné" skupiny);
- *ostatní problémy* (další problémy v práci PRF zmiňované našimi respondenty pak byly buď rázu kontextového, jako např. ateistické prostředí či přestárlá farnost, systémového, např. žádné metodické vedení z biskupství, metodického, např. přílišný formalismus, či osobního, např. malá odvaha střetávat se nad problémy a vydržet napětí apod.).

Návrhy na další rozvoj PRF

Dále jsou zachyceny konkrétní návrhy, které naši respondenti zformulovali jako možné či žádané kroky k naplnění jejich vize o „pastorační radě snů", k překonání současných limitů práce jejich PRF či prostě ke zlepšení současného stavu:

- *formovat členy PRF a kněze* (příprava, vzdělávání, doprovázení členů PRF; formace či vzdělávání kněží jak v praktických dovednostech, tak v biblicko-teologickém vzdělávání; založení pastoračního centra, které bude nabízet trvalou formaci pastoračním radám jako celku, jejím jednotlivým členům i kněžím);[561]
- *nabízet pastoračně-organizační poradenství* (intenzivní podpora pastoračního poradenství, rozvinutí systému organizačních konzultací či pastorační supervize,[562] systematické poskytování studijních pomůcek, iniciace a podpora vzájemné výměny zkušeností mezi různými PRF);[563]

---

[560] To se projevuje např. v „nedostatku duchovního vedení ze strany kněze", v „příliš malém prostoru pro společnou modlitbu či rozlišování během jednání", v „pokulhávajícím duchu společenství" či ve zcela „chybějícím prorockém duchu, který snáze ulpí na osobnosti, než na skupině".

[561] Kněz navrhující založit pastorační centrum pak dodává: „Je jasné, že to nejde plošně nařizovat, ale je otázka, jestli by si v diecézi nějaké jádro, které o to má zájem a ochotu, takovou nějakou péči nezasloužilo. […] Ale možná opravu většina kněží v diecézi už nic chtít nebude a na všechno kašle. […] No plošně určitě ne, to je o ničem, ale to je tak se vším, když chceš něco solidního udělat, tak to už je jenom o výběru, […] vybrat lidi, kterým o něco jde, a s těma něco dělat."

[562] Jeden z farářů k tomu říká: „Mně nejvíc pomohla ta skutečnost, že jsem do toho procesu byl vhozen a kdykoli jsem požádal kolegu, tak mi byl ochoten pomoci, nebo on sám mě i upozorňoval na věci, o kterých on sám věděl či si jich všimnul. […] Možná, že bychom vycházeli z nějakých materiálů, které bychom si stáhli někde z internetu, ale ta praktická pomoc někoho, kdo doprovází a sleduje či superviduje ten proces, ta v tom procesu byla nejzásadnější a to bych potřeboval i nadále."

[563] Jeden farář k těmto návrhům dodává: „Co je tedy zapotřebí? 1. Především si sehnat supervizora procesu, aby to někdo viděl a doprovázel zvnějšku. 2. Něco si nastudovat a přečíst, poradil bych co. Bylo by dobrá možná vytvořit nějakou ‚kuchařku' či manuál pro práci PRF. 3. Nasbírat zkušenosti někde, kde ty krůčky už dělají. 4. Vytrvale žádat o podporu diecézní pastorační centrum, které by mohlo v diecézi podobné konzultační služby nabízet."

- *kvalitně moderovat a vyjasnit role* (lepší schopnost moderace jednání PRF, případně vyjasnění jednotlivých vnitřních rolí v PRF, rozdělení úkolů a pravomocí, jasnější určení rolí, odvaha faráře svěřovat moderování jiným);
- *rozvinout podporu z biskupství* (systematická podpora pastoračních rad z příslušného biskupství, a to především prováděná osobně biskupem);
- *posílit kompetence PRF* (volá se po jasnějším vymezení poslání PRF, po povinnosti PRF dbát i na pastorační hledisko farní ekonomiky, po omezení jiných úkolů členů PRF, aby svoji roli zvládali, po větších kompetencích PRF ve správě farnosti, dokonce i po tom, aby PRF nebyla jen poradním orgánem, ale měla v některých věcech, např. obsazování farnosti knězem, právo konzultovat, rozhodovat či naopak rozhodnutí vetovat);[564]
- *prohloubit komunikaci a iniciaci* (především komunikace mezi PRF a farností, snahy o iniciaci více farníků ke spolupráci, zájem PRF o jednotlivé skupiny ve farnosti, prohloubení komunikace i nad rámec farnosti);
- *podpořit rozvoj spirituality* (rozšíření času pro společnou i osobní modlitbu při setkáních PRF, k rozšíření modlitebních forem společného rozlišování, volání po duchovním doprovázení členů PRF či po obyčejném slovu povzbuzení od vlastního faráře);
- *změnit systém výběru členů PRF* (některé hlasy navrhují různé tvůrčí přístupy k výběru členů PRF, které by se vyhnuly jak nevýhodám klasických kostelních voleb, tak vzniku „farářovy kliky“;[565] jednou se dokonce objevila i dosti radikální otázka po vhodnosti nějaké formy finanční či materiální motivace pro práci v PRF);[566]
- *ostatní návrhy* (např. trpělivost, růst v dalších lidských ctnostech, nebát se dělat chyby, odvaha k tvůrčímu konfliktu, opatrnost vůči pocitu vševědoucnosti).

---

[564] „Například při jednohlasném ‚vyjádření‘ či ‚vyslovení názoru‘ by duchovní správa farnosti ani biskup nesměli konat proti tomuto názoru.“ Podobně i další respondent navrhuje upravit stanovy, aby byla PRF „s voleným předsedou disponujícím jedním hlasem, který rozhoduje jen v případě parity, a se členy, z nichž každý na sebe navazuje určitou část společenství a část odpovědností a úkolů. Z větší části by měla být volená (1 – 2 jmenovaní by stačili). Na PRF je delegována odpovědnost a rozhodovací pravomoci, proto by měla být při rozhodování o obsazení místa faráře rovnocenným partnerem biskupovi. Farářův hlas proti většině by měl být omezen jen na specifické případy. Tedy kroky vedoucí k větší svéprávnosti místní církve. Jednota s obecnou církví by byla zajištěna větším angažmá biskupa např. na úkor ‚svěcení zvonů a varhan‘.“

[565] Jeden z návrhů jdoucí tímto směrem stojí za kompletní citaci: „Chceme se snažit o moudrý výběr budoucích radních, jak píšeš v přání z posledního mailu, a na podzim bychom rádi uspořádali farní shromáždění, kde by se mělo hovořit o činnosti PRF. Na toto shromáždění by mohlo navázat několik setkání k formaci a rozlišování pro ty, kdo by projevili o činnost PRF zájem a byli by třeba ochotni i k zapojení se do služby v ní. Nakonec by se z těchto zájemců vykrystalizovala kandidátka pro volby do PRF.“

[566] „Často se mi zdá, že právě proto, že někteří lidé z farnosti dělají bez nároku na cokoliv dobré a kvalitní dílo, si na rozhodujících místech jejich díla málo považujeme. Kdybychom za jejich práci měli platit, vážili bychom si jí podstatně více. Někdy by peněžní způsob hodnocení ‚něco za něco‘ organizační stránce církve mohl pomoci.“

Ostatní hodnotící reflexe

V komentářích několika respondentů se odráží přesvědčení, že práce PRF je odrazem celkové situace v církvi a mnohé ze zde naznačených problémů budou proto řešitelné na „vyšší rovině systému“. Někteří pak zdůrazňují, že hodně záleží na prostředí, ve kterém má PRF sloužit.[567] V některých farnostech je pak také otázka práce PRF jistě velmi úzce spojena s hledáním různých alternativních možností duchovní správy.

Reflexe PRF souhrnně

Souhrnně lze k hodnotícím komentářům našich respondentů konstatovat, že ačkoli poměrně vysoký počet respondentů (celkem 34 z odpovídajících 78) z poměrně vysokého počtu farností (celkem z 20 ze 42 zkoumaných) se o práci PRF vyjadřovalo pozitivně a vypočítávalo mnohé dobré ovoce jejich služby, mnohem více respondentů (celkem 56 ze 78) zahrnujících tentokrát dokonce všechny zkoumané farnosti se zmiňovalo i o negativních aspektech či problémech.

Ovoce služby PRF je spatřováno především v podpoře spolupráce v pastoraci, v nabídce pastoračních konzultací, v prohloubení komunikace ve farnosti a iniciace ostatních ke službě, v udržení kontinuity při změně faráře a v podpoře zralosti a společenství v celé farnosti.

Nedostatky ve službě PRF jsou zmiňovány v přístupu a schopnostech jak jejich členů, tak kněží (což byly mimochodem hlavní důvody nefunkčnosti PRF uváděné v dřívějších výzkumech v plzeňské diecézi), ve váznoucí vnitřní či vnější komunikaci, v chybějící pastorační reflexi, v nejasných kompetencích, v málo rozvinuté spiritualitě, ve špatném výběru členů a v několika dalších oblastech kontextového, systémového, metodického či osobního charakteru.

Na cestě k dalšímu rozvoji PRF naši respondenti navrhují formovat členy PRF i kněze, nabízet pastoračně-organizační poradenství, kvalitně moderovat a vyjasnit role, rozvinout podporu z biskupství, přepracovat stanovy a posílit kompetence PRF (jak jsme viděli dříve, především po těchto systémových změnách volaly některé ze sněmovních kroužků z plzeňské diecéze), prohloubit komunikaci a iniciaci ke službě, podpořit rozvoj spirituality, změnit systém výběru členů PRF, mít dostatek trpělivost, růst v ostatních lidských ctnostech, nebát se dělat chyby, vnímat také širší roviny systému, ve kterém PRF

[567] K tomu zajímavý postřeh jednoho z kněží: „Celkově bych na otázku, zda mít či nemít PRF, odpověděl, že spíše ano, ale rozhodně ne vždy, všude a za každou cenu. Koneckonců, nejlepší atmosféru a výsledné plody (požehnání desetinásobného rozmnožení) se nám podařilo vytvořit v jedné atypické malé farnosti, kde jsme PRF neměli, a vše jsme řešili buď společně při nedělní eucharistii, nebo při společné modlitbě, jíž se účastnilo 90% strategicky významných členů farnosti.“

slouží, hledat alternativní modely duchovní správy a modely či způsoby práce PRF citlivě a pružně přizpůsobovat prostředí, ve kterém PRF slouží.

2.5.5 Souhrn: Výzvy vyplývající z terénního výzkumu PRF

Ve třech krocích, kterými jsme při terénním výzkumu vedli i své respondenty,[568] jsme představili synchronní průřez jejich odpověďmi. Při tom jsme na některých místech mohli připomenout určité souvislosti s tématy představenými v naší předchozí kapitole zabývající se širším kontextem služby pastoračních rad.

Při celkové reflexi uvádějící jednotlivé části této prezentace do vzájemných souvislostí jsme nakonec dospěli k definování následujících tří klíčových výzev:

a) Potřeba ujasnění profilu pastoračních rad

Z této reflexivní prezentace především vyplynulo, že mezi zkoumanými PRF a uvnitř nich i mezi různými jejich členy existují různá, někdy i vzájemně konfliktní pojetí hlavního poslání PRF (pracovní tým, pracovně-konzultační tým a konzultační tým v různých jeho podobách jako je poradní orgán faráře, tým pastoračního rozlišování či zastupitelská skupina) a z něj plynoucích úkolů (pomoc faráři, pastorační spolupráce, konzultace a reflexe, komunikace či iniciace ostatních ke službě a spoluzodpovědnosti).

Zdá se, že některé z problémů, které byly představeny ve třetí části prezentace, souvisí právě s tímto nevyjasněným profilem pastoračních rad (např. nejasné kompetence, nejasný vztah k ekonomické radě, špatný výběr členů, nerozvinutá spiritualita, chybějící pastorační reflexe). Tam, kde si některá z pastoračních rad své poslání (často v delším procesu hledání a se zapojením některých teologických pramenů a zkušeností odjinud) byla schopna ujasnit, se zdá, že lze v referencích o ní vnímat spíše pozitivní ovoce (radost ze spolupráce, vděčnost farářů za poskytované konzultace a rozlišování, prohloubení komunikace, upevnění společenství apod.).

Nakonec i některé návrhy pro další rozvoj pastoračních rad (změnit systém výběru členů, posílit kompetence, podpořit rozvoj spirituality, vyjasnit role apod.) předpokládají, že tyto kroky budou navazovat na vyjasnění profilu pastorační rady, bez něhož by jejich konkrétní realizace nejspíše ještě více posílily onen konfliktní potenciál různých v praxi často nespojitelných pojetí pastoračních rad.

b) Potřeba reflexe, formace, poradenství a podpory

Za další důležitou výzvu plynoucí z našeho terénního výzkumu lze považovat zjištění, že ani na rovině farností, ani na rovině většiny diecézí téměř neexistují tak základní prvky

[568] Srov. strukturu výzkumného dotazníku v příloze P 13.

podpory rozvoje pastoračních rad jako hlubší prakticko-teologická reflexe práce pastoračních rad, systematická formace jejích členů a kněží, či nějaký systém pastorační podpory, poradenství nebo doprovázení pastoračních rad v jejich službě či při jejich vzniku.[569]

Toto se pak odrazilo jak v konkrétních negativních hodnoceních respondentů (stížnosti na přístup či schopnosti jak členů PRF, tak farářů, váznoucí vnitřní či vnější komunikace, chybějící pastorační reflexe, opět nerozvinutá spiritualita, malá odvaha střetávat se s problémy, přílišný formalismus, chybějící metodické vedení z biskupství apod.), tak v jejich návrzích na další kroky (formovat členy PRF a kněze, nabízet pastoračně-organizační poradenství, kvalitně moderovat, rozvinout podporu z biskupství, prohloubit komunikaci a schopnost iniciace druhých, podpořit rozvoj spirituality, vyrůst v trpělivosti či nebát se dělat chyby).

Opět i v této oblasti se zdá, že ve farnostech, kde některé z těchto obecně chybějících prvků využívají (či v diecézích, které se některé z těchto prvků snaží systematičtěji rozvíjet) je vnímáno ovoce práce PRF silněji (především je to evidentní v komentářích kněží, kteří hledají zdroje podpory jak pro rozvoj jejich PRF, tak pro vlastní formaci, a zároveň si chválí ovoce rozvoje spolupráce a poskytnutých konzultací).

c) Potřeba vnímat pastorační rady jako součást širšího celku

Tento třetí důraz nebyl našimi respondenty vyjádřen nijak silně (i když i v jejich reflexích se občas objevil), avšak právě z jeho nepřítomnosti lze vytušit, že část potíží v rozvoji služby pastoračních rad bude nejspíše daná právě tím, že svoji službu často realizují bez jakéhokoli hlubšího dialogu s praxí či učením širší církve (v některých diecézích v atmosféře nezájmu o jejich službu, někdy dokonce i jakoby „navzdory“ programové „nepodpoře“ pastoračních rad).

Někdy se pak služba pastoračních rad odehrává i bez hlubší schopnosti vnímat specifika té které lokality či regionu a z toho plynoucí schopnosti citlivě těmto místním podmínkám přizpůsobit formu této služby (někteří respondenti zde uvádějí např. nutnost vnímat ateistické prostředí farnosti, věkový průměr či počet farníků apod., čemuž by měl být přizpůsoben model práce pastorační rady). Aby tato kontextuální citlivost a flexibilita však mohla být vůbec možná a plodná, je zapotřebí opět to, co již bylo zmíněno výše: především prakticko-teologická reflexe a z ní plynoucí jasnější profil pastoračních rad, kvalitní formace jejich členů a předsedů a systematická podpora ze strany biskupství či pastoračních center.

[569] Srov. studii o podpoře PRF z jednotlivých biskupství v části 2.2; k této studii se vztahují i další odstavce.

2.6 SHRNUTÍ: VÝZVY PLYNOUCÍ ZE SITUAČNÍ REFLEXE PRF

Na základě výsledků výše prezentovaných výzkumů se nyní pokusíme do několika bodů shrnout základní směry či výzvy pro naší prakticko-teologickou reflexi.

1. Rozvinout ekleziologickou reflexi poslání a práce PRF

Prvním jednoznačným závěrem plynoucím v podstatě ze všech částí našich výzkumů je zjištění nedostatečné či zcela chybějící teologické reflexe poslání a práce PRF.

Výsledkem dlouhého sněmovního procesu, na kterém se téma pastoračních rad jen velmi pomalu a nesměle hlásilo o slovo, bylo sice jednoznačné ocenění důležitosti PRF v závěrečném dokumentu plenárního sněmu, avšak novější ekleziologické koncepty (jako např. téma synodality, ekleziologie společenství nebo pojetí církve jako ikony Trojice) se ve vztahu k PRF ve sněmovním procesu téměř neobjevovala a práce PRF byla většinou sněmovních příspěvků chápána jako něco na jedné straně striktně praktického, na straně druhé ne příliš jasně uchopitelného. Stejně tak průzkum podpory z diecézních center i terénní výzkum ukázal, že jednotlivé PRF jen výjimečně čerpají z nějakých jiných pramenů, než jsou diecézní stanovy, kterým samotným pak teologický základ také chybí.

Navíc ačkoli sněm výslovně nepřejímá německé „dvoukolejné" pojetí PRF, zdá se, že jeho teologická východiska (podobně jako i východiska prosvítající z mnoha odpovědí terénního výzkumu) stále do jisté míry předpokládají určité umělé rozdělení na oblast „církve" (příslušející hierarchickým rozhodovacím strukturám) a oblast „světa" (příslušející autonomní zodpovědnosti tzv. „laiků"). Za určitý zárodek novější teologické reflexe této oblasti, na který by bylo vhodné navázat a rozvinout jej, lze považovat v závěrečném sněmovním dokumentu (a výjimečně i u terénních respondentů) přítomný koncept hlavních úkolů církve spatřovaných v liturgii, martyrii, diakonii a koinonii a koncepty „spirituality společenství" či „sdílené zodpovědnosti", které se objevují i v terénním výzkumu.

Z těchto důvodů jednou z hlavních výzev pro následující kapitoly této dizertace bude pokusit se načrtnout solidní ekleziologickou reflexi služby PRF. Konkrétně bude na místě teologicky reflektovat práci PRF ve světle konceptu synodality, prozkoumat dnešní přístupy k umělému rozdělování pastorace na oblast „církve" (svěřenou do kompetence „klerikům") a „světa" (svěřenou do kompetence tzv. „laikům") a prohloubit výše zmíněné zárodečné teologické koncepty přítomné v terénu či ve sněmovním procesu.

2. Teologicky vyhodnotit diecézní stanovy a jejich vliv na práci a rozvoj PRF

V rozsáhlém dokumentárním výzkumu diecézních stanov PRF a jejich pramenů bylo dále možné vysledovat některé specifické oblasti volající po hlubší prakticko-teologické reflexi.

Především sem patří ona skutečnost přímé závislosti v českých diecézích používaných diecézních stanov na modelu farních rad majícím kořeny na Würzburgské synodě německých diecézí. Zdá se, že toto k místním podmínkám nepřihlížející přebírání zahraničních vzorů při vzniku stanov našich diecézí bude nejspíše vážnou zatěžující okolností pro práci pastoračních rad ještě i dnes.

V důsledku této závislosti našeho partikulárního práva na kodifikaci role PRF ve většině německých diecézí lze dále konstatovat, že většina teologicky či prakticky nevyřešených otázek (ekleziologický statut PRF, jejich „dvoukolejnost", náročnost rozlišování „církevní" a „světské" oblasti jednání křesťana, role faráře uvnitř PRF, otázka „reprezentativnosti" apod.), které jsme popsali v části o PRF v Německu, se bude týkat i situace PRF v českých diecézích a bude vhodné je prozkoumat ve světle dnešních ekleziologických reflexí.

V neposlední řadě bude na místě reflektovat vhodnost či nevhodnost poměrně podrobné a pro všechny diecéze a farnosti téměř totožné kodifikace způsobu práce PRF, která byla zvolena pro většinu českých diecézí, případně s tímto přístupem srovnat opačný extrém, kdy v jedné z diecézí je rozvoj PRF ponechán zcela na vůli jednotlivých farářů.

3. Načrtnout pastorační praxi i teologické reflexi odpovídající vizi PRF

Ani v dokumentech sněmu, ani ve vlastním sněmovním procesu chybělo jasněji vyprofilované poslání PRF (včetně jejích jednotlivých úkolů, kompetencí či způsobu práce). Ve společných diecézních stanovách je tento profil PRF v českých diecézích jednostranně přebírán z určité etapy vývoje PRF v Německu. Mezi zkoumanými PRF a uvnitř nich i mezi různými jejich členy pak existují různá, někdy i vzájemně konfliktní pojetí hlavního poslání PRF a z něj plynoucích kompetencí a úkolů.

Lze vytušit, že některé z problémů, které byli identifikovány v průběhu našich výzkumů, souvisí právě s tímto nevyjasněným profilem PRF. Podobně i některé z terénu zaznívající návrhy pro další rozvoj pastoračních rad předpokládají, že tyto kroky budou navazovat na vyjasnění profilu pastorační rady, bez něhož by jejich konkrétní realizace nejspíše ještě více posílily onen konfliktní potenciál různých v praxi často nespojitelných pojetí.

Proto bude nutné, abychom se v následných krocích naší prakticko-teologické reflexe zabývali hledáním a upřesněním takového základního profilu PRF, který bude odpovídat jak nauce církve prohloubené teologickou reflexí, tak specifickým pastoračním podmínkám v českých diecézích i v jednotlivých farnostech.

4. Reflektovat práci PRF v rámci širšího církevního i společenského celku

Na základě provedených výzkumů bylo možné konstatovat, že ani na rovině farností, ani na rovině většiny diecézí kromě chybějící prakticko-teologické reflexe téměř neexistují ani další základní prvky podpory rozvoje pastoračních rad, jako např. systematická formace jejích členů a kněží či nějaký systém pastorační podpory, poradenství či doprovázení pastoračních rad v jejich službě a při jejich vzniku. Navíc bylo možné ve výsledcích našich výzkumů vysledovat určité souvislosti mezi podporou z centra a kvalitou práce PRF ve farnostech, přičemž bylo možné konstatovat, že jednotlivé PRF svoji službu často realizují bez jakéhokoli hlubšího dialogu s praxí či učením širší církve. Někdy se pak služba PRF odehrává i bez hlubší schopnosti vnímat specifika té které lokality či regionu.

Na druhé straně se během realizace terénního výzkumu i při vyhodnocování některých výzkumů dřívějších stalo zřejmým, že ne zanedbatelný počet PRF z našeho vzorku vykonává dobrou a plodnou službu a značné množství jejich členů (dokonce i kněží) službu PRF vnímá jako obohacení nebo do dalšího rozvoje této služby vkládá sice opatrné, ale přesto reálně podložené naděje. Z dřívějších výzkumů v plzeňské diecézi se dokonce zdá, že lze vysledovat i určitou přímou úměru mezi existencí funkčních PRF ve farnosti a některými pastoračními ukazateli. Tyto pozitivní trendy jsou však, jak vyplývá z průzkumů podpory z diecézních center, mnohem jasněji identifikovatelné v diecézích, kde jsou PRF nějakým způsobem komunikačně, systémově či formačně podporovány z centra.

Při další prakticko-teologické reflexi bude tedy na místě zaměřit se na prozkoumání práce PRF v širších souvislostech celodiecézní pastorace, v dialogu se zkušenostmi univerzální církve a s ohledem na lokální kontextová specifika. Navíc bude zapotřebí hlouběji prozkoumat a teologicky reflektovat roli praktické podpory či poradenství diecézních center vůči PRF a jejich roli v rozvinutí systému přípravné i trvalé formace členů PRF. Pro tyto prozatím většinou zcela chybějící oblasti bude také nutné nabídnout hlubší teologická východiska, na která by bylo možné při jejich dalším rozvoji navazovat.

5. Reflektovat způsoby práce PRF ve světle teologických a společenských věd

Při terénním zkoumání práce PRF jsme znovu a znovu naráželi na skutečnost, že potíže s praktickým fungováním pastoračních rad nejsou dány jen jejich nejasným profilem nebo nedostatečnou podporou ze strany diecézních center, ale také různými konfliktními představami o tom, jakým způsobem má taková PRF vůbec pracovat.

V praxi se sice některé PRF pokoušejí o uplatňování různých z politiky či managementu přejatých nástrojů pro společnou diskusi či společné rozhodování, avšak velká část pastoračních rad pracuje spíše intuitivním stylem určovaným danou situací či složením

rady. Navíc při přejímání různých manažerských či politických nástrojů není téměř vůbec reflektováno, zda předpoklady pro užitečnou aplikaci těchto nástrojů jsou v té které situaci vůbec splněné, zda jsou pro ten který účel tyto nástroje vůbec vhodné či jaké důsledky pro vlastní jednání má použití takovýchto nástrojů.

Proto bude velmi užitečné, když se v dalších krocích naší prakticko-teologické reflexe zaměříme na prozkoumání možností různých modelů a způsobů skupinového jednání, a to jak ve světle dnešní teorie a praxe řízení organizací a týmové spolupráce, tak ve světle teologických disciplín jako je ekleziologie (teologie těla Kristova a spolupráce různých jeho údů) či spirituální teologie (teologie darů Ducha či spiritualita rozlišování).

6. Další možné směry a kroky terénního výzkumu

Na závěr tohoto přehledu dalších možných kroků výzkumného projektu zmiňme ještě takové, které by bylo vhodné realizovat, avšak již přesahují naše možnosti.

Námi realizovaný terénní výzkum PRF by totiž bylo velmi vhodné doplnit dalším navazujícím výzkumem soustředěném na několik vybraných PRF (ve formě několika „případových studií"), které by i s pomocí tohoto výzkumu chtěly dále vyrůst ve své službě (metodologicky by pak tento výzkum probíhal v duchu tzv. „akčního výzkumu").[570] Náš dosavadní synchronní pohled, který poskytuje jakýsi „průřez" všemi zkoumanými PRF najednou k určitému společnému časovému období, by bylo možné posléze doplnit i pohledem diachronním, který by umožnil sledovat příběhy některých vybraných pastoračních rad v delším čase a zároveň by mohl hlouběji ověřit některé výše naznačené předpoklady o souvislosti mezi mírou poskytované podpory a kvalitou služby PRF.

Navíc by po částečné realizaci výše uvedených kroků bylo vhodné některé zárodečné hypotézy znovu ověřit zpětným dotazováním v terénu, které by pak již mohlo být mnohem cílenější, než dotazování v našem základním výzkumu. Data takto získaná by pak jistě byla cenným zdrojem dalších prakticko-teologických reflexí, které by se pak mohly soustředit na mnohem specifičtější oblasti zájmu.

Z důvodu nutné omezenosti našeho dizertačního projektu však tyto další možné směry výzkumu či výzkumné kroky již musíme přenechat jiným a dále ve vlastní prakticko-teologické reflexi pracovat pouze s doposud získanými daty a s výše prezentovanými závěry a otázkami. Ty bude v dalších částech této dizertace nutné uvést do hlubšího rozhovoru s naukou univerzální církve, se zkušenostmi z jiných místních církví a především s relevantními teologickými a teoreticko-organizačními prameny.

---

[570] Srov. např. COGHLAN David, BRANNICK Teresa: Doing Action Research in your own Organization, London: Sage, 2001.

KAPITOLA 3. TEOLOGICKÉ ZÁKLADY SYNODALITY

Při výběru témat této kapitoly byly zohledněny výzvy, které jsme prezentovali v závěru kapitoly předešlé.[571] Abychom mohli později v páté kapitole na základě těchto výzev vést tvůrčí dialog mezi doposud zjištěnou situací dnešních PRF v českých diecézích a relevantními prameny teologických a dalších humanitních věd, je třeba nyní prezentovat klíčové teologické koncepty, se kterými pak do tohoto dialogu budeme moci vstoupit.

Obsahově je tato prezentace rozčleněna podle vnitřní strukturace konceptu synodality, jak se nám ji postupně dařilo odkrývat na základě příslušných pramenů. Po uvedení do ekleziologických základů synodality (3.1) budou představeny teologické prameny osvětlující její „strukturní“ (3.2), „efektivní“ (3.3) a „emotivní“ (3.4) rovinu. Na závěr pak představíme dva praktické přístupy k rozvoji synodality v pastorační praxi (3.5).

3.1 EKLEZIOLOGICKÉ ZÁKLADY SYNODALITY

Jak bylo možné vypozorovat z naší situační analýzy, v praxi PRF v českých diecézích v pozadí působí různé často konfliktní ekleziologie, které pak mohou být živnou půdou pro konfliktní očekávání či pojetí jednotlivých členů rady nebo faráře a rady jako celku. Proto bude nejprve na místě pokusit se načrtnout určitý základní ekleziologický rámec (3.1.1), do kterého pak zasadíme pojednání o charismatické a hierarchické dimenzi církve (3.1.2) a načrtneme základní obrysy teologie synodality (3.1.3). Ve čtvrtém oddílu pak tyto koncepty aplikujeme na rovinu farnosti (3.1.4).

3.1.1 Základní obrysy trinitárně inspirované communio-ekleziologie

Jako hlavní průvodce světem dnešní ekleziologie nám posloužila především následující literatura: systematické reflexe Medarda Kehla,[572] ekleziologická čítanka Petera C. Phana,[573] srovnávací studie Dennise Doyle[574] a klasické dílo Avery Dullese o „modelech církve“.[575] Důležitým pramenem nejen pro pochopení souvislosti ekleziologie a trinitární teologie pak také byly některé studie Ctirada Václava Pospíšila.[576]

---

[571] Především tak v této kapitolie odpovídáme na první „výzvu“, která vyplynula z naší situační reflexe PRF: „Rozvinout ekleziologickou reflexi poslání a práce PRF“ (srov. část 2.6 na str. 175).

[572] Srov. především Kehlovo stěžejní dílo v této oblasti, KEHL Medard: Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie, Würzburg: Echter Verlag, ^{4}2001; dále také jeho spíše popularizační studie KEHL, Medard: Kam kráčí církev? Diagnóza doby, Brno: CDK, 2000.

[573] PHAN Peter C. (ed.): The Gift of the Church. A Textbook on Ecclesiology in Honor of Patrick Granfield, O.S.B., Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 2000.

[574] DOYLE Dennis: Communion Ecclesiology. Visions and Version, Maryknoll, NY: Orbis Books, 2000.

[575] DULLES Avery: Models of the Church, Expanded Edition, New York: Doubleday, 1987.

[576] POSPÍŠIL Ctirad Václav: Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie, Praha: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství, 2007; POSPÍŠIL Ctirad Václav: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství 1–4, in: Teologické texty 1 (1998) 8–9; 2 (1998) 43–46; 3 (1998) 91–94; 4 (1998) 119–120.

Malá historická sonda sebepojetí církve

Je samozřejmé, že dnešní ekleziologie úzce navazuje na exegetické a historické studie o církvi, jejichž prezentace by však již přesahovala možnosti této dizertace. Pro naše účely stačí připomenout skutečnost pestré rozmanitosti pojetí církve v Novém zákoně,[577] kde lze podle Medarda Kehla v návaznosti na Boží lid První smlouvy nalézt čtyři hlavní trajektorie či dimenze:[578] komuniálně-pneumatologickou, institucionálně-christologickou, univerzálně-eschatologickou a synodálně-apoštolskou.

Dějinný vývoj chápání církve pak postupoval přes chápání církve jakožto „*communio ecclesiarum*" k postupné větší a větší centralizaci a následnému rozpadu jednoty církve, přičemž lze dobře vypozorovat, že se církev jakožto lidská veličina neustále ve svých strukturách přizpůsobovala potřebám života v konkrétním společensko-kulturním kontextu, a to jak skrze přejímání různých forem řízení či sebeprezentace (monarchistické pojetí biskupství a papežství), tak na základě odporu k některým společenským důrazům (pojetí církve jako „hráze" proti nebezpečným nájezdům barbarů na sklonku starověku či proti narůstajícímu racionalismu a teologickému pluralismu na sklonku středověku). Přitom však byl v dějinách církve (v různých obdobích více či méně viditelný) stálý prostor i pro, dalo by se říci, jakési „alternativní" působení Ducha, který některé skupiny lidí vedl k různým variantám života a služby církve (mnišské komunity, heretická hnutí, žebravé řády, reformní či reformační důrazy), které se pak někdy později staly silou působící obnovným způsobem na i celek církve (viz např. mnišství a gregoriánská reforma nebo vliv žebravých řádů).[579]

Z pohledu na proměny pojetí církve v moderních dějinách lze pak vypozorovat silnou tendenci směřovat od pojetí církve jakožto „*societas perfecta*" k obnovenému nalezení jejího synodálního rozměru a k vyváženosti mezi několika klíčovými důrazy či dimenzemi života a služby církve. Tyto dimenze se v dějinách církve znovu a znovu objevovaly, ale z různých důvodů často nenašly dostatečně velký prostor pro svou integraci do celku a díky tomu se někdy stávaly dokonce důvody k rozdělení církve. Jde především o důraz na „božskou" či

---

[577] Pro podrobný výklad těchto pojetí srov. např. přehlednou tabulku s heslovitými charakteristikami třinácti různých tipů prvokřesťanských obcí, POCK Johann: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang. Biblische Gemeindetheologien in ihrer Bedeutung für gegenwärtige Gemeindeentwicklungen. Eine kritische Analyse von Pastoralplänen und Leitlinien der Diözesen Deutschlands und Österreichs, Wien – Berlin: Lit Verlag, 2006, 178–179; srov. také New Testament Ecclesiologies, in: O'DONNELL Christopher: Ecclesia. A Theological Encyclopedia of the Church, Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1996, 320–326.

[578] Podkladem pro následující body byl především KEHL: Die Kirche, 267–319, s přihlédnutím k MATERA, Frank J.: Theologies of the Church in the New Testament, in PHAN: The Gift of the Church, 3–21. K tématu kontinuity prvotní církve s Božím lidem Izrael srov. také např. LOHFINK, Gerhard: Braucht Gott die Kirche? Zur Theologie des Volkes Gottes, Freiburg: Herder, ^{5}2002.

[579] Srov. např. PLUMER Eric: The Development of Ecclesiology. Early Church to the Reformation, in PHAN: The Gift of the Church, 23–44. Srov. také KEHL: Die Kirche, 320–354.

„lidskou“ stránku církve, o její „christologický“ či „pneumatologický“ základ, „hierarchickou“ či „komunitární“ formu života a vedení, „univerzální“ a „lokální“ dimenzi církve a o pochopení vztahu mezi důrazy na poslání církve „*ad intra*“ a „*ad extra*“.[580]

Ačkoli 2. vatikánský koncil v žádné z těchto oblastí nepředkládá nějakou ucelenou syntézu, lze i přesto z jeho dokumentů při jejich komplexní interpretaci vyčíst jasnou ekleziologickou premisu, která jakýkoli pokus o ekleziologickou syntézu vyzývá k tomu, aby do ní byly začleněny a v ní byly stejně oceněny všechny tyto zdánlivě polární důrazy.[581]

Základní obrysy dnešní „communio-ekleziologie“

Jak lze očekávat na základě výše naznačených historických obrysů, dnešní ekleziologie bude velmi komplexní disciplína snažící se různým způsobem o syntézu či integraci všech klíčových dimenzí církve, které byly během dosavadních dějin církve a v jejich světle rozpoznány jako zárodečně přítomné již v Písmu svatém.[582]

Tato mnohvrstevnatost církve se v moderní teologii často vyjadřovala různými „modely“, „rozměry“ či „dimenzemi“ církve, které podle různých měřítek vždy zdůrazňují některé póly výše uvedených polarity více, jiné méně, a tyto důrazy různě kombinují.[583] Ačkoli v systematické teologii se tento důraz na „modely“ dnes již většinu nepovažuje za cestu vpřed, pro prakticko-teologickou reflexi a potažmo i pro pastorační praxi, včetně práce PRF, je takovéto pojetí stále velmi užitečné, protože může pomoci odhalit různá „slepá místa“ v určitých přístupech k pastoraci, která jsou projevem toho, že nějaký z podstatných rozměrů církve je opomíjen či dokonce popírán.[584]

Tyto modelové přístupy jsou příkladem počátků pojetí, které se dnes nazývá souhrnným názvem „communio-ekleziologie“ („komunionální ekleziologie“ či „ekleziologie

---

[580] Srov. např. HIMES Michael J.: The Development of Ecclesiology. Modernity to the Twentieth Century, in: PHAN: The Gift of the Church, 45–67; KOMONCHAK Joseph A.: The Siginficance of Vatican Council II for Ecclesiology, in: PHAN: The Gift of the Church, 69–92. Srov. také KEHL: Die Kirche, 346–384.

[581] Medard Kehl tento princip nazývá „*das Princip der Gleichursprünglichkeit*“ („princip souběžné původnosti“); srov. KEHL: Die Kirche, 280, 286, 369–370, 373–374.

[582] Základními vodítkem pro tento přehled nám byl článek Ecclesiology, in: O'DONNELL: Ecclesia, 140–143, v doplnění s dalšími, na příslušných místech uvedenými prameny.

[583] Srov. především DULLES: Models of the Church, 15–102; zde autor nabízí modely církve jako instituce, mystického společenství, svátosti, zvěstovatelky a služebnice. Ve druhém doplněném vydání, DULLES Avery: Models of the Church, Expanded Edition, New York: Doubleday, 1987, 204–226, autor rozpracovává pokus o jakýsi syntetizující model, který se snaží integrovat všechny předcházející důrazy: církev jako komunita učedníků. Na tuto práci dobře navazuje DOYLE: Communion Ecclesiology, 11–19. Trochu jiným způsobem s modely pracuje i Medard Kehl, který předestírá tři „zvláštní ‚typy' zkušenosti: zkušenost s církví „personifikovanou“, „petrifikovanou“ a „komunikující“; srov. KEHL: Die Kirche, 24–38; KEHL: Kam kráčí církev, 72.

[584] Jak říká Joseph F. McCann: „Účelem určitého ‚modelu' je poskytnout naší mysli rámec pro uvažování o nějaké komplexní realitě. […] Musí být samozřejmě zdůrazněno, že model není skutečnost sama o sobě. Je to spíše jakási mapa, analogie, symbol, který je jak podobný, tak nepodobný skutečnosti, kterou reprezentuje.“ McCANN, Joseph F.: Church and Organization. A Sociological and Theological Enquiry, Scranton: University of Scranton Press, 1993, 63.

společenství“)[585] a které lze (vedle progresivněji založené „ekleziologie Božího lidu“, případně „concilium-ekleziologie“)[586] považovat za dnes nejvíce rozšířené a všeobecně mezi biskupy i teology přijímané[587] paradigma dnešní ekleziologie. Společnými důrazy různých verzí této „communio-ekleziologie” (či těchto „communio-ekleziologií“)[588] jsou snaha o obnovu vize církve prvního tisíciletí, důraz na duchovní společenství neboli *communio* mezi lidskými bytostmi a Bohem (což obojí odpovídá původnímu dvojímu významu řeckého biblického slova *koinonia*),[589] ocenění viditelné jednoty realizované ve slavení eucharistie a důležitost zdravé dynamické interakce mezi jednotou a diverzitou jak uvnitř církve, tak mezi církví univerzální a církvemi lokálními.[590]

V novějších pojetích, ne v neposlední řadě pod vlivem teologie východní církve, je tento přístup navíc charakterizován důrazem na trinitární pojetí vztahů v církvi jako obrazu

---

[585] Srov. např. klasickou studii Waltera Kaspera Kirche als communio. Überlegungen zur ekklesiologischen Leitidee des II. Vatikanischen Konzils, in: KASPER Walter: Theologie und Kirche, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, 1987, 272–289. V češtině se někdy v této souvislosti používají i jiná označení, jako např. „ekleziologie společenství“, „komunionální ekleziologie“ či „komunitární model“; srov. např. DOLISTA Josef: Perspektivy církve. Vybrané kapitoly z ekleziologie, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2000, 77–78, FAHEY A. Michael: Církev, in: FIORENZA Francis S., GALVIN John P. (ed.): Systematická teologie. Římskokatolická perspektiva, sv. 2, Vyšehrad: CDK, 1998, 91–166, 117, nebo POSPÍŠIL: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství.

[586] K „ekleziologii Božího lidu“ srov. např. RODRÍGUEZ Pedro: Theological Method for Ecclesiology, in PHAN: The Gift of the Church, 129–156, 143–155. Ovšem i zde je tento výchozí koncept „Božího lidu“ integrován do tématu „tajemství církve“ a je interpretován trinitárně jako „Boží lid, který má svůj původ v Otci skrze dvojí poslání Syna a Ducha svatého“. Někdy lze ovšem narazit na přístupy, které vycházejí ze konfliktně pojatého pochopení „dvou ekleziologií“ 2. vatikánského koncilu; srov. např. TIMMS Noel: Diocesan Dispositions and Parish Voices in the Roman Catholic Church, Chelmsford, Essex: Matthew James Publishing, 2001, 90–93. Podobně i Herbert Haslinger mluví o „bojové linii mezi dvěma protikladnými pozicemi“ v oblasti „interpretace koncilnímu porozumění podstatě církve“: jedna zastává názor, že centrálním pojmem koncilního porozumění církvi je „communio“ (jako její zastánci jsou uváděni Walter Kasper či Medard Kehl), druhá vidí ústřední ideu koncilu v církvi jako „Božím lidu“ (jako zastánci této pozice jsou uváděni Elmar Klinger či Otto Hermann Pesch), přičemž Haslinger za své východisko volí „ekleziologii Božího lidu“; srov. HASLINGER Herbert: Lebensort für alle. Gemeinde neu verstehen, Düsseldorf: Patmos, 2005, 159–160; PESCH Otto Hermann: Druhý vatikánský koncil 1962–1965. Příprava, průběh, odkaz, Praha: Vyšehrad, 1996.

[587] Např. biskupská synoda konaná v roce 1985 v Římě prohlásila, že „communio“ je dominantním obrazem církve v dokumentech 2. vatikánského koncilu; srov. WOOD Susan K.: The Church as Communion, in: PHAN: The Gift of the Church, 159–176, 160.

[588] Srov. např. Dennis M. Doyle, který ve své srovnávací studii, DOYLE: Communion Ecclesiology, ukazuje, jak tak rozdílné přístupy k ekleziologii, jako jsou dokumenty vatikánské Kongregace pro nauku víry, dílo Karla Rahnera, dílo Hans Urs von Balthasara, teologie osvobození, různé kontextuální teologie, či teologie zaměřené na reformu církve obsahují jádro společných prvků schopné při trochu dobré vůle udržet nutné napětí, které se mezi těmito velmi rozdílnými přístupy a důrazy nutně objevuje. V návaznosti na Ratzingera Doyle konstatuje, že je možné odvodit tři důležité body: „Za prvé, communio-ekleziologie je základní ekleziologií. Za druhé, communio-ekleziologie může existovat v různých verzích. Za třetí, význam výrazu ‚communio-ekleziologie‘ je vázán s významem slova ‚katolická‘.“ DOYLE: Communion Ecclesiology, 2. Za důležitou variantu „communio-ekleziologie“ se často považuje tzv. „eucharistická ekleziologie“; srov. např. RATZINGER Joseph: Církev jako společenství, Praha: Zvon, 1995, 51–69.

[589] Prvním biblickým významem slova *koinonia* je „společná participace n darech spásy získaných pro nás Ježíšem Kristem a přivlastněných nám Duchem svatým“, ve druhém významu pak tímto slovem Písmo označuje „pouto společenství nebo komunity křesťanů, které je důsledkem jejich jednoty s Bohem“; srov. WOOD: The Church as Communion, in PHAN: The Gift of the Church, 159–176, 160.

[590] Srov. DOYLE: Communion Ecclesiology, 13.

vnitřního života Trojice[591] (církev jako „ikona Trojice“,[592] případně jako „Boží lid, tělo Kristovo a chrám Ducha svatého“[593]).[594]

Praktické důsledky a otevřené otázky „communio-ekleziologie“

Na strukturální či administrativní rovině pak „communio-ekleziologie“ rozvíjí a zdůrazňuje principy kolegiality, subsidiarity a diverzity,[595] přičemž lze v praxi u různých jednotlivých „communio-ekleziologií“ rozpoznat dvě možné hlavní tendence: „univerzalistickou“ (chránící církev upadnout do úzkoprsého církevního nacionalismu) a „partikularistickou“ (chránící církev upadnout do globálního triumfalismu či autoritarismu).[596]

V této optice se pak dnes řeší také ona základní, neustále se vracející a pro naše téma klíčová otázka, pro kterou 2. vatikánský koncil jen načrtl základní obrysy a nechal ji otevřenou další reflexi: Jak na rovině systematické reflexe i na rovině praxe života a služby

---

[591] Srov. KEHL: Kam kráčí církev?, 52. „Vztah k Duch svatému daruje církvi její specifickou formu *jednoty*, ano, právě jednoty v mnohotvárnosti; Duch svatý z ní vytváří ‚*ecclesia*‘, shromáždění Božího lidu. Vztah k Ježíši Kristu daruje církvi její specifický *obsah*, to, že je právě církví následování Ježíše; tím se stává ‚tělem‘ a ‚nevěstou Kristovou‘. Vztah k Otci pojmenovává *původ* a *cíl* církve, jimiž jsou stvoření a království Boží; jako ‚Boží lid‘ církev obojí spojuje ve smyslu putujícího společenství se všemi tvory k dokonalému Božímu království.“ KEHL: Kam kráčí církev?, 52. Pro podrobné teologické rozvedení této základní trojiční charakteristiky církve shrnující základní koncilní důrazy v ekleziologii srov. např. KEHL: Die Kirche, 67–102, nebo klasické ekleziologické dílo z anglicky mluvící oblasti, SULLIVAN Francis A.: The Church We Believe In, New York: Paulist Press, 1988, 3–22.

[592] Srov. především ZIZIOULAS John: Being as Communion. Studies in Personhood and the Church, Crestwood, NY: St. Vladimir’s Seminary Press, 1985, KALLISTOS of Diokleia [Timothy Ware]: The Human Person as an Icon of the Trinity, in: Sobornost – Incorporating Eastern Churches Review 8:2 (1986) 6–23, VOLF Miroslav: After Our Likeness. The Church as the Image of the Trinity, Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1998. Srov. také FAHEY: Církev, in: FIORENZA: Systematická teologie, 121; ROBERSON Ronald G.: Theological Foundations for Eparchial Pastoral Councils. An Eastern Perspective, 2004, USCCB, http://www.usccb.org/laity/roberson.shtml, (15. 2. 2009). Srov. také POSPÍŠIL: Jako v nebi, 61–66, 409. Trojiční základ a charakter církve, hlouběji rozpracovaný v pokoncilní „communio-ekleziologii“, je zřetelný již z mnoha koncilních textů, jako např. LG 4 (srov. LG 1–4), LG 41, DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 433–457, čl. 2 a 15.

[593] Tato „triáda“ obrazů vztažených ke všem osobám Trojice je v koncilních dokumentech nejprve vztažena na celý svět a použita jako ilustrace smyslu poslání církve (LG 17); podobně i v AG 7 (srov. AG 9). V dekretu o kněžské službě, DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413, je tento trojobraz pak již vztažen přímo na církev (PO 1). Pojetí církve jako Božího lidu, těla Kristova a chrámu Ducha je pak dále podrobněji rozvinuto v Katechismu katolické církve, srov. Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995, čl. 781–801.

[594] Tuto trojiční perspektivu dobře shrnuje např. Josef Dolista: „Církev je také svátostí Ducha svatého. To naznačuje trinitární pohled na celou ekleziologii. Trinitární model církve pak zesiluje ‚komunionální‘ strukturu církve, kdy církevní jednání musí odpovídat pojetí ‚MY‘, nikoli ‚MY – ONI‘. Církevní duch je pak integrován do trinitárního života Boha samotného. […] Život církevního společenství je charakterizován podle trinitárního modelu vztahy, spoluzodpovědností za dění v celé církvi a posláním oznamovat evangelium. Relace vyplývající z trinitárního modelu církve poukazují na Boha, který je dialogický. Osoba v církvi není pak zahleděna do sebe, ale vnímá poslání církve a hierarchická struktura církve je pojata jako služebná funkce církve, která prospívá druhým, má-li být odůvodněna.“ DOLISTA: Perspektivy církve, 34.

[595] Srov. WOOD: The Church as Communion, in PHAN: The Gift of the Church, 159–176, 168–171.

[596] Srov. tamtéž, 171–176.

církve smířit potřebu zachování jednoty a kontinuity s autoritativním slovem evangelia na straně jedné s potřebou respektování a rozvíjení diverzity v konkrétních komunitách věřících a konkrétních společenských kontextech na straně druhé?[597]

Církev jako „svátost communia Trojjediného"

Je jasné, že v rámci této prakticko-teologicky zaměřené práce nelze zacházet do příliš podrobných systematicko-teologických ekleziologických diskusí a že je nutné pro další proces reflexe zvolit určité vlastní východisko. Při pátrání po tom, jak by pro tyto účely bylo možné shrnout výše uvedené podněty do krátké, prakticky použitelné formule, jsme nakonec zvolili i jinými autory i slovníky dnes častěji citovanou[598] a dle našeho názoru velmi vyváženou definici církve od frankfurtského jezuity Medarda Kehla, kterou podrobně rozvíjí ve své ekleziologii *Die Kirche* a kterou krátce formuluje takto:

> „Katolická církev se chápe jako ‚svátost Božího communia'; jako taková tvoří Duchem svatým sjednocené, Synu Ježíši Kristu připodobněné a s celým stvořením do Božího království povolané společenství věřících, které je konstituováno synodálně i ‚hierarchicky' zároveň."[599]

Zjednodušeně bychom tedy mohli říci, že církev je „svátostí communia Trojjediného".[600]

Na základě studia dříve uvedených pramenů i díky tomu, že výše uvedené Kehlovy pohledy zahrnují i strukturální element jako podstatnou charakteristiku církve, se nyní v další části můžeme podrobněji zabývat tématem vztahu mezi charismatickou a hierarchickou dimenzí církve, abychom pak mohli vyjasnit teologický koncept synodality.

---

[597] Srov. KOMONCHAK Joseph A.: The Siginficance of Vatican Council II for Ecclesiology, in PHAN: The Gift of the Church, 69–92, 87.

[598] Srov. např. ROOS Klaus: Pastoralrat, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 7, Freiburg: Herder, [3]1998, sl. 1443–1444; KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 89; KEHL: Synode, Synoden, Synodalität, in: LThK 1187n; ROOS: Weichen, 54.

[599] „Die katholische Kirche versteht sich als das ‚Sakrament der Communio Gottes'; als solches bildet sie die vom Hl. Geist geeinte, dem Sohn Jesus Christus zugestaltete und mit der ganzen Schöpfung zum Reich Gottes des Vaters berufene Gemeinschaft der Glaubenden, die synodal und ‚hierarchisch' zugleich verfaßt ist." KEHL: Die Kirche, 51. K použití pojmu ‚hierarchisch' – ‚hierarchicky' v uvozovkách srov. pozn. pod čarou č. 665. K podobnému pohledu dospívá i Ctirad V. Pospíšil, když ve svém „náčrtu trinitární teologie" píše: „Zřejmě nejzákladnějším strukturálním projevem ikoničnosti církve vzhledem k mystériu Trojjediného se tedy zdá být kombinace episkopálního uspořádání, které odpovídá Boží jednotě, se synodalitou, v níž by se měla obrážet Boží trojičnost… Zejména hierarchická služba je spjata s christologickým základem církve, protože se odvozuje od Krista jako od Hlavy celého společenství věřících. duch svatý však působí, v kom chce, což odpovídá charismatické stránce života církve. Všechno pak nachází společného jmenovatele v Bohu–Otci, jenž působí všecko ve všech." POSPÍŠIL: Jako v nebi, 62. Srov. také POSPÍŠIL Ctirad Václav: Trojice – partikulární církev – akulturace. Nástin základních témat k teologii partikulární církve, in: Kolektiv autorů: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006, 159–184, a POSPÍŠIL Ctirad Václav: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství (3), in: Teologické texty 3 (1998) 91–94, kde Pospíšil mluví o „hierarchicky uspořádaném společenství věřících".

[600] Např. Lexikon für Theologie und Kirche čteme: „Jakožto svátost communia trojjediného Boha potřebuje i sama církev komuniální strukturu." ROOS: Pastoralrat, in: LThK 1443.

3.1.2 Charismatická a hierarchická dimenze církve

Z dříve prezentované situační reflexe vyplývá, že mnohá nepochopení, časté spory či dokonce konflikty týkající se služby, vnitřní struktury a kompetencí PRF v českých diecézích jsou způsobena (často neuvědomenou) preferencí jedné ze dvou základních dimenzí církve před druhou:

Buď lidé preferují dimenzi charismatickou (někdy ne zcela přesně ztotožňovanou s dimenzí pneumatologickou, prorockou, komunitární či synodální) a zdůrazňují roli komunity věřících, volného působení charismat skrze všechny členy PRF a snaží se roli faráře v radě dostat „na stejnou úroveň" *společně* s ostatními, nebo preferují dimenzi hierarchickou (někdy ne zcela přesně ztotožňovanou s dimenzí christologickou, institucionální či svátostnou) a vše pak odvozují od role faráře, kterému ostatní členové rady pouze „pomáhají" v *jeho* poslání. Navíc zapomíná-li se na trojiční jednotu těchto dvou dimenzí v Bohu – Otci jako prameni a cíli všeho, nejen že se ztrácí ze zřetele společná důstojnost všech a společné poslání, ale také se těžko realizuje snaha o soulad mezi oběma dimenzemi.[601]

Proto bude potřeba tuto problematiku prozkoumat trochu podrobněji. Za vstupní bránu do této problematiky zvoucí k jejímu hlubšímu prozkoumání nám posloužila klasická studie Karla Rahnera na téma úřad a charisma[602] spolu s nedávnou studií Kurta Kocha na téma vztahu synodálního a hierarchického principu v církvi.[603] Terminologické upřesnění a biblické zakotvení jsme pak čerpali především z díla frankfurtského novozákonníka Norberta Baumerta.[604]

---

[601] Jak napsal Hermann J. Pottmeyer: „Je-li některý z těchto trinitárních základů podceňován nebo opomíjen, dochází k hlubokému narušení proudění životodárné mízy v těle církve. Zapomíná-li se na Boha Otce, ztrácí se ze zřetele společná důstojnost a misie, které jsou základem společenství. Není-li církev pojímána jako Kristovo tělo, uspořádané společenství věřících, […] pak se rozpadá na jednotlivce, kteří si nárokují jedni proti druhým to, že jsou nositeli Ducha. Zapomíná-li se konečně, že církev je chrámem Ducha svatého, stává se z ní tuhá hierokracie, což je výraz odporující ideálu společenství." POTTMEYER Hermann J.: Die zweispältige Ekklesiologie des Zweitens Vaticanum – Ursache nachkonciliarer Konflikte, in: Trierer theologische Zeitschrift 92 (1993) 242–295, 283; citováno v POSPÍŠIL: Jako v nebi, 66.

[602] Srov. RAHNER Karl: Dynamický prvek v církvi, Olomouc: Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2007, 38–103, studie z roku 1958 zde vyšla pod názvem Dynamický prvek v církvi. Úřad a charisma; srov. především část nazvaná „Charismatická dimenze v církvi" (str. 69–103). Srov. také zmínku o této dualitě v malém úvodu do ekleziologie od Josefa Dolisty: „Instituce a charisma se nutně podmiňují, korigují a potřebují. Tradiční ekleziologie kladla instituci církve do popředí, její projev vyvolával dojem, že církev je vlastně jen institucí s vlastním konstitučním prvkem. Charismatická základní struktura církve nesmí být oslabena, i když instituci potřebuje jako svůj regulativ… Církev je institucí i charismatickou událostí, která chce dnes lidem zprostředkovat poznání svobody, kterou garantuje Kristus." DOLISTA: Perspektivy církve, 31–32.

[603] Srov. KOCH Kurt: Synodales und hierarchisches Prinzip in der Kirche, in: Lebendige Seelsorge 45 (1994), 89–95, 89–95.

[604] Především jeho dvousvazkové dílo BAUMERT, Norbert: Charisma – Taufe – Geisttaufe, 2 sv., Würzburg: Echter, 2001, doplněné mnoha dalšími studiemi.

Vyjasnění pojmů „charisma" – „charismatický"

Úvodem je třeba konstatovat, že situace ve výše předestřené oblasti zájmu je velmi komplikovaná terminologicky. A to již tím, že i v dnešní teologické a pastorační literatuře se termíny „charisma" a „charismatický" používají často velmi matoucím způsobem. Aniž bychom si dělali nárok na vyčerpávající prezentaci tématu, vycházejíce z novějších exegetických a teologických studií[605] lze však navrhnout alespoň tyto záchytné body pro další prakticko-teologickou reflexi:

- Slovo „charisma" v lidové řečtině Nového zákona (tzv. *koiné*) neznamená nic víc než „dárek" (tj. něco dobrého, co je zdarma darováno jako projev svobodné náklonnosti).
- Podle stále rostoucího exegetického konsenzu, ani v Novém zákoně, ani u prvních církevních otců se toto slovo nestalo nějakým technickým teologickým termínem, pouze byl jeho význam díky listům sv. Pavla mírně zúžen na „dárek od Boha" (a to především, i když ne výlučně v novozákonním řádu spásy).
- Pavel nikde neužívá slova *charisma* v opozici k instituci. Novozákonní spisy jako celek mají spíše tendenci potvrdit skutečnost, že církev má institucní strukturu, která je také charismatická, ačkoli nemá na charismata monopol.
- Mnoho dnešních autorů (i teologů) často používá nějaký mnohem pozdější (a proto také mnohem užší) technický význam slova „charisma" a vkládá si jej zpět do biblického textu na místa, kde najde řecký výraz *charisma*, nebo naopak používá slova „charisma" v dnešním teologickém kontextu v původním biblickém smyslu, aniž by na to upozornili.
- Tímto lingvistickým zmatkem jsou také poznamenány různé pokoncilní pokusy v katolické teologii jednoznačně nadřadit „charismatický rozměr církve" nad její „institucní hierarchické struktury" (jako reakce na předkoncilní zdůrazňování opaku).

---

[605] Za základní prameny pro tento souhrn nám posloužila práce německého jezuity Norberta Baumerta: BAUMERT Norbert: Charisma – Taufe – Geisttaufe, 2 sv., Würzburg: Echter, 2001; srov. anglický souhrn BAUMERT Norbert: „Charism" and „Spirit-baptism". Presentation of an Analysis, Norbert Baumert Bibliography, Sankt Georgen, http:www.st-georgen.uni-frankfurt.de/bibliogr/baumert7.htm, (9. 3. 2008). Při zpracování tohoto sumáře jsme také vycházeli z vlastní studie autora této dizertace, HRUŠKA Petr: „Charism" and „charismatic": Historical Theological Reflection on the Appropriate Terminology for Understanding the Question of the Co-Essentiality of the Charismatic Dimension of the Church, An Assesment Essay for the Milltown Institute of Theology and Philosophy Dublin, T 321, Dublin: Milltown Institute, 6th February 2003 (nepublikovaná seminární práce, k dispozici v archivu The Milltown Institute). Dále srov. stejným směrem ukazující studie jako např. VANHOYE Albert: The Biblical Question of „Charisms" after Vatican II, in: LATOURELLE René (ed.): Vatican II Assessment and Perspectives: Twenty-five Years After (1962-1987), New York: Paulist Press, 1988, sv. 1, 439–468; MULLINS Pat: The Theology of Charisms: Vatican II and the New Catechism, Milltown Studies 33 (1994) 123–162; KEHL: Die Kirche, 110-111; GRESHAKE Gisbert: Priester sein in dieser Zeit: Theorie – Pastorale Praxis – Spiritualität, Freiburg: Herder, 2000, 144–146.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu[606] sice přispěly ke znovuobjevení charismat v teologii,[607] ale v žádném případě nemohou být používány jako podklad pro povyšování charismatické dimenze nad hierarchickou či naopak. Koncil totiž rozlišuje mezi „hierarchickými a charismatickými dary", které mají původ v témže Duchu (LG 4) a jsou na sebe vzájemně odkázány (srov. LG 7; 12; AA 3).[608] Cesta vpřed se většinou spatřuje v novém zdůraznění rovnováhy mezi charismatickou a hierarchickou dimenzí církve a ve zdůraznění pneumatologického charakteru obou z těchto dimenzí.[609]

Na základě našeho vlastního průzkumu literatury[610] si můžeme dovolit konstatovat, že uznání „ko-esenciality" (Jan Pavel II.,[611] Piero Coda[612]) či „principu souběžné

---

[606] LG 4, 7, 12, 15, 25, 30; DV 8; AA 3, 30; AG 4; 23; 28; PO 4; 9. VANHOYE, The Biblical Question of „Charisms", 442. Srov. také používání jiných výrazů pro pojmenování téhož konceptu v LG 53; 63; PC 8; and PO 16; VANHOYE, Charism, 105 no. 4. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života *Perfectae caritatis*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 361–378.

[607] Srov. BAUMERT: Charisma, sv. 1, 217 s pozn. 54 a 55, srov. také str. 228 jako sumář. Pro detailní popis rostoucího vědomí důležitosti charismat v průběhu koncilu a nejdůležitější diskuse o různých verzích závěrečných koncilových dokumentů srov. MULLINS: The Theology of Charisms, 130–140.

[608] Detailněji srov. VANHOYE: The Biblical Question of „Charisms", 443–446; srov. také BAUMERT: Charisma, sv. 1, 228. K někdy používanému pojmu „charisma úřadu" srov. pozn. č. 617 v této dizertaci.

[609] Srov. např. MULLINS: The Theology of Charisms, 147. Proto je zavádějící „pneumatologickou" dimenzi bez dalšího rozlišení prostě ztotožňovat s dimenzí „charismatickou", jak se to běžně děje.

[610] Srov. např. RAHNER Karl: Office and Free Charism, in: LEHMAN Karl: The Practice of Faith. A Handbook of Contemporary Spirituality, London: SCM Press, 1985, 172–178, 174; Congarův důraz na roli Ducha sv. ve všech svátostech, na Ducha sv. jako „spoluzakladatele" církve, na komplementaritu „dvou poslání" Krista a Ducha (jako „dvě ruce Otcovy"), na roli Ducha sv. ve všech tradičních „známkách" církve; vše v CONGAR Yves: Der Heilige Geist, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1988; pro přátelskou kritiku Congarových raných pozic srov. DULLES Avery: A Church to Believe In. Discipleship and the Dynamics of Freedom, New York: Crossroad, 1982, 26–27; vedle této kritiky Congara (ale také von Balthasara, Rahnera a Künga), zde Dulles nabízí velmi důležitou syntézu „jednoty v rozdílnosti" charismatu a instituce (str. 29–36). Pro novější exegetické pozice v otázce přítomnosti „apoštolské dimenze" (později zvané „hierarchické") v církvi od jejích prvopočátků srov., např. SULLIVAN: The Church We Believe In, 153–168.

[611] Srov. např. vyjádření papeže Jana Pavla II. na světovém kongresu nových církevních hnutí a komunit o Letnicích 1998 v Římě, kde ve svém poselství ke kongresu řekl: „Při mnoha příležitostech jsem měl možnost zdůraznit, že v církvi neexistuje konflikt nebo protiklad mezi institucionální dimenzí a charismatickou dimenzí, jíž jsou hnutí důležitým výrazem. Obě dimenze jsou ko-esenciální božské konstituci církve založené Ježíšem, protože obě pomáhají zpřítomňovat ve světě Kristovo tajemství a jeho spásné dílo. Společně jsou obě dimenze, každá svým vlastním způsobem, zaměřeny na obnovu sebeuvědomění církve, která v určitém smyslu může být sama nazvána ‚hnutím', protože je realizací Otcova poslání Syna v síle Ducha svatého v čase a prostoru." JOHN PAUL II.: Message of Pope John Paul II for the World Congress of Ecclesial Movements and New Communities, (ze dne 27. května 1998), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1998/may/documents/hf_jp-ii_spe_19980527_movimenti_en.html, (20.5.2007), č. 5. Podobnými slovy pak totéž zopakoval při nešporách o tři dny později; srov. JOHN PAUL II.: Speech of the Holy Father Pope John Paul II Meeting with Ecclesial Movements and New Communities, (ze dne 30. května 1998), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1998/may/documents/hf_jp-ii_spe_19980530_riflessioni_en.html, (8.3.2009), č. 4.

[612] Srov. např. CODA Piero: The Charisms and Co-Essentiality, A speech at Speyer '99 Meeting, Focolare Movement, http://www.focolare.org/articolo.php?codart=4469, (8.3.2009), kde sice v návaznosti na Hans Urs von Balthasara používá jinou terminologii (mluví totiž o „objektivních charismatech" a „subjektivních charismatech"), než jakou navrhuje Baumert, avšak poselství je stále stejné: ko-esencialita („co-essentiality") institucní a charismatické dimenze církve, navíc u Piera Cody již jasně zasazená do trinitární perspektivy.

původnosti“ (Medard Kehl)[613] institučních a charismatických aspektů či dimenzí církve se stalo obecně přijímaným teologickým názorem.[614] Nicméně pokračující zmatek v terminologii může být stále pozorován jak na akademické rovině, tak na rovině pastorační praxe (i když situace se, zdá se, postupně zlepšuje).[615]

Norbert Baumert proto navrhuje, aby biblické překlady důsledně na místech, kde má Pavel výraz *charisma*, používaly slova „dar“, přičemž doporučuje shodnout se na následující definici dnešního teologického pojmu „charisma“ a přídavného jména „charismatický”:

> „Charisma je z Boží milosti plynoucí, Bohem Duchem svatým jedinečně a osobně pokaždé znovu darované uschopnění k životu a službě v církvi, jakožto ve společenství spásy, a ve světě.“[616]
>
> „Adjektivum charismatický je oproti tomu dnes chápáno šířeji než substantivum ‚charisma‘; zahrnuje snad prakticky všechno ‚volné‘ působení Ducha, které není vázáno na slovo, svátosti a úřad[617] (tj. takové působení, které není vždy ‚k dispozici‘). Takovéto ‚charismatické‘ působení se děje také v ‚aktuálních milostech‘ nebo uděleních nějakého zvláštního stupně určité ctnosti, třeba v rámci ‚sedmi darů Ducha‘.“[618]

---

[613] Srov. KEHL: Die Kirche, 306–319; „princip souběžné původnosti” (*das Prinzip der Gleichursprünglichkeit*) jednoty a rozmanitosti; srov. KEHL: Die Kirche, 47, 75, 78n, 131, 144n, 156–158, 280, 286, 369n, 374; srov. také VANHOYE Charism, 106–107 no. 6 a 7 a GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 144–146.

[614] „… na Koncilu byly ‚charismatické‘ a ‚pneumatické‘ aspekty církve postupně uznány jakožto formálně spolu-konstitutivní dimenze tajemství církve. […] Během přibližně čtvrtstoletí po Koncilu jsme mohli vidět rostoucí […] uznání, že vedle hierarchické struktury ustanovené Kristem, na základě které jsou odlišeni klerici od ne-kleriků, členové Božího lidu také mohou být rozlišováni jeden od druhého na základě charismat, která přijali od Ducha svatého.“ MULLINS: The Theology of Charisms, 123–124.

[615] Srov. BAUMERT: Charisma, sv. 1, 9–15 a 218–220.

[616] BAUMERT: Charisma – Taufe – Geisttaufe, sv. 1, 249–250; při překladu bylo také přihlédnuto k Baumertovu anglickému sumáři BAUMERT: „‘Charism‘ and ‚Spirit-Baptism‘: Presentation of an Analysis,” Norbert Baumert Bibliography, Homeopage Sankt Georgen, http://www.st-georgen.uni-frankfurt.de/bibliogr/baumert7.htm, (4.2.2008); srov. také širší vysvětlení v BAUMERT: Dary Ducha Ježíšova, odd. 3.2.2.

[617] Ke vztahu „charisma“ – „úřad“ (či služba): „Jiné je to u nadání, která jsou církví nejen potvrzena, ale kde někdo může být i pověřen, aby jimi sloužil (např. když ten, kdo má zvláštním způsobem charisma pomáhat, je pak oficiálně pověřen charitativní službou). Zde se charisma a úřad sbíhají. Takové ‚charisma‘ je vždy předpokladem ‚úřadu‘, protože ten smí být přenesen pouze na toho, kdo má k tomu také způsobilost a osobní povolání! Potud musí každý úřad zahrnovat charisma – a přesto s ním není identický. […] Jestliže mluvíme o ‚charismatu úřadu‘, je tím míněno obojí: předcházející, událostní způsobilost a povolání, právě tak jako vykonávání tohoto úřadu pod vedením Božího Ducha. Není tím však míněna samotná plná moc úřadu!“ BAUMERT: Dary Ducha Ježíšova, odd. 3.2.3.

[618] BAUMERT: Charisma, sv. 1, 249–250; srov. také širší vysvětlení v BAUMERT: Dary Ducha Ježíšova, odd. 3.2.2. „Pokud nakonec výraz vztáhneme na osoby a mluvíme o charismaticích, má termín naopak mnohem užší šíři použití než slovo ‚charisma‘ (srov. LG 7), […] a to příjemci nápadných schopností… Ačkoli od takovéhoto používání je třeba spíše odrazovat, protože se tím tento pojem opět velmi zužuje, bude tak jako tak třeba dávat pozor na to, co se tím v tom kterém případě míní.“ BAUMERT: Charisma, sv. 1, 250–251.

Ačkoli se může zdát, jakoby v předešlých odstavcích šlo o pouhé slovíčkaření, přesto je dle našeho přesvědčení takovéto projasnění termínů jedním z nutných nástrojů pro smysluplnou řeč o základních dimenzích církve a pastorace, včetně služby pastoračních rad. Nejen že důsledné rozlišování mezi (širokým) biblickým smyslem řeckého výrazu *charisma* a (úzkým) teologickým termínem „charisma“ může pomoci při lepším pochopení původních struktur církevního společenství, avšak také případný konsenzus v používání těchto termínů v teologii a pastorační praxi by byl velkou pomocí při vyjasnění některých z mnoha dnešních nedorozumění v oblasti pastorační reflexe a samotné pastorační praxe.

Biblické zakotvení charismatické a hierarchické dimenze církve

Na základě takto projasněné terminologie se tedy můžeme nyní *vymezit vůči dvěma extrémům* (srov. Obrázek 2):[619]

- Na jedné straně je třeba odmítnout názor, že nejhlubší základní struktura církve je *primárně či výlučně* charismatická, a tím také tvrdit, že také „apoštolové“ a „učitelé“ (srov. 1 Kor 12,28; 1 Kor 3,9-17; Ef 2,20; Gal 2,7-8) jsou charismatické dary Ducha, které nejsou založeny na žádném trvalém poslání („apoštolské autoritě“, „úřadu“).
- Na druhé straně je třeba také odmítnout, že církev byla a je složena *primárně či výlučně* z apoštolů a učitelů (nositelů svěcení), skrze které Kristus na základě dějinně předávané apoštolské posloupnosti (srov. Mt 16,18; 18,18) řídí zbytek církve (tzv. „laiky“).

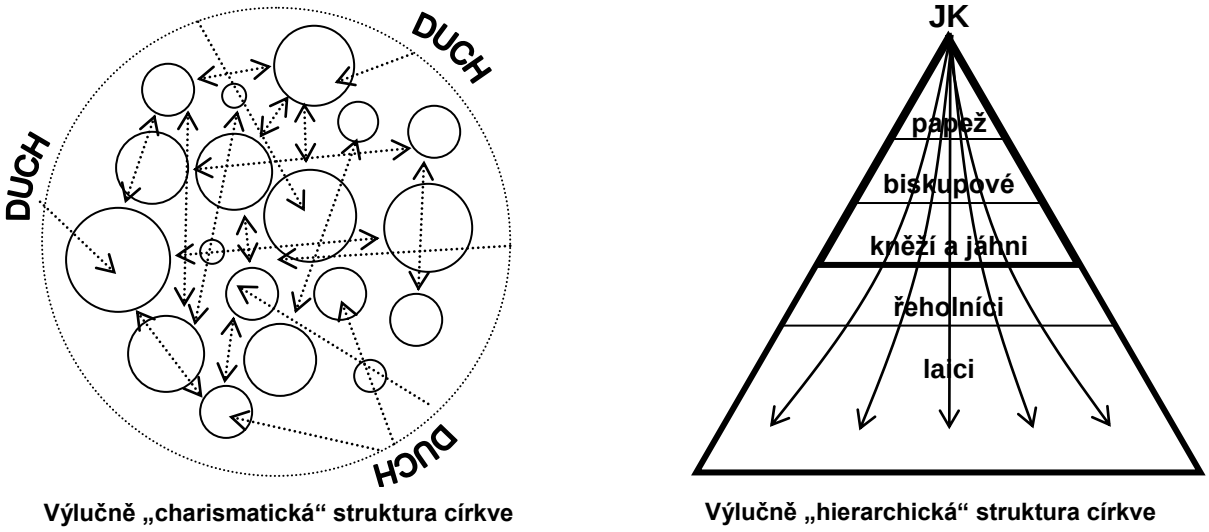

Výlučně „charismatická“ struktura církve **Výlučně „hierarchická“ struktura církve**

Obrázek 2: Extrémní pozice – výlučně „charismatická“ a výlučně „hierarchická“ struktura církve

Jak velmi trefně (v souladu i s dalšími komentátory listu Efezským)[620] rozvádí Norbert Baumert,[621] podle Ef 2,20–22 je z věřících „na základě *apoštolů a proroků*“ (*epi tó*

[619] Srov. BAUMERT: Charisma – Taufe – Geisttaufe, sv. 1, 272.

themelió tón apostolón kai profétón) budován „Boží příbytek v Duchu“, jehož „úhelným kamenem“ je „Kristus“. A protože tento „základ“ má trvalou funkci, podobně jako služba „apoštolů“ (na níže připojeném schématu – Obrázek 3 – naznačena trojúhelníčky) pokračuje v „úřadu“ biskupů (a jejich spolupracovníků kněží a jáhnů) jakožto žijícím základu, tak také služba „proroků“ (v níže připojeném schématu – Obrázek 3 – naznačena kolečky) patří k tomuto trvalému základu, pročež „proroci“ (charismatická dimenze církve) jsou dodnes „strukturálním prvkem“ společenství věřících stejně tak jako „apoštolové“ (hierarchická dimenze církve).[622]

Protože tuto „prorockou“ službu či „charismatickou dimenzi“ nelze předávat jeden na druhého (jako tomu je v případě svěcení) a Duch své „proroky“ znovu a znovu probouzí, jak sám chce, církev musí trvale vyhlížet, kde takové proroky Pán posílá, a naslouchat jim. Nositelé „úřadu“ v církvi nemohou své vlastní poslání vykonávat jinak než v dialogu s lidmi obdařenými charismaty a ve společném naslouchání Bohu. Stejný Duch svatý je činný v obou dimenzích a stejný Kristus je jejich úhelným kamenem (srov. znovu Obrázek 3).[623]

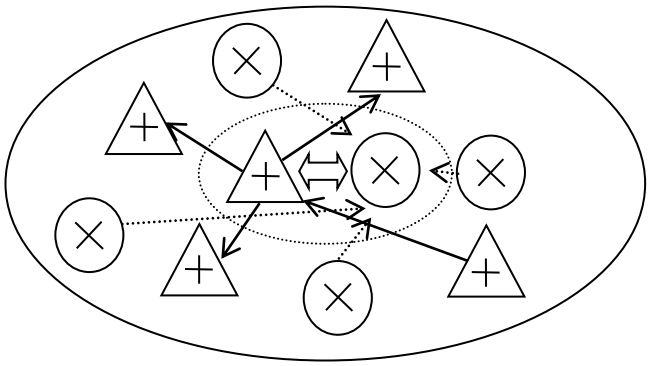

Obrázek 3: Církev založená na základu apoštolů (+) a proroků (x) podle Ef 2,20-22

---

[620] Srov. stejným směrem ukazující Rudolf Schnackenburg, který ve svém komentáři k listu Efezským poukazuje na to, že výrazem „základ“ je v Ef 2,20–22 zdůrazněno, že tyto verše nejsou jen připomínkou počátků církve, ale že „tito určující muži počátků“ (tedy „apoštolové a proroci“; srov. také Ef 3,5; 4,11) „mají ‚základní‘ funkci a trvalý význam pro rozvij církve“. SCHNACKENBURG Rudolf: Der Brief an die Epheser. Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament sv. 10, Zürich – Köln: Benziger – Neukirchener Verlag, 1982, 122. Srov. podobné zdůraznění důležitosti vnímání „proroků“ (jakožto „normy zvěstování, k níž je třeba se stále vracet“) jako součásti „základu“ církve v POKORNÝ Petr: List Efezským. Český ekumenický komentář k Novému zákonu sv. 10, Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2005, 44–45.

[621] BAUMERT: „Charism“ and „Spirit-Baptism“. Presentation of an Analysis; srov. také BAUMERT Norbert: Auf dem Fundament der Apostel…? in: Rundbrief für Charismatische Erneuerung in der Katholischen Kirche, 2 (2001) 7–9.

[622] Srov. opět Baumert podpořený Schnackenburgem: „Obě skupiny mají funkci ‚fundamentu‘; přitom zde jde již spíše o teologický princip než o pouhou historickou verifikaci. Jestliže je ‚apoštolskost‘ církve vnímána jako základní prvek ekleziologie, pak nesmí být přehlédnuto, že pro list Efezským prorocko-pneumatická dimenze právě tak patří k základní struktuře církve.“ SCHNACKENBURG: Der Brief an die Epheser, 123.

[623] Na rozdíl od předchozích dvou schémat, která jsou vlastní, toto je převzato z BAUMERT, „Charism“ and „Spirit-Baptism“, srov. také BAUMERT: Auf dem Fundament der Apostel…?, 9.

Norbert Baumert k tomuto schématu poznamenává:

> „Mohli bychom být v pokušení říci, že úřad reprezentuje christologickou linii a proroci linii pneumatologickou. Avšak to není tak jednoduché. Stejně jako byl Ježíš ‘počat z Ducha svatého’, (christologický) úřad je také založen *v Duchu* svatém a od letnic je tímtéž Duchem také trvale nesen. Na druhé straně proroci (pneumatologická služba) jsou povoláváni Duchem, který je od Letnic sesílán od Otce právě *Ježíšem*. Církevní otcové proto říkali, že Ježíš a Duch svatý jsou ‘dvě ruce’ Boha Otce. Avšak otázkou je, zda se křesťané vždy *obou* rukou také skutečně chytají?“[624]

Dějinné rozvinutí charismatické a hierarchické dimenze církve

Z perspektivy dějin spásy je pak možné říci, že skrze velikonoční událost (Kristova smrt, vzkříšení a letniční seslání Ducha) byl Duch svatý „charismaticky“ (nečekaně, nedisponovatelně) darován a jakoby vylit do „říčního koryta“ dějinných tradic „ustanovených“ Kristem (srov. Obrázek 4 na následující straně). Proto tyto Kristem dějinně konstituované strukturální prvky (slovo, svátosti, církev jakožto základní svátost včetně ordinovaného úřadu) jsou zároveň a trvale také dílem Ducha svatého. Zároveň toto „tradování“ je zařízeno takovým způsobem, že je trvale odkázáno na jakýsi charismatický „déšť“. Pokud by se toto (institucionální) „říční koryto“ uzavřelo (charismatickému) „dešti shůry“, brzy by (přinejmenším do jisté míry) vyschlo. „V tomto smyslu jsou charismata jedním s podstatných a nutných elementů církve, avšak nejsou tím jediným působením Ducha svatého v církvi.“[625] Podobným směrem jdou i reflexe Medarda Kehla o institučním rozměru jakožto znamení „identifikujícího“, „integrujícího“ či „osvobozujícího“ Ducha.[626]

---

[624] BAUMERT: „Charism“ and „Spirit-Baptism“. Totéž pak z pohledu systematické ekleziologie zdůrazňuje i Medard Kehl, když píše: „Pokusili jsme se ukázat, do jaké míry také v institucní dimenzi církve může hrát významnou roli *sjednocující* působení Ducha svatého. Tento přístup staví na přesvědčení, že se Duch svatý právě církevně nemanifestuje jen skrze vždy nová, osobní, neodvoditelná *charismata* jednotlivých křesťanů, ale právě tak i v trvalých strukturách církve.“ KEHL: Die Kirche, 393. Podobně nakonec argumentuje i Cyril V. Pospíšil, když tvrdí, že se církev musí vyhnout jak „christomonismu“ (který z ekleziologie dělá pouhou „hierarchologii“), tak „pneumatomonismu“ (který by absolutizoval charismatické působení Ducha před svátostnou strukturou církve), a říká: „Kontrapozice úřad – charisma tedy není absolutní, neboť jedno i druhé má styčné společné body s mystériem třetí osoby Trojice a obojí má sloužit k tomu, abychom my všichni společně byli co nejdokonalejší ikonou Trojjediného.“ POSPÍŠIL: Jako v nebi, 64.

[625] BAUMERT: Charisma, sv. 1, 28; k předchozímu odstavci srov. BAUMERT: Charisma, sv. 1, 27–28.

[626] Srov. KEHL: Die Kirche, 392–402. Srov. také DEMEL Sabine: Heiliger Geist und Widerstand (in) der Kirche: nur eine Fiktion? Charisma und geweihtes Amt in ekklesiologisch-rechtlicher Sicht, in: Theologisch-praktische Quartalschrift 2 (2007) 141–152, kde se autorka v návaznosti na Kaspera, Kehla, Beinerta a Congara snaží ukázat neudržitelnost přístupů, které církevní úřad (jakožto zastánce předpisů a řádu) a Ducha svatého (jakožto garanta svobody Božích dětí) staví do konfliktního protikladu.

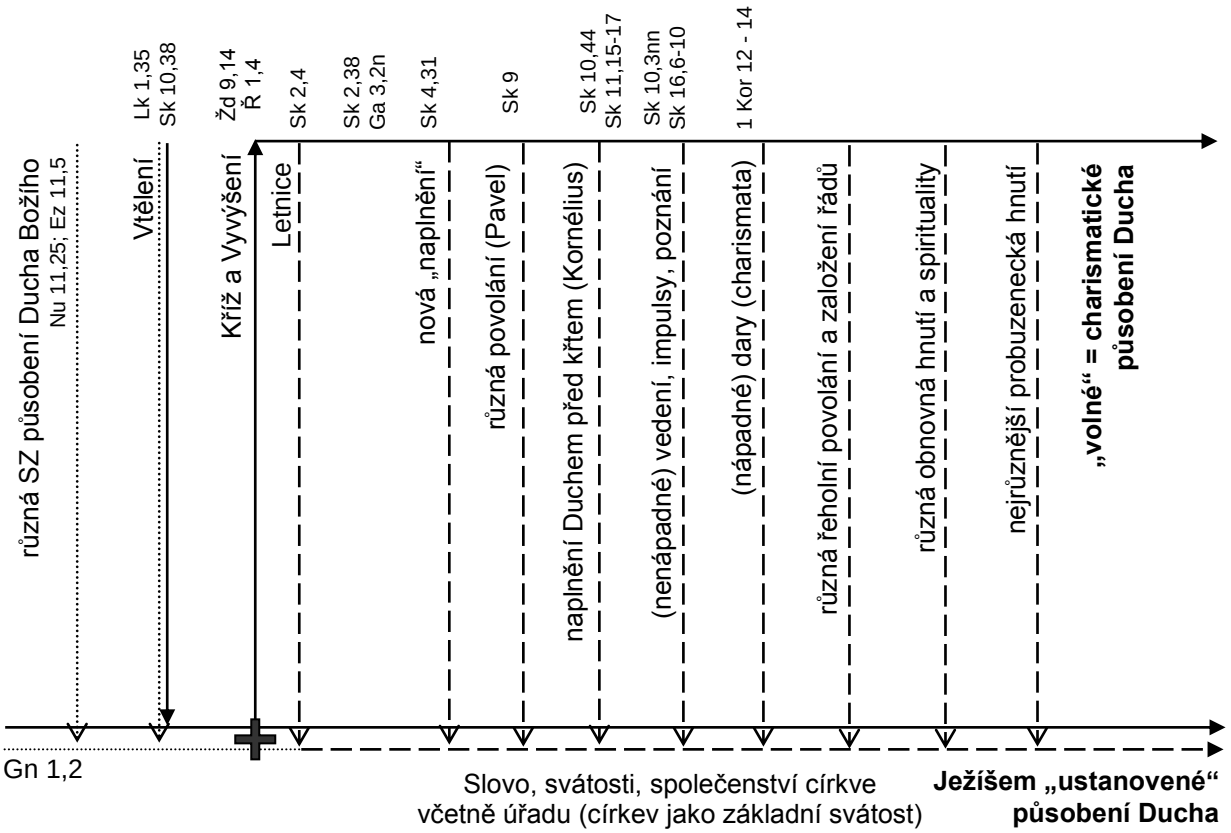

Obrázek 4: „Charismatické“ a „ustanovené“ působení Ducha v církvi[627]

Na základě předchozího vyjasnění pojmu „charisma“ a „charismatický“ a po biblickém a dějinně-spásném zakotvení konceptu „charismatické“ a „hierarchické“ dimenze církve (které jsou obě jak pronikané Duchem, tak působené Kristem, tj. obě mají jak christologický, tak pneumatologický rozměr),[628] se můžeme nyní soustředit na vlastní teologické centrum naší reflexe, které je naznačeno i v názvu této práce: na prozkoumání teologického konceptu „synodality“. Budeme nyní hledat takové uchopení tohoto konceptu, které může přispět k další prakticko-teologické reflexi praxe našich pastoračních rad.

3.1.3 Synodalita, hierarchie a demokracie v církvi

V této části se nyní budeme zabývat teologickým pojmem „synodalita“, a to jak ve světle výše uvedené reflexe trinitárně chápaných základních dimenzí církve (které jsme prozatím na základě výše uvedených studií nazvali dimenzemi „hierarchickou“ a „charismatickou“), tak s ohledem na neustále se ve zkoumané literatuře i v našich vlastních výzkumech o pastoračních radách objevujícího tématu po možnostech „demokratizace“ církevních

[627] Graf je převzat z BAUMERT: Charisma, sv. 2, 27, a mírně doplněn podle BAUMERT: Impulse zur charismatischen Erneuerung unserer Gemeinden, in: Gottes Volk, Bible und Liturgie in der Gemeinde, Lesehahr A 1, Stuttgart: KBW, 1986, 94–103.

[628] Po tomto upřesnění již tedy nelze bezezbytku ztotožňovat termíny „charismatická dimenze“ a „pneumatologická dimenze“, či „institucionální dimenze“ a „christologická dimenze“, jak k tomu mají někteří autoři tendenci.

struktur. Historické a systematicko-teologické hledisko zde bude doplněno i některými reflexemi z hlediska kanonického práva.

Základní vhledy do teologického konceptu synodality nám nabídly práce jako Alberto Mellonim editovaný sborník Synod and Synodality,[629] teologicko-historická studie o synodalitě Miloše Rabana[630] a prakticko-teologická reflexe Pavla Ambrose.[631] Do vztahu mezi synodalitou a demokracií nám pomohly nahlédnout teologicko-právní reflexe Heriberta Heinemanna[632] a Richarda Puzy.[633] Souhrnný ekleziologický rámec pro téma vztahu základních strukturálních dimenzí církve nám konečně poskytl opět Medard Kehl[634] spolu s Leo Karrerem[635] a Ctiradem V. Pospíšilem.[636]

Původ a historie pojmů „synoda", „synodální", „synodalita"

Pojmem „synoda" (jinak také „synod" či „sněm", ř. *synódos*, lat. *synodus*)[637] se již od 3. stol. až dodnes používá jako označení pro shromáždění církevních zástupců nejrůznějšího druhu (např. 2. vatikánský koncil sám sebe označil jako *Synodus* i jako *Concilium*), často s biblickými předobrazy v tzv. „Jeruzalémském koncilu" (Sk 15),[638] zmínkou o volbě apoštola Matěje (Sk 1,15–26) či ustanovení kruhu sedmi jáhnů (Sk 6,1–6).[639] V užším slova smyslu (např. v církevním právu) je dnes termín „synoda" vyhrazen pro „diecézní synodu" a „synodu biskupů".[640]

---

[629] Srov. MELLONI Alberto, SCATENA Sylvia (ed.): Synod and Synodality. Theology, History, Canon Law and Ecumenism in new contact. International Colloquium Bruges 2003, Christianity and History Series of the John XXIII Foundation for Religious Studies in Bologna, Münster: Lit Verlag, 2005.

[630] Srov. RABAN Miloš: Sněm české katolické církve. Obnova synodality, Praha: Vyšehrad, 2000.

[631] Srov. AMBROS Pavel: Setkávejte se a nechte se poslat. Nad úkoly a vyhlídkami Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, Studijní texty Centra Aletti, sv. 30, Olomouc: Centrum Aletti, 2004.

[632] Srov. HEINEMANN Heribert: Demokratisierung der Kirche oder Erneuerung synodaler Einrichgungen? Eine Anfrage an das Kirchenverständniss, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1997, 270–283.

[633] Srov. PUZA Richard: Das synodale Prinzip in historischer, rechtstheologischer und kanonistischer Bedeutung, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 242–269.

[634] Srov. KEHL: Die Kirche, a KEHL: Synode, Synoden, Synodalität, in: LThK 1187n.

[635] Srov. KARRER: Synodales Prinzip, in: LThK 1184.

[636] Srov. POSPÍŠIL: Jako v nebi, a POSPÍŠIL: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství.

[637] Srov. SIEBEN Herman Josef: Synode, Synoden, Synodalität. A. Synode, Synodalität. I. Historisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 9, Freiburg: Herder, ^{3}2000, sl. 1186, a PUZA: Das synodale Prinzip, 242–269, 243.

[638] Novější komentáře se většinou shodují, že líčení tzv. „Jeruzalémského koncilu" ve Sk 15 je literární formou spíše zdůrazňující jakousi ideální či normativní vizi pro církev a nabízející možný způsob řešení závažných otázek víry a disciplíny, než popisující konkrétní historickou událost; srov. např. TAYLOR Justin: The „Council" of Jerusalem in Acts 15, in: MELLONI: Synod and Synodality, 107–113, 113; srov. také WEISER Alfons: Die Apostelgeschichte, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1989, 206–211, či KLIESCH Klaus: Skutky apoštolů, Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 5, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 88.

[639] Srov. RABAN: Sněm české katolické církve, 36–37.

[640] V českém oficiálním překladu CIC je v textu použit překlad „diecézní sněm" (*Synodus dioecesana*; kán. 460nn), resp. „biskupský sněm" (*Synodus Episcoporum*; kán. 342nn), zatímco v rejstříku je na tyto kánony odkazováno jak pojmem „synoda", tak pojmem „sněm"; srov. Kodex kanonického práva. Úřední

Etymologicky je latinský výraz *synodus* termínem přejatým z řečtiny, kde (v Novém zákoně se nevyskytující) zpodstatnělý tvar *syn-ódos* je složen z předpony *syn* (znamenající „společně, s, spolu, zároveň“) a z kmene *hodos*, který má více významů: (1) cesta, silnice, stezka, dráha ve smyslu určité struktury umožňující přemisťování lidí z místa na místo; (2) chůze, jízda, pochod, tažení ve smyslu určité cestovní aktivity; (3) způsob, prostředek, možnost, metoda či cesta v přeneseném smyslu, který je možné vztahovat i na různé jiné oblasti než je cestování.[641] Řecký termín *synódos* je tedy možné doslova přeložit jako „společná cesta“ či „společně na cestě“.[642]

Tomuto řeckému výrazu pak odpovídá sloveso *synodeuó* (v NZ použité jedenkrát, ve Sk 9,7), znamenající „jít společně“, „být společně na cestě“, „doprovázet“, a podstatné jméno *synodía* (v NZ použité také jedenkrát, v Lk 2,44), označující „společnost na cestě“, „skupinu poutníků“, „karavanu“ apod.[643] Křesťané poapoštolské doby pak řecké slovo „*synodía*“ začali používat v přeneseném smyslu pro označení společného putování církve dějinami světa: *synodía tón adelfón* (synodalita bratří), *synodía katá to pneumá* (synodalita podle Ducha) či *synodía en Christó* (synodalita v Kristu); někde je tento pojem užíván pro liturgické shromáždění či pro samotnou církev. V tomto netechnickém smyslu tedy slovo synodalita znamená „být, žít, jednat a slavit společně ve shromáždění” a je podle církevních otců je „plodem společenství církve – bratrství v Kristu”.[644]

V historii[645] se pak postupně během prvního tisíciletí vyvinuly jakési dvě praktické realizace synodálních setkání v církvi: první vedla od provinciálních synod k ekumenickým

---

znění textu a překlad do češtiny. Latinsko-české vydání s českým rejstříkem, Praha: Zvon, 1994, 809 a 810 a příslušné kánony. Tento překlad kodexu ovšem trochu matoucím způsobem používá termín „sněm“ i pro označení dalších shromáždění, v latinském textu označených jako *Concilium*: „plenární sněm“ či „provinční sněm“ (*Concilium plenarium*“ či *Concilium provinciale*; kán. 439nn) nebo „obecný sněm“ (*Concilio Oecumenico*; kán. 337nn). Srov. k tomu RABAN: Sněm české katolické církve, 21 s pozn. 35, kde lze nalézt podrobný přehled použití termínu „synodus“ v dokumentech 2. vatikánského koncilu a v kodexu církevního práva i s návrhy k projasnění a sjednocení terminologie.

641 Srov. RABAN: Sněm české katolické církve, 18–21, s odvoláním na PRACH Václav: Synodos, Odos, in: Řecko-český slovník, Praha: Scriptum, 1993. Miloš Raban zde tyto tři významy charakterizuje jako „strukturní smysl“, „efektivní smysl“ a „emotivní smysl“ a od nich odvíjí teologicko-právní výklady tří různých rovin synodality v církvi.

642 Srov. HEINEMANN Heribert: Demokratisierung der Kirche oder Erneuerung synodaler Einrichgungen? Eine Anfrage an das Kirchenverständniss, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 270–283, 278, zde s odvoláním na klasickou studii Winfrieda Aymanse, Das synodale Element in der Kirchenverfassung, z roku 1970.

643 Srov. BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 3, Stuttgart – Berlin – Köln: Verlag W. Kohlhammer, ^{2}1992, sl. 739. Srov. také RABAN: Sněm české katolické církve, 18.

644 RABAN: Sněm české katolické církve, 18, s odkazem na studii Josepha Ratzingera Die christliche Brüderlichkeit z r. 1960.

645 Přehled dějin synodality ve světě i u nás je k dispozici např. in: RABAN: Sněm české katolické církve, 34–109. Srov. také GEERLINGS Wilhelm: Dialogische Strukturen in der Alten Kirche, in FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 71–92, 84–91, kapitola Synodale Praxis.

koncilům (které se postupně staly výlučně biskupskou záležitostí) a druhá se rozvíjela v rámci diecézních synod (kde nebyla účast zástupců celého Božího lidu nikdy zcela vyloučena).[646] Lze tak obecně říci, že „církev prvního tisíciletí byla církví synodální“.[647]

Teologický koncept „synodality“ (spolu s jeho praktickými realizacemi) však později z různých důvodů během druhého tisíciletí ustoupil do pozadí a byl znovu objeven až na základě 2. vatikánského koncilu a jeho trinitárně-komuniálního sebepochopení církve.[648] Dnešní communio-ekleziologie v synodální dimenzi spatřuje jednu z konstitutivních známek církve, i když často zatím ještě ne příliš promítnutou do církevně-právních struktur.[649]

Synodalita a její různé významové vrstvy

V nejobecnějším smyslu se „synodalita“ („synodální dimenze“ či „synodální princip“) církve chápe jako princip participace všech členů církve na společné zodpovědnosti za církev jako celek či její jednotlivé místní komunity. Tento synodální princip lze také definovat jako „vzájemnou provázanost mnohosti charismat církevního života s úřady či službami a jejich odkázanost na jednotu ve víře a modlitbě“ a lze v něm vidět praktický koncept, který „smyslu víry věřících (*sensus fidelium*) garantuje komunikativní nástroj“.[650] Koncept synodality nám připomíná, že „církev je shromážděním (setkáním lidí Ducha), které se vydává společně na cestu vždy znovu jako putující Boží lid“.[651]

Již z těchto citací je jasné, že se do pojmu „synodalita“ promítají různé roviny, z nichž některé zde bude vhodné upřesnit. V návaznosti na dříve prezentované tři základní významové roviny řeckého slova „*hodos*“ je např. možné v pojmu „synodos“ či v různých způsobech jeho použití rozlišovat tři vzájemně se doplňující roviny:[652]

---

[646] Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 259–260.

[647] PUZA: Das synodale Prinzip, 245.

[648] Pro přehled pojetí synodality v historii církve srov. např. PUZA: Das synodale Prinzip, 243–247, pro prezentaci jejího znovuobjevení na 2. vatikánském koncilu a jejích různých způsobů realizace v letech následujících srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 247–259.

[649] Srov. KEHL: Synode, Synoden, Synodalität, in: LThK 1187n. Uvedený autor zde v tomto teologickém posunu spatřuje „základní uchopení církve, která se chápe jako Duchem svatým zformovaný obraz vnitrotrinitárního ‚communia‘ a jeho jednoty v mnohosti osob Otce, Syna a Ducha svatého (srov. LG 4; UR 2).“ Zároveň konstatuje, že tyto první koncilní krůčky „nebyly na 2. vatikánském koncilu a po něm důsledně dotaženy“ a navrhuje, že tato nová teologická vyváženost by měla také „nalézt svůj výraz v dalekosáhlé církevně-právní konkretizaci, a to jak ve spolurozhodovací kompetenci synod na všech rovinách, tak v relativní soběstačnosti synodálních meziinstancí mezi místní a univerzální církví.“ KEHL: Synode, Synoden, Synodalität, in: LThK 1187.

[650] KARRER: Synodales Prinzip, in: LThK 1184. Podobně charakterizuje synodalitu Pavel Ambros, pro kterého je synodalita „jednotou v Duchu, vtělující se přiměřeným způsobem do vztahů, života, práce a poslání církevního společenství“. AMBROS Pavel: Setkávejte se a nechte se poslat. Nad úkoly a vyhlídkami Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, Studijní texty Centra Aletti, sv. 30, Olomouc: Centrum Aletti, 2004, 11.

[651] AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 9.

[652] Srov. RABAN: Sněm české katolické církve, 18–21.

A. Rovina strukturní („*hodos*“ jako struktura: cesta, silnice, stezka) vyjadřují systémovou propojenost jednotlivých členů ve společenství (roli zde hraje strukturální podpora vzájemných vztahů a podpora strukturovaného dialogu ve formě různých stanov, jednacích řádů, ale i zvyklostí a zaběhlé praxe) a směřuje k funkčním „konzultativním systémům“ (synodální „způsoby jednání“, na rozdíl od systémů „autoritativních“)[653] na různých sněmech, koncilech, synodách, fórech, konferencích apod. (synodální „organizační struktury“); této rovině odpovídá latinský pojem „*consilium*“ (poradní sbor, porada, rozvaha).

B. Rovina efektivní („*hodos*“ jako činnost: chůze, jízda, pochod) vyjadřuje dynamický, motivační či intencionální prvek charakterizující vlastní „sborové jednání“ shromážděného společenství (projevující se různými typickými formami jako jsou informování, naslouchání, tázání, odpovídání, navrhování, potvrzování, připomínkování, namítání, obhajování, diskutování, hodnocení, hlasování, rozhodování, usnášení, vyhlašování, rozlišování apod.).[654]

C. Rovina emotivní („*hodos*“ jako prostředí: způsob, prostředek) vytváří prostor pro setkání, společenství, slavení či společný zážitek vyplňovaný emocionálními gesty (jako např. gesty souhlasu, aklamacemi, modlitbami, odpuštěním, pozdravy, děkováním, chvalozpěvem, humorem, potleskem, jásotem, tancem, přípitky, objetím apod.) posilujícími vzájemnou důvěru, autentičnost a úctu a umožňujícími dosažení hlubších vrstev konsenzu a zkušenosti jednoty v Duchu; především této rovině pak odpovídá východní termín „*sobornost*“.[655]

Teologickým konceptům dotýkajícím se jednotlivých rovin synodality se budeme podrobněji věnovat v dalších částech této kapitoly (srov. 3.2, 3.3, 3.4).

---

[653] K rozlišení „synodální organizačních struktury“ a strukturální podpory „synodálních způsobů jednání“ srov. také HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 270–283, 279.

[654] Synodální proces pak lze z tohoto pohledu chápat také jako „vzájemnou poradu všech těch, kteří jsou si vědomi vlastního poslání církve (nejen vlastního poslání v církvi!), a to podle darů, které Bůh každému z nich dává“. AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 11.

[655] Synodální proces je v tomto smyslu chápán jako strukturálně podepřený způsob, jakým se „Boží lid shromážděný v jednotě Otce i Syna i Ducha svatého“ stává „místem, kde v modlitbě, v naslouchání, v osobním rozhovoru, hledání potřebných rozhodnutí a důvodů pro ně se dochází ke shodě, ke znovu oživenému prožívání křesťanského společenství ve víře“. AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 11–12. Především, i když ne výlučně, je pak také v tomto třetím smyslu ve východních církvích užíván pojem „*sobornost*“ (pocházející z ruského „*sobirat*“, sjednocovat, shromažďovat a ukazující na termín „*sobor*“, synod, shromáždění, bratrská smlouva). Podle Bulgakova je sobornosť „velké a radostné bytí jednoho s druhým“, podle Khomiakoffa je to „symfonická unie, shoda, myšlení a žití všech společně jako bratří a sester s ostatními lidmi silou plnosti božské lásky“; citováno in: RABAN: Sněm české katolické církve, 21. Srov. také ROBERSON: Theological Foundations for Eparchial Pastoral Councils. An Eastern Perspective, USCCB, http://www.usccb.org/laity/roberson.shtml, (15. 2. 2009).

Synodalita církevního společenství, biskupů a věřících

Další důležité rozlišení různého použití pojmu synodalita je třeba učinit ohledně oblasti či subjektu, na který je tento pojem vztahován. I zde lze mluvit o třech nejčastějších okruzích použití tohoto pojmu:

a. **Synodalita biskupů**, neboli biskupská kolegialita, je kanonický způsob, kterým je zajištěna jednota biskupů ve společenství partikulárních církví, „v nichž a z nichž se skládá jedna jediná katolická církev“ (LG 23); projevuje se souladem (shodou, konsenzem) biskupů mezi sebou a s papežem a v praxi se konkrétně v různé míře realizuje především na úrovni biskupské konference, plenárního sněmu či všeobecného sněmu.[656] Zde je především zdůrazněna „strukturální“ rovina synodality.

b. **Synodalita věřících** označuje „*communio fidelium*“ jako jeden ze zásadních aspektů působení Ducha svatého konzultativního a dialogického charakteru, který je založen na přesvědčení, že „celek věřících, kteří jsou pomazáni od Svatého, se nemůže mýlit ve víře“ (LG 12); na základě tohoto principu se v církvi realizuje poradní (konzultativní) princip, přičemž biskup či farář jsou zde vyzváni respektovat mínění věřících dle známého výroku sv. Cypriána: „*Nihil sine episcopo, nihil sine consilio vestro et sine consensu plebis.*“[657] Synodalita věřících se realizuje především na diecézních synodách či synodálních procesech a ve farních společenstvích.[658] Zde je především zdůrazněna „efektivní“ rovina synodality.

c. **Synodalita společenství** označuje obecně nejhlubší sebepochopení církve, která je obrazem skutečnosti pocházející z vnitřního Božího života (tedy tajemství osobní jednotu každého člověka s trojjediným Bohem a ostatními lidmi); musí korespondovat s církevní strukturou (rovnováha mezi partikulární a univerzální synodalitou), která podporuje jednotu v rozmanitosti, včetně rozrůzněnosti diecézního společenství v místních společenstvích farních a včetně zahrnutí věčného, diachronního i synchronního zakládajícího prvku církve.[659] Zde je především zdůrazněna „emotivní“ rovina synodality.

---

[656] Srov. RABAN: Sněm české katolické církve, 29–30. Podobně rozlišuje i AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 12.

[657] „Nic bez biskupa, nic bez vaší rady a bez souhlasu lidu.“ Citováno in: RABAN: Sněm české katolické církve, 31; srov. také HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 270–283, 277.

[658] Srov. RABAN: Sněm české katolické církve, 31–32.

[659] Srov. RABAN: Sněm české katolické církve, 22–29.

Vyjasnění pojmů „demokracie" a „hierarchie"

V souvislosti s úvahami o nutnosti větší spoluzodpovědnosti věřících za společné poslání církve se přirozeně v teologických reflexích i v církevní praxi již od prvních let po 2. vatikánském koncilu znovu a znovu vyskytují úvahy o možnostech vnitrocírkevní demokracie.[660] Tato teologická a kanonická debata se, zdá se, většinou zužuje do otázky, zda je „demokratizace" církve možná a zda je kompatibilní s jejím „synodálním" rozměrem či je spíše jeho ohrožením.

Pro vztah toho kterého autora k otázce demokracie v církvi je klíčové, jak si dotyčný autor definuje samotný pojem „demokracie", případně „hierarchie".[661] Pokud je demokracie definována pouze „suverenitou lidu" (ve smyslu „vláda lidu"), pak zde samozřejmě panuje teologický konsenzus, že v tomto smyslu není s katolickým pojetím církve spojitelná. Joseph Ratzinger toto prý kdysi vyjádřil velmi pregnantně tím, že církev prohlásil za „christokracii", přičemž jiní mluví o „christokratickém bratrství" (čímž je základní řídící struktura v církvi na jedné straně vymezena vůči „demokracii" či „anarchii" a na straně druhé vůči „monarchii", „aristokracii", „autokracii" či „absolutismu").[662] Pokud však v demokracii vidíme ještě další podstatné prvky (jako např. většinový princip, shoda a neshoda jako hranice většinového principu, mnohost názorů a nárok pravdy, právní stát, rozdělení moci, garance základních práv či právní ochrana), pak již lze uvažovat o tom, zda některé z těchto demokratizujících prvků nejsou přeci jen v souladu s teologickým pojetím církve jako „communia", nebo zda některé z nich toto pojetí dokonce pozitivně nepodporují či nepomáhají převést do praxe.[663] Navíc je vhodné připomenout, že i v politické demokracii, pokud tato nemá být totalitní demokracií, existují určité konstitutivní základy, o kterých se nejen prakticky nehlasuje, ale principiálně nemůže hlasovat.[664]

---

[660] Srov. např. Suenens, Rahner, Dordett, Ratzinger, Maier či May; pro podrobnější přehled těchto pozic srov. např. HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 270–283, 271.

[661] Srov. KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 85.

[662] Srov. HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 274. Erfurtský biskup Joachim Wanke v jednom ze svých příspěvků citoval zesnulého biskupa Hugo Afderbecka, který tuto problematiku shrnul takto: „Církev není žádná demokracie, protože všichni jsme pod jedním Pánem. Církev však také není žádná monarchie, protože jsme všichni sestry a bratři." HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 283.

[663] Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 265. Tato otázka byla podrobně diskutována již koncem 60. let minulého století mezi Karlem Rahnerem, Josephem Ratzingerem a Hansem Maierem. Všichni tři se shodli na tom, že některé formy politické demokracie nejsou pro církev přijatelné, ale že je možné v jednotlivých případech rozlišovat a přejímat ty, které nejsou v protikladu s pojetím církve. Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 266–269. Srov. také DOLISTA Josef: Demokratizace a reforma v církvi?, in: DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): Kněz – strážce majáku?, České Budějovice: Knihovna Setkání, 1997, 19–21.

[664] „Zde je možné vzpomenout především na lidská práva, které si právní stát […] sám předem uložil a které díky tomu sám musí považovat za práva, která jsou nadřazena právu pozitivnímu a o kterých žádná státní moc nemůže svévolně rozhodovat." KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 90.

Podobně i způsob definování pojmu „hierarchie“[665] podstatně ovlivňuje způsob odpovědi na otázku po spojitelnosti podstatně hierarchického uspořádání církve s demokratizujícími tendencemi. Pokud si někdo tento pojem zkratkovitě definuje jako „svatá (řecky ‚*hieros*‘) vláda (řecky ‚*árchein*‘)“ ve smyslu „vlády nositelů úřadu“, pak může mít velkou potřebu tento nepřiměřený důraz na jednu podstatnou složku církevní struktury vyvážit velkým zdůrazněním potřeby „demokratizace“ církve. Pokud však pojem „hierarchie“ chápeme (v návaznosti na pochopení řeckého slova „*árchein*“ jako „počátek“) jako „svatý počátek“ ve smyslu „počátek či původ v Kristu“[666] a pokud nositelé církevního úřadu své poslání svátostně reprezentovat tento zdarma daný, námi nedisponovatelný „počátek“[667] vykonávají jako sborově založenou a do Božího lidu integrovanou „svátostnou službu“, pak mnohé volání po „demokratizaci“ ztratí na své závažnosti.[668] V tomto smyslu budeme nadále tento pojem používat i my v této dizertaci.

Demokratizující, konzultativní a spiritualizující synodalita

Na základě studia literatury věnující se tomuto tématu je možné konstatovat, že mezi pozicemi, které se v teologii i v církevní praxi snaží v návaznosti na nový důraz 2. vatikánského koncilu na spoluzodpovědnost všech věřících dále rozvíjet koncept synodality, lze identifikovat tři hlavní přístupy, které pak výše uvedenou otázku po možnostech demokratizace synodálně-hierarchicky založené církve řeší rozdílně:[669]

a. **Demokratizující synodalita:** První z těchto přístupů,[670] vycházející přímo z dokumentů 2. vatikánského koncilu a vtělený např. v Německu do přístupu

---

[665] Medard Kehl sice ve své ekleziologie termín „hierarchie“ používá, ale píše o něm: „Protože je pojem ‚hierarchie‘ nejednoznačný a zatížený mnoha historicky překonanými významy, bylo by vlastně vhodné se mu zcela vyhnout. Avšak za situace, kdy místo něj není k dispozici nějaký lepší pojem, který by vyjadřoval příslušné legitimní teologické obsahy, budeme jej zatím nadále používat, avšak většinou jej budeme uvádět v uvozovkách.“ KEHL: Die Kirche, 104, pozn. 47 tamtéž. Podrobněji k problematice pojmu „hierarchie“ srov. KEHL: Die Kirche, 115–117. Jestliže setrváváme u pojmu „hierarchie“ i nadále, je to spíše proto, že jeho různě navrhované alternativy (např. „církevní úřad“, „služba“, „instituce“) jsou pojmy velmi nespecifické a ambivalentní. Možná, že by bylo možné pojem „hierarchie“ pochopit pozitivně jako odkaz na základní „služebnou“ roli jejích příslušníků – ukazovat na „svatý počátek“ či „svatou hlavu“ církve, jíž je Ježíš Kristus; v tomto specifickém smyslu (naznačeném také tím, že je pojem uváděn v uvozovkách) je tento pojem užíván u Kehla a budeme jej takto užívat i my.

[666] Kromě Kehla, ze které zde čerpáme, srov. také KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 89, s odvoláním na L. Schefczyka.

[667] „Neboť ona veličina, se kterou církev stojí či padá a která dělá církev církví, totiž evangelium, nemůže a nesmí z principiálních důvodů podléhat rozhodování věřících, ani těch, kteří byli povoláni do církevního úřadu. […] Právě touto hranicí je vyznačen prostor otevřený pro roli ‚hierarchie‘. Ta se musí prokázat jako reprezentant, garant a pastýř toho, co z křesťanského evangelia je v církvi nedisponovatelné, co je dáno předem a co předchází každému demokratickému rozhodování a nemůže mu to podléhat.“ KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–96, 90.

[668] Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 275–277.

[669] Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 262–263.

[670] Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 263–269. Název tohoto přístupu, „demokratizující synodalita“, je zaveden autorem této práce. Tento přístup se díky článku Klause Roose, který zde navazuje na ekleziologie Medarda Kehla, dostal i do Lexikon für Theologie und Kirche, kde čteme: „Jakožto svátost

zvoleném na tzv. „Würzburgské synodě“, se snaží nalézt cesty, jak církevní úřad co nejvíce integrovat do synodálních struktur a dát jim zároveň větší rozhodovací kompetence, přičemž hierarchická dimenze je zde zohledněna právem veto. Tento přístup, který je obecně velmi otevřený dalšímu rozšiřování prostoru pro demokratizující prvky v církevní struktuře a snaží se definovat synodalitu „odspoda“, směrem od věřících a jejich „sensus fidei“ jako jejího východiska a na všech rovinách církve, bychom mohli nazvat *demokratizující či společenská synodalita*. Z dříve uvedených rovin pojmu synodalita by tomuto přístupu byla nejspíše nejbližší rovina „strukturní“.

b. **Konzultativní synodalita:** Druhý přístup,[671] vycházející především z kodexu církevního práva z roku 1983, na jedné straně velmi silně zdůrazňuje, že kompetence synodálních struktur v církvi je omezena na poradní roli, avšak stále podporuje účast zástupců celého Božího lidu v těchto strukturách a připouští některé demokratické prvky jako je široká informovanost, svobodné vyjadřování se, respekt k menšinovým názorům a podíl věřících na přípravě či utváření rozhodnutí, i když ne přímo na jejich vydání či potvrzení. Tento přístup, který je k demokratizujícím prvkům v církvi velmi opatrný, ale principiálně je neodmítá, lze nazvat *konzultativní, dialogizující či*

---

communia trojjediného Boha potřebuje i sama církev komuniální strukturu. […] Pastorační rada je krokem tímto směrem; avšak protože má pouze konzultační roli, není zde umožněno žádné skutečné spolurozhodování a podíl na vedení. Teologicky podložená rovnováha mezi synodálním a hierarchickým principem v církvi proto není skrze pastorační rady plně uskutečněna.“ ROOS: Pastoralrat, in: LThK 1443–1444. Podobně i KARRER: Synodales Prinzip, in: LThK 1184, a KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 94–95, který mluví o „ohraničené ‚demokratizaci církve‘, pod kterou je třeba rozumět teologické podstatě církve odpovídající aplikaci demokratických sociálních forem na církevní život“ a dodává: „I když církev v žádném případě nemůže být demokracií v plném smyslu toho slova, přesto pro ni demokratické či demokratizující struktury nejsou v žádném případě neadekvátní.“

671 Srov. PUZA: Das synodale Prinzip, 262–263. Navržený název tohoto přístupu, „konzultativní synodalita“, je zaveden autorem této práce. Tomuto přístupu víceméně odpovídá také postoj prezentovaný v HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 279–282, kde jsou podrobně rozebírány příležitosti, které dnešní kanonické právo dává pro uplatnění určitých kanonických možností strukturálně podpořené synodality, a to jak co se týče „organizační struktury“, tak co se týče „způsobů jednání“. Jsou zde např. podrobně vylíčeny možnosti uplatnění práv na vyslovení souhlasu či předchozího projednání (srov. kán. 127 CIC), tzv. „*audito*“ (povinnost vyslechnout názor nějakého grémia před vlastním učiněním nějakého rozhodnutí; kán. 515 § 2, 536 § 1, 494 § 1, 509 § 1) či tzv. „*consesu*“ (povinnost vyžádat si souhlas nějakého grémia nutný k platnosti nějakého rozhodnutí; téměř výlučně uplatňováno pouze v oblasti správy majetku; kán. 485, 1277, 1292 §§ 1 a 4), případně možnost vyžádat si názor kněží či ostatních věřících (jmenování biskupů či farářů; kán. 377 § 2, kán. 524). Autor na závěr své studie doporučuje hledat cesty, jak na základě univerzálního či partikulárního dále rozšířit výše zmíněné příležitosti k uplatňování povinností k projednání či souhlasu daných synodálních grémií, a tak strukturálně dále posílit synodální rozměr církve. Zároveň na jedné straně konstatuje, že „reflexe synodality církve a realizace synodálních prvků v církve činí volání po demokratizaci církve přebytečným,“ avšak zároveň uznává, že jádrem volání po demokratizaci je „autenticky církevní potřeba“, která je však „teologicky lépe a jednoznačněji odůvodněná požadavkem větší synodality (společné cesty)“. HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 283. K tomuto tématu srov. také prameny uvedené v pozn. č. 1401 a v souvisejícím textu této dizertace.

spolupracující synodalita. Z dříve uvedených rovin pojmu synodalita by tomuto přístupu byla nejspíše nejbližší rovina „efektivní“.

c. **Spiritualizující synodalita:** Třetí přístup[672] se vymezuje vůči oběma předchozím tím, že kritizuje jejich formalismus, racionalismus, sociologismus či důraz na struktury a pravidla a snaží se synodální dimenzi církve pochopit a prožít jako hluboce spirituální zkušenost jednoty celého Božího lidu v Duchu svatém, která dává prostor pro modlitbu, spiritualitu, duchovní rozlišování, společenství, osobní setkání, rozhovor, konsenzus a odkrývání společného poslání. Tento třetí přístup, který většinou přejímání jakýchkoli demokratizujících prvků odmítá a považuje je za škodlivé, lze nazvat *spiritualizující či komunitární synodalita.* Z dříve uvedených rovin pojmu synodalita by tomuto přístupu byla nejspíše nejbližší rovina „emotivní“.

Po tomto náčrtu základních obrysů teologického konceptu synodality je třeba se na závěr ještě položit otázku po specifikách realizace synodality na rovině farnosti, na kterou se tato dizertace zvlášť zaměřuje.

3.1.4 Farnost jako prostor realizace synodality

V poslední části těchto ekleziologických základů synodality je třeba se alespoň stručně zaměřit na vlastní prostor služby pastoračních rad farnosti, na samotnou farnost či farní obec, a je třeba se ptát, v jakém teologicko-kulturním sebepojetí je v dnešních farnostech služba pastoračních rad vykonávána.

---

[672] Typickým zastáncem tohoto přístupu je např. Pavel Ambros, pro kterého je synodalita „jednotou v Duchu, vtělující se přiměřeným způsobem do vztahů, života, práce a poslání církevního společenství“, která „staví na síle přesvědčivosti všech pokřtěných, kteří svojí autenticitou mohou nabídnout celému společenství plody svého duchovního rozlišování“. Dále o synodalitě říká: „Živost církve se projevuje v první řadě schopností rozlišovat, co z jakého ducha pochází, z vhodného způsobu prezentace, ze schopnosti vnímat sílu takto projevovaného Božího působení a z rozhodnutí odvozeného z posvátné moci biskupů v jejich vzájemné shodě. Boží lid shromážděný v jednotě Otce i Syna i Ducha svatého je místem, kde v modlitbě, v naslouchání, v osobním rozhovoru, hledání potřebných rozhodnutí a důvodů pro ně se dochází ke shodě, kde znovu oživenému prožívání křesťanského společenství ve víře. Tato jednota je osobně garantována biskupy jako strážci neporušené víry a církevní kázně tak, aby to, co je neměnné (poklad víry), nacházelo vždy živou, tzn. obnovenou, podobu v měnícím se světě.“ AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 11–12. O vztahu synodality a demokracie pak Ambros píše: „Pojem synodality je něčím víc než jen snahou o nezbytné racionální a praktické uvažování a rozhodování, není ani demokratickým způsobem řízení, ani ji nelze vysvětlit moderním požadavkem účinné a funkční vlády.“ Potíže s uplatňováním synodality v praxi pak, v souladu s naším třetím přístupem, spatřuje v „mechanickém přenášení zvyklostí demokratických principů (rozhodování většiny) do života církevních institucí (synody, kněžská rada, diecézní pastorační rada, pastorační rada ve farnosti, kurie, sdružení věřících, spolky atd.)“ a v jejich „falešném ztotožnění s principem synodality (tj. rozhodování vycházejícím ze zjevené pravdy předávané v dějinách pod vedením biskupů)“.

Synodalita na různých organizačních rovinách církve

Na základě synodálního principu by měla být zajištěna vzájemná odkázanost zodpovědnosti za konkrétní vyšší celek (např. univerzální církev, resp. diecézi) a zodpovědnosti za konkrétní místní komunitu církve (např. diecézi, resp. farnost) „na všech rovinách církve“[673] a v praxi by tak měly být nalezeny způsoby konkrétní praktické spoluzodpovědnosti Božího lidu sdílené se službou např. faráře či biskupa.

Ačkoli je teologicky proklamováno, že „synodální princip“ je záležitostí všech rovin církve, tedy i roviny farní, lze ovšem dnes v teologických studiích pojem „synodalita“[674] nalézt především v pracích týkajících se roviny univerzální církve či místních a partikulárních církví. Podobně i v praxi se nejvíce „synodálních procesů“, které jsou zároveň „synodálně“ chápané a takto i vědomě utvářené, dnes odehrává především na diecézní rovině buď v rámci diecézních synod, nebo různých jim podobných procesů („diecézních fór“, „pastoračních dialogů“, „pastoračních rozhovorů“, „procesů pastoračního rozvoje“ apod.).[675]

I když, jak jsme viděli v naší kontextové analýze ve druhé kapitole, je služba pastoračních rad na rovině farností alespoň v některých zemích značně rozšířeným fenoménem, většinou tato spoluzodpovědnost všech věřících ve farnosti není, až na výjimky,[676] teologicky příliš reflektována z hlediska synodální dimenze církve a „stále zůstává zcela nejasné, a to v diskusi i v praxi, jak má tato spoluzodpovědnost vypadat a v jakých oblastech a formách je v církvi možná činná spoluzodpovědnost laiků vůči kněžím a kněží vůči nositelům vyšších úřadů“.[677]

Zdá se však, že jedna z tradičních součástí sociálního učení církve, princip subsidiarity, se zde hlásí o slovo a začíná být stále častěji zdůrazňován jako princip, který by církev neměla vyžadovat jen po občanské společnosti či státu, ale měla by se jím řídit i ve

---

[673] Srov. KARRER: Synodales Prinzip, in: LThK 1184. Srov. také HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 280.

[674] Srov. např. již dříve zmíněný 720 stránkový sborník MELLONI: Synod and Synodality, kde se všechny zařazené příspěvky týkají pouze výše zmíněných rovin a ani jednou není zmíněná rovina farní.

[675] Srov. např. PUZA: Das synodale Prinzip, 258–259; přehlednou tabulku takovýchto „synodálních procesů“ v německých a rakouských diecézích lze nalézt in: POCK: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang, 276; přehled o podobných procesech v diecézích a farnostech ve Velké Británii nabízí TIMMS: Diocesan Dispositions; podrobně zdokumentovaný a solidně teologicky reflektovaný příklad takovéhoto diecézního procesu nabízí KIEßLING Klaus, PIRKER Viera, SAUTERMESTER Jochen (ed.): Wohin geht die Kirche morgen? Entwicklung Pastoraler Prioritäten in der Diözese Rottenburg-Stuttgart, Ostfildern: Schwabenverlag, 2005. Zmíněnému stavu věci by odpovídalo i trefné konstatování Pavla Ambrose v již zmíněné studii: „Zatímco po Druhém vatikánském koncilu můžeme vidět značný rozvoj synodality jako jednoty místních církví (synodalita biskupů), synodalita rozvíjející společenství věřících se setkává s mnoha vážnými těžkostmi.“ AMBROS Pavel: Setkávejte se a nechte se poslat, 13.

[676] Např. Medard Kehl rovinu farnosti chápe jako jednu z rovin, kde „synodální prvek opět začíná hrát větší roli“, přičemž v závorce uvádí jako příklad také „farní rady“ (*Pfarrgemeinderäte*); srov. KEHL: Die Kirche, 107 a 379.

[677] PUZA: Das synodale Prinzip, 269.

své vlastní struktuře.[678] V této situaci nám může v základní orientaci v konceptu synodality aplikovaném na farnost pomoci malý přehled dnešní teologie farnosti.

Orientační body teologie farnosti 2. vatikánského koncilu

Ze situační analýzy práce PRF v českých diecézích lze kromě jiného vytušit, že pro mnohé pastorační rady není příliš jasné, čím vším se mají vlastně zabývat či jaká má být jejich oblast zájmu. Jestliže kán. 536 CIC stanoví, že PRF má ve „farnosti" napomáhat „rozvoji pastorační činnosti", pak část těchto nejasností může být způsobena nejasným významovým profilem pojmů „pastorační činnost" a „farnost". Protože prezentace i jen těch nejzákladnějších dnešních konceptů teologie farnosti či farní obce by byla již nad rámec této dizertace, je třeba zde v této otázce pouze odkázat na dostupnou literaturu a shrnout toto důležité téma do několika orientujících bodů.

Kromě dokumentů 2. vatikánského koncilu, *Christifideles laici* Jana Pavla II. a Katechismu katolické církve jsme při zpracování následujícího přehledu čerpali především z prakticko-teologických reflexí Herberta Haslingera,[679] Johanna Pocka[680] a Johna Paula Vandenakkera,[681] ze spirituálně-teologických reflexí Bernardete Flanaganové,[682] z autorů publikujících v *Lebendige Seelsorge*[683] a několika českých autorů.[684] Některé pohledy byly doplněny opět na základě ekleziologického díla Medarda Kehla.[685] Jak se v těchto textech zrcadlí obraz dnešní teologie farnosti?

---

[678] Srov. např. KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 93–94, který zde kromě jiného cituje také papeže Pia XII., který již v roce 1946 prohlásil: „Také pro život církve a beze škody pro její hierarchickou strukturu platí princip subsidiarity." K pramenům svědčících o ekleziologické relevanci principu subsidiarity srov. pozn. č. 595 této dizertace.

[679] Srov. HASLINGER: Lebensort für alle; HASLINGER Herbert: Wie grundlegend sind die Grundvolzüge? Zur Notwendigkeit einer pastoraltheologischen Formel, in: Lebendige Seelsorge. Gemeinde neu verstehen, 2 (2006) 76–82.

[680] Srov. POCK: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang.

[681] Srov. VANDENAKKER John Paul: Small Christian Communities and the Parish. An Ecclesiological Analysis of the North American Experience, Rowman & Littlefield, 1995.

[682] Srov. FLANAGAN Bernardete: The Spirit of the City. Voices from Dublin's Liberties, Dublin: Veritas, 1999, a FLANAGAN Bernardete: Liberty God. A Heuristic Study of Irish Urban Spirituality in Dublin's Liberties, nepublikovaná PhD dizertace pro Milltown Institute, Dublin: The Milltown Institute, 1998.

[683] Srov. SPIELBERG Bernhard: Kreisquadrat und Pfarrgemeinde. Zwei unlösbare probleme, in: Lebendige Seelsorge. Gemeinde neu verstehen, 2 (2006) 92–100; ARMBRUSTER Klemens: Vom territorialen zum föderalen Prinzip. Ein Vorschlag zur Entwicklung von Gemeinden in größeren Seelsorgeräumen, Lebendige Seelsorge. Gemeinde neu verstehen, 2 (2006) 101–104.

[684] Z českých autorů čerpáme především z GÓRECKY: Církev se uskutečňuje ve farnosti; srov. také GÓRECKY: Kanonická reflexe o farnosti, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 86–96. V češtině existují i další reflexe života a služby farnosti, ze kterých jsme však kvůli jejich spíše pastoračně-příručkovému zaměření přímo nečerpali, jako např. OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 39–78 (kapitola „3. Farnost"); OPATRNÝ: Farnost – pastorální reflexe, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 66–85; OPATRNÝ: Cesty pastorace v pluralitní společnosti, 117–138 (kapitola „12. Křesťanská obec" a „13. Farnost jako místo života"); DUKA: Vize farní pastorace v královéhradecké diecézi, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 10–17.

[685] KEHL Medard: Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie, Würzburg: Echter Verlag, ^{4}2001.

Již v textech 2. vatikánského koncilu (srov. LG 26, LG 28 a SC 42)[686] se poměrně jasně odráží, že farní obec je „církví v konkrétním místě“ či „církví pro konkrétní místo“, tedy církví, která je povolána v konkrétním místě vytvářet „prostor k životu pro všechny tam žijící lidi“.[687] Souhrnně lze tedy ve světle těchto textů i dalších textů o církvi obecně o pojetí farní obce na 2. vatikánském koncilu konstatovat, že toto pojetí, aniž by to bylo vysloveno explicitně, vykazuje jasné synodální rysy:[688]

- Farní obec je společenstvím věřících v Krista, ve kterém je církev skutečně (*vere*) trvale viditelná a přítomná na určitém konkrétním místě.
- Farní obec zůstává jako místní obec věřících začleněná do jednoty partikulární (resp. univerzální) církve pod vedením biskupa ve spolupráci s konkrétním knězem jako jejím vlastním pastýřem.
- Podstatnými rysy farní obce jsou hlásání Kristova poselství, bratrské a sesterské vztahy, solidarita se slabými a potřebnými a především slavení eucharistie.

Pokoncilní vývoj teologie farní obce

Uvědomění si, že ve farnosti se „uskutečňuje církev“, jak to zdůrazňovala pokoncilní teologická reflexe, vedlo v mnohých částech světa k velmi radikálnímu obratu v chápání farnosti. Především v německy mluvících oblastech v 70. letech vznikla tzv. „teologie farní

---

[686] Za centrální výpověď koncilu vztahující se k našemu tématu lze považovat text *Lumen gentium*, který navazuje na výpověď o eucharistii, „ze které církev ustavičně žije a roste“ v LG 26. : „Tato Kristova církev je opravdu (*vere*) přítomna ve všech zákonitých místních shromážděních věřících (*in omnibus, legitimis fidelium congregationibus localibus*), která ve spojení s jejich pastýři Nový zákon nazývá také církvemi (srov. Sk 8,1; 14,22–33; 20,17 a jinde). Jsou totiž, každá na svém místě, nový lid (*loco suo Populus novus*) povolaný od Boha mocí Ducha svatého a v přesvědčivé plnosti (srov. 1 Sol 1,5). […] V každém oltářním společenství (*altaris communitate*) při biskupově posvátné službě se ukazuje znamení oné lásky a ‚jednoty tajemného těla, bez níž nemůže být spása‘. V těchto obcích (*communitatibus*), i když často bývají malá a chudá nebo žijí v rozptýlení, je přítomen Kristus, jehož mocí se sdružuje jedna, svatá, katolická a apoštolská církev.“ Tyto výpovědi jsou dále objasněny textem, který pojednává o službě kněží a v tomto kontextu upřesňuje také koncilní pojetí farní obce (LG 28): „V jednotlivých místních shromážděních věřících (*in singulis localibus fidelium congregationibus*) jaksi zpřítomňují biskupa, s nímž jsou důvěrně a velkodušně spojeni. […] Pod biskupovým vedením posvěcují a řídí sobě svěřenou část Pánova stádce (*portionem gregis dominici sibi addictam*), činí univerzální církev viditelnou tam, kde jsou, a poskytují vydatnou pomoc při budování Kristova těla (srov. Ef 4,12). […] Proto ať svou místní obec (*suae communitati locali*) tak řídí a tak jí slouží, aby si opravdu zasloužila být nazývána jménem, jímž je označován jedině Boží lid, a to jako celek: *Boží církev* (srov. 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1; a jinde). Podobně již i v konstituci o liturgii *Sacrosanctum concilium* čteme (SC 42): „Ve své diecézi nemůže biskup vždy a všude stát osobně v čele všeho svého lidu. Proto si ho musí nutně rozdělit do jednotlivých obcí (*constituere debet fidelium coetus*). Mezi nimi mají přední místo (*eminent*) farnosti (*paroeciae*), zřízené v jednotlivých místech pod vedením duchovního správce, zastupujícího biskupa. Tyto obce představuji do jisté míry celou viditelnou církev žijící po celém světě.” DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 125–171.

[687] HASLINGER, BUNDSCHUH-SCHRAMM: 2.5 Gemiende, in: HASLINGER: Handbuch Praktische Theologie 2, 294–295; srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 153.

[688] Srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 154.

obce“,[689] která považovala tradičně geograficky pojímanou „farnost“ (*Pfarrei*) a s ní úzce související pojem „lidové církve“ (*Volkskirche*) za překonané a v pastorální teologii se začíná mluvit téměř výlučně o „farní obci“ (*Pfarrgemeinde*), případně o církvi žijící v obcích (*Gemeindekirche*).

Problémem však bylo, že takto pojatá „farní obec“ stále méně byla schopna odpovídat na „megatrendy“ postmoderní společnosti a stávala se tak stále méně relevantní pro běžný sociální, kulturní a politický život ve svém okolí. Pokud se nechtěla stát sektou, více a více se stávala „dobrovolným sdružením přátel“, které mělo více a více charakter spíše „vzájemně prospěšné společnosti“ než „obecně prospěšné společnosti“.[690]

V mnoha farnostech se tak počátkem 90. let minulého století začal více a více v praxi uplatňovat koncept zvaný „kooperativní pastorace“ (něm. *kooperative Pastoral,* angl. *collaborative ministry*) a zároveň s ním k tomuto přístupu velmi kritický koncept „sociálně orientované pastorace“ (něm. *Sozialpastoral*),[691] inspirovaný mimo jiné i konceptem „základních obcí“ (špan. *communities de base*), který se později (spíše pod názvem „malá křesťanská společenství“; angl. *small Christian communities*) rozšířil i v Africe, následně pak v Asii, Severní Americe a v Evropě.[692]

Pastorace orientovaná na „prostory života“ a potřeba „lokálního zakotvení“

Díky všem těmto výše naznačeným trendům a jejich konstruktivně-kritickému vyhodnocení je dnes v pastorální teologii i pastorační praxi, a to nejen v katolické oblasti, slyšet silné volání po znovuocenění teritoriálního principu farnosti ve smyslu „církve na konkrétním místě“.[693]

Protože však takto citlivé farnosti a sbory vnímají, že dnešní společnost je stratifikovaná (rozvrstvená) často zcela jinak, než podle místa bydliště, existuje velmi oprávněná tendence ke zvětšování farního „teritoria“ tak, aby zahrnovala všechny

---

[689] Zde je třeba zmínit především dílo Ferdinanda Klostermanna z roku 1965 nazvané „Princip Gemeinde“; s příslušnými odkazy citováno in: HASLINGER: Lebensort für alle, 84. Podklady pro další prezentaci i těchto důrazů jsme čerpali z POCK: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang, 33–35.

[690] Pro podrobnější kritiku „teologie farní obce“ srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 84–91.

[691] Pro prezentaci obou konceptů, jejich srovnání a kritické zhodnocení srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 92–101; dále srov. POCK: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang, 36–38.

[692] Ve španělsky mluvících oblastech se většinou používá termín „*communities de base*“, v anglicky mluvících oblastech „*small Christian communities*“; srov. přehlednou prezentaci i kritickou reflexi těchto fenoménů in: KEHL: Die Kirche, 227–240. Jako přehled od autora píšícího „zevnitř“ hnutí „malých křesťanských společenství“ může posloužit např. O'HALLORAN James: Církev jinak. K tématu srov. také WEBER Franz: Spannungsgeladene Vielfalt. Gemeindeerfahrungen in der Weltkirche, in: KRIEGER Walter, SIEBERER Balthasar (ed.): Gemeinden der Zukunft – Zukunft der Gemeinden, Würzburg: Echter Verlag, 2001, 86–105.

[693] „Farní obec je církví na konkrétním místě, vztažená k určitému reálnému a konkrétnímu místu, kde žijí lidé ve vší jejich odlišnosti a mnohotvárnosti.“ „Právě teritoriální princip nutí církev žít uprostřed společnosti, nutí ji vnímat všechny lidi a identifikovat se s jejich starostmi a těžkostmi a vycházet jim vstříc.“ Srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 197–199.

smysluplné „prostory života“ lidí žijících v daném regionu (tzv. „*lebensraumorientierte Seelsorge*“). V rámci takto územně rozšířené farnosti pak mohou různé pastorační služby či projekty být na jedné straně sjednocovány a ukotvovány do společného slavení eucharistie neseného jádrem „farní obce“, na straně druhé díky větší oblasti (a tudíž i většímu potenciálu lidí a darů) se nemusí tolik spoléhat na pomoc „kategoriální pastorace“ zvenčí. Aby však toho byly schopné, jejich vnější struktura a vnější formy však budou muset nejspíše projít větší změnou, než si možná dnes ještě dovedeme představit.[694]

Zajímavým návrhem snažícím se řešit tuto výše naznačenou duální potřebu farní pastorace – zahrnutí velkého diferencovaného teritoriálně-kulturního celku a zároveň nabídnutí duchovního i lidského zakořenění v přirozeném prostředí místních obcí – je koncept „federálního systému”[695] pro strukturalizaci farní pastorace, který se snaží vyhnout jak centralismu velkých celků řízených z nejsilnější farnosti, tak fúzi malých farností do jedné velké a ztrátě identity. Zatímco v malých místních, přirozeně ohraničených obcích je (většinou na základě dobrovolnické spolupráce) rozvíjen svátostný, diakonický a komunální život, na rovinu většího pastoračního celku jsou z těchto základních obcí „delegovány” některé role podpůrné, doprovázející a formační pastorace a managementu, případně i správy majetku (většinou zastávané pastoračními pracovníky na plný či částečný úvazek).[696]

Pokus o integraci teologie farnosti s teologií synodality

Zdá se, že dnes tedy v teologie farnosti neexistuje zde nějaké jednoduché „buď–anebo“, ale spíše volání po náročné komplexnosti „ano–ale i“:[697]

- *Teritoriální místní farnost* ano, ale nejspíše v nějaké hodně nové podobě (či spíše v mnoha různých podobách).
- Společenství *farní obce* ano, ale společenství misionářské, sloužící a slavící uprostřed dnešní pluralitní společnosti a „vtělující se“ do této společnosti.
- Osobní vztahy ve farnosti ano, ale nejspíše v mnoha různých podobách a formách odpovídajících potřebám různých lidí a různých „prostorů života“

---

[694] Srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 101–104, a POCK: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang, 39–40. Za průkopníka tohoto přístupu v německy mluvících oblastech lze považovat Michaela N. Ebertze; srov. především jeho základní dílo EBERTZ Michael N.: Kirche im Gegenwind. Zum Umbruch der religiösen Landschaft, Freiburg, 1997, o rok později podstatně rozšířené do EBERTZ Michael N.: Erosion der Gnadenanstalt? Zum Wandel der Sozialgestalt von Kirche, Frankfurt/Main, 1998. Pro praktické ukázky tohoto přístupu a další teologické reflexe srov. např. EBERTZ Michael N., FUCHS Ottmar, SATTLER Dorothea (ed.): Lernen wo die Menschen sind. Wege lebensraum-orientierter Seelsorge, Mainz: Matthias-Grünerwald-Verlag, 2005.

[695] Srov. ARMBRUSTER: Vom territorialen zum föderalen Prinzip, 102–104.

[696] Podrobně se této problematice věnuje např. TEBARTZ-VAN ELST Franz-Peter: Gemeinden werden sich verändern. Mobilität als pastorale Herausforderung, Würzburg: Echter Verlag, 2001, srov. především schémata na str. 49, 72, 83 a 88.

[697] Srov. např. SPIELBERG: Kreisquadrat und Pfarrgemeinde, 92–100.

(„farní rodina“ žijící ne odtrženě od, ale „*uprostřed* příbytků svých synů a dcer“).

- Integrace do slavení eucharistie ano, ale jdoucí ruku v ruce s diferenciací do množství různých symbolických a vztahových forem.
- Farnosti, nová hnutí, malá společenství i kategoriální pastorace ano, ale vše žité v síti vztahů v „místní církvi“ spojené skrze svého biskupa s církví univerzální.
- Kooperativní struktury a pastorační plánování ano, ale struktury podpůrné, trvale naplňované Duchem a přetvářené podle měnících se vnějších podmínek a otevřené sociálně-kritické analyse a Duchem nesené prorocké kritice.
- Farnost jako „tajemství“, „společenství“, „místo“, „dům“ či „studna“ ano, ale zároveň farnost jako „znamení“, „nástroj“ a „poslání“, společenství Božího lidu „na cestě“.

Dynamika života a služby farnosti pak tedy snad může být charakterizovaná třemi symbolickými pohyby: pohybem *dostředivým* (výzva: „shromažďujte se“, klíčová slova: *ekklésia* / *communio*); pohybem *odstředivým* (výzva: „nechte se poslat“, klíčová slova: *paroikía* / *missio*); pohybem *vertikálním* (výzva: „buďte svatí”, klíčová slova: *koinonia* / *mysterium*). Toto základní napětí lze souhrnně vyjádřit a volně propojit s naší stratifikací pojmu synodalita[698] např. takto:

- **Farnost jakožto území** (*parokía*, *missio*) je charakterizováno především oním pohybem *odstředivým* či rozměrem *geografickým* nebo *organizačním* (farnost jakožto území, zahrnující poslání členů farní obce hlásat evangelium všem lidem na tomto území žijícím a spolupracovat s nimi pro Boží království), přičemž s touto perspektivou lze spojit především rovinu synodality, kterou jsme nazvali „strukturní“, či typ synodality nazvaný „demokratizující synodalita“.
- **Farnost jakožto obec** (*ekklésia*, *communio*) je charakterizována především oním pohybem *dostředivým* či rozměrem *komunitním* nebo *organickým* (farnost jakožto ve vztazích žijící a spolupracující společenství vzájemně komunikujících a za společné poslání spoluzodpovědných bratří a sester); s touto perspektivou lze spojit především „efektivní“ rovinu synodality, či typ synodality nazvaný „konzultativní synodalita“.
- **Farnost jakožto eucharistie** (*koinonia*, *mysterium*) je charakterizována především oním pohybem *vertikálním* či rozměrem *liturgickým* nebo

[698] Srov. pozn. pod čarou č. 652 a příslušný text v části 3.1.3.

evangelijním (farnost jako eucharistii slavící a slovem evangelia se sytící společenství učedníků a učednic Kristových); s touto perspektivou lze konečně spojit především „emotivní“ rovinu synodality, či typ synodality nazvaný „spiritualizující synodalita“.

Jak již tedy bylo zmíněno dříve, *farní obec* takto chápeme jako konkrétní, *eucharistii* slavící (emotivní synodalita) a do různých prostorů života rozčleněné *společenství* Kristovy církve (efektivní synodalita), které je „na cestě“ a je posláno žít a sloužit v určité specifické lokalitě nazývané *místní farnost* (strukturní synodalita).

Ve světle Kehlovy definice církve[699] lze pak také *farní obec* charakterizovat jako do synodálně-hierarchické *struktury* katolické církve začleněnou místní *rodinu* bratří a sester putujících společně s ostatními lidmi do *Otcova* království, která přijala *Krista* jako svého Spasitele a je na své cestě naplňována a shromažďována *Duchem* svatým.

Praktické důsledky pro službu pastorační rady

Z tohoto pohledu by pastorační rada při své práci měla mít na zřeteli tři vzájemně se podporující těžiště svého zájmu:

- **Rozvoj strukturní roviny synodality**, tj. *rozvoj místní farnosti jakožto struktury* či sítě diferencovaných pastoračních služeb orientované ven, směrem k okolní společnosti, s maximální snahou o strukturální vtělování do této společnosti s přihlédnutím k dnešním „společenským megatrendům“:[700] výsledkem pravděpodobně budou farnosti územně mnohem větší než dnešní, pokrývající sociálně a kulturně smysluplný celek, spravované malým profesionálním pastoračně-administrativním týmem.
- **Rozvoj efektivní roviny synodality**, tj. *oživení farní obce jakožto diferencovaného společenství* zahrnujícího a podporujícího menší lokální, zájmové či profesní společenství, jako celek orientovaného na rozvoj kvalitních vztahů a se snahou o zohlednění dnešních „socio-kulturních trendů“:[701]

---

[699] Srov. pozn. pod čarou č. 599 a související hlavní text v části 3.1.1.

[700] „Společenskými megatrandy“ se dnes nazývají posuny k postmoderně, charakterizované radikálním pluralismem, relativismem a pragmatismem, důrazem na lokální konání a globální myšlení, zvyšující se mobilitou, individualismem a autocentrismem, nedůvěrou k institucím včetně tradičních církví, klíčovou rolí vizuálních masmédií a přechodem k post-industriální společnosti s důrazy na zodpovědnost firem vůči širší společnosti, na plochou strukturu, flexibilitu, vztahy, trvalé učení se, participaci, sdílenou vizi, informační toky a ekologii. Srov. SPIELBERG: Kreisquadrat und Pfarrgemeinde, 94.

[701] „Socio-kulturními trendy“ se dnes nazývají určité posuny, které jsou jakoby opakem výše zmíněných „společenských megatrendů“ (srov. předchozí pozn. pod čarou) a jakoby uprostřed nich pomáhají dnešním lidem „přežít“ – jde především o růst důležitosti (životních, duchovních, liturgických) estetických forem či symbolů pomáhajících prožít silnou sounáležitost či identitu uprostřed pluralitní nabídky, o silnou potřebu utváření hlubokých osobních vztahů prožívaných v přehledných skupinách (tzv. „*High-Touch*“), o velký důraz na zážitek a osobní zkušenost, které by vedly k osobní transformaci,

výsledkem pravděpodobně budou farní obce umožňující žití hlubokých osobních vztahů, přináležitosti, spoluzodpovědnosti a autentické křesťanské zkušenosti a učednictví v malých lokálních skupinách.

- **Rozvoj emotivní roviny synodality**, tj. *prohloubení slavení liturgie a spirituality jakožto zdroje a vrcholu života členů farní obce* i jejich poslání k lidem žijícím v jejich životních prostorech, které bude sjednocovat jak lidi žijící na širokém území farnosti, tak vést ke hlubokému společenství s Bohem v malých lokálně či zájmově diferencovaných skupinách.

Základní projevy služby a života farnosti

V takto žité synodalitě je pak farnost povolána plnit své hlavní poslání, spočívající v základních projevech života církve: *diakonia, martyria, leiturgia, koinonia*.

Aniž bychom měli prostor zde navazovat na probíhající diskusi o teologickém podložení a vzájemném vztahu těchto čtyř dimenzí služby a života církve,[702] lze konstatovat, že dnešní praktická teologie chápe farnost také jako společenství věřících, které se uskutečňuje tím, že na konkrétním místě rozvíjí právě tyto čtyři základní projevy. Farnost pak lze chápat jako organizaci těchto čtyř konstitutivních projevů církevní praxe. Její specifikum vůči jiným organizačním formám církve spočívá v tom, že farnost má tyto čtyři základní projevy rozvíjet na ve vztahu ke konkrétnímu teritoriu (nebo konkrétní ohraničitelné skupině věřících), a to všechny čtyři ve vzájemné vyváženosti (i když situačně a kontextově může být v konkrétním okamžiku dán větší důraz na jeden či druhý projev).

Takto lze konstatovat, že farnost v konkrétním místě zpřítomňuje a uskutečňuje:

- **Církev sloužící a solidární s potřebnými: *diakonia*** (služba, diakonie, charita) označuje obecně křesťansky motivované a křesťansky interpretované formy pomoci či solidární blízkosti vůči trpícím lidem;

---

potřebu zakořenění a zakotvení uprostřed silného relativismu okolní společnosti, tendenci vytvářet ze svých domovů útulná „hnízdečka“ a soustřeďovat tam i prožívání (televizní, video) kultury (tzv. „*Cocooning*“) a tendenci k vytváření specifických „klanů“ (skupin, komunit, vztahových či komunikačních sítí) uprostřed silného individualismu okolní kultury (tzv. „*Clanning*“). Srov. SPIELBERG: Kreisquadrat und Pfarrgemeinde, 96–99.

[702] Srov. HASLINGER, BUNDSCHUH-SCHRAMM: 2.5 Gemiende, in: HASLINGER: Handbuch Praktische Theologie 2, 298–299; OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 58; v poznámce je zde odkaz na přehled vývoje této čtveřice in: LEHNER Markus: Das Bett des Prokrustes. Systematisierungversuche in der Pastoraltheologie, Orientierung 58 (1994); česky in: Teologické texty 5 (1996). Dále OPATRNÝ: Cesty pastorace v pluralitní společnosti, 130. Srov. také DOLISTA Josef: Pokus o teologii farnosti, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 49–65; DUKA Dominik: Vize farní pastorace v královéhradecké diecézi, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století, 10–17. Srov. také pozn. č. 759 této dizertace.

- **Církev svědčící a prorockou:** ***martyria*** (svědectví, zvěstování, *kérygma*) označuje obecně formy církevní služby, které mají za cíl zprostředkování obsahu křesťanské víry;
- **Církev slavící v bohoslužbě a svátostech:** ***leiturgia*** (slavení, bohoslužba) označuje obecně formy křesťanského života, kterými křesťané symbolicky vyjadřují a slaví svůj vztah k Bohu;
- **Církev tvořící komunitární společenství:** ***koinonia*** (společenství, *communio*) je jakýmsi sběrným termínem pro označení činností, které v konkrétních kontextech posilují vzájemnost, rozvíjejí vztahy a prohlubují jednotu křesťanů.

Pro naše účely jsme z mnoha různých návrhů[703] schematického vyjádření vzájemného vztahu jednotlivých momentů poslání církve vybrali tzv. „komunionální model" Leo Karrera[704] (srov. Obrázek 5).

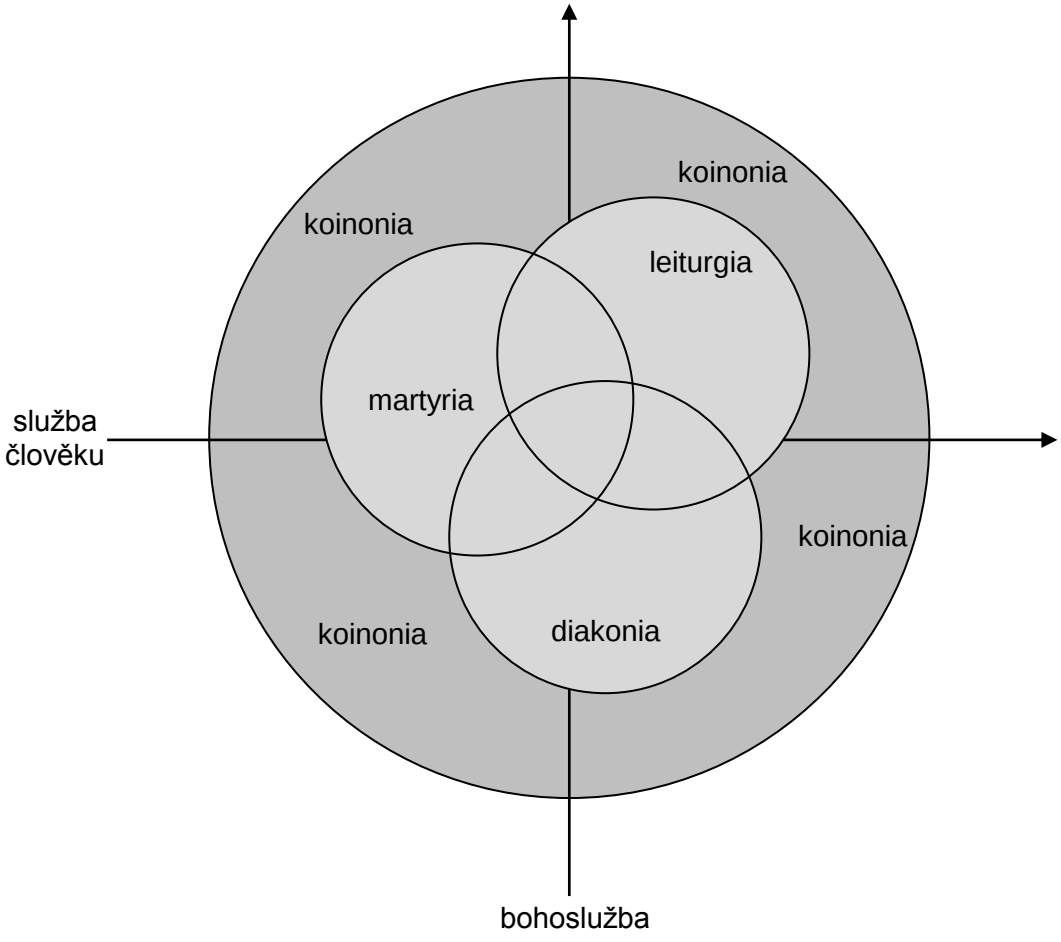

Obrázek 5: Komunionální model čtyř základních projevů církve[705]

[703] Pro prezentaci nejpoužívanějších schémat srov. např. HASLINGER: Lebnesort für alle, 236–240.
[704] Srov. KARRER: Grundvollzüge christlicher Praxis, in: HASLINGER: Handbuch Praktische Theologie 2, 390–395.
[705] KARRER: Grundvollzüge, 391.

Východiskem tohoto modelu je přesvědčení, že „ve všech čtyřech základních projevech církve se musí skrze věrnost ke vzkříšenému Kristu a skrze konkrétní způsoby jeho přítomnosti v Duchu konkretizovat a ztělesňovat jednota lásky k Bohu a lásky k bližnímu“. Důraz je zde položen na to, že všechny čtyři základní projevy církve jsou chápány jako stejně důležité dimenze každého pastoračního jednání, a ne jako sektory nebo oblasti, které by stály vedle sebe, nebo dokonce jedna následovala druhou. „Spíše se vzájemně prokvašují, osvětlují, podporují a nesou.“[706] Přitom *koinonia* je zde chápána jako způsob, jakým se církev „ve věrnosti Ježíšovi a jeho Duchu snaží uskutečňovat lásku k Bohu a k bližnímu“ a ostatní tři základní projevy (*martyria, diakonia* a *leiturgia*) jsou podstatnými konkretizacemi této *koinonia*.

Farnost v dobovém kulturně-společenském kontextu

K teologii farnosti konečně patří i reflexe vztahu farní obce k širší společnosti. Farnost totiž nežije jen svým vnitřním životem či své od Boha dané poslání nerozvíjí někde v kulturním vzduchoprázdnu, ale v každém okamžiku je zároveň také součástí širšího kulturně-společenského kontextu, který trvale spoluutváří její organizační a společenské formy. Proto, chceme-li hlouběji pochopit celou šíři oblasti zájmu pastorační rady farnosti, je třeba také zmínit tento kulturně-společenský kontext[707] a alespoň stručně načrtnout možné typy vztahu farnosti k tomuto kontextu.

Jednu z možných typologií tohoto druhu nabízí např. Herbert Haslinger[708] (srov. Obrázek 6 na následující straně), který mluví o „čtyřech typech reakce na (post)modernu“ nebo čtyřech typech postojů, které farní obce zaujímají v dnešní společnosti či vůči dnešní společnosti. Tyto čtyři typy mohou být navíc přiřazeny ke dvěma základním vzorcům: *distancování* vs. *přiblížení*. Jestliže reakce typu „fundamentalistického úniku“ (*fundamentalistischer Rückzug*) a „alternativního kontrastu“ (*alternativer Kontrast*) zaujímají *vůči* většinové společnosti distancující se postoj a propagují formy života, které se jasně odlišují od běžných společenských vztahů, reakce typu „homogenního spolku“ (*homogener Verein*) a „k zákazníkům vstřícného podniku“ (*kunden-freundliches Unternehmen*) se naopak *ve* společnosti zakořeňují, vtělují se do ní, a svoji identitu a životní formy utvářejí v souladu s běžnými společenskými vztahy a formami.

Ačkoli jde u Haslingera o typologii, která je postavena spíše na extrémech, než na popisu reálných farností, a lze očekávat, že nějakou kombinací všech těchto důrazů lze nalézt

---

[706] KARRER: Grundvollzüge, 390.

[707] Tento kontext může být stručně charakterizován např. pojmy jako „společenské megatrendy“ a „socio-kulturní trendy“, které jsme charakterizovali v pozn. pod čarou č. 700 a 701.

[708] Srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 57–64.

určitý plodný způsob života farnosti uprostřed dnešní společnosti, přeci jen v této typologii jaksi chybí varianta, která přeci jen dávala určitou pozitivní orientaci a naději. Lze se domnívat, že sám Haslinger tuto pozitivní variantu spatřuje v typu farnosti, který dal název celé jeho knize: farnost jako *místo k životu pro všechny*. Čím je ale v takovéto farnosti charakterizován vztah k širší společnosti?

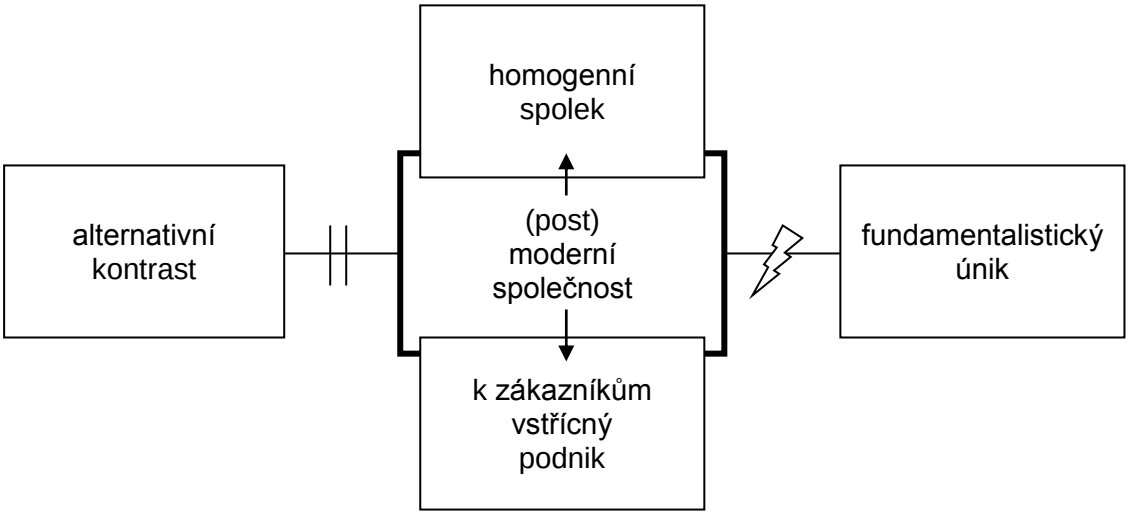

Obrázek 6: Haslingerova typologie postojů farností k (post)moderně[709]

Určitou odpovědí by snad mohla být právě kombinace výše odvozených tří základních charakteristik života a služby farnosti: hluboké zakořenění v eucharistii („emotivní“ rovina synodality) v kombinaci s konstruktivním rozvíjením vzájemných vztahů a komunikativních procesů („efektivní“ rovina synodality) umožňující maximální otevřenost a flexibilitu církevních pastoračních struktur do rozmanitých prostorů života na území farnosti („strukturní“ rovina synodality).

3.1.5 Souhrn: Farnost konstituovaná synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň

V této první části třetí kapitoly načrtnuté ekleziologické reflexe základní struktury církve (či farnosti jakožto církve v konkrétním místě) volají po určitém souhrnném teologickém pojmovém rámci, ze kterého bychom mohli v dalším procesu naší prakticko-teologické reflexe vycházet. Protože se zdá, že ekleziologický koncept Medarda Kehla, který jsme již zmínili výše, této potřebě odpovídá, část výše citovaných autorů z tohoto konceptu sama vychází[710] nebo z těchto autorů naopak čerpá Kehl,[711] bude vhodné a odůvodněné tento

[709] HASLINGER: Lebensort für alle, 57.

[710] Srov. např. HEINEMANN: Demokratisierung der Kirche, 270–283, 276; Kehlův článek KEHL: Synode, Synoden, Synodalität, in: LThK 1187n; KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 89; DEMEL: Heiliger Geist und Widerstand (in) der Kirche: nur eine Fiktion?, in: Theologisch-praktische Quartalschrift 2 (2007) 141–152, 142 a 144; srov. také ROOS: Weichen, 54.

[711] Srov. např. KEHL: Die Kirche, 110–111 s pozn. 56, kde Kehl přejímá výše prezentované výsledky práce Norberta Baumerta v oblasti upřesnění významových prvků pojmu „charisma“.

koncept přijmout za souhrnné a integrující teologické východisko i pro naši další práci s otázkou po místě a roli pastoračních rad ve struktuře církve.

Jak jsme již viděli dříve,[712] Kehl chápe katolickou církev jako „svátost Božího communia“, tedy jako „Duchem svatým sjednocené, Synu Ježíši Kristu připodobněné a s celým stvořením do Božího království povolané společenství věřících“, které je „konstituováno synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň.“[713] Pro právě zpracovávané téma je zde klíčové slovíčko „zároveň“, které shrnuje to, co Kehl nazývá „principem souběžné původnosti“, který pak aplikuje na nejrůznější oblasti života církve.[714] Zatímco Norbert Baumert zdůrazňuje skutečnost, že církev je „založena na základu apoštolů a proroků“,[715] Jan Pavel II. mluvil o „ko-esencialitě“ charismatické a hierarchické dimenze církve,[716] Ctirad Pospíšil v kombinaci „episkopálního uspořádání“ se „synodalitou“ vidí „nejzákladnější strukturální projev církve vzhledem k mystériu Trojjediného“[717] či Pavel Ambros rozvíjí chápání církve jako „instituce a události“, kde „dualita instituce a charismatu“ odráží „dva aspekty Boží aktivity – stvoření a vykoupení“,[718] Medard Kehl píše:

> „Jednota synodálního a ‘hierarchického’ uspořádání patří podle porozumění Tradice a také 2. vatikánského koncilu jakožto strukturální princip jak teologicky, tak empiricky ke konstitutivnímu sebeprojevu katolické církve.“[719]

Kehl se v této souvislosti odvolává na text 2. vatikánského koncilu, který v LG 21 používá obrat „hierarchické společenství“ (*communio hierarchica*),[720] a ukazuje, že toto spojení na jedné straně zahrnuje potřebu „alespoň na rovině slovní formulace propojit svátostnou communio-ekleziologii patristiky s juridistickou ekleziologií středověku“ a na straně druhé potřebu „bránit se vůči romantické představě společenství, kterou si někteří rádi

---

[712] Srov. pozn. č. 599 a příslušný text.

[713] KEHL: Die Kirche, 51. Pro německý text této definice srov. pozn. č. 599, specifický význam a důvod použití pojmu „hierarchisch“ je vysvětlen v pozn. 665 této dizertace.

[714] Kehl ve svém díle používá výraz „*das Princip der Gleichursprünglichkeit*“; srov. KEHL: Die Kirche, 47, 75, 78n, 131, 144n, 156–158, 280, 286, 369n, 373n; srov. již pozn. č. 581 této dizertace a příslušný text. Podle tohoto principu např. *nelze* říci, že univerzální církev je původnější (a tudíž důležitější) než církev partikulární či místní (či naopak), ze apoštolský úřad je původnější než charismatické dary (či naopak), že poslání či vycházení je původnější než společenství či shromažďování se (či naopak), že úřad je původnější než komunita (či naopak) apod., podobně jako Kristus není přeci původnější než Duch svatý (či naopak) a kříž není důležitější než vtělení (či naopak).

[715] Srov. oddíl 3.1.2 této dizertace.

[716] Srov. pozn. č. 611 této dizertace.

[717] POSPÍŠIL: Jako v nebi, 62.

[718] Srov. AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 41–83.

[719] „Das Ineins von synodaler und ‚hierarchischer‘ Verfassung gehört nach dem Verständnis der Tradition und auch des 2. Vatikanischen Konzils als Strukturprinzip sowohl theologisch wie empirisch zum konstitutiven Selbstvollzug der katholischen Kirche.“ KEHL: Die Kirche, 104. Kehl se v této souvislosti odvolává na texty 2. vatikánského koncilu, které v LG 4 zmiňují „charismatické a hierarchické dary“ (srov. LG 12, ChL 24 apod.) a v LG 21 „hierarchické společenství“ (*communio hierarchica*).

[720] Srov. KEHL: Die Kirche, 104.

spojují s pojmem communio“. Nakonec zde podle Kehla také jde o „vztah mezi jednotou a mnohostí, integrací a diferenciací v konkrétních strukturách církve na všech jejích rovinách, který sice stále vyvolává napětí, které však není možné vyřešit tím, že dáme přednost jednomu z těchto pólů“.[721]

Když konečně Kehl v rámci systematického pojednání tématu „communio a institute“[722] mluví o důležitosti „synodálních institucích“ a jejich nutné integraci do církve chápané jako „communio“, zdůrazňuje, že kromě „hierarchických“ úřadů k základní konstituci a praktickému životu církve patří i „tyto *synodální* struktury, které se na rovině *farních obcí* a místních církví (méně však na rovině univerzální církve) vytvořily a do kterých *všichni* věřící mohou institucionalizovaným způsobem vnášet jim specifickou službu identitě víry a církve“.[723] Přitom zde rozlišuje „duchovní službu identifikování od bez-duché služby ‚konzervování‘“.[724] Pastorační rady farností ovšem tuto službu budou vykonávat jak ve světle Božího slova (tj. určitého specifického vlastního pochopení poslání farnosti (např. podle dnes již tradičních čtyřech projevů života a služby církve), tak v kontextu dnešní společnosti (v nějakém té které farnosti vlastním postoji vůči širší kultuře).

Vyvážený rozvoj různých rovin synodality zde pak může hrát důležitou integrující roli. Pro naše další reflexe bude tedy klíčová navržená stratifikace pojmu synodalita na rovinu „strukturní“, „efektivní“ a „emotivní“,[725] případně rozlišení synodality na „demokratizující“, „konzultativní“ a „spiritualizující“.[726] Proto právě tyto tři roviny synodality budou nyní tématem zbývajících tři částí této kapitoly.

---

[721] KEHL: Die Kirche, 104–105.

[722] Srov. KEHL: Die Kirche, 388–402. Srov. např. již v pozn. 624 citovaný a s pozicí Norberta Baumerta korespondující vhled: „Pokusili jsme se ukázat, do jaké míry také v institucní dimenzi církve může hrát významnou roli *sjednocující* působení Ducha svatého. Tento přístup staví na přesvědčení, že se Duch svatý právě církevně nemanifestuje jen skrze vždy nová, osobní, neodvoditelná *charismata* jednotlivých křesťanů, ale právě tak i v trvalých strukturách církve.“ KEHL: Die Kirche, 393.

[723] KEHL: Die Kirche, 397; zdůraznění kurzívou naše.

[724] Doslova Kehl vyzývá „den geistlichen Dienst des Identifizierens von einem geist-losen ‚Konservieren‘ zu unterscheiden“; KEHL: Die Kirche, 394. Pavel Ambros vyjadřuje podobný důraz pozitivně pojmem „zápas o živou tradici“: „Institucionální církev opouštějící rafinovanou hru pouze předstírající zájem o charismata (dovolává se dobré vůle lidí ve jménu zbožnosti) nechá na sebe plně dopadnout neumlčitelnou sílu Božího působení v jednotlivcích pokorným přijetím bratrského napomenutí. Charismatická církev opouštějící stejně rafinovanou hru na výlučnost (založené na fascinaci bolestně prožívané vyvolenosti bez celku) nechá na svoji ‚svatou zvůli‘ dopadnout vírou nesený akt poslušnosti. Bez této bolestné zkušenosti snad není možná obnova lidského řádu, zraněného lidským hříchem a rozvratem vztahů. Povaha daru spásy je pak prožívána ve své institucionální i charismatické podobě jako zápas o živou tradici.“ AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 55–56.

[725] Srov. pozn. pod čarou č. 652 s příslušným textem v části 3.1.3.

[726] Srov. pozn. pod čarou č. 669 s příslušným textem v části 3.1.3.

3.2 STRUKTURNÍ ROVINA SYNODALITY A TEOLOGIE SLUŽEB

Jedním z témat, která jsou určující pro utváření tzv. „strukturní“ roviny synodality (srov. oddíl 3.1.3, sekci „Synodalita a její různé významové vrstvy“) realizované v pastorační radě farnosti, je otázka teologických základů služby jednotlivých jejích subjektů. Opět se zde nemůžeme podrobněji zabývat celou složitou problematikou dnešní stále velmi žhavé diskuse o podstatě služebného kněžství a s ní úzce související diskuse o místě a roli tzv. „laiků“ v církvi, o smyslu „společného kněžství věřících“ (srov. LG 10) a o komplementárních rolích církevní komunity a církevní autority v plnění základního pastoračního poslání církve. Avšak protože právě toto jsou témata, která (často nevědomky) v praxi ovlivňují chápání a službu pastoračních rad a pastorace vůbec, je třeba se dotknout alespoň některých neuralgických bodů a pokusit se načrtnout základní (a proto nutně zjednodušující) orientační mapy pro následnou prakticko-teologickou reflexi.

3.2.1 Teologie „laiků“ nebo teologie „služeb“?

V teologii dnes panuje všeobecný konsenzus, že pokračovat v Kristově službě je posláním celé církve a že na tomto základním poslání církve mají podíl všichni křesťané. To, o čem se vede pokračující teologická diskuse[727] (a s ní související diskuse pastoračně-právní)[728] je upřesnění *specifičnosti způsobu* účasti ordinovaných služebníků církve a ostatních věřících na tomto společném poslání.[729] V různých pokoncilních pokusech o porozumění teologickým základům pastorační služby lze vysledovat *tři základní* (vzájemně se prolínající a podmiňující) *východiska* či perspektivy: přístup z hlediska vývoje tzv. „teologie laiků“, přístup z hlediska teologie pastoračních služeb a přístup z hlediska teologie služebného kněžství. Jestliže první dva přístupy se pokusíme velmi stručně naznačit v této části, třetím se budeme zabývat podrobněji v části následující.

---

[727] Z mnoha příkladů studií zaměřených na otázku účasti neordinovaných věřících na pastoračním poslání církve srov. např. LIGIER Louis: Lay Ministries and Their Foundations in the Documents of Vatican II, in: LATOURELLE Rene (ed.): Vatican II Assessment and Perspectives: Twenty-five Years After (1962-1987), 2. sv., New York: Paulist Press, 1988-1989, 160–176; SCHEFFCZYK Leo: Laypersons, deacons, and priests: A difference of ministries, Communio 23 (1996) 639–655; SESBOÜÉ Bernard: Lay Ecclesial Ministers, The Way 42/4 (2003) 57–72; HAHNENBERG Edward P.: Ministries. A Relational Approach, New York: The Crossroad Publishing Company, 2003, 7–38; FOX Zeni: New Ecclesial Ministry: Lay Professionals Serving the Church, Revised and Expanded, Franklin, Wisconsin: Sheed & Ward, 2002. V češtině srov. např. kapitolu Pastorační práce laiků in: OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 106–118.

[728] Srov. např. PFNAUSCH E. G.: Code, Community, Ministry: Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law, Second Revised Edition, Washington, D.C.: Canon Law Society of America, 1992.

[729] Otázka se v podstatě točí kolem pochopení a výkladu jednoho z centrálních výroků 2. vatikánského koncilu na toto téma: „Všeobecné kněžství věřících a kněžství služebné čili hierarchické se sice od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm, přesto však jsou ve vzájemném vztahu, neboť jedno i druhé – *každé svým vlastním způsobem* – má účast na jediném kněžství Kristově“ (LG 10).

V pojetí poslání a role tzv. „laiků“ v církvi[730] lze v moderní teologii vystopovat několik etap vedoucích od předkoncilního instrumentalistického pojetí laiků jako „prodloužené ruky hierarchie“, přes koncilní zdůraznění jejich „sekulárního charakteru“, důrazu na jejich evangelizační poslání a roli v procesu hluboké proměny a osvobození světa, až ke znovuobjevení role laiků jako spolupracovníků na Božím díle v „kooperativní pastoraci“ či jejich učednického charakteru společného se všemi členy církve v rámci nových církevních hnutí a komunit. Jestliže se pokusíme krátce shrnout body důležité pro praxi pastoračních rad plynoucí z těchto jednotlivých „vln“, lze říci, že koncilní idea „sekulárního charakteru“ laiků během svého koncilního (od *Lumen gentium* ke *Gaudium et spes*)[731] i pokoncilního vývoje ukazuje směrem k trojímu novému vědomí:

- k obnovenému vědomí „sekulární dimenze“ celé církve;
- k prohloubenému vědomí „ekleziální dimenze“ všech křesťanů;
- ke vědomí potřeby nového jazyka (opuštění termínu „laici“ a inkluzivita).[732]

Během celého období od posledního koncilu lze totiž vystopovat stále sílící tendenci mnohých teologů k úplnému zřeknutí se termínu „laik“ jako pro zdravou teologii zbytečného či dokonce škodlivého[733] a ke znovuzdůraznění „ekleziálního charakteru“ laiků *jakožto*

---

[730] V následujících odstavcích budeme čerpat především z DOOHAN Leonard: The Lay-Centred Church. Theology and Spirituality, Minneapolis: Winston Press, 1984, 1–23; níže uvedené koncepty jednotlivých proudů „teologie laiků“ jsou založeny na této knize a aktualizovány podle DOOHAN Leonard: Critical Issues for Laity, The Way Supplement 60 (1987) 23–32.25–26, a DOOHAN Leonard: Lay People and the Church, The Way 32 (1992) 168–177. Podrobnější charakteristiky těchto proudů jsou pak doplněny informacemi i z dalších zdrojů (uvedených vždy na místě) a rozvinuty vlastními studiemi autora této dizertace; srov. HRUŠKA Petr: „Secular Character“ of the Laity or of the Church? The Postconciliar Significance and Development of Vatican II's Teaching on the ‚*Indoles saecularis*‘ of the Laity, An Assessment Essay for the Milltown Institute of Theology and Philosophy Dublin, TS 139, 31st January 2002 (nepublikovaná seminární práce, k dispozici v archivu The Milltown Institute), 7–13; srov. také HRUŠKA Petr: ‘*Indoles saecularis'* of the Laity: The Context and Meaning of the Conciliar Teaching on the ‘Secular Character’ of the Laity, An Assessment Essay for the Milltown Institute of Theology and Philosophy Dublin, PT 4 / TM 222, 31st January 2002 (nepublikovaná seminární práce, k dispozici v archivu The Milltown Institute). V češtině je možno odkázat na také již starší, ale informativní dějinný i teologický přehled problematiky pochopení laiků NEUNER Peter: Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Praha: Vyšehrad, 1997.

[731] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 29–100; DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 173–265.

[732] S tím je nedílně spojeno poctivé, náročné a v oficiálních vatikánských dokumentech ne vždy přijímané hledání nového jazyka (např. opuštění přebytečného a prakticky, logicky i teologicky zavádějícího termínu „laici“ a tzv. inklusivní jazyk zahrnující obě pohlaví), který by adekvátněji odrážel realitu církve jakožto organicky strukturovaného společenství učedníků a učednic Kristových, aniž by se tím ztratilo na Koncilu znovuobjevené bohatství „sekulárního“ poslání celé církve (tj. základního poslání církve vůči širší společnosti a stvoření).

[733] Toto odmítání termínu „laik” či „laici” se děje většinou buď na základě mnoha terminologických, logických a teologických problémů s ním spojených nebo na základě zkušenosti s organicky strukturovaným komunitním životem všech „druhů” křesťanů v některých nových hnutích. Lenonard Doohan (1984) píše: „V průběhu celé této kapitoly jsem znovu a znovu mluvil o teologiích *laiků*. Nicméně já osobně jsem přesvědčen o tom, že termín *laici* je dnes teologicky mrtvý. […] S běžným

církve a z něho vyplývající *identifikace laiků s křesťany obecně.*[734] V pozadí této teologické pozice je v podstatě překonání úzkého „sekulárního“ chápání laika (včetně Congarova přehodnocení vlastního „přehodnocení“ přístupu).[735] Tyto tendence jsou neseny stále

---

všednodenním užíváním a chápáním tohoto slova je dnes spojeno již tolik teologicky chybných pozic, že se zdá, že již samo toto slovo v sobě konkretizuje dějiny našich omylů.” DOOHAN: The Lay-Centred Church, 23. Později pokračuje: „Není to tak, že by laici *patřili k* církvi, ani tak, že by *měli nějakou roli v* církvi. Spíše je to tak, že skrze svůj křest *jsou* církví, a, v jednotě s Kristem, jejich posláním je totožné s posláním církve samotné. Neexistuje nějaké zvláštní povolání laiků v církvi, ani nemusíme pátrat po jejich identitě. Být církví v její plnosti je spiritualitou vlastní laikům. Toto bylo jedním z Congarových základních vhledů v jeho počáteční diskusi o teologii laiků: Pokud se na věc podíváme opravdu od základu, pak je třeba říci, že existuje jen jedna jediná dostatečná teologie laiků, a to ‚totální či celostná ekleziologie‘. […] Křesťanská osobnost je podstatně ekleziální.“ Podobně i J. Nilson (2000): „To, co je nyní třeba, není nic jiného než nová teologie a jazyk pro mluvení o těch, kteří jsou stále ještě nazýváni ‚laiky“ a nová praxe v církvi, která bude odrazem této teologie.“ NILSON Jon: The Laity, in: PHAN Peter C. (ed.): The Gift of the Church: A Textbook on Ecclesiology, Collegeville: The Liturgical Press, 2000, 395–414, 412. Peter Neuner (1988) dochází k závěru, že otázka „Kdo je to laik?” je ve své podstatě špatnou otázkou a, v důsledku toho, na ní ani nemůže být nějaká správná odpověď. Srov. NEUNER: Laici a klérus?, 173. Pak rozvíjí analogii z lidské společnosti podobnou jako byla použita už F. Klostermannem v jeho komentáři koncilního dekretu o laicích: „Podobně jako by nemělo příliš velký smysl rozdělovat občany nějakého státu uměle na úředníky a ne-úředníky, doktory a ne-doktory, dělníky a ne-dělníky, nezdá se, že by bylo obzvlášť praktické dělit novozákonní lid Boží na kleriky a ne-kleriky (laiky).“ KLOSTERMANN Ferdinand: Decree on the Apostolate of the Laity, in: VORGRIMLER Herbert (ed.): Commentary on the Documents of Vatican II, sv. 3, Crossroad: New York, 1989, 273–404, 314–315; podobně i KEHL: Die Kirche, 120. Neuner pak zmiňuje M. Kaisera (1983), který v termínu „laik“ spatřuje pouhý pomocný právnický termín, kterému není možná dát pozitivní obsah. Proto „bychom se měli být schopni obejít bez něj“. Neuner dále (citujíce Wisera, 1987) konstatuje, že bibličtí exegeté navrhují „opustit pomocný termín ‚laik‘ a soustředit se spíše na komunitní struktury v Novém zákoně. Tato společenství to bez takovéhoto termínu zvládla, protože brala vážně společnou základnu a mluvila pouze o služebných úřadech.“ A pokračuje: „Tato výzva zcela tento termín opustit dochází velmi dobrého přijetí i v systematické teologii – a příčina toho je jednoduchá: ‚laici prostě neexistují‘ (B. Forte, 1987).“ NEUNER: Laici a klérus, 172–175. „Kdybychom měli správnou teologii Božího lidu, to je naším přesvědčením, nepotřebovali bychom žádnou teologii laiků.“ NEUNER: Laici a klérus, 176.

[734] Podobně se také již nemluví o „sekulárním charakteru“ laiků, ale celé církve; již Schillebeeckx (1970) přišel s důrazem, že vztah k „pomíjejícímu světu” je podstatný pro církev jako celek, a ne jen pro laiky, že každá křesťanská existence (včetně existence kleriků a mnichů) je určitou formou křesťanské existence ve světě a že, v důsledku toho, Boží lid jako celek má „laický charakter”; srov. NEUNER: Laici a klérus, 146–149. Podobně i novější autoři jako např. L. Satori, P. Colombo či B. Forte potvrzují, že je nemožné dát laikům skutečnou definici či distinktivní specificitu, a proto „laik“ a „křesťan“ jsou pro ně identické termíny a koncilní důraz na „sekularitu“ laiků je chápán jako důležitý krok ke znovuobjevení „laické identity“ či „sekularity“ celé církve. Pro detailnější review názorů teologů z této skupiny srov. DUPUIS Jacques: Lay People in Church and World, Gregorianum 66 (1987) 347–390; srov. také MAGNANI: Theological Status, 590. G. Magnani sám zastává umírněnější stanovisko a mluví o „nominální distinkci”, kterou by bylo vhodné zachovat, aby byla zdůrazněna důležitost vztahu celé církve ke světu: „Laik je *christifidelis* (neboli ‘člen skupiny věřících v Krista’), který v sobě plně rozpoznává a uskutečňuje zaměření všech křesťanů ve vztahu ke světu.” MAGNANI: Theological Status, 593 (pro detailní diskuzi různých dnešních stanovisek srov. tamtéž, 589–593, celý 9. bod jeho argumentace).

[735] Sám Congar v Dodatcích z r. 1964 přiznává: „Tím, že jsme stále uvažovali o laických věřících ve vztahu ke služebnému kněžství, do určité míry jsme riskovali, že tyto dvě skupiny budeme stavět do vzájemné opozice a že se tak zdůraznění odlišnosti mezi nimi ještě přitvrdí (a to navzdory našemu závěrečnému pokusu obnovit tuto syntézu). […] Nebylo snad lépe […], kdybychom se vyhnuli definování záležitostí, kterým se laici věnují, pomocí odkazů na záležitosti, kterým se věnuje kněžská hierarchie? Nelpěli jsme zde příliš na kategoriích klasické ekleziologie?“ Citováno podle DUPUIS: Lay People, 352. V roce 1971 Congar nakonec svůj přístup k teologii laiků přehodnotil mnohem radikálnějším způsobem, když publikoval dvě studie jakožto „celkové kritické přezkoumání“ svého díla o laicích ve smyslu Augustinových *Retractationes*. Zde můžeme číst: „V posledku může existovat pouze jedna zdravá a dostačující teologie laiků, a to je totální ekleziologie. Toto teologii jsem já však nenapsal. [Dospěl jsem k tomu,] že pastorační realita popsaná v Novým zákoně poskytuje mnohem bohatší obraz. […] Postupovat po těchto dvou liniích je extrémně důležité pro přesné vidění věcí, pro uspokojující teologii

hlubším vědomím jak komunitárně-synodálního, tak ke světu zaměřeného charakteru církve jako celku a striktně služebného charakteru jakékoli autority v církvi,[736] ale také snahou po přizpůsobení řeči skutečné realitě. To je doprovázeno doporučením zřeknutí se pojetí tradičních církevních „stavů“ či „tříd“ (klerikální, laický, řeholní stav) a zdůraznění mnohem větší rozmanitosti různorodých povolání, charismat, služeb a životních stavů v závislosti na konkrétním kontextu a Božím volání[737] (aniž by se tím ovšem popírala jedinečnost ordinovaných služeb).

Tím ovšem tzv. „teologie laiků“ v podstatě ruší sama sebe a do popředí teologického zájmu se dostává spíše otázka znovunalezení jasné identity, role a poslání ordinovaných církevních služebníků, kterou se budeme zabývat v následujícím oddíle.[738] S praktickým rozvojem oficiálně ustanovených pastoračních služeb vykonávaných neordinovanými křesťany a s (přinejmenším teologickým) ukončením vykazování laiků pouze do „světa“ pak také souvisejí jednotlivé návrhy na další diversifikaci současného tříčlenného pojetí svátosti

---

laiků. Nakonec člověk začíná chápat, že onou rozhodující dvojicí nejsou pojmy ‚kněžství – laici‘ (*sacerdoce-laïcat*), jak jsem je užíval ve své knize o laicích, ale dvojice ‚pastorační služby – společenství‘ (*ministrès ou services-communauté*).“ CONGAR Yves: Ministères et communion ecclésiale, Paris: Cerf, 1971, 9, 17, 19; citováno podle O’MEARA: Theology of Ministry, 180; pro podrobnější studii srov. DUPUIS: Lay People, 355–358. Ještě později pak Congar napsal: „Kdysi (když jsem psal *Jalons,* 1953) jsem dvojici pojmů ‘kněžství – laici’ považoval za uspokojivou. Dnes bych raději dával přednost dvojici ‘společenství – pastorační služba’ (*community – ministry*). Není možné být úplně spokojen s procesem, který se vyjadřuje pomocí sekvence ‘od Krista ke knězi a pak k věřícím’. Raději bych dal přednost: ‘od Krista k církvi i s jejími ordinovanými služebníky’.” CONGAR Yves: The Liturgical Assembly, in: Called to Life, trans. Wiliam Burridge, New York: Crossroad, 1987, 115; citováno podle HAHNENBERG, Ministries, 37, pozn. 65.

[736] „I když to může znít paradoxně, přesto následující princip odpovídá Ježíšovým zásadám a reálné zkušenosti: Do té míry, do jaké se církevní úřad pokorně začlení jako součást společného křesťanského bytí všech věřících, tedy do společenství sobě rovných bratří a sester ve víře, do té míry, do jaké si pro sebe nečiní žádný nárok na nějaké zvláštní postavení, nýbrž je připraven k partnerské spolupráci, do té míry také jeho ve svěcení zakotvená konečná zodpovědnost v oblastech zvěstování, udělování svátostí a církevní jednoty bezproblémově přijímána a spolunesena ostatními křesťany.” KEHL: Die Kirche, 124n.

[737] Tento teologický vhled je hodně nesený reflexí zkušeností z předchozích dvou představených kontextů.

[738] Např. Yves Congar se vyjádřil: „Je extrémně obtížné definovat laiky možná proto, že to ani není nutné, možná dokonce to je nemožné. V posledku to nejsou laici, kdo potřebují být definováni. Jsou to spíše klerici a řeholníci. Laici jsou ‘prostě křesťané’.” CONGAR Yves: La vocation religieuse et sacerdotale, Paris: Cerf, 1969, 69, citováno podle DOLEN M[…]: In the Church and in the World: Associate Membership of a Religious Institute as Contribution to Lay Spirituality (The Daughters of Mary and Joseph), MA in Spirituality Thesis, Dublin: Milltown Institute, 1999, 43. Podobně i Schillebeeckx: „Navíc, my se stale pokoušíme identifikovat pozici laků v církvi, ‘jako by to byl nějaký reálný bod diskuse. Biblicky a teologicky, problem by měl být postaven právě naopak: Jaké je místo ordinované služby v církevním Božím lidu?” Citováno v DOOHAN: The Lay-Centred Church, 23. A na závěr dejme ještě jednou slovo J. Nilsonovi: „Jestliže tedy 2. vatikánský koncil učí, že všichni členové církve jsou svoláni a uschopněni k tomu, aby zrcadlili a pokračovali ve službě Ježíše jakožto proroka, kněze a krále, jakým způsobem je služba ordinovaných materiálně odlišná od služby neordinovaných? […] Samozřejmě je jasné, že dnes to nejsou laici, kdo by dělali problémy tím, že se znovu chápou své oprávněné role a místa *jakožto* církev, ne jen *v* církvi. Základní fundamentální skutečností je učednictví. Pak se teologické tázání musí zaměřit na ordinované, protože ti jsou speciálním, jedinečným případem.“ NILSON: The Laity, 411.

svěcení[739] a především pro nás důležitá otázka teologie služeb v církvi.[740] Zatímco velmi živá diskuse na toto téma probíhá již od 70. let v Německy mluvících oblastech především mezi teology,[741] v Anglii, USA a částečně i v Kanadě se v posledních letech chopili iniciativy i biskupové.[742] U nás na toto téma vyšlo zatím jen několik spíše praktických statí.[743]

Za čtyři základní východiska pro pochopení pastoračních služeb v církvi, která můžeme vyčíst již z dokumentů 2. vatikánského koncilu, lze považovat tyto:[744]

1. **Služba jako spontánní podíl na poslání celé církve:** Skutečnost, že všichni křesťané jakéhokoli stavu mají podíl na jednom poslání církve (srov. LG 33:1) a jsou povoláni a vybízeni ke vzájemné spolupráci mezi sebou navzájem (srov. např. LG 32; PO 9 apod.), a to včetně oblasti pastorace (srov. již AA 10), i když se zvláštním důrazem na „apoštolát posvěcování" a „apoštolát evangelizace" ve světě (srov. LG 33:2), dnes nikdo vážně nezpochybňuje. V rámci tohoto obecného povolání se v rámci křesťanské obce děje mnoho spontánních či příležitostných služeb v liturgii i pastoraci obecně, aniž by k nim museli být lidé nějak zvlášť pověřováni či ustanovováni.[745]

---

[739] Srov. O'MEARA: Theology of Ministry, 219–224, a Hünermann citován in: NEUNER: Laici a klérus, 156.

[740] Srov. např. SESBOÜRÉ Bernard: Lay Ecclesial Ministries. A Theological Look into the Future, in The Way 42 (2003) 57–72, 66–72.

[741] Srov. především příspěvky K. Rahnera, H. J. Pottmeyera, W. Kaspera, P. Hünermanna, G. Greshakeho, F. Klostermanna, H. Sochy, W. J. Hentschela, L. Karrera, P. Neunera či H. Windische diskutované (včetně podrobné bibliografie) např. v KEHL: Die Kirche, 438–443 s bibliografií v pozn. 57 na str. 441 a v GRESHAKE Gisbert, Priester sein in dieser Zeit: Theorie – Pastorale Praxis – Spiritualität, Freiburg: Herder, 2000, 147–154.

[742] Srov. The Sign we Give: Report from the Working Party on Collaborative Ministry, Chelmsford: Matthew James Publishing, 1995; Lay Pastoral Associates in Parish Settings, Ontario Conference Of Catholic Bishops, http://www.occb.on.ca/englishweb/publications/pastoral.htm, (22. 2. 2009); Co-Workers in the Vinyard of the Lord. A Resource for Guiding and Development of Lay Ecclesial Ministry, 2005, Unitetd States Conference of Catholic Bishops, http://www.usccb.org/laity/laymin/co-workers.pdf, (28. 2. 2009); srov. také The Lay Ecclesial Ministry: The State of the Questions, Whashington, D.C., Subcommittee on Lay Ministry / Committee on the Laity, 1999, United States Conference of Catholic Bishops, http://www.nccbuscc.org/laity/laymin/layecclesial.htm, (2. 3. 2004).

[743] Srov. např. OPATRNÝ Aleš: Vztah Hierarchického kněžství a ostatních služeb, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006, 126–137; KAPLÁNEK Michal: Teologie laikátu (3-5), hlavní myšlenky z přednášek na KTF UK ve dnech 5.10. a 2.11.2002, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/praktik_teol/getfile.php?filenamex=tl, (25. 2. 2009), část 8. Spolupráce mezi kněžími a laiky v České republice; kapitola Pastorační práce laiků in: OPATRNÝ: Pastorace v postmoderní společnosti, 106–118.

[744] Srov. např. LIGIER Louis: 'Lay Ministries' and Their Foundations in the Documents of Vatican II, in LATOURELLE Rene (ed.): Vatican II Assessment and Perspectives: Twenty-five Years After (1962-1987), 2. sv., New York: Paulist Press, 1988-1989, 160–176, a FOX: New Ecclesial Ministry, 235–251.

[745] V CIC je toto zohledněno v paragrafech o závazcích a právech jak speciálně laiků, jako např. kán. 225 § 2 (zdokonalování časného řádu duchem evangelia); kán. 226 (manželství, rodina, výchova); kán. 227 (občanské záležitosti), tak i všech křesťanů obecně, jako např. kán. 225, § 1 (povolání k apoštolátu po celém světě na základě křtu a biřmování); kán. 229 (povinnost i právo získat odpovídající vzdělání pro žití a hlásání evangelia); či kán. 776 a 774 § 2 (povinnost rodičů vychovávat křesťansky své děti a konat rodinnou katechezi).

2. **Služba jako spolupráce s ordinovanými služebníky:** Za koncilní podklad pro oficiální ustanovování i jiných než ordinovaných pastoračních služeb se obecně považuje především první část LG 33:3, kde se mluví o tom, že kromě výše zmíněného obecného povolání k účasti na poslání celé církve „mohou být laici povoláni různým způsobem ještě k bližší spolupráci s apoštolátem hierarchickým“ (s odkazem na Pavlovy spolupracovníky a spolupracovnice). I takovýto styl služby má stále svůj základ ve křtu, biřmování a osobním povolání těchto spolupracovníků, kteří se však navíc kvůli lepšímu propojení a koordinaci úžeji napojili na oficiální organizační struktury církve. Hodně pastoračních aktivit lidí profesionálně spolupracujících v církevní pastoraci a apoštolátu bude spadat právě do této oblasti (koordinace a vykonávání sociálních služeb, public relations, různé apoštolské či evangelizační aktivity, vedení či moderace společenství, pastorační péče o určité skupiny lidí, např. mládež, rodiny, etnické skupiny apod.) a opět nikdo vážně nepochybuje, že to je možné a vhodné.[746]
3. **Služba jako vykonávání svěřeného úřadu:** Ještě mnohem užší kategorií uvnitř výše uvedené je pak situace popsaná ve druhé části LG 33:3: „Mimoto [laici] mají předpoklady k tomu, aby je hierarchie přizvala k některým církevním úkolům (*munera ecclesiastica*), které slouží duchovnímu cíli (*finem spiritualem*).“ Tomu odpovídá odstavec z AA 24, ve kterém se mluví o tom, že „hierarchie svěřuje (*commissa*) laikům funkce (*officia*), které jsou těsně spojeny s povinnostmi pastýřů“. Jako příklad uvádí tři základní pastorační oblasti, služba slova, liturgie a pastorační péče, a pokračuje: „Vzhledem k tomuto poslání (*missio*) laici při výkonu svého úřadu plně podléhají vyššímu církevnímu vedení“ (AA 24:6). K takovýmto úkolům již tedy musí být bezpodmínečně nutné oficiální „pověření“ či „poslání“ („mise“) vystavené církevními představenými. Sem spadají různá trvalá pověření lektorů, akolytů, dalších liturgických služeb, katechetů, katechistů, či lidí pověřených spoluprací na církevní administraci a pastorační péči.[747]
4. **Služba jako zastupování ordinovaných služebníků:** Jako speciální případ předchozího se pak nakonec chápe LG 35:4, kde se mluví o situaci nedostatku kněží

[746] Pro služebníky zaměstnané církví pak platí obzvlášť kán. 228 § 1 (možnost pověření k církevním úkolům a službám „jsou-li uznáni za vhodné“); kán. 228; § 2 a kán. 492-494 a kán. 537 (poradci pastýřů a členové rad); kán. 784 (misionáři); kán. 231, § 1 (právo a povinnost získat příslušné vzdělání podle daných úkolů); 231, § 2 (právo na přiměřenou odměnu, sociální zabezpečení a zdravotní péči).

[747] Zde z CIC platí totéž co v pozn. č. 746. K úkolům, které jsou „jsou těsně spojeny s povinnostmi pastýřů“, podle CIC patří: kán. 230, § 2 (v liturgii dočasné pověření lektorů a další liturgické služby jako kantor, komentátor apod.); kán. 228, § 1 ve vztahu k ostatním oblastem posvátné služby (kapacita laiků k obdržení pověření od pastýřů k různým církevním úkonům a službám); kán. 776 a 785 (katecheté a katecheze obecně); kán. 229 § 3 (učitelé teologie); kán. 784 (misionáři); další různé funkce v kurii, jako kancléř (483), notář (483), prokurátor či advokát (1483), strážce spravedlnosti (1435), obhájce svazku (1435), soudce (1421 § 2) či diecézní ekonom (494).

nebo když kněží nemohou v době pronásledování působit. V těchto případech pak mohou někteří z laiků podle možnosti „zastupovat (*suplet*) v některých posvátných funkcích (*officia sacra*) svěcené služebníky“. Sem spadají např. služby řízení liturgických modliteb, udělování křtu, podávání přijímání, výstav eucharistie, asistence při manželství či pohřbech, kázání v kostele či oratoři a také účast na pastorační péči o farnost bez sídelního kněze.[748]

Zdá se, že službu člena pastorační rady farnosti lze považovat za projev druhé z výše naznačených kategorií, přičemž by jí ovšem bylo možné, jakožto formu účasti na „moci řídící“,[749] považovat i za patřící do kategorie třetí.

3.2.2 Poslání a specifika služebného kněžství

Je zřejmé, že teologické podložení role předsedy pastorační rady, faráře či administrátora, bude jedním z nepostradatelných kroků na cestě k vyjasnění celkového profilu i konkrétního způsobu práce pastoračních rad. Aniž by bylo možné poskytnout zde jen trochu kompletnější přehled celé problematiky svátosti svěcení a poslání ordinovaných služebníků (ve všech třech formách – biskupové, presbyteři či kněží, jáhni),[750] biblických kořenů[751] a historického[752] či koncilního a pokoncilního[753] vývoje, pokusíme se v této části

---

[748] Při nedostatku posvěcených služebníků platí i podle CIC kán. 231 § 3 (možnost řízení bohoslužby slova, liturgických modliteb, udělování křtu a podávání sv. přijímání); kán. 517, § 2 (umožňuje při nedostatku kněží laikům účast na pastorační činnosti ve farnosti); kán. 861, § 2 (křest); kán. 943 (vystavení Nejsvětější svátosti); kán. 1112 (uzavírání manželství); kán. 766 (kázání laiků v kostele či oratoři, a to jestliže to v určitých okolnostech vyžaduje potřeba nebo jestliže to ve zvláštním případě doporučuje užitek ve shodě s předpisy vydanými biskupskou konferencí; kromě homilie při eucharistii – homilie mimo mši svatou je možná i laikem).

[749] Srov. KKC 910, který službu v pastoračních radách s odvoláním na CIC, kán. 129, 2, počítá do situací, kde všude „křesťané laici“ mohou „podle ustanovení práva spolupracovat“ při výkonu „řídící moci“.

[750] Srov. např. GRESHAKE Gisbert: Priester sein in dieser Zeit: Theorie – Pastorale Praxis – Spiritualität, Freiburg: Herder, 2000, a DULLES Avery: The Priestly Office, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1997. V češtině je k dispozici např. DOLISTA Josef: O podstatě kněžské služby, Kostelní Vydří: Karmelitánské Nakladatelství, 1998; DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): Kněz – strážce majáku?, České Budějovice: Knihovna Setkání, 1997; POWER David N.: Kněžství, in: FIORENZA Francis S., GALVIN John P. (ed.): Systematická teologie. Římskokatolická perspektiva, sv. 3, Vyšehrad: CDK, 1998, 105–118; KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006.

[751] Srov. např. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 65–100; SULLIVAN Francis A.: The Church We Believe In, Mahwah: Paulist Press, 1988, 152–184; RATZINGER Joseph: Biblical Foundations of Priesthood, proslov přednesený na Synodě biskupů 1. října 1990, Communio 17 (1990) 617–627; KEHL: Die Kirche, 306–319, či v češtině Brož Jaroslav: Kněžství Ježíše Krista a služebné kněžství podle biblických pramenů, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství, 18–39, apod. Exegeticky se oproti pokoncilnímu silnému důrazu na charismatickou struktur církve stále více prosazuje (i ekumenický) konsenzus o přítomnosti strukturálních prvků „úřadu“ hned od samotného počátku církve či tzv. „strukturální kontinuity“ (M. Kehl) služby apoštolů a následných forem církevního „úřadu“.

[752] Srov. např. velmi podrobně OSBORNE Kenan B.: Priesthood: A History of Ordained Ministry in the Roman Catholic Church, Mahwah, NY: Paulist Press, 1988; zhuštěně pak např. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 26–39; srov. také Vopřada David: Svědectví hierarchické služby v patristické epoše, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství, 84–93.

[753] Srov. např. DONOVAN Donald: What are they saying about the ministerial priesthood?, New York: Paulist Press, 1992; RAUSCH Thomas P.: Priesthood Today. An Appraisal, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1992; KEHL: Die Kirche, 103–117 a 430–459; KEHL Medard: Perspektiven für den priesterlichen Dienst

na základě novějších teologických reflexí (Greshake, Kehl, Kasper, Dulles, Donovan, Rausch aj.) a v úzké návaznosti na dříve načrtnutý vztah charismatické a hierarchické dimenze církve nabídnout alespoň některé z orientačních bodů založených na základních perspektivách trinitární communio-ekleziologie, které mohou posloužit při další prakticko-teologickou reflexi.

Pokoncilní vývoj pojetí svátostného kněžství

Jestliže lze pojetí kněžství před 2. vatikánským koncilem označit za extrémně zúžené na „christologickou", „ontologickou" a „kultickou" dimenzi služebného kněžství (kněz – *sacerdos* – je trvale osobně připodobněn Kristu, jedná v Kristově jménu a je tu především od toho, aby sloužil mše a zpovídal),[754] pak některé pokoncilní teologické proudy lze naopak označit za extrémně zaměřené na jeho „pneumatologickou, „funkční" a „pastorační" dimenzi (kněz – *presbyter* – je nositelem jednoho z mnoha charismat uvnitř církevní obce, jedná jménem církve a je tu především od toho, aby stimuloval, koordinoval a integroval ostatní charismata, služby a role v obci).[755]

Proti těmto proudům se pak zas začalo vyslovovat jak magisterium, tak někteří teologové (obnovené zdůraznění christologické a kultické dimenze, varování před „laicizací kněží" a „klerikalizací laiků" a důraz na prvotnost jednání „Kristovým jménem" či větší kontinuitu se starozákonním kněžstvím a kultický rozměr oproti dřívějšímu důrazu na diskontinuitu).[756] Naopak jiní (např. Congar, Kasper, Greshake, Kehl, Dulles) se od počátku

---

in der gegenwärtigen Glaubenssituation, in: Auf neue Art Kirche sein: SCHREER W., STEINS Georg (ed.): Wirklichkeiten – Herausforderungen – Wandlungen. Festschrift für Dr. Josef Homeyer, Bernward bei Don Bosco, 1999, 167–177 (také k dispozici na http://www.st-georgen.uni-frankfurt.de/leseraum/kehl2.html); DULLES Avery: The Priestly Office, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1997; DULLES Avery: Models for Ministerial Priesthood, in: Origins 20 (1990) 286–287; DULLES Avery: Models of the Church, 161–175; ROSATO Philip J.: Priesthood of the Baptized and Priesthood of the Ordained, Gregorianum 68 (1987) 215–266, apod. V češtině např. HEBLT Jiří: Kněžství v dokumentech 2. vatikánského koncilu, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006, 94–100; DOLISTA Josef: O podstatě kněžské služby, Kostelní Vydří: Karmelitánské Nakladatelství, 1998.

[754] Srov. např. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 30–36.

[755] Srov. např. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 40–51. Sem lze zařadit např. teology jako H. Küng, L. Boff, E. Schillebeeckx, H. Haag apod. a z nich vycházející a na ně navazující některé další.

[756] Srov. především dokument o kněžství vydaný synodem biskupů (1971); SYNOD OF BISHOPS 1971: *De Sacerdotio ministeriali*, (ze dne 30. listopadu 1971), in: Documents Affecting the Code of Canon Law 1968–1972, Chicago: Chicago Province of the Society of Jesus, 1975, 342-366; zelenočtvrteční dopisy Jana Pavla II. kněžím; reakce Kongregace pro nauku víry na Schillebeeckxovu knihu *Ministry* a *The Church with a Human Face* v SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI: *Sacerdotium ministeriale*, (ze dne 6. srpna 1983), The Holy See, http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19830806_sacerdotium-ministeriale_lt.html, (3.2.2008); JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Pastores dabo vobis* o výchově kněží v současných podmínkách, (ze dne 25. března 1990), Praha: Zvon, 1993; KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží, (ze dne 31. ledna 1994), Praha: Česká biskupská konference, 1995; KONGREGACE PRO KLÉRUS (a kol.): Instrukce k některým otázkám ohledně možností laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími *Ecclesiae de mysterio* (ze dne 15. srpna 1997), Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001. Dále pozdější práce kard.

či v pozdějších letech po koncilu snažili o vyvážený přístup dávající stejnou váhu oběma důrazům[757] (srov. Kehlův „princip souběžné původnosti“)[758] při zachování širokého pojetí kněžské služby ve všech třech jejích hlavních koncilem zdůrazněných dimenzích (služba slova, svátostná služba, pastýřská služba;[759] diskuse se pak vedla o tom, jaká z těchto dimenzí může být považována za výchozí, centrální, či integrující ostatní dvě).[760]

Avery Dulles ve zvláštní kapitole své knihy *Models of the Church* (1974) věnované pastorační službě[761] ke každému ze svých modelů církve přiřazuje určitý specifický způsob vykonávání pastorační (kněžské) služby (názvy modelů jsou naše vlastní): administrátor, pastýř, liturg, hlasatel, služebník.[762] V roce 1990 se Avery Dulles vrátil k tématu služebného kněžství a v jedné své zásadní přednášce[763] předestřel své pochopení kněžství ve změněném kontextu začátku 90. let. Popisuje zde proces postupného zužování chápání služebného kněžství pouze na jeho kultickou dimenzi, překonání tohoto zúženě „kultického modelu“ na 2. vatikánském koncilu, pokoncilní hledání integrující dimenze kněžské služby (která přes

---

Josepha Ratzingera (srov. např. RATZINGER: Biblical Foundations of Priesthood, a RATZINGER: Life and Ministry of Priests, se zdůrazněním kontinuity se starozákonním kněžstvím) a přístup belgického jezuity Jeana Galota; přehledně srov. DONOVAN: What are they saying, 21-32.60-83.96-97.104.

[757] Přehledně in: DONOVAN: What are they saying, 33-47.93-97.102-103.134-137; konkrétně srov. např. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 103–117 a 430–459. Srov. také naše dřívější reflexe „charismatické a hierarchické dimenze církve“.

[758] Podrobněji srov. pozn. č. 581, 613, 714 a související texty.

[759] Tyto dimenze odpovídají základnímu trojdílnému schématu použitému 2. vatikánským koncilem pro hlavní členění jak látky o Kristově vlastním poslání (Kristus jako „kněz“, „prorok“ a „král“ či „pastýř“), tak i o kněžství (srov. LG 25-27; PO 4-6) a povolání laiků (srov. LG 30; LG 34-36; AA 2; AA 10). Přesto, že toto členění se stalo základem i pro pokoncilní církevní dokumenty a mnohé teologické reflexe, nebylo a není přijímáno zcela bez výhrad. Např. Bernard Cooke ve svém díle *Ministry to Word and Sacrament* (1976) jej označuje za neadekvátní a navrhuje rozčlenění dimenzí pastorační služby do pěti oblastí: „formování společenství“, „slovo“, „služba“, „Boží soud“ a „církevní svátostnost“; podobně George Tavard ve své knize *A Theology for Ministry* (1983) označuje trojdílné koncilní členění za příliš zjednodušené a umělé a mluví o čtyřech oblastech zodpovědnosti pastoračních služebníků („zvěstování“, „liturgie“, „vzdělávání“ a „služba“) odpovídající čtyřem základním aspektům Kristova poslání („prorok“, „prostředník“, „učitel“ a „služebník“); srov. DONOVAN: What are they saying, 113, 120–121. P. Rosato, ve svém pojednání o komplementárním vztahu služebného a společného kněžství pak mluví o čtyřech základních Kristových rolích („prostředník“, „bratr“, „osvoboditel“ a „mesiáš“) a jim odpovídajících posláních jak celé křesťanské obce, tak ordinovaných služebníků („svátostná účast na spáse“, „společenství lásky“, „podpora spravedlnosti“ a „nastolování Božího království“); srov. ROSATO: Priesthood of the Baptized and Priesthood of the Ordained, 258–265. Mnozí teologové dnes také mluví o čtyřech základních funkcích církve vyjádřených pojmy *leiturgia*, *koinonia*, *diakonia*, *martyria*.

[760] Zatímco „služba slova“ (srov. LG 25; LG 28; PO 4) je jako centrální a výchozí chápána např. v díle K. Rahnera, částečně H. U. von Balthasara či J. Ratzingera, „svátostná služba“ (srov. PO 2; LG 28) je centrálním a integrujícím rozměrem kněžství u H. Schliera, O. Semmelrotha, R. Vekemanse či Jana Pavla II. (ale srov. koncilní důraz na „službu slova“ v PDV 26) a „pastorační služba“ (srov. LG 20; LG 28; PO 6) je východiskem a středem pro pojetí kněžství u W. Kaspera, J. U. von Balthasara, J. Galota, T. O’Meary či R. Schwartze; srov. DULLES: The Priestly Office, 16-58, GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 192–195, a RAUSCH: Priesthood Today, 3.

[761] Kapitola se nazývá „Ecclesiology and Ministry“ a je totožná i v novém doplněném vydání z r. 1987: DULLES: Models of the Church, Expanded Edition, 161–175.

[762] Srov. také DONOVAN: What Are they Saying, 134–135. Názvy jednotlivých „modelů kněžství“ jsou naše vlastní, charakteristiky jsou souhrny Dullesových vývodů.

[763] DULLES: Models for Ministerial Priesthood, Origins 20 (1990) 286–287; srov. také DONOVAN: What Are they Saying, 135–137.

všechno pozitivní nebyla na posledním koncilu nabídnuta). Dulles pak po kritické reflexi dosavadních pokusů (které by bylo možné shrnout pod důrazy vždy na jednu ze základních funkcí kněžské služby znovuobjevených koncilem a které by bylo možno nazvat modelem „kultickým", „prorockým" a „pastoračním")[764] nabízí určitý pokus o syntézu, kterou sám nazývá modelem „reprezentativním". Tento model se nezaměřuje na různé rozměry kněžské služby, ale spíše na to, co je pro služebné kněžství nejspecifičtější a co je jeho specifickým úkolem.[765] Tuto specifičnost Dulles nespatřuje v něčem, co kněží dělají, ale v tom, čím jsou díky svému svěcení: symbolickými svátostnými „reprezentanty" (či „ikonami") Krista – Hlavy vůči celé církvi (v klíčových momentech jednají „*in persona Christi capitis*").

Služebné kněžství jako znamení synodality celé církve

Novější důrazy v teologii služebného kněžství pak velmi dobře shrnuje Pavel Kohut ve své přednášce *Sborový charakter služebného kněžství* (2005).[766]

Vycházejíce z tradičního pojmu „sbor biskupů, kněží, jáhnů" (*ordo episcoporum, presbyterium, diaconorum*) Kohut ukazuje „dvojí základní zakotvení" svátosti kněžství, které spočívá v její „služebnosti" a „sborovosti". Poté reflektuje dvojí vztah služebného kněžství, které je jak ve vztahu ke kněžství Kristovu (jedinečnému a neopakovatelnému), tak ve vztahu ke kněžství všeobecnému (umožňujícímu celému společenství křesťanů mít podíl na kněžské službě). Odlišuje zde pak „dva druhy participace" na jediném Kristově kněžství, a to „participace podstatně odlišné, byť k sobě navzájem vztažené":[767]

- participace *existenciální* (všeobecné kněžství, kněžství života, srov. Řím 12,1);
- participace *reprezentační* (nositelé sborové svátosti, ordo, reprezentace Krista-Hlavy a Krista-Služebníka, ale i reprezentace církve).

Biblicky vidí Kohut sborový charakter služebného kněžství zakořeněn v okruhu *dvanácti* a *sedmdesáti* (popř. dvaasedmdesáti) učedníků v synoptických evangeliích (srov. Mk 3,13nn a par. a Lk 10,1nn) a *sedmi* služebníků ve Skutcích apoštolů (srov. Sk 6,1nn),

---

[764] RAUSCH: Priesthood Today, 3 a 13–38. Ačkoli zmiňuje Dullesovy komentáře o důrazu některých teologů na „službu slova", podrobněji rozebírá pouze model „kultický", „pastorační" a „reprezentační".

[765] Je zajímavé, že Dulles se ve své další práci o kněžství z r. 1977, DULLES: The Priestly Office, Mahwah: Paulist Press, 1997, již zase po úvodní všeobecné kapitole zaměřuje na celý rozsah kněžské služby na základě jejích „tří funkcí" než jen na její specifičnost: „Služba slova"; „Liturgická služba"; „Pastorační služba". V poslední kapitole pak mluví o „knězi jakožto učedníkovi" (což odpovídá Dullesovu syntetickému modelu církve jako „společenství Kristových učedníků" z druhého vydání *Models of the Church*.

[766] Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: Sborový charakter služebného kněžství, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství, 138–156. Přednáška se konala v rámci konference na téma služebného kněžství probíhající 21. – 23. února 2005 v Hradci Králové. Srov. podobné důrazy POSPÍŠIL Ctirad Václav: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství (3), in: Teologické texty 3 (1998) 91–94.

[767] Srov. KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 141.

přičemž v „úřadu starších“ vidí „společný a participovaný výkon služby v církvi“ odrážející „synagogální model společné správy“.[768] Proto pak může shrnout:

> „Sborová svátost je tudíž od samého počátku znamením *par excellence* sborovosti, nebo chceme-li, *konciliarity a synodality celé církve*.“[769]

Z historického hlediska lze ve vývoji praxe a teologie služebného kněžství (*ordo*) vystopovat přibližně tři vývojové fáze, které postupně vedly ke značnému oslabení služebného a sborového chápání svátostného kněžství a které lze graficky vyjádřit takto (srov. Obrázek 7):

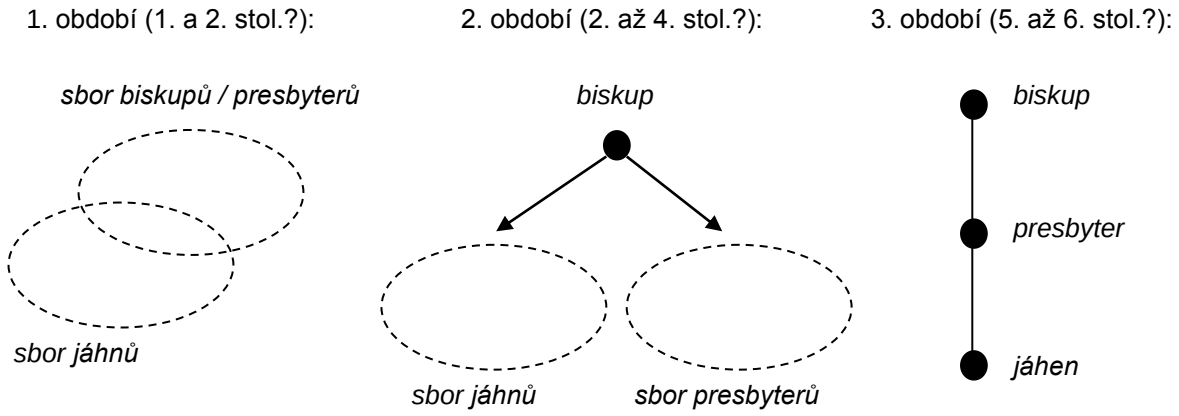

Obrázek 7: Vývojové fáze sborové svátosti[770]

V teologické reflexi dnes ovšem, jak jsme viděli, především pod vlivem communio-ekleziologie existuje silná tendence chápat svátost služebného kněžství opět mnohem více kolegiálně, komunionálně či synodálně. Sám Kohut toto vyjadřuje přáním výraznějšího návratu ke „kolegialitě služby v církvi, a to jak prostřednictvím posílení kolegiality mezi jednotlivými sbory i uvnitř nich“, ze kterého pak ovšem „vyplývá potřeba posílení a prohloubení vztahu k neordinovaným službám, jejich širší docenění a snad i jistá ‚emancipace‘„. Poté nastiňuje návrh jistého ideálního výhledu do budoucna, který „by v této věci mohl spočívat v harmonickém, zrcadlovém navázání liturgicky ustanovených laických služeb (*ministeria instituta*) vůči oné ‚otevřené straně sborového trojúhelníku‘ (tedy presbyterům a jáhnům), a tím i umožnění většího docenění rovněž ‚charismatických‘ služeb bez liturgické ordinace nebo ustanovení“.[771]

Graficky pak tuto svoji vizi vyjadřuje takto (srov. Obrázek 8 na následující straně):

---

[768] Srov. KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 142–144.
[769] KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 144, s odvoláním na RABAN, Sněm české katolické církve, 18nn.
[770] Schéma převzato z KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 148.
[771] KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 152–153.

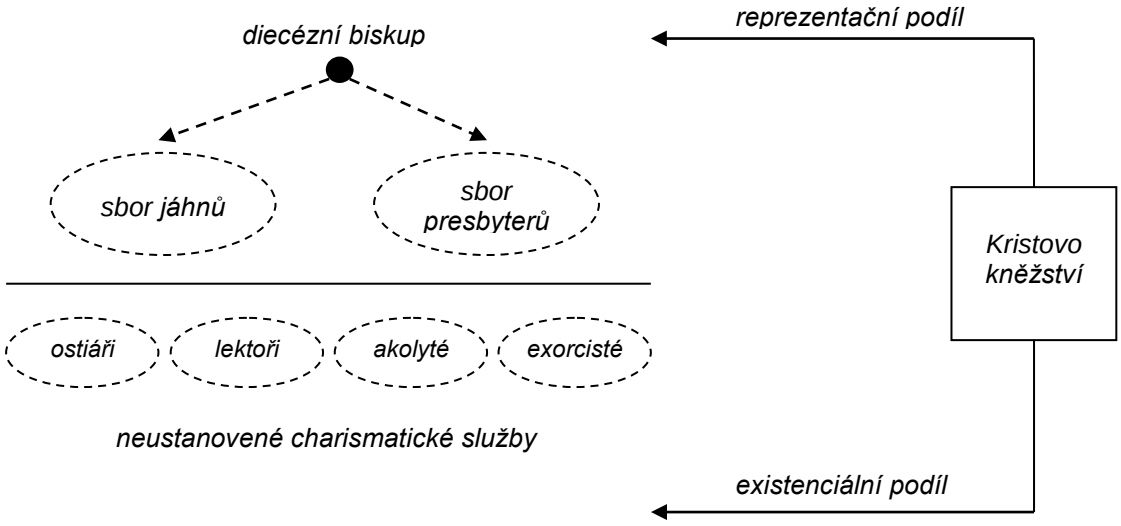

Obrázek 8: Pyramidální model sborové svátosti a laických služeb (Pavel Vojtěch Kohut)[772]

Celé schéma nakonec Kohut komentuje takto:

> „Nositelé služebného kněžství se v něm reprezentační participací na Kristově kněžství stávají *účinným znamením sborové služebnosti celé církve dovnitř i navenek*, která nachází své konkrétní, plodné odzrcadlení rovněž v existenciální participaci laiků, nositelů všeobecného kněžství, na tomtéž Kristově kněžství, jak přijetím liturgicky ustanovených služeb, tak ale i rozmanitostí neustanovených, povýtce charismatických služeb.“[773]

Jestliže jsme v předchozích odstavcích představili některé novější, pro naši další prakticko-teologickou reflexi inspirativní přístupy k obnovenému pochopení služebného kněžství jakožto znamení počátku církve darovaného v Kristu a znamení synodálního charakteru celé církve, můžeme se nyní pokusit o shrnutí toho, co lze v dnešní teologické diskusi o služebném kněžství považovat za tvořící se konsenzus.

Tvořící se teologický konsenzus v oblasti služebného kněžství

Ačkoli je ještě i dnes v některých teologických či pastoračních přístupech silně cítit jeden či druhý extrém z těch, kterým jsme se věnovali výše, zdá se, že v rámci trojičně založené communio-ekleziologie církve, která je konstituovaná „hierarchicky“ i synodálně zároveň, je možné konstatovat nalezení jakési nové rovnováhy a teologického konsenzu v určitých klíčových bodech:[774]

---

[772] Schéma je převzato z KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 153.
[773] KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 153.
[774] Následující odstavce jsou zpracovány především podle KEHL: Die Kirche, 105-115 a 432-438; KEHL: Perspektiven für den priesterlichen Dienst, a GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 101–146.

- **Rovnost všech věřících:** *Všichni* věřící se skrze iniciační svátosti (křest, biřmování, eucharistie) podílí na Kristově poslání „Proroka, Kněze a Pastýře“ (LG 10 – 12; 34 – 36); proto také mezi nimi panuje „*opravdová rovnost* v důstojnosti a činnosti společná všem věřícím při budování Kristova těla“ (LG 32; srov. také PO 9). To jednoznačně vylučuje jakékoli nadřazování některých křesťanů nad jiné, ale nevylučuje to možnost určité *zvláštní* služby biskupů, kněží a jáhnů ve prospěch společného poslání církve. Zároveň však nositelé jakékoli zvláštní služby v církvi zůstávají především křesťany žijícími své křesťanské poslání ze síly Ducha a na základě osobních povolání, spiritualit a charismat stejně jako všichni ostatní věřící a spolu s nimi.[775]
- **Služebné a obecné kněžství:** Tato rovnost je zcela v souladu s hojně citovaným koncilním výrokem, že „všeobecné (*commune*) kněžství věřících a kněžství služebné (*ministeriále*) čili hierarchické (*hierarchiim*) se *sice* od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm (*essentia et non gradu tantum differant*)“ (LG 10). Ačkoli ona formulace „ne pouze stupněm“ sama o sobě nutně nevylučuje koncept různých „stupňů“ intenzity účasti na Kristově kněžství v Božím lidu, je takovéto „stupňovité“ pojetí (které by odporovalo výše uvedenému důrazu na *opravdovou rovnost* všech věřících z LG 32) dnes všeobecně teologicky odmítáno.[776] Stejně tak se zde výraz „podstatně“ nechápe jako nějaká ontologická kvalifikace, ale jako vyjádření skutečnosti, že tyto dva způsoby účasti na jednom Kristově kněžství je třeba chápat každý na *zcela jiné rovině* a že nejsou od sebe navzájem odvoditelné, i když jsou v nutném (a 2. vatikánským koncilem zdůrazňovaném) vzájemném vztahu: *sice* se toto dvojí kněžství podstatně liší, „…*přesto* však jsou ve vzájemném vztahu, neboť jedno i druhé – každé svým

[775] Srov. KEHL: Die Kirche, 104-110.432-433. V LG 32 Koncil cituje sv. Augustina: „Když mě naplňuje obavou, že jsem pro vás, utěšuje mě, že jsem s vámi. Pro vás jsem totiž biskup, s vámi jsem křesťan. První vyjadřuje úřad, druhé milost; první připomíná nebezpečí, druhé spásu.“ V PO 9 pak koncilní otcové odkazují na Mt 23,8 a citují Pavla VI.: „Chceme-li být pastýři, otci a učiteli lidí, musíme jednat jako jejich bratři“; v další poznámce pak odkazují na Ef 4,7.16 a pokračují starobylým textem Apoštolských konstitucí: „Ať se nevyvyšuje biskup nad jáhny nebo kněze, ani kněží nad lid; pospolitost se totiž skládá z obojích.“

[776] Srov. např. KEHL: Die Kirche, 114. Dokonce i FINK Peter E.: The Priesthood of Jesus Christ in the Ministry and Life of the Ordained, in: WISTER R. (ed.): Priests: Identity and Ministry, Wilmington: Michael Glazier, 1990, 71–91, 73–77, který se sice snaží vymyslet, jak tuto „stupňovitosť” zachovat (hlubší vstup do Kristova kněžství ve prospěch pro druhé), jednoznačně také odmítá jakékoli „kvantitativní stupňování”. Všeobecně se ale v dnešní teologii zcela upouští od pojmu „stupňovitého” rozdílu mezi obecným a služebným kněžstvím, což ona dvojznačná formulace „ne pouze stupněm” samozřejmě připouští – pokud se „pouze” vztahuje na „stupněm” a oním „ne” se pak popírá celek (tj. asi ve smyslu: „Není pravda, že platí, že by se tyto dva druhy účasti na Kristově kněžství lišily ‘pouhým stupněm’, ony se liší ‘podstatně’.” Opačné – dnes všeobecně nepřijímané – pochopení by pak bylo asi toto: „Tyto dva druhy účasti na Kristově kněžství se od sebe neliší ‘pouze’ stupněm, ale dokonce *také* ve své podstatě.”).

vlastním způsobem – má účast na jediném kněžství Kristově“ (LG 10). Medard Kehl tento přístup (odpovídající i poslednímu učení magisteria)[777] shrnuje takto:

> „Úřední kněžství je svátostně zvýrazněným znamením toho, co je obsahově společné *všem* věřícím, totiž zpřítomňování spásné služby Kristovy v našem světě. Sloužit tomuto všeobecnému poslání, strukturálně účinně je umožňovat a udržovat při životě, to je posláním zvláštního kněžství v církvi.“[778]

- **Hierarchická a charismatická dimenze církve:** Jak jsme již dříve podrobněji rozebrali, jak „hierarchická“ (apoštolská, strukturální, institucionální), tak „charismatická“ (prorocká, synodální, komunitární) dimenze církve jsou „stejně podstatné a nutně se vzájemně doplňující dimenze základní struktury církve“,[779] na které je třeba uplatnit „princip souběžné původnosti“ (Medard Kehl).[780] Obě dimenze jsou na sebe vzájemně odkázané, ale ani jedna z nich není prvotní či sama o sobě dostačující. Proto i nějaké církevní oficiálně-reprezentativní pověření smí být na někoho přeneseno jen tehdy, pokud k tomu má příslušné povolání, nadání a „charisma“. V tomto smyslu je osobní povolání či „charisma“ předpokladem přijetí „hierarchického úřadu“. Stejně tak nositel svěcení musí svoji službu v celé její mnohotvárnosti i nadále vykonávat v síle tohoto charismatu a v neustálé otevřenosti vůči charismatickému působení Ducha v něm samotném, v jeho spolupracovních a

---

[777] V Instrukci o spolupráci laiků a kněží (1997), která shrnuje učení Pastores dabo vobis i Katechismu katolické církve, čteme: „Podstatný rozdíl mezi všeobecným kněžstvím a kněžstvím služebným není tedy v kněžství Kristově, které zůstává navždy jediné a nerozdělené, ani ve svatosti, ke které jsou povoláni všichni věřící: ‚Služebné kněžství totiž samo o sobě neznamená vyšší stupeň svatosti ve srovnání se všeobecným kněžstvím věřících; ale v svátosti kněžství dostávají kněží od Krista skrze Ducha svatého zvláštní dar, kterým mohou pomáhat Božímu lidu věrně a úplně realizovat jeho všeobecné kněžství‘ (PDV 17). Také při budování Kristova těla se uplatňuje různost údů a úkolů. Jeden a týž Duch rozděluje k užitku církve své různé dary podle svého bohatství a podle potřeby služeb v církvi (srov. 1Kor 12, 1–11; LG 7). Různost se týká *způsobu* účasti na Kristově kněžství a je podstatná v tom smyslu, že ‚zatímco se všeobecné kněžství věřících uskutečňuje v rozvoji křestní milosti, v životě víry v naději a lásce, životě podle Ducha, služebné kněžství slouží všeobecnému kněžství, je zaměřeno na rozvoj křestní milosti všech křesťanů‘ (KKC 1547). Z toho vyplývá, že ‚služebné (svátostné) kněžství se podstatně liší od všeobecného kněžství věřících, protože uděluje posvátnou moc k službě věřícím‘ (KKC 1592). Proto ‚kněz musí růst ve vědomí hlubokého společenství sjednocujícího jej s lidem Božím‘ aby probouzel a prohluboval ‚spoluodpovědnost za jedno společné poslání – poselství spásy, což vyjadřuje pohotovou a srdcem prožívanou úctou ke všem charismatům a úkolům, které Duch svatý dává věřícím pro budování církve‘ (PDV 74).“ KONGREGACE PRO KLÉRUS: Instrukce k některým otázkám ohledně možností laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími *Ecclesiae de mysterio* z 15. srpna 1997 (Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001) „Teologické principy“ No. 1; k dispozici také na http://tisk.cirkev.cz/gfx/attachments/hq1000_Instrukce.rtf.rtf.

[778] KEHL: Die Kirche, 114. Srov. také FINK: The Priesthood of Jesus Christ, 77–79: „Oba způsoby jsou od sebe podstatně odlišné, protože každý je zaměřen na onen druhý způsob a každý je na onom druhým závislý… V tomto vzájemném zaměření a vzájemné odkázanosti je třeba hledat onen ‚podstatný‘ rozdíl mezi kněžstvím svěcených a obecným kněžstvím věřících“ (str. 78-79).

[779] Srov. prameny a konkrétní aplikace uvedené v oddíle 3.1.3 této dizertace.

[780] K „principu souběžné původnosti“ srov. pozn. č. 581, 613 a 714 a příslušné texty; srov. také KEHL: Die Kirche, 110–111.

v celé obci.[781] Toto charisma však ještě samo o sobě církevní úřad nezakládá, ani se v něm nutně nemusí realizovat. V tomto smyslu je Boží povolání a charismatické uschopnění k ordinované službě nutnou, ale ne postačující a ne jedinou podmínkou.[782]

- **Trinitární základ služebného kněžství:** Základním posláním služebného (zvláštního či ordinovaného) kněžství je „*repraesentatio Christi capitis et unitatis ecclesiae*" (svátostná reprezentace Krista jakožto Pána a dárce jednoty a svátostná reprezentace církevního communia):[783] tj. *uprostřed* společného kněžství všech věřících, jak „*in persona ecclesiae*" („ekleziologicko-pneumatologický" rozměr, důraz na „společenství", viz níže), tak „*in persona Christi capitis*" („christologický" rozměr, důraz na „autoritu"), svátostně a oficiálně zpřítomňovat (ve křtu, biřmování a eucharistii všem věřícím daný) podíl *celé* církve na *jednom* a *jediném* spásonosném kněžství Kristově.[784] Tento dvojí charakter či rozměr služebného kněžství má svůj nejhlubší základ v trinitárním pochopení církve. Pro pochopení svátosti kněžství není možné vycházet ani především od *Krista*, ani výlučně od charismatické obce jakožto díla *Ducha*, ale od *Otce*, který svůj lid od počátku tvoří dvojím působením Syna i Ducha vytvářejícím jak jednotu poslání, tak společenství služeb a povolání.[785]
- **Synodálně-pneumatologický charakter:** Služba ordinovaných služebníků na jedné straně oficiálně-reprezentativním způsobem konkretizuje a svátostně symbolizuje

---

[781] Srov. také GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 144-146.

[782] Srov. N. Baumert citovaný v pozn. č. 628 a celý související výklad k „charismatické" dimenzi církve a příslušné terminologii (oddíl 3.1.2). Srov. také M. Kehl: „Díky tomuto zároveň platícímu ‚s vámi' a ‚pro vás' [odkaz na známý Augustinův citát] se svátostně propůjčený úřad ocitá přesně v průsečíku pneumatologicky a christologicky podložené základní církevní struktury. Tento svátostný úřad má (stejně jako všechny služby) účast na společném naplnění Duchem celé církve, avšak přeci jen prostě nevyrůstá z tohoto rozměru, jakoby byl jen formou úřední-reprezentace církve (‚*in persona ecclesiae*'), která v posledku musí nějakým způsobem existovat v každém společenství (srov. např. státní úředníci)." KEHL: Die Kirche, 113.

[783] GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 173.

[784] KEHL: Perspektiven für den priesterlichen Dienst. To, že oba rozměry musí být přítomné v katolickém pojetí služebného kněžství, je dnes všeobecně přijímanou zásadou. Diskuse se však dnes vedou o tom, který z těchto rozměrů je prvotnější či základnější: Je kněz „reprezentantem církve" proto, že je „reprezentantem Kristovým" (tak spíše např. Ratzinger a jiní), nebo je kněz „reprezentantem Krista" právě proto, že je „reprezentantem církve" jakožto těla Kristova (tak např. Schilleebeckx a jiní). Totéž je vyjádřeno onou základní dialektikou „být společně" („Mit-Sein") a „být pro" („Für-Sein"); srov. část „Synodales Mit-Sein und hierarchisches Für-Sein des Amtes" in: KOCH: Synodales und hierarchisches Prinzip, 89–95, 91–92.

[785] Podrobně o trinitárním pochopení kněžské služby srov. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 130–138. Trinitární základ sborově chápaného služebného kněžství přibližuje také KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 154–156. Kohut zde ovšem upozorňuje, že není možné tento trojiční charakter sborové svátosti chápat „na základě značně zjednodušujícího schématu: biskup-Otec, presbyter-Syn a jáhen-Duch" (jak by k tomu mohl svádět koncept sahající až k Ignáci Antiochijskému), „jako spíše v uplatnění *ekonomického paradigmatu Trojice* (kdy dvojímu poslání Syna a Ducha odpovídá dvojí ‚poslání' presbyterů a jáhnů biskupem), a také *perichoretického principu* (kdy je vlastní identita jednoho sboru zásadně určována vztahem k oběma dalším sborům v působivé analogii k božským osobám, které jsou nahlíženy jako *relations subsistentes*)." KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 155–156, s odvoláním na Syntézu dogmatické teologie Jean-Hervé Nikolase.

společnou službu *celé* církve vůči všem lidem. V tomto smyslu jsou legitimní úkony nositelů svěcení (jednajících „*in persona ecclesiae*“, tj. jménem církve a k jejímu prospěchu) zároveň úkony církve, které také musí být synodálně neseny vírou celé církve a „smyslu pro víru“ a „obecným souhlasem“ celého Božího lidu (srov. LG 12). V tomto smyslu hraje církevní obec při výběru jáhnů, kněží i biskupů, při jejich svěcení a v průběžné podpoře celé jejich další služby důležitou roli, která však není sama o sobě postačující, ani jedinou podmínkou.[786]

- **Hierarchicko-christologický charakter:** Protože však církev nevzniká a neexistuje sama od sebe (na základě „obecného souhlasu“ věřících), ale je trvale odkázána na Kristovo povolání a prvotnost dar spásy v Kristu, proto služebné kněžství zároveň vždy také svátostně představuje a zpřítomňuje tento vztah církve ke Kristu jako hlavě církve.[787] Tato symbolická oficiální „reprezentace“, příp. „transparence“ Ježíše Krista (tj. jednání „*in persona Christi capitis*“; srov. PO 2; LG 10; 21; 28; „hierarchie“ ve smyslu „svatý původ“) uschopňuje nositele svátostného svěcení jednat *uprostřed* církve zároveň také s autoritou *vůči* církvi. Tato „strukturální souvislost“ se službou Ježíše Krista coby Pastýře a Hlavy církve vyjádřené svátostí svěcení[788] je pak klíčovou nutnou (i když ne jedinou) podmínkou a nejspecifičtější charakteristikou této služby.[789]

---

[786] K ekleziologickému charakteru obecně srov. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 122–129 a KEHL: Die Kirche, 434–436. Ačkoli tato role není dnes v praxi příliš zvýrazněna a často ani teologicky doceněna, na základě historických zkušeností je jistě otevřena cesta k jejímu mnohem širšímu uplatnění a zvýraznění; srov. např. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 138–144. Již dnes je ovšem každému biskupovi otevřena cesta k tomu, aby dal např. při obsazování farářských míst mnohem větší váhu konkrétním konzultacím s věřícími té které farní obce.

[787] Srov. M. Kehl: „Protože je církev způsobem, kterého se nemůže vzdát, vázána na předchozí dar (*Vorgabe*) Ježíše Krista, protože žije pouze z *jeho* daru a je pověřena *jeho* ‚úřadem‘, zvěstovat lidem evangelium (Ježíšům prorocký úřad), vést je k jednotě (Ježíšův pastýřský úřad) a zprostředkovávat jim spásu (Ježíšův kněžský úřad), proto také v církvi existuje určitý konkrétní úřad, který má toto *všeobecné* poslání celé církve představovat a jemu sloužit *zvláštním* způsobem (LG 10-12; 20n; 31-36). Tento úřad má v církvi hlavní (ale ne jedinou) zodpovědnost za to, aby církvi trvale a závazně připomínal, že všechno její spásné konání nepochází z ní samotné, že nepochází ani ze sebesilnějšího ‚konsenzu věřících‘ nebo z našich schopností přesvědčit ostatní lidi o pravdě evangelia, shromažďovat je k jednotě ve víře a vést je ke spáse, nýbrž že toto vše je od Krista, který mezi námi setrvává v Duchu svatém.“ KEHL: Die Kirche, 113.

[788] Tradičně vyjadřované pojmem „ustanovení“ svátosti svěcení Kristem (srov. např. LG 18), historicky pak realizované na základě velmi komplexního procesu, který ale vykazuje jasnou „strukturální kontinuitu“ služby „Dvanácti“ a služby následných představitelů církve (srov. LG 19-20); srov. KEHL: Die Kirche, 113.306–319 a GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 87–100.

[789] K christologickému charakteru srov. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 101–121; KEHL: Die Kirche, 111–115 a 433. I když každý věřící může (a má) být pro ostatní „reprezentantem“ Krista (a tak také může a má jednat „v jeho jménu“), svěcený služebník to nečiní jen v síle svého všeobecného kněžství či charismatického obdarování, ale také (a v určitých klíčových situacích a především) na základě svého svátostného zmocnění a pověření. „Reprezentace Krista knězem má tedy jeden jediný cíl: Umožnit, aby církev v určitých klíčových okamžicích svého života, mohla zcela konkrétně prožít, že Ježíš Kristus je jejím Pánem (‚Vůdcem‘): Pastýřem, Knězem, Učitelem. Žádná forma vedení obce, žádné jiné služby v církvi ve velkém a ve farních obcích v malém nesmí tuto základní pravdu zatemňovat.

- **Svátostné jednání:** Služebné kněžství je pak tedy také svátostně-strukturální (nutnou, ale z principu „do pozadí ustupující“)[790] podmínkou, která umožňuje, aby celá církev mohla být transparentním znamením ukazujícím na Krista, tj. aby mohla být (jakožto Kristovo tělo – hlava a údy) *Kristovou* „svátostí spásy“ pro celé lidstvo.[791] Tato svátostná kněžská služba je sice nutně zakořeněna v „bytí“ (tzv. „ontologický rozměr“), ale toto zvláštní „bytí“ („charakter“ či „potence“) je dáno za účelem své aktualizace v konkrétních svátostných situačních „jednáních“ (tzv. „funkcionální rozměr“): zvěstování slova, slavení svátostí, pastýřského vedení obce. Jen ve zcela specifických situacích tedy kněz vůči ostatní obci stojí jakožto její „protějšek“ reprezentující Krista. V ostatních situacích má tím spíše „ustoupit do pozadí“ a spolu s ostatními křesťany žít „v tomto světě mezi lidmi“ (srov. celé PO 3).[792]
- **Kolegiálnost, sborovost a mnohotvárnost:** Církevní „úřad“ (založen na svátost svěcení) je rozčleněn do tří stupňů: své integrální plnosti dosahuje v biskupském svěcení (srov. LG 21; 24); kněžství či presbyterát (LG 28; PO 6; SC 42) a jáhenství či diakonát (srov. LG 29) pak na této plnosti mají každý svůj specifický podíl.[793] Biskupské a kněžské svěcení je jednotlivcům udělováno tak, že je *zároveň* (srov. již několikrát zmiňovaný „princip souběžného původu“)[794] začleňuje do biskupského kolegia či kněžského presbyteria (srov. LG 22; 28); podobně i jáhenská služba je nutně vykonávána „ve společenství s biskupem a jeho presbyteriem“ (LG 29). Tímto kolegiálním charakterem všech stupňů svátosti svěcení je umožněna teologicky legitimní mnohotvárnost jejích konkrétních projevů a nutnost vzájemné odkázanosti a doplňování se (srov. LG 28; PO 7–9).[795] Proto lze také mluvit o „sborovém charakteru služebného kněžství“.[796]

Nejsou to lidé (třeba i vybavení velikými a četnými dary Ducha), kdo ‚tvoří‘ církev, vedou obce, vytvářejí společenství, nýbrž sám Kristus.“ GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 103–104.

[790] Kehl své výklady o „strukturální kontinuitě“ kněžského poslání s posláním apoštolským ve smyslu „reprezentace Krista“ uzavírá takto: „Strukturální kontinuita ve všech výše rozebraných vývojových fázích tedy spočívá v tomto ‚*representatio Christi*‘ (reprezentace či zpřítomňování Krista) jakožto Pastýře církve. V tom je však také výslovně obsažen jeden důležitý moment vlastní církevnímu úřadu: Čím více se ve struktuře a v praxi úřadu církevního vedení bude uskutečňovat služba samotného Krista hledajícího ztracené, sloužícího nemocným, malým a hříšníkům, tím transparentněji tento úřad zpřítomňuje a představuje Krista a tím také (právě ve svém formálním charakteru) *ustupuje do pozadí*, aby tak snadněji nechal lidem zazářit svoji základní souvislost s působením pozemského Ježíše a vzkříšeného Pána.“ KEHL: Die Kirche, 318–319. Srov. také GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 104–107.

[791] Srov. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 109–111 a KEHL: Die Kirche, 433.

[792] Tento rozměr je hodně zdůrazněn např. in: GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 107–109.

[793] Srov. KEHL: Die Kirche, 436–437, a GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 167 a 168–176.

[794] Srov. pozn. 581, 613 a 714.

[795] Srov. KEHL: Die Kirche, 436. G. Greshake podrobně rozvádí, že zatímco centrem kněžské služby je „služba jednotě“ (s Bohem, mezi sebou navzájem, ve vlastním srdci) ve všech těchto oblastech, jednotliví kněží mohou ve své službě klást větší či menší důraz na různé z těchto oblastí – a to v závislosti na osobním povolání, spiritualitě, charismatech, osobnosti, osobní historii a momentálním kontextu. Tím je

- **Specifičnost:** Vlastním a specifickým úkolem přímo vyplývajícím z identity *biskupa* a (ve spolupráci s biskupem) *kněze* je „služba jednotě“ (*koinonia*) s Bohem, mezi lidmi, ve vlastním srdci. Tato „služba jednotě“ má dvojí rozměr: „synchronní“ (tj. zodpovědná integrace současného společenství, koncentrické propojování jednotlivých místních církví, obcí a věřících mezi sebou navzájem a s Bohem); „diachronní“ (tj. služba jednotě společenství církve v časové návaznosti, propojování – *traditio* – s apoštolským původem církve).[797] Pastýřská „službě jednotě“ tak může být považována za určitý střed kněžského poslání, kolem kterého mohou být integrovány všechny ostatní role kněze.[798] Naopak specifickým úkolem *jáhna* je skrze „liturgickou, kazatelskou a charitativní *diakonii*“ (LG 29) svátostným způsobem reprezentovat a reálně-symbolicky zvýrazňovat *diakonickou* (služebnou) základní strukturu *všech* stupňů svěcení vůči celému Božímu lidu a *diakonickou* (služebnou) roli *celé* církve vůči všem lidem.[799] Poslání biskupa se pak v rámci koncilní a pokoncilní communio-ekleziologie chápe jako spočívající v plnosti svátosti kněžství (srov. LG 26), na které mají kněží a jáhni omezeným způsobem svůj specifický podíl. Většina z toho, co zde bylo řečeno služebném kněžství, se tudíž vztahuje také na službu biskupa uprostřed jeho diecéze.[800]
- **Pastorační spolupráce:** Biskupové, kněží i jáhni vykonávají svoji službu jednomu společenství (*koinonia*) skrze spolehlivé zvěstování evangelia (*martyria*), skrze slavení liturgie uvádějící do tajemství trojjediného Boha (*leiturgia*) a skrze osobní i komunitní pastorační službu, především skrze službu trpícím (*diakonia*). Tyto úkoly ale v žádném případě nejsou exkluzivně vyhrazeny jen jim. Naopak, mohou jimi být v plnosti vykonávány pouze *uprostřed* ostatních věřících, ve spolupráci s nimi a za jejich neustálé podpory a vzájemného uschopňování a doplňování se (srov. LG 37; PO 7–9; AA 10!). Přitom díky své specifické „službě jednotě“ (*koinonia*) zde má biskup a kněz ve spolupráci s ním svoji jedinečnou integrující „pastýřskou“ roli (včetně úkolu do všech oblastí církevní služby intenzivně vtahovat ostatní věřící).[801]

---

umožněna legitimní pluralita praktické podoby kněžské služby, která samozřejmě volá po spolupráci a vzájemném doplňování se. Srov. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 195–201.

[796] Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: Sborový charakter služebného kněžství, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství, 138–156.

[797] Srov. KEHL: Die Kirche, 438.

[798] Srov. GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 195 a pozn. č. 760 a 795.

[799] Srov. KEHL: Die Kirche, 437, a GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 167 a 168–176.

[800] Podkladem pro následující odstavce byl převážně oddíl věnovaný biskupské službě in: GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 178–190.

[801] Srov. KEHL: Die Kirche, 436, a KEHL: Perspektiven für den priesterlichen Dienst.

3.2.3 Souhrn: Strukturní rovina synodality aneb demokratizující synodalita

Podobně jako u tématu základních projevů či dimenzí církve, i ve vývoji pojetí tzv. „laiků“, pastoračních služeb i svátostného kněžství lze vypozorovat jasnou tendenci ke zdůrazňování nutného tvůrčího napětí mezi jeho ‚hierarchickým‘ a synodálním rozměrem, které je trojičně zakořeněné a vede k tomu, aby se služba svátostného kněžství projevovala jak „uprostřed“ církve (synodálně), tak jako znamení počátku v Kristu i „vůči“ církvi („hierarchicky“).

Jestliže je toto specifikum svátostného kněžství zachováno (*repraesentatio Christi capitis et unitatis ecclesiae*), může tato služba nabývat různých podob, forem a důrazů (často podle většího či menšího zdůraznění zaměření na jednotlivé základní projevy církve). Takováto služba se může dít jen v kontextu „všeobecného kněžství všech věřících“ zakládajícího zásadní rovnost všech křesťanů a musí být synodálně nesena „smyslem pro víru“ a „obecným souhlasem“ celého Božího lidu (srov. LG 12). Zatímco specifičnost služby svátostného kněžství lze hledat ve „službě jednotě“ (a to jak v „synchronním“, tak i v „diachronním“ smyslu), na hledání jakési „specifičnosti laiků“ se v dnešní teologii díky prohloubení pochopení poslání celé církve žít a působit uprostřed tohoto světa víceméně rezignovalo.

Na závěr této části se nyní můžeme pokusit formulovat premisu, které stručně shrnuje v trinitárně založené communio-ekleziologii zakořeněné východisko pro naši další prakticko-teologickou reflexi služby pastoračních rad:

Základním *subjektem* poslání církve (a tudíž i jakkoli chápané pastorace) je specifické, Kristem poslané, Duchem svatým oživované a k plnosti království Boha Otce spolu se všemi lidmi směřující společenství Kristových učedníků a učednic, které je jak synodálně, tak ‚hierarchicky‘ konstituované a tudíž spolupracující ve vzájemném sdílení různorodých darů, rolí a služeb pod pastýřským vedením biskupů a jejich spolupracovníků, kteří jsou ve vzájemné jednotě i v jednotě s univerzální církví. Takto již vlastní vnitřní struktura církve ukazuje na určitou „teologickou demokratizaci“ určovanou obrazem církve jakožto „putujícího Božího lidu“. Proto zde lze také mluvit o „demokratizující synodalitě“.

Jaká jsou pak teologická a spirituální východiska či teologické základy pro konkrétní způsoby, postupy a metody práce pastoračních rad, která je integrována do takto chápané farnosti? To už je tématem následující části rozvíjející „efektivní“ rovinu synodality.

3.3 EFEKTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A TEOLOGIE DIALOGU

Jak jsme viděli dříve (srov. oddíl 3.1.3, sekce „Synodalita a její různé významové vrstvy”), synodalita nemá jen svoji „strukturní“ rovinu (reflektovanou v oddíle 3.1.2), ale také rovinu

„efektivní“, ve smyslu dynamického prvku konzultativního či dialogického „sborového jednání“. V této části se budeme věnovat některým teologickým základům právě této roviny.

Když Medard Kehl v rámci systematického pojednání tématu „communio a instituce“[802] mluví o důležitosti „synodálních institucí“ a jejich nutné integraci do církve chápané jako „communio“, zdůrazňuje, že kromě „hierarchických“ úřadů k základní konstituci a praktickému životu církve patří i „tyto *synodální* struktury, které se na rovině farních obcí a místních církví (méně však na rovině univerzální církve) vytvořily a do kterých *všichni* věřící mohou institucionalizovaným způsobem vnášet jim specifickou službu identitě víry a církve“.[803] Přitom (jak jsme již viděli v závěru části 3.1.5) rozlišuje „duchovní službu identifikování“ od „bez-duché služby ‚konzervování‘“.[804] V této části si tedy musíme klást otázku, jaká teologická východiska musí mít způsob jednání pastorační rady farnosti, aby se nestal tímto „bez-duchým konzervováním“, ale skutečně sloužil k prohloubení identity a rozvinutí poslání církve.

Jedním z velkých témat, která se objevují jak v církevních dokumentech o pastoračním plánování (srov. 1.2.8), tak v praktických či formačních materiálech pro práci pastoračních rad (srov. 1.3 a 1.4), je téma dialogu, který lze považovat za jakýsi „mateřský jazyk“ efektivní roviny synodality. Dokonce i v *Christifideles laici* se papež o diecézních pastoračních radách zmiňuje jako o důležité či dokonce primární formě „spolupráce, dialogu a rozlišování“ (ChL 25).[805] Proto nyní načrtneme alespoň hrubé obrysy teologických východisek dialogu v církvi.

3.3.1 Předběžné poznámky a vyjasnění pojmu „dialog“

Církev se pro 2. vatikánský koncil „svým posláním osvěcovat celý svět poselstvím evangelia“ stává „znamením bratrství, které umožňuje a posiluje upřímný dialog (*sincerum dialogum permittit atque roborat*)“ (GS 92). Tento dialog navenek

---

[802] Srov. KEHL: Die Kirche, 388–402. Srov. např. již v pozn. 624 citovaný a s pozicí Norberta Baumerta korespondující vhled: „Pokusili jsme se ukázat, do jaké míry také v institucní dimenzi církve může hrát významnou roli *sjednocující* působení Ducha svatého. Tento přístup staví na přesvědčení, že se Duch svatý právě církevně nemanifestuje jen skrze vždy nová, osobní, neodvoditelná *charismata* jednotlivých křesťanů, ale právě tak i v trvalých strukturách církve.“ KEHL: Die Kirche, 393.

[803] KEHL: Die Kirche, 397.

[804] Doslova Kehl vyzývá „den geistlichen Dienst des Identifizierens von einem geist-losen ‚Konservieren‘ zu unterscheiden“; KEHL: Die Kirche, 394.

[805] JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. *Christifideles laici* o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě, (ze dne 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1990. V latinském textu čteme: „Agitur revera de forma, quoad ipsam diœcesim, praecipua collaborationis et dialogi, atque adeo discretionis.“ V anglickém „In fact, on a diocesan level this structure could be the principle form of collaboration, dialogue, and discernment as well.“ IOANNIS PAULI PP. II.: *Christifideles laici*, The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici_lt.html, (9. 3. 2009). John Paul II.: *Christifideles laici*, The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici_en.html, (9. 3. 2009).

> „ovšem vyžaduje, abychom nejprve v samé církvi podporovali vzájemné uznání, úctu a jednomyslnost bez vylučování oprávněné různosti názorů; a to proto, aby se rozvíjel stále plodnější rozhovor (*colloquium*) mezi všemi, kdo tvoří jeden Boží lid, ať jsou to pastýři nebo ostatní křesťané, neboť co věřící spojuje, je silnější, než co je rozděluje. Ať platí zásada: v nutných věcech jednota, v nejistých svoboda, ve všem láska“ (GS 92).

Po papeži Pavlu VI., který vyzdvihl téma dialogu ve své známé encyklice *Ecclesiam suam* (1964), se tohoto koncilního podnětu chopil i Jan Pavel II., který v roce 1980 napsal, že „se dnešní církev – více než kdy jindy – stává církví dialogu“.[806]

Koncept dialogu je hluboce zakořeněn ve staré řecké filosofii (srov. Platonovy dialogy) a byl znovuoživen ve 20. století, z velké části v reakci na sociálně společenské krize vyvolané světovými válkami a totalitními režimy (Rosenzweig, Ebner, Buber, Lévinas, Heinrichs, Splett).[807] Tento filosofický proud nám ukazuje, že dialog není omezen jen na rozhovory, ale že celé životní směřování a hledání orientace, pravdy a jednoty se děje nejen „diskursivně“ (ve smyslu střetávání se odlišných nároků na pravdu v otevřené debatě za účelem vyjasnění pozic a společného hledání pravdy),[808] ale také „dialogicky“ (jako výsledek rozhovoru otevřeného jak komunikační a antropologické, tak i teologické transcendentální dimenzi).[809] Jak píše Jolana Poláková: „Vertikální otevřenost dialogu relativizuje horizontální kritéria diskurzívního konsenzu.“[810]

Pro účely naší další reflexe budeme, v návaznosti na Petra Neunera a Richarda Schaefflera, vycházet z následující definice:

---

[806] JAN PAVEL II.: Dopis u příležitosti Letnic 1980, citováno podle FÜRST Gebhard (ed.), Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1997, 7.

[807] Srov. LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86, 84. Srov. také STEGMAIER Werner: Heimsuchung. Das Dialogische in der Philosophie des 20. Jahrhunderts, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 9–29; SIMON Josef: Dialog als Wahrheitsweg, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 30–46.

[808] Srov. KREINER Armin: Das Verhlatnis von Dialog und Wahrheit in der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 133–149, 133.

[809] Srov. POLÁKOVÁ Jolana: Horizontála a vertikála dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 12–13, 13; dále srov. POLÁKOVÁ Jolana: Filosofie dialogu, Praha: Academia, 1993; podrobné výpisky in: Klub Sluníčko, Filosofie dialogu (Rosenzweig, Ebner, Buber, Lévinas), http://klubslunicko.cz/slunce/dialog.htm, (4. 3. 2009); POLÁKOVÁ Jolana: Smysl dialogu. O směřování k plnosti lidské komunikace, Praha: Vyšehrad, 2008.

[810] POLÁKOVÁ Jolana: Horizontála a vertikála dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 12–13, 12. Poláková svůj článek zakončuje takto: „Osvobozující význam směřování k pravdě je založen v dialogické úctě k tomu, čemu nerozumím, a přesto k tomu nechci ztratit vztah. Dialogické poznání tak má povahu trpělivého láskyplného dobrodružství, v němž se dobrovolně vzdávám své sebejistoty a odvážně se podřizuji neznámému. Dialogický vztah k němu nemá ani spekulativní, ani nazíravou povahu. Je bytostně angažovaným totálním rozhovorem, transcendujícím vzplanutím, očištěnou identifikací s tím, co toužím poznat.“

> „Dialog je situace rozhovoru (v širokém smyslu), která druhého ‚nechává být', v níž se partneři rozhovoru otevřeně setkávají, ujišťují se o společné základně a stanoviscích vytvářejících vlastní identitu, a navíc jsou vzájemně zainteresováni na nalézání pravdy – přičemž pravda není manipulovatelným majetkem jedné strany".[811]

Jednodušeji řečeno, dialog v tomto smyslu je „komunikační proces, který splňuje dvě podmínky: (1) Účastníci jsou principielně rovnoprávní, pročež spolu také mluví. – (2) Jejich stanoviska jsou odlišná, pročež výměna názorů mezi nimi je ve společném zájmu nezbytná."[812]

Z praktického hlediska se dnes všeobecně přijímají čtyři podmínky, které musí být naplněny, aby byl umožněn dialog: (1) schopnost komunikovat zahrnující také schopnost alespoň pokusně zaujmout myšlenkové východisko partnera v rozhovoru; (2) pochopení, že pravda je větší, než to, co je z ní schopné pochopit lidské vědění; (3) rozhodnutí považovat každou výpověď za důležitou a cennou, protože se v ní – třebaže v jakkoli nedokonalé podobě – i přesto pravda zrcadlí; (4) vnímání toho, že tato částečná pochopení pravdy se vzájemně doplňují a v této své komplementaritě se pravdě přibližují více než jednotlivé výpovědi samy o sobě.[813]

3.3.2 Dialog a dialogické struktury v dějinách církve

Abychom pochopili přístupy k teologii a praxi dialogu v církvi, je nezbytné se nejprve alespoň krátce podívat do biblických a tradičních pramenů a ptát se po jejich kořenech a pramenech.

Biblické základy dialogu

Dnešní koncept dialogu nelze odvozovat od řeckého slova „*dialogízomai*" („sdělit jeden druhému" či také „sám pro sebe uvážit") či „*dialogismós*" (často ve smyslu „spor", „hádka"). Spíše je možné říci, že je možné jej vidět v souvislosti s mnohými dialogickými formami biblických (především prorockých) spisů, v Ježíšových rozhovorech s učedníky a

---

[811] SCHÄRTL Thomas: Úvahy o teologii dialogu, in: Teologické texty 3 (2006), Teologické texty http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-3/Uvahy-o-teologii-dialogu.html, (4. 3. 2009), zde s odkazem na NEUNER Peter: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 49 a pozn. 9.

[812] HILBERATH Bernd Jochen: Vom Heiligen Geist des Dialogs. Das Dialogische Prinzip in Gotteslehre und Heilsgeschehen, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 93–116, 96.

[813] Takto tyto podmínky uvádí Richard Schaeffer v návaznosti na Karla Jasperse; srov. NEUNER Peter: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 47–70, 49.

odpůrci, případně s celkovým základem biblického poselství,[814] i když zde je třeba mluvit spíše o „dialogu mezi nerovnými partnery“ – biblicky chápaný dialog není zcela otevřená komunikační situace bez jakýchkoli omezení, ale situace, ve které je dialogicky sdělována Boží pravda.[815]

Struktury, které měly dialogický charakter v dnešním slova smyslu, však lze vystopovat již v prvních stoletích života církve. Vedle novozákonních předobrazů pro pozdější dialogické či synodální struktury (srov. oddíl 3.1.3), volby apoštola Matěje (Sk 1,15–26) či ustanovení kruhu sedmi jáhnů (Sk 6,1–6), lze nejstarší mimobiblické svědectví o kolegiálních dialogických strukturách vedení církve nalézt především ve způsobu volby biskupů a v organizaci regionálních synod.

Dialog v tradici církve

Již v *Prvním listu Klementově* (konec 1. století)[816] autor tohoto listu, Klement Římský, mluví o ustanovení biskupů skrze apoštoly (1 Klem 42) nebo později „od jiných vážených mužů “, a to v každém případě „za souhlasu celé obce (*consentiente ecclesia omni*)“ (1 Klem 44).[817] Zatímco v *Didaché* (Did 15,1, první polovina 2. století),[818] v syrských *Didaskaliích* (první pol. 3. století), u Origéna i Cypriána se dočteme o volbě biskupů a jáhnů celou obcí, pozdější synody pak předepisovaly účast několika sousedních biskupů na biskupské volbě či ustanovení. Avšak např. podle Synody v Antiochii v roce 341 (kán. 16) se zdá, že podíl celé obce na volbě byl i nadále v některých oblastech obvyklý. *Apoštolské konstituce* (3. – 5. století)[819] předpokládají volbu dvanácti muži, u menších obcí doplněných zástupci obcí sousedních, ale je zde také zmínka o volbě kandidáta na biskupa celou obcí. Podobně i *Apoštolská tradice* (zachycující život církve kolem roku 300)[820] mluví o tom, že za „biskupa ať je vysvěcen ten, kdo je zvolen vším lidem a je bezúhonný“ (čl. 2).[821] Postupně však, spolu

[814] Např. Werner Löser píše: „Pojem sám se v Písmu svatém nenachází, avšak je snad možné říci, že jím bylo dnešní pojetí dialogu nepřímo ovlivněno.“ LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86, 83.

[815] Srov. HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 108, srov. také 104.

[816] Obecně se vznik listu datuje kolem roku 95 – 96; srov. Spisy apoštolských otců, Praha: Kalich, 1986, 71.

[817] Srov. Spisy apoštolských otců, Praha: Kalich, 1986, 76–113, 101–102. Srov. GEERLINGS: Dialogische Strukturen in der Alten Kirche, 71–92, 73. Z tohoto pramene vycházíme i v dalších údajích tohoto odstavce. Srov. také ze stejných pramenů čerpající SCHÄRTL Thomas: Úvahy o teologii dialogu, in: Teologické texty 3 (2006), Teologické texty http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-3/Uvahy-o-teologii-dialogu.html, ze Stimmen der Zeit 4 (1998) přeložil Miloš Voplakal.

[818] Srov. Spisy apoštolských otců, Praha: Kalich, 1986, 13–24, 23; vznik spisu je často kladený do poloviny 2. století, srov. Spisy apoštolských otců, Praha: Kalich, 1986, 11.

[819] Srov. GEERLINGS: Dialogische Strukturen, 73–81. Zde je uveden i dlouhý citát dokládající podíl celé obce na ustanovení nástupce sv. Augustina.

[820] Spis je tradičně připisování Hyppolytu Římskému (před 170–po 235), ale jeho původ může být pozdější; srov. HYPPOLYT ŘÍMSKÝ: Apoštolská tradice, Velehrad: Refugium, 2000, 9–10.

[821] HYPPOLYT ŘÍMSKÝ: Apoštolská tradice, Velehrad: Refugium, 2000, 17–49, 18, čl. 2.

s růstem počtu věřících v jednotlivých obcích a jako reakce na některé nešvary s tím spojené, je v 6. – 8. století od této praxe ustupováno.[822]

Ze synodní praxe prvních staletí (srov. již oddíl 3.1.3 této dizertace), která často přejímala jednací řád římského senátu určující přesné kroky pro hlasování a hledání konsenzu, lze pak spolu s Thomasem Schärtlem odvodit další, pro nás důležité poučení:

> „Církev se nemusí obávat přejímat soudové formy institucionalizovaného dialogu, když při tom neztratí ze zřetele základní souřadnice teologického úřadu. Pohled do dějin dokládá, že církev si dokázala přizpůsobit formy utváření konsenzu vzniklé v politickém prostředí a používat je jako prostředek pro teologické nalézání pravdy.“[823]

Kromě dialogických struktur ve staré církvi lze v dějinách církve vystopovat i hodně příkladů literatury, která byla napsána v literární formě dialogů.[824]

Obnova konceptu dialogu na 2. vatikánském koncilu

Po dlouhém úpadku dialogu v církvi v potridentské době a v době novoscholastiky, v polovině 20. století byl tento pojem skrze kontakty s ekumenickým hnutím, pod vlivem Jeana Guittona, v atmosféře Buberovy dialogické filosofie, v konfrontaci s pluralistickým světem a ve světle zkušenosti dialogu na 2. vatikánském koncilu znovu objeven i v katolické církvi, čehož ovocem pak byla první (a svým způsobem programová) encyklika papeže Pavla VI. *Ecclesiam suam* ze 6. srpna 1964. V ní najdeme i tyto zásadní věty: „Dříve, než člověk může obrátit svět, nebo spíše aby jej mohl obrátit, musí se mu nejprve přiblížit a mluvit s ním“ (čl. 577b). Tomuto vztahu církve ke světu dal Pavel VI. „ono dnes

---

[822] Srov. GEERLINGS: Dialogische Strukturen, 81–83.

[823] SCHÄRTL: Úvahy o teologii dialogu, čtvrtý odstavec části nazvané „Poměřování křesťanskou antikou“; s odvoláním na GEERLINGS: Dialogische Strukturen, 84–88.

[824] Srov. NEUNER: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, 48–49; srov. také LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86, 83. Z křesťanské antiky zmiňme jen např. Justinův „Dialog s židem Tryfonem“, Basilův spis „O Duchu svatém“ či Augustinova „Vyznání“. Na základě analýzy těchto spisů Thomas Schärtl konstatuje: „Dialog patří do středu křesťanské existence, je to metoda a předmět, předpoklad a cíl, poněvadž nejen postihuje náš vztah ke světu, ale je to i adekvátní výraz popisující náš vztah k Bohu.“ SCHÄRTL: Úvahy o teologii dialogu. Po zániku antiky na čas jako hlavní metoda teologické formace v církvi pak převážila (spíše vnitřně, než navenek dialogická) metoda „*lectio*“ (četba) klasiků, na kterou navazovalo „*meditatio*“ (uvažování, učení se srdcem) nad tím, co člověk přečetl. Z “*lectio*” klasických autorit se ovšem později více a více opět stávalo „*questio*“ (otázka, dotazování se), což dalo vznik scholastické univerzitní metodě výuky zvané „*disputatio*“ (disputace skládající se z otázek, protiargumentů, argumentů, distinkcí a závěrů), ve které dialog přišel, ve více strukturované podobě, opět ke slovu (srov. především Tomáš Akvinský). Srov. NEUNER: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, 50–55. Navíc lze uvést také cenné příklady dialogických spisů zaměřujících se na mezináboženský dialog, jako např. „*Collationes*“ Petra Abelarda, „*De Pace fidei*“ Mikuláše Kusánského či „*Dialogi*“ Anselma z Havelbergu. Pro podrobnější analýzu srov. SCHÄRTL: Úvahy o teologii dialogu, část nazvanou „Významné příklady ze středověké teologie“.

všeobecně používané jméno ‚dialog'" (čl. 577a).[825] Na několika místech encyklika zdůrazňuje potřebu vzájemného respektu a naslouchání, avšak celkové pojetí dialogu je zde spíše – jak co se týče dialogu navenek, tak i uvnitř církve – jednostranné, „apoštolské" (srov. čl. 579b; 580a; 583ab).[826]

V dokumentech 2. vatikánského koncilu[827] převažuje použití termínu „*dialogus*" (celkem 28x) ve vztahu k jiným církvím a církevním společenstvím (UR 12x a GE 1x),[828] k jiným náboženstvím (AG 6x)[829] a k širší společnosti (GS 6x a GE 1x)[830] a je, podobně jako v *Ecclesiam suam*, motivován apoštolsky, jako prostředek k šíření evangelia, spíše než jako cesta ke komplementárnímu odkrývání pravdy v rozhovoru dvou rovných partnerů. Téma dialogu uvnitř církve se překvapivě (na rozdíl od *Ecclesiam suam*) v koncilních dokumentech téměř nevyskytuje, a to ani v tak inspirujících souvislostech jako jsou koncepty *communia* církve, církve jako svátosti či církve jako obrazu trojjediného Boha. Pro vnitrocírkevní dialog používá koncil spíše latinský termín „*colloquium*", který je ovšem užíván i pro rozhovor s jinými náboženstvími či všemi lidmi dobré vůle.[831]

Zbylé dva výskyty termínu „*dialogus*" v koncilních dokumentech přeci jen svědčí o tom, že jeho významové pole bylo i pro koncilní otce širší. Jednou, v deklaraci o náboženské svobodě *Dignitatis humanae,* je tento termín použit pro označení jednoho z "prostředků k hledání pravdy", mezi kterými je zmiňováno svobodné bádání, vyučování či vzdělávání, výměna myšlenek a právě také dialog, který je zde charakterizován tím, že „jedni druhým vykládají pravdu, kterou našli, nebo o které se domnívají, že ji našli, aby si při jejím hledání navzájem pomáhali" (DH 3b).[832] V dekretu o kněžské výchově *Optatam totius* zas najdeme výzvu k tomu, aby se u bohoslovců rozvíjely především „ty vlohy, které nejvíce usnadňují

---

[825] Hilberath k tomu poznamenává, že v encyklice „se odhlíží od přesnějšího pojetí pojmu dialog, který se používá jako synonymum pro vztah". HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 110–112.

[826] Srov. NEUNER Peter: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, 56–59.

[827] Srov. LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86, 83.

[828] Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio,* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 433–457, čl. 4b (2x); 9; 11a; 11c; 14d; 18; 19d (2x); 21d; 22c; DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o křesťanské výchově *Gravissimum educationis*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413, čl. 11a.

[829] Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes,* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 459–507, čl. 11b; 12a; 16d; 20g; 34; 41e.

[830] Srov. GS 40a; 43e; 56b; 85c; 92a (2x); srov. také pozn. pod čarou ke GS 44c č. 23 s odkazem na Dialog s Tryfonem; dále srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes,* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 173–265, čl. 8b.

[831] Srov. NEUNER: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, 59–62. Pro použití výrazu „*colloquium*" srov. např. GS 92d a 92e.

[832] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o náboženské svobodě *Diginitatis humanae,* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 557–774, čl. 3b.

dialog s lidmi, totiž naslouchat druhým a v duchu lásky mít otevřenou duši pro různé situace a potřeby lidí“ (OT 19b).[833]

Pokoncilní přístupy k teologii dialogu

Po koncilu pojem dialogu doznal velkého rozšíření do nejrůznějších církevních dokumentů, avšak opět téměř výlučně v jeho „klasických“ oblastech vztahu k nevěřícím, ke křesťanům jiných církví a k příslušníkům jiných náboženství. V oblasti vnitrocírkevní se v církevních dokumentech opět, až na spíše okrajové výjimky, nevyskytuje. Podle Petra Neunera to může být tím, že „*communio* a *dialog* jsou vnímány spíše jako alternativy, než aby byly chápány jako na sebe navzájem odkazující modely. Dialog předpokládá vzájemnost a závazek ke vzájemnému naslouchání, který dokumenty církevního úřadu očividně nechtějí v rámci vnitrocírkevního prostředí připustit.“[834] Hlavním důvodem této zdráhavosti však nemusí být neochota vést dialog, ale zatím ne příliš vyjasněná otázka po možnostech a způsobech vedení dialogu uvnitř společenství, které je odkázáno na evangelium jako na jednou provždy danou pravdu, která není k diskusi, ale k přijetí a k životu, a která je v tomto společenství zprostředkovávána „úředně-svátostnou“ reprezentací.[835] Jak to vyjádřil Werner Löser:

> „Z toho také vyplývá, že církevní a teologický dialog nemůže být ‚otevřený‘ v tom smyslu, že do něj vstupující pravda víry je již skrze zjevení a nauku církve předem daná a nevzniká teprve na základě dialogu. Konsenzus vzniklý v rámci rozhovoru proto musí být ještě jednou poměřován podle pravdy evangelia.“[836]

Je však také třeba poznamenat, že jakési náznaky pozitivního ocenění konzultativně-dialogické role některých synodálních struktur v církvi lze nalézt v *Kodexu kanonického práva*. Na základě pečlivého studia (srov. příloha P 2.4, odstavci nazvaný „Pojetí konzultací podle nového kodexu“[837]) je možné konstatovat, že církevní právo bere konzultativní či poradní roli předepsaných či doporučených orgánů poměrně vážně. Partikulárnímu právu poskytuje kodex jak zajímavou inspiraci, tak dostatečný prostor k tomu, aby např. ve

---

[833] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 339–359, čl. 19b.

[834] Srov. NEUNER: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, 70; pro celý odstavec srov. 67–70. Srov. také HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 101–102.

[835] Srov. HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 109.

[836] LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86, 84.

[837] Srov. tam také zmíněná, i pro naše současné úvahy důležitá pravidla interpretace CIC (pozn. č. 1413), upozornění na fáze rozhodovacího procesu (pozn. č. 96), či otázku tendencí ke kongregacionalismu (pozn. č. 1422).

směrnicích pro práci pastoračních rad farností biskupové stanovili konkrétní případy, kdy si musí farář pro platnost svého rozhodnutí vyžádat názor či dokonce souhlas pastorační rady.[838] I když by se zde tímto způsobem samozřejmě nemohlo jednat přímo o obnovení institutu volby biskupů či jiných pastýřů místní obcí, mohl by se učinit alespoň další krůček k tomu, aby se synodálně založené konzultace staly postupně znovu nejen doporučenou možností, ale integrální součástí řízení církve i na farní rovině, a to stále v rámci dnes oficiálně převažujícího „communio" modelu (srov. k tomu i *Christifideles laici* o diecézních pastoračních radách jako nástrojích „spolupráce, dialogu a rozlišování").[839]

3.3.3 Novější pokusy o teologii dialogu

V posledních letech (také spolu s oživením kritiky nedostatku vnitrocírkevního dialogu) se znovu množí pokusy o nové uchopení teologie dialogu.[840] Thomas Schärtl se na základě četby antických křesťanských autorů snaží teologii dialogu ukotvit v chalcedonské christologii, která svými výroky o Kristově přirozenosti podle něj „zakládá teologický a ontologický pojem dialogu: dialog jako vztah, který přiřazuje různé věci, aniž nechává jedno zmizet v druhém". Tento přístup pak komentuje takto:

> „Zde se zdá, jako by se náš pojem dialogu rozpadal; proniká však do nesmírné hloubky, protože v události Krista jakožto dialogické události nachází svůj nečekaný smysl a vrchol: dialog s Bohem nikoli jako aproximační, nedosažitelná událost, nýbrž jako zdařilý trvalý vztah. A zároveň toto vyvrcholení jasně ukazuje, proč patří dialogický charakter bytostně ke křesťanské existenci."[841]

---

[838] Srov. také prameny a reflexe v pozn. č. 671 této dizertace.

[839] Jak jsme již viděli v oddíle P 2.5, i v tak „communio" zaměřeném dokumentu jako je *Christifideles laici* se můžeme dočíst o diecézních pastoračních radách: „Jedná se o důležitou (angl. *the principle*; lat. *agitur*) formu spolupráce, *dialogu* a rozlišování na diecézní úrovni. Účast laiků v těchto radách může rozšířit možnost konzultací a umožnit, aby se princip spolupůsobení, který se v některých případech týká i *spolurozhodování*, mohl uplatnit intenzívněji a na širší základně" (ChL 25; zdůraznění naše vlastní).

[840] Srov. např. NEUNER: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, 47–70; GEERLINGS: Dialogische Strukturen, 70–92; HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116; POTTMEYER Hermann J.: Auf dem Weg zu einer dialogischen Kirche. Wie Kirche sich Iber selbst bewußt wird, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 117–132; KREINER Armin: Das Verhlatnis von Dialog und Wahrheit in der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 133–149; KLINGER Elmar: Macht und Dialog. Die grundlegende Bedeutung des Pluralismus in der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 150–165; SCHÄRTL Thomas: Úvahy o teologii dialogu, in: Teologické texty 3 (2006), Teologické texty http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-3/Uvahy-o-teologii-dialogu.html, (4. 3. 2009), ze Stimmen der Zeit 4 (1998) přeložil Miloš Voplakal; MANDL Antonín: Živá teologie a dialog, in: Teologické texty 1 (1996), 2; LEHMANN Karl: Dialog jako forma komunikace v církvi dnes, in: Teologické texty 1 (1996), 2–6, z oficiálního originálu převzatého z Pressmitteilungen der Deutschen Bischofskonferenz přeložil M. K., srov. také Herder-Korrespondenz 1 (1995); WANKE Joachim: Hranice dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 7–8, z Neue Herausforderungen – bleibende Aufgaben. Beiträge zur Pastoral in postsozialistischer Zeit, Leipzig: St. Benno Verlag, 1995, 270–275, přeložil M. K.;

[841] SCHÄRTL: Úvahy o teologii dialogu, závěrečný odstavec části „Poměřování křesťanskou antikou".

Ve světle středověkých dialogických spisů (především Mikuláše Kusánského) pak toto teologické zakotvení posouvá ještě dále do trinitární roviny:

> „Rozvíjením křesťanského, trinitárního pojmu z vůdčího motivu dialogu – každého dialogu –, totiž z pojmu jednoty, lze o dialogu říci to nejvyšší, co je třeba říci: gramatika dialogu je trinitární. Křesťanství si činí nárok na pojem dialogu, který neniveluje mnohost, ale uvádí ji ve spojující jednotu. Garantem této mnohosti je sám Bůh, který není Bůh monologizující, nýbrž trinitární. Od něho lze získat pravzor jednoty, která druhého nevyřazuje, nýbrž zahrnuje, spojuje, a která dovoluje, ať už to vypadá s ohledem na lidskou přirozenost jakkoli disparátně, v síle spojení s Duchem Svatým poznat v druhém stejné."[842]

Podobně i v článcích věnovaných dialogu v novějších teologických slovnících je koncept dialogu dnes běžně ukotven jak z pohledu ekonomie spásy, tak z pohledu trinitární teologie: dialog je často chápán jako „předobrazený ve vnitrotrojičním sdílení".[843]

Jiné návrhy se pokoušejí koncept dialogu teologicky ukotvit spíše pneumatologicky, a mluví o „Duchu svatém dialogu", tj. Duchu svatém, který uvnitř dialogu vytváří prostor pro osobní setkání, které je charakterizováno jak vytvořením prostoru pro „toho druhého", tak zůstáváním „sám sebou".[844] Toto „vytváření prostoru" uvnitř dialogického procesu je pak tedy nutné nejen ve vztahu k druhému, ale právě i ve vztahu k samotnému Duchu svatému, „Duchu pravdy", „který v nitru dialogických partnerů, mezi nimi a kolem nich se chce z nich rozšířit, chce naplnit prostor tím, že on – *Dia-Logos* jakožto osoba! – prostor vytvoří!"[845]

Pravda je pak chápána ne jako něco, co přichází „shůry", nýbrž spíše „z nitra" či „ze strany", skrze lidskou komunikaci, skrze zkušenost dialogického setkání se skutečností. Boží pravda je pak sice nedisponovatelná (což ale platí pro všechny členy Božího lidu, včetně příslušníků učitelského úřadu!), ale je zjevována, předávána a interpretována lidskými způsoby, inkarnačně či inkulturačně. „Mluvení Ducha pravdy vůči nám pak nelze nazvat dialogem (ve smyslu výše stanovených předpokladů), ale může být s druhými komunikováno jen v dialogu se skutečností."[846] Bůh (jakoby shůry) přichází ke slovu skrze Logos, které je (jakoby zevnitř) komunikován v kontextu mezilidské komunikace v *Dia-*

---

[842] SCHÄRTL: Úvahy o teologii dialogu, uprostřed části „Významné příklady ze středověké teologie".

[843] Srov. např. SPENDEL Stefanie: Dialog, Dialogik VI. Praktisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, 3. sv., Freiburg: Herder, ^{3}1999–2001, 196; LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86.

[844] Srov. HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 110–11č.

[845] „[…] dem Geist selber, der in und zwischen den Dialogparntern und um sie herum, von ihnen her sich ausbreiten will, Raum greifen will, indem er – Dia-Logos in Person! – Raum gibt." HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 115.

[846] HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 110–115.

Logos Ducha svatého. Právě v tomto kontextu lze pak chápat výrok 2. vatikánského koncilu, že se „celek věřících" „nemůže mýlit ve víře" (LG 12).[847]

3.3.4 Možnosti vnitrocírkevního dialogu

Pro účely naší prakticko-teologické reflexe je pak klíčovou již výše několikrát tematizovaná otázka po praktických možnostech či hranicích vedení dialogu v dnešním slova smyslu i uvnitř církve, která žije z předem daných pravd Božího zjevení. Jeden z možných přístupů nabízí např. právě Bernd Jochen Hilberath, ze kterého jsme výše čerpali, který doporučuje vzít v úvahu dvojí rozlišení:[848]

1. Eschatologický charakter pravd víry ve smyslu napětí mezi „již" a „ještě ne". Díky tomuto charakteru se i normativní výpovědi víry, včetně výpovědí Písma svatého, ve svém poselství prosazují v rámci dialogické komunikativní situace a v této dialogické situaci teprve nacházejí svoji konkrétní formu a platnost pro danou situaci. Proto za těmito, jakkoli definitivními výpověďmi je vždy větší Boží pravda, kterou je možné a nutné odkrývat v dalším dialogickém procesu.
2. Komunikace celého Božího lidu o vlastní víře skrze svědectví slov a skutků (primární rovina komunikace) zahrnuje *tři komunikační roviny* či okruhy:
   a. *učitelský úřad* církve jakožto symbolicko-reprezentativní výraz apoštolské posloupnosti v zajištění kontinuity předávání víry a jednoty současného společenství víry;
   b. *vědecká teologie*, které se skrze zkoumání biblických pramenů a pramenů tradice na jedné straně a současné situace na straně druhé snaží zajistit srozumitelnost a přijatelnost aktuálních teologických výpovědí;
   c. *ostatní příslušníci Božího lidu*, kteří zakoušejí, žijí a dosvědčují aktuálně žitou víru a aktuální otázky víry přinášejí k posouzení učitelskému úřadu a k reflexi vědecké teologii, se kterými zůstávají v trvalé korelaci.

Učitelský úřad a vědecká teologie jsou tedy instancemi, jejichž úkolem je služba svědectví a života víry celého Božího lidu. Hilberath svůj návrh (v zajímavé shodě s tím, co o dialogu magisteria a Duchem osvíceného svědomí říká papež Benedikt XVI. ve své promluvě k pastorační radě jedné z římských farností)[849] uzavírá takto:

---

[847] Srov. HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 116.
[848] Srov. HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 110–112.
[849] Papež členům PRF farnosti Sv. Felicity v Římě kromě jiného říká: „Úkolem magisteria není vnucovat nauku církve. Spíše je jeho posláním pomáhat samotnému svědomí k tomu, aby bylo schopné slyšet Boží hlas, aby vědělo, co je správné, co je Boží vůlí. Magisterium je pouhým nástrojem k tomu, aby osobní zodpovědnost, živená živým svědomím, mohla dobře fungovat, a tak přispívat k tomu, aby spravedlnost byla skutečně přítomná v naší společnosti." Pro bibliografické údaje srov. příloha P 1.20.

> „Úkol zajistit, aby byla respektována vždy větší Boží pravda, příp. aby byl zajištěn charakter definitivnosti zjevení, nespadá tedy jen do kompetence učitelského úřadu, nýbrž vnímán jako úkol náležející vždy specifickým způsobem všem subjektům, příp. instancím podílejícím se na procesu komunikace víry. V tomto smyslu lze říci, že i nedisponovatelnost pravdy spásy může být zajištěna jen v dialogu, příp. v trialogu společenství víry.“[850]

Ve světle Hilberathovy výše představené „pneumatologie dialogu“ je pak třeba dodat, že pro fungování takto nastíněného „trialogu“ je samozřejmě nutným předpokladem rozvinutí silné „spirituality dialogu“, a to jak v průběhu vlastního rozhovoru, tak ve fázi vzdálenější přípravy jeho účastníků. Podobně se někteří teologové či pastýři snaží nově promyslet vztah pravdy a dialogu,[851] případně reflektují dialogický potenciál dnešní pastorační komunikace v církvi.[852] Přitom docházejí k podobným závěrům jako Hilberath, které ukazují na to, že z teologického hlediska je v církvi mnohem větší potenciál ke zcela partnerskému dialogu, než by se na první pohled zdálo, avšak stále za předpokladu, že kotvou tohoto dialogického hledání konkrétního dějinného pochopení Boží pravdy a jejích důsledků pro náš život je jednou pro vždy dané a neměnitelné, tudíž v jistém slova smyslu „nedialogické“ evangelium,[853] a základem tohoto dialogu je „dialog lásky“, který si sám klade vlastní hranice.[854]

Pro praktické přivlastnění si a další prohloubení této základní gramatiky efektivní synodality dialogické církve později představíme jeden typický „dialekt“, který jsme nazvali dialektem „teologizujícím“, kterým se tento „mateřský jazyk“ dialogu v dnešní pastorační praxi často projevuje (viz oddíl 3.5.1 Teologická reflexe v praxi).

---

[850] HILBERATH: Vom Heiligen Geist des Dialogs, 93–116, 110–111.

[851] Srov. např. KREINER Armin: Das Verhlatnis von Dialog und Wahrheit in der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 133–149.

[852] Srov. např. LEHMANN Karl: Dialog jako forma komunikace v církvi dnes, in: Teologické texty 1 (1996), 2–6, z oficiálního originálu převzatého z Pressmitteilungen der Deutschen Bischofskonferenz přeložil M. K., srov. také Herder-Korrespondenz 1 (1995), nebo WANKE Joachim: Hranice dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 7–8, z Neue Herausforderungen – bleibende Aufgaben. Beiträge zur Pastoral in postsozialistischer Zeit, Leipzig: St. Benno Verlag, 1995, 270–275, přeložil M. K.

[853] Srov. KREINER: Das Verhlatnis von Dialog und Wahrheit, 133–149, 146–149.

[854] Např. Joachim Wanke mluví z pastoračního hlediska o třech „hranicích dialogu“, který smí svoji svobodu využívat jen „tak, (1) aby tím byla církevní obec budována a ne rozkládána; (2) aby se zachránil i ve svém svědomí ‚slabý‘ bratr a nespadl do záhuby; (3) abyste ve své touze po svobodě nepřehlédli trvalé pokušení ke zlému, jako byste už byli s Kristem v nebi!“ WANKE Joachim: Hranice dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 7–8, 7.

3.3.5 Souhrn: Efektivní rovina synodality aneb konzultativní synodalita

Shrnující teologické argumenty pro chápání církve jako „církve dialogu“ či „dialogické církve“ poskytuje Hermann J. Pottmeyer.[855] Podle něj „dialogická církev“ odpovídá „podstatě a vůli Boží“ (tj. tato církev je nejen takto Bohem chtěná, ale také ve své dialogické podobě odráží „trialogické“ Boží společenství), především proto, že:

- trinitární Bůh je „nejvyšším zdrojem a vzorem“ církve (UR 2) a tento Bůh se sám představuje jako dialogické společenství;
- tento Bůh s námi navázal společenstvím tím způsobem, že s námi započal dialog a vzal nás jakožto partnery tak vážně, že se kvůli tomu stal člověkem;
- Ježíš mezi svými učedníky vedl život podstatně charakterizovaný dialogickými vztahy;
- Ježíš počátky Božího království, jehož zárodek a počátek můžeme spatřovat v církvi, zvěstoval skrze dialogicky založená symbolická znamení jako např. reálně-symbolickými hostinami apod.
- Písmo svaté chápe církev jako v trvalém dialogu žijící lid Boha Otce, tělo Kristovo a společenství Ducha svatého.

Jak jsme viděli výše, toto dialogické pojetí církve má své hluboké opodstatnění, i když ne vždy terminologickou oporu, již v biblickém poselství a ve velké části církevní historie a tradice. V dnešních církevních dokumentech je dialog chápán především jako forma inkulturační evangelizace, avšak více a více je také teologicky i prakticky přijímán jako samozřejmá forma vnitrocírkevní komunikace, přičemž *Christifideles laici* dokonce přímo prezentuje diecézní pastorační rady jako „spolupráce, dialogu a rozlišování“ (ChL 25).

Podobně jako dnes teologie postupně dochází k novému nalezení rovnováhy mezi hierarchickou a synodální dimenzí církve (srov. oddíl 3.1.3), tak i v otázce po vztahu dialogu a autoritativního poselství evangelia je dnes nalézána nová rovnováha v “christologickém“ pochopení dialogu jako „vztahu, který přiřazuje různé věci, aniž nechává jedno zmizet v druhém“, v „pneumatologickém“ pojetí dialogu jako „mezilidské komunikace v *Dia-Logos* Ducha svatého“, případně přímo v „trinitární gramatice dialogu“. V praxi církevní komunikace se pak ukazuje, že uvnitř Božího lidu je třeba vést strukturálně podporovaný „trialog“ mezi třemi vzájemně komplementárními „mluvčími“:

- učitelským úřadem;
- vědecky pracující teologií;

[855] Srov. POTTMEYER Hermann J.: Auf dem Weg zu einer dialogischen Kirche. Wie Kirche sich Iber selbst bewußt wird, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 117–132.

- každodenní žitou vírou.

Díky odkázanosti této efektivní roviny na různé formy konzultací či dialogu (viz oddíl 3.5.1) lze pak proto na této rovině také mluvit o „konzultativní synodalitě“.

Tuto naši prezentaci dialogu jako „mateřského jazyka“ církve a teologického základu „efektivní“ roviny synodality si dovolíme uzavřít dle našeho názoru velmi výstižným shrnujícím pohledem Ctirada V. Pospíšila:

> „To všechno ale znamená, že zásadní změna spočívá v tom, že církev se již nemůže dělit na pouze hovořící a pouze naslouchající, protože ve vzájemném dialogu je třeba, aby hovořili a naslouchali jak biskupové, presbyteři a jáhni na jedné straně, tak věřící na straně druhé. Můžeme říci, že církev se po Druhém vatikánském sněmu skutečně stala dialogem živé a stále uskutečňované jednoty v určité názorové rozličnosti (srov. např. GS 92; ChD 28; OT 19) a dialogem s tímto světem. Tato změna důrazu na tajemství církve jako společenství, které se dynamicky projevuje v dialogu a v synodním principu uspořádání církve, konkrétně dokládá, že ačkoli je hierarchická služba společenství neměnnou charakteristikou Kristovy církve, výkon tohoto poslání se nevyhnutelně mění podle dobových a kulturních okolností.“[856]

3.4 EMOTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A TEOLOGIE SMYSLU PRO VÍRU

V návaznosti na konzultační procesy, které vyvrcholily vyhlášením dogmatu o nanebevzetí Panny Marie a v rámci prohloubení vědomí spoluzodpovědnosti všech věřících za společné poslání církve, uznání prorockého poslání všech věřících na 2. vatikánském koncilu, nového odkrytí rozměru synodality v církvi a rozvoje nových forem konzultací v církvi se v poslední době hlouběji reflektují zárodečně biblické a patristické[857] teologické koncepty, které jsou v tradiční i novodobé teologii[858] nazývané „*sensus fidei*“ („smysl pro víru“ jednotlivých

---

[856] POSPÍŠIL Ctirad Václav: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství (3), in: Teologické texty 3 (1998) 91–94, 92. Pospíšil po návrhu praktických důsledků tohoto východiska lapidárně dodává: „Pokud se týká vzathu nositelů hierarchického poslání s pokřtěnými, je třeba se vyvarovat extrémů, tedy církve, v níž pokřtění nemají téměř nikdy slovo, ale také církve, kde pokřtění presbytera ke slovu téměř nepustí.“ POSPÍŠIL: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství (3), 92.

[857] Jestliže zárodky pojmu *sensus fidei* lze nalézt již v Písmu, a to např. v obratech jako „mysl Kristova“ (1 Kor 2,16), „duchovní pochopení“ (Kol 1,9) či „osvícený vnitřní zrak“ (Ef 1,18, dosl. „osvícené oči srdce”; srov. Jan 14,17; 16,13; Flp 1,9 apod.), patristická i scholastická tradice často mluví o „očích srdce”, „očích ducha” či „očích víry”. Kromě toho se vyskytují obraty jako „*ekklésiastiké phronéma*” či „*sensus ecclesiasticus et catholicus*” (Eusebius, Jeroným, Kasián), „*sentire cum ecclesia*” (Bazil, Augustýn, Lev Veliký) a konečně „*sensus fidei*” (poprvé Vincent Lerinský). Srov. PIÉ-NINOT: Sensus fidei, in: LATOURELLE René, FISICHELLA Rino (ed.): Dictionary of Fundamental Theology, English-language edition edited by René Larourelle, New York: The Crossroad Publishing Company, 1994, 993.

[858] Jestliže první z těchto termínů, *sensus fidei*, byl rozvinut za vrcholné scholastiky (William z Auxerre, Albertus Magnus, Tomáš Akvinský aj.) jakou součást analýzy schopností víry věřícího subjektu, termín

věřících jako vlastnost určitého subjektu; tj. *sensus fidei fidelis*), „*sensus fidelium*“ („smysl věřících“ jako určité objektivní ovoce víry prožívané a sdílené ve společenství věřících; tj. *sensus fidei fidelium*)[859] a „*consensus fidelium*“ (souhlas společenství věřících ve věcech víry).

Jestliže jsme teologii dialogu nabídli jako určité východisko pro teologické ukotvení „efektivní“ roviny synodality rozvíjené v různých konzultativních procesech či dialogických strukturách, pro rovinu „emotivní“ se jako teologické východisko nabízí právě tyto výše zmíněné teologické koncepty, protože se velmi úzce a hluboce dotýkají oněch hlubších emotivních a spirituálních vrstev práce pastoračních rad, které vytváří duchovní atmosféru charakteristickou pro tuto rovinu synodality. Pokud nebude upřesněno jinak, budeme užívat termín *sensus fidei* ve smyslu označení celého tohoto třívrstvého konceptu.

3.4.1 *Sensus fidei* v *Lumen gentium*

Dvanáctý článek *Lumen gentium*, ve kterém se nachází sice ne jediná, ale centrální výpověď koncilu používající tyto či jim podobné výrazy,[860] se nachází uprostřed druhé kapitoly konstituce o církvi věnované Božímu lidu a je rozvinutím desátého článku o „všeobecném kněžství věřících“ (LG 10). Toto „kněžské společenství“ všech věřících má „posvátný a organický ráz“ projevující se jak ve svátostech (srov. LG 11), tak také skrze účast Božího lidu na Kristově prorockém poslání (srov. LG 12a; srov. také LG 35; GS 43; AA 2n) a nejrůznější charismatické dary (srov. LG 12b; srov. také AA 3). V první části LG 12 čteme:

---

druhý, *sensus fidelium*, pochází od teologů druhé poloviny šestnáctého století (Melchior Cano, Rober Bellarmine, Suarez aj.) jako součást doktrinální kriteriologie. Druhý termín se později vyvinul až ke konceptu *consensus fidelium* či *universus ecclesiae sensus* použitém na Tridentském koncilu, který se pak ve smyslu „souhlasu celku věřících“ stal východiskem pro formulaci 2. vatikánského koncilu o tom, že se „celek věřících“ (*universitas fidelium*) „nemůže mýlit ve víře“ (*in credendo falli nequit*), když „od biskupů až po poslední věřící laiky“ (Sv. Augustin) „dává najevo svůj obecný souhlas ve věcech víry a mravů (*universalem suum consensum de rebus fidei et morum exhibet*)“ (LG 12a). V novější době pak k prohloubení těchto konceptů přispěli především John Henry Newman (který mluví o „*illative sense*“, jenž vytváří „*real assent*“ a umožňuje tak prohlubování nauky na základě „*consensus fidelium*“), J. A. Möhler a M. J. Scheeben. Srov. PIÉ-NINOT Salvador: Sensus fidei, in: LATOURELLE René, FISICHELLA Rino (ed.): Dictionary of Fundamental Theology, English-language edition edited by René Larourelle, New York: The Crossroad Publishing Company, 1994, 992–995. Srov. také BEINERT Wolfgang: Glaubenssinn der Gläubigen, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 200–201.

[859] Pro termíny *sensus fidei fidelis* a *sensus fidei fidelium* srov. RUSH Ormond: *Senus fidei*. Faith „making sense“ of Revelation, Theological Studies 62 (2001) 231–261, 231; http://findarticles.com/p/articles/mi_hb6404/is_2_62/ai_n28842535, (1. 3. 2009).

[860] Srov. další související výpovědi: sensus fidei (PO 9), sensus catholicus (AA 30), sensus Christianus fidelium (GS 52), sensus Christianus (GS 62), sensus religiosus (NA 2, DH 4, GS 59), sensus Dei (DV 15, GS 7), sensus Christi et Ecclesiae (AG 19), instinctus (SC 24, PC 12, GS 18); implicitně také v kriterologii vývoje dogmatu v DV 8; podle PIÉ-NINOT: Sensus fidei, 992.

> „Svatý Boží lid má účast také v Kristově prorockém poslání tím, že rozšiřuje jeho živé svědectví především životem víry a lásky, a tím, že podává Bohu oběť chvály, ovoce rtů vyznávajících jeho jméno (srov. Žid 13,16). Celek věřících (*universitas fidelium*), kteří mají pomazání od Svatého (srov. 1 Jan 2,20 a 27), se nemůže mýlit ve víře (*in credendo falli nequit*). Tuto svou neobyčejnou vlastnost projevuje prostřednictvím nadpřirozeného smyslu pro víru celého lidu (*mediante supernaturali sensu fidei totius populi*), když ‚od biskupů až po poslední věřící laiky' (*Sv. Augustin, De Praed. Sanct. 14,27: PL 44,980*) dává najevo svůj obecný souhlas ve věcech víry a mravů (*universalem suum consensum de rebus fidei et morum exhibet*). Tento smysl pro víru (*illo enim sensu fidei*) probouzený a udržovaný Duchem pravdy, působí, že Boží lid – pod vedením posvátného učitelského úřadu církve, který věrně poslouchá – nepřijímá už pouze lidské slovo, nýbrž skutečně slovo Boží (srov. 1 Sol 2,13), neúchylně lne k ‚víře jednou provždy křesťanům svěřené' (Jud 3), proniká do ní stále hlouběji správným usuzováním a stále plněji ji uplatňuje v životě."

Tento článek, pokud jej čteme ve světle LG 10 a chápeme jej jako rozvinutí nauky o „všeobecném kněžství věřících" a jeho vzájemném vztahu s kněžstvím služebným, lze chápat jako výpověď o další oblasti, kde platí již dříve několikrát zmiňovaný „princip souběžné původnosti".[861] Jeden z prvních komentátorů *Lumen gentium* k tomu nejprve poznamenává: „Smysl pro víru v Božím lidu jako celku a neomylné magisterium církve jsou k sobě navzájem ve stejném vztahu, jako všeobecné kněžství všech věřících ke svátostnému kněžství, do kterého je vtaženo kněžství všech pokřtěných." Takto mohou mít všichni věřící, jakožto součást „živé tradice",[862] aktivní roli v procesu „uchovávání víry", přičemž „všechny roviny Božího lidu mají aktivní podíl na tomto úkolu a realitě."[863]

Z příslušných souvislostí („*sensu fidei totius populi*" a „*illo enim sensu fidei*") i z uvedeného komentáře se zdá, že ačkoli koncilní text používá výraz *sensus fidei*, používá jej

---

[861] Medard Kehl, srov. pozn. č. 581, 613, 714 a 758 a související texty. K *sensus fidei* u Kehla srov. KEHL: Die Kirche, 106, 361, 365, 397n.

[862] Tento důraz na *sensus fidelium* jakožto součást živé tradice církve rozvíjí např. Pavel Ambros in: AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 77–83, v části nazvané „Živá tradice a paměť transcendence". Ambros „rozvoj dobře zakořeněné teologie *sensus fidelium*" uprostřed plenárního sněmu vnímal jako jeden „z nejnaléhavějších úkolů katolické ekleziologie a teologie tradice k definování základního východiska pro celý sněmovní proces katolické církve v ČR". Podle Ambrose je *sensus fidelium* „ještě něco více než ospravedlnění vlastního poslání křesťana pro jeho život ve světě", totiž „součástí konceptu tradice". AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 80.

[863] GRILLMEIER Aloys: The Mystery of the Church, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, 1. sv., Freiburg: Herder, ^{2}1966–1968, 138–302, 165.

spíše ve významu smyslu pro víru společenství Božího lidu, který byl v teologické tradici vyjadřován termínem *sensus fidelium*.

V každém případě tento *sensus fidei* podle LG 12 obsahuje tyto teologické prvky:[864]

- je to „nadpřirozený smysl“, „probouzený a udržovaný Duchem pravdy“, tedy volně darované charisma;[865]
- přísluší „Božímu lidu jako celku“, všem jeho členům;
- jeho ovocem je to, že Boží lid (1) „nepřijímá už pouze lidské slovo, nýbrž skutečně slovo Boží“, (2) „neúchylně lne k víře jednou provždy křesťanům svěřené“, (3) „proniká do ní stále hlouběji“ a (4) „stále plněji ji uplatňuje v životě“.

3.4.2 Implicitní *sensus fidei* v *Dei verbum*

Kromě tohoto výslovného učení o *sensus fidei* koncil implicitně tento koncept zahrnuje do výkladu předávání zjevení v konstituci o Božím zjevení (DV 8):

> „Tato apoštolská tradice prospívá v církví s pomocí Ducha svatého (*sub assistentia Spiritus Sancti*). Vzrůstá totiž chápání předaných věcí a slov, a to jak přemýšlením a studiem věřících (*ex contemplatione et studio credentium*), kteří je uchovávají ve svém srdci (srov. Lk 2,19 a 51), tak hlubším pochopením duchovních skutečností z vlastní zkušenosti (*ex intima spiritualium rerum quam experiuntur intelligentia*), tak také hlásáním (*ex praeconio*) těch, kteří s posloupností v biskupském úřadě přijali bezpečné charisma pravdy.”

Zde jsou vypočítány čtyři prvky rozvoje dogmatu v živé apoštolské tradici, z nichž především třetí, ale do určité míry i druhý prvek se vztahuje k *sensus fidei*:[866]

1. pomoc či asistence Ducha svatého;
2. kontemplace, přemýšlení a studium věřících;
3. intimnější pochopení duchovních skutečností z vlastní zkušenosti;
4. hlásání představitelů církevního učitelského úřadu.

---

[864] Srov. PIÉ-NINOT: Sensus fidei, 993. Podle Wolfganga Beinerta je „smysl pro víru věřících“ (*Glaubenssinn der Gläubigen*) „volným charismatem“, které je darováno všem věřícím a spočívá ve „vnitřním souladu s předmětem víry, díky němuž církev jako celek, který se vyjadřuje v souhlase víry, tento předmět víry rozpoznává a v životě jej uskutečňuje v souladu s Písmem svatým, s tradicí a s učitelským úřadem církve“. BEINERT: Glaubenssinn der Gläubigen, 200.

[865] Podle Ambrose je *sensus fidelium* „stálým vyznáním charizmatu Ducha, který se zjevuje skrze veškerou činnost křesťanského společenství“; AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 81.

[866] Srov. PIÉ-NINOT: Sensus fidei, 993

3.4.3 Význam *sensus fidei* pro konzultační procesy farní pastorace

Ačkoli se zdá, že koncept *sensus fidei* má důležitost spíše jen pro reflexi osobního růstu křesťana ve víře či procesu prohlubování či akceptování nauky církve skrze univerzální společenství věřících, v jeho obecnější ekleziologické rovině má klíčový význam i pro konzultativní procesy v rámci pastorační praxe na nižších (farních) rovinách církve, které jsou v centru našeho zájmu. Pro účely naší další prakticko-teologické reflexe práce pastoračních rad farností lze význam *sensus fidei* shrnout pomocí následujících bodů:

- Jestliže i na rovině univerzální církve, a to navíc ještě v oblasti rozvoje nauky víry, je nutný vzájemný komplementární vztah mezi „vnějším magisteriem“ sboru apoštolů spolu s jejich hlavou a jejich následovníků (srov. DV 10; LG 25) a „vnitřním magisteriem“ Ducha přítomným ve všech věřících a projevujícím se jejich účastí na prorockém poslání Krista a církve jakožto *via empirica* živé tradice církve (srov. LG 12; 35; 37; DV 8), pak tím spíše je tuto komplementaritu možné a nutné žít i v kontextu rozvoje pastorační služby ve farnosti.
- Jestliže i na rovině univerzální církve (konzultace k dogmatu nanebevzetí Panny Marie) a nověji i na rovině místních či partikulárních církví (plenární sněmy, diecézní synody či jiné synodální procesy) jsou hledány praktické cesty, jak nově oceňovat *sensus fidei* jednotlivých věřících, probouzet *sensus fidelium* konkrétních společenství věřících a hledat nástroje, jak u těchto společenství zjišťovat i *consensus fidelium*, tím spíše je možné a nutné se o totéž pokoušet i na rovině farní pastorace.
- Pokud se takovéto konzultativní či synodální procesy na místní úrovni chápou jako součást žití širšího *sensus fidelium* či hledání širšího *consensus fidelium* celé univerzální církve, pak je třeba těmto místním procesům v praxi i teologii věnovat stejnou pozornost, jaká je dnes věnována synodálním procesům v rozměru církve univerzální.
- I pro rovinu farní pastorace pak platí tytéž nosné prvky, které platí pro *sensus fidei* obecně: otevřenost asistenci Ducha svatého, podpora kontemplace a studia věřících, vytváření prostoru pro intimnější pochopení duchovních skutečností z vlastní zkušenosti a naslouchání hlásání představitelů a spisům církevního magisteria a tradici církve v diachronním i synchronním rozměru.
- Stejně tak i na rovině farnosti pak můžeme počítat se stejným, navýsost pastoračním ovocem, které *Lumen gentium* (LG 12) vyjmenovává v souvislosti se svým pojetím *sensus fidei*: otevřenost Božímu slovu, přilnutí k víře, její hlubší pochopení a její plnější uplatnění v životě.
- V tomto širokém a pastorační rady farností jasně zahrnujícím smyslu je pak třeba také chápat povzbuzení 2. vatikánského koncilu nasměrované k duchovním pastýřům ve

vztahu k ostatním věřícím: „ať rádi využívají jejich moudrých rad, svěřují jim s důvěrou úkoly ve službě církve a ponechávají jim svobodu a prostor k jednání, ba ať je povzbuzují k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu“ (LG 37c), ať s otcovskou láskou „v Kristu pečlivě zvažují všechny“ jejich „podněty, žádosti a přání“ (LG 37c), a to „prostřednictvím institucí k tomu v církvi určených“ (LG 37a).

Ve světle tohoto nového ocenění celé šíře konceptu *sensus fidei* pak lze různé podoby synodálních procesů skutečně, s Pavlem Ambrosem, chápat jako „vzájemnou poradu všech těch, kteří jsou si vědomi vlastního poslání církve (nejen vlastního poslání v církvi!), a to podle darů, které Bůh každému z nich dává“, stejně tak jako strukturálně podepřený způsob, jakým se „Boží lid shromážděný v jednotě Otce i Syna i Ducha svatého“ stává „místem, kde v modlitbě, v naslouchání, v osobním rozhovoru, hledání potřebných rozhodnutí a důvodů pro ně se dochází ke shodě, ke znovu oživenému prožívání křesťanského společenství ve víře“.[867]

Jakými konkrétními způsoby lze však tento *sensus fidei* podněcovat, jak mu naslouchat a jak jej sdílet uvnitř služby pastoračních rad? A jaká jsou případně další teologická východiska pro tyto konkrétní způsoby naslouchání či sdílení? Na to se pokoušíme odpovědět později, v páté části této kapitoly, kde se budeme věnovat tzv. „spiritualizujícímu“ dialektu církevní dialogické „mateřštiny“, který velmi hluboce rozvíjí právě onu „emotivní“ rovinu synodality (viz oddíl 3.5.2 Duchovní rozlišování).

3.4.4 Souhrn: Emotivní rovina synodality aneb spiritualizující synodalita

V této části třetí kapitoly jsme se pokusili prezentovat některé koncepty, které reflektují klíčové momenty vnitřní dynamiky a vnitřních procesů konkrétních způsobů práce a komunikace v pastoračních radách rozvíjející především „emotivní“ rovinu synodality.

Za základní systematicko-teologické východisko pro pochopení vnitřní dynamiky této roviny synodality jsme navrhli přijmout teologické koncepty formálně znovuobjevené na 2. vatikánském koncilu: *sensus fidei* („smysl pro víru“ jednotlivých věřících jako vlastnost určitého subjektu), *sensus fidelium* („smysl věřících“ jako určité objektivní ovoce víry prožívané a sdílené ve společenství věřících) a *consensus fidelium* (souhlas společenství věřících ve věcech víry).

Tyto teologické reflexe, rozvinuté v dostupné literatuře převážně ve vztahu k univerzální či partikulární církvi, jsme se poté pokusili analogicky vztáhnout i na rovinu pastorační praxe farností.

---

[867] AMBROS: Setkávejte se a nechte se poslat, 11–12.

Nakonec jsme odkázali na tzv. „spiritualizující“ dialekt dialogické „mateřštiny“ církve (tj. různé pastorační přístupy k duchovnímu rozlišování, viz oddíl 3.5.2), navazující na dialekt „teologizující“. Pokud teologická reflexe dodá práci pastoračních rad potřebnou šířku, pak duchovní rozlišování tuto práci ukotví do hloubky spirituality a kontemplace Kristovy tváře, jak to nakonec požadují i církevní dokumenty (srov. 1.2.8), a rozvíjí nejen synodalitu církve *podle* Božího srdce, ale vede v hluboké společné duchovní zkušenosti *do* Božího srdce.

V tomto smyslu lze pak na „emotivní“ rovině synodality možná srozumitelněji mluvit o „spiritualizující synodalitě“.

3.5 PŘÍKLADY PRAKTICKÝCH PŘÍSTUPŮ K ROZVOJI SYNODALITY

Jestliže, jak jsme viděli v části 3.3, můžeme dialog považovat za jakýsi „mateřský jazyk“ církve, lze pak také mluvit o různých jeho „dialektech“. Za dnes nejtypičtější dialekty v oblasti práce pastoračních rad lze považovat dialekty „teologizující“ a „spiritualizující“ (i když někde ještě stále převažují také dialekty „manažerské“ či „parlamentizující“, kterým se však budeme věnovat až v příští kapitole). Prezentaci „teologizujícího“ dialektu (tj. konceptu zvaného „teologická reflexe v pastoraci“), který je velmi blízký rozvoji „efektivní“ roviny synodality, je věnován oddíl 3.5.1, dialektu „spiritualizujícímu“ (tj. konceptu zvanému „duchovní rozlišování“), bližšímu „emotivní“ rovině synodality, pak oddíl 3.5.2. Prezentace východisek a kořenů těchto praktických přístupů nám později pomůže při hledání praktických pomůcek podporujících rozvoj zdravé „efektivní“ a „emotivní“ roviny synodality v práci pastorační rady.

3.5.1 Teologická reflexe v pastoraci

Prvním ze zmíněných příkladů je přístup zvaný v anglicky mluvících oblastech prostě *Theological Reflection*, který jsme zde pro odlišení od akademické teologické reflexe nazvali „teologická reflexe v pastoraci“. Jak však uvidíme, je tento přístup s akademickou teologií poměrně úzce provázán (pro praktické ilustrace srov. přílohu P 20).

Posun paradigmatu v praktické teologii

Charakteristickým rysem praktické teologie posledních přibližně třiceti let je určitá poměrně radikální změna základního přístupu („změna paradigmatu“) oproti jejímu staršímu pochopení, která měla vliv i na reflexivní modely používané v pastorační praxi.[868] Při tomto vývoji

[868] Srov. např. KINAST Robert L.: What are They Saying about Theological Reflection?, New York – Mahwah, NJ: Paulist Press, 2000, 52; stejně tak KNOBLOCH Stefan: Praktische Theologie: Ein Lehrbuch für Studium und Pastoral, Freiburg: Herder, 1996, 18, s bibliografií v poznámkách. Podrobně

však šlo o důležitý posun nejen v *předmětu zájmu* (místo osoby a role duchovního pastýře a jeho vztahu k věřícím se dnes zájem rozšířil na společenství věřících a jeho diakonickou či evangelizační roli vůči širší společnosti, či dokonce na jakékoli jednání člověka jako takového, viděného v perspektivě důstojnosti před Bohem),[869] ale také v *metodě práce* (místo lineárně sestupného deduktivního novoscholastického postupu od teorie k praxi nastoupil induktivní postup pohybující se v hermeneutickém kruhu od praxe k teorii a zpět).[870]

Vidět – soudit – jednat

Tento vývoj pojetí praktické teologie, probíhající spíše na akademické půdě, byl však zároveň silně ovlivněn také podněty vycházející přímo z pastorační praxe. Jedním z přístupů vyrostlých v pastorační praxi, které podstatně ovlivnily jak obnovu akademické praktické teologie v polovině 20. století, tak poskytly praktické nástroje pro teologickou reflexi v „terénu", je metoda belgického kněze a pozdějšího kardinála Josepha Cardijna (1882–1967),[871] která byla skrze Tomislava (Kolakoviče) Poglajena popularizována i u nás.[872]

Joseph Cardjin v rámci práce s dělnickou mládeží vyvinul metodu, která se běžně nazývá „vidět – soudit – jednat" (fr. *voir, juger, agir;* něm. *Sehen, Urteilen, Handeln*). Základními charakteristikami této metody jsou:[873]

- je hluboce zakořeněna v komunitní praxi malých skupin;

---

tento vývoj pochopení praktické teologie jak v katolické, tak nekatolické, německé i anglosaské oblasti shrnuje KLEIN: Erkentniss und Methode, 38–53. Srov. také AMBROS Pavel: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice. Úvod k českému vydání, in: ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko, Olomouc: Refugium, 2008, 5–70, 22–40, a KŘIŠŤAN Alois: Počátky pastorální teologie v českých zemích, Praha: Triton, 2004, 54–63.

869 Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 42–45.

870 Srov. HASLINGER Herbert (ed.): Handbuch Praktische Theologie 1. Grundlegungen, Mainz: Mathias-Grünerwald-Verlag, 1999, 22–25; FÜRST Walter, Praktische Theologie – Wissenschaft von Praxis und Kunst der Pastoral, in: NAUER: Praktische Theologie, 71–76, 71 – 72; srov. také METTE Norbert: Vom Säkularisierungs- zum Evangelisierungsparadigma, in: Diakonia 21 (1990) 420–429; VEN Johannes A. van der: Ecclesiology in Context, Michigan – Cambridge: Eerdmans Publishing, 1996; LEHNER Markus: Praktische Theologie zwischen Kirche und Gesellschaft, in: Pastoraltheologische Informationen 2 (1998) 249–263. Srov. také v trochu jiných pojmech AMBROS Pavel: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice. Úvod k českému vydání, in: ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko, Olomouc: Refugium, 2008, 5–70, 25.

871 Joseph Cardijn byl zakladatelem hnutí Křesťanské dělnické mládeže (kolem r. 1925; fr. JOC – „*Jeunesse ouvriére chretiénne*"; něm. CAJ – „*Christlichen Arbeiterjugend*"), na které navázala další podobná hnutí, jako Křesťanská zemědělská mládež (JAC – „*Jeunesse agricole chrétienne*"; 1929) či Křesťanská studující mládež (JEC – „*Jeunesse étudiante chrétienne*"; 1930).

872 Po určitých iniciativách, které tímto směrem vyvinuli P. M. Habáň a částečně i P. S. Braito, u nás tyto přístupy šířil především chorvatský kněz, jezuita prof. Tomislav Poglajen (Kolakovič), který vystudoval teologii a byl vysvěcen na kněze v belgické Lovani (1935), dále studoval v Paříži, Lille a Římě, žil od r. 1943 na Slovensku a v letech 1945–1946 položil i v Praze základy k hnutí vycházejícího z principů Josepha Cardijna, s nímž před tím v Belgii spolupracoval. Z kněží se na celém díle podíleli především P. J. Zvěřina, P. A. Mandl, P. A. Heidler, P. O. Mádr, P. J. Bárta a další. Srov. např. VAŠKO Václav: Profesor Kolakovič – mýty a skutočnost, in: Impulz Revue 3 (2006), k dispozici na Impulz – Revue pre modernu a katolícku kultúru, http://www.impulzrevue.sk/article.php?135, (16. 3. 2009); srov. také nepodepsanou studii pro Plenární sněm „O evangelizačním úsilí v českých zemích po druhé světové válce a v současnosti," k dispozici na http://snem.cirkev.cz/index.html?menu=72&id=884.

873 Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 60–69.

- jejím základem jsou subjektivní životní zkušenosti těch, kdo jí používají;
- jejím východiskem je přesné vnímání a pozornost k nejprostším každodenním jednáním;
- její postup je induktivní, vycházející od konkrétního života a pokračující k tvorbě teorie;
- základním prostředím pro její praxi je společné zkoumání v malé angažované skupině.

Základní charakteristiky jednotlivých kroků můžeme stručně shrnout takto:[874]

1. *vidět* (vnímat, naslouchat, pozorovat, vstoupit, nechat se zasáhnout);
2. *soudit* (přemýšlet, zkoumat, reflektovat, porozumět, srovnávat, vykládat);
3. *jednat* (navrhovat, konat, proměňovat, plánovat konkrétní akce).

Právě zasazení této pastoračně-reflexivní metody do prostředí života a služby malých skupin tvoří důležitou spojnici k našemu tématu synodality. Takto prakticky a komunálně pojatá teologická reflexe se takto stává nástrojem, který dávno před tím, než se teologický koncept synodality stal v církvi opět živým, umožnil mnohým skupinám tuto synodalitu rozvíjet ve svém vlastním křesťanském životě.

Základní struktura metody „vidět – soudit – jednat“ byla později uznána jako vhodný přístup pro praxi sociální nauky církve v encyklice Jana XXIII. *Mater et magistra* z r. 1961.[875] Na 2. vatikánském koncilu pak ovlivnila základní dynamiku *Gaudium et spes* (srov. především GS 4),[876] ale např. i očekávání, která koncil vložil do role diecézních pastoračních rad, když jejich úkol charakterizuje třemi kroky velmi podobnými výše uvedeným

---

[874] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 71–76; AMBROS Pavel: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice. Úvod k českému vydání, in: ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko, Olomouc: Refugium, 2008, 5–70, 59–62.

[875] Jan XXIII. zde píše: „Existují tři fáze, které by měly být běžně sledovány při převádění principů sociální nauky do praxe. Za prvé, prozkoumání konkrétní situace; za druhé, formování úsudku o této situaci ve světle zmíněných principů; za třetí, rozhodnutí, co v daných okolnostech může a má být vykonáno, aby byly tyto principy realizovány. To jsou tři fáze, které jsou obvykle pojmenovány třemi termíny: *vidět, soudit, jednat*. Pro mladé lidi je velmi důležité, aby si tuto metodu osvojili a aby ji praktikovali. Poznání získané tímto způsobem nezůstane na pouhé abstraktní rovině, ale je chápáno jako něco, co musí být realizováno v akci“ (čl. 236 – 236). JAN XXIII.: Mater et magistra. Encyclical of Pope John XXIII on Christianity and Social Progress, (ze dne 15. května 1961), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater_en.html, (25.1.2009).

[876] Srov. také text uvedený jako motto této práce: „Aby církev splnila tento úkol, musí neustále *zkoumat* znamení doby a *vykládat* je ve světle evangelia, aby mohla způsobem každé generaci přiměřeným *odpovídat* na věčné otázky, které si lidé kladou“ (GS 4). Zde je načrtnuta cesta celé církve k naplnění poslání církve „pokračovat v Kristově díle“ (GS 3) tak, že jsou zdůrazněny podobné momenty, jako v metodě „vidět-soudit-jednat“: „zkoumat“ znamení doby – „vykládat“ je ve světle evangelia – „odpovídat“ na otázky dnešních lidí.

momentům „vidět – soudit – jednat" (srov. ChD 27).[877] V praxi dnes tato metoda slouží jako všeobecně přijímaný strukturující nástroj pro různé způsoby a modely teologické reflexe pastorační praxe (srov. několik příkladů příloze P 20).[878]

Teologizace metody Vidět – soudit – jednat

Později se metoda „vidět – soudit – jednat" skrze rozšíření hnutí křesťanské dělnické mládeže a Katolické akce dostala do Jižní Ameriky, kde byla široce přijata a dále modifikována jak teologií osvobození, tak latinskoamerickou biskupskou konferencí (Medelín 1968, Puebla 1979). Tato latinskoamerická kontextualizce metody především zdůraznila nutnost aktérů teologického zkoumání vstoupit do situace chudých a utlačovaných a zkoumat, posuzovat a proměňovat tuto situaci „zevnitř".[879]

Přes Latinskou Ameriku se inspirace zmíněného „trojkroku" vrátila zpět do Evropy a pod tlakem na „objektifikaci" teologie prodělala různá „vědecká" přizpůsobení, která většinou sledují základní dynamiku Cardijnova „trojkroku", ale snaží se jej „vědecky" objektivizovat ve sledu: vědecká situační analýza – posouzení ve světle tradice, církevní sociální nauky a teologie – do praxe orientované koncepty jednání. Jedním z příkladů je tzv. *Regelkreismodel* Rolfa Zerfaße (1974).[880]

Zerfaßův model dále rozvíjí rakouský teolog Paul Michael Zulehner (1989).[881] Hlavní přínos jeho metody spočívá v tom, že klade důraz, resp. vytváří prostor, pro nutné stanovení teologických (biblických) kritérií pro křesťanskou praxi („kriteriologie"), čímž vzhledem ke konkrétní pastorační situaci („kairologie") stanovuje pro křesťanskou praxi praktické cíle („praxeologie").

Teologie jako reflexe praktické moudrosti podle Browninga

Za průkopnické dílo z anglicky mluvících oblastí, které praktickou teologii posunulo podobným směrem jako výše uvedené evropské příklady, lze považovat dílo amerického autora Dona S. Browninga, *A Fundamental Practical Theology: Descriptive and Strategic*

---

[877] V dekretu o pastýřské službě biskupů totiž o diecézní pastorační radě čteme: „Úkolem této rady bude *zkoumat* [tj. 'vidět'] vše, co souvisí s pastoračním působením, *radit se* o tom [tj. 'soudit'] a vyvozovat *praktické závěry* [tj. 'jednat']" (ChD 27).

[878] Herber Haslinger k tomu uvádí: „Onen ‚trojkrok' slouží právě v kontextech, které mají blízko k církevní základně, jako např. v dělnických hnutích nebo v základních obcích, téměř na všech rovinách křesťanské praxe a v rozsahu přesahujícím hranice zemí, jako strukturující instrumentárium reflexe praxe." HASLINGER Herbert (ed.): Handbuch Praktische Theologie 1. Grundlegungen, Mainz: Mathias-Grünerwald-Verlag, 1999, 32.

[879] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 77 – 85.

[880] Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 86–94.

[881] Srov. ZULEHNER Paul M.: Pastoraltheologie. sv.1, Fundamentalpastoral – Kirche zwischen Auftrag und Erwartung, Düsseldorf: Patmos, 1989.

Proposals (1991).[882] V této knize Browning shrnuje vývoj teologie v 70. a 80. letech minulého století a navrhuje vnímat teologii jako celek, ve všech jejích disciplínách a v jejím vlastním jádře, jako výsostně praktickou.[883]

Centrálním v jeho přístupu je tradiční aristelovský pojem „praktické moudrosti" či „praktického rozumu" (*fronésis*, na rozdíl od *theoria* a *techné),*[884] který aplikuje na místní komunity věřících. Praktický teolog má těmto komunitám pomáhat tuto „praktickou moudrost" odkrývat a s její pomocí korigovat vlastní pastorační praxi.[885] Teologii jako celek pak Browning navrhuje chápat jako „fundamentální praktickou teologii", která v sobě zahrnuje čtyři podřazené a na sebe navazující pohyby, které Browning nazývá „deskriptivní teologie", „historická teologie", „systematická teologie" a „strategická praktická teologie".[886]

I přesto, že Browning tyto čtyři základní pohyby chápe jako nedílnou součást vědecké teologie jako celku, jsou pro něj také aplikovatelné na mnohem úžeji vymezená prakticko-teologická zadání v kontextu studijních skupin teologické formace[887] a lze je proto také chápat i jako užitečný praktický nástroj pro prakticko-teologickou reflexi v rámci pastorační služby (včetně služby pastoračních rad) i osobního křesťanského života.

Vnitřní dynamika teologické reflexe podle Lonergana

Pro pochopení společné vnitřní dynamiky v podstatě všech výše představených přístupů k teologické reflexi jak na akademické, tak na pastorační rovině může nakonec velmi pomoci dílo kanadského teologa Bernarda Lonergana *Method in Theology* (1971)[888] a

---

[882] BROWNING Don S.: A Fundamental Practical Theology. Descriptive and Strategic Proposals, First Paperback Edition, Minneapolis, MN: Fortress Press, 1996, první vydání 1991. Browning, autor protestantské provenience a klasik v tomto oboru v rámci anglosaské teologie, byl v době prvního brožovaného vydání této knihy v r. 1996 profesorem náboženství a psychologických studií na Divinity School, University of Chicago. V jeho díle jej velmi ovlivnil katolický teolog David Tracy, který svůj přístup „kritické korelace" rozvinul na základě metodologického modelu svého učitele Bernarda Lonergana. Srov. KLEIN: Erkentniss und Methode, 52. Velmi příbuznou metodologii v oblasti spirituality, více však fenomenologicky orientovanou, také používá WAAIJMAN Kees: Spirituality. Forms, Foundations, Methods (= Studies in Spirituality Supplement Volume 8), Louven: Peeters, 2002.

[883] „Pojetí teologie, které jsem načrtnul, nemá být vnímáno jako nějaká podřazená specializace zvaná *praktická teologie*. Naopak, toto je můj navrhovaný model pro teologii jako takovou. Rád bych dosáhl přijetí toho, že křesťanská teologie má být viděna jako praktická skrz naskrz a ve svém vlastním jádře. Historická, systematická a praktická teologie (v úzkém slova smyslu) by měly být chápány jako podřazené specializace v rámci širší disciplíny nazvané *fundamentální praktická teologie.*" BROWNING: A Fundamental Practical Theology, 7.

[884] Srov. např. BROWNING: A Fundamental Practical Theology, 2, 10, 34–42.

[885] Toto zaměření na konkrétní komunity víry Browning v průběhu své knihy dokumentuje na jakýchsi třech „případových studiích" tří velmi odlišných kongregací a jejich prakticko-teologické reflexe. BROWNING: A Fundamental Practical Theology, 15–33, 110–136, 211–242, 243–277.

[886] Srov. BROWNING: A Fundamental Practical Theology, 7–8, 47–54 a další podrobný výklad knihy.

[887] Srov. BROWNING: A Fundamental Practical Theology, 72 – 74.

[888] LONERGAN Bernard J. F.: Method in Theology, London: Darton, Longman & Todd, 1971. Bernard J. F. Lonergan (1904 – 1984), kanadský jezuitský kněz, svoji *Method in Theology* vytvořil jako své poslední dílo. Srov. také např. GREGSON Vernon (ed.): The Desire of the Human Heart. An Introduction to the Theology of Bernard Lonergan, New York – Mahwah: The Paulist Press, 1988.

Lonerganovo pojetí „objektivity jakožto plodu autentické subjektivity“, k níž se lze blížit skrze „náboženskou, morální a intelektuální konverzi“,[889] přičemž „intelektuální konverzí“[890] zde Lonergan myslí to, že vnímáme, chápeme, reflektujeme a respektujeme základní strukturu a proces vědomí, myšlení a poznávání spočívající ve čtyřech na sebe navazujících rovinách zahrnujících čtyři odpovídající „imperativy“ (srov. také oddíl 4.1.1):[891]

- *experiencing* (zakoušení; empirická rovina; „Buď vnímavý!“);
- *understanding* (porozumění; intelektuální rovina; „Buď chápavý!“);
- *judging* (posouzení; racionální rovina; „Buď uvážlivý!);
- *deciding* (rozhodování; zodpovědnostní rovina; „Buď zodpovědný!“).

Tyto čtyři základní dimenze lidského – a tudíž i teologického – myšlení a rozhodování lze vystopovat tím či oním způsobem odražené ve všech zmíněných konceptech a zdá se, že je možné je chápat jako vědecké podložení zkušenosti vyrostlé z praxe přístupu „vidět – soudit – jednat“. Podobně i Lonerganův důraz na klíčovou roli obrácení (*conversion*)[892] v procesu teologické reflexe odpovídá původním důrazům na nezbytnost živé, komunitně sdílené víry, které obsahoval původní koncept Cardjenova „trojkroku“, avšak které se později z jeho akademických aplikací téměř vytratily.

Tento centrální důraz na křesťanskou konverzi jako nezbytný předpoklad teologické reflexe nás ovšem již nasměrovává ke druhému „dialektu“ církevní dialogické „mateřštiny“, kterým je dialekt „spiritualizující“.

3.5.2 Duchovní rozlišování

Druhým „dialektem“, kterým se v kontextu pastoračních rad dnes často projevuje „mateřský jazyk“ dialogu v církvi a který zároveň vede k prohloubení „emotivní“ roviny synodality, je dialekt, který lze nazvat „spiritualizující“ či „rozlišující“. Již dříve[893] jsme viděli, že v 80. letech se mnoho farních pastoračních rad i diecézních směrnic ve

---

[889] Lonergan při výkladu funkční specializace „*dialectics*“ ve svém klíčovém díle Method in Theology píše: „Nyní je tedy zřejmé, že ve světě zprostředkovaném skrze smysl a motivovaném skrze hodnoty, objektivita je prostě důsledkem autentické subjektivity, skutečné pozornosti, skutečné inteligence, skutečné uvážlivosti, skutečné zodpovědnosti (*objectivity is simply the consequence of authentic subjektivity, of genuine attention, genuine inteligence, genuine reasonablenes, genuine responsibility*).“ LONERGAN: Method in Theology, 265. Srov. také LONERGAN: Method in Theology, 265 a 292. K pojmům „intelektuální“, „morální“ a „náboženská“ konverze srov. LONERGAN: Method in Theology, 238–244.

[890] Srov. LONERGAN: Method in Theology, 238.

[891] Pro podrobný výklad tohoto jeho východiska srov. LONERGAN: Method in Theology, 4–25.

[892] Srov. LONERGAN: Method in Theology, 123–136. K pojmu „obrácení“ srov. také POSPÍŠIL: Hermeneutika mystéria, 19.

[893] Srov. oddíl 1.3.2, části „Národní organizace pro pastorační plánování a pro podporu farních rad„ a „Rozvoj nového typu „pastoračních“ rad„„ především pozn. č. 185 a 205 s příslušnými texty.

Spojených státech začalo inspirovat různými spirituálními tradicemi „rozlišování“,[894] především v jezuitských kruzích nově oživeným ignaciánským konceptem rozlišování duchů a komunitního rozlišování, a začalo jimi nahrazovat do té doby obvyklá pravidla převzatá z parlamentární sféry. Jak už bylo zmíněno, i v *Christifideles laici* se papež o diecézních pastoračních radách zmiňuje jako o důležité či dokonce primární formě „spolupráce, dialogu a rozlišování (lat. *discretio,* angl. *dicernment*)“ (ChL 25).

Podobné procesy znovuodkrývání spirituálního bohatství tradice „duchovního rozlišování“ od té doby probíhá jak v katolických, tak i v nekatolických křesťanských společenstvích.[895] I v našem situačním výzkumu se občas objevily hlasy, které svědčí o pokusech duchovní rozlišování používat jako jeden z možných přístupů k práci PRF.

Abychom měli k dispozici solidní teologicko-spirituální východiska pro pozdější návrhy praktické podpory rozvoje práce PRF v oblasti „emotivní“ roviny synodality (srov. např. přílohy P 21, P 22 a P 23), v následujících odstavcích se pokusíme ve světle biblických a historických pramenů prezentovat základní obrysy teologie duchovního rozlišování.

Biblické základy rozlišování duchů

Aniž bychom chtěli prezentovat kompletní přehled biblických základů[896] toho, co dnes nazýváme „duchovním rozlišováním“, naznačíme zde alespoň některé biblické základy toho, co lze v širokém slova smyslu považovat za „rozlišování“.[897]

Ve Starém zákoně[898] je rozlišování v širokém slova smyslu záležitostí naslouchání tichu jako Eliáš na Chorébu (srov. 1 Král 19,12), je do něj angažován zrak či „vhled do srdce“ jako Samuel při volbě Davida (srov. 1 Sam 16,6–7), je do něj zapojena i řeč jako v případě Áronovy služby Mojžíšovy (srov. Ex 4,15–16), rozeznává Boží přítomnost jako Jákob u Jaboku (srov. Gen 32,29) a rozpoznává dobro od zla jako v Šalamounově prosbě o „moudré a rozlišující srdce“ (1 Král 3,9–12).

---

[894] Srov. např. kapitolu „Discernment as a Method of Consultatinon“ in: RADEMACHER William J., MARLISS Rogers: The New Practical Guide for Parish Councils, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 1988, 50–52.

[895] Srov. především McKINNEY Mary Benet: Sharing Wisdom. A Process for Group Decision Making. A Guide to Being and Building Church, Allen, TX: Tabor Publishing, 1987; z nekatolické strany pak srov. např. MORRIS Danny E., OLSEN Charles M.: Discerning God’s Will Together. A Spiritual Practice for the Church, Bethesda, MD: The Alban Institute, 1997.

[896] Rozsáhlé biblické základy rozlišování podává např. WAAIJMAN Kees: Spirituality. Forms, Foundations, Methods (= Studies in Spirituality Supplement Volume 8), Louven: Peeters, 2002, 483–515; Part II, Chapter 4. Tyto základy Waaijman prezentuje čtyřech tematických okruzích: (1) motiv „dvou cest“ v Písmu, interpretace ve světle Písma, formace postoje moudrosti ve světle Písma, „být testován“ v Písmu.

[897] Pokud není uvedeno jinak, následující náčrt je založen na BUCKLEY Michael J.: Discernment of Spirits, in: Downey Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 274–281, 274–278.

[898] Srov. MORRIS: Discerning God’s Will Together, 25–26.

Již v pravděpodobně nejstarším kanonickém spise Nového zákona Pavel vyzývá k tomu, aby křesťanská obec byla na jedné straně otevřená prorockým projevům Ducha, na straně druhé však také vyzývá: „Vše zkoumejte“ (*panta dokimazete*; 1 Sol 5,21). K podobné opatrnosti vede i janovská literatura: „Zkoumejte duchy, zda jsou z Boha“ (*dokimazete ta pneumata*; 1 Jan 4,1). Nový zákon si je tak velmi dobře vědom celými dějinami pronikající síly onoho pra-pokušení, které se halí do zdánlivé podoby dobra (srov. Gen 3,13). Ve vztahu křesťanské komunity k Duchu svatému pak Pavel rozlišuje tři základní linie:

(1) nepřítomnost Ducha (kritéria této „nepřítomnosti“: „skutky těla“ či „skutky tmy“: Gal 5,19–21 a Řím 13,12);

(2) přítomnost Ducha (projevující se přilnutím k Božímu tajemství, které se zjevilo v Ježíši, který „je Pán“, „přišel v těle“ a volá v nás „Abba, Otče“: 1 Kor 12,3; 1 Jan 4,2–3; Řím 8,12–17; Gal 4,6);

(3) vedení Duchem („život v Duchu“ volá po „vedení Duchem“, které nás přetváří v „Boží děti“: Gal 5,16.18.25–26; Řím 8,14; známkami tohoto vedení jsou „plody Ducha“: Gal 5,22–23.26; Řím 14,17–18).

Také postupné „proměňování obnovou mysli“ (Řím 12,1), čili ono výše naznačené zrání od „skutků těla“ až k „životu v Duchu“, také podle Pavla vyžaduje schopnost „zkoumat“ (ř. *dokimazein*, dosl. „testovat“, „rozpoznat zkouškou“),[899] co je „vůle Boží, co je dobré, milé a dokonalé“ (Řím 12,2). Na druhé straně Pavel „rozlišení (či vykládání) duchů“ (obojí množné číslo, ř. *diakriseis pneumatón*; 1 Kor 12,10)[900] také vypočítává mezi k užitku darované charismatické „projevy Ducha“ (1 Kor 12,7).

Toto „testování“, „zkoumání“, „rozpoznávání“ či „rozlišování“ je tedy jak charismatickým darem (ve smyslu Duchem znovu a znovu darovanou vnitřní silou či podnětem k rozlišení konkrétních manifestací Ducha),[901] tak na základě obecné otevřenosti

---

[899] Výraz „*dokimazein*“ znamená v NZ řečtině doslova „prověřovat zkouškou“, „zkoumat“, „přijmout jakožto osvědčené“; srov. SCHUNACK G[…]: *dokimazó*, in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 1, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992, 825–829.

[900] Řecké slovo „*krinó*“ („soudit“, „posuzovat“), které je v základu slova „*diakrisis*“ („rozlišování, spor, výklad“; od „*diakrinó*“, „rozlišovat, rozhodovat, pochybovat, vykládat“), znamená také „oddělovat“ a v určitém typu řecké literatury se pak také používá pro „odpověď na orákulum“, „soud“; srov. GANSS George E.: Discretion, in: Downey Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 284–285; THURSTON Bonnie Bowman: The Early Church Finds Its Way. Discernment in the Acts of the Apostles, in: HungryHearts 4 (2002) 3–8, 3; a především RISI M[…]: *krinó* in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 2, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992, 787–794, a DAUTZENBERG G.: *diakrinó*, in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 2, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992, 731–738, který ovšem „diakriseis“ v 1 Kor 12,10 vykládá jako „interpretace“ či „vykládání duchů“, protože podle Dautzenberga v 1 Kor 12 – 14 (na rozdíl od pozdějších 1 Jan 4,1–6 či Did 11,7) chybí jakékoli učení o démonech.

[901] Pro vyjasnění biblických a dnešních pojmů „charisma“ – „charismatický“ srov. oddíl 0.

Duchu přijatou a rostoucí schopností každého z Ducha žijícího člověka (ř. *pneumatikos*; 1 Kor 2,12.15; srov. Řím 5,1–5), který pak „je schopen posoudit (*anakrinein*) všechno“ (1 Kor 2,15) a na základě božské lásky vedoucí k „poznání (*epignósis*) a veškeré vnímavosti (*pasé aisthésis*)“ také „rozpoznat, na čem záleží (*eis to dokimazein hymas ta diaféronta*“ (Flp 1,9–10; dosl. „rozpoznat rozdíly“).[902]

Norbert Baumert v exegeticko-spirituální studii k Řím 12,2–8 ukazuje,[903] že při pečlivé četbě řeckého textu není možné verše 6 – 8 chápat ve smyslu povzbuzení k tomu, aby lidé obdarovaní nějakými dary (ve smyslu trvalých schopností) je pak také používali. Tyto verše totiž neobsahují žádné vybídnutí či imperativ (ten je obsažen jen v Řím 12,2–3), ale jsou prostou výpovědí, konstatováním. Bohem způsobená „metamorfóza“ (srov. Řím 12,2, *metamorfousthe*), ke které jsme v prvním imperativu tohoto textu vyzváni, vede k experimentálnímu rozpoznání toho, co je dobré, a tím k rozlišování „Boží vůle“ (*theléma*, dosl. „to, co se líbí“). Bůh má tedy v tom „dobrém, milém a dokonalém“, co nám dává odkrývat jako svoji „vůli“, sám „zalíbení“. Druhý imperativ pak ty, kteří by se chtěli pokládat za důležité, vybízí ke střízlivosti (*sófrosyné*), k „nepřeceňování se“, a to podle „míry“ (měřítka či kritéria, *métron*) „spolehlivosti“ (pravosti, *pisteós*), kteréžto je pak (po vsuvce o obrazu těla a mnoha údů, kterou tvoří verše 4, 5, 6a) rozvíjeno ve verších 6b – 8. Tyto verše jsou pak vlastně seznamem dvojic, které vždy (1) vyjádří nějakou milost (ve smyslu *charis* jako principu či možnosti jednání), ke které je (2) přiřazeno nějaké „kritérium pravosti“ (ve smyslu *charisma* jako efektu či atmosféry jednání).[904]

Jak uvidíme dále,[905] právě na takovéto pochopení textu velmi dobře naváže ignaciánské pojetí rozlišování. Pavel zde sice mluví o kritériích, která se projeví až *po* konkrétním skutku nebo v průběhu již započaté činnosti (jde zde tedy o rozlišování při pohledu na minulost), zatímco Ignácovi jde o to, abychom rozpoznali vedení Duchem ještě *před* nějakým rozhodnutím či akcí (tedy rozlišování duchů vzhledem k zamýšlené budoucnosti). V podstatě jde ale stále o tentýž princip: umění rozlišovat, čím jsem byl či čím jsem nyní motivován, co mnou hýbalo nebo hýbe, a to na základě „ovoce“ (výsledků, důsledků; srov. Gal 5,22), které „uzraje“ v srdci nebo pak i ve skutečnosti. Pavlova kritéria

---

[902] Výraz „*ta diaferonta*“ (od „*diaferó*“, „odlišovat se“) označuje „to, co se podstatně odlišuje“, přeneseně tedy „to, na čem záleží“; srov. OBERLINNER L[…]: *diaferó* in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 1, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, [2]1992, 757–759, b) *ta diaferonta*, 759.

[903] Následující odstavce jsou založeny na jazykové analýze a exegezi Norberta Baumerta, BAUMERT: Norbert: Zur ‚Unterscheidung der Geister‘, Zeitschrift für katholische Theologie 2 (1989) 183–195, 185–189, která je podložena nejen odborným jazykovým rozborem, ale také patristickými a dalšími tradičními prameny (Jan Zlatoústý, Theodor z Mopsvestie, Jan Damašský, Erasmus, Estius, Bengel).

[904] Srov. BAUMERT Norbert: Zur ‚Unterscheidung der Geister‘, Zeitschrift für katholische Theologie 2 (1989) 183–195, 186.

[905] Pro argumenty v tomto odstavci srov. BAUMERT: Zur ‚Unterscheidung der Geister‘, 183–195, 109–195.

jsou pak v podstatě již konkrétnějším a „hmatatelnějším“ potvrzením zvolené cesty. Zároveň jsou zde také přítomny afektivní charakteristiky toho, co Ignác později nazve „duchovní útěchou“: útěcha, jednoduchost, horlivost, radostnost (srov. Řím 12,8; srov. také 2 Kor 1,3–7; 6,9n; 7,10–13; či „radost a pokoj v Duchu svatém“, Řím 14,7 nebo „ovoce Ducha“ v Gal 5,22).[906] Výše načrtnutá Pavlova nauka o konkrétním vedení Duchem se pak v praxi odráží také na mnoha místech ve Skutcích apoštolských.[907]

Rozlišování duchů v tradici církve

V dalších dějinách církve byly[908] tyto biblické podněty tvůrčím způsobem dále rozvíjeny především Origenem,[909] Paulínem Nolánským,[910] Benediktem z Nursie (sociální dimenze)[911] či Janem Kasiánem.[912] Kasián nerozpracovává nějakou konkrétní kriteriologii rozlišování, avšak vede své posluchače k duchovnímu učednictví v kontextu života sdíleného v mnišské komunitě a doprovázeného duchovním vůdcem. Konkrétní způsoby rozlišování se pak člověk učí skrze trvalé sebeodhalování v důvěře k duchovnímu průvodci a v poslušnosti k představenému.

V 6. století pak na Kasiána navazuje Jan Klimak (ca. 575–649), který ve 26. kapitole svého díla Žebřík do ráje načrtává různé způsoby rozlišování v závislosti na zralosti rozlišujícího: „začátečníkům“ zde připisuje rozlišování ve smyslu pravého poznání sebe samotných, „středně pokročilým“ rozlišování ve smyslu odlišení toho, co je skutečně dobré,

---

[906] Srov. IGNÁC Z LOYOLY: Duchovní cvičení, Řím – Praha: Křesťanská akademie Řím, 1990, č. 316.

[907] Srov. BUCKLEY: Discernment of Spirits, 277, a THURSTON: The Early Church Finds Its Way, 4–7.

[908] Základní informace z této historické části jsou, pokud není uvedeno jinak, čerpány z BUCKLEY Michael J.: Discernment of Spirits, in: Downey Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 274–281, 278–279.

[909] Srov. SUDBRACK Josef: Unterscheidung der Geister, in: Schütz Christian (ed.): Praktisches Lexikon der Spiritualität, Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1988, 1328–1330, 1328; GRAFF Ann O'Hara: Vision of Reality. Discernment and Decision Making in Contemporary Roman Catholic Ecclesiology, PhD. Thesis submitted to the University of Chicago Divinity School, 1983, 19.

[910] Ten napsal v jednom ze svých dopisů: „Kéž visíme na ústech každému věřícímu, neboť z každého věřícího vane Duch svatý“ („De omnium fidelium ore pendeamus, quia in omnem fidelem Spiritus Dei spirat“); Paulín Noánský: Epist. 23, 36 Sulpiciu Severovi: CSEL 29, 193. Citováno podle Jan Pavel II.: Novo millennio ineunte. Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr Jubilejního roku 2000, Praha: ČBK, 2001, 36, pozn. 31.

[911] Benedikt ve své Řeholi povzbuzuje opaty, aby se radil se všemi členy komunity, protože „Pán často mladšímu zjeví to, co je lepší“ („Ideo autem omens ad consilium vocari diximus, quia saepe iuniori Dominus revmat Quit melius est.“); Benedikt z Nursie: Řehole III,3. Citováno podle Jan Pavel II.: Novo millennio ineunte. Apoštolský list papeže Jana Pavla II. na závěr Jubilejního roku 2000, Praha: ČBK, 2001, 36, pozn. 30.

[912] Ten ve svých konferencích rozvíjí způsoby, jak s „moudrým rozlišením” (*sagaci discretione*) analyzovat myšlenky, které povstávají v lidském srdci, a rozpoznat jejich zdroj. Kasián v této souvislosti cituje apokryfní Ježíšův výrok: „Staňte se zkušenými (ř. *dokimoi*, lat. *probabiles*) penězoměnci.” Srov. WAAIJMAN: Spirituality, 485, který pak na čtverém významu tohoto výroku staví celý svůj systematický výklad rozlišování.

od toho, co pochází z přirozenosti a co je proti přirozenosti, „dokonalým“ pak připisuje schopnost rozlišovat ve světle božského osvícení, které může ozářit i temnotu v druhých.[913]

Později se pak rozlišování chápalo buď jako akt moudrosti (*prudentia*; tak např. Tomáš Akvinský, 1225–1274),[914] nebo používaná kritéria rozlišování zaměřila především na posuzování démonické posedlosti. Jen několik málo autorů, jako např. Bernard z Clairvaux (ca. 1090–1153) a Johannes Tauler (ca. 1300–1361), si zachovalo původní jemnost, kterou nacházíme v patristice.[915]

Jedním z těch, kteří pak později učení o rozlišování v celé jeho plnosti znovu v církvi oživili, byl Ignác z Loyoly (1491–1556), kterému pro význam tohoto jeho učení musíme dále věnovat samostatný oddíl. Rozměr lidské touhy v nauce o rozlišování různých duchovních stavů pak po Bernardu z Clairvaux rozpracovali především Terezie z Avily (1515 – 1582) a Jan od Kříže (1542 – 1591). Otcové reformace pak přišli z důrazem na principy prvotnosti milosti a centrálnosti Písma. Podstatně k praxi rozlišování v 17. a 18. století přispěli kvakeři, kteří vyhledávali vedení Duchem hlubokým naslouchánímv tichu uprostřed shromážděné komunity a rozvinuli praxi konsenzu, službu „*clearness commitee*“ (malá skupina, která skrze proces rozlišování jednotlivcům pomáhá vyjasnit jejich osobní otázky, tím, že jim pomáhá rozlišit jejich vnitřní hlasy a vedení, aniž by jim přímo radila),[916] praxi zápisu ze setkání a zvyk všímání si nesouhlasných hlasů.[917]

Protože ve spirituální tradici rozlišování zaujímá nauka Ignáce z Loyoly o pravidlech rozlišování centrální místo a navazuje na ni i mnoho dnešních konceptů „duchovního rozlišování“ v pastoraci, představíme ji nyní trochu podrobněji.

Rozlišování a volba podle Ignáce z Loyoly

Jak jsme již poznamenali výše, klasikem v nauce o rozlišování, která je jakýmsi hutným (ovšem primárně z osobní zkušenosti vyplývajícím)[918] shrnutím dosavadních konceptů

---

[913] Srov. také MORRIS: Discerning God’s Will Together, 30–31.

[914] Srov. WAAIJMAN: Spirituality, 484 a 505.

[915] Srov. SUDBRACK Josef: Unterscheidung der Geister, in: Schütz Christian (ed.): Praktisches Lexikon der Spiritualität, Freiburg – Basel – Wien: Herder, 1988, 1328–1330, 1329. Z dalších autorů za zmínku stojí alespoň Denis Kartuzián se svým dílem *De discretione et examinatione spirituum* (ca. 1445–1450), nověji pak Jan kardinál Bona s dílem *De discretione spirituum liber unus* (1671), Jan Baptista Scaramelli a jeho *Discernimento degli spiriti* (1753), či *Philokalia* (1782) shrnující mnohé z důležitých textů tradice rozlišování ze 4. – 15. stol.; srov. BUCKLEY: Discernment of Spirits, 280.

[916] Srov. HOFFMAN Jan: Clearness Committees and Their Use in Personal Discernment, FGC Friends General Conference, http://www.fgcquaker.org/library/fosteringmeetings/0208.html, (9.3.2009); RENDLE Gil, MANN Alice: Holy Conversations. Strategic Planning as a Spiritual Practice for Congregations, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2003, 147.

[917] Srov. MORRIS: Discerning God’s Will Together, 33–37.

[918] Srov. např. GANSS George E. (ed.): Ignatius of Loyola. Spiritual Exercises and Selected Writings, (The Classics of Western Spirituality), Mahwah, NJ: Paulist Press, 1991, 423, pozn. 129; podobně i IVENS Michael: Understanding the Spiritual Exercises. Text and Commentary. A Handbook for Retreat Directors, Leominster: Gracewing, 1998, 205.

vyskytujících se v tradici spirituality, se stal Ignác z Loyoly (1491–1556). A protože se svými spisy stal také inspirátorem mnoha dnešních konceptů „duchovního rozlišování“, je třeba jeho dílu věnovat patřičnou pozornost.

Na základě širokého výzkumu ignaciánské spirituality[919] je možné vycházet z toho, že základní podněty ke svým později sepsaným Duchovním cvičením a jejich Pravidlům rozlišování duchu získal Ignác již během své rekonvalescence ve své rodné Loyole (po zranění nohy, které prodělal v roce 1521 při obléhání Pamplony), při které prožil své životní obrácení k hlubokému duchovnímu životu.[920] V Konstitucích Tovaryšstva Ježíšova,[921] které v souvislosti se založením Tovaryšstva Ignác sepsal (1546), jsou pak pro naše téma důležitá další kritéria pro rozlišování, tentokrát zaměřená na různé pastorační činnosti.[922]

Pokud Ignác mluví o rozlišování „duchů“, má na mysli v podstatě všechny faktory, které do tohoto pojmu byly zahrnuty předchozí tradicí: dobré a zlé duchy, osobní i mimopřirozené vlivy, myšlenky, představivost či nejrůznější emocionální stavy[923] (tj. „rozličná hnutí, která vznikají v duši“; DC 313),[924] i když pak výslovně mluví jen o (dobrých či zlých) duchách či andělech, kteří tyto přirozené dimenze mohou samozřejmě využívat ke svým účelům.[925] Je také důležité, že svá pravidla rozděluje na dvě série, přičemž první z nich (DC 313–327) doporučuje pro použití během „prvního týdne“ (tato pravidla jsou tedy určená

---

[919] Informace pro tento odstavec čerpáme především z GANSS: Ignatius of Loyola. Spiritual Exercises and Selected Writings, 26–27, 33 a 36.

[920] Jak se dočteme i v jeho vlastním životopise z r. 1553, protože zde nebyly k dispozici rytířské romány, které normálně četl, začetl se do Kristova života a do životopisů svatých (*Vita Christi* od Ludolfa Saského a *Legenda aurea* od Jakuba de Voragine) a při tom si začal dělat poznámky. Zároveň se ale také oddával dennímu snění o „světských věcech, na které myslíval dřív“, především o „jedné krásné dámě“ a o tom, co velkého by pro ni vykonat. Přičemž si všiml, že tyto představy v něm sice vyvolaly „velké potěšení“, ale když jej pak unavily, zjistil, že je „vyprahlý a nespokojený“, a že četba o životě svatých (a s ní spojené představy o pouti do Jeruzaléma a asketických činech) měla opačné účinky: „pociťoval útěchu“ a i potom „zůstával spokojený a veselý“. Takto tedy Ignác, podle vlastních slov, „začal rozeznávat různé duchy, kteří ho ovlivňovali; totiž ducha ďáblova a ducha Božího“. IGNÁC Z LOYOLY: Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly, in: IGNÁC Z LOYOLY: Souborné dílo. Duchovní cvičení – Vlastní životopis – Duchovní deník, Olomouc: Refugium, 2005, 111–322, č. 5–8.

[921] Srov. IGNATIUS VON LOYOLA: Aus der Satzungen der Gesellschaft Jesu. Kriterien für die Auswahl apostolischer Arbeiten, in: IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen und erläuternde Texte, Leipzig: St. Benno Verlag, 1978, 309–315.

[922] Srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 277–278.

[923] Srov. BUCKLEY Michael J.: Discernment of Spirits, in: Downey Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 274–281, 279; BAUMERT Norbert: Unterscheide die Geister. Hilfen zu geistlichen Unterscheidung nach Ignatius v. Loyola, in: BAUMERT Norbert: Dem Geist Jesu folgen, Münsterschwarzach: Vier-Türme-Verlag, 1988, 45–94, 51; IVENS Michael: Understanding the Spiritual Exercises. Text and Commentary. A Handbook for Retreat Directors, Leominster: Gracewing, 1998, 211.

[924] Ignác sám v úvodu k první sérii pravidel, určené pro první týden nemluví o „rozlišování duchů“ (takto byla tato část cvičení nazvána až pozdějším redaktorem a přímo u Ignáce to najdeme až v úvodu ke druhé sérii, DC 328: „Pravidla pro přesnější rozlišování duchů“), ale tuto první sérii Ignác nadepisuje: „Pravidla, aby se nějak vycítila a poznávala rozličná hnutí, která vznikají v duši: dobrá, aby se přijímala, a špatná, aby se odmítala“ (DC 313). K problematice autentičnosti různých nadpisů srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 423, pozn. 129.

[925] Srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 424, pozn. 132.

pro lidi, jejichž zkušenost odpovídá zkušenosti prvního týdne, tj. zkušenosti poznání vlastního hříchu a zřeknutí se jej, v podstatě zkušenosti probíhajícího obrácení), druhou z nich (DC 328–336) pak pro použití během „druhého týdne“ cvičení (tato jemnější pravidla tedy již u člověka obrácení předpokládají a počítají s jeho jasným růstem na cestě s Kristem).[926] Pro naše účely zde není třeba prezentovat vlastní jednotlivá pravidla, avšak je dobré si všimnout právě této Ignácovy citlivosti v přizpůsobení těchto pravidel duchovnímu stavu těch, kteří je používají.

Základním předpokladem všech těchto pravidel je pak schopnost nahlédnout své celkové životní směřování (k Bohu či od Boha) a v jeho světle vnímat své vlastní vnitřní stavy: rozlišit (tj. nejprve „vnímat“ či „vycítit“, pak „porozumět“),[927] zda jsou charakterizované „duchovní útěchou“ (*consolatio spirituale*, DC 316)[928] či „duchovní neútěchou“ (*desolatio spirituale*, DC 317).[929] Podle Ignáce „nepřítel“ či „zlý anděl“ může poskytovat i falešný pocit štěstí, radosti či útěchy, a to především u těch, kteří „jdou z jednoho smrtelného hříchu do druhého“ (DC 314) či kteří „postupují od špatného k horšímu“ (DC 335). Ti však, kteří se „usilovně očišťují od svých hříchů a postupují ve službě Bohu“ (DC 315) či „postupují od dobrého k lepšímu“ (DC 334), mohou právě na zkušenosti útěchy poznat, že jsou vedeni „dobrým duchem“ či „dobrým andělem“.[930]

Všechno toto rozlišování a všechna tato pravidla mají v rámci Ignácových duchovních cvičení sloužit k tomu, aby člověk na jejich základě a s jejich pomocí mohl učinit dobrou „volbu“ (DC 169) svého životního stavu (DC 135), nějakého kroku k jeho „reformě“ (DC 189) či jiného důležitého kroku na své životní cestě. K doprovázení takovéhoto rozhodování mají sloužit podněty „k vykonání volby“ (DC 169 – 188), které Ignác uvádí na závěr druhého týdne. Jestliže tedy pravidla rozlišování duchů mají sloužit k rozpoznání, pod jakým vlivem se právě nacházím, podněty k vykonání volby poskytují

---

[926] Tradiční terminologií lze první sérii pravidel přiřadit k cestě „očistné“ (*purgativa*), druhou pak k cestě „osvětné“ (*illuminativa*) a „sjednocující“ (*unitiva*); srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 426, pozn. 141. Srov. také IVENS: Understanding the Spiritual Exercises, 226, který zde mluví o druhé sérii pravidel jako o vhodné pro lidi na „osvětné cestě“.

[927] George E. Ganss upozorňuje na tuto dvojici v originálním Ignácově nadpise pravidel (DC 313) a zdůrazňuje tuto posloupnost založenou na Ignácově vlastní zkušenosti (srov. Poutník č. 7–8); srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 424, pozn. 130.

[928] George E. Ganss připomíná, že Ignác, kdykoli v DC používá slovo „útěcha“, myslí tím „duchovní útěcha“, a upozorňuje na to, že v praxi se často příliš rychle za „útěchu“ považují jakékoli pozitivní pocity radosti, spokojenosti či klidu, které jsou samy o sobě ne-duchovní útěchou. Srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 425–426, pozn. 136. Stejným směrem vede svůj výklad i IVENS: Understanding, 206.

[929] Zde o „(duchovní) neútěše“ platí totéž, co bylo v předchozí poznámce řečeno k „(duchovní) útěše“, přičemž „duchovní“ je třeba v tomto případě chápat jako „anti-duchovní“. Srov. GANSS: Ignatius of Loyola., 426, pozn. 138.

[930] Srov. také BAUMERT: Unterscheide die Geister, 45–94, 51–52; český překlad podle BAUMERT, Norbert: Rozlišuj duchy. Pomoc k duchovnímu rozlišování podle Ignáce z Loyoly, Praha: Pastorační středisko, 1995, 9.

pomoc těm, kteří se aktivně ptají, jaká je pro ně Boží vůle, jakou cestu mají zvolit či pro co se v té či oné oblasti mají rozhodnout, aby to bylo v souladu s Božím voláním.[931]

Ignaciánské komunitní rozlišování a Konstituce

Zatímco v době své konverze a v letech po ní Ignác dělal většinu svých rozhodnutí sám, když se k němu začali přidávat první souputníci, někdy se jimi „nechal přesvědčit".[932] V různých klíčových okamžicích v procesu vzniku Tovaryšstva se pak Ignác se svými druhy radil o některých důležitých rozhodnutích, přičemž Ignácova pravidla k vykonání dobré volby a pravidla rozlišování byla aplikována na tento kontext komunitního rozlišování,[933] které mělo většinou takovouto základní dynamiku: ujasnění dané otázky, utvrzení se ve společném cíli – službě Kristu, společná modlitba, tichá individuální reflexe, výměna zkušeností z reflexe ve skupinovém dialogu, naslouchání Duchu skrze ostatní, dosažení jednomyslnosti či přijetí rozhodnutí většiny pod podmínkou souhlasu všech.[934]

Nejznámější z těchto společných porad se díky spisku jednoho z Ignácových druhů, Ignácem nazvaného *Společné porady prvních otců*,[935] stalo jejich společné rozlišování, které se konalo v březnu až červenci 1539 v Římě.[936] Zde byly řešeny především dvě otázky: (1) zda mají vytvořit nějakou formu sdružení a (2) zda mají mezi sebou vybrat jednoho, vůči kterému by skládali slib poslušnosti. První z těchto otázek byla zodpovězena (kladně) pomocí procesu podobného oné výše naznačené dynamice, zakládajícího se víceméně na komunitně moderované a sdílené „druhé době" volby (srov. DC 176). Protože ve druhé otázce pak tímto způsobem nemohli dosáhnout společného výsledku (srov. DC 178), použili pro její řešení proces vycházející především ze „třetí doby" (srov. DC 177nn).[937] Poté se

---

[931] Srov. k tomu předchozí poznámku; podobně i BAUMERT: Unterscheide die Geister, 88; česky BAUMERT: Rozlišuj duchy, 40.

[932] Srov. HOLDCROFT David: The Early Companions and Leadership Decisions, Loyola Institute – A centre for formation & leadership, http://www.loyola.org.au/images/uploads/documents/the_early_companions_and_leadership_decisions.pdf, (10. 3. 2009), č. 1 a 2.

[933] Srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 44.

[934] Srov. např. FUTRELL John C.: Communal Discernment. Reflections on Experience, in: Studies in the Spirituality of Jesuits 4/5 (1972) 165.

[935] Tento spisek byl nazván *Deliberatio primorum Patrum*; srov. Beratung der ersten Gefährten, in: IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen, 317–326; editor Peter Knauer v úvodu k tomuto spisku píše, že jeho autorem je pravděpodobně Peter Faber nebo Jean Codure, avšak vlastní titulek k němu prý napsal sám Ignác. Srov. také TONER Jules J.: The Deliberation that Started the Jesuits. A Commentary on the Deliberatio primorum Patrum. Newly Translated with a Historical Introduction, in: Studies in the Spirituality of Jesuits 6/4 (1974).

[936] Srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 44.

[937] Srov. IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen und, 321–326; srov. také HOLDCROFT David: The Early Companions and Leadership Decisions, Loyola Institute – A centre for formation & leadership, http://www.loyola.org.au/images/uploads/documents/the_early_companions_and_leadership_decisions.pdf, (10. 3. 2009), č. 5. Toto základní schéma se pak s většími či menším úpravami promítá do většiny dnešních pojednání o komunitní rozlišování. Srov. např. AUGUSTYN Józef: Jak hledat a nalézat Boží

stejným způsobem věnovali i dalším otázkám a strávili takovýmto rozvažováním téměř tři měsíce. Celý spisek je pak zakončen svědectvím o „potvrzení“[938] celého procesu rozlišování:

> „O tomto dni bylo vše pokojně a ve svorné harmonii duchů ukončeno a uzavřeno, což se ovšem, dříve než jsme tyto určité věci rozhodnuli, neobešlo bez předchozích dlouhých nočních bdění, modliteb a námahy ducha i těla.“[939]

Nakonec je třeba ještě znovu připomenout význam Konstitucí Tovaryšstva Ježíšova pro společné rozlišování, které pak díky těmto konstitucím mohlo ovlivnit dlouhodobý pastorační a organizační rozvoj Tovaryšstva. Jestliže se totiž Duchovní cvičení zaměřují především na individuální rozlišování, pak v Konstitucích najdeme tutéž intenci a tytéž principy aplikované na sociální, pastorační, komunitní a organizační rovinu a mohou tak být nazvány pastoračním „manuálem rozlišování“.[940] Všechno toto rozhodování ovšem opět není jen racionalistické, ale zasazené do modlitby a do otevřenosti „pomazání Ducha“:

> „Toto může představený učinit, podle toho, jak je mu darováno skrze pomazání Ducha svatého nebo jak mu to skrze svoji božskou Velebnost vnukne.“[941]

Závěrečná teologicko-spirituální reflexe rozlišování

Na závěr této části věnované duchovnímu rozlišování jako jednomu z možných „dialektů“ dialogického „jazyka“ práce pastoračních rad farností vedoucího k prohloubení „emotivní“ roviny synodality se pokusíme shrnout některé klíčové poznatky, ke kterým nás tato reflexe dovedla, abychom je pak mohli zasadit do širší perspektivy.[942]

- Dnešní koncept „duchovního rozlišování“ (pojmově zahrnující jak „rozlišování duchů“, tak „rozlišování Boží vůle“, a to především ve smyslu funkce „moudrosti Ducha“, ale i jako charismatický „dar Ducha“) čerpá svoji inspiraci jak z biblického poselství, tak především z tradice různých spiritualit, především pak spirituality ignaciánské.
- Za součást takto široce chápaného „duchovního rozlišování“ se dnes většinou považují čtyři základní okruhy tázání se:

---

vůli, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 99–100. Podobně i RUPNIK Marko Ivan: O duchovním rozlišování. Cesta ke zralosti, Olomouc: Velehrad, 2002, 92–97.

938 Futrell k tomu poznamenává: „Potvrzení komunitního rozhodnutí učiněného skrze proces komunitního rozlišování bude zakoušeno všemi zúčastněnými společně; ‚*todos contentos*, jak to vyjadřuje Ignác. Tato sdílená zkušenost hluboké spokojenosti v Pánu svědčí o tom, že členové komunity společně našli Boha, a proto také našli jeho konkrétní slovo k nim jakožto komunitě zde a nyní. Potvrzení je jednomyslná zkušenost svědectví Ducha svatého.“ FUTRELL: Communal Discernment,164.

939 IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen, 326.

940 Srov. GANSS: Ignatius of Loyola, 277–278.

941 IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen, 315.

942 Pro hlubší teologickou reflexi dynamiky duchovního rozlišování lze doporučit klasickou studii RAHNER Karl: Logika existenciálního poznání u Ignáce z Loyoly, in: RAHNER Karl: Dynamický prvek v církvi, Olomouc: Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2007, 104–174, jejíž prezentace však již přesahuje možnosti této dizertace.

1. Komu patřím a kam jdu? („východisko a základ" v základním rozhodnutí)
2. Pod jakým vlivem právě stojím? („pravidla rozlišování duchů")
3. Co mám konkrétně dělat? („pravidla pro správnou volbu")
4. Co máme dělat společně? („proces společného rozlišování a rozhodování")

- Duchovní rozlišování vychází z předpokladu, že Bůh je přítomný a aktivně činný v našem všednodenním životě a spolupracuje s námi, abychom mohli žít způsobem, který odpovídá jeho lásce. V největší hloubce naší bytosti je pak naše touha totožná s touhou Boží a plnění Boží vůle nám tak přinese největší naplnění a radost. Avšak na cestě k této hloubce je rozpoznávání Boží touhy obtížné a předpokládá následování Krista uprostřed komunity Kristových učedníků.
- Při rozlišování či hledání Boží vůle se tedy musí naplno setkat dva základní prvky: Boží působení a lidské úsilí. Při upozadění či dokonce vyloučení jednoho či druhého z nich, upadáme do dvou extrémů:[943]
  - Jeden extrém (mající blízko k *iluminismu*) tvoří křesťané, kteří se domnívají, že „jejich ‚nereflektované zakoušení' Boží vůle je už skutečnou Boží vůlí". Proto také nemají potřebu rozlišovat, odkud pramení a kam směřují jejich subjektivní pocity, ale pouze je chtějí uskutečňovat.
  - Druhý extrém (mající blízko k *pelagianismu*) tvoří křesťané, kteří se odvolávají výlučně na pouze lidské činnosti a ztotožňují je s Boží vůlí („Bůh chce vždy, co chce člověk"). Tito lidé sami plánují, sami se rozhodují a pak „nabídnou svou vůli Bohu", aby jí „požehnal a přijal ji za vlastní".
- Jak v Písmu, tak v tradici spirituality, je koncept duchovního rozlišování či rozlišování duchů integrální součástí osobně-ekleziální cesty člověka putujícího „v Duchu svatém", aby byl postupně přetvářen „v Krista" na cestě spolu s druhými (*syn-ódos*) do „království Boha Otce". Konkrétní přístupy se velmi pružně přizpůsobují konkrétní fázi cesty, ve které se člověk právě nachází.
- Proto se na základě ignaciánského učení o rozlišování často mluví o dvou fázích odpovídajícími dvěma různým cílům a odrážejícími se ve dvou různých praktických přístupech. Marko Ivan Rupnik to vyjadřuje takto:
  - První fáze rozlišování (rozlišování v obrácení, odpovídající dynamice prvního týdne Ignácových duchovních cvičení) má za cíl přijetí spásy tím, že se rozpomínáme na „Tvář milosrdného Boha, jenž se ve velikonoční události svého Syna vrhá do

[943] Srov. AUGUSTYN Józef: Jak hledat a nalézat Boží vůli, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 14–18. Srov. také RAHNER Karl: Logika existenciálního poznání u Ignáce z Loyoly, in: RAHNER Karl: Dynamický prvek v církvi, Olomouc: Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2007, 104–174, 119.

náruče kajícího hříšníka“, a tak si do srdce vtiskujeme „chuť, vůni, světlo a pravdu Ježíše Krista“.[944]

- Druhá fáze rozlišování (rozlišování v následování, odpovídající dynamice druhého týdne Ignácových duchovních cvičení) má za cíl život v každodenním následování Krista, takže můžeme „obléci Krista, mít Jeho city, uvažovat s Ním a toužit po tom, po čem touží On“, přičemž docházíme „k mentalitě Kristových Velikonoc“ a učíme se tak „rozpoznávat to, co je Kristovo a co se přetvařuje“.[945]

- Především z pravidel pro onu druhou fázi pak vycházejí různé rady, jak v různých situacích a za různých vnějších či vnitřních okolností vykonat dobré rozhodnutí („volbu“). Specifickou modifikací těchto rad či postupů jsou pak různé metody komunitního rozlišování zaměřené jak na pomoc jednotlivci (duchovní doprovázení uprostřed společenství), tak na rozlišení dalších kroků společné cesty či společné služby celého společenství či dokonce organizačních principů velké komunity. Rozlišování tak vede od rozlišování různých pohnutek „afektivní“ lásky k rozvoji lásky „efektivní“ a může tak ukazovat i na propojení mezi „emotivní“ a „efektivní“ rovinou synodality.
- Komunitní rozlišování dnes často navazuje i na různé novější zkušenosti s doprovázením procesů společného rozhodování, komunitního dialogu či prohlubováním konsenzu, avšak uvnitř těchto přístupů vytváří prostor nejen pro tvůrčí naslouchání sobě navzájem (konzultace a dialog) či pro naslouchání komunitě věřících přes hranice věků (teologická reflexe), ale také pro naslouchání Božímu hlasu (vedení Ducha) pro komunitu jako živý organizmus teď a tady.
- Pro komunitní rozlišování, které nejen že poskytuje zdravý prostor pro rozvoj rozlišování osobního, ale také vytváří prostor pro rozlišování společného poslání a konkrétních pastoračních kroků při jeho plnění, pak podle Rupnika platí:
  - Komunitní rozlišování není pouhým součtem osobních rozlišování členů komunity, ale jde zde o to, že „komunita sama sebe rozpozná jako živý organismus, kde osoby, jež ji tvoří, vytvářejí společenství srdcí tak, že Duch svatý se může a oni jej přijmou jako společenství osob sjednocených v úmyslu“. Proto se také komunitní rozlišování „dovolává lásky, v níž žije komunita. Láska je poznávací princip. Pokud

[944] RUPNIK Marko Ivan: O duchovním rozlišování. Cesta ke zralosti, Olomouc: Velehrad, 2002, 98–99; srov. RUPNIK Marko Ivan: O duchovním otcovství a rozlišování, Olomouc: Velehrad, 2001, kde se autor touto „první fází“ rozlišování zabývá podrobně.

[945] RUPNIK: O duchovním rozlišování, 99.

komunita skutečně žije v lásce a nejen o ní uvažuje, nachází se v privilegovaném stavu vzhledem k poznání duchovních skutečností a vzhledem k tvořivosti“.[946]

- Komunitní rozlišování předpokládá, že členové komunity jsou „všichni ve stavu duchovního života charakterizovaného radikálním následováním Krista“, mají „jistou církevní zralost“ a „teologické vědomí církve“, jsou připraveni „vstoupit do modlitby za osvobození od vlastních pohledů“ a jsou dostatečně zralí, aby byli schopni „mluvit s odstupem, pokojně, stručně a výstižně“, „naslouchat až do konce“, dodržovat pravidla a nechat se doprovázet zkušeným facilitátorem.[947]

Praktikováno v tomto duchu, je komunitní rozlišování jistě velmi důležitým nástrojem k rozvoji nejen „emotivní“ roviny synodality, ale také ke zdravé, Duchem proniknuté praxi na rovině „efektivní“ i „strukturní“.

Na závěr dejme ještě jednou slovo Marko I. Rupnikovi, který hutným způsobem shrnuje teologický (velikonoční, pneumatologický a trojiční) i spirituální (tj. pronikající osobní život člověka) kontext rozlišování a připomíná tak, že rozlišování v posledku nelze redukovat jen na nějakou z těchto kontextů vytrženou pastorační pomůcku:

> „Rozlišování je tedy umění, jež udržuje […] velikonoční postoj, jenž je prostředním setkání mezi člověkem a Bohem, jenž je zjevením Boha, ale také člověka. Bůh je láska a láska se uskutečňuje velikonočním způsobem. Člověk je obrazem Boha a realizuje se způsobem Syna, v němž je stvořen a zachráněn. A je to pouze Duch svatý, kdo z nás činí děti, a jenž nás inspiruje myšlenkami Syna tak, abychom získali synovskou mentalitu.“[948]

3.5.3 Souhrn: Teologizující a spiritualizující podněty pro rozvoj synodality

Tato poslední část třetí kapitoly nabídla prezentaci východisek dvou důležitých praktických konceptů: teologické reflexe v pastoraci a duchovního rozlišování. Ačkoli oba tyto přístupy mají svůj neodmyslitelný individuální rozměr, oba jsou také přirozeně zasazeny do komuniálního prostoru pastorace a spirituality, k jehož prohloubení a upevnění oba podstatným způsobem přispívají.

Jestliže teologická reflexe v pastoraci vyrůstá spíše z praxe malých angažovaných skupin křesťanů, ale také slouží k osobní proměně života, duchovní rozlišování má své kořeny spíše v individuální spiritualitě ignaciánských duchovních cvičení, avšak víc a více

[946] RUPNIK: O duchovním rozlišování, 2002, 92.
[947] RUPNIK: O duchovním rozlišování, 2002, 93–94.
[948] RUPNIK: O duchovním rozlišování, 99–100.

nalézá také své místo v životě a spiritualitě nejen jezuitských řeholních komunit, ale v širokém spektru společenství a pastoračních týmů.

Protože jsme navíc mohli ukázat solidní biblická, tradiční i teologická východiska těchto přístupů, lze se domnívat, že bude oprávněné, abychom je později neopominuli při hledání konkrétních opor pro rozvinutí strategie dalšího rozvoje realizace synodality v PRF.

3.6 SHRNUTÍ: TEOLOGICKÁ VÝCHODISKA PRO DALŠÍ REFLEXI

Účelem třetí kapitoly této dizertace bylo představit základy, východiska a různé roviny synodality z pohledu teologických disciplín a naznačit možné směry dialogu mezi teologií a současnou situací pastoračních rad, aby (po představení relevantních organizačních pramenů ve čtvrté kapitole) tak byla připravena půda pro tvůrčí syntézu zachycenu v kapitole páté:

- *Fundamentálně* je třeba za teologický základ a „mateřské“ prostředí pro chápání synodality církve a farnosti a pro práci PRF považovat trojičně založenou communio-ekleziologii (církev jako „svátost communia Trojjediného“), která respektuje ko-esencialitu jak charismatické, tak ‚hierarchické‘ dimenze církve, která je konstituována „synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň“ (*communio hierarchica*), a to na všech stupních své organizační struktury, specificky na rovině života a služby farnosti. Synodalita, hierarchie a demokratizující prvky, pokud jsou správně pochopeny, nemusí stát ve vzájemném protikladu, ale mohou se vzájemně doplňovat a podněcovat. Základními rovinami takto chápané synodality (spoluurčujícími i odpovídající diferencované chápání farnosti) jsou pak rovina (a) „strukturní“, (b) „efektivní“ a (c) „emotivní“.
- *Na „strukturní“ rovině synodality* je pak možné církev, farnost a analogicky i PRF chápat jako organicky strukturované společenství učedníků a učednic, kde různí jeho členové zastávají různé role a úkoly, z nichž některé jsou spojené se svátostí svěcení (*repraesentatio Christi capitis et unitatis ecclesiae*), jiné vyplývají ze „všeobecného kněžství všech věřících“ zakládajícího zásadní rovnost všech křesťanů. Tato teologie služeb v církvi je nabídnuta jako důležité teologické východisko pro pochopení této roviny synodality.
- *Na „efektivní“ rovině synodality* jsou pak konzultativní procesy v církvi, ve farnosti i v samotné PRF realizované skrze dialogické struktury, jež nejsou v protikladu s hierarchickým uspořádáním církve, ale naopak toto uspořádání umožňují. Tyto dialogické struktury v praxi poskytují prostor především pro „teologizující“ dialekt, který skrze různé praktické nástroje teologické reflexe inspirované metodologií prak-

tické teologie a tuto metodologii zpět inspirující umožňuje rozvoj efektivních dialogických procesů.

- *Na „emotivní“ rovině synodality* pak církev, farnost a potažmo i PRF vychází teologického konceptu společného smyslu pro víru celého Božího lidu čerpajícího z hloubky osobní i komunitární spirituality. Tato rovina synodality je v praxi prohlubována především skrze různé nástroje „spiritualizujícího“ dialektu duchovního rozlišování inspirovaného různými spirituálními tradicemi, především ignaciánským rozlišováním duchů.

Abychom mohli naši prakticko-teologickou reflexi práce PRF založit interdisciplinárně, dříve než se ve světle výše prezentovaných teologických a spirituálních pramenů pokusíme o tvůrčí reflexi situace našich PRF v české církevní provincii, v následující kapitole ještě stručně představíme některé relevantní prameny z oblasti společenských věd.

KAPITOLA 4. ORGANIZAČNÍ INSPIRACE SYNODALITY

Účelem čtvrté kapitoly této dizertace je představit relevantní prameny jiných humanitních věd (především teorie organizace a teorie řízení), naznačit možné směry interdisciplinárního dialogu s tématy načrtnutými v kapitole předchozí a připravit tak půdu pro tvůrčí syntézu těchto teologických, spirituálních a organizačně-teoretických perspektiv.

I když jsme začlenění pramenů z jiných než teologických věd odůvodnili již v metodologické kapitole, připomeňme si zde ještě konkrétněji cíle tohoto interdisciplinárního dialogu. Již v *Gaudium et spes* čteme:

> „Jelikož má církev viditelnou společenskou strukturu, jež je znamením její jednoty v Kristu, může být obohacena a obohacuje se i vývojem společenského života člověka; ne jako by něco chybělo v ústavě, kterou jí dal Kristus, ale tak, že se hlouběji poznává, lépe vyjadřuje a vhodněji přizpůsobuje naší době“ (GS 44; srov. LG 8; LG 48; GS 40).

Tento důležitý výrok otců 2. vatikánského koncilu založený na nově a hlouběji pochopené teologii vtělení (srov. LG 8)[949] je jedním z mnoha dokladů otevřenosti církve dnešnímu světu a ochotě vstoupit s ním do plodného (a ze své vlastní podstaty partnerského) dialogu. Důležitost sociologie a teorie řízení pro organizaci pastorační služby je dnes navíc všeobecně uznávána a teologicky podložena v podstatě ve všech tradičních církvích.[950]

Hledat prameny z oblasti teorie organizace či teorie řízení, které by byly relevantní pro naše téma a zároveň solidně vědecky zakotvené, je v dnešní záplavě organizační a manažerské literatury velmi náročné.[951] Proto jsme si za odborného průvodce touto kapitolou zvolili jedno všeobecně přijímané odborné dílo uvádějící do dnešní teorie organizace,

---

[949] V LG 8 se mluví o církvi jako „jediné složené skutečnosti, srůstající z lidského a božského prvku“ a toto tajemství se zde přirovnává k „tajemství vtěleného Slova“.

[950] Z katolické strany např. McCANN Joseph F.: Church and Organization. A Sociological and Theological Enquiry, Scranton: University of Scranton Press, 1993, 17–33; z anglikánské strany srov. NELSON John: (ed.): Management and Ministry: Appreciating Contemporary Issues, Norwich: The Canterbury Press, 1996, 3–27; postoj sociologie vůči církvím srov. HARRIS Margaret: Organizing God's Work: Challenges for Churches and Synagogues, London: Macmillan Press, 1998. Srov. také model teologické reflexe manželů Whiteheadových, kde jsou společenské vědy (včetně sociologie a teorie řízení) chápány jako nedílná součást naslouchání dnešní kultuře považované za jeden ze třech zdrojů naslouchání (tradice, kultura a zkušenost), které nutně stojí na začátku celého reflektivního procesu v oblasti pastorační služby; příloha P 20.2.

[951] K základní orientaci v této literatuře a ke zpracování některých témat nám jako východisko posloužily MA a STL práce autora této dizertace; HRUŠKA Petr: Reform and Renewal: Theological Reflection on Organising Ministry in the Diocese of Pilsen, MA Thesis in Pastoral Leadership obhájená na All Hallows College Dublin v roce 2002 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu All Hallows College Dublin); HRUŠKA Petr: Journeying through the Wilderness. Mapping Spirituality in Recent Literature on Pastoral Planning and Church Development, STL Thesis in Spirituality obhájená na Milltown Institute Dublin v roce 2004 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu The Milltown Institute, Dublin).

učebnici americké autorky Mary Jo Hatch,[952] profesorky teorie organizace na Cranfield School of Management v Anglii, *Organization Theory: Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives* (1997).[953] Dále budeme čerpat z dnes již v oboru klasického, ale dodnes stále vydávaného a aktualizovaného seminálního díla britského teoretika a filosofa managementu Charlese Handyho,[954] *Understanding Organzations* (1976),[955] které nás uvede do klasických klíčových témat z teorie řízení, a z novějšího díla uznávaného odborníka na organizační strategii Henryho Mintzberga,[956] *The Rise and Fall of Strategic Planning* (1994),[957] které nám přiblíží problematiku strategických procesů v organizacích.

Tyto základní odborné prameny jsou doplněny některými důležitými tématy z teologicko-sociologické reflexe irského katolického teologa Josepha McCanna[958] *Church and Organization* (1993),[959] jehož přístup nám umožní ostřeji vnímat některá pro pastorační rady důležitá témata, praktickými podněty jednoho z dnešních „guru managementu" Petera Sengeho[960] z jeho stěžejního díla *The Fifth Discipline* (1990)[961] a z další literatury „učících se organizací", které nám poskytnou orientaci v systémově orientovaných „organických"

---

[952] Mary Jo Hatch, PhD. ze Stanfordské univerzity, profesorka na McIntire School of Commerce University of Virginia, editorka Journal of Management Inquiry, sice zastává pozice symbolicko-interpretativní perspektivy teorie organizace, ale snaží se také poskytnout oprávněné ocenění těm konceptům modernistické perspektivy, které se zdají být nosné i dnes. Srov. HATCH Mary Jo: Organization Theory. Modern, Symbolic and Postmodern Perspectives, Oxford: Oxford University Press, 1997, vii–viii.

[953] HATCH, Mary Jo: Organization Theory. Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives, Oxford: Oxford University Press, 1997. Druhé rozšířené vydání této knihy autorka zpracovala společně se svojí kolegyní Ann L. Cunliffe; HATCH Mary Jo, CUNLIFFE Ann L.: Organization Theory. Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives, Oxford: Oxford University Press, 2006.

[954] Charles Handy je britský spisovatel, komentátor a filosof. Jeho základní dílo *Understanding Organizations* (první vydání 1976) je považované za jeden z klíčových textů v oblasti managementu. Jeho krátký portrét a prezentace jeho základních myšlenek je v češtině k dispozici jako HANDY Charles: Jak najít smysl v nejistotě, in: GIBSON Rowan (ed.): Nový obraz budoucnosti. Rethinking the Future, 3. doplněné vydání, Praha: Management Press, 2007.

[955] HANDY Charles: Understanding Organizations, London: Penguin Books, ^{4}1993.

[956] Henry Mintzberg, považovaný za jednoho z guru dnešního managementu, je profesorem strategie a organizace na Management Studies na McGill University v Kanadě a hostujícím profesorem na INSEAD ve Francii. Jeho kniha *The Rise and Fall of Strategic Planning* (1994) se považuje za povinnou četbu kohokoli, kdo se chce vážně strategiemi v organizacích zabývat.

[957] MINTZBERG Henry: The Rise and Fall of Strategic Planning, London: Prentince Hall, 1994. Hutný a přehledný souhrn hlavních myšlenek této téměř 500 stránkové knihy lze nalézt v článku MINTZBERG Henry: The Fall and Rise of Strategic Planning, in: Harvard Business Review 1 (1994) 107–114.

[958] Joseph Francis McCann, kněz, člen kongregace lazaristů, je vedoucím oddělení náboženství na St. Patrick's College Dublin a ředitelem postgraduálního programu „Management for Pastoral & Voluntary Services" na All Hallows College Dublin.

[959] McCANN Joseph F.: Church and Organization. A Sociological and Theological Enquiry, Scranton: University of Scranton Press, 1993.

[960] Peter M. Senge je profesorem na Massachusettském institutu technologie (MIT) a ředitelem Střediska organizačního učení při Sloanově fakultě řízení MIT. Jeho krátký portrét a základní myšlenky jsou v češtině k dispozici jako SENGE Peter: Uchem jehly, in: GIBSON Rowan (ed.): Nový obraz budoucnosti. Rethinking the Future, 3. doplněné vydání, Praha: Management Press, 2007, 126–147.

[961] SENGE Peter M.: The Fifth Discipline. The Art & Practice of the Learning Organization, Revised and Updated with 100 New Pages, London: Random House Business Books, 2006 (prvně publikováno v r. 1990); česky vyšlo jako SENGE Peter M.: Pátá disciplína. Teorie a praxe učící se organizace, Aktualizované vydání, Praha: Management Press, 2007.

manažerských přístupech, a důležitými postřehy z dalšího díla Charlese Handyho *Understanding Voluntary Organizations* (1988)[962] a z podobně zaměřené knihy Petera Druckera *Managing the Non-Profit Organization* (1990),[963] které nám poskytnou nutný korektiv z hlediska řízení neziskových organizací. Uvnitř tohoto rámce pak budou příležitostně používány i další související zdroje.[964]

Obsahové členění této kapitoly je analogické ke členění kapitoly předchozí. Po obecném uvedení do perspektiv a východisek teorie organizace (4.1) postupně představíme organizačně-teoretické podněty korespondující s jednotlivými rovinami synodality: pro „strukturní" rovinu budou zajímavé především podněty z oblasti „organizační architektury" (4.2), pro „efektivní" rovinu podněty související s nejrůznějšími „organizačními procesy" (4.3) a pro rovinu „emotivní" se ukázalo jako velmi důležitým téma „organizační kultury" (4.4). Na závěr pak představíme dva komplexní organizační modely, na kterých si ukážeme důležitost vzájemné provázanosti jednotlivých vrstev organizace (4.5).

4.1 SYNODALITA V PERSPEKTIVĚ TEORIE ORGANIZACE

Abychom mohli zodpovědně vybírat prameny z teorie organizace a řízení, které by byly nejen relevantní pro oblast našeho zájmu (tj. pro téma služby PRF jako realizace synodality v pastorační praxi), ale také solidně začleněné do nějaké uznávané celkové koncepce teorie organizace s transparentním filosofickým základem, musíme se nejprve věnovat prezentaci právě těchto východisek a základů, ze kterých jsme při další práci na této kapitole vycházeli.

Proto v této první části poté nejprve představíme základní charakteristiky a východiska nejdůležitějších perspektiv, které dnes teorii organizace ovlivňují, abychom je pak mohli posoudit ve světle Lonerganova filosofického východiska k metodě v teologii, které i my zde přijímáme za vlastní (4.1.1). Poté budeme zkoumat různé dnes používané

---

[962] HANDY Charles: Understanding Voluntary Organizations: How to make them function effectively, London: Penguin Books, 1988.

[963] DRUCKER Peter F.: Managing the Non-Profit Organization. Practices and principles, New York, NY: HarperCollins, 1990. V češtině vyšlo jako DRUCKER Peter F.: Řízení neziskových organizací. Praxe a principy, Praha: Management Press, 1994.

[964] Přitom jsme si vědomi, že volba této teoreticko-organizační perspektivy je jen jedna z možných – bylo by samozřejmě možné tuto kapitolu strukturovat např. na základě obecné filosofické epistemologie, filosofie komunikace, sociální psychologie či různých teorií týmového vedení. Zvolený přístup byl však dán nejen omezenými možnostmi autora této dizertace, ale také potřebou zasadit naši prakticko-teologickou reflexi jak do širších filosoficko-kulturních souvislostí, tak mít k dispozici praxi dostatečně blízké prameny; pro tyto účely se nám jevil tento přístup ne sice jako jediný možný, ale přinejmenším jako velmi vhodný. Volba pramenů použitých na prezentaci tohoto přístupu byla ovšem také značně omezena možnostmi autora této dizertace, přičemž by bylo možné vycházet i z některých pramenů v češtině; srov. např. VODÁČEK Leo, VODÁČKOVÁ Olga: Management. Teorie a praxe v informační společnosti, Praha: Management Press, 2001; DOKTOROVÁ Blanka: Vybrané kapitoly z teorie organizace, Praha: Univerzita Karlova, 1992.

modely organizace a pokusíme se v nich objevit souvislosti s teologickým pochopením synodality prezentovaným v předchozí kapitole (4.1.2). Nakonec ukážeme, jak jsou tyto základní koncepty teorie organizace validní i pro organizační rovinu farnosti (4.1.3).

4.1.1 Perspektivy teorie organizace a jejich filosofická kritika

Při rozvoji struktur jakékoli lidské organizace v pozadí a často nevědomě působí různé nevyslovené předpoklady a východiska, které spoluurčují způsob jejího řízení, organizování či vedení. Ne jinak tomu bude i v případě hledání role pastorační rady farnosti.

Charakteristiky jednotlivých perspektiv

V dnešní teorii i praxi řízení se uplatňují především tři perspektivy teorie organizace, které Mary Jo Hatch[965] nazývá (a) *perspektiva modernistická* (jinak také racionalistická, perspektiva otevřených systémů, pozitivistická škola, kvantitativní přístup; od 1950), (b) *perspektiva symbolicko-interpretativní* (jinak také symbolická, kvalitativní přístup, škola organizačních kultura; od 1980) a (c) *perspektiva postmoderní* (jinak také kritická teorie organizace, škola pracovních procesů, radikální feminismus, poststrukturální filosofie, literární teorie; od 1990), přičemž moderní perspektiva navazuje na dnes již překonanou (o) *perspektivu klasickou* (jinak také mechanistickou, racionální, byrokratickou; od 1900).

Jak ve své práci vykládá Hatch,[966] z epistomologického hlediska klasická a modernistická perspektiva zastávají objektivistickou (pozitivistickou, empirickou, naivně realistickou) pozici, která vychází z předpokladu, že skrze nezávislé pozorování poznáváme svět, tak jak ve skutečnosti („objektivně“) existuje. Na druhou stranu symbolická a postmoderní perspektiva zastávají subjektivistickou (anti-pozitivistickou, idealistickou) pozici, které předpokládá, že všechno naše poznání světa (pokud ten vůbec existuje v nějakém objektivním smyslu) je nutně vždy filtrováno poznávajícím subjektem, je silně alterováno kognitivními a kulturně-sociálními faktory, a proto je vždy relativní k poznávacímu subjektu.

Proto se také klasická perspektiva, co se týče metodologie, spoléhá na pozorování, historickou analýzu a osobní reflexi praktické zkušenosti, modernistická perspektiva vyhledává především statisticky kvantifikovatelná a měřením ověřitelná „tvrdá data“ o světě, který je chápán jako „vně“ našeho vnímání. Symbolická a postmoderní perspektiva naopak pracuje spíše s interpretacemi, zkušenostmi a významy odraženými spíše v „příbězích“ o realitě „uvnitř“ nás samotných („sociální konstrukce reality“, „enactment-theory“),[967] zkoumaných

---

[965] Srov. HATCH: Organization Theory, xi, 5. V angličtině (a) „modern“ či jindy také „modernist“, (b) „symbolic-interpretative“ či prostě „symbolic“ a (c) „postmodern“.

[966] Srov. HATCH: Organization Theory, 47–51.

[967] Srov. BERGER Peter L., LUCKMANN Thomas: Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění, Brno: CDK, 1999.

„kvalitativními“ přístupy, přičemž postmoderní perspektiva ještě mnohem více zdůrazňuje, že tato subjektivně vnímaná „realita“, do velké míry či zcela „konstruovaná“ naším jazykem a způsobem vnímání, musí být vystavena kritice jazyka, a tak dekonstruována.

Tyto různé perspektivy pak preferují různé metafory používané pro organizaci:[968]

- *Metafora stroje:* Klasická perspektiva mluví o organizaci jako o „stroji“ (dnes bychom řekli „počítači“) zkonstruovaném managementem za účelem dosažení předem definovaných cílů. Organizace je z tohoto hlediska nástrojem managementu a obrazem manažera je inženýr navrhující a obsluhující tento nástroj, který se chová předvídatelně a spolehlivě. Přehnaný důraz na tuto metaforu může způsobit, že jsou mechanisticky vysvětlovány např. i vztahové a intrapsychické procesy.
- *Metafora organizmu:* Modernistická perspektiva vidí v organizaci „organizmus“, živý systém vykonávající funkce nutné k přežití, především funkci adaptace vůči nepřátelskému vnějšímu prostředí, jehož část organizace tvoří (pozdější fáze této perspektivy pak proto mluví o organizaci jako o *otevřeném systému*). Manažer je v tomto pohledu vzájemně závislou částí adaptivního systému, s úkolem navrhovat a doprovázet procesy usnadňující přežití skrze adaptaci. Jednostranně pochopená metafora organizmu může způsobit přehnaný důraz na závislost a vazbu organizace na její okolí.
- *Metafora kultury:* Symbolicko-interpretativní perspektiva spatřuje v organizaci především „kulturu“, tedy určitý vzorec významů vytvářený a udržovaný lidským společenstvím skrze sdílené hodnoty, tradice, příběhy, artefakty, symboly a zvyklosti. Z tohoto hlediska je pak manažer symbolem, vypravěčem a nositelem tradic organizace, který je jejími členy interpretován vícero různými způsoby. Jednostranné použití této metafory může způsobit přehnaný důraz na symbolické roviny organizace a přehlédnutí jejích významných materiálních aspektů.
- *Metafora koláže:* Postmoderní perspektiva vnímá teorii organizace jako jakousi „koláž“ vytvořenou z útržkovitých poznatků a porozumění složených dohromady, aby společně tvořily určitou formu nové perspektivy se vztahem k minulosti. Manažer je zde vnímán jako teoretik organizace, který je umělcem, jež postupně vytváří koláž nové teorie, používající různé kousky teorií, poznatků a zkušeností, se zalíbením v nejednoznačnosti, paradoxu a protikladu. Pokud se tato postmoderní metafora pochopí jednostranně, vede ke vnímání organizace jako chaotičtější a nezvladatelnější, než v běžném denním životě ve skutečnosti je.

[968] Srov. HATCH: Organization Theory, 51–56.

Filosofická kritika jednotlivých perspektiv

Náš vlastní postoj k výše uvedeným epistomologickým východiskům jednotlivých perspektiv, ze kterého budeme dále vycházet, je založen na již dříve zmíněném[969] Lonerganově přístupu, který je v základech jeho *Method in Theology* (1971),[970] tj. na pojetí „objektivity jakožto plodu autentické subjektivity", k níž se lze blížit skrze „náboženskou, morální a intelektuální konverzi".[971] Pojmem „intelektuální konverze"[972] se zde myslí to, že vnímáme, chápeme, reflektujeme a respektujeme strukturu vědomí, myšlení a poznávání spočívající ve čtyřech na sebe navazujících rovinách zahrnujících čtyři odpovídající „imperativy":[973]

- *experiencing* (zakoušení; empirická či výzkumná rovina; jde zde o „data"; imperativ: „Buď vnímavý!");
- *understanding* (porozumění; intelektuální či interpretativní rovina; jde zde o „ideje"; imperativ: „Buď chápavý!");
- *judging* (posouzení; racionální či reflexivní rovina; jde zde o „fakta"; imperativ: „Buď uvážlivý!);
- *deciding* (rozhodování; zodpovědnostní či morální rovina; jde zde o „hodnoty"; imperativ: „Buď zodpovědný!").

Vrcholem a naplněním těchto čtyř rovin lidského vědomí, na kterých člověk dovršuje svoji sebe-transcendenci, je pak jakási pátá, nebo lépe všechny ostatní roviny objímající a zahrnující rovina, kterou Lonergan nazývá

- *bing in love with God* (bytí v lásce s Bohem; rovina náboženské konverze; jde zde o vše pronikající „vztah s Bohem"; imperativ: „Buď milující!").[974]

Lonergan v oblasti epistemologie rozlišuje tři hlavní pojetí poznání ve vztahu k realitě: „naivní realismus" či „empirismus", „kritický realismus" a „idealismus":[975]

---

[969] Srov. 3.5.1, oddíl „Vnitřní dynamika teologické reflexe podle Lonergana„.

[970] LONERGAN Bernard J. F.: Method in Theology, London: Darton, Longman & Todd, 1971.

[971] Lonergan při výkladu funkční specializace *dialectics* ve svém klíčovém díle Method in Theology píše: „Nyní je tedy zřejmé, že ve světě zprostředkovaném skrze smysl a motivovaném skrze hodnoty, objektivita je prostě důsledkem autentické subjektivity, pravé pozornosti, pravé inteligence, prvé uvážlivosti, pravé zodpovědnosti (*objectivity is simply the consequence of authentic subjektivity, of genuine attention, genuine inteligence, genuine reasonablenes, genuine responsibility*)." LONERGAN: Method in Theology, 265. Při výkladu užití speciálních teologických kategorií v rámci kapitoly o funkční specializaci *foundations* pak říká: „Očištění kategorií – eliminace neautentického – je připravováno funkční specializací zvanou dialektika a je účinné do té míry, do jaké teolog dosáhne autenticity skrze náboženskou, morální a intelektuální konverzi. Ani nemůžeme očekávat objevení nějakého ‚objektivního' kritéria nebo testu či možnosti řízení. Protože takovýto význam slova ‚objektivní' je pouhá iluze. Pravá objektivita je plodem autentické subjektivity (*genuine objectivity is the fruit of authentic subjektivity*)." LONERGAN: Method in Theology, 292; srov. tamtéž, 265. K pojmům „intelektuální", „morální" a „náboženská" konverze srov. LONERGAN: Method in Theology, 238–244.

[972] Srov. LONERGAN: Method in Theology, 238.

[973] Pro podrobný výklad tohoto jeho východiska srov. LONERGAN: Method in Theology, 4–25.

[974] Srov. např. LONERGAN: Method in Theology, 105–106.

- *Naivní realismus* či *empirismus* (pozitivismus, behaviorismus, naturalismus; srov. např. Hume) se při poznávání spoléhá v podstatě pouze na naši lidskou zkušenost (*experience*) a poznání chápe v běžném slova smyslu jako smyslové a zkušenostní vnímání reality (k poznání stačí „dobře se podívat" či „zakoušet").[976]
- *Kritický realismus* (zastávaný Lonerganem) při poznávání také vychází ze zkušenosti, avšak tuto zkušenost se snaží dále interpretovat skrze porozumění na intelektuální rovině a posuzovat pravdivost tohoto porozumění na rovině racionální (*experience – understanding – judging*). Skutečnost je v této pozici chápána jako přístupná našemu poznání pouze skrze celý tento proces zakoušení – interpretace – posouzení.[977]
- *Idealismus* (naivní idealismus – Beerkeley, kritický idealismus – Kant, absolutní idealismus – Hegel) oceňuje a zdůrazňuje poznávající subjekt, jehož sebereflexe včetně porozumění a posouzení může sloužit k projasnění jeho vlastní existence, avšak protože sdílí v podstatě totéž pojetí skutečnosti jako empirismus, je toho názoru, že svět takto zprostředkovaný skrze smysl není reálný, ale pouze ideální: tudíž tento svět – pokud vůbec existuje – není pro člověka poznatelný.[978]

Pokud přijmeme za vlastní Lonerganovu volbu „kritického realismu" jako základu pro teologickou práci a jestliže výše uvedená rozlišení vztáhneme na dříve prezentovaná epistemologická východiska jednotlivých perspektiv teorie organizace, lze konstatovat následující:

1. *Klasická perspektiva* (víceméně stavějící na pozicích „naivního realismu" či „empirismu") s jejím extrémním pozitivismem a *postmoderní perspektiva* (víceméně vycházející z pozic „idealismu") s její extrémní skepsí k možnosti poznávání objektivně existujícího světa kolem nás budou pro potřeby praktické teologie v podstatě nepřijatelné nebo budou sloužit jen jako určité korektivy, které z extrémních pozic mohou přispět ke kritice některých příliš samozřejmých předpokladů.

---

[975] Srov. LONERGAN: Method in Theology, 238–240 a 262–265.

[976] Je tak přesvědčen, že realitu můžeme poznat přímo skrze osobní zkušenost a že porozumění a posouzení jsou čistě subjektivní aktivity nepotřebné pro poznávání skutečnosti. Objektivita v tomto smyslu je chápána jako prostá „extroverze"; skutečnost kolem nás je totožná s tím, co vnímám ve své zkušenosti na základě smyslů. Kritériem takto chápané objektivity je pak pouhé smyslové či zkušenostní vnímání a měřitelná empirická data.

[977] Skutečnost je tedy poznatelná, ale ne „bezprostředně", ale vždy a pouze „prostřednictvím" naší interiority a jí odkrývaného smyslu. V tomto smyslu lze pak mluvit o objektivitě jako plodu autentické subjektivity. Objektivita v tomto slova smyslu má pak tři komponenty: „zkušenostní objektivita" (podepřená smysly vnímatelnými a zkušenostně přístupnými daty), „normativní objektivita" (podepřená schopnostmi porozumění a racionality) a „absolutní objektivita" (vyplývající z kombinace výsledků objektivity zkušenostní a normativní).

[978] To, co je poznatelné, jsou pouhé naše mentální a jazykové konstrukty, kterými se utváří „realita", ve které žijeme.

2. Plodný kritický dialog pak může praktické teologii nabídnout jak *perspektiva modernistická*, tak *perspektiva symbolicko-interpretující*. A to do té míry, do jaké modernistická perspektiva, dodávající na základě „metodického redukcionismu" cenná empirická data, bude otevřená uznání toho, že její výsledky nejsou celým obrazem skutečnosti a že volají po další interpretaci, a do jaké symbolicko-interpretativní perspektiva, umožňující nám uznat a ocenit sílu subjektivního vnímání a sociální konstrukce reality, bude také otevřena uznání toho, že její zkoumání musí být zakotveno v pečlivém vnímání empirických dat a popisů lidské zkušenosti.

4.1.2 Tři roviny synodality v různých modelech organizace

Jestliže prostudujeme různé dnešní přístupy k identifikaci určitých základních „úrovní", „vjevů či „dimenzí" organizace, nalezneme zde zajímavou korespondenci s našimi třemi rovinami synodality (strukturní, efektivní, emotivní), které jsme prezentovali v předchozí kapitole (srov. 3.1.3). Protože mohou být tato schémata zajímavou inspirací pro hlubší pochopení lidských procesů přítomných v synodálních procesech, některé z těchto přístupů nabízených modernistickou a symbolicko-interpretativní perspektivou teorie organizace zde budeme stručně prezentovat.

Roviny organizace podle Coveye a Hatch

Stephen Covey při svém výkladu „vedení založeného na principech",[979] navazujíce na klasický organizační koncept „sedmi S",[980] rozlišuje čtyři základní roviny či úrovně organizace začleněné do vnějšího a vnitřního „prostředí" charakterizovaného konkrétními „trendy" (srov. Obrázek 9 na následující straně):

1. **Osobní rovina:** Základním principem osobní roviny organizace, dané rozměrem *vlastního já*, je osobní *důvěryhodnost*, která je založená jak na solidním charakteru, tak dostatečné kompetenci odpovídající příslušné zastávané roli či funkci.
2. **Interpersonální rovina:** Na interpersonální (vztahové, komunitární) úrovni je klíčovým principem vzájemná *důvěra* mezi *lidmi* a jednotlivými skupinami zapojenými aktivně do práce na cílech organizace, bez které není možný žádný trvalejší rozvoj organizace.

[979] Srov. COVEY Stehpen R.: Bez zásad nemůžete vést, Hodokvičky: Pragma, 2003, 192–201.

[980] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 187 a 327-328. Základem je zde vzájemně propojený tzv. „studený trojúhelník" třech „tvrdých S" (strategie, struktury a systémy; srov. náš výklad výše) a tzv. „teplý kosočtverec" čtyřech „měkkých S" (sdílené hodnoty, schopnosti, styl a stav zaměstnanců). Handy konstatuje, že „tvrdá S" může být jednodušší rychle změnit, avšak jejich změna může být jen iluzorní, jestliže „měkká S" zůstanou neproměněná. Zde se objevuje podobná problematika jako jsme již zmínili výše o nutnosti propojení vnější změny a vnitřní proměny. Je také jasné, že „měkká S" je mnohem obtížnější změnit, obzvláště změnit je rychle.

3. **Manažerská rovina:** Na této rovině je klíčové tzv. *zmocnění*, tj. schopnost a možnost samostatné tvůrčí aktivity a týmové spolupráce a přizpůsobování struktur tak, aby takovouto aktivitu a spolupráci neblokovaly, ale naopak aby ji umožňovaly a podporovaly. Toto „zmocnění" se týká především dvou oblastí: *dovedností* jednotlivých pracovníků organizace a *stylu* vedení a řízení.
4. **Organizační rovina:** Klíčem k efektivnímu zvládání základních oblastí organizační roviny diecéze je jejich vzájemné *propojení* či sladění nesené silnou *sdílenou vizí*, zasazené v jasně formulovaném poslání organizace a zakotvené v trvalých hodnotách a principech, které jsou centrem základních organizačních dimenzí, *strategie*, *struktur*, *systémů* a vnějších a vnitřních *trendů*.

Obrázek 9: Stephen Covey: Základní dimenze organizace

Na základě tohoto modelu můžeme organizaci – farnost – vnímat jako „organizmus", který žije především z osobní zralosti a vztahů (měkké části těla), ale potřebuje i kostru (tvrdé části těla), aby byl udržitelný pohromadě, aby si zachoval svoji identitu a aby byl schopný fungovat v širší společnosti. Integrujícím prvkem jsou zde především základní principy a z nich vyrůstající sdílená vize.

Jestliže důraz na „prostředí" nám připomíná, že žádná organizace, ani farnost, se nepohybuje v kulturním vzduchoprázdnu, a rovina „osobní" pro nás může být důležitou připomínkou, že veškeré synodální procesy vycházejí z jednotlivých osob a slouží k jejich dobru, další tři roviny pak již zajímavým způsobem konvergují se třemi rovinami synodality:

- *Interpersonální rovině*, jejímž základem je vzájemná důvěra mezi lidmi, odpovídá *emotivní rovina synodality* s jejím důrazem na komunitní procesy, společenství, slavení či spiritualitu.
- *Manažerské rovině*, jejímž základem je zmocňující vedení projevující se ve kvalitním stylu práce založeném na konkrétních dovednostech pak odpovídá *efektivní rovina synodality* s jejími komunikačními procesy a metodami.
- *Organizační rovině* dbající na propojení organizačních struktur s ostatními rozměry organizace, odpovídá *strukturní rovina synodality* s její potřebou vytvářet předvídatelný prostor pro rozvoj ostatních rovin synodality.

Tomuto rozčlenění, viděnému zase z trochu z jiné perspektivy, víceméně odpovídá také schéma, které prezentuje Mary Jo Hatch jako „konceptuální model organizace“ (srov. Obrázek 10):[981]

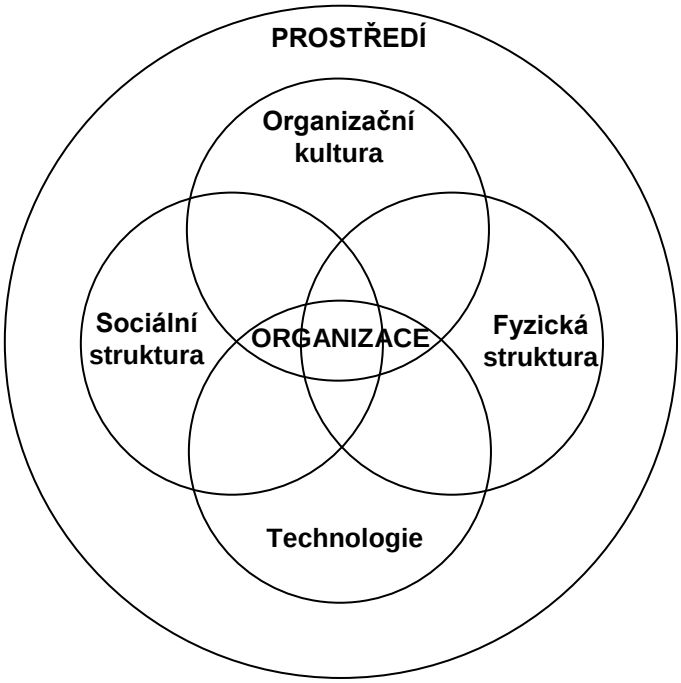

Obrázek 10: Konceptuální model organizace podle Mary Jo Hatch[982]

Zde *strukturní rovině synodality* odpovídá „sociální struktura“ (organizace jakožto sociální struktura uspořádávající aktivity svých členů a jednotlivých částí), případně spojená s „fyzickou strukturou“ (organizace jakožto fyzická struktura, která jak vyjadřuje, tak i ovlivňuje hlubší významy a způsoby jednání), *efektivní rovině synodality* odpovídá „technologie“ (organizace jakožto prostředí organizačních procesů a dovedností směřujících k vytváření hodnot a služeb) a *emotivní rovině synodality* odpovídá „organizační kultura“

[981] Srov. HATCH: Organization theory, 15. Srov. také McCANN: Church and Organization, 42; HANDY: Understanding Organizations, 191–200.
[982] Obrázek podle HATCH: Organization theory, 15.

(organizace jakožto kultura, kde hlubší významy a symboly jsou jak výsledkem, tak i zdrojem její existence). Navíc je zde opět připomenuta důležitost „prostředí“ (organizace jakožto člen širší společnosti a součást širšího prostředí, které ji ovlivňuje, podporuje i omezuje).

Model „učící se organizace“

Při kritickém studiu různých dnešních praktických přístupů k vedení, řízení a rozvoji organizací se pak také znovu a znovu setkáváme s konceptem, který si dnes nejen více a více získává svoji popularitu mezi praktiky managementu, ale také plodně spojuje některé klíčové aspekty modernistické a symbolicko-interpretativní perspektivy a je také přijatelným z hlediska výše načrtnuté a námi preferované pozice kritického realismu: konceptem tzv. „učící se organizace“.[983] Zatímco k některým aspektům tohoto konceptu se ještě podrobněji vrátíme později,[984] zde načrtneme schéma vyjadřující a shrnující dynamické procesy probíhající podle tohoto pojetí v každé „učící se organizaci“ (diecézi, farnosti, komunitě; srov. Obrázek 11 na následující straně), které snad ještě lépe než předchozí koncepty zrcadlí i různé vrstvy synodality.

Za klíčový důraz v učících se organizacích se považuje důraz na vnitřní dynamiku organizace a vzájemnou (obousměrnou) *odkázanost a provázanost různých organizačních procesů* probíhající v této organizaci či v interakci s vnějším prostředím. Nejen že hlubší proměna (v pastorační mluvě ji můžeme označit jako „obnova“, ve které jsou zohledněny některé intence „symbolicko-interpretativní“ perspektivy; na obrázku symbolizovaná kolečkem; „organizační kultura“; odpovídá „emotivní“ rovině synodality) může být vyvolána a prohloubena změnami strukturálními (ty můžeme pastoračně označit jako „reformu“, ve které jsou zas důležité některé důrazy „modernistické“ perspektivy; na obrázku symbolizované trojúhelníkem; „organizační architektura“, odpovídá „strukturní“ rovině synodality), ale také tyto procesy hlubšího učení se a proměny postupně zase zpět ovlivňují organizační architekturu (tj. obě perspektivy se potřebují navzájem). Pro vytváření dostatečně tvůrčího, ale zároveň bezpečného prostoru pro tuto vnitřní i vnější interakci jsou ovšem také nezbytné kvalitní komunikační procesy podpořené konkrétními postupy, metodami a dovednostmi (což odpovídá „efektivní“ rovině synodality).

---

[983] Srov. především SENGE Peter M.: The Fifth Discipline. The Art & Practice of the Learning Organization, Revised and Updated with 100 New Pages, London: Random House Business Books, 2006 (prvně publikováno v r. 1990); česky vyšlo jako SENGE Peter M.: Pátá disciplína. Teorie a praxe učící se organizace, Aktualizované vydání, Praha: Management Press, 2007. Srov. dále SENGE Peter M. (a kol.): The Fifth Discipline Fieldbook. Strategies and Tools for Building a Learning Organization, London, Nicholas Brealey Publishing, 1994; SENGE Peter M.: The Dance of Change. The Challenges to Sustaining Momentum in Learning Organizations, London, Nicholas Brealey Publishing, 1999; SENGE Peter M. (a kol.): Schools That Learn. A Fifth Discipline Fieldbook for Educators, Parents, and Everyone Who Cares About Education, Currency, 2000.

[984] Srov. část 4.5 této dizertace.

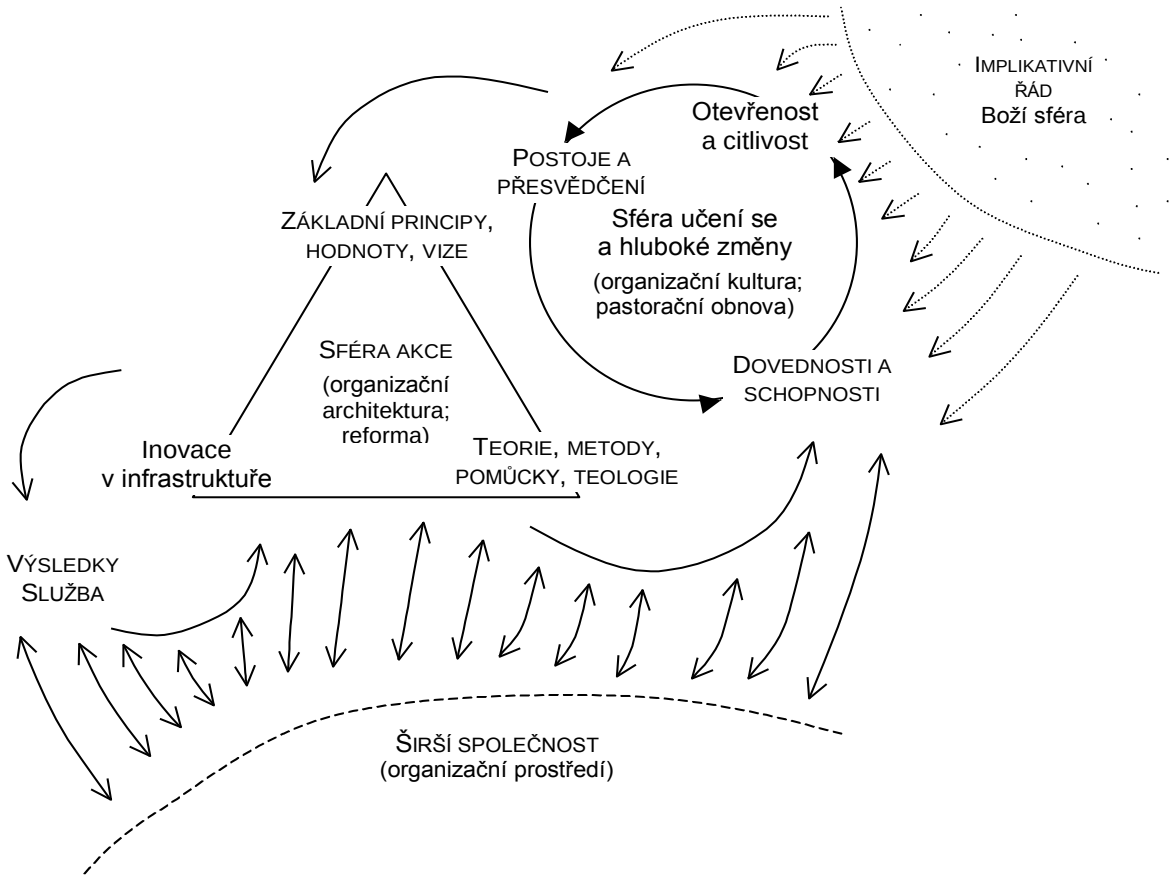

Obrázek 11: Podstata „učící se organizace“ podle Petera Sengeho[985]

Navíc je zřejmé, že výsledky organizace (pastoračně nazvané jako „služba“) potřebují být podpořeny organizační architekturou a nestačí, aby se očekávaly jen od procesů hluboké proměny. Tato hluboká proměna organizační kultury je naopak ovlivněna interakcí s hlubší tvůrčí sférou (v Sengeho konceptu nazývaný „implikativní řád“, z pastoračního či teologického hlediska interpretovatelný jako řád vše pronikající Boží milosti či Božího Ducha; což odpovídá rozměru spirituality na „emotivní“ rovině synodality). Navíc je jasné, i když to Sengeho koncept nevyjadřuje v tomto případě výslovně, že všechny procesy v organizaci jsou nakonec ve vzájemné interakci také s „vnějším organizačním prostředím“ („širší společností“), které je organizací jak ovlivňováno, tak organizaci také nutně a podstatně ovlivňuje.

4.1.3 Farnost jako diferenciovaná organizace

Jak jsme si připomněli již v úvodu k této kapitole, církev, a potažmo i farnost, má jakožto „smíšená skutečnost“ také svoji lidskou stránku, která je do jisté míry zachytitelná také různými nástroji humanitních věd. Proto lze i farnost vnímat ve světle výše uvedených modelů různých vrstev či dimenzí organizace, ve kterých se specifickým způsobem

[985] Srov. SENGE Peter: Moving Forward, in: SENGE Peter M. (a kol.): The Fifth Discipline Fieldbook, 15–47, 45; schéma bylo vzhledem k použité pastorační aplikaci mírně přizpůsobeno autorem této dizertace.

odrážejí různé roviny synodality. Pro prohloubení tohoto pohledu mohou pomoci některé typologie, které se snaží o další diferenciaci různých modelů farností či náboženských organizací na základě různých proměnných. Takto diferenciované vnímání nám může při reflexi služby pastoračních rad pomoci vyvarovat se zúžení na nějaký jeden oblíbený model fungování farnosti, kterému bychom pak také přizpůsobovali službu PRF. Pozitivně pak může napomoci hledání konkrétních forem, jakými se může skrze službu PRF a různé typy vedení farnosti realizovat synodalita církve.

Např. irský teolog Joseph McCann[986] v návaznosti na některé předchozí práce pracuje se třemi konkrétními „proměnnými" (vstřícnost prostředí; míra participace a otevřenost členstva; komplexita úkolu) ovlivňujícími organizační strukturu. V závislosti na těchto proměnných navrhuje následující organizační typologii (srov. Tabulka 1).[987]

STRUKTURY	HIERARCHIE		KLAN		KOLEGIUM		ARÉNA	
Prostředí	vstřícné	vstřícné	vstřícné	vstřícné	hostilní	hostilní	hostilní	hostilní
Členstvo	úzké	úzké	široké	široké	úzké	úzké	široké	široké
Úkol	prostý	složitý	prostý	složitý	prostý	složitý	prostý	složitý
REŽIM	LÉNO	BYROKRACIE	FAMÍLIE	CECH	TÝM	PROFESNÍ ORGANIZACE	KOALICE	TRH

Tabulka 1: Typologie církevních organizací podle Josepha McCanna[988]

Po analýze různých dilemat v organizaci života a služby místních farností či kongregací[989] přichází McCann s návrhem, že farnost jakožto „církev pro místo" by měla být jakousi kombinací *famíle* a *cechu* (tj. *klan* s široce pojatým členstvem s velkou participací) s určitými charakteristikami *koalice* a *trhu* (tj. *arény*). Avšak pokud se místní církev ocitne v dynamičtějším či nepřátelštějším prostředí, nutně na sebe, nebo na některou ze svých částí,

---

[986] McCANN: Church and Organization, 67-68.

[987] Typologie počítá se čtyřmi základními „strukturami" (*hierarchie:* vstřícné či stabilní vnější prostředí a úzce chápané členstvo s malou spoluúčastí; *klan:* vstřícné či stabilní prostředí a široce chápané členstvo se širokou spoluúčastí; *kolegium:* nepřátelské či nestabilní prostředí a úzce chápané členstvo; *aréna:* nepřátelské či nestabilní prostředí a široce chápané členstvo s širokou spoluúčastí) kombinovaným podle míry angažovanosti a otevřenosti členstva a hostility prostředí, z nichž každá má ještě dva další „režimy" (*hierarchie: léno* a *byrokracie*; *klan: famílie* a *cech*; *kolegium: tým* a *profesní organizace*; *aréna: koalice* a *trh*) v závislosti na míře komplexity plněných úkolů (první uváděný „režim" má vždy nízkou komplexitu úkolů, druhý vysokou). Pro komplexní vysvětlení tohoto pojetí představitelného jakožto krychle složená ze čtyřech menších krychlí srov. McCANN: Church and Organization, 164–172.

[988] Tabulka je převzata z McCANN: Church and Organization, 120.

[989] Např. dilema mezi orientací na členstvo a orientací na službu veřejnosti, dilema mezi zaměřením na místní komunitu nebo na celosvětové společenství, dilema mezi zaměřením na život a službu tomuto světu a orientací na život věčný, dilema mezi zaměřením na intenzivní vztahy nebo na snahu o zahrnutí každého, dilema mezi asociačním a teritoriálním typem farnosti apod.

bere charakteristiky *profesní organizace* či *týmu* (tj. *kolegia* s úzce pojatým členstvem). Stejně tak zdůrazňuje, že místní komunita (farnost) není zpravidla schopna naplňovat všechny služby nutné pro plný život církve, a proto že je rozdělení na různé organizační roviny (eucharistické shromáždění; farnost; diecéze) nezbytné a provázené také rozdílnými organizačními strukturami na každé rovině.[990]

Dalším příkladem je tzv. Hartfordská organizační typologie misijní orientace církevních organizací.[991] Ta počítá s jednou škálou mezi orientací na členskou základnu a aktivní orientací na službu veřejnosti a s druhou škálou mezi orientací na život a službu v tomto světě a orientací na život věčný (srov. Tabulka 2).

Kombinací těchto dvou měřítek pak tato typologie dochází ke čtyřem typům misijních orientací: *civilní* (důraz na vlastní členstvo a tento svět; odpovídá McCannově byrokracii a profesní organizaci), *sakrální* (důraz na vlastní členstvo a „onen svět"; odpovídá lénu a týmu), *aktivistické* (důraz na širší veřejnost a tento svět; odpovídá cechu a trhu) a *evangelizující* (důraz na širší veřejnost a onen svět; odpovídá famílii a koalici).

MISIJNÍ ORIENTACE	**Zaměření na tento svět**	**Zaměření na „onen svět"**
Zaměření na veřejnost	AKTIVISTICKÁ sociální spravedlnost, konflikt (cech a trh)	EVANGELIZUJÍCÍ sdílení víry, konverze (famílii a koalice)
Zaměření na vlastní členstvo	CIVILNÍ harmonie, status quo (byrokracie a profesní organ.)	SAKRÁLNÍ útočiště, tradice (léno a tým)

Tabulka 2: Hartfordská organizační typologie církevních organizací[992]

Posledním příkladem organizačních typologií může být i typologie farností a sborů uvedená v příloze P 15, která ukazuje, jak se v závislosti na počtu členů sboru či počtu návštěvníků bohoslužeb mění také způsoby vedení a řízení.

Ze všech prezentovaných typologií je zřejmé, jak velký vliv mají ony tři základní otázky vlivu prostředí,[993] typu členstva[994] a druhu organizačních úkolů[995] na vnitřní strukturu

---

[990] Zde se jako vhodná jeví *hierarchie* na rovině místního eucharistického shromáždění (s důrazem na *shromáždění*), *klan* na rovině farnosti (s důrazem na *společenství*) a *kolegium* na rovině biskupské konference (s důrazem na *misii*); McCANN Joseph F.: Parish: Mission and Members, The Living Light 30 (1994/3) 54-56.

[991] Citováno a popsáno v McCANN: Church and Organization, 164-172.

[992] Tabulka převzata z McCANN: Church and Organization, 166.

[993] Srov. např. „Deset přikázání postmodernismu": 1. Nebudeš se klanět rozumu; 2. Nebudeš věřit v dějiny; 3. Nebudeš doufat v pokrok; 4. Nebudeš vyprávět meta-příběhy; 5. Nebudeš se soustřeďovat na své já; 6. Nebudeš se trápit s hodnotami; 7. Nebudeš důvěřovat institucím; 8. Nebudeš se starat o Boha; 9. Nebudeš žít jen pro výkon; 10. Nebudeš hledat uniformitu; srov. GALLAGHER Michael Paul: Clashing Symbols. An Introduction to Faith & Culture, Revised and expanded edition, London: Darton, Longman, Todd, 2003, 101–104.

organizace a jak farnosti jako celek i jejich pastorační rady musí být velmi pružné v přizpůsobování své struktury v závislosti na těchto veličinách. Podrobnější prezentace těchto proměnných by však již překročila možnosti této dizertace. Proto zde lze jen konstatovat, že jejich pečlivá reflexe bude nejspíše nutnou součástí úkolu každé pastorační rady (srov. již naše prakticko-teologické úvahy v závěrečné části oddílu 3.1.4).[996]

4.1.4 Souhrn: Organizační kultura, procesy a architektura farnosti

Současné perspektivy v teorii organizace zdůrazňují, že každá organizace je jedinečným uspořádáním vztahů mezi lidmi s různými vrstvami, úrovněmi, dimenzemi, trendy, či modely myšlení, které dohromady tvoří „organizační kulturu“. Tyto faktory, za pomoci citlivě nastavovaných „organizačních procesů“, postupně pomáhají strukturalizovat a samy jsou strukturovány „organizační architekturou“ projevující se ve formálně definovaných organizačních strukturách, systémech a strategiích.

Jestliže klasická a částečně i modernistická perspektiva teorie organizace zdůrazňovala spíše onu architekturu a počítala s možností jí plánovitě přizpůsobovat, pak zralejší modernistická perspektiva (díky důrazu na koncept otevřených systémů) a především symbolicko-interpretativní perspektiva (se svým důrazem na organizační kulturu) začaly mnohem více zdůrazňovat onu „měkkou“ část organizace a její oboustrannou interakci s „organizační architekturou“. Vzhledem ke zvolené pozici „kritického realismu“ je to právě symbolicko-interpretativní perspektiva, která této pozici odpovídá nejvíce a která proto bude (s občasnou v realitě „ukotvující“ inspirací z perspektivy modernistické) určující i pro naše další reflexe. Organizaci tak budeme v dalších částech vnímat především jako „kulturu“ žitou a rozvíjenou v konkrétně strukturovaném „organizmu“, což svým způsobem odpovídá

---

[994] Zvláště silná nejasnost v této otázce je v praxi obecně vnímána v případě církevních organizací: věřící zde mohou být vnímáni (či oni sami se mohou vnímat) buď jakožto „členové“ (v různém stupni závaznosti) nebo jakožto „klienti“ (využívající různé druhy nabízených služeb). Stejně tak nejasné a tomu odpovídající pak může být i (sebe)vnímání profesionálních kněží. Přesně v tomto bodě se pak setkává sociologie s teologií uvažující o tom, zda subjektem pastorace jsou pouze svěcení služebníci nebo spíše celá společenství věřících. Podobně je výrazem této nejasnosti také pokračující sociologická diskuse o výhodách a nevýhodách tradičního lidového typu „teritoriální“ farnosti dané územními hranicemi na straně jedné a farnosti chápané spíše jako „asociace“ založené na osobním členství farníků (často vyjádřeném také farním registrem) na straně druhé.

[995] Tato oblast souvisí především s pochopením a přijetím jednotlivých oblastí poslání farnosti, které jsme stručně naznačili na závěr naší prezentace teologie farnosti v předešlé kapitole (srov. 3.1.4).

[996] Důležité téma paradigmatického posunu dnešní kultury lze nalézt např. v těchto pramenech: GALLAGHER: Clashing Symbols, 75–85 a 98–114; BACIK James J.: Spirituality in Transition, Kansas City: Sheed & Ward, 1996, 19–36; GRASSIE William: Postmodernism: What One Needs to Know, in: Journal of Religion and Science 3 (1997), http://www.grassie.net/articles/1997_postmodernism.html, (30. 3. 2009); GRENZ Stanley J.: A Primer On Postmodernism, Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing, 1996; srov. také Postmodernism, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Postmodernism, (30. 3. 2009); Postmodernism, KnowledgeRush, http://knowledgerush.com/kr/encyclopedia/Postmodernism, (30. 3. 2009); KEHL Medard: Kam kráčí církev? Diagnóza doby, CDK: Brno, 2000, 7–40.

synodálně-hierarchické dualitě farnosti jakožto trojičně chápaného communia, která pronikala naše teologické reflexe.[997]

Kromě této paralely jsme pak odkryli i určité paralely mezi třemi rovinami synodality prezentovanými v předchozí kapitole a jednotlivými rovinami organizace některých modelů organizace. Jestliže předchozí teologická kapitola byla po své první, základní části dále strukturováno podle těchto tří rovin synodality (strukturní rovina, efektivní rovina, emotivní rovina), následující části této kapitoly budou analogicky strukturovány podle těmto rovinám odpovídajících rovin organizačních: *organizační architektura* (4.2), *organizační procesy* (4.3), *organizační kultura* (4.3.5).

4.2 STRUKTURNÍ ROVINA SYNODALITY A ORGANIZAČNÍ ARCHITEKTURA

Výraz „struktura“ vyjadřuje určité specifické vztahy mezi částmi organizovaného celku. Teorie organizace většinou rozlišuje dva typy struktur – strukturu fyzickou a strukturu sociální. Fyzická struktura vyjadřuje vztahy mezi fyzickými, materiálními prvky organizace, jako jsou budovy a geografické rozmístění organizačních jednotek, včetně jejich symbolického významu a působení. Sociální struktura pak vyjadřuje vztahy mezi sociálními prvky včetně lidí, pozic, rolí a organizačních jednotek, ke kterým tito lidé patří.[998] Jestliže uvažujeme o struktuře organizace společně se základními principy, hodnotami a vizí a s organizační filosofií či určující teorií, nazývá se tento komplex „organizační architekturou“ (srov. Obrázek 11).

Jestliže jsme v odpovídajících částech minulé kapitoly (srov. 3.1.2) došli k závěru, že konstitutivním základem církve a potažmo i farnosti, ve kterém je pastorační rada začleněna a který musí respektovat, je „souběžná původnost“ struktury synodální a ‚hierarchické‘ a zároveň jsme viděli, že již v samotném pojmu „synodalita“ je obsažena i tzv. „strukturní“

---

[997] George Cladis tento „paradigmatický posun“ na základě studia dnešních teoretiků managementu, vůdcovství a organizace shrnuje do následujících hesel: stvoření je chápáno spíše jako organizmus než jako stroj; hierarchické struktury jsou redukovány; autorita je založena na důvěře; efektivní vedení je vizionářské; život a práce jsou spirituálně zakořeněny; struktury jsou menší a sítě jsou větší; inovace jsou vítány a pozitivně hodnoceny; úkoly vyplývají z darů a dary jsou používány ve vzájemné spolupráci; dominace církví hlavního proudu skončila. Srov. CLADIS George: Leading the Team-Based Church. How Pastors and Church Leaders Can Grow Together into a Powerful Fellowschip of Leaders, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1999, 18–29.

[998] Jestliže klasická a zpočátku i modernistická perspektiva chápala sociální strukturu organizace jako něco statického, předem naplánovatelného a rutinního (mechanistická, organická a byrokratická organizace), přístup založený na pojetí organizace jako „otevřeného systému“ (*open system theory*) přinesl mnohem dynamičtější koncept organického růstu sociální struktury v závislosti na konkrétní interakci organizace a vnějšího prostředí a na jejím historickém vývoji (dilema nutnosti jak diferenciace, tak také integrace). Symbolicko-interpretativní perspektiva a postmoderní důrazy pak přinesly další, dnes již velmi rozšířené koncepty chápání sociální struktury jako např. teorii samostrukturalizace organizace (kdy jsou sociální struktury vnímány nejen jako prostor vymezující interakci, ale také jako něco, co je touto interakcí konstruováno a neustále dynamicky nově strukturováno; *structuration theory*), síťové struktury či virtuální organizace. Srov. HATCH: Organization theory, 161 a 180–181.

rovina (srov. oddíl 3.1.3 a část 3.2), budeme se v této části ptát, jaké organizačně-teoretické koncepty mohou pomoci tento teologický základ pochopit a realizovat praxi. Nejprve představíme různé koncepty diferenciace organizace podle druhů aktivit (4.2.1) a podle velikosti a složitosti organizace (4.2.2). V dalších částech pak budeme prezentovat pro téma synodality ve farnosti velmi důležité téma vedení a řízení (4.2.3), se specifickým zaměřením na týmové či sdílení vedení organizací (4.2.4).

4.2.1 Diferenciace organizace podle typu aktivit

Jedním ze zdrojů organizační mnohotvárnosti a často i konfliktu je skutečnost, že v jedné jediné organizaci jsou často přítomné různé aktivity a každá z nich samozřejmě vyžaduje nějakou jinou organizační strukturu, jak je naznačeno níže (srov. Obrázek 12):

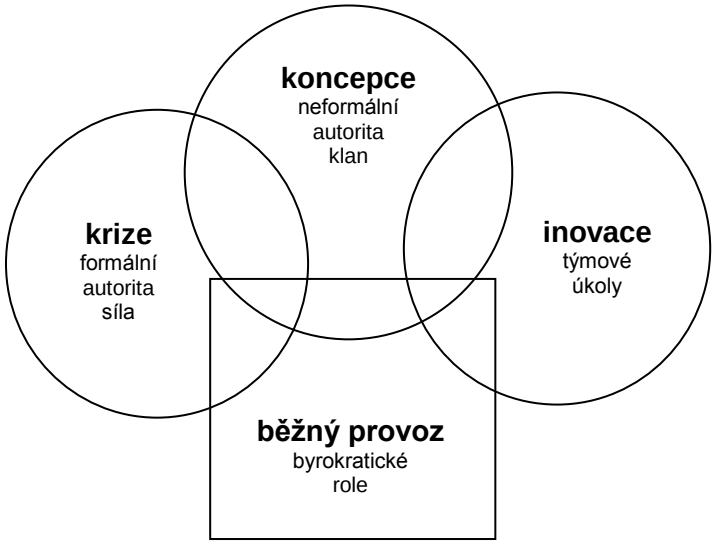

Obrázek 12: Diferenciace organizace podle různých typů aktivity[999]

Organizace často vzniká kolem jedné autority, která má na starosti téměř všechno a rozhoduje o všem. Postupně však (s růstem počtu členů organizace či s potřebou větší flexibility v přizpůsobování se prostředí či s nárůstem komplexity úkolů) se organizace musí začít členit do různých stálejších rolí zabezpečujících běžný provoz, vytváří se samostatný vedoucí úsek rozvíjející celkovou strategii organizace a její koncepci, případně vznikají různé na konkrétní inovační úkoly zaměřené týmy, které experimentují s novými přístupy.

Tato mnohotvárnost založená na mnohosti vnitřních cílů a druhů práce se odborně nazývá *diferenciace*.[1000] Můžeme rozlišovat čtyři základní typy aktivit v organizaci:

- *stabilní stav* či *běžný provoz* (naprogramované, rutinní aktivity, jimž nejvíce odpovídá uspořádání založené na *byrokratických rolích*);

[999] Obrázek je podle HANDY: Understanding Organizations, 203.
[1000] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 203; HATCH: Organization theory, 164–166.

- *inovace* (aktivity směřované k organizační změně a organizačnímu učení se, jimž nejvíce odpovídá uspořádání založené na *týmových úkolech*);
- *krizový management* (aktivity řešící neočekávané problémy a krize, jimž nejvíce odpovídá uspořádání založené na *formální* – silové – *autoritě*);
- *vedení* (aktivity zaměřené na celkové směřování a vizi, jimž nejvíce odpovídá uspořádání založené na *neformální* – motivační – *autoritě*).

Na základě tohoto rozlišení se zdůrazňuje, že je důležité respektovat a podporovat odlišnost organizační architektury (a s ní související organizační kultury) v závislosti na tom, čím se to které oddělení převážně zabývá.

Navíc, čím větší *diferenciace*, tím také větší možnost *konfliktu* a tím intenzivnější potřeba celkové *integrace*. Proto je také nutné při větší decentralizaci a diferenciaci věnovat patřičnou pozornost integrujícím nástrojům, bez kterých se snaha o diferenciaci změní pouze v disintegraci. Za klasické základní integrační prostředky jsou považovány řetěz přímých příkazů (v autoritativním typu organizace či jednotky), pravidla a procedury a určení standardů pro určité práce (v byrokratickém typu), koordinační skupiny či jednotlivci a manažerská supervize (v týmovém typu), vzájemné přizpůsobení a přizpůsobení se silné sdílené vizi a hlubším hodnotám (v klanovém typu).[1001]

4.2.2 Strukturální diferenciace a typy organizace

Kromě diferenciace podle různých typů aktivit vykonávaných v organizaci lze také mluvit o diferenciaci celkové organizační struktury, která se většinou mění s přibývajícím počtem členů či pracovníků.[1002] Teorie organizace většinou mluví především o následujících typech organizačních struktur:[1003]

- *jednoduchá struktura* (malé pružné organizace či týmy s neformální koordinací a osobními vztahy každého s každým založené na jednoduché dělbě práce; např. ordinace s jedním zubařem, rodinný podnik, výzkumné laboratoře, designérské týmy, pastorační týmy, „rodinný“ a „pastorační“ typ farnosti podle přílohy P 15);
- *funkcionální struktura* (větší organizace s několika specializovanými aktivitami a odděleními jako např. prodej, výroba, vývoj, účetnictví, marketing apod.,

[1001] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 110-113 a 115-116; HANDY: Understanding Organizations, 205.

[1002] Příkladem takovéhoto strukturálního přizpůsobování se organizace počtu svých členů může být koncept „Typologie farností podle počtu účastníků“ (prezentovaný v příloze P 15).

[1003] Srov. HATCH: Organization theory, 183–190; MORGAN Gareth: From Bureaucracies to Networks. The Emergence of New Organizational Forms, in: HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998, 283–286; ke stažení na http://www.cbpp.uaa.alaska.edu/afgjp/PADM610/From%20Bureaucracies%20to%20Networks.pdf; HANDY: Understanding Organizations, 256–258.

přičemž každé oddělení má vlastního manažera s přímou zodpovědností vůči manažeru generálnímu; např. malé výrobní podniky apod., také kurie či „programový“ typ farnosti podle přílohy P 15);

- *multidivizní struktura* (série lokálních či specializovaných „funkcionálních struktur“ členěných podle typu *produktu,* podle typu *zákazníka* nebo podle *geografického* rozložení a spadajících pod centrální vedení zodpovědné především za celkovou harmonizaci a vztahy s větším celkem; např. velké národní či nadnárodní společnosti, konglomeráty, holdingy apod., diecéze jako celek či „korporativní“ typ farnosti podle přílohy P 150); tato multidivizní struktura může být ovšem vedena různým způsobem, např. jako
  - *rigidní byrokracie* (v klasickém pojetí byrokracie Maxe Webera jako rigidní organizační pyramidy s jedním „top-manažerem“);
  - *byrokracie se seniorským manažerským týmem* (protože jeden člověk není schopen obsáhnout komplexitu a proměnlivost prostředí, kde organizace působí, top-manažer tvoří z vedoucích jednotlivých divizí „seniorský manažerský tým“);
  - *byrokracie s projektovými týmy a pracovními skupinami* (když ani toto nestačí, v organizaci se vytvářejí různě zaměřené projektové týmy a pracovní skupiny napříč odděleními, ovšem stále při zachování silné hierarchické struktury);
- *maticová struktura* (snaží zkombinovat efektivitu funkcionální struktury s flexibilitou a lokálností struktury multidivizní; zatímco základní funkční oddělení vykonávají servisní služby pro celou organizaci, nutnost produktové, geografické či personální diferenciace je zajištěna samostatně vedenými projekty, v jejichž týmech slouží i členové funkčních podpůrných oddělení);
- *hybridní struktura* (kombinace různých typů struktur v jedné velké organizaci, která respektuje lokální, historická či rozvojová specifika).

Hitem novějších perspektiv teorie organizace se pak staly:[1004]

[1004] Srov. HATCH: Organization theory, 191–197; HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 115–120; HANDY: Understanding Organizations, 364–367; HANDY Charles: The Age of Unreason, Boston, MA: Harvard Business School Press, 1990, 81–167; Charles Handy rozvíjí tři koncepty organizace budoucnosti: „trojlístkovou organizaci“ („the shamrock organization“), „federální organizaci“ („the federal organization“) a „organizaci trojitého I“ („the triple I organization“; organizace žijící z důrazu na „inteligenci“, „informace“ a „ideje“). Srov. také ZULEHNER Paul M.: Mozart und die Philharmoniker, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 270–283, 237–241.

- *ploché organizační struktury* (od poloviny 80. let minulého století; co největší eliminace hierarchických mezistupňů a přiblížení rozhodování základně);
- *inverzní organizace* (kolem roku 1990; „králem“ se zde stává zákazník, jemuž celá na špičku převrácená organizační struktura „slouží“, přičemž úkolem „vyšších“ složek vedení pak je umožňovat, uschopňovat, koučovat, doprovázet ty, kteří poskytují služby zákazníkům);
- *federální organizace* či *projektové organizace* (centrála zde slouží jako sjednocující prvek pro jednotlivé, téměř samostatné organizace či projektové týmy, které na centrálu „delegují“ část své „suverenity“, aby jim mohla poskytovat nutný servis v oblastech, kde to je vhodné, především v oblasti formulace vize, hodnot a cílů; koordinace často funguje na velmi neformální bázi a postupně se může blížit k „síťovému“ typu organizace);
- *síťové organizace* (ještě volnější vazba mezi mnoha různými, vzájemně partnerskými organizacemi či malými pružnými buňkami s téměř plochou strukturou, na partnerství a sdílených hodnotách založenými koordinačními vztahy a doplňujícími se programy, kde velká část aktivit původně komplexní organizace je převedena mimo hranice této organizace a je zajišťována dodavatelsky – tzv. „outsourcing“);
- *virtuální organizace* (podobně jako síťové organizace, avšak na dodavatelské vztahy jsou převedeny všechny aktivity);
- *chaordické organizace* (od „chaos-order“ – organizace pohybující se na pomezí chaosu a řádu spoléhající na „samoorganizaci“ založenou na vnitřních přirozených procesech) složené ze *sebe-řídících týmů* (ve kterých na základě komplexní participace a dialogu probíhají opět všechny základní organizační procesy, které nejsou řízeny či podporovány zvenčí, ale jsou v celé komplexitě zvládané uvnitř jednoho týmu).

Podle symbolicko-interpretativní perspektivy a „strukturalizační teorie“[1005] vše napovídá tomu, že oblast organizační struktury se velmi prolíná s oblastí organizační kultury, a to *obousměrně*: struktura by měla být výrazem kultury (hlubšího života, přesvědčení, poslání, vztahů), a proto by se struktury měly navrhovat (či nechávat přirozeně zformovat) až jako výraz tohoto života. Na druhou stranu ale struktura také kulturu (život) zase zpětně (negativně či pozitivně) ovlivňuje. Často teprve citlivou (někdy však i razantní) změnou organizační struktury je uvolněna, inspirována či podpořena cesta ke proměně kultury.

[1005] Srov. především „structuration theory“, HATCH: Organization theory, 180–181.

4.2.3 Vedení lidí a řízení organizací

Klíčovou otázkou, kterou musí organizace v rámci rozvoje své organizační architektury řešit, je otázka po způsobech řízení organizace a vedení lidí v této organizaci, která velmi úzce souvisí s tématem teologie vedení v církvi, které jsme prezentovali v předešlé kapitole (srov. část 3.2). Na stylu vedení a řízení totiž velmi záleží, zda je organizace schopná rozvíjet vnitřní organizační procesy a organizační kulturu tak, aby sloužily k zajištění jejího poslání a konkrétních úkolů.

Situační vedení či řízení

Poté, co se některé dřívější přístupy k problematice stylu řízení organizace snažily tyto styly typologizovat podle kombinace míry zaměření manažerů „na lidi" a míry jejich zaměření „na úkol" (*Managerial GRID*),[1006] pozdější přístupy začaly zdůrazňovat, že vhodný styl vedení je také dán různými situacemi, různým kontextem a především pak také zralostí účastníků celého procesu. A právě na systematické reflexi tohoto vztahu vznikl pro naše účely důležitý koncept tzv. „situačního vedení" (*Situational Leadership*).[1007]

Teorie „situačního vedení" původně vyvinutá koncem 60. let minulého století Kenem Blanchardem a Paulem Herseyem zdůrazňuje, že vedoucí musí svůj styl vedení přizpůsobit zralosti účastníků. Tato zralost se zde chápe ve dvojím smyslu: jako „schopnost" pro vykonávání určitého úkolu (*competence* či *ability*) a jako psychologická „ochota" či vnitřní „jistota" (*commitment, willingness, confidence*), které pak také odpovídají klasickým vývojovým fázím zrání skupiny či týmu.[1008] Jednání vedoucího pak má dvě dimenze: „podpůrnou" (*supportive*) a „direktivní" (*directive*). Kombinace těchto faktorů pak dává vznik čtyřem stylům vedení (S 1 – 4), které odpovídají čtyřem fázím zralosti spolupracovníků či týmů (D 1 – 4):[1009]

(S 1) **Nařizování**: Jsou-li účastníci sice ne příliš schopní, ale jsou nadšení, ochotní a mají zdravou sebedůvěru (D 1: nízká „schopnost", vysoká „ochota", jak tomu bývá u nadšených „začátečníků" či na počátku práce týmu ve fázi „orientace"), pak vedoucí nemusí

[1006] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 102; také srov. BLAKE Robert R., MOUTON Jane S.: The Managerial Grid III. The Key to Leadership Excellence, Houston: Gulf Publishing, 1985.

[1007] Původní koncept (Paul Hersey) měl u stylů 1 a 2 vzájemně prohozené vstupní předpoklady (tedy začínal s nízkou „schopností" i nízkou „ochotou") a nebyl tak týmově orientovaný. Srov. HERSEY Paul: Situational Leadership: A Summary, San Diego, California: University Associates, 1988.

[1008] Srov. pozn. pod čarou č. 1123.

[1009] Prezentovaný výklad odpovídá modelu „Situational Leadership II" vyvíjeném od r. 1979 Kenem Blanchardem; srov. The Ken Blanchard Companies, http://www.kenblanchard.com, (24. 3. 2009), jak je zachycen v článku Situational Leadership II , in: 12 Manage, The Executive Fast Track, Situational Leadership, http://www.12manage.com/methods_blanchard_situational_leadership.html, (24. 3. 2009). Pro souhrnný přehled obou přístupů srov. Hersey-Blanchard Situational Theory, in: Wikipedia, The Free Encyklopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Hersey-Blanchard_situational_theory, (24. 3. 2009).

tolik rozvíjet dimenzi „podpůrnou“, ale má rozvinout spíše dimenzi „direktivní“ (takovéto jednání se původně označovalo jako *telling*, později jako *directing*).

(S 2) **Koučování**: Jsou-li účastníci zatím stále ještě poměrně málo schopní a navíc nyní již také zklamaní prvními neúspěchy, a proto neochotní či ne příliš jistí (D 2: jak „schopnost“, tak „ochota“ účastníků jsou nízké, jak tomu bývá u „mírně pokročilých“ vyléčených z prvních iluzí či v týmu ve fázi „zklamání“), má vedoucí rozvinout jak „direktivní“, tak „podpůrnou“ dimenzi jednání (označení tohoto stylu bylo původně *selling*, dnes spíše jako *coaching*).

(S 3) **Podporování**: Pokud jsou účastníci sice schopní, ale ne příliš ochotní nebo jsou si nejistí (D 3: velká „schopnost“, ale různorodá „ochota“, jak tomu bývá u schopných, ale stále ne příliš jistých „středně pokročilých“ či v „integrační“ fázi vývoje týmu), nejvhodnější je jednání vedoucího, které vykazuje vysokou „podpůrnou“ dimenzi, přičemž nemusí příliš rozvíjet dimenzi „direktivní“ (styl se dříve označoval *participating*, dnes spíše jako *supporting*).

(S 4) **Delegování**: A nakonec pokud jsou účastníci jak schopní, tak ochotní a mající zdravou sebedůvěru (D 4: „schopnost“ i „ochota“ účastníků jsou vysoké, jak tomu bývá u „pokročilých“ nebo v „produkční“ fázi vývoje týmu), může vedoucí zvolit styl, kde nemusí být příliš rozvinuta ani „direktivní“, ani „podpůrná“ dimenze (styl původně i dnes označovaný jako *delegating*).

Problém v práci týmů či pracovních skupin pak nastává, pokud používaný styl řízení týmu nějak podstatně neodpovídá zralost jejich členů. Např. pokud je tým nadšených, ale nezkušených lidí na počátku své práce veden styly S 3 či dokonce S 4, jeho členové jsou dezorientováni a nemají příliš možnost se orientovat v daném úkolu. Pokud je naopak tým již zkušený, styl vedení S 1 či S 2 jej musí frustrovat a podvazovat jeho tvůrčí schopnosti.

Vůdcovství vs. management

Vedle rozvoje manažerských schopností, ke kterým se také počítá vedení lidí, se postupně rozvinula samostatná disciplína rozvíjející důležitost tématu „vůdcovství“ lidí jako něco přesahujícího pouhý „management“ organizací. Nezávisle na různých způsobech definování rozdílu mezi „vedením“ či „vůdcovstvím“ (*leadership*) na straně jedné a „řízením“ či „managementem“ (*management*) na straně druhé,[1010] mnoho autorů se sice

[1010] Viz např. definici „vedení“ (*leadership*) jako „na vzájemném ovlivňování založeném vztahu mezi vůdcem a následovníkem, jejichž společným úmyslem je dosáhnout reálné změny, která odpovídá jejich společnému cíli“ a „řízení“ (*management*) jako „na autoritě založeném vztahu mezi alespoň jedním manažerem a jedním podřízeným, který koordinuje jejich aktivity za účelem vyprodukování a rozšíření určitého zboží nebo služeb“. Definici uvádí Joseph Rost, citováno podle HICKMAN: Leading Organizations, 108. Pro jednoduché vysvětlení rozdílu se často používají dva obrazy: „řízení“ je o

shodne na potřebě kvalitního *řízení* organizace, (jehož úkolem je zachovat v provozu základní podpůrné organizační struktury a systémy),[1011] ale prioritu spatřuje ve vědomém rozvoji kvalitního *vedení* lidí.[1012]

Ačkoli existuje mnoho konceptů shrnujících základní vůdcovské role,[1013] lze vystopovat následující čtyři, které jsou (ovšem pod různými názvy)[1014] všeobecně přijímané. V konceptu vyvinutém Stephenem Coveyem se počítá z jakousi základní, „nultou" rolí, která je středem ostatních tří rolí vůdcovství:[1015]

(1) **bytí příkladem** (*modelling*): podněcování důvěry a osobních vztahů skrze osobní zralost, integritu, pokoru a ochotu ke službě;

(2) **hledání cesty** (*pathfinding*): objasňování smyslu a utváření, dotváření a komunikace proměňující sdílené vize či vytváření konkrétního návrhu;

(3) **zmocňování lidí** (*empowering*): objevování a uvolňování talentů, zmocňování, uschopňování a povzbuzování lidí v jejich vlastních iniciativách;

(4) **slaďování systémů** (*aligning*): usnadňování pronikání vize a poslání do všech oblastí systému a přizpůsobování systémů a struktur tomuto poslání.

---

správné technice lezení po žebříku, „vedení" se ptá, zda je žebřík opřen o správnou stěnu; nebo zatímco ti, kdo „řídí", se starají o správné techniky, metodiky a postupy prosekávání pralesa, ti, kdo „vedou", musí občas vylézt na strom a třeba i zakřičet: Jsme v nesprávném lese! Dalším používaným sloganem je: Řízení je o tom, jak „dělat věci správně"; vedení se stará o to, zda „děláme správné věci"; soulad vedení a řízení pak způsobuje, že „děláme správné věci správně". Podobně jednoduše to vyjadřuje i následující hláška: „Management is a position, leadership is a relation!" (řízení je pozice, vedení je vztah); Homepage, Leadership Training, http://www.leadershiptrainings.co.uk, (24.3.2009).

[1011] Robert K. Greenleaf, klíčová osobnost propagující vedení založené na službě (tzv. „Servant Leadership"), na téma vedení a struktury napsal: „Vycházíme z předpokladu, že pokud je nějaká instituce dobře vedena, podoba formální struktury je mnohem méně důležitá než pokud by tatáž instituce byla vedena špatně." GREENLEAF Robert K.: The Power of Servant Leadership, San Francisco: Berret-Koehler Publications, 1998, 147.

[1012] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 96–122, který ovšem ještě vnímá „vedení" jako jednu z rolí šířeji pojatého „managementu".

[1013] Např. církevnímu prostředí velmi blízký koncept „sloužícího vůdcovství" (*servant leadership*), Roberta K. Greenleafa; srov. např. GREENLEAF Robert K.: Servant Leadership. A Journey Into the Nature of Legitimate Power and Greatness, New York: Paulist Press, 1977. Dále pak dílo klasiků tématu „vůdcovství", Warrena Bennise či Jamese M. Kouzese a Barryho Z. Posnera. Zajímavé jsou také novější reflexe inspirované novým chápáním vědy i všedním rodinným životem a otevřené hluboce lidským, komunitním a spirituálním rozměrům vůdcovství; srov. např. WHEATLEY Margaret J.: Chaos and the Strange Attractor of Meaning, in: HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998, 158–165.

[1014] Např. Kouzes a Posner stavějí do středu vedení osobní integritu vůdce založenou na hodnotách a uvádějí „pět základních rolí" každé úspěšné vůdčí osobnosti: „ukazuj cestu" (*Modell the Way*), „inspiruj sdílenou vizi" (*Inspire a Shared Vision*), „zpochybňuj zaběhnuté koleje" (*Challenge the Process*), „uschopňuj druhé k samostatnému jednání" (*Enable Others to Act*) a „povzbuzuj srdce" (*Encourage the Heart*); srov. KOUZES James M., POSNER Barry Z.: The Leadership Challenge, Third Edition, San Francisco: Jossey-Bass, 2002, 13–22; srov. také jejich webové stránky, článek Approach, The Leadership Challenge, http://www.leadershipchallenge.com/WileyCDA/Section/id-131055.html, (24. 3. 2009).

[1015] Tyto čtyři role byly takto formulované Stephenem Coveyem, jednou z vůdčích osobností rozvoje vůdcovství jak ve firmách, tak v církvích a neziskovém sektoru; srov. COVEY Stephen: Corporate Responsibility to Communities, in: BAHAN Harry, KENNEDY Gerard (ed.): Working Towards Balance: Our Society in the New Millennium, Dublin: Veritas, 2000, 63.

Rolí vedoucího (či „vůdce“, „lídra“) v tomto pojetí není přemýšlet za skupinu či činit rozhodnutí za ostatní, ale usnadňovat a podporovat rozvoj tvůrčích vztahů a rozvoj osobní iniciativy (tj. rozvoj „vůdcovství“ každého jednotlivce) k jejich plné formě.[1016]

Distribuce vůdcovství do celé organizace

V poslední době se výše naznačený důraz na rozvoj vůdcovství každého jednotlivce dále rozvíjí a teorie vůdcovství se zde potkává s psychologií osobnostního rozvoje a osobního vlivu. Avšak i v praktických přístupech k rozvoji organizací a k organizační změně se začala mnohem více zdůrazňovat důležitost vlivu vůdcovství (tj. svobodné, tvůrčí a ostatní ovlivňující iniciativy lidí) na všech možných úrovních organizace, což je velmi zajímavý podnět pro pastorační rady, které chtějí napomoci realizaci synodality v pastorační praxi a odpovídá ve třetí kapitole prezentovanému teologickému důrazu na synodální charakter autority v církvi (srov. oddíl 3.2.2).

Typickým příkladem této „distribuce vůdcovství“ je pojetí vůdcovství v rámci konceptu „učících se organizací“ Petera Sengeho, který mluví o mýtu zvaném „hrdinný manažer“[1017] a ukazuje, že příklady úspěšných podnikových transformací vedených pouze shora jsou velmi řídké. Tato idealizace vůdčích osobností vede k nekonečnému hledání stále nových a lepších vůdců a odvrací od podstatných témat, kolem kterých se postupně vytváří funkční organizace jako celek. Toto soustředění se na „vrchol“ dokonce podle Sengeho vytváří bludný kruh či sestupnou spirálu odsávající vůdčí kapacity a schopnost spolu-zodpovědnosti z celé organizace, která se tak ještě více utvrzuje ve své averzi k jakékoli změně. Senge sám pak mluví o „ekologii vůdcovství“ a vyslovuje názor, že zde nejde o otázku jestli „shora“ či „zdola“, ale o vzájemnou souhru v celé organizaci, a to především mezi třemi typy „vedoucích“:[1018]

- **místní linioví vedoucí** (*local line leaders*)
- **neformální komunikátoři** (*internal network leaders*)
- **vrcholový management** (*executive leaders*)

Místní linioví vedoucí jsou lidé zodpovědní za výsledky a vybavení dostatečnou autoritou provést změny v organizaci práce na své místní úrovni. Tito vedoucí jsou životně

[1016] Tímto směrem se ubírá např. HEIFETZ Ronald A.: Leadership Without Easy Answers, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1994, který mluví o „vedení s (formální) autoritou“ a „vedení bez (formální) autority“; naplno pak RAELIN Joseph A.: Creating Leaderful Organizations. How to Bring Out Leadership in Everyone, San Francisco: Berret-Koehler, 2003. Srov. pak také literaturu o „shared leadership“ v pozn. č. 1022 až 1028.

[1017] Srov. SENGE Peter: The Leadership of Profound Change, in: SENGE: The Dance of Change, 10–21.

[1018] Srov. také souhrnné pojednání o tématu podrobně rozpracovaném v The Dance of Change, SENGE Peter M.: The Fifth Discipline. The Art & Practice of the Learning Organization, Revised and Updated with 100 New Pages, London: Random House Business Books, 2006, 318–321.

důležití, protože jen oni (a ne vrcholový management) mohou podnikat smysluplné organizační experimenty a tak testovat nové nápady a přístupy.[1019]

Neformální komunikátoři jsou naopak lidé zapojení v neformální síti vztahů, skrze které se nové nápady a inovativní praktiky přirozeně šíří celou organizací. Mohou to být lidé pracující v různých podpůrných sekcích organizace jako např. interní konzultanti nebo lidé v oddělení vzdělávání či rozvoje. Mohou to ale být i lidé „v první linii", pracující či doprovázející další při práci přímo v terénu. Jejich silou je možnost pohybovat se plynule po celé organizaci, budovat a posilovat širší sítě vztahů a informací, tvořit aliance s lidmi podobně smýšlejícími a pomáhat místnímu managementu (ať už přímou pomocí či tím, že mu zprostředkovávají kontakty s dalšími, kdo sdílí podobné nadšení a od kterých se mohou učit). Tito lidé jsou přirození „rozsévači" nových myšlenek a praktik. Také mohou být důležitým zdrojem zpětné vazby pro vrcholový management o konkrétních potřebách uvnitř organizace. Je vlastně určitým paradoxem, že právě skutečnost, že tito lidé nepožívají výhod formální autority, je často činí velmi efektivními.[1020]

To vše ovšem neznamená, že *vrcholový management* by snad měl být pro organizaci nedůležitý. Naopak dnes je, podle Sengeho, mnohem nutnější než kdy jindy, protože změny, kterým jsou organizace vystaveny, jsou dlouhodobé, hluboké a zasahující běžně zaběhnutou praxi. Role vrcholového managementu je komplikovaná tím, že tito lidé jsou o krok vzdáleni od základních aktivit své organizace. Mají celkovou zodpovědnost za výkon organizace, ale zároveň i menší možnost přímo ovlivňovat konkrétní pracovní procesy. Tito lidé jsou však pro proces hluboké změny životně důležití tím, že mohou a mají v organizaci vytvářet prostředí, které by umožňovalo trvalou inovaci a prohlubování znalostí. Toho dosahují mnoha způsoby: investováním do infrastruktur zaměřených na učení se, podporou ostatních spolupracovníků, výzkumem a průzkumem situace a v posledku „vedením pomocí vlastního příkladu" a tím stavěním nových neformálních norem chování uvnitř svých vlastních týmů. Stávají se mentory, kouči, designéry, učiteli a správci širší vize.[1021]

4.2.4 Týmové či sdílené vedení organizací

Výše prezentovanému Sengeho víceúrovňovému pojetí vedení je velmi blízký koncept vedení organizací nazývaný od poloviny 90. let minulého století „sdílené vůdcovství" (*shared leadership*),[1022] či jemu blízký, více na formálně ustanovenou vedoucí skupinu

[1019] Srov. SENGE Peter: The Leadership of Profound Change, 10–21, 16–17.
[1020] Srov. tamtéž, 17–18.
[1021] Srov. tamtéž, 10–21, 18–19.
[1022] Srov. PEARCE Craig L., CONGER Jay A.: All Those Years Ago. The Historical Underpinnings of Shared Leadership, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the

zaměřený přístup zdůrazňující důležitost „týmového vedení“ (*team leadership*) či „vedoucích týmů“ (*leadership teams*),[1023] případně ještě specifičtější případ týmového vedení spočívající ve „spoluvedení“ (*co-leadership*) ve dvojici.[1024] Tyto důrazy lze dnes nalézt jak v prostředí komerčních firem[1025] (zvlášť v oblasti managementu změny), tak ve školství,[1026] zdravotnictví,[1027] či v prostředí církevním.[1028] V prostředí sociálně-politických, občanských, ekologických, rozvojových, ale opět i církevních projektů je tomuto důrazu blízký pojem „sdílená odpovědnost“ (*shared responsibility*).[1029] Všechny tyto koncepty, ačkoli se mohou v šíři záběru, zaměření či v důrazech lišit, mají společné to, že rozšiřují (nebo spíše znovu navracejí?)[1030] pojem vedení či vůdcovství na širší okruh lidí. Souhrnně lze tedy mluvit o různých formách „týmového vedení“ či „sdíleného vedení“.[1031]

Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 1–18, 13; SMITH Peter M.: Shared Leadership. New Ways of Leading, Organizational Productivity Institute, http://www.opi-inc.com/shared_leadership.htm, (23. 3. 2009); Leadership Teams, Center for Coaching & Mentoring, Interactive Courses, http://www.coachingandmentoring.com/Interactive/lteam_1.htm, (23. 3. 2009).

[1023] Srov. např. WAGEMAN Ruth (a kol.): Senior Leadership Teams. What it Takes to Make Them Great, Watertown, MA: Harvard Business Press, 2008.

[1024] Srov. např. HEENAN David A., BENNIS Warren G.: Co-Leaders. The Power of Great Partnerships, New York: Willey, 1999.

[1025] Srov. např. Leadership Teams Network, http://www.leadershipteams.net, (23. 3. 2009).

[1026] ELMORE Richard F.: Building a New Structure for School Leadership. Washington, DC: The Albert Shanker Institute, 2000; ke stažení na The Albert Shanker Institute, http://www.Shankerinstitute.org/Downloads/building.pdf, (23. 3. 2009); MacNEIL Agnus, McCLANAHAN Alena: Shared Leadership, Connections, http://cnx.org/content/m12923/latest, (23. 3. 2009); DOYLE Michele Erina, SMITH Mark K.: Shared leadership, The encyclopedia of informal education, 2001, http://www.infed.org/leadership/shared_leadership.htm, (23. 3. 2009); Guide for Collaborative Culture and Shared Leadership, Boston, MA: National Turning Points Center, 2001; ke stažení na Turning Points Transforming Middle Schools, http://www.turningpts.org/pdf/Teams.pdf, (23. 3. 2009); srov. také Collaborative Leadership Teams, NCCERESt, http://www.nccrest.org/professional/leadership_teams.html, (23. 3. 2009).

[1027] MERKENS Barbara J., SPENCER James S.: A successful and necessary evolution to shared leadership: a hospital’s story, in: Leadership in Health Services 11 (1998) 1–4.

[1028] Srov. především BARNA George: The Power of Team Leadership. Finding Strength Through Shared Responsibility, Colorado Springs: WaterBrook Press, 2005 (studie o týmovém vedení George Barny, prezidenta Research Group, analyzující stovky církevních a paracírkevních organizací a zkoumající firmy patřící do skupiny Fortune 500; srov. Barna Group, http://www.barna.org); CLADIS George: Leading the Team-Based Church. How Pastors and Church Staffs Can Grow Together into a Powerful Fellowship of Leaders, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1999; srov. také již ve 4. kapitole prezentovanou studii OLSEN: Transforming Church Boards.

[1029] Srov. např. MORONEY Robert M.: Shared Responsibility. Families and Social Policy, Piscataway, NJ: Aldine Transaction, 1986; Shared Responsibility. Awareness about cocaine’s ecocide in Colombia, http://www.sharedresponsibility.gov.co, (23. 3. 2009); Shared Responsibility. Strategies to Enhance Quality and Opportunity in California Higher Education, 1996, http://www.capolicycenter.org/shared/shared.html, (23. 3. 2009); BARNA George: The Power of Team Leadership. Finding Strength Through Shared Responsibility, Colorado Springs: WaterBrook Press, 2005.

[1030] Podle Davida Sallyho měl již republikánský Řím systém „spoluvůdcovství“, který trval po čtyři století; srov. SALLY David: Co-leadership. Lessons from the Republican Rome, in: California Management Review 44 (2002) 65–83. Existuje také studie Karl-Erika Sveibyho, profesora fakulty managementu a organizace na Hanken Business School Helsinki, která se snaží ukázat, že koncept „sdíleného vůdcovství“ je vlastní např. australským aborigincům, u kterých skupiny lovců-sběračů nemají žádné skupinové ani kmenové vůdce a jejichž zvyklosti mohou odrážet situaci před rozvojem zemědělství před 11 tisíci lety. Tyto studie vyslovují hypotézu, že sdílené vůdcovství mohlo být vůbec prvním

Platí zde sice podobné principy a dynamiky „týmové práce“ (které budeme prezentovat dále v části 4.4.3), avšak téma „vůdcovství“ ze zde netýká „vedení týmu“ za účelem vykonání nějaké konkrétní práce, ale jde zde o přímý podíl na vedení celé organizace, hnutí či projektu, který se někdy realizuje skrze „vedoucí tým“.[1032] Hlavní důvody, které se nejčastěji uvádějí pro tuto formu sdílení odpovědnosti za vedení organizace mezi více lidí, jsou následující:[1033] (1) skutečnost, že v situaci extrémně rychle se měnícího a velmi komplexního vnitřního i vnějšího prostředí organizací nemůže být jeden člověk schopen vnímat, vstřebat a zpracovat dostatek informací, které k vedení potřebuje, (2) přesvědčení, že lidé jsou více motivování ke spolupráci, pokud také mají účast na zodpovědnosti a na rozhodování, (3) fakt, že tvůrčí potenciál, který by byl schopen silně ovlivňovat situaci, je často uvolňován především v lidech, které k této situaci mají nejblíže, a (4) potřeba rozlišit klíčové strategické oblasti a priority, které zasahují více sektorů organizace.

I v případě těchto přístupů však platí to, co již bylo řečeno v souvislosti s konceptem vedení Petera Sengeho, totiž že tyto přístupy nemají nahradit formální linie zodpovědnosti, ale doplnit je, rozšířit jejich kapacitu vedení a pomoci jim rozvinout mnohem participativnější způsoby a styly vedení. Formální „vedoucí pozice“ je tedy něčím vůči neformálním „aktům vedení“[1034] komplementárním a tyto dva rozměry vůdcovství jsou na sobě vzájemně

---

vůdcovským paradigmatem lidstva a že tedy není správné jej chápat jen jako jaksi odvozený koncept pro vůdcovství vertikální. Srov. SVEIBY Karl-Erik: The First Leadership? Shared Leadership in Indigenous Hunter-Gatherer Bands, koncept kapitoly knihy o domorodém vůdcovství, která má vyjít v roce 2009, ke stažení na Sveiby Knowledge Associates, http://www.sveiby.com/articles/FirstLeadership.pdf, (23. 3. 2009).

[1031] Že termín „shared leadership“ ovšem stále nemá přesně definované obrysy je vidět např. z toho, co Henry Mintzeberg odvětil, když se jej zeptali, co si myslí o „connected or shared leadership“: „To závisí na tom, co to znamená a kdo to říká a co při tom má na mysli.“ Citováno podle BUCKMASTER Sharon: Shared Leadership. What is it, why is it important, and who wants it anyway?, KA 9 Overview Paper, Assessor: Dr. Linda Lewis, January 3, 2004, 2; ke stažení na FutureWorks Consulting, http://www.futureworksconsulting.com/resources/ka9shared.pdf, (23. 3. 2009).

[1032] Srov. rozdíl vyjádřený v angličtině sloganem „Leadership ‚of‘ versus ‚by‘ the team“; Avolio Bruce J. (a kol.): Assessing Shared Leadership. Development and Preliminary Validation of a Team Multifactor Leadership Questionnaire, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 143–172, 143.

[1033] Srov. WAGEMAN Ruth (a kol.): Senior Leadership Teams. What it Takes to Make Them Great, Watertown, MA: Harvard Business Press, 2008, 6–15; SMITH Peter M.: Shared Leadership. New Ways of Leading, Organizational Productivity Institute, http://www.opi-inc.com/shared_leadership.htm, (23. 3. 2009); Leadership Teams, Center for Coaching & Mentoring, Interactive Courses, http://www.coachingandmentoring.com/Interactive/lteam_1.htm, (23. 3. 2009); MacNEIL Agnus, McCLANAHAN Alena: Shared Leadership, Connections, http://cnx.org/content/m12923/latest, (23. 3. 2009); DOYLE Michele Erina, SMITH Mark K.: Shared leadership, The encyclopedia of informal education, 2001, http://www.infed.org/leadership/shared_leadership.htm, (23. 3. 2009); PEARCE Craig L., CONGER Jay A.: All Those Years Ago. The Historical Underpinnings of Shared Leadership, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 1–18, 2–3.

[1034] Srov. např. SMITH Peter M.: Shared Leadership. New Ways of Leading, Organizational Productivity Institute, http://www.opi-inc.com/shared_leadership.htm, (23. 3. 2009).

závislé jako dvě ohniska jedné elipsy[1035] a analogicky s Kehlovým teologickým konceptem by zde bylo možné mluvit také o „principu souběžné původnosti".

V tomto smyslu je „sdílené vedení" definováno Pearcem a Congerem jako „dynamický, interaktivní proces vlivu probíhající mezi členy skupiny, jehož účelem je vést jeden druhého k dosažení skupinových či organizačních cílů nebo obojího" a jenž „často zahrnuje vliv působící na rovině partnersko-horizontální a jindy zas na rovině vertikálně hierarchické".[1036] Paradoxem jeho dnešního zavádění či objevování je to, že vedoucí v hierarchickém postavení mocí své autority často musí udělat prostor pro to, aby sami sebe nechali vtáhnout do mnohem méně autoritářského stylu vedení,[1037] v jehož centru není motivační ovlivňování lidí za předem daným cílem, ale tvůrčí (reflexivní a generativní) dialog.[1038] Hlavní úkoly formálně-pozičních autorit („vertikální vůdcovství") jsou následující:[1039] (1) pomoci navrhnout a vytvořit týmovou strukturu (*team formation*), (2) již fungující tým chránit od vnějších tlaků a usnadňovat pozitivní vztahy s okolím (*boundary management*), (3) periodicky poskytovat podporu (*leadership support*) a (4) udržovat dynamiku sdíleného vedení zpětnou vazbou, vyučováním, formací a vlastním příkladem (*shared leadership maintenance*).

V rámci tématu „sdíleného vedení", které se velmi dynamicky vyvíjí, jsou však samozřejmě některé otázky stále otevřené a živé. Jednou z nich je např. spor o to, zda vedení má být „sdíleno" nejen na středních a nižších stupních organizace, ale i u „top-managementu" (tzv. „*co-leadership*"). Zatímco Charles Handy tvrdí, že na nejvyšší úrovni musí být vedení „personalizováno" a nemůže být sdíleno, protože takto drží organizace pohro-

---

[1035] Srov. „integrovaný model" Edwina Locke, který tvrdí, že je „sdílené" vedení vždy třeba kombinovat s vedením „vertikálním"; srov. LOCKE Edwin A.: Leadership. Starting at the Top, , in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 281–284, 281.

[1036] PEARCE Craig L., CONGER Jay A.: All Those Years Ago. The Historical Underpinnings of Shared Leadership, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 1–18, 2.

[1037] Srov. FLETCHER Joyce K., KÄUFER Katrin: Shared Leadership. Paradox and Possibility, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 21–47, 24–25.

[1038] Srov. FLETCHER: Shared Leadership, 21–47, 35–39.

[1039] Srov. COX Jonathan F., PEARCE Craig L., PERRY Monica L.: Towards a Model of Shared Leadership and Distributed Influence in the Innovation Process. How Shared Leadership Can Enhance New Product Development Team Dynamics and Effectiveness, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 48–76, 58–59. Locke ve své kritice konceptu „sdíleného vůdcovství" doporučuje spíše „integrovaný model", kde „vertikální" i „sdílené" vedení se vzájemně doplňují, přičemž úkoly jako je rozvíjení vize, hodnot, strukturování organizace, výběr členů vrcholového manažerského týmu podle Lockeho sdílet nelze, zatímco úkoly jako výběr a trénink na nižších pozicích, motivování, posilování komunikace a team-building sdílet lze; LOCKE Edwin A.: Leadership. Starting at the Top, , in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 281–284, 278–279.

madě,[1040] jiní tvrdí, že za určitých okolností může a má být sdíleno vedení i na nejvyšších místech organizace,[1041] přičemž jsou zmiňovány některé úspěšné příklady „spoluvedoucích" dvojic, které se ve své jedinečnosti a vlastnostech mohly doplňovat k užitku celé organizace a být tak zároveň modelem sdílení vůdcovství pro ostatní.[1042] Jiní z těchto zkušeností dokonce vyvozují, že „spoluvedení" (tj. dvojice vedoucích) by mělo proniknout všechny úrovně organizace.[1043]

Kromě běžných již dříve prezentovaných nároků na týmovou práci však s sebou praxe sdíleného vedení nese některé další faktory, které je třeba zohlednit. Tyto lze podle jedné studie[1044] rozdělit na „personální faktory",[1045] „strukturální faktory"[1046] a „výběrové faktory".[1047] Pokud tyto základní předpoklady nejsou splněny, především pokud chybí základní znalosti, dovednosti a schopnosti nutné pro praktikování sdíleného vedení (především schopnost strategického odstupu a celkového pohledu), když v týmu nebo mezi týmem a organizací chybí shoda na společném cíli, když není dostatek času k rozvoji sdíleného vedení, nebo když je u účastníků nízká vnímavost k jeho nárokům a specifičnostem, může

---

[1040] Srov. HANDY Charles: The New Language of Organizing and Its Implications for Leaders, in: HESSELBEIN Frances, GOLDSMITH Marshall, BECKHARD Richard (ed.): The Leader of the Future. New Visions, Strategies, and Practices for the Next Era, San Francisco: Jossey-Bass, 1996, část I, odd. 1.

[1041] Tyto okolnosti lze shrnout takto: „jestliže výzvy, kterým organizace čelí, jsou tak komplexní, že práce s nimi vyžaduje takovou šíři dovedností, která je větší, než aby jí byl schopen zvládnout jedinec"; O'TOOLE James, GALBRAITH Jay, LAWLER III Edward E.: The Promise and Pitfalls of Shared Leadership. When Two (or More) Heads are Better Than One, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 250–268, 253.

[1042] Systematicky a pozitivně pojem „co-leadership" rozvíjí např. O'TOOLE James: When Leadership is an Organizational Trait, in: BENNIS Warren G., SPREITZER Gretchen M., CUMMINGS Thomas G. (ed.): The Future Leadership, San Francisco: Jossey-Bass, 2001; O'TOOLE James, GALBRAITH Jay, LAWLER III Edward E.: The Promise and Pitfalls of Shared Leadership. When Two (or More) Heads are Better Than One, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 250–268. Srov. také WAGEMAN Ruth (a kol.): Senior Leadership Teams. What it Takes to Make Them Great, Watertown, MA: Harvard Business Press, 2008.

[1043] Např. David Heenan a Warren Bennis zkoumali celou řadu významných „spoluvůdců" a výsledky s doporučením rozvíjet tento koncept na všech úrovních organizace publikovali v knize HEENAN David A., BENNIS Warren G.: Co-Leaders. The Power of Great Partnerships, New York: Willey, 1999.

[1044] ANDRÉAS Elisabeth, LINDSTRÖM Sara: Shared Leadership as a Future Leadership Style. Will the idea of the traditional top-down manager be an obstacel?, Master Thesis in Management, Tutor: Gill Widell, Gothenburg: University of Gothenburg, School of Business, Economics and Law, 2008, 15; ke stažení na Göteborgs Universitet, http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/19568/1/gupea_2077_19568_1.pdf, (23. 3. 2009).

[1045] Ne každý je schopen sdílet vedení s každým. Limitující faktory může tvořit nedostatek respektu, různé cíle, neochota dělit se o slávu a různé ambice. Dovednosti a osobnostní styly musí být kompatibilní. Musí to být lidé, kteří jsou schopni i vést i se nechat vést.

[1046] Měla by fungovat nejen dobrá dělba práce, ale také dělba zásluh. Doporučuje se mít společnou kancelář. Výhodou je, když oba spoluvedoucí nastoupí do svých pozic ve stejnou dobu a spolu také odejdou. Nejsou většinou moc dobré zkušenosti, když se dobrý spoluvedoucí stane později samostatným vůdcem. To potvrzuje také DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 34.

[1047] Členové vedoucího týmu by měli být vybíráni společně, s ohledem na týmové úkoly. Není dobrá zkušenost se spoluvedením osobami, které dříve vedly dnes sloučené organizace.

být aplikace sdíleného vedení nejen neúčinná, ale přímo škodlivá.[1048] I z důvodu těchto mnoha často ne příliš naplnitelných předpokladů se zdá být odůvodněná teze, že sdílené vedení bude i z praktických důvodů vždy třeba doplnit vedením vertikálním.[1049]

Kromě těchto praktických překážek pro rozvoj sdíleného vedení však existují ještě také překážky institucionální, spočívající ve stále ještě převažujícím klimatu ve společnosti i v církvi, kde lze obecně stále ještě nalézt větší sympatie k vůdcovství „hrdinskému" než „sdílenému".[1050] To je třeba respektovat (viz stať o změně organizační kultury, srov. 4.4.1), ale také se s tím učit pracovat a hledat cesty k hluboké proměně smýšlení.

4.2.5 Souhrn: Skelet organizace

V této části jsme mohli konstatovat, že organizační struktury se v teorii organizace chápou jako něco dynamického a integrálně propojeného se životem a vztahy mezi pracovníky či členy organizace. Základními otázkami zde jsou otázka způsobů nezbytné *diferenciace* a s tím úzce související otázka po nástrojích nutné *integrace*.

Zatímco v klasické a zpočátku i modernistické perspektivě se vycházelo z velmi statického chápání organizačních struktur, novější perspektivy připouštějí mnohem dynamičtější chápání struktur, které vyrůstají ze života a slouží životu organizace. Jejich proměnlivost či diferenciace je působena především různými typy činností a kultur uvnitř organizace, různou velikostí organizace, různým prostředím, ve kterém organizace působí a různými fázemi jejího životního cyklu.

To ovšem vyžaduje dobré řízení organizace a vedení lidí, které je realizováno stylem odpovídajícím dané situaci a především zralosti vedených osob a skupin. Zatímco dobré řízení dbá na efektivnost všech organizačních procesů, kvalitní vedení rozvíjí všechny role potřebné jak pro osobní růst, dlouhodobý výhled, práci s lidmi i organizační sladění. Takovýto „vůdce" ke své roli ovšem dlouho dozrává, přičemž se vůdcovství stává nedílnou součástí jeho osobní integrity. Takovéto vůdcovství ovšem není a nemá být vlastností pouze formálních vedoucích, ale má být jakožto posílení tvůrčího osobního vlivu všech spolupracovníků „distribuováno" do celého týmu či celé organizace. Klíčovou roli v tomto procesu hrají jak místní linioví vedoucí, tak neformální komunikátoři změny. Nezbytná je však zde

---

[1048] Srov. PEARCE: Shared Leadership, 299.

[1049] Srov. LOCKE Edwin A.: Leadership. Starting at the Top, , in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 281–284, 273–274; srov. pozn. č. 1039.

[1050] Srov. ANDRÉAS Elisabeth, LINDSTRÖM Sara: Shared Leadership as a Future Leadership Style. Will the idea of the traditional top-down manager be an obstacel?, Master Thesis in Management, Tutor: Gill Widell, Gothenburg: University of Gothenburg, School of Business, Economics and Law, 2008, 15; ke stažení na Göteborgs Universitet, http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/19568/1/gupea_2077_19568_1.pdf, (23. 3. 2009), 24–27.

také role vrcholového managementu, který má v organizaci vytvářet prostředí, které by umožňovalo trvalou inovaci a učení se.

Tyto důrazy jsou pak systematicky rozvíjeny v konceptu zvaném „sdílené vedení“, který se (se svými přísliby, ale i se svými prokazatelnými limity a nutnými předpoklady) ukazuje jako velmi inspirativní pro reflexi strukturní roviny synodality. V části dnešních organizací lze vysledovat postupný vývoj ke stále více sdílenému vedení v organizaci, které je však zároveň silně podporováno jemu odpovídající organizační architekturou.

4.3 EFEKTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A ORGANIZAČNÍ PROCESY

Další témata, která budeme z hlediska teorie organizace prozkoumávat, jsou témata dotýkající se další roviny synodality, roviny „efektivní“ (srov. oddíl 3.1.3 a část 3.3). Jde především o způsob práce pastoračních rad a různé s touto prací související systémy, metodické postupy, procesy či komunikační nástroje, tedy v podstatě to, čemu se v teorii řízení říká organizační „systémy“ či „procesy“.

Jak jednou napsal Charles Handy, „jestliže může být struktura přirovnána ke kostře organizace a její členové k jejímu masu a krvi, pak systémy jsou jejími nervy.“[1051] Pod těmito „nervy“ či „systémy“ se skrývají procesy, které v organizacích a týmech, a tudíž i v pastoračních radách, slouží k podpoře zajištění realizace jejich úkolu, avšak i takové procesy v organizaci jako celku, jejichž jsou tyto týmy samy součástí.

V teorii řízení se pod pojmem „systémy“ ukrývají především tři typy organizačních systémů či procesů:[1052] *komunikační* (4.4.1), *participační* (4.3.2) a *výkazové* (prvním dvěma typům se budeme věnovat v této části, typ třetí není pro nás tak relevantní, proto jej zde můžeme pominout). Navíc je pro efektivní službu organizací třeba zajistit také fungování různých procesů *rozhodování* (4.3.3) či tvorby *strategie* (4.3.4).

4.3.1 Komunikační procesy v organizaci

Aniž bychom se zde mohli pouštět do jakéhokoli podrobnějšího přehledu záplavy literatury na téma vedení porad v organizacích[1053] či komunikace obecně[1054] lze říci, že určitá hlavní

[1051] HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 121.

[1052] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 121; HANDY: Understanding Organizations, 222–252.

[1053] V češtině srov. např. BISHOF Anita, BISHOF Klaus: Porady. Průvodce pro organizátory, vedoucí a účastníky porad, Praha: Grada Publishing, 2003; KAŇÁKOVÁ Eva: Jak efektivně vést porady, Praha: Grada Publishing, 2008; SPERANDIO Sylvie: Účinná komunikace v zaměstnání. Pravidla ústního i písemného vyjadřování, Praha: Portál, 2008.

[1054] V češtině srov. např. VYBÍRAL Zbyněk: Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci, Praha: Portál, 2003; VYBÍRAL Zbyněk: Psychologie komunikace, Praha: Portál, 2005.

témata jsou samozřejmými „stálicemi“ této literatury.[1055] Kromě toho je třeba se podívat i na některé zásady vedení politické debaty. Dále tedy uvádíme jen některé nejdůležitější podněty, ze kterých budeme později čerpat pro další kroky prakticko-teologické reflexe.

Základní témata komunikace ve skupině

Z oblasti komunikačních systémů uvnitř organizací se pro naše téma rozvíjení komunikace uvnitř pastorační rady i komunikace navenek v širším prostředí farnosti jeví na základě studia výše uvedení literatury jako důležitá především tato témata:

- **důležitost přípravy porad** (určení účelu, cílů, témat, účastníků, technik), jejich kvalitního vedení (dobrá moderace, dovednosti, role, řešení konfliktů) a jejich praktického vyhodnocení (zpětná vazba, zápis, plnění úkolů);
- **komunikační schopnosti a dovednosti** (naslouchání, kladení otázek, vedení rozhovoru, vyvolávání zájmu, přesvědčování), vědomí různých rovin komunikace, znalost různých komunikačních stylů a stylů diskuse, důležitost neverbální komunikace, schopnost pracovat s bariérami komunikace a s konfliktními situacemi;
- **důvěra** (sebedůvěra a důvěra ve vztazích), schopnost sdílet hlubší rovinu osobnosti a dialogické dovednosti jako základ a předpoklad tvůrčích porad.[1056]

Systém parlamentární debaty

Protože se pastorační rady v praxi, po vzoru spolkové tradice či tradice místní či univerzitní samosprávy, často nechávají inspirovat různými prvky systému parlamentární debaty, bude užitečné alespoň krátce zmínit jeho základní východiska a principy. Jejich pochopení bude důležité i pro posouzení vhodnosti použití těchto pravidel v rámci procesů podporujících efektivní rovinu synodality.

Je jasné, že dobré řízení zastupitelského shromáždění napomáhá tomu, aby toto shromáždění dobře vládlo těm, které zastupuje. Na úrovni vlády státu, místní samosprávy či ve spolkovém životě se dnes tento systém všeobecně považuje za lepší než vláda jednotlivce, absolutního panovníka či diktátora. Dobrá jednací pravidla a dobré řízení shromáždění mají zaručit férovou a svobodnou výměnu názorů a i když ne vždy výběr toho nejlepšího řešení,

---

[1055] Přehled je vypracován především podle. BISHOF Anita, BISHOF Klaus: Porady. Průvodce pro organizátory, vedoucí a účastníky porad, Praha: Grada Publishing, 2003; srov. také HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 122–125.

[1056] Srov. kniha syna známého „guru vůdcovství“ Stehpena R. Coveye, Stephena M. R. Coveye, COVEY Stephen M. R., Merrill Rebecca R.: Důvěra: jediná věc, která dokáže změnit vše, Praha: Management Press, 2008, která ukazuje důvěru a její různé „vlny“ jako základ celého organizačního a společenského systému (kde k první „vlně“ sebedůvěry a druhé „vlně“ důvěry ve vztazích přistupují další tři „vlny“ – důvěra v organizaci, důvěra v trhu a důvěra ve společnosti).

tak alespoň zabránění tomu, aby bylo vybráno řešení vysloveně špatné. „V souhrnu jde tedy o to, že víc hlav více ví, protože se rychleji a více učí.“[1057]

Za několik století demokratického života se vytvořila všeobecně zaběhnutá pravidla, za jejichž pravzor lze považovat tradiční jednací řád anglického parlamentu. Pro naše účely je důležitá psaná americká verze těchto pravidel nazvaná *Robert's Rules of Order* (Robertova pravidla jednacího řádu),[1058] která je ve Spojených státech používána jako základ pro jednací řád ve všech možných občanských i církevních organizací, spolků, správních rad či grémií.

Jak se ve své studii o Robertových Pravidlech zmiňuje Luděk Rychetník, lze uvažovat o dvou krajních situacích (přičemž skutečnost bude často někde mezi), ve kterých jsou demokratická procesní pravidla důležitá či dokonce nenahraditelná:[1059]

1. **Regulovaný konflikt:** střet zájmů, boj o moc ve společnosti, státu nebo i v menším celku, kdy si však protivníci uvědomují, že je v jejich dlouhodobém zájmu uchovat celek, stát, obecní zastupitelstvo, spolek a nezničit ani neohrozit společenské předpoklady pro budoucí spolupráci.
2. **Bona fide:** hledání optimálního řešení nebo pravého stavu věcí v dobré víře u všech účastníků. V této situaci je namístě porada („deliberace“) v nejvlastnějším smyslu. Robertova pravidla, uplatňovaná s citem, umožňují řídit poradu efektivně, hladce, produktivně.

Demokratická procesní pravidla tak vyjadřují a konkretizují některé základní principy demokratického řádu, jako např. „princip férovosti a spořádanosti“ při řízení společenských a politických sdružení či „princip předběžné opatrnosti“ (předem se připravující na možnost personálních, politických, finančních či jiných „nepravidelností“ (*irregularities*), či střetu zájmů). Díky jasně stanoveným pravidlům může pak být vyloučeno i „podezření

[1057] Srov. RYCHETNÍK Luděk: Robertova pravidla jednacího řádu, in: Distance – Revue pro kritické myšlení 1 (2006), http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=34&Itemid=13, (27. 3. 2009).

[1058] Poslední, 10. edice nově revidovaných pravidel z r. 1970, ROBERT Henry M. III. (a kol.): Robert's Rules of Order, Newly Revised, Cambridge, MA: Perseus Publishing, [10]2000; starší verze, poslední vydaná ještě jejím původním autorem v roce 1915, je k dispozici i online, Parliamentary Procedure Online, http://www.parlipro.org, (6. 3. 2009); česky vyšlo jako Robertova pravidla jednacího řádu, Praha: Institut pro ekonomickou a politickou kulturu, 2006. Srov. také online prameny Robert's Rules of Order Online, http://www.rulesonline.com, (6. 3. 2009); Robert's Rules of Order, http://www.robertsrules.org, (6. 3. 2009); The Official Robert's Rules of Order Website, http://www.robertsrules.com, (27. 3. 2009). Původní verze těchto pravidel byla sepsána v roce 1876 tehdejším majorem americké armády Henry Martynem Robertem (1837–1923) jako „Kapesní příručka pravidel jednání pro ‚deliberative assemblies'„ poté, co musel předsedat jednomu velkému veřejnému shromáždění a tento úkol nezvládl. Robert se při psaní Pravidel volně inspiroval tehdejšími dostupnými prameny a především pravidly jednání, která byla tehdy používána v americkém kongresu a senátu, která však přizpůsobil „pro politické, kulturní, náboženské, zájmové atd. společnosti, které racionální diskusí, vedenou v dobré víře, hledají kompromis mezi konfliktními hledisky nebo se v konfliktních situacích snaží nalézt pravý stav věcí“ (což je význam slova „deliberative“ použitého v původním názvu Pravidel).

[1059] Srov. RYCHETNÍK: Robertova pravidla jednacího řádu, část „Pravidla a střet zájmů“.

z nepravidelností“, což organizacím, která takováto pravidla důsledně dodržují, dodává zdroj dobré pověsti a legitimity. Volené představitele navíc tato pravidla vedou k vědomí zodpovědnosti či vykazatelnosti (*accountability*) „směrem dolů“, vůči těm, jež zastupují, tedy nejen vůči svým kolegům či šéfům.[1060]

Co se týče samotných pravidel jednání, je třeba zde odkázat na příslušné prameny.[1061]

Konstruktivní diskuse a dialog

Některými dalšími pro nás důležitými aspekty komunikačních systémů se zabývá koncept „učících se organizací“ Petra Sengeho (srov. celkový model učící se organizace v části 4.1.2 a podrobnější představení tohoto konceptu v části 4.5). Podívejme se zde podrobněji na klíčové techniky či přístupy ke komunikaci, které jsou v tomto konceptu součástí disciplíny nazývající se „myšlenkové modely“ a „týmového učení se“.[1062]

Jedním z nejdůležitějších rozměrů v rámci týmového učení se je podle Sengeho kultivace schopnosti konstruktivní diskuse a dialogu. Základní problematiku různých způsobů týmové konverzace je možné vyjádřit vztahem mezi schopností či intenzitou zastávat své vlastní názory či tvrzení („obhajoba“) a schopností či intenzitou naslouchat názorům druhých („zkoumání“), přičemž v rámci této kombinace lze identifikovat mnoho konkrétních způsobů konverzace. Některé nejdůležitější jsou zachyceny na následujícím diagramu (srov. Obrázek 13 na následující stránce).

Z komunikačních stylů či postojů naznačených a popsaných v uvedeném schématu je pro rozvoj organizace nejdůležitější „konstruktivní diskuse“ (*skillful discussion*) a „tvůrčí dialog“ (*generative dialog*),[1063] přičemž je třeba se vyhnout různým dysfunkčním způsobům konverzace. Jestliže do dialogického způsobu konverzace vstoupí dostatečný počet lidí, skupina začne myslet „komunitárně“, začne být schopna zkoumat a hledat společně a začnou se objevovat zcela nové vhledy či řešení. Při dalším prohloubení je pak možné vstoupit i do hlubších dimenzí komunikace, kdy mlčení se stává komunikací a komunikace mlčením (což

[1060] Srov. RYCHETNÍK: Robertova pravidla jednacího řádu, části „Základní principy demokratického řádu“ a „Politická odpovědnost“.

[1061] Srov. pozn. pod čarou č. 1058. Za nejtypičtější a pro naše téma nejdůležitější považujeme pravidla, že návrh k projednávání může dát sice kdokoli, ale návrh je přijat k diskusi jen tehdy, pokud jej podpoří ještě alespoň jeden další člen shromáždění, že před jakýmkoli rozhodnutím musí být všechny s ní spojené otázky dostatečně prodiskutovány, že o slovo se lze přihlásit až po skončení předchozího vstupu, že nikdo nesmí promluvit podruhé k témuž tématu, dokud každý, kdo si to přeje, se k tomu nevyjádřil nebo že mlčení znamená souhlas nebo že celé shromáždění může také fungovat „jakožto výbor“ („Committee of the Whole“) za účelem neformálního prodiskutování nějakého tématu.

[1062] Srov. SENGE: The Fifth Discipline, 238-249; 198–202; ROSS Rick, ROBERTS Charlotte: Balancing Inquiry and Advocacy, in: SENGE: Fieldbook, 253–259.

[1063] Srov. např. SENGE: The Fifth Discipline, 238–249; SENGE: Fieldbook, 353–364. Pro plodnou týmovou práce je třeba rozvíjet jak schopnost *dialogu* (bez ní by tým mohl být velmi produktivní a efektivní, ale bez schopnosti rozlišovat a tvořit hlubší vizi), tak schopnost *konstruktivní diskuse* (bez ní by se tým mohl utopit v neustálém snění a rozvíjení nových možností, ale bez schopnosti je realizovat v praxi).

pak někteří nazývají „metalogem“ a což se pak již dotýká „emotivní“ roviny synodality).

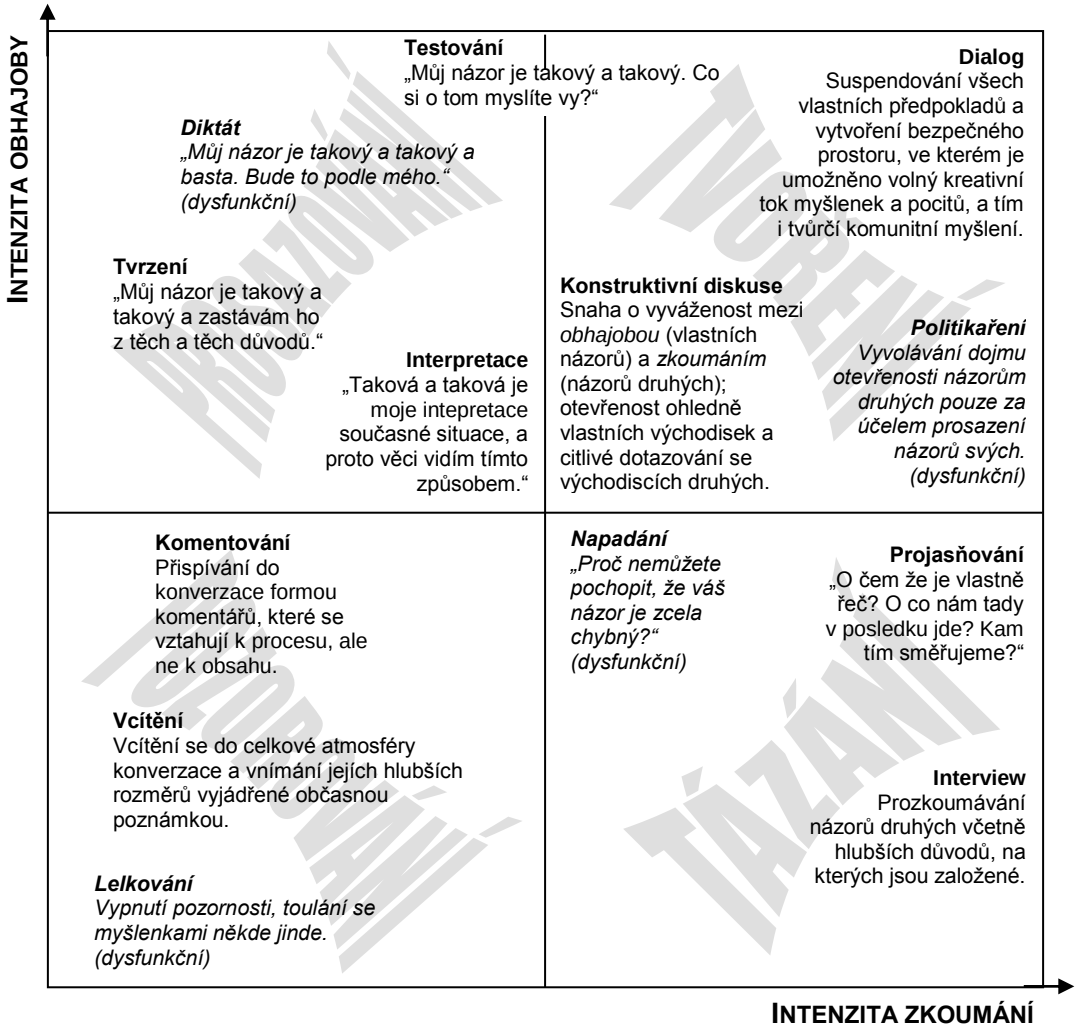

Obrázek 13: Vyváženost zkoumání a obhajoby[1064]

4.3.2 Způsoby participace na vedení organizace

Čím je organizace větší, tím je kvalita těchto systémů důležitější pro její správné fungování. Pro naše účely reflexe realizace synodality ve farnosti je důležitý rozdíl, který se v teorii řízení dělá mezi spoluúčastí na rozhodování v rámci pracovního procesu a spoluúčastí na rozhodování v systémech zodpovědných za celou organizaci.[1065]

Základní typy participace

V případě spoluúčasti na rozhodování systémech zodpovědnosti za organizaci jsou v neziskových organizacích podle Handyho nejběžnější tři typy participace:[1066]

[1064] Schéma je založeno na SENGE: Fieldbook, 354.
[1065] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 279.
[1066] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 133–135. Dále srov. Boards of Directors, Wikipedia. The Free Encyklopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Board_of_directors, (24. 3. 2009); pro české názvosloví a právní zařazení srov. např. Představenstvo, Wikipedie. Otevřená encyklopedie,

- *přímá demokracie* (všichni mají stejný hlas, žádné specifické role; obvyklá v autonomních skupinách a v menších organizacích s jednoduchou strukturou);
- *reprezentativní demokracie* (s výkonným *představenstvem*, které koncepčně řídí a je volené z členské základny; obvyklá ve větších a diferencovanějších organizacích);
- *podílová demokracie* (se *správní radou*, která koncepčně řídí a volí exekutivu a ve které jsou zastoupeny i jiné „strany" kromě členů, a s *dozorčí radou*, která dohlíží na činnost správní rady z hlediska financí, naplňování zakládající listiny a dodržování zákonů).[1067]

Kromě „představenstva" či (v případě akciových společností) „správní rady" (*board of directors*), která má řídící a rozhodovací pravomoci, jsou také někdy zřizovány různé druhy „poradních skupin" (*advisory board* či board *of advisors*), jejichž členové jsou jmenováni tím, komu má tato skupina radit (nejsou tedy voleni), nemají rozhodovací pravomoci a také nemají žádnou zodpovědnost.[1068]

Kromě potřeby silného představenstva v neziskových organizacích je zdůrazňována potřeba jasného vědomí jeho úkolů, které jsou podle Druckera především tyto:[1069]

- reflektovat poslání organizace a dohlížet na jeho plnění;
- dbát, aby organizace měla schopné výkonné vedení;
- hodnotit výkonnost organizace;
- zajišťovat komunikaci s veřejností, zvláště v době krize;
- zajišťovat pro organizaci finanční prostředky, včetně osobního přispívání;
- být k dispozici jako poradci ve specifických oblastech.

Vybudovat z představenstva efektivní tým, který si hledí těchto svých úkolů podle jasného plánu a zadání a se kterým má dobrý vztah založený na oboustranné důvěře, je zásadním úkolem výkonného ředitele.[1070] Podle Druckera prý vždy lépe či alespoň snadněji fungují představenstva, která vznikla nominací,[1071] spíše než představenstva, kde jsou členy volení zástupci členské základny organizace, kteří pak nezřídka reprezentují spíše jednotlivé názorové proudy a nejsou schopni vnímat organizaci jako celek. Dále Drucker doporučuje zavést věkový limit a maximální počet dvou po sobě jdoucích tříletých funkčních období,

---

http://cs.wikipedia.org/wiki/Spr%C3%A1vn%C3%AD_rada, (24. 3. 2009); Dozorčí rada, Wikipedie. Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Dozor%C4%8D%C3%AD_rada, (24. 3. 2009)

[1067] Podílová demokracie je obvyklá především u organizací „servisního" typu, kde správní radu tvoří volení či jmenovaní zástupci členské základny, klientů, zakládající agentury a širší obce, občanské společnosti či konkrétních zájmových skupin; dozorčí rada je často jmenována zakladateli.

[1068] Srov. Boards of Directors, Wikipedia. The Free Encyklopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Board_of_directors, (24. 3. 2009), část Classification.

[1069] Srov. DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 136.

[1070] Srov. DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 147–148, srov. také sám Drucker, tamtéž 152.

[1071] Srov. DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 136–137, 143 a 146.

aby se zamezilo tomu, že v představenstvu slouží lidé, kteří se do něj víceméně „na stará kolena“ utíkají pro společenské uznání.[1072]

Předpoklady participace

Každý z těchto typů participace bude za příslušných okolností dobře fungovat pouze v případě respektování některých základních demokratických principů:[1073]

- Participace na tvorbě koncepce (např. skrze práci v představenstvu) musí být oddělena od participace na výkonném rozhodování (např. skrze výkonný manažerský tým).
- Existují různé formy participace, které nejsou totožné a je třeba v nich mít v praxi předem jasno, jako např. *konzultace* či *projednání* (*consultation*; vedoucí naslouchá a radí se, pak sám rozhodne), *odsouhlasení* (*consent*, vedoucí či někdo jiný dává některé záležitosti k odsouhlasení radě, která má možnost je vetovat) a *konsenzus* (*consensus*; rozhodnutí je dosaženo procesem společného hledání).[1074]
- Reálná moc má být někomu svěřena vždy pouze na omezenou dobu.[1075]

4.3.3 Procesy tvorby a přijímání rozhodnutí

Kromě vyjasnění způsobu participace na řízení organizací je dále důležité, aby bylo jasno, jakým způsobem se v rámci těchto systémů tvoří a přijímají rozhodnutí.[1076] Proto níže přinášíme několik důležitých podnětů k tomuto tématu.

Modely procesů rozhodování

Následující modely procesů rozhodování lze nalézt v různých organizacích, a to jak současně, tak jako určité fáze dynamického chápání procesu rozhodování:

- *Racionální model* (vhodný pro stabilní, ne příliš komplexní situace, kdy jsou k dispozici všechny potřebné vstupní informace) je založen na odborné analýze a výpočtu: (1)

[1072] David Hubbard ovšem vidí tuto otázku trochu odlišně a možnost opakování období dělá spíše závislou na konkrétním výkonu než na věkovém limitu. Srov. DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 146.

[1073] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 135–139 a 151.

[1074] Podle Handyho je konsenzus nejnáročnějším způsobem demokratického rozhodování, který za některých podmínek s sebou nese příliš vysoké „náklady“. Manažeři se pak prý příliš často uchylují ke druhému extrému, k autoritativnímu rozhodování. Handy za dobrou střední cestu považuje právě způsob rozhodování skrze „odsouhlasení“, který dává vedoucímu velkou svobodu v tvorbě rozhodnutí, ale některá důležitá rozhodnutí musí být odsouhlasena i radou. Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 138.

[1075] Handy k tomu říká: „Z toho paradoxně vyplývá, že demokracie nejlépe fungují se silnými vůdci. Lidé se cítí bezpečně, protože vědí, že se vůdce budou moci zbavit, jestliže s ním nebudou dlouhodobě souhlasit. […] Svět neziskových organizací dělá dobře, jestliže si je vědom důležitosti principu časově omezeného mandátu. Jestliže není tento princip respektován, je náročné vůdci důvěřovat. Jestliže není mandát vůdce časově omezený, systém prostého odsouhlasení není dostačující pro rozhodování, je třeba skoro ve všem dosahovat konsenzu, jak v malých tak ve velkých záležitostech. Vůdci mají důvěřovat svým lidem, ale lidé také potřebují důvěřovat svým vůdcům, jinak se celý svět pak stane nekonečným zasedáním nebo prodlouženou předvolební kampaní. To však nikdy nebyl úmysl demokracie.“ HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 138–139.

[1076] Srov. především HATCH: Organization Theory, 269–285.

definice problému, (2) tvorba a hodnocení alternativ, (3) výběr alternativy, (4) implementace vybrané alternativy, (5) monitorování výsledků (zpět k výchozímu bodu).

- *Model experimentální* či *inkrementální* (vhodný pro situace, kdy se účastníci procesu shodnou na definici problému a na organizačních cílech, ale neshodnou se na použitelných metodách) je založen na experimentálním učení se ze zkušenosti „krok za krokem“, kdy při shodě na společném cíli zkoušíme a vyhodnocujeme různé metody, jak se k němu dostat, a rozhodujeme o nich na základě úsudku většiny.
- *Model koaliční* či *vyjednávací* (vhodný pro situace, kdy není shoda na organizačních cílech či na podstatě řešeného problému) spočívá na politických vyjednáváních s různými zájmovými skupinami hledajících společné zájmy a důvody pro vytvoření rozhodovacích „koalicí“, přičemž se rozhoduje na základě kompromisu.
- *Model „odpadkového koše*“ (vhodný v situacích, kdy nepanuje shoda ani v oblasti cílů či podstaty problému, ani ohledně metod) spočívá ve víceméně volném toku událostí, který dovoluje, aby se časem vhodná řešení našla a jakoby na základě určité „inspirace“ propojila s odpovídajícími problémy a tak hrála roli při sociální konstrukci reality.

Dynamické chápání procesů rozhodování ovšem nebude uvažovat jen o různých modelech vhodných pro různé situace, ale také o procesech přecházení z jednoho stylu rozhodování ke druhému skrze práci na vyjasnění organizačních cílů či snaze o nalezení shody na metodách.[1077]

Iracionální rozhodování a racionální akce

Někteří teoretici[1078] kritizovali racionální model rozhodování, přičemž dospěli k názoru, že tento model neposkytuje dobrou základnu pro úspěšnou implementaci, protože působí demotivačně. Tím, že racionální model nechává účastníky zvažovat konfliktní, protikladné či nekompatibilní alternativy a že je vede k uvažování o negativních důsledcích všech alternativ, v nich provokuje pochybnosti a nejistotu, zda zvolili dobře a zda budou negativní důsledky zvládnuty. Nils Brunsson[1079] proto navrhuje:

1. analyzovat jen několik málo alternativ, z nichž všechny kromě jedné jsou v podstatě nepřijatelné;

[1077] Srov. HATCH: Organization Theory, 279. V praxi z tohoto pohledu plynou některá další pravidla pro skupinové rozhodování, jako například to, že není možné rozhodovat většinovým hlasováním v případě, kdy se členové skupiny v zásadě neshodnou v cílech, případně že je neracionální snažit se o dosažení konsenzu v případech, kdy správné rozhodnutí je vykalkulovatelné na základě odborné expertízy.

[1078] Srov. HATCH: Organization Theory, 280–281, kde je prezentován koncept švédského organizačního teoretika Nilse Brunssona zvaný „decision irrationality“.

[1079] Srov. BRUNSSON Nils: The Irrational Organization. Irrationality as a Basis for Organizational Actio nand Change, Chichester: John Wiley, 1985.

2. zvažovat jen pozitivní důsledky preferované alternativy;
3. kritéria pro výběr reformulovat tak, aby odpovídala pozitivním důsledkům preferované alternativy.

Tato „rozhodovací iracionalita“, jak tento přístup nazývá Brunsson, pak prý způsobí, že účastníci rozhodovacích procesů budou mnohem více motivováni ke konkrétní akci („akční racionalita“). Avšak takováto rozhodnutí, které nejsou podložená racionálně, musí pak být založena na něčem jiném. Pro Brunssona tímto něčím jiným je organizační „ideologie“ (hlubší ideje sdílené členy organizace).

Ideologie v procesu rozhodování

Modernistická perspektiva chápala ideologii jako něco, co patří jen do politických či náboženských organizací. Např. podle Etzioniho typologie organizací a jejich kontrolních mechanismů se právě náboženské a politické organizace označují jako „ideologické“ (zatímco komerční a byrokratické organizace jsou označovány jako „ekonomické“ a organizace vězeňské či azylové jako „totalitární“),[1080] jejichž cílem je světový názor, lidé se do nich zapojují na bázi identifikace, prostředky kontroly jsou především atraktivní cíle, přesvědčování, pocit přináležitosti a redukce nejistoty a nejvíce se zde používají organizační prostředky jako management prostřednictvím rozvoje vize.

Pozdější teoretici však začali ideologie (přítomné i v komerčních organizacích jako myšlenkový systém popisujícím organizační realitu, žádaný stav, principy a výchozí hodnoty z určitého principiálního hlediska) chápat více neutrálně (srov. podobný koncept jindy nazývaný „doprovodná filosofie“; Obrázek 14 na str. 312).

4.3.4 Procesy tvorby a formulace strategie

I když lze procesy tvorby a formulace organizační strategie chápat jako součást komunikačních, participačních či rozhodovacích systémů, pro jejich důležitost pro práci pastoračních rad se jimi zde budeme zabývat samostatně. Přitom, pokud nebude upřesněno jinak, výrazem „strategie“ spolu s Peterem Druckerem míníme soubor konkrétních kroků (ať už zamýšlených či již uskutečněných), který „přeměňuje úmysly ve výsledky“.[1081]

Podobně jako v případě církevního členství, i v oblasti církevní strategie lze na základě studia příslušné literatury[1082] konstatovat, že právě ty nejdůležitější úkoly („cíle“, „poslání“) církevních organizací jsou často velmi náročně formulovatelné (a někdy i ne příliš jasné) a že církve často ani nemají zaběhnuté vhodné procesy, které by jim umožňovaly tyto

[1080] Srov. HATCH: Organization Theory, 345.
[1081] Srov. DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 60, 91 a 93.
[1082] Srov. např. HARRIS: Organizing God’s Work, 32–33; McCANN: Church and Organization, 115–116.

cíle vyjasnit či hledat společná východiska. Stejně tak je v církvích často jasně postřehnutelný nedostatek vědomí potřebnosti jasné inspirativní vize pro určitou pastorační jednotku nebo i celek místní církve, ze které by pak bylo možné odvodit konkrétní cíle a postupy.[1083]

Zde můžeme vnímat i určitou souvislost s dnešním víc a víc se prosazujícím trendem pastoračního plánování (srov. oddíl 1.2.8), které může být chápáno i jako určitá odpověď na tuto sociologickou potřebu. Proto bude vhodné se podrobněji zabývat tím, jak je proces formulace organizační vize, poslání a strategie chápána v dnešní teorii organizace.[1084]

Klasické strategické plánování a organizační vize

Způsob formace organizační strategie a dlouhodobých cílů organizace je jednou z klíčových otázek v dnešních debatách o užitečnosti, neužitečnosti či dokonce nebezpečnosti strategického plánování v organizacích jakéhokoli typu.

Klasickým modelem formace strategie (typickým pro *klasickou perspektivu* teorie organizace s jejím mechanistickým obrazem organizace jako stroje), který se víceméně promítá do většiny ostatních konceptů stále používaných i dnes, je schéma tzv. „racionálního modelu strategického procesu“, vycházející z pečlivé analýzy vnějších příležitostí a hrozeb a vnitřních silných a slabých stránek organizace (klasická SWOT analýza: *Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats*), pokračující přes tvorbu, hodnocení a volbu dlouhodobé „strategie” (ve smyslu určitých plánů či priorit ukazujících žádaný směr rozvoje organizace) a zakončené podrobným rozpracováním této strategie do akčních plánů a projektů, pomocí kterých se strategie implementuje.

Později se ovšem začal spíše než na dlouhodobě naplánované „strategie“ klást mnohem větší důraz na dynamické pojetí „vize“, „poslání“ či „smyslu“ („filosofie“ či „hodnot“) organizace, které zajišťuje její směřování a nerozpliznutí. Podle Collinse a Porrase se úspěšná organizační vize většinou skládá ze dvou komponentů (srov. Obrázek 14 na následující straně): z *doprovodné filosofie*, která při zohlednění budoucího organizačního prostředí je „přeložena“ do *uchopitelného obrazu*.

[1083] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 127; COLLINS James C., PORRAS Jerry I.: Organizational Vision and Visionary Organization, in: HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998, 234–248.

[1084] Hlavním průvodcem nám v této části bude uznávaný odborník na organizační strategii Henry Mintzberg (srov. pozn. č. 956) se svým seminálním dílem MINTZBERG Henry: The Rise and Fall of Strategic Planning, London: Prentince Hall, 1994. Hutný a přehledný souhrn hlavních myšlenek této téměř 500 stránkové knihy lze nalézt v článku MINTZBERG Henry: The Fall and Rise of Strategic Planning, in: Harvard Business Review 1 (1994) 107–114. Jako doplňkový zdroj budeme používat také 4. kapitolu Strategy and Goals z knihy HATCH: Organization Theory, 101–126.

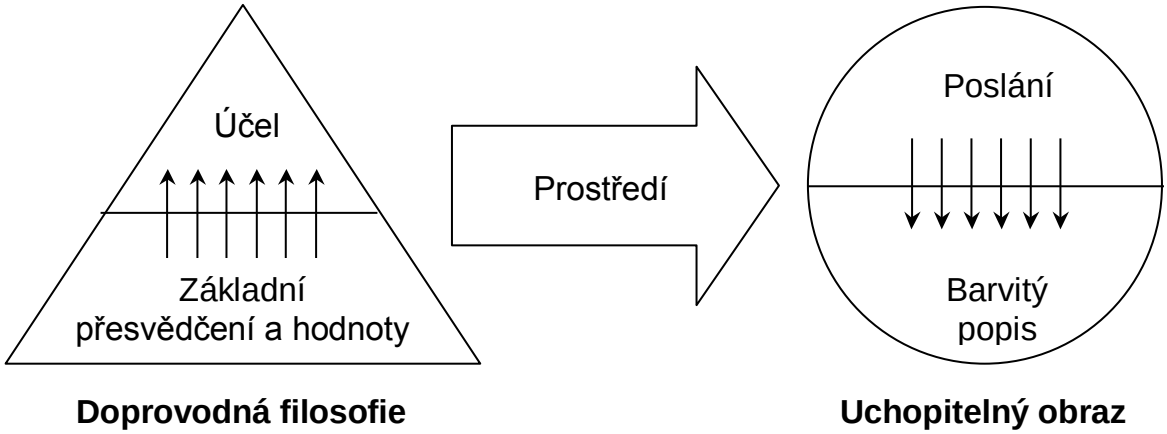

Obrázek 14: Proces utváření organizační vize[1085]

Srdcem prvního komponentu, doprovodné filosofie, jsou pak jasné a autentické *základní přesvědčení a hodnoty*, které mají být zachovány během jakékoli organizační změny. Z této relativně široké základny pak vyrůstá užší celkový *účel* organizace, který by měl být artikulovatelný v jedné či dvou větách. Formulace tohoto účelu by měla být dostatečně široká, základní, inspirující a schopná přetrvat dlouhou dobu.

Druhý komponent, uchopitelný obraz, se pak skládá z *poslání* a *barvitého popisu.* Poslání má být zformulováno jakožto jasný, náročný, ale dosažitelný cíl, který jasně nasměrovává veškeré snahy organizace a zahrnuje specifický časový limit pro své dosažení. Barvitý popis (pomocí kterého se organizační vize má stát živější a víc oslovující) je pak přitažlivým vylíčením toho, jaké to bude, až bude dané poslání splněno.

I když tyto novější důrazy, často uplatňované v neziskových organizacích, mohou být velmi užitečné, pokud jsou zasazeny do výše prezentovaného racionálního modelu strategického procesu, i jich se pak týká kritika tohoto modelu, kterou naznačíme níže.

Od strategického plánování ke strategickému myšlení

Racionální model strategického procesu povzbuzuje k tomu, aby byly odděleny aktivity vedoucí k formulování strategie od aktivit vedoucích k její realizaci.[1086] Avšak, jak zdůrazňují kritici tohoto racionálního modelu,[1087] toto oddělení s sebou nese vážné komunikační problémy: „realizátoři“ nemusí přesně rozumět, jak to mysleli „formulátoři“ a

[1085] Tento koncept vznikl na základě výzkumu autorů Collins a Porras v 75 nejrůznějších organizacích. Srov. COLLINS: Organizational Vision, in HICKMAN: Leading Organizations, 236-237 a 243-245.

[1086] To se často děje dělbou práce na základě hierarchické struktury: vrcholový management spolu se strategickými plánovači analyzují prostředí a formulují strategii, střední mangement je pak zodpovědný za „přeložení“ strategie do akčních plánů a další pracovníci organizace pak podle nich strategii „implementují“ či „realizují“ v konkrétních podmínkách.

[1087] Srov. např. HATCH: Organization Theory, 111; MINTZBERG: The Fall and Rise of Strategic Planning, 107–114; MORRISSON James L.: From Strategic Planning to Strategic Thinking, On the Horizon, 2 (1994) 3–4;

„formulátoři“ zas nemusejí přesně odhadnout, čeho jsou či nejsou „realizátoři“ schopni. Kromě toho nesčetně studií ukazuje, že lidé, kteří nejsou zapojeni do formulování cílů jejich práce, nejsou motivováni tolik, jako v případě, kdy zapojeni jsou.[1088] Strategie tak může být třeba sama o sobě velmi dobrá, ale pokud je kvůli uvedeným negativním faktorům nerealizovatelná, není organizaci celkem k ničemu.

V dnešních kulturně-sociálních podmínkách si už lze jen těžko dovolit na závěr dlouhého procesu formace strategie sepsat pětiletý strategický plán, který by se pak měl po léta „realizovat“. Proto se dnes zdůrazňuje, že fáze „realizace strategie“ musí zůstat velmi otevřená a pružná, postupně „za provozu“ dotvářená přímo v terénu pracujícími iniciativami, které jsou neseny silným vědomím „sdílené vize“, „poslání“ či „cílů“. Stejně tak se stále více zdůrazňuje, že intenzivnější zapojení širšího spektra členů organizace, či dokonce i vnějších zájmových skupin,[1089] může zabezpečit úspěšnější „implementaci“ strategie. Henry Mintzberg, Ian Wilson a další proto již v roce 1994 navrhovali, aby byl klasický termín „strategické plánování“ jakožto oxymoron opuštěn, protože (extrémně analytické a lineární) „strategické plánování“ se nyní, v době extrémně rychlých změn, stává překážkou (spíše syntetického a tvůrčího) „strategického myšlení“.[1090]

Uprostřed těchto debat se pak objevuje koncept „vynořujících se strategií”.

Vynořující se strategie

Tento koncept (blízký *modernistické perspektivě* teorie organizace s jejím pojetím organizace jako „organizmu“) je reakcí na dnešní velkou rychlost proměny a velkou komplexnost vnějšího prostředí organizace, technologie práce a nabízejících se příležitostí, kdy se těžko získávají nějaká užitečná vstupní data pro takovéto lineární plánování. Proto se dnes klade při tvorbě strategie mnohem větší důraz na tzv. „vynořující se strategie“ (*emergent strategies*),[1091] neboli strategie ne ve smyslu plánů či směrnic do budoucnosti, ale určitého v životě organizace se reálně opakujícího „vzorce chování“, které je třeba spíše „odkrývat“ než „plánovat“ (srov. Obrázek 15 na následující straně).[1092]

[1088] Srov. např. LOCKE Edwin A., LATHAM Garry P.: Goal Setting. A Motivational Technique that Works, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1984. Podobně i Peter Drucker na otázku, zda by doporučoval v organizacích zavádět specializovanou skupinu zaměřenou na inovaci, říká: „Moje odpověď je ‚ano‘ i ‚ne‘. ‚Ano‘ říkám proto, že potřebujete několik lidí, kteří by se touto činností zabývali. […] ‚Ne‘ říkám proto, protože pokud oddělíte plánování od všech ostatních činností, může se vám stát, že opomenete drobné, avšak zásadní aspekty. […] Plánování musí současně obsahovat i prodej vašich nápadů, a to znamená, že se na něm musí podílet i lidé z provozu.“ DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 24.

[1089] Srov. HATCH: Organization Theory, 111–112.

[1090] Srov. MORRISSON: From Strategic Planning to Strategic Thinking, 3–4.

[1091] Srov. HATCH: Organization Theory, 113–114.

[1092] Srov. MINTZEBERG, The Rise and Fall of Strategic Planning, 23–25.

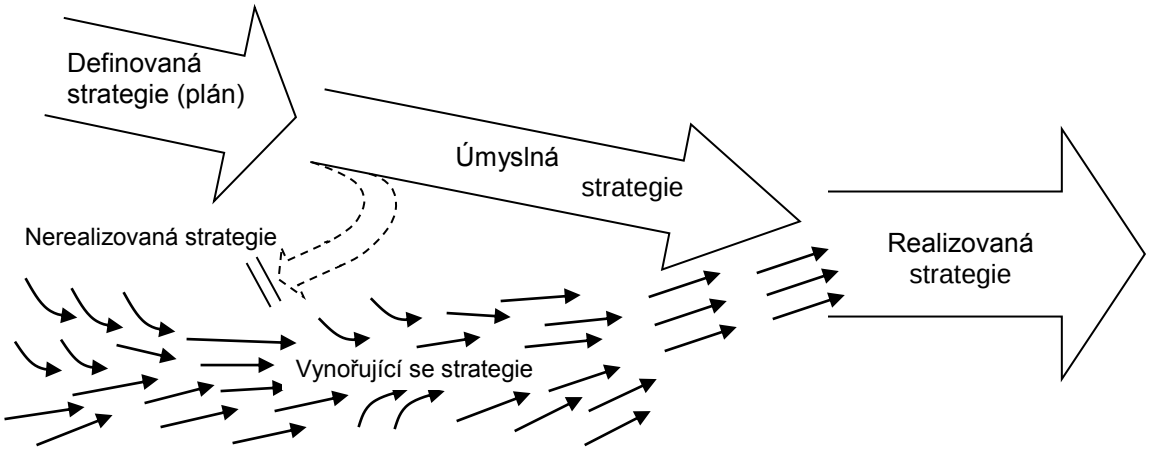

Obrázek 15: Vynořující se strategie[1093]

Tyto vynořující se strategie se pak různým způsobem začleňují (nebo nezačleňují) do celkového směru organizace, a tak se vědomě využívá jejich síla (nebo se zamezuje jejich destruktivnosti). Takovéto „vynořující se strategie“ nejsou v protikladu k „plánům“, pokud jsou tyto plány dostatečně pružné a otevřené v přizpůsobování se těmto ohniskům tvůrčí energie. Takovéto pojetí „obousměrné" formace strategie ukazuje, klasický předpoklad, že „struktura" (ve smyslu reálných vzorců vztahů mezi jednotlivými částmi a činnostmi organizace) „následuje strategii" musí být doplněn dalším předpokladem, že „struktura také strategii ovlivňuje".[1094] Jinak řečeno, ne vše je možné předem naplánovat, je třeba také experimentovat a poté zachytit, co se z tohoto experimentování, z osobních zkušeností, ze zkušeností druhých, z „tvrdých dat" z celé organizace i ze všech možných dalších zdrojů naučíme a tyto poznatky pak syntetizovat do vize, kterým by se organizace měla ubírat.[1095]

Role plánů, plánování a konzultantů

Ve světle těchto novějších přístupů se sice od klasických *plánovacích metod* (jako třeba postupné rozvětvování stále konkrétnějších cílů, prostředků, zodpovědností, termínů a rozpočtů) neopustilo, ale jeho užitečnost a nezbytnost se spatřuje v plánování konkrétních specifických projektů či akcí, spíše než že by se používalo pro celou organizaci při formulaci dlouhodobého plánu (někdy se toto nazývá „akční plánování“, „operativní plánování“ či, jako v níže uvedeném schématu, „strategické programování“).[1096]

Podobně i formulace dlouhodobého *strategického plánu*, ve kterém se zrcadlí celkový dlouhodobý vývoj organizace, také není opuštěna, ale jeho funkce se spatřuje spíše v symbolické komunikaci s organizací i vnějším prostředím a jako nástroj průběžné kontroly

[1093] Podle MINTZEBERG, The Rise and Fall of Strategic Planning, 24, srov. také str. 359.
[1094] HATCH: Organization Theory, 113.
[1095] Srov. MINTZBERG Henry: The Fall and Rise of Strategic Planning, in: Harvard Business Review 1 (1994) 107–114, 111 a 107.
[1096] Srov. MINTZEBERG, The Rise and Fall of Strategic Planning, 333.

směru organizace, než jak pomůcka pro konkrétní realizační kroky.[1097] Tato „komunikační“ a „simulační“ role strategických plánů je zachycena v následujícím schématu (Obrázek 16), spolu s důležitými inspiracemi v otázce klíčové role „plánovačů“ coby role od výkonného vedení sice oddělené, ale úzce s ním spolupracující.

Z uvedeného schématu vyplývá, že vlastní „formace strategie” se sice považuje za úkol až na výjimky vyhrazený výkonnému vedení organizace, avšak v rámci strategického procesu je *kolem* vlastní formace strategie stále hodně místa pro roli specializovaných „plánovačů”. Ti by měli manažerům dodávat data, která jsou pro strategické myšlení důležitá, měli by hrát roli jakýchsi „katalyzátorů“, kteří podporují formaci strategie tím, že pomáhají manažerům a povzbuzují je ke strategickému myšlení, měli by pomáhat vyhledávat, odkrývat, pojmenovávat a reflektovat „vynořující se strategie“ a měli by být nápomocni při implementaci kroků potřebných k realizaci strategické vize.[1098] „Plánovači“ nemají přístup k onomu množství „měkkých“ dat, se kterými jsou v dennodenním styku manažeři, kteří jsou proto také hlavními tvůrci strategie. Zároveň jsou ale manažeři pod stálým tlakem jednat, a těžko se pak věnují reflexi a mají tendenci přehlížet důležitá analytická data.

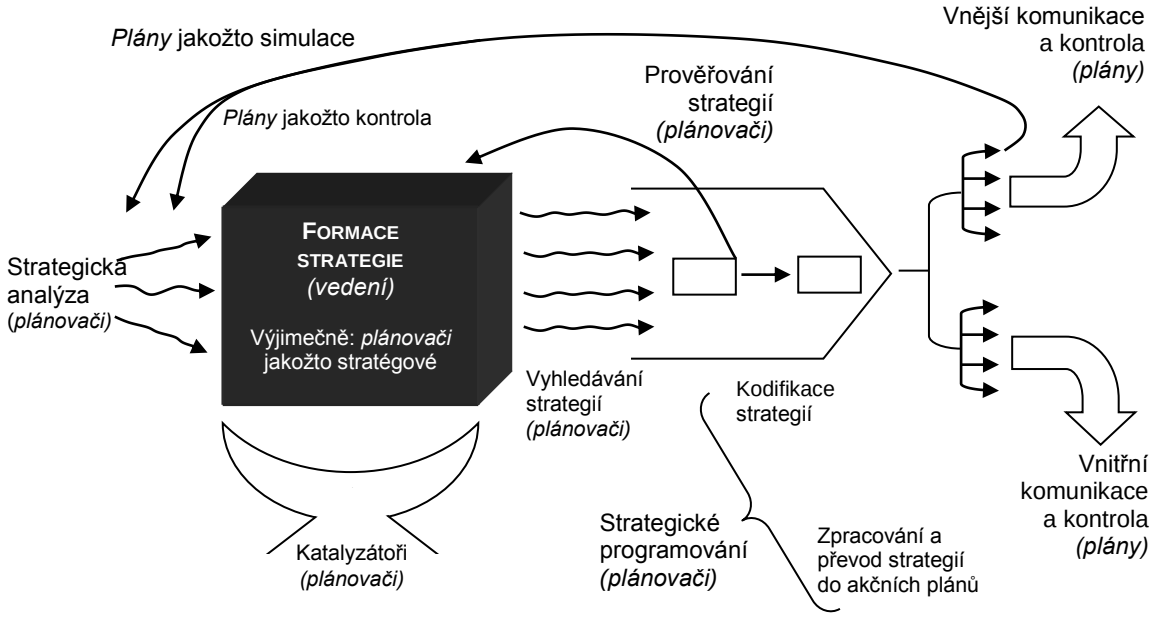

Obrázek 16: Role plánů, plánování a konzultantů[1099]

Na specializované „plánovače“ se tak díky tolika diferencovaným rolím kladou poměrně široké nároky, co se týče stylů jejich práce a myšlení. Na jedné straně jsou proto zapotřebí „analytičtí konzultanti“ či „strategičtí programátoři“ (starající se především o formalizované racionálně-analytické a komunikační procesy), na straně druhé jsou nezbytní

[1097] Srov. MINTZBERG: The Rise and Fall of Strategic Planning, 351–361.
[1098] Srov. MORRISSON: From Strategic Planning to Strategic Thinking, 3–4, 4.
[1099] Podle MINTZBERG: The Rise and Fall of Strategic Planning, 392.

„syntetičtí konzultanti“ či „strategičtí guruové“ (sloužící jako inspirující „katalyzátoři“ a tvůrčí „vyhledávači strategií“, zpracovávající rychlé, neučesané pracovní studie).[1100]

Kontingenční pojetí tvorby strategie

Jsou však také teoretici, včetně samotného Mintzberga,[1101] kteří uznávají, že přeci jen ne každé prostředí je stejné a že pro různý typ prostředí je třeba používat různé přístupy při tvorbě strategie. To zachycuje tzv. „kontingenční“ přístup k chápání strategického plánování vyjádřený v následujících čtyřech modelech závislých na zakoušené míře nejistoty (tj. na rychlosti změn v okolním prostředí a na míře komplexity prostředí):[1102]

- **Racionální model** (vhodný pro stabilní a přehledné prostředí): o strategii rozhodují experti na základě odborné analýzy situace, zdrojů a dalších jednoznačných vstupních dat a logických argumentů na nich založených (vůdce je sám expertem či má k dispozici expertní týmy pro dané oblasti);
- **Autoritativní model** (vhodný pro nestabilní, ale přehledné prostředí): o strategii rozhoduje vedení na základě vlastní formální autority a pozice, díky které je schopné v poměrně jednoduchém prostředí vnímat rychlé změny a na tyto změny pružně a často reagovat a zároveň je implementovat (vůdce je charismatickou autoritou a silnou osobností, nebo právě provádí „krizový management“);
- **Participativní model** (vhodný pro poměrně stabilní, ale komplexní prostředí): o strategii rozhoduje široce participativní a často dlouhý dialogický proces, do kterého je zahrnuto co nejširší spektrum členů a dalších zainteresovaných skupin a ze kterého se postupně vynořuje potřebná strategie (vůdce je schopen naslouchání a dialogu);
- **Symbolický model** (vhodný pro nestabilní a zároveň velmi komplexní prostředí): o strategii „rozhoduje“ situace sama, vedení pomáhá všem se v tom chaosu vyznat a kreativně v něm setrvat dokud se vše nezačne „samoorganizovat“ a dávat nějaký smysl (vůdce je strážcem a smyslu, inspirativních symbolů a rituálů).

Z předchozího je jasné, že naposled zmíněný „symbolický model“ (vlastní *symbolicko-interpretativní perspektivě* teorie organizace) klade velký důraz na „legitimizaci“ již realizovaných strategií a na „symbolickou komunikaci“ těchto strategií do všech vrstev organizace (tj. „akce produkuje strategii“). Proces formulace strategie v této perspektivě je především symbolem, který vychází vstříc našim racionalistickým představám a očekáváním o nutnosti předem dané strategie, který ale – v podstatě nezávisle na tom, co přesně obsahuje

[1100] Srov. MINTZBERG: The Rise and Fall of Strategic Planning, 393–396.
[1101] Srov. MINTZBERG Henry: The Design School. Reconsidering the Basic Premises of Strategic Management, in: Strategic Management Journal 11 (1990) 171–195.
[1102] Srov. HATCH: Organization Theory, 116–119.

– účastníky především inspiruje jejich sebedůvěru a aktivuje jejich improvizační schopnosti, což obojí posiluje kapacitu organizace tím, že posiluje její schopnost učení se.[1103]

Co se týče vhodnosti různých typů či modelů formace strategie v závislosti na různých typech organizace, lze vysledovat nakonec také určité závislosti.[1104] Zatímco racionální model se hodí spíše pro organizace mechanistického typu, v profesionálních organizacích (jako např. nemocnicích, univerzitách apod.) se mnohem lépe uplatní model participativní model. V organizaci s jednoduchou strukturou řízené autokraticky pak nebude mít plánování příliš místa, protože může být vedoucím vnímáno jako něco, co jej „omezuje v rozletu", přičemž „osvícenému autokratovi" ovšem mohou poskytnuté strategické analýzy vítaně rozšířit obzor. V silně diverzifikované organizaci se složitou divizionální strukturou pak nejlépe slouží jednotlivým divizím z centra nařízené „strategické programování" jako nástroj řízení a kontroly. Centrum pro ně může nabízet metodickou podporu a jeho konzultanti mohou sloužit jako „katalyzátoři".

4.3.5 Souhrn: Nervová soustava organizace

V této části jsme mohli prozkoumat a prezentovat množství relevantních pramenů z teorie organizace, teorie řízení, praktického managementu a tentokrát i z politologie, které se zabývají tématy, které mohou pomoci při reflexi nejrůznějších způsobů a metod práce pastoračních rad jakožto pracovních týmů působících uvnitř organizace zvané farnost. Šlo především o témata, která se zabývala různými organizačními „systémy", které v organizacích zajišťují to, co v lidském těle nervová soustava – neustálý tok a zpracování důležitých informací, aby člověk mohl plnit úkoly, které se od něj očekávají. V následujících bodech shrnujeme nejdůležitější závěry našich zkoumání této oblasti, které mohou být důležitými podněty pro rozvoj efektivní roviny synodality ve farnosti:

- Základem a předpokladem dobrého fungování všech ostatních systémů je samozřejmě dobrá *komunikace*, kterou v organizaci či v jejích pracovních skupinách mohou a mají usnadňovat a prohlubovat různé komunikační systémy a techniky, jako např. kvalitní příprava a vedení porad, rozvoj komunikačních dovedností a především prohlubování vzájemné důvěry v celé organizaci. Někdy ovšem, jako třeba v situaci, kdy je potřeba

[1103] Srov. HATCH: Organization Theory, 114–115. Hatch zde cituje Karla Weicka, zastánce „*enactment theory*", který uvádí historicky doložený příklad vojenské jednotky ztracené ve vánici v Alpách, která se zachránila díky tomu, že jeden z vojáků našel v kapse mapu, podle které – jak se oni domnívali – se dostali zpět do základního tábora. Teprve tam velitel zjistil, že to, co jim tak pomohlo vyburcovat se k improvizované aktivitě nakonec ústící v nalezení cesty zpět, nebyla mapa Alp, ale mapa Pyrenejí. Tento „plán", ač absolutně neodpovídající skutečnosti, splnil svoji „symbolickou" roli aktivovat skryté rezervy a improvizační schopnosti vojáků, které pak vedly k záchraně.

[1104] Srov. MINTZBERG: The Rise and Fall of Strategic Planning, 397–416.

pracovat se silně konfliktními názory a zároveň zachovat akceschopnost týmu, jsou zapotřebí poměrně sofistikovaná pravidla pro vedení debaty.

- Jednou z možností je „vypůjčit“ si tato *pravidla z parlamentárního systému* vlastního politickým či občanským uskupením, jak to dnes činí mnoho pracovních týmů v nejrůznějších typech organizací. Je však třeba dobře zvážit, za jakým účelem a v jakém kontextu jsou tato pravidla používaná a zda byla dobře pochopená jejich původní podstata snažící se o spravedlivou debatu i v situacích velkého konfliktu či důvěry. Jestliže jsou tato pravidla použita jako jakýsi „nouzový rámec“ dodávající organizaci dobrou pověst a legitimitu v rámci občanské společnosti, pak je jistě možné v tomto rámci postoupit dále po škále vzájemné otevřenosti a důvěry a využít i jiné, již mnohem hlubší a vzájemnou důvěru předpokládající způsoby komunitní konverzace, jako je konstruktivní diskuse či tvůrčí dialog. Zdá se, že právě tyto dva způsoby komunikace mohou být velmi nápomocné při rozvoji jak efektivní roviny synodality.
- Pokud má ovšem komunikace v organizaci směřovat i ke konkrétním rozhodnutím, do kterého je zapojeno více lidí než jen vedoucí, potřebuje mít organizace jasno i ve způsobech a modelech, které tuto *participaci* na rozhodování umožňují. Proto bylo třeba se orientovat v různých typech rozhodovacích či poradních orgánů, především pak v úkolech a předpokladech dobré práce představenstev. Ta nejsou určena k tomu, aby spolu s výkonným vedoucím či místo něho řídila organizaci v jejím běžném životě či práci, ale aby se pod vedením výkonného vedoucího, který je jimi také často vybírán či potvrzován, především podílela na vedení celé organizace z hlediska jejího trvalého poslání, dlouhodobých vizí či podstatných strategických rozhodnutí a aby případně navíc pomáhala zprostředkovávat kvalitní komunikaci s vnějším prostředím. I v neziskových organizacích se tak dnes běžně doporučuje zachovat základní demokratické principy jako je oddělení účasti na výkonné a legislativní moci, časově omezená funkční období v obou těchto sektorech a jasnost v pravidlech používání participativních technik jako je konzultace, odsouhlasení či konsenzus.
- Ovšem samotné procesy a způsoby *rozhodování* v organizaci jsou dnes z hlediska teorie organizace reflektovány z různých perspektiv a pro různé situace či typy organizací jsou některé modely vhodnější než jiné. Především obecně dodnes v mysli členů i vedoucích různých organizací vládnoucí „racionální model“ má svá vážná omezení, které z něj dělají jen jeden z více možných přístupů, který je vhodný víceméně jen do velmi stabilního a přehledného prostředí. V ostatních případech, když je organizace v situaci rychlé změny, její práce či prostředí jsou příliš komplexní a nepřehledná, či účastníci se

neshodnou na cíli či metodách, je třeba se učit i jiným způsobům rozhodování, které dají mnohem větší prostor intuici, kreativitě a experimentování.

- Specifické procesy, velmi důležité pro práci pastoračních rad, pak v organizacích probíhají v oblasti tvorby a formulace *strategie*. Zde jsme zjistili, že dnes často ještě běžně i v neziskových organizacích používaný termín „strategické plánování" a s ním spojený racionální model tvorby strategie byl v rámci teorie řízení podroben tvrdé kritice. Mnozí dnes mluví raději o „strategickém myšlení" jako nutné vlastnosti vedoucích pracovníků, přičemž role specializovaných „plánovačů" či „plánovacích týmů" se omezují na služby, které toto strategické myšlení podporují a dodávají mu potřebné informace, inspirace a metody. Především v neziskových organizacích je klíčovým pojmem „poslání", které slouží jako trvalá orientace („kompas") pro každodenní rozhodování a rozlišování, které z praktického života se „vynořující" strategie toto poslání podporují a které ne. Vždy je samozřejmě třeba zohlednit specifickou situaci, ve které se organizace právě nachází.

Jestliže tyto komunikační, participační, rozhodovací a strategické procesy jsou běžnou součástí každé neziskové organizace, která si dělá nárok na efektivní způsob komunitní práce či služby, zdá se, že tyto podněty budou velmi důležité pro naši další prakticko-teologickou reflexi, především v oblasti efektivní roviny synodality. V organizacích však existují ještě další, svým způsobem „hlubší" či „měkčí" procesy či vztahy (nazývané „organizační kulturou"), které již vykazují určité paralely se třetí rovinou synodality, rovinou „emotivní". A právě těm se budeme věnovat v následující části.

4.4 EMOTIVNÍ ROVINA SYNODALITY A ORGANIZAČNÍ KULTURA

Třetí velkou oblastí, kde se budou pravděpodobně velmi tvůrčím způsobem setkávat inspirace z terénu, z teologických pramenů a z teorie organizace, je soubor otázek spojených se vzájemnými vztahy, přesvědčeními a osobní zralostí konkrétních živých lidí, jim příslušejících rolí a s nimi souvisejícími nepsanými zvyklostmi. Zdá se, že právě tyto, teprve v mladších perspektivách teorie organizace více zohledňované dimenze, budou mít co říci k pochopení třetí roviny synodality, roviny „emotivní" (srov. oddíl 3.1.3 a část 3.4).

Téma uvedeme prezentací konceptu „organizační kultury" jako relacionálního systému osob, symbolů a jazyka (4.4.1), která bude prohloubena přehledem malé typologie organizačních kultur a subkultur (4.4.2). Protože emotivní rovina synodality bude pravděpodobně prohlubována především v konkrétních osobních vztazích realizovaných v malých skupinách, další oddíl se bude zabývat právě dynamikou malých skupin či týmů (4.4.3). Růst organizace do hloubky je však jistě neoddělitelný od osobního růstu každého z jejích členů, a proto na závěr načrtneme několik zásad důležitých pro osobnostní rozvoj a formaci (4.4.4).

4.4.1 Organizační kultura jakožto relacionální systém

Jak jsme již zmínili v úvodní části této kapitoly (srov. oddíl 4.1.1), především symbolicko-interpretativní perspektiva teorie organizace vnímá jednotlivé organizace jako kultury, kde hlubší významy a symboly jsou jak výsledkem, tak zdrojem její existence. Tato perspektiva nám může velmi pomoci pochopit jak vhodné místo a úkol PRF v celku farnosti, tak i konkrétní očekávání kladená na osobní i komunitní zralost členů pastoračních rad.

Organizační kultura (ve smyslu zaběhlých způsobů myšlení, jednání, chování a vztahů uvnitř organizace, které jsou trvale interpretovány, a tím také dále utvářeny)[1105] je samozřejmě ovlivňována jak celonárodní, tak celocírkevní kulturou (organizace jako součást širší kultury). Vlastní organizační kultura se považuje za nejhlubší rozměr organizace, zahrnující často neuvědomělé „předpoklady a přesvědčení“ („myšlenkové modely“ či „paradigmata“), více uvědomělé „hodnoty a normy chování“ („values“) a viditelné, ale často mnohoznačné „artefakty“ (vnější manifestace jako různé fyzické objekty vytvořené kulturou, verbální výrazy jako literatura a řeč, ale také rituály, slavnosti apod.) a „symboly“ (artefakty, které samy o sobě vyjadřují nějaký hlubší smysl automaticky s nimi obecně spojovaný), které se navzájem stále manifestují jeden v druhém a zároveň zpětně na sebe působí jakoby z „povrchu“ do „nitra“ organizační kultury (platí zde obojí: „vnější gesta jsou vyjádřením vnitřní postojů“ i „vnitřní postoje jsou ovlivňovány vnějšími gesty“; srov. Obrázek 17):

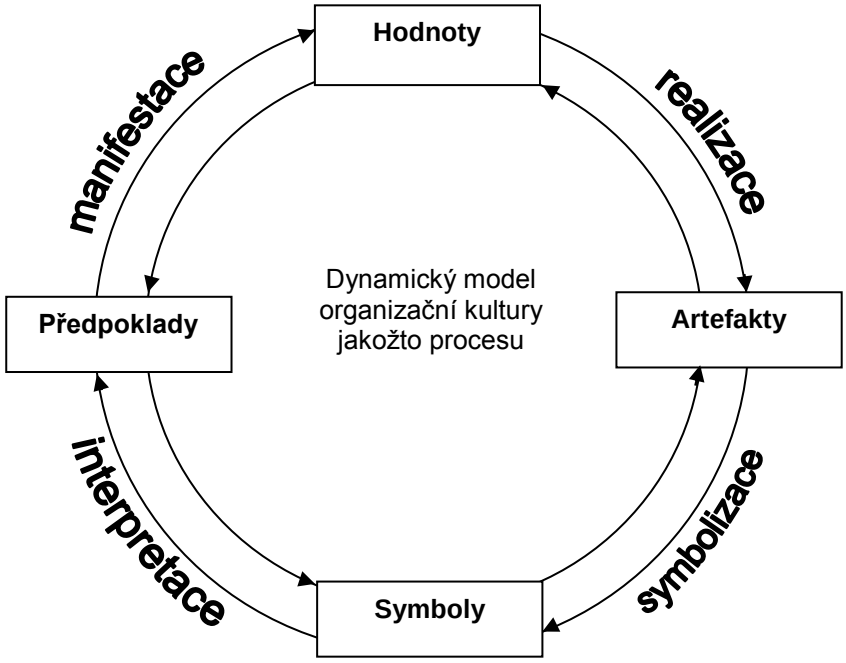

Obrázek 17: Dynamický model organizační kultury podle Mary Jo Hatch[1106]

[1105] Srov. HATCH: Organization Theory, 200–240.
[1106] Podle HATCH: Organization Theory, 363.

Zásadní jsou zde otázky spojené s možností a způsoby proměny organizační kultury, otázky jazyka používaného v organizaci a otázky mnohosti různých subkultur v rámci širšího celku. Symbolicko-interpretativní přístup je citlivý na zdůrazňování potřeby postupného organického přetváření organizačních kultur, které je sice možné inspirovat či podnítit změnou různých vnějších norem, či ještě lépe „reálných symbolů“ (nejlépe modelového příkladu způsobu jednání vedení a pilotních skupin), ale není možné jej nějak programově „řídit”. Modernistické přístupy si oproti tomu představovaly, že změnu organizační kultury je možné „řídit“ či „provést“.[1107] Protože organizační kultura je zakotvená v osobních předpokladech a mentálních modelech a základních hodnotách členů organizace, její postupná změna může ovšem nastat pouze tehdy, nastane-li vnitřní „konverze” či „posun” těchto mentálních modelů a hodnot, a tím i „primárních strategií” u větší části členů.[1108]

Souborem artefaktů, které jak vyjadřují, tak spoluutvářejí symbolické významy tvořící organizační kulturu, je také samozřejmě tzv. „fyzická struktura organizace” tvořená především geografickou lokací, dispozicí budov a designem interiérů a velmi úzce spojená s tématem tvorby skupinové identity (v obousměrné interakci s tzv. „*corporate image*”).[1109] V naší souvislosti je však především jazyk jedním z podstatných „artefaktů“, které jsou nejen vyjádřením, ale i tím, co ovlivňuje či velmi podstatně spoluvytváří celou sociální realitu, ve které organizace funguje. Symbolicko-interpretativní přístup v teorii organizace (jehož filosofickým základem je sociální konstruktivismus) proto věnuje jazyku velkou pozornost a mluví o organizaci ne jako o „problému, který je třeba vyřešit“, ale jako o „tajemství, které je třeba obejmout“ a které je možné díky změně způsobu myšlení a vyjadřování nakonec přeci jen měnit (srov. téma organizačního učení v oddíle 4.4.4).[1110]

4.4.2 Typologie organizačních kultur či subkultur

Pro zjednodušení byly v teorii řízení rozvinuty různé typologie organizačních kultur. Jednu z těchto typologií organizačních kultur či subkultur prezentuje Charles Handy, přičemž za symbolické „patrony“ jednotlivých typů kultur slouží čtyři řečtí bohové a jsou k nim přiřazeny i odpovídající obrazné symboly:[1111]

[1107] Ačkoli symbolicko-interpretativní přístup k organizační kultuře je velmi skeptický k možnosti, že by vrcholový management měl nějaké reálné možnosti „změnit” či „řídit” organizační kulturu své organizace (která je hluboce zakořeněná v mentálních modelech členů, a proto její změna není „naordinovatelná” svrchu), přeci jen dává jistou naději. Manažer či celý vrcholový management se totiž může stát mocným „symbolem” nové žádané kultury uvnitř organizace. Jinak řečeno, „manažeři jsou artefakty, které by se rády staly symboly”. HATCH: Organization Theory, 235; srov. tamtéž, 364–366.

[1108] Srov. HATCH: Organization Theory, 359–362.

[1109] Srov. tamtéž, 241–266.

[1110] Srov. tamtéž, 368–375.

[1111] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 85–102; HANDY: Understanding Organizations, 180–191; McCANN: Church and Organization, 46–47; připojená jsou naše vlastní.

- **autokratický Zeus** (řecký bůh symbolizující centrální moc; „*power-culture*“ či „*club-culture*“; obraz pavoučí sítě sbíhající se do jednoho centra): organizační kultura založená především na centrální *autoritě* (organizace je jakýmsi prodloužením či rozšířením svého šéfa či zakladatele; manažer je zde především „vůdcem“; vyskytuje se např. u malých rodinných podniků apod.);
- **harmonický Apolon** (řecký bůh symbolizující harmonii, pravidla a racionalitu; „*role-culture*“; obraz klasického organizačního diagramu): organizační kultura založená na přesném určení jednotlivých *rolí* (organizace je strukturována do série konkrétních „škatulek“ přesně určujících role a popisy práce každého člena; manažer je především „ředitelem“; vyskytuje se především u velkých, hierarchicky uspořádaných organizací);
- **cílevědomá Athéna** (řecká bohyně války symbolizující efektivní jednotku a řešení problémů; „*task-culture*“; obraz sítě): organizační kultura založená především na plnění společného *úkolu* (skupina či tým poskládaný na základě schopností svých členů za účelem splnění konkrétního úkolu, projektu či vyřešení problému; manažer zde plní roli „koordinátora“ či „moderátora“ týmu);
- **nespoutaný Dionýsos** (řecký bůh vína symbolizující individualitu se všemi jejími dobrými i špatnými vlastnostmi; „*person-culture*“; obraz volného hvězdného uskupení): organizační kultura založená především na *lidech* coby individualitách (zde je nejdůležitější individuální talent jednotlivých členů, jimž slouží nějaká minimální administrativní podpůrná struktura; nemluví se zde příliš o manažerech, jako spíše o „sekretářích“ či „vedoucích“).

Je zřejmé, že v žádné organizaci nebude pravděpodobně přítomna jen jedna jediná organizační kultura, ale vždy nějaká jejich kombinace. Často právě v různých úsecích či jednotkách jedné organizace žijí velmi odlišné kultury, které vyhovují typu té které jednotky či oddělení (srov. oddíl 4.2.1).

4.4.3 Malé skupiny a týmy v organizaci

Jestliže je pastorační rada pracovní skupinou či týmem, neobejdeme se bez alespoň stručné prezentace přístupu teorie organizace a řízení k malým skupinám.

Předpoklady využití malých skupin a týmů v organizaci

Důležitost role týmů či pracovních skupin[1112] v rámci organizace má dnes v teorii a praxi řízení organizací, a to včetně církevních, silnou obecnou podporu. Na druhé straně např.

[1112] Výraz „tým“ se v jeho původním ideálním významu používá pro skupinu, která vykazuje následující charakteristiky spolupráce: časově omezený projekt; počet členů kolem sedmi; rovnoprávné postavení členů; vlastní, všemi respektovaná pravidla; jasně vymezené role a odpovědnosti; všemi přijatý společný

Charles Handy velmi silně varuje, že nevhodné a nekvalifikované zavádění malých skupin a kooperativních přístupů může ústit do hluboké frustrace, uvolnění negativní energie či mrhání časem i lidmi.[1113] Jaké tedy jsou základní předpoklady pro práci se skupinami a týmy v organizaci? Podle Handyho mezi ně patří především:[1114]

- Vyváženost a vzájemná korespondence mezi základními proměnnými skupinové práce, tj. specifickým typem skupiny,[1115] konkrétním úkolem[1116] a stylem vedení.[1117]
- Respekt k různým účelům a stylům práce různých typů skupin,[1118] kdy je třeba rozlišovat především mezi „týmem" (tj. skupinou lidí se společným účelem, z nichž každý vykonává svoji jedinečnou část společné práce směřující ke společnému cíli, ze kterého, pokud je dosažen, mají všichni prospěch) a „výborem" (tj. skupinou lidí složenou z reprezentantů určitých širších skupin, oddělení, zájmů nebo úseků, která je jako celek zodpovědná za určitou organizaci nebo za některou z jejích částí).[1119]

---

cíl či poslání; efektivní komunikace a řešení konfliktů; průběžné hodnocení procesu práce a sebereflexe; důvěra a otevřenost. Tyto charakteristiky jsou pak v praxi týmové práce samozřejmě naplňovány jen do určité míry, na které pak také závisí intenzita a kvalita týmové práce; podle ZAHRÁDKOVÁ Eva: Teambuilding. Cesta k efektivní spolupráci, Praha: Portál, 2005, 19. Za „pracovní skupinu" se většinou chápe každá skupina, která spolu pracuje a dostatečně nesplňuje podmínky týmu (viz předchozí poznámka). Pozitivně řečeno, „pracovní skupina je skupina lidí, kteří jsou spolu spojeni do pracovního celku náplní práce, při níž jsou na sobě závislí pracovní hierarchií nebo cílem práce". ZAHRÁDKOVÁ: Teambuilding, 20.

[1113] K podpoře srov. např. MAXWELL John C.: The 17 Indisputable Laws of Teamwork. Embrace Them and Empower Your Team, Nashville, TN: Nelson Books, 2001; HAYES Nicky: Psychologie týmové práce: Strategie efektivního vedení týmu, Praha: Portál, 2005; KRÜGER Wolfgang: Vedení týmů. Jak sestavit, organizovat a povzbuzovat pracovní tým, Praha: Grada Publishing, 2004; ZAHRÁDKOVÁ: Teambuilding. K varování srov. HANDY: Understanding Organizations, 150.

[1114] Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 50–64; HANDY: Understanding Organizations, 150–179.

[1115] Např. tým, výbor, základní společenství, komunita společného života, klub, asociace, zájmová skupina, akční skupina, podpůrná skupina, závazná skupina, buňka jako součást širší sítě, skupina přátel, nebo prostě „moji kámoši"… Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 52.

[1116] Např. řešení konkrétního problému, společné rozhodování, strategické plánování, poradenství či konzultace, sběr informací a nápadů, formace, vzájemná podpora, koordinace, angažovanost, řešení konfliktu, speciální služba… Srov. HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 53.

[1117] Např. styl vedení označovaný jako autokratický (*telling*), paternalistický (*selling*), konzultativní (*participating*) či delegující (*delegating*). HANDY: Understanding Organizations, 100.

[1118] Např. skupin určených pro strategické plánování (které musí být dobře sehranými týmy lidí vybraných na základě doplňujících se schopností), skupin majících reprezentovat určité širší základny (zastupitelské výbory, předsednictva apod.), skupin, jejichž hlavním úkolem je koordinovat nějakou práci (jiný typ výboru či komise) a skupin pověřených vykonáním konkrétních úkolů (další typ týmu). Srov. především HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 50–54.

[1119] Dalším důležitým rozlišením je, že setkání týmů jsou pouhými prostředky k cíli, který spočívá v něčem jiném, zatímco setkání výborů jsou jejich vlastním cílem a účelem. Handy píše že „je to velmi svůdné snažit se proměnit výbory v týmy… svůdné, ale nerealistické, protože výbory zde jsou k něčemu jinému než týmy. […] Nemělo by být svůdné proměňovat týmy ve výbory. A přeci se to děje příliš často, obzvlášť v neziskových organizacích." Nakonec dodává, že „většina organizací potřebuje více týmů a méně výborů, ale většina organizací končí s mnoha výbory a velmi málo týmy, následně pak také s příliš mnoha zasedáními. […]". HANDY: Understanding Voluntary Organizations, 51.

- Dostatečná citlivost pro rozličné týmové role členů skupin[1120] a zvládnutí vyváženosti mezi homogenitou a heterogenitou,[1121] mezi rolemi orientovanými na určitý úkol a rolemi orientovanými na udržování vzájemných vztahů ve skupině a mezi zájmy a potřebami týmovými a zájmy a potřebami osobními.[1122]
- Dostatečný vhled do postupného procesu zrání skupiny s jeho různými nutnými etapami a respektování těchto etap růstu při práci i stylu vedení skupiny.[1123]
- Volba typů procesů rozhodování a stylů skupinové diskuse[1124] odpovídajících účelu a typu týmu či skupiny.
- Vyvarování se tzv. „*group-think*" (limitujícího skupinového myšlení), které se projevuje sníženou schopností skupiny vnímat okolní realitu skrze osobní svědomí a vědomí jednotlivých členů skupiny, které je pak překryto přílišnou homogenitou a loajalitou skupiny vůči jejím předchozím konceptům či konsenzu.[1125]
- Dále pak je důležitá shoda členů skupiny na společných cílech, vysoká míra důvěry mezi členy skupiny, využití konceptu „společného nepřítele" (který nemusí být chápán jen osobně či jako zdravá konkurence jiné organizaci, ale i jako společný úkol, který je třeba „dobýt"), rozvinutí silné inspirující a efektivní sdílené vize a solidní formace členů skupiny i vedení pro týmovou práci.[1126]

„Pilotní skupiny" jako „inkubátory změny"

Kromě výše uvedených předpokladů pro práci malých skupin patřících spíše do sféry „efektivní" synodality, Peter Senge v rámci svého konceptu „učících se organizací" mluví

[1120] Bylo např. zjištěno, že tým složený ze samých intelektuálně nabitých lidí nefunguje nejlépe. Následujících osm rolí (pod různými názvy, ale vždy ve významu „tendencí chovat se, přispívat a být ve vzájemném vztahu s ostatními lidmi specifickým způsobem") jsou v návaznosti na dílo Meredith Belbina dnes běžně chápány jako role, které jsou nutné pro plně efektivní skupinu fungující jako tým: *Role orientované na akci:* (1) usměrňovač (*shaper*; navrhovatel, režisér); (2) realizátor (*company worker*; organizátor, tahoun); (3) kompletovač finišer (*finišer*; dokončovatel, dotahovač). *Role orientované na lidi:* (4) koordinátor (*chairman*; předseda, vedoucí); (5) týmový pracovník (*team worker*; podporovatel, hasič); (6) vyhledávač zdrojů (*resource-investigator*; objevovatel, shánil). *Role orientované na myšlení:* (7) inovátor (*plant*; vizionář, chrlič); (8) monitor vyhodnocovač (*monitor-evaluator*; upozorňovatel, rejpal); (9) specialista (*specialist*). Názvy i popis rolí je zde převzat z BELBIN, Popis týmových rolí, http://www.belbin.cz, (23. 3. 2009); anglické názvy uvádí HANDY: Understanding Organizations, 160–161. Srov. KRÜGER Wolfgang: Vedení týmů. Jak sestavit, organizovat a povzbuzovat pracovní tým, Praha: Grada Publishing, 2004, 36–38.

[1121] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 159.

[1122] Srov. tamtéž, 161.

[1123] Často se uvádí následující etapy růstu skupiny: formování (*forming*), krize (*storming*), normalizace (*norming*), produktivita (*performing*). Srov. HANDY: Understanding Organizations, 165. K těmto základním fázím se ještě někdy dodává jako první fáze startování („starting") a jako závěrečná fáze uzavírání (*closing*) nebo oživení (*refreshing*); srov. ZAHRÁDKOVÁ: Teambuilding, 51–68.

[1124] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 173 a 174–175.

[1125] Srov. tamtéž, 163–164; DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 110.

[1126] Srov. HANDY: Understanding Organizations, 162; SENGE: The Fifth Discipline, 191–197, 216–221 a 242–249.

o malých „pilotních skupinách“ mnohem „měkčeji“ a „komunitněji“, jako o „inkubátorech“, kde zrají nové myšlenky a kde se teorie proměňuje v praxi.[1127]

Nejméně po několik prvních měsíců, spíše více než méně, se většina aktivit směřujících ke změně bude podle Sengeho odehrávat spíše ve skrytu takovýchto skupin. Takovéto skupiny mohou být složeny z lidí zastávajících v organizaci jakoukoli formální či neformální roli. Po rozboru základní dynamiky takovýchto počátků organizační změny, kdy jsou v těchto malých skupinách rozvíjeny nové vůdčí ideje, zaváděny inovace v infrastruktuře a zkoušeny nové teorie, metody a pomůcky (srov. Obrázek 11, levý trojúhelník), Senge nakonec nabízí pět základních „rozjezdových pravidel“ pro takovéto „pilotní skupiny“:[1128]

1. I když nic se nepohne bez základní oddanosti či nasazení se pro věc, prvotní skupina takto nasazených lidí je téměř vždy omezena na pár nadšenců.
2. Začni v malém, vytrvej ve stálém růstu.
3. Zamýšlené výsledky a užitečné nástroje jsou důležitější než detailní plán.
4. Jestliže máš málo času a ocitl ses ve slepé uličce, nejdříve se vypořádej s vyřešením krize.
5. Pamatuj si, že v každém procesu růstu je zároveň skryto i jeho ohraničení a že tato ohraničení se co nevidět ohlásí o slovo.[1129]

Všechny tyto podněty jsou samozřejmě velmi odkázané na kvalitní vedení a řízení organizace, kterému jsme se věnovali již dříve (srov. oddíl 4.2.3). Jestliže v předešlém oddíle prezentované organizační procesy jsou přirovnatelné k „nervové soustavě“ organizace, pak takto pojaté malé skupiny se mohou v organizaci stát jakýmsi „srdcem změny“.[1130]

4.4.4 Personalistika a organizační učení se

Poslední oblastí, kterou zde zmíníme v rámci prezentace organizačních inspirací pro emotivní rovinu synodality, je oblast personalistiky, a to včetně tématu osobního a komunitního růstu členů organizace a především tématu organizačního učení se, dotýkajícího se svým způsobem těch nejhlubších rovin organizace.

[1127] Srov. SENGE Peter: Establishing a Pilot Group, in: SENGE: The Dance of Change, 39–41.

[1128] Srov. SENGE Peter: The Growth Processes of Profound Change, in: SENGE: The Dance of Change, 42–57, 55–56.

[1129] Těmito „výzvami“ a způsoby, jak na ně reagovat, se pak Senge se svými spolupracovníky zabývá v celém zbytku knihy The Dance of Change. Pro iniciační fázi (uvnitř „pilotní skupiny“) uvádí tyto „výzvy“: (1) Nedostatek času („Pro takovéhle záležitosti my nemáme čas!“); (2) Nedostatek podpory („Nemáme, kdo by nám s tím poradil a pomohl!“); (3) Námitka irelevantnosti („Tohle přeci vůbec neodpovídá tomu, co potřebujeme!“); (4) Neautentický postoj vedení („Ti nahoře mluví, ale sami podle toho nejednají!“). Srov. SENGE: The Dance of Change, 66.

[1130] Srov. KOTTER John P., COHEN Dan S.: Srdce změny. Skutečné příběhy o tom, jak lidé mění své organizace, Praha: Management Press, 2003.

Základní podněty z oblasti personalistiky

Z velkého množství literatury zaměřené na personalistické, vzdělávací a formační systémy zde pro naše účely stačí vybrat jen několik důležitých podnětů:[1131]

- Proces výběru pracovníků organizace či členů týmu by neměl být založen na pouhé intuitivní znalosti lidí, ale na určitém „diagnostickém" procesu s vlastními pravidly a posloupnostmi.[1132]
- Za svůj osobní růst (tedy růst vlastní osobnosti a růst odbornosti a schopností) nese největší zodpovědnost každý sám osobně; vedoucí organizace by však k němu měl vytvořit dostatečně motivační prostor.
- Zkušenost ukazuje, že individuální vzdělávací kurzy nabízené zcela mimo kontext dané organizace mají často jen velmi malý účinek, a to proto, že jen velmi málo z nich může splnit podmínky, které jsou pro učení podstatné: osobní motivace učícího se, konkrétní kontext organizace, osobní přivlastnění si naučených poznatků a respekt ke specifickým potřebám každého jedince.
- Částečně těmto podmínkám vychází vstříc vzdělávání v kontextu malých skupin a projektových učících se týmů, kde je možná vyšší motivace, zpětná vazba, interaktivnost, avšak ne vždy se podaří dát dohromady takovou skupinu, aby vyhovovala všem.
- Zdá se, že nejefektivnější formou osobní a odborné formace především v neziskových servisních organizací je učení se ze zkušenosti skrze konkrétní doprovázenou praxi v podmínkách stejných nebo blízkých vlastní práci. I zde ovšem existují důležité předpoklady tohoto učení se.[1133]
- Pro dlouhodobou formaci dobrovolných spolupracovníků jsou důležité především čtyři věci: (1) přidělit jim nějakého průvodce či mentora, který jim pomáhá v osobním růstu; (2) dát jim k dispozici učitele, který je naučí odborným znalostem a dovednostem; (3) domluvit způsob pravidelného vyhodnocování jejich pokroku; (4) dbát na to, aby je někdo na jejich cestě pravidelně povzbuzoval.[1134]

[1131] Pokud není upřesněno jinak, uvedené body jsou podle HANDY: Understanding Organizations, 222–252, a DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 180–182.

[1132] Tento proces by měl (1) vycházet z definice úkolu, pro který hledáme konkrétního člověka; (2) mělo by být zvažováno více lidí, aby byla možnost srovnání; (3) na základě příslušných referencí či experimentů by měla být srovnávána především jejich výkonnost vzhledem k očekávanému úkolu a pokud jde o týmovou práci také jejich předpoklady se svým temperamentem a charakterem spolupracovat v daném týmu; (4) je dobré se zaměřit především na silné stránky zvažovaných lidí, které prokazují při plnění úkolů; (5) vhodné je vyžádat si o dotyčných reference z předešlého působiště; (6) na konci zkušební doby je dobré se vybraného pracovníka zeptat, co podle něj musí dělat, aby byl úspěšný a prospěšný, a očekávat od něj konkrétní návrhy. Podle DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 128–129.

[1133] Lidé musí být schopni generalizace zkušeností, musí mít představu toho, co se chtějí naučit, musí dostávat zpětnou vazbu a musí být informováni o standardech, kterých je třeba dosáhnout.

[1134] Srov. DRUCKER: Řízení neziskových organizací, 129, kde se dělí o zkušenosti z jedné z farností.

- Všeobecně přijímanými nástroji či prostředky učení se ze zkušenosti jsou disciplíny jako organizační poradenství, mentoring, supervize či koučing.[1135]

Organizační učení se

Pro oblast vnitřního vzdělávání a výukových procesů v organizaci je velmi důležitý a pro naše účely reflexe emotivní roviny synodality snad nejdůležitější mnohem širší koncept „organizačního učení se“ (*organizational learning*), pocházející z modernistického pojetí organizace jako „otevřeného systému“ a do praxe dovedený především v tzv. „učících se organizacích“.[1136] Tento směr zdůrazňuje nutnost rozvíjení kapacity učit se na všech rovinách organizace, jak je naznačeno na následujícím schématu (Obrázek 18).

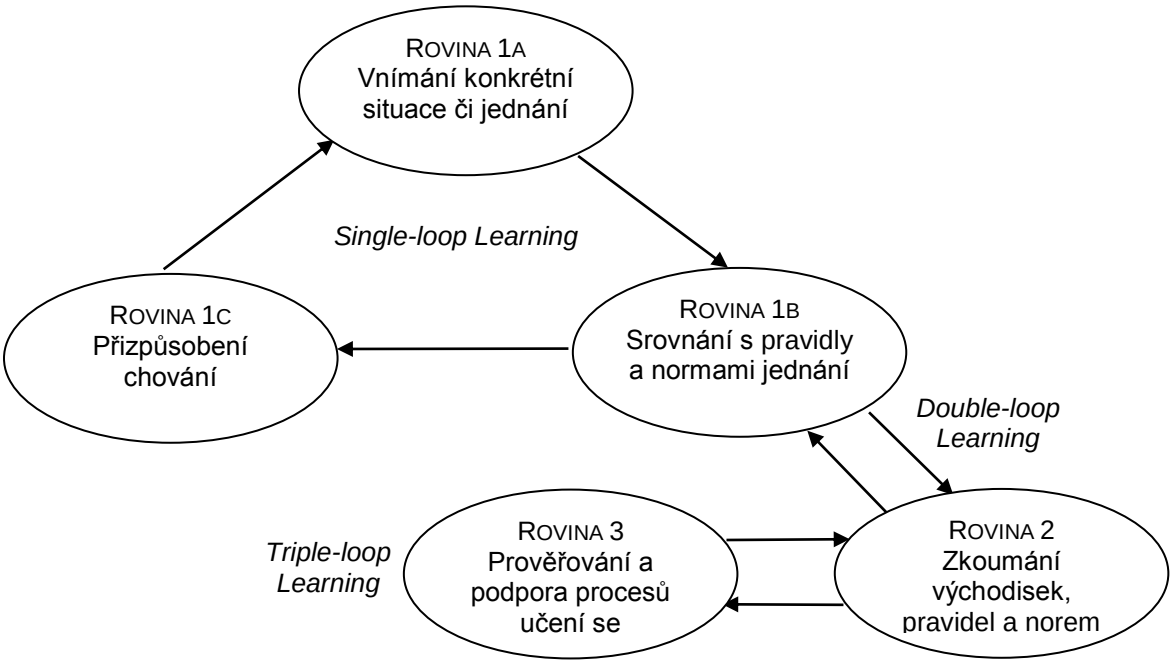

Obrázek 18: Roviny organizačního učení se[1137]

Obecně se uznává, že tzv. „adaptivní učení se“ ze zkušenosti za účelem zlepšení výkonu či přežití (*survival learning*) je důležité a často nutné (první rovina učení se, *single-*

[1135] Tyto disciplíny se udomácňují jak v komerční sféře (organizační poradenství a koučing), tak ve sféře sociálních služeb a neziskových organizací (případová supervize, osobnostní supervize, týmová supervize, organizační supervize), či osobnostního rozvoje (koučing, mentoring). Srov. NÁHLOVSKÝ Pavel, SUCHÝ Jiří: Koučování v manažerské praxi, Praha: Grada, 2007; HAWKINS Peter, Shohet Robin: Supervize v pomáhajících profesích, Praha: Portál, 2004; COLL Regina: Supervision of Ministry Students, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1992; WHITMORE John: Koučování. Rozvoj osobnosti a zvyšování výkonnosti, 2. rozšířené vydání, Praha: Management Press, 2007; FISCHER-EPE Maren: Koučování. Zásady a techniky profesního doprovázení, Praha: Portál, 2006.

[1136] Srov. Hatch: Organization Theory, 370–372. Podrobněji ke konceptu „učících se organizací“ srov. část 4.5.1 této dizertace.

[1137] Podle KOSTROŇ Lubomír: Universita jako učící se a informace produkující organizace, Fakulta sociálních studií MU, Brno; k dispozici na http://is.muni.cz/do/1499/AS/verejne/Univerzita_ucici_se_organizace.pdf, (26. 3. 2009).

loop learning). Avšak, jak v návaznosti na dílo Chrise Argyrise a Donalda Schöna[1138] dnes tvrdí zastánci „organizačního učení se“, mělo by být doplněno „tvůrčím učením se“ (*generative learning*), které rozvíjí vlastní tvůrčí kapacitu sebereflexe (druhá rovina učení se, *double-loop learning*, tj. schopnost reflektovat hlubší předpoklady a na nich založené procesy učení se) – organizace se tak učí, jak se učit. Pokud trvalé institucí prověřování a podpora této učící se sebereflexe jsou zabudovány přímo do organizačních struktur, můžeme mluvit o třetí rovině učení se (*triple-loop learning*). Pokud se *double-loop learning* rozšiřuje do celé organizace a stává se běžným postojem a dovedností, organizační stabilita je vystřídána „tvůrčím chaosem“, ve kterém se postupně z nitra jeho vnitřní dynamiky objevuje nový řád, který již není výsledkem shora vydávaných restrukturalizačních pokynů, ale organickým růstem z nitra organizace.[1139]

Tento proces organizačních učení se je často podporován důrazem na důležitost učení se uvnitř týmu (Obrázek 19 levý diagram), které se chápe jako nutná zprostředkující dimenze mezi individuálním učením se a organizačním učením se (Obrázek 19 pravý diagram).[1140]

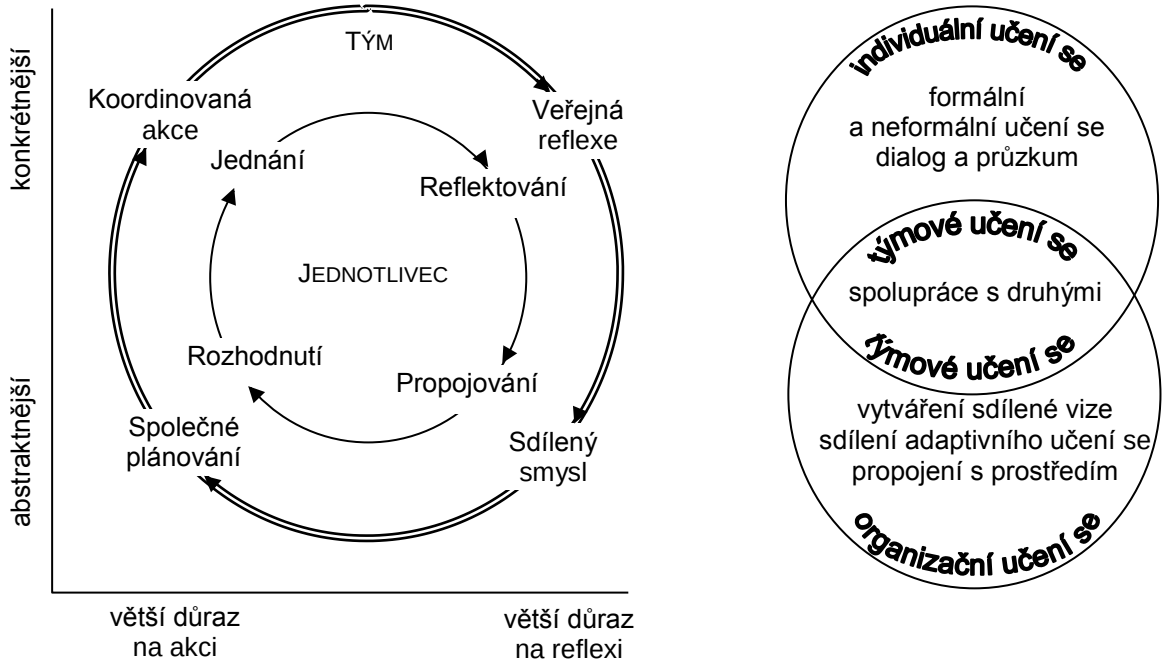

Obrázek 19: Týmový model procesu učení se[1141]

[1138] Srov. ARGYRIS Chris, SCHÖN Donald A.: Organizational Learning. A Theory of Action Perspective, Reading, MA: Addison-Wesley, 1978.

[1139] Srov. HATCH: Organization Theory, 372.

[1140] Srov. SENGE Peter: The Fifth Disciplne Fieldbook, 60–63.

[1141] Diagramy jsou vytvořené podle SENGE Peter: The Fifth Disciplne Fieldbook, 60–63, a HAWKINS Thomas R.: The Learning Congregation. A New Vision of Leadership, Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1997, 73. Thomas R. Hawkins v této knize zajímavým způsobem aplikuje Sengeho koncept učících se organizací na církevní komunity.

Každá z fáze týmového učení se vyžaduje trochu jiný styl myšlení, který nemusí být dostatečně zastoupen v jedné osobě. Z toho plyne nutnost a šance různorodého složení pracovních týmů, kde jsou zastoupeni jak lidé schopni větší abstrakce, tak myslící velmi konkrétně, jak ti, kteří kladou větší důraz na akci, tak ti, co jsou doma v reflexi (tj. „tvůrčí myslitelé“ pro fázi reflektování, „systémoví myslitelé“ pro fázi propojování, „hledači řešení“ pro fázi rozhodování i „vykonavači“ pro fázi jednání).

Takovéto procesy, které se v „učící se organizaci” postupně stávají přirozenou součástí organizační kultury, se pak nejen týkají potřebných pracovních dovedností a schopností členů či spolupracovníků organizace či týmu, ale zasahují i mnohem hlubší roviny jejich osobního růstu a vzájemných vztahů (podrobněji srov. oddíl 4.5.1).

4.4.5 Souhrn: Srdce organizace

V této části kapitoly mapující organizačně-teoretické prameny relevantní pro naši další prakticko-teologickou reflexi jsme prezentovali některé důležité prameny z teorie organizace praktického managementu týkající se osob, rolí a komplexity jejich vztahů, formace a organizačního učení se v rámci organizačních kultur.

Viděli jsme především, že pracovní týmy v organizaci, tudíž i pastorační rady ve farnosti, jsou nutně zasazené do jedinečné organizační kultury či subkultury zahrnující jak hluboká přesvědčení, předpoklady a postoje jednotlivých členů rady, tak také prvky vlivu širší kultury okolní společnosti a širší církve. Viděli jsme, že jakákoli hluboká změna této kultury bude stěží naordinovatelná „svrchu“, ale pokud je vůbec reálná, bude spíše výsledkem hluboké konverze mysli a srdcí jednotlivých lidí.

Důležitým prvkem organizační kultury je místo, role a způsob vnitřního fungování malých skupin či týmů v organizaci. V dnešním rozvoji organizací sice týmová práce zaujímá přední místo, avšak také s sebou nese mnohé předpoklady, které, pokud nejsou naplněné, jsou pak příčinou mnohých zklamání. To se v našem kontextu týká především užití nesprávného typu skupiny pro nesprávné účely, nerespektováním potřeby diferenciace vnitřních týmových rolí a postupného vývoje fází zralosti skupiny, případně použití nevhodných komunitotvorných či rozhodovacích procesů. Pokud jsou však tyto předpoklady splněny, lze od malých („pilotních“) skupin očekávat, že se stanou plodným tvůrčím prostorem pro postupnou „inseminaci“ změny do celé organizace.

Aby mohly všechny vůbec fungovat všechny ty v předchozí části představené komunikační, participační a rozhodovací systémy a procesy, musí je samozřejmě spoluutvářet lidé, kteří jsou správně vybráni pro svůj úkol a kteří mají základní předpoklady (dovednosti, schopnosti, vzdělání a osobní zralost) v rámci těchto systémů pracovat. Proto je důležité, aby

organizace měla zaběhnuté nejen určité postupy pro výběr takovýchto lidí, ale (především v neziskových organizacích, kde někdy není příliš „na výběr“) také vytvářela prostředí, ve kterém její členové či pracovníci mohou tyto předpoklady dále rozvíjet. Sice se předpokládá, že za svůj osobní růst si ručí především každý sám, avšak organizace může a má vytvořit prostředí, kde jsou postoje ochoty k trvalému učení se nejen vítané, ale kde se stávají běžnou součástí organizační kultury.

Takovéto prostředí je vytvářeno jak pomocí konkrétních vzdělávacích a formačních příležitostí včetně osobního poradenství, mentoringu, koučování či vzdělávací supervize, ale také skrze rozvoj týmového a organizačního tvůrčího učení se. Tyto transformativní procesy pak zasahují i hlubší roviny osobního růstu členů či spolupracovníků organizace, včetně jejich vzájemných vztahů a osobní zralosti či integrity. Skrze postupnou proměnu organizační kultury se tak také mění samotné „srdce organizace“.

4.5 SYNODALITA A KOMPLEXNÍ ORGANIZAČNÍ MODELY

Na závěr této kapitoly, která měla naší prakticko-teologické reflexi realizace synodality ve farnosti poskytnout materiál pro interdisciplinární dialog s teorií organizace, představíme dva organizační modely jako příklad komplexního přístupu k rozvoji organizace ve všech jejích základních dimenzích. Tyto modely nám tak mohou být zajímavou inspirací pro pochopení provázanosti organizačních dimenzí všech tří roviny synodality.

Jako první (4.5.1) představíme manažerský koncept celkového pojetí organizace zvaný *Learning Organizations* (učící se organizace), který se od 90. let minulého století rozvíjí především v oblasti komerčních korporací. Jako druhý (4.5.2) pak bude prezentován metodologický koncept rozvoje organizací zvaný *Appreciative Inquiry* (oceňující zkoumání), rozvíjený od 80. let minulého století nejprve v komerční sféře, později však hojně aplikovaný i ve sféře neziskových organizací.

4.5.1 Learning Organizations

Manažerský koncept „učící se organizace“ (*Learning Organizations*)[1142] rozvinutý Petrem Sengem[1143] v komerční sféře, avšak dnes hojně aplikovaný nejen v neziskových organizacích obecně, ale i ve specificky církevním prostředí,[1144] označuje typ organizací,

[1142] Pro online zdroje k tomuto konceptu srov. především Society for Organizational Learning, http://www.solonline.org, (26. 3. 2009).

[1143] Peter M. Senge je profesorem na Massachusettském institutu technologie (MIT) a ředitelem Střediska organizačního učení při Sloanově fakultě řízení MIT. Jeho krátký portrét a základní myšlenky jsou v češtině k dispozici jako SENGE Peter: Uchem jehly, in: GIBSON Rowan (ed.): Nový obraz budoucnosti. Rethinking the Future, 3. doplněné vydání, Praha: Management Press, 2007, 126–147.

[1144] Koncept Learning Organizations jako hlavní inspiraci pro pastorační rozvoj používá např. HAWKINS Thomas R.: The Learning Congregation. A New Vision of Leadership, Louisville, Kentucky:

které uznaly, že tradiční metody řízení již pro dynamičnost změn a složitost prostředí nestačí, a proto rozvíjejí cesty k tomu, aby se řízení organizace mohli účastnit všichni. Takováto organizace se snaží trvale rozšiřovat svoji kapacitu ke spoluutváření svoji vlastní budoucnosti, živit nové a tvůrčí způsoby myšlení, otevřeně komunikovat a uskutečňovat společné touhy a na všech organizačních rovinách podporovat procesy, kde se lidé průběžně učí, jak se společně učit.

Základní koncepty učících se organizací

V podstatě všechny základní koncepty „učících se organizací" byly v této dizertaci představené již dříve. Proto je zde stačí jen připomenout: podstata učící se organizace (srov. oddíl 4.4.1 a Obrázek 11 na str. 283); distribuce vedení do celé organizace (srov. oddíl 4.3.1); konstruktivní diskuse a dialog (srov. oddíl 4.4.1 a Obrázek 13 na str. 306); pilotní skupiny jako „inkubátory změny" (srov. oddíl 4.4.3); organizační učení se (srov. oddíl 4.4.4 a Obrázek 18 na str. 327); týmové učení se (srov. oddíl 4.4.4 a Obrázek 19 na str. 328).

Chybí již jen představit koncept „pěti disciplín", které jsou pro celý model „učící se organizace" nejen jakýmsi základním „instrumentáriem", ale také spoluutvářejí celkovou dynamiku učících se procesů v organizaci.

Pět disciplín učících se organizací

Charakteristiky pěti základních „učení prohlubujících disciplín" (*learning disciplines*), které Peter Senge doporučuje praktikovat pro intencionální a trvalý rozvoj organizace:[1145]

- **osobní mistrovství** (*personal mastery*)**:** „duchovní" základ učící se organizace založený na rostoucí schopnosti pracovníků, vedoucích či členů organizace žít tvůrčí napětí mezi svojí neustále projasňovanou a prohlubovanou osobní vizí a vnímáním konkrétní reality, která vede k životodárnému a tvůrčímu osobnímu růstu;
- **modely myšlení** (*mental models*): disciplína prohlubující otevřenost a schopnost vnímat a porozumět hluboce zakořeněným modelům vlastního myšlení (neuvědomělým zevšeobecňováním, předpokladům či obrazům), které ovlivňují jejich vnímání světa i akce, a v případě nutnosti je přetvořit;

Westminster John Knox Press, 1997; HERRINGTON Jim, BONEM Mike, FURR James H.: Leading Congregational Change: A Practical Guide for the Transformational Journey, San Francisco: Jossey-Bass, 2000; JARVIS Peter: The Church and the Learning Society, in: British Journal of Theological Education 2 (2004) 136–152, pro abstrakt srov. Journal of Adult Theological Education, British Journal of Theological Education, 14. 2. 2004, http://www.equinoxjournals.com/ojs/index.php/JATE/article/view/1230, (27. 3. 2009); MORLEY Patrick: Introducing the Church as a Learning Organization, Man in the Mirror, Number 119, http://www.maninthemirror.org/alm/alm119.htm, (27. 3. 2009).

[1145] Těchto „pět disciplín" je základním obsahem literatury o učících se organizacích uvedené v pozn. pod čarou č. 961. Pro stručný přehled srov. např. Peter Senge and the Learning Organization, The Encyclopaedia of Informal Education infed.org, http://www.infed.org/thinkers/senge.htm, (26. 3. 2009).

- **rozvoj sdílené vize** (*shared vision*): disciplína rozvíjející schopnost skrze komunitní konverzace rozvíjet a uchovávat široce sdílený obraz o budoucnosti, ke které chceme společně směřovat, jenž dodává inspiraci a energii pro společné učení se a je hluboce propojen s osobními vizemi jednotlivých členů organizace;
- **týmové učení se** (*team learning*): disciplína rozvíjející schopnost konstruktivní diskuse (*skillful discussion*) a tvůrčího, hlubším vrstvám existence otevřeného dialogu (*generative dialog*) vedoucí k synergii a podporující skupinové učení se a vzájemné doplňování se v různosti rolí postupně pronikající celou organizací;
- **systémové myšlení** (*system thinking*): tzv. „pátá disciplína“, ve smyslu klíčové discipliny, která proniká všechny ostatní disciplíny a spojuje je dohromady ve vzájemně závislý celek, která uschopňuje ke vnímání celku organizace, dynamických procesů v ní probíhajících, k pochopení hlubších souvislostí a opakujících se posilujících či limitujících vzorců („systémových archetypů”) a propojení mezi jednotlivými procesy.

Tři úrovně přístupu k disciplínám

Ke každé z těchto pěti disciplín máme podle Sengeho přístup na třech úrovních:[1146]

1. **praktiky:** to, co děláte (nejširší základna pyramidy);
2. **principy:** vůdčí ideje a vhledy (střed pyramidy);
3. **esence:** interiorizované postoje s vysokou úrovní mistrovství (vrchol).

Na třetí rovině pak již všech pět disciplín začíná konvergovat jedna s druhou a u toho, kdo se učí, přecházejí v obecnou schopnost růstu uprostřed vzájemně závislého světa.

Základní dynamika učících se procesů

Ačkoli při praktikování jednotlivých disciplín je možné podle potřeby začít od jakékoli z nich a postupně si přivlastňovat všechny, existuje určitá základní dynamika, která tvoří podpůrný rámec pro doprovázení učících se procesů, zvaná „U-Proces”[1147] (srov. Obrázek 20 na následující straně).

Učící se organizace a synodalita

Na základě této stručné prezentace a po přihlédnutí k dalším částečným konceptům představeným již dříve je poměrně zřetelně vidět, v jakém smyslu může být koncept „učících se organizací“ inspirativní pro praktickou realizaci synodality v církvi.

Jestliže důraz na nezbytnost vyvážené interakce mezi „organizační architekturou“ či „sférou akce“ na straně jedné a „organizační kulturou“ či „sférou učení se a hluboké změny“

[1146] Srov. SENGE: The Fifth Discipline, Revised and Updated with 100 New Pages, 383–387, Appendix 1: The Learning Disciplines.
[1147] Srov. tamtéž, 401–403, Appendix 3: The U Process.

na straně druhé tvoří zajímavou paralelu ke Kehlově „principu souběžné původnosti“ a ke ko-esencialitě charismatické a ‚hierarchické‘ dimenze církve (srov. Obrázek 11 na str. 283), celková dynamika disciplín učící se organizace ukazuje na důležitost vzájemného tvůrčího propojení jednotlivých rovin synodality: Osobní mistrovství a myšlenkové modely, uplatnitelné především na emotivní rovině synodality, přirozeně přecházejí do schopnosti rozvíjet sdílenou vizi a týmové učení se. Tento hluboký, někdy i v rámci vlastního konceptu učících se organizací „spirituálně“ a „komunitárně“ chápaný základ růstu je pak předpokladem pro utváření praktických metod, postupů a procesů důležitých pro rozvoj efektivní roviny synodality. Přitom platí i naopak, že tyto praktické procesy zas vytvářejí prostor pro hlubší růst. Vše pak ovlivňuje celkovou strukturu organizace chápanou díky disciplíně systémového myšlení jako něco, co organicky vyrůstá z těchto učících se procesů a zároveň je zpětně ovlivňuje. Toto vše pak předpokládá způsob vedení, z těchto procesů vyrůstá a jim slouží.

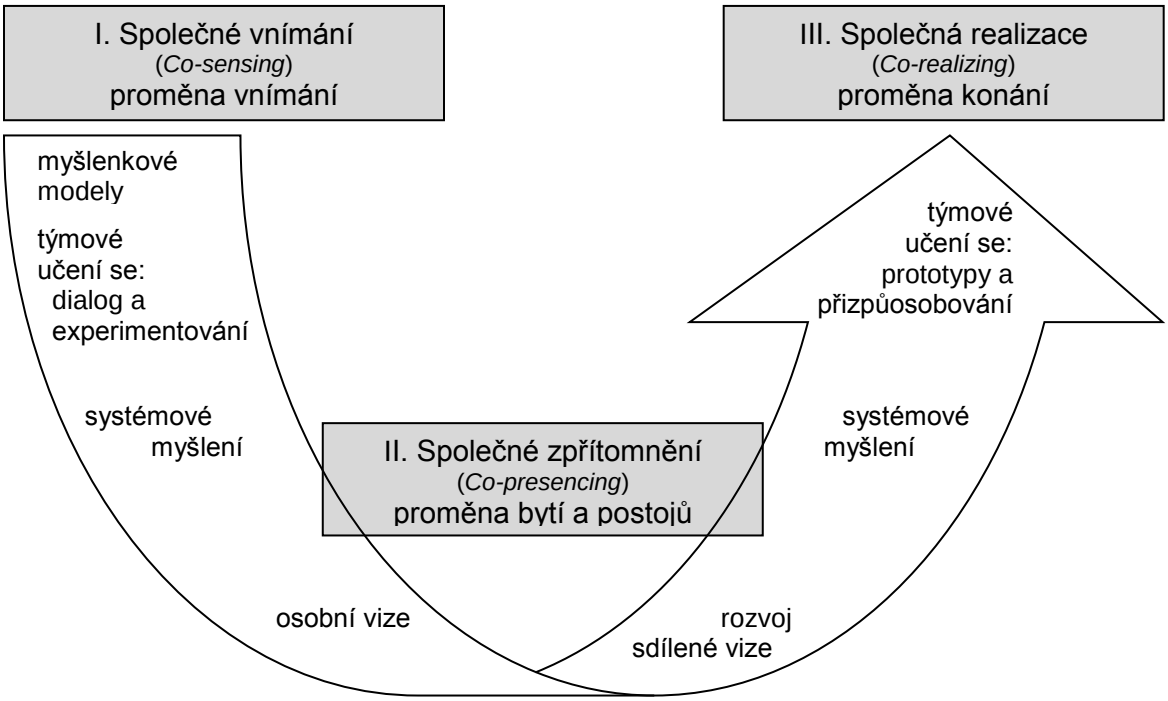

Obrázek 20: U-Proces kolektivního učícího se procesu a pět disciplín[1148]

4.5.2 Appreciative Inquiry

Druhým pro naši prakticko-teologickou reflexi synodality důležitým konceptem je metodologický přístup k organizační změně zvaný „*Appreciative Inquiry*“ (zkr. AI, něm. *Wertschätzende Unternehmensentwicklung*, česky převoditelné jako „pozitivně oceňující zkoumání“).[1149] Ačkoli opět vyvinutý v kontextu komerčních korporací, jeho konkrétní

[1148] Podle SENGE: The Fifth Discipline. Revised and Updated, 403.

[1149] Další informace srov. především Appreciative Inquiry Commons, http://appreciativeinquiry.case.edu, (26. 3. 2009); jednoduché shrnutí srov. např. Appreciative Inquiry, Clergy Leadership Institute, http://www.clergyleadership.com/clergy/ai.html, (26. 3. 2009).

metodické kroky jsou otevřené mnoha dalším použitím a variantám. Často se přístupy AI používají jako část nějakého širšího celku formulace strategické vize, rozvíjení týmů, osobního koučování,[1150] ale také v rámci doprovázení procesů změny v sociálně rozvojových či humanitárních projektech[1151] a jako součást pastoračního plánování, rozvoje církví či osobního spirituálního růstu (srov. také příloha P 20.5).[1152]

Východiska a základy AI

Koncept AI vychází ze sociálního konstruktivismu Kennetha Gergena[1153] jako svého filosofického základu, čímž je jej možno vnímat jako součást symbolicko-interpretativní perspektivy v teorii organizace. Původně byl tento přístup vyvinut v 80. letech Davidem Cooperriderem[1154] jako praktická metoda organizační změny, která se snažila překonat extrémní soustředění se na řešení problémů (*problem-solving*) přítomné v praxi rozvoje organizací.[1155] Chápajíce organizaci jako sociálně a kulturně konstruovanou našim vlastním vnímáním, očekáváním a vyjadřováním se, praktikanti AI se metodicky zaměřují

[1150] Srov. množství příkladů použití AI v těchto a dalších kontextech, které nabízí HAMMOND Sue Annis, ROYAL Cathy (ed.): Lessons from the Field. Applying Appreciative Inquiry, Revised Edition, Plano, TX: Thin Book Publishing, 1998.

[1151] Srov. např. ELLIOT Charles: Locating the Energy for Change. An Introduction to Appreciative Inquiry, Winnipeg, Canada: The International Institute for Sustainable Development, 1999, kde kromě podrobné prezentace celkové dynamiky AI a příkladů integrace AI do kontextu rozvojových projektů najdeme i velmi podrobnou reflexi o filosofických předpokladech a teoretických zdrojích AI.

[1152] Pro Appreciative Inquiry (AI) v kontextu pastoračních rad srov. DeLAMBO David, KRIVANKA Richard: Appreciative Inquiry. A Powerful Process for Parish Listening and Planning, in: FISCHER Mark F., RALEY Mary Margaret (ed.): Four Ways to Build More Effective Parish Councils. A Pastoral Approach, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2002, 87–101. AI pro pastorační rozvoj či spiritualitu obecně pak zpracovávají např. BANGA Gregg Jr.: A Spiritual Path to Organizational Renewal. The Christian Spiritual Dimension of AI, in: HAMMOND Sue Annis, ROYAL Cathy (ed.): Lessons from the Field. Applying Appreciative Inquiry, Revised Edition, Plano, TX: Thin Book Publishing, 1998, 260–272; CAMPBELL Dennis G.: Congregations as Learning Communities. Tools for Shaping Your Future, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2000, 27–36; BRANSON Mark L.: Memories, Hopes, and Conversations. Appreciative Inquiry and Congregational Change, Herndon, VA: The Alban Institute, 2004; PADDOCK Susan S.: Appreciative Inquiry in the Catholic Church, Plano, TX: Thin Book Publishing, 2003; CHAFFEE Paul: Claiming the Light. Appreciative Inquiry and Corporate Transformation, in: BASS Richard: www.congregationalresources.org: a guide to resources for building congregational vitality, Herndon, VA: The Alban Institute, 2005, Chapter 4; CHAFFEE Paul: Unafraid of the Light: Appreciative Inquiry and Faith Communitites, Interfaith Center at the Presdio, 1997, ke stažení na http://appreciativeinquiry.case.edu/practice/organizationDetail.cfm?coid=2161&sector=24, (26. 3. 2009).

[1153] Kromě tohoto filosofického východiska je tato vědomá volba zaměření se na pozitivní dimenze při zkoumání a rozvoji organizace zdůvodněna výzkumy z několika vzájemně se doplňujících oblastí, zahrnujících výzkumy ohledně uzdravující síly tzv. „placeba“ v medicíně, studie tzv. „pygmalion efektu“ ve výukových procesech, zkoumání vlivu tzv. „vnitřního dialogu“ v organizaci, studie vlivů tzv. „pozitivní představivosti“ v kulturní evoluci apod., přičemž všechny tyto různé oblasti výzkumu lze shrnout do rovnice: „pozitivní obrazy“ jednoznačně podporují „pozitivní jednání“. Srov. COOPERRIDER David L., WHITNEY Diana, STAVROS Jacqueline M. (ed.): Appreciative Inquiry Handbook. The First in a Series of AI Workbooks for Leaders of Change, Bedford Heights, OH: Lakeshore Publishers, 2003, 10–14.

[1154] David Cooperrider je profesor organizačního chování Weatherhead School of Management na Case Western Reserve University; srov. David L. Cooperrider, Weatherhead School of Management, http://weatherhead.case.edu/research/faculty/profile.cfm?id=5411, (27. 3. 2008).

[1155] Prezentace tohoto přístupu je založena na COOPERRIDER: Appreciative Inquiry Handbook, 1–42.

na pozitivní a životodárné jádro, o kterém jsou přesvědčeni, že je přítomné v každé, i sebevíc skomírající a narušené organizaci či komunitě.[1156]

Základní principy AI

Výše naznačené teoretické pozadí shrnuje AI do pěti základních „principů“:[1157]

- *konstrukcionistický princip* (organizace jsou chápány jakožto živé konstrukty lidských způsobů poznávání a myšlení);
- *princip simultánnosti* (výzkum a změna nejsou oddělené, ale souběžné momenty; už první otázkou ovlivňuji a měním celý systém);
- *poetický princip* (organizace jsou jako básně: zdroje nekonečné inspirace a nekonečně mnoha interpretací);
- *anticipativní princip* (naše současné chování je neseno, ovlivňováno a provázeno silou našeho vlastního obrazu o budoucnosti);
- *pozitivní princip* (aby se nahromadilo množství energie potřebné pro uskutečnění změny, je třeba velké množství pozitivních emocí a sociálních vazeb).

Vyváženost novosti a kontinuity

Kromě základního důrazu na „pozitivní jádro“ a jeho rozvíjení, AI také dbá na vyvážený vztah mezi důrazy na „kontinuitu“ (minulost; odkrývání, co dává život, zakotvení v trvalých hodnotách a osobní identitě), „novost“ (budoucnost; kreativní chaos, učení se, zvědavost, snění, otevřenost) a „proměnu“ (transformace; sdílená cesta či scénář, zpětná vazba, slavení úspěchů), jak je to níže znázorněno graficky (srov. Obrázek 21 na následující straně).

Vyváženost těchto tří rozměrů je důležitá, protože přílišný důraz na *kontinuitu* by ústil v organizaci krátkozrakou, založenou jen na dodržování pravidel a stále hledící zpět ke

---

[1156] AI je velmi citlivé na způsob vyjadřování a na termíny používané při zkoumání organizačních procesů, přičemž se snaží důsledně eliminovat jakékoli termíny „slovníku lidského či organizačního deficitu“ (depresivní, bulimický, krize středního věku, neurotický, terapie, organizační stres, konflikt rolí, nízká morálka, nekompetentnost, organizační diagnóza, vyhoření apod.). Jeho zastánci jsou totiž přesvědčeni, že jakým způsobem se v organizaci (či v lidské společnosti vůbec) mluví, takovým směrem se organizace (či společnost) vyvíjí (jazyk „konstruuje“ společnost). Organizace se zde nechápe jako „problém, který je třeba vyřešit“, ale jako „tajemství, které je třeba obejmout“. AI se důsledně snaží používat výrazy „pozitivního diskursu“ (jako např. pozitivní hodnocení, naděje v budoucnost, sny, vize, otevřenost, vnímavost, učení se, aktivní propojení, spolupráce, kooperace, překvapení, zvědavost apod.). Zastánci AI jsou přesvědčeni, že se tím nevyhýbají problémům či bolestem, ale snaží se pomoci tyto negativní zkušenosti začlenit do širšího a hlubšího rámce (*reframing*): pod každou bolestí, nespokojeností, nedostatkem či problémem lze nalézt „pozitivní jádro“ vyjádřitelné slovníkem touhy po tom, čeho se nedostává. Jestliže například se někdo cítí být hluboce zraněn necitlivostí svého šéfa, je možné jej vždy přivést ke hlubší, pozitivní touze po přijetí, respektu či partnerství, která zde není naplňována, a dál se ptát, jak právě tuto touhu naplnit, spíše než se snažit řešit „problém se šéfem“. Srov. COOPERRIDER: Appreciative Inquiry Handbook, xviii.

[1157] Srov. COOPERRIDER: Appreciative Inquiry Handbook, 7–9.

svému „zlatému věku“; přílišný důraz na *novost* by ústil ve vedení, které ztrácí kontakt s realitou a vytváří si nějaká umělé vzdušné zámky nových koncepcí; přílišný důraz na *transformaci* by ústil v organizaci bez smyslu pro směr či jasnou vizi, kde se změna stává samoúčelem.

Obrázek 21: Organizační změna podle AI – kontinuita, novost a proměna[1158]

Čtyřfázový proces AI

V srdci metodiky dnes většinou používané v AI pak leží tzv. „pozitivní jádro“, které je počátkem i cílem celého procesu AI. Čtyřfázový proces, ze kterého se základní metodika AI skládá, na toto jádro navazuje, vychází z něj a je pomůckou pro jeho další rozvinutí a obohacení (srov. grafické vyjádření tohoto procesu v příloze P 20.5, Obrázek 29, str. 674).

Toto minulé i přítomné pozitivní jádro je v první fázi (*Discovery* – „Odkrývání“) zkoumáno, odkrýváno, objevováno a především oceňováno (*appreciating*); ve fázi druhé (*Dream* – „Snění“) je toto pozitivní jádro zesilováno rozvinutím jasné konkrétní vize (*envisioning*) navazující na odkrytý pozitivní potenciál a ve vztahu k širšímu či vyššímu smyslu organizace; toto jádro je pak ve třetí fázi (*Design* – „Navrhování“) propleteno do základní struktury nové „organizační architektury“ již vytvářené (*co-constructing*) navrhováním tzv. „provokativních návrhů“ cest vedoucích k ideální organizaci; a konečně ve fázi čtvrté (*Destiny* – „Zacílení“) je toto rostoucí pozitivní jádro postupně realizováno, rozvíjeno a posilováno v procesu trvalého přetváření a učení se podporovaného konkrétními iniciativami či projekty (*sustaining*).[1159]

[1158] Podle COOPERRIDER: Appreciative Inquiry Handbook, 25.
[1159] Srov. tamtéž, 5–7.

Appreciative Inquiry a synodalita

Jestliže již koncept učících se organizací zdůrazňoval důležitost podílu všech zúčastněných na spoluutváření (tj. na vedení) organizace, přístupy založené na AI toto dotahují ještě dále a možná díky svojí větší srozumitelnosti mnohem víc pronikají i do oblastí sociálně, charitativně či církevně zaměřených projektů a organizací. V rámci AI je např. zpracována metodologie zvaná „AI Summit“, která umožňuje aktivní spoluúčast velkého počtu lidí na zkoumání společné minulosti i přítomnosti a utváření společné budoucnosti.

Podobně jako koncept učících se organizací, i AI poukazuje na životně důležitou provázanost hlubokých vrstev lidského a komunitního vnímání reality s jazykem, ve kterém se tato realita vyjadřuje a kterým se zároveň také utváří, a proměnou této vnější reality promítnutou do konkrétních struktur, akcí či postupů. Takto se zde opět objevují prvky všechny tří rovin synodality: emotivní, efektivní i strukturní.

4.5.3 Souhrn: Organizace jako komplexní skutečnost

Na příkladu dvou dnešních manažerských modelů, Learning Organizations a Appreciative Inquiry, jsme nakonec mohli ukázat, jak velkou důležitost v organizačních procesech hraje také participace širší základny na průběžném spoluutváření organizace.

Appreciative Inquiry nám ukázalo, že organizaci lze rozvíjet skrze společné „snění“ o ideální podobě organizace, které ovšem není odtržené od reality, ale navazuje na „odkrývání“ pozitivních tvůrčích sil v organizaci, a tím také dodá lidem energii a odkryje v nich potenciál ke konkrétnímu „přetváření“ sociálního světa, ve kterém žijí. Koncept učících se organizací nám zas připomněl, jak důležitá je provázanost všech vrstev organizace a jak potřebné jsou praktické dovednosti podporující tvůrčí dialogické přetváření organizační kultury. Navíc nám tyto přístupy velmi jasně připomněly potřeby praktického metodického uchopení toho, co je často sice již teoreticky poměrně dobře reflektováno, ale zatím si s tím organizace v praxi příliš nevědí rady. To se týká především takových teoretických konceptů, které tyto přístupy „zužitkovávají“ a prakticky zakotvují, jako „sociální konstrukce reality“, „systémové myšlení“, „sdílené vůdcovství“, „organizační učení se“, „osobní růst“ v harmonii s „rozvojem organizace“, či „týmová kreativita“.

Nakonec jsou tyto dva koncepty také typickými představiteli dvou perspektiv teorie organizace, ke kterým jsme se na začátku této kapitoly (srov. 4.1.1) ve světle Lonerganova „kritického realismu“ přihlásili jako k perspektivám, které mohou poskytnout cenné inspirace pro další prakticko-teologickou reflexi: perspektivy modernistické (především v jejím důrazu na systémové myšlení a „organický růst“) a perspektivy symbolicko-interpretativní (v jejím důrazu na organizační kulturu a symbolický rozměr vedení).

4.6 SHRNUTÍ: ORGANIZAČNĚ-TEORETICKÉ INSPIRACE PRO DALŠÍ REFLEXI

Účelem čtvrté kapitoly této dizertace bylo představit relevantní prameny různých humanitních věd (především teorie organizace) a započít tak kritický dialog mezi těmito humanitními disciplínami, ekleziologickou reflexí a současnou situací pastoračních rad směřující k tvůrčí prakticko-teologické syntéze.

Inspirace vycházející z těchto pramenů jsme podobně jako v kapitole předchozí, po obecném úvodu do základních perspektiv teorie organizace a jejich filosofické kritiky, rozčlenili do tří oblastí, ve kterých jsme se z organizačně-teoretické perspektivy zabývali podněty týkajícími se strukturní, efektivní a emotivní roviny synodality:

- *Fundamentálně:* Z perspektiv, které se v teorii organizace dnes rozvíjejí a které se pak promítají i do praktických manažerských konceptů, lze z filosofického hlediska kritického realismu za nejpřijatelnější považovat rozvinutou modernistickou perspektivu s jejím důrazem na organické systemické struktury, doplněnou o symbolicko-interpretativní perspektivu s jejím respektem k roli jazyka, chování a symbolů v sociální konstrukci reality. Zdá se, že tomuto východisku víceméně odpovídá model organizace, jak byl vyvinut v rámci přístupu zvaném „učící se organizace“, který spojuje potřebu pevné strukturální a ideové „architektury“ s citlivostí kulturně podmíněných měkkých „procesů“ a s otevřeností spirituálnímu rozměru. Toto pojetí pak nabízí přímou konstruktivní konfrontaci s pojetím farnosti jakožto „communia Trojjediného“, které je konstituováno jak synodálně, tak ‚hierarchicky‘. Navíc, pokud se pastorační rada má zaměřovat na farnost jako celek a na prostředí, v němž farnost působí, zkoumané prameny poskytují dostatek materiálu k tomu, aby ukázaly, jak komplexní tento organizační celek je a kolik různých organizačních podob může farnost mít.
- *Inspirace pro „strukturní“ rovinu synodality aneb „skelet“ organizace:* V organickém a kulturním pojetí organizace se organizační struktury chápou jako něco dynamického a integrálně propojeného se životem, stále hledajícího vyváženost mezi diferenciací a integrací. Organizační struktury se pružně přizpůsobují jak prostředí, ve kterém organizace působí, tak komplexitě úkolu, který organizace zastává. Takto dynamicky chápaným strukturám pak také musí odpovídat příslušný styl vedení organizace. Zde je možné v dnešní teorii organizace pozorovat silný důraz na distribuci vedení do celé organizace a na různé modely sdíleného vedení organizace. Přitom se ukazuje, že hierarchické „vertikální“ a participativní „sdílené“ vedení se nevylučují, ale naopak se navzájem potřebují. Zde se pro dialog s teologickými prameny na rovině „strukturní“ synodality ihned nabízí velmi zajímavé analogie s komplementaritou služebného a všeobecného kněžství všech věřících.

- *Inspirace pro „efektivní“ rovinu synodality aneb „nervový systém“ organizace:* Procesy práce probíhající v každém pracovním týmu, tudíž i v pastorační radě, vyrůstají z hlubokého podhoubí mezilidské komunikace postavené na vzájemné důvěře, ale jsou také usměrňované různými komunikačními systémy, pravidly či technikami. To se pak promítá i do dalších systémů, které umožňují širokou participaci a kvalitní rozhodování. Je třeba, aby tyto procesy odpovídaly výše nastíněnému charakteru organizace jako živého organizmu či z životních interakcí vyrůstající kultury. V této oblasti je ovšem k dispozici také velké množství zkušeností a praktických podnětů z manažerské praxe z komerční i neziskové sféry, stejně jako z oblasti politického či spolkového života. Vše se pak jakoby slévá v tématu tvorby a formulace organizačního poslání, vize a strategie, což se zdá, že je základním úkolem různého typu týmů či představenstev podílejících se na vedení dnešních organizací. Jistě bude velmi přínosné uvést některé z těchto podnětů do kritického dialogu s teologií dialogu v církvi a porovnat tyto přístupy s těmi, které se nabízejí z pramenů prakticko-teologických.
- *Inspirace pro „emotivní“ rovinu synodality aneb „srdce“ organizace:* Osoby, které tvoří organizace, nepůsobí „uvnitř“ nějakých neosobních struktur, ale samy svými vztahy a veškerými interakcemi tyto struktury a systémy spolukonstruují uvnitř jedinečné organizační kultury, často složené z různých subkultur. Typ této kultury či subkultury se pak také přizpůsobuje dalším faktorům, jako vnějšímu prostředí či způsobu vedení. Běžnou součástí takovýchto organizačních kultur jsou dnes pracovní skupiny či týmy, které nejsou jen pracovními nástroji, ale také buňkami, kde může jako v „inkubátoru“ probíhat hluboká transformace osobních i komunitních způsobů myšlení, návyků či jednání, které se postupně může rozšiřovat do celé organizace. Přitom je jasné, že pro solidní fungování organizací je klíčová nejen kvalitní péče o výběr a formaci jednotlivých pracovníků, ale především trvalá péče o doprovázení procesů tvůrčího učení se jak na rovině osobní, tak týmové či organizační. Tyto koncepty a podněty pak již mají hodně co říci k tomu, čím je na emotivní rovině synodality „spiritualita společenství“, a volají po dialogu s teologickým konceptem *sensus fidei*.
- *Organizace jako komplexní skutečnost:* Na příkladech dvou komplexních organizačních modelů jsme si nakonec připomněli důležitost komplexního pochopení a uchopení organizace jako celku a vzájemné provázanosti jejích jednotlivých dimenzí.

V této čtvrté a předchozí třetí kapitole jsme shromáždili množství teologických pramenů a organizačně-teoretických inspirací, které nyní můžeme uvést do tvůrčího dialogu s výsledky situační reflexe první kapitoly a kontextuálního zkoumání kapitoly druhé. Syntézu tohoto dialogu prezentuje kapitola následující.

KAPITOLA 5. PRAKTICKO-TEOLOGICKÁ REFLEXE

V páté kapitole, která je jakýmsi „srdcem“ celé dizertace, je prezentována prakticko-teologická reflexe situace pastoračních rad farností v české církevní provincii ve světle teologie synodality a teorie organizace. Tato kapitola tak svým způsobem odráží a shrnuje výsledky tvůrčí konfrontace mnoha z doposud představených výsledků výzkumů a studia nejrůznějších pramenů a snaží se je shrnout do prakticko-teologické syntézy, na kterou pak bude moci navázat závěrečná, strategicko-prakticky zaměřená kapitola šestá.[1160]

Při této reflexi budeme vycházet především z výsledků našich výzkumů prezentovaných ve druhé kapitole. Nejprve však zformulujeme teoretická východiska této reflexe (5.1), která nám poslouží jako základní kriteriologie shrnující hlavní linie teologie synodality a teorie organizace ze třetí a čtvrté kapitoly, v jejímž světle budeme posuzovat výsledky zmíněných výzkumů. Aby však tato kriteriologie byla prakticky použitelná, zformulovali jsme následně návrh základního profilu synodálně orientované PRF (5.2), ve světle kterého pak můžeme reflektovat jednotlivé oblasti týkající se služby PRF v české církevní provincii. Protože je služba PRF ovlivněna učením církve, které je k dispozici v centrálních církevních dokumentech, budeme nejprve hledat odpověď na otázku, do jaké míry a jakým způsobem je námi prezentované pochopení synodality vzájemně kompatibilní s tímto (stále se vyvíjejícím a zatím ne systematicky stabilizovaným) učením církve (5.3). Podobným způsobem mohou službu našich PRF ovlivňovat různé zkušenosti a inspirace ze zahraničí, na jejichž synodálně orientovanou reflexi se zaměříme v další části (5.4).

Zbývající tři části se pak již zaměřují přímo na synodální procesy či na témata týkající se PRF jako realizace synodality v pastorační praxi v české církevní provincii. Nejprve budeme tato témata reflektovat v rámci sněmovního procesu a sněmovních jednání a dokumentů Plenárního sněmu katolické církve v České republice (5.5), poté se s touto synodálně orientovanou optikou zaměříme na zkoumání partikulárního práva v českých diecézích týkajícího se PRF (5.6) a v poslední části představíme výsledky reflexe různých rovin synodality v pastorační praxi PRF ve farnostech české církevní provincie (5.7).

Celou kapitolu pak zakončíme syntetizujícím shrnutím (5.8), připravujícím půdu pro strategicko-praktické otázky šesté kapitoly.

[1160] Touto kapitolou tedy odpovídáme na některé z výzev, které jsme prezentovali v závěru třetí kapitoly: rozvinout ekleziologickou reflexi poslání a práce PRF, reflektovat způsoby práce PRF ve světle teologických a společenských věd, reflektovat práci PRF v rámci širšího církevního i společenského celku, teologicky vyhodnotit diecézní stanovy a jejich vliv na práci a rozvoj PRF a načrtnout pastorační praxi i teologické reflexi odpovídající profil PRF.

5.1 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: TEORETICKÁ VÝCHODISKA REFLEXE

Již od počátku této dizertace nás doprovázelo bližší určení našeho úhlu pohledu vyjádřené obratem „realizace synodality v pastorační praxi“. Zatímco pojem „synodalita“ jsme předběžně vymezili jako „označení oné konstitutivní strukturální charakteristiky církve na všech jejích organizačních úrovních, která připomíná, že církev je nejen hierarchicky uspořádanou organizací, ale také a zároveň společenstvím všech křesťanů na ‚společné cestě‘, společně žijících, společně sloužících a společně se rozhodujících v rozmanitosti a vzájemné komplementaritě nejrůznějších darů, povolání, služeb a úřadů“, pojem „pastorační praxe“ jsme pak od počátku chápali jako „veškeré konání farnosti jako celku, jejích jednotlivých skupin či jednotlivých členů farní obce ve spojení s touto komunitou realizované ve světle a v síle evangelia směřující k naplnění poslání církve ve všech jeho základních oblastech“.[1161]

V průběhu našeho zkoumání pastorační praxe a studia relevantní teologické i organizačně-teoretické literatury se však pojem „synodalita“ obohatil o některé další důležité dimenze. Proto v této první části páté kapitoly budeme tyto další rysy konceptu synodality prezentovat podrobněji. Při této prezentaci budeme vycházet především z poznatků prezentovaných podrobně ve třetí a čtvrté kapitole této dizertace.

5.1.1 Svátost communia Trojjediného a „tančící církev“

Jaká základní ekleziologická a organizačně-teoretická východiska je možné na základě studia relevantní literatury položit do základů krietriologie služby pastoračních rad z hlediska realizace synodality v pastorační praxi? V následujících odstavcích se pokusíme na tuto otázku odpovědět a budeme prezentovat základní obrysy, které se postupně ze zkoumaných pramenů vynořily.

Biblicko-ekleziologické východisko

Na základě našeho studia dnešní ekleziologie čerpající z biblické exegeze (srov. část 3.1) jsme učinili odůvodněné rozhodnutí, že za teologický základ pro chápání synodality církve budeme považovat trojičně založenou communio-ekleziologii (církev jako „svátost communia Trojjediného“), která respektuje ko-esencialitu jak charismatické, tak ‚hierarchické‘ dimenze církve, která je konstituována „synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň“ (*communio hierarchica*), a to na všech stupních své organizační struktury, specificky pak na rovině života a služby farnosti. Při tom jsme vycházeli z následující definice církve podle Medarda Kehla:

[1161] Srov. Úvod této dizertace, část „Název dizertace a definice tématu“.

> „Katolická církev se chápe jako ‚svátost Božího communia'; jako taková tvoří Duchem svatým sjednocené, Synu Ježíši Kristu připodobněné a s celým stvořením do Božího království povolané společenství věřících, které je konstituováno synodálně i ‚hierarchicky' zároveň."[1162]

Na základě této definice lze tedy církev, ještě stručněji vyjádřeno, chápat jako *synodálně-hierarchicky strukturovanou svátost communia Trojjediného*.[1163]

Při jakémkoli posuzování „realizace synodality v pastorační praxi" se proto budeme ptát, jakým způsobem je tato synodalita zasazena do trojičního chápání církve a jakým způsobem je zachován princip zachování rovnováhy („ko-esenciality" či „souběžné původnosti") mezi její synodální (resp. charismatickou)[1164] a ‚hierarchickou' dimenzí.[1165]

Jako biblické měřítko se nám zde nabízí text Ef 2,18–22, kde je zdůrazněno, že z Židů i pohanů, jakožto „spoluobčanů svatých" a „členů Boží rodiny", stojících „v Něm" (v Kristu) „v jednotě Ducha před Otcem", „na základě *apoštolů a proroků*" „roste svatý chrám v Pánu" a je budován „Boží příbytek v Duchu", jehož „úhelným kamenem" je „Kristus", který vše „pevně spojuje" (srov. Obrázek 3 na str. 190). V tomto krátkém hutném textu lze tedy zachytit všechny základní prvky výše uvedené definice církve:

- trojiční perspektiva („v Kristu", „v jednotě Ducha", „před Otcem");
- synodálně-charismatická dimenze („proroci", „Boží příbytek v Duchu");
- hierarchicko-christologická dimenze („apoštolové", „svatý chrám v Pánu");
- vzájemné propojení a odkázanost („úhelný kámen", který vše „pevně spojuje").

Konkrétní farnost pak lze ve světle těchto biblicko-teologických východisek chápat jako do synodálně-hierarchické *struktury* katolické církve začleněnou místní *rodinu* bratří a sester putujících společně s ostatními lidmi do *Otcova* království, která přijala *Krista* jako svého Spasitele a je na své cestě naplňována a shromažďována *Duchem* svatým.

[1162] KEHL: Die Kirche, 51.

[1163] Např. Lexikon für Theologie und Kirche čteme: „Jakožto svátost communia trojjediného Boha potřebuje i sama církev komuniální strukturu." ROOS: Pastoralrat, in: LThK 1443.

[1164] Jestliže jsme výrazy „synodální" a „charismatická" (dimenze církve) použili téměř jako synonyma, pak je ovšem třeba upřesnit, že zatímco (ve světle oddílu 3.1.2) pod „charismatickou" dimenzí církve chápeme rozměr života křesťanů, který zdůrazňuje otevřenost „volnému", „charismatickému", na svátosti a úřad „nevázanému" působení Ducha svatého v církvi (což lze ztotožnit s „emotivní" rovinou synodality), výrazem „synodální" dimenze je pak zdůrazněn zároveň také i strukturální prvek života církve, který pro tuto „charismatickou" dimenzi vytváří prostor , umožňuje, aby byla rozvinuta, a dbá na to, aby byla zachována rovnováha s dimenzí „hierarchickou" (tj. „strukturní" a „efektivní" roviny synodality).

[1165] Jak zdůrazňuje i Cyril V. Pospíšil, církev se musí vyhnout jak „christomonismu" (který z ekleziologie dělá pouhou „hierarchologii"), tak „pneumatomonismu" (který by absolutizoval charismatické působení Ducha před svátostnou strukturou církve), a říká: „Kontrapozice úřad – charisma tedy není absolutní, neboť jedno i druhé má styčné společné body s mystériem třetí osoby Trojice a obojí má sloužit k tomu, abychom my všichni společně byli co nejdokonalejší ikonou Trojjediného." POSPÍŠIL: Jako v nebi, 64.

Organizačně-teoretická konkretizace

Protože však, jak jsme již připomenuli v úvodu ke třetí kapitole, církev jakožto „komplexní božsko-lidská skutečnost“ má také svoji organizační stránku, bylo třeba se dále ptát, jakým způsobem mohou být tyto stránky ve farnosti uváděny do rovnováhy zcela prakticky.

Při výběru vhodných organizačních konceptů a nástrojů bylo třeba uvažovat, jakou organizačně-teoretickou perspektivu ty které koncepty či nástroje předpokládají a z jakých filosofických konceptů v posledku vycházejí. Na základě filosofické kritiky různých perspektiv teorie organizace a studia jejich praktických aplikací jsme dospěli k názoru, že s výše uvedeným pojetím církve je víceméně kompatibilní např. model organizace, který byl vyvinut v rámci přístupu zvaném „učící se organizace“ (srov. Obrázek 11 na str. 283). Tento přístup spojuje potřebu pevné strukturální a ideové „architektury“ (principy, hodnoty, vize, struktury, systémy, teorie, metody, pomůcky) s citlivostí kulturně podmíněných měkkých „procesů“ (organizační kultura, postoje, přesvědčení, dovednosti, schopnosti, vztahy) a s otevřeností spirituálnímu rozměru. Právě tento důraz konceptu „učící se organizace“ na vyváženost „strukturálních“ a „kulturních“ dimenzí v organizaci se může stát dobrým orientačním bodem pro hledání praktických cest k vyváženosti mezi synodálním a ‚hierarchickým‘ rozměrem církve. Jak uvidíme níže, podobně korelující s dělením synodality na různé roviny je také koncept čtyř rovin organizace: personální, interpersonální, manažerské a organizační.

Trinitárně diferencující aplikace na rovinu farnosti

Kromě výše uvedené syntézy zásadního ekleziologického východiska a jeho organizačně-teoretické konkretizace, která nám poslouží jako základ pro kriteriologii zdravého zasazení synodality do celku farnosti, se pak další kritéria nabízí v souvislosti se třemi základními rovinami synodality, jak jsme je analyzovali ve třetí kapitole: (a) „strukturní“ / „demokratizující“, (b) „efektivní“ / „konzultativní“ a (c) „emotivní“ / „spiritualizující“.[1166] Protože však farnost musí být konstituována „synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň“, lze již nyní předběžně konstatovat, že podobné roviny se musejí podstatně týkat i ‚hierarchického‘ rozměru zpřítomňovaného v roli služebného kněžství ve farnosti (srov. podrobněji níže, především v oddílech 5.1.2 až 5.1.4).

Tyto roviny pak také dobře korelují s rovinami, které se dnes rozlišují v některých modelech organizace (srov. oddíl 4.1.2): *rovině organizační* dbající na propojení organizačních struktur s ostatními rozměry organizace odpovídá *strukturní rovina synodality*

[1166] Srov. oddíl „Synodalita a její různé významové vrstvy“ na str. 195nn a „Demokratizující, konzultativní a spiritualizující synodalita“ na str. 199, obojí v části 3.1.3; dále srov. souhrny 3.2.3, 3.3.5 a 3.4.4.

s její potřebou vytvářet předvídatelný prostor pro rozvoj ostatních rovin synodality; *rovině manažerské*, jejímž základem je zmocňující vedení projevující se ve kvalitním stylu práce založeném na konkrétních dovednostech odpovídá *efektivní rovina synodality* s jejími komunikačními procesy a metodami; *rovině interpersonální*, jejímž základem je vzájemná důvěra mezi lidmi, odpovídá *emotivní rovina synodality* s jejím důrazem na komunitní procesy, společenství, slavení či spiritualitu.

Jestliže výše uvedená biblicko-teologická a teoreticko-organizační východiska integrujeme do jednoho konceptu a vztáhneme na úroveň farnosti jakožto „církve na konkrétním místě“,[1167] kterou lze zároveň z organizačního pohledu chápat jako „učící se organizaci“[1168] a kterou lze ve světle trinitárně inspirované communio-ekleziologie (srov. 3.1.1) vnímat i skrze symbolické trojbarevné prizma tzv. „trojičního kompasu“ (srov. přílohu P 20.6), je pak možné farnost definovat takto:

Farnost je v konkrétním místě Duchem svatým sjednocené, Synu Ježíši Kristu připodobněné a s celým stvořením do Božího království povolané společenství věřících, které je konstituováno synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň, a to tak, že ve všech svých projevech žije a rozvíjí tři podstatné, stejně důležité a vzájemně se doplňující momenty (symbolicky zvýrazněné třemi barvami):[1169]

a. **demokratizující strukturovanost:** farnost jako „putující Boží lid“ sjednocovaný a strukturovaný skrze poslání farníků společně i ve vlastních prostorech života hlásat evangelium všem lidem žijícím na specifickém území a spolupracovat s nimi pro Boží království („strukturní“ rovina synodality a ‚hierarchie‘; „organizační rovina“ organizace a „propojení“; „odstředivý“ směr; „missio“; „parokía“; „karavana“; symbolika „stvořitelské zelené“ s “reflexivním“ důrazem na „informaci“ a prostředky rozvíjejícími společenskou stránku farnosti);
b. **konzultující efektivita:** farnost jako „tělo Kristovo“ s údy vzájemně komunikujícími a efektivně spolupracujícími na společném poslání v jedinečnosti darů každého, složené z jednotlivých skupin a týmů za toto poslání spoluzodpovědných („efektivní“ rovina synodality a ‚hierarchie‘; „manažerská rovina“ organizace a „zmocnění“; „dostředivý“ směr; „communio“; „ekklésia“; „organizace“; symbolika „kristovské červené“ s „proaktivním“ důrazem na „aplikaci“ a s prostředky rozvíjejícími sloužící stránku farnosti);

[1167] Srov. oddíl „Pokus o integraci teologie farnosti s teologií synodality„ v části 3.1.4 na str. 206.
[1168] Srov. oddíl „Model „učící se organizace“‘„ v části 4.1.2 na str. 281n a část 4.5.1 na str. 329nn.
[1169] Pro podrobnější symboliku těchto barev, které budeme pro zvýraznění těchto tří dimenzi používat i nadále, srov. text „Trojiční kompas“ v příloze P 20.6.

c. **spiritualitualizující emotivita:** farnost jako „chrám Ducha“ slavící eucharistii a rozvíjející „spiritualitu společenství“ a „spiritualitu rozlišování“ zasahující i hlubší emocionální vrstvy člověka, složená ze základních buněk učedníků a učednic Kristových („emotivní“ rovina synodality a ‚hierarchie‘; „interpersonální rovina“ organizace a „důvěra“; „vertikální“ směr; „mysterium“; „koinonia“; „organizmus“; symbolika „duchovní modré“ s „afektivním“ důrazem na „transformaci“ a s prostředky prohlubujícími jemné vrstvy komunitních vztahů a vztahů k Bohu).

Tančící církev a církev kulatého stolu

Jak jsme již viděli dříve (srov. oddíl 3.1.2), každý z těchto tří důrazů, které jsou přivlastnitelné[1170] jedné z osob Trojice, ke své plné realizaci potřebuje druhé dva a může se rozvíjet jen v neustálém „trialogu“, ve vzájemné „perichorézní“ prostoupenosti a odkázanosti.

Jak zdůrazňuje Hermann J. Pottmeyer:

> „Je-li některý z těchto trinitárních základů podceňován nebo opomíjen, dochází k hlubokému narušení proudění životodárné mízy v těle církve. Zapomíná-li se na Boha Otce, ztrácí se ze zřetele společná důstojnost a misie, které jsou základem společenství. Není-li církev pojímána jako Kristovo tělo, uspořádané společenství věřících, […] pak se rozpadá na jednotlivce, kteří si nárokují jedni proti druhým to, že jsou nositeli Ducha. Zapomíná-li se konečně, že církev je chrámem Ducha svatého, stává se z ní tuhá hierokracie, což je výraz odporující ideálu společenství.“[1171]

Podobně jako jednotlivým osobám Trojice můžeme na základě trinitologického principu „apropriace“[1172] přičíst některé z vlastností společné jim všem, případně podobně jako můžeme rozlišovat některé specifické vlastnosti jednotlivých osob Trojice promítané do

---

[1170] K problematice trinitárních „apropriací“, případně projevování rozlišujících vlastností osob v dějinách spásy srov. POSPÍŠIL: Jako v nebi, 410–424. Výše uvedené přičlenění je koncipováno při vědomí velké komplexnosti teologického konceptu „přivlastňování“ (*appropriatio*) a je biblicky inspirováno 1 Kor 12,4–6 (srov. POSPÍŠIL: Jako v nebi, 417) a klasickým teologicky dělením na „předcházející příčinu“ v Otci, „vzorovou příčinu“ v Synu a „zdokonalující příčinu“ v Duchu svatém (srov. POSPÍŠIL: Jako v nebi, 415–417) či zlidovělém pojetí Otce jako Stvořitele, Syna jako Vykupitele a Ducha svatého jako Posvětitele. V uvedeném dělení se však nejspíše jedná o „symboly těchto osob ve stvoření, které však mají určitý bližší nebo vzdálenější poměr k určitým esenciálním charakteristikám božství nebo ke specifickým osobním vlastnostem Syna či Ducha svatého“ (POSPÍŠIL: Jako v nebi, 421–422). Prakticky je toto dělení také ovlivněno konceptem tzv. „trinitárního kompasu“ Christiana Schwarze, který je podrobně včetně příslušných pramenů prezentován v příloze P 20.6 této dizertace.

[1171] POTTMEYER Hermann J.: Die zweispältige Ekklesiologie des Zweitens Vaticanum – Ursache nachkonciliarer Konflikte, in: Trierer theologische Zeitschrift 92 (1993) 242–295, 283; citováno v POSPÍŠIL: Jako v nebi, 66.

[1172] K problematice trinitární „perichoreze“ srov. POSPÍŠIL: Jako v nebi, 391–410.

působení v dějinách spásy, můžeme i za pomoci konceptu „církve jako ikony Trojice“ vnímat jednotlivé „rysy“ církve, které zvýrazňují a obrazně ilustrují některé z těchto jednotlivých dimenzí („Boží lid“, „tělo Kristovo“, „chrám Ducha“). Můžeme se pak ptát, zda některé z těchto rozměrů nejsou příliš potlačené na úkor druhých.

Zároveň však si musíme být vědomi, jak nám to připomíná trinitologický princip „perichoreze“, že tyto rysy jakožto průmět vztahů osob imanentní Trojice do dějin spásy jsou vzájemně obsaženy jeden ve druhém, že se tedy i v praxi musí navzájem prostupovat, vzájemně podporovat a jakoby v dynamickém pohybu „kolového tance“ neustále přecházet jeden v druhý. Podobně je tomu také u již dříve zmíněných vztahů mezi „charismatickou“ a „hierarchickou“ dimenzí církve, mezi „lidským“ a „božským“ rozměrem církve jako komplexní skutečnosti či v rámci chápání farnosti jako „realizace církve v konkrétním místě“ v závislosti na partikulární církvi (diecézi), případně v rámci místa pastorační rady farnosti jako malé buňky širšího „těla“ farnosti, ve které se však odrážejí podstatné rysy tohoto „těla“. Z organizačně-teoretických inspirací je pak s těmito důrazy rozvíjenými pod hlavičkou „principu perichoreze“ ve zvláštní blízkosti systémová teorie chápající organizaci jako organizmus a z této teorie vycházející „pátá disciplína“ učících se organizací zvaná „systémové myšlení“.

Tento obraz trinitární perichoreze jakožto „kolového tance“ navazuje na původní význam řeckého slova *perichoresis*, původně označujícího právě kolový tanec, případně krouživý pohyb jeden kolem druhého při tanci.[1173] Jestliže si tedy dovolíme takto dynamicky vnímat vnitřní vztahy osob v Trojici a jestliže si dovolíme připustit, že tyto vztahy zanechávají své stopy dokonce i ve stvoření, natož potom ve společenství církve jako ikony Trojice, pak za jeden z centrálních vůdčích obrazů,[1174] do kterých můžeme zasadit naše hledání cest ke zdravé a plné realizaci synodality v církvi a v našich farnostech, je obraz farnosti jako „tančící církve“, jako strukturované společenství bratří a sester tančící společně „kolový tanec“ vzájemné odkázanosti, podpory, prolínání a respektu k jedinečnosti role každého, který je zároveň otevřen i všem kolem a který všechny kolem ve své hloubce již v podstatě i zahrnuje.

[1173] Tak POSPÍŠIL: Jako v nebi, 394, s odvoláním na G. L. Prestige. Podobně uvádí George Cladis, že slovo *choros* ve starověké řečtině označovalo kolový tanec praktikovaný na banketech a při slavnostních příležitostech a že odvozené sloveso *choreuo* znamenalo tancovat v kolovém tanci (tyto tance pak prý také zahrnovaly zpěv, odkud prý pak pochází anglické slovo *chorus*). Předpona *peri* (v řečtině znamenající „kolem“) pak prý ještě jednou zdůrazňuje onu cirkularitu tanečního pohybu. Srov. CLADIS George: Leading the Team-Based Church. How Pastors and Church Leaders Can Grow Together int a Powerful Fellowschip of Leaders, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1999, 4.

[1174] O důležitosti a vlivu obrazů Boha na praxi křesťanského života srov. např. Srov. také POSPÍŠIL: Jako v nebi, 63: „Církev je ikonou Trojice, o tom není pochyb. Jenomže kvalita této ikony v konkrétní historické situaci v mnohém závisí na úrovni našeho trinitárního vědomí; konkrétněji na tom, jak hluboce si uvědomujeme praktický význam obrazu Boha.“

Jiný z inspirativních vůdčích obrazů pak v naší souvislosti může být obraz společenství církve sedícího u „kulatého stolu“ inspirovaný slavnou ikonou Trojice Andreje Rubleva, podobně navazující na koncept „perichoreze“ jako obraz předchozí.[1175] Jak píše George Cladis, zdá se, že tyto „tři osoby Trojice, sedíce kolem stolu, na kterém je přítomna eucharistie, nabízejí místo u stolu věřícímu, který tuto ikonu drží. Tato prezentace Trojice v radosti, svobodě a rovnosti zahrnuje pozvání ke společenství u stolu“.[1176]

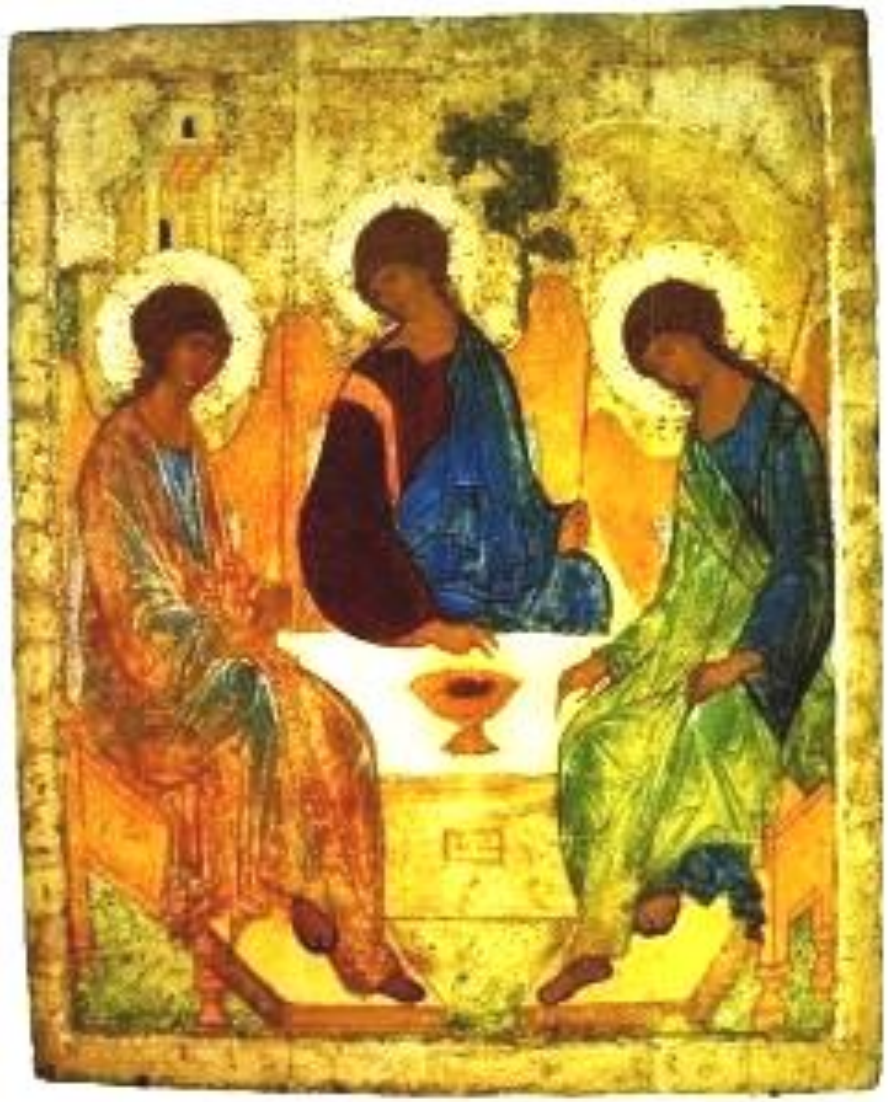

V dalších třech oddílech této části nyní budeme prezentovat syntézu teologických východisek a organizačně-teoretických inspirací, které se týkají jednotlivých rovin života a služby farnosti, které jsme stručně nastínili výše, a to v jejich jak „synodálně-charismatickém“, tak také „hierarchicko-svátostném“ aspektu.

[1175] Srov. CLADIS: Leading the Team-Based Church, 5–8, s odvoláním na koncept Letty Russella z jeho knihy Church in the Round (1993), který zde mluví o „round table leadership“, který má při respektování „perichoretického principu“ šanci překonat protiklady jako „laici“ – „klérus“ či uzdravit různé „boje o moc“, aniž by při tom setřel nutné rozdíly v rolích.

[1176] CLADIS: Leading the Team-Based Church, 8.

5.1.2 Demokratizující strukturovanost putujícího Božího lidu

První z charakterizujících kriteriologických momentů synodálně chápané farnosti, jsme nazvali „demokratizující strukturovanost církve jakožto Božího lidu“ a konstatovali jsme, že tento Boží lid je strukturovaný a sjednocovaný skrze poslání farníků společně i ve vlastních prostorech života hlásat evangelium všem lidem žijícím na specifickém území a spolupracovat s nimi pro Boží království.

Na základě podrobného studia příslušných teologických pramenů je totiž možné církev, farnost a analogicky i PRF chápat jako organicky strukturované společenství učedníků a učednic, kteří jsou na společné cestě do Božího království, kde různí jeho členové zastávají různé role a úkoly. Některé z nich jsou spojené se svátostí svěcení (*repraesentatio Christi capitis et unitatis ecclesiae*; „reprezentativní“ participace na Kristově kněžství), jiné vyplývají ze „všeobecného kněžství všech věřících“ zakládajícího zásadní rovnost všech křesťanů („existenciální“ participace na Kristově kněžství).

Ve třetí kapitole (srov. část 3.2) jsme viděli, že právě teologie služeb v církvi je důležitým teologickým východiskem pro pochopení „strukturní“ roviny synodality, přičemž vztah mezi službou svátostného kněžství ve farnosti a všeobecným kněžství všech věřících může být považován za další z příkladů, kdy lze uplatnit trinitologický koncept perichoreze připomenutý v předchozím oddíle. V jistém slova smyslu „demokratizující“ rozvoj farnosti (tj. rozvoj beroucí vážně celý Boží lid) může být vydařený jen tehdy, je-li skrze nositele svátostného kněžství zakotven v určujícím „svatém počátku“ (v „hierarchii“),[1177] tj. v Kristu jakožto „hlavě“ církve. A naopak – zdravý rozvoj služby svátostného kněžství spojené z pastýřským vedením farnosti předpokládá, že svátost kněžského svěcení chápeme jako „sborovou svátost“, která je ze své podstaty a od svého počátku sama o sobě znamením a modelem sborovosti či synodality celé církve (srov. Obrázek 8 na str. 226).[1178] Jak jsme již viděli, tato vzájemná odkázanost je zakotvena již v konceptu společného „základu“, jehož součástí jsou jak „apoštolové“, tak „proroci“ (srov. Obrázek 3 na str. 190), a v trinitárním pojetí „sborové svátosti“, která má jak rozměr „christologický“, tak „ekleziologicko-pneumatologický“, přičemž oba jsou podle modelu Trojice sjednocené v jednom jediném původu.[1179]

Toto teologické chápání struktur v církvi odpovídá chápání struktur v organickém a kulturním pojetí organizace, jak jsme se s nimi seznámili ve čtvrté kapitole (srov. část 4.2).

[1177] Srov. pozn. pod čarou č. 665 a 666 a související hlavní text.
[1178] Srov. KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 144.
[1179] Podrobněji srov. oddíl 3.2.2; GRESHAKE: Priester sein in dieser Zeit, 130–138; KOHUT: Sborový charakter služebného kněžství, 154–156.

Zde se organizační struktury chápou jako něco dynamického a integrálně propojeného se životem, stále hledajícího vyváženost mezi diferenciací a integrací. Zdravou inspiraci můžeme v těchto konceptech organizačního rozvoje hledat i pro praktické pojetí vedoucí pastýřské role v církvi, přičemž velmi inspirativní je především v dnešní teorii organizace přítomný silný důraz na důležitost „distribuce“ vedení do celé organizace a na různé modely „sdíleného vedení“ organizace. Přitom se i na této rovině praktického vedení a řízení organizace se ukazuje totéž, co vyplynulo z naší teologické reflexe: totiž že hierarchické „vertikální“ a participativní „sdílené“ vedení se nevylučují, ale naopak se navzájem podporují a dokonce potřebují.

V tomto pohledu lze tedy říci, že každá „synodální“ struktura je ze své podstaty odkázána na zakotvení v „hierarchii“ (především s jejím „pastýřským posláním“ či „mocí řídící“) a každá „hierarchická“ struktura je ze své podstaty odkázána na vykonávání v prostředí „synodality“. Jak v evangelijních počátcích zakotvená „synodalita“, tak celému Božímu lidu sloužící „hierarchie“ jsou tedy dva komplementární momenty struktury celému lidstvu otevřeného Božího lidu putujícího do Otcova království.

5.1.3 Konzultující efektivita těla Kristova

Druhý z charakterizujících kritierioligických momentů synodálně chápané farnosti jsme nazvali „konzultující efektivita církve jakožto těla Kristova“ chápaného jako funkčně organizovaná jednotka s údy vzájemně komunikujícími a efektivně spolupracujícími na společném poslání v jedinečnosti darů každého, která je složená z jednotlivých skupin a týmů za toto poslání spoluzodpovědných.

Jak jsme viděli ve třetí kapitole (srov. část 3.3), takováto efektivita při spolupráci a spolurozhodování vyžaduje rozvoj konzultativních procesů ve farnosti, které jsou realizované skrze konkrétní dialogické struktury, jež nejsou v protikladu s hierarchickým uspořádáním církve, ale naopak toto uspořádání umožňují. Tyto dialogické struktury pak v praxi poskytují prostor především pro rozvinutí „teologizujícího“ dialektu, který skrze různé praktické nástroje teologické reflexe konkrétní pastorační situace ve farnosti umožňuje rozvoj efektivních dialogických procesů zakotvených v evangeliu. Přitom se ukazuje (srov. oddíl 3.3.4), že pro rozvoj zdravého vnitrocírkevního dialogu je třeba zapojit ne dvě, ale spíše tři „strany“, a tak rozvíjet jakýsi „trialog“ mezi učitelským úřadem církve (ve farnosti reprezentovaným farářem), vědeckou teologií (ve farnosti reprezentovanou odbornými poradci a biblicko-teologicky vzdělanými farníky) a každodenní žitou vírou ostatních členů Božího lidu (ostatní farníci při nejrůznějších příležitostech). Aby však konkrétní konzulta-

tivní procesy probíhaly k užitku celku, zdá se, že nestačí jen vnímat jejich teologický základ, ale také hledat praktické postupy vhodné pro jejich moderaci.

A právě při zkoumání pramenů z teorie organizace jsme pak viděli (srov. část 3.4), jak procesy práce probíhající v každém pracovním týmu vyrůstají z hlubokého podhoubí mezilidské komunikace postavené na vzájemné důvěře, ale že je také zapotřebí, aby byly usměrňované různými komunikačními systémy, pravidly či technikami (z nichž velmi zajímavé se opět nabízejí v rámci konceptu „učící se organizace“, především v rámci disciplíny „týmového učení se“ – konstruktivní diskuse a tvůrčí dialog, ale také v rámci dovedností vedoucích k rozvoji „sdílené vize“). Je ovšem třeba, aby tyto procesy odpovídaly charakteru farnosti jakožto živého organizmu a z konkrétních životních interakcí vyrůstající a teologicky reflektované životní kultury. Situaci života a služby farnosti jsou, zdá se, velmi blízká témata tvorby a formulace organizačního poslání, vize a strategie, která se dnes často prezentují jako klíč k úspěchu neziskových organizací. Pokud různé metodické postupy počítají se zapojením „filosofie farnosti“ jako jednoho z určujících pramenů pro tvorbu strategické vize, pak mohou být kompatibilní s potřebami farnosti, jejíž pastorační strategie musí být spoluutvářena poselstvím evangelia.

Opět i zde lze vidět, jak i do tohoto druhého charakterizujícího momentu musí být při stálé vzájemné komplementaritě zapojeni jak nositelé svátostného kněžství (nyní především v jejich „učitelském poslání“), tak údy celého těla Kristova, které do společných konzultací vnášejí reflexi žité víry v dané situaci na daném místě. Jen tak může celá farnost fungovat jakožto „tělo Kristovo“, kde jsou jednotlivé údy zapojeny do partnerské spolupráce, sjednocené jedním úkolem a propojené v Kristu – Hlavě.

5.1.4 Spiritualizující emotivita chrámu Ducha svatého

Třetí z charakterizujících kritierioligických momentů synodálně chápané farnosti jsme nazvali „spiritualizující emotivita církve jakožto chrámu Ducha svatého“, přičemž je zde především charakteristické slavení eucharistie a rozvíjení „spirituality společenství“ a „spirituality rozlišování“ zasahující i hlubší emocionální vrstvy člověka a hluboce komuniální prožívaní církve složené ze základních buněk učedníků a učednic Kristových.

Při studiu relevantních teologických pramenů jsme narazili na koncepty, které se zvlášť hlubokým způsobem dotýká právě tohoto momentu (srov. část 4.3): *sensus fidei* („smysl pro víru“ jednotlivých věřících jako vlastnost určitého subjektu; tj. *sensus fidei fidelis*), *sensus fidelium* („smysl věřících“ jako určité objektivní ovoce víry prožívané a sdílené ve společenství věřících; tj. *sensus fidei fidelium*) a *consensus fidelium* (souhlas společenství věřících ve věcech víry). V obecném smyslu zde jde (srov. LG 12) o volně

darované charisma, které přísluší všem členům Božího lidu a jeho ovocem je otevřenost pro Boží slovo, přilnutí k pravé víře, hlubší proniknutí do tajemství víry a plnější její uplatňování v životě.

Přitom se ukázalo (srov. DV 8), že při praktickém uplatňování tohoto konceptu, nutně čerpajícího z hloubky osobní i komunitární spirituality církve, je možné a vhodné uplatňovat různé nástroje postavené na kontemplaci, přemýšlení a studiu věřících, na hlubším pochopení duchovních věcí z vlastní zkušenosti a na hlásání učitelského úřadu církve. Takto mohou být hledány praktické cesty, jak i na rovině farní pastorace nově oceňovat *sensus fidei* jednotlivých věřících, probouzet *sensus fidelium* konkrétních společenství věřících a hledat nástroje, jak u těchto společenství zjišťovat i *consensus fidelium* v praktických pastoračních otázkách.

Jako velmi vhodný pro rozvoj těchto praktických cest se proto jeví to, co jsme nazvali „spiritualizujícím dialektem" církve, tedy nástroje společného duchovního rozlišování inspirovaného různými spirituálními tradicemi, především ignaciánským rozlišováním duchů, které prohlubují nejen emociální citlivost (srov. ignaciánský koncept „spirituální útěchy") na vedení Duchem („spiritualita rozlišování"), ale také umožňují konkrétním skupinám vrůstat do hlubší komuniální zkušenosti („spiritualita společenství"), která pak může ovlivňovat i širší církevní prostředí.

I při reflexi témat spojených s tímto třetím momentem nám byly velmi nápomocné inspirace z teorie organizace (srov. část 4.4). Podle jejích novějších perspektiv, osoby, které tvoří organizace, nepůsobí „uvnitř" nějakých neosobních struktur, ale samy svými vztahy a veškerými interakcemi tyto struktury a systémy spolukonstruují uvnitř jedinečné organizační kultury, často složené z různých subkultur. Běžnou součástí takovýchto organizačních kultur jsou dnes pracovní skupiny či týmy, které nejsou jen pracovními nástroji, ale také buňkami, kde může jako v „inkubátoru" probíhat hluboká transformace osobních i komunitních způsobů myšlení, návyků či jednání, které se postupně může rozšiřovat do celé organizace. Přitom je jasné, že pro solidní fungování organizací je klíčová nejen kvalitní péče o výběr a formaci jednotlivých pracovníků, ale především trvalá péče o doprovázení procesů tvůrčího učení se jak na rovině osobní, tak týmové či organizační.

Spojení těchto organizačních důrazů hlubokého, Duchem neseného respektu k místní kultuře, které bychom mohli nazvat „spiritualitou vtělení", se „spiritualitou rozlišování" a „spiritualitou společenství" se pak nabízí jako zcela samozřejmé a vzájemně se oplodňující. Ve světle evangelia je však také třeba rozvíjet otevřenost prorocké „spiritualitě vykoupení", která je schopna odvážné prorocké kritiky těch momentů místní kultury, které vedou k destrukci života.

Nakonec i o tomto třetím charakteristickém momentu platí, že se zde opět uplatňuje onen princip „souběžné původnosti“ synodální a ‚hierarchické‘ dimenze církve, v tomto případě „vnitřního magisteria“ Ducha přítomného ve všech věřících na straně jedné a „vnějšího magisteria“ sboru apoštolů a jejich následovníků na straně druhé. Jak říká Aloys Grillmayer: „Smysl pro víru v Božím lidu jako celku a neomylné magisterium církve jsou k sobě navzájem ve stejném vztahu, jako všeobecné kněžství všech věřících ke svátostnému kněžství, do kterého je vtaženo kněžství všech pokřtěných.“[1180] Takto se může v církvi jakožto „chrámu Ducha svatého“ rozvíjet hluboká spirituální emotivita uschopňující k otevřenosti jak vůči Bohu, tak vůči druhým lidem.

5.1.5 Souhrn: Charakterizující momenty synodálně chápané farnosti

V této části jsme se pokusili na jedné straně shrnout a uvést do vzájemného dialogu výsledky studia teologických a organizačně-teoretických pramenů, na straně druhé tyto výsledky dále reflektovat ve světle trinitologických konceptů „apropriace“ a „perichoreze“ prohloubeného pochopení církve jakožto „ikony Trojice“, které nás přivedlo až k obrazům církve jakožto církve „tančící“ (*peri-choresis* jakožto „kolový tanec“) či „sedící u kulatého stolu“ (Rublevova ikona Trojice).

Na základě těchto východisek jsme se pak pokusili „trinitarizovat“[1181] (a symbolicky také barevně odlišit) i tři základní roviny synodality (které jsme zároveň identifikovali i jako tři roviny služebného kněžství): „strukturní“ rovinu (či „demokratizující synodalitu“) tak

---

[1180] GRILLMEIER Aloys: The Mystery of the Church, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, 1. sv., Freiburg: Herder, ²1966–1968, 138.

[1181] Zde jde samozřejmě o *analogický* způsob vyjadřování, jehož metodologická oprávněnost je podrobně zpracována jinými autory a vymykala by se limitům a prakticko-teologickému zaměření této dizertace. Např. Cyril V. Pospíšil na závěr svého výkladu o konceptu „apropriace“ píše: „Zřejmě se tedy jedná o prazáklad toho, co nazýváme *analogii víry*. Kvalitní aplikace tohoto umění je také zásadním prostředkem, jak trinitarizovat celou teologii a následně také reflektovaně prožívanou křesťanskou existenci, k čemuž vybízí nejen Katechismus katolické církve (KKC 234), ale především důsledně trinitární poselství Nového zákona.“ POSPÍŠIL: Jako v nebi, 424. Při svém výkladu trinitologického konceptu „perichoreze“ pak Pospíšil ukazuje v jakých všech oblastech biblické, teologické, ekleziologické, svátostné, eucharistické, ekumenické, religionistické, sociální, politologické, antropologické, filosofické, gnoseologické, psychologické či spirituální reflexe může být tento koncept relevantní a naznačuje, kde všude můžeme vytušit stopy vzájemně se pronikajících, ale zcela se také vzájemně respektujících vnitrotrinitárních vztahů. Srov. POSPÍŠIL: Jako v nebi, 391–410, srov. také 61–87 a 529–549. Dále v příloze P 20.6 („Trinitární kompas“), na kterou v příslušných pasážích odkazuji (srov. pozn. č. 1167 na str. 343 a č. 1168 na str. 344), je řeč o „symbolice“ barev, „různých způsobech zjevní“ či „obrazech církve“ (srov. také str. 351). Tento způsob vyjadřování („symbolika“, „obraz“ apod.) je neustále používán i v hlavním textu (srov. např. str. 343, 344, 346, 351 atd.). v pozn. č. 1170 je krátká pasáž o problematice trinitárních „apropriací“ s odkazy na práci Ctirada Pospíšila. Na str. 344 je tento postup podpořen reflexí H. J. Pottmeyera a analogický způsob vyjadřování podtržen opakujícími se výrazy „podobně“ (viz str. 344 dole). „Trinitarizace“ našich tří rovin synodality se zde děje nepřímo ve světle běžně užívaného (a to včetně KKC) analogického vyjadřování o církvi jakožto „putujícím Božím lidu“, „těle Kristově“ a „chrámu Ducha svatého“, tedy ne přímo z vlastností imanentní Trojice, ale ze „symbolů těchto osob ve stvoření, které však mají bližší nebo vzdálenější poměr k určitým esenciálním charakteristikám božství nebo ke specifickým osobním vlastnostem Syna či Ducha svatého“ (citace ze Ctirada V. Pospíšila, srov. pozn. č. 1170 na str. 344).

navrhujeme chápat v rámci obrazu církve jako „putujícího Božího lidu“, „efektivní“ rovinu (či „konzultativní synodalitu“) v rámci obrazu církve jako „těla Kristova“ a „emotivní“ rovinu (či „spiritualizující synodalitu“) v rámci obrazu církve jako „chrámu Ducha svatého“. Uvnitř všech těchto tří rovin, které jsou samy k sobě navzájem v „perichorezním“ vztahu, jsme pak také identifikovali nutně a podstatně komplementární momenty „synodality“ a „hierarchie“.

Takto jsme si připravili základní (jak trinitárně, tak synodálně-hierarchicky založenou) kriteriologii charakterizujících momentů synodálně chápané farnosti jakožto „církve v konkrétním místě“, která nám nyní poslouží ke zformulování základního profilu pastorační rady farnosti jako realizace synodality.

5.2 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: NÁVRH ZÁKLADNÍHO PROFILU

Po vypracování výše načrtnuté obecné kriteriologie charakteristických momentů synodálně chápané farnosti se nyní již můžeme pokusit zodpovědět otázku: Jaký profil bude mít pastorační rada farnosti, ve které se odráží a která pomáhá realizovat výše načrtnuté chápání synodality v pastorační praxi?

V odpovědi na tuto otázku níže prezentujeme prakticko-teologický profil pastorační rady farnosti chápané jako realizace synodality v pastorační praxi, který posléze budeme moci použít jako určité prizma, skrze které budeme zkoumat, do jaké míry tomuto profilu odpovídají pastorační rady, které jsme doposud v této práci z různých úhlů pohledu zkoumali. Struktura formulace tohoto profilu odpovídá struktuře předešlé části, v jejímž světle je třeba tento profil chápat: nejprve jsou načrtnuty základní principy (5.2.1), které jsou podpořeny strukturalizačními pravidly (5.2.2), projevují se v pracovních procesech (5.2.3) a jsou žity uprostřed specifického podpůrného prostředí (5.2.4). Jednotlivé části profilu se ovšem také vzájemně prolínají, doplňují a obohacují.

5.2.1 PRINCIPY aneb trinitární vize pastorační rady farnosti

PRF jako realizace synodality v pastorační praxi bude při svojí službě v rámci farnosti jakožto „synodálně-hierarchicky strukturované svátosti communia Trojjediného“ (neboli „ikony Trojice“) na všech rovinách synodality dbát následujících principů:

- **Princip synodálně-hierarchické komplementarity:** PRF je nástrojem skrze který a prostorem ve kterém je žito „*communio hierarchica*“ a je uplatňován „princip souběžné původnosti“ ‚hierarchické‘ a synodální dimenze církve, tj. je v ní rozvíjena a skrze ni podporována perichoretická komplementarita a vyváženost služby „apoštolů“ a „proroků“, či „organizační architektury“ a „organizační kultury“ v rámci farnosti.

- **Princip trinitární ikoničnosti:** PRF svoji službu chápe v trojiční perspektivě jako službu, která je vykonávána „v Kristu“ jakožto vzoru této služby, „v jednotě Ducha“ jakožto prostředí této služby, „před Bohem Otcem“ jakožto původu i cíli této služby i služby a života farnosti jako celku. PRF proto svojí službou rozvíjí a sama ve své službě zrcadlí církev jakožto „putující Boží lid“, „tělo Kristovo“ a „chrám Ducha“.
- **Princip trinitární vícevrstevnatosti:** PRF svojí službou podporuje a ve své službě zrcadlí vyvážený rozvoj synodality farnosti a pastýřského vedení farnosti na všech třech základních rovinách či ve všech třech podobách (odpovídající základním organizačním rovinám): demokratizující strukturovanosti farnosti jako Božího lidu (podpořené dobrou propojeností), konzultující efektivity farnosti jako těla Kristova (podpořené kvalitním zmocňováním druhých) a spiritualizující emotivity farnosti jako chrámu Ducha svatého (podpořené důvěryhodností ve vztazích).
- **Princip trinitární perichoreze:** PRF je nástrojem, který ve farnosti jako celku podporuje, a prostorem, ve kterém sama rozvíjí dynamiku vzájemného prolínání se, vzájemné podpory a vzájemného respektování jedinečnosti všech možných výše uvedených rolí, rozměrů, dimenzí a momentů křesťanského života a služby, přičemž se ve světle a po vzoru trinitární perichoreze stává podobnou ‚tančící skupině‘ či skupině sedící za ‚kulatým stolem‘ umožňující jak hlubokou jednotu a vzájemnou podporu, tak zachování vlastní jedinečnosti a svébytnosti.

5.2.2 PRAVIDLA aneb Strukturování pastorační rady farnosti

PRF jako realizace synodality v pastorační praxi bude při svojí službě v rámci farnosti jakožto „putujícího Božího lidu“ na „strukturní“ rovině synodality dbát především následujících strukturujících pravidel:

- **Pravidlo zaměření struktur na poslání farnosti:** Způsob zasazení PRF do vnější organizační struktury farnosti musí odpovídat hlavnímu poslání PRF napomáhat rozvoji poslání farnosti jakožto celku (být slavícím, sloužícím a svědčícím společenstvím Kristových učedníků a učednic a přispívat tak k růstu Božího království na území farnosti) perichoreticky podporujícímu poslání jednotlivých farníků v jejich vlastních prostorech života.
- **Pravidlo rozvoje organického společenství služeb ve farnosti:** PRF jako celek má podporovat rozvoj organického společenství nejrůznějších služeb ve farnosti jako celku, přičemž farář v PRF nachází privilegovaný prostor pro realizaci své pastýřské služby tak, aby její výkon odpovídal služebnému a komuniálnímu charakteru „sborové svátosti“.

- **Pravidlo komplementární účasti na Kristově kněžství:** Vnitřní struktury fungování PRF musí zrcadlit základní vzájemně komplementární vztah mezi „reprezentativní“ účastí na Kristově kněžství spojenou s pastýřským vedením farnosti a „existenciální“ účastí na Kristově kněžství vlastní každému farníkovi. Z toho plyne, že PRF by neměla být ani demokratickým orgánem v politickém slova smyslu rozhodujícím na základě většiny, ani pouhým poradním orgánem s úkolem poskytovat nezávazné rady.
- **Pravidlo komplementarity vertikálního a sdíleného vedení:** Tomuto komplementárními vztahu ‚hierarchického‘ a synodálního rozměru církve musí odpovídat především praktické uspořádání kompetenčních vztahů mezi farářem a pastorační radou jako celkem, přičemž PRF lze považovat za jeden z hlavních nástrojů distribuce „sdíleného“ vedení do farnosti, který je zároveň odkázaný na jasně profilovanou roli vedení „vertikálního“ realizovaného skrze faráře.

5.2.3 PROCESY aneb Pracovní procesy pastorační rady farnosti

PRF jako realizace synodality v pastorační praxi bude svoji službu v rámci farnosti jakožto „těla Kristova“ na „efektivní“ rovině synodality uskutečňovat především skrze níže načrtnuté procesy, postupy či metody:

- **Procesy a jejich dialogický charakter:** Procesy, které v PRF probíhají, mají zásadně dialogický charakter, ve kterém se žádná ze stran dialogu předem nechápe jako „vlastník pravdy“, ale spíše jako „hledač Boží pravdy uprostřed nás“. Proto tyto procesy v perichoretické vzájemnosti respektují především tři „prameny“ dialogu: reflektovaná životní, pastorační a spirituální zkušenost konkrétních lidí a skupin, živě předávané Boží slovo kontextualizované ve světle praktické teologie a hlas učitelského úřadu církve zasazený do konkrétní obce věřících.
- **Procesy teologické reflexe a pastoračního rozlišování:** Podstatným úkolem PRF je pak průběžná teologicko-pastorační reflexe inspirovaná základním paradigmatem praktické teologie, které jako svůj výchozí bod chápe naslouchání konkrétní pastorační situaci, jež je pak dialogicky reflektována ve světle evangelia a výsledkem tohoto reflektivního dialogu jsou konkrétní kroky či směry pro další rozvoj pastorace (srov. tzv. „trojkrok“ vidět – soudit – jednat). Tyto procesy jsou pak otevřené i hlubším procesům komunitního pastoračního rozlišování (často inspirované ignaciánským rozlišováním) a tvorby sdílené pastorační vize, s nimiž se vzájemně obohacují.
- **Procesy týmové spolupráce a učení se:** Tyto pastoračně-reflexivní procesy musí být při službě PRF zasazeny do procesu týmového učení se a prohlubování komplementarity darů a schopností jednotlivých členů týmu. Tyto procesy respektují, rozvíjejí a

probouzejí jedinečné dary a schopnosti jednotlivých členů PRF, prohlubují jejich vzájemné vztahy a vytvářejí tak tvůrčí prostor pro naplňování společného poslání. Velmi nápomocnou zde může být inspirace různými přístupy z oblasti tzv. „učících se organizací“.

- **Procesy výběru členů, konzultací, rozhodování a vnější komunikace:** Další jednotlivé procesy směřující k různým specifickým úkolům PRF jsou pak nutně zasazené do výše načrtnutých základních procesů práce PRF, které jsou pro jakékoli konkrétní postupy jakousi „živnou půdou“ a nezbytným kontextem. Při tom se pak PRF může inspirovat vybranými nástroji či metodami z různých oblastí lidské komunikace či organizace, jako jsou různé metody parlamentárního způsobu jednání, různé přístupy ke společnému rozhodování, různé personalistické zásady či pravidla zdravé a efektivní komunikace, přičemž je stále zachována celková rovnováha synodálního a ‚hierarchického‘ rozměru.

5.2.4 PROSTŘEDÍ aneb Spiritualita pastorační rady farnosti

PRF jako realizace synodality v pastorační praxi bude svoji službu v rámci farnosti jakožto „chrámu Ducha svatého“ na „emotivní“ rovině synodality rozvíjet v kontextu níže charakterizovaného prostředí:

- **Prostředí učednické spirituality:** Prostředí, které je při službě PRF neseno výše uvedenými principy, podporováno výše nastíněnými pravidly a ve kterém se mohou plodně rozvíjet výše načrtnuté procesy, je charakteristické především postojem společného učednictví otevřeného osobní i komunitní transformaci v síle Božího slova a růstu ke zralosti života v Duchu svatém. Tato spiritualita jednotlivé členy PRF i radu jako celek vyzbrojuje schopností ke společné službě pramenící v síle Ducha a důvěryhodností vůči širší farnosti, které slouží. Opět i zde lze plodně využít různé inspirace z konceptu „učící se organizace“.
- **Prostředí spirituality společenství a darů Ducha:** Výše naznačený učednický postoj je vlastní všem členům PRF, včetně nositelů svátostného kněžství, kteří společně žijí „spiritualitu společenství“ charakterizovanou nejen ochotou k efektivní spolupráci, ale také otevřeností k osobnímu sdílení života z víry v bratrském a sesterském společenství a ve vzájemném respektu k jedinečnosti druhých. V této otevřenosti se pak vytváří prostor k rozvoji a využívání jedinečných darů Ducha každého z členů PRF zapojených do společného poslání. Takto dynamicky žijící skupina pak jakoby v malém zrcadlí různé zásadní pastorační procesy a díky své perichoretické přináležitosti k širšímu prostředí farnosti připravuje půdu pro širší proměnu farnosti jako celku.

- **Prostředí spirituality duchovního rozlišování:** V návaznosti na výše načrtnuté procesy teologické reflexe a duchovního rozlišování je v PRF rozvíjeno také prostředí nesené postojem osobního i komunitního duchovního rozlišování, často inspirovaného ignaciánskou spiritualitou rozlišování. Toto prostředí nejen že usnadňuje vnímat „vnitřní" magisterium Ducha ve všech věřících (*sensus fidei*) a „číst" toto magisterium v neustálé interakci s magisteriem „vnějším" (a tak vytvářet prostor pro hlubší pastorační rozlišování), ale také umožňuje osobní i komunitní růst v Duchu svatém a stává se tak formou učednické spirituality.
- **Prostředí spirituality vtělení a vykoupení:** Prostředí PRF je nakonec také hluboce proniknuté spiritualitou vtělení, která respektuje konkrétní „organizační" i „společenské" kultury a subkultury uvnitř i vně farní obce, je s nimi v neustálé obousměrné interakci, vnímá tyto kultury jako prostor setkávání s poselstvím do těchto kultur vtělovaného Kristova evangelia, a navazuje tak na vše, co v těchto kulturách rozvíjí život a otevírá životu. Zároveň je však také prostředí služby PRF otevřeno spiritualitě vykoupení či spiritualitě kříže, která je ochotna a schopna odvážné prorocké kritiky všeho, co je uprostřed těchto kultur rozlišeno jako vedoucí k destrukci života.

5.2.5 Souhrn: Základní profil PRF jako realizace synodality v pastorační praxi

Na základě výše uvedeného náčrtu principů, pravidel, procesů a typů prostředí bychom nyní mohli profil „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi" shrnout takto:

> Pastorační radu farnosti jako realizaci synodality v pastorační praxi lze chápat jako učednickou komunitu bratří a sester v Kristu, která na základě trinitárně inspirovaných *principů* a ve světle synodálně-hierarchicky strukturujících *pravidel* slouží jako nástroj podpory pastoračního poslání farnosti být společně spolu s ostatními lidmi na cestě do království Otcova, a to tím, že vytváří rozlišující, trojičně ikonické *prostředí* pro rozvinutí efektivních *procesů* tvůrčího dialogu, teologické reflexe a pastoračního rozlišování.

Tento profil byl vytvořen na základě studia konceptu synodality v církvi a je chápán jako určitý ideální vzor, ke kterému se jednotlivé PRF budou více či méně blížit. Podstatnou a klíčovou vlastností tohoto profilu je však ona trojičně inspirovaná vyváženost vyjádřená především v „principech" uvedených v první části tohoto profilu. Pokud by všechny tyto principy služby PRF byly rozvíjeny v určité vyváženosti, i když ještě ne v plné zralosti, lze tuto PRF považovat za odpovídající načrtnutému modelu nebo k němu alespoň směřující.

V tomto smyslu se v dalších částech této kapitoly budeme věnovat reflexi různých oblastí působení PRF ve světle výše prezentovaného profilu. V následující části tento profil nejprve uvedeme do dialogu s učením církve o PRF, aby mohl tento profil být na jedné

straně dále upřesněn a obohacen, na straně druhé abychom mohli v jeho světle toto učení také kriticky posoudit.

5.3 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE UČENÍ CÍRKVE

V této části naší prakticko-teologické syntézy bude rozvinuta reflexe již dříve prezentovaného učení církve o PRF (srov. část 1.2) ve světle výše načrtnuté základní kriteriologie (srov. část 5.1) a ve světle z této kriteriologie plynoucího ideálního profilu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ (srov. část 5.2), která nám zároveň poslouží ke zjištění, jak dalece je tento profil s učením církve kompatibilní a jak dalece je toto (stále se rozvíjející a ne příliš systematizované) učení církve kompatibilní s tímto profilem.[1182] Strukturou tato naše hodnotící reflexe koresponduje s body výše načrtnutého profilu.[1183]

5.3.1 Principy rozvoje služby PRF v učení církve

Co se týče principů, které jsme v předcházející profilaci „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ představili, v učení církve o pastoračních radách je lze nalézt spíše v zárodku, než plně rozvinuté.

Princip synodálně-hierarchické komplementarity

Tento princip v dokumentech pojednávajících o pastoračních radách není sice nikde zcela jasně vysloven, avšak slovníkem „podpory angažovanosti laiků v církvi“ je jak v koncilních dokumentech, tak např. v ChL velmi zdůrazňována důležitost zapojení širokého spektra

---

[1182] V této části 5.3 je znovu a znovu velmi konkrétně posuzována tato vzájemná kompatibilita v různých momentech načrtnutého profilu. Na jedné straně je zjištěno, že tento profil je s učením církve o PRF kompatibilní, na straně druhé je na některých místech konstatováno, že některé momenty profilu nejsou sice s učením církve o PRF v protikladu, ale že je toto učení je (zatím) prostě neobsahuje. Tuto oboustrannou kritiku je metodologicky možné si s dobrým svědomím a vědomím prvotnosti pramenů Zjevení (Písma a apoštolské Tradice) vykládaných ve světle učení církve dovolit, protože:
a) Vlastní „profil synodálně založené PRF“ byl vytvářen na základě teologických pramenů (podchycených v Kapitole 3), které samy vycházely z primárních pramenů Zjevení a respektovaly učení církve v oblasti obecné ekleziologie. Načrtnutý profil PRF je tedy jakýmsi sumářem těchto pramenů aplikovaným na naši otázku, a tudíž odpovídá také primárním pramenům Zjevení – samozřejmě do té míry, do jaké jim jsou odpovídající použité teologické prameny (které však byly zodpovědně vybírány i s ohledem na jejich dynamickou věrnost učení církve).
b) Učení církve o PRF, jak je zachyceno v příslušných přílohách (P 1 a P 2) a reflektováno v části 1.2 vlastního textu dizertace, je rozložené do velkého časového období, vyvíjí se, není systematicky rozvinuté a vzniklo v době, kdy téma synodality či trinitárně založené communio ekleziologie ještě do centrálních dokumentů univerzální církve příliš neproniklo.
c) Jako jeden z pramenů teologické reflexe je dnes běžně uznávána také každodenní žitá zkušenost (viz např. Lonerganovo „experiencing“ či Browningovo „descriptive theology“ jako východisko celé teologického procesu; viz také str. 245 této dizertace), kterou jsme v našem případě zkoumali uprostřed pastorační zkušenosti konkrétních PRF v terénu; tato zkušenost pak volá po tvůrčí konfrontaci s tímto rozvíjejícím se a neuceleným učením církve o PRF a může toto učení obohatit.
d) Ze všech tří výše uvedených důvodů lze konstatovat, že se lze také zabývat otázkou, do jaké míry a jakým způsobem (toto historicky podmíněné a zatím ne příliš ucelené) učení církve učení církve (o PRF) odpovídá námi prezentovanému pochopení synodality.

[1183] Touto částí páté kapitoly částečně odpovídáme na čtvrtou „výzvu“, která vyplynula z naší situační reflexe PRF: „Reflektovat práci PRF v rámci širšího církevního i společenského kontextu“ (srov. 2.6 na str. 177).

věřících do těchto rad (srov. OCh 7; srov. např. i v CIC, kán. 512 § 1). Zároveň je však od prvních pokoncilních dokumentů upřesňováno, že pastorační rada má „pouze poradní charakter“ (srov. ES I, 16, 2; OCh 8; kán. 536 § 2; EdM II, 5, § 2), což lze interpretovat jako snahu o zdůraznění primátu „hierarchické“ dimenze před dimenzí „synodální“.[1184]

Synodální důrazy jsou v církevních dokumentech prezentovány spíše jako výzvy k biskupům a kněžím, aby pečlivě naslouchali hlasu těchto rad a dobře jejich návrhy zvažovali (srov. OCh 8; EI 204; AsP 184). V rámci rozvíjení konceptu „spirituality společenství“ pak jsou tyto výzvy ještě dále prohloubeny a zasazeny do společného Duchem neseného komunionálního základu, přičemž se zdá, že se předpokládá, že ona potřebná vzájemnost obou dimenzí vyroste jakoby sama od sebe na základě duchovní zralosti všech zúčastněných ve vzájemném respektu a službě (srov. NMI 44; KPV 26).[1185]

Protože však v učení církve nejsou PRF nikde přímo konfrontovány s teologickým konceptem synodality, ale spíše s jistými „demokratizujícími“ tendencemi udělat s PRF grémium „rozhodovací“ (ve smyslu kompetenční nadřazenosti nad rolí faráře), lze předpokládat, že učení církve se sice staví proti PRF jakožto orgánu vedení církve chápaného v duchu zastupitelské demokracie,[1186] avšak ne proti PRF chápané na základě principu synodálně-hierarchické komplementarity, který je z těchto důvodů podle našeho názoru s dosavadním učením církve o PRF kompatibilní.[1187]

Princip trinitární ikoničnosti

V textech věnovaných v ústředních církevních dokumentech pastoračním radám se tento princip přímo nevyskytuje. Novější dokumenty však své zmínky o pastoračních radách či pastoračním plánování již zasazují do rozvinutějšího trinitárně inspirovaného východiska, přičemž lze říci, že jde o trinitárně dotažené základy položené již na 2. vatikánském koncilu

---

[1184] Ovšem i přes jisté praktické upozadění synodálního rozměru a upřednostnění rozměru hierarchického (skrze „pouze poradní roli“ pastorační rady) lze v církevních dokumentech přes jistou prvotní rozdvojenost na koncilu vystopovat postupný posun důrazu spíše (či dokonce výlučně) na rady pastoračního typu (v návaznosti na ChD 27, které jsou součástí základní církevní struktury), než na rady typu apoštolátního (v návaznosti na AA 26, které se zdály být zamýšlené spíše pro oblast svým způsobem od základní struktury církve podivně odděleného „laického apoštolátu“).

[1185] Předpokládá se např. konsenzuální rozhodování, pro nějž je nutná vzájemná otevřenost a apriorní jednota v tom, co je podstatné, aby bylo možno také ve sporných otázkách hledat soulad a nejlepší řešení (srov. NMI 45). Podobně i v KONGREGACE PRO KLÉRUS: Kněz a pastýř, vůdce farního společenství, (ze dne 4. srpna 2002), Praha, Česká biskupská konference, 2002, č. 26.

[1186] Je např. zdůrazněno, že poradní struktury se „neřídí pravidly parlamentární demokracie“ (NMI 45).

[1187] Diecézní pastorační rady, a ve světle OCh 12 i pastorační rady farností, jsou v učení církve chápány jako možný prostor nejen pro „konzultace“, ale také pro „spolurozhodování“ (srov. ChL 25) či v „procesech rozhodování“ (srov. AiA 25), mají „spolupracovat při výkonu „řídící moci“ (srov. KKC 910), i když se „nemohou žádným způsobem stát rozhodovacími orgány“ (EdM II, 5, § 2). Poukazuje se také na to, že „právnická moudrost“ a „spiritualita společenství“ jsou komplementární a obě potřebné pro život a službu církve a že je vhodné naslouchat i těm nejmladším a očekávat, že Duch svatý může vanout z každého věřícího (srov. NMI 45); srov. oddíl 1.2.5 s příslušnými přílohami, především P 2.4.

v nauce o církvi.[1188] Teologickým základem pro práci pastoračních rad je tak ve většině dokumentů právě koncilní nauka o společenství a spolupůsobení všech věřících různých stavů, povolání, charismat a rolí na jednom poslání církve (srov. OCh 1) a na ní navazující, ještě ne příliš trinitárně zformulovaná „communio-ekleziologie“ (srov. ChL 26 a EiA 25).

Teologickým základem časných tzv. „apoštolátních“ rad (vznikajících na základě AA 26 a v dalších dokumentech dále nerozvíjených) pak byla teologie apoštolátu laiků z LG a AA, s ní související koncept autonomie světských skutečností a „světského charakteru“ poslání laiků. Ačkoli tento důraz v dokumentech později pojednávajících o pastoračních radách spíše ustoupil do pozadí, přesto je v nich občas (v kombinaci na mnohem rozšířenější důraz na pastorační rady jako součást základní struktury církve) přítomný (např. v ChL). Ovšem teologický rámec pro „pastorační plánování“, o kterém se také mluví v souvislosti s pastoračními radami, je již i explicitně troiční (srov. NMI 29; NMI 4; 23).

Princip trinitární vícevrstevnatosti

Jak uvidíme dále, ze tří námi prezentovaných rovin synodality se v církevních dokumentech uplatňuje především rovina efektivní („konzultativní synodalita“, především v ChL) a rovina emotivní („spiritualizující synodalita“, především v NMI a navazujících dokumentech), přičemž rovina strukturní („demokratizující synodalita“) je spíše v pozadí, případně se zdá, že některé dokumenty varují před jejími možnými deformacemi.

Princip trinitární perichoreze

Tento princip se v ústředních církevních dokumentech týkajících se pastoračních rad nikde výslovně nevyskytuje, učení církve mu ale také neodporuje.

5.3.2 Pravidla strukturalizace služby PRF v učení církve

Hledáme-li v církevních dokumentech texty, které by odpovídaly výše uvedeným pravidlům pro práci a rozvoj PRF na „strukturní“ rovině synodality, lze říci, že v obecném smyslu hodně textů o pastoračních radách v církevních dokumentech vychází z toho, že tyto rady jsou důležitým a naléhavě doporučovaným, ne-li jako samozřejmost předpokládaným strukturním prvkem vnitrocírkevní spolupráce či dialogu (srov. již LG 37; dále pak např. ChL 27; Čína čl. 10; AsP 210).

[1188] Troiční základ a charakter církve, hlouběji rozpracovaný v pokoncilní „communio-ekleziologii“, je zřetelný již z mnoha koncilních textů, jako např. LG 4 (srov. LG 1–4), LG 41, UR 2 či UR 15. Námi používaná „triáda“ obrazů vztažených ke všem osobám Trojice (Boží lid, tělo Kristovo, chrám Ducha) je v koncilních dokumentech nejprve vztažena na celý svět a použita jako ilustrace smyslu poslání církve (LG 17); podobně i v AG 7 (srov. AG 9). V dekretu o kněžské službě je tento trojobraz pak již vztažen přímo na církev (PO 1). Pojetí církve jako Božího lidu, těla Kristova a chrámu Ducha je pak dále podrobněji rozvinuto v Katechismu katolické církve (KKC 781 – 801).

Struktury ve službě poslání farnosti

Jestliže z církevních dokumentů (srov. např. ChD 27; ES I, 16, 1; OCh 9; KPV 26) vyčteme, že smyslem ustanovení pastoračních rad je vytvoření institucionálního prostoru pro dialog, rozvoj společenství, spoluzodpovědnost, spolupráci, pomoc pastýřům při rozhodování a pro podporu pastorační činnosti a misijního poslání církve (což vše má sloužit prohloubení života Božího lidu podle evangelia), pak lze konstatovat, že to víceméně odpovídá našemu pravidlu zaměření struktur na poslání farnosti. Je pak ovšem otázka, jak dále se toto poslání specifikuje, což by však bylo téma pro samostatnou studii o teologii poslání farnosti, na kterou zde nemáme prostor. Je třeba však konstatovat, že se strukturální podoba PRF bude samozřejmě měnit v závislosti na způsobu chápání poslání farnosti jako celku.

Organické společenství služeb

Vztah k našemu druhému pravidlu týkajícímu se organického rozvoje společenství služeb ve farnosti v textech o pastoračních radách již tak přímý není. Důraz na důležitost pastoračních rad farnosti je však zasazen například do kontextu teologie služeb v *Christifideles laici* (srov. ChL 25), kterou je možné považovat za jakýsi zárodek pro další rozvoj teologie organického společenství služeb a komuniálního charakteru svátosti kněžského svěcení jakožto „sborové svátosti".

Účast na Kristově kněžství

Ještě slaběji je v dokumentech přítomno pravidlo komplementární účasti na Kristově kněžství, které má sice teologický podklad v *Lumen gentium* (srov. LG 10), avšak v souvislosti se službou PRF není prakticky nijak zdůrazňováno (a ovšemže ani popíráno).

Vertikální a sdílené vedení

Jak jsme již viděli výše, v oblasti praktického hledání konkrétních způsobů vedení ve farnosti lze v církevních dokumentech vytušit určitou tápavost, pramenící v praxi nejspíše z obavy, aby nebyla pastorační rada chápána jako nějaký církevní parlament. V důsledku toho je pak zdůrazňován opak, kdy pastorační radě farnosti smí předsedat pouze farář či diecézní pastorační radě biskup s možností delegace na jiného člena (srov. OCh 10; kán. 536 CIC). Církevní dokumenty však mluví o „spoluzodpovědnosti" pastorační rady za vedení dané církevní jednotky (srov. např. SM II, 3; OCh 4; ChL 25; srov. Pr 10; Čína 10).

5.3.3 Procesy fungování služby PRF v učení církve

Mnohem více než principům či strukturním pravidlům se ústřední církevní dokumenty věnují fungování pastoračních rad na „efektivní" rovině a zmiňují různé konkrétní postupy, procesy či metody, které jsou s naším profilem víceméně v souladu.

Dialogický charakter

Ačkoli většina ústředních církevních dokumentů zmiňujících se o pastoračních radách mluví spíše o „konzultacích“ či „poradním charakteru“, v některých je přeci jen alespoň nepřímo vyjádřen (srov. např. LG 37 a OCh 4) a v některých i výslovně zmíněn jejich dialogický charakter (srov. ChL 25 o pastoračních radách na diecézní rovině). Ovšem, na rozdíl např. od koncilu, podle *Omnes christifideles* se diecézní pastorační rada (a analogicky i PRF) zaměřuje na jakékoli otázky, „které se vztahují k pastorační péči vykonávané v diecézi“, z čehož jsou však vyloučeny „obecné otázky víry, ortodoxie, morálních principů nebo zákonů univerzální církve“ (OCh 9). Není ovšem nikde řečeno, že skrze dialogické procesy v pastoračních radách by i tyto oblasti nauky církve nemohly být hlouběji pochopeny a konkretizovány v jejich vztahu ke konkrétní pastorační situaci.

Teologická reflexe a rozlišování

Více klíčových textů o pastoračních radách (srov. ES I, 16, 1; ES III, 20; OCh 9; EI 204; CIC kán. 511; ApS 184) také spatřují jejich hlavní poslání v „trojkroku“, který odpovídá procesu teologické reflexe. Podle těchto textů (navazujících na ChD 27) je totiž úkolem pastoračních rad především (a) zkoumání pastorační situace, (b) zvažování výsledků tohoto zkoumání a (c) vyvozování praktických závěrů. Co se týče procesů rozlišování, ty v dokumentech nejsou zmiňovány tak často, avšak alespoň ChL mluví o pastoračních radách na diecézní úrovni jako o důležité formě „spolupráce, dialogu a rozlišování“ (ChL 25).

Týmová spolupráce a učení se

Jak je vidět, tentýž text odkazuji i na další proces důležitý pro pastorační rady, a to proces týmové „spolupráce“. Zdá se však, že texty týkající se „pastoračních“ rad (podle konceptu ChD 27), pokud zmiňují „spolupráci“, pak mají na mysli spolupráci na společném konzultativním či reflexivním úkolu. Naopak koncept „apoštolátních“ rad (navazující na AA 26; srov. také AG 30) spíše předpokládal, že v takovéto radě je koordinována spolupráce různých skupin pracujících v pastoraci. I když v církevních dokumentech není přímo řeč o společných procesech týmového „učení se“, klíčové texty o pastoračních radách alespoň zmiňují, že jejich členové musí mít náležité předpoklady a být pro tuto službu náležitě vzděláni a připraveni (srov. např. OCh 7; kán. 512 § 3). Je také doporučována příprava na vlastní setkání rady spočívající ve studiu relevantních materiálů či dokumentů a využitím pomoci jiných institucí či pastoračních oddělení (ES I, 16, 4; srov. i AsP 184).

Další praktické procesy

Církevní dokumenty se pak také zabývají různými dalšími, spíše praktickými procesy probíhajícími v pastoračních radách, jako např. způsobem výběru členů (mají být „zvlášť

vybráni“ způsobem určeným diecézním biskupem; srov. kán. 512 § 1 CIC; AsP 184), mluví se o „reprezentativnosti“ ve smyslu nutnosti „zobrazovat“ celek farnosti či diecéze a připouští se i demokratická volba s konečným potvrzením; srov. např. OCh 7; kán. 512 § 2 CIC; EI 204; AsP 184), způsobech konzultací a rozhodování (kde je důraz na to, že pastorační rady nejsou „rozhodovacími“ orgány, avšak, jak jsme již poznamenali, je také připuštěno, že se mohou stát prostorem nejen ke „spolupůsobení“ či „spolupráci“, ale také ke „spolurozhodování“; srov. ChL 25; srov. Pr 10).

Pastorační rady jsou přitom považovány za nástroje účasti věřících na „řídící moci“ (srov. KKC 910 ve srov. s kán. 511 a 536 CIC) či na „procesech rozhodování“ (srov. EiA 25). Avšak také je upozorňováno, že se poradní struktury v církvi se „neřídí pravidly parlamentární demokracie“ (NMI 45). Vzhledem k procesům vnější komunikace můžeme najít zmínky o efektivnějším působení diecézní pastorační rady skrze propojení s pastoračními radami farností (EI 204), o důležitosti naslouchání názorům spolupracovníků na různé otázky ve farnosti (AsP 211) a o potřebnosti získání zpětné vazby ze života a služby farnosti (AsP 221).

5.3.4 Prostředí realizace služby PRF v učení církve

Důležité podněty pro práci pastoračních rad na „emotivní“ rovině synodality přinášejí především některé mladší církevní dokumenty. Avšak již v *Lumen gentium* se tento důraz na důležitost zralých osobních vztahů, úcty a důvěry objevuje zcela jasně, když zde čteme, že se věřící mají k církevním záležitostem vyjadřovat „vždy s pravdivostí, statečností a moudrostí, s úctou a láskou k těm, kteří z důvodu svého posvátného úřadu zastupují Krista“ (LG 37).

Učednická spiritualita

I když např. důležitost prostředí „učednické spirituality“, důraz na vzájemné doplňování se v rozmanitosti darů Ducha či rozměr „duchovního rozlišování“ nejsou zmiňovány výslovně, v některých dokumentech lze alespoň obsahově tyto prvky nalézt. Např. v *Novo millennio ineunte* je citován svatý Benedikt, který radí opatovi v jednom klášteře, „aby se radil i s těmi nejmladšími mnichy“, a svatý Paulín Nolánský, který vybízí: „Kéž visíme na ústech každému věřícímu, neboť z každého věřícího vane Duch svatý” (NMI 45).

Spiritualita společenství a darů Ducha

Již od nejranějších pokoncilních dokumentů jsou pastorační rady spojovány s rozvojem a využitím charismat jejích členů (srov. OCh 2), podobně i Benedikt XVI. pastorační rady farnosti nazval „jedním z darů 2. vatikánského koncilu“ a jejich službu zasadil do teologie

„darů Ducha svatého“ (Magliano). Nejpozději od NMI jsou pastorační rady zasazovány do kontextu tam rozvíjené „spirituality společenství“ (srov. NMI 44 a 45; Čína 10).

Spiritualita rozlišování

Podle papeže Benedikta XVI. pastorační rady farnosti mají uskutečňovat „dílo Ducha svatého“ a „dosvědčovat jeho přítomnost v církvi“ (Magliano), což lze vnímat jako postoj velmi blízký spiritualitě rozlišování.

Spiritualita vtělení a vykoupení

Citlivost pastoračních rad pro současnou kulturu, tj. jakýsi náznak „spirituality vtělení“, je možné vytušit i za neustálým zdůrazňováním, že reflexivní práce pastoračních rad začíná právě prvním krokem onoho „trojkroku“: nasloucháním či vnímáním konkrétní situace. Pastorační rady jsou chápány jako nástroj, skrze který lze do církevního společenství přinášet problémy církve i světa a otázky spojené se spásou lidí (ChL 27), či jako prostor pro podporu apoštolské a misijní iniciativy církve (ChL 27).

Prorocký rozměr „spirituality vykoupení“ můžeme pak vytušit např. v promluvě současného papeže k jedné z pastoračních rad, ve které téma její služby zasadil do kontextu služby potřebným a chudým (Magliano).[1189]

5.3.5 Souhrn: Od koordinace a spoluzodpovědnosti ke spiritualitě

Z naší reflexe učení církve (srov. 1.2) ve světle profilu PRF jako realizace synodality (srov. 5.2) a reflexe tohoto profilu ve světle učení církve tedy plyne následující:

- **Strukturní „synodálně-hierarchická“ nevyváženost:** Teologická východiska učení církve o pastoračních radách sice nejsou formulována jednoznačně trojičně, jako je tomu u našich výchozích principů, avšak tyto přístupy jsou vzájemně kompatibilní. Posun k trinitárně profilovaným východiskům námi navrhovaného profilu je dán obecným posunem v ekleziologii od dob, kdy příslušné církevní dokumenty vznikaly. Určitou diskrepanci lze však nalézt v tom, že v církevních dokumentech není služba pastoračních rad nikde jasně zasazena do struktur, které by byly formovány podle výše definovaného „principu synodálně-hierarchické vyváženosti“ (na „strukturní“ rovině synodality). Na druhou stranu jsme mohli konstatovat, že učení církve se nestaví proti tomuto principu, jako spíše proti možnosti chápat PRF ve smyslu orgánů „parlamentární demokracie“. Snaha o tuto vyváženost je však v dokumentech přítomná skrze výzvy k představitelům církevního úřadu k vážnému vnímání a respektování podnětů

[1189] „Proto také v našem prostředí chceme také my být stále vnímaví k utrpení, k trpícím, chudým, vůči lidem potřebným v různých formách chudoby, také duchovní, kteří nás očekávají, v kterých nás očekává Pán.“

z pastoračních rad (tedy „efektivní“ rovina synodality) a skrze zdůrazňování nezbytnosti určitého spirituálně-komuniálního souladu (tedy „emotivní“ rovina synodality).

- **Shody na „efektivní“ a „emotivní“ rovině synodality:** Velkou shodu mezi naším profilem a profilem PRF odrážejícím se v nauce církve lze nalézt např. v oblasti poslání pastoračních rad a především v jejich hlavním konkrétním úkolu shrnutém do „trojkroku“ „naslouchat – reflektovat – navrhovat“ (blízkého klasickému „vidět – soudit – jednat“). Další shody na „efektivní“ rovině synodality pak existují i v důrazech na důležitost přípravy a formace členů rad, na možnost „spolurozhodování“ či účasti na „tvorbě rozhodnutí“, na potřebě citlivého vnímání širší společnosti. Stejně tak lze nalézt velké shody při reflexi „emotivní“ roviny synodality, kdy zvláště mladší dokumenty velmi silně zdůrazňují důležitost spirituality (především „spirituality společenství“), otevřenosti darům Ducha, nároku učit se nechat vést Duchem jak u členů, tak u církevních představených i prorocko-kritické roli pastoračních rad.
- **Zárodky konceptu synodality v učení církve:** Z velké části se tedy oba tyto profily vzájemně nepopírají či nevylučují, avšak je třeba také konstatovat, že téma „synodality“ je v učení církve o pastoračních radách jen v zárodečné a velmi roztroušené podobě. Největší otazník zůstává na „strukturní“ rovině synodality, kdy v učení církve o pastoračních radách zatím nenajdeme vydařený způsob jejich začlenění do struktur, které by byly skutečně synodálně-hierarchicky vyvážené. Další dvě roviny synodality jsou již v učení církve zpracovány kompletněji. Jestliže pro „efektivní“ rovinu zde již od prvních koncilních inspirací nalezneme některé důležité konkrétní podněty pro rozvoj procesů služby pastoračních rad, rovina „emotivní“ je velmi silně zdůrazněna především v mladších dokumentech. V tomto smyslu lze tedy říci, že dosavadní učení církve nám staví před oči pastorační rady jakožto realizaci především „konzultační“ a „spiritualizující“ synodality, a už ne tolik jako realizaci synodality na rovině „strukturní“. Zdá se však, že zde je ponecháno poměrně velké a zatím ne příliš využité tvůrčí pole pro partikulární právo.
- **Nutnost historické a situační kontextualizace učení církve:** Z naší reflexe učení církve o pastoračních radách konečně také vyplývá, že je nutné toto učení sledovat v jeho kontinuálním vývoji a reflektovat jej jak ve světle jeho prvopočátečních koncilních inspirací pro „apoštolátní koordinaci“ a „spoluzodpovědnost“, tak ve světle širších ekleziologických východisek a dnešní pastorační situace. Pokud bychom se naopak jen pokoušeli z množství textů týkajících se pastoračních rad vybrat jen některé a pouze na nich postavit jejich dnešní rozvoj, nemuseli bychom správně pochopit jejich plnou potencionalitu.

Než se dostaneme ke klíčové reflexi této dizertace zaměřené již přímo na situaci PRF v české církevní provincii, ještě si odskočíme do zahraničí a budeme ve světle našeho „ideálního profilu“ synodálně chápané PRF reflektovat situaci pastoračních rad ve dříve zkoumaných oblastech.

5.4 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE ZAHRANIČNÍCH PŘÍKLADŮ

V další části naší prakticko-teologické syntézy se ve světle dříve načrtnuté základní kriteriologie (srov. část 5.1) a ve světle z této kriteriologie plynoucího ideálního profilu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ (srov. část 5.2) podíváme na situaci PRF v zahraničí, a to na příkladu tří konkrétních oblastí, které jsme v rámci našeho projektu zkoumali: USA, Německa a Irska (srov. část 1.3). Základní členění opět odpovídá výše načrtnutému profilu.[1190]

5.4.1 Principy rozvoje služby PRF v zahraničí

Na zkoumaných příkladech vývoje PRF v USA, Německu a Irsku lze ve světle našich dříve zformulovaných „principů“ vystopovat několik důležitých obecnějších rysů.

Co se týče „principu synodálně-hierarchické komplementarity“, jak v Německu, tak v USA se v počátečních stádiích rozvoje tehdejších „farních rad“ prosadila mnohem větší strukturní vyváženost mezi synodální a ‚hierarchickou‘ dimenzí církve, než byla obsažena v textech ústředních církevních dokumentů. Jestliže v USA byla snaha o komplementaritu těchto dvou dimenzí řešena spíše prakticky skrze konkrétní pokyny diecézních směrnic, v Německu byla reflektována i teologicky a navíc inspirována společnou synodou všech diecézí tehdejšího západního Německa (Würzburgskou synodou). V diecézních směrnicích pak byla tato snaha kodifikována v podobě jakési „duální struktury“ integrující v jednom grémiu poradní orgán faráře v oblasti pastorace („pastorační radu“ podle ChD 27) a koordinační orgán laického apoštolátu („apoštolátní radu“ podle AA 26).

V obou zemích se pak také hledaly konkrétní způsoby práce a procesy fungování PRF, které by tuto vyváženost umožnily. Zdá se, že tyto prostředky a metody byly v prvním desetiletí rozvoje PRF po koncilu inspirovány především parlamentárním způsobem jednání a některými postupy převzatými z (tehdy převážně „mechanisticky“ orientovaného) managementu komerčních společností či představenstev neziskových organizací. Je možné se odůvodněně domnívat, že toto ne příliš teologicky reflektované přebírání nástrojů a procesů mohlo být jednou z příčin, proč se v obou zemích záhy začalo narážet na poměrně

[1190] Touto částí páté kapitoly podáváme další částečnou odpověď na čtvrtou „výzvu“, která vyplynula z naší situační reflexe PRF: „Reflektovat práci PRF v rámci širšího církevního i společenského kontextu“ (srov. 2.6 na str. 177).

velké limity takto založených PRF, které s sebou pak někdy v praxi nesly i přechýlení oné hledané rovnováhy zcela na stranu synodální dimenze, v tomto případě pak chápané spíše jako „demokratizace“ církve.

Zatímco v USA pak v dalším desetiletí mnohé diecéze na tuto situaci reagovaly nejprve silným příklonem k opět manažersky inspirovanému fenoménu „strategického plánování“ (v církevní oblasti nazývaného „pastoračního plánování“) a poté silným zdůrazňováním důležitosti spirituálního a komuniálního rozměru služby PRF (často skrze důraz na rozhodování skrze konsenzus či na ignaciánské „rozlišování“), v Německu byla pozorovatelná spíše snaha o teologické a právní projasnění oné „duální“ struktury a po zdokonalení funkčního rozměru služby PRF. Poslední dobou lze pak v některých německých diecézích pozorovat snahy o projasnění kompetencí na rovině partikulárního práva (např. Würzburg), či dokonce o překlopení této praktické nerovnováhy zpět na stranu „hierarchie“ (např. Regensburg), které jsou zaštiťovány jak některými částmi učení církve o pastoračních radách, tak doprovázeny snahou nehledat cesty k rovnováze mezi synodální a ‚hierarchickou‘ dimenzi na rovině struktury, ale spíše na rovině spirituality a mezilidských vztahů. V některých nejnovějších publikacích lze pak vypozorovat snahu o spojení obojího, přičemž se doporučuje nerezignovat na hledání cest ke strukturálnímu řešení, ale také rozvinout mnohem hlubší spiritualitu společenství, rozlišování a duchovních darů, navíc poučenou některými poznatky či inspiracemi z novějších perspektiv teorie organizace (např. Klaus Roos).

Zajímavá situace se pak zdá být v oblasti služby PRF v Irsku, kde, jak jsme viděli, sice neproběhl tak bouřlivý rozvoj, avšak mnohé diecéze či celá místní církev se byla schopna z těchto procesů proběhnuvších především v USA poučit a vyvarovat se některých slepých uliček. PRV jsou tak zde na rovině celé místní církve doporučovány rozvíjet jakožto „skupiny týmového vedení“ nesené „spiritualitou společenství“ a „spiritualitou darů“ a rolí každého věřícího, čímž, jak se alespoň zdálky zdá, se poměrně šťastným způsobem daří všechny tři roviny synodality dobře integrovat (i když ani zde ovšem není, pokud je nám známo, nalezena formální struktura, která by si onu synodálně-hierarchické rovnováhu také určitým způsobem zdravě „vynucovala“).

Co se týče „principu trinitární ikoničnosti“, lze konstatovat, že lokální materiály víceméně kopírovaly obecný vývoj ekleziologie od koncilních konceptů „apoštolátu laiků“ či „spoluodpovědnosti za společné poslání“, přes pozdější „communio-ekleziologie“ až k trinitárním inspiracím dnešní ekleziologie a k obrazům církve jakožto „ikony Trojice“.

Vzhledem k „principu trinitární vícevrstevnatosti“, lze obecně ve zkoumaných oblastech vypozorovat tendenci k přechodu od (někdy extrémně) „demokratizující“ synodality

(zdůrazňující parlamentární způsob jednán i vzniku PRF) přes synodalitu „konzultující“ (využívající nástroje moderní perspektivy managementu) až k „spiritualizující“ synodalitě (někdy opět jednostranně popírající důležitost nalezení také určitých strukturních řešení). Zdá se tedy, že trvalé, rovnovážné a hluboké vzájemné prolínání se a obohacování se těchto rovin („princip trinitární perichoreze“) se sice stále ještě do běžné praxe v širším měřítku uvést nepodařilo, avšak že mnohé nasvědčuje tomu, že právě hledání tímto směrem je něčím, co se v této oblasti prokazuje jako přinášející a slibující dobré ovoce.

5.4.2 Pravidla strukturalizace služby PRF v zahraničí

Co se týče jednotlivých pravidel strukturalizace pastoračních rad farnosti, na základě prezentovaného materiálu o vývoji PRF ve zkoumaných zemích není možné rozvíjet příliš konkrétní reflexe. Je však možné konstatovat např. zajímavý rozdíl ve způsobu kodifikace práce PRF. Jestliže v Německu byl koncept farních rad kodifikován partikulárním právem na základě konceptu vycházejícího ze společně dohodnutých východisek, v USA a v Irsku je tato kodifikace skrze diecézní či rámcové směrnice mnohem pluralitnější, s důrazem na potřebu každé farnosti sepsat si své vlastní, „na míru šité“ stanovy. Takto pak může být lépe naplněno „pravidlo zaměření struktur na poslání farnosti“.

Prakticky ve všech zkoumaných případech je dále možné vnímat silný důraz na koncept rozmanitosti různých darů a služeb v rámci jednoho týmu či jedné farnosti, který tvoří samozřejmý kontext služby PRF v těchto zemích (srov. „pravidlo organického společenství služeb ve farnosti“). Opět však v těchto důrazech je možné zaznamenat určité posuny od tendence chápat faráře jako „jednoho z členů“ PRF v podstatě zcela podřízeného celku rady k dnešním znovu sílícím tendencím vnímat faráře jako jediného „šéfa“ farnosti, kterému však má PRF v “jeho“ úkolu asistovat. Zdá se, že v praxi různá pojetí spíše oscilují mezi většími či menšími krajnostmi a velmi zřídka se vyskytují strukturující pravidla, kterým by se podařilo zajistit onu organičnost společenství služeb. Opět i zde lze zaznamenat velkou důležitost komuniálních vztahů a spirituální dimenze, kterými se mnohé PRF snaží „dohnat“ nevyváženosti strukturální.

Ve vztahu k „pravidlu komplementární účasti na Kristově kněžství“ či pravidlu komplementarity vertikálního a sdíleného vedení“ lze také konstatovat určité odlišnosti. Jestliže v Německu se na jedné straně množí návrhy vycházející z potřebnosti změny univerzálního církevního práva v oblasti pastoračních rad nebo alespoň vyzývající k využití možností partikulárního práva zavést silnější synodální prvky do jejich práce a na druhé straně se začínají objevovat diecéze, kde je snaha pomocí reformy stanov poradních orgánů z farních rad vytvořit poradensko-akční pastorační týmy, v USA a zcela jistě v Irsku se zdají

být převažujícími takové hlasy, které se sice snaží koordinační roli pastorační rady rehabilitovat jako jednu z možností její služby, ale kladoucí hlavní důraz na roli konzultativní a tuto roli rozvíjejí v duchu sdílené zodpovědnosti a spirituality společenství a rozlišování.

5.4.3 Procesy fungování služby PRF v zahraničí

Pokud chceme na základě naší dřívější prezentace reflektovat pojetí PRF ve zkoumaných zahraničních oblastech ve světle různých druhů pracovních procesů, je to mnohem snazší než u předchozích principů strukturalizace, protože se námi zkoumané materiály těmito procesy zabývají poměrně podrobně.

Co se týče charakteru těchto procesů, je možné říci asi následující: V počátečním období rozvoje farních rad v USA i v Německu byl kladen velký důraz spíše na jejich „parlamentární“ než na „dialogický“ charakter a byly používány nástroje běžné v parlamentární demokracii či v samosprávných orgánech neziskových organizací. Postupně byly do práce PRF integrovány také různé komunikační nástroje z oblasti managementu, především nástroje podporující procesy strategického plánování (výzkum sociální situace v lokalitě, stanovení strategické vize a priorit, formulace poslání farnosti apod.). Postupným otevíráním se novějším inspiracím z teorie organizace a objevováním inspirací z různých konceptů teologické reflexe tyto nástroje získaly více dialogický charakter (např. „appreciative inquiry“ či koncept „trojkroku“; týká se především USA). Tato „dialogičnost“ pak byla v posledních fázích vývoje (především v USA a v Irsku) ještě umocněna přebíráním podnětů z ignaciánského komunitního rozlišování.

Paralelně k těmto důrazům je možné také vysledovat postupně se rozvíjející důraz na týmovou spolupráci a týmové učení se. Jestliže v raných farních radách převažoval spíše styl vyjednávací, často při řešení některých otázek hledající kompromis mezi různými návrhy, s rostoucím důrazem na dialogický charakter PRF také rostla citlivost pro týmovou práci, komplementární doplňování se schopností a darů jednotlivých členů rady a hledání společných tvůrčích řešení. Důležitou roli v tomto vývoji hrály jak podněty z oblasti skupinové dynamiky a teorie týmové spolupráce, tak (zvláště v posledních letech v USA) podněty přebírané z různých spirituálních tradic. V neposlední řadě je pak třeba také zmínit zapojení PRF do širších synodálních procesů pastoračního rozvoje iniciovaných v mnoha amerických i německých diecézích (často inspirovaných podněty o pastoračním plánování z *Novo millennio ineunte*).

Tyto posuny se pak samozřejmě promítaly i do charakteru dalších procesů, jako jsou výběr členů, styl konzultací, způsoby rozhodování či vnější komunikace. Jestliže např. způ-

sob výběru členů raných farních rad byl povětšinou (jak v USA, tak v Německu) většinově-demokratický, případně doplněný možností jmenování některých členů farářem a možností delegace dalších různými organizacemi, poslední dobou je především v USA a Irsku zdůrazňován výběr členů PRF na základě hlubšího procesu rozlišování, přičemž je snaha během tohoto procesu zohlednit dary a schopnosti jednotlivých kandidátů vzhledem k poslání a stylu práce PRF, týmový charakter práce PRF a potřebu PRF „zrcadlit" složení farnosti jako celku. Volby jakožto nástroj výběru (části) členů PRF se pak často nepovažují za nezbytně nutné, i když je možné je do tohoto procesu integrovat.

Podobně byl postupně ovlivňován i způsob rozhodování, přičemž se (opět spíše v USA a Irsku než v Německu) postupně přechází od rozhodování na základě většiny k více konsenzuálnímu způsobu hledání společného řešení. Tématy pro službu PRF také přestávají být jednotlivosti pastoračního provozu farnosti a rady se dnes spíše zaměřují na dlouhodobější záležitosti pastoračních vizí, priorit, koncepcí či klíčových rozhodnutí. Při tom je ovšem také jak v USA, tak v Německu pozorovatelná snaha o zdůraznění striktně poradního charakteru PRF (srov. Regensburg, Oakland, Fischer), přičemž synodální rozměr je zohledňován právě skrze již výše zmíněné důrazy na komuniálnost a spiritualitu („spiritualita společenství").

Tím je pak ovlivněno i pojetí vnější komunikace. Jestliže dříve v USA (a často dodnes v Německu) bylo součástí služby farních rad také jakési oficiální reprezentování farnosti navenek, v rámci výše naznačených trendů posledních let jsou úkoly PRF směřovány spíše k podpoře rozvoje farnosti, která pak jako taková – skrze různé představitele různých aktivit či týmů – je pak v kontaktu se širší společností. Ve všech třech zkoumaných zemích navíc existuje poměrně silná integrace práce PRF do diecézní roviny, a to často skrze silnou podporu služby PRF ze strany většiny biskupů (PRF se zde staly běžnou součástí života církve) a skrze různá diecézní pastorační oddělení či střediska pastorační podpory.

5.4.4 Prostředí realizace služby PRF v zahraničí

Pokusíme-li se nakonec reflektovat rozvoj PRF v námi zkoumaných zemích z hlediska prostředí, ve kterém se jejich služba realizuje, lze tuto perspektivu, která již několikrát samozřejmě pronikla i reflexemi předchozích bodů profilu, shrnout přibližně takto:

V raných obdobích rozvoje farních rad v USA lze ze zkoumaných komentářů k tomuto období vytušit, že sice nebylo charakterizováno nějak explicitně rozvíjenou spiritualitou (např. delšími časy pro společnou modlitbu, hlubším duchovním rozlišováním apod.), avšak styl jejich práce nesl známky spirituality, kterou bychom mohli nazvat „spiritualitou spolupráce" či „spiritualitou společného poslání". Farní rady v prvním období po 2.

vatikánském koncilu vznikaly z přesvědčení a z nadšení pro koncilem obnovené pochopení církve jako Božího lidu se společným posláním všech jeho členů, které spojovalo jak farníky, tak faráře, do jedné komunity spolupracovníků. Podobnou atmosféru lze v tomto období vytušit i v Německu, kde byla navíc umocněna synodálními procesy v souvislosti s Würzburgskou synodou a nově se rozvíjející „teologií farní obce" (F. Klostermann aj.).

Jestliže později přišlo vystřízlivění z těchto prvních nadějí, mělo to jistě své širší důvody v celkové atmosféře v diecézích i v církvi obecně, avšak částečným důvodem mnohých zklamání mohl být fakt, že v rámci tohoto spontánně vzniklého prostředí spolupráce byly často nereflektovaně používány nástroje a procesy převzaté z parlamentární demokracie či z managementu (srov. předchozí oddíl), které buď nebyly zcela kompatibilní s katolickým pojetím církve a farnosti nebo minimálně vyvolávaly nedorozumění a falešné představy o „demokratizující" se církvi. Částečně i v reakci na regulaci PRF v novém kodexu církevního práva, která jim na první pohled přiřkla striktně poradní charakter, se pak prostředí práce PRF (především v USA, díky centrálnímu vlivu Würzburgské synody méně v Německu) začalo poměrně rychle diferencovat. Jednotlivé diecéze začaly hledat vlastní přístupy, jak propojit původní intence farních rad otevírající synodálnímu rozměru s novými centrálními důrazy na hierarchický rozměr.

Jednou z těchto následných vývojových linií (která byla samozřejmě sycena i pozitivními vlivy z oblasti spirituality, ekleziologie, praktické teologie, kooperativní pastorace a novějších perspektiv teorie organizace) byly důrazy na rozvoj explicitní spirituality uvnitř PRF (především důraz společné formální i spontánní modlitby, propojení se spiritualitou zdůrazňující dary Ducha, inspirace z malých skupin a modlitebních společenství a podněty z rozlišování duchů podle Ignáce z Loyoly). Za další z těchto linií lze pak považovat důrazy na společenskou zodpovědnost farností (otevírající PRF „spiritualitě vtělení"; srov. koncept v Německu zvaný „kooperative Pastoral"), či prioritní volbu služby chudým a potřebným (přinášející podněty pro prorocky kritickou „spiritualitu vykoupení"; srov. koncept v Německu zvaný „Sozialpastoral").

5.4.5 Souhrn: Na cestě k nové rovnováze

Souhrnně lze na závěr naší reflexe rozvoje PRF na příkladech diecézí Německa, USA a Irska konstatovat, že v praxi PRF se v těchto zemích synodální důrazy v podobě, jak jsme je načrtli výše, uplatnily ve větší míře, než v učení univerzální církve.

V interakci s tímto učením pak v těchto zemích probíhaly oboustranně plodné učící se procesy, které se však do tohoto centrálního učení (ať už přímo či nepřímo) promítly především na rovině důrazu na „emotivní" rovinu synodality (především NMI), případně čás-

tečně i na rovině „efektivní“ (především ChL), avšak rovina „strukturní“ zatím zůstala do centrálního učení církve nepromítnuta. Zdá se však, že by v tomto směru mohla být nadějná některá zkoumání možností řešit tuto mezeru na úrovni partikulárního práva. Celkově lze rozvoj PRF v USA a Německu v posledních více než čtyřech desetiletích považovat za cestu ke hledání nové rovnováhy poté, co byly vyzkoušeny jednostranné důrazy na různé z rovin synodality. Za určitý nadějný příklad tohoto hledání lze pak považovat přístup irské místní církve, která měla šanci kriticky reflektovat již proběhlé procesy především v USA (a částečně jistě i v Německu a Francii), a tak se pro svá dnešní řešení vyvarovat některých slepých uliček.

Jak jsme již naznačili dříve,[1191] i dnes se ve zkoumaných zemích stále ještě hledá optimální model či zkoušejí životaschopné modely služby PRF. Pokud bychom tyto přístupy rozvíjené v těchto zemích chtěli zahrnout pod společné charakteristiky, bylo by možné je charakterizovat např. takto (přičemž je jasné, že tyto jednotlivé přístupy se často rozvíjejí v určité kombinaci):

- **přístup konsenzuálně-spiritualizující:** rozvoj služby PRF a řešení strukturálně či kompetenčně daných konfliktů se očekává výlučně či především od rozvoje osobní zralosti, spirituality společenství, duchovního rozlišování a schopnosti nalézat konsenzus mezi všemi členy PRF zahrnující i jejího předsedu (tj. v podstatě od rozvoje „emotivní“ roviny synodality);
- **přístup legalisticky-poradní:** rozvoj služby PRF a řešení strukturálně či kompetenčně daných konfliktů se očekává výlučně či především od zdůraznění striktně poradní role PRF vůči faráři zakotvené v CIC, který její rady může či nemusí následovat (tj. v podstatě od omezení pokusů o posílení „strukturní“ roviny synodality, často v kombinaci s předchozím přístupem);
- **přístup partikulárně-precizující:** rozvoj služby PRF a řešení strukturálně či kompetenčně daných konfliktů se očekává výlučně či především od precizace kompetencí skrze partikulární právo, skrze kterou by PRF byly přiřčeny konkrétní kompetence strukturně-synodálně vyvažující roli faráře (tj. v podstatě od posílení „strukturní“ roviny synodality na lokální úrovni);
- **přístup juristicky-reformní:** rozvoj služby PRF a řešení strukturálně či kompetenčně daných konfliktů se očekává výlučně či především od snahy o změnu ústředního církevního práva, které by podle tohoto přístupu mělo PRF přiřknout větší strukturálně-

[1191] Srov. především část 1.3.1, oddíl Některé dnešní přístupy k dalšímu rozvoji farních rad od str. 66; část 1.3.2, oddíl Empirický portrét dnešních pastoračních rad ve Spojených státech od str. 80; část 1.3.3, oddíl Celonárodní konzultace a rámcové směrnice irských biskupů od str. 89.

synodální kompetence centrálně (tj. v podstatě od posílení „strukturní“ roviny synodality na centrální úrovni);

- **přístup týmově-koordinační:** rozvoj služby PRF a řešení strukturálně či kompetenčně daných konfliktů se očekává výlučně či především od rozvinutí schopností a dovedností PRF pracovat jako koordinační tým, uvnitř kterého a skrze který farář realizuje sdílené vedení a řízení farnosti (tj. v podstatě od rozvoje „efektivní“ roviny synodality);
- **přístup reflexivně-vizionářský:** rozvoj služby PRF a řešení strukturálně či kompetenčně daných konfliktů se očekává výlučně či především od soustředění úkolu PRF pracující jako reflexivní tým na střednědobou a dlouhodobou teologickou reflexi, procesy pastoračního rozlišování a rozvoj pastorační vize farnosti (tj. v podstatě opět od omezení záběru na „strukturní“ rovině synodality a rozvoje její „efektivní“ roviny, často v kombinaci s prvním a s předcházejícím přístupem).

V každém případě lze však PRF ve všech zkoumaných oblastech považovat za strukturu spoluzodpovědnosti považovanou velmi často za samozřejmou součást farních struktur a chápanou jako důležitý, ne-li nezbytný nástroj pro plodnou realizaci jak v Kristu zakotveného komuniálního či synodálního rozměru církve, tak na službu Božímu lidu zaměřené role svátostného či hierarchického kněžství. Pokud se v některých farnostech či diecézích vyskytují nějaké od této vize podstatně odlišné koncepce PRF, pak je tato diference pravděpodobně dána ani ne tak odlišným chápáním PRF jako takové, jako spíše celkově odlišným chápáním církve. PRF zde pak vědomě nejsou rozvíjeny jako „realizace synodality v pastorační praxi”, ale spíše jako pomocné nástroje k realizaci výkonu pastýřského vedení vykonávaného svátostnými služebníky. Stejné prostředky („týmová spolupráce“) či důraz na stejné prostředí („spiritualita společenství“) pak takto mohou být používány spíše pro zafixování jednostranně hierarchické vize církve, než pro rozvoj její synodality. Podobně jako jiné prostředky (např. demokratické volby či rozhodování na základě většiny) zas mohly být dříve (a možná v některých případech ještě i dnes) používány pro iniciaci vize církve jednostranně demokratické.

Ve světle všech těchto reflexí se nyní již můžeme věnovat jednomu z hlavních témat této dizertace, otázce jak dalece a v jakém smyslu lze PRF v české církevní provincii považovat za „realizaci synodality v pastorační praxi“.

5.5 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE PLENÁRNÍHO SNĚMU

Poté, co jsme si připravili půdu reflexí učení církve o PRF a některých příkladů situace PRF zahraničí, se nyní můžeme konečně zaměřit na vlastní oblast našeho zkoumání, na situaci PRF v české církevní provincii. Tuto „domácí“ reflexi si však kvůli jejímu rozsahu musíme

ještě dále rozčlenit. Proto se v této části budeme nejprve věnovat reflexi synodality PRF na plenárním sněmu (5.5), následovat bude reflexe synodality PRF v rámci partikulárního práva českých diecézí (5.6) a vše bude završeno reflexí synodality PRF v pastorační praxi farností v české církevní provincii (5.7).

Sněmovním procesem i dokumenty, které z něj vzešly, jsme se podobně zabývali ve vlastním dokumentárním výzkumu, jehož souhrnné výsledky byly prezentovány v části 2.4 této dizertace (pro účely této reflexe srov. ovšem také přílohy P 10 a P 11). Jestliže jsme se během tohoto výzkumu zabývali otázkou „Jaký obraz pastoračních rad farností se otiskl do závěrečného dokumentu sněmu a jak se tento obraz postupně profiloval v jeho průběhu a během jeho přípravy?“, v následujících odstavcích bude tento proces reflektován ještě jednou ve světle dříve načrtnuté kriteriologie synodality (srov. 5.1) a ve světle z této kriteriologie plynoucího ideálního profilu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ (srov. 5.2).

Jestliže je pravda to, co čteme v závěrečném sněmovním dokumentu, že „celý průběh sněmovního procesu i vlastního sněmu byl pro nás velkým uvedením do plnější realizace synodality v naší církvi“,[1192] pak je možné se také ptát, jak dalece se toto „uvedení do plnější realizace synodality v naší církvi“ týkalo také pastoračních rad farností. Ačkoli toto téma nebylo přímým cílem našeho zkoumání, je možné ze zkoumaných materiálů k němu učinit alespoň několik poznámek.[1193] Proto po úvodní části věnované historické kontextualizaci (5.5.1) se pak v každém jednotlivém oddíle vždy budeme nejprve v části (a) věnovat reflexi sněmovního procesu jako takového, abychom se pak v části (b) mohli zaměřit na vlastní téma PRF uvnitř tohoto procesu a ve sněmovních dokumentech.

5.5.1 PRF jako realizace synodality v místní církvi v České republice

Ještě než budeme prezentovat vlastní reflexi plenárního sněmu z hlediska realizace synodality, je vhodné zmínit, do jak připravené či nepřipravené půdy byl tento sněmovní proces zasazen. Proto se nejprve krátce zmíníme o historických kořenech synodálních postojů a očekávání u nás a poté nabídneme stručný přehled, jak je téma synodality PRF rozvinuto v dostupné české literatuře.

[1192] Život a poslání, čl. 367.

[1193] Konceptem „synodality“ vzhledem ke sněmovnímu procesu se ve své reflexi prvního zasedání sněmu zabývá jeho tehdejší sekretář a pastorální teolog Pavel Ambros v textu „Nenechme si vzít budoucnost”. Podobně odborně-teologicky se nad sněmem zamýšlí další pastorální teolog Petr Žůrek v článku „Mládí a synodalita církve“. Srov. AMBROS Pavel, Nenechme si vzít budoucnost. Nad prvním zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, ChristNet 7. 7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet4.htm, (27.8.2008); ŽŮREK Petr, Mladí a synodalita církve. Budoucnost, na které můžeme spolupracovat, in: Budoucnost církve 1 (2001), http://snem.cirkev.cz/download/2001-Budoucnost_cirkve.htm, (27.8.2008). Podrobněji srov. přílohu P 11.3.

Jak jsme viděli ve stručném přehledu historie farních rad v Čechách před rokem 1989 (srov. část 1.1), kromě krátkého období po roce 1968 neměla česká církev příliš velké možnosti kontaktu se světovou teologií, poselstvím ústředních církevních dokumentů či zkušenostmi s rozvojem farních rad v jiných zemích.

Někteří jednotlivci mohli snad nějak ještě navázat na zkušenost s oním trojkrokem „vidět – soudit – jednat“ žitým ve skupinách JOC po válce, kterým jsou inspirovány některé postupy teologické reflexe v pozdějších PRF, avšak ozvěna těchto inspirací v dnešních PRF u nás není patrná. Přes částečné lokální vlivy komunit podzemní církve, nových církevních hnutí a malých společenství se zdá, že v hodně farnostech v české církevní provincii v důsledku velké teologické i církevní izolace z doby komunismu i po změně režimu přetrvával „systém jednoho muže“.

Podobný neutěšený stav lze konstatovat i vzhledem k dostupné překladové či původní literatuře o PRF (srov. část 1.4). Zpracování tématu na akademické úrovni je zcela nedostatečné. Systematičtěji se tématem PRF zabývaly jen některé studentské práce, které však nebyly příliš ovlivněné novější ekleziologií společenství ani konceptem synodality a vycházely víceméně z ne příliš rozvinuté ekleziologie 2. vatikánského koncilu (s velkým důrazem na „uplatnění laiků“ apod.). Systematičtí ani praktičtí teologové o PRF u nás se zatím reflexi služby PRF kromě skrovných zmínek na okraji jiných témat nevěnovali téměř vůbec. Několik málo obecněji dostupných praktických příruček zabývajících se či dotýkajících se tématu PRF, prezentuje víceméně pouze starší týmově-koordinační přístup německé provenience (Trondle, Neugebauer, Petráček, Graubner). Některé pokusy o zprostředkování reflexivně-vizionářského či konsenzuálně-spiritualizujícího přístupu provenience severoamerické či irské (Fischer, Oakland, Harrington) pak coby pouze elektronicky šířené publikace nemají šanci ovlivnit širší publikum.

Proto lze za jediný více do hloubky i do šířky zasahující pramen inspirace pro synodální rozměr práce PRF na úrovni celé lokální církve považovat asi nejspíše především proces přípravy a realizace Plenárního sněmu katolické církve v ČR a dokumenty s tímto sněmem související. V následujících odstavcích se tudíž budeme postupně zabývat otázkou, jak se jednotlivé perspektivy dříve zformulovaného profilu synodálně orientované PRF odrážejí (a) ve vlastním sněmovním procesu a (b) v tématu PRF při sněmovních jednání a ve sněmovních dokumentech.

5.5.2 Principy rozvoje služby PRF na plenárním sněmu

a) Výchozí principy synodality a sněmovní proces

Z hlediska dříve načrtnutých výchozích principů synodality, lze sněmovní proces jako celek hodnotit jako nadějný pokus o integraci strukturní, efektivní a emotivní roviny synodality (srov. „princip trinitární vícevrstevnatosti“). Konkrétněji se těmito rovinami budeme zabývat níže. Je však třeba poznamenat, že tato integrace se dařila téměř výlučně skrze iniciaci a práci nově vzniklých sněmovních kroužků, ne skrze zapojení stávajících PRF, které strukturálně nebyly zapojené vůbec a fakticky se na práci kroužků podílely jen velmi zřídka. Jako jisté negativum podvazující další hlubší rozvoj synodality je pak třeba zmínit náhlé ukončení činnosti kroužků a poměrně velkou nejistotu jejich vlastních členů o míře či způsobu využití materiálů v nich vzniklých pro vlastní jednání sněmu. Zda se nakonec první pozitivní zkušenosti[1194] a naděje na další využití zkušeností z kroužků pro další práci v PRF vyjadřované některými církevními představiteli[1195] osvědčily i v delším časovém horizontu se nepodařilo na základě našeho výzkumu prokázat.

Na druhé straně se však zdá, že právě v činnosti sněmovních kroužků nebyl příliš rozvinut „princip synodálně-hierarchické komplementarity“. Kroužky byly totiž organizovány zvlášť pro kněze (i těch se však kněží povětšinou účastnili jen velmi sporadicky) a zvlášť pro ostatní věřící.

Samotná plenární zasedání sněmu pak z perspektivy „principu trinitární ikoničnosti“ měla zvláštně rozporuplný charakter vyrušitelný z různých komentářů účastníků těchto setkání. Jestliže o prvním plenárním zasedání mnoho z jeho účastníků mluvilo jako o velmi radostné zkušenosti církve, kde byl praktikován plodný partnerský dialog mezi všemi účastníky, a to i přes hranice rolí, funkcí a zodpovědností, druhé zasedání bylo dle podobných svědectví charakterizováno jako více formální, ne příliš dialogické, jakoby se snažící již jen technicky zpracovat závěrečný dokument, který již nebyl příliš otevřen širší diskuzi.

[1194] Např. z královéhradecké diecéze bylo referováno, že „v některých farnostech přinesla činnost kroužků už zcela konkrétní ovoce pro oživení farnosti, vznik pastorační rady farnosti, vyřešení konkrétních problémů či uskutečnění nových nápadů.“ Plenární sněm. O setkání animátorů sněmovních kroužků, in: Informace královéhradecké diecéze 10 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-10.htm, (27.8.2008). V Katolickém týdeníku jsme se dokonce dočetli o přesvědčení některých účastníků toto: „Nejcennějším výsledkem činnosti kroužků tak zůstává dobrovolné a spontánní pokračování v jejich aktivitách formou biblických kroužků, farních rad, konzultačních skupin na pomoc delegátům sněmu apod. Oživení farností a společenství působením sněmovních kroužků tak bude pro tyto struktury možná pozitivnějším přínosem než vlastní sněmovní jednání.“ BABIČKA Václav: Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 18 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-18.htm, (27.8.2008).

[1195] Tuto naději, že ze sněmovních kroužků se budou tvořit farní rady, o jejichž ustanovení „naléhavě žádá“ a „zdůrazňuje jejich potřebnost“, vyjádřil v novoročním pastýřském listě z roku 2000 dokonce i královéhradecký biskup. Srov. Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 12 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1999-12.htm, (27.8.2008) a Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 1 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-1.htm, (27.8.2008).

b) Principy rozvoje služby PRF jako téma sněmu

Podíváme-li se nyní ve světle dříve načrtnutých synodálních principů rozvoje PRF na otázku, jak se téma PRF objevovalo ve sněmovních jednáních a dokumentech, lze konstatovat, že v průběhu sněmovního procesu sice po určitém vyladění kompetencí podle „principu synodálně-hierarchické komplementarity" voláno bylo (a to jak ze sněmovních kroužků, tak z dalších příspěvků ke sněmu[1196] a především z komise pro laiky), avšak do závěrečného dokumentu se dostalo jen velmi obecné konstatování o užitečnosti PRF pro proces „nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti" (č. 32). Jak k tomu došlo?

Na základě studia zápisů ze sněmovních kroužků (doloženo celkem 319 zmínek o PRF v materiálech sněmovních kroužků z let 1999–2002)[1197] můžeme konstatovat, že chápání role či poslání PRF v zápisech ze sněmovních kroužků bylo velmi pestré. Převažovalo pojetí PRF jako *pastoračního týmu* pomáhajícího faráři s pastorací ve farnosti, ale členové kroužků v PRF také viděli určitou *záruku kontinuity* ve farnosti, nástroj *reprezentování církve* navenek, *výraz spoluzodpovědnosti* za společné poslání či způsob *prohlubování komunikace* ve farnosti. PRF byly také vnímány jako *nástroje konstruktivní kritiky*, jako *prostředek komunikace s biskupem* či jako *znamení živé církve*.

V příkrém kontrastu s tímto bohatým materiálem se pak ovšem zmínky o PRF v Lineamentech (2002) objevují jen dvě (a to ještě spíše popisné, než koncepční)[1198] a Instrumentum laboris (2003) se o PRF nezmiňuje ani jedenkrát. Zdá se tedy, že tento fakt je dalším argumentem pro výše zmiňovanou domněnku, že sněmovní proces byl skrze práci sněmovních kroužků sice dobře nastartován, ale že jejich potenciál přímo pro přípravu sněmovního dokumentu nakonec tematicky příliš využit nebyl.

Toto opomenutí částečně napravila až tematické komise pro laiky ustanovená po prvním zasedání sněmu, která k práci kroužků přihlížela pečlivěji a dokonce do pracovního textu navrhla ustanovení, že je „nezbytné zřídit pastorační rady ve všech farnostech" a

---

[1196] V jednom z příspěvků se dokonce výjimečně objevuje téma PRF spojené s konceptem „synodality", a to v příspěvku Marie Zimmermannové, která ve sém článku „Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi" navazuje na sněmovní příspěvek Miroslava Šimáčka z prvního zasedání sněmu a vysvětluje „princip synodality založený na setkáních, kde se jejich účastníci společně radí při hledání nejlepšího řešení konkrétních úkolů a otázek", který v církvi existuje vedle principu hierarchického, a vztahuje tento princip nejen na poradní struktury na úrovni diecéze, ale i na úrovni farností. ZIMMERMANNOVÁ Marie: Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 2 (2004), http://snem.cirkev.cz/download/2004-2.htm, (27.8.2008).

[1197] Celkem se výraz „farní rada" či „pastorační rada" v různých tvarech objevil na 319 místech námi zkoumaných materiálů; srov. Tabulka 3 v příloze na str. 571.

[1198] V ŽaP 199 je komentována historie vzniku prvních farních rad po roce 1968 a pak znovu po roce 1990. Později se zde mluví o nutnosti „podpory vzájemného dialogu mezi kněžími a laiky" (čl. 251), který se realizuje také v PRF (srov. čl. 252). Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002.

doporučila, aby toto bylo zpracováno formou partikulárního práva. Zároveň volala po tom, aby tento požadavek doprovázela „po velmi důkladné analýze provedená reforma současné farní struktury“.[1199] Tento silný důraz na roli PRF při utváření místního společenství pak ovšem do přípravného textu závěrečného dokumentu pronikl pouze ve velmi oslabené podobě, a takto zůstal i v jeho finálním znění (srov. č. 32 a č. 38).[1200] Ani žádný z příspěvků delegátů sněmu se tento návrh do konečného znění dokumentu „vrátit“ nesnažil.[1201]

V závěrečném dokumentu je tedy řeč o PRF pouze v rámci důrazu na důležitost procesu „nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání“, který je posilován zřízením „pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost“ (ŽaP 32). Kněží pak mají „disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni“, přičemž „vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti“ (ŽaP 38).

Co se týče „principu trinitární ikoničnosti“ lze pak v závěrečném dokumentu vystopovat sice nepřímou, ale důležitou souvislost i s tématem PRF. První zmínka o PRF je totiž v závěrečném dokumentu sněmu zasazena do kapitoly nadepsané Laici v církvi (srov. ŽaP 22–32), kde dokument vychází z teologie 2. vatikánského koncilu o Božím lidu a účasti na trojím Kristově úřadu ústící do poslání křesťana uvnitř církevního společenství i v širší společnosti (srov. ŽaP 22 a 23), přičemž základní „platformou“ pro uskutečňování tohoto poslání je podle dokumentu pro křesťana „společenství, jehož kořenem je samotný způsob Božího bytí – Boží Trojice – i definitivní forma budoucí proměny celého stvoření, totiž jeho sjednocení v Kristu“ (ŽaP 24).

Další dva principy (princip integrální „vícevrstevnatosti“ PRF rozvinuté podle různých rovin synodality a princip vzájemné „perichoreze“ těchto rovin) se ve sněmovních textech nevyskytují.

5.5.3 Pravidla strukturalizace služby PRF na plenárním sněmu

a) Strukturní rovina synodality a sněmovní proces

Z hlediska pravidel uspořádání synodálních struktur lze ke sněmovnímu procesu poznamenat, že od počátku i v průběhu sněmu nebylo příliš jasné hlavní poslání kroužků („pravidlo zaměření struktur na poslání“). Měly sloužit jako prostor pro zjištění zpětné vazby z terénu? Jako prostor pro pastorační reflexi situace ve farnostech? Jako jakési „inkubátory

[1199] „Laici v dnešním světě“, č. 40.
[1200] Srov. Život a poslání, čl. 32; podrobněji srov. oddíl 2.4.6 a příloha P 10.6.
[1201] Jeden z delegátů sněmu, který byl zároveň členem komise pro laiky, to odůvodňuje tím, že bylo třeba pracovat na několika jiných „bojových liniích“ a na toto téma již nezbyl čas a energie. Srov. E-mail Jiřího Zajíce (Jiri.Zajic@adam.cz) Petru Hruškovi (agas@centrum.cz) ze dne 6. února 2008, 22:41.

změny“ již v průběhu sněmovního procesu? Nebo především jako příležitost ke katechezi a formaci jejich členů? Tato nevyjasněnost spolu s nejistotou, jak bude s výsledky práce kroužků naloženo, mohla být pro mnohé ze členů sněmovních kroužků, zvláště v pozdějších fázích sněmovního procesu, odrazujícím faktorem pro další jejich angažování se a negativní zkušeností s pokusem o rozvoj synodality v naší církvi ovlivňující (tentokrát negativně) i další jejich ochotu zapojení se např. ve službě PRF.

Ve světle již výše zmíněné strukturní oddělenosti a faktické neúčasti kněží na práci kroužků pak je také jasné, že zde nemohla být realizována ani další pravidla synodality zaměřená na rozvoj organického společenství služeb a na komplementaritu účasti na jednom Kristově kněžství. Co se týče pravidla zdůrazňujícího doplnění se vertikálního a sdíleného vedení, byla zde cenná postupně narůstající praktická podpora z ČBK i z některých diecézí realizovaná skrze diecézní moderátory a animátory kroužků (linie „vertikálního“ vedení), která se snažila probudit spoluzodpovědnost všech členů kroužků, případně dalších věřících, v místních farních společenstvích (linie „sdíleného“ vedení).

b) Pravidla strukturalizace služby PRF jako téma sněmu

I když ne přímo a výslovně, ale poměrně zřetelně na základě vzdálenějšího kontextu je PRF v závěrečném dokumentu sněmu chápána jako struktura, která má sloužit k naplňování poslání farnosti, a to jakožto důležitá forma strukturální podpory dlouhodobého živého procesu vrůstání do sdílené zodpovědnosti za společné poslání celé církve na proměně světa a jeden z nástrojů rozvoje pastorace ve všech základních oblastech poslání církve (tj., dle dokumentu, v liturgii, martyrii, diakonii a koinonii). Tím je poměrně jasně naplněno pravidlo „zaměření struktur na poslání farnosti“.

Co se týče pravidla „organického společenství služeb“, na jedné straně je služba PRF v závěrečném dokumentu do vize takovéhoto organického společenství zasazena (srov. ŽaP 32) a druhá zmínka je komplementárně umístěna do oddílu věnovanému kněžím (srov. ŽaP 38), avšak na straně druhé celkové vydělení části „Laici v církvi“ svědčí o tom, že za východisko dokumentu stále ještě sloužil starší koncilní koncept dělící Boží lid na „laiky“ a „klérus“, místo novějšího konceptu „organického společenství služeb“. Podle nejbližšího kontextu zmínek o PRF však dokument zcela jistě považuje PRF za důležitý prostor učení se spolupracovat jako Boží lid v různých úkolech, posláních, povoláních a darech.

Ohledně „pravidla vertikálního a sdíleného vedení“ a „pravidla komplementární účasti na Kristově kněžství“ je třeba jen litovat toho, že se do závěrečného dokumentu sněmu nedostal návrh tehdejšího generálního vikáře plzeňské diecéze, který již na prvním zasedání sněmu, po návrzích jiných účastníků sněmu směřujících k posílení odvahy přizpůsobit územní strukturu farností reálné situaci navrhoval doplnit do sněmovního dokumentu

odstavec, který by vybízel „biskupy i ostatní místní ordináře, aby formací, povzbuzováním i napomínáním dopomohli k proměně způsobu vedení farnosti od autokratického k synodálnímu“. Faráři pak měli být povzbuzeni, aby využívali „všechny vhodné možnosti podělit se o odpovědnost za život farnosti s ostatními věřícími“. Ordináři neměli nadále trpět „nefunkčnost či dokonce neexistenci ekonomických a pastoračních rad ve farnostech“ a měli podporovat „ducha spolupráce pastýře – nositele služebného kněžství s ostatními věřícími – nositeli kněžství křestního“. Podle Zemkova návrhu měli ordináři navrhnout a uvést v život „takové mechanismy práce farních a ekonomických rad, aby se na jedné straně farář nemohl schovávat za ‚rozhodnutí‘ těchto farních grémií, ani aby nestál pod jejich diktátem.“[1202]

Podobným směrem k zavedení PRF jako nutné struktury ve farnosti se pak orientoval již výše zmíněný návrh komise pro laiky pro druhé zasedání, který se však do závěrečného dokumentu také nedostal. Zdá se, že biskupové se i přes toto poměrně silné volání po povinné integraci PRF do struktur farnosti přiklonili k přístupu, který „strukturní“ rovině synodality nepřikládá zas až tak velkou důležitost a buď nechává potřebný synodální rozměr spíše vyrůst „zdola“ nebo tomuto rozměru nepřičítá stejnou důležitost jako rozměru hierarchickému.

5.5.4 Procesy fungování služby PRF na plenárním sněmu

a) Efektivní rovina synodality a sněmovní proces

Z hlediska nutných funkčních procesů na rovině efektivní synodality lze na sněmovním procesu ocenit silný dialogický charakter diskusí ve sněmovních kroužcích, na který navázal pokus o moderaci směrem k poučené teologické reflexi místní pastorační situace (skrze matriály zprostředkující základní témata 2. vatikánského koncilu a skrze formaci animátorů), což bylo alespoň v některých místech provázeno ochotou společného učení se novým postupům a způsobům myšlení. Jako nedostatečný či nedobře moderovaný se však ukázal dialog mezi reflexemi vzešlými z kroužků a z tematických skupin na straně jedné a akademickou teologií na straně druhé, což se promítalo do poměrně velké nevyváženosti jednotlivých důrazů a jejich nedostatečného zasazení do hlubší teologické reflexe při vlastní přípravě sněmovních dokumentů.

Co se pak týče dalších formálních procesů potřebných k fungování vlastních sněmovních zasedání, i zde lze konstatovat jistou rozpačitost. Na jedné straně se zdá, že některé z rozhodovacích a komunikačních procesů poměrně dobře sloužily vzájemnému doplňování se synodálního a hierarchického rozměru (biskupové jednali o tom, co schválilo plénum), na

[1202] ZEMEK Adrián: bez názvu, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání – Středa, 9. 7. 2003 – P. Adrián P. Zemek, OPraem), (27.8.2008).

straně druhé pak, částečně nejspíše díky nedostatku času, bylo velmi nesnadné na druhém zasedání více synodálně pracovat na přípravě závěrečného dokumentu.

b) Procesy fungování PRF jako téma sněmu

Zkoumané sněmovní prameny nezacházely do přílišných detailů, a proto k tématu procesů fungování PRF na „efektivní" rovině synodality nemáme příliš materiálu. Již v Lineamentech zmíněná nutnost „podpory vzájemného dialogu mezi kněžími a laiky" (čl. 251), který se realizuje také v PRF (srov. čl. 252), sice ukazuje na dialogický charakter těchto procesů, avšak do závěrečného dokumentu se tato zmínka nedostala. To je možná škoda, protože podle některých hlasů ze sněmovních kroužků PRF funkci nabídky prostoru k partnerskému dialogu ve farnosti v praxi spíše neplní.

Důrazem na roli PRF, skrze kterou mohou kněží „disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni" (ŽaP 38), může být naznačena důležitost prvního kroku teologické reflexe (přijetí reálné pastorační situace), přičemž výrazem „spoluodpovědnost" lze pak chápat jako shrnutí dalších dvou kroků (reflexe ve světle evangelia a navrhování konkrétních řešení). Týmový charakter procesů fungování PRF spíše vyplývá z jejího celkového zasazení do vize církve postavené na spolupráci v různých úkolech, posláních, povoláních a darech.

Z některých částí závěrečného sněmovního dokumentu lze vyčíst i podněty k rozvinutí dalších důležitých procesů, jako např. doporučování (ale na druhou stranu i kritika) demokratických mechanismů, volání po efektivní a trvalé formaci jak kněží (srov. ŽaP 40), tak ostatních členů PRF v oblasti schopnosti spolupráce.

5.5.5 Prostředí realizace služby PRF na plenárním sněmu

a) Emotivní rovina synodality a sněmovní proces

Z hlediska prostředí, ve kterém byl celý sněmovní proces realizován, lze říci, že toto prostředí bylo především skrze práci sněmovních kroužků často charakterizováno solidní „učednickou spiritualitou" a „spiritualitou společenství". Samozřejmě vždy záleželo na tom kterém kroužku a styl jejich setkávání byl velmi různorodý, avšak ke společné modlitbě zde byli účastníci setkání alespoň zváni skrze probírané materiály a skrze službu animátora. Podobně lze, alespoň na základě daných materiálů, předpokládat, že ve sněmovních kroužcích byl prostor jak pro dialog a spolupráci různých darů a schopnosti jejich členů, tak pro snahu o propojení reflektovaných témat s jejich všedním životem.

Jak se tento rozměr pak promítnul i do práce tematických komisí a do plenárních zasedání sněmu nemáme konkrétně zdokumentováno, avšak ze shromážděných svědectví lze

předpokládat, že přinejmenším na prvním plenárním zasedání byla ona zkušenost synodální vzájemnosti nesena také společným slavením eucharistie a společnou modlitbou v různých podobách. Pravděpodobně však jen při velmi málo příležitostech, pokud vůbec, byla v průběhu sněmovního procesu a na sněmu samotném rozvíjena hlubší „spiritualita rozlišování“, která je charakterizovaná spíše pomalejším růstem společného vhledu a hledáním Boží tváře a Boží cesty uprostřed společné i tiché modlitby než poměrně uspěchaným jednáním o velkém množství nejrůznějších témat.

b) Prostředí realizace služby PRF jako téma sněmu

Téma spirituality jako určující charakteristika prostředí PRF na „emotivní“ rovině synodality zaujímá na sněmovních jednáních i v závěrečném dokumentu překvapivě velmi malý prostor. V některých zápisech ze sněmovních kroužků se sice ozývá volání po důrazu na podporu duchovního rozvoje a „spirituality společenství“ mezi členy PRF, po „studiu podpořeném modlitbou“ či po „modlitbě ve společenství“ a v některých příspěvcích ke sněmu se mluví o tom, že se v pastoračních radách k solidním závěrům dochází „v modlitbě a solidním hledání“, avšak jinak PRF nemá ani ve sněmovním procesu, ani v závěrečném dokumentu žádný jasný spirituální profil. Z některých souvisejících textů lze však vytušit, že učednická spiritualita, spiritualita společenství či spiritualita darů Ducha je něčím, o čem se sice na sněmu nemluví přímo v souvislosti s PRF, avšak jako téma je to přítomno v rámci reflexe širšího církevního kontextu.

5.5.6 Souhrn: „Nedokončený“ sněmovní proces jako inspirace pro PRF

V předcházejících reflexi jsme se zabývali dvěma hlavními otázkami: (a) V jakém smyslu je tedy možné sněmovní proces jako takový považovat za ono v závěrečném dokumentu zmiňované „velké uvedení do plnější realizace synodality v naší církvi“? (b) Do jaké míry byly PRF na sněmu prezentovány jako „projev synodality v pastorační praxi“? Pokusme se nyní stručně shrnout poznatky, které jsme při této reflexi získali.

- **Sněmovní proces jako inspirace k plnější synodalitě:** Aniž bychom si nárokovali nějaký hlubší vhled do první z otázek, na kterou se náš výzkum přímo nezaměřoval, přesto si dovolujeme na základě zkoumaných dat odhadnout, že sněmovní proces jako takový sice nelze považovat za „realizaci synodality“, avšak vzhledem k našemu tématu jej lze již snad považovat, když ne za „velké uvedení do plnější realizace synodality“, tak zcela jistě za „inspiraci k plnější realizaci synodality“.
- **Pokus o integraci všech tří rovin synodality:** Za nejvíce inspirující je podle našeho mínění možné považovat pokus o integraci všech tří rovin synodality, který, pokud by se mu dalo více času a poskytlo intenzivnější prakticko-teologické doprovázení, měl šanci

na mnohem trvalejší ovoce, než tomu nakonec bylo ve skutečnosti. Ale možná, že právě takto „nedokončené“ dílo může být o to provokativnější inspirací k pokračování v rozvoji synodálních procesů skrze PRF na rovině farností (a potažmo i diecézí).

- **Nevyužitý potenciál sněmovních kroužků:** V neposlední řadě je možné za určitý druh inspirace, i když negativní, považovat způsob zacházení sněmu s potenciálem shromážděným ve sněmovních kroužcích, který zůstal díky nejasné definici jejich účelu, způsobu zacházení s tematickými výstupy a předčasnému ukončení jejich práce z velké části nevyužit. Zdá se, že zde nebyly dobře či včas nastaveny všechny potřebné funkční procesy na „efektivní“ rovině synodality, které by tuto „synodalitu zdola“ byly schopné integrovat do celého sněmovního procesu.
- **PRF jako důležitý nástroj konzultativní synodality:** Co se týče vlastního tématu PRF jak bylo rozvíjeno ve sněmovních dokumentech, souhrnně lze říci, že ačkoli zpočátku zde byl na PRF důraz malý nebo dokonce žádný, díky práci sněmovní „komise pro laiky“, pravděpodobně ovlivněné i studiem analýz zápisů ze sněmovních kroužků a dalších příspěvků ke sněmu na téma PRF relativně bohatých, byla role PRF nakonec sněmem doceněna poměrně jasně. A to i přesto, že je o PRF ve finálním dokumentu zmínka jen na dvou místech. Zasazení těchto zmínek do jejich širšího kontextu však ukazuje, že sněm sice chápe pastorační rady farností jako jeden z důležitých nástrojů pastorace, spoluzodpovědnosti a tvorby společenství, tedy jako důležitý konzultativní nástroj na „efektivní” rovině synodality.
- **Nepovinné ustavení PRF jako projev primátu „hierarchické“ dimenze:** Ze širšího kontextu lze sice vyčíst snahu o trinitární zakotvení PRF a snahu o jejich jistou synodálně-hierarchickou vyváženost na „efektivní“ rovině synodality, avšak soudě podle toho, že dva velmi konkrétní návrhy na jasnější ocenění PRF a na jejich integrální začlenění do struktur správy farnosti se do závěrečného dokumentu nedostaly, se zdá, že sněm o důležitosti „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ příliš přesvědčen nebyl, a proto PRF spíše jen doporučuje jako užitečný nástroj pomáhající faráři, jenž ve své hierarchické roli je stále pro vedení farnosti prioritní.
- **Nerozvinutá spiritualita služby PRF:** Nakonec je třeba konstatovat, že nejen že z výše uvedených důvodů byla na sněmu velmi podceněna „strukturní“ rovina synodality, ale že se podobné podcenění týká i roviny „emotivní“, která by jinak mohla mít šanci potřebnou synodálně-hierarchickou vyváženost nechat vyrůst „zdola“, ze života a praxe samotných PRF. Avšak o spiritualitě učednictví, společenství a rozlišování není v přímé souvislosti s PRF na sněmu téměř žádná zmínka.

Jestliže se tedy nesplnily naděje na nějakou podstatnou změnu obrazu PRF na plenárním sněmu, je třeba se nyní zaměřit na stanovy pastoračních rad farností v jednotlivých diecézích, které i v důsledku malé odvahy sněmu v tomto směru iniciovat nová ustanovení partikulárního práva zůstávají až na výjimky (srov. pražská novelizace z roku 2008) stále v platnosti v té podobě, v jaké byly mezi lety 1995 a 2001 v českých diecézích vydány.

5.6 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE PARTIKULÁRNÍHO PRÁVA

Jak jsme zjistili v našem terénním výzkumu (srov. část 2.5), službu PRF v české církevní provincii velmi podstatným způsobem ovlivňují stanovy vydané jednotlivými diecézemi. Proto se nyní budeme zabývat reflexí obsahu těchto stanov a historie jejich vzniku (srov. část 2.3; pro tzv. „plzeňskou předlohu" srov. přílohu P 8), kvůli kontextualizaci také historickými kořeny a způsobem či mírou podpory rozvoje PRF z jednotlivých diecézních center (srov. části 2.1 a 2.2). V rámci této reflexe budeme zmíněné prameny posuzovat opět ve světle synodální kriteriologie (srov. část 5.1) a z této kriteriologie plynoucího ideálního profilu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi" (srov. část 5.2).[1203]

5.6.1 Kontextualizace partikulárního práva v jednotlivých diecézích

Z historického hlediska lze zkoumané prameny partikulárního práva kontextualizovat do období, kterému se věnovaly některé předchozí výzkumy (srov. část 2.1), jejichž výsledky je možné stručně shrnout takto: klesající počet PRF v některých diecézích (HK, PL) a ne příliš dobré zkušenosti s jejich zaváděním na základě dále zkoumaných stanov (PL).[1204]

Na základě našeho průzkumu podpory rozvoje PRF z jednotlivých diecézních center (srov. část 2.2) lze pak používání diecézních stanov kontextualizovat i v rámci současného stylu práce s PRF z jednotlivých biskupství. Zde je možné obecně konstatovat, že tato podpora je buď poměrně vágní či žádná a nemá téměř žádné teoretické či prakticko-teologické zázemí. Ovšem, kde lze vystopovat alespoň nějaké známky této podpory[1205] a snahu o začlenění PRF do širších diecézních struktur (především diecéze HK a PH), také existuje mnohem vyšší absolutní i relativní počet PRF v diecézích. V diecézích, kde jsou PRF sice

[1203] Touto částí páté kapitoly tedy odpovídáme na druhou „výzvu", která vyplynula z naší situační reflexe PRF: „Teologicky vyhodnotit diecézní stanovy a jejich vliv na práci a rozvoj PRF" (srov. 2.6 na str. 175).

[1204] Stanovy PRF existují v těchto diecézích (v závorce uveden rok prvního vydání): Praha (PH; 1. 4. 2000), Hradec Králové (HK; 15. 11. 1999), Plzeň (PL; 1. 11. 1995), Litoměřice (LT; 2001).

[1205] Formy podpory jsou sice nečetné a ne příliš systematické, ale poměrně rozmanité: od verbálního ocenění či povzbuzení od biskupa (PH, HK), přes určité pokusy o systematičtější formaci obecného vnímání PRF v diecézi či formaci pastoračních pracovníků včetně kněží (HK, méně pak PH), nabídku některých písemných materiálů (především PL) či začlenění práce PRF do širších pastoračních struktur (především HK, částečně i PH).

doporučovány formou diecézních stanov, ale víceméně ponechány svému osudu (LT), podporovány jen „virtuálně“, skrze praktické příručky na webových stránkách biskupství (PL), nebo kde rady existují spíše „na vlastní triko“ a bez jakéhokoli závazného právního rámce (ČB), tam je jejich počet velmi skrovný.[1206]

V pojetí vedoucích pastoračních referátů českých diecézí lze vystopovat poměrně silná synodální očekávání ohledně poslání PRF, které většinou chápou jako nástroje prohloubení spolupráce a komunikace mezi kněžími a farníky, a tím i spoluzodpovědnosti všech za pastoraci ve farnosti, případně jako nástroj společného hledání cest v různých oblastech. Jindy se s tímto „synodálním“ chápáním PRF spojují i různá praktická očekávání směřující s píše ke „koordinačnímu“ či „pomáhajícímu“ pojetí: od PRF se očekává pomoc faráři v konkrétních situacích, podpora rozvoje služeb ve farnosti, zachování kontinuity pastorace ve farnosti, vzájemné doplnění se na základě jedinečných charismat či propojování různých aktivit ve farnosti.[1207]

Protože v praxi našich farností se velká většina PRF čerpá při své službě především ze stanov, které byly pro práci PRF v té které diecézi vydány,[1208] je třeba se ptát, jaká tato očekávání mají oporu v partikulárním právu v oblasti službu PRF v jednotlivých diecézích a do jaké míry toto partikulární právo podporuje rozvoj modelu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“. Na to se pokusíme odpovědět v následujících částech opět členěných podle dříve načrtnutého „profilu“ (srov. část 5.2).

5.6.2 Principy rozvoje služby PRF ve stanovách

V původní plzeňské předloze stanov společné pro všechny ostatní české diecéze byly (pravděpodobně pod vlivem německé předlohy) „pastorační rady farnosti“ nazývány zkrá-

[1206] V době našeho dotazníkového průzkumu (léto 2006) v diecézích české církevní provincie existovalo kolem 290 pastoračních rad farností, přičemž ve všech diecézích je celkem 475 farností „sídelních“ (tj. s knězem sídlícím ve farnosti; podrobná tabulka srov. P 1). Nejvíce PRF je v pražské arcidiecézi (136 PRF / 136 „sídelních“ farností), pak v královéhradecké diecézi (105 PRF / 139 „sídelních“ farností) a s velkým odstupem následují plzeňská diecéze (19 PRF / 58 „sídelních“ farností), litoměřická diecéze (14 PRF / 114 „sídelních“ farností) a českobudějovická diecéze (přes 10 PRF / 86 „sídelních“ farností).

[1207] Za důležité označili představitelé pastoračních referátů biskupství především otázky týkající se cílů PRF, profilu PRF, vztahu či spolupráce faráře a PRF, vyváženosti mezi teoretickou a praktickou rovinou práce PRF, svěřování kompetencí, utváření PRF jako organizmu formovaného duchem evangelia a souvislosti práce PRF s celkovou pastorační situací a sebepojetím místní církve.

[1208] K tématu diecézních stanov se v našem terénním výzkumu (srov. 2.5) vyjádřilo 37 respondentů z 25 farností. Ve čtyřech farnostech stanovy vůbec neznají či o nich nevědí, přestože PRF u nich existuje. PRF v sedmi dalších farnostech sice stanovy mají a víceméně znají, ale z různých důvodů (obavy z přílišné byrokratizace, postoj faráře) tam pro ně nehrají téměř žádnou roli. PRF ve třinácti farnostech (6 z nich je z diecéze HK) stanovy znají, řídili se jimi při vzniku rady a více či méně zásadním způsobem se jimi řídí i při její další práci. Ve třech z nich ale by ale ve stanovách něco upravili (např. časovou zainteresovanost radních, základní poslání PRF, větší alternativnost podle různé pastorační situace, kritéria a způsob výběru radních, kompetence faráře apod.).

ceně „farní rady“. Toto se později změnilo zpět na „pastorační rady farnosti“ nejen v olomoucké arcidiecézi, ale i v pozdějších vydáních stanov v arcidiecézi pražské.

Princip synodálně-hierarchické komplementarity

V žádné z českých diecézí, které vydaly vlastní stanovy PRF (tj. PH, HK, LT, PL), není ustanovena „povinnost“ zřídit ve farnosti PRF; pouze má každá farnost na její zřízení „právo“. To lze chápat tak, že pokud ji chce zřídit, pak je to možné, avšak je třeba se pak řídit vydanými stanovami. Z našeho výzkumu pak vyplynulo, že ovšem i v diecézi, která vlastní stanovy vydané nemá (ČB), některé PRF existují.

Již z tohoto stavu věcí lze usoudit, že partikulárnímu právu v českých diecézích „princip synodálně-hierarchické komplementarity“ příliš vlastní není, alespoň ne na „strukturní“ rovině synodality. Pokud totiž PRF nejsou chápány jako integrální součást struktur vedení farnosti (a pokud ve farnosti nejsou jiné podobné nástroje synodality), je synodálně-hierarchická rovnováha na strukturní rovině jednoznačně vychýlena na stranu „hierarchické“ dimenze církve.

Ovšem i tam, kde PRF zřízena je, má tento orgán podle stanov platných ve všech českých diecézích (dále jen „stanovy“) „poradní“ charakter (je „poradním a pracovním orgánem faráře“). Přesto je však ve stanovách možné nalézt některá ustanovení („práva“), která tento poradní charakter upřesňují a PRF mírně posunují směrem k její závazně-synodální dimenzi.[1209] Jde ovšem buď o práva „vyslovit se“ či „vyjádřit se“ k něčemu, práva na obdržení některých „informací“ či o práva na „podílení se“ na „přípravě důležitých pastoračních kroků“ či na „řešení důležitých otázek týkajících se života farnosti“ (bez přesnějšího vymezení, jen ilustrováno některými příklady). Nová verze pražských stanov z roku 2008 navíc posiluje jak roli předsedy, tak roli členů rady (mohou nově sami žádat o hlasování a hrají důležitější roli při vizitacích), zavádí nové stabilizační prvky v případě nepřítomnosti či nefunkčnosti předsedy (činnost rady při neobsazené farnosti a ochrana před svévolným rozpuštěním rady či odvoláváním členů)[1210] a více zvýrazňuje roli ekonomické rady farnosti.[1211]

[1209] PRF má podle těchto ustanovení např. „právo“ vyslovovat názor na obsazení farnosti (někde se týká všech duchovních, jinde to bylo později omezeno jen na faráře) a při změnách v organizaci farnosti, při ustanovování služeb, plánování misií či duchovní obnovy, dostávat informace o ekonomické situaci a o vzniku a zániku společenství a organizací (toto práva na informace nebyla do stanov některých diecézí převzata), podílet se na přípravě důležitých pastoračních kroků a na řešení důležitých otázek, v některých diecézích např. také se vyjadřovat ke kandidátovi bohosloví.

[1210] Je zde zařazen zcela nový paragraf týkající se situace po odchodu faráře či administrátora z farnosti či situace, kdy je faráři bráněno ve výkonu služby: „Při uvolnění farnosti, nebo je-li faráři bráněno ve výkonu služby (srov. kán. 539), a není-li dosud postaráno o farnost v souladu s kán. 539 CIC, ani nepřevzal řízení farnosti nikdo prozatímně v souladu s ustanovením kán. 541 CIC, vyrozumí místopředseda ordináře o nastalé situaci. Zároveň mu přísluší po tu dobu svolávat a řídit právoplatně

Tímto vším se deklarovaný „poradní“ charakter neztrácí, avšak pomocí opatření na „efektivní“ rovině synodality nabírá rysy konzultací, při kterých se ve výsledku sice nemusí nakonec prosadit názor „většiny“, avšak do kterých za některých situací musí farář chtě nechtě vstoupit a hledat s PRF konsenzus. Tento tlak na dialogický konsenzus má být navíc nejspíše posílen pravidlem, které stanoví, že nedojde-li opakovaně (po odložení řešení na příště a po opakovaném jednání) k dohodě mezi předsedou PRF a ostatními jejími členy, „je o záležitosti předsedou PFR informován diecézní biskup, který o záležitosti rozhodne“. Paradoxně však toto ustanovení sice posiluje synodální rozměr na rovině farnosti, avšak extrémně způsobem posiluje „hierarchický“ rozměr na rovině diecéze („biskup rozhodne“). Navíc není příliš jasné, kdo a jak rozhodne, které situace je třeba zahrnout pod termín „příprava důležitých pastoračních kroků“ či „řešení důležitých otázek týkajících se života farnosti“.

Trinitárně inspirované principy

Co se týče našich trinitárně inspirovaných principů ikoničnosti, vícevrstevnatosti a perichoreze, ve stanovách se tyto principy nijak neodrážejí. Služba PRF je do širších teologických souvislostí zasazena klasicky koncilně zdůrazněním povinnosti všech věřících (včetně tzv. „laiků“) podílet se na učitelském, pastýřském a kněžském úřadě, na základě které nese PFR „spoluodpovědnost za šíření poselství spásy a proměnu pozemského řádu duchem evangelia“ (srov. kán. 225, § 1, § 2, CIC). Jak již bylo naznačeno a jak se potvrdí i dále, vzhledem k principu vícevrstevnatosti lze konstatovat, že stanovy chápou PRF především jako konzultační nástroj rozvíjený převážně na „efektivní“ rovině synodality. Na rovině „strukturní“ synodality je to nástroj „nepovinný“, v některých diecézích maximálně „velmi doporučený“, tedy není chápán jako integrální součást struktury vedení farnosti. Na rovině „emotivní“ synodality sice jakousi základní spiritualitu předpokládá (srov. doprovodné poznámky některých verzí stanov),[1212] avšak nic v této rovině nerozvíjí jako integrální součást pojetí PRF.

činnost PR, pokud ordinář nerozhodne jinak“ (§ 16). Ve stati o zániku členství v PRF je přidán dovětek, že „řádně zvolenou PR nemůže farář bez závažného důvodu a souhlasu ordináře rozpustit před uplynutím mandátu PR“ (§ 30, čl. 3). Pokud farář ze závažných, ve stanová specifikovaných důvodů odvolá některého ze členů PRF, musí „o tomto kroku a o jeho důvodech“ farář „informovat ordináře“ a „proti tomuto rozhodnutí faráře se dotyčný může odvolat k ordináři“ (§ 31, čl. 1, písm. b).

[1211] Předseda je nyní povinen svolat zasedání rady nejen „pokud jej o to požádá minimálně 1/3 členů PR“, ale také alespoň „polovina členů ekonomické rady farnosti“ (§ 17, čl. 2).

[1212] V jedné z poznámek k plzeňské předloze stanov čteme: „Kde však vůbec není probuzeno jak ze strany věřících, tak ze strany kněží vědomí společné odpovědnosti, nelze FR zřídit. Byl by to formalizmus. Je na faráři, aby tuto spoluodpovědnost vhodným způsobem probouzel.“ (srov. příloha P 8).

5.6.3 Pravidla strukturalizace služby PRF ve stanovách

Některá důležitá pravidla strukturalizace služby PRF na „strukturní“ rovině synodality jsme již zmínili výše v souvislosti s „principem synodálně-hierarchické komplementarity“. Jak stanovy odpovídají dalším námi dříve načrtnutým pravidlům charakterizujícím synodálně pojatou PRF?

Struktury ve službě poslání farnosti

Podle stanov PRF platných v českých diecézích je PRF „poradním a pracovním orgánem faráře“, což stanovy upřesňují tak, že PRF „mají být zřizovány jen za tím účelem, aby jejich činnost podporovala a vedla k účinné evangelizaci společnosti, duchovnímu oživení a povznesení farností a tím sloužila k větší slávě Boží“. PRF má také s farářem spolupracovat při „vytváření farní obce tak, aby byla živým společenstvím věřících“ (srov. Sk 4,32).

Zdá se, že tímto vymezením je poměrně dobře naplněn „princip zaměření struktury na poslání”, přičemž v prvcích poslání farnosti se zde jinými slovy objevují všechny čtyři základní oblasti poslání církve: *martyria* („evangelizace společnosti“), *liturgia* („duchovní oživení“) a *koinonia* („vytváření farní obce“), přičemž *diakonia* je zmíněna v jednom z konkrétních úkolů („podporovat službu v charitativní a sociální oblasti a spolupracovat s místní charitou“) a v ilustrační poznámce pod čarou – v některých diecézích však vypuštěnou („duch charitativní služby = služba nemocným, potřebným, opuštěným, chudým uvnitř i vně farního společenství“).

Jako problematické se jeví počet a pestrost úkolů (v plzeňské předloze jich napočítáme sedmnáct),[1213] které se PRF v dalších bodech přičítají a na základě kterých lze role PRF předpokládané stanovami charakterizovat jako roli poradní, koordinační, zastupitelskou a pastorační.[1214] Je však třeba říci, že stanovy některých diecézí nepřevzaly

[1213] Přetíženost celkového úkolu PRF je evidentní především v seznamu jednotlivých úkolů v par. 2 čl. 2 plzeňských stanov. Lze jen stěží očekávat, že takováto série pastoračních úkolů bude zvládnutelná pastorační radou farnosti, ale spíše by měla být prováděna kvalitním *pastoračním týmem*, který s farářem spolupracuje *navíc* ke službě pastorační rady (a to i v tom případě, že někteří lidé z pastorační rady jsou *současně* také členy pastoračního týmu či stálými pastoračními spolupracovníky).

[1214] Problém je zde minimálně trojí: (1) *Praktický*: Pracovní setkání, které se věnuje pastoračně-koordinačním záležitostem, plánování a zajišťování konkrétních jednotlivých akcí, či přímo jejich realizaci, musí být vedeno zcela jiným způsobem, než setkání zaměřené na hlubší dlouhodobější pastorační reflexi života farnosti jako celku. Snažit se stihnout obojí dohromady je metodicky nerozumné a prakticky často nemožné. Navíc chtít od dejme tomu osmi až dvanácti sebelépe vybraných a sebevíce angažovaných farníků, aby na dobrovolné bázi stihli obě tyto role – poradní i výkonnou – je prostě nereálné a nezdravé. (2) *Personální*: Výběr lidí, kteří se mají kvalitně podílet na koordinaci pastorace v různých jejích oblastech či dokonce na praktické realizaci konkrétních akcí bude muset být jiný, než výběr lidí, kteří mají být schopni hlubokého vhledu do celku života farnosti, pastorační reflexe tohoto života ve světle evangelia a navrhování dlouhodobých pastoračních důrazů. A i kdyby někteří lidé byli schopni kvalitně zastávat obojí, pracovní pastorační tým jako celek musí být nutně složený podle jiných kritérií a na základě jiných darů a schopností jeho členů a členek, než tým provádějící dlouhodobou pastorační reflexi. (3) *Naukový*: Navíc se zdá, že na základě studia církevních dokumentů na téma pastoračních rad

všechny tyto úkoly původně obsažené v plzeňské předloze (kam byly navíc přidané i oproti předloze německé, která byla mnohem více „konzultativně“ zaměřená)[1215] a na příkladu poslední pražské novely se zdá, že existuje tendence k jejich zdravé redukci charakterizované eliminováním role „zastupitelské” a téměř i role „koordinační”, omezením role „pastorační” a soustředěním se opět především na roli „poradní”.[1216] I v těchto novelách ovšem stále zůstává podvojný charakter úkolu i stylu práce PRF jakožto „*poradního* a *pracovního* orgánu faráře“.[1217]

Organické společenství služeb

V kontextu reflexe stanov ve světle „pravidla rozvoje organického společenství služeb“ je zajímavé poznamenat především to, že zatímco v německých diecézích, odkud byla převzatá koncepce stanov pro původní plzeňskou předlohu, nemá být (na základě jejich podvojného apoštolátně-pastoračního charakteru) pokud možno předsedajícím PRF farář, v plzeňských stanovách (a poté i v ostatních) to je, s odvoláním na kán. 519 a 536 CIC, naopak vždy farář. Ten však může řízení setkání PRF na trvalo či v jednotlivém případě delegovat na místopředsedu (v poslední pražské novele jen pro jednotlivé případy).

---

je třeba roli farních pastoračních rad obecně zmíněnou v CIC (kán. 536) odvozovat ne od rad pro koordinaci laického apoštolátu z dekretu o apoštolátu laiků (srov. AA), ale spíše od formulace dekretu o biskupech (ChD 27; srov. CIC kán. 511). Specifické a hlavní poslání pastorační rady v tomto pojetí pak tedy není koordinovat, zajišťovat či dokonce realizovat jakékoli pastorační akce, setkání či úkony, ale „napomáhat rozvoji pastorační péče ve farnosti“ (srov. kán. 536,1 CIC) tím, že pod vedením faráře *zkoumá* vše, co se vztahuje k pastorační činnosti ve farnosti jako celku, *reflektuje* to ve světle evangelia a *navrhuje* praktická řešení z této reflexe vyplývající (srov. kán. 511 CIC o diecézní pastorační radě, která má „zkoumat pastorační záležitosti“; „uvažovat o nich“; „předkládat praktické závěry“).

[1215] Např. z plzeňských stanov (§ 2, odst. 1) bylo vypuštěno slovíčko „všechny“, které se nachází v bodu a) německého dokumentu, kde pravděpodobně šlo o obecné pravidlo kompetence farní rady skutečně ke „všem“ otázkám týkajícím se farnosti. Toto vypuštění v plzeňských stanovách s sebou přineslo jistou pochybnost, které otázky do kompetence PRF spadají a které ne. Další důležitou změnou je dodatek německého textu v bodu a), kde se mluví o tom, že se farní rada může starat o provedení opatření, na kterých se rada usnesla, „pokud nelze nikoho jiného pověřit“. Vypuštěním tohoto dodatku v plzeňských stanovách (srov. § 2, odst. 1) byl do jejich základu vložen mnohem větší důraz na „pastoračně-výkonnou“ roli rady. To se pak odráží i dále, např. v bodě g) německé předlohy, podle které má farní rada v oblasti společenského vývoje „přijímat odpovídající opatření“, zatímco plzeňské stanovy tam dodávají „… a provádět je“. Navíc zatímco v bodě h) německá předloha střízlivě ukládá „zastupovat zájmy katolíků na veřejnosti“, plzeňské stanovy úkol uvedený pod stejným písmenem až nepochopitelně rozšiřují na zastupování „potřeb katolíků, křesťanů případně i ostatních spoluobčanů na veřejnosti“.

[1216] Tím se v pražských stanovách značně redukuje široký rejstřík úkolů doporučených stanovami plzeňskými, přičemž se vypouštějí všechny úkoly „zastupitelské“, téměř všechny „koordinační“ (kromě koordinace vzdělávací činnosti ve farnosti) a hodně „pastoračních“ (především týkajících se přímých aktivit či organizace akcí); z „poradních“ úkolů se vypouští jen onen týkající se širší společnosti.

[1217] Právě skutečnost, že PRF se chápou jako „poradní“ a zároveň jako „pracovní“ orgán faráře (srov. par. 1, čl. 1 plzeňských stanov), lze považovat za hlavní nedostatek všech zkoumaných stanov. To se pak promítá později i do zpřesnění jejich úkolu: „Úkolem FR je spolu s farářem *posuzovat* otázky týkající se farnosti, *radit se* o nich, *nalézat možnosti řešení*, usnášet se na opatřeních“ (tj. role poradní), ale také „poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat“ (tj. role pracovní či výkonná). Navíc se pastorační rady mají „na základě znalosti situace farnosti podílet se na vytváření pastoračního programu“ (opět role poradní či pastoračně reflexivní) (vše srov. par. 2, čl. 1 plzeňských stanov).

Dále se uvnitř PRF předpokládá funkce dalších rolí, jako sekretář či přípravný „farní výbor“, případně ustanovené „odborné komise“. Tato vnitřní strukturalizace může být považována za snahu o organickou strukturalizaci společenství služeb a zároveň za nástroj toto organické společenství služeb ve farnosti povzbuzovat. Stanovy však nenabízejí žádné další nástroje podporující růst ve schopnosti členů a předsedy PRF toto společenství také plodně využívat a rozvíjet v duchu týmové spolupráce.

Účast na Kristově kněžství

Další dříve formulovaný „princip komplementární účasti na jednom Kristově kněžství“ je ve stanovách sice stručně, ale explicitně zmíněn, když je stanoveno, že „spoluodpovědnost za šíření poselství spásy a proměnu pozemského řádu duchem evangelia“ PRF nese „na základě povinnosti všech věřících podílet se na učitelském, pastýřském a kněžském úřadě (všeobecné kněžství)“.

Vertikální a sdílené vedení

Konečně snaha o posílení synodálního rozměru odpovídající „pravidlu vertikálního a sdíleného vedení“ je nakonec vidět nejen v různých zmínkách o „spoluodpovědnosti“ faráře společně se členy PRF, ale i v ustanovení o každoročním „farním shromáždění“ (které bylo ovšem v poslední verzi pražských stanov z r. 2008 zrušeno), které sice svolává farář, ale program připravuje a schvaluje PRF a sekretář PRF o něm dělá zápis. Zde je možné vnímat snahu do sdíleného vedení farnosti přes PRF vtáhnout celou farní obec.

5.6.4 Procesy fungování služby PRF ve stanovách

Ve zkoumaných stanovách PRF českých diecézí jsou také samozřejmě zachycené i některé z procesů nezbytných k fungování těchto rad na „efektivní“ rovině synodality. Do jaké míry tyto procesy odpovídají charakteristikám, které jsme načrtli v profilu synodálně chápané PRF?

Dialogický charakter

Základní charakteristika synodálně založených procesů, tedy jejich „dialogický charakter“, není přímo ve stanovách nijak silně akcentována. I když je ve stanovách o fungování PRF řečeno, že „připravenost ke spolupráci, k vzájemnému naslouchání a porozumění je nezbytná“, všechny další zmíněné procesy jsou spíše výrazem snahy o praktickou strukturalizaci „konstruktivní diskuse“ či „efektivní porady“ než podněty k rozvoji „tvůrčího dialogu“.

Teologická reflexe a rozlišování

Konkrétním úkolem PFR je podle stanov „spolu s farářem posuzovat otázky týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat“. Proto je možné říci, že v stanovách použitá formulace nepřímo zahrnuje klasický „trojkrok“ teologické pastorační reflexe: (1) studium pastorační situace („posuzovat otázky týkající se farnosti“), (2) reflexe této situace ve světle evangelia („radit se o nich“) a (3) navrhování praktických řešení („nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních“).

Hlubší, komunitním dialogem a naslouchánímnesenou vrstvu takovéto reflexe zacházející ať již do rozvíjení sdílení vize nebo do komunitního duchovního rozlišování však již ve stanovách nenajdeme.

Týmová spolupráce a učení se

Zkoumané stanovy nevykazují ani nějaké zásadnější charakteristiky týmové spolupráce a týmového učení se. Spíše je zdůrazněno, že úkolem PRF je kromě navržení praktických opatření také „poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat“ a „na základě znalosti situace farnosti podílet se na vytváření pastoračního programu“. Toto jsou sice jasné charakteristiky toho, že PRF je těmito stanovami považovaná nejen za „poradní“, ale také za „pracovní orgán faráře“, a to ve smyslu spolupráce na přímé pastoraci ve farnosti.

Z hlediska pravidel týmové spolupráce lze však právě zde vznést podstatnou námitku, že schopnosti a dovednosti členů týmu s „poradní“ rolí budou muset být pravděpodobně dosti podstatně odlišné od schopností a dovedností členů týmu pověřeného úkolem spolupráce na přímé pastoraci ve farnosti.

Co se týče týmového učení se, lze ve stanovách nalézt tímto směrem ukazující pokyn, kde jsou kvůli plnění svých úkolů „všichni členové FR *spolu* se svými pastýři“ vyzýváni, aby pečovali „o svou duchovní formaci, další náboženské vzdělávání a o celkový rozvoj vlastní osobnosti“.

Další praktické procesy

Některé z praktických procesů důležitých pro fungování farnosti byly zmíněny již výše v souvislosti s principy rozvoje PRF či s pravidly jejich strukturování. Zde doplníme několik poznámek o procesech spojených se způsoby rozhodování, vzniku PRF a jejího zapojení do širších pastoračních struktur.

Je např. zajímavé, že zatímco v německých diecézích řídících se konceptem z PRF iniciovaným Würzburgskou synodou (který byl podkladem pro vznik plzeňské předlohy)

musí farář při svém případném nesouhlasu s usnesením rady deklarovat důvody tohoto nesouhlasu, ve zkoumaných stanovách toto předepsáno není. Podobně také zatímco v německých diecézích řídících se zmíněným konceptem při nesouhlasu faráře s usnesením rady ani po druhém projednání se záležitost řeší rozhodčím orgánem, který má být za tímto účelem ustanoven, ve zkoumaných stanovách je záležitost v takovéto situaci předložena k rozhodnutí biskupovi. Zdá se, že obojí touto změnou je synodální rozměr na „efektivní" rovině oproti původnímu německému vzoru opět trochu oslaben.

Přesto, že ani procesy týmového učení se pak nejsou ve stanovách nijak zohledněny, je zde alespoň zmínka o vhodnosti procesů osobní formace členů PRF: „Aby mohli plnit své úkoly, snaží se všichni členové farní rady spolu se svými pastýři o svou duchovní formaci, další náboženské vzdělávání a o celkový rozvoj vlastní osobnosti."

Cesty vedoucí ke vzniku PRF obsažené ve stanovách vykazují charakteristiky demokratického volebního procesu (volební komise, kandidáti, volby, jmenování, delegace…), který příliš nezohledňuje jednotlivé schopnosti a obdarování budoucích členů PRF a jejich výběr staví buď na jejich popularitě ve farnosti, na pastorační roli ve farnosti nebo na pověření k zastupování některé z farních organizací. Částečně lze tuto mezeru řešit jmenováním farářem, které ovšem bez nějakého přesnějšího určení potřebných darů a schopností členů rady může spíše zohledňovat jeho osobní sympatie. Za v určitém smyslu „prosynodální" opatření lze považovat ustanovení, že členů PRF jmenovaných farářem nesmí převýšit počet členů zvolených farností. Avšak tento počet může být velmi snadno vícekrát převýšen díky případně většímu množství delegovaných členů a členů na základě jejich pastorační role ve farnosti.[1218] Je očividné, že takto vzniklá PRF může jen stěží splňovat podmínky pro tvůrčí týmovou spolupráci a její procesy jednání pak musí být charakterizovány spíše parlamentárním než synodálním stylem předpokládajícím spíše „adversiální" atmosféru vyjednávání a prosazování, než týmovou atmosféru rozlišování a reflexe.

Konečně lze ve stanovách nalézt také některé zmínky o začlenění PRF do širších diecézních struktur. Např. předseda do jednoho měsíce od vzniku PRF má farnímu společenství, svému vikáři a generálnímu vikáři oznámit vznik a jména členů této rady, v poslední edici pražských stanov (2008) má místopředseda při případné nefunkčnosti faráře

[1218] Srov. složení pastorační rady v par. 4 plzeňských stanov, které svědčí o nezdravé tendenci k zahrnutí všech aktivně v pastoraci spolupracujících profesionálů či farníků zodpovědných za různé spolky, hnutí či organizace do pastorační rady odpovídající dříve kritizovanému extrémnímu propojení reflexivní a výkonné role v pastoraci. Ve farnosti s větším profesionálním týmem či s množstvím různých spolků či hnutí by se pak mohlo stát, že je pastorační rada složena ze samých profesionálů či zástupců různých „frakcí" přetahujících se o pozornost faráře, doplněná o dva zvolené členy. Potažmo tým jako celek sice velmi reprezentativní, ale ne příliš nefunkční.

tuto situaci ohlásit ordináři,[1219] je posílena role PRF při pastorační vizitaci[1220] a PRF má také podle této edice zvolit jednoho ze svých členů za člena ekonomické rady farnosti.

Na závěr stati o procesech fungování PRF je třeba ještě připojit poznámku o vlastní formě stanov, která se však nevztahuje na jejich obsah, ale spíše na formu. Zdá se, že může být na závadu jejich přílišná podrobnost, konkrétnost, závaznost v jednotlivostech, nedávající prostor pro respektující místní rozmanitosti a potřebu adaptace na situaci té které farnosti.[1221]

5.6.5 Prostředí realizace služby PRF ve stanovách

Do jaké míry konečně odpovídá prostředí, ve kterém se služba PRF podle zkoumaných stanov realizuje (tj. služba PRF na „emotivní" rovině synodality), prostředí charakterizovanému v našem dříve načrtnutém profilu PRF jako realizace synodality?

Obecně lze říci, že zkoumané stanovy se „prostředím", „atmosférou" či „spiritualitou" služby PRF sice nezabývají přímo, avšak z některých zmínek či z některých vysvětlujících poznámek pod čarou lze na charakter autory těchto stanov předpokládaného prostředí nepřímo usuzovat.

Učednická spiritualita

Jistý náznak otevřenosti stanov pro spiritualitu, kterou jsme v našem profilu nazvali „učednickou", lze vyčíst z úvodních paragrafů stanov, které se snaží činnost PRF biblicky a teologicky podložit a odkazuje na biblická místa Sk 4,32 („Obec věřících měla jedno srdce a jednu duši") a Sk 1,8 („Budete mi svědky"). Navíc je zde zdůrazněno, že pro plodnou činnost PRF „je společná modlitba a vzájemná důvěra mezi všemi zúčastněnými základním předpokladem". Konečně ve stanovách také najdeme zmínku, že pro členy PRF

[1219] Je zde zařazen zcela nový paragraf týkající se situace po odchodu faráře či administrátora z farnosti či situace, kdy je faráři bráněno ve výkonu služby: „Při uvolnění farnosti, nebo je-li faráři bráněno ve výkonu služby (srov. kán. 539), a není-li dosud postaráno o farnost v souladu s kán. 539 CIC, ani nepřevzal řízení farnosti nikdo prozatímně v souladu s ustanovením kán. 541 CIC, vyrozumí místopředseda ordináře o nastalé situaci. Zároveň mu přísluší po tu dobu svolávat a řídit právoplatně činnost PR, pokud ordinář nerozhodne jinak" (§ 16).

[1220] Při vizitaci je nově zmíněno, že vizitátor má vyslechnout nejen PRF jako celek, ale také její jednotlivé členy, a to „je-li třeba i v soukromém rozhovoru", PRF se podílí nejen na sestavení vizitační zprávy, ale také „na přípravě vizitace" a nově je také stanoveno, že „po skončení vizitace předseda seznámí PR s obsahem a závěry vizitační zprávy a PR je řádně projedná na svém zasedání" (§ 24).

[1221] Pro ilustraci lze zde zmínit přístup používaný v mnoha diecézích: Biskup vydá velmi obecnou rámcovou a diecézně-právně závaznou směrnici o práci pastoračních rad (*časem* – po poradě s kněžskou radou – třeba i spojenou i s rozhodnutím, že pastorační rady *musí* být zřízeny v každé farnosti). Součástí této směrnice bývá také rozhodnutí, že každá pastorační rada si vypracuje své vlastní místní stanovy, které rámcově odpovídají celodiecézním požadavkům, ale jsou „lokalizované". Pastorační oddělení zároveň zpracuje podrobnou pastorační příručku, která má pomoci těm, kteří o to mají zájem, aby mohli založit či obnovit práci pastorační rady. Tato příručka může obsahovat nabídku různých modelů fungování pastoračních rad, ze kterých si může farnost a farář vybrat ten, který je jim nejbližší. Může zde také být určitý mustr pro stanovy farní pastorační rady, který si pak ta která rada přizpůsobí po svém. (Podrobný návrh celodiecézní „strategie" je rozveden v Kapitole 6 této dizertace.)

i pro pastýře je nezbytná duchovní formace, další náboženské vzdělávání a péče o celkový rozvoj osobnosti.

Spiritualita společenství a darů Ducha

Tyto základy „učednické spirituality" již vykazují i jisté znaky „spirituality společenství", které jsou pak rozvedené v jedné z poznámek pod čarou. „Živé společenství", které podle této poznámky musí charakterizovat „misijní duch", „rodinný duch" a „duch charitativní služby", vyrůstá „z hlásaného a společně žitého Božího slova, ze slavení Eucharistie a svátostí, z uskutečňování přikázání vzájemné lásky".

Náznak „spirituality darů Ducha" je pak možné vyčíst z další poznámky, která mluví o tom, že nelze se snažit ustavit PRF za každou cenu, ale že je možné ji i přesto „ustavit i tam, kde je jen několik laiků, kteří chtějí být Kristovými svědky a kvasem a mají schopnost (charisma) živou obec budovat".

Spiritualita rozlišování

Přesto, že díky výše uvedeným náznakům očekávání hlubší spirituality doprovázející službu PRF jsou vytvořeny určité předpoklady i pro „spiritualitu rozlišování", nikde ve stanovách nejsou tyto náznaky dotaženy až přímo do centra úkolu PRF, aby tak bylo napomoženo integraci obecných spirituálních akcentů s konkrétním úkolem pastoračně-teologické reflexe a hlubšího pastoračního rozlišování. Lze proto konstatovat, že „spiritualitu rozlišování" zkoumané stanovy sice nevylučují, ale také nepodporují.

Spiritualita vtělení a vykoupení

Konečně co se týče důrazů na inkulturační otevřenost dnešní společnosti („spiritualita vtělení") a schopnost prorocké kritiky nespravedlnosti a zla („spiritualita vykoupení"), ve zkoumaných stanovách lze objevit spíše nepřímé odkazy tímto směrem.

V poznámkách pod čarou je např. řečeno, že služba farnosti (ve smyslu služby v PRF) „musí vycházet z opravdové víry a ochoty sloužit ve farnosti Kristu v bližních" a že „živé společenství věřících je si hluboce vědomo své odpovědnosti nejen za věřící, ale i za všechny lidi žijící na území farnosti diecéze i v celém světě", což lze (spolu s dalšími poznámkami o dialogu s dnešním světem) považovat za odkaz ke „spiritualitě vtělení".

Za odkazy ke „spiritualitě vykoupení" by pak bylo možné považovat některé body ze seznamu úkolů PRF, jako např. výzvu k podpoře služby v charitativní a speciální oblasti a ke spolupráci s místní charitou, povzbuzení „vidět zvláštní životní situaci různých skupin farního společenství a hledat účinnou pastorační a charitativní pomoc v jejich potřebách", „sledovat a promýšlet společenský vývoj s jeho problémy, přinášet vhodné návrhy k jejich

řešení, přijímat odpovídající opatření a provádět je“, či „probouzet a posilovat odpovědnost farního společenství za misie, za mír a rozvoj pozitivních hodnot ve světě“.

5.6.6 Souhrn: Stanovy PRF jako setba rozvátá větrem do vyprahlé půdy

Souhrnně lze na závěr této reflexe partikulárního práva v diecézích české církevní provincie týkajícího se pastoračních rad farností ve světle ideálního profilu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ konstatovat následující:

- **Historický kontext:** Formulace stanov PRF v jednotlivých diecézích v druhé polovině 90. let minulého století neměla možnost navázat na nějaké dlouhodobější domácí zkušenosti se službou PRF ani na nějakou aktuální odbornou literaturu v češtině.
- **Plzeňská předloha:** Předlohou pro všechny diecéze české církevní provincie (kromě diecéze českobudějovické, kde stanovy nejsou žádné) se staly stanovy PRF vydané v roce 1995 v plzeňské diecézi, které byly zformulovány podle staršího německého vzoru inspirovaného konceptem farních rad z Würzburgské synody (pravděpodobně stanovy farních rad diecéze Regensburg z r. 1993). Oproti německé předloze byly v plzeňských stanovách přidány úkoly spojení s přímou výkonnou pastorací a pastorační koordinací, avšak nebyl převzat německý koncept „dvě rady v jedné“ (autonomní „apoštolátní“ rada koordinující „laický apoštolát“ a na církevní struktuře závislá „pastorační“ rada poskytující konzultace faráři).
- **Stanovy ostatních diecézí:** Ve stanovách ostatních diecézí byly během let udělány jen minimální změny, přičemž největší posuny lze zaznamenat v posledním vydání stanov PRF v pražské arcidiecézi z roku 2008 (především směrem k odlehčení PRF od „zátěže“ pastoračních a koordinačních úkolů, zdůraznění poradního charakteru a posílení či projasnění kompetencí v několika málo oblastech). Díky této situaci je tedy možné posuzovat všechny existující stanovy PRF v diecézích české církevní provincie jako jeden celek (dále „stanovy“).
- **Minimální podpora biskupství:** Vydání stanov v téměř všech diecézích české církevní provincie (v rozmezí 1995 – 2001) zpravidla nedoprovázela téměř žádná další praktická podpora z diecézních center. Za jistou výjimku lze v tomto směru považovat královéhradeckou diecézi se snahou vysvětlovat smysl stanov PRF jak v diecézním tisku, tak na setkáních kněží a se snahou propojit práci PRF s prací diecézní pastorační rady a přípravou i realizací diecézního pastoračního plánu. V ostatních diecézích je pak podpora spíše rétorická či elektronická. PRF tak na rovině diecéze nemají ani žádný následováníhodný vzor nebo nástroj, podle kterého by se učily či který by je učil pracovat synodálně.

- **Synodálně-hierarchická nerovnováha:** Vlastní stanovy lze pak z hlediska dříve načrtnutého profilu synodálně chápané PRF charakterizovat jako směrnice dávající faráři možnost ustavit ve své farnosti PRF, která je na onom pomyslném kontinuu napětí mezi „hierarchickou" a „synodální" dimenzí církve vychýlena značně na stranu dimenze „hierarchické": nejen že zde nejsou dostatečně využívány strukturující nástroje na rovině „strukturní" synodality, ale i poměrně dost prvků na „efektivní" rovině synodality není dostatečně integrálně provázáno a stmeleno jasným spirituálním profilem na „emotivní" rovině synodality. To, zda bude PRF používána skutečně synodálně, záleží tedy ve velké míře na dobré vůli faráře, který nejen že k tomu není tlačen téměř žádným strukturujícím pravidlem, ale ani mu nejsou nabídnuty dostatečně praktické nástroje vedoucí k růstu v dialogických a reflektivních metodách a k prohloubení komuniální spirituality. I když je ve stanovách patrná snaha posílit některé synodální prvky („práva" PRF podílet se na přípravě „důležitých pastoračních kroků" a na řešení „důležitých otázek týkajících se života farnosti" ve spojení s mechanismem postupujícím oblasti neshody s farářem biskupovi), hierarchický prvek v nich má nakonec vždy navrch (nakonec zas „rozhodne biskup" – a to pokud vůbec farář zváží, že nějakou PRF založí, či pokud uzná, že nějaký „pastorační krok" či „otázka spojená se životem farnosti" jsou „důležité").
- **Roztříštěnost synodálních prvků:** Ve stanovách jsou rozsety téměř všechny jednotlivé prvky obsažené v našem profilu synodálně chápané PRF (snad kromě trinitárně inspirovaného ekleziologického základu a spirituality rozlišování – které však jsou právě klíčovými „integrujícími" nástroji), avšak tyto prvky jsou za prvé často ve velmi embryonálním stavu (člověk je pak často musí hledat téměř pod lupou) a za druhé nejsou propojeny do nějakého smysluplného celku. Celek stanov naopak ve svých hlavních liniích a důrazech působí spíše jako statuta pro demokraticky pracující správní radu než jako směrnice pro službu synodálně-hierarchicky strukturovaného týmu sdíleného vedení farnosti. Nejjasněji stanoveným efektivně-synodálním prvkem je pak tedy nejspíše ustanovení, že PRF se může „vyjadřovat" k personálním změnám ve farnosti (nebo – podle poslední pražské edice – na postu faráře), případně že má hrát poměrně silnou roli při biskupské vizitaci farnosti.
- **Chybějící týmový a konzultativní profil:** PRF není podle těchto stanov chápána téměř vůbec jako tým, ale spíše jako „zastupitelská skupina" složená z „reprezentantů" různých organizací či „zástupců" voličů. Především v jejich původní verzi (už mnohem méně v poslední pražské edici z roku 2008) pak je velmi silně vedle „poradní" role

přítomna také role „výkonně-pastorační“ a PRF se tak jeví spíše jako „pastorační tým“ než „tým pastoračního rozlišování“.

- **Nerozvinutá podpora spirituality:** Co se konečně týče nástrojů k rozvoji spirituality, která by jakoby „zespoda“ pomohla integrovat a motivovat to, co není nastaveno funkčně či strukturně, ty ve stanovách nejsou téměř žádné. Různé v profilu zmiňované spirituální důrazy jsou sice téměř všechny ve stanovách zárodečně přítomné (kromě pro práci PRF klíčové „spirituality rozlišování“), avšak nějaké použitelné nástroje k jejich rozvoji se zde ani nenabízí, ani na ně není odkazováno.

Tímto vším se v podstatě jen dále potvrzuje naše dřívější domněnka, že podoba stanov PRF, která je v české církevní obecně používána, zasévá do již tak náročného kontextu vzniku a práce PRF další nedobrou setbu v podobě velmi vágního a nevyjasněného konceptu fungování PRF jako takových. Setbu, která se díky naší poslední reflexi navíc sice ukázala jako setba s velkým synodálním potenciálem, avšak jakoby rozvátá větrem do všech možných neúrodných a vyprahlých povrchů a navíc nezavlažovaná hlubší spiritualitou, proto také bez velké šance vůbec vyklíčit.

Do jaké podoby či zda vůbec tato setba vyklíčila v terénních podmínkách farností české církevní provincie, to je již otázka pro následující část této kapitoly.

5.7 PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY: REFLEXE PRAXE VE FARNOSTECH

Na závěr této kapitoly nabízející prakticko-teologickou reflexi služby PRF ve světle základní synodální kriteriologie (srov. část 5.1) a z této kriteriologie plynoucího ideálního profilu „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“ (srov. 5.2) nabízíme pohled na praktickou službu PRF ve farnostech české církevní provincie, jež ve svých základních obrysech byla zachycena v části 2.5 (dále „situační reflexe“). Následující odstavce se tedy budou snažit odpovědět na otázku: Jak se v praxi PRF ve farnostech české církevní provincie odráží dříve zformulovaný profil „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“?

Abychom se vyhnuli příliš častému opakování, následující odstavce jsou zpracovány spíše formou jakýchsi „tematických poznámek”, které původní situační reflexi komentují a předpokládají její znalost. Jako předchozích části této kapitoly, i tato je členěna podle struktury výše zmíněného profilu.

5.7.1 Principy rozvoje služby PRF ve farnostech

Ptáme-li se, do jaké míry se v PRF pracujících ve zkoumaných farnostech uplatňují výchozí principy pro rozvoj synodálně pojaté PRF, lze na základě naší situační reflexe říci, že v žádné z nich není pojem „synodalita“ něčím, co by stálo v popředí zájmu (a to nejen

v reálné službě, ale ani na úrovni vizí či reflexí). V některých odpovědích se však tyto principy odrážely alespoň nepřímo.

Princip synodálně-hierarchické komplementarity

Ze situační reflexe především vyplývá, že přinejmenším na „strukturní" rovině synodality mezi členy PRF existuje určité volání po větší synodálně-hierarchické vyváženosti, ať už formou vyjasnění kompetencí PRF, či pomocí jejich rozšíření.[1222] Někteří respondenti z větších farností pak pozitivně vnímají roli PRF jakožto „nositelky kontinuity" či nástroje, který je po ruce novému faráři.

Avšak paradoxní je, že ze strany kněží a biskupů je toto volání právě opačné. Přímo dotázáni na pojem „synodalita" navíc většina odpovídajících kněží vykazovala velké rozpaky. Dokonce i jeden z biskupů vyznal svoji vlastní bezradnost a v podstatě i nesouhlas se situací, když musí „poradenské orgány" na diecézní rovině žádat v některých případech daných církevním právem o souhlas.[1223] Tato tendence pak také odpovídá situaci, kdy někteří biskupové či kněží nemají potřebu, aby v jejich diecézi či farnosti vůbec PRF existovaly.

Vzhledem k tomu, že koncept a strukturu fungování PRF mají možnost více ovlivnit právě biskupové a kněží, lze tedy konstatovat, že přinejmenším na „strukturní" rovině synodality princip synodálně-hierarchické rovnováhy není v praxi zkoumaných farností nejen respektován, ale nejspíše ani přijímán jako východisko pro práci PRF.

Trinitárně inspirované principy

Co se týče teologických východisek, v pozadí některých odpovědí lze vytušit obrazy církve jako „těla Kristova" a „putujícího Božího lidu", avšak nikde jsme nenarazili na žádnou trojiční inspiraci ve smyslu „principu trojiční ikoničnosti". To bude dané částečně také tím že, jak bylo zjištěno, těmi nejčastějšími (a často jedinými) prameny, ze kterých zkoumané PRF vycházejí při své práci, jsou diecézní stanovy PRF a vlastní zkušenost. Kromě toho

---

[1222] Jako např. možnost ovlivňovat, popřípadě i vetovat ekonomická rozhodnutí ve farnosti, disponovat určitými finančními prostředky na pastorační účely, být rovnocenným partnerem biskupovi při rozhodování o změně faráře, či mít více než jen konzultační funkci vzhledem k administrátorovi farnosti apod.

[1223] Přitom ony „orgány spoluzodpovědnosti" nazýval „demokracií v církvi" a o kněžské radě řekl: „Pokud radí, je dobře. Ale pokud mají také právo závazně rozhodovat, a při tom za nic neručí, tak to není dobře. […] Pokud je to poradní hlas, tak to je dobře, protože je dobře slyšet, co na to říkají druzí. Ale rozhodování by měl mít ten, kdo má zodpovědnost." Po dotazu, proč v souvislosti s kněžskou radou mluví o „demokracii v církvi" a ne o „synodalitě", biskup vysvětluje: „No, to je něco jiného… Synodalita je věc, kde jde o společenství lidí, kteří mají hierarchickou zodpovědnost, kteří sami jsou v nějakém společenství… jako třeba biskupská konference."

pak některé PRF výjimečně čerpají také z Písma, z dokumentů 2. vatikánského koncilu či ze zkušeností jiných.[1224]

Na základě dále prezentovaných reflexí práce PRF ve světle jednotlivých rovin synodality lze pak také konstatovat, že nejen že chybí trojiční teologická inspirace, ale ani v praxi zkoumaných PRF nejsou tři základní roviny synodality rozvinuté rovnovážně a ve vzájemném doplňování a prolínání se, takže i principy „trinitární vícevrstevnatosti" a „trinitární perichoreze" jsou něčím, co v praxi není pro práci PRF příliš relevantní.

5.7.2 Pravidla strukturalizace služby PRF ve farnostech

Po této všeobecné reflexi ve světle výchozích principů se nyní můžeme podívat, jak praxe PRF ve zkoumaných farnostech odpovídá pravidlům strukturalizace formulovaným v rámci našeho profilu synodálně založené PRF, čili jak je zde v praxi rozvinuta „strukturní" rovina synodality.

Struktury ve službě poslání farnosti

Co se týče „pravidla zaměření struktur k poslání farnosti", ze získaných odpovědí nebylo většinou příliš zřetelné, jak je poslání farnosti chápáno. Je však možné na základě mnohých odpovědí vytušit, že způsob chápání poslání farnosti je velmi úzce spjat z modelem, který pro PRF respondenti chápou jako „ideální". Některé odpovědi se ovšem o poslání farnosti zmiňují jasněji, když v souvislosti s tzv. „hlavními úkoly církve" jmenují klasickou čtveřici *martyria, leiturgia, diakonia* a *koinonia* a „ideální PRF" zcela ve shodě s naším pravidlem chápou jako nástroj k rozvíjení těchto čtyř oblastí. Zdá se však, že takto jasné vědomí je mezi zkoumanými PRF spíše výjimkou.

Vzhledem ke konkrétním oblastem zájmu se PRF ve zkoumaných farnostech velmi často zaměřují na aktuální dění ve farnosti, a to ne ve snaze jej hlouběji pochopit a pokračovat v dalších krocích pastorační reflexe, ale spíše ve snaze toto aktuální dění přímo pastoračně ovlivňovat. Tyto postoje samozřejmě našemu profilu synodálně orientované PRF, která se snaží spíše o hlubší vhledy a dlouhodobější výhledy, neodpovídají. Někdy se však PRF věnují i dlouhodobým koncepčním otázkám nebo rozvíjení a formulace sdílené pastorační vize farnosti, což pak samozřejmě našemu profilu synodálně chápané PRF odpovídá lépe.

[1224] Bible jako pramen pro práci PRF byla zmíněna pouze výjimečně, ještě méně často pak ve zkoumaných čerpají pro službu PRF z dokumentů 2. vatikánského koncilu. Někde se snaží čerpat z různých zahraničních zkušeností, využívají příležitostného či trvalého poradenství zkušenějších a dávají důraz na výměnu zkušeností s jinými radami či v rámci různých hnutí či spiritualit. Někteří respondenti, včetně farářů, nakonec přiznávají, že je pro ně nejdůležitější či dostačující jejich vlastní životní či pastorační zkušenost, jiní však právě tento postoj kritizují.

Organické společenství služeb

Budeme-li se nyní věnovat reflexi praxe ve světle „pravidlu rozvoje organického společenství služeb ve farnosti“, zdá se, že neuralgické body v oblasti vnitřní strukturalizace PRF jsou ve zkoumaných farnostech především dva. Prvním je otázka pojetí role předsedy PRF ve vztahu k ostatním formálním rolím uvnitř rady. Druhým pak konflikt pojetí PRF jakožto „zastupitelstva“ versus pojetí PRF jakožto „týmu“, z jehož výsledku pak plyne různé pojetí dalších vnitřních (formálních i neformálních) rolí PRF. Žádná z těchto otázek však, zdá se, není nikde hlouběji teologicky reflektována. Náš profil synodálně orientované PRF by pak raději preferoval onen model „týmu“ před modelem „zastupitelstva“.

V praxi se navíc vyskytují různé styly vedení PRF ze strany předsedy, od „direktivního“ předsedy (což je model našemu profilu synodálně chápané PRF odporující, protože dává nemístný primát „hierarchické“ dimenzi), přes předsedu „zmocňujícího“ (tento model, kde „hierarchie“ slouží „synodalitě“ k jejím u plnému rozvoji, je naopak s naším synodálním profilem zcela v souladu) až k „zastupitelskému“ modelu práce PRF (kde má předseda spíše roli koordinátora vnitřních rolí zajišťujícího formálně odpovídající průběh jednání, čímž jako by abdikoval ze své pro synodální fungování PRF nezbytné role dané hierarchickou dimenzí církve).

Účast na Kristově kněžství

Z odpovědí, které máme k dispozici, se zdá, že spolupráce mezi kněžími a ostatními věřícími ve farnostech je chápána většinou velmi prakticky a častěji se v rámci této spolupráce vyskytují přístupy, které chápou působení kněží a působení tzv. „laiků“ jako v rámci PRF si vzájemně konkurující. Teologicky je někdy preferováno spíše rozdělení „oblastí kompetencí“, přičemž pro tzv. „laiky“ je vyhrazeno především působení „ve světě“ a „v církvi“ je pak jejich služba chápána jako „pomáhání faráři“. Opačný přístup, který naopak chápe kněžskou službu jako službu pro rozvinutí všeobecného kněžství všech věřících, které se pak může nasadit ve službě jak uvnitř společenství věřících, tak spolu s druhými uprostřed širší společnosti a kultury, je v odpovědích, které máme k dispozici, spíše výjimkou.

Vertikální a sdílené vedení

Konečně je třeba zmínit také „pravidlo komplementarity vertikálního a sdíleného vedení“, jehož aplikaci můžeme opět odhadovat spíše nepřímo z již řečeného. Primárnímu důrazu na „hierarchickou“ dimenzi církve samozřejmě v praxi odpovídá také preference pro „vertikální“ vedení, přičemž sdílení problémů pastorace s druhými se pravděpodobně příliš

často za podíl na vedení celé farnosti nepovažuje. Ovšem opět jsou i výjimky, kde právě PRF je v koncepci farnosti zařazena jako součást sdíleného „pastoračního vedení“.

5.7.3 Procesy fungování služby PRF ve farnostech

Co se týče poslání či hlavního úkolu PRF jako takové, mezi respondenty se objevovaly představy o PRF sahající od „výkonného pracovního týmu“ (úkolem je spolupráce na přímé pastoraci) přes tým „pracovně-konzultační“ (úkolem je kombinovat „pastorační moudrost“ s „pastorační akcí“) až k čistě „konzultační“ skupině (úkolem je nějaká forma „pastorační reflexe“ – ať již ve forma „rady“ pro faráře, „pastoračního rozlišování“ či „zastupování“ zájmových skupin). Od těchto různých pojetí se pak také odvíjejí představy o potřebných procesech vedoucích k naplnění poslání PRF.

V reálné pastorní praxi pak respondenti svědčili o různých úkolech, které PRF ve skutečnosti v různé kombinaci plní: praktická pomoc faráři, pastorační spolupráce, konzultace a reflexe, komunikace a iniciace druhých do služby. Z těchto úkolů mohou být v podstatě všechny součástí synodálního pojetí PRF, přičemž častější důraz především na první z nich (praktická pomoc faráři) by opět ukazoval na onu již zmíněnou nevyváženost synodálně-hierarchické dimenze a profilu synodálně založené PRF by příliš neodpovídal.

Jak tyto funkční procesy odehrávající se na „efektivní“ rovině synodality v praxi odpovídají charakteristikám, které jsme formulovali v našem profilu?

Dialogický charakter

Dialogický charakter procesů umožňujících fungování PRF byl velmi častou součástí představ o ideální PRF. Respondenti by si např. přáli, aby radní svoji roli chápali jako službu, aby nikdo neprosazoval sebe, ale společné dobro, přičemž součástí tohoto „vysněného“ dialogického stylu je dále např. vzájemná úcta, naslouchání, radostnost, hledání Boží vůle, spolupráce, jasné rozdělení kompetencí, dobrá moderace setkání či rozvinuté osobní vztahy a kontakty uvnitř i mimo PRF. Jiní zas zdůrazňovali některé základní komunikační dovednosti nutné pro fungování PRF.

Co se pak týče popisu reálné praxe PRF a jejího hodnocení, tyto charakteristiky se v něm už tolik nevyskytovaly nebo se naopak jejich nepřítomnost stala důvodem pro negativní hodnocení některých respondentů. Zdá se tedy, že ačkoli mnozí po dialogickém charakteru jednání PRF touží, v praxi se jej příliš často pak již nedočkají.

Teologická reflexe a rozlišování

Naše situační reflexe ukázala, že jen velmi malý počet PRF z našeho vzorku čerpá při své práci z Písma, církevních dokumentů či jiných odborných studií (a např. se ptají, „jakou měrou to které doporučení povede k šíření Božího království“), takže zde těžko může být řeč

o „teologické reflexi“. Reflexe zde spíše probíhají na základě subjektivních názorů, zkušeností a postojů radních uvedených do vzájemného dialogu, případně je do tohoto procesu přizván ještě (různě zjišťovaný) „hlas lidu“.

Do hlubší společné modlitby ve smyslu duchovního či pastoračního rozlišování vstupují členové PRF jen výjimečně. Pokud však takovéto procesy v PRF skutečně probíhají, jejich komentátoři je vnímají jako velmi pozitivní, i když si jsou vědomi, že je třeba se jim často náročně učit. Opět je tedy třeba přítomnost teologické reflexe a duchovního rozlišování vnímat jako něco v praxi zkoumaných PRF velmi řídkého.

Týmová spolupráce a učení se

Témata týmové spolupráce se objevovala v představách o ideální PRF poměrně často, avšak většinou ve spojení s představou PRF jako „pracovního týmu“ spolupracujícího s farářem na přímé pastoraci ve farnosti. Někde je ovšem stále ještě přítomná již výše zmiňovaná představa jakéhosi „rozdělení sfér“ určených „kněžím“ a „laikům“, přičemž PRF v tomto smyslu „pomáhá faráři“ v *jeho* poslání. Role kněze je zde pak chápána velmi autoritářsky či autokraticky, přičemž tato východiska nejčastěji korespondují s pojetím PRF jakožto „poradního orgánu faráře“. Tyto přístupy pak velmi málo odpovídají synodálnímu profilu PRF, v jehož světle praxi PRF nyní reflektujeme.

Tam, kde se však spolupráce v PRF daří, respondenti ji považují za důležitou inspiraci a prostor učení se pro celou farnost. Na druhé straně jsou často v souvislosti s nároky týmové práce zmiňovány problémy s přístupem, kvalifikací, schopnostmi, nasazením či možnostmi členů PRF a je referováno o negativním přístupu či neschopnosti faráře nebo administrátora. V důsledku toho pak vznikají poměrně časté stížnosti na neohrabaný, neefektivní či zdlouhavý způsob vedení diskusí při setkáních rady. Řešení se mnohde spatřují v kvalitnější moderaci týmové spolupráce, vyjasnění vnitřních rolí či v rozvoji schopností týmové spolupráce a hlubší komunikace.

Další praktické procesy

K synodálnímu fungování PRF nakonec patří i různé další procesy jako jsou výběr členů PRF, způsob konzultací, styly rozhodování či systém vnější komunikace. Všechny z nich byly ve získaných odpovědích různým způsobem přítomny, avšak ne vždy tak, aby to odpovídalo synodálnímu stylu fungování PRF.

Situační reflexe např. v oblasti způsobu vzniku PRF ukázala, že nejčastěji byly ve zkoumaných farnostech PRF ustanoveny způsobem určeným ve stanovách (čemuž pak odpovídá i složení dané těmito stanovami). Vzhledem k našemu profilu synodality zde pak ovšem platí výhrady uvedené již dříve v reflexi partikulárního práva (především častá

neschopnost týmové práce a chybějící odpovídající schopnosti pro daný úkol). V některých farnostech ovšem PRF vznikly také spontánně (čili s maximálním uplatněním „emotivní" roviny synodality), jinde na základě volby zástupců bohoslužebných míst (zde pak převažuje „zastupitelská role"), někde byli všichni členové PRF jmenováni knězem (projev primátu „hierarchické" dimenze církve) a v několika málo farnostech PRF vznikla po nějakém testovacím období a volbě registrovanými farníky či v kombinaci s delším doprovázeným procesem rozlišování povolání jednotlivých zájemců pro službu v PRF (což našemu profilu synodálně založené PRF odpovídá nejvíce). Tomu pak odpovídají i četné stížnosti z oblasti výběru členů PRF.[1225] Proto jsou našimi respondenty také navrhovány různé tvůrčí přístupy k výběru členů PRF, které by se vyhnuly jak nevýhodám klasických kostelních voleb, tak vzniku „farářovy kliky".

Co se týče procesů rozhodování, je možné na základě situační reflexe říci, že často probíhají po předběžné diskuzi, ať už ve snaze o dosažení konsenzu či za pomoci hlasování (nejsou však jednotné přístupy k tomu, kdy se snažit o konsenzus a kdy hlasovat),[1226] někdy i tak, že „farář navrhuje, farníci pochválí nebo přemluví." V závažných věcech jsou také někdy nejprve pojmenovány základní principy a vlastní rozhodnutí se již nechají na těch, kteří za tu kterou oblast zodpovídají.

Podobná pestrost je prokazatelná i v oblasti vlastního průběhu jednání či při procesech vedoucích k jeho přípravě. Někde má velmi aktivní roli farář, který celé setkání připraví i poté řídí, jinde na přípravě spolupracují i další a roli moderátora farář přenechává jiným. Pokud se PRF považuje spíše za „konzultační tým", často se při jednání vyhodnocuje nějaký způsob zpětné vazby z farnosti nebo se připomínkují některé koncepční dokumenty.

Všechny tyto postupy sice procesům vhodným pro synodálně pojatou PRF víceméně odpovídají (i když i zde se vyskytují příliš autoritativní přístupy znemožňující synodálně-hierarchickou rovnováhu), avšak hlavní problém se zde nachází především na „efektivní" rovině synodality: chybějící inspirativní prameny pro praktickou práci a chybějící prostor a čas pro společné učení se, jak výše zmíněné procesy využívat a jak rozvíjet (velmi často ve zkoumaných PRF chybějící) komunikační a týmové schopnosti nezbytné pro jejich efektivní využití a rozvíjení.[1227]

[1225] Zde byly zaznamenány stížnosti jak na vlastní způsob výběru členů PRF podle stanov, na nejasná kritéria členství v PRF, či na nedostačující či zcela chybějící přípravu budoucích i současných členů PRF, tak na nedodržování způsobu výběru podle stanov, což pak vede k vytvoření „jednobarevné" skupiny.

[1226] V jedné velké farnosti hlasují v případě „závažnějších rozhodnutí", jinak se snaží o konsenzus. V jiné je to přesně naopak: konsenzus hledají u „závažných rozhodnutí" a hlasují tehdy, „když je třeba něco rychle vyřešit a není to moc důležité".

[1227] Proto také značná část respondentů navrhuje ve farnostech či na biskupstvích nabízet formační příležitosti jak pro členy PRF, tak pro kněze, ale také pro praktickou přípravu, pastorační doprovázení,

5.7.4 Prostředí realizace služby PRF ve farnostech

Pro značnou část respondentů hraje v jejich představě ideální PRF důležitou roli spirituální rozměr její služby. Za nedílnou součást setkání PRF tyto hlasy považují dostatek času pro společnou modlitbu v průběhu jednání či průběžnou vzájemnou modlitební podporu. Jak však tyto potřeby a praxe odpovídají prostředí, které se vyznačuje charakteristikami načrtnutými v profilu synodálně založené PRF?

Učednická spiritualita

Někteří respondenti očekávají, že členové PRF budou mít dobré osobní duchovní zázemí nebo že bude dokonce nabízeno duchovní vedení PRF jako celku. Pokud je tato duchovní i lidská zralost členů PRF přítomná, respondenti ji komentují jako velké pozitivum pro práci jejich PRF. Na druhé straně část respondentů si na nedostatek důrazu nerozvinutí spirituality[1228] ve svých PRF stěžovala a vnímala jej jako velký problém. Proto se také objevovaly návrhy na rozšíření času pro společnou i osobní modlitbu při setkáních PRF, na rozšíření modlitebních forem společného rozlišování, či na rozvinutí praxe duchovního doprovázení členů PRF, aby tak učednický rozměr spirituality, který je dnes ve zkoumaných farnostech rozvinut spíše výjimečně, mohl být prohlouben.

Spiritualita společenství a darů Ducha

Důležitou roli v některých představách našich respondentů také hraje „spiritualita společenství“, která je někdy chápána v protikladu k určité byrokratizaci či manažerskému stylu. V jedné malé farnosti je např. role modlitby velmi intenzivní tím, že PRF je zde součástí modlitebního společenství a rozhodování tam prý často nechávají „na vedení Ducha svatého“. Opět zde však jde spíše o rozměr, po kterém hodně respondentů volá, než o skutečně časté prolnutí spirituality společenství do ostatních dimenzí služby PRF. Přitom o otevřenosti pro dary Ducha a o prostoru pro jejich rozvíjení nebyla řeč v žádné z odpovědí.

Spiritualita rozlišování

V souvislosti s touto pro maše synodální pojetí práce PRF typickou charakteristikou spirituality lze konstatovat, že jistou formu této „spirituality rozlišování“ lze vysledovat z odpovědí týkajících se PRF jakožto „týmu pastoračního rozlišování“. Součástí setkání takto chápané PRF pak často bývá delší čas pro společnou modlitbu, a to jak za účelem

---

pastoračně-organizační poradenství a supervizi pro PRF jako takové. Toto vše doplněné alespoň základní nabídkou studijních pomůcek a možností vzájemné výměny zkušeností mezi různými PRF. S tím vším souvisí opakující se volání po systematické podpoře pastoračních rad z příslušného biskupství.

[1228] To se dle respondentů projevuje např. v „nedostatku duchovního vedení ze strany kněze“, v „příliš malém prostoru pro společnou modlitbu či rozlišování během jednání“, v „pokulhávajícím duchu společenství“ či ve zcela „chybějícím prorockém duchu, který snáze ulpí na osobnosti, než na skupině“.

osobního a komunitního růstu, tak kvůli prohloubení otevřenosti vedení Ducha pro duchovní rozlišování hlubších pastoračních procesů. Zdá se však, že i tyto (a právě tyto) charakteristiky spirituality PRF jako něčeho, co proniká i vlastním způsobem jednání a rozhodování PRF a spoluurčuje i konkrétní podoby tohoto jednání, budou v našem vzorku spíše výjimkou.

Spiritualita vtělení a vykoupení

Konečně je třeba na základě situační reflexe říci, že výpovědi, které by bylo možné považovat za charakteristiky spirituality PRF na „emotivní" rovině spirituality jako něčeho, co je otevřeno citlivému „vtělování se" do současné kultury, a tak je této kultuře schopno hlouběji porozumět a přispívat k jejímu přetváření v duchu evangelijních hodnot („spiritualita vtělení"), a zároveň něčeho, co je tuto kulturu schopno „prorocky" konfrontovat a účinně kritizovat v ní přítomné nespravedlnosti či jiné destruktivní tendence („spiritualita vykoupení"), se v odpovědích ze zkoumaných farností nevyskytují téměř žádné. Pokud bylo možné tyto důrazy u našich respondentů zachytit, pak spíše formou jakéhosi povzdechu nad situací církve u nás obecně.[1229]

5.7.5 Souhrn: Hierarchicky a prakticky orientovaná služba českých PRF

Máme-li nyní v bodech shrnout základní poznatky výše prezentované reflexe, bude vhodné znovu připomenout, že vzhledem k použité metodologii kvalitatitvního výzkumu v rámci strategie zvané *grounded theory* informace situační analýzy, ze které jsme vycházeli, nevypovídají o tom „co se většinou děje", ale spíše o tom, „co se také děje" (případně, vzhledem ke konstatování poměrně vysokého stupně saturovanosti, také o tom, „co všechno se děje") v PRF v české církevní provincii. S tímto vědomím lze na základě situační reflexe zkoumaných farností konstatovat, že v praxi PRF ve farnostech české církevní provincie se dříve zformulovaný profil „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi" odráží přibližně takto:

- **Modely PRF a hlavní úkoly:** Na základě zkoumaných PRF lze říci, že v myšlení členů PRF v české církevní provincii existují minimálně tři různé modely PRF: „pracovní tým", „pracovně-konzultační tým" a „konzultační tým" v různých jeho dalších variantách, z nichž je našemu profilu synodálně pojaté PRF nejbližší především

[1229] Jeden z respondentů z jedné velkoměstské farnosti napsal v tomto duchu doslova: „Aktivit a nápadů je poměrně dost, tak zůstanu u jediné aktivity, o které sním, ale je to celocírkevní problém. Dokázat podepřít, podpořit, pohladit a pastorovat i ty lidi, kteří jsou v průšvihu (většinou vztah, rozpad, samota, apod.). Jsem překvapený, kolik fajn lidí tyhle problémy má, a že se mi to může stát také. A potom bych asi i v naší farnosti tápal po nabídce aktivity, do které bych mohl patřit. Obecně v církvi slýchám o rekolekcích pro opuštěné matky s dětmi, ale to je málo."

podkategorie „konzultačního týmu“, kterou jsme nazvali „tým pastoračního rozlišování“. Těmto modelům pak v reálné pastorační praxi odpovídají různé kombinace úkolů, které PRF skutečně plní, z nichž především různé druhy konzultací a procesy pastorační reflexe odpovídají zmíněnému profilu. Naopak pouhá „pomoc faráři“ či „pastorační spolupráce“ v přímé pastoraci, které jsou v praxi PRF často přítomné, tomto profilu neodpovídají.

- **Téměř žádná teologická východiska:** Tato různá pojetí poslání a různé praktické úkoly se pak samozřejmě promítají do toho, jak si respondenti představují odpovídající strukturující pravidla, procesy a prostředí služby svých vlastních PRF. Většina z těchto očekávání je téměř výlučně založena na osobní praktické zkušenosti, někde navíc uvedené do dialogu s diecézními stanovami PRF, jen v ojedinělých případech jsou k práci PRF či k její pastorační reflexi používány také prameny jako Písmo, dokumenty učitelského úřadu církve či materiály z různých oborů blízkých projednávanému tématu. Nejspíše i proto tato očekávání nejsou formulována jazykem trojičně inspirované ekleziologie, jak je tomu u našeho profilu.
- **Převažující „hierarchická“ dimenze:** Podstatnější diskrepance mezi těmito očekáváními a naším profilem synodálně chápané PRF se však objevují v otázce synodálně-hierarchické vyváženosti. Volání po posílení synodálního rozměru (či přesněji volání po větší míře demokratizace PRF či po rozšíření kompetenci PRF) se sice nějaká ozývají, ale nejsou pravidlem. Naopak se zdá, že poměrně velká část nositelů služebného kněžství se vyváženosti těchto dimenzí v praxi obává a klade důraz na prioritu hierarchické dimenze církve. Velké nejasnosti také někde panují ohledně používání synodálních nástrojů pro společnou reflexi či rozhodování, jako je informování, konstruktivní dialog, hlasování, dosahování konsenzu, teologická reflexe či pastorační rozlišování. Styl a přístupy jsou často určovány především osobou faráře nebo založeny na subjektivních nápadech a pocitech členů PRF.
- **Často se vyskytující direktivní styl vedení:** Zvláště pojetí role předsedy PRF se jeví jako klíčové, přičemž „zmocňující“ styl je z hlediska našeho profilu preferován, avšak v praxi jsou často uplatňována i taková pojetí, která rozvoji synodálního stylu práce PRF příliš neprospívají („direktivní“ styl dávající primát „hierarchické“ dimenzi, či na druhé straně styl „moderátorský“ v kontextu zastupitelského modelu PRF, který na tuto dimenze zas abdikuje).
- **Situačně a prakticistně řešené procesy:** V oblasti praktických funkčních procesů a témat, kterými se PRF zabývají, lze na základě naší situační reflexe vnímat velké množství různých přístupů, postupů a způsobů vnímání, které však často nemají žádnou

jasnou jednotící linii a jsou vybírány spíše „ad hoc“, podle situace, či podle osobního přístupu faráře. Tyto procesy pak nejsou charakterizovány jako příliš dialogické či týmové, ale spíše jako „nesystematické“, jindy pak jako „demokratizující“ či „byrokratické“. Jen výjimečně lze mluvit o rozvinuté teologické reflexi či pokusech o rozvinutí hlubšího pastoračního rozlišování.

- **Spirituálně nerozvinuté prostředí:** Spiritualita není většinou ve zkoumaných PRF nijak zvlášť zdůrazňována. Modlitba je sice často přítomna, ale většinou jen jako „rámec“ pro vlastní jednání. Jen v jednotlivých případech se PRF snaží o integraci modlitebního rozměru do vlastní práce ve smyslu duchovního rozlišování hlubších pastoračních procesů. Velmi výjimečně bylo možné zaznamenat hlasy, které naznačovaly jakousi otevřenost PRF směrem k širší společnosti a kultuře a touhu přispívat k jejímu prokvašení či vykoupení.
- **Několik nadějných příkladů a potenciál pro změnu:** I přes tuto spíše negativně vyznívající reflexi je třeba na závěr konstatovat, že v případě několika zkoumaných PRF bylo možné zaregistrovat téměř všechny podstatné rysy profilu synodálně se orientující PRF, když ne v plněji rozvinuté podobě, tak alespoň v určitém nadějném zárodku. I u jiných PRF pak bylo možné vytušit poměrně velký potenciál ochoty učit se a překonávat překážky, avšak zároveň často i bezradnost, kudy a jak se to má dít.

V komentářích několika respondentů se konečně odráží přesvědčení, které je vhodné uvést i jako přesvědčení autora této dizertace, že práce ve zkoumaných PRF je také odrazem celkové situace v církvi a mnohé ze zde naznačených problémů budou proto řešitelné spíše na „vyšší rovině systému“ nebo minimálně v trvalé interakci s touto vyšší rovinou. Stejně tak někteří další respondenti pak také velmi trefně zdůrazňují, že při hledání vhodného způsobu fungování PRF hodně záleží na prostředí, ve kterém má sloužit.

Bude proto vhodné na závěr znovu připomenout ony tři výzvy, které vyplynuly již ze situační reflexe (srov. oddíl 2.5.5): (a) potřeba ujasnění profilu pastoračních rad; (b) potřeba reflexe, formace, poradenství a podpory; (c) potřeba vnímat pastorační rady jako součást širšího celku.

Na těchto třech základních z praxe plynoucích potřebách naše synodálně orientovaná reflexe nic nemění, jen k nim přidává nutnost tyto potřeby naplňovat ve světle synodálně orientovaných teologických východisek, z nichž pro situaci v české církevní provincii ve světle této poslední reflexe považujeme za klíčové především:

- zakotvení v trinitárně inspirované communio-ekleziologii;
- citlivé nasměrování k synodálně-hierarchické vyváženosti;
- vyjasnění hlavního, vše ostatní integrujícího poslání PRF;

- prohloubení týmového, dialogického, reflexivního a rozlišujícího stylu;
- nalezení odpovídajících procesů vzniku PRF;
- prohloubení učednické spirituality společenství a rozlišování;
- radikální otevření se širší společnosti a zvláště vůči potřebám jejích chudých.

Jakým způsobem toto vše (spolu s podněty z předchozích reflexí této kapitoly) zohlednit při hledání praktických cest k vytvoření prostředí pro rozvoj synodálně orientovaných PRF v české církevní provincii, to bude již tématem šesté kapitoly.

5.8 SHRNUTÍ: PRF V ČECHÁCH JAKO REALIZACE SYNODALITY V PRAXI

V páté kapitole jsme prezentovali hlavní část vlastní prakticko-teologické reflexe, pro kterou jsme si v kapitolách předchozích připravovali půdu. V tomto závěrečném shrnutí nabízíme syntetizující přehled výsledků jednotlivých částí této reflexe.

5.8.1 Kriteriologický profil „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi“

V následujících bodech je shrnuta výchozí kriteriologie a hlavní rysy profilu PRF, ve světle kterých jsme pak z různých hledisek reflektovali službu PRF:

- Základním strukturujícím východiskem se pro nás stala definice církve podle Medarda Kehla, který katolickou církev navrhuje chápat jako „svátost Božího communia“, kterou „jako takovou tvoří Duchem svatým sjednocené, Synu Ježíši Kristu připodobněné a s celým stvořením do Božího království povolané společenství věřících, které je konstituováno synodálně i ‚hierarchicky‘ zároveň.“[1230]
- Tato ekleziologická definice, ve spojení s myšlenkově volnějšími, ale velmi inspirativními obrazy církve jako „tančící církve“ (*peri-choresis* jakožto „kolový tanec“), „církve kulatého stolu“ (Rublevova ikona Trojice) či prostě „ikony Trojice“, nám posloužila jako integrující koncept propojující trojičně inspirované obrazy církve jako „putujícího Božího lidu“, „těla Kristova“ a „chrámu Ducha svatého“ s organizačně-teoretickými přístupy k různým dimenzím organizace (roviny „organizační“, „manažerské“ a „interpersonální“).
- Na základě těchto východisek jsme se pak pokusili „trinitarizovat“ i tři základní roviny synodality (které jsme zároveň identifikovali i jako tři roviny služebného kněžství) a navrhujeme chápat a symbolicky barevně odlišovat:[1231]
  - „strukturní“ rovinu (či „demokratizující synodalitu“) v rámci obrazu církve jako „putujícího Božího lidu“ (symbolická zelená jako barva stvoření);

[1230] KEHL: Die Kirche, 51.
[1231] Srov. pozn. č. 1169 a související text na str. 343; srov. také „Trojiční kompas“ v příloze P 20.6.

- „efektivní“ rovinu (či „konzultativní synodalitu“) v rámci obrazu církve jako „těla Kristova“ (symbolická červená jako barva oběti);
- „emotivní“ rovinu (či „spiritualizující synodalitu“) v rámci obrazu církve jako „chrámu Ducha svatého“ (symbolická modrá jako barva vanutí větru).

Uvnitř všech těchto tří rovin, které jsou samy k sobě navzájem v „perichorezním“ vztahu, jsme pak také identifikovali nutně a podstatně komplementární momenty „synodality“ a „hierarchie“.

- Na základě těchto ekleziologicky a organizačně-teoreticky založených teoretických východisek jsme pak zformulovali „profil synodálně založené PRF“ zahrnující:
  - *principy* aneb trinitární vize pastorační rady farnosti (princip synodálně-hierarchické komplementarity, princip trinitární ikoničnosti, princip trinitární vícevrstevnatosti, princip trinitární perichoreze);
  - *pravidla* aneb strukturování pastorační rady farnosti (pravidlo zaměření struktur na poslání farnosti, pravidlo rozvoje organického společenství služeb ve farnosti, pravidlo komplementární účasti na Kristově kněžství, pravidlo komplementarity vertikálního a sdíleného vedení);
  - *procesy* aneb pracovní procesy pastorační rady farnosti (procesy a jejich dialogický charakter, teologická reflexe a pastorační rozlišování, týmová spolupráce a učení se, výběr členů, konzultace, rozhodování a vnější komunikace);
  - *prostředí* aneb spiritualita pastorační rady farnosti (prostředí učednické spirituality, prostředí spirituality společenství a darů Ducha, prostředí spirituality duchovního rozlišování, prostředí spirituality vtělení a vykoupení).

Pastorační radu farnosti jako realizaci synodality v pastorační praxi tedy pro účely další reflexe budeme pracovně chápat jako učednickou komunitu bratří a sester v Kristu, která na základě trinitárně inspirovaných *principů* a ve světle synodálně-hierarchicky strukturujících *pravidel* slouží jako nástroj podpory pastoračního poslání farnosti být společně spolu s ostatními lidmi na cestě do království Otcova, a to tím, že vytváří rozlišující, trojičně ikonické *prostředí* pro rozvinutí efektivních *procesů* tvůrčího dialogu, teologické reflexe a pastoračního rozlišování.

5.8.2 Reflexe služby PRF ve světle kriteriologického profilu

Následující body jsou shrnutím výsledků reflexe služby PRF z různých hledisek ve světle výše načrtnutého profilu:

- **Synodalita v učení církve o PRF:** Abychom mohli lépe pochopit zdroje, ze kterých PRF u nás čerpají, ve světle výše načrtnutého profilu jsme reflektovali nejprve učení církve obsažené v ústředních církevních dokumentech. Při tom jsme dospěli k závěru, že ačkoli mnohé prvky tohoto učení našemu profilu na „efektivní" a „emotivní" rovině synodality velmi dobře odpovídají (např. „trojkrok" praktické teologické reflexe, možnost účasti na „tvorbě rozhodnutí", důraz na dialogické procesy a rozlišování či koncept spirituality společenství), na rovině „strukturní" zde není služba pastoračních rad nikde jasně zasazena do struktur, které by byly formovány podle výše definovaného „principu synodálně-hierarchické vyváženosti". Snaha o tuto vyváženost je zde však přesto jasně identifikovatelné, a to především skrze výzvy k představitelům církevního úřadu k vážnému vnímání a respektování podnětů z pastoračních rad a skrze zdůrazňování nezbytnosti určitého spirituálně-komuniálního souladu mezi vedením farnosti a ostatními spolupracovníky. Koncept synodality, jak jsme jej předestřeli výše, je tedy v učení církve o PRF zárodečně přítomen a je s ním v zásadě kompatibilní, avšak při zodpovědné práci s tímto učením je třeba pečlivé historické a situační kontextualizace, která by zabránila pouhému vytrhávání některých historicky podmíněných přístupů z kontextu za účelem argumentace pro ten či onen navrhovaný přístup dalšího rozvoje.
- **Synodalita a příklady rozvoje PRF v zahraničí:** Kromě vlivu učení univerzální církve měly na praxi PRF v české církevní provincii také vliv zkušenosti a koncepty z některých zahraničních místních církví, především z Německa. Abychom mohli porovnat i některé jiné přístupy, reflektovali jsme kromě německých konceptů také přístupy rozvíjené v USA a Irsku a mohli jsme konstatovat, že v praxi PRF se v těchto zemích synodální důrazy v podobě, jak jsme je načrtli v našem kriteriologickém profilu, uplatnily ve větší míře, než v učení univerzální církve, se kterým ovšem byly tyto místní církve v mnohem intenzivnější oboustranné interakci než církev v české církevní provincii. Celkově lze rozvoj PRF v USA a Německu v posledních více než čtyřech desetiletích považovat za cestu ke hledání nové rovnováhy poté, co byly vyzkoušeny jednostranné důrazy na různé z rovin synodality. Za určitý nadějný příklad tohoto hledání lze pak považovat přístup irské místní církve, která měla šanci kriticky reflektovat již proběhlé procesy především v USA (a částečně jistě i v Německu a Francii), a tak se pro svá dnešní řešení vyvarovat některých slepých uliček. Ze zahraničních zkušeností bylo možné identifikovat následující přístupy k hledání rovnováhy mezi různými rovinami synodality:
  - *přístup konsenzuálně-spiritualizující* (důraz na „emotivní" rovinu);

- *přístup legalisticky-poradní* (důraz na omezení „strukturní“ roviny);
- *přístup partikulárně-precizující* (důraz na „strukturní“ rovinu na místní úrovni);
- *přístup juristicky-reformní* (důraz na „strukturní“ rovinu na úrovni CIC);
- *přístup týmově-koordinační* (důraz na rozvoj „efektivní“ roviny);
- *přístup reflexivně-vizionářský* (důraz na omezení důležitosti „strukturní“ roviny v kombinaci s rozvojem roviny „efektivní“).

- **Synodalita a téma PRF na plenárním sněmu církve v ČR:** Kromě zahraničních vlivů a inspirací lze předpokládat, že na praxi PRF v české církevní provincii měla také vliv událost plenárního sněmu, a to jak skrze inspiraci vlastním sněmovním procesem, tak skrze způsob tematického zpracování PRF ve sněmovních dokumentech. Jestliže samotný sněmovní proces byl na jedné straně důležitou inspirací jako projev snahy integrovat všechny tři roviny synodality, jeho praktický průběh (především nedomyšlené zacházení s potenciálem sněmovních kroužků) pak může být vnímán jako poučení o důležitosti včasné a komplexní přípravy nezbytných synodálních procesů. Téma služby PRF bylo sice velmi žhavé v počátečních fázích sněmu v diskuzích sněmovních kroužků a v některých návrzích účastníků sněmu, avšak do závěrečného dokumentu se dostaly pouze dvě zmínky o PRF jako jednom z důležitých nástrojů pastorace, spoluzodpovědnosti a tvorby společenství a o PRF jako o užitečném nástroji faráře při rozvíjení spoluzodpovědnosti farníků. Nepřijetím návrhů na povinnou integraci PRF do struktury vedení a řízení farnosti dal sněm najevo, že dává přednost spíše jakési „dobrovolné“, „zdola“ vyrostlé synodalitě, závislé na ochotě faráře a připravenosti farnosti tento nástroj používat. K tomuto růstu a připravenosti na „emotivní“ rovině synodality však již vzhledem k PRF v závěrečném sněmovním dokumentu žádné další podněty nezazněly.
- **Synodalita a stanovy PRF v českých diecézích:** Na základě našich výzkumů je možno říci, že mnohem intenzivněji než výše zmíněné vlivy ovlivňují práci PRF v terénu stanovy PRF vydané v jednotlivých diecézích. Bez možnosti navázat na nějakou širší místní zkušenost zvolila místní církev v České republice v druhé polovině 90. let minulého století cestu velmi intenzivní inspirace (místy hraničící až s pouhým převzetím) modelem tehdy běžným v sousedním Německu. Tuto kombinaci „zastupitelské“ a „konzultativní“ role PRF plzeňské stanovy, ze kterých pak tento koncept téměř doslova převzaly i ostatní diecéze, na jedné straně zbavily oné Německou biskupskou konferencí posvěcené strukturální „dvoukolejnosti“ (rada „apoštolátní“ pod předsednictvím někoho, kdo „pokud možno není kněz“, a rada „pastorační“ pod předsednictvím faráře), a na straně druhé ji „obohatily“ přidáním aspektů PRF jakožto

týmu „pracovního“. Obsahově se v těchto stanovách nalézají téměř všechny základní prvky našeho profilu synodálně založené PRF, avšak pouze ve velmi zárodečném stavu a bez nějaké jasné sjednocující linie, že jako celek stanovy působí spíše jako jednací řád jakéhosi pracovního týmu s prvky demokratického rozhodování. V důsledku toho, kromě již zmíněné strukturální synodálně-hierarchické nerovnováhy, zde tak chybí rozvinutější týmový a konzultativní profil a za hlavní důraz stanov je při povrchním studiu považovat rozměr „výkonně-pastorační“. Podobně i v ústředních církevních dokumentech tolik poslední dobou zdůrazňovaná potřeba rozvinuté „spirituality společenství“ je ve stanovách zmíněna jen velmi okrajově. Tímto vším je způsobeno, že podoba stanov PRF, která je v české církevní obecně používána, zasévá do služby PRF hned od počátku nedobrou setbu v podobě velmi vágního a nevyjasněného konceptu fungování PRF jako takových. Na této situaci se příliš nepodařilo změnit ani poslední aktualizaci pražských stanov (2008), která sice PRF zbavuje mnoha „pastoračně-výkonných“ rolí a posiluje některé synodální prvky, ale základní koncept „poradního a pracovního týmu“ zůstává stejný.

- **Synodalita a praxe služby PRF ve farnostech české církevní provincie:** Jestliže zvážíme všechny výše uvedené vlivy, není se pak již příliš co divit, že v praxi PRF ve farnostech v české církevní provincii dnes existuje množství modelů práce PRF, od „pracovního týmu“, přes tým „pracovně-konzultační“ až k čistě „konzultačnímu týmu“, a to navíc v mnoha různých dalších variantách. Našemu profilu synodálně pojaté PRF je pak z těchto v praxi se vyskytujících modelů nejbližší velmi zřídka se v našem vzorku zkoumaných farností vyskytující podkategorie „konzultačního týmu“, kterou jsme nazvali „týmem pastoračního rozlišování“. Koncepty PRF heslovitě nazvané „pomoc faráři“ či „pastorační spolupráce“ v přímé pastoraci, které jsou v praxi PRF naopak přítomné často, tomto synodálnímu profilu pak odpovídají nejméně. Podle terénního výzkumu hodně PRF je řízena velmi „hierarchicky“ či „direktivně“ (a téměř či vůbec nevyužívají různé synodalizující prvky stanov), na druhou stranu se vyskytují i PRF, jejichž předsedající faráři se snaží o velmi synodální přístup, někdy opět až rámec diecézních stanov přesahující (tyto PRF pak většinou čerpají inspiraci ke své práci z některých zahraničních pramenů irského či amerického původu). Probíhající procesy jsou často určovány danou situací či zkušenostmi nebo pastoračními preferencemi toho kterého faráře a lze je nazvat buď jako „nesystematické“, či jako „demokratizující“ nebo „byrokratické“. Spiritualita není většinou ve zkoumaných PRF nijak zvlášť zdůrazňována. Modlitba je sice často přítomna, ale většinou jen jako „rámec“ pro vlastní jednání. Opět jen v jednotlivých případech se PRF snaží o integraci modlitebního

rozměru do vlastní práce ve smyslu duchovního rozlišování hlubších pastoračních procesů. Celkově se zdá, že mezi členy PRF a některými faráři existuje poměrně velký potenciál ochoty hledat cesty k plodnému fungování PRF, avšak ani ze strany české praktické teologie či křesťanských nakladatelství, ani ze strany diecézních pastoračních center k tomu není až na výjimky poskytována téměř žádná podpora.

5.8.3 Sedm shrnujících tezí: Synodální orientace pro další společnou cestu

V předcházejícím souhrnu jsme si znovu připomněli, kolik různých faktorů přímo či nepřímo ovlivňuje praktickou službu PRF v české církevní provincii: učení univerzální církve, zkušenosti ze zahraničí, událost plenárního sněmu a partikulární právo jednotlivých diecézí. Viděli jsme, že již tyto jednotlivé faktory se ovlivňují mezi sebou navzájem a že o žádném z těchto faktorů nelze uvažovat zcela izolovaně a pokud jsme se o to z praktických důvodů pokusili, znovu a znovu jsme byli odkazováni na jejich vzájemnou provázanost.

Účelem tohoto závěrečného oddílu páté kapitoly je syntetickým způsobem shrnout některé závažné důsledky plynoucí z této provázanosti pro praktickou službu PRF jako realizace synodality v pastorační praxi v české církevní provincii a připravit tak půdu pro následující, strategicko-prakticky zaměřenou závěrečnou kapitolu celé dizertace. Tento syntetický souhrn nabízíme ve formě sedmi „tezí“, které přímo navazují na výše načrtnuté souhrny, ale jsou také výsledkem naší dosavadní výzkumné a reflexivní práce jako celku a snaží se poskytnout základní „synodální orientaci“, tj. orientaci pro další společnou cestu chápanou jako *syn-ódos* ve všech doposud reflektovaných vrstvách (srov. oddíl 3.1.3).

1. teze: Pokud chceme hledat cesty k rozvinutí služby PRF jako realizace synodality v pastorační praxi, nemůžeme čerpat jen z ústředních církevních dokumentů, ze zkušenosti jiných místních církví a z praxe inspirované lokální církevní, politickou či manažerskou kulturou, ale musíme službu PRF kriticky reflektovat také ve světle dnes se rychle rozvíjející trojičně inspirované communio-ekleziologie, teologie synodality, teologie farnosti a novějších perspektiv teorie organizace.[1232]

2. teze: Praxe PRF v české církevní provincii vycházející převážně z diecézních stanov sice obsahuje mnohé z prvků teologického konceptu synodality, avšak tyto prvky jsou

[1232] Ačkoli je koncept synodality v dnešní teologii obecně velmi diskutovaným tématem, v české církevní provincii není tento koncept zatím příliš reflektovaný a pokud ano, pak pouze na úrovni partikulární, lokální či univerzální církve, a ne na úrovni farnosti či dokonce v rámci služby PRF. Na této úrovni je však reflexe synodality ve svých počátcích i celosvětově, takže se ještě nestačila promítnout do ústředních církevních dokumentů a teprve pomalu proniká i do reflexe PRF a do partikulárního práva jednotlivých místních církví. Podobné je to i s trojičně inspirovanou communio-ekleziologií, jejíž reflexe je zatím u nás rozvinutá spíše jen v některých akademických kruzích, ale ještě příliš neovlivnila církevní praxi, která stále vychází spíše ze staršího, na 2. vatikánský koncil se ne příliš právem odvolávajícího paradigmatu předpokládajícího poměrně striktní oddělení „světské“ sféry „laického apoštolátu“ a „církevní“ sféry „poslání církve“, za kterou nesou zodpovědnost nositelé „služebného kněžství“.

často v této praxi i ve stanovách přítomné ve velmi zárodečném stavu, navíc jsou velmi roztroušené, mezi sebou nepropojené, neintegrované do hlubší pastoračně orientované spirituality a často přítomné ve zkušenosti různých mezi sebou téměř nekomunikujících pastoračních jednotek rozvíjejících své praktické přístupy mnohdy bez jakékoli zásadní teologické reflexe, pastorační podpory, duchovního doprovázení či návaznosti na celodiecézní synodální struktury jako např. diecézní pastorační radu.[1233]

3. teze: Tato roztříštěnost a zárodečnost synodálních prvků ve výchozích pramenech i v praxi PRF, jak jsme ji načrtli v předchozí tezi, je jednou z příčin extrémně prakticistní orientace mnohých PRF v české církevní provincii vedoucí v posledku k ne příliš synodálnímu a v praxi ne příliš funkčnímu pojetí služby PRF. V některých případech je výsledkem této situace pojetí PRF jako farářem direktivně, autokraticky či paternalisticky řízené skupiny pomáhající mu plánovat, koordinovat, organizovat či dokonce vykonávat vlastní terénní pastoraci, v jiných případech pak tato situace pak vede k pojetí PRF jako demokraticky, manažersky či spontánně se rozhodující skupiny snažící se veškerou praktickou pastoraci ve farnosti skrze faráře řídit či koordinovat.[1234]

4. teze: V pozadí náročného hledání funkčních konceptů či dokonce jejich vzájemného střetávání v různých očekáváních či důrazech biskupů, farářů či farníků lze však také kromě situační roztříštěnosti často vytušit i hlubší konflikty mezi operativními ekleziologiemi reflektovaně či nereflektovaně přítomnými v myšlení některých klíčových účastníků těchto procesů. Často zde jde o střet mezi ekleziologií extrémně „demokratizující“ (důraz na obraz církve jako „Božího lidu“ a „strukturní“ rovinu synodality), extrémně „hierarchizující“ (důraz na obraz církve jako „těla Kristova“ a – pokud vůbec – na „efektivní“ rovinu synodality) a extrémně „spiritualizující“ (důraz na obraz církve jako „chrámu Ducha“ a „emotivní“ rovinu synodality).[1235]

[1233] Tato situace je částečně způsobena podobnou zárodečností a roztříštěností těchto synodálních prvků jak v učení univerzální církve o PRF a v konceptech jiných místních církví, kterými je praxe u nás částečně inspirována, tak i v partikulárním právu našich diecézí, jejichž stanovy PRF kopírují (a navíc poněkud nešťastným způsobem doplňují) velmi specifický a v našem pastoračním kontextu ne příliš fungující model německých diecézí (který je dnes navíc podrobován silné kritice i v samotném Německu). Tuto situaci charakterizovanou zárodečností a roztříštěností synodálních prvků v praxi PRF se nepodařilo změnit ani původně nadějným pokusům o „obnovu synodality“ na plenárním sněmu církve v ČR.

[1234] Za jeden z hlavních problémů a za jednu z hlavních příčin tohoto stavu lze považovat koncept PRF obsažený ve stanovách PRF vydaných v české církevní provincii, který chápe PRF jak jako „poradní“, tak jako „pracovní“ orgán faráře, protože lze velmi těžko spojit tyto „konzultační“ a „pracovní“ role, které samy o sobě vyžadují jak lidi s jinými schopnostmi a dary, tak jiné procesuální postupy v jednání. Dalšími z příčin mohou být častá velmi jednostranná inspirace různými parlamentárními či manažerskými způsoby jednání vedoucí k málo funkční byrokratizaci, nebo naopak extrémní nesystematičnost v jednání PRF s důrazem na „rodinné vztahy“ či „spontánní růst“, vedoucí často ke nikam nesměrujícímu chození v kruhu.

[1235] Ekleziologií extrémně „demokratizující“ zde máme na mysli operativní ekleziologii snažící se někdy i bez hlubšího zakořenění v hierarchické dimenzi církve navrhovat různé politickou demokracií

5. teze: Za klíčový důraz pro další rozvoj PRF u nás (na jedné straně odpovídající na situaci v pastorační praxi PRF, na druhé straně jasně vyplývající z prakticko-teologické reflexe synodality), je třeba považovat hledání cest ke vzájemně komplementární otevřenosti a praktické provázanosti „strukturní", „efektivní" a „emotivní" roviny synodality trojičně inspirované perichorálně chápanými obrazy církve jako „Božího lidu", „těla Kristova" a „chrámu Ducha" a zakotvené v provázanosti různých úrovní života církve od rodin jakožto domácích církví, přes různé pracovní týmy, malá společenství a farnost jakožto obec složenou z menších buněk života, až k rovině církve partikulární, místní a univerzální. Synodalita žitá a rozvíjená v PRF je pak právě a jen v tomto komplementárním propojení jak zrcadlem synodality celé církve, tak její (částečnou) realizací.[1236]

6. teze: Mezi exponenty všech z tendencí zmíněných ve čtvrté tezi (které ovšem nemusí mít vždy extrémní podobu a mohou se projevovat spíše formou jistých preferencí) lze často odkrýt či alespoň vytušit velký lidský i duchovní potenciál ochotný dát se do služby Božímu království či dokonce se do této služby již dávající. Tento potenciál, i když jeho jednostranná realizace někdy působí konflikty a napětí, nebude vhodné nějak uměle potlačovat, ale spíše jej v duchu trinitárně inspirovaných principů služby PRF pozitivně ocenit jakožto znamení určité pro službu PRF podstatné dimenze, pozvat jeho exponenty k začlenění jejich názorů a důrazů do spolupráce s exponenty dalších podstatných dimenzí a poskytnout strukturální rámec, funkční procesy a spirituálně zakotvené prostředí pro jejich tvůrčí dialog.[1237]

---

inspirované strukturální reformy, extrémně „hierarchizující" ekleziologie je operativní ekleziologie snažící se v reakci na předchozí tendence o „návrat ke kořenům" chápaný jako obnovení autokratického způsobu vedení a ekleziologií extrémně „spiritualizující" označujeme operativní ekleziologii zdůrazňující – často s odvoláním na po svém pochopenou „communio-ekleziologii" – důležitost „spirituality společenství" a rodinných vztahů mezi farníky a farářem, což však díky absenci prvků strukturní synodality často vede ke skrytému paternalismu.

[1236] V teologických pramenech konceptu synodality i v pramenech novějších perspektiv teorie organizace lze nalézt shodný klíčový důraz na důležitost vnímání, respektování a umožnění rozvoje komplexní provázanosti nejrůznějších rovin, vrstev, dimenzí či úrovní církve, farnosti či organizace jako takové. Především je třeba respektovat komplementárnost (obousměrné vzájemné ovlivňování) „struktur" a „života" („hierarchické" a „charismatické" dimenze církve, „vertikálního" a „sdíleného" vedení, „organizační architektury" a „organizační kultury"), přičemž je třeba navíc někde uprostřed respektovat a rozvíjet pro „struktury" i pro „život" otevřené „funkční procesy" umožňující propojení těchto dvou dimenzí. V této perspektivě se pak otevírá cesta k „trinitalizaci" tohoto původně „dualisticky" pojatého napětí mezi „synodalitou" a „hierarchií".

[1237] Pokud zastánci toho či onoho důrazu či přístupu jsou k tomuto dialogu směřujícímu ke hlubší integraci jednotlivých dimenzí církve a synodality ochotni, je před nimi často ještě dlouhá cesta vyžadující velkou trpělivost a citlivost, ale je to cesta schůdná. Pokud však někteří exponenti těch ti oněch přístupů jednostranně vnímají svoji vlastní operativní ekleziologii jako tu „jedinou správnou" (tj. ostatní důrazy odmítá jako špatné, a tak se dostává do typicky sektářského postoje v podstatě popírajícího katolické pojetí církve, synodality a hierarchie), pak je dle mého osobního mínění na místě toto také nějak strukturálně řešit. Pokud by šlo např. o kněze, pak by takovýto kněz neměl neuspíše působit jako farář, ale mělo by mu být nalezeno takové místo, kde by mohl svoji kněžskou službu realizovat tak, že svými dary, schopnostmi a důrazy bude užitečně rozvíjet jiné oblasti než farní pastoraci. Pokud by šlo o další

7. teze: Praktickou odpovědí na situaci načrtnutou v předchozích tezích bude především rozvinutí nejrůznějších forem teologické, strukturální, vzdělávací, praktické, pastorační, spirituální a osobní podpory na všech možných rovinách realizace církve a na všech třech rovinách synodality: *strukturní* (především skrze strukturní zakotvení principu hierarchicko-synodální vyváženosti na rovině diecéze i farnosti a skrze podřízenost správy majetku pastoračnímu poslání), *efektivní* (především skrze podporu rozvoje dialogicky založených funkčních procesů a dovedností) i *emotivní* (především skrze doprovázení ke zralosti a autentické učednicky orientované spiritualitě společenství a rozlišování).[1238]

Těchto sedm tezí nabízejících v návaznosti na předchozí prakticko-teologickou reflexi jakési základní kameny pro další rozvoj PRF jako realizace synodality v pastorační praxi ve specifickém pastoračním kontextu české církevní provincie je možné považovat za hlavní přínos této dizertace a za naplnění jejího teoretického a částečně i praktického cíle. Abychom však ukázali některé možné praktické aplikace navazující na tyto základy, připojujeme v následující kapitole ještě několik možných strategicko-praktických linií a do konkrétní pastorační praxe směřujících aplikací.

pastorační spolupracovníky, pak by takovýto spolupracovník např. neměl projít „kvalifikačním sítem“ pro výběr do PRF (i když může třeba užitečně zastávat některé jiné role ve farnosti).

[1238] Tato podpora musí vycházet z teologicky ujasněného profilu PRF navazujícího na specifickou zkušenost a pastorační situaci v české církevní provincii, musí se s respektem k místní situaci promítnout do partikulárního práva jednotlivých diecézí zavádějícího pastorační rady na diecézní i farní rovině jako nezbytnou součást synodálně-hierarchické struktury církve, musí být v nejrůznějších podobách iniciována, doprovázena a částečně i realizována z diecézních pastoračních center a s respektem k jejich jedinečné zkušenosti a situaci zároveň citlivě lokalizována na úrovni jednotlivých farností.

KAPITOLA 6. STRATEGICKO-PRAKTICKÁ PERSPEKTIVA

Poslední kapitola dizertace nabídne některé strategicko-praktické orientační body, které se v návaznosti na závěry kapitoly předchozí budou snažit ukázat možné směry a způsoby, jak v dnešních specifických pastoračních podmínkách české církevní provincie utvářet synodálně orientované prostředí, ve kterém bude nejen možný, ale také aktivně a citlivě podporovaný rozvoj takového typu PRF, který lze považovat za „realizaci synodality v pastorační praxi".

V následujících odstavcích nechceme rozvíjet nějaký přesný dlouhodobý „strategický plán" rozvoje PRF, který by byl aplikovatelný na všechny rozmanité podmínky v našich diecézích, ale pokusíme se nabídnout spíše jakýsi praktický „kompas", podle kterého by bylo možné se v těchto specifických podmínkách orientovat a v interakci s nimi pak formulovat vlastní cesty, způsoby, formy a metody pomáhající rozvíjet synodalitu v pastorační praxi té které diecéze či farnosti. Přitom je samozřejmé, že jak hlubší pochopení tohoto „kompasu", tak jeho smysluplné využití v praxi předpokládá, že jej bude vnímán a dále rozvíjen ve světle již dříve v této práci podrobněji prezentovaných východisek a konceptů.

V tomto duchu nejprve představíme vizi nastiňující z dlouhodobého hlediska žádanou cílovou podobu „PRF jako realizace synodality" v kontextu české církevní provincie (6.1). Poté budou upřesněny některé zásady, na které je dobré při formulaci konkrétní strategie směřující k naplnění této vize dbát (6.2). Následující načrtne konkrétní příklad, jak by mohla taková „strategie podporovaného růstu synodálních PRF" na diecézní rovině vypadat (6.3). Nakonec budou zmíněny a stručně charakterizovány některé klíčové prostředky pro naplňování takovéto strategie (6.4).

6.1 VIZE PRF JAKO REALIZACE SYNODALITY V KONTEXTU ČESKÉ CÍRKVE

Termín „vize", jak jej zde používáme, je ve strategickém myšlení inspirujícím myšlenkovým obrazem, který v hrubých obrysech a často obrazným způsobem vyjadřuje podstatné rysy do předem daného kontextu zasazené situace, ke které chceme směřovat v dlouhodobé perspektivně, a zároveň má v sobě určitou vnitřní sílu motivující k tomuto směřování.

V této první části šesté kapitoly se snažíme načrtnout vizi pastoračních rad farností, jak by mohly v české církevní provincii vypadat přibližně v desetiletém horizontu, pokud by se jim skutečně dařilo být realizací synodality v pastorační praxi (dále jen „synodálně chápaná PRF"). Touto částí uskutečňujeme výchozí krok naší závěrečné strategicko-

praktické aplikace.[1239] Kromě úzké návaznosti na „profil synodálně založené PRF" prezentovaný v minulé kapitole (srov. část 5.2), který vycházel pouze z teoretických pramenů, je tato „vize" (především ve svých konkretizujících částech) také již ovlivněna synodálně orientovanou reflexí učení církve, zahraničních zkušeností, sněmovního procesu, partikulárního práva a konkrétní pastorační situace v české církevní provincii (srov. část 5.8).

6.1.1 PRF jako „tříbarevné zrcadlo" farnosti jakožto „tančící ikony Trojice"

Na základě dosavadního výzkumu pastorační situace a příslušných pramenů navrhujeme, abychom synodálně založenou PRF sloužící v kontextu české církevní provincie vnímali pomocí následujícího obrazu:

> Pastorační rada farnosti je jako živé, trojičně inspirované, v každé farnosti přítomné „tříbarevné zrcadlo", ve kterém se církev chápaná jako „tančící ikona Trojice" může „shlížet", podle kterého se může „přičesávat" a s pomocí kterého se může „učit příslušné taneční kroky", aby mohla být součástí „trojičního kolového tance".

Komentář k použité obrazné symbolice

Tento obrazný základ „PRF jako realizace synodality v pastorační praxi" v sobě nese několik důležitých charakteristik, které lze interpretovat následujícím způsobem:

- Synodálně chápaná PRF není cílem sama o sobě, avšak pouhým nástrojem („zrcadlem") sloužícím v každé farnosti k rozvoji církve v konkrétním místě.
- Synodálně chápaná PRF není nástrojem neutrálním, ale nástrojem sloužícím k rozvoji církve určitého pojetí, tj. synodálně-hierarchicky konstituované církve chápané jako „svátost communia Trojjediného". Proto ani PRF není zrcadlem čirým, ale „tříbarevným", přičemž tříbarevná symbolika[1240] poukazuje na trojí obraz církve v korelaci se třemi rovinami synodality:
  - modrá jako barva svobodného vanutí Ducha: farnost jako „chrám Ducha" slavící eucharistii a rozvíjející „spiritualitu společenství" a „spiritualitu rozlišování" zasahující i hlubší emocionální vrstvy člověka, složená ze základních buněk učedníků a učednic Kristových („emotivní" rovina);
  - červená jako barva vykoupení skrze Kristovu oběť: farnost jako „tělo Kristovo" s údy vzájemně komunikujícími a efektivně spolupracujícími na společném poslání v jedinečnosti darů každého, složené z jednotlivých skupin, společenství či týmů za toto poslání spoluzodpovědných („efektivní" rovina);

[1239] Zároveň jí také odpovídáme na třetí „výzvu", která vyplynula z naší situační reflexe PRF, „načrtnout pastorační praxi i teologické reflexi odpovídající vizi PRF" (srov. 2.6 na str. 176).
[1240] Srov. pozn. č. 1169 a související text na str. 343; srov. také „Trojiční kompas" v příloze P 20.6.

- zelená jako barva stvoření přivlastňovaného Bohu Otci: farnost jako „putující Boží lid“ sjednocovaný a strukturovaný skrze poslání farníků společně i ve vlastních prostorech života hlásat evangelium všem lidem žijícím na určitém území a spolupracovat s nimi pro Boží království („strukturní“ rovina).

- Pojetí církve jakožto „synodálně-hierarchicky konstituovaného communia Trojjediného“ je zde ve zkratce a obrazně vyjádřeno jako „tančící ikona Trojice“.
  - Výraz „tančící“ (srov. *perichoresis* jako „kolový tanec“) má zdůraznit dynamickou radostnost vzájemného prostupování se a doplňování se výše načrtnutých dimenzí církve při zachování jejich vlastní specifičnosti a jedinečnosti různých darů a povolání.
  - Výraz „ikona Trojice“ v asociaci s Rublevovou ikonou Trojice klade důraz na „otevřenou v hloubce zakotvenou pohostinnost“ tohoto vnitřního společenství, které tím, že je hluboce zakotveno v eucharistii (*mysterium*), se může radikálně otevřít každému příchozímu (*communio*) a stejně radikálně se také samo „vydat na společnou cestu“ (*syn-ódos*) solidarizujícího se vtělení a radikálního vykoupení (*missio*).
  - Farnost je zde tedy chápána jako živá „ikona Trojice“, která si – ve své lidské dimenzi – potřebuje nastavovat jakési „zrcadlo“ (PRF), které ji umožňuje do této své „ikoničnosti“ vrůstat hlouběji a lépe ji také vyzařovat navenek (být „krásněji učesaná“). PRF zde zůstává na úrovni „nástroje“ či „prostředku“, který má svým specifickým způsobem sloužit k tomu, aby farnost – „církev pro místo“ – byla i navenek tím, čím již je ve své hloubce.
- Život a služba takto trojičně chápané („tříbarevné“) církve se na jedné straně do PRF promítá (protože PRF je integrální součástí této širší církve a je sama jejím životem ovlivněna; v duchu „jaká farnost, taková pastorační rada“), na straně druhé se v tomto zrcadle také odráží farnosti přiměřený obraz communia Trojjediného (takže farnost si v tomto „zrcadle“ může a má stavět před oči podobu, do které je povolána dorůstat; v komplementaritě k výše uvedenému heslu by pak platilo také „jaká pastorační rada, tak se bude rozvíjet i farnost).
- Aby „zrcadlo“ PRF mohlo plnit tuto svoji služebnou roli, musí samo znovu a znovu obnovovat vlastní „tříbarevnost“ (v jejímž světle pak může farnost dorůstat do vlastní „tříbarevnosti“), a to tím, že PRF jako celek i každý z jejích členů jednotlivě se vytrvale učednicky „shlíží“ v poselství evangelia žitém a vykládaném v tradici církve.

- Vlastní proces porovnávání těchto dvou „obrazů“, odrazu communia Trojjediného s obrazem reálného života farnosti, které se oba setkávají v PRF jako v „tříbarevném zrcadle“, probíhá pomocí procesů, které jsou vlastní právě lidem shlížejícím se v zrcadle: (teologické) „reflexe“ (tj. zpětného pohledu na reálnou skutečnost farnosti ve světle odrazu obrysů trojičného života), (duchovního) „rozlišování“ (tj. často náročného rozpoznávání tohoto odrazu, porovnávání jej se skutečností a odlišování od vlastních povrchních snů a přání) a „rozhodnutí“ (tj. zaujmutí praktického postoje k otázce, co konkrétně budeme dělat pro to, aby se obraz skutečnosti stal bližším odrazu života Trojice).
- Další na tyto procesy reflexe, rozlišování a rozhodnutí přirozeně navazující akce (obrazně vyjádřeno např. „česání“, „oblékání“, „nácvik tanečních kroků“ apod.) pak již nejsou součástí vlastního účelu PRF jako „tříbarevného zrcadla“, ale je za ně spoluzodpovědno již množství dalších lidí v rámci poslání farnosti jako celku, v rámci poslání některých specifických skupin či týmů či v rámci poslání každého jednotlivého křesťana v jeho životním prostoru.

Praktická konkretizace obrazné symboliky

Tato obrazná vize dovedená do praxe konkrétně znamená, že PRF jako realizaci synodality v pastorační praxi v kontextu české církevní provincie je možné definovat takto:

Pastorační rada farnosti je obrazem církve jako „tančící ikony Trojice“ inspirovaná a synodálně-hierarchicky strukturovaná učednická komunita bratří a sester v Kristu sloužící v každé farnosti jako efektivní nástroj týmového vedení, teologické reflexe a duchovního rozlišování takových směrů a forem života a služby farnosti, které farní obci umožňují iniciovat, doprovázet a rozvíjet spoluzodpovědnost za růst Božího království na území této farnosti a v životních prostorech každého z členů farní obce.

Výše načrtnutý obraz PRF jako „tříbarevného zrcadla“ farnosti chápané jakožto „tančící ikona Trojice“ i jeho následná praktická konkretizace budou v následujících třech oddílech podrobněji rozvinuty do konkrétněji formulovaných rysů rozčleněných podle tří základních rovin synodality (opět odlišených barevnou symbolikou).[1241] Uvedené konkretizace je třeba považovat za praktické ilustrace obecnějších konstatování, které se ve svých konkrétních podobách mohou v závislosti na daných podmínkách měnit.

[1241] Srov. pozn. č. 1169 a související text na str. 343; srov. také „Trojiční kompas“ v příloze P 20.6.

6.1.2 PRF jako synodální struktura spoluzodpovědnosti farnosti

Na „strukturní“ rovně synodality se PRF, jak ji v rámci této vize máme před očima, ve svých vnitřních strukturách vyznačuje vyvážeností mezi „hierarchickou“ a „synodální“ dimenzí, která je charakterizovaná komplementaritou různých způsobů účasti na jednom Kristově kněžství a funkčním doplňováním se vertikálního a sdíleného vedení a v zaměření svého poslání se vykazuje jasnou orientací na podporu rozvoje poslání farnosti jakožto organicky uspořádaného sloužícího společenství věřících. To konkrétně např. znamená, že:

- zřízení PRF v té které farnosti není na zvážení faráře, ale PRF je integrální a samozřejmou součástí struktury vedení každé farnosti, přičemž partikulární právo formou diecézních směrnic pro službu PRF vymezuje základní hranice, uvnitř kterých se pak jednotlivé farnosti mohou pohybovat na základě vlastního „základního dokumentu PRF“ schváleného biskupem;
- v partikulárním právu té které diecéze (a potažmo i v základním dokumentu té které PRF) jsou jasně stanované synodální prvky, na základě kterých PRF v některých jasně vymezených případech ovlivňujících dlouhodobě či podstatně pastorační směřování farnosti[1242] nejen „může“, ale „musí“ různou formou mít „účast na tvorbě rozhodnutí“[1243] (to se týká i správy materiálních prostředků nutných k plnění poslání farnosti, tudíž PRF má v základním dokumentu také vyjasněn vztah k ekonomické radě farnosti);[1244]

[1242] Na základě poslání PRF být nástrojem týmového vedení farnosti musí být kladen důraz na záležitosti dlouhodobého charakteru a na otázky podstatně ovlivňující pastorační poslání farnosti. Jde zde především o formulaci poslání farnosti, pastorační vize a pastoračních priorit (včetně periodické aktualizace), ale také o různé důležité organizační nástroje plnění tohoto poslání (jako např. pořad nedělních bohoslužeb, konkrétní dlouhodobé pastorační, evangelizační či diakonické projekty apod.), personalistiku (proces výběru nového faráře či administrátora, přijímání a propouštění zaměstnanců farnosti či trvale pověřených dobrovolníků) či správu pro pastoraci důležitého majetku a financí (prodej, nákup, rekonstrukce, finanční plán, rozpočet). Sem také spadá upřesnění role PRF v období, kdy ve farnosti není na základě nějaké nouzové situace ustanoven žádný duchovní správce. Základní hranice by měly být určené partikulárním právem (samozřejmě spolu s určením konkrétních forem účasti na této tvorbě rozhodnutí – srov. následující poznámka), uvnitř těchto hranic by měla mít farnost možnost tyto oblasti upřesnit vlastním vnitřním dokumentem.

[1243] V konkrétních oblastech může být např. povinností „informovat“ PRF (především o různých zvláštních pastoračních situací, biskupských nařízení, zvláštních opatření, ale také o běžných pastoračních iniciativách, starostech a radostech pastorační služby apod.), „projednat“ určitou záležitost v PRF či „vyslechnout názor“ PRF (např. k založení či rozpuštění různých farních týmů, skupin či společenství, k novým provozním směrnicím, k zahájení staveb a rekonstrukcí, ke každoročnímu rozpočetu farnosti apod.), „spolupracovat“ s PRF na tvorbě určitého rozhodnutí (např. na tvorbě základních linií různých pastoračních projektů, při sestavení vizitační zprávy, a při tvorbě výročních pastoračních zpráv), nechat určité rozhodnutí PRF „odsouhlasit“ (např. dlouhodobý finanční plán farnosti, zřízení pracovních míst ve farnosti, pověření k liturgickým či jiným službám, změny ve struktuře farnosti), či v některé důležité oblasti hledat s PRF „konsenzus“ (především při formulaci poslání farnosti, pastorační vize a pastoračních priorit, různých koncepčních dokumentů zaměřených do hlavních oblastí poslání farnosti, ale také např. při stanovení pořadu nedělních bohoslužeb apod.).

[1244] Tento vztah je strukturálně a kompetenčně vyjasněn buď již na úrovni obecné směrnice nebo v základním dokumentu PRF. Principiálně toto ujasnění bude vycházet z toho, že předmětem zájmu pastorační rady je

- PRF je nástrojem týmového vedení farnosti, který nabízí konkrétní formy praktikování spoluzodpovědnosti za společné poslání celé farnosti a vytváří dialogický prostor pro růst této spoluzodpovědnosti mezi všemi farníky;
- hlavním úkolem PRF, kterému je vše ostatní podřízeno a kterým se podílí na vedení farnosti, je skrze pastoračně orientované procesy „teologické reflexe“ a „duchovního rozlišování“ spolupracovat spolu s farářem na konkretizaci poslání farnosti, formaci sdílené pastorační vize a formulaci pastoračních priorit ve všech základních oblastech poslání církve (vyjádřených např. klasickými termíny *diakonia*, *martyria*, *leiturgia* a *koinonia*);
- role předsedy PRF vede faráře k tomu, aby svoji pastýřskou roli vůči farnosti vykonával synodálně, tj. jako roli pastýře, který je na základě svého služebného kněžství povolán ke službě ostatním bratřím a sestrám, aby oni mohli společně i jednotlivě vykonávat pastýřské poslání svěřené jim na základě všeobecného kněžství všech věřících;
- farář do služby PRF (stejně jako do služby v celé farnosti) vnáší jedinečnou a nezastupitelnou roli svátostně-christologické reprezentace zakotvení farnosti v Kristu jako Hlavě těla církve, nedisponovatelného počátku spásy a daru evangelia pro každého člověka (role zprostředkování „diachronní“ jednoty) a roli synodálně-ekleziální reprezentace začlenění farnosti do jednoty partikulární církve (diecéze) a skrze ni do jednoty církve univerzální;
- strukturálně-kompetenční nastavení vnitřních vztahů a způsobů jednání v PRF proto může a svým způsobem musí počítat s tím, že některé situace (a to nejen situace konfliktní) bude třeba řešit na vyšší systémové rovině, tj. na rovině vikariátu a diecéze; pro tyto situace musí základní dokument PRF nabízet konkrétní nástroje (jako např. projednání záležitosti s vikářem, s biskupem či jeho delegátem nebo v diecézní pastorační radě);
- na diecézní rovině jsou vytvořené synodální a podpůrné struktury (především diecézní pastorační rada a nějaká forma služby pastorační podpory pro PRF), které jednotlivým PRF umožní jak praktickou spolupráci v důležitých oblastech na úrovni celé partikulární církve (např. v rámci diecézní synody), tak průběžnou podporu a doprovázení jejich služby.

„vše, co se týká pastorační služby farnosti“, tedy také správa veškerého majetku a financí, které slouží jen a pouze k zajištění tohoto poslání. Zatímco pastorační rada tuto oblast zkoumá a reflektuje z dlouhodobého hlediska souladu s posláním farnosti a i v ekonomické oblasti spoluurčuje priority, ekonomická rada pak spíše z odborného ekonomického a účetního hlediska kontroluje efektivitu, legálnost a transparentnost této správy.

6.1.3 PRF jako synodální nástroj reflexe a rozlišování služby farnosti

Sebelépe definovaný strukturní rámec pro PRF by k její službě nestačil, pokud by zároveň nebyly na „efektivní“ rovině synodality rozvíjeny a systematicky podporovány dialogicky založené procesy nezbytné k plnění jejího poslání či hlavního úkolu. Proto součástí navrhované vize synodálně chápané PRF jsou i následující charakteristiky:

- základními nástroji práce PRF jsou dialogické, týmově založené a na vše, co souvisí s pastorační situací ve farnosti orientované procesy „teologické reflexe“[1245] a „duchovního rozlišování“[1246] respektující tři základní „prameny“ dialogu: životní, pastorační a spirituální zkušenost konkrétních lidí a skupin, živě předávané Boží slovo vykládané ve světle teologie a hlas učitelského úřadu církve zasazený do konkrétní obce věřících;
- jak při pravidelných, tak při zvláštních formačních setkáních PRF je dostatečně kvalitní prostor pro rozvoj skupinové dynamiky, týmové spolupráce, vzájemného doplňování osobních darů a schopností a společného učení se této spolupráci i dalším dovednostem nutným pro plnění úkolu PRF a používání jejích základních nástrojů;
- výběr členů PRF se realizuje podle konkrétních kritérií[1247] specifikovaných v základním dokumentu PRF, ale vždy v rámci delšího procesu rozlišování, během kterého se farnost dobře seznámí s rolí a posláním PRF, jednotliví kandidáti mají možnost hlouběji rozlišovat své povolání ke službě v PRF, farář spolu s původní PRF mohou vnímat různé kandidáty vhodné pro naplnění potřebné „reprezentativnosti“ a zároveň „týmovosti“ PRF a původní pastorační rada má možnost skrze tento proces zajistit kontinuitu své služby i v dalším období;[1248]

[1245] Pastoračně orientovaná „teologická reflexe“ (někdy také nazývaná „pastorační reflexe“) spočívá v “trojkroku“ (a) naslouchání konkrétní pastorační situaci, (b) reflektování této situace ve světle evangelia a (c) přinášení konkrétních praktických návrhů z této reflexe vyplývajících. Pro ilustrace různých praktických aplikací tohoto trojkroku srov. přílohu P 20.

[1246] Pastoračně orientované „duchovní rozlišování“ (někdy také nazývané „pastorační rozlišování“) spočívá ve vnímání hlubších spirituálních procesů pod povrchem konkrétní pastorační situace, rozlišování těch, které vedou k životu z Ducha, a připravování půdy pro rozhodnutí na tomto rozlišování založených. Pro ilustrace různých možností praktického uplatnění „duchovního rozlišování“ v týmu srov. přílohy P 21 až P 23.

[1247] Základní dokument musí určit kritéria pro výběr členů PRF a základní kroky procesu rozlišování těch, kdo jsou pro tuto službu vhodní. Ti musí být vybíráni jak na základě jejich osobních darů a schopností, tak na základě potřebné rozmanitosti členů PRF vzhledem k potřebě „zrcadlit“ rozmanitost farnosti jako celku, ale také na základě vzájemné kompatibility jednotlivých členů v rámci jednoho týmu.

[1248] Vlastní proces rozlišování může zahrnovat např. první orientující setkání či seminář o službě PRF, možnost každého z farníků navrhnout několik kandidátů na službu v PRF, pozvání všech navržených na prohlubující sérii setkání s možností vyzkoušet si ve skupinách některé z nástrojů práce PRF (třeba včetně účasti na běžném pracovním setkání PRF), nějaký nástroj zprostředkovávající vzájemnou zpětnou

- způsob práce PRF při jednotlivých setkáních je nejen v základních obrysech stanoven určitými dohodnutými pravidly konzultací a rozhodování navazujícími na stanovené synodální nástroje účasti na tvorbě rozhodnutí,[1249] ale tento způsob práce je také inspirován a formován průběžným vzděláváním a tréninkem potřebných komunikačních dovedností jednotlivých členů i PRF jako celku;
- podobně má PRF také v základním dokumentu stanovaný způsob a nástroje svolání případného mimořádného setkání, tvorby programu, vnitřní strukturalizace, formálních rolí uvnitř rady apod., přičemž tyto rámcové směrnice nebrání PRF v dynamickém týmovém způsobu jednání, ale spíše mu dávají bezpečný a jasný rámec jak pro mimořádné situace, tak pro běžnou rutinu;
- v rámci své role vtahování celé farnosti do společné zodpovědnosti za poslání církve PRF rozvíjí kvalitní mnohakanálovou vnější komunikaci, jejímž základem jsou osobní kontakty a rozhovory jednotlivých členů PRF s ostatními farníky, ovšem podpořené dalšími komunikačními nástroji jako je např. každoroční shromáždění farnosti, na jehož přípravě PRF spolupracuje a jehož podněty reflektuje, zveřejňování zápisu z jednání, stručné zprávy ve farním zpravodaji, využívání e-mailové korespondence či webových stránek, vše sloužící nejen k informování širší farní obce, ale také ke zpětné vazbě od ní pro PRF.[1250]

6.1.4 PRF jako synodální učednická komunita žijící v srdci farnosti

Jestliže má být PRF skutečně „synodálním nástrojem“, ne jen pouhým konzultativním či demokratizujícím orgánem sdíleného vedení organizace zvaná farnost, pak členy PRF musí být lidé žijící jako Kristovy učedníci a v “učednické spiritualitě“ musí tak být zakořeněna a touto spiritualitou proniknuta i PRF jako celek. Tato „emotivní“ rovina synodality pak skrze napojení na pramen veškeré spolupráce v Kristu se také otevírá „spiritualitě společenství“ a umožňuje žít a rozvíjet synodalitu na mnohem hlubší rovině než je rovina

---

vazbu mezi účastníky posledního setkání této série, osobní modlitby a rozhovory vedoucí k rozlišení, zda kandidaturu přijmout či ne, zveřejnění oficiální listiny kandidátů se základními informacemi o nich, čas na osobní modlitbu a reflexi pro celou farní obec, volba určeného počtu kandidátů celou farní obcí, setkání zvolených a staré PRF, na kterém jsou faráři (s předem určenou mírou závaznosti) doporučeni lidé k dojmenování, která zohledňují jak potřebnou „reprezentativní“ pestrost, tak schopnost dotyčných spolupracovat v jednom týmu, jmenování zbývajících členů PRF farářem a konečně ustavující setkání nové PRF.

[1249] PRF i v situacích, kdy je stanoveno např. odsouhlasení či projednání určité otázky či návrhu, samozřejmě jako své hlavní nástroje používá základní kroky z „teologické reflexe“ či „duchovního rozlišování“, avšak přiměřeně situaci se může učit používat i některé z parlamentárního způsobu jednání převzaté nástroje (podání návrhu, podpoření návrhu, řízení diskuse, různé typy vyjádření názoru, hlasování či konsenzu vhodné pro různé situace apod.).

[1250] Tato komunikace mezi PRF a farností ovšem nemá nahrazovat komunikaci farnosti jako takové, případně jejích jednotlivých týmů, společenství či projektů se širší společností, což chápeme jako součást vlastní výkonné pastorační služby, která již není součástí poslání PRF a musí být zajištěna jinými prostředky.

struktur a funkčních procesů. Aby navrhovaná vize PRF toto splňovala, bude se vyznačovat také těmito rysy:

- za členy PRF jsou na základě procesu rozlišování vybíráni lidé, kteří nejen že splňují určitá formální kritéria členství (např. věk, biřmování, vyznávání katolické víry apod.), ale i jejich osobní i společenský život nese znaky přítomnosti života s Kristem, ovoce Ducha a otevřenosti pro společenství církve;
- setkání a jednání PRF se vyznačují intenzivní učednickou spiritualitou společenství, která dodává pracovnímu týmu PRF komuniální rozměr vztahů mezi bratřími a sestrami v Kristu a spolupracovníky Boží milosti, kteří jsou trvale ochotni učit se od Krista i jeden od druhého a vytvářejí prostor otevřenosti pro vyzbrojení dary Ducha potřebnými pro tuto službu;
- prostředí, ve kterém PRF vykonává svoji službu, je charakterizováno nejen pastoračně zaměřeným „duchovním rozlišováním“, ale také „spiritualitou rozlišování“, která pomáhá členům PRF propojovat své osobní zrání se službou rozlišování a naopak, takže služba v PRF není v konfliktu s osobním křesťanským životem jejích členů;
- spiritualita služby PRF je konečně charakterizována také velkou citlivostí vůči nejrůznějším projevům kultury dnešní společnosti umožňující hledat cesty, jak být uprostřed ní kvasem („spiritualita vtělení“), ale také odvahou k prorocké kritice destruktivních projevů, nespravedlivých postojů či struktur hříchu, která umožňuje stávat se nástrojem osvobození či uzdravení („spiritualita vykoupení“);
- tyto charakteristiky spirituality PRF jsou během její služby trvale nejrůznějšími způsoby povzbuzovány, podporovány a doprovázeny, takže např. společná či osobní modlitba není jen formální výplní na začátku či na konci setkání, ale stává se přirozeným prostředím, ve kterém a ze kterého se rozvíjí celá služba PRF, která se tak také stává jakýmsi „modelem“ učednického života inspirativním i pro širší farnost.

6.1.5 Souhrn: Vize volající po strategii

Výše uvedená vize „PRF jako projevu synodality v české církevní provincii“ je velmi široce pojatým myšlenkovým obrazem. Zahrnuje v sobě jak inspirující obraznou ilustraci (PRF jako „tříbarevné zrcadlo“), tak systematičtější interpretaci a konkretizaci (PRF jako učednická komunita bratří a sester v Kristu, efektivní nástroj týmového vedení, teologické reflexe a duchovního rozlišování a prostor pro spoluzodpovědnost za růst Božího království na území této farnosti a v životních prostorech každého z členů farní obce).

Aby však bylo možné k naplnění této vize v dlouhodobém horizontu také skutečně směřovat, vyžaduje to udělat si také jasno o odpovídajících strategicko-praktických procesech. A právě to je tématem následujícího oddílu.

6.2 ZÁSADY TVORBY STRATEGIE ROZVOJE PRF V JEDNOTLIVÝCH DIECÉZÍCH

Jestliže si pokládáme otázku, jakým konkrétními cestami se lze v některé konkrétní diecézi přiblížit k alespoň částečnému naplnění výše načrtnuté vize „PRF jako realizace synodality“, pak se (slovníkem dnešního managementu) ptáme po „organizační strategii“, „strategii procesu změny“, či (slovníkem některých přístupů dnešní praktické teologie) po „strategicko-praktických procesech“. Než v následující části představíme komplexní model takovýchto procesů, v této části si nejprve připomeneme některé zásady pro tvorbu takovýchto procesů inspirované novějšími perspektivami teorie organizace.[1251]

Všechny níže uvedené zásady jsou zásadami vedoucími k vyváženosti a trvalému dialogu. Požadavek vyváženosti ovšem platí z dlouhodobého hlediska. V konkrétních situacích a ve specifických otázkách je třeba často nalézt určité postupy a priority, které v závislosti na specifických podmínkách někdy tento požadavek z krátkodobého hlediska poruší, avšak jen proto, aby z dlouhodobého hlediska této vyváženosti nakonec dosaženo bylo. To je však již otázka formulace vlastní „strategie”, kterou se budeme zabývat v následující části. Nyní pouze přehledně uvedeme tři konkrétní zásady pro její tvorbu, které všechny spočívají v důrazu na dlouhodobou vyváženost a trvalý dialog vždy mezi třemi konkrétními prvky, které jakoby vždy tvořily tři vrcholy jednoho trojúhelníka.

6.2.1 Vyváženost a trvalý dialog mezi přístupem „shora“, „zdola“ a „z boku“

Při diskuzích o možnostech řízení či doprovázení procesů změny se dnes často zmiňuje starší představa o tom, že pro úspěch při prosazování změny v nějaké organizaci stačí najít schopného manažera. Jak však tvrdí např. Peter Senge,[1252] ukazuje se, že příklady úspěšných podnikových transformací vedených pouze shora jsou velmi řídké. Tato idealizace vůdčích osobností vede k nekonečnému hledání stále nových a lepších vůdců a odvrací od podstatných témat, kolem kterých se postupně vytváří funkční organizace jako celek. Toto soustředění se na „vrchol“ dokonce podle Sengeho vytváří bludný kruh či

[1251] V následujícím se inspirujeme především SENGE: The Dance of Change; KOTTER: Vedení procesu změny; HATCH: příslušné kapitoly o procesu změny, a různými pastoračními aplikacemi těchto přístupů…

[1252] Srov. např. SENGE: The Dance of Change, 10nn. Senge uvádí, že v souvislosti s tímto tzv. „mýtem hrdinného manažera“ se objevují výroky jako např. „Významná změna se může uskutečnit pouze je-li řízena ‚shora‘.“„Nemá smysl se snažit o nějakou změnu, pokud se vrcholový management nepřidá také.“ „Nic se nestane bez úzké zainteresovanosti vrcholového managementu.“ apod. Z tohoto pramene jsou čerpány inspirace i pro další související poznámky.

sestupnou spirálu odsávající vůdčí kapacity a schopnost spoluzodpovědnosti z celé organizace, která se tak ještě více utvrzuje ve své averzi k jakékoli změně.[1253]

Důsledkem jednostranného „řízení změny shora“ je podle Sengeho často to, že se mnozí lidé pak v takovéto organizaci cítí ohroženi nebo manipulováni, a to i v případě, že principiálně by za nutností nějaké takové změny jinak stáli.[1254] Navíc takováto změna, i když sebevíc „produktivní“ a seberychlejší, funguje, jen pokud je na ní neustále tlačeno. Když tlak povolí, proces proměny se zastaví. Naopak změna nesená postupně rostoucí schopností organizace se učit je změna „sebeprodukující“, pokračující i po skončení prvotních impulsů.

Senge sám pak navrhuje, že zde nejde o otázku jestli „shora“ či „zdola“, ale o vzájemnou souhru v celé organizaci, a to především mezi třemi typy „vedoucích“, o kterých jsme se zmiňovali již dříve:[1255] „místní linioví vedoucí”, „neformální komunikátoři” a „vrcholový management”. V rámci doprovázení procesu změny v konkrétní diecézi lze za místní liniové vedoucí dosadit pastorační pracovníky v jednotlivých farnostech (především faráře), za vrcholový management vedení diecéze (především biskupa), často zde však chybí právě oni „neformální komunikátoři” (zvaní také *internal networkers, network leaders* nebo *community builders*), tedy lidé zapojení v neformální síti vztahů, skrze které se nové nápady a inovativní praktiky přirozeně šíří celou organizací.[1256]

Při procesu iniciujícím či doprovázejícím synodální způsob práce PRF v diecézi je třeba trvalý dialog a spolupráce mezi všemi uvedenými „typy” vedoucích. Jestliže faráři a jejich spolupracovníci jsou životně důležití pro zkoušení nových přístupů přímo v terénu a pro dodávání konkrétní, ze specifických podmínek té které farnosti vyrůstající zpětné vazby, diecézní vedení se nemůže zříci úkolu ukazovat společný směr, komunikovat sdílenou vizi, nastavovat základní struktury vyrůstající z procesu změny a pro tento proces vytvářející

[1253] Senge nabízí jinou sérii citátů: „Jen málokdy se nějaká významná změna uskuteční jestliže je řízena jen ‚shora‘.“ „Prohlášení hlavního manažera a programy vyhlašované a řízené odkudsi z hlavní kanceláře organizace jsou skvělým způsobem, jak posílit cynismus a odradit každého od skutečných snah o nějakou změnu.“ „Blízká zainteresovanost vrcholového managementu je ubohou náhradou za autentickou oddanost a schopnosti se učit na všech úrovních organizace. Ve skutečnosti, jestliže je autorita vrcholového managementu užívána nemoudře, může to způsobit, že podmínky pro rozvoj této oddanosti a schopnost učit se spíše budou zhoršovat.“

[1254] Senge zde cituje Richarda Beckharda, který jednou prohlásil: „Lidé se nevzpírají proti změně; lidé se vzpírají proti tomu, že by měli být (někým či něčím jiným) měněni.“

[1255] Srov. oddíl nazvaný „Distribuce vůdcovství do celé organizace„ v části 4.2.3 na str. 294.

[1256] Jak jsme již viděli dříve, to mohou být lidé pracující v různých podpůrných sekcích organizace jako např. interní konzultanti nebo lidé v oddělení vzdělávání či rozvoje. Mohou to ale být i lidé „v první linii“, pracující či doprovázející další při práci přímo v terénu. Jejich silou je možnost pohybovat se plynule po celé organizaci, budovat a posilovat širší sítě vztahů a informací, tvořit aliance s lidmi podobně smýšlejícími a pomáhat místnímu managementu (ať už přímou pomocí či tím, že mu zprostředkovávají kontakty s dalšími, kdo sdílí podobné nadšení a od kterých se mohou učit). Tito lidé jsou přirození „rozsévači“ nových myšlenek a praktik. Také mohou být důležitým zdrojem zpětné vazby pro vrcholový management o konkrétních potřebách uvnitř organizace. Je vlastně určitým paradoxem, že právě skutečnost, že tito lidé nepožívají výhod formální autority, je často činí velmi efektivními. Srov. oddíl nazvaný „Distribuce vůdcovství do celé organizace„ v části 4.2.3 na str. 294.

prostor, investovat do infrastruktur zaměřených na učení se, podporou ostatních spolupracovníků a v posledku „vést pomocí vlastního příkladu“ (tj. realizovat svoji službu synodálním způsobem, např. skrze diecézní pastorační radu). Podle Sengeho se příslušníci vrcholového managementu musejí stávat mentory, kouči, designéry, učiteli a správci širší vize.[1257] Konečně je nezbytné podpořit iniciativu těch, které Senge nazývá „neformální komunikátoři“. To by měli být pastorační pracovníci (z jakékoli úrovně řízení či pracující přímo v terénu) zapojení do různých neformálních sítí vztahů, ale také formálně jmenovaní pastorační poradci, průvodci, supervizoři či školitelé, v naší oblasti pak především pracovníci zaměření na poradenství a podporu služby PRF.

Zdá se tedy, že není na místě přemýšlet, zda proces změny přístupu k praxi PRF v diecézi má začít „shora“ či „zdola“. Začít může odkudkoli. Nějaký čas se může klubat v nějakém odlehlém koutu diecéze ve službě některé z trochu experimentujících PRF (tj. „zdola”), nebo naopak přímo v centru, v dobré a inspirující práci diecézní pastorační rady (tj. „shora”). V každém případě jsou pro tento proces klíčoví také oni „neformální komunikátoři” (podporující proces změny jakoby „z boku”) a časem se do tohoto procesu musí zapojit alespoň někteří z každého z výše zmíněných druhů vůdčích osobností. Ti pak mezi sebou budou zůstávat v trvalém dialogu, společně budou v diecézi vytvářet atmosféru podporující společné učení se, experimentování a růst, a tak budou postupně „synodalizovat” i formální struktury.

6.2.2 Vyváženost a trvalý dialog mezi strukturou, funkčními nástroji a životem

Tato druhá zásada navazuje na diskuze, které se často vedou o tom, zda je při rozvoji organizace či vedení procesu změny prvotní proces organického růstu nebo určitá tvar či směr udržující struktura. Musí vždy proces předcházet strukturu? Nebo musí napřed existovat určitá struktura, aby mohl nastartovat proces růstu?

Jak jsme již dříve během této práce viděli na mnoha různých příkladech, i zde v rámci otázky procesu změny bude platit „princip souběžné původnosti“:[1258] organický proces růstu je pro rozvoj organizace stejně podstatný jako podpůrná struktura. Názorně můžeme tuto vzájemnou odkázanost dobře vidět na schématu „učící se organizace“ (srov. Obrázek 11 na str. 283) a na dynamickém modelu organizační kultury (srov. Obrázek 17 na str. 320). Podle Petera Sengeho, tzv. „sféra akce“ (zahrnující „organizační architekturu“) a „sféra učení se a hluboké změny“ (zahrnující „organizační kulturu“) musí být v trvalé

[1257] Srov. SENGE Peter: The Leadership of Profound Change, in: SENGE: The Dance of Change, 10–21, 18–19.

[1258] Srov. např. pozn. pod čarou č. 613 v oddíle 3.1.2 (dále srov. např. oddíly 3.2.2, 3.4.1, 4.2.1, 4.5.1, 5.1.1, 5.4.1).

vzájemné interakci, kterou zprostředkovávají různé metody, pomůcky a funkční procesy, podobně jako v lidském těle se vzájemně potřebují kosterní skelet, měkké maso a orgány a nervová, dýchací či oběhová soustava.

Proto i v oblasti doprovázení hluboké změny je třeba tuto vyváženost respektovat a zajistit, aby tyto tři sféry (které nakonec odpovídají i našim třem rovinám synodality) byly v neustálém dialogu. Pokud tomu tak bude, pak i když krátkodobě bude muset být direktivně dán důraz např. na jasnější vytýčení některých základních struktur nebo rozvoj některých funkčních nástrojů, aby byly umožněny a odblokovány určité „měkké" procesy organického růstu, nebo naopak se bude muset s formalizací některých pravidel počkat, až když se ověří v praxi, bude i tak nakonec celý systém směřovat k vyváženosti mezi podpůrnou strukturou, funkčními nástroji a organickým růstem života.[1259]

Takto jsou předem vyloučeny extrémně zjednodušující přístupy, které se někdy objevují a které jsou typické tím, že kladou jednostranný a trvalý důraz (tedy nejen strategickou prioritu) pouze na jednu ze tří stran trojúhelníku: přístup extrémně reformní (důvěřující především v reformu struktur shora), přístup extrémně funkcionalistický (důvěřující především ve zlepšování schopností a dovedností účastníků) a přístup extrémně spiritualizující či obnovný (důvěřující především prohloubení spirituality, společenství a osobní svatosti).

6.2.3 Vyváženost a trvalý dialog mezi globální, oblastní a lokální perspektivou

Třetí zásada pro tvorbu strategie rozvoje PRF v diecézích směřuje podobně jako obě předchozí k důrazu na vyváženost a trvalý dialog, tentokrát uplatněnému v geografickém smyslu. Tato zásada z organizačně-teoretického hlediska vyplývá ze systémového přístupu k organizaci, který ukazuje, jak menší celky, pokud mají být schopny rozvoje, jsou vždy součástí a svým způsobem často i jakousi lokální realizací celků širších. Z teologického hlediska toto platí především o vztahu mezi univerzální a partikulární církví (diecézí) a analogicky také o vztahu mezi diecézí a farností jakožto realizací církve v konkrétním místě.

Proto i při formulaci strategie iniciace a doprovázení změny stylu PRF v diecézní je třeba zohlednit fakt, že PRF sice rozvíjí svoji službu v jedinečně specifickém lokálním kontextu té které farnosti, avšak zároveň je součástí širší sítě formálních i neformálních

[1259] Zajímavým příkladem probíraného pravidla, který ukazuje i jistou zdravou pružnost v jeho uplatňování, je např. poznámka okružního listu *Omnes christifideles*, který respektuje, že v některých diecézních podmínky pro vznik pastorační rady ještě být nemusejí, ale biskupové jsou zároveň vyzváni, že mají „spolupracovat na tom, aby okolnosti požadované pro ustavení a efektivní činnost takovéto rady byly rozvíjeny" (OCh 9). To znamená, že na formální „strukturu" tam sice ještě není vhodná doba, ale to nedispenzuje od podpory „růstu života" žádaným směrem.

vztahů na rovině vikariátu, diecéze a celé univerzální církve. Protože i pastorační situace v každé z diecézí české církevní provincie je specifická,[1260] budou muset být strategie rozvíjené v jednotlivých diecézích přizpůsobené tamním podmínkám. Na druhé straně v rámci místní církve existují i určité společné jmenovatele, takže by mohlo být smysluplné, když by některé základní orientační linie ohledně rozvoje PRF byly někdy načrtnuty i na rovině celé České biskupské konference.

Je pak otázka, zda je na místě začít nějakou centrální směrnicí o PRF pro celou církevní provincii či dokonce celou místní církev (jak se o to – ne příliš úspěšně – snažil např. plenární sněm), nebo zda je vhodnější nechat změnu přístupu vyrůst spíše ze zkušenosti jednotlivých diecézí (např. skrze diecézní synody) či ještě z menších celků.

Již několikrát zmiňovaný Peter Senge[1261] např. velmi důrazně doporučuje začít jakoukoli organizační změnu s malou „pilotní skupinou“ či skupinami, které nazývá „inkubátory změny“. Tímto tématem jsme se podrobněji zabývali již dříve v části nazvané „Pilotní skupiny“ jako „inkubátory změny“ (srov. oddíl 4.4.3 na str. 324), kde jsou uvedená i praktická „rozjezdová pravidla” pro takovéto skupiny a v poznámce také základní „výzvy”, se kterými si takovéto skupiny musí v průběhu procesu změny vyrovnávat. Senge tvrdí, že pokud se v organizaci nevytvoří žádná pilotní skupina, nové myšlenky tam pak nemají žádný prostor („inkubátor“), kde by mohly zrát, kde by se koncepty mohly stávat schopnostmi a kde by se teorie mohla proměňovat v praxi. Nejméně po několik prvních měsíců (podle Sengeho spíše více než méně) by se většina aktivit směřujících ke změně měla odehrávat spíše ve skrytu takovýchto skupin, které mohou být složeny z lidí spadajících do jakékoli z výše uvedených kategorií vedení (i když pokud jsou složeny jen z místního managementu, jsou často omezeny nutnou „pragmatičností“ a lokálními zájmy této skupiny vedoucích).

V případě promýšlení strategie pro rozvoj synodálního přístupu ke službě PRF v konkrétní diecézi by takovýmito „inkubátory“, ve kterých se může tento přístup

---

[1260] Srov. např. jen odlišnosti v názorech pracovníků diecézních center na PRF, které jsme zjistili na základě našeho průzkumu (srov. příloha P 7; v závorkách jsou uvedeny zkratky příslušných diecézí). Problémy ve fungování PRF spatřují představitelé pastoračních referátů některých biskupství v rozdílnosti představ kněží a farníků o práci PRF (HK), v nedostatku času a přetíženosti angažovaných farníků (LT), v obtížnosti předávání kompetencí (LT), v předpokládaném zúžení chápání PRF jako „realizačního týmu farnosti“ nebo „sboru blízkých a věrných“ (PH), v absenci PRF při vytváření pastoračních plánů farností (PH), v pocitu zbytečnosti či nedůležitosti u členů PRF (nebo u farníků obecně tam, kde PRF není) vyvolaného postojem faráře nemajícím o spolupráci či konzultaci zájem (PL) či v malém informačním propojení mezi PRF a farností jako celkem (PL). Za důležité označili představitelé pastoračních referátů biskupství především otázky týkající se cílů PRF, profilu PRF, vztahu či spolupráce faráře a PRF, vyváženosti mezi teoretickou a praktickou rovinou práce PRF, svěřování kompetencí, utváření PRF jako organizmu formovaného duchem evangelia a souvislosti práce PRF s celkovou pastorační situací a sebepojetím místní církve. Určitý zatím nevyužitý potenciál byl v jedné diecézi (PH) konstatován v oblasti setkávání vizitátorů s PRF při kanonických vizitacích.

[1261] Srov. SENGE: The Dance of Change, 39n.

experimentálně zkoušet, prohlubovat a rozvíjet, a tak také lépe rozšiřovat do širší církve, mohly být jak jednotlivé pastorační rady farností, které jsou ochotné zkoušet různé nové cesty, nechat se na této cestě doprovázet, učit se za pochodu, dávat do diecézního centra zpětnou vazbu a být případně pozitivní neformální inspirací i pro další farnosti. Stejně tak může být takovou „pilotní skupinou" i diecézní pastorační rada, která se snaží fungovat na základě stejných principů jako PRF, jen na vyšší organizační rovině, a která může být pozitivním příkladem, že i diecézní vedení nejen o synodalitě mluví, ale také se ji snaží prakticky žít. Vyšší systémové celky pak zde samozřejmě mají velmi důležitou roli v tom, aby zajišťovaly či podporovaly komunikační propojení mezi těmito „inkubátory", aby jim poskytovaly veškerou možnou podporu, aby pro jejich často náročné experimentování vytvářely bezpečný prostor a zkušenosti z těchto procesů vyhodnocovaly za účelem vytváření dlouhodobého rámce pro pozdější rozvoj podobně založených PRF v celé diecézi.

6.2.4 Souhrn: Trinitární perspektiva zásad doprovázení procesu změny

Ve světle naší teologické i organizační reflexe jsme tedy došli k přesvědčení, že dlouhodobé ovoce nelze očekávat od trvale jednostranného důrazu na jakýkoli z výše zmíněných „vrcholů trojúhelníka", ale od dlouhodobé vyváženosti a trvalého dialogu mezi nimi. Všechny tyto důrazy se navzájem potřebují k tomu, aby v diecézi mohla probíhat plodná, trvalá a hluboká proměna nejen stylu služby PRF, ale stylu pastorace obecně.

Není to ovšem nic divného, pokud si uvědomíme, že již i samotný způsob, jakým se církev snaží měnit některé své zaběhlé systémy, ukazuje, čím tato církev chce být. A jestliže zde vycházíme z pochopení církve jakožto „ikony Trojice" a jestliže k plnější realizaci takovéto církve chceme směřovat i změnou stylu služby PRF v našich diecézních, měl by tomuto obrazu církve přirozeně odpovídat i procesuální styl těchto změn.

Na závěr lze tedy shrnout, že už i samotná strategie rozvoje synodálně chápaných PRF v diecézi by měla respektovat všechny tři roviny synodality a měla by vyváženě a simultánně probíhat na rovině „strukturní", „efektivní" i „emotivní". Z trinitarizující perspektivy můžeme pak zformulovat tři vzájemně se doplňující a pronikající principy procesu změny, které by měly být uplatněny i při tvorbě této strategie:[1262]

- **Princip „A oddělil světlo od tmy… a bylo to dobré"** (Otec, srov. Gn 1; strukturní rovina): Při jakémkoli přemýšlení o zdravé strukturalizaci diecéze musí mít prioritu

[1262] Zde jsme se inspirovali konceptem obsaženým v BANKS Robert J., BANKS Julia: The Church Comes Home: Building Community and Mission through Home Churches, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1998, 120–123. Srov. také RADKOVSKÝ, HRUŠKA: Pastorační plánování v plzeňské diecézi. K barevné symbolice srov. pozn. č. 1169 a související text na str. 343; srov. také „Trojiční kompas" v příloze P 20.6.

vnímavost pro neustálé Boží tvoření, odkrývání procesů růstu, respektování „míst života“, kde Bůh probouzí nový život a občerstvuje církev často nečekanými dary, které nelze předem „naplánovat“ či „řídit“, ale lze se k této Boží tvůrčí činnosti s vděčností připojit a dále pro ni přiměřenými podpůrnými strukturami vytvářet prostor (skrze strukturující „oddělování světla od tmy“).

- **Princip „Zemře-li pšeničné zrno, vydá mnohý užitek“** (Syn, srov. Jan 12,24; efektivní rovina): Podobně jako v Kristu, i v církvi (a tudíž i ve způsobu vedení farností a ve službě pastoračních rad) nový život a nové ovoce přichází skrze smrt, což zde často bude znamenat odumírání vlastních představ, plánů, zaběhlých kolejí, nefunkčních struktur, nezdravých vztahů, nefunkčních procesů či neodpovídajících přístupů, které tak udělají místo novým podpůrným strukturám, funkčnějším procesům a plodnějším přístupům. Klíčovým prvkem zde ovšem zůstává schopnost ocenění dosavadních, dnes třeba ji ž nefunkčních procesů, které však připravily cestu životu.
- **Princip „Každému je dán zvláštní projev Ducha“** (Duch, srov. 1 Kor 12,7; emotivní rovina): Celý proces pastorační změny ve stylu služby pastoračních rad (a pastorační proměny v církvi obecně) musí být proniknut hlubokou spiritualitou, naslouchání projevům Ducha, respektem k rozmanitosti darů a schopností jednotlivých jeho účastníků i jednotlivých PRF, farností a diecézí a musí hledat cesty, jak jim umožnit spíše vzájemné doplnění se, než podporovat jakýsi „konkurenční boj“ mezi nimi navzájem. Právě tato spiritualita společenství má potenciál „stmelit“ to, co není možné ani strukturalizovat, ani vyřešit nějakým novým funkčním procesem.

Jak může taková strategie respektující výše uvedené zásady vypadat? V následujícím oddíle připojujeme jeden z možných přístupů k tvorbě takovéto strategie.

6.3 PŘÍKLAD „STRATEGIE PODPOROVANÉHO RŮSTU SYNODÁLNÍCH PRF“

Pro ilustraci aplikace výše uvedených zásad a pro inspiraci pro formulování podobných strategií v rámci konkrétních diecézí níže uvádíme modelový příklad formulace strategie pro rozvoj synodálně chápaných PRF v diecézní perspektivě.[1263]

[1263] Formulace dále prezentované strategie je inspirovaná následujícími prameny: HERRINGTON Jim, BONEM Mike, FURR James H.: Leading Congregational Change: A Practical Guide for the Transformational Journey, San Francisco: Jossey-Bass, 2000; KOTTER John P.: Vedení procesu změny. Osm kroků úspěšné transformace podniku v turbulentní ekonomice, Praha: Management Press, 2004; SENGE Peter: The Fifth Discipline. The Art & Practice of the Learning Organization, London: Random House Business Books, 1999. Použitý model je s malými úpravami převzat z RADKOVSKÝ, HRUŠKA: Pastorační plánování v Plzeňské diecézi, 61–89.

Strategii jsme nazvali „strategií podporovaného růstu“, čímž chceme vyjádřit klíčovou kombinaci důrazu na „organický růst“, potřeby „systematické podpory“ a nezbytnosti „efektivních nástrojů“, která vyplývá ze zásad z předcházejícího oddílu.

6.3.1 Grafický model „strategie podporovaného růstu“

Navrhovaná strategie je shrnuta v následujícím grafu (srov. Obrázek 22), kde jeho levá část (označená jako „dlouhodobý proces“) je především výrazem oné „systematické podpory“, část pravá (označená jako „pastorační spolupráce“) vyjadřuje konkrétní „efektivní nástroje“ pastorační spolupráce a střed celého grafu pak symbolizuje dimenzi „organického růstu“ života, vztahů a poslání v té které farnosti a pastorační radě. Jestliže velké schéma představuje procesy probíhající na celodiecézní úrovni (případně v diecézní pastorační radě), malá schémata stejného tvaru v pozadí pak naznačují, že podobné procesy musí zároveň probíhat i na rovině jednotlivých farností (a v nich sloužících pastoračních rad).

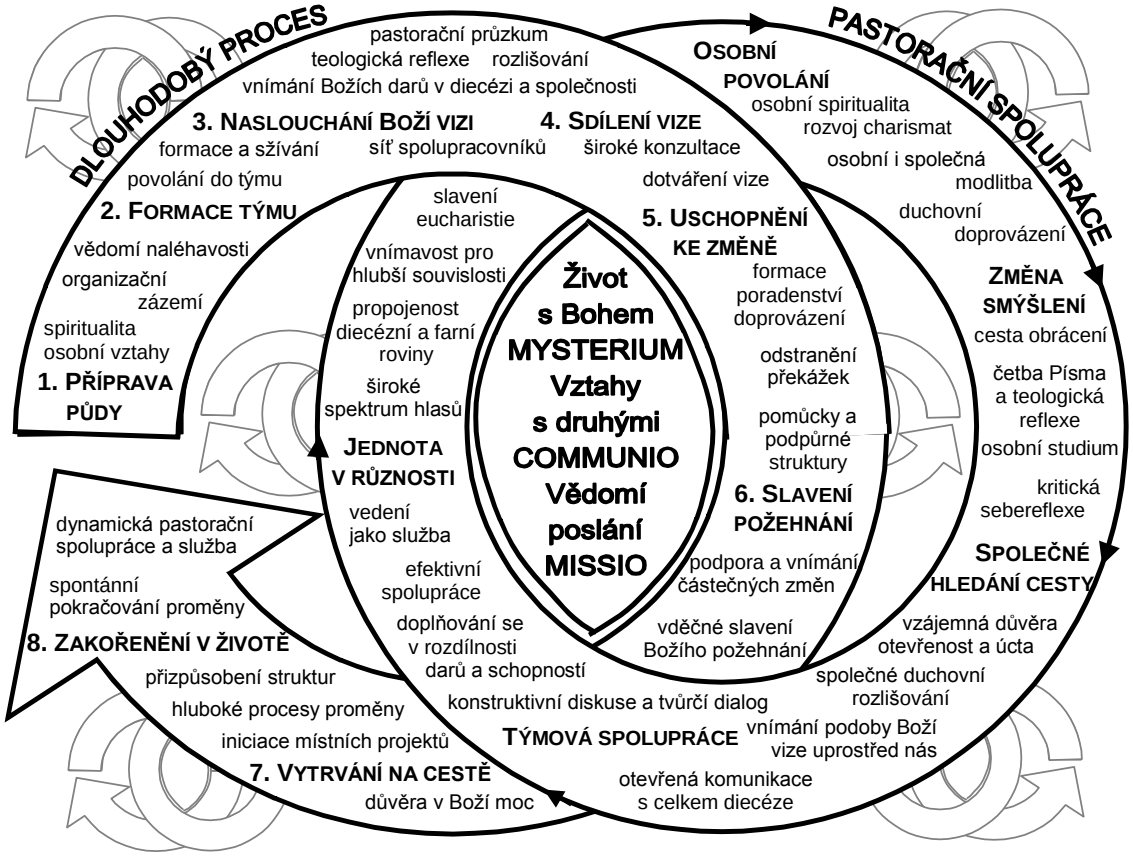

Obrázek 22: Dynamický model strategie podporovaného růstu synodálních PRF v diecézi

Podrobněji lze základní prvky tohoto modelu aplikované na oblast zavádění či doprovázení služby synodálně chápaných PRF v diecézi charakterizovat takto:

6.3.2 Spirituální jádro a cíl celého procesu (střed grafu)

Jádrem, předpokladem i cílem celého procesu je rozvíjející se „učednická spiritualita společenství a poslání“, tj. život s trojjediným Bohem (*mysterium*) v komuniálních vztazích s druhými (*communio*) a s vědomím společného úkolu spolupracovat na realizaci poslání farnosti a diecéze (*missio*). Tato vnitřní hluboká dimenze se týká především „emotivní“ roviny synodality či „organizační kultury“.

6.3.3 Dlouhodobý systematicky doprovázený proces (levý kruh grafu)

Aby měl proces iniciace a doprovázení změny stylu služby PRF v diecézi a v jednotlivých farnostech dostatečnou systematickou oporu, vyžaduje mít vyjasněné některé z podstatných fází (či dimenzí) každé hluboké pastorační proměny. Díky nutnosti určité systematičnosti se tento rozměr týká především „strukturní“ roviny synodality či „organizační architektury“. Jednotlivé fáze celého procesu změny se mohou vzájemně prolínat či podle situace na ně může být kladen různý důraz, avšak každá z nich přirozeně navazuje na ty předcházející. Stručně je lze charakterizovat takto:[1264]

(1) *Příprava půdy, teologická formace a prohloubení vědomí potřebnosti změny:* Těžko lze zavádět nějaké podstatnější změny ve způsobu vedení farností (čehož se služba synodálně chápaných PRF podstatně dotýká), aniž by o jejich nutnosti bylo přesvědčeno nejen vedení diecéze, ale především sami faráři. Proto je třeba hledat nejrůznější způsoby (a to jak „shora“, tak „z boku“ i „zdola“), jak alespoň u části z nich toto vědomí potřeby a možnosti změny v oblasti služby pastoračních rad probudit či prohloubit, a jak pastoračním pracovníkům na všech rovinách zprostředkovat skrze dlouhodobou a trpělivou ekleziologickou a prakticko-teologickou formaci schopnost vnímat hlbuší smysl a kořeny synodálně chápaných PRF.[1265]

(2) *Formace týmu či koalice otevřené změnám:* Součástí této přípravy půdy a tohoto prohlubování vědomí potřebnosti změny je také podpora či iniciace vzniku tzv. „inkubátorů změny“ či „pilotních skupin“, ve kterých by bylo možné příslušné změny vyzkoušet, ověřit a následně sdílet zkušenosti s nimi. To se může dít podchycením PRF,

---

[1264] Jednotlivé fáze vycházejí z KOTTER: Vedení procesu změny, 29, v kombinaci s pastorační aplikací Kotterova přístupu in: SELLON Mary K., SMITH Daniel P., GROSSMAN Gail F.: Redeveloping the Congregation. A How To for Lasting Change, Silver Spring, MD: The Alban Institute, 2002.

[1265] Toto vědomí potřebnosti změny je vhodné prohlubovat např. pozitivními příklady, vysvětlováním potenciálu sdíleného vedení, ukazováním přínosu PRF pro službu faráře či teologickou reflexí synodálně chápané kněžské služby. Je třeba ocenit dosavadní přístupy, ukázat jejich silné stránky a přivést k pochopení, že služba PRF nejde proti hierarchickému chápání církve, ale je jeho nutným a z podstaty svátosti svěcení plynoucím doplněním. Konkrétními nástroji mohou být např. konference o pastoračních radách, kněžské dny, sdílení dobrých zkušeností, studium církevních dokumentů, pastýřské listy, dlouhodobě rozvržený a systematicky rozvíjený systém trvalé formace současnýchi budoucích pastoračních pracovníků včetně budoucích kněží apod.

které se podobnou cestou již pokouší jít, případně povzbuzením jiných, aby začaly se synodálním chápáním své služby experimentovat. Navíc je třeba na diecézní rovině pověřit malý tým, aby tyto pilotní skupiny doprovázel a propojoval a shromažďoval od nich zpětnou vazbu.[1266]

(3) *Naslouchání Boží vizi a formulace strategie:* V tomto týmu podpory rozvoje PRF je pak třeba skrze různé prameny (Písmo, teologie, tradice církve, učení církve, teorie organizace, zkušenost z jiných zemí apod.) naslouchat Boží vizi o církvi a v rámci této vize upřesnit vizi pastoračních rad tak, aby byla jednoduchá, srozumitelná a inspirující. Na základě této vize pak také zformulovat další konkrétní kroky strategie jejího naplňování ve všech farnostech diecéze.[1267]

(4) *Sdílení transformační vize v široké komunitě:* Základy transformační vize je možné zformulovat v centrálním týmu pastorační podpory PRF, avšak její konečná podoba by měla být dolaďována v trvalém kontaktu jak s „pilotními skupinami", tak s co nejširší základnou pastoračních pracovníků a dalších spolupracovníků ve farnostech. Čím více se lidé účastní vlastní formulace vize, tím více ji pak také berou za vlastní a jsou schopni se pro její naplňování mnohem více nasadit než při pouhém jejím prosazování „shora" (i když to se na první pohled zdá rychlejší a efektivnější přístup).[1268]

(5) *Uschopnění ke změně personální a strukturální podporou:* V návaznosti na tuto komunikaci vize (a často již zároveň s ní) je třeba také i nadále vzdělávat a ekleziologicky, prakticko-teologicky i dovednostně formovat všechny, kteří mohou být klíčovými tahouny procesu změny (v našem případě především diecézní vedení, vikáře a další této vizi otevřené faráře), poskytovat další systematickou podporu místním pilotním procesům, vydávat praktické příručky pro vznik a práci PRF v duchu sdílené vize a začít odstraňovat i některé největší strukturální překážky dalšího procesu (např. skrze úpravu stanov PRF do podoby přívětivější pro jejich fungování v synodálním duchu).[1269]

[1266] Takovýto tým, pracující nejspíše v rámci pastoračního oddělení a v úzkém kontaktu s diecézním vedením, se pak může také případně stát zárodkem synodálně chápané diecézní pastorační rady (nebo může pracovat v jejím rámci, pokud již v diecézi funguje).

[1267] Je např. možné vyjít z náčrtu vize prezentované v oddíle 6.1, kterou je ovšem třeba „přeložit" do řeči blízké jejím příjemcům – diecéznímu vedení, farářům a současným či potenciálním členům PRF z řad farníků.

[1268] Tato komunikace sdílené vize může probíhat podobnými kanály jako „příprava půdy" v prvním bodě, avšak zde jde již o fázi komunikace, která je obsahově zacílenější a mnohem více zaměřená na vtažení klíčových osobností do spolupráce na celém procesu transformace. Tyto fáze se ovšem mohou časově krýt, když pro některé se jedna konference může stát příležitostí ke spolupráci na sdílené vizi či k jejímu hlubšímu pochopení, pro jiné je tatáž konference teprve příležitostí k probuzení potřeby změny.

[1269] Zde jde především o konkrétní formační příležitosti pro předsedy a členy stávajících PRF, různé formy praktického doprovázení a poradenství, vydávání a zprostředkování různých tiskových materiálů, nabídku poradensky zaměřených webových stránek apod. V oblasti strukturální pak jde především o

(6) *Slavení požehnání a ocenění dobrého ovoce:* Již od počátku, ale především ve fázích počínající únavy z délky procesu, je třeba vnímat místa života a vědomě slavit i sebemenší Boží požehnání či ocenit úspěšné kroky. Farnosti, ve kterých se o rozvoj synodálně chápaných PRF nějakým způsobem snaží, musí pocítit, že se tato snaha vyplatí a že je oceňována velmi prakticky a konkrétně, nejen slovně.[1270]

(7) *Vytrvání na cestě a šíření změny do celé diecéze:* Na této cestě hluboké proměny dosavadního pastoračního stylu je pak třeba vytrvat i skrze nutné tříbení a odumírání otevírající místo novému životu. To musí být podporováno slaďováním dalších souvisejících struktur se synodálním stylem služby PRF a jejich existence by se měla stát víceméně samozřejmostí pro každou farnost.[1271]

(8) *Zakořenění v životě a v pastorační kultuře a struktuře:* Základní proměnu stylu služby PRF v diecézi lze považovat za jistým způsobem dovršenou, jestliže nové přístupy a postoje ke službě PRF postupně zakoření v pastorační kultuře většiny farností a diecéze jako celku. Citlivě je během celého procesu změny třeba zvážit okamžik, kdy má biskup po poradě s kněžskou radou PRF ustanovit mandatorní zřízení PRF v každé farnosti.[1272]

6.3.4 Pět učednických disciplín pastorační spolupráce (pravý kruh grafu)

Aby mohly takovéto procesy hluboké změny pastorační kultury podmiňující synodální způsob fungování pastoračních rad probíhat jak na místní, tak celodiecézní rovině, je třeba ve všech do tohoto procesu zapojených skupinách vědomě podporovat a trvale i periodicky rozvíjet určité „učednické disciplíny pastorační spolupráce“ vedoucí (především v rámci jejich běžného setkávání, ale i v rámci speciálních vzdělávacích příležitostí organizovaných ve farnosti či na úrovni diecéze) ke komunitnímu učení se.

---

současné stanovy, které je třeba změnit tak, aby se z nich staly mnohem volnější „směrnice“ umožňující lokální specifika, ale zároveň jasně orientující synodálním směrem.

[1270] Např. farnosti, které rozvíjejí službu PRF v synodálním duchu, by mohly být různě zvýhodněné při žádostech o dotace z různých diecézních fondů nebo by mohl být založen speciální „pastorační fond“, jehož čerpání by bylo podmíněno existencí fungující PRF.

[1271] Nejpozději zde by již např. měla fungovat i diecézní pastorační rada, musí se dobře vyřešit sladění s se službou ekonomických rad, PRF by se měly začít podílet na přípravách některých celodiecézních procesů (např. diecézního synodu či celodiecézní pastorační vize a priorit) a měly by být jasné způsoby, jak se PRF mohou a mají zapojovat do kanonických vizitací farností či do personalistiky ve farnosti (včetně zapojení do procesu hledání nového administrátora či faráře).

[1272] V některých diecézích to může být právě až v této poměrně pozdní fázi rozvoje, jinde tento krok bude rozlišen jako vhodná součást některé z předchozích fází (především páté či sedmé). Cílovým stavem by mohla být diecéze, kde platí, ne že „každá farnost musí mít svoji pastorační radu“, ale že „pouze tam, kde funguje pastorační rada (spolu s dalšími předpoklady), může být zachována farnost“. Pastorační oblasti, kde PRF z různých důvodů nemůže vzniknout, by pak musely mít jiný statut než farnost (např. „kvazifarnost“).

Tyto „učednické disciplíny“ lze stručně charakterizovat takto:[1273]

- růst v *osobním povolání* a zakořenění v Kristu, který skrze duchovní doprovázení zaměřené na prohloubení osobní spirituality rozlišování, rozvoj charismat a růst v osobní i společné modlitbě umožní každému ze zúčastněných prožívat vzájemné plodné obohacení jeho osobního křesťanského života a jeho služby v PRF;
- ochota ke *změně smýšlení*, k osobnímu obrácení a případnému přehodnocení myšlenkových stereotypů prohlubovaná četbou Písma, teologickou reflexí, osobním studiem a kritickou sebereflexí;
- schopnost *hledání cesty* v pastoračním rozlišování sdílené vize prohlubovaná růstem vzájemné důvěry, otevřenosti a úcty, společným duchovním rozlišováním, vnímáním „znamení doby“ a otevřenou komunikací s celkem diecéze;
- dovednosti *týmové spolupráce* a týmového učení se realizované především uměním tvůrčího dialogu a konstruktivní diskuse, otevíráním se Duchovním darům a týmovým rolím a jejich rozvíjením v doplnění se s dary a rolemi druhých;
- otevřenost pro *jednotu v různosti* prohlubovaná vnímáním širokého spektra hlasů a přístupů a jejich integrací do celku těla Kristova, citlivostí pro systémové propojení a hlubší souvislosti různých rovin celku symbolicky vrcholící ve slavení eucharistie.

6.3.5 Souhrn: Organická vícevrstevnatost transformační strategie

Souhrnem je třeba poznamenat, že z důvodu víceúrovňovosti diecéze jakožto partikulární církve by podobné procesy, jaké jsou naznačeny ve velkém diagramu, měly probíhat nejen *celodiecézně* (tj. v rámci celodiecézních řídících a organizačních struktur, pastoračních týmů a především v rámci diecézní pastorační rady), ale víceméně souběžně i na rovině *farní* (tj. v pastoračních radách farností, ale i v dalších týmech a společenstvích ve farnostech).

Kromě této geografické víceúrovňovosti je ovšem třeba znovu zdůraznit především důležitost vzájemné závislosti tří základních organizačních rovin, a tím také rovin transformačního procesu odpovídajících našim rovinám synodality. Jádrem navrženého modelu je totiž „učednická spiritualita společenství a poslání“ („emotivní“ rovina), která do vzájemné interakce uvádí systematicky doprovázený proces změny („strukturní“ rovina) a trvale probíhající učednické disciplíny („efektivní“ rovina).

[1273] Tyto disciplíny jsou inspirované pěti „disciplínami učících se organizací“ (srov. oddíl 4.5.1) v kombinaci s jejich pastorační aplikací in: CAMPBELL Dennis G.: Congregations as Learning Communities. Tools for Shaping Your Future, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2000.

6.4 PROSTŘEDKY PRO REALIZACI „STRATEGIE PODPOROVANÉHO RŮSTU“

Na závěr této kapitoly ještě shrňme některé z prostředků důležitých pro realizaci „strategie podporovaného růstu“ synodálně chápaných PRF v rámci konkrétní diecéze, které jsme již zmínili během předchozí prezentace modelu této strategie.

6.4.1 Proces formace a vzdělávání pro službu PRF

Účelem procesu formace a vzdělávání pastoračních pracovníků na diecézní rovině je informovat, vzdělávat a podporovat vznik a další službu PRF v diecézi, přičemž musí respektovat rozmanitost pastorační a personální situace v různých farnostech či oblastech diecéze. Farnosti, ve kterých již PRF fungují, mohou tento proces využít k vyhodnocení, oživení či transformaci svých PRF.

Takovýto proces může být iniciován např. celodenní pastorační konferencí určenou především pro kněze a ostatní profesionální pastorační pracovníky v diecézi. Je vhodné, když její program, kterého se aktivně musí účastnit i vedení diecéze, bude sledovat klasický „trojkrok“ teologické reflexe: (1) po referátech o situaci současně fungujících PRF v diecézi a sdílení zkušeností, nadějí a obav přítomných vzhledem k práci PRF by mohly následovat (2) vstupy prakticko-teologicky reflektující tuto situaci, přičemž by vše mohlo (3) vyústit ve společnou skupinovou práci navrhující další možné kroky či upřesňující navrženou vizi synodálně orientované PRF. V průběhu konference by mělo být dostatek času i pro osobní a společnou modlitbu a liturgické slavení.

V návaznosti na tuto konferenci by pak bylo možné nabídnout setkání pracovních skupin zástupců všech existujících PRF, případně dalších zájemců o tuto službu, které by mělo sloužit k další orientaci, k prohloubení vědomí potřebnosti změny k chápání služby PRF v diecézi a k další společné práci na formulaci sdílené vize PRF v diecézi.

Na tuto základní orientaci pak mohou navázat periodicky nabízené formační příležitosti pro současné i potenciální členy PRF, a to jak centrálně, tak pro jednotlivé PRF.

Diecézní rovina takovéto formace a vzdělávání zaměřeného na prakticko-teologickou reflexi služby synodálně chápaných PRF musí samozřejmě vycházet z dlouhodobější perspektivy prakticko-teologické, ekleziologické a spirituální formace pastoračních pracovníků na rovině interdiecézní, včetně kněžských seminářů a teologických fakult.

6.4.2 Diecézní tým pastorační podpory PRF

Hlavním úkolem tohoto týmu je systematicky doprovázet celý proces realizace výše načrtnuté strategie, avšak svoji roli plní i nadále po jejím završení. Jeho činnost se skládá z nabídky a zprostředkování formačních a poradenských příležitostí pro jednotlivé PRF a pilotní skupiny, z průběžného získávání zpětné vazby z terénu, jejího vyhodnocování a její

teologické reflexe, ze zprostředkovávání kvalitních komunikačních kanálů mezi jednotlivými PRF, týmy, skupinami a diecézním vedením a z podílu na vypracování potřebných dokumentů a podpůrných pomůcek.

6.4.3 Rámcové diecézní směrnice pro službu PRF

Dokument, který je vhodné vydat v experimentální podobě někdy v začátcích celého procesu, aby se podle něj mohly řídit různé „pilotní skupiny" ochotné hledat nové způsoby služby PRF. Takovéto směrnice by měly poskytovat základní orientaci pro vývoj základního dokumentu PRF, který by si zformulovala každá farnost podle svých specifických podmínek. Na vypracování těchto rámcových směrnic by se měl podílet jak tým pastorační podpory PRF, tak další odborníci na praktickou teologii. Po dopracování těchto směrnic později v průběhu celého procesu na základě zpětné vazby z terénu a po konzultaci s kněžskou radou by biskup mohl tento dokument vydat jako součást partikulárního práva. Příklad základní osnovy takovéhoto dokumentu připojujeme v příloze P 24.[1274]

6.4.4 Základní dokument PRF

Dokument, který si zpracovává každá farnost podle svých specifických podmínek na základě orientačních linií obsažených v rámcových diecézních směrnicích. Základní dokument PRF je zpracováván v prvních fázích procesu vzniku první PRF přípravným týmem v dialogu s celou farností, pokud již ve farnosti PRF existuje, pak tento dokument podobným způsobem zpracovává tato PRF před začátkem nového služebního období. Zpracovaný návrh dokumentu se poté předkládá buď diecéznímu biskupovi, nebo diecézní pastorační radou pověřenému delegátovi ke schválení. Bližší komentář ke způsobu vzniku a k obsahu takovéhoto dokumentu připojujeme v příloze P 24.5.

6.4.5 Diecézní pastorační rada

Pokud v diecézní pastorační radě (DPR) neexistuje nebo nefunguje synodálním způsobem, měla by být součástí výše načrtnuté strategie také synodální obnova DPR nebo její založení někdy v průběhu celého procesu. Synodálně fungující DPR je znamením, že vedení diecéze to myslí se synodalitou v diecézi vážně a že je ochotno prodělávat podobné procesy společného učení se, k jakým chce vést či již vede presbyterium. Ideální je, když se DPR stane jedním z „inkubátorů změny" v diecézi.

[1274] Osnova a obsah diecézních směrnic prezentované v této příloze jsou inspirované dokumentem Parish Pastoral Councils. A Framework for Developing Diocesan Norms and Parish Guidelines, Irish Catholic Bishops' Conference, Dublin: Veritas Publications, 2007, a příručkou FERGUSON Jane: A Handbook for Parish Pastoral Councils, Dublin: The Columba Press, 2005.

6.4.6 Praktické podpůrné pomůcky pro práci PRF

Jde o různé praktické příručky nabízející orientaci v různých oblastech práce PRF jako např. v praxi pastoračně zaměřených procesů teologické reflexe a duchovního rozlišování, v rozvoji komunikačních schopností, při řešení konfliktů, v rozvoji pastorační vize a poslání, v používání různých přístupů k řešení problémů, společném rozhodování, analýze pastorační situace apod., ale také uvádějící do základních kroků vzniku nové PRF nebo transformace již existující PRF do synodálního způsobu služby. Je vhodné, když se na zpracování těchto příruček podílí tým pastorační podpory PRF příslušné diecéze a může v nich zohlednit v té které diecézi používané přístupy, avšak určité základní části těchto příruček mohou být zpracovány i obecněji. Podněty k tématům těchto pomůcek lze nalézt v příloze P 24.6.

6.4.7 Souhrn: Realizační prostředky jako výraz pastoračního stylu

Závěrem je vhodné také zmínit důležitost, jakou má pro zavádění synodálně orientovaných PRF také celkový styl, který je v té které diecézi či na teologických fakultách používán pro vzdělávání dospělých a pastorační pracovníků či pro seminární či trvalé vzdělávání kněží.

Pouhé formální vytváření a používání výše zmíněných prostředků, pokud by nebyly používány jejich účelu odpovídajícím způsobem, by totiž jen stěží vedlo k trvalejším změnám. Proto nejen, že by synodálně pochopená služba PRF měla být tématem základních pastoračních kurzů nabízených při různých příležitostech v diecézi, ale i samotná praxe a styl výuky na teologických fakultách by měly odrážet základní principy práce PRF: vycházet z konkrétní pastorační situace, učit postupům teologické reflexe a duchovního rozlišování a z tohoto procesu pak vyvozovat praktické závěry.

Tímto způsobem se pak velmi zvyšuje naděje, že zmíněné prostředky budou postupem času používány nejen účelově pro naplňování vize synodálně orientovaných PRF v diecézi, ale také jako výraz celkově synodálního pastoračního stylu v církvi.

6.5 SHRNUTÍ: PRF JAKO „INKUBÁTORY“ ŠIRŠÍ PASTORAČNÍ PROMĚNY

V první části šesté, strategicko-prakticky zaměřené kapitoly naší práce jsme představili vizi PRF jako „realizace synodality v kontextu české církevní provincie“. Vycházeli jsme z toho, že tato vize, úzce navazující na předchozí výzkumy a reflexe, má sloužit jako „kompas“ poskytující orientaci v hlavních směrech rozvoje PRF v diecézi.

Poté, co jsme pak zmínili tři konkrétní zásady pro tvorbu strategie, podle které by bylo možné k naplnění této dlouhodobé vize směřovat, jsme také představili jeden z možných přístupů k tvorbě strategie iniciace a doprovázení služby PRF chápaných jako realizace synodality v konkrétní diecézi. V návaznosti na dříve zpracované obecněji platné

koncepty pastoračního rozvoje jsme navrhli model „strategie podporovaného růstu“, který se snaží zohlednit důležitost dlouhodobé vyváženosti a trvalého dialogu na všech rovinách synodality a přitom umožňuje pružně reagovat na potřeby dynamického přizpůsobování některých přístupů momentálnímu pastoračnímu kontextu, osobám či dalším vlivům.

Navržený dynamický model také připomíná, že podobné procesy probíhají nejen v oblasti rozvoje služby PRF, ale jsou v podstatě jádrem pastorační proměny v diecézi či ve farnosti jako celku. Je tedy možné na jejich základě citlivě doprovázet pastorační proměnu i v dalších oblastech, a tak službu PRF vnímat jako součást (a možné i jeden z klíčových „inkubátorů“) mnohem širšího procesu pastorační proměny farnosti a diecéze.

Pro uskutečnění navrhované strategie jsou konečně nutné i konkrétní praktické prostředky, z nichž některé byly v posledním oddíle této části podrobněji představeny: pastorační konference, rámcové diecézní směrnice, základní dokument, diecézní pastorační rada, tým pastorační podpory, praktické podpůrné pomůcky a styl vzdělávání dospělých v diecézi a na teologických fakultách. Tyto prostředky či nástroje mají samozřejmě svůj význam i samy o sobě, avšak teprve budou-li integrovány do celkového systematicky provázaného komplexu pastorační proměny, bude jejich používání přinášet dlouhodobé ovoce.

ZÁVĚR

Dospěli jsme k závěru celého dizertačního projektu. Dovolím si tedy ještě jednou stručně shrnout hlavní výsledky s tímto projektem souvisejících výzkumů, zmínit některé klíčové poznatky plynoucí s následných analýz a reflexí a také přiznat některé z limitů této práce, které jsou nyní po jejím dokončení zřejmé. Nakonec se pokusím naznačit další možné směry výzkumu či praktických aplikací, které by na tuto dizertaci mohly vhodně navázat.

Rád bych však celou tuto osobní závěrečnou reflexi napřed ještě uvedl slovy, která o PRF letos v březnu pronesl současný papež a která mi zároveň poslouží k prezentaci některých mých osobních zkušeností a vhledů získaných během práce na tomto projektu.

BENEDIKT XVI. O PASTORAČNÍCH RADÁCH FARNOSTI

Jestliže v záhlaví úvodu k této dizertaci stála výzva Jana Pavla II. k přesvědčivějšímu, širokému a rozhodnému ocenění pastoračních rad farností (srov. ChL 27), dovolím si nyní v jejím závěru ocitovat slova jeho nástupce Benedikta XVI.,[1275] která dne 29. března 2009 adresoval členům pastorační rady farnosti Svaté Tváře Ježíšovy na římském předměstí Magliana.[1276]

Tato papežova promluva je především charakteristická velkou vděčností za službu pastoračních rad. Během několika od srdce vyslovených vět se pětkrát objevuje výraz poděkování:

> „Drazí přátelé, v této chvíli vám mohu jen *děkovat* za to všechno, co děláte pro budování živé církve v této čtvrti Říma. […] Proto *díky* za tuto vaši iniciativu.

[1275] Jak upozornil jeden z oponentů této dizertace, v níže rozvedených papežových výrocích o PRF najdou podklad pro svoji argumentaci jak zastánci rozvíjení teologie služeb (tutíž také zastánci PFR jako nástroje konstitutivní synodality), tak také zastánci klasického dělení na zodpovědné faráře, kterým tzv. „laici" „pomáhají budovat církev" (tudíž i zastánci pojetí PRF jakožto nástroje odstraňující především osamocenost kněze). Analýza pozic současného papeže ohledně teologie služeb by byla jistě zajímavou, ale to by již přesahovalo dané limity této dizertace. Pokud bychom však pro srovnání citovali z papežova dopisu věřícím v Číně (viz příloha P 2.9.2, str. 543), vyznívalo by to spíše pro interpretaci PRF jakožto „nástrojů konstitutivní synodality": Papež v tomto listě totiž mluví o „nezbytných nástrojích společenství a spolupráce uvnitř katolické komunity", které „vyjadřují společenství, podporují sdílení společné odpovědnosti a jsou velkou pomocí pastýřům, kteří se takto mohou věnovat bratrské spolupráci s kněžími, zasvěcenými osobami a laiky" (a toto vše vztahuje nejen na „diecézní kurii, kněžskou radu, sbor konzultorů, diecézní pastorační radu a diecézní ekonomickou radu", ale říká, že „totéž platí o různých radách, které církevní právo předpokládá pro farnosti: pastorační radě farnosti a ekonomické radě farnosti").

[1276] BENEDETTO XVI.: Parole al consiglio pastorale. Visita Pastorale alla Parrocchia Romana del Santo Volto di Gesù alla Magliana, (ze dne 29. března 2009), La Santa Sede, Il Santo Padre Benedetto XVI, Vaticano, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/march/documents/hf_ben-xvi_spe_20090329_magliana_it.html, (5. 4. 2009); pracovní překlad z italštiny Petr Bauchner. Srov. také BENEDIKT XVI.: Farní rady jsou darem Ducha svatého, RadioVaticana.cz, Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Zprávy (mig), 30. 3. 2009, http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11048, (5. 4. 2009). Tomuto článku je ovšem přiřazen trochu matoucí titulek, protože papež ve své řeči neříká, že „farní rady jsou darem Ducha svatého", ale mluví v něm o „daru rady", který je jedním z „darů Ducha svatého", a který je potřebný jak pro službu pastoračních rad, tak i pro jiné oblasti služby církve.

> […] *Díky* za to všechno, co děláte. […] *Díky* za to všechno co děláte, Pán vám stále pomáhej a ať vám dá velikonoční radost pro celý rok. *Díky*."

A právě zkušenost vděčnosti je také jedna z nejdůležitějších zkušeností, kterou jsem i já osobně mohl udělat při práci na tomto dizertačním projektu. Zkušenost vděčnosti za to, kolik nadšení, času a energie mnozí farníci dávají k dispozici při hledání „společné cesty" naplňování poslání našich farností být účinným znamením trojiční Boží lásky pro tento svět a snaží se naplňovat to, co papež ve své řeči formuluje takto:

> „Myslím, že jedním z darů 2. vatikánského koncilu je vznik těchto pastoračních rad, kde laici reprezentující celou komunitu, staví se spolu s farářem a kněžími k problémům živé církve na určitém území a pomáhají budovat církev, zpřítomňovat Boží slovo a vzbuzovat v lidech citlivost k přítomnosti Ježíše Krista ve svátostech."

Druhou důležitou zkušeností, kterou jsem mohl při práci na této dizertaci udělat, pak bylo zjištění, že i když na otázky tohoto výzkumu celkově reagovalo poměrně málo kněží, pokud se někteří z nich dělili o své pozitivní zkušenosti či postoje ke službě pastoračních rad, bylo to sdílení velmi otevřené, naplněné vděčností, radostí a úctou k povolání ostatních, kteří s nimi v pastorační radě sdílejí zodpovědnost za společné poslání farnosti. Byla to zkušenost prožití radosti a naděje z toho, že stále ještě existují spolubratři, kteří na vlastní kůži a rádi prožívají to, o čem se papež zmiňuje dále:

> „V této době silného sekularismu, kdy všechny podněty přicházející z okolí se staví jaksi proti přítomnosti Boží, proti schopnosti vnímat tuto přítomnost, je o to důležitější, aby kněz nebyl ponechán sám, ale aby byl obklopen věřícími, kteří spolu s ním nesou toto símě Slova a pomáhají, aby bylo živé a rozvíjelo se i v naší době. Proto díky za tuto vaši iniciativu."

Třetí mojí osobní pozitivní zkušeností, kterou jsem mohl získat díky své práci na tomto projektu, bylo povzbuzení, že alespoň některé pastorační rady farností v našich končinách spolu se svými faráři chápou jako nedílnou součást svého poslání spolupracovat na tom, aby jejich farnost se stávala farností služebnicky i prorocky diakonickou, ne klubem starajícím se o náboženské potřeby svých členů, ale komunitou Kristových učedníků a učednic sloužící především těm nejpotřebnějším a prorocky se zasazující o spravedlivější společnost. Velmi mě proto potěšilo, že právě i tento rozměr se jasně odrazil ve zmíněné řeči, kde Benedikt XVI. tento rozměr zdůrazňuje těmito slovy:

> „Je důležité těšit, pomáhat doprovázet lidi v utrpení, nechat je zakusit blízkost věřících, kteří se cítí zvláštním způsobem nablízku těm, kdo trpí. Viděl jsem to v Africe. V Yaoundé v Kamerunu je velké centrum, které vybudoval kardinál Leger, Kanaďan, jeden z velkých otců koncilu, kde jsem ho také poznal. Ten po koncilu v roce 1968 pocítil potřebu nejen kázat a řídit (církev), ale také být obyčejným knězem sloužícím trpícím. Šel do Kamerunu, vytvořil toto centrum, které dnes patří státu, kde ale pracují především věřící, a kde je vidět celá škála utrpení: AIDS, malomocenství, všechno. Ale je tam vidět i síla víry, jsou tam lidé motivovaní silou víry a lásky, kterou víra vzbuzuje, kteří se dávají zcela k dispozici, tak je utrpení přetvářeno a lidé kteří pomáhají, jsou též přetvářeni, stávají se více lidmi, více křesťany: je pociťováno cosi z lásky Boží. Proto také v našem prostředí chceme také my být stále vnímaví k utrpení, k trpícím, chudým, vůči lidem potřebným v různých formách chudoby, také duchovní, kteří nás očekávají, v kterých nás očekává Pán. Díky za to všechno, co děláte."

Poslední úryvek z papežových slov se pak již týká jednoho z klíčových poznatků, které lze považovat za jeden z přínosů tohoto dizertačního projektu. Papež zde hutně shrnuje chápání pastorační rady jako nástroje, skrze který je uskutečňováno „dílo Ducha svatého" a jehož vlastním principem působení je dar Ducha svatého nazývaný „dar rady", který je zapotřebí na každé, dokonce i té nejvyšší úrovni církevní správy:

> „V duchu tradice je rada dar Ducha svatého a farář, tím spíše papež, potřebuje radu, která mu pomáhá v rozhodování. Proto tyto pastorační rady uskutečňují také dílo Ducha svatého a dosvědčují jeho přítomnost v církvi."

Toto papežovo vyjádření potvrzuje podle mého názoru velmi požehnaný trend, který lze vysledovat jak ve zkušenostech některých zahraničních místních církví, tak poslední dobou i v ústředním učení církve o pastoračních radách, a to trend směřující k zasazení PRF do hluboké osobní i komunitní spirituality směřující k ocenění typicky „charismatického" rozměru jejich služby. A zkušenost s tím, že i u nás se některé pastorační rady snaží otevírat této hlubší spirituální dimenzi, byla dalším osobním povzbuzením, které jsem mohl při práci na této dizertaci zakusit.

SHRNUTÍ HLAVNÍCH VÝSLEDKŮ PRÁCE

Shrnutí hlavních výsledků této dizertační práce jsem rozčlenil podle tří cílů, které byly stanoveny v úvodu této dizertace: cíle teoretického, praktického a pedagogického.

Teoretické rovina

Teoretickým cílem práce bylo ve světle dnešní praxe PRF v Čechách prozkoumat různé modely a přístupy k práci pastoračních rad, teologicky je reflektovat z hlediska realizace synodality v církvi a naznačit některé možnosti či výzvy pro dnešní prakticko-teologické chápání služby pastoračních rad v církvi. Jak se tento cíl podařilo naplnit?

- **Široké zmapování pojetí PRF v učení církve, v zahraničí i u nás:** Abychom mohli hlouběji pochopit prostředí, ve kterém se PRF v české církevní provincii pohybují, bylo třeba zmapovat některé oblasti, které se jejich služby třeba jen nepřímo dotýkaly. Již toto podrobné zmapování je však možné chápat jako jeden z podstatných přínosů této dizertace, protože takto široce informativní prameny o učení církve o pastoračních radách, o zkušenostech s PRF v anglicky a německy mluvícím zahraničí, o tématu PRF na plenárním sněmu či o podpoře PRF z diecézních center zatím nebyly v češtině k dispozici (a pokud je mi známo, co se týče učení církve o pastoračních radách, není takto rozsáhlý přehled k dispozici ani v němčině či angličtině). Za hlavní společný jmenovatel těchto oblastí lze považovat značnou, až matoucí rozmanitost chápání, přístupů či důrazů, které se kolem pojetí PRF vyskytují. Za jeden z kořenů této někdy chaotické rozmanitosti lze považovat samotné učení církve o PRF roztroušené během několika desetiletí v mnoha církevních dokumentech bez jakékoli hlubší syntézy.
- **Prozkoumání diecézních stanov PRF a jejich analýza:** Dalším, i když ne již tak specifickým přínosem bylo pokračování dokumentárního výzkumu stanov PRF v českých diecézích, které navázalo na některé dřívější studentské práce, v některých ohledech je doplnilo či zkorigovalo a především zaktualizovalo až do roku 2008. Výsledkem tohoto dokumentárního výzkumu, který již byl částečně obsažen ve výzkumech předešlých, je potvrzení původu všech stanov PRF platných v diecézních v české církevní provincii ve stanovách plzeňské diecéze z roku 1995 a potvrzení jejich úzké inspirace německým modelem PRF pramenícím na Würzburgské synodě. Za specifický přínos v této oblasti lze považovat dotažení těchto dokumentárních výzkumů až k aktualizovaným vydáním stanov PRF v některých diecézích (především v pražské arcidiecézi) a konstatování tendence „odlehčování“ pastoračním radám v jejich povinnostech a mírného posilování či projasňování jejich kompetencí v některých specifických oblastech. I tak je však hlavním poznatkem z této analýzy fakt, že PRF je skrze stanovy dávána do vínku nezvladatelná zátěž v množství ne příliš kompatibilních úkolů („poradní a pracovní orgán faráře“) a ne příliš transparentní kompetence a spíše parlamentárně-manažerský než synodálně-rozlišující styl práce.

- **Terénní výzkum praktické služby PRF ve farnostech:** Za další z hlavních a tentokrát velmi specifických přínosů této dizertace lze považovat výsledky vlastního terénního kvalitativního výzkumu praktické služby PRF ve farnostech v české církevní provincii. Výsledky tohoto výzkumu, na který jsme uplatnili strategii zvanou *grounded theory* a tudíž jsme jej prováděli a v základních vrstvách analyzovali bez jakýchkoli předem zformulovaných teoretických konceptů, mohou být velmi cenné i samy o sobě a nejen jako materiál pro následnou prakticko-teologickou reflexi z hlediska synodality. Tyto výsledky totiž podávají určitý poměrně ostrý obrázek toho, jaké se vzhledem ke službě PRF v české církevní provincii mezi jejich členy vyskytují všechny možné přístupy, pojetí, očekávání, praktiky, hodnocení a návrhy řešení. Sice bylo i zde možné navazovat na dva předchozí kvalitativní výzkumy, které byly dříve prováděné v královéhradecké a plzeňské diecézi, avšak tyto výzkumy byly mnohem menšího rozsahu.
- **Teologické základy synodality a organizační inspirace synodality:** Dvě podrobné studie, jedna věnovaná teologii synodality v kontextu dnešní communio-ekleziologie a druhá organizačně-teoretickým inspiracím synodality, lze opět i samy o sobě, nejen jako přípravný nástroj k hlavnímu cíli, považovat za další specifický přínos této dizertace. Pokud je mi známo, v takovémto rozsahu teologie synodality u nás zatím k dispozici není. Především pak ono hledání organizačně-teoretických paralel či inspirací k této teologii ve druhé zmíněné studii lze považovat za přínos velmi specifický sám o sobě.
- **Prakticko-teologická reflexe služby PRF z hlediska synodality:** Ovšem hlavní teoretický cíl této dizertace byl naplněn teprve v její ústřední, páté kapitole, kde byla předestřena kriteriologická syntéza obou předchozích kapitol (tj. teologické a organizačně-teoretické perspektivy) a následně prezentovány výsledky prakticko-teologické reflexe dříve zmíněných oblastí služby PRF (učení církve, zahraničí, sněm, stanovy, praxe ve farnostech) ve světle z této kriteriologie vycházejícího profilu synodálně založené PRF. Bylo by velmi obtížné se zde nějak kompaktně snažit shrnovat závěry této reflexe, aniž bychom opakovali to, co již bylo řečeno ve shrnující části 5.8 („Shrnutí: PRF v Čechách jako realizace synodality v praxi“), a především v oddíle 5.8.3 („Sedm shrnujících tezí: Synodální orientace pro další společnou cestu“), na který tímto čtenáře odkazuji. Zde zmiňme alespoň dva hlavní výsledky těchto reflexí:
  - Za specifický přínos této syntetické části lze považovat trinitárně inspirovaný důraz na vyváženost a nutnost vzájemné komplementarity všech tří rovin synodality (které lze zároveň považovat i za tři roviny svátostného kněžství): roviny „strukturní“, roviny „efektivní“ a roviny „emotivní“, přičemž na všech těchto rovinách platí princip „souběžné původnosti“ synodální a ‚hierarchické‘ dimenze církve. Ačkoli tento princip

není zatím v učení církve o PRF jasně formulován, toto učení s ním není v zásadním rozporu. Toto se pak pro další práci stalo jakýmsi „kompasem“, podle kterého bylo možné posuzovat současnou praxi PRF a posléze také hledat cesty k praxi více synodálně orientované.

- Hlavním výsledkem prakticko-teologické reflexe služby PRF pak bylo konstatování, že praxe PRF v české církevní provincii vycházející převážně z diecézních stanov sice obsahuje mnohé z prvků teologického konceptu synodality, avšak tyto prvky jsou často v této praxi i ve stanovách přítomné ve velmi zárodečném stavu, navíc jsou velmi roztroušené, mezi sebou nepropojené, neintegrované do hlubší pastoračně orientované spirituality a často přítomné ve zkušenosti různých mezi sebou téměř nekomunikujících pastoračních jednotek rozvíjejících své praktické přístupy mnohdy bez jakékoli zásadní teologické reflexe, pastorační podpory, duchovního doprovázení či návaznosti na celodiecézní synodální struktury. Toto vše se stalo výzvou k hledání cest k podpoře integrace a dalšího rozvoje těchto „efektivních“ a „emotivních“ stránek synodality. Zároveň jsme mohli také konstatovat, že na rovině partikulárního práva existuje poměrně široký prostor, který může mnohem více, než tomu bylo doposud, zdůraznit žádanou vyváženost mezi synodální a ‚hierarchickou‘ dimenzí i na rovině „strukturní“.

Tato konstatování nás nyní již přirozeně přivádí k otázkám po tom, jakým způsobem by bylo možné na základě této reflexe zpětně pomoci ovlivnit pastorační praxi PRF v české církevní provincii tak, aby fungovaly více synodálním způsobem. Tyto otázky však již patří pod praktický cíl dizertace, kterému se věnuje další část.

Praktická rovina

Praktickým cílem dizertace bylo poskytnout solidně podložené podněty k tomu, aby pastorační rady mohly být účinnými nástroji trvalé „trans-formace“ místních církevních společenství do komunit, které jsou na „společné cestě“ do Božího království v kontextu dnešní společnosti. Jak se podařilo naplnit tento druhý cíl?

- **Průzkum podpory PRF a výzkum jejich služby:** Podle průzkumu podpory práce PRF z diecézních center bylo možné konstatovat, že PRF sice na základě diecézních stanov ve většině zkoumaných diecézí mohou být zřizované, ale jejich vznik a služba již není téměř žádným (nebo jen velmi vágním) způsobem podporována. Tato data pak byla spolu s výše již zmíněnými výsledky terénního výzkumu práce PRF ve farnostech důležitou vstupní informací pro další, níže uvedené body naplňování praktického cíle této dizertace.
- **Návrh vize synodálně orientované PRF:** Hlavní výsledky dizertace směřující k naplnění jejího praktického cíle jsou obsažené v šesté kapitole, přičemž nejdůležitějším z nich je

návrh formulace vize synodálně orientované PRF, která se snaží respektovat jak její synodálně-teologický profil, tak konkrétní pastorační situaci české církevní provincie. Specifickým přínosem této vize je to, že je (na rozdíl od doposud používaných stanov) založena na široké prakticko-teologické reflexi vycházející nejen z učení církve a teologie synodality, ale také ze šířeji reflektovaných zkušeností ze zahraničí a především z výzkumu a reflexe konkrétní pastorační situace v české církevní provincii.

- Obrazně jsme se synodálně orientovanou pastorační radu farnosti odvážili přirovnat k živému, trojičně inspirovanému, v každé farnosti přítomnému „tříbarevnému zrcadlu“, ve kterém se církev chápaná jako „tančící ikona Trojice“ může „shlížet“, podle kterého se může „přičesávat“ a s pomocí kterého se může „učit příslušné taneční kroky“, aby mohla být součástí „trojičního kolového tance“.
- Techničtěji řečeno, synodálně orientovanou PRF navrhujeme chápat jako obrazem církve jako „tančící ikony Trojice“ inspirovanou a synodálně-hierarchicky strukturovanou učednickou komunitu bratří a sester v Kristu sloužící v každé farnosti jako efektivní nástroj týmového vedení, teologické reflexe a duchovního rozlišování takových směrů a forem života a služby farnosti, které farní obci umožňují iniciovat, doprovázet a rozvíjet spoluzodpovědnost za růst Božího království na území této farnosti a v životních prostorech každého z členů farní obce.

- **Návrh „strategie podporovaného růstu“ PRF v diecézi:** Na základě několika klíčových zásad pro tvorbu strategie rozvoje PRF v jednotlivých diecézích spočívajících na zásadní roli „vyváženosti a trvalého dialogu“ různých rovin přístupů k rozvoji PRF (shora, zdola, z boku), různých prvků tohoto procesu (struktura, funkční nástroje, život) a různých geografických perspektiv (globální, oblastní, lokální) a zároveň vycházejíce z reflektované pastorační situace v české církevní provincii byla nakonec zformulována „strategie podporovaného růstu“ PRF, kterou lze s různým přizpůsobením použít v konkrétní diecézi pro iniciaci služby synodálně pojatých PRF či transformaci PRF již založených. Tato strategie opět vychází z celkové vyváženosti a trvalého dialogu mezi následujícími třemi dimenzemi tohoto procesu (opět odpovídajícími „emotivní“, „strukturní“ a „efektivní“ rovině synodality):
  - zakotvením v „učednické spiritualitě společenství a poslání“;
  - dlouhodobým systematicky strukturovaným a rozfázovaným doprovázením;
  - trvalým rozvíjením pěti učednických disciplín pastorační spolupráce.
- **Lokalizované inspirace pro tvorbu praktických pomůcek:** Tuto praktickou rovinu pak ještě dále konkretizuje návrh několika klíčových praktických prostředků, které jsou navrženy jako nástroje k realizaci předestřené strategie (diecézní proces vzdělávání,

diecézní tým pastorační podpory PRF, rámcové diecézní směrnice pro PRF, základní dokument PRF, diecézní pastorační rada, praktické pomůcky pro práci PRF). Šestá kapitola ve své závěrečné části nabízí určité konkrétní rady pro vytvoření těchto nástrojů, některé další konkrétní inspirace lze pak nalézt v přílohách. Specifický přínos těchto návrhů spočívá především v tom, že na rozdíl od pomůcek, které doposud byly u nás k dispozici (které vždy vycházely z cizího pastoračně-kulturního kontextu a byly výrazem různých, často spolu nekompatibilních pojetí PRF), tyto návrhy se snaží respektovat potřeby, které vyplynuly z předchozí prakticko-teologické reflexe pastorační situace v české církevní provincii.

- **PRF jako jeden z klíčových „inkubátorů" širší pastorační proměny:** Na závěr šesté kapitoly je pak alespoň krátce zmíněno předchozími reflexemi podložené přesvědčení, že proces iniciace a podpory služby synodálně založené PRF v konkrétní farnosti je nutně součástí mnohem širšího pastoračního systému, který může být tímto procesem, ve kterém bude synodálně fungující PRF hrát roli jakéhosi „inkubátoru proměny", pozitivně ovlivněn. Na druhé straně bude tato transformace pojetí služby PRF vyžadovat některé změny i v jiných oblastech vedení farnosti či diecéze. Pokud se tedy některá z diecézí vážně pustí do tohoto transformačního procesu, musí být připravena na to, že nebude moci jít o pouhé „zavedení" nového modelu PRF, ale že spíše půjde o dlouhodobý, náročný, ale o to více do hloubky jdoucí proces vyžadující a provokující také hlubokou trans-formaci myslí a srdcí všech zúčastněných.

Pedagogická rovina

Pedagogickým cílem psaní této práce byla autorova hlubší orientace v dnešních metodologických přístupech v praktické teologii, prohloubení základních dovedností vědecké práce, zkušenost výzkumné práce pod vedením odborníků z oboru praktické teologie a rozvinutí schopnosti na základě této práce korigovat své vlastní předporozumění. Jak se konečně podařilo naplnit i tento třetí cíl?

- **Metodologie a vědecké výzkumné dovednosti:** Práce na tomto dizertačním projektu pro mě byla z pedagogického hlediska především velkou školou v oblasti metodologie. V procesu hledání nejvhodnější metodologie pro tuto práci pro mě byl metodologický přístup Stephanie Kleinové, který jsem nakonec použil jako základní rámec, nečekaným objevem využitelným i pro další práci. Podobně i použití kvalitativně orientované výzkumné strategie *grounded theory*, kterou jsem se inspiroval jak při realizaci a analýze vlastních výzkumů, tak při celkovém postupu dizertačního projektu, bylo pro mě osobně velmi poučné a inspirativní.

- **Zkušenost výzkumné práce pod vedením odborníků:** Zde musím konstatovat, že tuto část pedagogického cíle dizertace jsem nenaplnil tak, jak bych si býval představoval. Kvůli poměrně velkému časovému skluzu způsobenému částečně rodinnými, částečně pracovními důvody jsem neměl příliš příležitostí na dizertačním projektu nějakým tvůrčím způsobem spolupracovat s odborníky z oboru. Naštěstí jsem mohl poměrně hodně čerpat ze zkušeností s takovouto tvůrčí spoluprací ze svých předchozích zahraničních studií, díky kterým jsem se navíc mohl také dobře orientovat v anglické a německé odborné literatuře, která tak musela nahradit týmovou tvůrčí práci či odborné konzultace.
- **Rozvinutí schopnosti korigovat své vlastní předporozumění:** Mám-li mluvit o svých osobních posunech v chápání PRF, které jsem mohl prožít na základě výzkumů a studia spojených s tímto dizertačním projektem, pak musím nejprve připomenout, z jakého přístupu jsem především vycházel, abych pak mohl ukázat, kam mě práce na této dizertaci posunula:
  - Můj předchozí postoj k dalšímu rozvoji PRF v praxi našich farností byl původně nesen především „spiritualizujícím“ či „charismatizujícím“ důrazem přítomným v různých u nás dostupných pramenech o práci PRF v USA a v Irsku (tedy důrazem na to, co v naší práci nazýváme „emotivní” rovina synodality), doplněným o některé důrazy na důležitost různých komunikačních a reflexivních dovedností (v rámci „efektivní” roviny synodality). To, co pro mě dříve nehrálo příliš velkou úlohu, byla právě ona třetí rovina synodality, rovina „strukturní”, která mi připadala buď jako něco, co dnes stejně není v rámci současného stavu církevního práva řešitelné, nebo jsem v různých návrzích na „větší kompetence” či „rozhodovací pravomoci” pastoračních rad viděl výraz určitého nezdravého a jednostranného církevního „boje o moc” (v duchu nechvalně známého hesla „všechna moc radám”). Velmi blízkým mně byl např. přístup Marka Fischera, jehož některé práce jsem dokonce i přeložil.
  - Na základě podrobného studia konceptu synodality v kontextu dnešní communio-ekleziologie jsem však byl postupně nucen si svůj obzor podstatně rozšířit a začít „strukturní” rovinu synodality chápat ne jako alternativu k výše zmíněným spiritualizujícím či charismatizujícím tendencím, ale jako jejich nutný rámec, který jim nemá konkurovat, ale vytvářet bezpečný prostor pro jejich rozvoj. Navíc jsem dospěl k názoru, že tento synodální strukturní rámec se svojí realizací nemusí čekat až na nějakou budoucí změnu církevního práva, ale může být v rámci partikulárního práva jako součást „konzultativní role” pastoračních rad aplikován již dnes.

- Praktickým projevem tohoto mého názorového posunu je např. to, že jestliže jsem byl dříve horlivým zastáncem pouhé *možnosti* či *práva* zřídit ve farnosti PRF a nezdálo se mi vhodné její existenci ve všech farnostech *nařizovat*, nyní vyhlášení mandatorní existence PRF v každé farnosti (samozřejmě dobře předem připravené) vidím jako nezbytný projev respektu k „principu souběžné původnosti" synodální a 'hierarchické' a dimenze církve. Stejně tak jsem přesvědčen, že ačkoli rozvíjet v pastoračních radách umění dosahování konsenzu a umění duchovního rozlišování je nezbytně nutné, stejně tak nutné je stanovení některých „synodálně-strukturních" pravidel, podle kterých se PRF v jasně vymezených případech a jasně určeným způsobem „podílí na procesu tvorby rozhodnutí".
- Právě tento důraz na vyváženost konsenzuálně-rozlišující spirituality, strukturálně-kompetenční transparentnosti a funkčně-procesuální efektivnosti byl pro mě (spolu s objevením bohaté teologie a spirituality ignaciánského duchovního rozlišování) tím nejdůležitějším konceptuálním poznatkem získaným v rámci práce na této dizertaci.

- **Zkušenost se získáváním grantových prostředků:** Obzvlášť v počátečních fázích dizertačního projektu pro mě byla zcela nová a přínosná zkušenost se získáváním finančních prostředků z Grantové agentury Univerzity Karlovy (GAUK) a s tím souvisejícím plánováním rozpočtu nutného k pokrytí výzkumné práce, psaním příslušných žádostí a vyúčtováváním vyčerpaných financí. Především díky těmto zdrojům, které jsem z velké části nasměroval na získávání potřebných knih do fakultní knihovny, jsem se tak mohl dostat k mnoha pramenům, které by mi jinak byly jen stěží přístupné.
- **Propojení vědecké práce s pastorační službou:** Poslední dovednost, kterou jsem musel při práci na tomto dizertačním projektu aktivovat a učit se jí prohlubovat, byla dovednost propojení systematické vědecké práce s pastorační službou ve farnosti. Na jedné straně jsem znovu a znovu zjišťoval, že toto propojení zvládám velmi těžko, na straně druhé jsem vnímal, že právě zakotvení v běžné pastorační službě ve farnosti a spolupráce s vlastní pastorační radou mi umožňovala konkrétnější a realističtější vnímání některých aspektů zkoumaného tématu. Například získání přehledu o mnohem větší pestrosti přístupů, očekávání a praktik ve službě jiných pastoračních rad, prozkoumání zahraničních zkušeností a především prostudování učení církve o PRF a relevantních oblastí ekleziologie a teorie organizace mě pomohlo i svoji vlastní službu a poradenskou a formační roli v pastorační radě farnosti, kde působím, podstatně obohatit.

LIMITY A OMEZENÍ TÉTO PRÁCE

Jestliže jsem se v předchozích odstavcích snažil vylíčit hlavní výsledky, poznatky, přínosy a specifičnosti tohoto dizertačního projektu, bude na místě nyní také zmínit a okomentovat některé z jeho limitů či slabých stránek, kterých jsem si vědom.

- **Časový potenciál:** Již z posledního bodu předchozího oddílu líčícího přínosy této práce pro moji pastorační službu také nepřímo vyplývá, že čas, který jsem mohl vlastnímu výzkumu, následné reflexi a celkovému zpracování dizertace věnovat, byl poměrně omezený. Z této základní limitace pak vyplývají nebo s ní souvisejí i některé další.
- **Týmová spolupráce:** Jak jsem již zmínil výše při hodnocení naplnění pedagogického cíle dizertace, osobně bych z praktických, principiálních i symbolických důvodů preferoval více týmový styl zpracování dizertačního projektu takovéhoto rozsahu. Především z časových důvodů se mi však nepodařilo ani do výzkumné části, ani do části reflexivní zapojit další odborníky. Naopak některé z odkrývaných konceptů a přístupů jsem si mohl ověřovat jak v rámci služby PRF ve farnosti, kde působím, tak také při několika seminářích či přednáškách na téma služby PRF pro jiné farnosti či pastorační pracovníky.
- **Styl výzkumu:** Z předchozí poznámky pak také vyplývá důvod, proč při terénním výzkumu služby PRF ve farnostech nebyl pokryt mnohem větší okruh respondentů pomocí osobních či skupinových rozhovorů, proč jsem se musel spoléhat spíše na písemné odpovědi na dotazník a proč alespoň některé PRF nebyly sledovány, jak jsem původně plánoval, i z diachronního hlediska. Avšak na druhou stranu mohu s dobrým svědomím říci, že na základě pravidla saturace analýz postupně vyrůstajících ze získávaných dat jsem si relativně jistý, že při dalším rozšíření kvalitativního výzkumu by se již mnoho nových dat, odlišných od již získaných, neobjevilo. Je však pravda, že např. získáním nějakého spolupracovníka, který by jazykově zvládnul rešerše pramenů o PRF ve Francii, by celá práce mohla být obohacena o pro naše podmínky jistě inspirující zkušenost tamní místní církve.
- **Rozsah dizertace:** Díky mému spíše analytickému způsobu myšlení (nejlépe se mi myslí při psaní) a kvůli již výše zmíněnému omezenému časovému potenciálu, který mi byl pro psaní dizertace k dispozici, je i při poměrně velké energii vynaložené na krácení a zjednodušování celkový rozsah dizertace nejspíše stále pro „běžné použití“ příliš velký. K tomu však přispěly i některé pozitivní důvody:
  - Za prvé metodologická volba *grounded theory* za základní výzkumnou strategii vedla přirozeně k tomu, že oblast výzkumu a výzkumná otázka nebyly od počátku příliš ostře vymezené a teprve postupné hledání jasnějšího zaměření vyžadovalo zpracování „testovacích“ výzkumných analýz a teoretických studií. Protože ne všechny závěry lze

pak vydedukovat přímo z konkrétních vybraných částí, ale tyto závěry vyplývají spíše ze zpracovaných analýz a studií jako celku, rozsah textu vlastní dizertace je pak také pochopitelně větší než by byl obvykle nutné při jinak zvolené metodologii.

- Za druhé jsou takto v dizertaci integrované i některé systematicky zpracované materiály, které jinak v češtině k dispozici zatím nejsou a které mohou sloužit jako cenný pramen pro další návazné výzkumy či praktické aplikace.
- Za třetí, i když takto vznikla práce poměrně „rozsochatá“, které někdy chybí na první pohled zřejmé zacílení, tento styl dizertace alespoň autentičtěji zrcadlí celkový styl celého výzkumného projektu i můj osobní způsob práce a myšlení.
- Nebezpečí „utopení se“ v textu na základě jeho velkého rozsahu jsem se také snažil alespoň trochu omezit důsledně a zařazovanými orientujícími úvody a shrnujícími závěry k jednotlivým kapitolám a částem, přehledným členěním obsahu, vyčleněním „testovacích“ či „ilustrujících“ studií do druhého svazku s přílohami, či četnými křížovými odkazy. Kvůli značnému rozsahu práce jsem také zvolil ne zcela tradiční oboustrannou sazbu.

- **Formální a jazyková úprava:** Jestliže se nakonec sešel takto velký rozsah práce s omezeným penzem času, které jsem měl na práci k dispozici, mělo to určitě vliv i na mnohé formální a jazykové nedotaženosti konečné podoby práce, kterým jsem již neměl možnost věnovat takovou pozornost, jakou by si snad zasloužily.

Jsem si tedy na jedné straně velmi dobře vědom, že ještě tak dva tři měsíce práce by této dizertaci mohlo velmi prospět, na straně druhé cítím z osobních i pracovních důvodů velkou potřebu tento projekt po téměř čtyřech letech již nyní dovést ke konci. A tak, i přes vědomí všech výše zmíněných omezení a nedostatků, bych tuto dizertaci rád již v této podobě předložil k obhajobě a jsem přesvědčen, že je i s těmito omezeními obhajitelná.

DALŠÍ SMĚRY VÝZKUMU A NAVAZUJÍCÍ APLIKACE

Na závěr bych rád ještě připojil několik podnětů k tomu, jakým směrem by bylo možné na tento dizertační projekt navázat jak na rovině dalších akademických výzkumů a reflexí, tak na rovině praktických aplikací.

- **Možné směry dalšího výzkumu:** Velmi zajímavým a přínosným by jistě mohlo být ověřovací pokračování terénního výzkumu práce PRF ve farnostech, nyní již s použitím teoretických výsledků této dizertace. Dále také původně plánovaný, ale nakonec nerealizovaný výzkum několika vybraných PRF z diachronního hlediska, tj. výzkum sledující vývoj těchto PRF za další časové období. Klíčovým by pak časem mohl být výzkum v diecézi, která by se případně nechala inspirovat zde navrženou transformační

strategií a snažila se ve svých farnostech iniciovat službu synodálně pojatých PRF. Také by mohl být užitečný nějaký kvantitativně orientovaný výzkum, který by poskytnul statisticky přesnější přehled o počtech PRF, jejich složení, typologii apod. Velmi přínosný by jistě nakonec byl i výzkum zaměřený na službu PRF v dalších místních církvích (např. Francie, Slovensko, Polsko), na službu diecézních pastoračních rad (orientovaný také spíše na zahraničí, protože u nás DPR téměř nikde nefungují), na službu ekonomických rad farností a jejich vztahu k pastoračním radám či na porovnání služby PRF v české a moravské církevní provincii (zvláště v opavsko-ostravské diecézi, kde jsou v platnosti zcela jiného typu, než je tomu v českých diecézích a v arcidiecézi olomoucké).

- **Možná témata k navazující reflexi:** PRF by bylo jistě užitečné zkoumat i z několika dalších hledisek, než pouze z hlediska „realizace synodality“. Přínosná by mohla být např. reflexe jejich služby z hlediska rozvoje osobní či komuniální spirituality nebo ve světle různých spirituálních typologií. Dále by bylo zajímavé reflektovat konkrétně používané způsoby a modely vnímání pastorační či společenské situace ve farnosti, případně způsoby a modely používané při jejich následné reflexi. V neposlední řadě by mohlo být přínosné zkoumat a následně reflektovat ovoce služby některých vyhraněných typů PRF v jejich farnosti za účelem vzájemného srovnání, reflektovat výhody a nevýhody pastoračního rozvoje farnosti s PRF a bez PRF, případně srovnávat vhodnost různých přístupů k PRF v různých modelech farností. Plodným by nakonec jistě byla i další reflexe služby PRF ve světle některých organizačně-teoretických perspektiv, např. teorie vůdcovství, konceptu „učících se organizací“ či metodologie „appreciative inquiry“.
- **Možné další praktické aplikace:** Kromě navazujících praktických aplikací, které byly naznačeny již v samotném textu dizertace a konkretizovány v některých přílohách (tj. strategie iniciace služby synodálně orientovaných PRF v konkrétní diecézi, formulace vzorových diecézních směrnic pro službu PRF či vzoru základního dokumentu PRF pro různé typy farností nebo vývoje praktických příruček pro práci PRF či pro formaci jejích členů) by bylo možné podněty a odkazy na příslušné prameny uvedené v dizertaci či v jejích přílohách použít také např. k rozvinutí podrobné formace podrobných podkladů zaměřených na pastoračně orientovanou teologickou reflexi či komunitní duchovní rozlišování, ke zpracování zásad pro systematickou podporu, poradenství či supervizi PRF či k vývoji prakticky použitelné „kuchařky“ pro faráře orientované na oblast týmového či sdíleného vedení se specifickým zaměřením na roli faráře.

SLOVO NA ZÁVĚR

Co říci na závěr? Snad jen vyjádřit naději, že ono „přesvědčivé, široké a rozhodné ocenění pastoračních rad farností“, ke kterému vyzýval Jan Pavel II. (srov. ChL 27) a které, jak doufám, zaznívá i z poselství stránek této dizertace, také najde své příjemce i na klíčových vedoucích pozicích a mezi presbyteriem alespoň některých diecézí a některý z doktorandů bude moci za deset let udělat v těchto diecézích podobně založený výzkum „PRF jako realizace synodality“, který pak také bude moci jasně ukázat, jaké konkrétní ovoce synodálně pojaté PRF pro farnosti těchto diecézí přinesly.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

Následující seznam pramenů a použité literatury je kvůli přehlednosti členěn do pěti oddílů, a to takto: První oddíl (A) obsahuje seznam všech pramenů použitých pro výzkum PRV v Čechách, druhý (B) prezentuje prameny použité pro výzkum PRF v zahraničí, třetí (C) představuje seznam použitých ústředních církevních dokumentů, čtvrtý (D) zahrnuje ostatní literaturu použitou pro další kroky prakticko-teologické reflexe a v posledním oddíle (E) je možné se seznámit s elektronickými nástroji pro vyhledávání a analýzu dat.

(A) PRAMENY VÝZKUMU PRF V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII

V tomto oddíle jsou uvedeny prameny, které byly v rámci dizertačního projektu použity pro výzkum služby pastoračních rad farností v české církevní provincii.

Acta curiae episcopalis bohemobudvicensis 12 (1990), Příloha č. 2.

Acta curiae episcopalis brunensis 4 (1991), Pastorační středisko brněnské diecéze, http://www.biskupstvi.cz/pastorace/index.php?polozka=6, (20.9.2008).

Akční program Díla koncilové obnovy (3. verze), in OPATRNÝ Aleš (ed.): Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, 206–214; původně in: Katolické noviny 19 (1968), 3–4.

Aktivní sněmovní kroužky – rok 2001, http://snem.cirkev.cz/download/Aktivni_SK_2001.htm, (27.8.2008).

AMBROS Pavel: Kam směřuje česká katolická církev? Teologie obnovy, Olomouc: Refugium, 1999.

AMBROS Pavel: Nenechme si vzít budoucnost. Nad prvním zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, článek ChristNet 7. 7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet4.htm, (27.8.2008).

AMBROS Pavel: Pastorační plán Katolické církve na Slovensku 2007–2013, in Duchovný pastier, 89 (2008), 204–214.

AMBROS Pavel: Pastorační rada jako místo komunikace, rozhodování a duchovního rozlišování, in Duchovný pastier, 89 (2008), 214–221.

AMBROS Pavel: Teologicky milovat církev. Vybrané statě z pastorální teologie, Olomouc: Refugium, 2003.

Analýza ankety sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz (Statistiky a analýzy – Analýza ankety sněmovních kroužků), (27.8.2008).

Analýza příspěvků – téma 4/2000 – Laici v Církvi, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-4.htm, (27.8.2008).

Analýza příspěvků – téma 5/2000 – Biskupové, kněží, jáhni, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-5.htm, (27.8.2008).

Analýza zápisů ze sněmovních kroužků za rok 1999. Tematická řada A – ‚O církvi', http://snem.cirkev.cz/download/Slovni_analyza_1999.htm, (27.8.2008).

BABIČKA Vácslav: Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 18 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-18.htm, (27.8.2008).

BAUMERT Norbert: Dary Ducha Ježíšova, 3. část, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Duch svatý – Letnice, (19.9.2008).

BENEDIKT XVI.: Farní rady jsou darem Ducha svatého, RadioVaticana.cz, Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Zprávy (mig), 30. 3. 2009, http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11048, (5.4.2009).

Bible, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_Bible.htm, (27.8.2008).

BUBLAN František: Naplňování apoštolátu laiků v pastoračních a ekonomických radách, SVOČ na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích z roku 2002, vedoucí práce Jiří Kašný (nepublikováno, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice).

Církev a svět, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2001, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2001.htm, (27.8.2008).

Co očekávám od plenárního sněmu, in: KT 30 (1998), http://snem.cirkev.cz/download/1998-35.htm, (27.8.2008).

Co očekávám od plenárního sněmu, Katolický týdeník 26 (1998), http://snem.cirkev.cz/download/1998-26.htm, (27.8.2008).

Co očekávám od plenárního sněmu, Katolický týdeník 30 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1997-30.htm, (27.8.2008).

Co s novokněžem ve farnosti? Rozhovor s Alešem Opatrným, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Kněžství, kněz – Delší texty, (19.9.2008).

Co si myslíte o plenárním sněmu?, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Diskuse – Ukončené diskuse, (19.9.2009).

CUHRA Jaroslav: Dílo koncilové obnovy v kontextu státně-církevní politiky Pražského jara, in: FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání 2. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě, Brno: CDK, 2000, 112–124.

Dekret o vyhlášení Plenárního sněmu, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Dekret o svolání Plenárního sněmu), (27.8.2008).

Diecézní pastorační plán pro rok 2001. Téma roku: Písmo svaté, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/aktualne/dpp2001.doc, (19.9.2008).

Diecézní pastorační plán pro rok 2002, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/aktualne/dpp2002.doc, (19.9.2008).

Diecézní pastorační plán pro rok 2006. Téma roku: Písmo svaté, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/aktualne/dpp2006.doc, (19.9.2008).

Dokument rady laiků č. 1. Výzva diecézní Rady laiků, 19. června 1999, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_01.html, (23.9.2008).

Dokument rady laiků č. 2: Rada laiků se představuje, 1. prosince 1999, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_02.html, (23.9.2008).

Dokument rady laiků č. 3. Překládání kněží, 16. února 200, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_03.html, (23.9.2008).

Dokument rady laiků č. 5. Otevřenost církve současnému člověku, 14. června 2000, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/dokrl_05.html, (23.9.2008).

DOLISTA Josef: Pokus o teologii farnosti, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 49–65.

Dopis laiků kněžím, Sněmovní kroužek při farnosti Nanebevzetí P. Marie v Mariánských Lázních: Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_konf/sk_marianlazne_konference.pdf, (19.9.2008).

DUKA Dominik: Vize farní pastorace v královéhradecké diecézi, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 10–17.

E-mail Jiřího Zajíce (Jiri.Zajic@adam.cz) Petru Hruškovi (agas@centrum.cz) ze dne 6. února 2008 (uložen v osobním archivu autora).

E-mail Růženy Smolkové (smolkova@bip.cz) Petr Hruškovi (spolufarar@farnostcheb.cz) ze dne 20. 4. 2009 (uložen v osobním archivu autora).

FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání 2. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě, Brno: CDK, 2000.

FIALA Petr, HANUŠ Jiří: Průběh a význam koncilních změn v katolické církvi v českém a moravském prostředí, in: FIALA Petr, HANUŠ Jiří (ed.): Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání 2. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě, Brno: CDK, 2000, 175–178, 178.

FIALA Petr, HANUŠ Milan: Skrytá církev. Felix M. Davídek a společenství Koinótés, Brno: CDK, 1999.

FISCHER Mark F.: Radím, radíš, radíme: Základy služby pastoračních rad v příbězích, z anglického originálu FISCHER Mark F.: Pastoral Council. I Like Being in Parish Ministry, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001 přeložil Petr Hruška; k dispozici na http://www.bip.cz (Dokumenty – Pastorační plánování), (24.3.3009).

GÓRECKI Edward: Úkoly farnosti, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Farnost – Farnost na přelomu století, (19.9.2008).

GÓRECKY Edward: Církev se uskutečňuje ve farnosti. Kanonicko-pastorační příručka pro duchovní a laiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.

GÓRECKY Edward: Kanonická reflexe o farnosti a její funkci v církevní struktuře, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 86–96.

GRAUBNER Jan: Jak si představuji farnost dnes, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005.

HÁJEK Jiří: Několik poznámek k evangelizaci u nás, http://snem.cirkev.cz (Příspěvky ke sněmu – Misie, preevangelizace, evangelizace – Několik poznámek k evangelizaci u nás), (27.8.2008).

HÁJEK Jiří: Zkušenosti z práce farních rad, pracovní dokument pro Diecézní pastorační radu, Plzeň, 1997 (nepublikováno, k dispozici v archivu Biskupství plzeňského).

HALÍK Tomáš: Katolická církev v České republice po roce 1989, Tomáš Halík, http://www.halik.cz/clanky/cirkev_po_1989.php, (22.2.2009).

HARRINGTON Donal, Farní pastorační rady – problémy a trendy, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Farnost – Delší texty, (19.9.2008).

HARRINGTON Donal: Farní pastorační rady. Problémy a trendy, z anglického originálu HARRINGTON Donal: Parish Pastoral Councils – do they work?, The

Furrow 50 (1999), 269–277, přeložil Petr Hruška; k dispozici http://www.bip.cz (Dokumenty – Pastorační plánování), (23.3.2009).

HERBST Karel: Sněm katolické církve skončil, ACAP 7-8 (2005), k dispozici na Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/snem-katolicke-cirkve-skoncil, (19.9.2008).

HORA Pavel: Delegáti mládeže navštívili pražského arcibiskupa, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/delegati-mladeze-navstivili-prazskeho-arcibiskupa, (19.8.2008).

HRADILEK Pavel: Základní společenství v Maďarsku a České republice, in: O'HALLORAN James: Církev jinak. Od základního společenství ke křesťanské obci, Praha: Síť, 2006, 288–293.

HRUŠKA Petr (ed.): Situace PRF v Čechách. Data získaná z terénního výzkumu – přepis nahrávek individuálních i skupinových interview a záznamy písemných odpovědí na průzkumné dotazníky (150 normostran textu; nepublikováno nachází se v soukromém archivu autora této dizertace).

HRUŠKA Petr, FENCL Jindřich: Pastorační proměny v současné době, Diecézní pastorační centrum Litoměřice, http://www.pastoracni-ltm.cz/files/Pastoracni%20promeny.zip, (19.9.2008).

HRUŠKA Petr: Farní optika, Zpravodaj plzeňské diecéze 5 (2006) 10–11, Plzeňská diecéze, www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/zp0605.pdf, (19.9.2008).

HRUŠKA Petr: Od obrazu k ikoně. Deset let snah o pastorační strategii v plzeňské diecézi, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/hruska_od_obrazu_k_ikone.pdf, (19.9.2008).

HRUŠKA Petr: Reform and Renewal. Theological Reflection on Organising Ministry in the Diocese of Pilsen, MA Thesis in Pastoral Leadership obhájená na All Hallows College Dublin v roce 2002 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu All Hallows College Dublin).

HRUŠKA Petr: Reform and Renewal. Theological Reflection on Organising Ministry in the Diocese of Pilsen, MA Thesis in Pastoral Leadership obhájená na All Hallows College Dublin v roce 2002 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu All Hallows College Dublin).

Instrumentum Laboris, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Instrumentum Laboris), (27.8.2008).

JAHNOVÁ Radmila: Rady ve farnosti, závěrečná práce studia při zaměstnání na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci z roku 1999, obor křesťanská výchova, vedoucí práce Damián Němec (nepublikovaná závěrečná práce, k dispozici v archivu CMTF UP Olomouc).

Jednota společenství Božího lidu. Shrnující analýza 3. tématu sněmovních kroužků pro rok 2000, KT č. 13, 31. 3. 2002, http://snem.cirkev.cz/download/2002-13.htm, (27.8.2008).

KIRSCHNER Jan, Sněm jako platforma pro dialog I. Nepromarní čeští katolíci šanci, kterou neměli 150 let?, Magazín ChristNet 1.7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet2.htm

KIRSCHNER Jan: Sněm jako platforma pro dialog II. Bude sněm vážnou poradou místní církve nebo od něj nelze nic zásadního očekávat?, Magazín ChristNet 2.

7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet3.htm, (27.8.2008).

KULIŠAN Rostislav, Bratrství v církvi, http://snem.cirkev.cz (Příspěvky ke sněmu – Laici v církvi – Bratrství v církvi), (27.8.2008).

Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září 2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Laici v dnešním světě), (27.8.2008).

Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002.

LIŠKA Ondřej: Církev v podzemí a společenství Koinótés, Brno: Sursum, 1999.

Liturgie, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_liturgie.htm, (27.8.2008).

MATĚNA Jaromír: Katoličtí křesťané laici v ČR. Studie pro projekt Aufbruch, Osobní stránky Jaromíra Matěny, http://ww.gybon.cz/matena, (2.4.2002).

MATĚNA Jaromír: Ohlédnutí po mém zaměstnání v církvi, 21. června 2001, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/ohlednut.html, (23.9.2008).

MATĚNA Jaromír: Rada laiků – jak dál (a zda vůbec)? Interní text Rady laiků ze 7. února 2001, Jaromír Matěna – osobní internetové stránky, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/rljakdal.html, (23.9.2008).

MATĚNA Jaromír: Ze zápisů sněmovních kroužků. Všeobecné kněžství a poslání laiků v církvi, in: IKD 11 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-11.htm, (27.8.2008).

Materiál pro sněmovní kroužky, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 1999, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Olomouci 8. 12. 1998, http://snem.cirkev.cz/download/Material-pro-snemovni-krouzky-1999.doc, (27.8.2008).

MORAVEC Karel: Komentář stanov pastoračních rad farnosti královéhradecké diecéze, IKD únor 2003 až březen 2004.

Náboženská situace v ČR současnosti. Statistické podklady. Práce komise č. 2 mezi 1. a 2. zasedáním sněmu, Praha, 13. června 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání plenárního sněmu – Materiály II. zasedání Plenárního sněmu – Statistické podklady), (27.8.2008).

NĚMEC Jiří: Dílu koncilové obnovy na cestu, Katolické noviny 19 (1968), 1.

NEUGEBAUER Jaromír: Farnost dnes a zítra, Svitavy: Trinitas, 2000.

O církvi, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2000, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze 13. 12. 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2000.htm, (27.8.2008).

O evangelizačním úsilí v českých zemích po druhé světové válce a v současnosti, k dispozici na http://snem.cirkev.cz/index.html?menu=72&id=884, (27.8.2008).

Obnova farností v pražské arcidiecézi, Tiskové středisko České biskupské konference, http://tisk.cirkev.cz/z-domova/obnova-farnosti-v-pra-ske-arcidiecezi.html?year=2008&day=9&month=2, (19.9.2008).

Obsahová analýza diskuse sněmovních kroužků za rok 2001. Název materiálu: Církev a svět, zpracoval Mgr. Jiří Vander, vydala Přípravná komise plenárního sněmu katolické církve v ČR, Brno 2004, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_krouzku_2001.htm, (27.8.2008).

OPATRNÝ Aleš (ed.): Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002.

OPATRNÝ Aleš: Cesty pastorace v pluralitní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

OPATRNÝ Aleš: Co s novokněžem ve farnosti? Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=K&sel_tema=143&sel_podtema=613&sel_text=3154, (19.9.2008).

OPATRNÝ Aleš: Farnost – pastorální reflexe, in: KOLEKTIV AUTORŮ: Farnost na přelomu století. Teologická reflexe, Svitavy: Trinitas, 2000, 66–85.

OPATRNÝ Aleš: Jak čteme koncil dnes, jak byl čten za totality?, in OPATRNÝ Aleš (ed.): Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, 7–15.

OPATRNÝ Aleš: Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské arcidiecéze, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

OPATRNÝ Aleš: Pastorace společenství, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Pastorace (obecně) – Delší texty, (19.9.2008).

OPATRNÝ Aleš: Pastorace v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

OPATRNÝ Aleš: Pastorační program biskupa Tomáška, in OPATRNÝ Aleš (ed.): Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, 135–196.

OPATRNÝ Aleš: Pastorační situace u nás, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

Platnost stanov pro farní rady plzeňské diecéze, Čj. 2264/2000, ACEP 1 (2001), č. 4.

Plenární sněm katolické církve v ČR. Královéhradecká diecéze, http://mujweb.cz/www/hk-sk/?X, (27.8.2008).

Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 25 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-25.htm, (27.8.2008).

Plenární sněm očima účastníků knižní ankety, in: Katolický týdeník 3 (2002), http://snem.cirkev.cz/download/2002-3.htm, (27.8.2008).

Plenární sněm v naší diecézi, in: IKD 1 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-1.htm, (27.8.2008).

Plenární sněm v naší diecézi, in: IKD 12 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1999-12.htm, (27.8.2008).

Plenární sněm. ČBK – Plenární sněm Katolické Církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, (27.8.2008).

Plenární sněm. O setkání animátorů sněmovních kroužků, in: IKD 10 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-10.htm, (27.8.2008).

Podněty z národního fóra mládeže, Biskupství litoměřické, www.biskupstvi-ltm.cz/document/akce/nfm.doc, (19.9.2008).

Poradní orgány diecézního biskupa – poslání, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi/poradni_organy_diecezniho_biskupa/poslani, (19.9.2008).

Prodloužení platnosti stanov ekonomických a farních rad, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/prodlouzeni-platnosti-stanov-ekonomickych-a-farnich-rad, (19.9.2008).

Představujeme vikariát Beroun. Rozhovor s vikářem P. Josefem Pecinovským pro Zpravodaj pražské arcidiecéze, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/predstavujeme-vikariat-beroun, (19.9.2008).

Příspěvky účastníků II. zasedání, archiv příspěvků z II. zasedání Plenárního sněmu katolické církve v ČR na Velehradě, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu –Příspěvky účastníků II. zasedání – příslušný den), (27.8.2008).

Příspěvky z prvního zasedání, archiv příspěvků z I. zasedání Plenárního sněmu katolické církve v ČR na Velehradě, http://snem.cirkev.cz (Archiv – První zasedání – Materiály prvního zasedání – Příspěvky z prvního zasedání – příslušný den), (27.8.2008).

Ptáme se… na Pastorační rady farností, Zpravodaj plzeňské diecéze 10 (2005), Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/ZPRAVODAJE/STARE/zp0510.htm, (19.9.2008).

Putování církve českými dějinami. Práce komise č. 1 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu, text odsouhlasený na jednání 1. komise 20. června 2005, Praha 20. června 2005, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Putování církve českými dějinami), (27.8.2008).

RABAN Miloš: Sněm české katolické církve. Obnova synodality, Praha: Vyšehrad, 2000.

RADKOVSKÝ František, HRUŠKA Petr: Pastorační plánování v Plzeňské diecézi, in: DEMEL Zdeněk, SCHLEMMER Karl (ed.): Pronikavá změna pastorace, nebo sebezáchovný provoz? Být církví misionářským způsobem, Mezinárodní teologické sympozium, České Budějovice, 21. – 23. října 2004, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005, 61–89.

RADKOVSKÝ František: Výzva všem věřícím, správcům farnostní a všem křesťanským společenstvím k vytváření sněmovních kroužků v diecézi a ve společenstvích zasvěceného života, Plzeň: Biskupství plzeňské, 1998.

Setkání animátorů sněmovních kroužků, in: Zpravodaj pražské arcidiecéze 5 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/2_1999-5.htm, (19.9.2008).

Slovníček pojmů, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/slovnik, (19.9.2008).

Soubor analýz zápisů ze sněmovních kroužků z roku 2000, http://snem.cirkev.cz (Statistiky a analýzy – Analýza zápisů ze sněmovních kroužků – 2000 – příslušná diecéze či skupina), (27.8.2008).

Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi“. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze –

duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008).

Souhrnný příspěvek sněmovních kroužků plzeňské diecéze na 1. pastorační konferenci 8. 5. 2002, Plzeňská diecéze, http://www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_konf/konference_laici.pdf, (19.9.2008).

Stanovy farních rad v Plzeňské diecézi. Vyhlášené 1. 11. 1995 diecézním biskupem Františkem Radkovským s platností od 1. ledna 1996. ACEP 10-11 (1995). K dispozici také na Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farrad.htm, (19.9.2008).

Stanovy farních rad v Ostravsko-opavské diecézi. Schválené 1.9. 1997 diecézním biskupem Františkem Václavem Lobkowiczem. Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farradol.htm, (20.9.2008).

Stanovy pastorační rady farnosti Arcidiecéze olomoucké. Schválené 1. 6. 1997 diecézním biskupem Janem Graubnerem. Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/ol-pasto.htm, (20.9.2008).

Stanovy pastorační rady farnosti litoměřického biskupství. Vyhlášené 1. 5. 2001 biskupem Josefem Kouklem.

Stanovy pastorační rady farnosti Královéhradecké diecéze. Vyhlášené 15. 11. 1999 diecézním biskupem Dominikem Dukou na dobu neurčitou (NE: 1764/99); k dispozici na Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/biskupstvi_dokumenty/kancler_administrativni_odbor/texty/stanovy-past-rady.doc, (20.9.2008).

Stanovy pastoračních rad Arcidiecéze pražské. Vyhlášené 1. 4. 2000 arcibiskupem kardinálem Miloslavem Vlkem ad experimendum a mírně novelizované 29. 6. 2004.

Stanovy pastoračních rad Arcidiecéze pražské. Vyhlášené 11. 1. 2008 arcibiskupem kardinálem Miloslavem Vlkem, č. j. 0179/2008, http://farnost.tvuj.net/download.php?id=31, (20.10. 2008).

Stanovy Arcidiecézní pastorační rady Arcidiecéze pražské ze dne 23. května1994, (nepublikováno, uloženo v archivu pražského arcibiskupství).

Stanovy Diecézní pastorační rady Diecéze plzeňské ze dne 6. října 1994, ACEP 10 (1994).

Stanovy Diecézní pastorační rady Diecéze plzeňské ze dne 12. listopadu 2001, ACEP 12 (2001).

Stanovy Diecézního pastoračního fondu, Královéhradecká diecéze, http://www.diecezehk.cz/sluzby/dpf-2st.php, (19.9.2008); srov. také http://www.diecezehk.cz/texty/dpf-statut.doc.

Stanovy farních rad Arcidiecéze pražské, příloha ACAP 4 (2000), in: Společnost pro církevní právo, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/arcstan1.htm, (19.9.2008)

Stanovy Pastorační rady Královéhradecké diecéze ze dne 15.11.1999.

Stanovy rad ve farnostech a diecézích, Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/dokument.htm, (19.9.2008).

Stručná analýza roku 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Strucna_analyza_1999.htm, (27.8.2008).

ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

ŠPATENKOVÁ Kateřina: Cestovatelský VeMlad 11. 4. 2008, Královéhradecká diecéze, http://ikd.diecezehk.cz/clanek.php?claid=4262, (19.9.2008).

TRETERA Jiří Rajmund: Církevní právo, Praha: Jan Krigl, 1993.

Vademecum Druhého zasedání Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání plenárního sněmu – Program II. zasedání Plenárního sněmu – Vademecum II. zasedání Plenárního sněmu), (27.8.2008).

VAŠKO Václav: Dílo koncilové obnovy, jeho vznik a vliv, in OPATRNÝ Aleš (ed.): Kardinál Tomášek a koncil. Sborník ze sympozia k 10. výročí úmrtí kardinála Tomáška a ke 40. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2002, 75–89.

VAŠKO Václav: Ne vším jsem byl rád. Vlastní životopis, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

VAŠKO Václav: Profesor Kolakovič – mýty a skutočnost, in: Impulz Revue 3 (2006), k dispozici na Impulz – Revue pre modernu a katolícku kultúru, http://www.impulzrevue.sk/article.php?135, (16.3.2009).

VLK Miloslav: Končí pastorační rok…, Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/konci-pastoracni-rok, (19.9.2008).

VOJÁČKOVÁ Gabriela: Farní rady v České republice. Vývoj od počátku 90. let 20. století, diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2003, vedoucí práce Alois Křišťan (nepublikovaná diplomová práce, k dispozici v archivu TF JU České Budějovice).

VÝBORNÝ Marek: Nástin příspěvku do diskuse – II. zasedání Plenárního sněmu KC v ČR, Velehrad 6. – 10.7. 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Marek Výborný), (27.8.2008).

Výchova a vzdělání – 2. část, in: IKD 1 (2002), http://snem.cirkev.cz/download/2002-1.htm, (27.8.2008).

Výstupy z tematických skupin, archiv výstupů z tematických skupin konaných na I. zasedání Plenárního sněmu katolické církve v ČR na Velehradě, http://snem.cirkev.cz (Archiv – První zasedání – Materiály prvního zasedání – Výstupy z tematických skupin – příslušný den), (27.8.2008).

ZAJÍC Jiří: Dialog o dialogu, Miloslav kardinál Vlk, http://www.kardinal.cz/index.php?articleID=141&cmd=article, (19.9.2008).

ZAJÍC Jiří: Laici v církvi a ve společnosti. Poznámky, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Jiří Zajíc – Zajíc-laici), (27.8.2008).

ZAJÍC Jiří: Sedmnáctilé ohlédnutí, Miloslav kardinál Vlk, http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=119, (19.9.2008), odpověď na otázku č. 6.

ZEMEK Adrián: [bez názvu], http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání – Středa, 9. 7. 2003 – P. Adrián P. Zemek, OPraem), (27.8.2008).

ZIMMERMANNOVÁ Marie: Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi, in: IKD 2 (2004), http://snem.cirkev.cz/download/2004-2.htm, (27.8.2008).

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Práce sněmovních komisí mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Pracovní text z 22. dubna 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – původní verze), (27.8.2008).

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

Život kněží a jáhnů v místní církvi, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Výstupy z tematických skupin – Středa, 9. 7. 2003 – Život kněží a jáhnů v místní církvi), (27.8.2008).

ŽŮREK Petr: Mladí a synodalita církve. Budoucnost, na které můžeme spolupracovat, in: Budoucnost církve 1 (2001), http://snem.cirkev.cz/download/2001-Budoucnost_cirkve.htm, (27.8.2008).

(B) PRAMENY VÝZKUMU PRF V ZAHRANIČÍ

V tomto oddíle jsou uvedeny prameny, které byly v rámci dizertačního projektu použity pro výzkum chápání a praxe služby pastoračních rad farností v zahraničí.

Aus Überzeugung… Hilfen zur Arbeit im Pfarrgemeinderat, Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 2007, Diözesan Räte im Bistum Regensburg, http://www.dioezesanpastoralrat-regensburg.de/downloads/Hilfen%20zur%20Arbeit%20im%20PGR.pdf, (23.9.2008).

BAYERLEIN Walter: Grundlagentexte, in: Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996, oddíl 1.3.

CONGREGATIO PRO CLERICIS: Dekret Prot. Nr. 20060224, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0308705.PDF, (23.9.2008).

Co-Workers in the Vinyard of the Lord. A Resource for Guiding and Development of Lay Ecclesial Ministry, 2005, Unitetd States Conference of Catholic Bishops, http://www.usccb.org/laity/laymin/co-workers.pdf, (28. 2. 2009).

DEEGAN Arthur X. II (ed.): Developing a Vibrant Parish Pastoral Council, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1995.

DeLAMBO David, KRIVANKA Richard: Appreciative Inquiry. A Powerful Process for Parish Listening and Planning, in: FISCHER Mark F., RALEY Mary Margaret (ed.): Four Ways to Build More Effective Parish Councils. A Pastoral Approach, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2002, 87–101.

Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, November 2005, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0266805.PDF, (22.9.2008).

ECKART Joachim: Pfarrgemeinderat und kooperative Pastoral. Eine pastoraltheologische Untersuchung am Beispiel der Diözese Speyer, EOS-Verlag: St. Ottilien, 1998.

FERGUSON Jane: A Handbook for Parish Pastoral Councils, Dublin: The Columba Press, 2005.

FISCHER Mark F., Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com, (2.2.2009).

FISCHER Mark F., RALEY Mary Margaret (ed.): Four Ways to Build More Effective Parish Councils. A Pastoral Approach, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2002.

FISCHER Mark F.: Competing Visions of Pastoral Councils, in: DEEGAN Arthur X. II (ed.): Developing a Vibrant Parish Pastoral Council, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1995, 36–50.

FISCHER Mark F.: Pastoral Council. I Like Being in Parish Ministry, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001.

FISCHER Mark F.: Pastoral Councils and Parish Management, in: ZECH Charles E. (ed.): The Parish Management Handbook. A Practical Guide for Pastors, Administrators and Other Parish Leaders, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2003, 31–50.

FISCHER Mark F.: Pastoral Councils in Today's Catholic Parish, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001.

FISCHER Mark F.: Working Together to Build an Effective Parish, in: FISCHER Mark F., RALEY Mary Margaret (ed.): Four Ways to Build More Effective Parish Councils. A Pastoral Approach, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2002, 11–22.

GRABMEIER Johannes: Beschwerde gem. c. 1737-§ 1 CIC gegen das Dekret des Präfekten der Kleruskongregation Kardinal Castrillon-Hoyos vom 10.03.2006, Aktuelles auf www.canon215-regensburg.de, http://www.wallner-schierling.de/canon215-regensburg/html/appelation-signatur-k.pdf, (23.9.2008).

GRABMEIER Johannes: Vom Herrn selbst berufen, Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de/dokumente/vomHerrnSelbstBerufen.pdf, (23.9.2008).

Grundsätze für die Struktur der Laienarbeit. Beschluß der Deutschen Bischofskonferenz vom Frühjahr 1967, in: Archiv für katholischen Kirchenrecht 136 (1967), 523–525.

GUBISH Mary (a kol.): Revisioning the Parish Pastoral Council. A Workbook, New York: Paulist Press, 2001.

Handbook for Parish Pastoral Councils, Portsmouth: Department for Pastoral Formation, 2005; http://www.portsmouthdiocese.org.uk/pastoral_formation/Handbook%20for%20PPCs.doc, (6.2.2009).

Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996.

HARRINGTON Donal, Farní pastorační rady – problémy a trendy, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Farnost – Delší texty, (19.9.2008).

HARRINGTON Donal: Parish Pastoral Councils – do they work?, The Furrow 50 (1999), 269–277.

HARRINGTON Donal: Parish Renewal. Volume I. Reflecting on the Experience, Dublin: Columba Press, 1997.

HARRINGTON Donal: Parish Renewal. Volume I. Reflecting on the Experience, Dublin: Columba Press, 1997.

HOWES Robert Gerard: Creating an Effective Parish Pastoral Council, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1991.

HÜNERMANN Peter, NEUNER Peter, SUTOR Bernhard (a kol.), Memorandum zu Laienräten in den Diözesen, Pressmeldungen ZdK 17. 11. 2005, Aktionbündnis Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de/dokumente/memorandum-zdk.pdf, (23.9.2008).

Konzil und Diaspora. Die Pastoralsynode der katholischen Kirche in der DDR, Zwickau: Grafische Werke Zwickau, [2]1988.

Lay Pastoral Associates in Parish Settings, Ontario Conference Of Catholic Bishops, http://www.occb.on.ca/englishweb/publications/pastoral.htm, (22. 2. 2009).

LEDERER Josef: Pfarrgemeinderat und Pfarrverwaltungsrat, in: LISTL Joseph (a kol., ed.): Handbuch des katholischen Kirchenrechts, Regensburg: Pustet Verlag, 1983, 425–429.

LEE Bernard J. (a kol.): The Catholic Experience of Small Christian Communities. A study of the present state of this new and fulfilling way of being church, Mahwah, NY: Paulist Press, 2000.

LEE Bernard J., COWAN Michael A.: Gathered and Sent. The Mission of Small Church Communities Today, Mahwah, NJ: Paulist Press, 2003.

Neuordnung des Laienapostolates im Bistum Regensburg – „Modernisierung notwendig“, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/borPage001187.asp, (22.9.2008).

Parish Council Guidelines 1. Foundation in Church Documents and Scripture; Diocese of Lansing, 1. July 2006, http://www.dioceseoflansing.org/pastoralplanning/parish_council_guidelines1.pdf, (6.2.2009).

Parish Council Guidelines 2. Norms for a Parish Pastoral Council; Diocese of Lansing, 1. July 2006, http://www.dioceseoflansing.org/pastoralplanning/parish_council_guidelines2.pdf, (6.2.2009).

Parish Pastoral Councils in the Diocese of Lancaster, Diocese of Lancaster, 1. February 2006, http://www.lancasterdiocese.org.uk/admin/Uploads/media/35/PARISH_PASTORAL_COUNCILS.pdf, (6.2.2009).

Parish Pastoral Councils. A Framework for Developing Diocesan Norms and Parish Guidelines, Irish Catholic Bishops‘ Conference, Dublin: Veritas Publications, 2007.

Pressemitteilung des Aktionbündnisses Laienapostolat Regensburg, Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de, (22.9.2008).

Rom bestätigt Rätereform im Bistum Regensburg – Hierarchischer Rekurs zurückgewiesen, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/borPage001187.asp, (23.9.2008).

Rom hinter Regensburg, kreuz.net, http://www.kreuz.net/article.2340.html, (23.9.2008).

RADEMACHER William J.: The Practical Guide for Parish Councils, West Mystic, Twenty-Third Publications, 1979.

RADEMACHER William J., MARLISS Rogers: The New Practical Guide for Parish Councils, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 1988.

ROOS Klaus: Weichen stellen im Pfarrgemeinderat. Ein Leitfaden zur Gemeindeentwicklung, Ostfildern: Matthias-Grüneweld-Veralg, 2006.

ROOS Klaus: Pastoralrat, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 7, Freiburg: Herder, [2]1998 (1999–2001), sl. 1443–1444.

Satzung für die Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 1 (1978), Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 18. ledna 1978, Stück 1.

Satzung für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg z 15. listopadu 2001, Diözesanrat Regensburg, http://www.dioezesanrat-regensburg, (28.02.2003).

Satzung für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 12 (1993), Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 12. listopad 1993, Nr.12.

Satzung und Wahlordnung des Pfarrgemeinderates im Bistum Regensburg, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg. Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 1. února 1971, Stück 2.

Satzung der Pfarrgemeinderäte im Bistum Würzburg, Pfarrbriefservice.de, http://www.pfarrbriefservice.de/pbs/dcms/sites/pgr/bistuemer/wuerzburg/dokumente/satzung_wuerzburg.pdf, (22.9.2008).

Satzung für die Pfarrgemeinderäte im Erzbistum Freiburg, Erzdözese Freiburg, http://www.erzbistum-freiburg.de/download/pgr-satzung2004.pdf, (22.9.2008).

SCHAUPP Klemens: Der Pfarrgemeinderat. Eine qualitative Interview-Analyse zum Thema „Biographie und Institution“, Innsbruck: Tyrolia-Verlag, 1989.

SCHUSTER Norbert: Pfarrgemeinderat. II. Praktisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg: Herder, [3]1999 (1999–2001), sl. 174–175.

Sonntag, 14.05.2006: Interview zum 70. Geburtstags in der katholichen Wochenzeitung für das Bistum Dresden-Meißen, 14.05.2006, Aktuelles auf www.canon215-regensburg.de, http://www.wallner-schierling.de/canon215-regensburg/html/aktuelles.html, (23.9.2008).

Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), Regensburg: Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 15. listopad 2005, Nr.13, Bistum Regensburg, http://web.archive.org/web/20060228110713/http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0270705.PDF, (22.9.2008).

Suggestions for Pastoral Councils. Guiding Parish, Moved by the Spirit, Oakland: Diocese of Oakland, 2006.

SUTOR Bernhard: Alles, was recht ist. Rechtsgrundlagen, in: Handbuch für den Pfarrgemeinderat, München: Don Bosco Verlag, 1996, oddíl 2.2.

The Lay Ecclesial Ministry: The State of the Questions, Whashington, D.C., Subcommittee on Lay Ministry / Committee on the Laity, 1999, United States Conference of Catholic Bishops, http://www.nccbuscc.org/laity/laymin/layecclesial.htm, (2. 3. 2004).

The Parish Pastoral Council. Guidelines for the Developmnent of Constitutions, Otawa: Canadian Catholic Conference, 1984.

The Sign We Give. Report from the Working Party on Collaborative Ministry, Chelmsford: Matthew James Publishing, 1995; http://www.catholic-

ew.org.uk/ccb/content/download/953/9539/file/The%20Sign%20We%20Give%20(1995).pdf, (5.2.2009).

Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche. Beschluß, Die Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland (1971–1975), http://www.dbk.de/schriften/synode/Dateien/Synode_in_Teilen/16_Sendung.pdf, (22.4.2007).

Vergleich PGR-Statut Regensburg 11/2005 – PGR-Satzung Regensburg 11/2001, Aktuelles auf www.canon215-regensburg.de, http://www.wallner-schierling.de/canon215-regensburg/download/Vergleich-PGR-Satzungen-R-2005-2001.pdf, (22.9.2008).

(C) DOKUMENTY UNIVERZÁLNÍ CÍRKVE A PAPEŽSKÉ PROJEVY

V tomto oddíle jsou uvedeny dokumenty učitelského úřadu platné na univerzální rovině (včetně dokumentů kontinentálních synod a některých lokálních papežských projevů či dopisů), které byly použity v rámci dizertačního projektu. Základní řazení je abecední podle autorů (kromě biblických textů, které jsou uvedeny za začátku), dokumenty od téhož autora jsou pak řazeny podle data sepsání.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2007.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové vulgátě, Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1989.

BENEDIKT XVI.: Encyklika *Deus caritas est* nejvyššího pontifika Benedikta XVI., (ze dne 25. prosince 2005), Praha: Paulínky, 2006.

BENEDICT XVI.: Greetings of His Holiness Benedict XVI to the Members of the Pastoral Council. Pastoral visit to the Parish of St. Felicity and her Children, Martyrs, (ze dne 25. března 2007), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2007/march/documents/hf_ben-xvi_spe_20070325_consiglio-pastorale_en.html, (28.4.2009).

BENEDICT XVI.: Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Bishops, Priests, Consecrated Persons and Lay Faithful of the Catholic Church in the People's Rpublic of China, (ze dne 27. května 2007), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china_en.html, (23.1.2009).

BENEDETTO XVI.: Parole al consiglio pastorale. Visita Pastorale alla Parrocchia Romana del Santo Volto di Gesù alla Magliana (ze dne 29. března 2009), La Santa Sede, Il Santo Padre Benedetto XVI, Vaticano, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/march/documents/hf_ben-xvi_spe_20090329_magliana_it.html, (5.4.2009).

CONGREGATION FOR INSTITUTES OF CONSECRATED LIFE: Starting Afresh from Christ. A Renewed Commitment to Consecrated Life in the Third Millennium, (ze dne 19. května 2002), The Holy See, http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccscrlife/documents/rc_con_ccscrlife_doc_20020614_ripartire-da-cristo_en.html, (20.5.2007).

CONGREGATION FOR BISHOPS: Directory for the Pastoral Ministry of Bishops *Apostolorum successores*, (ze dne 24. ledna 2004), http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/r

c_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_en.html, (23.12.2008).

Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 125–171.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio,* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 433–457.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium,* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 29–100.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o křesťanské výchově *Gravissimum educationis*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 267–297.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života *Perfectae caritatis*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 361–378.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius,* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 339–359.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem,* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum,* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 101–123.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Deklarace o náboženské svobodě *Diginitatis humanae*, (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 557–774.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes,* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 459–507.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis,* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes,* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 173–265.

JAN XXIII.: *Mater et magistra*. Encyclical of Pope John XXIII on Christianity and Social Progress, (ze dne 15. května 1961), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_xxiii/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater_en.html, (25.1.2009).

JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. *Christifideles laici* o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě, (ze dne 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1990.

JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Pastores dabo vobis* o výchově kněží v současných podmínkách, (ze dne 25. března 1990), Praha: Zvon, 1993.

JAN PAVEL II.: Encyklika Jana Pavla II. *Redemptoris missio* o stálé platnosti misijního poslání, (ze dne 7. prosince 1990), Praha: Zvon, 1994.

JAN PAVEL II.: Apoštolský list Jana Pavla II. *Tertio millennio adveniente* o přípravě na Jubilejní rok 2000, (ze dne 10. listopadu 1994), Praha: Zvon, 1995.

JAN PAVEL II.: Apoštolský list papeže Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte* na závěr Jubilejního roku 2000, (ze dne 6. ledna 2001), Praha: Česká biskupská konference, 2001.

JAN PAVEL II.: List papeže Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku 2001, (ze dne 25. března 2001), Praha: Česká biskupská konference, 2001.

JAN PAVEL II.: Encyklika Jana Pavla II. *Ecclesia de Eucharistia* o eucharistii a jejím vztahu k církvi, (ze dne 17. dubna 2003), Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Ecclesia in Europa* o Ježíši Kristu žijícím ve své církvi, prameni naděje pro Evropu, (ze dne 28. června 2003), Praha: Česká biskupská konference, 2003.

JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Ecclesia in Africa* on the Church in Africa and its Evangelizing Mission towards the Year 2000 (ze dne 14. září 1995), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_14091995_ecclesia-in-africa_en.html, (20.5.2007).

JOHN PAUL II.: Message of Pope John Paul II for the World Congress of Ecclesial Movements and new Communities, (ze dne 27. května 1998), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1998/may/documents/hf_jp-ii_spe_19980527_movimenti_en.html, (20.5.2007).

JOHN PAUL II.: Speech of the Holy Father Pope John Paul II Meeting with Ecclesial Movements and New Communities, (ze dne 30. května 1998), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1998/may/documents/hf_jp-ii_spe_19980530_riflessioni_en.html, (8.3.2009).

JOHN PAUL II.: Bull of Indiction of the Great Jubilee of the Year 2000 *Incarnationis mysterium* to all the Faithfull Journeying towards the Third Millennium, (ze dne 29. listopadu 1998), The Holy See, http://www.vatican.va/jubilee_2000/docs/documents/hf_jp-ii_doc_30111998_bolla-jubilee_en.html, (20.5.2007).

JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Ecclesia in America* in the Encounter with the Living Jesus Christ: the Way to Conversion, Communion and Solidarity in America, (ze dne 22. ledna 1999), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_22011999_ecclesia-in-america_en.html, (20.5.2007).

JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Ecclesia in Asia*, (ze dne 18. listopadu 1999), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_06111999_ecclesia-in-asia_en.html, (22.3.2008).

JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Ecclesia in Oceania* in Jesus Christ and the Peoples of Oceania: Walking His Way, Telling His Truth, Living

His Life, (ze dne 22. listopadu 2001), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20011122_ecclesia-in-oceania_en.html, (20.5.2007).

JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Pastores gregis* on the bishop, servant of the Gospel of Jesus Christ for the hope of the world, (ze dne 16. října 2003), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20031016_pastores-gregis_en.html, (22.11.2008).

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995.

Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny, Latinsko-české vydání s českým rejstříkem, Praha: Zvon, 1994.

KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží, (ze dne 31. ledna 1994), Praha: Česká biskupská konference, 1995.

KONGREGACE PRO KLÉRUS (a kol.): Instrukce k některým otázkám ohledně možností laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími *Ecclesiae de mysterio* (ze dne 15. srpna 1997), Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001.

KONGREGACE PRO KLÉRUS: Kněz a pastýř, vůdce farního společenství, (ze dne 4. srpna 2002), Praha, Česká biskupská konference, 2002.

PAVEL VI.: Apostolic letter *Ecclesiae Sanctae* issued motu proprio, (ze dne 6. srpna 1966), in: AAS 58 (1966), 757–758, k dispozici na The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19660806_ecclesiae-sanctae_en.html, (28.8.2008).

SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI: *Sacerdotium ministeriale*, (ze dne 6. srpna 1983), The Holy See, http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19830806_sacerdotium-ministeriale_lt.html, (3.2.2008)

SACRED CONGREGATION FOR BISHOPS: Directory on the Pastoral Ministry of Bishops *Ecclesiae imago*, (ze dne 31. května 1973), Ottawa: Publications Service of the Canadian Catholic Conference, 1974; k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A114.htm, (22.11.2008).

SACRED CONGREGATION FOR THE CLERGY: Private Letter on 'Pastoral Councils' *Omnes Christifideles*, (ze dne 25. ledna 1973), in: Documents Affecting the Code of Canon Law 1968–1972, Chicago: Chicago Province of the Society of Jesus, 1975, 280–288; k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A115.htm, (22.11.2008).

SYNOD OF BISHOPS 1971: *De Sacerdotio ministeriali*, (ze dne 30. listopadu 1971), in: Documents Affecting the Code of Canon Law 1968–1972, Chicago: Chicago Province of the Society of Jesus, 1975, 342-366.

SYNOD OF BISHOPS 1987: The Synod Propositions, Origins 17:29 (1987), 499–509; k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A117.htm, (22.11.2008).

(D) OSTATNÍ POUŽITÁ LITERATURA

V tomto oddíle je uvedena ostatní literatura, která byla v rámci dizertačního projektu použita pro účely dalších kroků prakticko-teologické reflexe.

AMBROS Pavel: Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice. Úvod k českému vydání, in: ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko, Olomouc: Refugium, 2008, 5–70.

AMBROS Pavel: Setkávejte se a nechte se poslat. Nad úkoly a vyhlídkami Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, Studijní texty Centra Aletti, sv. 30, Olomouc: Centrum Aletti, 2004.

AMBROS Pavel: Typologisierung der Pfarrseelsorge 1948–1999 in Böhmen und Mähren, in: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Theologica Olomucensia, 2 (2000) 1–24.

ANDRÉAS Elisabeth, LINDSTRÖM Sara: Shared Leadership as a Future Leadership Style. Will the idea of the traditional top-down manager be an obstacel?, Master Thesis in Management, Tutor: Gill Widell, Gothenburg: University of Gothenburg, School of Business, Economics and Law, 2008; ke stažení na Göteborgs Universitet, http://gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/19568/1/gupea_2077_19568_1.pdf, (23.3.2009).

Approach, The Leadership Challenge, http://www.leadershipchallenge.com/WileyCDA/Section/id-131055.html, (24. 3. 2009).

ARGYRIS Chris, SCHÖN Donald A.: Organizational Learning. A Theory of Action Perspective, Reading, MA: Addison-Wesley, 1978.

ARMBRUSTER Klemens: Vom territorialen zum föderalen Prinzip. Ein Vorschlag zur Entwicklung von Gemeinden in größeren Seelsorgeräumen, Lebendige Seelsorge. Gemeinde neu verstehen, 2 (2006) 101–104.

AUGUSTYN Józef: Jak hledat a nalézat Boží vůli, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

AUMANN Jordan: On the Front Lines. The Lay Person in the Church after Vatican II, New York: Alba House, 1990.

AVERY William O.: Revitalizing Congregations. Refocusing and healing through Trasitions, Silver Spring, MD: The Alban Institute, 2002.

BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, 3 sv., Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992.

BANGA Gregg Jr.: A Spiritual Path to Organizational Renewal. The Christian Spiritual Dimension of AI, in: HAMMOND Sue Annis, ROYAL Cathy (ed.): Lessons from the Field. Applying Appreciative Inquiry, Revised Edition, Plano, TX: Thin Book Publishing, 1998, 260–272.

BANKS Robert J., BANKS Julia: The Church Comes Home: Building Community and Mission through Home Churches, Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1998.

BARANOWSKI Arthur R.: Creating Small Faith Communities. A Plan for Restructuring the Parish and Renewing Catholic Life, Revised Edition, Cincinnati, OH: St. Anthony Messenger Press, 1996.

BARNA George: The Power of Team Leadership. Finding Strength Through Shared Responsibility, Colorado Springs: WaterBrook Press, 2005.

BARRY William A.: Letting God Come Close. An Approach to the Ignatian Spiritual Exercises, Chicago: Loyola Press, 2001.

BARRY William A.: Toward Communal Discernment. Some Practical Suggestions, in: Center for the Study of Religious Life – Scholar Rountable, Fall 2008, http://www.religious-life.org/pdfs/Way%20Forward%20II%20_final.pdf, (10.3.2009), 6–11.

BARRY William A.: Toward Communal Discernment. Some Practical Suggestions, in: BARRY William A.: Letting God Come Close. An Approach to the Ignatian Spiritual Exercises, Chicago: Loyola Press, 2001, Chapter XI.; také k dispozici na Center for the Study of Religious Life, http://www.religious-life.org/pdfs/Way%20Forward%20II%20_final.pdf, (9.3.2009).

BAUMERT Norbert: „Charism" and „Spirit-baptism". Presentation of an Analysis, Norbert Baumert Bibliography, Sankt Georgen, www.st-georgen.uni-frankfurt.de/bibliogr/baumert7.htm, (9.3.2008).

BAUMERT Norbert: „Charisma" – Versuch einer Sprachregelung, in: ThPh 66 (1991) 21–48; k dispozici na Norbert Baumert Bibliograpy, Homeopage Sankt Georgen, http://www.st-georgen.uni-frankfurt.de/bibliogr/baumert3.htm, (9.3.2008).

BAUMERT Norbert: Dary Ducha Ježíšova. Charismatická dimenze církve, 3 sv., Praha: Pastorační středisko, 1993.

BAUMERT Norbert: Gaben des Geistes Jesu. Das Charismatische in der Kirche, Graz: Styria, 1986.

BAUMERT Norbert: Charisma – Taufe – Geisttaufe. Band 1: Entflechtung einer semantischen Verwirrung, Würzburg: Echter, 2001.

BAUMERT Norbert: Charisma – Taufe – Geisttaufe. Band 2: Normativität und persönliche Berufung, Würzburg: Echter, 2001.

BAUMERT Norbert: Charisma und Amt bei Paulus, in: VANHOYE, A. (ed.): L'Apotre Paul. Personnalité, style at conception du ministere, BETL 73, Leuven, 1986, 203–228.

BAUMERT Norbert: Charisma, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 2, Freiburg: Herder, ^{3}1994 (1999–2001), sl. 1017.

BAUMERT Norbert: Charisma, in: SCHOLTZ, G. (ed.): Archiv für Begriffsgeschichte, sv. 38, Hamburg: Felix Meiner Verlag, 2002, 276–278.

BAUMERT Norbert: Impulse zur charismatischen Erneuerung unserer Gemeinden, in: Gottes Volk, Bieble und Liturgie in der Gemeinde, Lesejahr A 1, Stuttgart: KBW, 1986, 94–103.

BAUMERT Norbert: Rozlišuj duchy. Pomoc k duchovnímu rozlišování podle Ignáce z Loyoly, Praha: Pastorační středisko, 1995.

BAUMERT Norbert: Unterscheide die Geister. Hilfen zu geistlicher Unterscheidung nach Ignatius v. Loyola, in: Dem Geist Jesu folgen, Münsterschwarzach: Vier-Türme-Verlag, 1988, 45–94.

BAUMERT Norbert: Zur ‚Unterscheidung der Geister', Zeitschrift für katholische Theologie 2 (1989) 183–195.

BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987.

BEINERT Wolfgang: Glaubenssinn der Gläubigen, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 200–201.

Belbin. Popis týmových rolí, http://www.belbin.cz, (23.3.2009).

BELOK Manfred: Praktische Theologie als Dienstleistung für die Kirche, in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 20–26.

BENKE Christoph: Unterscheidung der Geister bei Bernhard von Clairvaux, (Studien zur systematischen und spirituellen Theologie, Bd. 4), Würzburg: Echter Verlag, 1991.

Beratung der ersten Gefährten, in: IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen und erläuternde Texte, Leipzig: St. Benno Verlag, 1978, 317–326.

BERGER Peter L., LUCKMANN Thomas: Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění, Brno: CDK, 1999.

BISHOF Anita, BISHOF Klaus: Porady. Průvodce pro organizátory, vedoucí a účastníky porad, Praha: Grada Publishing, 2003.

BLAKE Robert R., MOUTON Jane S.: The Managerial Grid III. The Key to Leadership Excellence, Houston: Gulf Publishing, 1985.

BLASBERG-KUHNKE Martina: Praktische Theologie als Dienstleistung für die Kirche, in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 44–49.

Boards of Directors, Wikipedia. The Free Encyklopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Board_of_directors, (24.3.2009.

BRANSON Mark L.: Memories, Hopes, and Conversations. Appreciative Inquiry and Congregational Change, Herndon, Virginia: The Alban Institute, 2004.

BRENNAN Patrick J.: Re-Imagining Evangelization. Toward the Reign of God and the Communal Parish, New York: The Corssroad Publishing Company, 1995.

BRENNAN Patrick J.: Re-Imagining the Parish, New York: The Crossroad Publishing Company, 1990.

BROWNING Don S.: A Fundamental Practical Theology. Descriptive and Strategic Proposals, First Paperback Edition, Minneapolis, MN: Fortress Press, 1996, první vydání 1991.

BRUNSSON Nils: The Irrational Organization. Irrationality as a Basis for Organizational Actio nand Change, Chichester: John Wiley, 1985.

BRYAN Judith Brown, WATT Trevor: Spiritual Discernment Groups in a Congregational Setting, in: DOUGHERTY Rose Mary (ed.): The Lived Experience of Group Spiritual Direction, Mahwah, NJ: Paulist Press, 2003, 94–114.

BUCKLEY Michael J.: Discernment of Spirits, in: Downey Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 274–281.

BUCKMASTER Sharon: Shared Leadership. What is it, why is it important, and who wals it anyway?, KA 9 Overview Paper, Assessor: Dr. Linda Lewis, January 3, 2004, 2; ke stažení na FutureWorks Consulting, http://www.futureworksconsulting.com/resources/ka9shared.pdf, (23.3.2009).

BUCHER Rainer: Praktische Theologie als Dienstleistung für die Kirche , in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 65–70.

BUOB Hans: Die Gabe der Unterscheidung der Geister, Linz: Veritas-Verlag, 1989.

CAMPBELL Dennis G.: Congregations as Learning Communities. Tools for Shaping Your Future, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2000.

CLADIS George: Leading the Team-Based Church. How Pastors and Church Leaders Can Grow Together int a Powerful Fellowschip of Leaders, San Francisco, CA: Jossey-Bass, 1999.

CODA Piero: The Charisms and Co-Essentiality, A speech at Speyer '99 Meeting, Focolare Movement, http://www.focolare.org/articolo.php?codart=4469, (8.3.2009).

COGHLAN David, BRANNICK Teresa: Doing Action Research in your own Organization, London: Sage, 2001.

COLL Regina: Supervision of Ministry Students, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1992.

Collaborative Leadership Teams, NCCERESt, http://www.nccrest.org/professional/leadership_teams.html, (23. 3. 2009).

COLLINS James C., PORRAS Jerry I.: Organizational Vision and Visionary Organization, in: HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998, 234–248.

CONGAR Yves: Der Heilige Geist, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1988.

CONNOR Robert A.: Why Laity Are Not Ministers: A Metaphysical Probe, Communio 2 (2002) 258–285.

COOPERRIDER David L., WHITNEY Diana, STAVROS Jacqueline M. (ed.): Appreciative Inquiry Handbook: The First in a Series of AI Workbooks for Leaders of Change, Bedford Heights, OH: Lakeshore Publishers, 2003.

CORIDEN James A. (a kol.): The Code of Canon Law. A Text and Commentary, New York: Paulist Press, 1985.

COVEY Stehpen R.: Bez zásad nemůžete vést, Hodokvičky: Pragma, 2003.

CRIBB Ian: Communal Discernment in the Preparation, Loyola Institute – A centre for formation & leadership, http://www.loyola.org.au/images/uploads/documents/communal_discernment_in_the_preparation.pdf, (10.3.2009).

CURTISS Victoria G.: Discernment and Decision-Making, Peace Unity Purity, http://www.pcusa.org/peaceunitypurity/resources/discernment_and_decision_making.pdf, (9.3.2009).

CURTISS Victoria G.: Guidelines for Communal Discernment, Louisville, KY: Presbyterian Peacemaking Program, 2008, Peace Unity Purity, http://www.hudrivpres.org/upload/docs/curtiss_discernment.pdf, (9.3.2009).

DEMEL Sabine: Heiliger Geist und Widerstand (in) der Kirche: nur eine Fiktion? Charisma und geweihtes Amt in ekklesiologisch-rechtlicher Sicht, in: Theologisch-praktische Quartalschrift 2 (2007) 141–152.

DEMEL Sabine: Pfarrgemeinderat, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg: Herder, ^{3}1999 (1999–2001), sl. 173–174.

DEMEL Sabine: Pfarrgemeinderat. I. Kirchenrechtlich, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg: Herder, ^{3}1999 (1999–2001), sl. 174.

DENSCOMBE Martyn: The Good Research Guide for small-scale social research projects, Buckingham: Open University Press, 1998.

DOHERTY Johnny (a kol.): Think Big Act Small. Working at Collaborative Ministry through Parish Pastoral Councils, Dublin: Veritas Publications, 2005.

DOKTOROVÁ Blanka: Vybrané kapitoly z teorie organizace, Praha: Univerzita Karlova, 1992.

DOLEN M[…]: In the Church and in the World: Associate Membership of a Religious Institute as Contribution to Lay Spirituality (The Daughters of Mary and Joseph), MA in Spirituality Thesis, Dublin: Milltown Institute, 1999.

DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): Kněz – strážce majáku?, České Budějovice: Knihovna Setkání, 1997.

DOLISTA Josef: Demokratizace a reforma v církvi?, in: DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): Kněz – strážce majáku?, České Budějovice: Knihovna Setkání, 1997, 19–21.

DOLISTA Josef: O podstatě kněžské služby, Kostelní Vydří: Karmelitánské Nakladatelství, 1998.

DOLISTA Josef: Perspektivy církve. Vybrané kapitoly z ekleziologie, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2000.

DONOVAN Daniel: What are They Saying about the Ministerial Priesthood?, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1992.

DOOHAN Leonard: Critical Issues for Laity, The Way Supplement 60 (1987) 23–32.25–26.

DOOHAN Leonard: Lay People and the Church, The Way 32 (1992) 168–177.

DOOHAN Leonard: The Lay-Centred Church. Theology and Spirituality, Minneapolis: Winston Press, 1984.

DOUGHERTY Rose Mary (ed.): The Lived Experience of Group Spiritual Direction, Mahwah, NJ: Paulist Press, 2003.

DOUGHERTY Rose Mary: Group Spiritual Direction. Community for Discernment, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1995.

DOYLE Michele Erina, SMITH Mark K.: Shared leadership, The encyclopedia of informal education, 2001, http://www.infed.org/leadership/shared_leadership.htm, (23.3.2009).

Dozorčí rada, Wikipedie. Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Dozor%C4%8D%C3%AD_rada, (24.3.2009).

DRUCKER Peter F.: Managing the NonProfit Corporation. Practices and principles, New York, NY: HarperCollins, 1990.

DRUCKER Peter F.: Řízení neziskových organizací. Praxe a principy, Praha: Management Press, 1994.

DULLES Avery: A Church to Believe In. Discipleship and the Dynamics of Freedom, New York: Crossroad, 1982.

DULLES Avery: Models for Ministerial Priesthood, in: Origins 20 (1990) 286–287.

DULLES Avery: Models of the Church, Expanded Edition, New York: Image Books Doubleday, 1987.

DULLES Avery: The Priestly Office, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1997.

DUPUIS Jacques: Lay People in Church and World, Gregorianum 66 (1987) 347–390.

EASUM William M.: Strategic Mapping, Port Aransas, TX: Easum, Bandy & Associates, 2003.

EBERTZ Michael N., FUCHS Ottmar, SATTLER Dorothea (ed.): Lernen wo die Menschen sind. Wege lebensraum-orientierter Seelsorge, Mainz: Matthias-Grünerwald-Verlag, 2005.

EBERTZ Michael N.: Erosion der Gnadenanstalt? Zum Wandel der Sozialgestalt von Kirche, Frankfurt/Main, 1998.

EBERTZ Michael N.: Kirche im Gegenwind. Zum Umbruch der religiösen Landschaft, Freiburg, 1997.

ELLIOT Charles: Locating the Energy for Change. An Introduction to Appreciative Inquiry, Winnipeg, Canada: The International Institute for Sustainable Development, 1999.

ELMORE Richard F.: Building a New Structure for School Leadership. Washington, DC: The Albert Shanker Institute, 2000; ke stažení na The Albert Shanker Institute, http://www.Shankerinstitute.org/Downloads/building.pdf, (23.3.2009).

FAHEY A. Michael: Církev, in: FIORENZA Francis S., GALVIN John P. (ed.): Systematická teologie. Římskokatolická perspektiva, sv. 2, Vyšehrad: CDK, 1998, 91–166.

FINK Peter E.: The Priesthood of Jesus Christ in the Ministry and Life of the Ordained, in: WISTER R. (ed.): Priests: Identity and Ministry, Wilmington: Michael Glazier, 1990, 71–91.

FISCHER-EPE Maren: Koučování. Zásady a techniky profesního doprovázení, Praha: Portál, 2006.

FLANAGAN Bernardete: Liberty God. A Heuristic Study of Irish Urban Spirituality in Dublin's Liberties, nepublikovaná PhD dizertace pro Milltown Institute, Dublin: The Milltown Institute, 1998.

FLANAGAN Bernardete: The Spirit of the City. Voices from Dublin's Liberties, Dublin: Veritas, 1999.

FLETCHER Joyce K., KÄUFER Katrin: Shared Leadership. Paradox and Possibility, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 21–47.

FLYN Laurence: „Cestou necestou…" Podpůrné kněžské skupiny v diecézi Clogher, The Furrow 54 (2003), 353–366; překlad Petra Hrušky z anglického originálu nazvaného „By Indirections…" – Clustering. Clogher Style, k dispozici Plzeňská diecéze, www.bip.cz/STAZENI/DOKUMENTY/pastor_plan/flyn_cestou_necestou.pdf, (20.9.2008).

FOX Zeni: New Ecclesial Ministry: Lay Professionals Serving the Church, Revised and Expanded, Franklin, Wisconsin: Sheed & Ward, 2002.

FÜRST Gebhard (ed.), Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1997.

FÜRST Walter, Praktische Theologie – Wissenschaft von Praxis und Kunst der Pastoral, in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 71–76.

FUTRELL John C.: Communal Discernment. Reflextions on Experience, in: Studies in the Spirituality of Jesuits 4/5 (1972).

FUTRELL John C.: Ignatian Discernment, in: Studies in the Spirituality of Jesuits 2/2 (1970).

GANSS George E. (ed.): Ignatius of Loyola. Spiritual Exercises and Selected Writings, (The Classics of Western Spirituality), Mahwah, NJ: Paulist Press, 1991.

GANSS George E.: Discretion, in: Downey Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 284–285.

GARHAMMER Erich: Pastorale Planung, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 7, Freiburg: Herder, ^{3}1998 (1999–2001), sl. 1438.

GEERLINGS Wilhelm: Dialogische Strukturen in der Alten Kirche, in FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 71–92.

GIBSON Rowan (ed.): Nový obraz budoucnosti. Rethinking the Future, 3. doplněné vydání, Praha: Management Press, 2007.

GLASER Barney G.: STRAUSS Anselm L., The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research, Chicago: Aldine Publishing Company, 1967.

GRAFF Ann O'Hara: Vision of Reality. Discernment and Decision Making in Contemporary Roman Catholic Ecclesiology, PhD. Thesis submitted to the University of Chicago Divinity School, 1983.

GREENLEAF Robert K.: The Power of Servant Leadership, San Francisco: Berret-Koehler Publications, 1998.

GREGSON Vernon (ed.): The Desire of the Human Heart. An Introduction to the Theology of Bernard Lonergan, New York – Mahwah: The Paulist Press, 1988.

GRENZ Stanley J.: A Primer On Postmodernism, Grand Rapids, MI: Eerdmans Publishing, 1996.

GRESHAKE Gisbert: Priester sein in dieser Zeit: Theorie – Pastorale Praxis – Spiritualität, Freiburg: Herder, 2000.

GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, in: PFNAUSCH Edward G. (ed.): Code, community, ministry. Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law. Second Revised Edition, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1992, 46–55.

GRILLMEIER Aloys: The Mystery of the Church, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, 1. sv., Freiburg: Herder, ^{2}1966–1968, 138–302, 165.

Grounded Theory – Glaser, http://en.wikipedia.org/wiki/Grounded_theory_(Glaser) (27.6.2008).

Grounded Theory, http://en.wikipedia.org/wiki/Grounded_theory (27.6.2008).

Guide for Collaborative Culture and Shared Leadership, Boston, MA: National Turning Points Center, 2001; ke stažení na Turning Points Transforming Middle Schools, http://www.turningpts.org/pdf/Teams.pdf, (23.3.2009).

HAHNENBERG Edward P.: Ministries. A Relational Approach, New York: The Crossroad Publishing Company, 2003, 7–38.

HAMMOND Sue Annis, ROYAL Cathy (ed.): Lessons from the Field. Applying Appreciative Inquiry, Revised Edition, Plano, TX: Thin Book Publishing, 1998.

HANDY Charles: Elephants and Fleas. Is Your Organization Prepared for Change?, in: Leader to Leader 24 (2002) 29–33.

HANDY Charles: Jak najít smysl v nejistotě, in: Gibson Rowan (ed.): Nový obraz budoucnosti. Rethinking the Future, 3. doplněné vydání, Praha: Management Press, 2007.

HANDY Charles: The Age of Unreason, Boston, MA: Harvard Business School Press, 1990.

HANDY Charles: Understanding Organizations, London: Penguin Books, [4]1993.

HANDY Charles: Understanding Voluntary Organizations: How to make them function effectively, London: Penguin Books, 1988.

HARRIS Margaret: Organizing God's Work: Challenges for Churches and Synagogues, London: Macmillan Press, 1998.

HARTELT Konrad: Diözesanpastoralrat, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 3, Freiburg: Herder, [3]1995 (1999–2001), sl. 253.

HARTELT Konrad: Diözesanrat, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 3, Freiburg: Herder, [3]1995 (1999–2001), sl. 253.

HASLINGER Herbert (ed.): Handbuch Praktische Theologie 1. Grundlegungen, Mainz: Mathias-Grünerwald-Verlag, 1999.

HASLINGER Herbert (ed.): Handbuch Praktische Theologie 2. Durchführungen, Mainz: Mathias-Grünerwald-Verlag, 2000.

HASLINGER Herbert, BUNDSCHUH-SCHRAMM Christiane: 2.5 Gemiende, in: HASLINGER Herbert (ed.): Handbuch Praktische Theologie 2. Durchführungen, Mainz: Mathias-Grünerwald-Verlag, 2000, 287–307.

HASLINGER Herbert: Lebensort für alle. Gemeinde neu verstehen, Düsseldorf: Patmos, 2005.

HASLINGER Herbert: Wie grundlegend sind die Grund-volzüge? Zur Notwendigkeit einer pastoraltheologischen Formel, in: Lebendige Seelsorge. Gemeinde neu verstehen, 2 (2006) 76–82.

HATCH Mary Jo, CUNLIFFE Ann L.: Organization Theory. Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives, Oxford: Oxford University Press, 2006.

HATCH Mary Jo: Organization Theory. Modern, Symbolic, and Postmodern Perspectives, Oxford: Oxford University Press, 1997.

HAUSCHILDT Eberhard, SCHWAB Ulrich: Praktische Theologie für das 21. Jahrhundert, Stuttgart: Kohlhammer, 2002.

HAWKINS Peter, SHOHET Robin: Supervize v pomáhajících profesích, Praha: Portál, 2004.

HAWKINS Thomas R.: The Learning Congregation. A New Vision of Leadership, Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1997.

HAYES Nicky: Psychologie týmové práce: Strategie efektivního vedení týmu, Praha: Portál, 2005.

HEBLT Jiří: Kněžství v dokumentech 2. vatikánského koncilu, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006, 94–100.

HEENAN David A., BENNIS Warren G.: Co-Leaders. The Power of Great Partnerships, New York: Willey, 1999.

HEIFETZ Ronald A.: Leadership Without Easy Answers, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1994.

HEINEMANN Heribert: Demokratisierung der Kirche oder Erneuerung synodaler Einrichgungen? Eine Anfrage an das Kirchenverständniss, in FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 270–283.

HENDL Jan: Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace, Praha: Portál, 2005.

HERRINGTON Jim, BONEM Mike, FURR James H.: Leading Congregational Change: A Practical Guide for the Transformational Journey, San Francisco: Jossey-Bass, 2000.

HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998.

HILBERATH Bernd Jochen: Vom Heiligen Geist des Dialogs. Das Dialogische Prinzip in Gotteslehre und Heilsgeschehen, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 93–116.

HOFFMAN Jan: Clearness Committees and Their Use in Personal Discernment, FGC Friends General Conference, http://www.fgcquaker.org/library/fosteringmeetings/0208.html, (9.3.2009).

HOLDCROFT David: The Early Companions and Leadership Decisions, Loyola Institute – A centre for formation & leadership, http://www.loyola.org.au/images/uploads/documents/the_early_companions_and_leadership_decisions.pdf, (10.3.2009).

HOLLAND Joe, HENRIOT Peter: Social Analysis. Linking Faith and Justice, Revised and Enlarged Edition, Washington: Orbis Books, 1983.

Homepage, Leadership Training, http://www.leadershiptrainings.co.uk, (24.3.2009).

HRUŠKA Petr: 'Indoles saecularis' of the Laity: The Context and Meaning of the Conciliar Teaching on the 'Secular Character' of the Laity, An Assesment Essay for the Milltown Institute of Theology and Philosophy Dublin, PT 4 / TM 222, 31st January 2002 (nepublikovaná seminární práce, k dispozici v archivu The Milltown Institute).

HRUŠKA Petr: „Charism" and „charismatic": Historical Theological Reflection on the Necessity of Appropriate Terminology for Understanding the Question of the Co-Essentiality of the Charismatic Dimension of the Church, An Assesment Essay for the Milltown Institute of Theology and Philosophy Dublin, T 321, Dublin: Milltown Institute, 6th February 2003 (nepublikovaná seminární práce, k dispozici v archivu The Milltown Institute).

HRUŠKA Petr: „Secular Character" of the Laity or of the Church? The Postconciliar Significance and Development of Vatican II's Teaching on the ‚Indoles saecularis' of the Laity, An Assesment Essay for the Milltown Institute of Theology and Philosophy Dublin, TS 139, 31st January 2002 (nepublikovaná seminární práce, k dispozici v archivu The Milltown Institute).

HRUŠKA Petr: Journeying through the Wilderness. Mapping Spirituality in Recent Literature on Pastoral Planning and Church Development, STL Thesis in Spirituality obhájená na Milltown Institute Dublin v roce 2004 (nepublikovaná thesis, k dispozici v archivu The Milltown Institute, Dublin).

HYPPOLYT ŘÍMSKÝ: Apoštolská tradice, Velehrad: Refugium, 2000.

CHAFFEE Paul: Claiming the Light. Appreciative Inquiry and Corporate Transformation, in: BASS Richard: www.congregationalresources.org: a guide to resources for building congregational vitality, Herndon, VA: The Alban Institute, 2005, Chapter 4, ke dispozici na http://www.interfaith-presidio.org/resources/claimingthelight.htm, (26.3.2009).

CHAFFEE Paul: Unafraid of the Light: Appreciative Inquiry and Faith Communitites, Interfaith Center at the Presdio, 1997, ke stažení na http://appreciativeinquiry.case.edu/practice/organizationDetail.cfm?coid=2161&sector=24, (26.3.2009).

IGNÁC Z LOYOLY: Body k volbě o chudobě domů v Tovaryšstvu Ježíšově, in: IGNÁC Z LOYOLY: Souborné dílo. Duchovní cvičení – Vlastní životopis – Duchovní deník, Olomouc: Refugium, 2005, 337–343.

IGNÁC Z LOYOLY: Duchovní cvičení, přeložil Robert Kunert, Řím – Praha: Křesťanská akademie Řím, 1990.

IGNÁC Z LOYOLY: Poutník. Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly, in: IGNÁC Z LOYOLY: Souborné dílo. Duchovní cvičení – Vlastní životopis – Duchovní deník, Olomouc: Refugium, 2005, 111–322.

IGNÁC Z LOYOLY: Souborné dílo. Duchovní cvičení – Vlastní životopis – Duchovní deník, Olomouc: Refugium, 2005.

IGNATIUS VON LOYOLA: Aus der Satzungen der Gesellschaft Jesu. Kriterien für die Auswahl apostolischer Arbeiten, in: IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen und erläuternde Texte, Leipzig: St. Benno Verlag, 1978, 309–315.

IGNATIUS VON LOYOLA: Geistliche Übungen und erläuternde Texte, Leipzig: St. Benno Verlag, 1978.

Introduction to Parish Pastoral Councils with Mark F. Fischer, http://mfischer.stjohnsem.edu/PPCLectures.htm, (2.2.2009).

Introduction to Robert's Rules of Order, http://www.robertsrules.org/rulesintro.htm, (27.3.2009).

IVENS Michael: Understanding the Spiritual Exercises. Text and Commentary. A Handbook for Retreat Directors, Leominster: Gracewing, 1998.

JANICKI Joseph A.: Chapter IV: Parishes, Pastors, and Parochial Vicars (cc. 515-552), in: CORIDEN James A. a kol.: The Code of Canon Law. A Text and Commentary, New York / Mahwah: Paulist Press, 1985, 415–443.

JARVIS Peter: The Church and the Learning Society, in: British Journal of Theological Education 2 (2004) 136–152.

JOHNSON Barry: Polarity Management. Identifying and Managing Unsolvable Problems, Amherst, MA: HRD Press, 1992.

KAŇÁKOVÁ Eva: Jak efektivně vést porady, Praha: Grada Publishing, 2008.

KAPLÁNEK Michal: Teologie laikátu (3-5), hlavní myšlenky z přednášek na KTF UK ve dnech 5.10. a 2.11.2002, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/praktik_teol/getfile.php?filenamex=tl, (25.2.2009).

KARRER Leo: 3.1 Grundvollzüge christlicher Praxis, in: HASLINGER Herbert (ed.): Handbuch Praktische Theologie 2. Durchführungen, Mainz: Mathias-Grünerwald-Verlag, 2000, 379–395.

KARRER Leo: Synodales Prinzip, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 9, Freiburg: Herder, ^{2}2000 (1999–2001), sl. 1184.

KASPER Walter: Der Gott Jesu Christi, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, ^{2}1983.

KASPER Walter: Der Leitungsdienst in der Gemeinde, Arbeitshilfen 118, Bonn, 1994.

KASPER Walter: Die schädlichen Nebenwirkungen des Priestermangels, in: StZ 195 (1977) 130n.

KASPER Walter: Glaube und Geschichte, Mainz: Grünewald, 1970.

KASPER Walter: Jesus der Christus, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, [10]1986.

KASPER Walter: Kirche als communio. Überelgungen zur ekklesiologischen Leitidee des II. Vatikanischen Konzils, in: KASPER Walter: Theologie und Kirche, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, 1987, 272–289.

KASPER Walter: Theologie und Kirche, Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, 1987.

KEHL Medard: Die Kirche. Eine katholische Ekklesiologie, Würzburg: Echter Verlag, [4]2001.

KEHL Medard: Perspektiven für den priesterlichen Dienst in der gegenwärtigen Glaubenssituation, in: Auf neue Art Kirche sein: SCHREER W., STEINS Georg (ed.): Wirklichkeiten – Herausforderungen – Wandlungen. Festschrift für Dr. Josef Homeyer, Bernward bei Don Bosco, 1999, 167–177, také k dispozici na http://www.st-georgen.uni-frankfurt.de/leseraum/kehl2.html, (22.3.2009).

KEHL Medard: Synode, Synoden, Synodalität. A. Synode, Synodalität. II. Systematisch-theologisch, in: KASPER Walter (a kol., ed.): Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 9, Freiburg: Herder, 2000, sl. 1187n.

KEHL Medard: Kam kráčí církev? Diagnóza doby, Brno: CDK, 2000.

KER Ian: The New Movements. A Theological Introduction, London: Catholic Truth Society, 2001.

KIEßLING Klaus, PIRKER Viera, SAUTERMESTER Jochen (ed.): Wohin geht die Kirche morgen? Etwicklung Pastoraler Prioritäten in der Diözese Rottenburg-Stuttgart, Ostfildern: Schwabenverlag, 2005.

KILLEN Patricia O'Connell, BEER John de: The Art of Theological Reflection, New York: Crossroad, 1994.

KINAST Robert L.: Let the Ministry Teach. A Guide to Theological Reflection, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1996.

KINAST Robert L.: What are They Saying about Theological Reflection?, New York – Mahwah, NJ: Paulist Press, 2000.

KLEIN Stephanie: Erkentniss und Methode in der Praktischen Theologie, Stuttgart: Kohlhammer, 2005.

KLIESCH Klaus: Skutky apoštolů, Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 5, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

KLOSTERMAN Ferdinand: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, [2]1967.

KLOSTERMANN Ferdinand: Decree on the Apostolate of the Laity, in: VORGRIMLER Herbert (ed.): Commentary on the Documents of Vatican II, sv. 3, Crossroad: New York, 1989, 273–404.

KNOBLOCH Stefan: Nahe beim Menschen. Zur Grundperspektive der Praktischen Theologie und ihren Implikationen, in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 136-141.

KNOBLOCH Stefan: Praktische Theologie: Ein Lehrbuch für Studium und Pastoral, Freiburg: Herder, 1996.

KOHUT Pavel V.: Sborový charakter služebného kněžství, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 138–156.

KOCH Kurt: Synodales und hierarchisches Prinzip in der Kirche, in: Lebendige Seelsorge 45 (1994), 89–95.

KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006.

KOSTROŇ Lubomír: Universita jako učící se a informace produkující organizace, Fakulta sociálních studií MU, Brno; k dispozici na http://is.muni.cz/do/1499/AS/verejne/Univerzita_ucici_se_organizace.pdf , (26.3.2009). .

KOTTER John P., COHEN Dan S.: Srdce změny. Skutečné příběhy o tom, jak lidé mění své organizace, Praha: Management Press, 2003.

KOTTER John P.: Vedení procesu změny. Osm kroků úspěšné transformace podniku v turbulentní ekonomice, Praha: Management Press, 2004.

KREINER Armin: Das Verhlatnis von Dialog und Wahrheit in der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 133–149.

KRIEGER Walter, SIEBERER Balthasar (ed.): Caritas – Dienst an Mensch und Gesellschaft, Würzburg: Echter Verlag, 1999.

KRIEGER Walter, SIEBERER Balthasar (ed.): Gemeinden der Zukunft – Zukunft der Gemeinden, Würzburg: Echter Verlag, 2001, 86–105.

KRÜGER Wolfgang: Vedení týmů. Jak sestavit, organizovat a povzbuzovat pracovní tým, Praha: Grada Publishing, 2004.

KŘIŠŤAN Alois: Počátky pastorální teologie v českých zemích, Praha: Triton, 2004.

LARSON Viola: Guidelines for Communal Discernment. A Critique, Naming the Grace, http://www.naminggrace.org/id73.htm, (9.3.2009).

LATOURELLE René (ed.): Vatican II Assessment and Perspectives: Twenty-five Years After (1962-1987), New York: Paulist Press, 1988, 3 sv.

LATOURELLE René, FISICHELLA Rino (ed.): Dictionary of Fundamental Theology, English-language edition edited by René Larourelle, New York: The Crossroad Publishing Company, 1994.

Leadership Teams, Center for Coaching & Mentoring, Interactive Courses, http://www.coachingandmentoring.com/Interactive/lteam_1.htm, (23. 3. 2009).

LEHMANN Karl: Dialog jako forma komunikace v církvi dnes, in: Teologické texty 1 (1996), 2–6, z oficiálního originálu převzatého z Pressmitteilungen der Deutschen Bischofskonferenz přeložil M. K., srov. také Herder-Korrespondenz 1 (1995).

LEHNER Markus: Das Bett des Prokrustes. Systematisierungversuche in der Pastoraltheologie, Orientierung 58 (1994).

LEHNER Markus: Praktische Theologie zwischen Kirche und Gesellschaft, in: Pastoraltheologische Informationen 2 (1998) 249–263.

LEHNER Markus: Prokrustovo lože. Systematizační pokusy v pastorální teologii, Teologické texty 5 (1996) 148–151.

Lexikon für Theologie und Kirche, 11 sv., Freiburg: Herder, ^{3}1999–2001.

Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, 3 sv., Freiburg: Herder, ^{2}1966–1968.

LIGIER Louis: Lay Ministries and Their Foundations in teh Documents of Vatican II, in: LATOURELLE Rene (ed.): Vatican II Assessment and Perspectives: Twenty-five Years After (1962-1987), 2. sv., New York: Paulist Press, 1988-1989, 160–176.

LOCKE Edwin A., LATHAM Garry P.: Goal Setting. A Motivational Technique that Works, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1984.

LOCKE Edwin A.: Leadership. Starting at the Top, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 281–284.

LOHFINK Gerhard: Braucht Gott die Kirche? Zur Theologie des Volkes Gottes, Freiburg: Herder, ^{5}2002.

LONERGAN Bernard J. F.: Method in Theology, London: Darton, Longman & Todd, 1971.

LONSDALE David: Listening to the Music of the Spirit. The Art of Discernment, Notre Dame, IN: Ave Maria Press, 1992.

LÖSER Werner: Dialog, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Lexikon der katholischen Dogmatik, Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1987, 83–86.

MacNEIL Agnus, McCLANAHAN Alena: Shared Leadership, Connections, http://cnx.org/content/m12923/latest, (23.3.2009).

MALATESTA, E. J.: Charism, in DOWNEY, M. (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1993, 140–143.

MANDL Antonín: Živá teologie a dialog, in: Teologické texty 1 (1996), 2.

MARADU Melchior: Ignatian Discernment in an African Setting. Small Christian Communities, Dissertation submitted to the Milltown Institute, Dublin 2002.

MAXWELL John C.: The 17 Indisputable Laws of Teamwork. Embrace Them and Empower Your Team, Nashville, TN: Nelson Books, 2001.

McCANN Joseph F.: Church and Organization. A Sociological and Theological Enquiry, Scranton: University of Scranton Press, 1993.

McCANN Joseph F.: Parish: Mission and Members, The Living Light 30 (1994/3) 54-56.

McGUIRE Meredith B.: Religion. The Social Context, Fourth Edition, New York: Wadsworth Publishing Company, 1997.

McKINNEY Mary Benet: Sharing Wisdom. A Process for Group Decision Making. A Guide to Being and Building Church, Allen, TX: Tabor Publishing, 1987.

MELLONI Alberto, SCATENA Sylvia (ed.): Synod and Synodality. Theology, History, Canon Law and Ecumenism in new contact. International Colloquium Bruges 2003, Christianity and History Series of the John XXIII Foundation for Religious Studies in Bologna, Münster: Lit Verlag, 2005.

MERKENS Barbara J., SPENCER James S.: A successful and necessary evolution to shared leadership: a hospital's story, in: Leadership in Health Services 11 (1998) 1–4.

MESSER Donald E.: Contemporary Images of Christian Ministry, Nashville: Abingdon Press, 1993^{6} – první vydání 1989.

METTE Norbert: Vom Säkularisierungs- zum Evangelisierungsparadigma, in: Diakonia 21 (1990) 420–429.

METTE Norbert: Wünsche an die Praktische Theologie, in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 157-161.

MINTZBERG Henry: The Design School. Reconsidering the Basic Premises of Strategic Management, in: Strategic Management Journal 11 (1990) 171–195.

MINTZBERG Henry: The Fall and Rise of Strategic Planning, in: Harvard Business Review, January-February 1994, Reprint 94107, 107–114; ke stažení na http://tamarackcommunity.ca/downloads/CCI_downloads/fall_rise_Strat_plan.pdf, (24.3.2009).

MINTZBERG Henry: The Rise and Fall of Strategic Planning, London: Prentince Hall, 1994.

Mission Resource Team, Uniting Church in Australia, Queensland Synod, Discernment, http://www.missionresources.unitingchurch.org.au/?page_id=30, (9.3.2009).

MORGAN Gareth: From Bureaucracies to Networks. The Emergence of New Organizational Forms, in: HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998, 283–286; ke stažení na http://www.cbpp.uaa.alaska.edu/afgjp/PADM610/From%20Bureaucracies%20to%20Networks.pdf, (9.3.2009).

MORLEY Patrick: Introducing the Church as a Learning Organization, Man in the Mirror, Number 119, http://www.maninthemirror.org/alm/alm119.htm, (27.3.2009).

MORRIS Danny E., OLSEN Charles M.: Discerning God's Will Together. A Spiritual Practice for the Church, Bethesda, MD: The Alban Institute, 1997.

MORRISSON James L.: From Strategic Planning to Strategic Thinking, On the Horizon, 2 (1994) 3–4.

MÖRSDORF Klaus: Die andere Hierarchie, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 138 (1969), 461–509.

MÖRSDORF Klaus: Kommentar zum Dekret über die Hirtenaufgabe dier Bischöfe in der Kirche, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, ^{2}1967.

MULLINS Pat: The Theology of Charisms: Vatican II and the New Catechism, Milltown Studies 33 (1994) 123–162.

MYERS William R.: Research in Ministry. A Primer for the Doctor of Ministry Program, Third Edition, Chicago, IL: Exploration Press, 2000.

NÁHLOVSKÝ Pavel, SUCHÝ Jiří: Koučování v manažerské praxi, Praha: Grada, 2007.

NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005.

NELSON John: (ed.): Management and Ministry: Appreciating Contemporary Issues, Norwich: The Canterbury Press, 1996.

NEUNER Peter: Das Dialogmotiv in der Lehre der Kirche, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 47–70.

NEUNER Peter: Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Praha: Vyšehrad, 1997 (původní německé vydání z roku 1988).

NILSON Jon: The Laity, in: PHAN Peter C. (ed.): The Gift of the Church: A Textbook on Ecclesiology, Collegeville: The Liturgical Press, 2000, 395–414.

O'BRIEN Oonagh, KAVANAGH Julie: Parish Leadership Groups. A Resourcebook, Dublin: The Columba Press, 2001.

O'DONNELL Christopher: Ecclesia. A Theological Encyclopedia of the Church, Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1996.

O'HALLORAN James: Církev jinak. Od základního společenství ke křesťanské obci, Praha: Síť, 2006, z anglického originálu Small Christian Communities. Vision and Practicalities, Dublin: Columba Press, 2002, přeložil Jan Kofroň.

O'MEARA Thomas F.: Theology of Ministry, Completely Revised Edition, New York: Paulist Press, 1999.

O'SHEA John (a kol.): Parish Project: A Resource Book for Parishes to Review their Mission, London: HarperCollins Religious, 1992.

O'SULLIVAN Patrick: Sign sof the Good & Bad Spirit, Loyola Institute – A centre for formation & leadership, http://www.loyola.org.au/images/uploads/documents/signs_of_the_good_and_bad_spirit_osullivan.pdf, (10.3.2009).

O'TOOLE James, GALBRAITH Jay, LAWLER III Edward E.: The Promise and Pitfalls of Shared Leadership. When Two (or More) Heads are Better Than One, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 250–268.

O'TOOLE James: When Leadership is an Organizational Trait, in: BENNIS Warren G., SPREITZER Gretchen M., CUMMINGS Thomas G. (ed.): The Future Leadership, San Francisco: Jossey-Bass, 2001.

OBERLINNER L[…]: *diaferó* in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 1, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992, 757–759.

OLSEN Charles M.: Transforming Church Boards into Communities of Spiritual Leaders, Silver Spring, MD: The Alban Institute, 1995.

OPATRNÝ Aleš: Vztah Hierarchického kněžství a ostatních služeb, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006, 126–137.

OSBORNE Kenan B.: Ministry: Lay Ministry in the Catholic Church, its History and Theology, Mahwah: Paulist Press, 1993.

OSBORNE Kenan B.: Priesthood: A History of Ordained Ministry in the Roman Catholic Church, Mahwah, NY: Paulist Press, 1988.

OSWALD Roy M., FRIEDRICH Robert E. jr.: Discerning Your Congregation's Future. A Strategic and Spiritual Approach, Bethesda, MD: The Alban Institute, 1996.

PADDOCK Susan S.: Appreciative Inquiry in the Catholic Church, Plano, TX: Thin Book Publishing, 2003.

PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003.

PEARCE Craig L., CONGER Jay A.: All Those Years Ago. The Historical Underpinnings of Shared Leadership, in: PEARCE Craig L., CONGER Jay A. (ed.): Shared Leadership. Reframing the Hows and Whys of Leadership, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2003, 1–18.

PESCH Otto Hermann: Druhý vatikánský koncil 1962–1965. Příprava, průběh, odkaz, Praha: Vyšehrad, 1996.

Peter Senge and the Learning Organization, The Encyclopaedia of Informal Education infed.org, http://www.infed.org/thinkers/senge.htm, (26. 3. 2009).

PETRÁČEK Vladimír (ed.): Farnost na cestě, Svitavy: Trinitas, 2003; z rakouských originálů vybral, přeložil a uspořádal Vladimír Petráček.

PFNAUSCH Edward G. (ed.): Code, community, ministry. Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law. Second Revised Edition, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1992.

PIÉ-NINOT Salvador: *Sensus fidei*, in: LATOURELLE René, FISICHELLA Rino (ed.): Dictionary of Fundamental Theology, English-language edition edited by René Larourelle, New York: The Crossroad Publishing Company, 1994, 992–995.

POCK Johann: Gemienden zwischen Idealisierung und Planungszwang. Biblische Gemeindetheologien in ihrer Bedeutung für gegenwärtige Gemeindeentwicklungen. Eine kritische Analyse von Pastoralplänen und Leitlinien der Diözesen Deutschlands und Österreichs, Wien / Berlin: Lit Verlag, 2006.

POKORNÝ Petr: List Efezským. Český ekumenický komentář k Novému zákonu sv. 10, Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2005.

POLÁKOVÁ Jolana: Filosofie dialogu, Praha: Academia, 1993; podrobné výpisky in: Klub Sluníčko, Filosofie dialogu (Rosenzweig, Ebner, Buber, Lévinas), http://klubslunicko.cz/slunce/dialog.htm, (4.3.2009).

POLÁKOVÁ Jolana: Horizontála a vertikála dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 12–13.

POLÁKOVÁ Jolana: Smysl dialogu. O směřování k plnosti lidské komunikace, Praha: Vyšehrad, 2008.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie, Praha: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství, 2007.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Některé otázky spojené s ekleziologií společenství 1 – 4, in: Teologické texty 1 (1998) 8–9; 2 (1998) 43–46; 3 (1998) 91–94; 4 (1998) 119–120.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Problematika partikulární církve v současné eklesiologii a její význam pro život diecéze, in Identita církve, 70–79.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Trojice – partikulární církev – akulturace. Nástin základních témat k teologii partikulární církve, in: KOLEKTIV AUTORŮ: O služebném kněžství. Sborník přednášek, Svitavy: Trinitas, 2006, 159–184.

POTTMEYER Hermann J.: Auf dem Weg zu einer dialogischen Kirche. Wie Kirche sich Iber selbst bewußt wird, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 117–132.

POTTMEYER Hermann J.: Die zweispältige Ekklesiologie des Zweitens Vaticanum – Ursache nachkonciliarer Konflikte, in: Trierer theologische Zeitschrift 92 (1993) 242–295.

POWER David N.: Kněžství, in: FIORENZA Francis S., GALVIN John P. (ed.): Systematická teologie. Římskokatolická perspektiva, sv. 3, Vyšehrad: CDK, 1998, 105–118.

PRACH Václav: Synodos, Odos, in: Řecko-český slovník, Praha: Scriptum, 1993.

PROVENCHER Normand: The Church in the World, The Jurist 47 (1987) 32–50.

PROVOST James H.: Presbyteral Councils, in: PFNAUSCH Edward G. (ed.): Code, community, ministry. Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law. Second Revised Edition, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1992, 56–58.

Představenstvo, Wikipedie. Otevřená encyklopedie, http://cs.wikipedia.org/wiki/Spr%C3%A1vn%C3%AD_rada, (24.3.2009).

PUZA Richard: Das synodale Prinzip in historischer, rechtstheologischer und kanonistischer Bedeutung, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 242–269.

PUZA Richard: Le principe synodale et les deus types des synodes entre le Code de 1917 at le Code de 1983, in: MELLONI Alberto, SCATENA Sylvia (ed.): Synod and Synodality. Theology, History, Canon Law and Ecumenism in new contact. International Colloquium Bruges 2003, Christianity and History Series of the John XXIII Foundation for Religious Studies in Bologna, Münster: Lit Verlag, 2005, 647–662.

QUELLET Marc: Priestly Ministry at the Service of Ecclesial Communion, Communio 23 (1996) 677–687.

RABAN Miloš: Sněm české katolické církve. Obnova synodality, Praha: Vyšehrad, 2000.

RADEMACHER William J.: Lay Ministry: A Theological, Spiritual, & Pastoral Handbook, Slough: St Paul Publications, 1991.

RADKOVSKÝ František, HRUŠKA Petr: Pastorační plánování v Plzeňské diecézi, in: DEMEL Zdeněk, SCHLEMMER Karl (ed.): Pronikavá změna pastorace, nebo sebezáchovný provoz? Být církví misionářským způsobem, Mezinárodní teologické sympozium, České Budějovice, 21. – 23. října 2004, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005, 61–89.

RAELIN Joseph A.: Creating Leaderful Organizations. How to Bring Out Leadership in Everyone, San Francisco: Berret-Koehler, 2003.

RAHNER Karl: Logika existenciálního poznání u Ignáce z Loyoly, in: RAHNER Karl: Dynamický prvek v církvi, Olomouc: Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2007, 104–174.

RAHNER, Karl: Office and Free Charism, in: LEHMAN, K., RAFFELT, A.: The Practice of Faith. A Handbook of Contemporary Spirituality, London: SCM Press, 1985, 172–178.

RATZINGER Joseph: Biblical Foundations of Priesthood, proslov přednesený na Synodě biskupů 1. října 1990, Communio 17 (1990) 617–627.

RATZINGER Joseph: Církev jako společenství, Praha: Zvon, 1995.

RATZINGER Joseph: The Theological Locus of Ecclesial Movements, Communio 25 (1998) 480–504.

RAUSCH Thomas P.: Priesthood Today. An Appraisal, Mahwah, NJ: Paulist Press, 1992.

RENDLE Gil, MANN Alice: Holy Conversations. Strategic Planning as a Spiritual Practice for Congregations, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2003.

Resources for Fostering Community and Dialogue, Presbyterian Peacemaking Program, 2008, Peace Unity Purity, http://www.pcusa.org/peaceunitypurity/resources/fostering.pdf, (6.3.2009).

RISI M[…]: *krinó* in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 2, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992, 787–794.

ROBERSON Ronald G.: Theological Foundations for Eparchial Pastoral Councils. An Eastern Perspective, USCCB, http://www.usccb.org/laity/roberson.shtml, (15.2.2009).

ROBERT Henry M. III. (a kol.): Robert's Rules of Order, Newly Revised, Cambridge, MA: Perseus Publishing, [10]2000.

ROBERT Henry M. III. (a kol.): Robert's Rules of Order, Revised, Parliamentary Procedure Online, http://www.parlipro.org, (6.3.2009).

Robert's Rules of Order Online, http://www.rulesonline.com, (6.3.2009).

Robert's Rules of Order, http://www.robertsrules.org, (6.3.2009).

Robertova pravidla jednacího řádu, Praha: Institut pro ekonomickou a politickou kulturu, 2006.

ROSATO Philip J.: Priesthood of the Baptized and Priesthood of the Ordained, Gregorianum 68 (1987) 215–266.

ROSS Rick, ROBERTS Charlotte: Balancing Inquiry and Advocacy, in: SENGE Peter M. (a kol.): The Fifth Discipline Fieldbook. Strategies and Tools for Building a Learning Organization, London, Nicholas Brealey Publishing, 1994, 253–259.

ROUTHAUGE Arlin: Sizing Up a Congregation for New Member Ministry, New York: The Episcopal Church Center, 1985.

RUDGE Peter F.: Ministry and Management. The Study of Ecclesiastical Administration, London: Tavistock, 1968.

RUPNIK Marko Ivan: O duchovním otcovství a rozlišování, Olomouc: Velehrad, 2001.

RUPNIK Marko Ivan: O duchovním rozlišování. Cesta ke zralosti, Olomouc: Velehrad, 2002.

RUSH Ormond: Senus fidei. Faith „making sense" of Revelation, Theological Studies 62 (2001) 231–261.

RYCHETNÍK Luděk: Robertova pravidla jednacího řádu, in: Distance – Revue pro kritické myšlení 1 (2006), http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=34&Itemid=13, (27.3.2009).

SALLY David: Co-leadership. Lessons from the Republican Rome, in: California Management Review 44 (2002) 65–83.

SECONDIN Bruno: Nová hnutí v církvi, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

SELLON Mary K., SMITH Daniel P., GROSSMAN Gail F.: Redeveloping the Congregation. A How To for Lasting Change, Silver Spring, MD: The Alban Institute, 2002.

SENGE Peter M. (a kol.): Schools That Learn. A Fifth Discipline Fieldbook for Educators, Parents, and Everyone Who Cares About Education, Currency, 2000.

SENGE Peter M. (a kol.): The Dance of Change. The Challenges to Sustaining Momentum in Learning Organizations, London, Nicholas Brealey Publishing, 1999.

SENGE Peter M. (a kol.): The Fifth Discipline Fieldbook. Strategies and Tools for Building a Learning Organization, London, Nicholas Brealey Publishing, 1994.

SENGE Peter M.: Establishing a Pilot Group, in: SENGE Peter M. (a kol.): The Dance of Change. The Challenges to Sustaining Momentum in Learning Organizations, London, Nicholas Brealey Publishing, 1999, 39–41.

SENGE Peter M.: Pátá disciplína. Teorie a praxe učící se organizace, Aktualizované vydání, Praha: Management Press, 2007.

SENGE Peter M.: The Fifth Discipline. The Art & Practice of the Learning Organization, London: Random House Business Books, 1999 (prvně publikováno v r. 1990).

SENGE Peter M.: The Fifth Discipline. The Art & Practice of the Learning Organization, Revised and Updated with 100 New Pages, London: Random House Business Books, 2006 (prvně publikováno v r. 1990).

SENGE Peter M.: The Growth Processes of Profound Change, in: SENGE Peter M. (a kol.): The Dance of Change. The Challenges to Sustaining Momentum in Learning Organizations, London, Nicholas Brealey Publishing, 1999, 42–57.

SENGE Peter M.: The Leadership of Profound Change, in: SENGE Peter M. (a kol.): The Dance of Change. The Challenges to Sustaining Momentum in Learning Organizations, London, Nicholas Brealey Publishing, 1999, 10–21.

SENGE Peter M.: The Life Cycle of Typical Change Initiatives, in: SENGE Peter M. (a kol.): The Dance of Change. The Challenges to Sustaining Momentum in Learning Organizations, London, Nicholas Brealey Publishing, 1999, 5–10.

SESBOÜRÉ Bernard: Lay Ecclesial Ministries. A Theological Look into the Future, in The Way 42 (2003) 57–72.

SHAW Russell B.: Ministry or Apostolate? What Should the Catholic Laity Be Doing?, Our Sunday Visitor Publishing: Huntington, 2002.

Short History of Robert's Rules, The Official Robert's Rules of Order Website, http://www.robertsrules.com/history.html, (27.3.2009).

SCHÄRTL Thomas: Úvahy o teologii dialogu, in: Teologické texty 3 (2006), ze Stimmen der Zeit 4 (1998) přeložil Miloš Voplakal.

SCHEFFCZYK Leo: Laypersons, deacons, and priests: A difference of ministries, Communio 23 (1996) 639–655.

SCHERER Ross P.: A New Typology for Organizations. Market, Bureaucracy, Clan and Mission, with Application to American Denominations, in: Journal for the Scientific Study of Religion 27 (1988) 475–498.

SCHINDLER David L.: Institution and Charism. The Missions of the Son and the Spirit in Church and World, Communio 25 (1998) 253–273.

SCHMITZ Heribert: Der Bischof und die vielen Räte, in: Trierer theologische Zeitschrift 79 (1970), 321–344.

SCHNACKENBURG Rudolf: Der Brief an die Epheser. Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament sv. 10, Zürich/Köln: Benziger/Neukirchener Verlag, 1982.

SCHUNACK G[…]: *dokimazó*, in: BALZ Horst, SCHNEIDER Gerhard (ed.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, sv. 1, Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer, ^{2}1992, 825–829.

SCHWARZ Christian A., SCHALK Christoph A.: Přirozený růst církve. Příručka pro realizaci programu, Praha: Luxpress, 2003.

SCHWARZ Christian A.: Die 3 Farben deiner Gaben. Wie jeder Christ seine geistliche Gaben entecken und entfalten kann, Emmelsbüll: C & P Verlag, 2001.

SCHWARZ Christian A.: Die dreifache Kunst Gott zu erleben. Die befreiende Kraft eines trinitarischen Glaubens, Emmelsbüll: C & P Verlag, 1999.

SCHWARZ Christian A.: Farbe bekennen mit Natürlicher Gemeinde-entwicklung. Wie kann ich mein Christsein kraftvoll leben und entfalten?, Emmelsbüll: C & P Verlag, 2005.

SCHWARZ Christian A.: Natürliche Gemeinde-entwicklung in der katholischen Kirche, Ravensburg: D & D Medien, 2003.

SCHWARZ Christian A.: Přirozený růst církve. Průvodce osmi základními vlastnostmi zdravých sborů, Praha: Luxpress, 1996.

SCHWARZ Christian A.: The 3 Colors of Ministry. A trinitarian approach to identifying and developing your spiritual gifts, St. Chales, IL: ChurchSmartResources, 2001.

SICARI Antonio M.: Ecclesial Movements. A New Framework for Ancient Charisms, Communio 29 (2002) 286–308.

SIEBEN Herman Josef: Synode, Synoden, Synodalität. A. Synode, Synodalität. I. Historisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 9, Freiburg: Herder, ^{3}2000 (1999–2001), sl. 1186n.

SIMON Josef: Dialog als Wahrheitsweg, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 30–46.

Situational Leadership II , in: 12 Manage, The Executive Fast Track, Situational Leadership, http://www.12manage.com/methods_blanchard_situational_leadership.html, (24. 3. 2009). Pro souhrnný přehled obou přístupů srov. Hersey-Blanchard Situational Theory, in: Wikipedia, The Free Encyklopedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Hersey-Blanchard_situational_theory, (24. 3. 2009).

SMITH Gordon T.: The Voice of Jesus. Discernment, Prayer and the Witness of the Spirit, Downers Grove: Inter Varsity Press, 2003.

SMITH Peter M.: Shared Leadership. New Ways of Leading, Organizational Productivity Institute, http://www.opi-inc.com/shared_leadership.htm, (23. 3. 2009)

SOFIELD Loughlan, JULIANO Carrol: Collaboration. Uniting Our Gifts in Ministry, Notre Dame, IN: Ave Maria Press, 2000.

SOFIELD Loughlan, KUHN Donald H.: The Collaborative Leader: Listening to the wisdom Of God's People, Notre Dame, Indiana: Ave Maria Press, 1995.

SPENDEL Stefanie: Dialog, Dialogik VI. Praktisch-theologisch, in: Lexikon für Theologie und Kirche, 3. sv., Freiburg: Herder, ^{3}1999–2001, 196.

SPIELBERG Bernhard: Kreisquadrat und Pfarrgemeinde. Zwei unlösbare probleme, in: Lebendige Seelsorge. Gemeinde neu verstehen, 2 (2006) 92–100.

Spisy apoštolských otců, Praha: Kalich, 1986.

STEGMAIER Werner: Heimsuchung. Das Dialogische in der Philosophie des 20. Jahrhunderts, in: FÜRST, Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, 9–29.

SUDBRACK Josef: Unterscheidung der Geister, in: Schütz Christian (ed.): Praktisches Lexikon der Spiritualität, Freigurg – Basel – Wien: Herder, 1988, 1328–1330.

SULLIVAN Francis A.: The Church We Believe In, Mahwah: Paulist Press, 1988.

SVEIBY Karl-Erik: The First Leadership? Shared Leadership in Indigenous Hunter-Gatherer Bands, koncept kapitoly knihy o domorodém vůdcovství, která má vyjít v roce 2009, ke stažení na Sveiby Knowledge Associates, http://www.sveiby.com/articles/FirstLeadership.pdf, (23.3.2009)..

ŠPIDLÍK Tomáš, RUPNIK Marko I.: Nové cesty pastorální teologie. Krása jako východisko, Olomouc: Refugium, 2008.

TAYLOR Justin: The „Council" of Jerusalem in Acts 15, in: MELLONI Alberto, SCATENA Sylvia (ed.): Synod and Synodality. Theology, History, Canon Law and Ecumenism in new contact. International Colloquium Bruges 2003, Christianity and History Series of the John XXIII Foundation for Religious Studies in Bologna, Münster: Lit Verlag, 2005, 107–113, 113.

TEBARTZ-VAN ELST Franz-Peter: Gemeinden werden sich verändern. Mobilität als pastorale Herausforderung, Würzburg: Echter Verlag, 2001.

The Official Robert's Rules of Order Web Site, http://www.robertsrules.com, (6.3.2009).

THOMPSON James D., TUDEN Arthur: Strategies, Structures and Processes of Organizational Decizion, in: THOMPSON James D. (a kol., ed.): Comparative Studies in Administration, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1959, 195–216.

THURSTON Bonnie Bowman: The Early Church Finds Its Way. Discernment in the Acts of the Apostles, in: HungryHearts 4 (2002) 3–8.

TIMMS Noel: Diocesan Dispositions and Parish Voices in the Roman Catholic Church, Chelmsford, Essex: Matthew James Publishing, 2001.

TONER Jules J.: A Method of Communal Discernment of God's Will, in: Studies in the Spirituality of Jesuits 3/4 (1971).

TONER Jules J.: Discerning God's Will. Ignatius of Loyola's Teaching on Christian Decision Making, St. Luis: The Institute of Jesuit Sources, 1991.

TONER Jules J.: The Deliberation that Started the Jesuits. A Commentary on the Deliberatio primorum Patrum. Newly Translated with a Historical Introduction, in: Studies in the Spirituality of Jesuits 6/4 (1974).

TRONDLE Dieter: Co dělat ve farní radě?, soukromý překlad z německého originálu z roku 1977 (bez dalších údajů) poskytl P. J. Hurt, k dispozici na http://www.knihovna.net, (29.6.2008).

Turning Points Transforming Middle Schools, http://www.turningpts.org/pdf/Teams.pdf, (23. 3. 2009)

VANDENAKKER John Paul: Small Christian Communities and the Parish. An Ecclesiological Analysis of the North American Experience, Rowman & Littlefield, 1995.

VANHOYE Albert: Charism, in: LATOURELLE René, FISICHELLA Rino (ed.): Dictionary of Fundamental Theology, English-Language Edition, edited by, New York: The Crossroad Publishing Company, 1994, 103–108, 104 no. 1.

VANHOYE Albert: The Biblical Question of „Charisms" after Vatican II, in: LATOURELLE René (ed.), Vatican II Assessment and Perspectives: Twenty-five Years After (1962-1987), New York: Paulist Press, 1988, sv. 1, 439–468.

VELTERI John: Group Decision-Making in a Faith Mode. A Case Study, Orientations for Spiritual Growth, http://spiritualorientations.com/group.htm, (9.3.2009).

VELTERI John: Gudelines for Discerning Spirits, Chapter 29 Orientations, Vol 2: Part B, Orientations for Spiritual Growth, http://spiritualorientations.com/guidelines1.htm, (9.3.2009).

VEN Johannes A. van der: Ecclesiology in Context, Michigan – Cambridge: Eerdmans Publishing, 1996.

VODÁČEK Leo, VODÁČKOVÁ Olga: Management. Teorie a praxe v informační společnosti, Praha: Management Press, 2001.

VOLF Miroslav: After Our Likeness. The Church as the Image of the Trinity, Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1998.

VYBÍRAL Zbyněk: Lži, polopravdy a pravda v lidské komuikaci, Praha: Portál, 2003.

VYBÍRAL Zbyněk: Psychologie komunikace, Praha: Portál, 2005.

WAAIJMAN Kees: Spirituality. Forms, Foundations, Methods (= Studies in Spirituality Supplement Volume 8), Louven: Peeters, 2002.

WAGEMAN Ruth (a kol.): Senior Leadership Teams. What it Takes to Make Them Great, Watertown, MA: Harvard Business Press, 2008.

WANKE Joachim: Hranice dialogu, in: Teologické texty 1 (1996), 7–8, z Neue Herausforderungen – bleibende Aufgaben. Beiträge zur Pastoral in postsozialistischer Zeit, Leipzig: St. Benno Verlag, 1995, 270–275, přeložil M. K.

WEBER Franz: Spannungsgeladene Vielfalt. Gemeindeerfahrungen in der Weltkirche, in: KRIEGER Walter, SIEBERER Balthasar (ed.): Gemeinden der Zukunft – Zukunft der Gemeinden, Würzburg: Echter Verlag, 2001, 86–105.

WEISER Alfons: Die Apostelgeschichte, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1989.

WHEATLEY Margaret J.: Finding Our Way. Leadership For an Uncertain Time, San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, 2005.

WHEATLEY Margaret J.: Chaos and the Strange Attractor of Meaning, in: HICKMAN Gill Robinson (ed.): Leading Organizations. Perspectives for a New Era, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1998, 158–165.

WHITEHEAD James D., WHITEHEAD Evelyn Eaton: Method in Ministry. Theological Reflection and Christian Ministry, Revised Edition, Franklin, WI: Sheed & Ward, 1995.

WHITMORE John: Koučování. Rozvoj osobnosti a zvyšování výkonnosti, 2. rozšířené vydání, Praha: Management Press, 2007.

WIRTH Steven: Communal Discernment. Choosing with God in Community, in: HungryHearts 2 (2002) 3–6, The Office of Spiritual Formation, HungryHearts, http://www.pcusa.org/spiritualformation/hungryhearts/archive/discernment.pdf, (9.3.2009).

WOLLBOLD Andreas: Handbuch der Gemeindepastoral, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2004.

WOLLBOLD Andreas: Kirche als Wahlheimat. Beitrag zu einer Antwort auf die Zeichen der Zeit, Würzburg: Echer Verlag, 1998.

ZAHRÁDKOVÁ Eva: Teambuilding. Cesta k efektivní spolupráci, Praha: Portál, 2005.

ZAUNER Wilhelm: Laici v církvi, 3. Rehabilitace laika v církvi, Pastorace.cz, http://www.pastorace.cz, Tematické texty – Laici – Laici v církvi, (19.9.2008).

ZERFAß Rolf: Die kirlichen Grundvolzüge – im Horizont der Gottesherrschaft, in: Konferenz der Bayerischen Pastoraltheologen (ed.): Das Handeln der Kirche in der Welt von heute. Ein pastoraltheologischer Grundriss, München, 1994, 32–50.

ZERFAß Rolf: Praktische Theologie als Handlungswissenschaft, in KLOSTERMANN Ferdinand, ZERFAß Rolf (ed.), Praktische Theologie heute, München Mainz, 1974, 164–177.

ZERFAß Rolf: Was gehen uns die an, die uns nichts angehen? in: KRIEGER Walter, SIEBERER Balthasar (ed.): Caritas – Dienst an Mensch und Gesellschaft, Würzburg: Echter Verlag, 1999, 23–39, 32.

ZULEHNER Paul M., POLAK Regina, HAMACHERS-ZUBA Ursula: Respiritualisierung als ‚heilsgeschichtliches Muss', in: NAUER Doris, BUCHER Rainer, WEBER Franz (ed.): Praktische Theologie. Bestandaufnahme und Zukunftsperspektiven, Stuttgart: Kohlhammer, 2005, 270–279.

ZULEHNER Paul M.: Mozart und die Philharmoniker, in: FÜRST Gebhard (ed.): Dialog als Selbstvollzug der Kirche?, Questiones disputate, sv. 166, Freiburg/Basel/Wien: Herder, 1997, 270–283.

ZULEHNER Paul M.: Pastoraltheologie. sv.1, Fundamentalpastoral – Kirche zwischen Auftrag und Erwartung, Düsseldorf: Patmos, 1989.

(E) POMOCNÉ ANALYTICKÉ NÁSTROJE

V tomto oddíle jsou uvedeny odkazy na nástroje použité v rámci dizertačního projektu pro elektronické získávání dat a jejich následné analytické zpracování.

Weft QDA, A Free Gualitative Analysis Software Application, http://www.pressure.to/qda

WinHTTrack Website Copier, http://www.httrack.com

DownThemAll, A Mozilla Firefox Extension, http://www.downthemall.net

Google Desktop, http://desktop.google.com

SEZNAM PŘÍLOH VE DRUHÉM SVAZKU DIZERTACE

PŘEHLED POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK 502

P 1. CÍRKEVNÍ DOKUMENTY O PASTORAČNÍCH RADÁCH 503
P 2. PRF V DOKUMENTECH UČITELSKÉHO ÚŘADU CÍRKVE 525
P 3. REFORMA RAD V DIECÉZI REGENSBURG V R. 2005 547
P 4. ZÁKLADNÍ DOKUMENT PRF PODLE MARKA F. FISCHERA 554
P 5. BISKUPSTVÍ – DOPROVODNÝ DOPIS K DOTAZNÍKU 556
P 6. BISKUPSTVÍ – PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK 557
P 7. PODPORA RAD NA JEDNOTLIVÝCH BISKUPSTVÍCH 560
P 8. STANOVY PASTORAČNÍCH RAD V PLZEŇSKÉ DIECÉZI 562
P 9. ÚKOLY PRF V RÄTE UND VERBÄNDE A VE STANOVÁCH 570
P 10. PRIMÁRNÍ ANALÝZA PLENÁRNÍHO SNĚMU 572
P 11. SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA PLENÁRNÍHO SNĚMU 597
P 12. FARNOSTI – DOPROVODNÝ DOPIS K DOTAZNÍKU 608
P 13. FARNOSTI – PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK 609
P 14. FARNOSTI – PŘIPOMENUTÍ ŽÁDOSTI 611
P 15. TYPOLOGIE FARNOSTÍ DLE POČTU ÚČASTNÍKŮ 612
P 16. PROFIL ZKOUMANÝCH PRF A PROFIL RESPONDENTŮ 614
P 17. WEFT QDA: SOFTWARE PRO KVALITATIVNÍ ANALÝZU 615
P 18. PRIMÁRNÍ ANALÝZA DAT TERÉNNÍHO VÝZKUMU 616
P 19. SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA DAT TERÉNNÍHO VÝZKUMU 651
P 20. RŮZNÉ MODELY PASTORAČNÍ TEOLOGICKÉ REFLEXE 671
P 21. SPOLEČNÉ ROZLIŠOVÁNÍ BOŽÍ VŮLE 679
P 22. SMĚRNICE PRO KOMUNITNÍ ROZLIŠOVÁNÍ 680
P 23. PROCES SPOLEČNÉHO ROZLIŠOVÁNÍ 682
P 24. OSNOVA A OBSAH DIECÉZNÍCH SMĚRNIC PRO PRF 684

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra pastorálních oborů a právních věd

Pastorální teologie a kanonické právo

MGR. PETR HRUŠKA, STL

PASTORAČNÍ RADY FARNOSTÍ V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII JAKO REALIZACE SYNODALITY V PASTORAČNÍ PRAXI

Dizertační práce – Druhý svazek

PŘÍLOHY

Vedoucí práce: doc. Ing. Aleš Opatrný, ThD.

PRAHA 2009

SEZNAM PŘÍLOH

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK 502

P 1. CÍRKEVNÍ DOKUMENTY O PASTORAČNÍCH RADÁCH 503
P 2. PRF V DOKUMENTECH UČITELSKÉHO ÚŘADU CÍRKVE 525
P 3. REFORMA RAD V DIECÉZI REGENSBURG V R. 2005 547
P 4. ZÁKLADNÍ DOKUMENT PRF PODLE MARKA F. FISCHERA 554
P 5. BISKUPSTVÍ – DOPROVODNÝ DOPIS K DOTAZNÍKU 556
P 6. BISKUPSTVÍ – PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK 557
P 7. PODPORA RAD NA JEDNOTLIVÝCH BISKUPSTVÍCH 560
P 8. STANOVY PASTORAČNÍCH RAD V PLZEŇSKÉ DIECÉZI 562
P 9. ÚKOLY PRF V RÄTE UND VERBÄNDE A VE STANOVÁCH 570
P 10. PRIMÁRNÍ ANALÝZA PLENÁRNÍHO SNĚMU 572
P 11. SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA PLENÁRNÍHO SNĚMU 597
P 12. FARNOSTI – DOPROVODNÝ DOPIS K DOTAZNÍKU 608
P 13. FARNOSTI – PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK 609
P 14. FARNOSTI – PŘIPOMENUTÍ ŽÁDOSTI 611
P 15. TYPOLOGIE FARNOSTÍ DLE POČTU ÚČASTNÍKŮ 612
P 16. PROFIL ZKOUMANÝCH PRF A PROFIL RESPONDENTŮ 614
P 17. WEFT QDA: SOFTWARE PRO KVALITATIVNÍ ANALÝZU 615
P 18. PRIMÁRNÍ ANALÝZA DAT TERÉNNÍHO VÝZKUMU 616
P 19. SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA DAT TERÉNNÍHO VÝZKUMU 651
P 20. RŮZNÉ MODELY PASTORAČNÍ TEOLOGICKÉ REFLEXE 671
P 21. SPOLEČNÉ ROZLIŠOVÁNÍ BOŽÍ VŮLE 679
P 22. SMĚRNICE PRO KOMUNITNÍ ROZLIŠOVÁNÍ 680
P 23. PROCES SPOLEČNÉHO ROZLIŠOVÁNÍ 682
P 24. OSNOVA A OBSAH DIECÉZNÍCH SMĚRNIC PRO PRF 684

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

ApS.....Direktář o pastorační službě biskupů *Apostolorum successores*
CIC .....Kodex kanonického práva *Codex iuris canonici*
ČB .....Diecéze českobudějovická
Čína .....dopis papeže Benedikta XV. věřícím v Číně
DC .....Duchovní cvičení sv. Ignáce z Loyoly
DPCP.....*Diocesan Parish Council Personnel*
DPP .....diecézní pastorační plán
DPR.....diecézní pastorační rada
EdM.....Instrukce o spolupráci ve službě kněží *Ecclesiae de mysterio*
EI .....Direktář o pastorační službě biskupů *Ecclesiae imago*
EiA .....Postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Ecclesia in Asia*
ES .....Motu proprio Pavla VI. *Ecclesiae Sanctae*
Felicita.....promluva papeže Benedikta XVI. k PRF farnosti Sv. Felicity v Římě
HK .....Diecéze královéhradecká
ChL.....Postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Christifideles laici*
KKC .....Katechismus katolické církve
KPV.....Instrukce kongregace pro klérus Kněz, pastýř a vůdce farního společenství
LT .....Diecéze litoměřická
LThK.....Lexikon für Theologie und Kirche, 3. vydání, ed. Walter Kasper (1999–2001)
Magliana ...promluva papeže Benedikta XVI. k PRF farnosti Sv. Tváře Ježíšovy v Římě
NCCL.....*National Council of the Catholic Laity*
NMI.....Apoštolský dopis Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte*
NPC.....National Pastoral Council
NPPC.....*National Pastoral Planning Conference*
OCh .....Oběžník kongregace pro klérus *Omnes christifideles*
P.....Příloha – s připojením pořadového čísla přílohy uvedené ve druhém svazku
PG.....Postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Pastores gregis*
PH.....Arcidiecéze pražská
PL .....Diecéze plzeňská
Pr .....*Propositiones* biskupské synody o laicích
PRF.....pastorační rada farnosti
Räte .....Verantwortung des Ganze Gottesvolkes für die Sendung der Kirche
SM.....dokument biskupské synody o služebném kněžství *De Sacerdotio ministeriali*
ŽaP .....dokument plenárního sněmu v ČR Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

Pro biblické citace jsou použity zkratky zavedené in: Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové vulgátě, Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1989, 6–7.

Pro citace dokumentů 2. vatikánského koncilu jsou použity zkratky zavedené in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 27.

P 1. CÍRKEVNÍ DOKUMENTY O PASTORAČNÍCH RADÁCH

V této příloze jsou shromážděny texty, které se v dokumentech univerzálního učitelského úřadu církve zmiňují o pastoračních radách farností či o pastoračních radách obecně,[1277] doplněné o některé klíčové texty k tématu účasti všech věřících na společném poslání. Na závěr jsou navíc připojeny relevantní texty ze závěrečného dokumentu Plenárního sněmu katolické církve v České republice, jejichž historií na sněmu se pak podrobně zabývá příloha P 10.5. Text této sběrné přílohy P 1 sloužil jako zdrojový text pro následné systematičtější analýzy a reflexe (srov. příloha P 2 a část 1.2 hlavního textu dizertace).

Dokumenty uvedené v této příloze jsou řazeny dle data svého oficiálního vydání. Kvůli naznačení původního místa citovaného úryvku v celku dokumentu jsou někdy zařazeny kurzívou zvýrazněné mezinadpisy, které jsou v dokumentech součástí původních textů. Čísla článků jsou v textech uvedena vlevo na začátku daného článku či jeho prvního odstavce, pokud má článek odstavců více, je někdy použito indexové číslování pro vyjádření pořadí daného odstavce v článku.

Původní poznámky pod čarou jsou v přepisech textů zapracovány přímo do textu formou čísla původní poznámky v kulatých závorkách, za kterým následuje vlastní poznámka ve dvojitých kulatých závorkách, vše kvůli odlišení od vlastního textu malým písmem. Systém poznámek pod čarou je použit pro komentující poznámky autora této dizertace nebo, je-li to pro porozumění překladu podstatné, pro uvedení latinské, anglické či německé předlohy textu.[1278] Kurzíva v textu označuje zdůraznění autora této dizertace.

P 1.1 VĚROUČNÁ KONSTITUCE O CÍRKVI *LUMEN GENTIUM* (LG) (21. 11. 1964)[1279]

Kapitola 4: Laici

37[1] Laici jako všichni věřící mají nárok dostávat štědře od posvěcených pastýřů z duchovních pokladů církve především pomoc Božího slova a svátostí. (6)((Srov. CIC, kán. 682)) Své potřeby a přání ať sdělují svým pastýřům s tou svobodou a důvěrou, která se sluší na Boží syny a bratry v Kristu. Z jejich vědění, kompetence a postavení plyne *možnost a někdy i povinnost vyjádřit svůj názor* na to, co by mohlo být církvi k dobru. (7)((Srov. Pius XII., proslov De quelle consolation, uv. m. 789: „V rozhodných bitvách vycházejí někdy nejšťastnější podněty přímo z fronty.“ Týž, proslov L'importance de la presse catholique, 17.2.1950: AAS 42 (1950), 256)) V takovém případě se to má *dít prostřednictvím institucí k tomu v církvi určených* a vždy s pravdivostí, statečností a moudrostí, s úctou a láskou k těm, kteří z důvodu svého posvátného úřadu zastupují Krista.

[1277] Základem pro tento souhrn jsou webové stránky Marka F. Fischera ze St. John's Seminary, Camarillo, jednoho z předních amerických odborníků na problematiku pastoračních rad; Parish pastoral councils, http://www.pastoralcouncils.com (Bibliography – Official text about councils), (6.9.2008). Texty uvedené na těchto stránkách v září 2008 byly doplněny o některé další úryvky z tam uvedených dokumentů a o relevantní úryvky ze tří dalších dokumentů na stránkách neuvedených: z Katechismu katolické církve, post-synodální apoštolské exhortace Jana Pavla II. *Pastores gregis*, nového direktáře pro službu biskupů *Apostoloris succesorum*, z dopisu papeže Benedikta XVI. věřícím v Číně a z promluvy Benedikta XVI. k pastorační radě farnosti v Magliana. Pokud byly dostupné oficiální překlady do češtiny, jsou texty, až na označené výjimky, uvedené ve znění těchto překladů. Pokud k některým dokumentů oficiální české překlady v době zpracování této studie neexistovaly, je použit vlastní pracovní překlad autora této dizertace z angličtiny.

[1278] Pokud nebude uvedeno jinak, tyto jazykové mutace jsou čerpány z příslušných oficiálních textů na http://www.vatican.va, kde je snadné je vyhledat, a tak již dále nebudou uváděny jejich přesné bibliografické údaje.

[1279] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*, (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 29–100.

P 1.2 DEKRET O PASTÝŘSKÉ SLUŽBĚ BISKUPŮ V CÍRKVI *CHRISTUS DOMINUS* (ChD) (28. 10. 1965)[1280]

Kapitola 2: Biskupové a místní církve

III. Spolupracovníci diecézního biskupa v pastýřské službě

2. Diecézní kurie a rady

27[4] Je velmi *žádoucí,*[1281] *aby se v každé diecézi ustavila zvláštní pastorační rada*,[1282] které předsedá biskup a k níž náležejí zvlášť vybraní klerici, řeholníci a laici.[1283] Úkolem této rady bude *zkoumat* vše, co souvisí s pastoračním působením, *zvažovat* to[1284] a *vyvozovat praktické závěry*.[1285]

P 1.3 DEKRET O APOŠTOLÁTU LAIKŮ *APOSTOLICAM ACTUOSITATEM* (AA) (18. 11. 1965)[1286]

Kapitola 3: Různá pole apoštolátu

10 Poněvadž laici mají účast na úřadě Krista, kněze, proroka a krále, podílejí se aktivně na životě a činnosti církve. Uvnitř církevních obcí je jejich činnost tak nutná, že apoštolát pastýřů bez ní většinou nemůže dosáhnout svého plného účinku. Skutečně apoštolsky smýšlející laici, podobní těm mužům a ženám, kteří pomáhají Pavlovi v hlásání evangelia (srov. Sk 18,18.26; Řím 16,3), doplňují, co chybí jejich bratřím, a osvěžují ducha jak pastýře, tak ostatního věřícího lidu (srov. 1 Kor 16,17-18). […]

Farnost je viditelným příkladem celkového apoštolátu obce tím, že lidské odlišnosti v ní se vyskytující soustřeďuje a začleňuje do církevní univerzality. (1)((Srov. Pius X., apošt. list Creationis duarum novarum parieciarum, 1.6.1905: AAS 38 (1905), 65-67; Pius XII., proslov k věřícím farnosti sv. Sáby, 11.1.1953: Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII, 14 (1952-1953), 449-454; Jan XXIII., proslov k duchovenstvu a věřícím albánské diecéze u Říma, v Castelgandolfo, 26.8.1962: AAS 54 (1962), 656-660)) Ať si laici zvykají pracovat ve farnosti v nejtěsnějším spojení se svými kněžími; (2)((Srov. Lev XIII., proslov, 28.1.1894: Acta 14 (1894), 424-425)) *po společném uvážení*[1287] přinášet do církevní obce k prozkoumání a řešení problémy vlastní i problémy světa a otázky související se spásou lidí; podle svých sil podporovat všechno apoštolské a misijní podnikání své církevní rodiny.

Kapitola 5: Řád apoštolátu laiků

26[1] *V diecézích se mají podle daných možností ustanovit rady*, aby podporovaly apoštolskou práci církve ať na poli evangelizace a posvěcování nebo na poli charitativním, sociálním a jiném: v nich mají vhodným způsobem spolupracovat kněží a řeholníci

---

[1280] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 267–297.

[1281] Latinsky: „Valde optandum est".

[1282] Latinsky: „consilium pastorale"; použitý výraz „*consilium*" naznačuje (na rozdíl od „*concilium*") „poradní orgán"; srov. KLOSTERMAN Ferdinand: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, [2]1967, 682.

[1283] Latinsky: „Valde optandum est ut in unaquaque dioecesi peculiare instituatur Consilium pastorale, cui Episcopus dioecesanus ipse praesit et in quo clerici, religiosi et laici, specialiter delecti, partes habeant."

[1284] V českém oficiálním překladu použitý výraz „radit se o tom" je zde nahrazen dle našeho názoru vhodnějším „zvažovat to".

[1285] Latinsky: „Huius Consilii erit, ea quae ad pastoralia opera spectant investigare, perpendere atque de eis practicas expromere conclusiones."

[1286] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*, (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 379–413.

[1287] Latinsky: „collatis consiliis".

s laiky.[1288] Tyto rady budou moci *sloužit vzájemné koordinaci* různých sdružení a prací laiků, při zachování vlastní povahy a autonomie každého z nich.[1289] (7)((Srov. Benedikt XIV., De Synodo Dioecesana, 1. III, c. IX, n. VII–VIII: Opera omnia in tomos WVII distributa, tom. XI., (Prati 1844), 76–77))

26[2] Takové rady mají být ustaveny, jestliže to je možné, *i na úrovni farní, mezifarní a mezidiecézní a také v měřítku národním i mezinárodním*. (8)((Srov. Pius XI., enc. Quamvis Nostra, 30.4.1936: AAS 28 (1936), 160–161))

P 1.4 DEKRET O MISIJNÍ ČINNOSTI CÍRKVE *AD GENTES* (AG) (7. 12. 1965)[1290]

Kapitola 5: Organizace misijní činnosti

30[2] Biskup jako vedoucí činitel a jednotící střed v diecézním apoštolátě má misijní činnost udržovat v pohybu, řídit a koordinovat, ovšem tak, aby se zachovala a podporovala spontánní aktivita těch, kdo se toho díla účastní. […] *Pro lepší koordinaci ať biskup zřídí, je-li to možné, pastorační radu,* v které by byli zastoupeni duchovní, řeholníci a laici prostřednictvím vybraných zástupců.

P 1.5 MOTU PROPRIO *ECCLESIAE SANCTAE* (ES) (6. 8. 1966)[1291]

I. Normy pro implementaci dekretů Christus Dominus a Presbyterorum ordinis

Kněžská rada a pastorační rada (No. 27 ChD a No. 7 PO)

16 *Co se týče pastorační rady*, kterou dekret *Christus Dominus* velmi doporučuje:

(1) Úkolem pastorační rady je zkoumat a zvažovat vše, co souvisí s pastoračním působením, a vyvozovat z toho praktické závěry, aby tak život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu.
(2) Pastorační rada, která má pouze poradní hlas, může být ustavena různými způsoby. Ačkoli ze své vlastní podstaty je to zpravidla instituce trvalá, její členstvo, její aktivity a vykonávání její funkce mohou být podle momentální potřeby časově omezené. Biskup jí může svolat kdykoli to uzná za vhodné.
(3) Práce pastorační rady se účastní klerici, řeholníci a laici, obzvlášť ti, kteří jsou delegovaní biskupem.
(4) Aby bylo dosaženo skutečného cíle pastorační rady, vlastní práci rady velmi pomůže, když jí bude předcházet studium a, je-li to možné, může být vyhledána pomoc institucí a úřadů, které pracují v dané oblasti.
(5) Tam, kde nějaká oblast spadá do zodpovědnosti hierarchie za více ritů, je velmi doporučováno, aby tam, kde to je možné, byla pastorační rada mezi-rituální, to znamená, že jejími členy budou klerici, řeholníci i laici různých ritů.
(6) Konkrétní ustanovení ohledně těchto záležitostí jsou ponechána na svobodné rozhodnutí biskupa, s přihlédnutím k tomu, co je řečeno dále v článku 17.

[1288] Latinsky: „In dioecesibus, in quantum fieri potest, habeantur consilia quae operam apostolicam Ecclesiae, sive in campo evangelizationis et sanctificationis sive in campo caritativo, sociali et aliis, adiuvent, cooperantibus convenienter clericis et religiosis cum laicis."

[1289] Latinsky: „Haec consilia poterunt variarum laicorum consociationum et inceptorum mutuae coordinationi inservire, salva uniuscuiusque indole propria et autonomia."

[1290] DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*, (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 459–507.

[1291] PAVEL VI.: Apostolic letter *Ecclesiae Sanctae* issued motu proprio, in: AAS 58 (1966), 757–758, k dispozici na The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19660806_ecclesiae-sanctae_en.html, (28.8.2008). Tento dokument, stvrzený papežem Pavlem VI., byl vydán za účelem implementace dekretů *Christus Dominus*, *Presbyterorum ordinis* a *Perfectae caritatis*. Uvedený text je vlastním překladem z anglické verze dokumentu.

17 (1) V záležitostech týkajících se *kněžské rady, pastorační rady a vztahu těchto rad* k sobě navzájem a k ostatním biskupovým radám ustaveným podle existujícího práva, biskupové, zvláště pokud se sdružují do konferencí, se mají o tomto všem společně poradit a vydat předpisy společné pro diecéze dané oblasti. Biskupové také mají dohlédnout na to, aby všechny rady v diecézi byly koordinovány co nejlépe: pomocí přesného vymezení jejich kompetencí, vzájemnou výměnou účastí svých členů, skrze společná či pokračující zasedání nebo jinými prostředky.

III. Normy pro implementaci dekretu Ad gentes divinitus

20 *Má být řádně ustavena pastorační rada*, která má podle čl. 27 dekretu *Christus Dominus* za úkol „*zkoumat* pastorační aktivity, *zvažovat* je a *formulovat praktické závěry* jich se týkající“. Tato rada se má také věnovat přípravě diecézní synody a dohlížet na implementaci synodálních statut.

P 1.6 SYNODÁLNÍ DOKUMENT DE SACERDOTIO MINISTERIALI (SM) (30. 11.1971)[1292]

Část 2, II, sekce 3: Vztahy mezi kněžími a laiky

Pastorační rada, ve které jsou zastoupeni zvlášť vybraní klerici, řeholníci a laici (srov. ChD 27), má poskytovat výsledky svého studia a reflexí nutné k tomu, aby diecézní komunita mohla *systematicky uspořádat svoji pastorační činnost a efektivně ji provádět*.

Čím více každým dnem roste míra vzájemné spoluzodpovědnosti mezi biskupy a kněžími, zvláště skrze kněžské rady, tím více je také *žádoucí, aby v každé diecézi byla ustavena pastorační rada*.

P 1.7 DOPIS KONGREGACE PRO KNĚZE *OMNES CHRISTIFIDELES* (OCh) (21. 1. 1973)[1293]

1 Všichni křesťané posvěceni Duchem svatým skrze svátost křesťanské iniciace „na duchovní chrám a svaté kněžstvo” (7)((LG 10)) jsou samotným Kristem, naším Pánem, povoláni aktivně spolupracovat na spásném poslání celého kněžského lidu Božího. (8)((LG 33; AA 3; AG 11)) Avšak ne všichni věřící vykonávají tuto společnou odpovědnost stejným způsobem; vždyť každému jednomu z nich, v souladu s jeho stavem, přináleží specifický úkol ve společenství těla, kterým je církev. (9)((AA 2; LG 32; PO 2))

Především existují posvátní služebníci, kteří, vybráni z věřících, jsou ustaveni pro hierarchickou službu (10)((LG 24; PO 12)) a kteří „se už odedávna nazývají biskupy, kněžími a jáhny”. (11)((LG 28)) Tito služebníci, v síle svátosti ordinace, „z důvodu svého povolání především a vlastním zaměřením ordinováni[1294] k posvátné službě” (12)((LG 31)) a v síle posvátné moci, která je jim vlastní skrze výkon různých stupňů svěcení různými způsoby

---

[1292] SYNOD OF BISHOPS: *De Sacerdotio ministeriali*, (ze dne 30. listopadu 1971), in: Documents Affecting the Code of Canon Law 1968–1972, Chicago: Chicago Province of the Society of Jesus, 1975, 342-366; k dispozic na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A113.htm, (22.11.2008). Uvedený text je vlastním překladem z anglické verze dokumentu.

[1293] SACRED CONGREGATION FOR THE CLERGY: Private Letter on 'Pastoral Councils' *Omnes Christifideles*, (ze dne 25. ledna 1973), in: Documents Affecting the Code of Canon Law 1968–1972, Chicago: Chicago Province of the Society of Jesus, 1975, 280–288; vlastní pracovní překlad autora této dizertace podle textu, který je k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A115.htm, (22.11.2008). Jak vyplývá z čl. 5 tohoto dokumentu, tento „soukromý dopis o pastoračních radách“ („Private Letter on Pastoral Councils“) posvátné kongregace pro kněze byl zpracován na základě sběru zkušeností s prací pastoračních rad od předsedů biskupských konferencí z celého světa a na základě konzultací na společném zasedání kongregací pro kněze, východní církve a evangelizaci národů.

[1294] Vlastní překlad; latinsky: „praecipue at ex professo ordinatur“; anglicky: „particularly and by their own profession are ordained“; český oficiální překlad: „jsou určeni v první řadě a vlastním zaměřením“.

vyučují, posvěcují a řídí celý Boží lid ve jménu Krista a s jeho autoritou. (13)((LG 11, 17 a 35; ChD 11; AA 2; PO 2)) Kromě toho všichni řeholníci, ať již jsou vyzbrojeni služebným kněžstvím nebo nikoliv, skrze veřejné zasvěcení, které vyznávají uprostřed církevního společenství (14)((PC 1 a 5; LG 44)) „vydávají jasné a skvělé svědectví, že svět nemůže být přetvořen a Bohu zasvěcen bez ducha blahoslavenství". (15)((LG 31)) Konečně laici žijí „v duchu evangelia", aby „jako kvas přispívali k posvěcení světa jaksi z nitra, a tak především příkladem svého života, vírou, nadějí a láskou hlásali Krista druhým lidem". Kromě toho „mohou být laici povoláni různým způsobem ještě k přímější formě spolupráce[1295] s apoštolátem hierarchickým". (16)((LG 31, 33; srov. GS 43; AA 15))

2 Proto spásné poslání celého Božího lidu, na kterém všichni věřící, v souladu se každého stavem uvnitř církve, mají svoji vlastní účast a zodpovědnost, nemůže být omezeno na jedno jediné poslání posvěcených pastýřů nebo církevní hierarchie: „Pastýři vědí, že je Kristus neustanovil k tomu, aby pouze oni na sebe vzali pastýřské poslání vůči světu, nýbrž že mají významný úkol tak vést věřící a uznávat jejich služby a charismata, aby všichni svým způsobem svorně spolupracovali na společném díle." (17)((LG 30)) Tomu odpovídá i další výrok Druhého vatikánského koncilu: „Při této pastýřské péči at (biskupové) nechají svým věřícím podíl na církevních záležitostech, který jim náleží, a ať také uznávají jejich povinnost a právo činně spolupracovat na budování Kristova tajemného těla." (18)((ChD 16)

3 Avšak tento podíl věřících na poslání církve není totožný s podílem někoho, kdo vykonává církevní autoritu. Protože v církvi, podle vůle jejích božské Zakladatele, „všeobecné kněžství věřících a kněžství služebné nebo hierarchické se od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm".[1296] (19)((LG 10)) Tomu odpovídá, že pastýřské úkoly vyučování, posvěcování a řízení a autoritu pro tyto úkoly nezbytnou nesvěřil Pán celé komunitě věřících, (20)((Promluva papeže Pavla Vl. ze 17. května 1972; promluva z 28. ledna 1971 k prelátům auditorům, oficiálům a advokátům tribunálu Posvátné římské rody: AAS, 63 (1971),135nn; promluva z 25. srpna 1971: Scritti e Dlscorsi, 30. srpna 1971; promluva z 1. září 1971: tamtéž, 111–116; promluva ze 6. října 1971: tamtéž, 186–190; promluva z 23. prosince 1971 ke kardinálům a prelátům římské kurie a papežského domu: AAS, 64 (1972), 32)) ale jsou uděleny posvěceným pastýřům zvláštním svěcením a kanonickou misí. (21)((LG 21 a vysvětlující poznámka č. 22) Diecézní biskupové „řídí svěřené místní církve jako zástupci a vyslanci Kristovi radou, přesvědčováním a příkladem, ale i autoritou a posvátnou mocí. Té ovšem používají pouze pro vzdělání svého stádce v pravdě a ve svatosti, neboť mají na zřeteli, že kdo je nejvyšší, má se stát nejmenším, a kdo je představený, má se stát tím, kdo slouží (srov. Lk 22,26–27). Moc, kterou vykonávají osobně Kristovým jménem, je vlastní, řádná a bezprostřední".[1297] (22)((LG 27))

4 Věřící, kteří nejsou označeni služebným kněžstvím, navíc k jejich aktuálnímu, výše načrtnutém podílu na apoštolském poslání církve (23)((LG 37)) jsou také schopni asistovat ve vlastním pastýřském úřadu, avšak ne v hierarchii. Proto se také všech věřících týká, že „z jejich vědění, kompetence a postavení plyne *možnost a někdy i povinnost vyjádřit svůj názor* na to, co by mohlo být církvi k dobru", (24)((LG 37)) a toto může být realizováno také[1298] skrze instituce, které jsou pro tento účel ustaveny na základě církevního práva. Motivován těmito důvody, *2. vatikánský koncil mezi spolupracovníky diecézního* skrze instituce, které jsou pro tento účel ustaveny na základě církevního práva *biskupa v pastýřské službě* (25)((„Spolupracovníci diecézního biskupa v pastýřské službě" v nadpisu části III nad čl. 25–35 dekretu ChD)) *vyjmenovává a doporučuje*

[1295] Vlastní překlad; anglicky: „to a more direct form of collaboration"; oficiální český překlad: „k ještě bližší spolupráci".

[1296] Celá tato věta z LG 10 (srov. také LG 32) ovšem zní: „Všeobecné kněžství věřících a kněžství služebné čili hierarchické se ***sice*** od sebe liší podstatně, a ne pouze stupněm, *přesto však* jsou ve vzájemném vztahu, neboť jedno i druhé – každé vlastním způsobem – má účast na jediném kněžství Kristově."

[1297] Tato věta z LG 27 pokračuje: „[…] vlastní, řádná a bezprostřední, i když její vykonávání je nakonec řízeno nejvyšší církevní autoritou a do jisté míry může být omezeno z ohledu na užitek církve či věřících."

[1298] Avšak přímo v LG 37 v návaznosti na citovaný text čteme (bez „také"): „V takovém případě se to má dít prostřednictvím institucí k tomu v církvi určených a vždy s pravdivostí, statečností, moudrostí, s úctou a láskou k těm, kteří z důvodu svého posvátného úřadu zastupují Krista."

pastorační radu, „které předsedá diecézní biskup a k níž náležejí zvlášť vybraní klerici, řeholníci a laici". (26)((ChD 27))

S tímto přáním koncilu na mysli, svatý otec papež Pavel VI, ve svém apoštolském listě *Ecclesiae Sanctae* vydaném jako motu proprio 6. srpna 1966[1299] (27)((Srov. AAS, 58 (1966),757-787; otištěno in: C.L.D. 6, 264–298)) vyhlásil ohledně tohoto subjektu jisté normy, podle nichž v diecézích započal či započíná *experimentální proces ustavení pastorační rady*.[1300] Generální *zasedání biskupské synody konané v roce 1971* vyjádřilo toto mínění:[1301] „Pastorační rada, ve které jsou zastoupeni zvlášť vybraní klerici, řeholníci a laici (srov. ChD 27), má poskytovat výsledky svého studia a reflexí nutné k tomu, aby diecézní komunita mohla systematicky uspořádat svoji pastorační činnost a efektivně ji provádět. Čím více každým dnem roste míra vzájemné spoluzodpovědnosti mezi biskupy a kněžími, zvláště skrze kněžské rady, tím více je také žádoucí, aby v každé diecézi byla ustavena pastorační rada." (28)((*De Sacerdotio ministeriali*, část 2, 11, č. 3, zveřejněno papežským dekretem 30 listopadu 1971; otištěno in: C.L.D., 7, 341–365, 364))

5 Posvátná kongregace pro kněze, do jejíž kompetence spadají i pastorační rady, (29)((Srov. *Regimini Ecclesiae Universae*, 15 srpna 1967, čl. 68. par. 1; otištěno in: C.L.D. 6, 340.)) 12. března 1971 písemně *požádala předsedy biskupských konferencí* o to, aby této kongregaci zaslali jejich doporučení a názory na experimenty, které již byly uskutečněny, nebo na normy, které by měly být vydány. Navíc tato posvátná kongregace pro kněze také požádala posvátnou kongregaci pro východní církve a posvátnou kongregaci pro evangelizaci národů, aby jí i ony poskytly své názory. Poté posvátná kongregace pro kněze zvážila, že bude vhodné svolat *společné kombinované zasedání kongregací*, ke kterému by byly pozvány posvátná kongregace pro biskupy, posvátná kongregace pro řeholníky a sekulární instituty, stejně jako rada laiků. Toto plenární zasedání kongregací se konalo 15. března 1972.

Níže krátce prezentujeme závěry tohoto setkání, schválená Svatým otcem, papežem Pavlem VI.

6 Došlé odpovědi a uskutečněné debaty ukazují, že *obecným míněním otců je, že ustavení pastorační rady je důležité a prospěšné*. I když společná práce vyžaduje zralou spolupráci všech, *pro jednotlivé biskupy je nezbytné,* (30)((Srov. Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* , čl. 17 par. 1: C.L.D. 6, 275))[1302] *aby zvážili,* skrze společné studium v rámci biskupské conference stejně tak jako v rámci svých presbyterií, *zda (v jejich diecézích) existují podmínky pro ustavení pastorační rady*, přičemž zároveň *mají spolupracovat na tom, aby okolnosti požadované pro ustavení a efektivní činnost takovéto rady byly rozvíjeny*. A pokud některý z biskupů zváží, že je vhodné v jeho diecézi pastorační radu ustavit, má dbát na to, aby byly zpracovány její stanovy, které pak on sám má schválit.

7 Co se týče složení pastorační rady, ačkoli členové této rady nemohou být v právním slova smyslu nazýváni reprezentanty celé diecézní komunity,[1303] nicméně, do té míry, do jaké to je možné, *mají představovat jakési svědectví či znamení celé diecéze*,[1304] a proto se zdá být velmi vhodné,[1305] aby členy této rady byli kněží, řeholníci a laici, kteří se vyznačují působením v rozličných podmínkách a kteří mají rozličné zkušenosti. Osoby jmenované za členy pastorační rady mají být vybrány takovým způsobem, že v radě je *skutečně reprezentováno celkové složení Božího lidu v diecézi*, přičemž jsou brány v úvahu různé regiony, sociální podmínky a profese, stejně tak jako oblasti, ve kterých jednotlivci či skupiny apoštolsky působí, zvláště ti, kteří se těší obzvláštní vážnosti a moudrosti.

[1299] Srov. část P 1.5 této přílohy.
[1300] Anglicky: „in any diocese an experimental beginning has been made or is being made to establish a pastoral council".
[1301] Srov. část P 1.6 této přílohy.
[1302] Srov. část P 1.5 této přílohy.
[1303] Anglicky: „cannot in a juridical sense be called representatives of the total diocesan community".
[1304] Anglicky: „as far as possible, they should present a witness or sign of the entire diocese".
[1305] Anglicky: „extremely oportune".

Mezi těmito osobami je vhodné jmenovat laiky a kněze, kteří byli vybráni na základě svých úřadů vykonávaných v celé diecézi. Avšak všichni členové rady mají *být v plném společenství s katolickou církví a mají být schopni přijmout a řádně vykonávat tuto roli v církvi.*

Ať už biskup pro zajištění vhodného složení své pastorační rady zvolí jakýkoli přístup, *většina jejích členů mají být laici, protože největší část diecézní komunity je tvořena právě laiky.*

Kromě kněží mají být, tam, kde existují, za členy této rady vybráni také stálí jáhnové. Řeholníci a řeholnice mají být za členy rady biskupem jmenováni se souhlasem jejich vlastního představeného. Konečně *počet členů pastorační rady* by neměl být příliš velký, aby rada byla schopna efektivně vykonávat úkoly, kterými je pověřena. Ačkoli *rada je* ze své vlastní podstaty instituce *trvalá*, nicméně „její členstvo, její aktivity a vykonávání její funkce mohou být podle momentální potřeby *časově omezené*". (31)((*Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, par. 2; C.L.D. 6, 274)) Proto je vhodné, aby členové pastorační rady, s výjimkou těch, kteří jsou podle směrnic jejích stanov vybráni na základě úřadu, který zastávají v diecézi, byli nominováni na určité ve stanovách dané období.

Avšak aby funkční období všem členům rady nekončilo v jednom okamžiku, je vhodné, aby pro obnovu členství byl zaveden *rotační systém*, který by umožnil, že v určitém okamžiku daném stanovami by skončilo funkční období jen části členů rady, místo kterých by byli jmenováni členové noví.

8 Pastorační rada „má pouze *poradní hlas*" (32)((*Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, par. 2; C.L.D. 6, 274)) Rady a návrhy věřících, které tito předkládají v rámci jejich církevního společenství a v duchu skutečné jednoty mají *velkou hodnotu pro proces formulování rozhodnutí*. Skutečná poslušnost a úcta, kterou věřící musí prokazovat svým posvěceným pastýřům, nezabraňuje, spíše naopak posiluje otevřené a upřímné vyjádření čehokoli, co je zapotřebí pro dobro církve.

Proto *biskup si má velmi cenit doporučení a návrhů pastorační rady a vážně zvažovat úsudky*, na kterých se její členové shodli, (33)((Srov. *Servatis servandis*; CIC, kán. 105, 1)) a to při zachování svobody a autority, která biskupovi náleží na základě božského zákona pro jeho pastýřskou službu této části Božího lidu svěřené jeho péči.

9 *Úkolem pastorační rady* je „*zkoumat* a *zvažovat* vše, co souvisí s pastoračním působením, a *vyvozovat* z toho praktické závěry, aby tak život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu". (34)((ChD 27; Srov. *Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, par. 1: C.L.D. 6, 274)) Tomu odpovídá, že předmětem jejího studia mohou být takové *otázky*, ať už *předložené diecézním biskupem nebo navržené členy rady a biskupem akceptované*, které se vztahují k pastorační péči vykonávané v diecézi. Kompetence této rady však přesahují obecné otázky víry, ortodoxie, morálních principů nebo zákonů univerzální církve, protože učitelem víry v diecézi je vždy a zřejmě samotný biskup, ve společenství s hlavou kolegia biskupů a s jeho členy. (35)((Srov. LG 25; ChD 12–14))

Co se týče pastoračních otázek, které souvisí s výkonem jurisdikce nebo moci řízení, v těchto oblastech biskup již má svůj vlastní poradní orgán, který mu pomáhá svojí radou, totiž kněžskou radu. (36)((ChD 27; srov. *Ecclesiae Sanctae*, čl. 15 : C.L.D., 6, 274, oběžník posvátné kongregace z 11. dubna 1970, otištěn in: C.L.D. 7, 383–390)) *Nic ovšem nemůže pastorační radě bránit ve zvažování otázek vyžadujících mandát aktu jurisdikce nebo řízení*: v takovém případě pastorační rada biskupovi předloží návrhy týkající se těchto otázek, přičemž biskup celou záležitost zváží a, pokud to záležitost vyžaduje po vyslechnutí kněžské rady, *učiní vlastní rozhodnutí.*

Pastorační rada může proto biskupovi velmi užitečně pomáhat předkládáním návrhů a rad týkajících se misijních, katechetických a apoštolských iniciativ v diecézi; v souvislosti s podporou formace v nauce církve a svátostného života věřících; v souvislosti s pomocí kněžím při pastorační činnosti v různých sociálních prostředích nebo územních oblastech diecéze; v souvislosti se zdokonalováním způsobů senzibilizace veřejného mínění, jak se to dnes jeví jako velmi potřebné atd. Pastorační rada také může být velmi užitečná pro podporu vzájemného sdílení zkušeností a navrhovaných aktivit různého typu, díky kterým se

biskupovi mohou lépe objasnit konkrétní potřeby lidí v diecézi a přičemž mu mohou být navrženy vhodné prostředky pro pastorační činnost.

Avšak i tam, kde existuje pastorační rada, vždy *zůstává nedotknuté právo všech křesťanů*, včetně těch, kteří nejsou členy pastorační rady, že mohou přímo svým pastýřům, vždy v pravdě a moudrosti a se zachováním integrity víry, dávat na vědomí své potřeby a přání, a že to mohou dělat ve svobodě a důvěře, která přísluší Božím dětem a bratřím v Kristu. (37)((Srov. LG 37))

10 Pastorační radu svolává biskup na základě potřeb apoštolátu. Radě podle církevního práva *předsedá sám diecézní biskup* a ve zvláštních případech, pokud to biskup považuje za vhodné, *jeho delegát*.

Avšak protože zkoumání a praktické závěry pastorační rady mají charakter informací a návrhů nabízených biskupovi, ten *může radou zpracované a k rozlišení pod jeho autoritu předané dokumenty přijmout a nařídit jejich realizaci* a jestliže to bude považovat za vhodné, může je promulgovat.[1306]

„Aby bylo dosaženo skutečného cíle pastorační rady, vlastní práci rady velmi pomůže, když jí bude *předcházet studium* a, je-li to možné, může být *vyhledána pomoc* institucí a úřadů, které pracují v dané oblasti.“ (38)((*Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, par. 4: C.L.D. 6, 274)) Za tímto účelem může být vhodné, aby byl pod vedením biskupa připraven *seznam otázek*, kterými se má rada k danému datu zabývat, který je pak zaslán všem jejím členům spolu s názory či studiemi, které mohou být užitečné pro důkladné prozkoumání předložených otázek.

11 *Jestliže se biskupský stolec uprázdní, pastorační rada ustává ve své činnosti*.[1307] Nicméně jestliže to vyžaduje situace, ordináři nic nebrání v tom, aby i v období uprázdněného biskupského stolce svolal její členy a vyžádal si jejich radu.

12 Otcové shromáždění na plenárním zasedání kongregací, majíce na vědomí výše popsaný charakter diecézní pastorační rady, se domnívají, že *nic nebrání ustavení dalších rad stejného charakteru a funkce v diecézi, ať se již nazývají farní nebo regionální* (působící v různých vikariátech nebo společenských útvarech atd.).[1308]

Tito otcové si však také myslí, že *není vhodné, alespoň ne v současné době, ustavovat pastorační rady nebo podobné organizace na interdiecézní, provinciální, oblastní, národní nebo mezinárodní rovině*. Tímto ovšem nevylučují možnost ustavení speciálních organizací technického či výkonného charakteru, které by byly složeny z vybraných věřících a které by asistovaly biskupům při jejich společných konferencích.

13 V předkládaném dopise chce tato kongregace předložit principy a obecná kritéria schválená Svatým stolcem, které vyplývají z konzultací s biskupskými konferencemi a z diskusí shromážděných otců a které mohou pomoci biskupům při naplňování jejich závažného úkolu spočívajícího ve zřízení a činnosti pastorační rady. Proto je naší *nadějí, že biskupské konference budou ochotny sdělit této posvátné kongregaci své zkušenosti* v této oblasti, abychom tak v budoucnu mohli tyto zkušenosti vzít v potaz.

[1306] Anglicky: „But since the investigations and practical conclusions of the pastoral council have the character of information and suggestions which are offered to the bishop, he can accept and mandate for execution the documents worked out by the pastoral council for his discretion and authority, and, if he considers it opportune, he may promulgate them.“

[1307] Anglicky: „When a See is vacant, the pastoral council ceases“ (lat. *cessat*). Srov. CIC, kán. 513 § 2 s pozn. pod čarou č. 1317 (srov. část P 1.9 této přílohy; zde český oficiální překlad má „zaniká“) a *Apostolorum successores* 184 s pozn. pod čarou č. 1354 (srov. část P 1.18 této přílohy).

[1308] Anglicky: „The Fathers of the plenary congregation, taking into consideration the nature of the diocesan pastoral council, feel that there is nothing to prevent the institution within the diocese of councils of the same nature and function, whether parochial or regional as they are called (for various deaneries or social bodies, etc.).“

P 1.8 DIREKTÁŘ O PASTORAČNÍ SLUŽBĚ BISKUPŮ *ECCLESIAE IMAGO* (EI) (31. 5. 1973)[1309]

179 Co se týče efektivní organizace služby péče o duše, kromě obecných směrnic zmíněných výše (srov. čl. 176), biskup má považovat takový typ farnosti za nejlepší, […], kde laici, v souladu s úřadem, který jim byl svěřen, jsou členy pastorační rady farnosti a vedou díla jim vlastního apoštolátu.

204 *Úkolem pastorační rady* je zkoumat a zvažovat vše, co souvisí s pastoračním působením, a vyvozovat z toho praktické závěry, aby tak život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu (ChD 27; *Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, par. 1).[1310] Pastorační rada poskytuje výsledky svého studia a reflexí nutné k tomu, *aby diecézní komunita mohla svůj pastorační program uspořádat systematicky a realizovat jej efektivně* (*De Sacerdotio ministeriali*, Část 2, II, sekce 3).[1311]

Ačkoli pastorační rada není povinná, *její ustavení se velmi doporučuje*. Je složena z duchovních (jáhni proto nejsou v žádném případě vyloučeni), řeholníků a laiků, speciálně vybraných biskupem (ChD 27; *Ecclesiae Sanctae*, čl. 16).

Pastorační rada má *pouze poradní hlas*; *nicméně biskup má vůči jejím doporučením velký respekt, protože se takto jeho apoštolskému úřadu nabízí vážná a stálá spolupráce církevní komunity*.

Aby zajistil efektivnější působení pastorační rady, biskup, pokud to vyžaduje dobro věřících, může nařídit, *aby v každé farnosti byla mezi ostatními službami apoštolátu zřízena pastorační rada farnosti*, a tyto rady aby byly *propojeny s radou diecézní*. Tyto rady, seskupené podle větších oblastí, by pak mohly volit *své zástupce pro službu v diecézní radě*, takže *celá diecézní komunita by tak mohla konkrétně zakoušet, že takto nabízí svoji spolupráci svému biskupovi skrze diecézní radu*.

Aby bylo dosaženo skutečného cíle pastorační rady, vlastní práci rady velmi pomůže, když jí bude *předcházet studium* a, je-li to možné, může být vyhledána *pomoc institucí* a úřadů, které pracují v dané oblasti (*Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, 4; III, 4), jako např. agentura pro zpracování socio-náboženských dat, oddělení sociální komunikace atd.

P 1.9 KODEX KANONICKÉHO PRÁVA (CIC) (25. 1. 1983)[1312]

Kniha I: Všeobecné normy

kán. 127 § 1. Jestliže právo stanoví, že k právnímu jednání představeného je třeba souhlasu nebo projednání nějakým sborem nebo shromážděním osob, je nutno sbor nebo shromáždění svolat podle kán. 166, pokud, jedná-li se pouze o projednání, nestanoví partikulární nebo zvláštní právo jinak; k platnosti takového právního jednání se vyžaduje souhlas většiny přítomných nebo projednání se všemi.

§ 2. Jestliže právo stanoví, že k právnímu jednání potřebuje představený souhlas nebo projednání s některými jednotlivci:

1° vyžaduje-li se souhlas, je jednání představeného neplatné, jestliže si souhlas těch osob nevyžádal nebo jednal v rozporu s jejich názorem nebo názorem některé osoby;

2° vyžaduje-li se projednání, je jednání představeného neplatné, jestliže nevyslechl názory těch osob; ačkoli představený není povinen přistoupit na jejich názor, i když je

---

[1309] SACRED CONGREGATION FOR BISHOPS: Directory on the Pastoral Ministry of Bishops *Ecclesiae imago*, (ze dne 31. května 1973), Ottawa: Publications Service of the Canadian Catholic Conference, 1974; k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A114.htm, (22.11.2008). Níže použité citáty jsou vlastním pracovním překladem autora této dizertace.

[1310] Srov. oddíl P 1.5 této přílohy.

[1311] Srov. oddíl P 1.6 této přílohy.

[1312] Latinské texty i český překlad jsou citovány podle Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny, Praha: Zvon, 1994.

shodný, nesmí se bez přesvědčivého důvodu, k němuž dospěl svým uvážením, odchýlit od jejich názoru, hlavně shodného.

§ 3. Všichni, od nichž se vyžaduje souhlas nebo projednání, jsou povinni upřímně vyslovit svůj názor a řádně zachovat tajemství, jestliže to vyžaduje závažnost věci; tuto povinnost může představený závazně nařídit.

kán. 129 § 1. Moc řídící, kterou má církev z božského ustanovení, a která se také nazývá moc jurisdikční, jsou způsobilé mít podle ustanovení práva osoby, které přijaly svátost svěcení.

§ 2. *Při výkonu této moci mohou podle ustanovení práva spolupracovat křesťané laici.*

Kniha II: Boží lid

Část 1: Křesťané

kán. 204 § 1. Křesťané jsou lidé, kteří byli křtem vtěleni do Krista, stali se božím lidem, a z toho důvodu jsou účastni, každý svým způsobem, Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského; podle svého vlastního postavení jsou povolání k poslání, které svěřil Bůh církvi, aby je plnila ve světě.

Stať I: Povinnosti a práva všech křesťanů

kán. 208 Na základě znovuzrození v Kristu jsou si všichni křesťané skutečně rovni co do důstojnosti i činnosti. Na základě této rovnosti *všichni spolupůsobí na rozvoji Těla Kristova*, každý podle svého postavení a úkolů.

kán. 212 § 1. Křesťané, vědomi si vlastní odpovědnosti, jsou povinni přijmout křesťanskou poslušností, co pastýři, zastupující Krista, prohlásí jako učitelé víry nebo ustanoví jako představení církve.

§ 2. Křesťané mají *právo sdělovat pastýřům církve své potřeby*, hlavně duchovní, *i svá přání.*

§ 3. Křesťané mají *právo, dokonce někdy i povinnost* podle svých znalostí, příslušnosti a postavení sdělit *pastýřům církve své mínění o věcech týkajících se prospěchu církve*, a při zachování neporušenosti víry a mravů a úcty vůči pastýřům, s ohledem na obecný prospěch a na důstojnost osob, *mají právo s tímto míněním seznámit ostatní věřící*.

kán. 216 Všichni křesťané se podílejí na poslání církve, a proto jsou *oprávněni i svou vlastní činností, každý podle svého stavu a postavení, konat nebo podporovat apoštolát*; žádná činnost se nemůže nazývat katolická bez souhlasu příslušného církevního představeného.

kán. 228 § 1. Jestliže jsou laici uznáni za vhodné, mohou od duchovních pastýřů být pověřováni těmi církevními úřady a úkoly, které podle právních ustanovení mohou zastávat.

§ 2. Jestliže laici *vynikají náležitými vědomostmi, moudrostí a počestností*, jsou způsobilí pomáhat duchovním pastýřům jako znalci nebo poradci a také *v poradních sborech* podle ustanovení práva.

Část 2: Hierarchické uspořádání církve

Oddíl II: Místní církve a jejich představení

Stať III: Vnitřní uspořádání místních církví

Hlava V: Pastorační rada

kán. 511 *V každé diecézi, pokud tomu radí pastorační okolnosti, se ustanoví pastorační rada*, které přísluší *zkoumat* pod vedením biskupa vše, co se vztahuje k pastorační činnosti v diecézi, toto také *projednávat* a *předkládat o tom praktické závěry*.[1313]

[1313] Latinsky: „In singulis diocesibus, quatenus pastoralia adiuncta id suadeant, constituatur consilium pastorale, cuius est sub auctoritate Episcopi ea quae opera pastoralia in dioecesi spectant investigare,

kán. 512 § 1. Pastorační rada sestává z křesťanů, kteří jsou v plném společenství s katolickou církví, jak duchovních, tak členů společenství zasvěceného života, tak především z laiků;[1314] tito všichni jsou jmenováni způsobem určeným od diecézního biskupa.[1315]

§ 2. Křesťané, kteří jsou jmenováni do pastorační rady, se vybírají tak, *aby v radě byla opravdu zobrazena část božího lidu, která tvoří diecézi*,[1316] se zřetelem na různé územní části diecéze, na sociální podmínky a povolání, jakož i na účast na apoštolátě, jakou mají jednotlivci sami nebo ve spojení s jinými.

§ 3. Do pastorační rady se jmenují jen křesťané vynikající pevnou vírou, dobrými mravy a moudrostí.

kán. 513 § 1. Pastorační rada se ustanovuje na dobu určenou stanovami, které vydal biskup.

§ 2. Uvolnění úřadu diecézního biskupa zaniká pastorační rada (či: ustává ve své činnosti).[1317]

kán. 514 § 1. Pastorační rada má pouze poradní hlas[1318] a pouze diecézní biskup ji podle požadavků apoštolátu svolává a jí předsedá; jedině jemu přísluší zveřejnit věci v radě projednané.

§ 2. Pastorační rada se svolává alespoň jednou za rok.

Hlava VI: Farnosti, faráři a farní vikáři

kán. 536 § 1. Jestliže *dle uvážení diecézního biskupa, po projednání s kněžskou radou*, je to vhodné, *ustanoví se v každé farnosti pastorační rada*, které předsedá farář a v níž věřící spolu s těmi, kdo se ze svého úřadu podílejí na pastorační péči ve farnosti, napomáhají rozvoji pastorační činnosti.[1319]

§ 2. Pastorační rada má pouze poradní hlas a řídí se normami stanovenými diecézním biskupem.[1320]

kán. 537 V každé farnosti je ekonomická rada, která se řídí obecným právem a normami stanovenými diecézním biskupem a v níž křesťané, zvolení podle týchž norem, pomáhají faráři ve správě majetku farnosti, při zachování ustanovení kán. 532.

---

perpendere atque de eis conclusiones practicas proponere.“ (Srov. ChD 26: „Huius Consilii erit, ea quae ad pastoralia opera spectant investigare, perpendere atque de eis practicas expromere conclusiones.“)

[1314] Latinsky: „[…] tum clericis, ztum memberis institutorum vitae consecratae, tum praesertim laicis […] “.

[1315] Latinsky: „[…] quique designantur modo ab Episcopo dioecesano determinato.“

[1316] Latinsky: „[…] ita selignatur ut per eos universa populi Dei portio, quae dioecesim constituat, revera configurentur […] “.

[1317] Latinsky: „Sede vacante, consilium pastorale cessat.“ Anglicky: „When a See is vacant, the pastoral council ceases.“ Tento text je také možné překládat jako „pastorační rada ustává ve své činnosti.“ Srov. také *Omnes christifideles* čl. 11 s pozn. pod čarou 1307 (srov. část P 1.7 této přílohy) a *Apostolorum successores* čl. 184 s pozn. pod čarou č. 1354 (srov. část P 1.18 této přílohy). Srov. však německý oficiální překlad, který se kloní k výkladu „přestává existovat“: „Im Falle der Sedisvakanz hört der Pastoralrat auf zu bestehen.“ Srov. také P 2.3.9.

[1318] Latinsky: „quo voto gaudet tantum consultivo“.

[1319] Latinsky: „Si, de iudicio Episcopi dioecesani, audito consilio presbyterii, opportunum sit, in unaquaque paroecia constituatur consilium pastorale, qui parochus praeset et in quo christifideles una cum illis qui curam pastoralem vi officii sui in paroecia participant, ad actionem pastoralem fovendam suum adiutorium praestent.“

[1320] Latinsky: „Consilium pastorale voto gaudet tantum consultivo et regitur normis ab Episcopo dioecesano statutis.“

P 1.10 *PROPOSITIONES* BISKUPSKÉ SYNODY O POSLÁNÍ LAIKŮ (Pr) (31. 12. 1987)[1321]

Proposition 10

Církev je plně přítomná na všech místech v podobě diecéze. Proto používání konzultací a spolupráce a – s ohledem na dané téma – také princip tvorby rozhodnutí bude *podporován významnějším způsobem vytvořením diecézní pastorační rady*, s účastí laiků a odpovídající podporou pro její činnost. […]

Je to právě ve farnosti, kde se většina katolíků dozvídají, že byli konstituováni jakožto církev (nebo jako část církve) a zároveň kde také zakoušejí jak tuto církev utvářet. Spolupráce mezi duchovními, řeholními muži a ženami stejně jako laiky je nutná pro to, aby toho bylo dosaženo. Tato spolupráce vyžaduje *konzultovat laiky* za účelem zjištění pastoračních potřeb a aspirací místní obce. Ještě *vhodnější způsob, jak tohoto cíle dosáhnout, je vytvoření pastorační rady*, jejíž se může každý stát členem, nezávisle na jeho věku či situaci.

P 1.11 APOŠTOLSKÁ EXHORTACE JANA PAVLA II. *CHRISTIFIDELES LAICI* (ChL) (9. 2. 1989)[1322]

Druhá kapitola: Účast laiků na životě ve společenství církve

Účast laiků na životě církve

25[5] Poslední synoda formulovala v této souvislosti prosbu, *aby se podpořilo zřizování diecézních pastoračních rad tam, kde jsou k tomu vytvořeny podmínky*. Jedná se o důležitou formu spolupráce, dialogu a společného uvažování na diecézní úrovni. Účast laiků v těchto radách může rozšířit možnost konzultací a umožnit, aby se princip spolupůsobení, který se v některých případech týká i spolurozhodování, mohl uplatnit intenzívněji a na širší základně (srov. *Propositio* 10).[1323]

25[6] Kodex kanonického práva předpokládá účast laiků na diecézních synodách a koncilech, provinciálních či plenárních. Jejich účast může být přínosem pro společenství partikulární církve – a to jak v jejím vlastním rámci, tak ve vztahu k ostatním partikulárním církvím provincie nebo biskupské conference (srov. CIC, kán. 443 § 4; 463 § 1 a 2).

25[7] Biskupské konference se vybízejí, aby hledaly vhodné způsoby k dalšímu rozšíření konzultací a spolupráce s laiky, muži i ženami, na celonárodní nebo regionální úrovni. Tak bude možno radit se o společných problémech a církevní společenství všech jasněji vynikne (srov. *Propositio* 10).

25[8] V současných poměrech mohou a musí laici mnoho investovat pro růst pravého společenství církve ve své farnosti a pro povzbuzení misionářské činnosti vůči nevěřícím a těm věřícím, kteří se částečně nebo úplně vzdali náboženské praxe.

Apoštolská angažovanost ve farnosti

27[1] Společenství laiků a jejich účast na životě farnosti si zaslouží bližšího povšimnutí. V tomto smyslu je třeba upozornit všechny laiky, muže i ženy, na velice významné a povzbudivé místo koncilu v dekretu o apoštolátu laiků: „Uvnitř církevních obcí je jejich činnost tak nutná, že apoštolát pastýřů bez ní většinou nemůže dosáhnout svého plného účinku“ (AA 10). Toto základní tvrzení je třeba samozřejmě chápat ve světle

---

[1321] SYNOD OF BISHOPS 1987: The Synod Propositions, Origins 17:29 (1987), 499–509; k dispozici na Parish Pastoral Councils, http://www.pastoralcouncils.com/A117.htm, (22.11.2008). Použitý úryvek je pracovním překladem autora této dizertace.

[1322] JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici*, (ze dne 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1990.

[1323] Srov. část P 1.10 této přílohy.

„*ekleziologie společenství*“: všechny služby a charismata, protože jsou rozdílné a komplementární, jsou všechny svým způsobem nezbytné pro růst církve.

27[2] Laici musí být stále víc přesvědčeni o mimořádném významu apoštolské angažovanosti ve své farnosti. K tomu koncil s plnou autoritou říká: „Farnost je viditelným příkladem společného apoštolátu tím, že spojuje v jednotu všechny lidské odlišnosti, které se v ní vyskytují, a začleňuje do církevní univerzality. Ať si laici zvykají pracovat ve farnosti v nejtěsnějším spojení se svými kněžími; *po společné úvaze*[1324] přinášet do církevního společenství k prozkoumání a řešení problémy vlastní i problémy světa a otázky související se spásou lidí a podle svých sil podporovat všechnu apoštolskou a misijní iniciativu své církevní rodiny“ (AA 10).

27[3] Doporučení koncilu, aby se pastorační problémy zkoumaly a řešily „po společné úvaze“, se musí *adekvátně a artikulovaně odrazit v rozhodném, otevřeném a zevrubném zhodnocení*[1325] *farních pastoračních rad*, o kterém synodní otcové s oprávněnou vytrvalostí hovořili (srov. *Propositio* 10).

P 1.12 KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE (KKC) (11. 10. 1992)[1326]

911 V církvi při výkonu řídící moci „mohou podle ustanovení práva spolupracovat křesťané laici“ (CIC, kán. 129, 2) a to svou přítomností na sněmech místních církví (CIC, kán. 433, 4), na diecézních sněmech (CIC, kán. 463, 1.2), v pastoračních radách (CIC, kán. 511; 536); účastí na pastorační péči o nějakou farnost (CIC, 517, 2); spoluprací v ekonomických radách (CIC, 492, 1; 536); účastí na církevních soudech (CIC, kán. 1421, 2).

P 1.13 INSTRUKCE O SPOLUPRÁCI VE SLUŽBĚ KNĚZE *ECCLESIAE* DE *MYSTERIO* (EdM) (15. 8. 1997)[1327]

Praktické pokyny

Článek 5: Orgány spolupráce s místní církví

Tyto orgány, které jsou požadovány a pozitivně zakoušeny na cestě obnovy církve podle 2. vatikánského koncilu a které jsou uzákoněné kanonickým zákonodárstvím, představují formu aktivní účasti na životě a poslání církve jako společenství.

§ 1. Norma kodexu o *kněžské radě* určuje, kteří kněží mohou být jejími členy. Je skutečně vyhrazena kněžím, protože má svůj základ ve společné účasti biskupa a kněží na témž kněžství a na téže službě.

Jáhni ani laici proto nemohou mít právo aktivního a pasivního hlasu, i když jsou spolupracovníky vysvěcených služebníků. Totéž platí pro kněze, kteří ztratili kněžský stav nebo kteří posvátnou službu opustili.

§ 2. *Diecézní a farní pastorační rada* (83)((Srov. CIC kán. 514 a 536)) a farní ekonomická rada (84)((Srov. CIC kán. 537)), do kterých patří i laici, mají pouze poradní hlas a nemohou se žádným způsobem stát rozhodovacími orgány.[1328] Do takových úřadů mohou být zvoleni jen ti věřící,

---

[1324] Latinsky: „collatis consiliis“.

[1325] Anglicky: „a more convinced, extensive and decided appreciation for“.

[1326] Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995.

[1327] KONGREGACE PRO KLÉRUS (a kol.): Instrukce k některým otázkám ohledně možností laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími *Ecclesiae de mysterio* (ze dne 15. srpna 1997), Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001. Instrukce, která byla sepsána komisí složenou ze zástupců kongregace pro kněze, pontifikální rady pro laiky, kongregace pro nauky víry, kongregace pro bohoslužbu a svátosti, kongregace pro biskupy, kongregace pro evangelizaci národů, kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života a pontifikální rady pro interpretaci textů, byla schválena „in forma specifica“ papežem Janem Pavlem II. a promulgována 15. srpna 1997.

[1328] V českém oficiálním překladu použitá formulace „nemohou žádným způsobem rozhodovat“ se vzhledem k anglické či německé předloze zdá být ne úplně přesná. Anglicky: „Diocesan and parochial Pastoral

kteří odpovídají normám vyžadovaným kanonickými předpisy. (85)((Srov. CIC kán. 512, § 1 a 3; Katechismus katolické církve, č. 1650))

§ 3. Předsedat farním radám náleží faráři. Rozhodnutí farní rady, která se shromáždila bez předsednictví faráře nebo proti jeho vůli, jsou proto neúčinná, a tedy neplatná.[1329] (86)((Srov. CIC kán. 536))

§ 4. Všechny diecézní rady mohou řádně a platně[1330] vydat souhlasné rozhodnutí s úkonem biskupa pouze tehdy, jestliže právo takový souhlas výslovně vyžaduje.

§ 5. Podle místních potřeb mohou ordináři využít speciální studijní skupiny nebo skupiny odborníků ve zvláštních otázkách. Tyto skupiny však nemohou být konstituovány jako struktury paralelní k diecézním kněžským či pastoračním radám a ovšem ani k podobným radám na farní úrovni, ani nemohou umenšovat jejich vlastní zodpovědnost a právní autoritu, která je regulována univerzálním kanonickým právem v kánonech 536, § 1 a 537.[1331] (87)((Srov. CIC 135 § 2)) Jestliže takové orgány vznikly v minulosti na základě místních zvyků nebo zvláštních okolností, je třeba použít nutných prostředků, aby se opět shodovaly s platným zákonodárstvím církve.

P 1.14 APOŠTOLSKÁ EXHORTACE JANA PAVLA II. *ECCLESIA IN ASIA* (EiA) (18. 11. 1999)[1332]

Kapitola V: Společenství a dialog pro misii

Společenství uvnitř církve

25[2] *Každá partikulární církev* musí být zakořeněna ve svědectví církevního společenství, které tvoří její nejvnitřnější podstatu jakožto církve. Synodální otcové se rozhodli popsat diecézi jako *společenství komunit*[1333] shromážděné kolem pastýře, kde duchovní, zasvěcené osoby a laici jsou zapojeni do ‚dialogu srdce a života' udržovaného milostí Ducha svatého. (127)((Srov. *Propositio* 15; Congregation for the Doctrine of the Faith, Letter to the Bishops of the Catholic Church on Some Aspects of the Church Understood as Communion *Communionis Notio* (28 May 1992), 3–10: *AAS* 85 (1993), 839–844)) Primárním místem, kde tato vize společenství komunit může být aktualizována uprostřed komplexních sociálních, náboženských, kulturních a ekonomických skutečností Asie, je diecéze. Církevní společenství implikuje, že každá místní církev se má stát tím, co synodní otcové nazvali ‚*církví spoluúčasti*',[1334] to znamená církví, ve které všichni žijí své vlastní povolání a uskutečňují svoji vlastní roli. Aby mohlo být rozvíjeno ‚*společenství pro*

Councils and parochial Finance Councils, of which non-ordained faithful are members, enjoy a consultative vote only and cannot in any way become deliberative structures." Německy: „Der diözesane und der pfarrliche Pastoralrat sowie der pfarrliche Vermögensverwaltungsrat denen auch Laien angehören, haben nur beratendes Stimmrecht; sie können in keiner Weise zu Entscheidungsorganen werden."

[1329] Anglicky: „to be considered invalid, and hence null and void".

[1330] Obrat „řádně a platně" v českém oficiálním překladu chybí. Anglicky: „may properly and validly express their consent".

[1331] Vlastní překlad; český oficiální překlad má toto znění: „Tyto skupiny však nemohou představovat paralelní orgány k diecézním kněžským a pastoračním radám nebo znevažovat kněžské a pastorační diecézní rady i rady farní, na které se vztahuje univerzální právo církve v kán. 536, § 1, kán. 537." Anglicky: „Such groups, however, cannot be constituted as structures parallel to diocesan presbyteral or pastoral councils nor indeed to those diocesan structures regulated by the universal law of the Church in Canons 536, § 1 and 537. Neither may such a group deprive these structures of their lawful authority." Německy: „Diese stellen jedoch keine Parallelorgane dar, die den diözesanen Priester- und Pastoralräten oder auch den Räten auf pfarrlicher Ebene die ihnen eigene Verantwortung entziehen, die vom allgemeinen kirchlichen Recht in den cann. 536, § 1 und 537 geregelt sind."

[1332] JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Ecclesia in Asia*, (ze dne 18. listopadu 1999), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_06111999_ecclesia-in-asia_en.html, (22.3.2008). Uvedené úryvky jsou vlastním pracovním překladem autora této dizertace.

[1333] Anglicky: „a communion of communities".

[1334] Anglicky: „participatory church".

misii‘[1335] a ‚*misie společenství*‘,[1336] jedinečné charisma každého jeho člena musí být uznáno, rozvíjeno a účinně používáno. (128)((Srov. *Propositio* 15)) Obzvláště je zde *potřeba podporovat větší zapojení laiků a zasvěcených mužů a žen do pastoračního plánování a procesů rozhodování skrze takové struktury participace jako jsou pastorační rady a farní shromáždění*. (129)((Srov. *Propositio* 15))

25[3] V každé diecézi zůstává farnost nejběžnějším místem, kde se shromažďují věřící, aby rostli ve víře, aby žili tajemství církevního společenství a aby měli účast na poslání církve. Proto synodní otcové naléhavě žádají faráře, aby nalézali nové a účinné způsoby pastorace věřících, aby tak každý, obzvláště chudí, se skutečně cítili jakožto součást farnosti a Božího lidu jako celku. *Pastorační plánování* spolu s věřícími laiky má být normálním jevem ve všech farnostech. (130)((Srov. *Propositio* 16)) […]

25[4] V těchto souvislostech a vycházející ze své pastorační zkušenosti synodní otcové zdůrazňují *hodnotu základních církevních společenství*[1337] jakožto účinné cesty prohlubování společenství a spoluúčasti ve farnostech a diecézích a jako autentické síly pro evangelizaci. (132)((Srov. *Propositio* 30; srov. Jan Pavel II., Encyklika *Redemptoris Missio* (7. prosince 1990), 51: *AAS* 83 (1991), 298))

P 1.15 APOŠTOLSKÝ DOPIS JANA PAVLA II. *NOVO* MILLENNIO *INEUNTE* (NMI) (6. 1. 2001)[1338]

III. Znovu začít u Krista

29[1] „Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa!“ (Mt 28,20). Tato jistota, nejdražší bratři a sestry, doprovázela církev po dva tisíce let a slavením jubilea byla nyní oživena v našich srdcích. Z ní máme čerpat nový elán pro křesťanský život, ona se má stát dokonce tvůrčí silou na naší cestě. Právě s vědomím, že Vzkříšený je přítomen uprostřed nás, si dnes pokládáme tutéž otázku, kterou se v Jeruzalémě obrátili na Petra ti, kdo slyšeli jeho první kázání bezprostředně po seslání Ducha svatého: „Co máme dělat?“ (Sk 2,37).

29[2] Ptáme se s optimismem plným důvěry, nepodceňujeme však problémy. Nepodléháme samozřejmě naivní představě, že by pro řešení velkých problémů dnešní doby mohlo existovat nějaké zaklínadlo. Ne, nezachrání nás nějaké zaklínadlo, nýbrž Osoba a jistota, kterou přináší: Já jsem s vámi!

29[3] Nejde tedy o vymýšlení nějakého „nového programu“. Program už tu je; stále týž, odvozený z evangelia a živé tradice. Jeho středem je vlastně sám Kristus, kterého máme poznat, milovat, následovat, abychom v něm mohli žít trinitární život a s ním přetvářet dějiny až do jejich dovršení v nebeském Jeruzalémě. Tento program se nemění se střídáním období a kultur, přestože s nimi počítá a vede s nimi opravdový a účinný dialog. Tento odvěký program je naším programem pro třetí tisíciletí.

29[4] *Je však nutné, aby se tento program proměnil v pastorační plány, uzpůsobené situaci jednotlivých společenství*. Jubileum nám dalo výjimečnou příležitost, aby celá církev po několik let kráčela stejnou cestou systematické katecheze s trinitárním obsahem, doprovázenou specifickým pastoračním úsilím vedoucím k plodnému prožití jubilea. Děkuji za to, že velké množství věřících ze srdce přijalo tento návrh, který jsem předložil v apoštolském listu *Tertio millennio adveniente*. Nyní se před námi už nerýsuje žádný bezprostřední cíl, nýbrž mnohem větší a náročnější obzor řádné pastorace. V rámci všeobecných a nutných směrnic je nezbytné, aby se jediný program evangelia dále vtěloval, jako je tomu odedávna, v dějinách každého církevního společenství. *Právě v místních církvích je možné vytvářet konkrétní programové kroky* – cíle a metody práce, formace a hodnocení pracovníků, hledání vhodných prostředků – které umožní, aby Kristova zvěst

[1335] Anglicky: „communion form mission“.
[1336] Anglicky: „mission of communion“.
[1337] Anglicky: „basic ecclesial communities“.
[1338] JAN PAVEL II.: Apoštolský list papeže Jana Pavla II. *Novo millennio ineunte* na závěr Jubilejního roku 2000, (ze dne 6. ledna 2001), Praha: Česká biskupská konference, 2001.

pronikala k lidem, aby vytvářela společenství a svědectvím o hodnotách evangelia silně ovlivňovala společnost a kulturu.

29[5] Vyzývám proto naléhavě pastýře místních církví, *aby s pomocí nejrůznějších složek Božího lidu s důvěrou načrtli etapy budoucí cesty*, uvedli do souladu plány svých diecézí se sousedními diecézními společenstvími i se společenstvími všeobecné církve.

29[6] Výsledný soulad bude jistě usnadněn díky *kolegiálnímu způsobu práce*. Tuto dnes již obvyklou metodu uplatňují biskupové při práci biskupských konferencí a synodů. Což právě toto nebylo smyslem kontinentálních shromáždění biskupské synody, které na počátku přípravy jubilea pracovaly na základních bodech současného hlásání evangelia v různých situacích a kulturních oblastech? Toto bohatství podnětů nesmí upadnout v zapomenutí, ale musí být uvedeno do konkrétní praxe.

29[7] Čeká nás tedy radostné dílo obnovy pastorační činnosti. Týká se nás všech. Rád bych přesto k všeobecnému povzbuzení a pro lepší orientaci poukázal na některé pastorační priority, které v rámci Velkého jubilea vystoupily do popředí s mimořádnou naléhavostí.

IV. Svědkové lásky

Spiritualita společenství

45[1] Prostor společenství je třeba vytvářet a rozšiřovat každý den a na všech úrovních života každé místní církve. Společenství musí vyzařovat ze vztahů mezi biskupy, kněžími a jáhny, mezi duchovními pastýři a celým Božím lidem, mezi kněžími a řeholníky i mezi církevními sdruženími a hnutími. *Za tím účelem je nutné co nejvíce dbát na orgány účasti, předepsané kanonickým právem, jako jsou kněžské a pastorační rady*. Jak je známo, tyto struktury *se neřídí pravidly parlamentární demokracie, protože mají poradní, nikoliv rozhodující hlas*; (29)((Srov. Kongregace pro klérus a další, Instrukce o některých otázkách spolupráce laiků na službě kněží *Ecclesiae de mysterio* (15. srpna 1997): AAS 89 (1997), 852-877, zvláště odstavec 5: Orgány spolupráce v místní církvi) *to však neznamená, že by neměly žádný význam a důležitost*. Teologie a spiritualita společenství totiž vede duchovní pastýře i věřící laiky k tomu, *aby byli na základě vzájemné otevřenosti a priori jednotní v tom, co je podstatné, a aby hledali také ve sporných otázkách soulad a nejlepší řešení.*

45[2] Za tím účelem je vhodné osvojit si dávnou moudrost, která vybízela duchovní pastýře, aniž by jakkoliv zpochybňovala jejich autoritu, k *intenzivnějšímu naslouchání Božímu lidu*. Svatý Benedikt radí opatovi v jednom klášteře, aby se radil i s těmi nejmladšími mnichy: „Pán často vnukne mladšímu lepší nápad.” (30)((Řehole III,3: „Ideo autem omnes ad consilium vocari diximus, quia saepe iuniori Dominus revelat quod melius est.”)) A svatý Paulín Nolánský vybízí: „Kéž visíme na ústech každému věřícímu, neboť z každého věřícího vane Duch svatý.” (31)((„De omnium fidelium ore pendeamus, quia in omnem fidelem Spiritus Dei spirat”: Epist. 23, 36 Sulpiciu Severovi: CSEL 29, 193))

45[3] Zatímco *právnická moudrost* stanoví pro spoluúčast přesná pravidla, čímž zjevuje hierarchickou strukturu církve a zamezuje pokušení ke svévoli a neopodstatněným nárokům, vtiskuje *spiritualita společenství* institucionálnímu řádu duši a vede jej k důvěře a otevřenosti, která plně odpovídá důstojnosti a zodpovědnosti každého člena Božího lidu.

P 1.16 INSTRUKCE KNĚZ, PASTÝŘ A VŮDCE FARNÍHO SPOLEČENSTVÍ (4. 8. 2002)[1339]

II. část

Farnost a farář

26[1] Podobně jako je tomu v případě diecézní pastorační rady, (117)((Dekret *Christus Dominus*, 27; srov. *CIC*, kán. 511–514)) kanonické právo předpokládá také *ustavení pastorační rady na farní úrovni*, jestliže to biskup po projednání s kněžskou radou považuje za vhodné. (118)((Srov. *CIC*,

[1339] KONGREGACE PRO KLÉRUS: Kněz a pastýř, vůdce farního společenství, (ze dne 4. srpna 2002), Praha, Česká biskupská konference, 2002.

kán. 536 § 1)) Základním úkolem takovéto rady je sloužit, na institucionální úrovni, řádné spolupráci věřících při rozvoji pastorační činnosti, (119)((Srov. *CIC*, kán. 536 § 1)) která je vlastní kněžím.[1340]

26[2] *Farní pastorační rada je poradní orgán ustanovený proto, aby věřící mohli dostát odpovědnosti plynoucí ze křtu a pomáhat faráři*, který radě předsedá, (120)((Srov. *CIC*, kán. 536 § 1)) *svými radami na poli pastorace*. (121)((*Ecclesiae de mysterio*, Praktická ustanovení, Článek 5, par. l.c))[1341] „Laici musí být stále více přesvědčeni o mimořádném významu apoštolské angažovanosti ve své farnosti.“ *Je zapotřebí povzbuzovat k „rozhodnému a širšímu docenění farních pastoračních rad“*. (122)((Srov. JAN PAVEL II., Postsynodální exhortace *Christifideles laici*, č. 27))[1342] Důvod je zřejmý: „V současných poměrech mohou a musí laici mnoho investovat pro růst pravého společenství církve ve své farnosti a pro povzbuzení misionářské horlivosti vůči nevěřícím a těm věřícím, kteří se částečně nebo úplně vzdali náboženské praxe“. (123)((Srov. JAN PAVEL II., Postsynodální exhortace *Christifideles laici*, č. 27))[1343]

„Všichni věřící mají možnost a někdy i povinnost projevit svůj názor na věci týkající se dobra církve, což jim umožňují také instituce ustanovené právě za tímto účelem: […] Pastorační rada může velmi užitečně pomáhat […] předkládáním návrhů a rad týkajících se misijních, katechetických a apoštolských iniciativ […]; v souvislosti s podporou formace v nauce církve a svátostného života věřících; v souvislosti s pomocí kněžím při pastorační činnosti v různých sociálních prostředích nebo územních oblastech; v souvislosti se zdokonalováním způsobů senzibilizace veřejného mínění atd.“ (124)((*Omnes christifideles*, č. 4; 9))[1344] *Pastorační rada náleží do rámce vztahů vzájemné služby mezi farářem a jeho věřícími* a nemělo by tedy smysl ji chápat jako orgán, který nahrazuje faráře v řízení farnosti nebo který na základě většiny hlasů klade materiální limity směru, jímž se farář bude ubírat.[1345]

V témže smyslu ani systémy rozhodující v ekonomických otázkách farnosti nemohou při zachování právních ustanovení o správné a poctivé správě omezovat pastorační úlohu faráře, jenž je oprávněným představitelem a správcem farního majetku.[1346] (125)((Srov. *CIC*, kán. 532 a 1279 § 1))

[1340] Vlastní překlad odstraňující chybu oficiálního českého překladu, kde čteme: „Diecézní pastorační radě uděluje kanonické právo možnost ustanovit – jestliže to diecézní biskup po projednání s kněžskou radou považuje za vhodné – také farní pastorační radu, jejímž hlavním úkolem je sloužit z institucionálního hlediska řádné spolupráci při rozvíjení pastorační činnosti, která náleží knězi.“ Anglicky: „Like the diocesan pastoral council, the provisions of law foresee the constitution of a pastoral council at parochial level, should such be considered opportune by the Bishop, having heard his council of priests. The basic task of such a council is to serve, at institutional level, the orderly collaboration of the faithful in the development of pastoral activity which is proper to priests.“

[1341] Srov. část P 1.13 této přílohy.

[1342] Srov. část P 1.11 této přílohy.

[1343] Srov. část P 1.11 této přílohy.

[1344] Srov. část P 1.7 této přílohy.

[1345] Vlastní překlad – vzhledem k dalšímu odstavci – považujeme za přesnější než český oficiální překlad, kde tato část zní: „Pastorační rada náleží do rámce vztahů vzájemné služby mezi farářem a jeho věřícími a nemělo by tedy smysl ji chápat jako orgán, který nahrazuje faráře v řízení farnosti nebo který na základě většiny hlasů určuje směr, jímž se farář bude ubírat.“ Anglicky: „The pastoral council is to be seen in relation to the context of the relationship of mutual service that exists between a parish priest and his faithful. It would therefore be senseless to consider the pastoral council as an organ replacing the parish priest in his government of the parish, or as one which, on the basis of a majority vote, materially constrains the parish priest in his direction of the parish.“

[1346] Anglicky: „In accordance with the norms of law on just and honest administration, organs which have been established to consider economic questions in a parish, may not constrain the pastoral role of the parish priest, who is the legal representative and administrator of the goods of the parish.“

P 1.17 APOŠTOLSKÁ EXHORTACE JANA PAVLA II. *PASTORES GREGIS* (PG) (16. 10. 2003)[1347]

Kapitola 5: Biskupova role pastýřského řízení

Pastýřský styl řízení a diecézní společenství

44 Žité církevní společenství povede biskupa k pastýřskému stylu, který bude stále více otevřen spolupráci se všemi. Existuje *neustálá vzájemná výměna* mezi tím, co je biskup povolán rozhodnout na základě své *osobní zodpovědnosti* za dobro církve svěřené do jeho péče a oním přínosem, který mohou nabídnout věřící skrze *konzultativní orgány jako diecézní synoda, kněžská rada, biskupská rada a pastorační rada*. (170)((Srov. CIC kán. 204 § 1; 208; 212 §§ 2, 3; Kodex kánonů východní církve, kán. 7 § 1; 11; 15 §§ 2,3))

P 1.18 DIREKTÁŘ O PASTORAČNÍ SLUŽBĚ BISKUPŮ *APOSTOLORUM SUCCESSORES* (APS) (24. 1. 2004)[1348]

Kapitola V: Učící úřad diecézního biskupa

I. Biskup, autentický učitel v církvi

122. Způsoby kázání

b) Pastýřské listy. […] Při přípravě těchto listů si biskup může přát využít *pomoc* svých poradců, kněžské rady, a pokud to záležitost vyžaduje, *diecézní pastorační rady*. Tyto skupiny mohou navrhnout téma, jímž se má pastýřský list zabývat, akutní námitky, které je třeba vyvrátit, nebo mohou poukázat na záležitosti, které se v diecézi vyskytují a ke kterým by se měl biskup autoritativně vyjádřit.

Kapitola VII. Řídící úřad biskupa

III. Struktury spoluúčasti v pastýřské službě biskupa

B) Diecézní kurie

181. Diecézní pastorační struktury

[…] S pomocí kněžské a pastorační rady biskup studuje návrhy těchto (pastoračních) oddělení a činí nutná rozhodnutí. […] To má své *důsledky i na farní rovině: pastorační rada a farář* mají své vlastní role vykonávat efektivně, přičemž je třeba se vyhnout jakémukoli náznaku kongregacionalismu. (536)((Srov. CIC, kán. 519, 536 (556); Jan Pavel II., Apoštolský dopis *Novo Millennio Ineunte*, čl. 45))

C) Diecézní rady

184. Pastorační rada

V ideálním případě každá diecéze, ačkoli k tomu není vázaná kanonickou disciplínou, by měla ustavit diecézní pastorační radu, a tak skrze toto ustavení vyjádřit účast všech věřících jakéhokoli kanonického stavu na poslání církve. Pastorační rada je složena z těchto příslušníků společenství věřících: duchovních, členů institutů zasvěceného života a zvláště z laiků. (556)((Srov. CIC, kán. 512 § 1; *Novo Millennio Ineunte*, čl. 45)) *Úkolem této rady* je pod autoritou biskupa „*zkoumat* a *zvažovat* vše, co se vztahuje k pastorační činnosti v diecézi, a *předkládat* o tom praktické závěry“ (557)((ChD 27; CIC, kán. 511)) Její stanovy jsou vydány, a pokud by to bylo nutné, také modifikovány biskupem. (558)((Srov. CIC, kán. 513 § 1))

[1347] JOHN PAUL II.: Post-synodal apostolic exhortation *Pastores gregis* on the bishop, servant of the Gospel of Jesus Christ for the hope of the world, (ze dne 16. října 2003), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20031016_pastores-gregis_en.html, (22.11.2008). Uvedené úryvky jsou vlastním pracovním překladem autora této dizertace.

[1348] CONGREGATION FOR BISHOPS: Directory for the Pastoral Ministry of Bishops *Apostolorum* successores, (ze dne 24. ledna 2004), http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_en.html, (23.12.2008). Uvedené úryvky jsou vlastním pracovním překladem autora této dizertace.

Ačkoli tato rada, striktně vzato, nereprezentuje věřící, přesto má rada *skutečně reflektovat celou část Božího lidu, která konstituuje partikulární církev*.[1349] Její členové mají být vybráni „se zřetelem na různé územní části diecéze, na sociální podmínky a povolání, jakož i na účast na apoštolátě, jakou mají jednotlivci sami nebo ve spojení s jinými". (559)((Srov. CIC, kán. 512 § 2))

Všichni členové pastorační rady mají být v plném společenství s katolickou církví, mají vynikat v pevné víře, dobrých mravech a moudrosti. (560)((Srov. CIC, kán. 512 § 1)) Je na biskupovi, aby rozhodl a ve statutech vhodně zveřejnil způsob výběru členů rady: *např. tím, že by farnostem a jiným institucím bylo svěřeno právo navrhovat kandidáty.* Avšak, možná pomocí praxe konečného potvrzení volby členů, si *biskup rezervuje právo vyloučit ty, kteří se nezdají být vhodnými.*

Biskup svolává radu nejméně jednou za rok. Předkládá otázky k projednání,[1350] předsedá setkáním, rozhoduje, zda je či není vhodné zveřejnit témata, která byla probírána, a určuje, jakým způsobem má být dosaženo konkrétních závěrů. (561)((Srov. CIC, kán. 514 § 1)) Rada má proto *konzultativní charakter*. (562)((Srov. CIC, kán. 514 § 1)) Vždy se má vyznačovat jak skutečným respektem jak vůči biskupské jurisdikci, tak vůči autonomii věřících (jakožto jednotlivců nebo sdružených v různých asociacích). Rada si *nikdy nemá přivlastňovat autoritu řídit či koordinovat aktivity za hranicemi své kompetence*. Nicméně biskup má věnovat patřičnou pozornost názorům jejích členů, protože ty jsou výrazem zodpovědné spolupráce církevního společenství s apoštolským úřadem.

Biskup může radě k diskusi předkládat témata[1351] ve spojení s pastorační činností diecéze; (563)((Srov. CIC, kán. 511)) to zahrnuje pastorační plán, různé katechetické, misionářské a apoštolské iniciativy, různé způsoby prohlubování formace v nauce církve a svátostného života věřících, pomoc kněžím při pastorační činnosti a různé způsoby senzibilizace veřejného mínění ve vztahu k tomu, co církvi leží na srdci.[1352]

Aby bylo dosaženo maximální efektivity, *setkáním rady by měla předcházet vhodná příprava*, zorganizovaná s pomocí pastoračních institucí a oddělení diecéze.[1353] Je prospěšné, jestliže *biskupové diskutují činnost diecézních pastoračních rad na setkáních biskupské konference*, takže každý biskup ve své vlastní diecézi může mít užitek ze zkušenosti druhých. Pastorační rada *ustává ve své činnosti v případě, že je diecéze vakantní*,[1354] (564)((Srov. CIC, kán. 513 § 2)), a biskup ji může rozpustit, jestliže neplní úkoly, které jí přináleží.

Kapitola VIII. Farnost, okrskový vikář a pastorační vizitace

I. Farnost

210. Farnost, stabilní společenství v diecézi

[…] Biskup reguluje farní administrativu, a to se zvláštním ohledem na následující oblasti:

– *Pastorační rada farnosti. Je žádoucí, aby každá farnost v diecézi ji měla mít ustavenu, pokud by malý počet farníků nevyžadoval jinak.* (641)((Srov. CIC, kán. 536)) Poté, co záležitost projedná s diecézní kněžskou radou, biskup vyhodnotí, zda je či není na místě vyhlásit pastorační radu jako povinnou pro všechny farnosti nebo pro větší z nich. […]

[1349] Anglicky: „it should truly reflect the entire portion of the People of God which constitutes the particular Church".

[1350] Podle *Omnes christifideles* čl. 9 mohou témata předkládat i členové rady; srov. část P 1.7 této přílohy.

[1351] Srov. ale pozn. pod čarou č. 1350.

[1352] Volně převzato z *Omnes christifideles* čl. 9; srov. část P 1.7 této přílohy.

[13531353] Srov. již *Omnes christifideles* čl. 9 (srov. část P 1.7 této přílohy) a *Ecclesiae Sanctae*, čl. 16, par. 4 (srov. část P 1.5 této přílohy).

[1354] Anglicky: „The pastoral council ceases (lat. cessat) when a diocese is vacant […] . Srov. také *Omnes christifideles* čl. 11 s pozn. pod čarou č. 1307 (srov. část P 1.7 této přílohy) a CIC kán. 513 § 2 (srov. P 1.9; zde český oficiální překlad má „zaniká"). Srov. také P 2.3.9.

211. Model života farnosti

[…] Farář nemá nikdy zanedbat naslouchání názorům svých spolupracovníků na různé otázky, které vyvstávají v rámci života farnosti, *obzvláště skrze pastorační radu farnosti* (649)((Srov. CIC, kán. 536)) (tam, kde existuje) nebo skrze jiné formy spoluúčasti na životě farnosti.

III. Pastorační vizitace

221. Procedura pro pastorační vizitaci farnosti

Při provádění pastorační vizitace, biskup by se měl snažit o realizaci následujících úkonů, pokud čas či místní podmínky dovolí: […]

d) *setkat se s pastorační radou* nebo, pokud není ustavena, s věřícími, kteří spolupracují v různých apoštolátech […] a se sdruženími věřících

P 1.19 ZÁVĚREČNÝ DOKUMENT PLENÁRNÍHO SNĚMU ŽIVOT A POSLÁNÍ (ŽaP) (9. 7. 2005)[1355]

Vnitřní život církve

Laici v církvi

32 Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny. Zvláštní důležitost při tom má ochota laiků – odborníků v různých oblastech – přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. *Tento proces posiluje zřízení pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost.*

Kněžství, jáhenství, zasvěcený život

Kněžství

38 Jejich úkolem není pouze zajistit konání bohoslužeb, ale především formovat farní společenství. Je nutné připravovat kněze na práci v misijním území i na spolupráci s laiky v atmosféře důvěry. Stejně potřebné je disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni. *Vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti.*

P 1.20 BENEDIKT XVI.: SPOLUPRÁCE MAGISTERIA A SVĚDOMÍ V PRF (Felicita) (25. 3. 2007)[1356]

Z řeči papeže Benedikta XVI. ke členům pastorační rady farnosti Sv. Felicity a jejích dětí, mučedníků v Římě, ze dne 25. března 2007:

Každý člověk v sobě nosí Boží projekt, osobní povolání, osobní Boží myšlenku na to, co se od něj v historii očekává v rámci rozvoje Boží církve, živého chrámu Boží přítomnosti. *A role kněze je především znovu probouzet toto vědomí, pomáhat jednotlivcům odkrýt jejich osobní povolání, Boží úkol pro každého z nás*. Vidím, že mnozí zde již onen projekt, který se jich týká, v sobě objevili, a to jak vzhledem k profesnímu životu zaměřenému na *přetváření*

[1355] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. I když závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě (srov. příloha P 10.6), již není součástí univerzálního učitelského úřadu církve, ale je výrazem partikulárního učení, pro jeho důležitost budeme texty, které se týkají pastoračních rad, citovat i zde. Podrobně je celá historie vzniku tohoto dokumentu prezentována v příloze P 10.6.

[1356] BENEDICT XVI.: Greetings of His Holiness Benedict XVI to the Members of the Pastoral Council. Pastoral visit to the Parish of St. Felicity and her Children, Martyrs, (ze dne 25. března 2007), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2007/march/documents/hf_ben-xvi_spe_20070325_consiglio-pastorale_en.html, (28.4.2009).

dnešní společnosti – kde je přítomnost křesťanského svědomí fundamentální, a také vzhledem k volání přispívat k *růstu a životu církve. Obě tyto sféry jsou stejně důležité.*

Společnost, ve které již není živé křesťanské svědomí, ztrácí svůj vliv a plodnost. Takováto společnost pak již neví, kam směřovat, co dělat a co nedělat, končí v prázdnotě, selhává. Pouze jestliže živé vědomí víry osvěcuje naše srdce, můžeme také rozvíjet spravedlivou společnost. *Úkolem magisteria není vnucovat nauku církve. Spíše je jeho posláním pomáhat samotnému svědomí k tomu, aby bylo schopné slyšet Boží hlas, aby vědělo, co je správné, co je Boží vůlí. Magisterium je pouhým nástrojem k tomu, aby osobní zodpovědnost, živená živým svědomím, mohla dobře fungovat, a tak přispívat k tomu, aby spravedlnost byla skutečně přítomná v naší společnosti:* spravedlnost v nás samotných a univerzální spravedlnost pro všechny naše bratry a sestry žijící dnes všude na světě. Dnešní globalizace není pouze ekonomická: dnes existuje i globalizace zodpovědností, které jsou univerzální, a proto jsme všichni zodpovědní za všechny.

Církev nám nabízí *setkání s Kristem,* s živým Bohem, s oním „Logem", který je Pravdou a Světlem, *který se nesnaží naše svědomí nějak znásilnit, nevnucuje nám nějaké částečné pravdy, avšak pomáhá nám samotným být muži a ženami, lidmi, kteří jsou zcela naplněni, a tak jsou schopni žít v osobní zodpovědnosti a v hlubším společenství mezi sebou navzájem*. Jsem vděčný vám, kněží, jsem vděčný i vám všem, jejich spolupracovníkům. A doufám, že Pán vám bude pomáhat a že vás bude vždy osvěcovat.

P 1.21 DOPIS PAPEŽE BENEDIKTA XVI. VĚŘÍCÍM V ČÍNĚ (Čína) (27. 5. 2007)[1357]

Část 2: Směrnice pro pastorační život

Svátosti, řízení diecézí, farnosti

10[7] […] Každý diecézní biskup je pozván používat *nezbytné nástroje společenství a spolupráce* uvnitř diecézní katolické komunity: diecézní kurii, kněžskou radu, sbor konzultorů, *diecézní pastorační radu* a diecézní ekonomickou radu. Tyto orgány vyjadřují společenství, podporují sdílení společné odpovědnosti a jsou velkou pomocí pastýřům, kteří se takto mohou věnovat bratrské spolupráci s kněžími, zasvěcenými osobami a laiky.

10[8] Totéž platí *o různých radách, které církevní právo předpokládá pro farnosti*: *pastorační radě farnosti* a ekonomické radě farnosti.

P 1.22 BENEDIKT XVI.: PRF USKUTEČŇUJÍ DÍLO DUCHA SVATÉHO (Magliana) (29. 3. 2009)[1358]

Z řeči papeže Benedikta XVI. ke členům pastorační rady farnosti Svaté Tváře Ježíšovy na římském předměstí Magliana ze dne 29. března 2009:

Drazí přátelé, v této chvíli vám mohu jen děkovat za to všechno, co děláte pro budování živé církve v této čtvrti Říma. Myslím, že *jedním z darů 2. vatikánského koncilu je vznik těchto pastoračních rad*, kde laici reprezentující celou komunitu, staví se spolu

---

[1357] BENEDICT XVI.: Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Bishops, Priests, Consecrated Persons and Lay Faithful of the Catholic Church in the People's Rpublic of China, (ze dne 27. května 2007), The Holy See, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china_en.html, (23.1.2009). Uvedené úryvky jsou vlastním pracovním překladem autora této dizertace.

[1358] BENEDETTO XVI.: Parole al consiglio pastorale. Visita Pastorale alla Parrocchia Romana del Santo Volto di Gesù alla Magliana (29 marzo 2009), La Santa Sede, Il Santo Padre Benedetto XVI, Vaticano, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/march/documents/hf_ben-xvi_spe_20090329_magliana_it.html, (5. 4. 2009). Uvedené úryvky jsou pracovním překladem Petra Bauchnera. Srov. také BENEDIKT XVI.: Farní rady jsou darem Ducha svatého, RadioVaticana.cz, Česká sekce Vatikánského rozhlasu, Zprávy (mig), 30. 3. 2009, http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11048, (5. 4. 2009).

s farářem a kněžími k problémům živé církve na určitém území a pomáhají budovat církev, zpřítomňovat Boží slovo a vzbuzovat v lidech citlivost k přítomnosti Ježíše Krista ve svátostech. V této době silného sekularismu, kdy všechny podněty přicházející z okolí se staví jaksi proti přítomnosti Boží, proti schopnosti vnímat tuto přítomnost, je *o to důležitější, aby kněz nebyl ponechán sám, ale aby byl obklopen věřícími, kteří spolu s ním nesou toto símě Slova a pomáhají, aby bylo živé a rozvíjelo se i v naší době*. Proto díky za tuto vaši iniciativu. *Je důležité těšit, pomáhat doprovázet lidi v utrpení, nechat je zakusit blízkost věřících, kteří se cítí zvláštním způsobem nablízku těm, kdo trpí.*

Viděl jsem to v Africe. V Yaoundé v Kamerunu je velké centrum, které vybudoval kardinál Leger, Kanaďan, jeden z velkých otců koncilu, kde jsem ho také poznal. Ten po koncilu v roce 1968 pocítil potřebu nejen kázat a řídit (církev), ale také být obyčejným knězem sloužícím trpícím. Šel do Kamerunu, vytvořil toto centrum, které dnes patří státu, kde ale pracují především věřící, a kde je vidět celá škála utrpení: AIDS, malomocenství, všechno. Ale je tam vidět i síla víry, jsou tam lidé motivovaní silou víry a lásky, kterou víra vzbuzuje, kteří se dávají zcela k dispozici, tak je utrpení přetvářeno a lidé kteří pomáhají, jsou též přetvářeni, stávají se více lidmi, více křesťany: je pociťováno cosi z lásky Boží. *Proto také v našem prostředí chceme také my být stále vnímaví k utrpení, k trpícím, chudým, vůči lidem potřebným v různých formách chudoby, také duchovní, kteří nás očekávají, v kterých nás očekává Pán.* Díky za to všechno, co děláte.

V duchu tradice je rada darem Ducha svatého a farář, tím více papež, potřebuje radu, která mu pomáhá v rozhodování. Proto tyto pastorační rady uskutečňují také dílo Ducha svatého a dosvědčují jeho přítomnost v církvi.[1359]

Díky za to všechno co děláte, Pán vám stále pomáhej a ať vám dá velikonoční radost pro celý rok. Díky.

[1359] V italském originálním znění: „Secondo la tradizione il consiglio è un dono dello Spirito Santo e un parroco, tanto più un Papa, ha bisogno di consiglio, di essere aiutato nel trovare le decisioni. Perciò questi consigli pastorali realizzano anche un'opera dello Spirito Santo e testimoniano la sua presenza nella Chiesa.“

P 2. PRF V DOKUMENTECH UČITELSKÉHO ÚŘADU CÍRKVE

V této příloze představujeme pracovní studii systematicky analyzující texty obsažené v příloze P 1 (kde lze nalézt i příslušné bibliografické údaje) a poskytující základní materiál pro tematickou interpretační studii prezentovanou v části 1.2 hlavního textu dizertace a pro reflexi PRF jako projevu synodality v učení církve v části 5.3 této dizertace.

P 2.1 ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ KAMENY PASTORAČNÍCH RAD NA KONCILU

Po krátkém nahlédnutí do konstituce o církvi zde představíme tři koncilní dokumenty, ve kterých najdeme přímou zmínku o pastoračních radách či jim podobných poradních orgánech v oblasti apoštolátu otevřených účasti všem věřícím.

Pozn.: Pro naše další účely budeme v této dizertaci vycházet z interpretační zásady, že pozdější církevní dokumenty a dokumenty „nižší“ úrovně učitelského úřadu musí být interpretovány ve světle dokumentů dřívějších a dokumentů úrovně „vyšší“. Proto všechny pozdější dokumenty o pastoračních radách se budeme snažit interpretovat ve světle dokumentů 2. vatikánského koncilu a ne naopak.[1360] V praxi to pak znamená, že i přestože pozdější dokumenty o pastoračních radách navazují (téměř)[1361] výlučně na ChD 27, a ne na AA 26, a protože komentáře koncilních textů o pastoračních radách nabízejí poměrně rozporuplné výsledky zkoumání otázky po „původním úmyslu koncilu“, budeme v dalších našich reflexích vycházet z předpokladu, že pojetí církevních poradních orgánů nebylo na koncilu ještě nijak jasně vyprofilované a různé termíny pro tyto orgány používané a úkoly jim připisované byly silně ovlivněny historií a kontextem jejich vzniku.[1362] Různé důrazy obsažené v ChD 27 a AA 26 proto budeme považovat spíše za dvě různé funkce či dva různé styly práce poradních orgánů, které měl koncil v úmyslu uvést do života, aniž by jim již do této „koncilní kolébky“ vložil nějakou přesně formulovanou a právně precizovanou koncepci pro jejich fungování.

P 2.1.1 Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium*

Poté, co 2. vatikánský koncil především ve věroučné konstituci o církvi *Lumen gentium* (LG; listopad 1964; srov. příloha P 1.1) obnoví základy pro takové sebepojetí církve, ve kterém má každý z věřících svoji jedinečnou účast na jejím společném poslání, v téže konstituci pak také zmiňuje jeden z podstatných projevů této účasti: svobodné sdílení názorů na vše, co by mohlo tomuto poslání prospívat. V témže článku (LG 37) pak vzápětí koncilní otcové kladou základy pro to, co později nazvou „pastoračními radami“: „V takovém případě se to má dít prostřednictvím *institucí k tomu v církvi určených*.“ Zároveň ihned upřesňují, že se to má dít „vždy s pravdivostí, statečností a moudrostí, s úctou a láskou k těm, kteří z důvodu svého posvátného úřadu zastupují Krista“.[1363]

P 2.1.2 Dekret o pastýřské službě biskupů *Christus Dominus*

Necelý rok poté již v dekretu o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* (ChD; říjen 1965; srov. příloha P 1.2) pod nadpisem „Spolupracovníci diecézního biskupa

---

[1360] „Dokumenty Druhého vatikánského koncilu jsou ohledně pastoračních rad víceznačné. Nemluví o pastoračních radách farností. Na jednom jediném místě, kde mluví o radách na úrovni farností, mluví o apoštolátech radách, které mohou koordinovat. Koordinace není rezervována pro nějakou hypotetickou apoštolátní radu doporučenou dekretem o misionářské činnosti církve, avšak přísluší i pastoračním radám.“ FISCHER: Pastoral Councils, 170.

[1361] K této malé pochybnosti vyjádřené slůvkem „téměř“ v závorce srov. pozn. pod čarou č. 1378. Srov. také později naše poznámky k Christifideles laici; srov. část P 2.5.

[1362] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 170. Podobně také Klemens Schaupp: „Souhrnně může být řečeno, že koncil sice vytvořil základní předpoklady pro spolupůsobení všech pokřtěných na jednom poslání církve (‚Boží lid‘, učení o charismatech, ‚všeobecné kněžství věřících‘), avšak nenabídl již žádný právní rámec, který by byl vhodný k tomu, aby toto spolupůsobení všech pokřtěných mohlo být konkretizováno a regulováno i na nižší rovině.“ SCHAUPP Klemens: Der Pfarrgemeinderat. Eine qualitative Interview-Analyse zum Thema „Biographie und Institution“, Innsbruck: Tyrolia-Verlag, 1989, 69.

[1363] V poznámce pod čarou se zde autoři konstituce odvolávají na promluvu Pia XII. k novinářům, ve které papež varuje před něměm otrockým smýšlením stejně jako před neomezenou kritikou; podle GÓRECKY Edward, Církev se uskutečňuje ve farnosti. Kanonicko-pastorační příručka pro duchovní a laiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 61.

v pastorační službě“ najdeme také podnadpis „Diecézní kurie a rady“, pod kterým najdeme tento odstavec (ChD 27):

> „Je velmi žádoucí (*valde optatum*), aby se v každé diecézi ustavila zvláštní pastorační rada (*consilium pastorale*), které předsedá biskup a k níž náležejí zvlášť vybraní (*specialiter delecti*) klerici, řeholníci a laici. Úkolem této rady bude zkoumat (*investigare*) vše, co souvisí s pastoračním působením (*quae ad pastoralia opera spectant*), zvažovat to (*perpendere*) a vyvozovat praktické závěry (*de eis practicas expromere conclusiones*).“

Jak uvidíme dále, tento odstavec obsahuje jakési základní stavební kameny pro celý další vývoj učení církve o pastoračních radách obecně, přičemž jsou zde určena téměř celá „genetická výbava” pastoračních rad:[1364]

1. *Formální charakter:* doporučená (tedy ne závazně ustavená) rada („*consilium*”, ne „*concilium*” ve smyslu „řídící orgán“), zařazená díky předsednictví biskupa do hierarchické struktury církve
2. *Základní zaměření:* vše, co souvisí s pastoračním působením
3. *Složení členstva:* klerici, řeholníci a laici
4. *Předsednictví:* pod předsednictvím pastýře
5. *Základní úkol:* a. zkoumat pastorační situaci; b. zvažovat výsledky tohoto zkoumání; c. vyvozovat z toho všeho praktické závěry
6. *Způsob práce:* zatím blíže neupřesněn
7. *Roviny působení:* zatím jen diecézní

P 2.1.3 Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*

V souběžně zpracovávaném a jen o měsíc později než dekret o biskupské službě vydaném dekretu o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (AA; listopad 1965; srov. příloha P 1.3) se však objevuje trochu jiné pojetí poradních struktur v církvi. V kapitole o různých polích apoštolátu tento dekret, po zdůraznění klíčové důležitosti spolupráce všech věřících v jednom apoštolátu církve a důležitosti farnosti pro tento apoštolát, zve všechny věřící, že mají „*po společném uvážení* přinášet do církevní obce k prozkoumání a řešení problémy vlastní i problémy světa a otázky související se spásou lidí“ (AA 10). V kapitole věnované řádu apoštolátu laiků se pak tomuto „společnému uvažování” v oblasti apoštolátu koncilní otcové snaží dát do rukou určité strukturální nástroje a píší (AA 26):

> „V diecézích se mají podle daných možností *ustanovit rady, aby podporovaly apoštolskou práci církve* ať na poli evangelizace a posvěcování nebo na poli charitativním, sociálním a jiném: v nich mají vhodným způsobem spolupracovat kněží a řeholníci s laiky. Tyto rady *budou moci sloužit vzájemné koordinaci* různých sdružení a prací laiků, při zachování vlastní povahy a autonomie každého z nich.“

Ihned v následujícím odstavci téhož článku je zde pak upřesněno (AA 26):

> „Takové rady mají být ustaveny, jestliže to je možné, i na úrovni farní, mezifarní a mezidiecézní a také v měřítku národním i mezinárodním.“

Nelze si zde nevšimnout, že tentokrát je „genetická výbava“ těchto rad (pracovně je nazývejme „apoštolátní“) odlišná od rad „pastoračních“:[1365]

[1364] Srov. podobně také VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 35.

[1365] Tuto neidentitu rad podle ChD a podle AA potvrzuje i Ferdinand Klostermann ve svém komentáři k dokumentům 2. vatikánského koncilu; KLOSTERMAN: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, ²1967. Podobně i Walter Kasper: „Koncilem předpokládaným

1. *Formální charakter:* doporučená (tedy ne závazně, ale „podle daných možností“[1366] ustavená) rada (opět „consilium”, ne „concilium”, tedy řídící orgán)
2. *Základní zaměření:* apoštolská práce církve
3. *Složení členstva:* kněží, řeholníci, laici
4. *Předsednictví:* neurčeno
5. *Základní úkol:* podporovat apoštolskou práci církve v nejrůznějších oblastech[1367]
6. *Způsob práce:* možnost sloužit koordinaci různých sdružení a aktivit laiků, tj. poskytovat prostor a základnu pro svobodnou koordinaci, případně možnost sloužit církevní autoritě k utvoření si lepšího obrazu o apoštolátu a dodat informace k případnému autoritativnímu rozhodnutí ve prospěch církve[1368]
7. *Roviny působení:* farní, mezifarní, mezidiecézní, národní, mezinárodní

Ovšem jak ukazují dějiny vzniku tohoto textu, i když mluví o „koordinaci”, nelze ji chápat jako nějakou „řídící roli” této rady vůči celé farnosti, ale jako službu vytvářející prostor pro harmonický rozvoj a vzájemnou spolupráci nejrůznějších apoštolátních aktivit v církvi na území farnosti. Tuto roli je třeba chápat spíše jako doplňkovou k výpovědi o hlavním účelu této rady, který spočívá v podpoře apoštolské práce církve v nejrůznějších oblastech (evangelizace, posvěcování, charita, sociální služby apod.).[1369]

P 2.1.4 Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*

Z koncilních dokumentů se o pastoračních radách zmiňuje ještě dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* (AG; prosinec 1965; P 1.4), vydaný o další měsíc později (AG 30):

> „Biskup jako vedoucí činitel a jednotící střed v diecézním apoštolátě má misijní činnost udržovat v pohybu, řídit a koordinovat, ovšem tak, aby se zachovala a podporovala spontánní aktivita těch, kdo se toho díla účastní. […] *Pro lepší koordinaci* ať biskup zřídí, je-li to možné, *pastorační radu*, v které by

---

radám a grémiím (pastorační rada, rada laiků, kněžská rada) je jen stěží základem nějaká jednotná a harmonická celková koncepce. Očividně pro koncil tyto rady nejsou identické, když jednou mluví o ‚pastoračních radách‘ (ChD 27) a jindy zas o ‚radách laiků‘ (AA 26).“ KASPER Walter: Glaube und Geschichte, Mainz: Grünewald, 1970, 366. Podobně i další autoři, jako např. Winfried Aymans či Heribert Schmidt (ovšem opak tvrdí např. Klaus Mörsdorf), uvedení a citovaní in ECKART Joachim: Pfarrgemeinderat und kooperative Pastoral. Eine pastoraltheologische Untersuchung am Beispiel der Diözese Speyer, EOS-Verlag: St. Ottilien, 1998, 86.

[1366] Tato vsuvka „podle možností“ byla do textu integrována až na základě výhrady upozorňující na odlišné podmínky jednotlivých diecézí; srov. KLOSTERMAN: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, ²1967, 682. Srov. VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 39.

[1367] Tento úkol je dle historie vzniku textu prvotní a teprve jako upřesňující přistupuje následná výpověď o „možnosti“ skrze tento orgán prováděné „koordinace“: Tento článek je jakýmsi zbytkem původní kapitoly nazvané „O vzájemné koordinaci“ a původně se jmenoval „O vzájemné kooperaci“ (tj. více zdůrazňoval svobodu a autonomii jednotlivých apoštolátních aktivit). Teprve v konečné fázi vývoje textu dostal tento článek č. 26 a název „Některé prostředky vzájemné spolupráce“. Srov. KLOSTERMAN: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, 682. Vojáčková to komentuje takto: „Již na tomto vývoji je zřejmé, že nebylo úmyslem koncilních otců, aby byl tento orgán chápán jako omezující a řídící. Vývoj spěl od myšlenky koordinace ke spolupráci a nakonec k myšlence, že je to vlastně jen jedna z možností vzájemné spolupráce.“ VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 40. Podle Klostermanna je třeba tento posun chápat v celkové perspektivě vývoje dekretu a s posunem chápání vztahu hierarchie a tzv. Katolické akce na koncilu. Snaha koncilních otců byla dát aktivitám laiků větší svobodu a autonomii a zároveň jim dát účast i na apoštolátu hierarchie. Srov. KLOSTERMAN: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, 587nn. Srov. také VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 40–41.

[1368] Srov. KLOSTERMAN: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: LThK. Das Zweite Vatikanische Konzil, sv. 2, 682.

[1369] Srov. podobně i VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 40–41.

byli zastoupeni duchovní, řeholníci a laici prostřednictvím vybraných zástupců."

Je v tomto úryvku základ pro pojetí jakéhosi třetího druhu rad, řekněme třeba rad „misijních"? Zdá se, že ne a že zde tento dekret bez nějakého nároku na systematičnost spíše jen „pastorační radě" zmíněné dříve v dekretu o službě biskupů přičítá navíc i jakési blíže neurčené koordinační úkoly v oblasti „diecézního apoštolátu", jak se nám to potvrdí v níže zkoumaném dokumentu. Je však možné, že zde v textu „prosakují" zbytky původní, všem textům o „radách" společné koncepce.[1370]

P 2.1.5 Implementace koncilních textů skrze *Ecclesiae Sanctae*

Jak již bylo naznačeno výše, texty koncilních dokumentů týkající se pastoračních rad nenabízejí nějaké ucelené teologicko-právní pojednání, ale nabízejí spíše některá důležitá východiska pro jejich další vývoj, která však volají po určité systematicko-teologické interpretaci a praktické implementaci do konkrétních podmínek místních církví. Určité opory k tomu druhému nabízí jeden z dokumentů vydaných brzy po skončení koncilu.

V dokumentu *Ecclesiae Sanctae* (ES; srpen 1966; srov. příloha P 1.5) vydaném jako motu proprio za účelem podpořit implementaci některých koncilních dekretů jsou v části o pastorační radě z dekretu *Christus Dominus* (ChD 27) některé výše uvedené základní stavební kameny dále rozvinuty.[1371] Již v ChD stanovený trojitý úkol pastorační rady (zkoumat pastorační situaci, zvažovat ji a vyvozovat z toho praktické závěry) doplněn upřesněním „aby tak život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu" (ES I, 16, 1). Dále je zde upřesněn latinský termín „consilium" jako „rada, která má pouze poradní hlas", a konstatováno, že ačkoli je pastorační rada institucí trvalou, její členstvo i její aktivity mohou být dočasné (srov. ES I, 16, 2). Rada je zde také povzbuzována, aby se na vlastní práci předem připravila studiem relevantních materiálů a případně při tom i využila pomoc specializovaných institucí (srov. ES I, 16, 4), doporučuje se, kde to je možné, založit radu, jejíž členstvo patří k více ritům (srov. ES I, 16, 5) a biskupové jsou povzbuzováni, aby zajistili kvalitní koordinaci práci různých rad v diecézi (především kněžské a pastorační), a to především „pomocí přesného vymezení jejich kompetencí, vzájemnou výměnou účastí svých členů, skrze společná či pokračující zasedání nebo jinými prostředky" (ES I, 17).

Z odstavce věnovaném v dokumentu *Ecclesiae Sanctae* pastorační radě podle dekretu *Ad gentes* (srov. AG 30) je pak zřejmé, dokument zde zmíněnou pastorační radu skutečně chápe jako tutéž radu, o které mluví *Christus Dominus* (srov. ChD 27); jen je zde její založení silněji zdůrazněno („má být řádně ustavena") a navíc je zde rejstřík různých jejích činností rozšířen o to, že se „má také věnovat přípravě diecézní synody a dohlížet na implementaci synodálních statut" (ES III, 20).

Jak však mají být v praxi implementovány ony tzv. „apoštolátní rady" podle dekretu *Apostolicam actuositatem* čl. 26, které přímo v koncilních dokumentech jako jediné byly spojené i s fungováním na rovině farností?[1372] Byl zde míněn nějaký zcela odlišný, od „pastoračních rad" podle dekretu *Christus Dominus* čl. 27 jasně ohraničený typ poradních

---

[1370] Heribert Schmitz např. tvrdí, že rady podle ChD a AA sice nejsou identické, ale „oběma grémiím původně ležela za základ podobná, když ne dokonce totožná koncepce […] ; obě byly původně zamýšleny jako koordinační grémia pro apoštolské působení a jako odborné rady, i když odděleně pro kleriky a pro laiky"; SCHMITZ Heribert: Der Bischof und die vielen Räte, in: Trierer theologische Zeitschrift 79 (1970), 321–344. Citováno podle ECKART: Pfarrgemeinderat, 87.

[1371] Srov. MÖRSDORF Klaus: Kommentar zum Dekret über die Hirtenaufgabe der Bischöfe in der Kirche, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, ^{2}1967, 204–205.

[1372] V Klostermannově komentáři k dekretu nenajdeme žádné odkazy na implementační dekrety, jak tomu bylo u dekretu o pastýřské službě biskupů; srov. KLOSTERMAN Ferdinand: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, ^{2}1967, 682–683.

orgánů? Nebo zde máme před očima jen dva různé přístupy k jednomu a témuž orgánu nebo jeho dvě různé komplementární funkce dané různou historií vzniku textu a různým kontextem těchto úryvků? O tom církevní dokumenty v době těsně po koncilu mlčí a navazují (téměř)[1373] výlučně jen na „pastorační rady" podle ChD 27. Naopak velká většina raných pastoračních rad farností jako základ pro svou činnost chápala AA 26.[1374] Možná i proto se tehdy vyskytlo množství různých interpretací „úmyslu koncilních otců" v otázce pastoračních rad obecně[1375] a v otázce koncilního základu pro práci pastoračních rad farností speciálně.[1376]

P 2.1.6 Souhrnný pohled na koncilní dokumenty

Z přehledu textů dokumentů 2. vatikánského koncilu týkajících se tématu pastoračních rad vyplývá, že nášlapné kameny, které zde byly pro další vývoj položené, se sice v jednotlivých případech snaží ukázat konkrétní směr, avšak tento směr je díky odlišnosti formulací koncilních textů (především ChD a AA) trochu rozostřen. Jakým směrem se vydal další vývoj tématu pastoračních rad v dokumentech učitelského úřadu církve? Rozvíjel spíše koncepci rad „pastoračních" (se zdůrazněním spojení s pastýřkou rolí

[1373] K této malé pochybnosti vyjádřené slůvkem „téměř" v závorce srov. pozn. pod čarou č. 1378. Srov. také později naše poznámky k Christifideles laici; srov. část P 2.5.

[1374] Alespoň ve zkoumaných oblastech, jako je USA a Německo; srov. např. FISCHER: Pastoral Councils in Today's Catholic Parish, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001, 72–73, 108, 113; JANICKI Joseph A.: Chapter IV: Parishes, Pastors, and Parochial Vicars (cc. 515-552), in: CORIDEN James A. a kol.: The Code of Canon Law. A Text and Commentary, New York – Mahwah: Paulist Press, 1985, 415–443, 111; ECKART Joachim: Pfarrgemeinderat und kooperative Pastoral. Eine pastoraltheologische Untersuchung am Beispiel der Diözese Speyer, EOS-Verlag: St. Ottilien, 1998, 89–91.

[1375] Podrobný přehled těchto různých interpretací lze nalézt např. v FISCHER: Pastoral Councils, 107–114, nebo v ECKART Joachim: Pfarrgemeinderat und kooperative Pastoral. Eine pastoraltheologische Untersuchung am Beispiel der Diözese Speyer, EOS-Verlag: St. Ottilien, 1998, 86. Neidentitu rad podle ChD 27 a podle AA 26 zastává např. Ferdinand Klostermann ve svém komentáři ke koncilnímu dekretu o laicích, kde píše: „Tato zde jmenovaná grémia nejsou samozřejmě sama v sobě identická s pastorační radou, jejíž založení v každé diecézi si velmi silně přeje dekret o pastýřské službě biskupů v církvi za účelem zkoumání a poradenství v oblasti celé pastorační činnosti […] "; KLOSTERMAN Ferdinand: Kommentar zum Dekret über das Apostolat der Laien, in: VORGRIMLER Herbert (a kol., ed.): Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Dokumente und Kommentare, sv. 2, Freiburg: Herder, ^{2}1967, 682. Podobně i Walter Kasper: „Koncilem předpokládaným radám a grémiím (pastorační rada, rada laiků, kněžská rada) je jen stěží základem nějaká jednotná a harmonická celková koncepce. Očividně pro koncil tyto rady nejsou identické, když jednou mluví o ‚pastoračních radách' (ChD 27) a jindy zas o ‚radách laiků' (AA 26)." KASPER Walter: Glaube und Geschichte, Mainz: Grünewald, 1970, 366. Podobně i další autoři, jako např. Winfried Aymans či Heribert Schmidt. Jsou však i takové hlasy, jako např. Klaus Mörsdorf, které zastávají původní identitu obou koncepcí; srov. MÖRSDORF Klaus: Die andere Hierarchie, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 138 (1969), 461–509, 470.

[1376] Např. někteří autoři zastávají tezi, že koncilní otcové měli od samého počátku na mysli dva od sebe jasně odlišené a typy poradních orgánů, „apoštolátní radu" podle AA 26 a „pastorační radu" podle ChD 27, a že jen ten druhý typ byl již koncilem zamýšlen jako vzor pro rozvoj pastoračních rad nejen na rovině diecéze, ale i na rovině farností, což je obhajováno poukazem na konstituci *Lumen gentium*, kde se laikům přičítá právo a někdy i povinnost vyjadřovat vůči farářům své názory a že se „to má dít prostřednictvím institucí k tomu v církvi určených" (LG 37). Toto prý sice nebylo pochopeno většinou propagátorů prvních „farních rad", které navazovaly na AA 26 a ne na ChD 27 (srov. výše a pozn. pod čarou 1373), ale tento prý mnohými nepochopený „původní úmysl koncilu" byl připomenut a právně podložen v novém Kodexu kanonického práva z roku 1983 (srov. CIC, kán. 536). Od vydání nového CIC je tedy prý třeba „staré" a skomírající „farní rady" podle AA 26, které se utápěly v nepřijatelných demokratizujících tendencích a snažily se být koordinačním orgánem apoštolátu v celé farnosti, nahradit „pastoračními radami" podle ChD 27 a CIC kán. 536, které budou odpovídat (těmito autory předpokládanému) „původnímu" úmyslu koncilu. Podle Marka F. Fischera těmito autory jsou např. William Dalton, Oliver Griese, John Keating, Peter Kim Se-Mang nebo John A. Renken; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 108–111; díla zmíněných autorů jsou u Fischera citována v pozn. pod čarou č. 5. Fischer sám pak toto pojetí zpochybňuje a bod po bodu tezi těchto autorů vyvrací; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 111–114.

biskupa) nebo rad „apoštolátních“ (se zdůrazněním autonomie laických aktivit a s více organizačními rovinami jejich působnosti)? Nebo byly tyto koncepce rozvíjeny obě vedle sebe či naopak byly nějak propojeny do nové syntézy?

P 2.2 KNĚŽÍ, BISKUPOVÉ A PASTORAČNÍ RADY V PRVNÍM OBDOBÍ PO KONCILU

V prvním období, ve kterém bylo po koncilu experimentováno s pastoračními radami, se o tomto tématu zmínily tři dokumenty učitelského úřadu. Všechny tři navazovaly (téměř)[1377] výlučně na koncepci „pastorační rady“ založenou v koncilním dekretu o službě biskupů (ChD 27) a koncepci „apoštolské rady“ (AA 26) zcela pominuly. Dva z nich, připomínající důležitost role pastoračních rad kněžím a biskupům, si představíme nejprve a poté se budeme podrobněji věnovat třetímu z nich, který je prvním (a zatím i posledním) dokumentem učitelského úřadu církve zabývajícím se výlučně tématem pastoračních rad.

P 2.2.1 Dokument biskupské synody *De Sacerdotio ministeriale*

O pastoračních radách se krátce zmínil dokument biskupské synody o služebném kněžství *De Sacerdotio ministeriale* (SM; listopad 1971; srov. příloha P 1.6).

V části věnující se vztahům mezi kněžími a tzv. laiky v církvi je připomenuta pastorační rada v pojetí ChD 27, přičemž je opět zpřesněn účel její existence pomocí slovníku používaného v procesech pastoračního plánování: „aby diecézní komunita mohla systematicky uspořádat svoji pastorační činnost a efektivně ji provádět“ (SM část II, sekce 3). „Žádoucnost“ ustavení pastorační rady se na stejném místě dokumentu pak podkládá tím, že je vhodné, aby tímto způsobem byl podpořen růst ve spoluzodpovědnosti mezi všemi věřícími v církvi, protože tato míra této spoluzodpovědnosti momentálně roste mezi biskupy a kněžími.

P 2.2.2 Direktář o pastorační službě biskupů *Ecclesiae imago*

Za necelé dva roky byl pak kongregací pro biskupy vydán Direktář o pastorační službě biskupů *Ecclesiae imago* (EI; květen 1973; srov. příloha P 1.8), který téma pastorační rady již rozvíjen podrobněji. V článku pojednávajícím o efektivní organizaci pastorační služby najdeme následující zajímavé prohlášení (EI 179):

> „Co se týče efektivní organizace služby péče o duše, kromě obecných směrnic zmíněných výše […], biskup má považovat takový typ farnosti za nejlepší, […], kde laici, v souladu s úřadem, který jim byl svěřen, jsou členy pastorační rady farnosti a vedou díla jim vlastního apoštolátu.“[1378]

V přímé návaznosti na dokumenty *Ecclesiae Sanctae* a *De Sacerdotio ministeriali* a v nepřímé i na *Omnes christifideles* (podrobněji viz níže) pak direktář dále rozvíjí úkol, styl práce i strukturální podobu pastorační rady (srov. EI 204). Direktář z velké části opakuje již v dřívějších dokumentech formulovaná východiska a doporučení. *Z Omnes christifideles* čl. 8 se např. inspiruje pro povzbuzení biskupovi, že i když má pastorační rada jen poradní hlas, má mít „vůči jejím doporučením velký respekt, protože se takto jeho apoštolskému úřadu nabízí vážná a stálá spolupráce církevní komunity“ (EI 204). Podruhé se zde v církevních

---

[1377] K této malé pochybnosti vyjádřené slůvkem „téměř“ v závorce srov. pozn. pod čarou č. 1378. Srov. také později naše poznámky k Christifideles laici; srov. část P 2.5.

[1378] Z textu není jednoznačně zřejmé, zda zmíněné dvě charakteristiky „nejlepšího typu farnosti“ (tj. členství laiků v pastorační radě farnosti a laici jako vedoucí děl jim svěřeného apoštolátu) jsou myšleny jako dvě na sobě nezávislé veličiny (někteří jsou členy pastorační rady, jiní zas vedou apoštolská díla) nebo kumulativně (členové pastorační rady zároveň a na základě svého členství v radě vedou apoštolská díla). Ačkoli např. Mark F. Fischer text chápe druhým způsobem a prezentuje jej jako příklad, kdy některý z raných církevních dokumentů o pastoračních radách připouští i apoštolsko-koordinační roli pastorační rady podle AA 26 (srov. FISCHER: Pastorační rady, 114, pozn. pod čarou č. 26), podle našeho názoru lze připustit i opačnou interpretaci.

dokumentech také opakuje povzbuzení ke zřizování pastoračních rad na úrovni farností,[1379] a to ve formě podobné té, která později přejde i do kanonického práva[1380] (EI 204):

> „Aby zajistil efektivnější působení pastorační rady, biskup, pokud to vyžaduje dobro věřících, může nařídit, aby v každé farnosti byla mezi ostatními službami apoštolátu zřízena pastorační rada farnosti, a tyto rady aby byly propojeny s radou diecézní."

Pokud by byly takto zřízené pastorační rady farností, direktář navrhuje, aby to bylo využito při procesu tvorby diecézní pastorační rady např. takto (EI 204):

> „Tyto rady, seskupené podle větších oblastí, by pak mohly volit své zástupce pro službu v diecézní radě, takže celá diecézní komunita by tak mohla konkrétně zakoušet, že takto nabízí svoji spolupráci svému biskupovi skrze diecézní radu."

Direktář tak nejen silně akcentuje potřebnost diecézních i farních pastoračních rad, ale také připomíná, že jejich role není jen praktická, ale také symbolická – že jsou důležitým znamením a prostředkem praktického zakoušení spolupráce celé církevní komunity v diecézi.

P 2.3 OBĚŽNÍK O PASTORAČNÍCH RADÁCH *OMNES CHRISTIFIDELES*

Několik měsíců před vydáním direktáře o pastorační službě biskupů, který jsme představili výše, byl z vatikánské kongregace pro kněze všem biskupům rozeslán „okružní dopis" či „privátní list" *Omnes christifideles* (OCh; leden 1973; srov. příloha P 1.7). Protože je tento dokument poměrně rozsáhlý, pro pochopení pastoračních rad v učení církve velmi informativní a v češtině zatím nedostupný, níže budeme spolu s několika komentujícími poznámkami prezentovat souhrn jeho hlavních bodů a navíc v příloze připojíme jeho kompletní pracovní překlad (srov. příloha P 1.7).

P 2.3.1 Účel a motivace sepsání dokumentu (OCh 5)

Tento dopis, schválený papežem Pavlem VI., který je doposud jediným monotematickým pojednáním o pastoračních radách mezi dokumenty učitelského úřadu církve, byl zpracován na základě sběru zkušeností s prací pastoračních rad z celého světa (sbíraných na základě dopisu rozeslaného 15. března 1971 předsedům všech biskupských konferencí) a na základě konzultací na společném zasedání kongregace pro kněze, kongregace pro východní církve a kongregace pro evangelizaci národů, které se konalo 15. března 1972.[1381]

Je pravděpodobné, že jedním z motivů k rozeslání tohoto dopisu byly obavy ve Vatikánu z vývoje kolem holandské Národní pastorační rady, která se experimentálně setkávala od roku 1966, a v roce 1970 holandští biskupové vydali dokument, který z této rady činil permanentní strukturu na národní rovině.[1382] Kromě tohoto negativního motivu

---

[1379] První zmínka v tomto smyslu se v dokumentech učitelského úřadu církve nachází v listu *Omnes christifideles*, čl. 12 (srov. P 1.7 této přílohy).

[1380] Srov. CIC, kán. 536 § 1; srov. příloha P 1.9.

[1381] Podrobně o tomto procesu přípravy svědčí vlastní text listu, *Omnes christifideles* čl. 5.

[1382] Srov. FISCHER Mark F.: Pastoral Councils in Today's Catholic Parish, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001, 90. Podle Marka F. Fischera a dalších pramenů, na které odkazuje, je pravděpodobné, že již na biskupské synodě věnované tématu služebného kněžství v roce 1971 se vyskytly obavy, že církevními aktivitami laiků se zastírá specifický charakter služebného kněžství a tyto obavy se pravděpodobně promítnuly i do úvah o pastoračních radách v církvi. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 91. Holandští biskupové se ještě před vydáním *Omnes christifideles* přizpůsobili přání kongregace pro kněze a své plány na zřízení Národní pastorační rady jakožto permanentní instituce přehodnotili. V komuniké z 13. srpna 1972 pak ohlásili, že tento proces budou nadále považovat za národní pastorační „dialog". Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 92. Dopis *Omnes christifideles*, který pak vyšel v lednu 1973, je tak možné považovat za varování, aby ostatní biskupské konference nešly

však ze samotného textu vyplývá, že kongregace chtěla také poskytnout pozitivní podporu a oporu pro další rozvoj pastoračních rad.[1383]

P 2.3.2 Prakticko-teologický základ pastoračních rad (OCh 1–3)

První tři články tvoří jakousi prakticko-teologickou základnu dokumentu mnoha odkazy navazující na koncilní dokumenty (především LG, PO, ChD a AA, ale i GS 43): je zde poměrně komplexně shrnuta základní intence koncilu týkající se společenství všech věřících různých stavů, povolání a rolí v jednom poslání církve (srov. OCh 1), biskupové zde najdou výrazné povzbuzení tento podíl umožňovat všem a k němu nutná charismata respektovat a povzbuzovat u všech věřících (srov. OCh 2) a je zde zdůrazněna důležitost, nezbytnost, ale i podstatné služebnost specifické role „posvěcených pastýřů" v církvi (srov. OCh 3).

P 2.3.3 Odůvodnění a žádoucnost pastoračních rad (OCh 4)

Čtvrtý článek pak v návaznosti na volání z LG 37, aby své názory mohli věřící v církvi vyjadřovat i skrze formální instituce, říká že „toto může být realizováno také[1384] skrze instituce, které jsou pro tento účel ustaveny na základě církevního práva" a vzápětí se odvolává na doporučení z ChD 27 založit v diecézi pastorační radu. Závažnost tohoto doporučení je pak ještě podtržena odvolávkou na dokument *Ecclesiae Sancte*, který, podle našeho oběžníku, „vyhlásil ohledně tohoto subjektu jisté normy, podle nichž v diecézích započal či započíná experimentální proces ustavení pastorační rady". Toto pak bylo ještě doplněno citací ze synodálního dokumentu *De Sacerdotio ministeriali* o tom, že je ustavení diecézní pastorační rady „žádoucí", a to „tím více", čím více se rozvíjí spolupráce mezi biskupy a kněžími např. skrze kněžské rady (SM 3; srov. P 1.6).

P 2.3.4 Názor biskupů na pastorační rady a příprava podmínek (OCh 6)

Poté, co autoři dokumentu v pátém článku vysvětlí způsob jeho vzniku, šestý článek uvozují motivací biskupů k založení diecézní pastorační rady v jejich diecézích: „Došlé odpovědi a uskutečněné debaty ukazují, že obecným míněním otců je, že ustavení pastorační rady je důležité a prospěšné." Nejen, že biskupové jsou pak vyzváni, aby spolu se svými kolegy biskupy ze sousedních diecézí a spolu se svým presbyteriem zvážili, zda v jejich diecézích existují podmínky pro ustavení pastorační rady, ale biskupové dle dokumentu „zároveň mají spolupracovat na tom, aby okolnosti požadované pro ustavení a efektivní činnost takovéto rady byly rozvíjeny".

P 2.3.5 Členstvo, reprezentativnost a rotační systém (OCh 7)

Sedmý článek je pak věnován složení členstva pastorační rady a jejímu funkčnímu období. Členové rady sice nemohou být nazýváni „reprezentanty"[1385] celé diecéze v právním slova smyslu, ale „do té míry, do jaké to je možné, mají představovat jakési svědectví či znamení

---

podobnou cestou jako holandská. Dopis tak silně zdůrazňuje konečnou autoritu biskupů, diecézi jako základní církevní jednotku, konzultativní charakter pastorační rady a omezený rozsah její působnosti a navíc říká že, „není vhodné, alespoň ne v současné době", aby pastorační rady nebo podobné organizace byly zakládány „na interdiecézní, provinciální, oblastní, národní nebo mezinárodní rovině" (OCh 12).

[1383] To je deklarováno i v posledním článku samotného dokumentu: „V předkládaném dopise chce tato kongregace předložit principy a obecná kritéria schválená Svatým stolcem, které vyplývají z konzultací s biskupskými konferencemi a z diskusí shromážděných otců a které mohou pomoci biskupům při naplňování jejich závažného úkolu spočívajícího ve zřízení a činnosti pastorační rady" (OCh 13). Tento předpoklad lze navíc opřít i o skutečnost, že v té době byl prefektem kongregace pro kněze kardinál John J. Wright, dřívější biskup z Pittsburghu a dle Marka F. Fischera velký příznivec rozvoje pastoračních rad. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 90.

[1384] Avšak přímo v LG 37 v návaznosti na citovaný text čteme (bez „také"): „V takovém případě se to má dít prostřednictvím institucí k tomu v církvi určených a vždy s pravdivostí, statečností, moudrostí, s úctou a láskou k těm, kteří z důvodu svého posvátného úřadu zastupují Krista."

[1385] Angl. „representatives".

celé diecéze“,[1386] přičemž „v radě je skutečně reprezentováno celkové složení Božího lidu v diecézi“.[1387] Tato praktická i symbolická ekleziální reprezentativnost pastorační rady je v tomtéž článku podepřena vypočítáním příkladů, z jakých rozličných prostředí, podmínek, služeb a stavů mají členové rady vybíráni, je zdůrazněno, že mají být „v plném společenství s katolickou církví“ a je konstatováno, že „většina jejích členů mají být laici, protože největší část diecézní komunity je tvořena právě laiky“.

Co se týče počtu a způsobu výběru členů rady, tentýž sedmý článek s odůvodněním funkčnosti rady konstatuje, že „počet členů pastorační rady by neměl být příliš velký“ a „možnost“ časového omezení pro členství v radě z *Ecclesiae Sanctae* (srov. ES 16, 2) přeznačuje na „vhodnost“, přičemž je pro zabezpečení kontinuity doporučován „rotační systém“ výměny členů.

P 2.3.6 Konzultativní charakter pastoračních rad (OCh 8)

Osmý článek pak pozitivně rozvíjí pojem „konzultativní charakter“ pastorační rady. Nejprve je zopakováno upřesnění z *Ecclesiae Sancte I* (srov. ES 16, 2), že rada „má pouze poradní hlas“,[1388] avšak ihned je pozitivně upřesněno: „Rady a návrhy věřících, které tito předkládají v rámci jejich církevního společenství a v duchu skutečné jednoty mají *velkou hodnotu pro proces formulování rozhodnutí*“. Proto je zde znovu zdůrazněno, že při zachování své pastýřské role má biskup „velmi cenit doporučení a návrhů pastorační rady a vážně zvažovat úsudky, na kterých se její členové shodli“.

P 2.3.7 Úkol pastoračních rad, jejich zaměření a způsob jednání (OCh 9)

Jako úkol pastorační rady dokument ve svém devátém článku cituje pojetí z ChD 27 doplněné ES 16, 1: „*zkoumat* a *zvažovat* vše, co souvisí s pastoračním působením, a *vyvozovat* z toho praktické závěry, aby tak život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu“, přičemž rada se zaměřuje na jakékoli otázky, „které se vztahují k pastorační péči vykonávané v diecézi“, z čehož jsou vyloučeny „obecné otázky víry, ortodoxie, morálních principů nebo zákonů univerzální církve“. Podobně jsou z prostoru zájmu pastorační rady vyloučeny „pastorační otázky, které souvisí s výkonem jurisdikce nebo moci řízení“, přičemž však platí: „Nic ovšem nemůže pastorační radě bránit ve zvažování otázek vyžadujících mandát aktu jurisdikce nebo řízení: v takovém případě pastorační rada biskupovi předloží návrhy týkající se těchto otázek, přičemž biskup celou záležitost zváží a, pokud to záležitost vyžaduje po vyslechnutí kněžské rady, učiní vlastní rozhodnutí“.

Dokument konečně také nabízí seznam příkladů oblastí, kterými se pastorační rada může zabývat: misie, katecheze, apoštolát, nauková formace, svátostný život, pomoc kněžím v pastoraci, veřejné mínění, sdílení zkušeností s pastoračními aktivitami, potřeby lidí v diecézi, prostředky pastorační činnosti. Otázky k jednání radě předkládá biskup nebo členové rady (aby pak byly projednávány, biskup je musí akceptovat).

P 2.3.8 Způsob práce pastorační rady a její jednání (OCh 10)

Podle desátého článku radu svolává dle potřeby biskup, který jí také předsedá osobně nebo (ve zvláštních případech) skrze svého delegáta. Radou zpracované dokumenty může biskup také následně akceptovat, přijmout je pod svoji autoritu a nařídit jejich realizaci či promulgovat. Již dřívější doporučení kvalitní přípravy na jednání rady a využití pomoci různých pastoračních institucí a oddělení (srov. ES 16, 4) je zde rozvinuto návrhem, „aby byl pod vedením biskupa připraven seznam otázek, kterými se má rada k danému datu zabývat, který je pak zaslán všem jejím členům spolu s názory či studiemi, které mohou být užitečné pro důkladné prozkoumání předložených otázek“.

[1386] Angl. „they should present a witness or sign of the entire diocese“.
[1387] Angl. „the entire composition of the People of God within the diocese is truly represented“.
[1388] Angl. „enjoys only a consultative voice“.

P 2.3.9 Pastorační rada v době vakantní diecéze (OCh 11)

Jedenáctý článek dokumentu prvně stanoví, co se s pastorační radou stane, jestliže místo diecézního biskupa se na čas uprázdní: v tom případě pastorační rada nepřestává existovat, ale „ustává ve své činnosti“.[1389] Toto pochopení latinského výrazu *„cessat“* je podpořeno dovětkem, že „jestliže to vyžaduje situace, ordináři nic nebrání v tom, aby i v období uprázdněného biskupského stolce svolal její členy a vyžádal si jejich radu“ (což by v případě neexistence rady očividně nemohl).

P 2.3.10 Možnost ustavení ve farnostech či vikariátech (OCh 12)

Článek dvanáctý pak přináší pro rozvoj pastoračních rad ve farnostech klíčové konstatování: „Otcové shromáždění na plenárním zasedání kongregací, majíce na vědomí výše popsaný charakter diecézní pastorační rady, se domnívají, že nic nebrání ustavení dalších rad stejného charakteru a funkce v diecézi, ať se již nazývají farní nebo regionální (působící v různých vikariátech nebo společenských útvarech atd.).“[1390]

Naopak o zřizování pastoračních rad v celcích širších než diecéze je konstatováno, že „není vhodné, alespoň ne v současné době“, aniž by se ovšem vylučovalo ustavení „speciálních organizací technického či výkonného charakteru“.

P 2.3.11 Účel dokumentu a prosba na závěr (OCh 13)

Poslední, třináctý článek dokumentu připomíná účel jeho vzniku: předložení principů a obecných kritérií, které mají „pomoci biskupům při naplňování jejich závažného úkolu spočívajícího ve zřízení a činnosti pastorační rady“.

Autoři pak končí osobní prosbou o zpětnou vazbu z terénu: „Proto je naší nadějí, že biskupské konference budou ochotny sdělit této posvátné kongregaci své zkušenosti v této oblasti, abychom tak v budoucnu mohli tyto zkušenosti vzít v potaz.“

P 2.3.12 Souhrnný význam dokumentu *Omnes christifideles*

I když tomu tehdejší komentáře nevěnují přílišnou pozornost,[1391] okružní list všem biskupům nazvaný *Omnes christifideles* lze považovat za jakýsi historický mezník v rozvoji pastoračních rad podle modelu pastoračních rad z dekretu *Christus Dominus* čl. 27, protože v něm bylo prvně připuštěno jejich zakládání i na rovině farností[1392] a toto pojetí silně ovlivnilo pojetí pastoračních rad farností v novém Kodexu kanonického práva,[1393] který měl vyjít za deset let.

Kromě toho a kromě mnoha praktických podnětů pro práci rad tento dokument nabídl velmi kvalitní souhrn teologických základů pro práci pastoračních rad, jejichž existenci chápe jako důležitou nejen z praktických důvodů, ale také jako výraz církevního společenství a „svědectví či znamení celé diecéze“. „Konzultativní charakter“ rady pro dokument není něčím, co by její význam umenšovalo; naopak její význam je „v procesu tvorby rozhodnutí“ klíčový.

[1389] K překladu výrazu *cessat* srov. pozn. pod čarou č. 1403 a 1317. Srov. CIC, kán. 513 § 2 s pozn. pod čarou č. 1317 (srov. část P 1.9 této přílohy; zde český oficiální překlad má „zaniká“) a *Apostolorum successores* 184 s pozn. pod čarou č. 1354 (srov. část P 1.18 této přílohy).

[1390] Anglicky: „The Fathers of the plenary congregation, taking into consideration the nature of the diocesan pastoral council, feel that there is nothing to prevent the institution within the diocese of councils of the same nature and function, whether parochial or regional as they are called (for various deaneries or social bodies, etc.).“

[1391] Srov. FISCHER: Pastorační rady, 94 a tam v pozn. pod čarou č. 19 citované komentáře Frederika R. McManuse, Micaela Sheehana a Donalda W. Wuerla.

[1392] Srov. *Omnes christifideles* čl. 12: „Otcové shromáždění na plenárním zasedání kongregací, majíce na vědomí výše popsaný charakter diecézní pastorační rady, se domnívají, že nic nebrání ustavení dalších rad stejného charakteru a funkce v diecézi, ať se již nazývají farní nebo regionální (působící v různých vikariátech nebo společenských útvarech atd.).“ Zdá se, že pro vývoj pastoračních rad farností byl do té doby (a v praxi až do vydání nového CIC v roce 1983) určující téměř výlučně text z *Apostolicam actuositatem* čl. 26 a ne text z *Christus Dominus* čl. 27. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 86.

[1393] Srov. CIC, kán. 536. Srov. k tomu FISCHER: Pastoral Councils, 95–96.

Svou výlučnou návazností na pojetí pastoračních rad v *Christus Dominus* čl. 27 a ignorováním podnětů (ale také vyhnutím se nejasnostem)[1394] z *Apostolicam actuositatem* čl. 26 tento dokument církevní učení o pastoračních radách vyjasnil, ale také svým způsobem oproti koncilním základům zjednodušil či dokonce ochudil.[1395] Jak jsme již viděli,[1396] něco z listu se pak odrazilo v direktáři pro pastýřskou službu biskupů *Ecclesiae imago* vydaného necelého půl roku po vydání *Omnes christifideles*. Na své proniknutí do široké pastorační praxe však myšlenky z tohoto listu musely čekat až do vydání nového Kodexu kanonického práva o deset let později.[1397]

P 2.4 NOVÝ *CODEX IURS CANONICI* A JEHO INTERPRETACE

Deset let po oběžníku *Omnes christifideles* byl vydán nový *Codex iuris canonici* (CIC; leden 1983; srov. příloha P 1.9), který jistým způsobem završil první pokoncilní, daly by se říci „experimentální" období rozvoje pastoračních rad v církvi a potvrdil svým způsobem selektivní výběr základních koncilních impulsů, který započaly již předchozí, výše zmiňované dokumenty. Pro jejich klíčový význam zde ocitujeme všechny paragrafy, které se pastoračních rad přímo týkají. Tyto paragrafy se nacházejí ve druhé knize kodexu („Boží lid"), v její druhé části („Hierarchické uspořádání církve"), druhém oddíle („Místní církve a jejich představení") a třetí stati („Vnitřní uspořádání místních církví"). Ovšem ještě před tím je třeba zmínit alespoň některé obecnější kánony z téže druhé knihy kodexu, z její první části („Křesťané"), které kodifikují místo, důstojnost a účast na společném poslání všech věřících v církvi.

P 2.4.1 Povolání, práva a povinnosti věřících

Především kán. 204 připomíná, že všichni křesťané „jsou účastni, každý svým způsobem, Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského" a že „podle svého vlastního postavení jsou povoláni k poslání, které svěřil Bůh církvi, aby je plnila ve světě". V tomto spolupůsobení jsou si pak dle kán. 208 všichni rovni a mají právo spolupůsobit „k rozvoji Těla Kristova" a podle kán. 216 „jsou oprávněni i svou vlastní činností, každý podle svého stavu a postavení, konat nebo podporovat apoštolát" (srov. také kán. 225).

Podle kán. 212 § 1 mají křesťané povinnost „křesťanské poslušnosti" vůči svým pastýřům jakožto učitelům víry a představeným církve. Mají však také dle § 2 „právo sdělovat pastýřům církve své potřeby, hlavně duchovní, i svá přání" a podle § 3 „mají právo, dokonce někdy i povinnost podle […] sdělit pastýřům církve své mínění […] a […] s tímto míněním seznámit ostatní věřící". Toto místo navazuje na LG 37, kde je pak řečeno (a v CIC již není opakováno), že „se to má dít prostřednictvím institucí k tomu v církvi určených".

Pro naše účely je pak velmi důležitý kán. 228, a to ve světle kán. 129 § 2. Zde právo stanoví, že při výkonu moci řídící, která je (podle kán. 129 § 1) vyhrazena osobám, které přijaly svátost svěcení, „mohou podle ustanovení práva spolupracovat křesťané laici" (CIC, kán. 129 § 2). Podmínky, za kterých mohou laici být „pověřováni od duchovních pastýřů" nějakými „církevními úřady a úkoly", pak rozvádí právě kán. 228. Především musí k tomu být laici „uznáni za vhodné" a navíc zastávání toho kterého úřadu či úkolu musí být dovoleno „podle právních ustanovení" (CIC, kán. 228 § 1). Druhá část kánonu pak konstatuje, že jestliže laici „vynikají náležitými vědomostmi, moudrostí a počestností", jsou „způsobilí pomáhat duchovním pastýřům jako znalci nebo poradci a také v poradních sborech podle ustanovení práva" (CIC, kán. 228 § 2).

[1394] Některé z těchto nejasností, které se diskutovaly v souvislosti s AA 26: zda tam popsané rady mají být složené výlučně z laiků, zda mají mít také rozhodovací charakter, zda tyto rady mají být permanentní či dočasné nebo zda mají být nezávislé na úřadu pastýře apod.; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 96.

[1395] Toto je pojetí zastávané např. také Markem F. Fischerem; srov. FISCHER: Pastoral Councils, 96.

[1396] Srov. oddíl P 2.2.

[1397] Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 96.

P 2.4.2 Pojetí konzultací podle nového kodexu

Po koncilu se na diecézní úrovni zavedlo do praxe pět konzultativních orgánů.[1398] Dva z nich jsou povinné: kněžská rada se sborem poradců (CIC, kán. 495–502) a ekonomická rada (CIC, kán. 492–493). Dva jsou doporučené: pastorační rada (CIC, kán. 511–514) a biskupská rada (CIC, kán. 473 § 4). Jeden v novém kodexu není zmíněn: koordinační rada laického apoštolátu podle AA 26.[1399]

Samotný koncept konzultací (který je často ve své důležitosti snižován na ono známé konstatování, že nějaká rada „má *pouze* poradní hlas“) není kodexem chápán jako něco nedůležitého či doplňkového, ale spíše jako integrální součást řízení církve.[1400] Nový kodex totiž říká, že „jestliže právo stanoví, že k právnímu jednání představeného je třeba souhlasu nebo projednání nějakým sborem nebo shromážděním osob“ a jestliže toto není dodrženo, pak je takové jednání představeného neplatné (srov. CIC, kán. 127). Dále je také stanoveno, že „ačkoli představený není povinen přistoupit na jejich názor, i když je shodný, nesmí se bez přesvědčivého důvodu, k němuž dospěl svým uvážením, odchýlit od jejich názoru, hlavně shodného“ (CIC, kán. 127 § 2). I když je toto v kodexu používáno jen ve vztahu ke kněžské radě (srov. CIC, kán. 515, 531, 536 a 1236), sboru poradců (srov. CIC, kán. 1292) či ekonomické radě diecéze (srov. CIC, kán. 1263, 1277, 1281, 1292 a 1305), podobná ustanovení může partikulární právo jistě zavést i pro další rady, jako např. diecézní pastorační radu, pastorační radu farnosti či ekonomickou radu farnosti.[1401]

P 2.4.3 Diecézní pastorační rada

V páté hlavě CIC („Pastorační rada“) se pak nacházejí kánony týkající se již přímo diecézní pastorační rady, které v podstatě kodifikují základy položené v dekretu *Christus Dominus* čl. 27:

Kán. 511 stanoví hlavní úkol rady, jejíž ustavení je doporučné („pokud k tomu radí pastorační okolnosti“): „zkoumat“ (*investigare*) a „projednávat“ (*prependere*) všeho, „co se vztahuje k pastorační činnosti v diecézi“ (*opera pastoralia in dioecesi*), a „z toho vyplývající praktické závěry“ (*de eis conclusiones practicas*) „předkládat“ (*proponere*) biskupovi, pod jehož vedením se toto vše má dít. Jediná změna v terminologii oproti *Christus Dominus* čl. 27 byla záměna slovíčka *expromere* (tj. „vyvozovat“) v ChD za výraz *proponere* (tj. „předkládat“) v CIC.[1402]

Kán. 512 se věnuje složení rady: V § 1 jsou zopakovány již dříve stanovené podmínky členství v radě, která se má skládat z křesťanů v plném společenství s katolickou církví, „jak duchovních, tak členů společností zasvěceného života, tak především z laiků“ (*tum praesertim laicis*), kteří jsou vybráni (*designatur*) způsobem určeným diecézním biskupem. Tento způsob výběru však ještě v návaznosti na předchozí dokumenty specifikují

[1398] Srov. GRIFFIN: Diocesan Church Structures, 46.

[1399] Bertram F. Griffin k tomu poznamenává: „Tato koordinační rada (laického apoštolátu) není zmíněna ani v Direktáři o pastorační službě biskupů, ani v Kodexu kanonického práva, ačkoli oba dokumenty mluví o koordinaci laického apoštolátu na diecézní, vikariátní i farní rovině, ovšem pomocí setkání pastoračních pracovníků, různých diskusních fór nebo skrze meziskupinové vztahy. Srov. např. CIC, kán. 394 (biskup) a 555 (vikář). Srov. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 51.

[1400] Srov. GRIFFIN: Diocesan Church Structures, 49–50 a RADEMACHER William J.: The New Practical Guide for Parish Councils, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 1988, 48–49.

[1401] „V tomto smyslu je farní rada analogická ke strukturám jako je diecézní nebo vikariátní rada, kněžská rada či sbor poradců, které musí být konzultovány v konkrétních instancích specifikovaných církevním právem, aby jednání bylo platné. Podobně může diecézní biskup také stanovit konkrétní případy, kdy musí být farní rada konzultována. […] Diecézní normy by mohly […] uvádět seznam takovýchto případů, kdy farář musí dotyčnou otázku konzultovat s farní radou, aby jeho jednání bylo platné.“ CORIDEN James A. a kol.: The Code of Canon Law. A Text and Commentary, New York: Paulist Press, 1985, 433; srov. také RADEMACHER: The New Practical Guide, 48–49. V praxi tomu odpovídají např. stanovy pro farní rady v diecézi Würzburg, jak o tom svědčí pozn. pod čarou č. 151. K tomuto tématu srov. také prameny uvedené v pozn. č. 671 a v souvisejícím textu této dizertace.

[1402] Na tuto změnu v terminologii upozorňuje VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 36.

další dva paragrafy téhož kánonu. Podle § 2 je zapotřebí, „aby v radě byla opravdu zobrazena (*revera configuretur*) část božího lidu, která tvoří diecézi“, a to se zřetelem na různé okolnosti života a působení vybraných, jako např. území, sociální podmínky, povolání, pastorační role. K tomu nakonec přistupují v § 3 stanovené další tři charakteristiky člena rady: pevná víra, dobré mravy a moudrost.

Kán. 513 stanovuje funkční období rady: Jak stanoví § 1, funkční období rady je určeno biskupem vydanými stanovami. Podle § 2 pak rada (dle oficiálního českého překladu) „zaniká“ či (dle jiné překladové varianty) „ustává ve své činnosti“ (*cessat*),[1403] pokud se uvolní úřad diecézního biskupa.

Kán. 514 konečně určuje některé zásady pro práci rady: V § 1 se připomíná, že rada „má pouze poradní hlas“ (*voto gaudet tantum consultivo*), podle potřeby ji svolává a předsedá diecézní biskup (není zde již zmínka o jeho delegátovi, jak tomu bylo v OCh 10), který jedině také může zveřejnit v radě projednávané záležitosti. Podle § 2 se rada svolává alespoň jednou ročně.

P 2.4.4 Pastorační rada farnosti

V šesté hlavě CIC („Farnosti, faráři a farní vikáři“) pak najdeme jeden kánon (kán. 536), který kodifikuje existenci poradních orgánů na farní rovině:

> Kán. 536 CIC z roku 1983
>
> § 1. Jestliže dle uvážení diecézního biskupa, po projednání s kněžskou radou, je to vhodné, ustanoví se v každé farnosti pastorační rada, které předsedá farář a v níž věřící spolu s těmi, kdo se ze svého úřadu podílejí na pastorační péči ve farnosti, napomáhají rozvoji pastorační činnosti.[1404]
>
> § 2. Pastorační rada má pouze poradní hlas a řídí se normami stanovenými diecézním biskupem.[1405]

Následující kánon (kán. 537) pak stanoví, že v každé farnosti musí být zřízena ekonomická rada, „v níž křesťané […] pomáhají faráři ve správě majetku farnosti“.

P 2.4.5 Interpretace kánonů o pastoračních radách

Na rozdíl od jiných poradních orgánů v diecézi (kněžská rada, sbor konzultorů, ekonomická rada), které biskup v některých případech musí konzultovat pro platnost svého rozhodnutí, které je v některých případech dokonce podmíněné jejich souhlasem,[1406] diecézní pastorační rady se žádné takovéto kánony netýkají. Podle některých komentátorů kodexu je diecézní pastorační rada „v podstatě plánovací organizací“ navazující na Direktář o pastorační službě biskupů.[1407] Zdá se, že kánony vztahující se k pastorační radě opět i v novém kodexu navazují (podobně jako již předchozí dokumenty) výlučně na

---

[1403] K překladu výrazu *cessat* srov. pozn. pod čarou č. 1317. Srov. CIC, kán. 513 § 2 s pozn. pod čarou č. 1317 (srov. část P 1.9 této přílohy; zde český oficiální překlad má „zaniká“) a *Apostolorum successores* 184 s pozn. pod čarou č. 1354 (srov. část P 1.18 této přílohy). Srov. také P 2.3.9.

[1404] Latinsky: „Si, de iudicio Episcopi dioecesani, audito consilio presbyterii, opportunum sit, in unaquaque paroecia constituatur consilium pastorale, qui parochus praeset et in quo christifideles una cum illis qui curam pastoralem vi officii sui in paroecia participant, ad actionem pastoralem fovendam suum adiutorium praestent.“

[1405] Latinsky: „Consilium pastorale voto gaudet tantum consultivo et regitur normis ab Episcopo dioecesano statutis.“

[1406] Srov. CIC, kán. 127; Srov. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, in: PFNAUSCH Edward G. (ed.): Code, community, ministry. Selected Studies for the Parish Minister Introducing the Code of Canon Law. Second Revised Edition, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1992, 46–55.

[1407] Srov. např. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 50 a 52; úryvky z direktáře srov. P 1.8.

koncilní dekret *Christus Dominus* čl. 27 a podněty z dekretu *Apostolicam actuositatem* čl. 26 o „apoštolátních radách“ do nového kodexu nebyly vůbec absorbovány.[1408]

Jak Direktář o pastorační službě biskupů, tak nový CIC sice vyzývají ke koordinaci apoštolátu na diecézní, vikariátní i farní rovině, ale ne skrze pastorační radu.[1409] Jestliže biskup, jako jediný zákonodárce diecéze, přeci jen tuto svoji autoritu sdílí s diecézní synodou a do jisté míry i s kněžskou radou, na správě majetku má podíl diecézní ekonom a ekonomická rada a soudní autoritu vykonává tribunál, diecézní pastorační rada v podstatě zastává proces pastoračního plánování v diecézi, přičemž vlastní koordinace pastorační činnosti je svěřena biskupským a okrskovým vikářům.[1410] Podobné to je, v nepřímé návaznosti na kongregační oběžník *Omnes christifideles* čl. 12, v novém CIC i na rovině farnosti. Pastorační rada, která podle kán. 536 může být na základě rozhodnutí biskupa po konzultacích s kněžskou radou ustavena ve farnosti, nemá za úkol „koordinaci“ pastorační či (termínem kodexu) „apoštolské“ činnosti, ale má „napomáhat rozvoji pastorační činnosti“ (*ad actionem pastoralem fovendam suum adiutorium praestent*).

V pastorační praxi se s tímto naukovým vývojem různé oblasti vypořádaly různě.[1411] V každém případě se zdá, že komentátoři nového CIC se shodují v tom,[1412] že tam předpokládané pastorační rady, jak na diecézní, tak na farní úrovni, jsou kodifikováním modelu počínajícího v *Christus Dominus* čl. 27 a rozvinutého v *Omnes christifideles*. Protože však je třeba vykládat kodex ve světle koncilních dokumentů a ne naopak,[1413] i když ji kodex vůbec nezmiňuje, praktická aplikace podnětů z *Apostolicam actuositatem* čl. 26 (ať už jako jedna z rolí stávajících poradních orgánů nebo ve formě nějakých jiných koordinačních rad) není vyloučena.[1414]

[1408] Srov. např. FISCHER: Pastoral Councils, 96; avšak někteří z komentátorů jakousi souvislost mezi AA 26 a pastoračními radami podle nového kodexu stále vidí; srov. např. JANICKI Joseph A.: Chapter IV: Parishes, Pastors, and Parochial Vicars (cc. 515-552), in: CORIDEN James A. a kol.: The Code of Canon Law. A Text and Commentary, New York – Mahwah: Paulist Press, 1985, 415–443, 111.

[1409] Tato koordinace se má podle CIC dít spíše za použití prostředků jako je např. setkávání spolupracovníků, různých konzultací či vztahů uvnitř různých skupin či mezi skupinami. Srov. např. CIC, kán. 394 a 555; srov. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 51.

[1410] Srov. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 53.

[1411] Srov. příslušné části věnované reakcím na vydání nového kodexu v různých zemích v oddílech 1.3.1 a 1.3.2.

[1412] Srov. např. FISCHER: Pastoral Councils, 107–114, 170–172; GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 50 a 55.

[1413] K zásadám interpretace církevního práva srov. např. CORIDEN James, Rules for Interpretation, in: Jurist 42 (1982), 279, citováno podle RADEMACHER William J.: The New Practical Guide for Parish Councils, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 1988, 46–48; zde James Coriden rozebírá tyto zásady interpretace: (1) praktikování epikie; (2) ohled na konkrétní lidi; (3) zvyklosti jsou nejlepším interpretem práva (srov. CIC, kán. 27); (4) kodex se vykládá ve světle 2. vatikánského koncilu a ne naopak. Srov. FISCHER: Pastoral Councils, 170–171.

[1414] „Samozřejmě, že tento koncept není novým církevním právem zakázán. Toto právo ale moudře navrhuje, alespoň podle mého názoru, že pastorační plánování, administrativa a koordinace […] pastorační služby mohou docela dobře být oddělené strukturální problémy.“ GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 55. „Bylo by přesnější prohlásit, že Kodex kanonického práva je ve svém pojednání o pastoračních radách selektivní v užívání dokumentů Druhého vatikánského koncilu a inovativní v rozšíření ideje ‚pastorační‘ rady i na farnosti.“ FISCHER: Pastoral Councils, 113. „Dokumenty Druhého vatikánského koncilu jsou ohledně pastoračních rad víceznačné. Nemluví o pastoračních radách farností. Na jednom jediném místě, kde mluví o radách na úrovni farností, mluví o apoštolátech radách, které mohou koordinovat. Koordinace není rezervována pro nějakou hypotetickou apoštolátní radu doporučenou dekretem o misionářské činnosti církve, avšak přísluší i pastoračním radám. Je prostě nesprávné říci, že Kodex kanonického práva (s jeho mlčením ohledně koordinace) je nadřazený dokumentům Druhého vatikánského koncilu nebo že lépe vyjadřuje intence biskupů ohledně farních rad. Ten, kdo se snaží porozumět farním radám, by neměl vylučovat některý z koncilních textů ve prospěch jiného.“ FISCHER: Pastoral Councils, 170. K podobným závěrům dochází i Vojáčková: „Konstatovat lze také skutečnost, že z důvodu nedostatečnosti materiálů a studia jediného pramene Kodexu, může dojít k dvojímu: na jedné straně může být charakter poradního orgánu z ChD vztažen na orgán z AA a

Kánon CIC o pastoračních radách farností lze tedy dle našeho názoru interpretovat takto:[1415] Hlavním úkolem pastoračních rad farnosti je podle CIC „napomáhat rozvoji (*fovenda*) pastorační činnosti“. Jakým způsobem to mohou dělat? Ve světle *Omnes christifideles* čl. 12 se pastorační rady farnosti mají řídit stejným modelem, jaký je v tomto listu v návaznosti na *Christus Dominus* čl. 27 a *Ecclesiae Sancte* čl. I, 16, 1 načrtnut pro diecézní pastorační rady. Mají tedy vykonávat základní „trojkrok“ praktické pastorační reflexe: (1) „zkoumat“ pastorační situaci ve farnosti, (2) „reflektovat“ tuto situaci, (3) „navrhovat“ praktické závěry, to vše za tím účelem, „aby život a působení Božího lidu více odpovídaly evangeliu“. Pastorační rady však také, v návaznosti na koncilní dekret *Ad gentes* čl. 30, mohou (i když nemusejí) koordinovat, přičemž přesnější povahu tohoto úkolu najdeme v dekretu *Apostolicam actuositatem* čl. 26. „Koordinace“ je zde chápána jako „služba“ ostatním farním aktivitám a činnostem či ostatním organizacím zachovávajícím jejich „autonomii“ (dnes bychom řekli zachovávající princip „subsidiarity“), ne jako výraz nadřízeného orgánu. Pokud pastorační rada „koordinuje“, dělá to stále v roli „poradce“ faráře. Lze tedy říci, že koordinace pastoračních aktivit ve farnosti není sice hlavním úkolem pastorační rady farnosti (tím je onen „trojkrok“ pastorační reflexe), ale může to být (i po vydání nového kodexu) jedna z dalších, hlavnímu úkolu podřízených činností.

Otevřenou otázkou ovšem zůstává, zda ustanovení kán. 536 § 1. o tom, že biskup může po konzultaci s kněžskou radou rozhodnout o ustanovení pastorační rady „v každé farnosti“, také připouští možnost, aby ustanovení pastorační rady bylo farnostem dáno jen jako „právo“, a ne „povinnost“ (jak je tomu běžnou praxí v diecézích české církevní provincie, přičemž o vhodnosti ustanovení v té které farnosti by rozhodoval tamní farář).

P 2.5 SYNOD O POSLÁNÍ LAIKŮ A *CHRISTIFIDELES LAICI*

Poté, co byly pastorační rady nově kodifikovány v církevním právu, jejich další rozvoj byl podepřen několika dalšími církevními dokumenty. Za nejvýznačnější z nich lze považovat dokumenty související s biskupskou synodou konanou v roce 1987 s tématem „Povolání a poslání věřících laiků v církvi a ve světě“ (ChL 1). Dokument sumarizující jednání shromážděných biskupů formou „návrhů“ papeži nazvaný *Propositiones* (Pr; prosinec 1987; srov. příloha P 1.10) a především postsynodální apoštolská exhortace papeže Jana Pavla II. o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (ChL; únor 1989; srov. příloha P 1.11).

P 2.5.1 *Propositiones* biskupské synody o laicích

V závěrečných *Propositiones* se zmínka o pastoračních radách objevila na dvou místech. Vytvoření „diecézní pastorační rady s účastí laiků a odpovídající podporou pro její činnost“ je zde zmiňováno jako nástroj, kterým má být „významnějším způsobem“ podporován „princip tvorby rozhodnutí“ a „používání konzultací a spolupráce“ (Pr 10). Ve stejném článku, po zdůraznění klíčové role farnosti pro získání zkušenosti církve a rozvoj dovedností pro prohlubování této zkušenosti, je spolupráce všech věřících ve farnosti, „která vyžaduje konzultovat laiky za účelem zjištění pastoračních potřeb a aspirací místní obce“, představena jako nutný prostředek života církve. Poté je konstatováno: „Ještě vhodnější způsob, jak tohoto cíle dosáhnout, je vytvoření pastorační rady, jejíž se může každý stát členem, nezávisle na jeho věku či situaci“ (Pr 10).

---

tím zúžena kompetence tohoto orgánu, na druhé straně může však dojít i k opačnému efektu. Vezmu-li z kodexu právní možnost zavádění pastoračních rad farnosti a svěřím-li PRF úkoly orgánu AA s jeho pravomocí rozhodovat, rozšiřuji tak kompetenci PR z ChD.“ VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 42.

[1415] Pro následující interpretaci srov. především FISCHER: Pastoral Councils, 170–172, ale také např. GRIFFIN Bertram F.: Diocesan Church Structures, 55, nebo VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 37.

P 2.5.2 Postsynodální apoštolská exhortace *Christifideles laici*

Tomu pak ve druhé kapitole postsynodální apoštolská exhortace *Christifideles laici* („Účast laiků na životě ve společenství církve“) odpovídají opět dvě místa, kde papež na tyto podněty synodu navazuje. Pod hlavičkou „Účast laiků na životě církve“ tam pak v pátém odstavci čl. 25 o diecézní pastorační radě čteme (ChL 25, s odkazem na Pr 10):

> Poslední synoda formulovala v této souvislosti prosbu, aby se podpořilo zřizování diecézních pastoračních rad tam, kde jsou k tomu vytvořeny podmínky. Jedná se o důležitou (*agitur*) formu spolupráce, dialogu a rozlišování (*discretio*) na diecézní úrovni. Účast laiků v těchto radách může rozšířit možnost konzultací a umožnit, aby se princip spolupůsobení (*principium ipsum collaborationis*), který se v některých případech týká i spolurozhodování (*etiam decisionem attinget*), mohl uplatnit intenzívněji a na širší základně (*adhibebitur latius et fortius*).[1416]

Jsou zde vyzdviženy tři základní funkce pastorační rady: spolupráce, dialog a rozlišování. Navíc je zde zdůrazněno, že nejde jen o „spolupůsobení”, ale i „spolurozhodování”.

Pastoračním radám farnosti se pak dostane pozornosti ihned vzápětí, pod hlavičkou „Apoštolská angažovanost ve farnosti” (ChL 27). Nejprve je zde citováno a charakterizováno jako „velice významné a povzbudivé” místo z dekretu *Apostolicam actuositatem*, které o laicích konstatuje: „Uvnitř církevních obcí je jejich činnost tak nutná, že apoštolát pastýřů bez ní většinou nemůže dosáhnout svého plného účinku“ (AA 10). Toto konstatování je pak ihned zasazeno do širšího teologického rámce tzv. „ekleziologie společenství“: „Toto základní tvrzení je třeba samozřejmě chápat ve světle ‚ekleziologie společenství‘: všechny služby a charismata, protože jsou rozdílné a komplementární, jsou všechny svým způsobem nezbytné pro růst církve.“ Poté exhortace cituje další, tentokrát poměrně dlouhý úryvek z *Apostolicam actuositatem* (AA 10):

> „Farnost je viditelným příkladem společného apoštolátu tím, že spojuje v jednotu všechny lidské odlišnosti, které se v ní vyskytují, a začleňuje do církevní univerzality. Ať si laici zvykají pracovat ve farnosti v nejtěsnějším spojení se svými kněžími; po společné úvaze (*collatis consiliis*) přinášet do církevního společenství k prozkoumání a řešení problémy vlastní i problémy světa a otázky související se spásou lidí a podle svých sil podporovat všechnu apoštolskou a misijní iniciativu své církevní rodiny.”

Poté je v přímé návaznosti řečeno (ChL 27, s odkazem na Pr 10):

> „Doporučení koncilu, aby se pastorační problémy zkoumaly a řešily ‚po společné úvaze‘, se musí adekvátně a artikulovaně odrazit v rozhodném, otevřeném a zevrubném zhodnocení (či ‘ocenění’)[1417] farních pastoračních rad, o kterém synodní otcové s oprávněnou vytrvalostí hovořili.“

Kromě této silné výzvy k vyhodnocení a ocenění práce pastoračních rad farností lze z tohoto textu vyčíst, že tehdejší papež (v návaznosti na AA 10) chápal pastorační radu farnosti jako prostor, pro „společné úvahy“, aby tak věřící mohli „přinášet do církevního společenství k prozkoumání a řešení problémy vlastní i problémy světa a otázky související se spásou lidí a podle svých sil podporovat všechnu apoštolskou a misijní iniciativu své církevní rodiny“. Pastorační rada farnosti se zde prezentuje jako jeden z nástrojů „apoštolské

[1416] Pro latinský text srov. IOANNIS PAULI PP. II.: *Christifideles laici*, http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici_lt.html, (9. 3. 2009).

[1417] Anglicky: „a more convinced, extensive and decided appreciation for“.

angažovanosti ve farnosti“, a tak, ačkoli opět ne v přímé návaznosti na AA 26, se její prostor jakoby znovu otevírá tématu možnosti sloužit také koordinaci „apoštolské“ (nebo v novější terminologii v širším slova smyslu „pastorační“) činnosti ve farnosti.

P 2.6 KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE

Navzdory tomu, že v novém *Katechismu katolické církve* (KKC; říjen 1992; srov. příloha P 1.12) poté, co předchozí dokumenty pastoračním radám přiřadily poměrně velkou důležitost v životě církve, bylo možné očekávat obšírnější pojednání na toto téma, najdeme zde o pastoračních radách jen jednu jedinou, zdánlivě ne příliš významnou zmínku v čl. 910. Ten s odvoláním na CIC, kán. 129, 2 vypočítává, kde všude „křesťané laici“ mohou „podle ustanovení práva spolupracovat“ při výkonu „řídící moci“. Kromě sněmů místních církví, diecézních sněmů, účasti na pastorační péči o farnost, ekonomických rad a církevních soudů jsou v tomto seznamu s odkazem na CIC, kán. 511; 536 vyjmenovány také pastorační rady.

Pro naše porozumění chápání pastoračních rad učitelským úřadem církve je však tato zmínka důležitá tím, že pastorační rady řadí mezi nástroje, kterými mají věřící účast na „řídící moci“ v církvi (srov. již P 2.4.1).

P 2.7 PODNĚTY K PASTORAČNÍM RADÁM Z PŘELOMU TISÍCILETÍ

V období příprav na Jubilejní rok 2000 a v jeho průběhu byly vydány tři důležité dokumenty, které v některých bodech dále rozvíjejí nauku učitelského úřadu církve o pastoračních radách.

P 2.7.1 Instrukce o spolupráci ve službě kněží *Ecclesiae de mysterio*

Prvním dokumentem učitelského úřadu církve, který se po vydání nového katechismu zmiňuje o pastoračních radách, je společná instrukce několika vatikánských kongregací[1418] *Ecclesiae de mysterio* (EdM; srpen 1997; srov. příloha P 1.13). Celá instrukce se nese v duchu snahy zdůraznit důležitost hierarchického uspořádání církve a specifičnost role „posvěcených pastýřů“ v nejrůznějších oblastech života a služby církve. Jednou z těchto oblastí je také služba pastoračních rad, o kterých se instrukce zmiňuje v pátém článku („Orgány spolupráce v místní církvi“) své druhé části věnované praktickým pokynům.

Celý článek je uveden pozitivním oceněním „orgánů spolupráce v místní církvi“, o kterých je zde řečeno, že jsou „požadovány a pozitivně zakoušeny na cestě obnovy církve podle Druhého vatikánského koncilu“ a že „představují formu aktivní účasti na životě a poslání církve jako společenství“ (EdM II, 5, úvod).

Skutečnost, že diecézní či farní pastorační rada nebo farní ekonomická rada „mají pouze poradní hlas“ je zde v § 2 např. podtržena konstatováním, že se „nemohou žádným způsobem stát rozhodovacími orgány“ (EdM II, 5, § 2).[1419] Navíc je v tomtéž paragrafu s odkazem na CIC kán. 512, § 1 a 3 zdůrazněno, že členy těchto rad „mohou být zvoleni jen ti věřící, kteří odpovídají normám vyžadovaným kanonickými předpisy“, což je navíc doplněno odkazem na KKC 1650, kde je zmínka o tom, že rozloučení manželé, kteří uzavřeli civilní sňatek, „nemohou vykonávat v církvi zodpovědné funkce“ (EdM II, 5, § 2).

Vyhrazení předsednictví těchto „farních rad“ (tj. pastorační či ekonomické rady farnosti) pouze faráři je v § 3 podtrženo konstatováním, že „rozhodnutí farní rady, která se

---

[1418] Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími, Praha: Česká biskupská konference, 2001. Instrukce, která byla sepsána komisí složenou ze zástupců kongregace pro kněze, pontifikální rady pro laiky, kongregace pro nauky víry, kongregace pro bohoslužbu a svátosti, kongregace pro biskupy, kongregace pro evangelizaci národů, kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života a pontifikální rady pro interpretaci textů, byla schválena „in forma specifica“ papežem Janem Pavlem II. a promulgována 15. srpna 1997.

[1419] V českém oficiálním překladu použitá formulace „nemohou žádným způsobem rozhodovat“ se vzhledem k anglické či německé předloze zdá být ne úplně přesná; srov. příloha P 1.13.

shromáždila bez předsednictví faráře nebo proti jeho vůli, jsou proto neúčinná, a tedy neplatná“ (EdM II, 5, § 3), a v § 4 se platnost souhlasu některé z diecézních rad s úkonem biskupa váže na to, že tento souhlas je vyžadován církevním právem.

V § 5 nakonec najdeme upozornění, že pokud jsou v diecézi či farnostech používány speciální „studijní skupiny nebo skupiny odborníků“, ty pak „nemohou být konstituovány jako struktury paralelní k diecézním kněžským či pastoračním radám a ovšem ani k podobným radám na farní úrovni, ani nemohou umenšovat jejich vlastní zodpovědnost a právní autoritu“ (EdM II, 5, § 5). Tímto je vyzdvižena důležitost role řádně ustavených pastoračních rad oproti jiným skupinám či konzultačním procesům v církvi.

P 2.7.2 Postsynodální apoštolská exhortace *Ecclesia in Asia*

V postsynodální apoštolské exhortaci Jana Pavla II. *Ecclesia in Asia* (EiA; listopad 1999; srov. příloha P 1.14) navazující na kontinentální synodu asijských biskupů se pak po těchto spíše restriktivních upřesněních objevuje znovu jasné povzbuzení k práci v pastoračních radách (EiA 25 s odkazem na Propositio 15):

> „Obzvláště je zde potřeba podporovat větší zapojení laiků a zasvěcených mužů a žen do pastoračního plánování a procesů rozhodování skrze takové struktury participace jako jsou pastorační rady a farní shromáždění.“

Lze si zde všimnout jak terminologie („struktury participace”), tak nového obsahového důrazu (spojení práce pastoračních rad s „procesy rozhodování” a s „pastoračním plánováním”, které, jak čteme v dalším odstavci, se má dít „spolu s věřícími laiky“ a má být „normálním jevem ve všech farnostech“). Toto vše je v tomto článku zarámováno teologickými pojmy jako „diecéze jakožto společenství komunit“, „církev spoluúčasti“, „společenství pro misii“ či „misie společenství“, kde „jedinečné charisma každého jeho člena musí být uznáno, rozvíjeno a účinně používáno“ (EiA 25).

P 2.7.3 Apoštolský list na závěr jubilejního roku *Novo millennio ineunte*

Téma pastoračního plánování, které se objevilo na synodě asijských biskupů, je pak podrobně rozvíjeno v apoštolském dopisu Jana Pavla II. na závěr Jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte* (NMI; leden 2001; srov. příloha P 1.15). Zde se ve třetí části („Znovu začít u Krista“) v čl. 29 mluví o tom, že nejde o nějaký „nový program“, protože „program“ pro život a službu církve je stále tentýž, „odvozený z evangelia a živé tradice“ a „jeho středem je vlastně sám Kristus“. Avšak pak je nabídnuta jakási „magna charta“ pastoračního plánování (NMI 29):

> „Je však nutné, aby se tento program proměnil v pastorační plány, uzpůsobené situaci jednotlivých společenství. […] V rámci všeobecných a nutných směrnic je nezbytné, aby se jediný program evangelia dále vtěloval, jako je tomu odedávna, v dějinách každého církevního společenství. Právě v místních církvích je možné vytvářet konkrétní programové kroky – cíle a metody práce, formace a hodnocení pracovníků, hledání vhodných prostředků – které umožní, aby Kristova zvěst pronikala k lidem, aby vytvářela společenství a svědectvím o hodnotách evangelia silně ovlivňovala společnost a kulturu.”

Ta je v dalším odstavci téhož článku doplněna konkrétní výzvou i naznačením způsobu práce (NMI 29):

> Vyzývám proto naléhavě pastýře místních církví, aby s pomocí nejrůznějších složek Božího lidu s důvěrou načrtli etapy budoucí cesty, uvedli do souladu plány svých diecézí se sousedními diecézními společenstvími i se společenstvími všeobecné církve. Výsledný soulad bude jistě usnadněn díky kolegiálnímu způsobu práce.“

Poté, co dokument ve své čtvrté části („Svědkové lásky“) načrtne základní rysy toho, co je zde nazváno „spiritualitou společenství“ (srov. NMI 43), se pak věnuje různým

„nástrojům, které podle směrnic Druhého vatikánského koncilu zajišťují a garantují společenství“ (NMI 44). Je zde zmíněna služba papeže, biskupská kolegialita, římská kurie, biskupské synody, biskupské konference apod. (srov. NMI 44). V dalším článku pak čteme (NMI 45):

> „Prostor společenství je třeba vytvářet a rozšiřovat každý den a na všech úrovních života každé místní církve. Společenství musí vyzařovat ze vztahů mezi biskupy, kněžími a jáhny, mezi duchovními pastýři a celým Božím lidem, mezi kněžími a řeholníky i mezi církevními sdruženími a hnutími. Za tím účelem je nutné co nejvíce dbát na orgány účasti, předepsané kanonickým právem, jako jsou kněžské a pastorační rady. Jak je známo, tyto struktury se neřídí pravidly parlamentární demokracie, protože mají poradní, nikoliv rozhodující hlas; to však neznamená, že by neměly žádný význam a důležitost. Teologie a spiritualita společenství totiž vede duchovní pastýře i věřící laiky k tomu, aby byli na základě vzájemné otevřenosti a priori jednotní v tom, co je podstatné, a aby hledali také ve sporných otázkách soulad a nejlepší řešení.“

Jestliže kongregacionální instrukce *Ecclesiae de mysterio* se snažila zkvalitnit službu pastoračních rad přesnějším vymezením jejich kompetencí a papežská exhortace *Ecclesia in Asia* zasazením této služby do širšího ekleziologického a prakticko-teologického rámce, papežův list *Novo millennio ineunte* se snaží dosáhnout téhož pomocí prohloubeného pochopení vlastního poslání a způsobu práce pastoračních rad v duchu „spirituality společenství“ vedoucí ke konsenzuálnímu způsobu rozlišování a rozhodování. K tomu se list pak také snaží povzbudit odkazem na řeholní tradice naslouchání i těm nejmladším a očekávání, že Duch svatý může vanout z každého věřícího. Nakonec list poukazuje na to, že „právnická moudrost“ (která „stanoví pro spoluúčast přesná pravidla, čímž zjevuje hierarchickou strukturu církve a zamezuje pokušení ke svévoli“) a „spiritualita společenství“ (která „vtiskuje institucionálnímu řádu duši a vede jej k důvěře a otevřenosti“) jsou komplementární a obě potřebné pro život a službu církve (srov. NMI 45).

P 2.8 Kněží, biskupové a pastorační rady podruhé

Podobně jako hned v prvních letech po koncilu se zmínky o pastoračních radách objevily v dokumentech věnovaných kněžím a biskupům (srov. P 2.2), tak tom bylo i na počátku nového tisíciletí.

P 2.8.1 Instrukce kongregace pro kněze Kněz, pastýř a vůdce farního společenství

Prvním z těchto dokumentů je další kongregační instrukce, kterou pod názvem *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství* vydala kongregace pro kněze (KPV; srpen 2002; srov. příloha P 1.16). Ta ve své druhé části, v oddíle nazvaném „Farnost a farář“ přináší ve vztahu k pastoračním radám farností několik upřesnění.

O „základním úkolu“ pastorační rady farnosti je zde spolu s odkazem na CIC, kán. 536 § 1 použita trochu jiná formulace, než v kodexu: „sloužit, na institucionální úrovni, řádné spolupráci věřících při rozvoji pastorační činnosti, která je vlastní kněžím“ (KPV 26). Původní „napomáhání rozvoji pastorační činnosti“ (CIC, kán. 536 § 1) je zde (zcela v duchu předchozích dokumentů o spolupráci věřících v pastoraci) zaměněno za „sloužit […] řádné spolupráci věřících při rozvoji pastorační činnosti“ (KPV 26). Tato „pastorační činnost“ je zde pak navíc (tentokrát nejspíše pod vlivem instrukce *Ecclesiae de mysterio*), specifikována dovětkem: „která je vlastní kněžím“. Účel ustavení pastorační rady farnosti je pak dále spatřován v tom, „aby věřící mohli dostát odpovědnosti plynoucí ze křtu a pomáhat faráři, který radě předsedá, svými radami na poli pastorace“ (KPV 26).

V dalším odstavci téhož článku pak dokument používá povzbuzení Jana Pavla II. z *Christifideles laici* a říká: „Je zapotřebí povzbuzovat k ‚rozhodnému a širšímu docenění farních pastoračních rad‘ (ChL 27)“ a ihned (s uvozením „Důvod je zřejmý:“, které v ChL nenajdeme) připojuje další odstavec z ChL o nutnosti investovat do růstu společenství i

misionářského nasazení (srov. KPV 26). Nakonec dokument používá dlouhý citát z *Omnes christifideles* čl. 4 a 9 s vyjmenováním příkladů oblastí, které je dobré v pastoračních radách konzultovat, a uzavírá zdůrazněním vzájemnosti služby faráře a ostatních věřících ve farnosti, z čehož pak plyne, že pastorační rada tak nemůže být chápána jako náhrada faráře v řízení farnosti (KPV 26):

> „Pastorační rada náleží do rámce vztahů vzájemné služby mezi farářem a jeho věřícími a nemělo by tedy smysl ji chápat jako orgán, který nahrazuje faráře v řízení farnosti nebo který na základě většiny hlasů klade materiální limity směru, jímž se farář bude ubírat.“

P 2.8.2 Postsynodální apoštolská exhortace *Pastores gregis*

Druhým dokumentem zmiňujícím se o pastoračních radách na počátku nového tisíciletí je postsynodální apoštolská exhortace Jana Pavla II. *Pastores gregis* (PG; říjen 2003; srov. příloha P 1.17) věnovaná poslání biskupů v dnešní církvi.

Zde je v páté kapitole („Biskupova role pastýřského řízení”), v oddíle nazvaném „Pastýřský styl řízení a diecézní společenství” konstatováno, že „žité církevní společenství povede biskupa k pastýřskému stylu, který bude stále více otevřen spolupráci se všemi“, a upozorňuje se zde[1420] na to, že proto „existuje neustálá výměna“ mezi biskupovou osobní zodpovědností a „oním přínosem, který mohou nabídnout věřící skrze konzultativní orgány jako diecézní synoda, kněžská rada, biskupská rada a pastorační rada“ (PG 44).

P 2.8.3 Direktář o pastorační službě biskupů *Apostolorum successores*

Na tento postsynodální dokument pak, jako tomu bylo již v roce 1973,[1421] navazuje více než po třiceti letech nový Direktář o pastorační službě biskupů *Apostolorum successores* (ApS; leden 2004; srov. příloha P 1.18). Krátkou zmínku o možnosti pomoci diecézní pastorační rady při přípravě biskupských pastýřských listů najdeme v kapitole páté („Učící úřad diecézního biskupa“; srov. AsP 122: Způsoby kázání). V kapitole sedmé („Řídící úřad biskupa“) se pak nachází varování před „kongregacionalismem“ ve spolupráci pastorační rady farnosti a faráře: „[…] pastorační rada a farář mají své vlastní role vykonávat efektivně, přičemž je třeba se vyhnout jakémukoli náznaku kongregacionalismu“ (AsP 181: Diecézní pastorační struktury; s odkazem na CIC, kán. 519 zdůrazňujícím roli na faráře, který je „vlastním pastýřem sobě svěřené farnosti“, a na NMI 45 s jeho upozorněním, že se poradní struktury v církvi „neřídí pravidly parlamentární demokracie“).[1422]

V téže kapitole pak dokument nabízí podrobný popis poslání a služby diecézní pastorační rady (srov. AsP 184: Pastorační rada), který z velké části opakuje již dříve publikované směrnice (doporučení k ustavení rady, její složení, členstvo, hlavní úkol, stanovy, způsob práce, konzultativní charakter rady, její kompetence, příprava k práci a způsob vzniku a zániku). Uprostřed toho všeho však přeci jen občas zaznívají i nové důrazy

---

[1420] A to s odkazem na CIC, kán. 204 § 1; 208; 212 § 2 a § 3 (srov. přílohy P 1.9 a P 2.4).

[1421] Srov. část P 2.2.

[1422] „Kongregacionalismem“ se zde nejspíše míní přístup mnoha svobodných církví, který na základě jakési „ekleziologie zdola“ zdůrazňuje samostatnost a plnou církevnost každého sboru, které se pak sice mohou sdružovat do funkčních vyšších celků, ale vlastní rozhodování je vždy a plně na tom kterém sboru. Jak k tomu píše např. William J. Rademacher: „Od vyhlášení Konstituce o církvi Druhého vatikánského koncilu má každá farnost svoji vlastní církevní identitu (srov. LG 26), která musí být respektována. […] Samozřejmě, že velká část pochopení významu konceptu konzultace bude záviset od té které farní obce – její víry, úrovně vzdělání, způsobu rozhodování. Žádné (diecézní) směrnice nemohou nikdy přesně vyjádřit konečný smysl konceptu konzultace. Každý pokus to učinit nutně upadne do mrtvého legalitu. Na druhé straně, farnost, která by ignorovala právo diecéze interpretovat část tohoto významu, by mohla upadnout do kongregacionalismu. To neznamená, že jak diecéze, tak farnost by se něco dobrého nemohly přiučit od kongregacionalistického systému s jeho důrazem na ekleziologii ‚zdola‘. Avšak to není římsko-katolický systém.“ RADEMACHER, The New Practical Guide, 49–50.

či interpretace. Např. doporučení ustavit v diecézi pastorační radu je tentokrát odůvodněno tím, že „skrze toto ustavení“ může biskup „vyjádřit účast všech věřících jakéhokoli kanonického stavu na poslání církve“. Biskup je zde nejen vyzván, aby ve stanovách „vhodně zveřejnil způsob výběru členů rady“, ale také je mu k tomu dána praktická inspirace, že se to může dít „např. tím, že by farnostem a jiným institucím bylo svěřeno právo navrhovat kandidáty“. Stejně tak je stanoveno, že v tomto procesu výběru si „biskup rezervuje právo vyloučit ty, kteří se nezdají být vhodnými“, a je opět naznačeno, že to lze zařídit „možná pomocí praxe konečného potvrzení volby členů“. Je-li dále v článku řečeno, že „biskup […] předkládá otázky k projednání“ a není-li zde (podobně jako v OCh 9) zmínka o tom, že tyto otázky mohou předkládat i členové rady a biskup je pak akceptuje k jednání), neznamená to jistě, že tato praxe již není možná.

Je-li pak (stále v AsP 184: Pastorační rada) zdůrazněn konzultativní charakter rady, ihned v zápětí je řečeno, že rada „se má vyznačovat jak skutečným respektem jak vůči biskupské jurisdikci, tak vůči autonomii věřících“ a že (v návaznosti na OCh 8 a EI 204) „biskup má věnovat patřičnou pozornost názorům jejích členů, protože ty jsou výrazem zodpovědné spolupráce církevního společenství s apoštolským úřadem“.

K interpretační nejistotě, zda dnešní pastorační rady řídící se novým Kodexem kanonického práva mohou také „koordinovat apoštolské aktivity“ v duchu *Apostolicam actuositatem* čl. 26 se direktář vyjadřuje nepřímo tím, že říká: „Rada si nikdy nemá přivlastňovat autoritu řídit či koordinovat aktivity za hranicemi své kompetence“ (AsP 184). Z toho lze usuzovat, že v hranicích její kompetence je toto možné. V souvislosti s nutnosti vhodné přípravy pro práci rady je zde nová zmínka o tom, že je „prospěšné, jestliže biskupové diskutují činnost diecézních pastoračních rad na setkáních biskupské konference, takže každý biskup ve své vlastní diecézi může mít užitek ze zkušenosti druhých“ (AsP 184). Kromě přerušení činnosti rady v době uprázdněného úřadu biskupa je zde navíc stanoveno, že „biskup ji může rozpustit, jestliže neplní úkoly, které jí přináleží“ (AsP 184).

Nakonec v direktář najdeme i několik podnětů ke službě pastorační rady farnosti, a to v kapitole osmé („Farnost, okrskový vikář a pastorační vizitace“). Jsou zde vyjmenovány oblasti, na něž biskup bere „zvláštní ohled“, když v nich „reguluje farní administrativu“, přičemž jednou z těchto oblastí je i pastorační rada farnosti (srov. AsP 210: Farnost, stabilní společenství v diecézi). V tomtéž článku je zde (kromě odkazu na možnost povinného ustavení pastorační rady pro všechny farnosti po projednání této otázky s kněžskou radou) vysloven v podstatě jediný důvod, proč by ve farnosti bylo přípustné pastorační radu neustavit: „Je žádoucí, aby každá farnost v diecézi ji měla mít ustavenu, pokud by malý počet farníků nevyžadoval jinak.“ Když pak direktář rozebírá vhodný styl života farnosti (srov. AsP 211: Model života farnosti), je zde řečeno: „Farář nemá nikdy zanedbat naslouchání názorům svých spolupracovníků na různé otázky, které vyvstávají v rámci života farnosti, obzvláště skrze pastorační radu farnosti (tam, kde existuje) nebo skrze jiné formy spoluúčasti na životě farnosti.“ Poslední zmínka o pastorační radě farnosti je pak v direktáři v souvislosti s tématem pastorační vizitace (srov. AsP 221: Procedura pro pastorační vizitaci farnosti), kde (kromě dalších oblastí) „by se měl biskup snažit“, „pokud čas či místní podmínky dovolí“, také „setkat se s pastorační radou nebo, pokud není ustavena, s věřícími, kteří spolupracují v různých apoštolátech […] a se sdruženími věřících“.

P 2.9 Papež Benedikt XVI. o pastoračních radách

Na závěr tohoto přehledu ještě připojme zmínku o třech důležitých vyjádřeních papeže Benedikta XVI. k pastoračním radám farnosti z poslední doby, která mohou být pro nás význačná tím, že v nich najdeme potvrzení pokračování podpory služby pastoračních rad farností a uznání jejich důležitosti i po poslední změně na papežském stolci.

P 2.9.1 Benedikt XVI.: Spolupráce magisteria a osobní zodpovědnosti v PRF

První z nich je vyňato z papežovy promluvy ke členům pastorační rady farnosti Sv. Felicity v Římě (březen 2007; srov. příloha P 1.20). Papež zde zdůrazňuje stejnou důležitost povolání křesťanů jak ke spolupráci „na přetváření spravedlivé společnosti“, tak povolání „přispívat k růstu a životu církve“. Ve větší části své promluvy se však věnuje povolání přispívat ke spravedlnosti v dnešní společnosti, a to jak na lokální, tak na univerzální úrovni. Zajímavým podnětem pro teologickou reflexi a dialog v pastorační radě jsou pak opakované zmínky o vztahu mezi magisteriem (učitelským úřadem církve) a Duchem svatým osvíceným lidským svědomím, z nichž alespoň jednu stojí za to ocitovat:

> „Úkolem magisteria není vnucovat nauku církve. Spíše je jeho posláním pomáhat samotnému svědomí k tomu, aby bylo schopné slyšet Boží hlas, aby vědělo, co je správné, co je Boží vůlí. Magisterium je pouhým nástrojem k tomu, aby osobní zodpovědnost, živená živým svědomím, mohla dobře fungovat, a tak přispívat k tomu, aby spravedlnost byla skutečně přítomná v naší společnosti.“

Papež pak svoji promluvu uzavírá povzbuzením k životu ze setkání s Kristem vedoucím k plnosti života i služby a vyjádřením vděčnosti všem spolupracovníkům.

P 2.9.2 Dopis papeže Benedikta XVI. věřícím v Číně

Druhé pochází z Dopisu věřícím v Číně (květen 2007; srov. příloha P 1.21), ve kterém papež ve druhé části („Směrnice pro pastorační život“) v oddíle „Svátosti, řízení diecéze, farnosti“ píše (čl. 10):

> „Každý diecézní biskup je pozván používat nezbytné nástroje společenství a spolupráce uvnitř diecézní katolické komunity: diecézní kurii, kněžskou radu, sbor konzultorů, diecézní pastorační radu a diecézní ekonomickou radu. Tyto orgány vyjadřují společenství, podporují sdílení společné odpovědnosti a jsou velkou pomocí pastýřům, kteří se takto mohou věnovat bratrské spolupráci s kněžími, zasvěcenými osobami a laiky.“

A ihned dodává: „Totéž platí o různých radách, které církevní právo předpokládá pro farnosti: pastorační radě farnosti a ekonomické radě farnosti.”

I zde je tedy potvrzena důležitost pastoračních rad jak na diecézní, tak na farní úrovni, a to s odůvodněním teologickým („vyjadřují společenství“), pastoračním („podporují sdílení společné odpovědnosti“) i praktickým („jsou velkou pomocí pastýřům“ v rozvíjení spolupráce se všemi věřícími).

P 2.9.3 Benedikt XVI.: Pastorační rady uskutečňují dílo Ducha svatého

Třetí vyjádření nakonec pochází opět z papežovy řeči ke členům další pastorační rady, tentokrát z farnosti Svaté Tváře Ježíšovy na římském předměstí Magliana (29. března 2009, srov. příloha P 1.22), ve které Benedikt XIV. existenci PRF nazval „jedním z darů 2. vatikánského koncilu“, vyzval k tomu, aby „kněz nebyl ponechán sám, ale aby byl obklopen věřícími, kteří spolu s ním ponesou toto símě Slova“, členy pastorační rady povzbudil k diakonické citlivosti vůči trpícím a chudým (část promluvy papež věnoval vzpomínce na svou nedávnou návštěvu Afriky a na potřeby nejen tamních chudých) a službu pastoračních rad zasadil do spirituality „darů Ducha svatého“, konkrétně „daru rady“:

> „V duchu tradice rada je darem Ducha svatého a farář, tím více papež, potřebuje radu, která mu pomáhá v rozhodování. Proto tyto pastorační rady uskutečňují také dílo Ducha svatého a dosvědčují jeho přítomnost v církvi.“

P 3. REFORMA RAD V DIECÉZI REGENSBURG V R. 2005

Reformu poradních orgánů, která byla uskutečněna v diecézi Regensburg v roce 2005, lze považovat za typický příklad snahy vymezit poradním orgánům v diecézi i ve farnostech pouze konzultační roli ve smyslu pastoračních rad podle CIC, kán. 512 a 536, a ve své vnitřní struktuře a kompetencích rezignovat na jejich dřívější, Německou biskupskou konferencí potvrzený „duální charakter" orgánů spojujících v sobě jak „apoštolátně-koordinační" na poli tzv. „laického apoštolátu", tak pastoračně-poradní roli v otázkách týkající se pastorace farnosti.[1423] Protože procesy a diskuse spojené se zaváděním této reformy ukazují na určité klíčové oblasti našeho tématu a protože, jak vyplývá ze srovnávací studie stanov českých diecézí (srov. část 2.3 hlavního textu této dizertace), řezenská diecéze se pravděpodobně stala hlavní inspirací při tvorbě stanov farních rad u nás, představíme zde tento proces trochu podrobněji.

P 3.1 HISTORIE ZAVÁDĚNÍ REFORMY A PRVNÍ REAKCE

Jak se dočteme v oficiálním sdělení na webových stránkách řezenské diecéze, 15. listopadu 2005 místní biskup Gerhard Ludwig Müller uvedl v platnost a veřejnosti ohlásil radikální reformu konceptu poradních orgánů na diecézní i farní úrovni.[1424] Tato „restrukturalizace" (prozatím vyhlášená na čtyřletou zkušební dobu) byla podrobně popsána v dokumentu nazvaném *Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg.*[1425] Podle tohoto dokumentu byla na diecézní úrovni místo jedné „diecézní rady" (*Diözesanrat*) se smíšenými kompetencemi ve smyslu AA 26 a ChD 27 zřízena „diecézní pastorační rada" (*Diözesanpastoralrat*) s čistě poradním charakterem ve smyslu ChD 27 a „diecézní komise" (*Diözesankomitee*) s charakterem koordinačního týmu ve smyslu AA 26 složeného ze zástupců spolků a hnutí.[1426] Poradní orgány na rovině vikariátů (*Dekanatsräte*) byly zrušeny a místo nich bylo doporučeno zřizování časově omezených pracovních skupin za účelem organizace konkrétních pastoračních projektů či akcí.[1427] A konečně i pojetí farních rad bylo přizpůsobeno modelu navazujícímu na ChD 27, čímž byla odstraněna „dvojhlavost" farní rady, která sice i nadále může plnit roli koordinačního grémia laického apoštolátu podle AA 26, ale nyní jen především pastorační radou ve smyslu CIC, kán. 536 a ve všech oblastech jednáních jedná pod vedením faráře.[1428] Toto vše bylo odůvodněno výzvou papeže Jana Pavla II. z 10. ledna 2004, který na plenárním zasedání kongregace pro kněze prohlásil, že různé rady na diecézní a farní rovině musí být „ve svém způsobu práce a ve svých strukturách přizpůsobeny dnešnímu právnímu stavu podle norem Kodexu kanonického práva vydaného v roce 1983" (srov. příloha P 2.4).[1429]

V zápětí následovaly velmi kritické reakce, a to jak od různých katolických sdružení[1430] či diecézních rad jiných biskupství,[1431] tak od různých významných teologů a

---

[1423] Srov. naše pozn. pod čarou č. 135 a s ní spojený hlavní text. Jestliže Německá biskupská konference a většina dnešních diecézí z bývalého Západního Německa se stále drží v tomto textu uvedené „druhé pozice", řezenské biskupství se v roce 2005 přiklonilo k tam uvedené „třetí pozici"; srov. oddíl nadepsaný „Po vydání nového Kodexu kanonického práva„ začínající na str. 62 a v něm obsažené tři „pozice". Jak jsme již poznamenávali v naší pozn. pod čarou č. 152, řešení zvolené v řezenské diecézi pak odpovídá „druhému přístupu" uvedenému v oddíle nazvaném „Některé dnešní přístupy k dalšímu rozvoji farních rad„ začínajícím na str. 66 této dizertace.

[1424] Neuordnung des Laienapostolates im Bistum Regensburg – „Modernisierung notwendig", Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/borPage001187.asp, (22.9.2008).

[1425] Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, November 2005, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0266805.PDF, (22.9.2008), 7.

[1426] Srov. Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte, 32–33, Anhang.

[1427] Srov. Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte, 32, Anhang.

[1428] Srov. Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte, 8.

[1429] Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte, 8.

[1430] Srov. především „Pressemitteilung des Aktionbündnisses Laienapostolat Regensburg", vyzývající ke společnému protestu na neděli 26. listopadu 2005 před řezenskou katedrálou, nebo žádost

osobností,[1432] včetně obou německých kardinálů.[1433] Možná i v reakci na tyto kritiky byla na kongregaci pro kněze 23. prosince 2005 zaslána žádost řezenského generálního vikáře

Zentralkomitees der Katholiken sedmi katolickými osobnostmi sestavené memorandum „Who katholische Laien ‚Salz der Erde' sind". Obojí k dispozici na stránkách Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de, (22.9.2008). Aktionbündniss bylo volným sdružením katolíků, které se zformovalo v reakci na reformu laických rad v listopadu 2005 a v jehož práci dnes pokračuje spolek Laienverantwortung Regensburg e. V., http://www.laienverantwortung-regensburg.de, (23.9.2008). Srov. také podrobné podklady k přednášce Prof. Dr. Johannese Grabmeiera, Deggendorf, předsedy sdružení Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de, GRABMAIER Johannes: Vom Herrn selbst berufen, Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de/dokumente/vomHerrnSelbstBerufen.pdf, (23.9.2008).

[1431] Reakce z diecézních rad různých biskupství, Centrální komise katolíků, Zemského výboru katolíků v Bavorsku apod. jsou k dispozici např. na Erzbistum München und Freising, http://www.erzbistum-muenchen.de/emf149/emf014840.asp, (23.9.2008).

[1432] Srov. především HÜNERMANN Peter, NEUNER Peter, SUTOR Bernhard a kol., Memorandum zu Laienräten in den Diözesen, Pressmeldungen ZdK 17. 11. 2005, Aktionbündnis Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de/dokumente/memorandum-zdk.pdf, (23.9.2008). Autoři zde postupují po těchto krocích: Nejprve načrtávají koncilní nauku o „všeobecném kněžství" a rovnosti všech věřících (oddíl 1), zdůrazňují vlastní a nepominutelné poslání laiků (oddíl 2) a připomínají rozlišení dvou odlišných, stejně legitimních a uznaných forem jednání křesťanů ve světě z *Gaudium et spes* (GS 76), spočívající v autonomním jednání neseném křesťanským svědomím a ve vlastním jménu jakožto občanů na straně jedné a v jednání jménem církve společně se svými pastýři na straně druhé (oddíl 3). Pak konstatují, že koncil v AA 26 laikům a jejich autonomním sdružením doporučil v diecézích vytvářet rady, které podle CIC z r. 1983 mají základ v kán. 215 a 216 o svobodě sdružování věřících, která je nezávislá na spolupráci církevního úřadu – tzv. „*Katholikenräte*" nebo „*Diözesanräte*" (oddíl 4), potvrzují možnost v diecézích zřizovat pastorační rady podle ChD 27 a kán. 511 a 512 CIC z roku 1983, které Würzburgská synoda považuje za součást základní církevní struktury mající účast na biskupově poslání (oddíl 5) a konstatují, že na rovině farností byly role „*Pastoralrat*" a „*Katholikenrat*" z praktických důvodů sloučeny do jedné „*Pfarrgemeinderat*" (oddíl 6). V této souvislosti se zabývají závěry würzburgské synody v tomto duchu, které považují za směrodatné pro všechny diecéze v Německu (oddíl 7) a za neprotiřečící novému Kodexu kanonického práva z roku 1983, jak se na tom shodla Německá biskupská konference a Centrální výbor katolíků (oddíl 8). V předposledním oddíle předkládají a rozvíjejí zásadu, že práce a svědectví křesťanů v diecézních radách jsou pro přítomnost církve ve společnosti nezbytné a zvláště v kontextu německé církve plní klíčovou roli v poslání být misionářskou církví jakožto fóra vnitrocírkevního dialogu i jakožto místa spolupráce v duchu politické diakonie vůči společnosti (oddíl 9). V závěrečném oddíle (nazvaném „Kdo chce posilovat přítomnost církve ve světě, podporuje angažovanost katolíků v Katholikenräte a vyjadřuje jim ocenění a respekt") autoři připomínají dlouholetou zkušenost dobré spolupráce biskupů s radami a konstatují, že to platí i přesto, že „momentálně existují aktivní protitlaky, když, jako v případě jedné německé diecéze, nejsou biskupem respektována práva diecézní rady a její možnosti působení jsou systematicky omezované". Autoři dokonce konstatují, že „tento postoj popírá jasná vyjádření koncilu a synody a škodí vážnosti biskupského úřadu" a že tento postoj navíc způsobuje, že „schopní a kompetentní lidé, jejichž spolupráci církev nutně potřebuje, jí ukazují záda". Končí vyjádřením naděje, že i dnes je inspirace koncilu a synody mezi katolíky živá, a konstatují, že „jen se silami laiků v jejich mnohotvárnosti a jejich samostatnosti má nová evangelizace skrze misionářskou církev, jak ji chtěl Jan Pavel II. a němečtí biskupové, nějakou šanci" (oddíl 10). Podepsáni Prof. Dr. Petr Hünermann, Tübingen, Prof. Dr. Klaus Lüdicke, Münster, Prof. Dr. Hans Maier, München, Helmut Mangold, předseda Landeskomitee der Katholiken in Bayern, München, Prof. Dr. Peter Neuner, München, Prof. Bernhard Sutor, Eichstätt a Barbara Wieland, členka prezídia diecézního shromáždění v diecézi Limburg, Farnkfurt.

[1433] Podle Süddeutsche Zeitung se kardinál Friedrich Wetter „distancoval od svého kolegy Müllera" a podle citovaného článku mu „leží na srdci, aby ‚dobří a věrní katolíci, kteří jsou ochotni pomoci a jsou ochotni ke službě, nebyli donuceni k rezignaci'„. DROBINSKI Matthias: Kardinal kritisiert Bischof. Wetter distanziert sich vom Regensburger Kollegen Müller, Süddeutsche Zeitung 17.11.2005. Kardinál Karl Lehmann se podle Mittelbayerische Zeitung vyjádřil ještě kritičtěji: „Myslím, že není dobré, když nyní na rovině diecézních rad je možné jen jmenování od biskupa a lidé již nemohou být voleni zdola. To je pro mě nepochopitelné, v tom bych viděl skutečný krok zpět. A osobně doufám, že i v Regensburgu pochopí, že je to třeba znovu zkorigovat." Rätereform: Lehmann spricht von ‚Rückschritt', Mittelbayerische Zeitung 23.11.2005. Obojí citováno podle GRABMAIER Johannes: Vom Herrn selbst

Michaela Fuchse o posouzení nového uspořádání poradních grémií v diecézi. Jako odpověď zaslal kardinál Castrillon Hoyos, prefekt kongregace pro klérus, pozitivní dobrozdání,[1434] které konstatuje, že všechny související dokumenty „se orientují podle pro tyto organismy směrodatné normy Kodexu kanonického práva a spolehlivým způsobem vykládají ducha a cíle tohoto nástroje práva ve smyslu dokumentů Druhého vatikánského koncilu (Christus Dominus, Apostolicam actuositatem)“. Specificky ke stanovám farních rad a ke stanovám diecézní pastorační rady se kardinál Hoyos vyjádřil takto:

> „Obzvlášť tyto zmíněné stanovy na jedné straně zajišťují církevní autoritě roli, která jí na základě hierarchicko-svátostné podstaty církve při vedení pastoračních iniciativ přísluší, na druhé straně dovolují velkorysé ocenění specifického poslání laiků, kteří jsou povoláni k tomu, aby na základě svého příkladného nasazení zevnitř posvěcovali struktury společnosti, a tak víře církve poskytovali stále živější vyjádření. Toto dikasterium tedy s uspokojením bere na vědomí, že tyto stanovy uspořádávají spolupráci laiků ve výkonu pastorace takovým způsobem, který plně odpovídá charismatům věřících laiků a nositelů duchovních úřadů a jejich přirozeně rozličným rolím.“[1435]

Na závěr dopisu kardinál Hoyos dodává, že „se rozumí samo sebou, že diskutované stanovy představují jen jednu formu mezi mnoha legitimními variantami“ a vyjadřuje naději, že podobné iniciativy vzniknou i na jiných místech.

P 3.2 Diskuse s kongregací pro kněze a otevřený dopis papeži

Dne 24. listopadu 2005 se na diecézního biskupa obrátil Prof. Dr. Johannes Grabmeier se žádostí, aby vyhlášenou reformu poradních orgánů odvolal. Když žádost nebyla úspěšná, 5. ledna 2006 Grabmeier zaslal na římskou kongregaci pro biskupy stížnost požadující zrušení dekretů zavádějících nové uspořádání rad v řezenské diecézi, která byla z důvodu kompetenční příslušnosti 23. ledna 2006 předána k vyřízení kongregaci pro kněze.[1436] Na tuto žádost přišla z Říma zamítavá odpověď ve formě „dekretu“ datovaného 10. března 2006 a podepsaného kardinálem Hoyosem.[1437] Tento dekret konstatuje kromě jiného následující:

- Diecézní pastorační rady a farní pastorační rady se řídí normami vydanými diecézním biskupem.
- Vikariátní rady nejsou právem univerzální církve předpokládány.
- Navržený koncept diecézní komise pro koordinaci laického apoštolátu možnost autonomního zakládání a vedení různých laických sdružení respektuje.

---

berufen, Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de/dokumente/vomHerrnSelbstBerufen.pdf, (23.9.2008), Meinungen II a III, srov. Quellen III. V jednom pozdějším rozhovoru (14. května 2006) u příležitosti svých 70. narozenin kardinál Karl Lehmann na otázku, zda jsou chvíle, kdy se cítí být zklamán, odpověděl takto: „[…] A jsou samozřejmě také různé spory, o kterých člověk ví, že církvi nepřinesou vůbec nic. Například ten momentální spor o rady a grémia laiků, ten považuji za nesmyslný. Já nemohu zabránit, aby nějaký biskup – z právního hlediska k tomu má možnost – ve své diecézi přebudoval rady tak, že se tím rozloučí s doposud společnými dějinami těchto struktur. Jako předseda biskupské konference se pak snažím takovýto spor uklidnit a zvěcnit. K tomu mám však velmi úzký prostor…“ Sonntag, 14.05.2006: Interview zum 70. Geburtstags in der katholichen Wochenzeitung für das Bistum Dresden-Meißen, 14.05.2006, Aktuelles auf www.canon215-regensburg.de, http://www.wallner-schierling.de/canon215-regensburg/html/aktuelles.html, (23.9.2008).

[1434] Rom hinter Regensburg, kreuz.net, http://www.kreuz.net/article.2340.html, (23.9.2008).

[1435] Rom hinter Regensburg, kreuz.net, http://www.kreuz.net/article.2340.html, (23.9.2008).

[1436] Srov. CONGREGATIO PRO CLERICIS: Dekret Prot. Nr. 20060224, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0308705.PDF, (23.9.2008). Srov. také Rom bestätigt Rätereform im Bistum Regensburg – Hierarchischer Rekurs zurückgewiesen, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/borPage001187.asp, (23.9.2008).

[1437] CONGREGATIO PRO CLERICIS: Dekret Prot. Nr. 20060224, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0308705.PDF, (23.9.2008).

- Protože závěry Würzburgské synody časově předcházejí promulgaci nového Kodexu kanonického práva, jsou (s odvoláním na kán. 5 § 1 CIC) zrušeny.
- Řezenský biskup v těchto stanovách respektoval požadavky instrukce *Ecclesiae de mysterio* (Praktické pokyny, čl. 5 § 5; srov. příloha P 1.13).[1438]

V závěru dekretu je konstatováno, že protože diecézní biskup ohledně diskutovaného předmětu „jednal v souladu s univerzálním zákonodárstvím i v souladu s dalšími souvisejícími výnosy apoštolského stolce“, kongregace Grabmeierovu žádost o zrušení diskutovaných dekretů zamítá, a to „na základě nedostatečného právního podkladu“; zároveň kongregace „potvrzuje dekrety vydané řezenským biskupem 15. listopadu 2005, protože obsahem i formou odpovídají ustanovením církevního práva“.[1439]

Zdá se však, že pro mnohé v řezenské diecézi tato záležitost uzavřená není. Grabmaier sám proti výše prezentovanému dekretu podal 1. dubna 2006 odvolání podle kán. 1737 § 1 CIC k prefektu apoštolské signatury,[1440] ve kterém poukazuje na dva vážné nedostatky argumentace tohoto dekretu: Odvolání se na kán. 5 § 1, podle kterého by měly být závěry Würzburgské synody zrušené, není na místě, protože tento kánon mluví o „dosud platných obyčejích“, které jsou „v rozporu s ustanoveními tohoto kodexu“, a ne o partikulárním, papežem potvrzeném právu, jako tomu je v případě Würzburgské synody. Podobně i odvolávka na instrukci *Ecclesiae de mysterio* není podle Grabmaiera na místě, protože instrukce kongregací nemohou rušit zákony a pokud jsou v rozporu s univerzálním či partikulárním právem, nemají žádnou právní závaznost (srov. kán. 34 § 2). Navíc text, na který dekret odkazuje, nemluví o laických radách ve smyslu závěrů Würzburgské synody, ale o biskupem vytvořených studijních či expertních skupinách.

Skupina katolíků sdružená v *Laienverantwortung Regensburg e. V.*[1441] pak při příležitosti papežovy návštěvy v Řezně v září 2006 zaslala Benediktovi XVI. dvacetistránkový otevřený dopis podrobně vysvětlující situaci s celým jejím historickým i teologickým pozadím a žádající papežovu aktivitu kromě jiného i v následujících bodech:[1442]

- podpora otevřeného dialogu v církvi;
- změna výpovědi kongregace pro kněze o neplatnosti závěrů Würzburgské synody;

[1438] Zde je požadováno následující: „Podle místních potřeb mohou ordináři využít speciální studijní skupiny nebo skupiny odborníků ve zvláštních otázkách. Tyto skupiny však nemohou být konstituovány jako struktury paralelní k diecézním kněžským či pastoračním radám a ovšem ani k podobným radám na farní úrovni, ani nemohou umenšovat jejich vlastní zodpovědnost a právní autoritu, která je regulována univerzálním kanonickým právem v kánonech 536, § 1 a 537.[1438] (87)((Srov. CIC 135 § 2)) Jestliže takové orgány vznikly v minulosti na základě místních zvyků nebo zvláštních okolností, je třeba použít nutných prostředků, aby se opět shodovaly s platným zákonodárstvím církve.“ *Ecclesiae de mysterio*, Praktické pokyny, čl. 5 § 5.

[1439] CONGREGATIO PRO CLERICIS: Dekret Prot. Nr. 20060224, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0308705.PDF, (23.9.2008). Srov. také Rom bestätigt Rätereform im Bistum Regensburg – Hierarchischer Rekurs zurückgewiesen, Bistum Regensburg, http://www.bistum-regensburg.de/borPage001187.asp, (23.9.2008).

[1440] GRABMEIER Johannes: Beschwerde gem. c.1737-§ 1 CIC gegen das Dekret des Präfekten der Kleruskongregation Kardinal Castrillon-Hoyos vom 10.03.2006, Aktuelles auf www.canon215-regensburg.de, http://www.wallner-schierling.de/canon215-regensburg/html/appelation-signatur-k.pdf, (23.9.2008+.

[1441] Laienverantwortung Regensburg e. V., http://www.laienverantwortung-regensburg.de, (23.9.2008). Tento spolek, založený 11. března 2006 a pracující pod předsednictvím Prof. Dr. Johannese Grabmeiera, Deggendorf, dnes pokračuje v práci a důrazech volného sdružení Aktionbündniss Laienapostolat Regensburg, http://www.laienapostolat-regensburg.de, (23.9.2008), které se zformovalo v reakci na reformu laických rad v listopadu 2005).

[1442] Ke dispozici v plném znění na Laienverantwortung Regensburg e. V., http://www.laienverantwortung-regensburg.de/mediapool/41/418971/data/lvr-offener-brief-an-papst-benedikt.pdf, (23.9.2008); stručný souhrn hlavních myšlenek a požadavků dopisu je k dispozici na Laienverantwortung Regensburg e. V., http://www.laienverantwortung-regensburg.de/mediapool/41/418971/data/lvr-offener-brief-an-papst-benedikt-info.pdf, (23.9.2008).

- zrušení dekretů řezenského biskupa z 15. listopadu 2005;
- normy v CIC regulující na hierarchii nezávislé „*Katholikenräte*“ podle AA 26;
- obnovení konceptu farní rady jakožto rady katolíků s prvky pastorační rady.

Dopis je zakončen zdůrazněním toho nejdůležitějšího: touhy po „překonání rozdělení mezi biskupem a věřícími v diecézi Regensburg“ a prosbou: „Benedikte, pomoz Regensburgu!“

P 3.3 OBSAH DNES PLATNÝCH STANOV PRO FARNÍ RADY V DIECÉZI REGENSBURG

Jestliže změna pojetí diecézních a farních pastoračních rad v jedné diecézi způsobila takovýto rozruch, je třeba se na obsah této změny podívat nyní podrobněji.[1443] Základ pro konkrétní ustanovení pro práci takto chápaných farních rad je položen v „teologických východiscích“ současných řezenských stanov,[1444] které jsou značně odlišné od jejich poslední verze[1445] schválené v roce 2001 předchůdcem současného řezenského biskupa Manfredem Müllerem. Zde je zdůrazněno, že diecézní biskup „z moci své apoštolské autority“ faráři „jakožto svému zástupci na místě“ svěřuje „výhradní úředně-pastýřské vedení farnosti“ (něm. „*alleinige hirtenamtliche Leitung der Pfarrei*“). Tuto svoji vedoucí roli (něm. „*Leitungsamt*“) však farář vykonává jako „službu spásnému poslání církve“, jehož „nositeli nejsou podle katolické nauky pouze klerici, nýbrž spíše všichni věřící, protože jsou v síle křtu od samotného Krista povoláni aktivně spolupůsobit k rozvoji Božího království mezi lidmi“. Proto má farář svoji „vedoucí úlohu“ vykonávat „v úzkém společenství“ se všemi věřícími. Protože jsou takto všichni ve vzájemně se nutně doplňujících rolích spolupracovníky na spásném Kristově poslání, při vykonávání své „vedoucí role“ je farář „povinen pod svým kněžským vedením zapojit věřící s jejich dary milosti do aktivní spolupráce v pastoraci (srov. 529 § 2 CIC)“.[1446] Aby toto bylo institucionálně umožněno, je zde stanoveno, že v každé farnosti má být zřízena takto chápaná farní rada („Pfarrgemeinderat“):

> „Farní rada je diecézním biskupem podle kán. 536 CIC ustavená ‚farní pastorační rada‘ (‚*Pfarrpastoralrat*‘) určená k podpoře veškeré pastorační činnosti ve farnosti.“[1447]

Tato farní rada má následující charakteristiky:[1448]

- Je orgánem, který je součástí základní církevní struktury („*Organ der Kirchenfassung*“)[1449] a který proto nutně odpovídá struktuře vlastní farnosti.

[1443] Aktuální činnost diecézních a farních rad v řezenské diecézi je zachycena na webových stránkách Diözesan Räte im Bistum Regensburg, http://www.dioezesanpastoralrat-regensburg.de, (23.9.2008).

[1444] Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg. Regensburg 13 (2005), Bischöfliches Ordinariat Regensburg, 15. listopad 2005, Nr.13, Bistum Regensburg, http://web.archive.org/web/20060228110713/http://www.bistum-regensburg.de/download/borMedia0270705.PDF, (22.9.2008), 135–136. Srov. také Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, in: Bischöflichen Ordinariat Regensburg: Die Neuordnung der Pfarrgemeinderäte, 9–12.

[1445] Podrobné srovnání obou verzí stanov Vergleich PGR-Statut Regensburg 11/2005 – PGR-Satzung Regensburg 11/2001 je k dispozici na Aktuelles auf www.canon215-regensburg.de, http://www.wallner-schierling.de/canon215-regensburg/download/Vergleich-PGR-Satzungen-R-2005-2001.pdf, (22.9.2008).

[1446] Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, Theologische Grundlegung, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), 135.

[1447] „Der Pfarrgemeinderat ist der vom Diözesanbischof gemäß can. 536 CIC eingesetzte „Pfarrpastoralrat“ zur Förderung der gesamten Seelsorgetätigkeit in der Pfarrei.“ Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, Theologische Grundlegung, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), 135.

[1448] Srov. Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, Theologische Grundlegung, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), 135–136.

- Je poradním orgánem, skrze který mohou věřící faráři, který této radě předsedá, pomáhat v pastoračních záležitostech.
- Je orgánem, který nese označení „*Pfarrgemeinderat*“, protože mu, aby se zamezilo zbytečně zatěžující složitosti struktur a byrokratizaci, také přináleží úkoly grémia, která má ve smyslu AA 26 koordinovat autonomní iniciativy a aktivity věřících ve farnosti, ať už jako jednotlivců či jako sdružení.

Farář má pak podle těchto stanov „povinnost farní radu informovat o zamýšlených změnách nebo aktivitách v oblasti posvěcování, vyučování a vedení a předkládat jí tyto změny či aktivity ke konzultaci“. Za pomoci citace z instrukce kongregace pro kněze *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství* (čl. 26) pak stanovy připomínají, že „členové farní rady mají právo vyjadřovat se k dobru církve a sami podávat návrhy či doporučení týkající se ‚misijních, katechetických a apoštolských iniciativ […]; v souvislosti s podporou formace v nauce církve a svátostného života věřících; v souvislosti s pomocí kněžím při pastorační činnosti v různých sociálních prostředích nebo územních oblastech; v souvislosti se zdokonalováním způsobů senzibilizace veřejného mínění atd.‘“[1450] Stanovy to pak komentují takto:

> „Podle toho tedy farní rada podporuje faráře skrze poradenství a realizaci závěrů v jeho vedoucí roli a tak skrze aktivní spolupráci podporuje pastorační činnost ve farnosti.“

Po těchto „teologických základech” pak ve stanovách následuje sedm článků, které tyto základy podrobněji rozpracovávají do příslušných oblastí práce farní rady. Např. v prvním článku je stanoveno, že farář může odmítnout ty kandidáty, které neodpovídají zde stanoveným požadavkům (čl. I, 4),[1451] zatímco druhý článek podrobně stanoví důvody, kvůli kterým může být člen farní rady vyloučen, i procedury, které se k tomuto vyloučení mají použít (čl. II, 6).

Ve třetím článku je pak mimo jiné stanoveno, že „farář nemá žádné hlasovací právo, protože farní rada slouží k tomu, aby mu radila v jeho pastýřské službě” (čl. III, 3). Farář může vedení zasedání svěřit na jeden případ či natrvalo někomu jinému (čl. III, 4, a) a s jeho souhlasem se farní rada může sejít i v jeho nepřítomnosti (čl. III, 4, b). Zasedání farní rady jsou neveřejná (čl. III, 4, c). Je zde znovu zdůrazněna povinnost faráře „informovat farní radu o zamýšlených změnách nebo aktivitách v oblasti posvěcování, vyučování a vedení farnosti”, zatímco farní rada se může rozhodnout, zda tyto záležitosti jen vezmou na vědomí nebo zda se k nim chce nějak vyjadřovat (čl. III, 5, a).

Záležitosti ke konzultacím může do rady přinášet i kterýkoli její člen (čl. III, 5, b); farní rada se pak rozhodne, zda tento podnět ke konzultacím přijmout (čl. III, 5, c). Předem jsou však vyloučeny záležitosti, které by byly v rozporu se závazným učením víry či mravů nebo s platným církevním právem (čl. III, 5, d). Pokud se jedná o záležitosti týkající se

---

[1449] Později je navíc zdůrazněno, že „farní rada, jakožto orgán patřící k základní církevní struktuře, podléhá stejně jako farnost jako celek podléhá řádné, vlastní a bezprostřední duchovní moci patřící z božského práva (iure divino) diecéznímu biskupovi“. Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, Theologische Grundlegung, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), 136.

[1450] Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, Theologische Grundlegung, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), 136.

[1451] Podle čl. I, odst. (3) těchto stanov musí kandidáti musí příslušet ke katolické církvi (chápané podle LG 8 jako „subsistující“ v katolické církvi, která je řízena Petrovým nástupcem a biskupy ve společenství s ním) a neoddělit se od ní žádným formálním aktem, musí být biřmováni, musí vést život vydávající svědectví víry v souladu s katolickou naukou a zásadami katolické církve (jako např. svěcení neděle či církevně uzavřené manželství apod.), musí bydlet ve farnosti nebo v ní mít zaměstnání či vykonávat dobrovolnickou službu a nesmí být členem žádné jiné farní rady. Srov. Statut für Pfarrgemeinderäte in der Diözese Regensburg, Theologische Grundlegung, in: Amtsblatt für die Diözese Regensburg 13 (2005), 136

oblastí správy majetku, spadajících do kompetence církevních či charitních zaměstnanců nebo učitelů náboženství působících na území farnosti, musí být tito nebo jejich mluvčí na jejich přání přizváni k tomuto jednání (čl. III, 6).

Pokud je nějaká záležitost přednesena radě a ta ji přijme ke konzultacím, v jejich závěru pak hlasováním prostou většinou rada schválí tzv. „poradní doporučení" (*Beratungsvotum*) pro faráře (čl. III, 7, a). Farář má toto doporučení následovat, pokud mu v tom nebrání závažné teologické, morální či pastorační důvody (čl. III, 7, b). Pokud farář oznámí, že se rozhodl jednat proti nějakému „poradnímu doporučení", rada může, pokud se shodne na tom, že toto rozhodnutí faráře proti „poradnímu doporučení" je špatné, záležitost znovu projednat (čl. III, 8, a). Jestliže rada 2/3 většinou odhlasuje, že plodná spolupráce mezi radou a farářem kvůli trvajícím a nepřekonatelným diferencím v závažných teologických či pastoračních otázkách již není možná, je podle těchto stanov třeba povolat okrskového vikáře. Pokud se mu nepodaří pomoci ve sjednocení stanovisek, učiní potřebné kroky diecézní biskup (čl. III, 8, b).

Čtvrtý článek pojednává o oborových komisích, které mohou být zřízeny natrvalo nebo na čas na podporu nějakého konkrétního projektu (čl. VI, 1–2). Oborová komise je poradním grémiem podřízeným farní radě, jehož členy mohou být i ti, kteří nejsou členy farní rady (čl. IV, 3).

Pátý článek reguluje spolupráci s ekonomickou radou farnosti, jejíchž zasedání se má účastnit mluvčí farní rady s právem vyjádření názoru (čl. V, 1). Ekonomická rada si musí vyžádat názor farní rady v důležitých rozhodnutích a před schválením ročního rozpočtu farnosti (čl. V, 2). Pokud ekonomická rada nepřijme „poradní doporučení" farní rady, může tato své doporučení předložit příslušnému oddělení biskupství (např. ekonomickému oddělení), na němž pak spočívá konečné rozhodnutí (čl. V, 3). Ekonomická rada určí a jmenuje jednoho ze svých členů, který se pak jako host s právem vyjádření mínění účastní zasedání farní rady (pokud sám není jejím členem) (čl. V, 5).

V šestém článku je pak konstatováno, že farář (tedy ne farní rada) alespoň jednou za rok svolává věřící své farnosti ke shromáždění farnosti. Na tomto shromáždění pak má farář spolu s farní a ekonomickou radou prezentovat zprávu o činnosti. Při tom mohou být farní radě předloženy podněty a návrhy věřících.

Poslední, sedmý článek se pak věnuje situaci, kdy je v nějakém regionu zřízen širší „pastorační celek" („*Seelsorgeeinheit*"). V tom případě má být místo jednotlivých farních rad zřízena „Společná farní rada" („*Gesamtpfarrgemeinderat*"), ve které je každá z farností, která je součást dotyčného pastoračního celku, zastoupena přiměřeně své velikosti.

P 4. ZÁKLADNÍ DOKUMENT PRF PODLE MARKA F. FISCHERA

Níže předložený text je jakýmsi sumářem podrobné studie Marka F. Fischera,[1452] ve které na základě jeho vlastních výzkumů předkládá empirický portrét pastoračních rad v USA v 90. letech minulého století, načrtává historickou linii jejich vývoje od koncilu a nabízí svoje vlastní pojetí jejich poslání, složení a způsobu práce.

P 4.1 PREAMBULE

Vycházejíce z toho, že dobrá pastorační rozhodnutí jsou vždy založená na pečlivém naslouchání moudrosti Božího lidu, otec ……..… dne ……..... ustanovil Pastorační radu Římskokatolické farnosti ……..……. Zřizování takovýchto rad doporučovaly již dokumenty 2. vatikánského koncilu. Koncilní otcové zde zdůraznili, že katolíci mají právo a povinnost vyjadřovat své mínění o čemkoli, co se týká dobra církve; faráři se pak zas mají ochotně radit se svými farníky a využívat jejich moudrých rad. Ustanovením pastorační rady farář takto uznává moudrost svých farníků a vyjadřuje svoji touhu sdílet s nimi svoji zodpovědnost za vedení farnosti.

P 4.2 ÚČEL A ÚKOLY

Účelem PRF je zkoumat pastorační záležitosti, pečlivě je zvažovat a navrhovat z toho plynoucí praktická řešení. Tímto způsobem rada podporuje pastorační činnost. Prvním úkolem rady je studovat záležitosti, které jsou jí předloženy, a pokusit se je dobře osvětlit. Druhým úkolem je pečlivě tyto zkoumané záležitosti reflektovat, rozlišovat jejich skutečnou povahu, hodnotit je a uvažovat o nich. Posledním úkolem je z toho všeho vyvodit vhodné závěry. Rada tyto závěry předkládá faráři formou doporučení. Tento trojí úkol rady – zkoumání, zvažování a navrhování závěrů – se nazývá pastoračním plánováním. Potom, co farář přijal doporučení rady, řídí proces vedoucí k jejich uskutečnění. Členové rady mu v tom mohou asistovat, avšak přísně vzato zajištění uskutečnění těchto přijatých doporučení je již na zodpovědnosti faráře, ne rady.

P 4.3 OBLAST PŮSOBNOSTI

Oblast, na kterou se rada ve své službě zaměřuje, zahrnuje všechny pastorační záležitosti. Sem může spadat vše, co má nějakou souvislost s farářovou službou hlásání Božího slova, slavení svátostí, péče o věřící, podpory poslání církve vůči světu a zodpovědného správcovství materiálních zdrojů. Jsou sem zahrnuty všechny praktické záležitosti farního života. Neexistuje nic praktického, o čem by se farář nemohl radit se svojí pastorační radou, kromě otázek víry, ortodoxie, mravních principů nebo zákonů univerzální církve.

P 4.4 KRITÉRIA ČLENSTVÍ

Členové pastorační rady jsou vybráni především kvůli své schopnosti zastávat hlavní úkol rady – zkoumání, zvažování a navrhování praktických závěrů. Jsou to pokřtění katolíci, těšící se dobré pověsti v církvi, kteří odrážejí různé oblasti, sociální či profesních uskupení a apoštoláty ve farnosti. Jsou to farníci známí svojí vírou, dobrými mravy a moudrostí.

P 4.5 PROCES VÝBĚRU ČLENŮ

Dvanáct členů rady je voleno každé tři roky. Volby se konají během shromáždění, které uzavírá sérii čtyř každotýdenních shromáždění během měsíce září, ke kterým jsou přizváni všichni farníci. Na *prvním* setkání jsou farníci seznámeni s prací rady. Farář vysvětlí své důvody k jejímu ustavení a pozve farníky, aby vyjádřili svá očekávání, která s radou spojují. Na *druhém* setkání farníci identifikují silné stránky farnosti a ty oblasti, které by rada mohla pomoci rozvinout. *Třetí* setkání je věnováno reflexi o vlastnostech dobrého radního a vrcholí nominacemi. Při *čtvrtém* setkání účastníci v atmosféře modlitby a rozlišování zvolí dvanáct nových radních.

[1452] Srov. FISCHER Mark F.: Pastoral Councils in Today's Catholic Parish, Mystic, CT: Twenty-Third Publications, 2001, 209–220. Vlastní pracovní překlad autora této dizertace.

P 4.6 VNITŘNÍ SLUŽBY

Farář předsedá každému pracovnímu setkání rady. Předkládá témata ke konzultaci, akceptuje nebo odmítá doporučení a spolupracuje na přípravě programu pracovního setkání. Farář a radní vybírají tři osoby ze svého středu, které budou zastávat tři služby. Těmito službami jsou vedoucí (angl. *chairperson*), zástupce vedoucího (angl. *vice-chairperson*) a sekretář. Tito spolu s farářem připravují agendu rady. Vedoucí facilituje diskuse rady, dbajíce na to, aby se každý dostal ke slovu a aby byl každý slyšen. Vedoucí také monitoruje práci radních mezi pravidelnými setkáními. Zástupce vedoucího asistuje vedoucímu a facilituje pracovní setkání v jeho nepřítomnosti. Sekretář pořizuje ze setkání zápis. Zajišťuje, aby tyto zápisy byly spolu s programem příštího setkání a podpůrnými dokumenty rozeslány všem radním alespoň týden před každým setkáním.

P 4.7 ZPŮSOB PRÁCE

Pastorační rada má tříleté služební období, které je zároveň obdobím, na které se rada zaměřuje při svém pastoračním plánování. Farář definuje téma tohoto plánovacího období během zářijových shromáždění, na kterých jsou vybíráni členové rady. Na začátku druhého a třetího roku trvání rady její členové organizují farní shromáždění, aby tak farníkům mohli prezentovat výsledky dosavadní práce rady a získat od nich zpětnou vazbu. Na konci třetího roku rada dovrší svoji práci. Poté je vybrána nová rada a začíná nový plánovací cyklus.

P 4.8 AGENDA

Přípravu agendy zajišťuje farář spolu vedoucím, zástupcem vedoucího a sekretářem. Jsou zde stanoveny cíle každého setkání, prostředky a skupinový proces vedoucí k jejich dosažení a k tomu potřebné materiály. Agenda se pak stává orientační pomůckou pro průběh setkání. To začíná projitím zápisu z minulého setkání a je uzavřeno krátkým zhodnocením setkání. Jestliže farář není spokojen s proběhlými konzultacemi, vyjádří své výhrady a požádá radu, aby se pokusila projasnit vše, co zůstává nejasné. Jestliže je s konzultacemi spokojen, formálně doporučení rady akceptuje. Poté může požádat pracovníky farnosti (angl. *parish staff*) nebo jiné farníky, aby tato doporučení realizovali.

P 4.9 VZTAH K PRACOVNÍKŮM FARNOSTI A EKONOMICKÉ RADĚ

O správě farnosti se farář kromě pastorační rady radí i s ostatními. Spoléhá se na odbornost pracovníků farnosti (angl. *parish staff*) a denně se s nimi radí o organizaci každodenního fungování farnosti. Příležitostně může samozřejmě požádat některého z těchto pracovníků, aby se zúčastnili setkání rady, aby tak mohli pastorační radě posloužit svými znalostmi. Kromě toho farář také spoléhá na ekonomickou radu v tom, že bude připravovat rozpočet farnosti, monitorovat jeho dodržování a podávat o něm zprávy farnosti. Členové ekonomické rady jsou vybíráni pro jejich technické schopnosti v oblasti účetnictví a financí. Pastorační rada naopak nabízí praktickou moudrost. Tedy schopnost zkoumat pastorační záležitosti z celkové perspektivy, hluboce je reflektovat v dialogu a navrhovat závěry vhodné pro farnost.

P 4.10 PRACOVNÍ SETKÁNÍ

Pastorační rada se setkává jednou za měsíc od září do května. Setkání trvají dvě hodiny. Od členů rady se očekává, že mezi setkáními budou plnit úkoly z předchozího setkání a budou se připravovat na příští. To obvykle znamená práci v nějaké dočasně zřízené pracovní skupině. První setkání nově zřízené pastorační rady je věnováno povolání a poslání nově zvolených členů. Druhý a třetí rok práce rady začínají farním shromážděním. Po každém z těchto shromáždění je rada vstřebává jejich výsledky. Během závěrečného setkání rady v roce radní vyhodnocují, jak jsou daleko ve svém tříletém plánovacím cyklu. Farář jim poděkuje za jejich službu a zhodnotí, jak daleko rada pokročila směrem k dosažení svých cílů.

P 5. BISKUPSTVÍ – DOPROVODNÝ DOPIS K DOTAZNÍKU

P. Petr Hruška, doktorand KTF UK Praha
Kostelní nám. 15, 350 02 Cheb

Tel. 608 656 557; E-mail: agas@centrum.cz

Biskupství ……
referát pro pastoraci

V Plzni, 3. července 2006

Věc: Průzkumný dotazník o pastoračních radách farnosti

Vážení,

obracím se na Vás s naléhavou prosbou. V rámci své dizertační práce na KTF UK v oboru pastorální teologie na téma FARNÍ PASTORAČNÍ RADY V ČESKÉ CÍRKEVNÍ PROVINCII JAKO REALIZACE SYNODALITY V PASTORAČNÍ PRAXI (vedoucí práce P. Aleš Opatrný) jsem se pustil do několikaetapového pastoračního průzkumu pastoračních rad farností (PRF) v diecézích české církevní provincie. První etapou je zmapování situace PRF z celodiecézního pohledu, druhou etapou bude plošný dotazníkový průzkum způsobu práce jednotlivých PRF, třetí etapa pak bude spočívat v hloubkových osobních či skupinových rozhovorech s pastoračními radami, kněžími či vytipovanými pastoračními pracovníky vybranými na základě výsledků z prvních dvou etap.

Protože jsem si vědom, že Vy jakožto pracovníci pastoračních oddělení či referátů jednotlivých diecézí máte o pastoračních radách farností v diecézi nejlepší přehled, jako vstupní dveře do celého průzkumu jsem vypracoval dotazník, který si Vám dovoluji poslat v příloze tohoto dopisu s prosbou o jeho vyplnění.

Jsem si také vědom toho, že je doba dovolených, avšak z důvodů nutnosti pokroku mé práce a přípravy dalších etap průzkumu jsem nucen pokusit se tuto první etapu absolvovat *během první poloviny července* a zakončit *nejpozději koncem července*. To jsou také termíny (nejlépe do 15. 7. 2006, nejpozději pak do 31. 7. 2006), do kterých Vás prosím o navrácení zpracovaného dotazníku.

Předem Vám děkuji za Váš čas, který dotazníku věnujete, a těším se na Vaši brzkou odpověď. Budu ovšem vděčný i za Vaše případné sdělení, že z nějakých důvodů se zpracováním dotazníku nemůžete zabývat, což mi velmi usnadní další plánování mé práce.

S pozdravem a přáním všeho dobrého,

P. Petr Hruška

P 6. BISKUPSTVÍ – PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK

Průzkumný dotazník: Pastorační rady farností z diecézního pohledu

Tento dotazník je jedním z nástrojů průzkumu v rámci dizertační práce P. Petra Hrušky na KTF UK, obor pastorální teologie, na téma *Farní pastorační rady v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi* (vedoucí práce P. Aleš Opatrný, ThD). S veškerými údaji získanými z tohoto průzkumu bude zacházeno s respektem k ochraně osobních dat a podle standardů akademické vědecké práce. Souhrnné výsledky průzkumu budou přednostně k dispozici diecézím, které pro něj poskytly svá data.

Účel: Odpověďmi na níže uvedené otázky mi zprostředkujete základní orientaci o počtech a způsobu podpory pastoračních rad farností v jednotlivých diecézích a poskytnete materiál pro další směřování průzkumu přímo k jednotlivým pastoračním radám ve farnostech.

Respondenti: Dotazník je určen vedoucím pastoračních referátů českých a moravských diecézí nebo biskupským vikářům pro pastoraci, v případě jejich nepřítomnosti či zaneprázdnění jej však může vyplnit kterýkoli ze zaměstnanců biskupství se solidní znalostí situace ve zkoumaných oblastech.

Vyplnění: V případě ANO - NE otázek nehodící se odpověď vymažete nebo škrtnete, přičemž značka „???“ znamená „nevím“. V případě ostatních otázek odpověď vepíšete do příslušného políčka (pokud budete vyplňovat přímo v elektronické podobě, můžete si šířku políčka přizpůsobit dle potřeby). K některým z těchto otázek je pak nabídnuta možnost podrobnějšího upřesnění, kterou, prosím, využijte dle svého vlastního uvážení.

Zpracování: Pro mě nejlepší varianta odeslání je, jestliže dotazník vyplníte přímo na počítači v této tabulce a odešlete zpět na mailovou adresu, ze které vám přišel (agas@centrum.cz). Pokud by pro vás bylo z nějakých důvodů jednodušší si formulář vytisknout a vyplněný pak poslat poštou, i to je samozřejmě možné. V tom případě pak použijte adresu: Petr Hruška, Kostelní nám. 15, 350 02 Cheb. Pro případné konzultace jsem k dispozici na tel. 608 656 557.

Termín: Velmi by mi pomohlo, pokud by pro vás bylo možné vyplněný dotazník odeslat zpět do poloviny měsíce července, nejpozději pak do konce července.

1.	Kolik farností obsazených farářem či administrátorem má vaše diecéze?			**počet:**			
2.	Kolik pastoračních rad farnosti (dále PRF) pracuje ve vaší diecézi?	**počet:**		**odhad:**			
3.	Je někdo ve vaší diecézi pověřen (třeba i v rámci svých širších povinností) péčí o PRF?	**ANO**		**NE**		**???**	
3a.	Pokud ano, upřesněte, prosím, jak tato služba vypadá v praxi:						
4.	Je existence PRF ve vaší diecézi pro každou farnost povinná (vyjádření diecézního biskupa po vyslechnutí kněžské rady podle kán. 536 § 1 CIC)? Pokud ano, od kdy?	**ANO, od:**			**NE**	**???**	
5.	Existují pro práci PRF ve vaší diecézi nějaké závazné směrnice či stanovy?	**ANO**			**NE**	**???**	
5a.	Pokud ano, kdy byly vydány a kdy případně novelizovány?	**vydány:**		**novelizovány:**			
6.	Vydal diecézní biskup vaší diecéze v posledních pěti letech nějaký pastýřský list úplně či z velké části věnovaný tématu PRF? Pokud ano, kdy to bylo?	**ANO, dne:**			**NE**	**???**	
7.	Bylo téma služby PRF (např. jejich poslání, vytváření, vedení apod.) během posledních pěti let součástí trvalé formace kněží ve vaší diecézi?	**ANO**			**NE**	**???**	
7a.	Pokud ano, prosím o podrobnější specifikaci (témata, kolik kněží apod.):						
8.	Existuje ve vaší diecézi nějaký způsob formace členů PRF na diecézní úrovni?	**ANO**			**NE**	**???**	
8a.	Pokud ano, prosím o podrobnější specifikaci (témata, kolik účastníků, četnost apod.):						

9.	Existuje ve vaší diecézi nějaký oficiální aktuální seznam všech funkčních PRF?	**ANO**	**NE**	**???**
10.	Jsou ve vaší diecézi kněžím či členům PRF centrálně k dispozici nějaké pastorační materiály věnující se službě PRF, jejich teologii, jejich praxi či způsobům jejich zakládání či vedení?	**ANO**	**NE**	**???**
10a.	Pokud ano, prosím o podrobnější specifikaci těchto materiálů a způsob jejich nabízení:			
11.	Zabývala se vaše kněžská rada v posledních pěti letech podrobněji tématem služby PRF?	**ANO**	**NE**	**???**
12.	Pracuje ve vaší diecézi diecézní pastorační rada (dále DPR; srov. kán. 511 - 514 CIC)?	**ANO**	**NE**	**???**
13.	Pokud DPR existuje, zabývala se v posledních pěti letech podrobněji tématem služby PRF?	**ANO**	**NE**	**???**
14.	Jaké pozitivní ovoce služby PRF je možné vnímat ve vaší diecézi? Chcete-li, specifikujte některé postřehy:			
15.	Jaké problémy ve službě PRF je možné vnímat ve vaší diecézi? Chcete-li, specifikujte některé postřehy:			
16.	Čemu dalšímu byste doporučovali věnovat při tomto průzkumu pozornost či co považujete za důležité zjistit o službě PRF ve vaší diecézi? Prosím, chcete-li, uveďte některé body pro inspiraci:			
17.	Mohli byste pro účely dalšího průzkumu doporučit některé z typických PRF ve vaší diecézi k bližšímu seznámení se s jejich službou? Prosím, chcete-li, uveďte některé konkrétní tipy, případně krátkou charakteristiku, proč je doporučujete:			
	a)	**proč?**		
	b)	**proč?**		
	c)	**proč?**		
	d)	**proč?**		
	e)	**proč?**		
18.	Mohli byste pro účely dalšího průzkumu doporučit některé z kněží či pastoračních pracovníků diecéze, kteří by měli co říci k tématu služby PRF? Prosím, chcete-li, uveďte některé konkrétní tipy, případně krátkou charakteristiku, proč je doporučujete:			
	a)	**proč?**		
	b)	**proč?**		
	c)	**proč?**		

	d)	**proč?**				
	e)	**proč?**				
19.	Pokud je to možné, prosím o přiložení níže uvedených dokumentů (nebo uveďte internetové odkazy na ně):					
	Stanovy PRF vaší diecéze a jejich případné novelizace	přikládám:		**ANO**		**NE**
	Stanovy DPR vaší diecéze a jejich případné novelizace	přikládám:		**ANO**		**NE**
	Stanovy ERF vaší diecéze a jejich případné novelizace	přikládám:		**ANO**		**NE**
	Seznam PRF s kontaktními údaji farností, kde jsou založeny	přikládám:		**ANO**		**NE**
	Jakékoli jiné dokumenty či materiály o PRF či DPR používané v diecézi	přikládám:		**ANO**		**NE**
20.	Chcete-li, níže připojte jakýkoli Váš další komentář k tématu PRF ve vaší diecézi či doplnění k odpovědím:					
	Nakonec, prosím, uveďte jména a zařazení těch, kteří na vyplnění dotazníku pracovali:					
	Jméno a příjmení:	**Pracovní zařazení v diecézi:**				
a)						
b)						
c)						
	Datum a místo zpracování dotazníku:					

3. července 2006 *Velmi Vám děkuji za čas, který jste zpracování dotazníku věnovali.*
P. Petr Hruška

P 7. PODPORA RAD NA JEDNOTLIVÝCH BISKUPSTVÍCH

Za účelem získat základní orientaci v oblasti rozšíření PRF v českých diecézích a vhled do způsobu jejich podpory z pastoračních center byly v červenci 2006 elektronickou poštou na pastorační referáty biskupství v české církevní provincii (osobně biskupským vikářům pro pastoraci či vedoucím pastoračních referátů – dále jen „vedoucí pastoračních referátů“) rozeslány průzkumné dotazníky nazvané „Pastorační rady farností z diecézního pohledu“ (doprovodný dopis k dotazníku srov. příloha P 5, vlastní dotazník srov. příloha P 6).

Dotazníky byly tedy rozeslány na pět biskupství (Praha – PH, Hradec Králové – HK, Plzeň – PL, České Budějovice – ČB, Litoměřice – LT), přičemž se mi vyplněné vrátily ze čtyř; z jednoho biskupství přišla odpověď vysvětlující, proč na takovéto dotazníky nereagují.

Na základě tohoto průzkumu bylo zjištěno následující:

P 7.1 STANOVY PRO PRÁCI PRF

Z došlých odpovědí vyplývá, že stanovy pro práci pastoračních rad farností existují v těchto diecézích (v závorce jsou uvedena data jejich původního vydání): PH (1. 4. 2000), HK (15. 11. 1999), PL (1. 11. 1995), LT (2001).

P 7.2 NAŘÍZENÍ ZALOŽIT PRF

V žádné z diecézí nebyly v době průzkumu PRF diecézním biskupem nařízeny, v některých však (především HK, ale i PL) bylo jejich zřízení v každé farnosti „naléhavě doporučeno“. Pastýřský list na téma služby PRF nebyl vydán v žádné české diecézi.

P 7.3 EVIDENCE PRF

Ve třech diecézích je na biskupství k dispozici přehled PRF v diecézi (PH – 136 rad, HK – 105 rad, LT – 14 rad), z jedné diecéze byl poskytnut vedoucím pastoračního referátu odhadnutý počet PRF (PL – 19 rad), z jedné diecéze (ČB) se o počtu PRF nepodařilo z biskupství zjistit žádný údaj.

P 7.4 PODPORA BISKUPA

Ze strany biskupa byla jeho přímá podpora práce PRF indikována pouze v diecézi HK. V této diecézi např. v roce 2003, kdy se zde věnovali tématu diecéze a farnosti, proběhlo několik oblastních setkání členů PRF z jednotlivých vikariátů s biskupem a s biskupským vikářem pro pastoraci (např. v Želivi se 3. 5. 2003 se sešlo okolo 50 členů PRF a ERF). Diecézní biskup diecéze HK se tématu služby PRF zvláště v tomto roce věnoval jak v promluvách, tak při vizitacích farností.

P 7.5 POVĚŘENÁ OSOBA

Ve většině z českých diecézí nebyla v době průzkumu na biskupství osoba, která by byla pověřená systematickou péčí o PRF v diecézi. Systematická péče o PRF byla indikována pouze v diecézi HK, kde péče o PRF spadá pod referát biskupského vikáře pro pastoraci.

P 7.6 FORMACE PRO SLUŽBU V PRF

Formace členů PRF

Kromě nabídky oblastních setkání s biskupem v diecézi HK zmíněné výše byla indikována nabídka formace členů PRF již jen v diecézi LT, kde se služby PRF týkala některá témata formace pastoračních asistentů.

Formace kněží

V trvalé kněžské formaci bylo téma PRF částečně přítomno opět pouze v diecézi HK (v rámci teologické konference na téma Diecéze – partikulární církev a částečně v rámci formace mladých kněží).

P 7.7 PÍSEMNÉ MATERIÁLY

V diecézi HK v r. 2003 a 2004 v diecézním věstníku Informace královéhradecké diecéze IKD 02 (2003) – 03 (2004) vycházel na pokračování podrobný třináctidílný komentář

stanov PRF. PRF jsou zde vedeny k tomu, aby jako inspiraci pro svoji službu používaly diecézní věstník IKD, webové stránky diecéze, časopis pro mládež Hromosvod a aby čerpali z Pastoračního plánu diecéze; srov. IKD 04 (2003). V diecézi PL jsou k dispozici některé materiály o PRF v pastorační knihovně na biskupství a na webových stránkách diecéze.

P 7.8 DIECÉZNÍ PASTORAČNÍ RADA

Diecézní pastorační rada v praxi existuje pouze v diecézi HK. Diecézní pastorační rada diecéze HK se PRF několikrát zabývala v rámci jednání o pastoračním plánu diecéze a na základě jejího doporučení musí PRF zařadit hlavní linie pastoračního plánu diecéze do vlastních pastoračních plánů farností. V diecézi PL byla založena, ale dlouhodobě se nescházela, a tím formálně zanikla.

P 7.9 SOUHRNNÁ TÉMATA

Pozitiva PRF

Za pozitivum fungování PRF považují vedoucí pastoračních referátů většiny českých diecézí prohloubení spolupráce a komunikace mezi kněžími a farníky, a tím i spoluzodpovědnosti všech za pastoraci ve farnosti (HK, LT, PL). Někteří vnímají za pozitivní i společné hledání cest v různých oblastech (LT, PL), pomoc faráři v konkrétních situacích (LT) či podporu rozvoje služeb ve farnosti, snazší zachování kontinuity pastorace ve farnosti, vzájemné doplnění se na základě jedinečných charismat a propojování různých aktivit ve farnosti (PL).

Problémy PRF

Problémy ve fungování PRF spatřují představitelé pastoračních referátů biskupství v rozdílnosti představ kněží a farníků o práci PRF (HK), v nedostatku času a přetíženosti angažovaných farníků (LT), v obtížnosti předávání kompetencí (LT), v předpokládaném zúžení chápání PRF jako „realizačního týmu farnosti“ nebo „sboru blízkých a věrných“ (PH), v absenci PRF při vytváření pastoračních plánů farností (PH), v pocitu zbytečnosti či nedůležitosti u členů PRF (nebo u farníků obecně tam, kde PRF není) vyvolaného postojem faráře nemajícím o spolupráci či konzultaci zájem (PL) či v malém informačním propojení mezi PRF a farností jako celkem (PL).

Důležitá témata

Za důležité označili představitelé pastoračních referátů biskupství (kromě obecnějších pastoračních témat) především otázky týkající se cílů PRF, profilu PRF, vztahu či spolupráce faráře a PRF, vyváženosti mezi teoretickou a praktickou rovinou práce PRF, svěřování kompetencí, utváření PRF jako organizmu formovaného duchem evangelia a souvislosti práce PRF s celkovou pastorační situací a sebepojetím místní církve.

Ostatní postřehy

V jedné z diecézí (PH) byl konstatován stav, kdy řada poměrně velkých farností PRF nemá, naopak některé neobsazené menší farnosti ano. Určitý zatím nevyužitý potenciál byl v jedné diecézi (PH) konstatován v oblasti setkávání vizitátorů s PRF při kanonických vizitacích. Z biskupství jedné diecéze přišla v reakci na prosbu o vyplnění dotazníku rada: „Pastorační práce je o něčem úplně jiném… co se nedá srovnat do žádných kolonek a dotazníků… Neztrácejte čas a energii zbytečnostmi a věnujte se tomu, co je naším pravým posláním…“

P 7.10 ZÁVĚRY PRŮZKUMU

Systematičtější podpora rozvoje služby PRF existuje či existovala pouze v jedné diecézi (HK), přičemž ve většině ostatních diecézí (PH, PL, LT) jsou PRF biskupem doporučené a jejich zřízení podpořeno vydáním diecézních stanov. V jedné diecézi (ČB) existuje několik PRF i přes neexistenci diecézních stanov a bez jakékoli podpory z biskupství.

P 8. STANOVY PASTORAČNÍCH RAD V PLZEŇSKÉ DIECÉZI

PREAMBULE

Po projednání s kněžskou radou Plzeňské diecéze Mons. František Radkovský, biskup plzeňský, dne 1.11.1995 rozhodl:

každá římskokatolická farnost plzeňské diecéze
má právo s platností od l. ledna 1996
zřídit si ve smyslu kánonu 536 Kodexu kanonického práva a za podmínek specifikovaných ve stanovách

PASTORAČNÍ RADU

- Tyto pastorační rady se dále budou nazývat farní rady.
- Farní rady mohou a mají být zřizovány jen za tím účelem, aby jejich činnost podporovala a vedla k účinné evangelizaci společnosti, duchovnímu oživení a povznesení farností a tím sloužila k větší slávě Boží.

I. Základní ustanovení

§ 1

(1) Farní rada (dále jen FR) je poradním a pracovním orgánem faráře, administrátora nebo moderátora společné duchovní správy podle kán. 517, § 1 (dále jen faráře).

(2) Farní rada spolupracuje s farářem při vytváření farní obce tak, aby byla živým společenstvím věřících podle slov: „Obec věřících měla jedno srdce a jednu duši“ (Sk 4,32). Pro plodnou činnost FR je společná modlitba a vzájemná důvěra mezi všemi zúčastněnými základním předpokladem. Připravenost ke spolupráci, k vzájemnému naslouchání a porozumění je nezbytná.

(3) Na základě povinnosti všech věřících podílet se na učitelském, pastýřském a kněžském úřadě (všeobecné kněžství) nese FR spoluodpovědnost za šíření poselství spásy a proměnu pozemského řádu duchem evangelia podle Kristova příkazu: „Budete mi svědky“ (Sk 1, 8) - srov. kán. 225, § 1, § 2. Aby mohli plnit své úkoly, snaží se všichni členové FR spolu se svými pastýři o svou duchovní formaci, další náboženské vzdělávání a o celkový rozvoj vlastní osobnosti.

Poznámka:
Služba FR je možná jen za předpokladu, že je složena z členů, kteří se chtějí k výstavbě živé farnosti angažovat.
Proto je možné FR ustavit i tam, kde je jen několik laiků, kteří chtějí být Kristovými svědky a kvasem a mají schopnost (charizma) živou obec budovat.
Kde však vůbec není probuzeno jak ze strany věřících, tak ze strany kněží vědomí společné odpovědnosti, nelze FR zřídit. Byl by to formalizmus. Je na faráři, aby tuto spoluodpovědnost vhodným způsobem probouzel.
Živé společenství musí mít minimálně tyto vlastnosti:

- misijní duch = živé vědomí odpovědnosti za šíření poselství spásy prostřednictvím slova, osobního svědectví, modlitby a
- společné práce rodinný duch = vzájemné sdílení radostí a bolestí jednotlivců i rodin v duchu: „Radujte se s radujícími, plačte s plačícími“ (Řím 12,15).

- duch charitativní služby = služba nemocným, potřebným, opuštěným, chudým uvnitř i vně farního společenství

Živé společenství vyrůstá:

- z hlásaného a společně žitého Božího slova,
- ze slavení Eucharistie a svátostí,
- z uskutečňování přikázání vzájemné lásky.

Farnost, kde se věřící sejdou jen ke splnění nedělní povinnosti, těžko považovat za živé společenství bez ohledu na počet.
Služba FR má vést ke koordinaci samostatných skupin a hnutí ve farnosti, aby nejen jednotlivá hnutí, ale celá farnost byla živá.
Mnohotvárnost služby FR vyžaduje úzkou spolupráci s farářem.
Zásada: Služba farnosti musí vycházet z opravdové víry a ochoty sloužit ve farnosti Kristu v bližních. Víra a ochota sloužit jsou základní předpoklady pro členství ve FR.
Živé společenství věřících je si hluboce vědomo své od odpovědnosti nejen za věřící. ale i za všechny lidi žijící na území farnosti diecéze i v celém světě.

---

§ 2

(l) Úkolem FR je spolu s farářem posuzovat otázky týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat. Na základě znalosti situace farnosti podílet se na vytváření pastoračního programu.

(2) K úkolům FR zvláště náleží:

(a) probouzet a prohlubovat vědomí spoluzodpovědnosti za farní společenství a oživovat spolupráci jeho členů;
(b) získávat a připravovat členy farního společenství pro službu předávání víry a jejího prohlubování;
(c) přinášet podněty a návrhy pro přípravu a slavení bohoslužeb a pro živou účast celého farního společenství na liturgii;
(d) podporovat službu v charitativní a sociální oblasti a spolupracovat s místní charitou;
(e) vidět zvláštní životní situaci různých skupin farního společenství a hledat účinnou pastorační a charitativní pomoc v jejich potřebách;
(f) sledovat a promýšlet společenský vývoj s jeho problémy, přinášet vhodné návrhy k jejich řešení, přijímat odpovídající opatření a provádět je;
(g) koordinovat vzdělávací činnost ve farnosti, případně ji i provádět;
(h) zastupovat zájmy a potřeby katolíků, křesťanů případně i ostatních spoluobčanů na veřejnosti;
(i) probouzet a posilovat odpovědnost farního společenství za misie, za mír a rozvoj pozitivních hodnot ve světě;
(j) hledat a budovat ekumenickou spolupráci v pastorační a charitativní činnosti;
(k) podporovat katolická církevní sdružení a zařízení i volné iniciativy při respektování jejich samostatnosti; v dialogu s nimi a ostatními skupinami ve farnosti koordinovat jejich úkoly a služby ;
(1) hledat přístup k těm, kteří jsou vzdáleni životu farního společenství;
(m) pravidelně informovat farní společenství písemně i ústně o práci a problémech ve farnosti ;
(n) společnými úkoly a akcemi posilovat vědomí společenství;
(o) zastupovat farní společenství ve vikariátní radě, případně v dalších církevních institucích;

(p) v návaznosti na pastorační program diecéze určit pořadí úkolů, jež je třeba plnit;
(q) spolupracovat při provádění lidové misie, dní duchovní obnovy, nebo zvláštních duchovních dní, při plánování a organizování bohoslužeb, při vydávání farních periodik, v péči o farní knihovnu, vývěsku, o farní kroniku apod.

§ 3

Farní rada má právo:

(a) vyslovit biskupovi svůj názor, má-li dojít k obsazení uprázdněné farnosti nebo k jiným personálním změnám, které se týkají duchovních působících ve farnosti. Právo biskupa rozhodnout o personálních změnách dle svého uvážení tím není dotčeno.
(b) na informace o ekonomické situaci farnosti.
(c) být zavčas informována o vzniku a zániku společenství a organizací ve farnosti;
(d) vyjádřit svůj názor při změnách organizace duchovní správy ve farnosti, příp. hranic farnosti při výběru pomocníků k podávání eucharistie, lektorů, akolytů a katechetů, při plánování lidové misie či duchovní obnovy farnosti;
(e) podílet se na přípravě důležitých pastoračních kroků, na řešení důležitých otázek, týkajících se života farnosti, např. uspořádání církevních slavností a zvláštních slavnostních bohoslužeb (poutí, procesí, prosebných dnů) a na stanovení pořádku bohoslužeb.

Poznámky:
(1) je třeba znát situaci, v jaké se farní společenství nachází vzhledem k obci (vesnice, město):

- počet obyvatel obce,
- počet těch, kteří se hlásí ke katolické církvi podle posledního sčítání lidu,
- počet návštěvníků bohoslužeb, věkové složení a věkový průměr,
- počet dětí na všech školách,
- počet dětí přihlášených na náboženství,
- vytvořit kartotéku všech členů farnosti,
- vědět o duchovních společenstvích existujících v obci,
- znát ostatní církve a náboženské společnosti ve farnosti,
- znát sociální potřeby v obci, především její slabá a citlivá místa.

Zásada: znát realitu a nebát se jí!

(2) přijmout situaci jako úkol:
minimální úkoly pro

- (a) konsolidaci farnosti:
  povzbuzovat k živé účasti na všem, co se ve farnosti děje, především vlastním příkladem:
  - liturgie (služba lektorů, akolytů, ministrantů),
  - společenské a rodinné akce příslušníků farního společenství,
  - podporovat diecézní a vikariátní akce,
  - usilovat o zapojení duchovních hnutí, církevních sdružení a jiných církevních zařízení (např. škol, nemocnic) do života farnosti
- (b) zviditelnění farního společenství v obci:
  - snažit se o otevřenost vůči těm, kteří jsou daleko od víry
  - usilovat o ekumenickou spolupráci
  - hledat možnosti, aby nevěřící přijímali existenci farního společenství kladně
  - provádět účinnou charitativní službu individuálně i společně a také prostřednictvím Charity
  - spolupracovat s obecními (městskými) úřady, kde je to možné a je to ku prospěchu

Zásada: vždy vycházet z daných možností tzn. nenutit se do nemožností ale též se nepodceňovat! Všechna opatření provádět s rozvahou!

(3) pastorační program je časový sled konkrétních akcí zaměřených na cíl uvedený v § 1, odst. 2 a 3

II. Složení farní rady

§ 4

Farní radu tvoří

(a) farář;
(b) ostatní duchovní trvale činní ve farnosti na základě pověření biskupem nebo farářem (kněží, jáhnové), příp. laik pověřený biskupem k účasti na pastorační péči o farnost podle kán. 517, § 2;
(c) po jednom delegátu z řeholních společenství, církevních sdružení (např. Charity), uznaných hnutí a jiných církví; církevních zařízení (např. škol), příp. z farností, spravovaných excurrendo, které nemají vlastní farní radu (viz § 12, odst. 3);
(d) 2-6 členů zvolených farním společenstvím (počet určí farář po dohodě s volební komisí);
(e) 2-6 členů kdykoliv jmenovaných farářem dle jeho uvážení (tento počet nesmí převýšit počet volených).

§ 5

Předsedou farní rady je vždy farář podle kán. 519, 536.

III. Volby do farní rady

§ 6

Volební právo

(a) právo volit má každý katolík starší 15 let, příslušející do farnosti;
(b) právo být zvolen má každý katolík starší 18 let, který má právo volit a který je ochoten plnit úkoly FR.

§ 7

Volební řád

(a) FR se ustavuje na dobu 4 let, v případě prvního ustavení na 2 roky;
(b) farář jmenuje tříčlennou volební komisi a požádá jednotlivé instituce ve farnosti o jmenování delegátů do FR (viz § 4, písm. c);
(c) kandidáty může navrhnout každý člen farnosti, který má právo volit. Písemné návrhy přijímá farář a volební komise. Společně posoudí, zda navržení kandidáti splňují podmínky pro právo být zvoleni a vyžádá si jejich souhlas s kandidaturou;
(d) volební komise určí termín, místo a způsob konání voleb a sestaví kandidátku ze všech navržených kandidátů s vyloučením těch, kteří byli jmenováni do FR jako delegáti (viz § 4, písm. c);
(e) seznam kandidátů, termín a místo konání voleb musí být zveřejněn nejpozději 14 dnů před volbami ohlášením při bohoslužbách a na vývěsce v kostele. Stejným způsobem se zveřejní seznam členů FR delegovaných jednotlivými institucemi;
(f) v případě potřeby zajistí volební komise představení jednotlivých kandidátů voličům.

§ 8

Průběh voleb

(a) v den voleb dostane každý oprávněný volič, který má zájem volit, volební lístek, na němž označí vybrané kandidáty podle počtu, který má být zvolen.
Pokud označí kandidátů více, je jeho hlas neplatný;
(b) sčítání hlasů provede v den voleb volební komise; (c) volební komise sepíše protokol o provedení voleb, který obsahuje:
- datum a místo konání voleb;
- počet odevzdaných platných volebních lístků;
- jmenný seznam kandidátů s počtem odevzdaných hlasů;
- podpisy členů volební komise;

(d) volební komise do týdne oznámí zvoleným kandidátům výsledky voleb;
(e) členy FR se stávají ti z kandidátů, kteří prostou většinou odevzdaných hlasů získali hlasů nejvíce a mandát přijali. Při rovnosti hlasů se mandát určí losem;
(f) nepřijme-li zvolený kandidát mandát, nahradí ho další kandidát, který získal při hlasování nejvíce hlasů a souhlasí se zvolením; je-li takových více, mandát se určí losem;
(g) volební komise seznámí s výsledky voleb farní společenství do 14 dnů od data konání voleb.

IV. Ustavení farní rady

§ 9

Do jednoho měsíce po volbách svolá předseda všechny členy farní rady k ustavujícímu zasedání.

§ 10

Před termínem konání ustavujícího zasedání jsou členové farní rady uvedeni do funkce předsedou FR složením tohoto slibu před shromážděným farním společenstvím: „Chcete svědomitě plnit své poslání ve farní radě a přispívat k růstu Božího království v naší farnosti?“ Členové FR podají předsedovi ruku se slovy: „Ano, to slibuji. Kéž mi Bůh pomáhá.“ Současně předseda FR předá členům FR jím podepsané dekrety o ustanovení za členy FR. Při dodatečném přijetí nového člena FR se postupuje analogicky.

§ 11

Na ustavujícím zasedání zvolí farní rada místopředsedu a sekretáře z členů FR.

§ 12

(1) Každá farnost společné duchovní správy a každá farnost spravovaná excurrendo může mít vlastní FR.

(2) Kde několik farností spravovaných jedním farářem tvoří přirozený celek, je možno ustavit jednu FR pro tento celý obvod.

(3) Ve farnostech spravovaných excurrendo, kde nejsou splněny podmínky bodu (1) a (2), vyšle společenství věřících po dohodě s farářem jednoho delegáta do ustavené FR v sídelním místě dotyčného faráře.

§ 13

Datum ustavení FR se jmenným seznamem členů a funkcí oznámí předseda do jednoho měsíce farnímu společenství, svému vikáři a generálnímu vikáři diecéze.

V. Způsob práce

§ 14

Zasedání farní rady svolává a řídí předseda. Tuto povinnost může přenést na místopředsedu trvale nebo jen pro určitý případ.

§ 15

Sekretář je odpovědný za korespondenci a zápisy ze zasedání FR a farního výboru (viz § 24).

§ 16

Pravidelná zasedání FR se konají aspoň čtyřikrát do roka. Předseda je svolá písemně nejméně jeden týden předem a uvede program jednání.
Mimořádné zasedání FR může být svoláno z rozhodnutí předsedy nebo na požádání minimálně jedna třetina členů FR.

§ 17

Každý člen FR má právo čtrnáct dní před zasedáním FR písemně navrhnout, o čem má FR jednat. Návrh předložený během zasedání bude zařazen na program jednání po schválení nadpoloviční většinou přítomných členů FR.

§ 18

(1) Hlasovací právo mají všichni členové FR.

(2) Je-li sporné, jaký názor má většina, dá předsedající hlasovat.

(3) FR je schopná vyjádřit svůj názor, je-li přítomna nadpoloviční většina členů FR.

(4) Žádá-li většina přítomných tajné hlasování, je třeba to respektovat.

§ 19

Při rovnosti hlasů, nebo nesouhlasí-li předseda s názorem většiny, odkládá se realizace do příštího zasedání, kdy se o věci jedná znovu. Nedojde-li opět k dohodě, je o záležitosti předsedou FR informován diecézní biskup, který o záležitosti rozhodne.

§ 20

Zápis ze zasedání:

(a) během každého zasedání se pořizuje zápis, který musí podepsat předseda a zapisovatel.

(b) obsahem zápisu je:

- den a místo konání zasedání
- jméno předsedajícího a zapisovatele
- jména přítomných, nepřítomných, omluvených a přizvaných
- předložené návrhy
- výsledky hlasování
- doslovné znění usnesení; hlasoval-li někdo proti nějakému bodu usnesení, má právo zdůvodnit svůj postoj do zápisu
- rozdělení úkolů a termín splnění
- stanovení termínu dalšího zasedání

(c) na závěr zasedání se zápis schválí s právem každého přítomného člena FR vznést připomínky.

(d) zápisy se archivují.

§ 21

Schůze FR jsou veřejné. Jsou-li proti účasti veřejnosti oprávněné námitky, rozhodne FR konat zasedání neveřejné. Pak jsou všichni členové FR vázáni mlčenlivostí.

§ 22

FR informuje věřící o své činnosti běžným způsobem (oznámeními na vývěskách v kostele a ohláškami při bohoslužbách). Kromě toho má jednou ročně vydat farní zprávu.

§ 23

Při vizitaci farnosti kontroluje vizitátor také činnost FR a vyslechne její připomínky k pastorační práci ve farnosti. FR se podílí na sestavení vizitační zprávy.

VI. Farní výbor

§ 24

Farní výbor je výkonným orgánem, který zajišťuje kontinuitu práce FR mezi jejími jednotlivými zasedáními. Připravuje program zasedání FR, rozhoduje urgentní věci, které nesnesou odkladu, pokud nerozhodne o svolání mimořádného zasedání FR. FR ustaví farní výbor tam, kde to uzná za vhodné a vždy tam, kde počet členů farní rady je více jak 12 osob.

§ 25

Složení farního výboru:

(a) předseda FR
(b) místopředseda
(c) sekretář FR
(d) 2 další členové FR, které FR zvolila ze svých členů

§ 26

. Farní výbor se schází nejméně jednou měsíčně. Svolává a jeho jednání řídí předseda FR resp. místopředseda. O každém zasedání se pořídí zápis ve smyslu § 20.

VII. Odborné komise

§ 27

Je/ li třeba, může FR jmenovat odborné komise pro speciální úkoly vymezí jim pravomoc.

§ 28

Odborné komise jsou za svou činnost zodpovědné a předkládají jí požadované zprávy ve stanovených lhůtách.

VIII. Farní shromáždění

§ 29

Farní shromáždění je shromáždění všech členů farnosti. Má posilovat společenství a spoluodpovědnost za její život. Umožňuje všem členům farnosti vyjadřovat se k životu farnosti k práci FR (kán. 212, § 3).

§ 30

Farní shromáždění se koná jednou ročně a předsedá mu farář. Svolává ho farář čtrnáct dní předem a ve všech kostelích jemu svěřených oznámí datum, místo a program shromáždění.

§ 31

Program farního shromáždění vypracuje farní výbor a schválí ho FR.

§ 32

O jednání farního shromáždění sekretář sepíše zápis, který se po podpisu předsedou a zapisovatelem archivuje.

IX. Zánik členství ve farní radě

§ 33

(a) Předsedovi farní rady a členům podle § 4, písm. b zaniká členství ztrátou církevního úřadu resp. ztrátou pověření a smrtí.
(b) Při uprázdnění úřadu faráře mandát ostatních členů FR trvá.

Nový farář svolá FR do jednoho měsíce od nástupu služby.

§ 34

(1) Delegovaným členům (§ 4, písm. c), voleným členům (§ 4, písm. d) a jmenovaným členům (§ 4, písm. e) zaniká členství uplynutím volebního období, rezignací a smrtí. Rezignace na členství ve FR se podává písemně předsedovi FR.

(2) Farář může odvolat výše jmenované členy FR z těchto důvodů:

(a) když způsob jejich jednání přináší farnímu společenství závažnou škodu nebo zmatek;
(b) při ztrátě dobré pověsti u řádných a vážených farníků.

(3) U delegovaných členů (§ 4, písm. c) zaniká ve FR též odvoláním ze strany instituce, která ho delegovala.

§ 35

Ztratí-li mandát delegát instituce (§ 4,písm. c) vyšle tato instituce nového delegáta s mandátem do konce příslušného volebního období.

§ 36

Ztratí-li mandát volený člen FR, nahradí ho další kandidát, který získal při hlasování největší počet hlasů, mandát přijal, složil slib a obdržel dekret. Při rovnosti hlasů určí farní rada losem jednoho z nich.

§ 37

Farní rada jako celek i její jednotliví členové mohou být odvoláni před skončením svého mandátu diecézním biskupem. Biskup současně rozhodne o nových volbách.

X. Závěrečné ustanovení

§38

Tyto stanovy nabývají platnosti dnem vyhlášení diecézním biskupem a účinnosti nabývají dne l. ledna l996. Ke dni 31. března 1996 končí funkce členů dosavadních farních rad nebo orgánů, které je nahrazovaly.

§ 39

Tyto stanovy se vyhlašují ad experimentum na 2 roky.

P 9. ÚKOLY PRF V RÄTE UND VERBÄNDE A VE STANOVÁCH

Tabulka srovnání úkolů PRF podle *Räte und Verbände* se stanovami našich diecézí[1453]

RÄTE UND VERBÄNDE	**PLZEŇSKÉ STANOVY**	**SKUPINA A**	**SKUPINA B**
a) ***Podporovat faráře v jeho úřadě***, spolu s ním zkoumat a radit se o ***všech*** otázkách týkající se farního společenství; společně s ním se usnášet na opatřeních a starat se o jejich provedení, ***pokud nelze nikoho jiného pověřit.***	§2 (1) Spolu s farářem posuzovat **otázky** týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat. ***Na základě znalosti situace farnosti se podílet na vytváření pastoračního programu.***	2. Spolu s farářem posuzovat *otázky* týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat. *Na základě znalosti situace farnosti se podílet na vytváření pastoračního programu.*	§ 2 (1) Spolu s farářem posuzovat *otázky* týkající se farnosti, radit se o nich, nalézat možnosti řešení, usnášet se na opatřeních, poskytovat součinnost při jejich realizaci nebo je přímo realizovat. *Na základě znalosti situace farnosti se podílet na vytváření pastoračního programu.*
b) Probouzet vědomí spoluzodpovědnosti ve farním společenství a aktivovat spolupráci.	(2) (a) Probouzet a ***prohlubovat*** vědomí spoluzodpovědnosti za farní společenství a oživovat spolupráci jeho členů.	3. Probouzet a *prohlubovat* vědomí spoluzodpovědnosti za farní společenství a oživovat spolupráci jeho členů.	2 (a) Probouzet a *prohlubovat* vědomí spoluzodpovědnosti za farní společenství a oživovat spolupráci jeho členů.
c) Získávat a uschopňovat členy farního společenství ke službám zvěstování víry.	(b) Získávat a připravovat členy farního společenství pro službu předávání víry a ***jejího prohlubování.***	Získávat a připravovat členy farního společenství pro službu předávání víry a *jejího prohlubování.*	(b) Získávat a připravovat členy farního společenství pro službu předávání víry a *jejího prohlubování.*
d) Přinášet podněty a návrhy na utváření bohoslužeb a ***prohlubovat živou*** účasti celého farního společenství na liturgickém slavení.	c) Přinášet podněty a návrhy pro přípravu a ***slavení*** bohoslužeb a pro živou účast celého farního společenství na liturgii.	Přinášet podněty a návrhy pro přípravu a *slavení* bohoslužeb a pro živou účast celého farního společenství na liturgii.	(c) Přinášet podněty a návrhy pro přípravu a *slavení* bohoslužeb a pro živou účast celého farního společenství na liturgii.
e) Podporovat ***diakonickou*** službu v charitativní a sociální oblasti.	d) Podporovat službu v charitativní a sociální oblasti ***a spolupracovat s místní charitou.***	Podporovat službu v charitativní a sociální oblasti *a spolupracovat s místní charitou.*	(d) Podporovat službu v charitativní a sociální oblasti *a spolupracovat s místní charitou.*
f) Být vnímavý k zvláštní životní situaci rozličných skupin ve farním společenství, ***být k nim spravedlivý*** a hledat možnosti pastorační pomoci.	e) Vidět zvláštní životní situace různých skupin farního společenství a hledat účinnou pastorační a **charitativní pomoc v jejich potřebách**.	Vidět zvláštní životní situace různých skupin farního společenství a hledat účinnou pastorační a *charitativní pomoc v jejich potřebách*.	(e) Vidět zvláštní životní situace různých skupin farního společenství a hledat účinnou pastorační a *charitativní pomoc v jejich potřebách*
g) Pozorovat společenský vývoj a ***problémy běžného dne***, přemýšlet o nich a přinášet věcné návrhy, zrovna tak jako přijímat odpovídající opatření.	f) Sledovat a promýšlet společenský vývoj s jeho problémy, přinášet vhodné návrhy k jejich řešení, přijímat odpovídající opatření a provádět je.	Sledovat a promýšlet společenský a ***politický*** vývoj s jeho problémy, přinášet vhodné návrhy k jejich řešení, přijímat odpovídající opatření a provádět je.	**Vypuštěno.**
h) Zastupovat zájmy katolíků na veřejnosti.	h) Zastupovat zájmy a ***potřeby*** katolíků, ***křesťanů případně i ostatních spoluobčanů*** na veřejnosti.	Zastupovat zájmy a *potřeby* katolíků, *křesťanů případně i ostatních spoluobčanů* na veřejnosti.	**Vypuštěno.**
i) Udržovat bdělou zodpovědnost farního společenství za misie a ***třetí svět.***	i) Probouzet a posilovat zodpovědnost farního společenství za misie, ***za mír*** a ***rozvoj pozitivních hodnot ve světě***.	Probouzet a posilovat zodpovědnost farního společenství za misie, *za mír a rozvoj pozitivních hodnot ve světě*.	**Vypuštěno.**
j) Hledat a podporovat ekumenickou spolupráci.	j) Hledat a ***budovat*** ekumenickou spolupráci ***v pastorační a charitativní činnosti.***	Hledat a *budovat* ekumenickou spolupráci *v pastorační a charitativní činnosti*.	**Vypuštěno.**
k) Podporovat katolické organizace, zařízení a volné iniciativy při ***hájení***	k) Podporovat katolické ***církevní*** sdružení a zařízení i volné iniciativy při	Podporovat katolické *církevní* sdružení a zařízení i volné iniciativy při	**Vypuštěno.**

[1453] Tabulka vytvořena podle VOJÁČKOVÁ: Farní rady, 24–26; tabulka 9.2.

jejich samostatnosti a v dialogu s nimi a ostatními skupinami ve farnosti vzájemně ***sladit*** jejich úkoly a služby.	***respektování*** jejich samostatnosti; v dialogu s nimi a ostatními skupinami ve farnosti ***koordinovat*** jejich úkoly a služby.	*respektování* jejich samostatnosti; v dialogu s nimi a ostatními skupinami ve farnosti *koordinovat* jejich úkoly a služby.	
l) Vyhledávat kontakty s těmi, kteří stojí daleko farnímu společenství.	l)Hledat přístup k těm, kteří jsou vzdáleni životu farního společenství.	Hledat přístup k těm, kteří jsou vzdáleni životu farního společenství.	**Vypuštěno.**
m) Pravidelně písemně nebo ústně podávat zprávy farnímu společenství o práci ve farnosti a jejich problémech.	m) Pravidelně informovat farní společenství písemně i ústně o práci a problémech farnosti.	Pravidelně informovat farní společenství písemně i ústně o práci a problémech farnosti.	(g) Pravidelně informovat farní společenství písemně i ústně o práci a problémech farnosti.
n) Vytvářet pro uskutečňování stávajících problémů řád.	**Viz bod 1 - k vytváření pastoračního programu**	*Viz bod 1 - k vytváření pastoračního programu*	*Viz bod 1 - k vytváření pastoračního programu*
o) Volit zástupce farního společenství do ***grémií střední roviny*** (vysvětlivka – na úrovni vikariátů…) **Vzhledem k místní situaci**	o) Zastupovat farní společenství ve ***vikariátní radě, případně v dalších církevních institucích.*** **Vzhledem k místní situaci**	**Vypuštěno.**	**Vypuštěno.**
p) Podat zprávy biskupovi o místní situaci a zvláštních potřebách před obsazením místa faráře.	**Viz Práva farní rady bod (a), jinak totéž.**	*Viz Práva farní rady bod (a), jinak totéž.*	**Vypuštěno.**
	Další úkoly:		
	g) ***Koordinovat vzdělávací činnost ve farnosti, případně ji provádět.***	Koordinovat vzdělávací činnost ve farnosti, případně ji provádět.	(i) *(*Koordinovat *nahrazeno*) **Podporovat** vzdělávací činnost ve farnosti, případně ji provádět.
	n) ***Společnými úkoly a akcemi posilovat vědomí společenství.***	Společnými úkoly a akcemi posilovat vědomí společenství.	(h) Společnými úkoly a akcemi posilovat vědomí společenství.
	p) ***V návaznosti na pastorační program diecéze určit pořadí úkolů, jež je třeba plnit.***	V návaznosti na pastorační program diecéze určit pořadí úkolů, jež je třeba plnit.	**Vypuštěno.**
	q) ***Spolupracovat při provádění lidové misie, dní duchovní obnovy, nebo zvláštních duchovních dní, pří plánování a organizování bohoslužeb, při vydávání farních periodik, v péči o farní knihovnu, vývěsku, o farní kroniku apod.***	Spolupracovat při provádění lidové misie, (dní duchovní obnovy, nebo zvláštních duchovních dní *nahrazeno)* ***při duchovních obnovách***, pří plánování a organizování bohoslužeb, při vydávání farních (periodik *nahrazeno*) ***tiskovin***, v péči o farní knihovnu, vývěsku, o farní kroniku apod.	**Vypuštěno.**

P 10. PRIMÁRNÍ ANALÝZA PLENÁRNÍHO SNĚMU

P 10.1 METODOLOGIE DOKUMENTÁRNÍHO VÝZKUMU

P 10.1.1 Základní výzkumná otázka

Základní výzkumnou otázkou pro dokumentární výzkum pramenů souvisejících s Plenárním sněmem katolické církve v České republice (dále „plenární sněm“ nebo „sněm“) bylo: „Jaký obraz pastoračních rad farností se otiskl do závěrečného dokumentu sněmu a jak se tento obraz postupně profiloval v jeho průběhu a během jeho přípravy?“

P 10.1.2 Historický kontext

Konání plenárního sněmu bylo vyhlášeno českými a moravskými biskupy 5. července 1997 na Velehradě, a to za tím účelem, „aby se i v našich zemích mohly plněji rozvinout závěry druhého (sic) vatikánského koncilu, a tak se uskutečnilo to, ‚co Duch praví církevním obcím‘ dnes (srov. Zj 2-3)“.[1454]

V části přípravné fáze sněmu (1997 – 2003) se scházely sněmovní kroužky (1999 – 2002), ve kterých věřící diskutovali nad zadanými tématy ze života a služby církve a některé z nich výsledky svých diskusí předávali sněmovnímu sekretariátu k dalšímu zpracování. V září 2002 byl sekretariátem sněmu vydán první pracovní text nazvaný „Lineamenta“,[1455] ke kterému do února 2003 byly od členů a delegátů sněmu, již bez jakékoli konzultace se sněmovními kroužky, sbírány připomínky. Následně byl na jejich základě vypracován pracovní dokument nazvaný „Instrumentum Laboris“,[1456] který se pak diskutoval a tematicky zpracovával v tematických skupinách na prvním sněmovním zasedání 6. – 12. července 2003 na Velehradě. Následovala práce osmi sněmovních komisí (2003 – 2005), které systematicky zpracovávaly podněty vzešlé z prvního zasedání a připravovaly v podstatě nové podklady[1457] pro pracovní verzi závěrečného dokumentu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě: Pracovní text“.[1458] Druhé zasedání sněmu, které proběhlo 6. – 10. července 2005 opět na Velehradě, pak tento závěrečný dokument projednalo, upravilo a schválilo pod názvem „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“.[1459] Text dokumentu byl pak zaslán Apoštolskému stolci a po jeho přezkoumání a schválení oficiálně vyhlášen.[1460]

Hlavních zasedání sněmu na Velehradě se jako členové sněmu s hlasovacím právem zúčastnilo 9 sídelních biskupů (včetně apoštolského exarchy řeckokatolické církve), 5 pomocných biskupů (druhého zasedání navíc i pomocný biskup apoštolského exarchátu) a 4 emeritní biskupové. Dále s hlasem poradním 9 generálních vikářů, 17 biskupských vikářů, 3 soudní vikáři, po 5 zástupcích mužských a ženských řeholí, 7 děkanů teologických fakult a

---

[1454] Doslov kardinála Miloslava Vlka k dokumentu Život a poslání, čl. 121. Srov. také Dekret o vyhlášení Plenárního sněmu, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Dekret o svolání Plenárního sněmu), (27.8.2008).

[1455] Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002.

[1456] Instrumentum Laboris, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, (27.8.2008).

[1457] Např. komise č. 5 připravila rozsáhlý a pro naše téma důležitý dokument Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září 2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, (27.8.2008).

[1458] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Práce sněmovních komisí mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Pracovní text z 22. dubna 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, (27.8.2008).

[1459] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

[1460] Srov. Život a poslání, čl. 121, a Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, (27.8.2008).

představených seminářů a 30 (různým způsobem volených či vybíraných)[1461] zástupců jednotlivých diecézí a apoštolského exarchátu.[1462] Navíc se sněmu zúčastnilo 22 expertů.

P 10.1.3 Rozsah a metoda výzkumu

Rozsah výzkumu byl určen souborem dokumentů, které byly (z velké většiny)[1463] k dispozici na oficiálních webových stránkách plenárního sněmu v srpnu 2008, kdy byl dokumentární výzkum realizován.[1464] Protože naše práce je zaměřena na pastorační rady farností na území české církevní provincie, při analýze výstupů ze sněmovních kroužků se soustředíme na ty, které působily v této provincii.

Použitá metoda byla primárně založena na elektronickém vyhledání všech míst v dokumentech dostupných na webových stránkách sněmu,[1465] které výslovně obsahovaly slovní spojení „pastorační rada“, „farní rada“ či jejich tvaroslovné ekvivalenty. Kromě tohoto poloautomatizovaného vyhledávání byla také aplikována doplňková systematická kurzorická četba některých z klíčových dokumentů, čímž byly nalezeny další texty, které pro náš výzkum byly relevantní sice ne slovně, ale obsahově. Na zdroje jednotlivých dokumentů bude odkazováno průběžně v poznámkách pod čarou, bude-li citován konkrétní zápis ze sněmovního kroužku, bude za ním v závorce uveden odkaz ve formě devítimístného kódu zahrnujícího identifikaci diecéze, kroužku a konkrétního zápisu.[1466]

P 10.1.4 Primární analýza dat a její prezentace

Vlastní analýza takto získaných dat měla několik vrstev. Základní vrstva této analýzy probíhala samozřejmě již při pročítání nalezených dokumentů, na které navazovalo jejich zařazování do příslušné skupiny, zjišťování kontextu pro nás relevantních úryvků a uvádění do vnitřní tematické souvislosti. Během této základní fáze jsme se v duchu zvoleného metodického rámce (*grounded theory*) snažili pohybovat pouze v rámci dat získaných ze zkoumaného souboru dokumentů, aniž bychom tato data reflektovali ve světle jakékoli další četby či širšího kontextu. Hrubý obraz této primární analýzy je zachycen v této příloze (P

[1461] Je např. zajímavé, že pouze v královéhradecké diecézi byli delegáti voleni na setkání zástupců pastoračních rad – ovšem s velkými komunikačními problémy. Srov. např. Jan Kirschner, Sněm jako platforma pro dialog II. Bude sněm vážnou poradou místní církve nebo od něj nelze nic zásadního očekávat?, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet3.htm, (27.8.2008), který k tomu píše: „Poněkud tragikomicky popisuje svoji cestu na sněm Marek Výborný, který byl zvolen jako delegát za Královehradeckou diecézi na setkání zástupců pastoračních rad. Sám netušil, že bude volen, a o svém zvolení se dozvěděl až po volbě s otázkou, jestli přijímá. ‚Naprostá většina účastníků sněmovních kroužků o volbě nevěděla. Vázla komunikace na všech úrovních a pochybení připustil i biskup Dominik Duka,‘ říká Výborný.“ Srov. také zápisy a reakce, které jsou k dispozici na starých webových stránkách sněmu v královéhradecké diecézi, http://mujweb.cz/www/hk-sk/?X, (27.8.2008).

[1462] Podle dokumentu Účastníci Plenárního sněmu Katolické církve v České Republice a sešitu Vademecum Druhého zasedání Plenárního sněmu Katolické církve v ČR.

[1463] Výjimku tvoří dokument Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu ‚O církvi‘. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008), který podrobněji doplnil souhrnnou analýzu zápisů sněmovních kroužků z královéhradecké diecéze.

[1464] Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, (27.8.2008).

[1465] Původně použitá metoda on-line vyhledávání pomocí různých internetových vyhledávačů (Google, Morfeo apod.) se kvůli nepřístupnosti některých částí webu ukázala jako nedostatečná. Proto byly celé webové stránky sněmu zkopírovány na pevný disk počítače (většina stránek pomocí nástroje WinHTTrack Website Copier, jednotlivé soubory se záznamy zápisů ze sněmovních kroužků pak byly po roztřídění vlastním vyhledávacím nástrojem stránek sněmu staženy pomocí DownThemAll Tool pro Firefox). Zde pak bylo vyhledávání realizováno aplikací Google Desktop a kontrolováno ve Windows XP integrovanou aplikací Windows Desktop Search).

[1466] Legenda: 001 Ženské řehole, 002 Mužské řehole, 003 Praha, 004 České Budějovice, 005 Plzeň, 006 Litoměřice, 007 Hradec Králové, 008 Olomouc, 009 Brno, 010 Opava-Ostrava, 011 Řeckokatolický exarchát, 012 Národní katechetické středisko, 013 Mládež; srov. dokument Aktivní sněmovní kroužky – rok 2001, http://snem.cirkev.cz/download/Aktivni_SK_2001.htm, (27.8.2008), ostatní kódy doplněny podle konkrétních zápisů z kroužků.

10). Na tuto primární analýzu pak navazovala analýza sekundární (prezentovaná dále v příloze P 11), která již zahrnovala i některé reflexivní prvky a zohledňovala kontextové souvislosti.

Prezentace je rozčleněna podle čtyř základních skupin zkoumaných dokumentů: dokumenty týkající se práce sněmovních kroužků (srov. P 10.2); různé příspěvky, články či komentáře v souvislosti se sněmem (srov. P 10.3); předem zaslané příspěvky účastníků sněmu či podklady pro jejich příspěvky na obou zasedáních sněmu (srov. P 10.4); základní pracovní dokumenty sněmu a závěrečný dokument (srov. P 10.5).

Protože autoři zkoumaných názorů velmi často používají výrazy „farní rada“ a „pastorační rada farnosti“ jako synonyma, v rámci tohoto výzkumu je budeme používat také tak. Pokud by někde bylo specifikováno nějaké odlišení, bude na něj upozorněno (např. „pastorační rada farnosti“ jako jedna ze dvou „farních rad“ ve farnosti, přičemž tou druhou je „ekonomická rada farnosti“).

P 10.2 PRF A SNĚMOVNÍ KROUŽKY

Sněmovní kroužky, k jejichž zakládání vyzvali všichni čeští a moravští biskupové společným pastýřským listem v březnu 1998,[1467] se formálně scházely v letech 1999 – 2002. Věřící v nich diskutovali nad zadanými tématy ze života a služby církve a některé z těchto kroužků výsledky svých diskusí předávali sněmovnímu sekretariátu (celkem 5562 zápisů[1468] z přibližně 250 sněmovních kroužků[1469]). Dokumentární výzkum se v této oblasti týkal pracovních materiálů, na základě kterých sněmovní kroužky diskutovaly, souhrnných analýz zápisů z těchto kroužků i kompletního souboru všech zápisů sněmovních kroužků za celé jejich pracovní období. Do této části analýzy jsme pak také přičlenili některé články z různých zdrojů, které se nějak dotýkaly tématu PRF ve vztahu ke sněmovním kroužkům.

[1467] Srov. např. RADKOVSKÝ František, Výzva všem věřícím, správcům farnostní a všem křesťanským společenstvím k vytváření sněmovních kroužků v diecézi a ve společenstvích zasvěceného života, Plzeň: Biskupství plzeňské, 1998.

[1468] Z diecézí české církevním provincie nejvíce zápisů došlo z pražské arcidiecéze (1359), pak z královéhradecké (641), českobudějovické (472), plzeňské (346) a nejméně z litoměřické (276). Ze srovnání s diecézemi moravské provincie vyplývá, že na sněmu, alespoň co se týče sněmovních kroužků, převažoval hlas z Čech: brněnská diecéze (459), olomoucká 579), ostravsko-opavská (310). Zbytek zápisů přišel z ženských řeholí (859), od mládeže (148), z řeckokatolického exarchátu (87) a něco také z mužských řeholí (26). Srov. dokument Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008). Sporadicky se vyskytující kroužky kněží (které měly být podle představ biskupů zakládány v každém vikariátu) jsou ve výše uvedeném přehledu zahrnuty do kroužků z jednotlivých diecézí; z kněžských kroužků byly v roce 2001/2002 aktivní (tj. zasílající zápisy) 1 v pražské arcidiecézi (Benešov-Vlašim), 1 v českobudějovické diecézi (Nepomuk), 1 v litoměřické diecézi (Louny) a 2 v olomoucké arcidiecézi (Hranice a Kroměříš-Holešov); srov. Aktivní sněmovní kroužky – rok 2001, http://snem.cirkev.cz/download/Aktivni_SK_2001.htm, (27.8.2008).

[1469] V prvním roce činnosti kroužků bylo v Čechách a na Moravě registrováno až 900 sněmovních kroužků; srov. Setkání animátorů sněmovních kroužků, in: Zpravodaj pražské arcidiecéze 5 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/2_1999-5.htm. Z těchto registrovaných se však začala ve skutečnosti scházet jen část, ze které zas jen další část posílala zápisy o svých setkáních ústředí Sněmu. Celkem tak bylo v závěrečné fázi formální činnosti kroužků v roce 2001 / 2002 v ČR aktivních jen 253 sněmovních kroužků (180 česká provincie včetně řeholí a exarchátu, 73 moravská provincie), z toho 51 z ženských řeholí, 49 z diecéze pražské, 24 z českobudějovické, 14 z plzeňské, také 14 z litoměřické, 24 z královéhradecké a 4 z řeckokatolického exarchátu (pro srovnání s Moravou: 27 kroužků z olomoucké diecéze, 23 z brněnské a 23 z opavsko-ostravské); Aktivní sněmovní kroužky – rok 2001, http://snem.cirkev.cz/download/Aktivni_SK_2001.htm, (27.8.2008). Podle Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008) se v roce 2001 a 2002 vyskytovaly také zápisy z kroužku z mužských řeholí, které nejsou v předchozím dokumentu uvedeny.

Ještě než budeme prezentovat kvalitativní analýzu zmíněných textů, kvůli celkovému přehledu níže uvádíme tabulku četnosti výskytů spojení „farní rada“ a „pastorační rada“ (farnosti) v zápisech ze sněmovních kroužků. Do hlavní části tabulky jsou zahrnuty počty výskytů v zápisech ze sněmovních kroužků z diecézí české církevní provincie včetně počtů zápisů z kroužků mládeže, mužských řeholí, ženských řeholí a řeckokatolického exarchátu (přičemž čtyři naposled jmenované ovšem zahrnují provincie obě). Pro zajímavost v tabulce uvádíme také srovnání s celkovými počty výskytů s kroužky z diecézí patřících do moravské církevní provincie. Tyto počty je třeba číst v porovnání k počtu aktivních kroužků v české a moravské provincii.[1470]

ZÁPISY SNĚMOVNÍCH KROUŽKŮ	Česká církevní provincie včetně mládeže, řeholí a exarchátu					Porovnání	
	1999	2000	2001	2002	Celkem	Morava	ČR
farní či pastorační rada (všechny tvary)	**84**	**190**	**31**	**14**	**319**	**99**	**418**
pastorační rada (všechny tvary)	**15**	**67**	**5**	**6**	**93**	**50**	**143**
pastorační rada	2	24	2	3	31	19	**50**
pastorační rady	3	13	2	1	19	11	**30**
pastorační radě	2	8	0	1	11	9	**20**
pastorační radu	5	11	0	0	16	8	**24**
pastorační radou	1	3	0	1	5	0	**5**
pastoračních rad	2	5	1	0	8	1	**9**
pastoračním radám	0	0	0	0	0	0	**0**
pastoračních radách	0	3	0	0	3	2	**5**
pastoračními radami	0	0	0	0	0	0	0
farní rada (všechny tvary)	**69**	**123**	**26**	**8**	**226**	**49**	**275**
farní rada	17	45	11	2	75	9	**84**
farní rady	26	32	4	1	63	16	**79**
farní radě	4	10	7	5	26	4	**30**
farní radu	12	16	3	0	31	5	**36**
farní radou	2	4	0	0	6	5	**11**
farních rad	7	12	1	0	20	7	**27**
farním radám	0	1	0	0	1	0	**1**
farních radách	1	2	0	0	3	3	**6**
farními radami	0	1	0	0	1	0	**1**

Tabulka 3: Četnost výskytů obratu „farní rada“ a „pastorační rada“ (farnosti) v zápisech z kroužků

P 10.2.1 PRF v práci kroužků v roce 1999

Předvýzkumná anketa

V prosinci 1998 byla některým vybraným kroužkům rozeslána předvýzkumná verze Ankety pro výzkum názorů účastníků sněmovního procesu,[1471] v jejíž realizaci se však pak již nepokračovalo. Anketa byla zaslána 5 sněmovním kroužkům (farní laický, řeholnic, vikariátní kněžský, katechetů a mládeže) a týkala se (1) radostí a starostí osobních, s rodinou, s místním společenstvím, s farností, s diecézí i s církví jako celkem, (2) očekávání od kněží a biskupů, (3) návrhů témat k projednání na sněmu. O PRF se z dotazovaných pěti kroužků zmiňuje jen jeden, sněmovní kroužek mládeže,[1472] a to takto: Na otázku č. 6 (*Co by mělo být z výše uvedeného také projednáváno na sněmu?*) odpovídají: „Farní a ekonomické rady -

[1470] Srov. pozn. č. 1469.

[1471] Analýza ankety sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz (Statistiky a analýzy – Analýza ankety sněmovních kroužků), (27.8.2008).

[1472] Analýza odpovědí na otázky ankety – sněmovní kroužek mládeže, http://snem.cirkev.cz/download/Anketa_mladez6.htm, (27.8.2008).

zbytečnost, či nezbytnost" a v souvislosti s otázkou č. 2 (*Vaše radosti a starosti s místním společenstvím*) jako jedno z řešení zmiňují: „Zřízení farní rady".

„Materiál pro sněmovní kroužky" a analýza zápisů z kroužků

I když vlastní „Materiál pro sněmovní kroužky",[1473] který kroužky v tomto roce obdržely jako podklad ke studiu a diskusi, žádnou přímou zmínku o pastoračních radách farností ani farních radách neobsahoval, jak z „Analýzy zápisů ze sněmovních kroužků za rok 1999,"[1474] tak z vlastního dokumentárního výzkumu souboru zápisů z tohoto prvního období vyplývá, že téma pastoračních či farních rad v mnohých zápisech z kroužků bylo zřetelně přítomné (srov. Tabulka 3 na str. 575).[1475]

Podle zmíněné souhrnné analýzy[1476] na otázku *Jak mají laici reprezentovat církev a šířit evangelium? Co je k tomu konkrétně potřeba?* položenou v rámci tématu A 9 (O důstojnosti a apoštolátu laiků) celkem 23 kroužků (31%) odpovědělo, že jsou k tomu potřeba pastorační (či farní) rady.[1477] Na otázku *Co očekáváte od kněze?* 16 kroužků (21,1%) pak odpovědělo, že očekává více důvěry v laiky (farní rady, svěřovat jim úkoly).

Při průzkumu zdrojových souborů se zápisy z kroužků bylo pak možno nalézt konkrétní doklady těchto výsledků a další ilustrace pojetí role PRF v jednotlivých kroužcích. Pro některé kroužky bylo toto téma tak důležité, že mu věnovaly samostatné téma setkání. Tak tomu bylo např. v jednom z kroužků z pražské arcidiecéze, v jehož pojetí (srov. zápis č. 003026002) je PRF pastoračním týmem, který rozděluje úkoly, koordinuje různé aktivity ve farnosti a zprostředkovává informace. Na závěr se všichni členové kroužku shodují na tomto: „Formální ustanovení farních rad je jedna z cest k odstranění anonymity ve farnosti. S pastorační radou by měli být v kontaktu všichni aktivní členové farnosti."

Podobně chápou farní radu i členové mnohých dalších kroužků (srov. např. zápisy č. 003079007, 003040006, 003042004, 003020008, 001054006 a mnohé další). Např. zápise z jednoho pražského kroužku na téma „A4 – Boží lid" (003079007) najdeme, že farní rada by měla sloužit „k uskutečnění opravdového apoštolátu laiků ve farnosti". Jiný hlas z téhož kroužku pak upozorňuje, že „nejdříve nutno si říci, co pastorační rada obnáší, co si od ní slibujeme: jakých činností je třeba, na jaké lidi se soustředit, co všechno umíme/můžeme nabídnout a kdo, jaké možnosti se vyskytují pro spolupráci s okolím (sousední farnosti, sbory, spolky)". A realisticky dodává, že je také třeba si uvědomit, „že tuto ideu bude někdo chápat jako další nahlodávání tradic, že bude pohoršen". V jiném kroužku (005018001) zas naopak chápou roli farní rady ne ani tak v přímé pastoraci, ale v tvorbě společenství a jednoty a chápou ji jako určité „vnitřní jádro", kolem kterého se shromažďují širší a širší kruhy farníků a ostatních lidí.

Téma „farní rady" jako samostatné téma pak nalezneme i v zápise z jiné pražské farnosti (003026001). Zde se rozlišují dvě „farní rady": „pastorační" a „ekonomická". Pro zřízení pastorační rady dle tohoto kroužku svědčí následující skutečnosti: „při výměně faráře

---

[1473] Materiál pro sněmovní kroužky, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 1999, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Olomouci 8. 12. 1998, http://snem.cirkev.cz/download/Material-pro-snemovni-krouzky-1999.doc, (27.8.2008).

[1474] Analýza zápisů ze sněmovních kroužků za rok 1999. Tematická řada A – ‚O církvi', http://snem.cirkev.cz/download/Slovni_analyza_1999.htm, (27.8.2008). Pro analýzu bylo zpracováno 1450 zápisů, celkem bylo v roce 1999 doručeno 1468 zápisů; srov. Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008).

[1475] Zatímco obrat „farní rada" se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 1999 vyskytuje 69x, výraz „pastorační rada" (farnosti) pak 15x.

[1476] Analýza zápisů ze sněmovních kroužků za rok 1999. Tematická řada A – ‚O církvi', http://snem.cirkev.cz/download/Slovni_analyza_1999.htm, (27.8.2008).

[1477] Jen o málo více kroužků (39%) doporučovalo více vzdělání ve víře a dvakrát více (71%) vidí jako důležité dávat příklad vlastním životem, nejen slovem. Další kroužky (24%) zde vidí jako důležitou potřebu malých duchovních společenství, stejně tolik (24%) zlepšení spolupráce hierarchie a laiků a 16% kroužků dává důraz na zapojení se do práce ve farnosti.

zůstane ‚fungující' farnost; sejmutí nikoliv tíže rozhodování, ale starání se, obstarávání..., přičemž farář se může více věnovat pastoraci; upevnění společenství; vědomí, že spravujeme skutečně ‚naši farnost' – sounáležitost; pocit odpovědnosti". Našly se však i důvody proti jejímu zřízení: „lépe se rozhoduje jednomu člověku, pokud mu ti druzí do toho nemluví; v podstatě existuje neoficiálně – tvoří ji lidé, scházející se přede mší a po ní v sakristii, kde si řeknou, co je třeba udělat (ovšem ti, co do sakristie nedocházejí, mohou mít pocit, že vše jde samo a není zapotřebí se angažovat)". Na závěr je zde konstatováno: „I když farní rada může ztěžovat rozhodování, vyplatí se vychovat si takovou farní radu, která bude fungovat."

Taková farní rada pak může být i pro kněze důležitou pomocí: „Na druhé straně je kněz, zvláště když není knězem řádovým a nemá určité zázemí v podobě bratrské komunity, dost izolován od věřících. Jsem toho názoru, že určitým řešením této situace může být správné fungování farní rady jako orgánu poradního a spolupracujícího s knězem. Nemá právo rozhodovat, o úrovni duchovního života ve farnosti rozhoduje samozřejmě pověřený kněz, je také za to nositelem odpovědnosti, ale farní rada jako poradní orgán mu v jeho nelehké práci může být i nápomocná" (007001006).

Znovu a znovu se však v zápisech objevuje i vyjádření bolesti či zklamání z toho, že je často malý prostor pro dialog a konkrétní spolupráci v rámci farnosti. Jen tři příklady za všechny: „Bylo poukázáno na některé konkrétní případy: nezdar pokusu o ustavení farní rady v naší farnosti, který ztroskotal na nezájmu faráře" (005011001). „Boží vůlí je spása každého člověka. Chce, aby hříšníci poznali Boží vůli a byli spaseni. Církev (jako struktura) je na překážku hledajícímu člověku (často) a tím také Boží vůli se světem! Dnešní církev se viditelně velmi angažuje v nedůležitých věcech. Např. se velice stará o vánoční strom do Vatikánu. Je na tento strom zbytečně kladen velký důraz, což je mimo realitu života církve. Jakoby pastýři byli zahleděni mimo ovčinec! Chybí dialog mezi církevními představiteli a laiky, např. téměř nefungují farní rady" (006019012). „Farní rada – její místo ve farnosti. Přestože plzeňský biskup vydal stanovy FR, farní rady neexistují, nebo pouze formálně" (005007001).

Stejně tak často se pak v zápisech ozývá již výše ve výsledcích souhrnné analýzy zmíněné volání po zakládání nových farních či pastoračních rad (srov. např. zápisy č. 003026004, 001057005, 001073003, 003058003, 003016005 a mnohé další). Některé návrhy však jdou ještě dále a zmiňují různé systémové změny či konkretizace ohledně kompetencí farních rad. Např. se navrhuje, aby PRF měly možnost vyjadřovat se k překládání kněží (006021001, srov. také 003069025) či dokonce k výběru kandidátů na biskupy (006019013). Jeden z královéhradeckých kroužků formuloval jeden bod ze svého „souhrnu relevantních podnětů" z prvních deseti schůzek kroužku takto (007053001, srov. také 007053010): „V budoucnu bude v církvi více demokracie, více prostoru pro laiky: v hmotných a organizačních věcech by farnost měla být samosprávná – jedenkrát ročně svolávat ‚farní shromáždění' a projednat všechny zásadní věci. Odtud by byla volena farní rada, která by byla zodpovědná farnímu shromáždění a její užší volené vedení také před státem. Kněz […] by odpovídal za duchovní vedení, a to ordináři" (srov. také 007053021). Komplexně se k tématu strukturální podoby spolupráce a spolurozhodování v církvi vyjadřuje hlas z jednoho z kroužků plzeňské diecéze (005011002) odpovídající na otázku „co očekávám od plenárního sněmu církve":

„Otázka zavádění demokratických prvků v církvi: V této souvislosti byla zejména zmíněna možnost zvýraznění úlohy farních rad, které dosud mají pouze poradní hlas a navíc závisí na faráři, zda bude farní rada vůbec ustavena. Laici by neměli rozhodovat např. o věroučných otázkách či podobě liturgie, ale měli by mít možnost uplatňovat svůj vliv v konkrétních záležitostech života farnosti a jeho organizace. Přitom je třeba zohlednit i rizika demokratických mechanismů, která se projevují ve světských institucích, postavených na demokratických principech: případné zavádění demokratických prvků by nemělo být nekritickým přejímáním modelů fungování světských institucí, ale mělo by brát v potaz specifickou povahu církve. Některé negativní aspekty demokratických mechanismů by

ovšem neměly být záminkou k principiálnímu odmítání diskuse na toto téma. Přitom je zřejmé, že pouhé institucionální změny problémy v církvi nevyřeší, mohou však napomoci tomu, že laik bude více vtahován do života církve a bude veden k větší odpovědnosti. Podíl na rozhodování by mohl být jednou z cest k překonávání pasivity laiků, která často vyrůstá právě z vědomí nemožnosti reálně ovlivnit záležitosti farnosti a církve vůbec."

Autoři na začátku této stati zmíněné analýzy[1478] vše pak komentují takto: „Při pohledu na souhrn odpovědí vyvstává důrazně touha laiků po výraznějším zapojení do života církve, po vložení důvěry a z toho vyplývající odpovědnosti za konané činnosti v církvi. V první řadě jde o nabídku ze strany laiků, i když se samozřejmě objevuje i kritika. Ačkoliv *otázka vztahu laiků a hierarchie* nebyla v žádném z témat přímo vyslovena, objevuje se v mnoha z nich." Tento souhrnný důraz pak autoři analýzy ilustrují jak počty odpovědí na jednotlivé otázky, tak několika příklady odpovědí ukazujících tímto směrem. A konstatují:

„Účastnící sněmovních kroužků si jsou vědomi přetíženosti kněží, proto nabízejí své služby a také řešení, jak jim odlehčit v oblastech, kde jsou toho schopni. Na druhé straně také kritizují skutečnost, že v některých farnostech nemají možnost se zapojit, i když ochota k práci zde je." Podobně je o otázce vztahů mezi kněžími a ostatními věřícími ve farnostech konstatováno v dalším shrnujícím materiálu nazvaném „Stručná analýza roku 1999"[1479] toto:

„Tato otázka nebyla v žádném z diskutovaných témat přímo položena, přesto jako červená nit prochází téměř všemi dvanácti okruhy. Při pohledu na souhrn odpovědí vyvstává důrazně touha laiků po výraznějším zapojení do života církve, po vložení důvěry a z toho vyplývající odpovědnosti za činnosti konané v církvi. V první řadě jde o nabídku ze strany laiků, nabízejí své ‚hřivny', svůj čas a schopnosti. Mají touhu více se zapojit, nabízejí pomoc nejen ve farních a pastoračních radách, nejen jako lektoři a akolyti, ale také jako partneři, kteří 'zasvěcují Bohu svět' a chtějí nést svůj díl odpovědnosti. Naproti tomu od kněží žádají větší otevřenost vůči nim, více důvěry a z toho plynoucí svěřování úkolů, koordinaci farnosti. Ne opravy kostelů, ale duchovní vedení, více času na svátost smíření, práci s mládeží a vzdělávání věřících ve víře. Od biskupů pak podporu laických aktivit, komunikaci s farnostmi a formaci kněží ve své diecézi."

Jak uvidíme později, velmi podobné důrazy se objeví i v závěrečném dokumentu sněmu.

P 10.2.2 PRF v práci kroužků v roce 2000

Pracovní sešit „O církvi"

Druhý rok práce sněmovních kroužků byl na zmínky o pastoračních či farních radách nejbohatší, což bylo pravděpodobně způsobeno i tím, že pracovní sešit „O církvi",[1480] který tentokrát měly kroužky k dispozici jako podklad ke studiu a diskusím, se v diskusních otázkách na pastorační rady ve farnostech přímo dotazoval. Mezi otázkami k 3. tématu („Jednota společenství Božího lidu") zde najdeme i následující:

3.1 Odpovídá struktura naší církve uskutečňování jednoty Božího lidu?"

Další podotázky toto téma pak rozvíjejí ještě konkrétněji:

3.1.5. Spoluodpovídáme za vlastní farnost? Jak se to projevuje? Jak by se to mohlo projevovat? Máme farní, ekonomickou a pastorační radu v našem farním společenství? Jakou máme zkušenost s jejich zakládáním a prací? Máme dost ochotných a schopných laiků?

[1478] Analýza zápisů ze sněmovních kroužků za rok 1999. Tematická řada A – ‚O církvi', http://snem.cirkev.cz/download/Slovni_analyza_1999.htm, (27.8.2008). Pro analýzu bylo zpracováno 1450 zápisů, celkem bylo v roce 1999 doručeno 1468 zápisů; srov. Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008).

[1479] Stručná analýza roku 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Strucna_analyza_1999.htm, (27.8.2008).

[1480] O církvi, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2000, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze 13. 12. 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2000.htm, (27.8.2008).

V úvodu ke 4. tématu („Všeobecné kněžství a poslání laiků v církvi“), kde jsou probírány různé formy účasti na kněžském, prorockém a královském poslání Kristově, je pak o pastoračních radách zmínka v rámci citátu z Katechismu katolické církve (KKC 911):

„Královská služba nachází u laiků svůj výraz v ozdravování světských institucí, s prací pro spravedlnost a svobodu, ve spoluvytváření společenských a kulturních hodnot. Také v církvi ‚při výkonu řídící moci mohou podle ustanovení práva spolupracovat křesťané laici, a to svou přítomností na sněmech místních církví, na diecézních sněmech, v pastoračních radách; účastí na pastorační péči o nějakou farnost; spoluprací v ekonomických radách; účastí na církevních soudech‘.“

V otázkách k tomuto 4. tématu pak také nalezneme tuto:

4.1.10 Mají laici, kteří jsou pověření nějakou zodpovědností v církvi (pastorální asistenti, členové poradních sborů, diecézní, pastorační nebo ekonomické rady) odpovídající vzdělání? Snaží se jej doplnit?

Analýza zápisů z kroužků

Základním pramenem pro analýzu zmínek o pastoračních či farních radách v zápisech kroužků z roku 2000 pro nás byl soubor analýz zápisů rozdělený podle jednotlivých diecézí či skupin,[1481] které i dále uvádíme jako zdroj příslušného výroku. Při tom jsme postupovali v pořadí podle jednotlivých otázek pracovního sešitu „O církvi“. Doplňkovým zdrojem dat pak byl pro nás soubor dokumentů s vlastními zápisy ze sněmovních kroužků, které také poskytly údaje o celkovém počtu výskytů zmínek o farních či pastoračních radách (srov. Tabulka 3 na str. 575).[1482]

Několik jednotlivých zmínek o farních či pastoračních radách se vyskytlo v odpovědích na některé otázky z 2. tématu („Jednota Božího lidu“): Jeden kroužek z hradecké diecéze uvádí „farní radu“ jako příklad společenství, které tvoří mladí i staří (otázka č. 2.1.10.).[1483] V odpovědi na otázku po vhodných způsobech řešení mediálních kauz v církvi (otázka č. 2.2.14) zazněl názor počítající s pastorační radou jako jedním z kanálů informovanosti: „Věřící by měli být informováni o hlavních problémech církve (i místní církve) co nejdřív a na půdě církve (pravděpodobně prostřednictvím katolického týdeníku či pastorační radou farnosti, která by obdržela informace shora).“[1484] V souvislosti s tématem prožívání rovnosti všech lidí před Bohem (otázka č. 2.2.6.) z jednoho kroužku v plzeňské diecézi[1485] zaznívá stížnost, že „laici nejsou příliš zváni ke spoluúčasti, spíš se od nich chce pasivní souhlas“, přednost se spíše dává kněžím a řeholníkům či řeholnicím a posiluje se tak „napětí mezi hierarchickou strukturou a Božím lidem“. To jako by potvrzoval další hlas z pražské arcidiecéze (003023011): „Například pravidla pro sestavení farních rad mají k rovnosti daleko. V naší farnosti působí řád (dvě osoby). Pravidla jim dávají jedno místo ve farní radě. Laici tak mají možnost účasti cca. 1 osoby ze sta, členky řádu jedné osoby ze dvou. To není rovnost.“ Pastorační rady jsou zde viděny jako jeden z léků na tuto praktickou nerovnost: „Pastorační a farní rady jsou k pomoci hierarchické struktuře, aby fungovala rovnost Božího lidu.“

[1481] Soubor analýz zápisů ze sněmovních kroužků z roku 2000, http://snem.cirkev.cz (Statistiky a analýzy – Analýza zápisů ze sněmovních kroužků – 2000 – příslušná diecéze či skupina), (27.8.2008). Celkem bylo v roce 2000 ústředí Sněmu doručeno 1538 zápisů; srov. Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008).

[1482] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 2000 vyskytuje 123x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 67x.

[1483] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/07_Hradec2000.htm.

[1484] Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi“. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

[1485] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/05_Plzen2000.htm, (27.8.2008).

Členové sněmovních kroužků z hradecké diecéze[1486] pak vidí jevy jako např. „fungující knihovnu“ či „farní radu…“ (samozřejmě kromě základnějších známek jako jsou „slavení eucharistie, poctivé a otevřené mezilidské vztahy, vzájemná návštěva a povzbuzení, ochota farníků ve věci praktického fungování farnosti, společné či individuální studium podpořené modlitbou“; 007071005) jako známky toho, že se ve farnosti „děje církev“ (otázka č. 2.3.2) či obnovení fungování farní rady jako „znak vývoje k lepšímu“ (otázka č. 2.3.6; 007001014). Navíc je pro hradecké farní rada nástrojem konstruktivní kritiky a komunikace s biskupem (otázka č. 2.3.11; 007084002).

Největší počet vyjádření na téma farní či pastorační rady pak vyvolala výše citovaná otázka po míře a projevech spoluzodpovědnosti za vlastní farnost a po zkušenostech s “farní, ekonomickou a pastorační radou“ (otázka č. 3.1.5) položená v rámci širší otázky, zda struktura naší církve odpovídá uskutečňování jednoty Božího lidu (okruh č. 3.1):

Zatímco v odpovědích budějovických[1487] jeden kroužek deklaroval přítomnost farní rady ve farnosti a jiný si stěžoval, že kněz brání jejímu vzniku, v odpovědích litoměřických[1488] je podobná skepse ještě očividnější (farní rada přítomna ve dvou farnostech, v jedné ne): (Za vlastní farnost) „nespoluodpovídáme. Podávané podněty vedení farnosti nerealizovalo. Není farní rada, ekonomická dle výběru kněze k určitému problému, pokaždé jiní lidé. Nefunguje jako orgán. Pastorační rada není. Ochotných a schopných laiků je dost“ (006007016).

Na nespolupráci mezi kněžími a tzv. „laiky“ si podobně stěžují i plzeňští:[1489] V jedné farnosti „farní rada není (kněz ji nechce), ekonomická rada je sice jmenována, ale běžní farníci o hospodaření ve farnosti nic nevědí, kněz jim nic nesděluje“ (005007016). V další je „stejná situace, farní radu kněz nechce, v ekonomické radě jsou neodborníci - je to rada pouze formální, farníci mají nedůvěru ke knězi, který s nimi nechce spolupracovat (což se odráží ve výši sbírek).“ A další hlas to vše ilustruje ještě plastičtěji: „Kněží žádají práci laiků, ale nikoliv přes farní radu – je to pro kněze – moc pracné? Je to omezování jeho svobody? U nás to tedy funguje podle hesla: ‘katolický kněz pokyne, katolický laik vykoná’ a není dialog ‘kat. kněz’ a ‘kat. laik’. Jsme však přesvědčeni o užitečnosti dobré farní rady” (srov. také 005007008). V jiné farnosti vidí v „častějším setkání farní rady – 1x za měsíc” lék na překonání názorových rozdílů (005010011). V dalších odpovědích se pak vyskytují příklady zapojení farníků do služby v nejrůznějších podobách – od výuky náboženství, přes práci v charitě až po úklid kostela. Tato praktická stránka „výpomoci při pastoraci“ se také často promítá do pochopení role farní rady jako pracovního týmu, který může být snadno nahrazen aktivními jednotlivci či společenstvími, jak tomu nasvědčuje i hlas z farnosti, o které čteme (005007016), že v ní „a v okolí farní rady nejsou, ale neformálně tu je určité společenství, které se stará o život farnosti“ (srov. podobně 003005020).

Jistá rozpačitost je cítit u hradeckých:[1490] Farní rada pracuje podle souhrnné analýzy dobře v pěti případech, ve třech není, v jednom případě „máme radu, ale rozhoduje kněz”, v jedné farnosti „kněz rozhoduje sám“. Konkrétněji: „V naší farnosti (v neděli 350 účastníků mše) není ekonomická ani pastorační rada, sněmovní kroužek nemá podporu faráře, o všem rozhoduje sám do detailů.“ Další kroužek píše: „Oficiální farní radu nemáme. Kněz se pouze radí s minimálním počtem těch, kdo jsou ochotni přiložit ruce k dílu. Tam, kde je kněz schopen držet otěže farnosti pevně ve svých rukou v každém směru, jsou jistě zmíněné rady namístě. V opačném postavení se vyskytnou jedinci zneužívající svého postavení, a jsou pro

[1486] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/07_Hradec2000.htm, (27.8.2008).
[1487] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/04_Budejovice2000.htm, (27.8.2008).
[1488] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/06_Litomerice2000.htm, (27.8.2008).
[1489] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/05_Plzen2000.htm, (27.8.2008).
[1490] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/07_Hradec2000.htm a Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi“. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

kněze přítěží.“ Jinde si stěžují na problémy v komunikaci a chybějící modlitbu i společenství. Jinde zas vidí problém ve farářově autokratičnosti posílené systémem věta: „Ostatně, i když nějaká rada existuje, tak majorita farářova hlasu je tak význačná, že dost celou radu znehodnocuje. My (tady přítomní) spoluodpovídáme mírně. Někteří z našich kněží jsou otevřenější a jiní méně. Za ty druhé můžeme zapsat doslovný citát: ‚Na rozhodování tu jsem já‘„ (srov. také 007056009). Někde se však zdá, že se i přes všechnu skepsi odvažují různých experimentů: „V našem farním společenství byla uskutečněna vlastní varianta voleb pastorační a ekonomické rady, bylo částečně ovlivněno duchovním správcem. Zkušenosti s prací těchto rad nemůžeme pro krátkost času hodnotit.“ Najdou se však – i když se zdá, že méně často – i dobré zkušenosti: „Spoluodpovídáme za vlastní farnost? Ano. Jak se to projevuje? Přispíváme dary, podle svých možností a schopností pomáháme farnosti (hudební doprovod při mši sv.,výzdoba a úklid kostela, praní liturg. prádla, dovoz kněze a nemocných na mši sv., atd.), veškeré akce podpořit modlitbou. Máme ekonomickou a pastorační radu. Zkušenost je dobrá.” Nakonec lze zmínit, že některé hlasy přicházejí i s konkrétními – někdy i systémovými – návrhy řešení: „Já pociťuji nedostatek prostoru pro dialog. Navrhuji, aby ve farnosti existovalo jakési fórum – farní shromáždění, kde by členové farní obce projednávali v bratrském a sesterském společenství záležitosti farnosti, přičemž splněním přijatých záměrů by toto shromáždění pověřovalo farní radu, již by volilo. Ta by se také farnímu shromáždění zodpovídala. Nevidím také žádný důvod pro jmenování části farní rady farářem, ani pro automatické členství duchovních v této radě. Za vhodnější a více odpovídající základní rovnosti všech věřících považuji volbu všech členů farní rady (kromě faráře, jehož členství by asi mělo být obligatorní) farním shromážděním, které by též určovalo jejich počet.“ Tyto systémové pohledy jsou však doplněny i vyjádřeními obraznými: „Jsou dva druhy věřících. Je to jako ve vlaku. Jeden druh věřících si tam sedne a jen se veze. Zodpovědnost má strojvedoucí. Druhý typ je vidět na orchestru. Jeden diriguje a ostatní společně hrají, tak podobně by to mělo být v církvi. Někdo jde jen v neděli do kostela a ještě často někam jinam, ale že je také součástí farní rodiny, tak to si neuvědomuje. Když se dělají nějaké akce, tak je nutné tyto lidi také oslovit. Od toho je také farní rada, schopní lidé, kteří mohou něco udělat“ (007074009). Další kroužek (007075004) nabízí praktické podněty pro tvorbu pastorační rady: „V našem farním společenství byla uskutečněna vlastní varianta voleb pastorační a ekonomické rady, bylo částečně ovlivněno duchovním správcem. Zkušenosti s prací těchto rad nemůžeme pro krátkost času hodnotit. Je třeba na pastorační radě rozdělit pravomoci, jasněji stanovit koncepce, směrnice – je vše silně obecné (12 lidí je velký počet). Při vyšším počtu členů pastorační rady by musela být vysoká frekvence zasedání, tím však nedochází k ulehčení situace duchovního správce: je třeba např. v pastorační radě citlivě posuzovat, co je Boží a co lidské; je třeba mít ochotné a schopné laiky.“

Pražští[1491] pak už byli částečně o poznání pozitivnější (spoluzodpovědnost a dostatek schopných věřících si chválí zástupci devíti kroužků, farní či pastorační radu jich avizuje šest): „Farní radu máme – sloučená pastorační i ekonomická. Zkušenost je dobrá, rada je volená.” „V našich farnostech není farní, ekonomická ani pastorační rada, duchovní správce jejich zřízení neinicioval a věřící spíše čekají na směrnice od biskupské konference. Činnost sněmovního kroužku by mohla přerůst ve vytvoření některé rady […] Farní rada by měla vzniknout spontánně, neměla by být nadekretována. Musí se vyjasnit působnost farní rady. Zkušenost ukazuje, že při úzké působnosti dochází farním radám brzy dech, naopak působnost některých farních rad v zahraničí je tak široká, že z nich vzniká až jakýsi nadřazený orgán nad duchovním správcem” (003048011). V jedné farnosti (003015006) chválí svoji již dlouhá léta fungující farní radu „jako nezbytný styčný bod původních tří farností“, který plní „především funkci organizační a ekonomickou“, ale „po stránce

[1491] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/03_Praha2000.htm, (27.8.2008).

pastorační je to slabší“. Hodně závisí na faráři: „Spoluzodpovídáme do té míry, do jaké je spoluzodpovědnost v současné době přijatelná a představitelná pro faráře“ (003069018). Podobně i zde: „Smysluplnost existence a náplň činnosti farní (pastorační) rady závisí do značné míry na faráři a jeho výkladu ustanovení CIC o pastoračních radách.“ Ale i zde se najdou výslovně negativní zkušenosti: „Farní, pastorační a ekonomickou radu nemáme, protože náš pan farář ji nechce. U nás připadá v úvahu pouze jediná farní rada, která by se zabývala i pastoračními a ekonomickými problémy. Funkci farní rady tak musí do určité míry nahrazovat sněmovní kroužek, a to není nejvhodnější” (003017010). Nebo: „Farní, ekonomickou či pastorační radu nemáme, i když schopní a ochotní laici u nás jsou” (podobně i např. 003011013, 003025012, 003052016 aj.). I z Prahy však zaznívají velmi skeptické hlasy (003038008): „Farní rady nemají žádné kompetence, tudíž jejich možnost ovlivnit perspektivu farností je iluzorní.“

Několik dalších zmínek o farních či pastoračních radách lze nalézt i v odpovědích na některé z dalších otázek. Např. hradečtí,[1492] v rámci úvah o otázce rodiny jako základní buňky církve (otázka č. 3.2.4), povzbuzují k tomu, aby se „kněží a pastorační rady farnosti nebáli položit konkrétním rodinám otázku, co od církve očekávají“ (007028020), z jiného kroužku pak (v rámci okruhu 5.2) zaznívá hlas, že „pastorační rada farnosti by také měla spoluvytvářet pastorační plán a podílet se na pastoraci“ či se (v rámci otázky č. 5.2.15) konstatuje „nepřipravenost laiků, ale i kněží“ ke sdílení zodpovědnosti, přičemž se volá po „funkčních farních radách“.[1493] Plzeňští[1494] si zas v odpovědi na otázku po spokojenosti s prací biskupství (otázka č. 3.1.10) stěžují, že je „tolerována neexistence farních rad“. Pražští (003047012) si v rámci bodu 5.3 o službě biskupa stěžují na chybějící prostor pro komunikaci, jehož vytváření by čekali od (neexistující) farní rady: „S komunikací jsou určité problémy. Nemůže být vyslechnut každý jednotlivec. A protože neexistuje farní rada, není možné předložit biskupovi potřeby nebo návrhy jednotlivců a skupin z farnosti. Toto vakuum je konkrétně znát při přesunech kněží nebo jmenování nového kněze do farnosti.“ O důležitosti role farní rady při stěhování kněze se zmiňuje i další pražský kroužek (003069019): „Pokud už dojde k přeložení, pak by to měl být vikář, který se znalostí situace řekne – ano, ač nerad, ale myslím, že bych ho mohl postrádat. Zároveň by měla být informována farní rada, aby se farnost mohla na změnu připravit“ (podobně srov. také hlas z hradecké diecéze 001086008). Litoměřičtí[1495] jsou zas (v diskusi o otázce č. 4.1.6) toho názoru, že „kněz by měl spolupracovat např. s farní radou. I to by mu pomohlo ‘nasát’ atmosféru vnějšího světa. Chce to kontakt”. Z jednoho kroužku řeholnici (001081005) pak přišlo svědectví o jakési „dvoukolejné pastoraci” a různosti představ farní rady a kněze v oblasti tvorby společenství: „Kněží mají obvykle velkou autoritu. Známe aktivní farní rady, které pořádají zdánlivě profánní akce plavání, ples, avšak svou činností uvádějí do nejistoty faráře – vyhlašovat či nikoli tyto akce ‘z kazatelny’? Dle názoru laiků se při těchto akcích laici velmi sbližují a jejich křesťanský život je velmi oživen.” Jiné řeholnice (001080003) upozorňují jak na komunikační potíže s novým knězem, tak na problém, je-li členství ve farní radě vázáno na trvalé bydliště a ne na příslušnost na základě zapojení se či služby: „Máme farní, ekonomickou i pastorační radu – se změnou kněze mnoho členů chce odejít pro špatnou komunikaci s novým knězem. Jedna sestra by chtěla být členkou farní rady v bývalé farnosti, kam často dojíždí a účastní se na životě farnosti, ale místo nového trvalého bydliště jí nedovoluje stát se členkou farní rady bývalé farnosti.”

[1492] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/07_Hradec2000.htm, (27.8.2008).

[1493] Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi“. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

[1494] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/05_Plzen2000.htm, (27.8.2008).

[1495] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/06_Litomerice2000.htm, (27.8.2008).

Ohledně potřebného vzdělání členů poradních sborů (včetně pastoračních rad), na které se výslovně ptá otázka č. 4.1.10, také z litoměřické diecéze[1496] zaznívá stížnost na nedostatek pastoračních asistentů a členů poradních sborů s odpovídajícím vzděláním. Podobně i hradečtí[1497] tvrdí, že v „našich podmínkách je teologické vzdělání tím posledním, co je od členů zmíněných sborů očekáváno. Hlavní je, aby byli dostatečně loajální k názorům nositelů církevní moci". Je však také konstatováno: „Ne vždy je rozhodující diplom, v církvi bude na místní úrovni vždy záležet především na ochotě pomoci. Zároveň ovšem je v církvi shovívavější prostředí, které by nás nemělo svádět k amatérismu a pohodlnosti." Důležitost praktického vzdělání (srov. okruh 5.1) je však jinde zdůrazňována (004078005): „Úroveň teologického vzdělání je jistě vyšší. Praktické pastorační postupy se však asi příliš nevyučují. Podle svědectví těch, kteří vystudovali, se pastorálka zaměřuje spíše na svátostnou pastoraci než na pastoraci farnosti (tvoření farních rad, organizace práce, zakládání společenství, péče o rodiny, o problémové lidi, o mládež…)."

V rámci okruhu č. 5.3 pak zde zaznívá i volání po aktivnější roli biskupů při zakládání pastoračních rad: „Někteří naši biskupové se někdy nadměrně věnují různým výročím, slavnostem a pořádáním rautů za účasti nevěřících politiků na úkor běžné a nutné vizitační praxe, jak ji provádějí polští biskupové, většinou chybí setkání s řádovými věřícími z farnosti a podněcování k zakládání ekonomických a pastoračních rad" (007035013). Při tom jsou uváděny i pozitivní příklady: „Biskup D. Duka byl v naší farnosti na pozvání na farní odpoledne, kde se nejdříve sešel s farní radou a pak odpovídal na dotazy."[1498]

Některé z kroužků nabídly i konkrétní podněty k růstu ve spoluodpovědnosti ve farnostech. Např. jeden z kroužků z plzeňské diecéze (005007026) nabízí jako inspiraci zkušenost saleziánských spolupracovníků: „Jednotlivé hřivny-charismata je třeba zapojit do celku. K realizaci tohoto bodu vytvářejí saleziáni 'výchovně-pastorační společenství', které je tvořeno kněžími i laiky. Toto společenství má mimo jiné za úkol vypracovat 'výchovně-pastorační projekt' na kalendářní rok. Na jeho vypracování i plnění nesou společnou zodpovědnost kněží i laici. Ve farnostech se tento moment dá aplikovat na farní rady, popřípadě na jakýkoliv tým tvořený knězem a laiky, kteří se aktivně podílejí na životě farnosti. Místo farní rady nebo týmu je jednodušší a často i lépe fungující mít jednotlivé laiky, ochotné udělat konkrétní úkol. Jedná se však o jednosměrnost, nepodporuje se zpětná vazba ani komunikace laiků mezi sebou, ani vzájemná informovanost. Je zapotřebí se učit týmové práci." To ovšem vyžaduje další krok: „Dalším úkolem je budovat společnou odpovědnost kněží i laiků. Spoluodpovědnost za církev většinou není u laiků probuzena.Chybí vzdělávání dospělých v otázkách víry a církve. Spoluodpovědnost se uskutečňuje konkrétně v pastoračním společenství,ve farní radě. Ze strany kněze je potřebná ochota svěřit odpovědnost laikovi za určitou oblast činnosti, ze strany laika ochota odpovědnost přijmout.Některé oblasti církevního života by bylo dobré svěřit laikům,aby nedocházelo k neprozíravostem. Aleš Opatrný v publikaci *Pastorační situace u nás* […] mluví o 'užitečnosti rozkládání zodpovědnosti na řadu schopných lidí – tedy praktické překonávání 'systému jednoho muže'." A tento postoj pak volá po trvalé formaci: „To vše je výzvou k formování, odpovídajícímu novým požadavkům. Členům farní rady nebo týmu by patřila intenzívnější duchovní formace, všem by bylo zapotřebí věnovat se spiritualitě společenství, jak to vyzdvihuje Jan Pavel II. v *Novo millennio ineunte*."

Zajímavý podnět k inspiraci poskytl jeden kroužek řeholnic (001014005), který si díky zkušenostem z Argentiny a Itálie i k nám přinášejí touhu po misijním rozměru církve a dělí se o zkušenost, jak pracují farnosti v Itálii: „Na začátku roku farnosti dostanou dopis od

[1496] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/06_Litomerice2000.htm, (27.8.2008).
[1497] Zdroj: Plenární sněm, http://snem.cirkev.cz/download/07_Hradec2000.htm, (27.8.2008).
[1498] Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi". Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

biskupa; diecéze je odpovědná za vikariáty a připraví návrh pro pastorační práci ve farnostech; rada vikariátu rozšíří původní návrh o své další návrhy; farní rada zpracuje plán pro provedení návrhů a rozpracuje je pro konkrétní potřeby každého farního společenství, včetně věkových skupin; místní farář s farní radou organizuje všechny navržené činnosti".

Na závěr tohoto přehledu hlasů ze sněmovních kroužků v roce 2000 uvádíme výtah pro naše téma relevantních částí ze souhrnu zápisů z královéhradecké diecéze na téma „Všeobecné kněžství a poslání laiků v církvi",[1499] které dobře shrnují již výše citované postřehy:

„Po koncilu došlo k velké změně v sebepojetí Církve a ruku v ruce s tím v chápání úlohy ne-kleriků neboli laiků. Na teoretické úrovni to stručně vystihuje úvod ke 4. tématu. V praktické rovině jsou však změny mnohem pomalejší, spíš převažují staré stereotypy ve vzájemném poměru laiků a kleriků, a to z obou stran. Ze strany laiků z pohodlnosti, ze strany kleriků z pocitu ohrožených 'pozic'. Bude ještě dlouho trvat, než se v české církvi změní mentalita nadřízenosti a podřízenosti, než pod pojmem Církev budeme všichni myslet celý Boží lid a nejen hierarchii - ale nejen myslet: než takovou skutečnost budeme žít."

„Důležité je, aby laici měli svou vlastní odpovědnost a důvěru, mohli samostatně a odpovědně - jako dospělí a plnoprávní lidé - působit v církvi a ve společnosti. Řada laiků o toto moc neusiluje, dříve se to tak 'nenosilo'. Plnoprávné působení laiků v církvi se moc nepodporuje a velmi často se mu nejrůznějšími způsoby vědomě či nevědomě brání. K působení ve společnosti jsou laici v poslední době spíše povzbuzováni, ale nevytváří se jim k tomu často zázemí, spíše naopak.

„Dá se říci, že procházíme obdobím, kdy se mění pojetí a sebepojetí laiků v církvi, a spolu s nimi i pojetí kléru. Je třeba změnit tvář církve z klerikalizované podoby na společenství Božího lidu a nahradit častý paternalismus úctou a důvěrou k laikům (a právě tak ovšem i naopak)."

„Laici většinou za rovnocenné partnery kněžími považovány nejsou, spíše za pomocníky v případě nouze nebo zdroj peněz. Laici u nás vlastní díl odpovědnosti kromě kostelnické služby a vyučování náboženství nemají; klerikalizace u nás nehrozí."

„Jsou místní rozdíly mezi ochotou laiků spolupracovat s knězem a záleží na vzájemné komunikaci. Vznikají pastorační rady atd., kde jsou laici a pomáhají řešit kněžím problémy. Někde pastorační rady nejsou, protože laici nechtějí nebo 'nemají čas'."

P 10.2.3 PRF v práci kroužků v roce 2001

Pracovní sešit „Církev a svět"

Třetí rok v počtu zmínek sněmovních kroužků o pastoračních či farních radách nastal rapidní pokles, a to i přesto, že i pracovní sešit na tento rok „Církev a svět"[1500] se o pastoračních či farních radách zmiňuje. Pastorační rady se zde chápou jako jeden z nástrojů podpory „toku informací a názorů" mezi „církevními autoritami v každé rovině i mezi katolickými institucemi a věřícími". V úvodu k 6. kapitole („Média") tohoto pracovního materiálu čteme:

„Chce-li církev být živá a skutečně plnit své úkoly, musí existovat mezi církevními autoritami v každé rovině i mezi katolickými institucemi a věřícími stálý *obousměrný a celosvětový tok informací a názorů*. K tomu je třeba vytvořit odpovídající instituce s dostatečným vybavením, např. informační služby, tisková střediska, centra setkání a pastorační rady."

[1499] MATĚNA Jaromír: Ze zápisů sněmovních kroužků. Všeobecné kněžství a poslání laiků v církvi, in: Informace královéhradecké diecéze 11 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-11.htm, (27.8.2008). Srov. také Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi". Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

[1500] „Církev a svět", tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2001, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2001.htm, (27.8.2008).

Analýza zápisů z kroužků

Ve studii nazvané „Obsahová analýza diskuse sněmovních kroužků za rok 2001“[1501] je o pastoračních či farních radách zmínka na jednom jediném místě, a to v rámci tématu 2.3 (identita a poslání ženy v církvi), námětu 2.3.5, kde se ženy uvádějí jako „časté členky farní rady“ (srov. také zápisy č. 001113008, 003069021, 004086002, 001011005, 003015014, 011003008). Při dalším pátrání přímo v zápisech z kroužků bylo možné nalézt poměrně značný počet zmínek o farních či pastoračních radách ve vztahu k poslání církve v dnešním světě (srov. Tabulka 3 na str. 575).[1502]

V souvislosti s okruhem 2.2 jeden sněmovní kroužek (001086011) vnímal farní radu jako nástroj pastorace „rodin, potřebných, nemocných atd.“ V souvislosti s okruhem 3.4 zabývajícím se problémy a úkoly v oblasti vzdělání se ozval hlas (007052012), zveřejněný i v Informacích královéhradecké diecéze,[1503] který farním radám přisuzuje spoluzodpovědnost za finanční zabezpečení v pastoraci profesionálně činných farníků, a to konkrétně tím, že by pro ně vypracovávali „náplň práce“, aby bylo možné jim „přidat a zvýšit jim platy z farních sbírek“. Pastorační rady také byly v souvislosti s okruhem 4.2 považovány kroužkem řeholnic (001050009) za jeden z nástrojů působení církve na kulturu či (v reakci na okruh 5.1) v nich jeden kroužek (001073013) vidí nástroj misie na základě pohostinnosti. Nakonec (v souvislosti s okruhem 8.2), zvláště při neexistenci rady ekonomické, je farní rada někdy vnímána i jako nástroj přehledu o financích: „Nemáme speciální ekonomickou radu. Máme (obecnou) farní radu. Máme rámcový přehled. Zejména o kritickém nedostatku financí“ (003015019). „Nemáme bohužel farní radu ani ekonomickou radu farnosti. Obě bychom velmi potřebovali a náš duchovní správce mající na starosti ještě další 4 farnosti asi také, i když se tomu brání“ (003017019).

Neplněným úkolem farních rad je pak podle jiných (003030020) propagovat křesťanská periodika a media (srov. okruh 6.2): „Problematická je např. v TV otázka vysílacího času (neděle odpoledne). Malá je propagace velmi dobrého Rádia Proglas, nebo křesťanských periodik. To by měl být úkol farních rad, či jiných laických společenství. Protože však v mnoha farnostech neexistují, měli by se propagaci věnovat více než dosud kněží.” Další (003069026) zas do farních rad vkládají naději na prohloubení vnitrocírkevního dialogu (okruh 6.3): „Domnívám se, že chybí v církvi možnost dialogu laiků s církevní hierarchií, prostě příležitost, kde by se mohli věřící ptát na různé své problémy a sdělovat své názory. Snad je to částečně možné tam, kde funguje farní rada, ale to není v každé farnosti.” Křesťané by se však neměli soustředit jen na službu uvnitř církve (jejíž je členství ve farní radě pro mnohé synonymem), ale měli by se angažovat i ve veřejném životě (okruh 8.1): „Církev má ve světě své nezastupitelné místo. Každý křesťan by měl hájit právo a spravedlnost a cítit se zodpovědným za dobro a pokoj ve světě. Pokud je schopen, má se angažovat ve farní radě, ale také ve veřejném životě” (001055010).

A jakou roli je schopná farní rada plnit na „misijním území” (srov. okruh 5.2)? „Nevěřící nás kritizují, je na nás přísnější metr. Sami se hádáme, vynášíme spory ven. Farní rada bez rozhodovací možnosti je na nic, farář si může dělat, co chce.” (004067020).

[1501] „Obsahová analýza diskuse sněmovních kroužků za rok 2001. Název materiálu: Církev a svět“, zpracoval Mgr. Jiří Vander, vydala Přípravná komise plenárního sněmu katolické církve v ČR, Brno 2004, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_krouzku_2001.htm, (27.8.2008). Při přípravě studie bylo zpracováno 1214 stran textu zápisů ze sněmovních kroužků zasílaných sekretariátu sněmu během roku 2001. Celkem bylo v roce 2001 ústředí sněmu doručeno 1518 zápisů; srov. Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008).

[1502] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 2001 vyskytuje 26x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 5x.

[1503] Výchova a vzdělání – 2. část, in: Informace královéhradecké diecéze 1 (2002), http://snem.cirkev.cz/download/2002-1.htm, (27.8.2008).

P 10.2.4 PRF v práci kroužků v roce 2002

Co se týče pracovních materiálů pro tento rok, které se zabývaly životem z Božího slova (pracovní materiál „Bible“)[1504] a slavením liturgie (pracovní materiál „Liturgie“),[1505] ani jeden se o pastoračních či farních radách vůbec nezmiňuje. I přesto se však v reakcích na podněty těchto materiálů v zápisech sem tam téma farní či pastorační rady objevilo. Protože pro tato témata zatím nebyly zpracovány žádné souhrnné analýzy, byli jsme zde odkázáni jen na vlastní dokumentární výzkum samotných zápisů z kroužků.[1506] Potvrdila se domněnka, že otázka pastoračních či farních rad bude vzhledem k daným tématům mnohem méně častá, než v letech předchozích (srov. Tabulka 3 na str. 575).[1507] Avšak stále se našly kroužky, které s pastorační radou počítají nejen jako s pracovní liturgickou skupinou, ale jako s prostorem spoluzodpovědnosti za rozvoj slavení liturgie a života z Božího slova.

Některé kroužky v souvislosti s liturgií zmiňovaly farní radu jako skupinu připravující různé liturgické slavnosti (003026030), jiné však v ní i v této oblasti spatřovaly nástroj společné odpovědnosti (003079024, srov. také 004067032, 005004016): „Farní rada po roce probrala řadu návrhů na drobné změny v naší liturgické praxi. Jsem si jist, že náš pan farář by se liturgií zabýval radši než omítkou na kostele, ale nějak tuto věc dlouho odsouval. Když se na farním shromáždění probíralo několik podnětů k liturgii, byli jejich autoři označeni za ‚inspektory‘, kteří komplikují práci duchovních. Pojem ‚společně sdílená odpovědnost‘ by mnozí bratři a mnohé sestry z naší farnosti považovali za špatný systémově (autentický výrok: ‚farář to rozhodne, laikům – i farní radě - do toho nic není‘).“ Jeden z kroužků mládeže naopak v aktivním zapojení farníků („např. formou farní rady“) vidí spíše předpoklad živé liturgie (013032003).

V souvislosti s otázkou cest, jakými ve farnosti může pastorace vycházející z bible oslovovat i lidi církvi vzdálenější v jednom ze zápisů z pražské arcidiecéze (003079021) čteme praktický podnět pro pastorační rady: „Bohužel řešení v kapse nemám. Ale nezabývají se tím vesměs bohužel ani farní (pastorační rady). Takže jediné řešení, které zatím navrhuji, je důsledné oddělení činnosti pastoračních a ekonomických rad (každá ať dělá, co jí přísluší). Že to není tak jednoduché je vidět na naší farnosti: máme sice rady obě (ekonomickou i farní), ale ani jedna se téměř vůbec nezabývá výše nahozenými tématy (na farní - tedy pastorační - radě je možná i 5% času věnovaných otázkám pastorace příliš optimistický odhad!).“ Podobně i v jednom z královéhradeckých kroužků (007035028) je pastorační rada vnímána jako prostor pro hledání „vhodných forem duchovní četby Písma pro mladé i dospělé“.

Nejen jako perličku na závěr naší poutí zápisy ze sněmovních kroužků, ale také jako příklad situace, která svým způsobem zrcadlí mnohé z výše naznačených linií v uvažování o pastoračních radách farností, uvádíme následující citát z jednoho z kroužků českobudějovické diecéze (004080003):

„Vlastní námět k okruhu nebo přímo k tématu: *Zajištění květinové výzdoby v kostele*. Farní rada nedokázala zajistit květinovou výzdobu kostela poté, co onemocněl pán, který tuto práci po mnoho let vykonával. Farář […] se musel obrátit na […] společenství, aby pomohlo situaci vyřešit. Slíbili jsme, že pokud se nenajde nikdo z řad věřících, kteří pro tuto práci mají schopnosti, zajistíme tento úkol sami. Zabývali jsme se na sněmovním kroužku, proč k

---

[1504] „Bible“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_Bible.htm, (27.8.2008).

[1505] „Liturgie“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_liturgie.htm, (27.8.2008).

[1506] V roce 2002 (a počátkem roku 2003) bylo ústředí sněmu doručeno 560 zápisů k tématu „Bible“ a 478 zápisů k tématu „Liturgie“; srov. Souhrnné počty zápisů sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz/download/Suma_zapisu_SK.htm, (27.8.2008).

[1507] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 2002 vyskytuje 8x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 6x.

této neochotě ze strany farníků a farní rady došlo: Lidé, kteří umějí tuto práci vzorně odvést, ale: 1. Nejsou ve shodě s názory pana faráře, protože pan farář je neposlouchá. 2. Další jsou pohodlní, i když čas by si našli. 3. Nedokáží se mezi sebou dohodnout, aby tuto práci nekonali sami. 4. Dalším důvodem je, aby jejich úsilí nepomluvili ti, kteří by výzdobu dokázali udělat lépe, ale byli asi málo přemlouváni a vychvalováni, že by tuto činnost konali nejlépe. Takový přístup k úkolům v církvi jistě není dobrý. Lidé se mezi sebou málo scházejí a hovoří o tom, co je třeba udělat."

P 10.2.5 Texty na téma PRF a sněmovní kroužky

Dalším okruhem dokumentů, které svým způsobem dokreslují vztah sněmovních kroužků a PRF, byly texty, které jsou k dispozici na webových stránkách Sněmu a které nějakým způsobem komentují roli pastoračních či farních rad ve vztahu ke sněmovním kroužkům.

Jan Kirschner, redaktor internetového Magazínu ChristNet, ve svém článku „Sněm jako platforma pro dialog"[1508] upozorňuje na velký potenciál práce sněmovních kroužků, i když jejich účastníci dle Kirschnera „měli šanci se vyjadřovat k dění ve své církvi, málo však rozhodovat o své budoucnosti". Některé z kroužků pak „možná vedly ke vzniku živého společenství či farních rad, které spolurozhodují o dění ve farnosti", i když spíše stále „přežívá barokní model vedení farností i celé církve, mají obyčejní věřící velmi malou šanci ovlivnit chod tohoto miliardového kolosu, přestože existují výjimky, a to zejména na místní úrovni".

Jiří Hájek, farář ze Stříbra, se ve svém příspěvku „Několik poznámek k evangelizaci u nás"[1509] kromě jiného zabývá i tématem vnitrocírkevního dialogu, který považuje za nutný pro „uvědomění si sebe a ujasnění si místa ve společnosti", avšak „ze strany kněží a biskupů" vnímá „zřetelný strach z dialogu". Také ovšem konstatuje, „že v církvi není pro dialog žádný prostor, kde by se mohl legálně konat" a „farní radu" zmiňuje jako „jedinou, a to dosti omezenou možnost vést dialog v církvi na úrovni farnosti". Pak postoje k roli farní rady rozebírá podrobněji: „Církevní právo toto fórum umožňuje a i doporučuje. I tam je však ze strany laiků a i ze strany kněží strach před dialogem jako před něčím nevyzkoušeným a pro postavení faráře ve farnosti i nebezpečným. Účastnit se zasedání farní rady považujeme za ztrátu času, a pokud je ve farnosti nějaký problém, pak by bylo podle téměř všeobecného názoru mnohem důležitější se pomodlit růženec (a jistě by se věc vyřešila sama!) než dlouze o ní a (jak se domníváme) neplodně diskutovat. I když je podle CIC možné v každé farnosti zřídit farní radu, mnozí kněží tak dosud neudělali, protože se bojí ztráty prestiže (laici by příliš poroučeli), a jsou přesvědčeni, že jejich rozhodnutí má pečeť neomylnosti. Často se poukazuje na negativní zkušenosti s prací farních rad v západních zemích, aniž by se mluvilo o kladech tohoto vnitrocírkevního dialogu." Nakonec vyjadřuje naději, že svolaný plenární by takovýmto vnitrocírkevním fórem pro dialog mohl být.

Velký a pravidelný prostor během konání sněmu dávaly příspěvkům o něm *Informace královéhradecké diecéze*. K tématu pastoračních rad ve vztahu ke sněmovním kroužkům je v jednom z čísel[1510] např. konstatováno, že „v některých farnostech přinesla činnost kroužků už zcela konkrétní ovoce pro oživení farnosti, vznik pastorační rady farnosti, vyřešení konkrétních problémů či uskutečnění nových nápadů." Jak se lze dočíst o pár čísel dříve,[1511] právě tuto naději, že ze sněmovních kroužků se budou tvořit farní rady, o jejichž

[1508] KIRSCHNER Jan, Sněm jako platforma pro dialog I. Nepromarní čeští katolíci šanci, kterou neměli 150 let?, ChristNet 1.7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet2.htm, (27.8.2008)..

[1509] HÁJEK Jiří, Několik poznámek k evangelizaci u nás, http://snem.cirkev.cz (Příspěvky ke sněmu – Misie, preevangelizace, evangelizace – Několik poznámek k evangelizaci u nás), (27.8.2008).

[1510] Plenární sněm. O setkání animátorů sněmovních kroužků, in: Informace královéhradecké diecéze 10 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-10.htm, (27.8.2008).

[1511] Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 12 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1999-12.htm, (27.8.2008) a Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 1 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-1.htm, (27.8.2008).

ustanovení „naléhavě žádá“ a „zdůrazňuje jejich potřebnost“, vyjádřil v novoročním pastýřském listě místní biskup. Podobně se v *Katolickém týdeníku* vyjadřuje i Václav Babička:[1512] „Nejcennějším výsledkem činnosti kroužků tak zůstává dobrovolné a spontánní pokračování v jejich aktivitách formou biblických kroužků, farních rad, konzultativních skupin na pomoc delegátům sněmu apod. Oživení farností a společenství působením sněmovních kroužků tak bude pro tyto struktury možná pozitivnějším přínosem než vlastní sněmovní jednání.“

Námi zkoumané téma vztahu sněmovních kroužků a farních či pastoračních rad se v září 2000 také objevilo také jako jedno z témat na *diskusích portálu ChristNet* pod názvem „Farní rady a sněmovní kroužky“.[1513] Téma zakládá 20. září Martin Vaňáč a sám přichází se svou vlastní zkušeností, ukazující na neuralgické body práce farní rady (zde FR), za které považuje stanovení jejích úkolů a způsob její práce. V dalším příspěvku z 22. září pak píše: „Za jeden z hlavních úkolů FR jsem považoval zlepšení komunikace uvnitř farnosti a koordinace řady aktivit. Tento úkol se však podle mne nepodařilo zrealizovat. Již sama zasedání FR občas postrádala jasný program jednání a věcné vedení diskuse. Nedošlo k ustavení výboru a odborných komisí FR, které by jednotlivé záležitosti vždy předjednaly a tím ulehčily jejich projednání na setkání farnosti. Každý z nás byl pověřen péčí o určitou oblast života farnosti, ale v podstatě šlo o pokračování již existujících aktivit. Nedomnívám se, že činnost FR, která má být především poradním a pracovním orgánem faráře, výrazněji odlehčila úkoly přetíženému faráři. Tato činnost spočívala hlavně na pracovnicích farního úřadu (patří jim velký dík za práci v ne vždy zcela jednoduchých podmínkách).“ Karel Dolák ještě před tím (v příspěvku z 21. září) připomíná další dva důležité body: otázku důvěry a s ní spojenou otázku finance na straně jedné a potřebu koncepce rozvoje farnosti na straně druhé. Celkem se v tomto tématu objevilo 15 příspěvků, které ale již byly tematicky k naší orientaci na práci pastoračních rad nerelevantní.

P 10.3 PRF V OSTATNÍCH PŘÍSPĚVCÍCH KE SNĚMU

Jak se dočteme na stránkách Sněmu,[1514] do ústředí přicházely také příspěvky jednotlivců, které byly později tematicky roztříděny podle okruhů shodných s materiály pro sněmovní kroužky a podle stejných kritérií rovněž analyzovány. Nejvíce pro nás relevantních příspěvků se nachází v dokumentu „Analýza příspěvků na téma 4 / 2000 Laici v církvi“.[1515]

Zde se např. dočteme, že v jednom z příspěvků je konstatována důležitost stanov pro PRF: „Nejsou všeobecně známa pravidla pro zapojení laiků v církvi. Například prozatímní stanovy farních rad, schválené ještě arcibiskupem Vaňákem, platily do ledna 1996. Nevím, že by od té doby byly schváleny stanovy nové. Přitom nejde jen stanovy mít!” (příspěvek 97041). Kdosi další vidí roli PRF v zaštítění činnosti jiných uskupení: „Cestu k zapojení co nejširšího okruhu věřících na životě farnosti a smysluplném apoštolátu laiků vidím v rozvoji nejrůznějších laických zájmových seskupení zaštítěných dobře fungujícími farními radami” (příspěvek 97044). Jinde je voláno po větším kontaktu se zástupci širší církve, kterému by pomohlo „pořádat pravidelná setkání zástupců farních rad (pastoračních rad) s biskupem a děkanem - panelové diskuse” (příspěvek 97041). Další příspěvek si stěžuje, že se o roli tzv. „laiků“ a jejich spoluodpovědnosti stále jen mluví, ale realita že je ta, že „laici v naší církvi působí spíš jako obtížný hmyz než jako rovnocenná součást Božího lidu” (příspěvek 98005).

[1512] BABIČKA Václav: Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 18 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-18.htm, (27.8.2008).

[1513] Zachováno jen v archivu Sněmu, v archivu ChristNetu v roce 2008 již nedostupné. Farní rady a sněmovní kroužky, http://snem.cirkev.cz/download/Diskuse%20na%20Christnetu%202000.htm, (27.8.2008).

[1514] http://snem.cirkev.cz (Statistiky a analýzy – Analýza příspěvků), (27.8.2008).

[1515] Analýza příspěvků – téma 4/2000 – Laici v Církvi, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-4.htm, (27.8.2008).

O „farní radě“, i když „tajné“, je jedna zmínka i v analýze příspěvků na další téma, v dokumentu „Analýza příspěvků – téma 5/2000 – Biskupové, kněží, jáhni“.[1516] Podle této analýzy si autor jednoho z příspěvků stěžuje, že „až na výjimky zcela chybí vzájemná pravidelná výměna názorů mezi laiky a kněžími“, a konstatuje: „Nelze se potom divit, že mimo mši svatou často farnost nevyvíjí další činnost, že sedíme vedle sebe v lavicích a neznáme se, že třeba někde existuje tajná farní rada“ (příspěvek 97041).

Další zmínky jsme nalezli i v příspěvcích, které do souhrnných analýz zahrnuty nebyly. Např. *Jan Bednář* se v anketě pro Katolický týdeník[1517] v roce 1999 k otázce co očekává od plenárního sněmu vzhledem k farním radám vyjádřil takto: „Sněm by však neměl naději na úspěch, kdyby církev byla atomizovanou masou, jak tomu dnes bývá. Vznik a rozvoj živých farních rad i jiných společenství, do nichž by se zapojili prakticky všichni věřící, je nutnou podmínkou cesty vpřed.“ *Josef Zeman*, tehdejší ředitel Národního centra pro rodinu, zas již v roce 1998 ve stejné anketě[1518] volal za účelem úspěšnější pastorace po lepších organizačních formách „počínaje reformou farního systému a konče třeba statutem farních rad“. A *David Ladislav Rejl* v téže anketě o něco později[1519] říká: „Farní rady fungují pouze tam, kde si to farníci se svým duchovním správcem skutečně přejí. Kde na to nemají, tam rady neexistují (případně existují jen formálně), zatím nelze jinak. Lze jen doufat, že příklad těch fungujících vzbudí chuť následovat. Ne-li, ubírá se taková farnost k zimnímu spánku, který se může protáhnout na neurčito.“ V jiné anketě Katolického týdeníku, kde odpovídali delegáti sněmu,[1520] se vyjádřila *Marie Kotrbová* k otázce „Které hlavní problémy by měla církev řešit?“ vyjádřila kromě jiného takto: „Farní rady jako plnohodnotná zpětná vazba pro kněze. Laici a kněží musí usilovat plodnou kooperaci a vzájemně si vážit svých různých cest k jednomu cíli.“ A na otázku v další čtenářské anketě Katolického týdeníku[1521] „S jakou aktivitou byste se rádi ve své farnosti setkali?“ pak část čtenářů odpověděla: „Farní rada“.[1522]

Podrobněji se pak ke způsobu spolupráce ve farnostech vyjadřuje *Rostislav Kulišan* ve svém příspěvku „Bratrství v církvi“:[1523] „S čím se často setkávám a co zaznívá i ze slov spolubratří z jiných farností je postoj nedůvěry a stálých obav z větší a účinnější spolupráce představených s laiky ve farnostech... Dalším bodem, podobným prvnímu, je to, že v mnohých farnostech nezvou kněží laiky k vzájemné poradě o tom, jak co nejlépe prožívat křesťanství v dnešní době, v daných podmínkách a na daném místě. Nezvažuje se společně, na co zaměřit své síly a schopnosti, abychom nepromarnili příležitosti, které jsou nám dány k účinnějšímu nasazení sil pro spásu mnohých duší. Zajisté si dnešní doba žádá i nové přístupy

---

[1516] Analýza příspěvků – téma 5/2000 – Biskupové, kněží, jáhni, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-5.htm, (27.8.2008).

[1517] Co očekávám od plenárního sněmu, Katolický týdeník 30 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1997-30.htm, (27.8.2008).

[1518] Co očekávám od plenárního sněmu, Katolický týdeník 26 (1998), http://snem.cirkev.cz/download/1998-26.htm, (27.8.2008).

[1519] Co očekávám od plenárního sněmu, in: KT 30 (1998), http://snem.cirkev.cz/download/1998-35.htm, (27.8.2008).

[1520] Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 25 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-25.htm, (27.8.2008).

[1521] Plenární sněm očima účastníků knižní ankety, Katolický týdeník 3 (2002), http://snem.cirkev.cz/download/2002-3.htm, (27.8.2008).

[1522] Ankety se zúčastnilo zhruba 400 čtenářů, dvě třetiny dopisů obsahovaly také odpovědi na nepovinné anketní otázky o plenárním sněmu. Většina čtenářů uvedla, že informace o plenárním sněmu získává pouze z Katolického týdeníku a zároveň, že nepatří do žádného sněmovního kroužku. Odpověď „Farní rada“ se ocitla mezi osmi nejčastějšími na sedmém místě. Nejčastější odpovědí bylo „Společná setkávání, pohoštění na faře“, potom „Pěvecký kroužek“, „Farní časopis“ či „Společné výlety, poutě“, následovaly „Farní kavárna“, „Návštěvy nemocných farníků, charita“, „Farní rada“ a „Společná modlitba růžence“.

[1523] KULIŠAN Rostislav: Bratrství v církvi, http://snem.cirkev.cz (Příspěvky ke sněmu – Laici v církvi – Bratrství v církvi), (27.8.2008).

a i o těch je zapotřebí se společně radit, zvažovat všechny podněty, žádosti a přání (LG 37). Konkrétně by se toto mělo uskutečňovat pomocí správně fungujících farních rad podle stanov vydaných ještě arcb. Vaňákem (1991). Kromě obecně známých úkolů by bylo možné a jistě i potřebné, aby se farnost jako taková více scházela a spolu diskutovala. Např. v neděli odpoledne nebo i dopoledne po mši sv. by mohli farníci posedět u čaje nebo kávy v nějaké vhodné místnosti (v létě i venku), kde by se pak snadněji našli ti, kteří by mohli přispět svojí odborností v různých oblastech života farnosti. Vědělo by se také o těch, kteří jsou v různých nesnázích, a hledaly by se způsoby pomoci a samozřejmě by bylo snazší najít i více lidí ochotných ke spolupráci, aby pořád nedělali všechno možné stále ti samí. Výsledkem by mělo být pak opravdové svědectví pro okolní svět, že Evangelium skutečně žijeme a ne o něm jen mluvíme."

Marie Zimmermannová, která ve sém článku „Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi"[1524] navazuje na sněmovní příspěvek Miroslava Šimáčka z I. zasedání,[1525] vysvětluje „princip synodality založený na setkáních, kde se jejich účastníci společně radí při hledání nejlepšího řešení konkrétních úkolů a otázek", který v církvi existuje vedle principu hierarchického. Zmiňuje Šimáčkův důraz na důležitost promyšleného výběru spolupracovníků a jejich systematické přípravy, protože, podle jeho názoru, „jen tak bude možno vytvářet takové struktury církve, které by ukazovaly její laskavou tvář a které by evangelizovaly", a vztahuje tento pohled nejen na poradní struktury na úrovni diecéze, ale i na úrovni farností. Poté podává zajímavý přehled o královéhradecké diecézi:

„Na diecézní úrovni působí vedle sboru poradců dalších dvanáct rad a komisí. Pastorace se nejvíce týká činnost biskupské, kněžské, pastorační a ekonomické rady. Na úrovni farností se jedná o pastorační a ekonomické rady farnosti. Statistika za rok 2002 uvádí, že v celkem 445 farnostech diecéze působí 269 ekonomických rad farnosti (ty jsou podle Kodexu církevního práva povinné) a 147 pastoračních rad farnosti. Farností, ve kterých žije duchovní správce farnosti, je 140."

Ještě zajímavější jsou pak dále zmíněné *výsledky anonymní ankety mezi kněžími*: „Z anonymní ankety mezi kněžími na diecézním kněžském dni v listopadu r. 2003 vyčteme, že 55% ze 114 hlasujících duchovních hodnotí pozitivně činnost ekonomických rad farností, 41% nevýrazně a negativně pouze 4% z nich. K působení pastoračních rad ve farnostech se vyslovilo 99 duchovních, z nichž 53% hodnotí pastorační rady pozitivně, 41% nevýrazně a 6% negativně." Což poté komentuje: „Jedná se však jen o pohled ze strany kněží, kteří jsou duchovními správci farností. Bylo by asi poněkud obtížné, ale přece jen zajímavé, získat názory ‚druhé strany'. Kdo ví, k jakým výsledkům bychom dospěli, kdyby činnost pastoračních a ekonomických rad hodnotili věřící ve svých farnostech."

Jako „naprostou samozřejmost" chápe pastorační rady ve farnostech pomocný biskup pražské arcidiecéze *Karel Herbst*, když ve svém slově k zakončení sněmu píše:[1526] „Jeden z účastníků naší komise mi před odjezdem na sněm ještě poslal mail s prosbou, ať určitě učiníme výzvu k zakládání ekonomických a pastoračních rad farností. Proč ale připomínat něco, co by mělo být naprostou samozřejmostí? Pokud si některý pan farář tuto formu pomoci nepřeje, protože chce farnost vést po svém, šidí sebe i farnost. Jeden neudělá a nezařídí to, co dokáže řada pomocníků. Po dobu mého působení v různých farnostech jsem považoval za naprostou samozřejmost radit se s laiky a ptát se, jak řešit tu či onu věc. Nejen, že se správné řešení lépe najde při konzultaci více názorů, ale ti lidé začnou mít pocit, že farnost je skutečně jejich, že velmi záleží na tom, kdo a kde přiloží ruku k společnému dílu."

[1524] ZIMMERMANNOVÁ Marie: Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 2 (2004), http://snem.cirkev.cz/download/2004-2.htm, (27.8.2008).

[1525] ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

[1526] HERBST Karel: Sněm katolické církve skončil, ACAP 7-8 (2005), k dispozici na Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/snem-katolicke-cirkve-skoncil, (19.9.2008).

Hlouběji ve své reflexi prvního zasedání sněmu zachází jeho tehdejší sekretář a pastorální teolog *Pavel Ambros* v textu „Nenechme si vzít budoucnost".[1527] Po načrtnutí principu synodality na rovině celosvětové a místní církve pak upozorňuje na potíže, se kterými se praktické uplatňování synodality na místní úrovni setkává. Důvodem je podle něho „často mechanické přenášení zvyklostí demokratických principů, založených na rozhodnutí většiny, do života církevních institucí (synody, kněžská rada, diecézní pastorační rada, pastorační rada ve farnosti, kurie, sdružení věřících, spolky atd.) a jejich ztotožnění s principem synodality, který se však opírá o rozhodování vycházející ze zjevené pravdy a jeho dějinném předávání osobně garantovaným společenstvím biskupů." Tento zmatek je pak podle Ambrose umožňován „mnohdy nedostatečnou reflexí teologicko-spirituální a faktickým upřednostněním jednostranného sociologického vnímání církevního dění" a přispívá k němu i „nedostatečné fungování církevních institucí, dotýkajících se běžného života kněží, věřících, a běžné administrativy, organizace, plánování, rozhodování a kontroly činnosti církve k tomu často napomáhá."

Podobně odborně-teologicky se nad sněmem zamýšlí další pastorální teolog *Petr Žůrek*. Ve svém článku „Mládí a synodalita církve"[1528] do časopisu pro mladé píše: „Společně se o něco snažit, kráčet ‚po cestě' s jinými, naslouchat Jemu a sobě navzájem, slavit - to patří k běžným projevům života. […] Pojem *synodalita* je novým slovem v životě církve. Objevuje se stále častěji od konce šedesátých let jako pojem, který chce novým způsobem vyjádřit v duchu 2. vatikánského koncilu životodárnost vztahů, kterou s sebou nese vnímání církve jako *Božího lidu,* jako mnohotvárného společenství, jako *symfonie* mezi všeobecným a služebným kněžstvím. V konkrétním životě se *synodalita* projevuje mnoha způsoby. Setkáváme se s ní ve farnostech, kde se projevuje jako účast v pastorační nebo ekonomické radě. Kvalitativně jinak jí nacházíme v kolokviích, kongresech, setkáních a podobně strukturalizovaných shromážděních církevního společenství. […] Synodalita se stejně podstatně projevuje i v liturgickém slavení; a to nejen ve mši svaté, ale i ve společném slavení jiných svátostí, v různých pobožnostech, exerciciích, v *lectio divina* atd. Dále také v konkrétních pracovních zasedáních, kde se projednávají problémy, připravují řešení, či programují další kroky. I zde je možné dbát o kulturu bratrského naslouchání a dialogu. […] Jedním z nejdůležitějších kriterií k výběru lidí je i ‚správný člověk na správné místo'." Proto také Žůrek mladým dává praktickou radu: „Pro vnitřní strukturu a vzájemné propojení je nutné, aby na každém jednotlivém Úseku byl animátor (zodpovědný) – zástupce – skupinka (doporučuji tam, kde jsou mladí lidé členy různých rad – např. pastorační rady – byli zastoupeni dva, tři nebo jako malá skupinka)."

P 10.4 PRF V PŘÍSPĚVCÍCH ÚČASTNÍKŮ SNĚMU

Během dvou zasedání sněmu se zmínka o farních radách či pastoračních radách ve farnostech objevila jen ve dvou příspěvcích (z celkem 78 příspěvků pronesených na I. zasedání, 12 výstupů z tematických skupin na I. zasedání, 44 příspěvků zaslaných před II. zasedáním a 26 příspěvků pronesených na II. zasedání).[1529]

Prvním z nich byl příspěvek *P. Adriána Zemka* na prvním zasedání sněmu ve středu 9. 7. 2003.[1530] Tehdejší generální vikář plzeňské diecéze po návrzích směřujících k posílení odvahy přizpůsobit územní strukturu farností reálné situaci navrhuje doplnit do sněmovního

---

[1527] AMBROS Pavel, Nenechme si vzít budoucnost. Nad prvním zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, ChristNet 7. 7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet4.htm, (27.8.2008).

[1528] ŽŮREK Petr: Mladí a synodalita církve. Budoucnost, na které můžeme spolupracovat, in: Budoucnost církve 1 (2001), http://snem.cirkev.cz/download/2001-Budoucnost_cirkve.htm, (27.8.2008).

[1529] Srov. soubory příspěvků účastníků Plenárního sněmu katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání a II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání).

[1530] ZEMEK Adrián: bez názvu, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání – Středa, 9. 7. 2003 – P. Adrián P. Zemek, OPraem), (27.8.2008).

dokumentu také následující odstavec (§68c): „Sněm vybízí biskupy i ostatní místní ordináře, aby formací, povzbuzováním i napomínáním dopomohli k proměně způsobu vedení farnosti od autokratického k synodálnímu. Ať farář využívá všechny vhodné možnosti podělit se o odpovědnost za život farnosti s ostatními věřícími. Ať ordináři nadále netrpí nefunkčnost či dokonce neexistenci ekonomických a pastoračních rad ve farnostech a i jinak ať podporují ducha spolupráce pastýře – nositele služebného kněžství s ostatními věřícími – nositeli kněžství křestního. Ať navrhnou a uvedou v život takové mechanismy práce farních a ekonomických rad, aby se na jedné straně farář nemohl schovávat za ‚rozhodnutí' těchto farních grémií, ani aby nestál pod jejich diktátem."

Druhá ze zmínek o PRF zazněla opět na prvním zasedání sněmu ve výstupu z tematické pracovní skupiny na téma „Život kněží a jáhnů v místní církvi"[1531] ve středu 9. 7. 2003. Tam v seznamu nazvaném „Téma, o kterém chceme hovořit" se na posledním 14. místě objevilo téma: „Pastorační a ekonomické rady farnosti – a kněží". V dalším průběhu skupiny se na toto téma ale již nedostalo.

Nepřímo se pak téma pastoračních rad farností objevuje v dalším z příspěvků pronesených na prvním zasedání sněmu, ve kterém se *Miroslav Šimáček* věnuje tématu „Biskup a struktury církve".[1532] Rozvíjí zde princip synodality ve službě biskupa, který se týká i otázky „církevních struktur (kurií, různých rad, komisí atd.)". Konstatuje důležitost výběru členů těchto poradních struktur a pak rozvíjí styl jejich práce odpovídající vlastnímu poslání církve a prohlubující je. Přestože zde má autor na mysli především struktury na diecézní úrovni, lze zmíněné principy chápat jako platné pro synodální struktury vůbec, tj. i pro pastorační rady farností. Šimáček po zdůraznění důležitosti přiměřené formace a vzdělávání, přesného určení kompetencí a hodnocení zde říká:

„Jen tak bude možno vytvářet takové struktury církve, které by ukazovaly její laskavou tvář a které by evangelizovaly. Církev je postavena na hierarchickém principu. Je zde však také princip synodality, skrze kterou je též Kristus přítomen ve své církvi (Mt 18,20). CIC stanoví možnosti využití tohoto prvku života církve v poradních orgánech. Je třeba využít jej k solidní práci […]. Měl by se stát dokonce běžným nástrojem práce dnešní církve. Biskup pak získává zpětnou vazbu, pomoc v hledání nových cest a zdroj inspirace. Je třeba se chránit formalismu v činnosti těchto orgánů. Jestliže se v modlitbě a solidním hledání dojde k určitým závěrům, je třeba je také realizovat a vyhodnocovat jejich účinnost. Jestliže se tak neděje, dojde poměrně rychle ke ztrátě zájmu zúčastněných kněží i laiků, k rezignaci a pocitu znechucení. Ztrácíme pak pro církev tolik potřebnou energii a kreativitu a ještě si vzájemně bereme čas. Nemůžeme si dovolit hazardovat duchovním, intelektuálním a lidským potenciálem (srov. NMI 44, 45)."

Dvě další nepřímé zmínky směřující k tématům úzce spojeným s rolí PRF nakonec najdeme v příspěvcích zaslaných sněmu před jeho II. zasedáním.

První je v příspěvku *Marka Výborného*,[1533] kde autor kromě jiného kritizuje necitlivá krácení materiálu z komise o laicích a píše: „Kap. ‚Laici v církvi' považuji v mnohém, v porovnání s textem odborné komise, za neopodstatněně zestručněnou a vzhledem k tomu i jako značně nesourodou (důsledek prostého vypouštění odstavců a celých kapitol). Chybí zde zmínka o participaci laiků na kněžské, prorocké a pastýřské službě, o otázkách hledání autentické podoby duchovního života laiků (křesťanský životní styl). Ten by se totiž neměl omezovat pouze na laiky aktivně činné v pastoraci. Vypuštěn byl poukaz na podstatný prvek

[1531] Život kněží a jáhnů v místní církvi, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Výstupy z tematických skupin – Středa, 9. 7. 2003 – Život kněží a jáhnů v místní církvi), (27.8.2008).

[1532] ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

[1533] VÝBORNÝ Marek, Nástin příspěvku do diskuse – II. zasedání Plenárního sněmu KC v ČR, Velehrad 6. – 10.7. 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Marek Výborný), (27.8.2008).

subsidiarity a s tím související odvahu k podpoře nových tvůrčích aktivit. Za důležité také považuji zodpovědnost laiků (a nejen jich) za své celoživotní vzdělávání. Konkrétním závěrem by bylo vhodné řešit také otázku participace laiků na zodpovědnosti za své společenství (farnost)."

Druhá, stejným směrem odkazující zmínka je v příspěvku *Jiřího Zajíce*,[1534] který (pro konečnou podobu textu ovšem, stejně jako předchozí příspěvek, bezvýsledně) doporučuje kromě navrácení konkrétních odstavců s rozvedením „kněžské, prorocké a pastýřské roviny laické existence a jejich spětí v poslání" také toto: „V části Laici v církvi doporučuji vrátit velice inspirativní myšlenku o vzájemném respektu laiků a kněží, jak je vyjádřena konkrétně ve 48.odstavci původní verze textu „Laici v církvi" (oddíl Komunikace a spolupráce mezi kleriky a laiky)."[1535]

P 10.5 PRF V PŘÍPRAVNÝCH SNĚMOVNÍCH DOKUMENTECH

Jak se výše načrtnuté procesy sněmovního hledání v oblasti prezentace poslání a role pastoračních rad farností postupně promítaly do přípravných sněmovních dokumentů?

P 10.5.1 Lineamenta

V prvním pracovním sněmovním textu nazvaném „Lineamenta",[1536] po zmínce o ustanovení „pastorační rady diecéze" v roce 1968 (čl. 100) pak ve stati na téma „Farnost" čteme: „Všeobecně se pociťuje potřeba růstu odpovědnosti farníků za různé prvky života farnosti" (čl. 198). A vzápětí: „První pastorační rady vznikaly v roce 1968 a záhy byly státní mocí likvidovány. Po roce 1990 vznikaly farní rady nejprve živelně, postupně si jednotlivé diecéze pro ně vytvořily diecézní stanovy. Dnes vznikají tam, kde je o ně zájem, nejsou povinně nařízeny" (čl. 199). Později, ve stati nazvané „Laici, sdružení křesťanů, církevní hnutí", je zmíněna nutnost „podpory vzájemného dialogu mezi kněžími a laiky" (čl. 251) a vzápětí je konstatováno: „Laici dosvědčují svou ochotu ke spolupráci nejen v pastoračních a ekonomických farních radách, ale také v řadě činností, potřebných pro chod farností, které nezištně a vytrvale vykonávají" (čl. 252).

P 10.5.2 Instrumentum laboris

Druhý pracovní sněmovní dokument nazvaný „Instrumentum Laboris",[1537] který vznikl na základě připomínek k dokumentu předchozímu a byl výchozím dokumentem pro první sněmovní zasedání, se o pastoračních či farních radách vůbec nezmiňuje, a to i přesto, že poměrně obšírně mluví o farnosti jako „základní buňce církve", která má „dovnitř i

---

[1534] ZAJÍC Jiří: Laici v církvi a ve společnosti. Poznámky, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Jiří Zajíc – Zajíc-laici), (27.8.2008).

[1535] Ve zmíněném pracovním textu čteme: „Koncepce církve jako společenství byla koncilem použita i pro stanovení vzájemného poměru kléru a laiků. Na bratrskou vzájemnost a odkázanost kněží a laiků 2. vatikánský koncil neustále poukazuje. ‚Duchovní pastýři… ať uznávají a podporují důstojnost a odpovědnost laiků v církvi. Ať rádi využívají jejich moudrých rad, svěřují jim s důvěrou úkoly ve službě církve a ponechávají jim svobodu a prostor k jednání, ba ať je povzbuzují k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu' (LG 37). Na druhou stranu jsou laici vybízeni, aby konali své úkoly v církvi a ve světě společně s biskupy a kněžími. ‚Laici… ať přijímají ochotně a s křesťanskou poslušností to, co stanoví duchovní pastýři jako Kristovi zástupci, jako učitelé a vedoucí církve. Ať v tom následují příklad Krista' (LG 37). Důležité je si povšimnout, že v obou případech není pozice (kleriků či laiků) vymezena tím, nač má její nositel ‚právo', nýbrž tím, co má u druhého respektovat." Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září 2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, č. 48.

[1536] Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002. Dokument spíše analytického rázu je členěn na dvě části, „Historická analýza" a „Analýza současné situace", a je uzavřen výzvou ke hledání priorit.

[1537] Instrumentum Laboris, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Instrumentum Laboris), (27.8.2008).

navenek má naplňovat základní charakteristiky církevního společenství (*martyria – leiturgia – diakonia – koinonia*)“ a jejíž farníci jsou „nositeli charismat“ (§ 67).

P 10.5.3 Dokumenty sněmovních komisí

Některé ze sněmovních komisí (tematických skupin), které pracovaly mezi prvním a druhým zasedáním, vydaly výsledky své práce jako pracovní podklady pro účely druhého zasedání. Sněmovní komise č. 1 pro duchovní četbu dějin vydala dokument „Putování církve českými dějinami“,[1538] sněmovní komise č. 2 pro statistická východiska a analýzu vydala dokument „Statistické podklady“[1539] a sněmovní komise č. 5 pro život a poslání laiků v naší církvi vydala dokument „Laici v dnešním světě“.[1540]

Zatímco v prvních dvou dokumentech žádná zmínka o farních radách nebo pastoračních radách farností není, ve zmíněném dokumentu zpracovaném komisí pro laiky je naopak důraz na důležitost role pastoračních rad farnosti velký. Ve druhé části tohoto pracovního materiálu (nazvané „Laici v církvi“)[1541] se autoři jak z teologického, tak sociologického či historického hlediska nejprve kriticky věnují „církvi, ve které žijeme“ (kap. I.), aby se pak věnovali rozvinutí témat „laici v církvi“ (kap. II.) a „vytváření funkčního křesťanského společenství“ (kap. III.). Klíčová témata z těchto poměrně rozsáhlých textů pak byla sumarizována do několika odstavců finální podoby sněmovního dokumentu.[1542]

Následuje kapitola s názvem „Podíl laiků na životě místní církve, spoluzodpovědnost za církev“ (kap. IV.), která je pro naše téma klíčovou. Hned v jejím prvním odstavci, nazvaném „Institucionální možnosti a role laiků v nich“, čteme: „Na základě CIC a partikulárního práva je možné v mnoha ohledech předávat laikům spoluodpovědnost za život místního (farního) společenství. V některých farnostech pracují anebo vznikají pastorační rady farnosti. Ty mohou sehrát a často sehrávají pozitivní roli právě při dalším rozvoji společenství farnosti. *Je proto nezbytné zřídit pastorační rady ve všech farnostech.*[1543] Tyto pastorační rady však nesmí být pouze formálními orgány, ale musí se aktivně zapojovat do chodu farnosti. Je zřejmé, že tento požadavek musí doprovázet po velmi důkladné analýze provedená reforma současné farní struktury.“[1544]

Tento silný důraz na roli PRF při utváření místního společenství pak do finálního textu pronikl pouze ve velmi oslabené podobě.[1545] Obsáhleji pak byly převzaty další texty z kap. IV. o ochotě kněží předávat odpovědnost a ochotě laiků ji převzít, o specifickém přínosu žen, o čtyřech hlavních oblastech poslání farnosti a o důležitosti „komunikace a spolupráce mezi kleriky a laiky“ (čemuž je v materiálu věnována celá kap. V.).[1546]

[1538] Putování církve českými dějinami. Práce komise č. 1 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu, text odsouhlasený na jednání 1. komise 20. června 2005, Praha 20. června 2005, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Putování církve českými dějinami), (27.8.2008).

[1539] Náboženská situace v ČR současnosti. Statistické podklady. Práce komise č. 2 mezi 1. a 2. zasedáním sněmu, Praha, 13. června 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání plenárního sněmu – Materiály II. zasedání Plenárního sněmu – Statistické podklady), (27.8.2008).

[1540] Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září 2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Laici v dnešním světě), (27.8.2008).

[1541] Na této části podle jejího záhlaví (Laici v dnešním světě, 42) spolupracovali Jindřich Šrajer (kap. I.), Marek Výborný (kap. II. až V. + celková redakce), Jiří Zajíc (kap. II. a VI.), Jiří Vymazal (kap. VI.), Josef Zeman (kap. VII.) a Karel Ženíšek (kap. VIII.). První část je nazvána „Laici v současné české společnosti“ a kapitoly i odstavce jsou v každé části číslovány samostatně.

[1542] Srov. Život a poslání, čl. 22 – 25.

[1543] Na tomto místě, zvýrazněném autory textu tučně, je vložena následující poznámka pod čarou (62): „Pokud se sněm s touto myšlenkou ztotožní, nechť je dle norem CIC zpracována formou partikulárního práva.“

[1544] „Laici v dnešním světě“, čl. 40.

[1545] Srov. Život a poslání, čl. 32.

[1546] Srov. Život a poslání, čl. 27 – 31.

P 10.6 Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

V pracovní verzi závěrečného sněmovního dokumentu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“,[1547] která vznikla redakcí podkladů z jednotlivých komisí a jejich sloučením do jednoho dokumentu, najdeme o PRF dvě zmínky, které pak byly téměř doslova[1548] převzaty do oficiálně schválené verze dokumentu, o kterém je pojednáno dále. Právě v této fázi redakční úpravy sněmovního dokumentu sekretariátem sněmu byl výše zmíněný silný důraz na důležitost poradních grémií ve farnosti oslaben. Do pracovní verze dokumentu, o které se jednalo na druhém zasedání, se tak nedostala ani ona výše zmíněná žádost komise pro laiky, aby sněm, pokud se s tím ztotožní, do partikulárního práva zapracoval směrnici, že je „nezbytné zřídit pastorační rady ve všech farnostech“.[1549] Jak jsme viděli výše, ani žádný z příspěvků delegátů sněmu se pak již tento návrh do konečného znění dokumentu „vrátit“ nesnažil.[1550]

Konečná podoba závěrečného dokumentu sněmu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“ (ŽaP)[1551] je rozčleněna na dvě hlavní části, z nichž první se zabývá spíše vnitřním životem církve a druhá pak působením církve v širší společnosti.[1552] O PRF se dokument zmiňuje na jediných dvou místech, a to ihned na začátku první části.

První zmínka o PRF je v dokumentu zasazena do kapitoly nadepsané „Laici v církvi“ (srov. ŽaP 22–32). Zde dokument vychází z teologie 2. vatikánského koncilu o Božím lidu a účasti na trojím Kristově úřadu ústící do poslání křesťana uvnitř církevního společenství i v širší společnosti (srov. ŽaP 22 a 23). Základním prostorem („platformou“) pro uskutečňování tohoto poslání je podle dokumentu pro křesťana „společenství, jehož kořenem je samotný způsob Božího bytí – Boží Trojice – i definitivní forma budoucí proměny celého stvoření, totiž jeho sjednocení v Kristu“ (ŽaP 24).

Farnost pak dokument vnímá jako „základní prostor pro uskutečňování žitého křesťanského společenství“, a proto by jí „měl charakterizovat duch otevřenosti, vstřícnosti, důvěry, úcty, upřímnosti a komunikace založené na lásce“ (č. 24). Kromě tohoto „základního

---

[1547] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Práce sněmovních komisí mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Pracovní text z 22. dubna 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – původní verze), (27.8.2008).

[1548] Jediný rozdíl je v dovětku „…a to nejen za místní církev (farnost)“, který najdeme v pracovní verzi dokumentu (Život a poslání… Pracovní text z 22. dubna 2005, č. 27), ale který se do jeho konečné podoby nedostal (Život a poslání, čl. 32).

[1549] Srov. pozn. pod čarou v této dizertaci č. 518 a související text. Srov. „Laici v dnešním světě“, č. 40 a tamní pozn. pod čarou č. 62.

[1550] Jeden z delegátů sněmu, který byl zároveň členem komise pro laiky, tento proces komentuje takto: „Do podkladů pro jednání […] se z kapitoly Laici v církvi […] dostalo jen malé torzo, v němž už tahle část vůbec nebyla […] . To, že jsem pak na samotném jednání sněmu zrovna tuhle záležitost znovu ‚nezvedli‘, vyplývalo především z toho, že jsme měli několik jiných ‚bojových linií‘, na nichž nám záleželo mnohem víc – například jsme do závěrečného textu vrátili podstatnou pasáž o rodině, zdůraznění trojího úřadu křesťanů-laiků a jeho charakteristiku (kněz, prorok a pastýř), pasáž o morální závaznosti politické zodpovědnosti křesťanů a ještě další věci […] . Nelze přitom tvrdit, že celkový průběh 2. plenárního zasedání byl ‚záměrně zmanipulován‘, aby se už nic nedalo projednat, ale daleko nejspíš to byl výsledek manažerské neschopnosti připravit jednání tak, aby tam bylo dost prostoru i pro diskusi a řešení některých aktuálních záležitostí – které nebyly součástí materiálu. Součástí té neschopnosti byla i již zmíněná fáze tvorby celkového materiálu z podkladů pracovních komisí.“ E-mail Jiřího Zajíce (Jiri.Zajic@adam.cz) Petru Hruškovi (agas@centrum.cz) ze dne 6. února 2008, 22:41.

[1551] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

[1552] Zatímco první část (zahrnující č. 1 – 221) je trochu nelogicky nadepsána názvem celého dokumentu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“ (ŽaP 9), druhá část (ŽaP 222–369) se nazývá „Církev ve světě“ (ŽaP 74). I vzhledem ke grafické úpravě obsahu pracovní verze dokumentu (Život a poslání… Pracovní text z 22. dubna 2005) se lze domnívat, že jako vlastní nadpis pro celou první část byl míněn nadpis „Vnitřní život církve“ (umístěný před ŽaP 22), který odpovídá jak obsahu první části dokumentu s vnitrocírkevními tématy, tak koresponduje s nadpisem části druhé.

prostoru“ však také dokument připouští, že takovéto skutečně žité společenství dnes mnozí zažívají i mimo tradiční farní struktury, např. v menších komunitách, nových hnutích či tzv. „malých základních společenstvích“ (ŽaP 24). Dokument pak zmiňuje některé „překážky vytváření skutečných farních společenství“: pasivitu velké části laiků, neschopnost respektovat rozmanitost a využít ji ke spolupráci a udržování autokratického modelu služby faráře (srov. ŽaP 25). Pozitivně je zde řečeno: „Farnost není jenom územní jednotka či ‚okruh lidí‘ spravovaných farářem, je to společenství lidí se vzájemnými vztahy a odpovědností“ (ŽaP 25). V následujících čtyřech článcích (ŽaP 26 – 28) pak dokument tuto spoluzodpovědnost všech ve farnosti rozvíjí ve čtyřech základních oblastech života a služby farnosti, které nazývá řeckými označeními: slavení bohoslužby (*liturgia*), svědectví slova (*martyria*), služba lásky (*diakonia*) a vytváření společenství (*koinonia*).

Po zdůraznění nutnosti odpovídající a přiměřené formace, podpůrných struktur a transparentních finančních toků (ŽaP 30) a připomenutí specifičnosti poslání mužů a žen (ŽaP 31) pak dokument na závěr této části zmiňuje dva nutné předpoklady všeho výše zmíněného: jednak „ochotu laiků vystoupit z pasivity“ a „převzít aktivně spoluodpovědnost“, na druhé straně pak „ochotu kněží zvát laiky ke spoluzodpovědnosti, vzájemně komunikovat a spolupracovat“ (ŽaP 32), přičemž dokument připouští, že v této oblasti u nás existují problémy a jsou vytvořeny „nežádoucí modely“, a to „na obou stranách“ (ŽaP 32). Závěr tohoto odstavce, naznačující cestu dál, pro jeho důležitost pro naše téma ocitujeme doslova:

„Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny. Zvláštní důležitost při tom má ochota laiků – odborníků v různých oblastech – přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. Tento proces posiluje zřízení pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost“ (ŽaP 32).

Oproti materiálu sněmovní „komise o laicích“ zde tedy není navrženo povinné zřízení pastoračních rad farností ve všech diecézích, avšak rady jsou zde představeny jako významné prostory k učení se spoluzodpovědnosti.

Druhá zmínka o PRF v dokumentu navazuje na první a najdeme ji uprostřed kapitoly nadepsané „Kněžství“ (ŽaP 33–59). Po načrtnutí některých rysů teologie a praxe kněžské služby a měnícího se společenského kontextu (ŽaP 33–37) dokument o kněžích říká: „Jejich úkolem není pouze zajistit konání bohoslužeb, ale především formovat farní společenství. Je nutné připravovat kněze na práci v misijním území i na spolupráci s laiky v atmosféře důvěry. Stejně potřebné je disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni. Vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti“ (ŽaP 38).

Později dokument znovu připomíná, že „v podmínkách života a služby kněze roste požadavek na jeho schopnost spolupráce v pastorační službě“ a připomíná nutnost „efektivní a trvalé formace kněze“ pro rozvíjení této schopnosti (ŽaP 40).

P 11. SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA PLENÁRNÍHO SNĚMU

P 11.1 SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA DAT A JEJÍ PREZENTACE

Tato prezentace sekundární analýzy dat získaných ze sněmovního procesu a sněmovních dokumentů navazuje na primární analýzu těchto dat prezentovanou v příloze P 10, kde je také v úvodních odstavcích definována základní otázka dokumentárního výzkumu, popsán historický kontext plenárního sněmu a načrtnuty rozsah a celková metodologie výzkumu. Prezentace sekundární analýzy je opět rozčleněna podle čtyř základních skupiny zkoumaných dokumentů: dokumenty týkající se práce sněmovních kroužků (srov. P 11.2); různé příspěvky, články či komentáře v souvislosti se sněmem (srov. P 11.3); předem zaslané příspěvky účastníků či podklady pro jejich příspěvky na obou zasedáních sněmu (srov. P 11.4); základní pracovní dokumenty sněmu a závěrečný dokument (srov. P 11.5).

Sekundární analýza navazuje na hrubý obraz základní vrstvy primární analýzy, který je k dispozici v příloze P 10. Následující sekundární analýza zohledňuje již více reflexivní a kontextové vrstvy kvalitativní analýzy. Protože zde jde již více o autorské reflexivní shrnutí, než o otisk názorů zkoumaných autorů, místo různých výrazů používaných v originálních dokumentech („farní rada“, „pastorační rada farnosti“, „rada“ apod.) budeme zde, pokud vlastní použitý výraz nebude předmětem analýzy, používat pouze zkratku PRF. Pokud jsou pro ilustraci v textu použité přímé citace ze zkoumaných dokumentů, nebudou (jako je tomu v příloze P 10) zvýrazněny kurzívou, ale budou umístěny pouze do uvozovek s následně uvedeným číslem oddílu, kde se tento citát nachází ve zdrojové příloze P 10 (kde pak lze dohledat původní pramen). Pokud jsou některé delší citáty použity spíše jako ilustrace prezentovaného souhrnu či reflexe, jsou ve stejné formě umístěny do poznámek pod čarou.

P 11.2 PRF A SNĚMOVNÍ KROUŽKY

Sněmovní kroužky, k jejichž zakládání vyzvali všichni čeští a moravští biskupové společným pastýřským listem v březnu 1998,[1553] se formálně scházely v letech 1999 – 2002. Věřící v nich diskutovali nad zadanými tématy ze života a služby církve a některé z těchto kroužků výsledky svých diskusí předávali sněmovnímu sekretariátu (celkem 5562 zápisů z přibližně 250 sněmovních kroužků). Dokumentární výzkum se v této oblasti týkal pracovních materiálů, na základě kterých sněmovní kroužky diskutovaly, souhrnných analýz zápisů z těchto kroužků (srov. přehlednou tabulku v příloze P 10.2) i kompletního souboru všech zápisů sněmovních kroužků za celé jejich pracovní období. Do této části analýzy jsme pak také přičlenili některé články z různých zdrojů, které se nějak dotýkaly tématu PRF ve vztahu ke sněmovním kroužkům. Prezentace souhrnných výsledků analýzy zápisů z kroužků je zde rozčleněna podle jednotlivých let jejich práce s následným dodatkem analyzujícím různé články týkající se práce sněmovních kroužků.[1554]

P 11.2.1 PRF v práci kroužků v roce 1999

Téma „farních rad“ se objevilo již na začátku práce sněmovních kroužků,[1555] a to v „Anketě pro výzkum názorů účastníků sněmovního procesu“ z prosince 1998,[1556] kde téma farních rad sněmovní kroužek mládeže navrhuje jako jedno ze sněmovních témat.[1557] I

[1553] Srov. např. RADKOVSKÝ František, Výzva všem věřícím, správcům farnostní a všem křesťanským společenstvím k vytváření sněmovních kroužků v diecézi a ve společenstvích zasvěceného života, Plzeň: Biskupství plzeňské, 1998.

[1554] Podrobné podklady k tomuto souhrnu lze nalézt ve stejně členěné příloze P 10.2.

[1555] Podrobná prezentace výsledků výzkumu zápisů ze sněmovních kroužků tohoto roku je k dispozici v příloze P 10.2.1.

[1556] Analýza ankety sněmovních kroužků, http://snem.cirkev.cz (Statistiky a analýzy – Analýza ankety sněmovních kroužků), (27.8.2008).

[1557] Srov. příloha P 10.2.1, část „Předvýzkumná anketa“.

když vlastní „Materiál pro sněmovní kroužky“[1558] určený na rok 1999 žádnou přímou zmínku o pastoračních radách farností ani farních radách neobsahoval, téma pastoračních či farních rad v mnohých zápisech z kroužků bylo zřetelně přítomné (84 podchycených výskytů).[1559]

Ve zkoumaných analýzách a zápisech z tohoto roku převažovalo pojetí pastorační rady jako *pastoračního týmu* pomáhajícího faráři s pastorací ve farnosti, ale viděly v nich také určitou *záruku kontinuity* ve farnosti, nástroj *reprezentování církve* navenek, *výraz spoluzodpovědnosti* za společné poslání či způsob *prohlubování komunikace* ve farnosti. Pro některé kroužky bylo toto téma tak důležité, že mu věnovaly samostatné téma setkání.

Znovu a znovu se však v zápisech objevuje i *vyjádření bolesti či zklamání* z toho, že je často prostor pro dialog a konkrétní spolupráci v rámci farnosti velmi malý, že faráři o spolupráci nemají zájem nebo že farní rady existují pouze formálně. Stejně tak často se pak v zápisech ozývá volání po *zakládání nových farních či pastoračních rad*.

Některé návrhy však jdou ještě dále a zmiňují různé *systémové změny* či konkretizace ohledně kompetencí farních rad (např. vyjadřování se k překládání kněží či dokonce ke kandidátům na biskupy) nebo ohledně způsobu jejich fungování (některé kroužky doporučují zavedení demokratických mechanismů, jiné zas varují před jejich nekritickým přejímáním, ale doporučují posílit způsob podílení se pastorační rady na rozhodování ve farnosti).

Celkově tyto důrazy prvního roku práce sněmovních kroužků dobře shrnuje jedna ze souhrnných analýz, které jsou k dispozici: „Při pohledu na souhrn odpovědí vyvstává důrazně touha laiků po výraznějším zapojení do života církve, po vložení důvěry a z toho vyplývající odpovědnosti za činnosti konané v církvi. V první řadě jde o nabídku ze strany laiků, nabízejí své ‚hřivny‘, svůj čas a schopnosti. Mají touhu více se zapojit, nabízejí pomoc nejen ve farních a pastoračních radách, nejen jako lektoři a akolyti, ale také jako partneři, kteří ‘zasvěcují Bohu svět‘ a chtějí nést svůj díl odpovědnosti. Naproti tomu od kněží žádají větší otevřenost vůči nim, více důvěry a z toho plynoucí svěřování úkolů, koordinaci farnosti. Ne opravy kostelů, ale duchovní vedení, více času na svátost smíření, práci s mládeží a vzdělávání věřících ve víře. Od biskupů pak podporu laických aktivit, komunikaci s farnostmi a formaci kněží ve své diecézi.”[1560]

P 11.2.2 PRF v práci kroužků v roce 2000

Druhý rok práce sněmovních kroužků[1561] byl na zmínky o pastoračních či farních radách nejbohatší (celkem 190 podchycených výskytů),[1562] což bylo pravděpodobně způsobeno i tím, že pracovní sešit „O církvi“[1563] se v diskusních otázkách na pastorační rady ve farnostech přímo dotazoval (v otázce 3.1.5 týkající se struktur spoluzodpovědnosti ve farnosti) nebo je zmiňoval (v otázce 4.1.10 týkající se odpovídajícího vzdělání pastoračních spolupracovníků). O farních či pastoračních radách se však zápisy z kroužků často zmiňují i v souvislosti s dalšími diskutovanými okruhy.

Například ve světle otázky po praktické rovnosti všech členů Božího lidu (otázka 2.2.6) byla některými kroužky velmi kriticky vnímána pravidla pro sestavování PRF;

[1558] Materiál pro sněmovní kroužky, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 1999, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Olomouci 8. 12. 1998, http://snem.cirkev.cz/download/Material-pro-snemovni-krouzky-1999.doc, (27.8.2008).

[1559] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 1999 vyskytuje 69x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 15x; srov. Tabulka 3 na str. 571.

[1560] Stručná analýza roku 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Strucna_analyza_1999.htm, (27.8.2008).

[1561] Podrobná prezentace výsledků výzkumu zápisů ze sněmovních kroužků tohoto roku je k dispozici v příloze P 10.2.2.

[1562] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 1999 vyskytuje 123x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 67x; srov. Tabulka 3 na str. 571.

[1563] O církvi, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2000, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze 13. 12. 1999, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2000.htm, (27.8.2008).

z jiných kroužků však zaznívala naděje, že právě PRF mohou být „lékem“ na tuto dosavadní praktickou funkční nerovnost uvnitř farnosti. Co se týče role a poslání PRF, v zápisech z tohoto roku jsou, kromě funkcí zmíněných již v zápisech z roku předchozího, PRF vnímány také jako *nástroje konstruktivní kritiky*, jako *prostředek komunikace s biskupem* či jako *znamení živé církve*.

Největší počet vyjádření na téma farní či pastorační rady pak vyvolala výše zmíněná otázka po míře a projevech spoluzodpovědnosti za vlastní farnost a po zkušenostech s “farní, ekonomickou a pastorační radou“ (otázka č. 3.1.5). Díky této otázce se k tématu vyjadřovalo i hodně kroužků (a to ze všech diecézí), v jejichž farnosti PRF neexistuje, funguje jen formálně nebo nějakým defektním způsobem, i když se zdá, že většina z těchto hlasů je zároveň přesvědčena o její užitečnosti.

Pokud jsou prezentovány pozitivní zkušenosti, jde téměř vždy o zkušenost s praktickou spoluprací v pastoraci v konkrétních oblastech (od výuky náboženství, přes práci v charitě až po úklid kostela), přičemž PRF je i zde pak často chápána jako pastorační tým nebo skupina farářových pomocníků. Přitom podobnou intenzivní spolupráci zas v jiných farnostech vidí jako možnou i bez PRF, která je pak chápána spíše jako zbytečná struktura. To, zda je PRF vnímána jako fungující či nefungující je z velké míry určováno osobou jejího předsedy – faráře, spíše než otázkami souvisejícími se stanovami (i když ojediněle byly prezentovány i návrhy směřující např. ke větší „demokratičnosti“ způsobu vzniku či způsobu práce PRF). Nejčastější pozitivní komentáře k práci PRF coby prostoru spoluzodpovědnosti v církvi se objevily z královéhradecké a pražské diecéze. Objevují se komentáře vyjadřující spokojenost s tím, že PRF pomáhá stmelovat původní farnosti, které jsou dnes sloučené v jednu, že dává dostatek prostoru pro dialog, že slouží jako organizační struktura farnosti, a to včetně správy financí (někde se rozlišují dvě „farní rady“ – jedna „pastorační“ a druhá „ekonomická“).

V rámci reakcí na ostatní otázky pracovního materiálu se pak objevuje několik dalších podnětů vzhledem k roli PRF ve farnosti. Je např. navrhováno, aby PRF spoluvytvářela pastorační plán farnosti, je vyjádřena nespokojenost s tím, že biskupství toleruje neexistenci pastoračních rad ve farnostech, případně s tím, že pak není žádný nástroj pro komunikaci s biskupem (zvláště v případech výměny faráře). Z několika míst pak zaznívá stížnost na nedostatečné vzdělání jak farářů, tak členů pastoračních rad, a z toho vyplývající nepřipravenosti k takovéto formě spolupráce. V jednom z kroužků doporučili inspirovat se ze zkušeností některých řeholí a systematicky se učit jak praktické týmové spolupráci, tak smyslu spoluzodpovědnosti v církvi.

Tento sumář pohledů na PRF z práce sněmovních kroužků v roce 2000 shrňme opět velmi ilustrativním citátem s jedné ze souhrnných analýz: „Po koncilu došlo k velké změně v sebepojetí Církve a ruku v ruce s tím v chápání úlohy ne-kleriků neboli laiků. […] V praktické rovině jsou však změny mnohem pomalejší, spíš převažují staré stereotypy ve vzájemném poměru laiků a kleriků, a to z obou stran. Ze strany laiků z pohodlnosti, ze strany kleriků z pocitu ohrožených ‚pozic’. Bude ještě dlouho trvat, než se v české církvi změní mentalita nadřízenosti a podřízenosti, než pod pojmem Církev budeme všichni myslet celý Boží lid a nejen hierarchii - ale nejen myslet: než takovou skutečnost budeme žít.”[1564]

[1564] MATĚNA Jaromír: Ze zápisů sněmovních kroužků. Všeobecné kněžství a poslání laiků v církvi, in: Informace královéhradecké diecéze 11 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-11.htm, (27.8.2008). Srov. také Souhrn podnětů sněmovních kroužků k materiálu „O církvi“. Podle zápisů z Královéhradecké diecéze zpracoval Jaromír Matěna. Konečná verze – duben 2001, http://www.gybon.cz/matena/cirkev/texty/podn2000.html, (27.8.2008).

P 11.2.3 PRF v práci kroužků v roce 2001

Třetí rok práce sněmovních kroužků[1565] přinesl v počtu zmínek o pastoračních či farních radách rapidní pokles (celkem 31 podchycených výskytů),[1566] a to i přesto, že pracovní sešit na tento rok „Církev a svět“[1567] se o pastoračních radách farností i tentokrát zmiňuje, i když jen okrajově.[1568] Je zřejmé, že PRF se pro působení církve v širší společnosti nepovažují za tak důležité jako pro její vnitřní život, avšak i zde bylo nakonec možné nalézt poměrně značný počet zmínek o farních či pastoračních radách ve vztahu k poslání církve v dnešním světě. PRF se tak chápe např. jako *nástroj pastorace rodin, potřebných a nemocných*, pastoračním radám se přisuzuje *spoluzodpovědnost za finanční zabezpečení* v pastoraci profesionálně činných farníků, považují se za *jeden z nástrojů působení církve na kulturu* (speciálně na hromadné sdělovací prostředky), spatřuje se *nástroj misie na základě pohostinnosti*.

Podobně jako rok předchozí se PRF však také či dokonce prvotně chápe spíše jako nástroj vnitrocírkevní, např. vhodný k prohloubení *vnitrocírkevního dialogu*. Podle některých kroužků by se pak křesťané neměli soustředit jen na „službu uvnitř církve” (jejíž je členství ve farní radě pro mnohé synonymem), ale měli by se angažovat i ve „veřejném životě”: „Církev má ve světě své nezastupitelné místo. Každý křesťan by měl hájit právo a spravedlnost a cítit se zodpovědným za dobro a pokoj ve světě. Pokud je schopen, má se angažovat ve farní radě, ale také ve veřejném životě.”[1569] Současný způsob fungování pastoračních rad farností je pak někdy dokonce považován za něco, co nejen že do veřejného svědectví křesťanů nezasahuje, ale dokonce mu škodí: „Nevěřící nás kritizují, je na nás přísnější metr. Sami se hádáme, vynášíme spory ven. Farní rada bez rozhodovací možnosti je na nic, farář si může dělat, co chce.”[1570]

P 11.2.4 PRF v práci kroužků v roce 2002

Co se týče pracovních materiálů pro tento čtvrtý rok práce sněmovních kroužků,[1571] které se zabývaly životem z Božího slova (pracovní materiál „Bible“)[1572] a slavením liturgie (pracovní materiál „Liturgie“),[1573] ani jeden se o pastoračních či farních radách nezmiňuje. I přesto se však v reakcích na podněty těchto materiálů v zápisech ze setkání kroužků téma farní či pastorační rady objevilo, i když ještě méně častěji než rok předchozí (celkem 14 podchycených výskytů).[1574] Avšak stále se našly kroužky, které s pastorační radou počítají nejen jako s pracovní liturgickou skupinou, ale jako s prostorem spoluzodpovědnosti za rozvoj slavení liturgie a života z Božího slova.

Nejen jako perličku na závěr naší poutí zápisy ze sněmovních kroužků, ale také jako příklad situace, která svým způsobem zrcadlí mnohé z výše naznačených linií v uvažování o pastoračních radách farností jakožto spíše pracovních než konzultačních týmech, uvádíme

---

[1565] Podrobná prezentace výsledků výzkumu zápisů ze sněmovních kroužků tohoto roku je k dispozici v příloze P 10.2.3.

[1566] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 2001 vyskytuje 26x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 5x; srov. Tabulka 3 na str. 571.

[1567] „Církev a svět“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2001, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2001.htm, (28.8.2008).

[1568] Srov. „Církev a svět“, úvod k 6. kapitole („Média“). Pastorační rady se zde chápou jako jeden z nástrojů podpory „toku informací a názorů“ mezi „církevními autoritami v každé rovině i mezi katolickými institucemi a věřícími“.

[1569] Jedna z odpovědí na diskusní okruh č. 8.1 citovaná v příloze P 10.2.3.

[1570] Jedna z odpovědí na diskusní okruh č. 5.2 citovaná v příloze P 10.2.3.

[1571] Podrobná prezentace výsledků výzkumu zápisů ze sněmovních kroužků tohoto roku je k dispozici v příloze P 10.2.4.

[1572] „Bible“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_Bible.htm, (28.8.2008).

[1573] „Liturgie“, tematický pracovní materiál pro sněmovní kroužky pro rok 2002, schválila Přípravná komise plenárního sněmu v Praze, http://snem.cirkev.cz/download/Materialy_2002_liturgie.htm, (28.8.2008).

[1574] Zatímco obrat „farní rada“ se v různých tvarech v zápisech z kroužků z roku 2002 vyskytuje 8x, výraz „pastorační rada“ (farnosti) pak 6x; srov. Tabulka 3 na str. 571.

následující citát z jednoho z kroužků českobudějovické diecéze: „Farní rada nedokázala zajistit květinovou výzdobu kostela poté, co onemocněl pán, který tuto práci po mnoho let vykonával. Farář […] se musel obrátit na […] společenství, aby pomohlo situaci vyřešit. Slíbili jsme, že pokud se nenajde nikdo z řad věřících, kteří pro tuto práci mají schopnosti, zajistíme tento úkol sami."[1575]

P 11.2.5 PRF v textech o sněmovních kroužcích

Dalším okruhem dokumentů, které dokreslují vztah sněmovních kroužků a PRF, jsou texty, které nějakým způsobem v souvislosti s konáním sněmu komentovaly roli pastoračních či farních rad ve vztahu ke sněmovním kroužkům.[1576]

Někteří komentátoři spatřovali v práci sněmovních kroužků velký potenciál, který může přispět, a mnohde již přispívá,[1577] ke vzniku „živého společenství či farních rad, které spolurozhodují o dění ve farnosti".[1578] Tuto naději, že ze sněmovních kroužků se budou tvořit farní rady, o jejichž ustanovení „naléhavě žádá" a „zdůrazňuje jejich potřebnost", vyjádřil v novoročním pastýřském listě z roku 2000 královéhradecký biskup.[1579] Jiní, hodnotící práci farních rad na základě dlouholeté praxe jako nevyužitou šanci pro vytváření prostoru pro vnitrocírkevní dialog, zas vyjádřili naději, že svolaný plenární sněm by takovýmto vnitrocírkevním fórem pro dialog být mohl.[1580]

P 11.3 PRF V OSTATNÍCH PŘÍSPĚVCÍCH KE SNĚMU

Do ústředí sněmu přicházely jak v přípravném období, tak v průběhu sněmu, kromě zápisů ze sněmovních kroužků také příspěvky od různých jednotlivců. Ty byly později tematicky roztříděny a analyzovány.[1581]

V souhrnných analýzách těchto příspěvků se pak např. objevují zmínky o důležitosti stanov pro práci PRF, rady se zde chápou jako důležité pro „zaštítění" činnosti jiných uskupení v církvi, je zde voláno po pravidelnějším kontaktu pastoračních rad s biskupem a vyskytují se i projevy poměrně velké nespokojenosti, když si např. jeden z pisatelů stěžuje, že se o roli tzv. „laiků" a jejich spoluodpovědnosti stále jen mluví, ale realita že je ta, že „laici v naší církvi působí spíš jako obtížný hmyz než jako rovnocenná součást Božího lidu".[1582] Další z příspěvků se dokonce zmiňuje o situaci, kdy ve farnosti kvůli nedobré komunikaci mezi věřícími a farářem existuje cosi jako „tajná farní rada".[1583]

[1575] Tuto a mnohé další ilustrace lze nalézt v příloze P 10.2.4.

[1576] Podrobnou prezentaci těchto textů lze nalézt v příloze P 10.2.5.

[1577] Např. z královéhradecké diecéze bylo referováno, že „v některých farnostech přinesla činnost kroužků už zcela konkrétní ovoce pro oživení farnosti, vznik pastorační rady farnosti, vyřešení konkrétních problémů či uskutečnění nových nápadů." Plenární sněm. O setkání animátorů sněmovních kroužků, in: Informace královéhradecké diecéze 10 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-10.htm, (27.8.2008).

[1578] KIRSCHNER Jan: Sněm jako platforma pro dialog I. Nepromarní čeští katolíci šanci, kterou neměli 150 let?, ChristNet 1.7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet2.htm. Srov. také BABIČKA Václav: Plenární sněm očima delegátů, in: Katolický týdeník 18 (2003), http://snem.cirkev.cz/download/2003-18.htm, (27.8.2008).

[1579] Srov. Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 12 (1999), http://snem.cirkev.cz/download/1999-12.htm, (27.8.2008) a Plenární sněm v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 1 (2000), http://snem.cirkev.cz/download/2000-1.htm, (27.8.2008).

[1580] HÁJEK Jiří: Několik poznámek k evangelizaci u nás, http://snem.cirkev.cz (Příspěvky ke sněmu – Misie, preevangelizace, evangelizace – Několik poznámek k evangelizaci u nás), (27.8.2008).

[1581] Podrobná prezentace tématu PRF v těchto příspěvcích je k dispozici v příloze P 10.3.

[1582] Vše in: Analýza příspěvků – téma 4/2000 – Laici v Církvi, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-4.htm, (27.8.2008).

[1583] Srov. Analýza příspěvků – téma 5/2000 – Biskupové, kněží, jáhni, http://snem.cirkev.cz/download/Analyza_prispevku2000-5.htm, (27.8.2008). Podle této analýzy si autor jednoho z příspěvků stěžuje, že „až na výjimky zcela chybí vzájemná pravidelná výměna názorů mezi laiky a kněžími", a konstatuje: „Nelze se potom divit, že mimo mši svatou často farnost nevyvíjí další činnost, že sedíme vedle sebe v lavicích a neznáme se, že třeba někde existuje tajná farní rada."

Pro podporu rozvoje práce PRF se pak v anketách k tématu sněmu pořádaných *Katolickým týdeníkem* vyslovují různé známé osobnosti církevního života, které např. považovaly za důležité „vznik a rozvoj živých farních rad i jiných společenství“, volaly po lepších organizačních formách „počínaje reformou farního systému a konče třeba statutem farních rad“, doufaly, že „příklad těch fungujících (PRF) vzbudí chuť následovat“ či od PRF očekávaly, že budou „plnohodnotnou zpětnou vazbou pro kněze“.[1584]

Další z příspěvků vidí práci PRF jako důležitou pro dnešní církev, protože „je zapotřebí se společně radit, zvažovat všechny podněty, žádosti a přání (LG 37)“, což by se „mělo uskutečňovat pomocí správně fungujících farních rad“, ale i při jiných příležitostech: „Např. v neděli odpoledne nebo i dopoledne po mši sv. by mohli farníci posedět u čaje nebo kávy v nějaké vhodné místnosti (v létě i venku), kde by se pak snadněji našli ti, kteří by mohli přispět svojí odborností v různých oblastech života farnosti.“[1585]

Marie Zimmermannová, která ve svém článku „Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi“[1586] navazuje na sněmovní příspěvek *Miroslava Šimáčka* z prvního zasedání sněmu,[1587] vysvětluje „princip synodality založený na setkáních, kde se jejich účastníci společně radí při hledání nejlepšího řešení konkrétních úkolů a otázek“, který v církvi existuje vedle principu hierarchického. Zmiňuje Šimáčkův důraz na důležitost promyšleného výběru spolupracovníků a jejich systematické přípravy, protože, podle jeho názoru, „jen tak bude možno vytvářet takové struktury církve, které by ukazovaly její laskavou tvář a které by evangelizovaly“, a vztahuje tento pohled nejen na poradní struktury na úrovni diecéze, ale i na úrovni farností.

Jako „naprostou samozřejmost“ chápe pastorační rady ve farnostech pomocný biskup pražské arcidiecéze *Karel Herbst.*[1588] Hlouběji ve své reflexi prvního zasedání sněmu zachází jeho tehdejší sekretář a pastorální teolog *Pavel Ambros* v textu „Nenechme si vzít budoucnost”.[1589] Po načrtnutí principu synodality na rovině celosvětové a místní církve upozorňuje na potíže, se kterými se praktické uplatňování synodality na místní úrovni setkává. Důvodem je podle něho „často mechanické přenášení zvyklostí demokratických principů, založených na rozhodnutí většiny, do života církevních institucí (synody, kněžská rada, diecézní pastorační rada, pastorační rada ve farnosti, kurie, sdružení věřících, spolky atd.) a jejich ztotožnění s principem synodality, který se však opírá o rozhodování vycházející ze zjevené pravdy a jeho dějinném předávání osobně garantovaným společenstvím biskupů.“ Tento zmatek je pak podle Ambrose umožňován „mnohdy nedostatečnou reflexí teologicko-spirituální a faktickým upřednostněním jednostranného sociologického vnímání církevního dění“ a přispívá k němu i „nedostatečné fungování

[1584] Srov. vyjádření Jana Bendáře, Josefa Zemana, Davida Ladislava Rejla a Marie Kotrbové citovaná v širším kontextu v příloze P 10.3.

[1585] KULIŠAN Rostislav: Bratrství v církvi, http://snem.cirkev.cz (Příspěvky ke sněmu – Laici v církvi – Bratrství v církvi), (27.8.2008).

[1586] ZIMMERMANNOVÁ Marie: Uplatňování principu synodality církve v naší diecézi, in: Informace královéhradecké diecéze 2 (2004), http://snem.cirkev.cz/download/2004-2.htm, (27.8.2008).

[1587] ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

[1588] Ten ve svém příspěvku píše: „Jeden z účastníků naší komise mi před odjezdem na sněm ještě poslal mail s prosbou, ať určitě učiníme výzvu k zakládání ekonomických a pastoračních rad farností. Proč ale připomínat něco, co by mělo být naprostou samozřejmostí? Pokud si některý pan farář tuto formu pomoci nepřeje, protože chce farnost vést po svém, šidí sebe i farnost. Jeden neudělá a nezařídí to, co dokáže řada pomocníků. Po dobu mého působení v různých farnostech jsem považoval za naprostou samozřejmost radit se s laiky a ptát se, jak řešit tu či onu věc. Nejen, že se správné řešení lépe najde při konzultaci více názorů, ale ti lidé začnou mít pocit, že farnost je skutečně jejich, že velmi záleží na tom, kdo a kde přiloží ruku k společnému dílu.“ HERBST Karel: Sněm katolické církve skončil, ACAP 7-8 (2005), k dispozici na Arcibiskupství pražské, http://www.apha.cz/snem-katolicke-cirkve-skoncil, (19.9.2008).

[1589] AMBROS Pavel, Nenechme si vzít budoucnost. Nad prvním zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, ChristNet 7. 7. 2003, http://snem.cirkev.cz/download/2003-ChristNet4.htm, (27.8.2008).

církevních institucí, dotýkajících se běžného života kněží, věřících, a běžné administrativy, organizace, plánování, rozhodování a kontroly činnosti církve k tomu často napomáhá.“

Podobně odborně-teologicky se nad sněmem zamýšlí další pastorální teolog *Petr Žůrek*, jehož reflexí synodality z článku „Mládí a synodalita církve“[1590] vztažené i na rovinu farnosti a pastorační rady uzavřeme náš stručný přehled tématu PRF, jak se vyskytovalo v příspěvcích v souvislosti se sněmem: „Společně se o něco snažit, kráčet ‚po cestě‘ s jinými, naslouchat Jemu a sobě navzájem, slavit – to patří k běžným projevům života. […] Pojem *synodalita* je novým slovem v životě církve. Objevuje se stále častěji od konce šedesátých let jako pojem, který chce novým způsobem vyjádřit v duchu 2. vatikánského koncilu životodárnost vztahů, kterou s sebou nese vnímání církve jako *Božího lidu,* jako mnohotvárného společenství, jako *symfonie* mezi všeobecným a služebným kněžstvím. V konkrétním životě se *synodalita* projevuje mnoha způsoby. Setkáváme se s ní ve farnostech, kde se projevuje jako účast v pastorační nebo ekonomické radě. Kvalitativně jinak jí nacházíme v kolokviích, kongresech, setkáních a podobně strukturalizovaných shromážděních církevního společenství. […] Synodalita se stejně podstatně projevuje i v liturgickém slavení; a to nejen ve mši svaté, ale i ve společném slavení jiných svátostí, v různých pobožnostech, exerciciích, v *lectio divina* atd. Dále také v konkrétních pracovních zasedáních, kde se projednávají problémy, připravují řešení, či programují další kroky. I zde je možné dbát o kulturu bratrského naslouchání a dialogu. […] Jedním z nejdůležitějších kriterií k výběru lidí je i ‚správný člověk na správné místo‘.“ Z této reflexe pak také vyplývá konkrétní praktická rada pro mladé: „Pro vnitřní strukturu a vzájemné propojení je nutné, aby na každém jednotlivém Úseku byl animátor (zodpovědný) – zástupce – skupinka (doporučuji tam, kde jsou mladí lidé členy různých rad – např. pastorační rady – byli zastoupeni dva, tři nebo jako malá skupinka).“

P 11.4 PRF V PŘÍSPĚVCÍCH ÚČASTNÍKŮ SNĚMU

I když bylo téma PRF takto živé v podstatě během celého přípravného období, během vlastních zasedání sněmu se pak o pastoračních radách farností příliš nediskutovalo.[1591] Z celkem 78 příspěvků delegátů a 12 výstupů z tematických skupin pronesených na prvním zasedání, 44 příspěvků zaslaných před druhým zasedáním a 26 příspěvků pronesených delegáty na druhém zasedání se přímá zmínka o PRF objevila v jediných dvou příspěvcích. Tři další příspěvky pak obsahovaly témata, která lze považovat za jakýsi nepřímý odkaz k otázce PRF.[1592]

Prvním z příspěvků, které téma PRF zmiňovaly přímo, byl příspěvek *P. Adriána Zemka* na prvním zasedání sněmu ve středu 9. 7. 2003. Tehdejší generální vikář plzeňské diecéze po návrzích směřujících k posílení odvahy přizpůsobit územní strukturu farností reálné situaci navrhoval doplnit do sněmovního dokumentu následující odstavec (§68c): „Sněm vybízí biskupy i ostatní místní ordináře, aby formací, povzbuzováním i napomínáním dopomohli k proměně způsobu vedení farnosti od autokratického k synodálnímu. Ať farář využívá všechny vhodné možnosti podělit se o odpovědnost za život farnosti s ostatními věřícími. Ať ordináři nadále netrpí nefunkčnost či dokonce neexistenci ekonomických a pastoračních rad ve farnostech a i jinak ať podporují ducha spolupráce pastýře – nositele služebného kněžství s ostatními věřícími – nositeli kněžství křestního. Ať navrhnou a uvedou v život takové mechanismy práce farních a ekonomických rad, aby se na jedné straně farář

[1590] ŽŮREK Petr: Mladí a synodalita církve. Budoucnost, na které můžeme spolupracovat, in: Budoucnost církve 1 (2001), http://snem.cirkev.cz/download/2001-Budoucnost_cirkve.htm, (27.8.2008).

[1591] Podrobnou prezentaci těchto příspěvků lze nalézt v příloze P 10.4.

[1592] Srov. soubory příspěvků účastníků Plenárního sněmu katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání a II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání).

nemohl schovávat za ‚rozhodnutí' těchto farních grémií, ani aby nestál pod jejich diktátem."[1593]

Druhá z přímých zmínek o PRF pak zazněla opět na prvním zasedání sněmu, a to ve výstupu z tematické pracovní skupiny na téma „Život kněží a jáhnů v místní církvi" ve středu 9. 7. 2003. Tam v seznamu nazvaném „Téma, o kterém chceme hovořit" se na posledním 14. místě objevilo téma: „Pastorační a ekonomické rady farnosti – a kněží".[1594]

Nepřímo se pak téma PRF objevuje v dalším z příspěvků pronesených na prvním zasedání sněmu, ve kterém se *Miroslav Šimáček* věnuje tématu „Biskup a struktury církve".[1595] Rozvíjí zde princip synodality ve službě biskupa, který se týká i otázky „církevních struktur (kurií, různých rad, komisí atd.)". Konstatuje důležitost výběru členů těchto poradních struktur a pak rozvíjí styl jejich práce odpovídající vlastnímu poslání církve a prohlubující je. Přestože zde autor příspěvku mluvil o strukturách na diecézní úrovni, lze zmíněné principy chápat jako platné pro synodální struktury vůbec, tj. i pro pastorační rady farností.

Dvě další nepřímé zmínky směřující k tématům úzce spojeným s rolí PRF nakonec najdeme v příspěvcích zaslaných sněmu před jeho druhým zasedáním. První je v příspěvku *Marka Výborného*, kde autor kromě jiného kritizuje krácení materiálu z komise o laicích. Podle něj zde byla ke škodě věci vypuštěna „zmínka o participaci laiků na kněžské, prorocké a pastýřské službě" a navrhuje, že „by bylo vhodné řešit také otázku participace laiků na zodpovědnosti za své společenství (farnost),"[1596] což je jistě možné vztáhnout i k našemu tématu pastoračních rad farností. Podobné důrazy pak najdeme i v příspěvku *Jiřího Zajíce*,[1597] který kromě jiného doporučuje také z původní předlohy do závěrečného dokumentu vrátit vypuštěnou pasáž, která zmiňuje následující pozvání 2. vatikánského koncilu: „Duchovní pastýři […] ať uznávají a podporují důstojnost a odpovědnost laiků v církvi. Ať rádi využívají jejich moudrých rad, svěřují jím s důvěrou úkoly ve službě církve a ponechávají jim svobodu a prostor k jednání, ba ať je povzbuzují k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu" (LG 37).[1598] Protože je toto místo z koncilní konstituce *Lumen*

[1593] ZEMEK Adrián: bez názvu, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Příspěvky prvního zasedání – Středa, 9. 7. 2003 – P. Adrián P. Zemek, OPraem), (27.8.2008).

[1594] Život kněží a jáhnů v místní církvi, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Výstupy z tematických skupin – Středa, 9. 7. 2003 – Život kněží a jáhnů v místní církvi), (27.8.2008).

[1595] ŠIMÁČEK Miroslav: Biskup a struktury církve, http://snem.cirkev.cz (Archiv – Příspěvky prvního zasedání – Pondělí, 7. 7. 2003 – P. Miroslav Šimáček), (27.8.2008).

[1596] VÝBORNÝ Marek, Nástin příspěvku do diskuse – II. zasedání Plenárního sněmu KC v ČR, Velehrad 6. – 10.7. 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Marek Výborný), (27.8.2008).

[1597] ZAJÍC Jiří: Laici v církvi a ve společnosti. Poznámky, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání Plenárního sněmu – Příspěvky účastníků II. zasedání – Příspěvky účastníků zaslané před zasedáním sněmu – Mgr. Jiří Zajíc – Zajíc-laici), (27.8.2008).

[1598] Jiří Zajíc v příspěvku doslova říká: „V části Laici v církvi doporučuji vrátit velice inspirativní myšlenku o vzájemném respektu laiků a kněží, jak je vyjádřena konkrétně ve 48. odstavci původní verze textu „Laici v církvi" (oddíl Komunikace a spolupráce mezi kleriky a laiky)." Ve zmíněném 48. odstavci pracovního textu pak čteme: „Koncepce církve jako společenství byla koncilem použita i pro stanovení vzájemného poměru kléru a laiků. Na bratrskou vzájemnost a odkázanost kněží a laiků 2. vatikánský koncil neustále poukazuje. ‚Duchovní pastýři… ať uznávají a podporují důstojnost a odpovědnost laiků v církvi. Ať rádi využívají jejich moudrých rad, svěřují jím s důvěrou úkoly ve službě církve a ponechávají jim svobodu a prostor k jednání, ba ať je povzbuzují k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu' (LG 37). Na druhou stranu jsou laici vybízeni, aby konali své úkoly v církvi a ve světě společně s biskupy a kněžími. ‚Laici… ať přijímají ochotně a s křesťanskou poslušností to, co stanoví duchovní pastýři jako Kristovi zástupci, jako učitelé a vedoucí církve. Ať v tom následují příklad Krista' (LG 37). Důležité je si povšimnout, že v obou případech není pozice (kleriků či laiků) vymezena tím, nač má její nositel ‚právo', nýbrž tím, co má u druhého respektovat." Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září

gentium běžně považováno za jeden z koncilních základů pro práci pastoračních rad v církvi, lze tuto Zajícovu poznámku chápat jako druhou nepřímou zmínku tématu PRF na sněmu.

P 11.5 PRF V PŘÍPRAVNÝCH SNĚMOVNÍCH DOKUMENTECH

Jak se výše načrtnuté procesy sněmovního hledání v oblasti prezentace významu, poslání a role PRF postupně promítaly do přípravných sněmovních dokumentů?

P 11.5.1 Lineamenta

V prvním pracovním sněmovním textu nazvaném „Lineamenta“,[1599] po zmínce o ustanovení „pastorační rady diecéze“ v roce 1968 (čl. 100) pak ve stati na téma „Farnost“ čteme: „Všeobecně se pociťuje potřeba růstu odpovědnosti farníků za různé prvky života farnosti“ (čl. 198). A vzápětí: „První pastorační rady vznikaly v roce 1968 a záhy byly státní mocí likvidovány. Po roce 1990 vznikaly farní rady nejprve živelně, postupně si jednotlivé diecéze pro ně vytvořily diecézní stanovy. Dnes vznikají tam, kde je o ně zájem, nejsou povinně nařízeny“ (čl. 199).[1600] Později, ve stati nazvané „Laici, sdružení křesťanů, církevní hnutí“, je zmíněna nutnost „podpory vzájemného dialogu mezi kněžími a laiky“ (čl. 251) a vzápětí je konstatováno: „Laici dosvědčují svou ochotu ke spolupráci nejen v pastoračních a ekonomických farních radách, ale také v řadě činností, potřebných pro chod farností, které nezištně a vytrvale vykonávají“ (čl. 252).

P 11.5.2 Instrumentum laboris

Druhý pracovní sněmovní dokument nazvaný „Instrumentum Laboris“,[1601] který vznikl na základě připomínek k dokumentu předchozímu a byl výchozím dokumentem pro první sněmovní zasedání, se o pastoračních či farních radách vůbec nezmiňuje, a to i přesto, že poměrně obšírně mluví o farnosti jako „základní buňce církve“, která má „dovnitř i navenek má naplňovat základní charakteristiky církevního společenství (*martyria – leiturgia – diakonia – koinonia*)“ a jejíž farníci jsou „nositeli charismat“ (§ 67).

P 11.5.3 Dokumenty sněmovních komisí

Některé ze sněmovních komisí (tematických skupin), které pracovaly mezi prvním a druhým zasedáním, vydaly výsledky své práce jako pracovní podklady pro účely druhého zasedání. Sněmovní komise č. 1 pro duchovní četbu dějin vydala dokument „Putování církve českými dějinami“,[1602] sněmovní komise č. 2 pro statistická východiska a analýzu vydala dokument „Statistické podklady“[1603] a sněmovní komise č. 5 pro život a poslání laiků v naší církvi vydala dokument „Laici v dnešním světě“.[1604]

2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz, č. 48.

[1599] Lineamenta k přípravě plenárního sněmu Katolické církve v České republice, Sekretariát PKPS září 2002. Dokument spíše analytického rázu je členěn na dvě části, „Historická analýza“ a „Analýza současné situace“, a je uzavřen výzvou ke hledání priorit.

[1600] Srov. části 1.1.2 až 2.1 této dizertace.

[1601] Instrumentum Laboris, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (I. zasedání plenárního sněmu – Materiály prvního zasedání – Instrumentum Laboris), (27.8.2008).

[1602] Putování církve českými dějinami. Práce komise č. 1 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu, text odsouhlasený na jednání 1. komise 20. června 2005, Praha 20. června 2005, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Putování církve českými dějinami), (27.8.2008).

[1603] Náboženská situace v ČR současnosti. Statistické podklady. Práce komise č. 2 mezi 1. a 2. zasedáním sněmu, Praha, 13. června 2005, http://snem.cirkev.cz (II. zasedání plenárního sněmu – Materiály II. zasedání Plenárního sněmu – Statistické podklady), (27.8.2008).

[1604] Laici v dnešním světě. Práce komise č. 5 mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Text odsouhlasený na jednání 5. komise 10. září 2004, Praha 25. června 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – Laici v dnešním světě), (27.8.2008).

Zatímco v prvních dvou dokumentech žádná zmínka o farních radách nebo pastoračních radách farností není, v dokumentu zpracovaném komisí pro laiky je naopak důraz na důležitost role pastoračních rad farnosti velký. Klíčovou pro naše téma je kapitola IV. s názvem „Podíl laiků na životě místní církve, spoluzodpovědnost za církev". Hned v jejím prvním odstavci, nazvaném „Institucionální možnosti a role laiků v nich", čteme: „Na základě CIC a partikulárního práva je možné v mnoha ohledech předávat laikům spoluodpovědnost za život místního (farního) společenství. V některých farnostech pracují anebo vznikají pastorační rady farnosti. Ty mohou sehrát a často sehrávají pozitivní roli právě při dalším rozvoji společenství farnosti. *Je proto nezbytné zřídit pastorační rady ve všech farnostech.*[1605] Tyto pastorační rady však nesmí být pouze formálními orgány, ale musí se aktivně zapojovat do chodu farnosti. Je zřejmé, že tento požadavek musí doprovázet po velmi důkladné analýze provedená reforma současné farní struktury."[1606]

Tento silný důraz na roli PRF při utváření místního společenství pak do finálního textu pronikl pouze ve velmi oslabené podobě.[1607] Obsáhleji pak byly převzaty další texty z kap. IV. o ochotě kněží předávat odpovědnost a ochotě laiků ji převzít, o specifickém přínosu žen, o čtyřech hlavních oblastech poslání farnosti a o důležitosti „komunikace a spolupráce mezi kleriky a laiky".[1608]

P 11.6 Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

V pracovní verzi závěrečného sněmovního dokumentu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě" (ŽaP),[1609] která vznikla redakcí podkladů z jednotlivých komisí a jejich sloučením do jednoho dokumentu, najdeme o PRF dvě zmínky, které pak byly téměř doslova[1610] převzaty do oficiálně schválené verze dokumentu, o kterém je pojednáno dále. Právě v této fázi redakční úpravy sněmovního dokumentu sekretariátem sněmu byl výše zmíněný silný důraz z textu komise pro laiky na důležitost poradních grémií ve farnosti velmi oslaben. Do pracovní verze dokumentu, o které se jednalo na druhém zasedání, se tak nedostala ani ona výše zmíněná žádost této komise, aby sněm, pokud se s tím ztotožní, do partikulárního práva zapracoval směrnici, že je „nezbytné zřídit pastorační rady ve všech farnostech".[1611] Jak jsme viděli výše, ani žádný z příspěvků delegátů sněmu se pak již tento návrh do konečného znění dokumentu „vrátit" nesnažil.[1612]

[1605] Na tomto místě, zvýrazněném autory textu tučně, je vložena následující poznámka pod čarou (62): „Pokud se sněm s touto myšlenkou ztotožní, nechť je dle norem CIC zpracována formou partikulárního práva."

[1606] Laici v dnešním světě, č. 40.

[1607] Srov. ŽaP 32.

[1608] Srov. ŽaP 27 – 31.

[1609] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Práce sněmovních komisí mezi 1. a 2. zasedáním Plenárního sněmu Katolické církve v ČR. Pracovní text z 22. dubna 2005, Oficiální stránky Plenárního sněmu Katolické církve v ČR, http://snem.cirkev.cz (Základní dokumenty plenárního sněmu – Závěrečné dokumenty – původní verze), (27.8.2008).

[1610] Jediný rozdíl je v dovětku „a to nejen za místní církev (farnost)", který najdeme v pracovní verzi dokumentu (Život a poslání… Pracovní text z 22. dubna 2005, č. 27), ale který se do jeho konečné podoby nedostal (Život a poslání, čl. 32).

[1611] Srov. pozn. pod čarou v této dizertaci č. 518 a související text. Srov. „Laici v dnešním světě", č. 40 a tamní pozn. pod čarou č. 62.

[1612] Jeden z delegátů sněmu, který byl zároveň členem komise pro laiky, tento proces komentuje takto: „Do podkladů pro jednání […] se z kapitoly Laici v církvi […] dostalo jen malé torzo, v němž už tahle část vůbec nebyla […] . To, že jsem pak na samotném jednání sněmu zrovna tuhle záležitost znovu ‚nezvedli', vyplývalo především z toho, že jsme měli několik jiných ‚bojových linií', na nichž nám záleželo mnohem víc – například jsme do závěrečného textu vrátili podstatnou pasáž o rodině, zdůraznění trojího úřadu křesťanů-laiků a jeho charakteristiku (kněz, prorok a pastýř), pasáž o morální závaznosti politické zodpovědnosti křesťanů a ještě další věci […] . Nelze přitom tvrdit, že celkový průběh 2. plenárního zasedání byl ‚záměrně zmanipulován', aby se už nic nedalo projednat, ale daleko nejspíš to byl výsledek manažerské neschopnosti připravit jednání tak, aby tam bylo dost prostoru i pro diskusi a řešení některých aktuálních záležitostí – které nebyly součástí materiálu. Součástí té

Konečná podoba závěrečného dokumentu sněmu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“[1613] je rozčleněna na dvě hlavní části, z nichž první se zabývá spíše vnitřním životem církve a druhá pak působením církve v širší společnosti.[1614] O PRF se dokument zmiňuje na jediných dvou místech, a to ihned na začátku první části.

První zmínka o PRF je v dokumentu zasazena do kapitoly nadepsané „Laici v církvi“ (srov. ŽaP 22–32). Farnost dokument vnímá jako „základní prostor pro uskutečňování žitého křesťanského společenství“, a proto by jí „měl charakterizovat duch otevřenosti, vstřícnosti, důvěry, úcty, upřímnosti a komunikace založené na lásce“ (ŽaP 24). Dokument ovšem zmiňuje i některé „překážky vytváření skutečných farních společenství“: pasivitu velké části laiků, neschopnost respektovat rozmanitost a využít ji ke spolupráci a udržování autokratického modelu služby faráře (srov. ŽaP 25). Pozitivně je zde řečeno: „Farnost není jenom územní jednotka či ‚okruh lidí‘ spravovaných farářem, je to společenství lidí se vzájemnými vztahy a odpovědností“ (ŽaP 25). V následujících čtyřech článcích (ŽaP 26–28) dokument tuto spoluzodpovědnost všech ve farnosti rozvíjí ve čtyřech základních oblastech života a služby farnosti, které dokument nazývá jejich řeckými označeními: slavení bohoslužby (*leiturgia*), svědectví slova (*martyria*), služba lásky (*diakonia*) a vytváření společenství (*koinonia*). Na závěr této části pak dokument zmiňuje dva nutné předpoklady všeho výše zmíněného: jednak „ochotu laiků vystoupit z pasivity“ a „převzít aktivně spoluodpovědnost“, na druhé straně pak „ochotu kněží zvát laiky ke spoluzodpovědnosti, vzájemně komunikovat a spolupracovat“ (ŽaP 32), přičemž se připouští, že v této oblasti u nás existují problémy a jsou vytvořeny „nežádoucí modely“, a to „na obou stranách“ (ŽaP 32). Závěr tohoto odstavce naznačující cestu dál citujeme doslova:

„Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny. Zvláštní důležitost při tom má ochota laiků – odborníků v různých oblastech – přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. Tento proces posiluje zřízení pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost“ (ŽaP 32).

Druhá zmínka o PRF v závěrečném sněmovním dokumentu navazuje na první a najdeme ji uprostřed kapitoly nadepsané „Kněžství“ (ŽaP 33–59), kde dokument říká o kněžích: „Jejich úkolem není pouze zajistit konání bohoslužeb, ale především formovat farní společenství. Je nutné připravovat kněze na práci v misijním území i na spolupráci s laiky v atmosféře důvěry. Stejně potřebné je disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni. Vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti“ (č. 38). Později dokument znovu připomíná, že „v podmínkách života a služby kněze roste požadavek na jeho schopnost spolupráce v pastorační službě“ a připomíná nutnost „efektivní a trvalé formace kněze“ pro rozvíjení této schopnosti (ŽaP 40).

---

neschopnosti byla i již zmíněná fáze tvorby celkového materiálu z podkladů pracovních komisí.“ E-mail Jiřího Zajíce (Jiri.Zajic@adam.cz) Petru Hruškovi (agas@centrum.cz) ze dne 6. února 2008, 22:41.

[1613] Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

[1614] Zatímco první část (zahrnující č. 1 – 221) je trochu nelogicky nadepsána názvem celého dokumentu „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“ (Život a poslání, čl. 9), druhá část (zahrnující č. 222 – 369) se nazývá „Církev ve světě“ (Život a poslání, čl. 74). I vzhledem ke grafické úpravě obsahu pracovní verze dokumentu (Život a poslání… Pracovní text z 22. dubna 2005) se lze domnívat, že jako vlastní nadpis pro celou první část byl míněn nadpis „Vnitřní život církve“ (umístěný před č. 22), který odpovídá jak obsahu první části dokumentu s vnitrocírkevními tématy, tak koresponduje s nadpisem části druhé.

P 12. FARNOSTI – DOPROVODNÝ DOPIS K DOTAZNÍKU

V Chebu, 17. 12. 2007

Vážení a milí,
dovoluji si na vaši adresu zaslat tuto hromadnou **prosbu o malou reflexi na téma „pastorační rada ve farnosti“** pro svoji dizertační práci. I **pokud ve své farnosti pastorační radu nemáte**, můžete mi pomoci tím, že mi tuto skutečnost dáte na vědomí a že tento mail přepošlete dále (viz níže).

V příloze připojuji formulář, který, pokud se rozhodnete moji prosbě vyhovět, vám k této reflexi poslouží jako vodítko. Protože zde nejde o sběr nějakých „tvrdých“ údajů pro „kvantitativní“ statistickou analýzu, ale naopak o tzv. „kvalitativní“ pátrání po osobních zkušenostech, názorech, pojetích a popisech jedinečných řešení či specifických problémů, **můžete se tohoto podkladu držet víceméně volně**, jen jako určitého vodítka, které mi pomůže získaná data snadněji zpracovávat.

Pokud byste zpracování vaší reflexe nemohli či nechtěli věnovat čas, který by byl potřeba k vyjádření se ke všem zmíněným oblastem, **můžete z tohoto podkladu použít i třeba jen malou část** – i za to vám budu velmi vděčný.

Co se týče termínu případné odpovědi – pomohlo by mi, pokud by bylo možné zaslat ji když ne do vánoc, tak alespoň do konce roku. Avšak pokud to pro vás možné nebude a vy byste se přesto rádi průzkumu aktivně zúčastnili, pomohou mi i později – např. ještě během ledna – došlé odpovědi. Jinak preferuji třeba stručnou, ale rychlejší odpověď, před podrobnou studií zaslanou až třeba v březnu, kdy už její výsledky nebudu moci do výzkumu zařadit.

Zároveň pochopím, když z jakýchkoli důvodů mé prosbě nevyhovíte. V takovém případě vás **chci alespoň požádat, zda byste mi neodpověděli na tento mail a do odpovědi nezahrnuli jen prostou informaci, zda ve své farnosti máte či nemáte ustanovenou pastorační radu.** I tato – spíše statistická – informace mi velmi pomůže při zpracování mé práce.

A ještě prosba poslední: Ať již mi vy sami odpovíte nebo ne, **velmi mně pomůže, jestliže tento mail přepošlete všem e-mail vlastnícím členům vaší pastorační rady či komukoli dalšímu, o kom víte, že je členem některé z pastoračních rad v české církevní provincii** (tj. v diecézích PH, PL, LT,ČB či HK). Touto metodou „sněhové koule“ je pak naděje, že se může moje prosba poměrně rychle rozšířit a že díky reakcím dalších třeba narazím na nějaké jedinečné zkušenosti či cenné názory, ke kterým bych se jinak nedostal.

S poděkováním za vaši vstřícnou reakci,

P. Petr Hruška
člen SDS Řk farnosti Cheb
tel. 608 656 557
http://www.farnostcheb.cz

Název projektu: **Farní pastorační rady v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi**
Fakulta: **KTF UK Praha**
Hlavní řešitel: **Mgr. Petr Hruška**, tel. 608 656 557
Spoluřešitel: **Ing. Aleš Opatrný**, Th.D., tel. 220 181 754

Výroční zpráva KTF UK za rok 2006, projekt najdete na str. 14
http://www.ktf.cuni.cz/KTF-193-version1-Vyrocnizprava2006.pdf

Závěrečná zpráva grantu 378/2006/A-TFP/KTF:
http://www.cuni.cz/files/gauk/html2006/378_06-c.htm

P 13. FARNOSTI – PRŮZKUMNÝ DOTAZNÍK

Reflexe služby pastoračních rad farností

Průzkum realizovaný Mgr. P. Petrem Hruškou v rámci doktorské dizertační práce na téma

„Farní pastorační rady v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi“

Prosím, vyplňte v rozsahu dle vlastního uvážení. Není třeba reagovat na všechny oblasti (dle hesla „lepší málo než nic“ ☺). Vždy se však pokuste alespoň o stručnou odpověď na oblast č. 1 / 2.1 / 3.1. Odpovědi pošlete, prosím, jak to bude pro vás nejdříve možné na adresu agas@seznam.cz. Zároveň prosím o přeposlání komukoli, kdo je členem nějaké pastorační rady.

1. PASTORAČNÍ RADA VAŠICH SNŮ

Zde, prosím, stručně popište, jak si představujete „pastorační radu vašich snů“ – vaši představu o ideální pastorační radě (pokud PR není v žádném případě součástí vašich „snů“, můžete zde naznačit proč).

2. PASTORAČNÍ RADA VAŠÍ FARNOSTI

Za použití následujících bodů se, prosím, pokuste popsat pastorační radu, které jste právě členem.

2.1 Poslání a úkoly PR

Zde se, prosím, pokuste shrnout, v čem vaše současná PR vidí svůj hlavní smysl existence (své „poslání“), jaké konkrétní úkoly či role ve farnosti vaše současná PR plní, jakým způsobem vaše PR dospěla k vědomí svého poslání a svých rolí ve farnosti, případně z jakých myšlenkových či teologických pramenů zde čerpala či čerpá.

2.2 Založení a vznik PR

Zde můžete popsat, jakým způsobem probíhal proces výběru členů pro vaši současnou PR, podle jakých kritérií byli např. definováni oprávnění voliči, jaká kritéria byla uplatněna pro kandidáty na zvolení do PR, jak proběhl výběr kandidátů, jak či zda proběhla jejich volba, jakým způsobem a na jak dlouho byli jmenováni apod.

2.3 Velikost a složení PR

Zde můžete stručně vylíčit, jak velká je vaše PR, kdo je v ní všechno zastoupen či jaký je poměr členů volených farností, jmenovaných administrátorem farnosti či vyslaných za nějaké skupiny ve farnosti.

2.4 Způsob a forma práce PR

Zde můžete shrnout, jakým způsobem vaše PR pracuje, jak probíhá její běžné setkání, jakým způsobem je setkání připravováno, jak často se PR schází, jak dospívá k rozhodnutí, kterými tématy se nejčastěji zabývá apod.

2.5 Vnitřní role v PR

Zde můžete vylíčit, jakou roli v praxi ve vaší PR zastává farář, jak jsou rozdělené a jak fungují další pomocné role v PR, zda je PR ještě dále nějak členěná na různé oblasti zodpovědnosti apod. Můžete se také zmínit, jaký si myslíte, že by na vaši PR měla vliv změna na místě administrátora farnosti.

2.6 Komunikace mezi farností a PR

Zde se lze zmínit např. o tom, jakou formou proudí informace mezi jednotlivými členy PR, mezi PR a farností, mezi pastorační a ekonomickou radou farnosti, pastorační radou a jednotlivými skupinami ve farnosti apod.

2.7 Význam a role stanov PR

Zde se můžete zmínit, zda či do jaké míry jste měl či měla možnost seznámit se se stanovami pro PR vaší diecéze, jakou roli tyto stanovy hrály při zakládání vaší PR či při obnově jejího členstva, jakou roli hrají při její současné práci či zda jste měli či máte k dispozici i jiné prameny, které vám pomáhali při vzniku či práci PR (které).

3. PASTORAČNÍ RADA ZÍTŘKA

Nyní se na „pastorační radu vaší farnosti“ (část 2) zkuste, prosím, podívat ve světle „pastorační rady vašich snů“ (část 1) a na základě toho se pak pokuste navrhnout konkrétní způsoby, cesty, kroky či opatření, které pomohly k tomu, aby se pastorační rady staly plodným nástrojem života a služby církve.

3.1 Vaše současná PR ve srovnání s PR vašich snů

Když si připomenete, jak si představujete „PR vašich snů“, jak v tomto světle obstojí vaše současná PR? Kde a do jaké míry tyto vaše představy naplňuje? Kde a do jaké míry za nimi pokulhává? Kde zatím třeba úplně selhává?

3.2 Cesty a cestičky k PR zítřka

Zde můžete navrhnout některá konkrétní opatření či načrtnout cesty, které by vám osobně, vašemu faráři či vašemu biskupovi pomohly podpořit proces růstu pastoračních rad k tomu, čím by dle vašich představ měly skutečně být. Existuje např. něco, co by bylo třeba změnit ve stanovách? Co by podle vás pomohlo ještě více podpořit ty oblasti, ve kterých se vaší PR daří, a pomoci zkonsolidovat oblasti, kde se jí tolik nedaří?

3.3 Cokoli vás napadá na závěr

Na závěr této vaší malé pastorační reflexe ještě můžete uvést cokoli, co se vám do výše uvedených oblastí nevešlo a chtěli byste to uvést k tématu služby pastoračních rad ve farnostech.

DODATEK: NĚCO O VAŠÍ FARNOSTI A OSOBĚ

Zde, prosím, uveďte ještě některé informace o farnosti či farnostech, kde vaše PR vykonává svoji službu, a několik dat o vaší osobě, které nám pomohou odpovědi lépe utřídit.

Název vaší farnosti a její pastorační situace:

Název farnosti či farností, kde vaše PR vykonává svoji službu:

Kolik obcí a jak velkých zahrnuje území vaší farnosti:

Kolik lidí se průměrně účastní nedělních mší svatých ve farnosti:

Organizace, spolky, aktivity či hnutí působící na území farnosti:

Existuje ve vaší farnosti funkční ekonomická rada?

Existuje ve vaší farnosti nějaký další pastorační tým?

Vaše osobní zkušenost se službou pastoračních rad

Zde uveďte např. jak dlouho a v kolika pastoračních radách jste byl(a) členem, jak dlouho jste členem současné PR vaší farnosti apod. Můžete zde porovnat i případné zkušenosti s dřívější službou v jiných pastoračních radách.

Několik osobních dat

A úplně nakonec nám ještě, prosím, prozraďte něco o vás samotných:

Pohlaví: Věk: Rodinná situace: Počet vychovávaných dětí:

Nejvyšší dosažené vzdělání: Pastorační role: Role v PR:

Jméno a příjmení (není povinné):

Poznámka k ochraně osobních dat respondentů:

Je samozřejmé, že i u anonymně vyplněných dotazníků může být na základě souvislostí autorovi této práce totožnost respondenta v některých případech snadno rozpoznatelná. Avšak platí zde záruka, že jména respondentů ani žádné další údaje, které by čtenáře výsledků výzkumu mohly vést k jejich identifikaci či k identifikaci dané farnosti, nebudou publikována.

Velmi vám děkuji za váš čas a energii, a přeji vše dobré.

Mgr. P. Petr Hruška, Cheb

P 14. FARNOSTI – PŘIPOMENUTÍ ŽÁDOSTI

V Chebu 4. 1. 2008

Vážení a milí spolubratři,

s „bázní a třesením“ si dovoluji ještě jednou se připomenout se svojí prosbou o Vaše postřehy na téma „pastorační (farní) rada“ které shromažďuji pro svoji dizertační práci (identifikační údaje k výzkumnému projektu viz níže).

- **Pokud jste se** z jakýchkoli důvodů **rozhodli neodpovídat**, samozřejmě to respektuji a přeji vše dobré v novém roce.
- **Pokud** byste rádi odpověděli, ale **dotazník na Vás byl příliš rozsáhlý**, mám pro Vás možná schůdné řešení – zúčastněte se „druhé vlny“ průzkumu, nechte dotazník dotazníkem a přímo v těle zprávy napište stručnou odpověď na následující otázku:

Jakých prvních pár vět (nápadů, postřehů, pocitů) vám vytane na mysli k tématu:

„PASTORAČNÍ (ČI FARNÍ) RADA – PROČ ANO, PROČ NE?“

Pozn.: Budou pro mě cenné i odpovědi od těch, kteří ve své farnosti žádnou pastorační či farní radu nemáte.

- **Pokud jste** dotazník vyplnit chtěli a jen **dosud neměli čas** a teď váháte, zda to ještě má cenu, pak vězte – ano, cenu to ještě má a budu za Vaše odpovědi vděčný (pro jistotu dotazník přikládám i k této zprávě).
- **Pokud jste** ještě **nestihli** moji předchozí žádost **rozeslat dalším** členům nějaké pastorační či farní rady, které jsou v okruhu Vašich známých, a rádi byste to ještě udělali, můžete jim přeposlat spíše tuto druhou prosbu než tu předchozí.

Ať už tak či onak, dalším nevyžádaným mailem Vás již otravovat nebudu, jen v případě Vaší jakékoli odpovědi si dovolím Vám pak za ni ještě poděkovat.

S přáním vánočního pokoje,

P. Petr Hruška
člen SDS Řk farnosti Cheb
tel. 608 656 557
http://www.farnostcheb.cz

Název projektu: **Farní pastorační rady v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi**
Fakulta: **KTF UK Praha**
Hlavní řešitel: **Mgr. Petr Hruška**, tel. 608 656 557
Spoluřešitel: **Ing. Aleš Opatrný**, Th.D., tel. 220 181 754

Výroční zpráva KTF UK za rok 2006, projekt najdete na str. 14
http://www.ktf.cuni.cz/KTF-193-version1-Vyrocnizprava2006.pdf

Závěrečná zpráva grantu 378/2006/A-TFP/KTF:
http://www.cuni.cz/files/gauk/html2006/378_06-c.htm

P 15. TYPOLOGIE FARNOSTÍ DLE POČTU ÚČASTNÍKŮ

V kontextu pastorační reflexe zákonitostí početního růstu sborů či farností jsou zpracovány některé zajímavé „typologie“ sborů či farností podle jejich velikosti a tomu odpovídajících stylů vedení a organizace. Níže představíme jejich základní rysy za účelem zasazení služby PRF do kontextu různých strukturálních nároků různě velkých farností.

Většinou tyto typologie (v anglosaské jazykové oblasti často budující na práci sociologa Arlin Routhauge)[1615] vycházejí z toho, že lidé mají tendenci tvořit „primární skupiny“ o velikosti kolem 12 členů a větší „klany“ o velikosti kolem 50 členů. Zdá se, že při počtu kolem 150 lidí nastává jakýsi kvalitativní skok, od kterého lze již mluvit o „organizaci“, která ke své existenci již potřebuje oficiální role, formální struktury, promyšlené komunikační systémy a stanovené procedury. Zdá se, že větší organizace fungují nejlépe tehdy, když budují na menších, přirozeně se stmelujících skupinách.

Často se uvádí níže uvedené rozdělení, přičemž každý z uvedených typů vyžaduje jiný typ pastoračního vedení a jiný typ organizačních struktur. Jestliže na jedné straně lpění na dosavadním stylu pastoračního vedení může dlouhodobě bránit dalšímu růstu, na straně druhé nevhodný styl vedení může menší farnost někdy přetížit tak, že i pastýř, i farníci jsou nakonec zklamáni ve svých očekáváních. Kritická je zde pak také samozřejmě i schopnost vedení farnosti přizpůsobit styl práce PRF potřebám té které farnosti.

- RODINNÝ TYP FARNOSTI (do 50 účastníků nedělní bohoslužby; srov. Obrázek 23 vlevo): Farnost žije způsobem jakési široké rodiny mající základ v osobních vztazích (každý se zná s každým), život tam často určuje jedna či několik vlivných rodin. Duchovní pastýř ve farnosti většinou nesídlí a poskytuje ji spíše jen občasnou svátostnou a duchovní péči formou pastoračního „doprovázení“, spíše než formou pastoračního „vedení“. Pastorační plánování zde spočívá spíše v jakési průběžné přátelské konverzaci, než že by potřebovalo být nějak formálně strukturováno do PRF. Pokud je takováto farnost součástí většího celku, bývá její zástupce přizván ke spolupráci PRF sloužící pro tento širší celek.

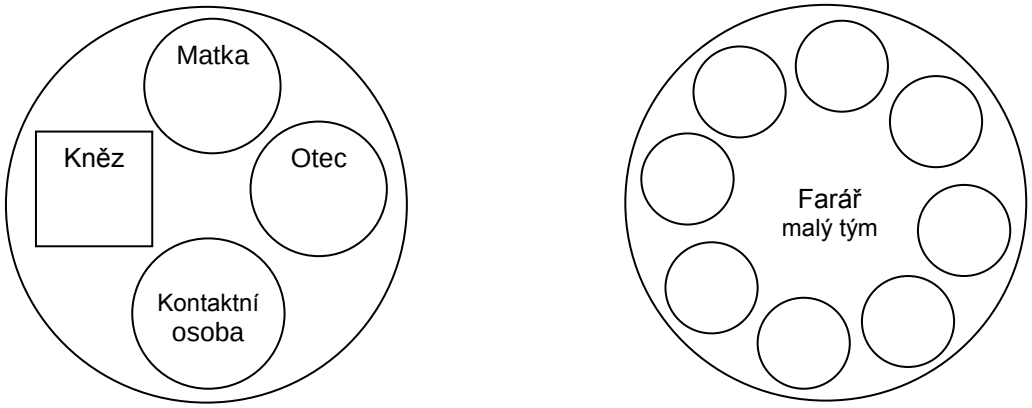

Rodinný typ farnosti **Pastorační typ farnosti**

Obrázek 23: Rodinný a pastorační typ farnosti (zdroj: srov. pozn. 1615)

- PASTORAČNÍ TYP FARNOSTI (50 až 150 účastníků nedělní bohoslužby; srov. Obrázek 23 vpravo): Takováto farnost je často jakousi koalicí rodinných a přátelských okruhů kolem několika rodin či vlivných osobností. Členové farnosti se nemusí všichni znát osobně, ale znají se od vidění a většinou si všimnou, když na bohoslužbách někdo chybí. Pastorační

[1615] Srov. ROUTHAUGE Arlin: Sizing Up a Congregation for New Member Ministry, New York: The Episcopal Church Center, 1985. Následující výklad je založen na RENDLE Gil, MANN Alice: Holy Conversations. Strategic Planning as a Spiritual Practice for Congregations, Bethesda, MD: The Alban Institute, 2003, 181–188 a OSWALD Roy M., FRIEDRICH Robert E. jr.: Discerning Your Congregation’s Future. A Strategic and Spiritual Approach, Bethesda, MD: The Alban Institute, 1996, 145-167

styl takovéto farnosti má základ v osobním pastoračním vedení a administrování ve farnosti sídlícím pastýřem, který má osobní vztahy víceméně ke všem farníkům a případně koordinuje práci malého pastoračního týmu. Dlouhodobější pastorační plánování v takovéto farnosti se dít většinou nebude, pokud jej farář sám neiniciuje a nepodporuje. PRF se zde většinou osobnostně překrývá, pokud úplně nesplývá, s výkonným pastoračním týmem nejbližších spolupracovníků faráře a může být náročné vyvážit její vizionářské poslání s potřebou praktické pastorační spolupráce. Pokud je tomu farář otevřen, takovéto farnosti mohou mít velký užitek z pastoračně-podpůrné služby různých konzultantů či poradců z ústředí.

- PROGRAMOVÝ TYP FARNOSTI (150 až 400 účastníků nedělní bohoslužby; srov. Obrázek 24 vlevo): Takováto farnost je většinou známa kvalitou a různorodostí svých programů či příležitostí k setkávání v různých menších skupinách a společenstvích. Základním úkolem faráře je zde shromažďovat, inspirovat, formovat a doprovázet malý okruh vedoucích či spolupracovníků (placených i neplacených, ordinovaných i neordinovaných). Tito spolupracovníci se pak starají o konkrétní oblasti pastorace, jako např. liturgie, sbor, mládež, sociálně potřební, katecheze apod. Do pastorační spolupráce je zde takto různým způsobem zahrnut poměrně velký okruh kolem 25 až 50 lidí a takováto farnost často potřebuje poměrně dobře facilitovaný proces pastoračního plánování a koordinace, často s klíčovou pomocí zvenčí. Často je v takovéto farnosti pocítitelně napětí mezi programovou efektivností a potřebou osobních vztahů, které se většinou řeší vědomou podporou rozvoje různých druhů malých skupin a společenství. PRF zde může být jedním z klíčových nástrojů pro hledání a komunikaci pastorační vize farnosti jako celku a pro propojování jejích jednotlivých částí.
- KORPORATIVNÍ TYP FARNOSTi (nad 400 účastníků nedělní bohoslužby; srov. Obrázek 24 vpravo): Takováto farnost je často známa velmi kvalitní liturgií a hudbou a velkou škálou mnoha různých aktivit, programů a specializovaných služeb pro úzce definované cílové skupiny. Mnohé z těchto programů mohou být známy i za hranice farnosti a mohou přitahovat zájemce i z širší oblasti. Často se zde formují specifické okruhy lidí kolem různých bohoslužebných časů či několika bohoslužebných míst. Farář zde tráví hodně času prací s mnohotvárným pastoračním týmem s více profesionálními pastoračními i administrativními pracovníky. Rozhodování se zde někdy uskutečňuje na základě vícevrstevnatého systému rad a komisí, jindy pomocí spíše autoritativního charismatického stylu vedení s velkou schopností delegace pravomocí na co nejnižší úrovně. I když kněží i zde poskytují pastorační péči, především v krizových situacích, je zde také rozvinut široký systém pastorační péče prováděné dalšími jejich spolupracovníky a malými skupinami a týmy. Proces pastoračního plánování je zde často hodně strukturovaný a vícevrstevnatý a tomu musí odpovídat i způsob fungování a složení PRF. Někdy se v takovéto farnosti vytváří jakési stabilnější vnitřní „clustery“ (např. s nabídkou různých alternativních stylů liturgie či služeb), které pak vyžadují specifickou pozornost.

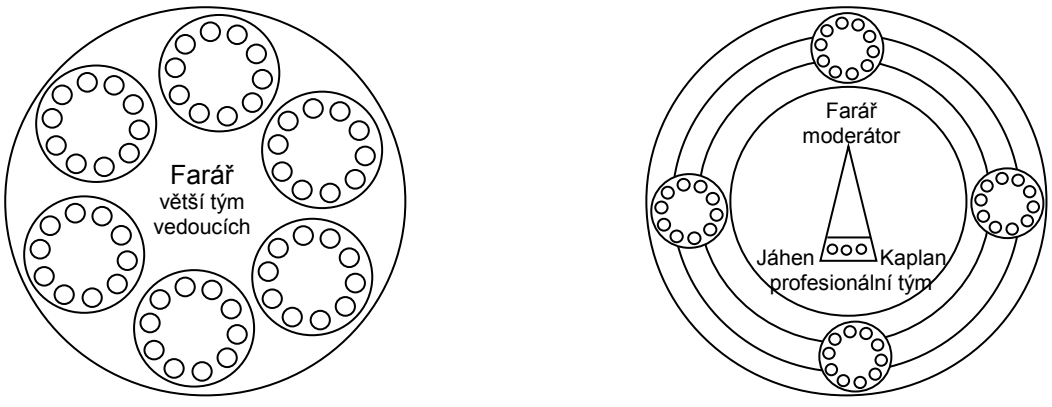

Programový typ farnosti **Korporativní typ farnosti**

Obrázek 24: Programový a korporativní typ farnosti (zdroj: srov. pozn. 1615)

P 16. PROFIL ZKOUMANÝCH PRF A PROFIL RESPONDENTŮ

TERÉNNÍ VÝZKUM PRF	CELKEM	PH	HK	PL	LT	ČB
Farností s knězem sídlícím v místě	**475**	136	139	58	114	86
Farností s e-mailovou adresou	**304**	97	75	44	45	43
Farností s webovými stránkami	**214**	66	52	29	38	29
Počet PRF dle údajů biskupství	**284+**	136	105	19	14	10+
Počet PRF na webu farnosti	**53**	18	24	2	4	5
Počet PRF se získanou zpětnou vazbou celkem	**42**	11	8	14	5	4
Počet zkoumaných PRF ve farnostech s více než 400 účast. bohoslužeb	**11**	4	4	3	0	0
Počet odpovědí z těchto farností	31	17	4	10	0	0
Počet zkoumaných ve farnostech s PRF 150 – 400 účast. bohoslužeb	**12**	6	2	2	2	0
Počet odpovědí z těchto farností	25	8	2	11	4	0
Počet zkoumaných PRF ve farnostech s 50 – 150 účast. bohoslužeb	**11**	1	1	5	1	3
Počet odpovědí z těchto farností	13	1	1	6	2	3
Počet zkoumaných PRF ve farnostech s méně než 50 účast. bohosl.	**8**	0	1	4	2	1
Počet odpovědí z těchto farností	8	0	1	4	2	1
Počet respondentů či účastníků interview celkem	**78**	26	8	31	8	4
z toho interview	17					
od předsedů PRF - farářů či administrátorů	21					
od jiných členů PRF s pastoračním pověřením	21					
od mužů	52					
od žen	26					
od respondentů mladšího věku	19					
od respondentů středního věku	41					
od respondentů staršího věku	7					

Tabulka 4: Profil zkoumaných pastoračních rad farností a profil respondentů

P 17. WEFT QDA: SOFTWARE PRO KVALITATIVNÍ ANALÝZU

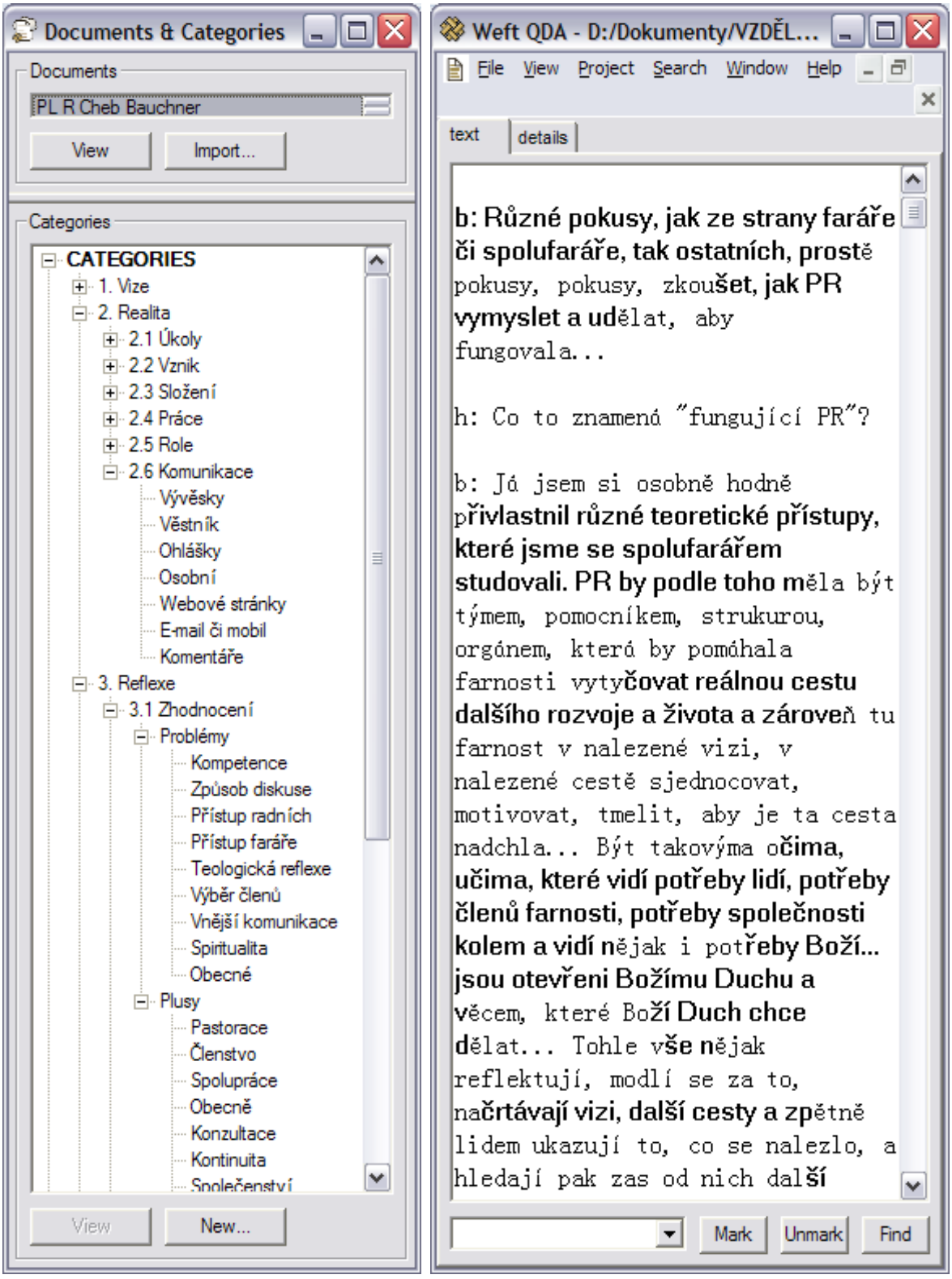

Obrázek 25: Ukázka pracovních oken softwaru Weft QDA (se souhlasem dotyčného zdroje)

P 18. PRIMÁRNÍ ANALÝZA DAT TERÉNNÍHO VÝZKUMU

P 18.1 METODY TERÉNNÍHO VÝZKUMU A ANALÝZA DAT

Tato úvodní část seznamuje s průběhem výzkumu, představí profil jeho respondentů, popíše způsob zpracování a analýzy získaných dat a uvede do způsobu prezentace této analýzy.

P 18.1.1 Základní výzkumná otázka

Základní výzkumná otázka pro terénní výzkum pastoračních rad farností v diecézích české církevní provincie měla tři části:

1. „Jak si současní členové, případně předsedové zkoumaných pastoračních rad představují ‚pastorační radu snů', tj. jakou mají osobní ‚vizi' o ideální pastorační radě farnosti?"
2. „Jak ve skutečnosti vypadá práce pastorační rady, ve které jsou respondenti zapojeni, tj. jaké tato rada ve skutečnosti plní úkoly, jak vznikla, z koho je složena a jakým způsobem pracuje?"
3. „Jak respondenti hodnotí práci vlastní pastorační rady ve světle své vize ideální pastorační rady, tj. jaká v její práci spatřují pozitiva, jaká negativa a jaké kroky či opatření by navrhovali na podporu rozvoje pastoračních rad obecně?"

P 18.1.2 Průběh výzkumu

Terénní výzkum pastoračních rad farností (dále PRF) v české církevní provincii probíhal v letech 2007 až 2008. Během roku 2007 byla realizována přípravná fáze spočívající v průběžném osobním kontaktu se čtyřmi vybranými PRF, které byly dlouhodobě zkoumány pomocí různých metod získávání dat: osobní nestrukturované interview, skupinové interview, nezúčastněné pozorování a zúčastněné pozorování apod. Tato přípravná fáze, ve které se postupně krystalizovaly relevantní výzkumné metody, cíle a otázky, koncem roku 2007 a počátkem roku 2008 přešla do hlavního terénního výzkumu většího počtu PRF ze všech českých diecézí. Ve dvou vlnách[1616] byl všem duchovním správcům a členům PRF, na které bylo možné získat e-mailovou adresu, adresován průzkumný dotazník sestavený na základě předchozích fází výzkumu.[1617] Tito adresáti byli navíc, v duchu modelu „sněhová koule", požádáni o přeposlání dotazníku dalším. Takto se podařilo o některých PRF získat i více než jednu odpověď, jejichž data pak sloužila jak k upřesnění pohledu na danou PRF, tak k prohloubení vědomí rozmanitosti jednotlivých subjektivních zkušeností.

Data tohoto terénního výzkumu byla průběžně analyzována v duchu výzkumné strategie *grounded theory*, doplněna odpověďmi na otevřené otázky z předchozího průzkumu na pastoračních referátech biskupství a dle potřeby i dále průběžně doplňována pomocí nadále probíhajících osobních či skupinových interview. Výzkum byl uzavřen v dubnu 2008 v situaci tzv. „saturace" („nasycenosti"), kdy se zdálo, že dalším sběrem dat se již pravděpodobně neobjeví žádné podstatně nové informace.

P 18.1.3 Profil respondentů a zkoumaných farností

Takto se nakonec podařilo získat celkem 84 odpovědí (z toho od 2 jáhnů, 21 kněze a 1 biskupa) týkajících se celkem 36 pastoračních rad farnosti fungujících v nejrůznějších pastoračních kontextech (od malé vesničky přes širokou pastorační oblast na venkově či okresní města až po členité velkoměstské farnosti) v pěti českých diecézích.

[1616] V první vlně (17.12.2008) byl elektronickou poštou rozeslán průzkumný dotazník s doprovodným dopisem (srov. příloha P 12 a P 13), ve druhé vlně (4.1.2008) pak byla stejnou cestou rozeslána připomínka s možností odpovědět stručněji a volněji (srov. příloha P 14).

[1617] Pro kategorizaci farností byl zvolen přístup inspirovaný typologií farností či sborů podle počtu účastníků bohoslužeb představený v příloze P 15.

Profil farností a PRF, o kterých byly získány informace na základě výše popsaného výzkumu, byl následující:[1618]

- Celkem byla získána data o PRF ve 42 farnostech (11 PH, 8 HK, 14 PL, 5 LT, 4 ČB).
- Z toho bylo 11 PRF ve farnostech s počtem účastníků nedělních bohoslužeb převyšujícím 400; 12 PRF mezi 150 a 400; 11 PRF mezi 50 a 150; 8 PRF pod 50 účastníků nedělních bohoslužeb.
- Většina zkoumaných PRF má mezi 8 a 12 členy, jen 4 mají počet členů mezi 15 a 22.

Profil respondentů, včetně účastníků osobních a skupinových interview, byl následující:

- Celkem byla data získávána z odpovědí 78 respondentů (z toho 17 účastníků interview).
- Mezi těmito respondenty bylo 21 farářů či administrátorů, 21 členů PRF s nějakým pastoračním pověřením, 52 mužů, 26 žen, 19 mladšího věku, 41 středního věku a 7 staršího věku.

Na základě výše uvedeného přehledu lze konstatovat, že pro účely kvalitativní tematické analýzy se podařilo zajistit dostatečně rozmanitý soubor dat získaný z několika PRF v každé diecézi, rovnoměrně rozvrstvený v různých velikostech farnosti a získaný prostřednictvím respondentů, včetně poměrně vysokého počtu kněží (více než ¼ respondentů), dostatečně obeznámených s konkrétní situací a dostatečně schopných tuto situaci interpretovat pomocí rozhovoru či dotazníku.

Takto získaná data lze proto považovat jak za hodnověrná, tak za relevantní pro účely zamýšlené kvalitativní analýzy, poskytující dostatečně hlubokou a širokou sondu do způsobu fungování PRF v české církevní provincii.

P 18.1.4 Zpracování získaných dat

Získaná data byla po jejich základním zpracování (přepsání nahrávek z interview či textové úpravě dotazníků a e-mailů – celkem 150 normostran textu čistých odpovědí)[1619] analyzována pomocí softwarového nástroje pro kvalitativní analýzu *Weft QDA*[1620] umožňujícího několikavrstvé kódování souboru textů a následné jednoduché i křížové vyhledávání dle příslušných témat. Z takto zpracovaného souboru získaných dat níže předkládaná prezentace jejich analýzy čerpá jak základní tematické souvislosti, tak množství dokreslujících citátů (v prezentaci vytištěných kurzívou), které tak prezentaci udržují stále velmi blízko původním datům.

Použití tohoto nástroje umožnilo sledovat jak tematické celky v celém souboru dat, tak zachovat souvislosti u těch dat, které se vztahovala k jednotlivým PRF, diecézím či typům respondentů. Kvalitativní analýza zde tedy probíhala již ve fázi kódování, které bylo postupně konstruováno a průběžně přeskupováno tak, aby odráželo vlastní témata a klíčové důrazy přítomné v souboru dat a zároveň umožňovalo následnou srovnávací analýzu. Výsledky této primární analýzy jsou představeny níže, sekundární fáze analýzy je prezentována v příloze P 19. Na oboje pak navazuje reflexivní souhrn v hlavním textu této dizertace, část 2.5.

P 18.1.5 Prezentace výsledků primární a sekundární analýzy dat

V této příloze (P 18) předkládáme primární tematickou analýzu dat terénního výzkumu PRF, která má poskytnout podrobný obraz určitých klíčových témat či neuralgických bodů v oblasti služby PRF v české církevní provincii pro účely navazující analýzy sekundární (zachycené v příloze P 19) a poté pro další prakticko-teologickou reflexi. Nejde zde tedy o

---

[1618] Podrobný profil zkoumaných PRF a profil respondentů si mohou zájemci prohlédnout v příloze P 16.

[1619] HRUŠKA Petr (ed.): Situace PRF v Čechách. Data získaná z terénního výzkumu – přepis nahrávek individuálních i skupinových interview a záznamy písemných odpovědí na průzkumné dotazníky (150 normostran textu; nepublikováno nachází se v soukromém archivu autora této dizertace).

[1620] Weft QDA – A free qualitative analysis software application, http://www.pressure.to/qda (staženo 3.1.2008). Náhled okna tohoto programu srov. příloha P 17.

snahu popsat celkovou situaci v této oblasti (za tímto účelem by bylo nutné náš kvalitativní výzkum doplnit výzkumem kvantitativním), ale odkrýt klíčová témata, nabízející se šance či ohrožující problémy, které později, reflektovány ve světle teologických a dalších pramenů, mohou poskytnout jakési „vstupní brány" pro hlubší vhled do celkové problematiky služby PRF ve světle teologického konceptu synodality, a tak také nabídnout důležité impulsy pro rozvoj jejich další služby.

V duchu zvolené metodologie (*grounded theory*) jsme se v této fázi při pátráních po veškerých souvislostech či souvztažnostech snažili pohybovat pouze uvnitř tohoto souboru dat, aniž bychom je zatím reflektovali ve světle nějakých dalších vnějších pramenů. I přes základní strukturovanost udržující dotazovaného v jisté myšlenkové dynamice (vyjádření vize o PRF, popis reálné situace, její zhodnocení ve světle vlastní vize a návrhy na další rozvoj), uvnitř této dynamiky použité nástroje získávání dat umožňovaly respondentům vyjadřovat své vlastní důrazy, představy a zkušenosti s prací jejich PRF, kterými se pak od počátku řídila i tato analýza. Kvůli lepší čtivosti jsme se rozhodli vypustit z prezentace kódová označení pramenů použitých citátů (zvýrazněných v textu kurzívou), avšak každý z těchto citátů je přímo dohledatelný v originálním souboru hrubých dat.[1621]

Prezentace analýzy výsledků terénního výzkumu je rozčleněna do tří částí:

- Vize PRF (P 18.2)
- Realita PRF (P 18.3)
- Reflexe PRF (P 18.4)

Každá z těchto částí je uzavřena krátkým vlastním souhrnem.

P 18.2 VIZE PRF ANEB PASTORAČNÍ RADA SNŮ

V této první části prezentace analýzy výsledků průzkumu („Vize") jsou shrnuty představy našich respondentů o tom, jak by měla fungovat, jak by měla být složena a čím by se měla především zabývat ideální pastorační rada farnosti – „pastorační rada snů". Již zde musíme mít na paměti, že podle této své „vize" pak také budou respondenti, ať už vědomě či nevědomě, hodnotit (srov. část P 18.4, „Reflexe") reálnou službu své skutečné PRF (srov. 2. část P 18.3, „Realita").

Nejprve zde načrtneme tři základní modely, do kterých lze v našem souboru nalezená očekávání přibližně roztřídit. A to samozřejmě s vědomím jejich vzájemného prolínání se, přičemž ne vždy je lze od sebe striktně oddělit a v konkrétních situacích je lze považovat spíše za „těžiště" té či oné představy o „pastorační radě snů". Poté představíme, jak si naši respondenti představují ideální fungování, složení či strukturu PRF. A protože předpoklady a východiska nutně ovlivňují naše představy o cíli a ideálu, nakonec také shrneme, z jakých teoretických východisek či praktických pramenů pro práci PRF naši respondenti a jejich rady čerpají.

P 18.2.1 PRF jakožto výkonný „pracovní tým"

V našem vzorku respondentů poměrně rozšířená představa o tom, jak by PRF měla fungovat (12 respondentů z 11 různě velkých farností), chápe PRF jako pracovní tým, který má ve spolupráci s farářem spolupůsobit pro růst Božího království v jim společně svěřené farnosti, přičemž konzultativní rozměr („rada") se z této představy téměř vytrácí.

PRF by v tomto smyslu *„měla být pružná, měla by reagovat na místní potřeby"*, či by dokonce měla *„mít daný (dostatečný) rozpočet prostředků na pastorační účely"* a každý člen by měl mít *„přesně stanovené povinnosti, pravomoci a rozsah své zodpovědnosti"*. PRF by pak měla být *„složená z lidí, kteří vidí pod pokličku soukromí života farníků a mají odvahu reagovat na bolavá místa i tam, kde většina věřících přešlapuje"*. PRF v tomto pojetí

[1621] HRUŠKA Petr (ed.): Situace PRF v Čechách. Data získaná z terénního výzkumu – přepis nahrávek individuálních i skupinových interview a záznamy písemných odpovědí na průzkumné dotazníky (150 normostran textu; nepublikováno nachází se v soukromém archivu autora této dizertace).

by tedy měla být, jak si představuje jeden kněz, *„spontánním grémiem spolupracovníků, kteří podle svých možností přicházejí na pomoc v rozličných službách místní církve“*.

V některých případech je pak tato spolupráce chápána spíše jako „výpomoc faráři“, kterému by PRF měla *„pomáhat v těch oblastech, které se netýkají výjimečnosti jeho kněžské služby. V ostatních praktických věcech by kněz měl mít možnost dle vlastního uvážení se obrátit na PRF s žádostí o pomoc“*. Opět by k tomu PRF *„měla mít k dispozici dostatek finančních prostředků“* a navíc i *„dostatek schopných odborníků, aby všechny problémy hravě vyřešila“*.

P 18.2.2 PRF jakožto „pracovně-konzultační tým“

Někteří respondenti zastávající předchozí „pracovní“ model PRF a několik dalších (celkem 13 respondentů ze 7 různě velkých farností) ovšem připouštějí, že k roli praktické pomoci faráři („pastorační akce“) také nedílně patří jistá role konzultační („pastorační moudrost“).

Ideální PRF je podle těchto názorů taková, *„kde členové jen nerozhodují o předložených tématech, ale jednak sami aktivně působí v rámci farnosti a jednak sami aktivně přinášejí návrhy a podněty pro pastoraci ve farnosti“*. Jde o to, *„aby se vymyslel nápad, rychle se promyslely podrobnosti – a nápad se uskutečnil“*.

Ve větších farnostech je pak s touto představou spojen i koncept konkrétních oblastí pastorační zodpovědnosti jednotlivých radních, kdy *„každý člen má na starosti určitou oblast ve farnosti, podle potřeb farnosti. Pak má ve farnosti kolem sebe lidi, kteří mu s naplňováním konkrétních úkolů pomáhají“*. V takovéto představě pak *„členové nejsou jen ti, co to pak vše ‚udělají‘, ale jsou také organizátory dalších dobrovolníků“* a PRF se tak blíží koordinační skupině řídící či koordinující pastoraci v jednotlivých oblastech života a služby farnosti. Toto propojení s praktickou pastorací je však, především v některých větších farnostech, chápáno jako obousměrné: *„Přání je, aby vedle PRF existovalo množství aktivních a spolehlivých jednotlivců i celých skupin lidí schopných a ochotných rozvíjet a realizovat ‚úkoly‘ vzešlé ze setkání pastorační rady. Tito lidé také předkládají pastorační radě reálné návrhy ohledně pastorace.“* PRF se pak může stávat jakýmsi „modelem spolupráce“ i pro ostatní: PRF se dle jedné respondentky musí učit *„týmové práci, která by byla samozřejmým modelem jednání (tzn. učit se vybudovat tým - to je kus výchovného i pastoračního umění, stejně tak vytvořit model, kdy je tým schopen obměny, tzn. současně výchova pokračovatelů)“*.

Typické pro tento přístup je právě ono spojení „rady“ s „činností“ (tj. PRF má *„hledat a nalézat vize a koncepce a také je důsledně realizovat“*). Jeden z kněží tak očekává, že v PRF se s radními bude na jedné straně bavit o tom, *„jaké mají nápady“*, na druhé straně však také bude chtít vědět, *„co jsou oni sami ochotni v té které oblasti dělat“*. Od kněze zas někteří členové PRF očekávají, že jim poté, co se shodnou na nějaké pastorační akci, bude také *„přenechávat kompetence v některých oblastech pastorace“*. Jsou pak i kněží, kteří tuto pastoračně-konzultační roli PRF mají spojenou s očekáváním, že PRF bude mít jistý podíl na řízení celé farnosti a představují si ideální PRF jako *„skupinu aktivních laiků, kteří se umí společně modlit, spolupracovat a přijímat zkušenosti s řízením, které udělaly charity a neziskové organizace.“*

P 18.2.3 PRF jakožto „konzultační tým“

Sice méně silně, ale přesto významně se v našem vzorku vyskytuje představa PRF jako čistě či převážně „konzultačního týmu“, součástí jehož poslání není přímá účast na praktických pastoračních aktivitách či zodpovědnostech v konkrétních službách či oblastech, ale toto poslání spočívá (téměř) výlučně v nějakém módu pastorační reflexe. Tuto vizi PRF zastává sice 17 respondentů, ale tito respondenti zastupující pouze 8 farností (ovšem patřících k těm větším: tři o počtu návštěvníků nedělních bohoslužeb nad 400, čtyři mezi 150 a 400). Toto pojetí pak skrývá ještě další specifické modifikace podle různých teologických pojetí vztahu farnosti a faráře či podle různých pojetí stylu konzultací. Jak

čteme v jedné z odpovědí, v tomto pojetí je *„ideálem pastorační rada, která ‚radí' o pastoraci."* Toto „radění" však lze chápat různě:

a) Poradní orgán faráře

Někteří respondenti je chápou jako příležitostnou situační „výpomoc" faráři (*„kněz nemůže všechno zvládnout sám"*), striktně kompetenčně omezenou na víceméně nezávaznou „poradní roli": *„Pastorační rada má být ryze poradním orgánem duchovnímu správci farnosti. Její kompetence jsou omezené a rozhodující slovo má mít vždy duchovní. K názorům členů pastorační rady může, ale nemusí přihlížet. Neboť on nese zodpovědnost."*

U jiných je tato konzultační role sice stále spojena s aktivní rolí faráře, hledajícího radu v konkrétních pastoračních otázkách či situacích, ale je zde už více respektována i role PRF nabízející faráři „zrcadlo" života farnosti: *„PRF, která knězi nabízí v dialogu pohledy na různé aspekty života farnosti a na řešení konkrétních problémů. PRF, které kněz klade otázky, na které on sám hledá odpovědi."* Nebo: *„Ráda bych, aby to byl poradní orgán pro faráře. Aby farář prostě a jednoduše řekl co je na starost, problém nebo radost a každý z PRF by se mohl vyjádřit. PRF by měla být takovým hlasem zespodu, hlasem Božího lidu, který pomáhá, abychom v celé farnosti šli kupředu, za Kristem a přitahovali další z našeho okolí."* Další zde pak mluví přímo o „delegování zodpovědnosti": *„Kněží se musí učit delegovat zodpovědnost (učit se být nahraditelný - důležité při personálních obměnách), vytvářet prostor pro spolupodílení se farníků na rozhodnutích týkajících se farnosti (ne jen si nechat schválit to, co si sám rozhodne)."*

Typickým pro toto silnější pojetí konzultační role je sice stálý důraz na konečnou zodpovědnost faráře, která je však skrze konzultaci s PRF posilována a obohacována, a ne omezována, jak to hezky vyjádřil jeden z kněží: *„Kněz je bezesporu důležitým v PRF, je velmi výhodné, pokud si pěstuje zpětnou vazbu – kritiky z vlastních řad a opozice by měly být vítány. Jde o cosi víc, než o parlamentní demokracii. V odpovědnosti nakonec zůstává právě farář, proto je mu třeba šlapáním na paty pomoci…"*

b) Tým pastoračního rozlišování

Jestliže v předchozím modelu konzultace převažoval důraz na konkrétní pastorační situace, ve kterých farář hledá radu u PRF, pak v modelu konzultace, který jsme nazvali „tým pastoračního rozlišování", se konzultace v PRF spíše zaměřují na dlouhodobý pastorační vývoj farnosti a farář se chápe jako integrální součást této „vizionářské komunity" (jak lze také tento model nazvat). Takto chápe ideální PRF 12 respondentů (včetně 4 farářů) z 5 větších farností z našeho vzorku.

Někteří respondenti mají např. představu, že takovýto tým by se měl zabývat dlouhodobým systematickým pastoračním plánováním a členové *PRF „spolu s pány faráři by předkládali plán aktivit a vzájemně by sestavili celkový plán pro farnost na rok, vzájemně by si vážili práce druhých skupin a navzájem by modlitbou, nebo i skutkem podporovali dílo těch druhých"*. Farář téže farnosti, ze které pochází předchozí názor, si pak „ideální členy PRF" (včetně faráře) představuje jako lidi, *„kteří mají citlivost a dobré vnímání života a potřeb v daném místě"*, přinášející *„ze svých zkušeností nebo zážitků pestrost života ve víře"*, kteří jsou *„vnímaví a otevření potřebám dnešních lidí, kteří ještě nepřišli do kontaktu s vírou"* a mají *„dostatek sil na realizaci jednotlivých podnětů a společný duchovní růst"*. Jiný farář pak od členů PRF očekává, že to jsou *„lidé, kteří žijí farností, mají do ní hluboký vhled, vnímají potřeby lidí, mají prst na ‚tepu doby' dívají se dopředu (vize farnosti), jsou lidmi Ducha sv., toužícími zachytit jeho podněty a vanutí"*. Jedna členka PRF pak radu vnímá jako *„skupinu lidí s rozlišovacím darem, která dokáže vidět problém a potřeby v širších souvislostech"*.

Typickým pro toto pojetí konzultační role PRF jsou pak výše již zmíněné důrazy na „pastorační vizi farnosti" a „společné rozlišování". Např. pro dalšího z farářů je např. ‚pastorační rada snů' *„týmem, který pomáhá pastýři nacházet vizi pro farnost, její poslání evangelizačnímu v duchu koncilových změn"*. Častěji je toto pojetí navíc spojeno i s důrazem

na rozměr společenství, učednictví či společnou modlitbu celé PRF. Jak např. říká jeden jáhen, jehož představa o „pastorační radě snů“ je tato: *„Sešlosti jsou neseny spíše ‚duchem společenství‘ než ‚duchem schůzování‘. Schopnost řešit koncepční, strategické záležitosti (vize, poslání, priority) i otázky dne (podoba bohoslužeb, hospodaření, nejbližší akce… Také však schopnost občas neřešit nic, jen tak být spolu, chválit Pána, jít na výlet, odpočívat. Moci vnímat, že jsme spolupracovníci na Jeho vinici.“* To vše ovšem, jak píše jiný člen téže PRF, *„za předpokladu, že je ochota všech zúčastněných vč. duchovního(ch) pastýře(ů) k opravdovému naslouchání, reflektování názorů druhých, snaze jít někam dopředu, a aspoň občas k vybočení ze svých zajetých kolejí“*.

Nejkomplexněji toto pojetí PRF jako „týmu pastoračního rozlišování“ či „vizionářské komunity“ asi shrnuje následující vyjádření dalšího z farářů: *„PRF by měla být týmem, pomocníkem, strukturou, orgánem, která by pomáhala farnosti vytyčovat reálnou cestu dalšího rozvoje a života a zároveň tu farnost v nalezené vizi, v nalezené cestě sjednocovat, motivovat, tmelit, aby je ta cesta nadchla… Být takovýma očima, ušima, které vidí potřeby lidí, potřeby členů farnosti, potřeby společnosti kolem a vidí nějak i potřeby Boží… (Její členové) jsou otevřeni Božímu Duchu a věcem, které Boží Duch chce dělat… Tohle vše nějak reflektují, modlí se za to, načrtávají vizi, další cesty a zpětně lidem ukazují to, co se nalezlo, a hledají pak zas od nich další zpětnou vazbu… atd.“* V reakci na situaci, kdy farář se skrze PRF spíše snaží protlačit svoji vlastní vizi, tento kněz nakonec říká: *„Určitě ten zmíněný model může fungovat, ale myslím si, že bychom měli jít dál – aby ta vize byla sdílená. A to, když mám kolem sebe jenom tahouny, kteří dělají, co já jsem vymyslel, to pak není možný – nebo neděje se to v takové míře.“*

c) Zastupitelská skupina

Třetím (a nejméně zastoupeným – v čisté podobě pouze u tří respondentů, členů PRF z velkých farností) z různých pojetí „konzultační role“ PRF je pojetí, které jsme nazvali „zastupitelská skupina“ a při kterém velký důraz spočívá na schopnosti PRF zprostředkovávat faráři co nejpestřejší škálu názorů a zkušeností z nejrůznějších farních skupin. Jednotliví členové PRF se pak často vnímají jako jacísi „zastupitelé“ těchto skupin, za které buď byli jmenování, které je volily či ze kterých oni sami pocházejí. Na rozdíl od předchozího přístupu, kde se zdůrazňuje schopnost týmové spolupráce na nějakém společném úkolu (např. rozlišování pastorační vize pro celou farnost), se v tomto přístupu spíše zdůrazňuje schopnost členů PRF „zastupovat“ své „domovské“ skupiny či zájmy a zajistit jejich začlenění do celku farnosti.

Takováto PRF pak musí být „*sestavená z lidí, kteří jsou ve farnosti aktivní a zaujímají celou škálu věkových skupin ve farnosti (dospělých)“*, jsou v ní *„zastoupeny různé generace a aktivní skupiny ve farnosti“* a jejími členy jsou *„většinou zástupci za různá místa a potřeby farnosti“*. Podle další respondentky by v radě měli být *„zástupci všech oblastí - rodiny, mládež, senioři, technický úsek, úsek oprav, ekonomický úsek, administrativní… atd.“*

P 18.2.4 Ideální struktura či styl práce PRF

Jestliže tři výše nastíněné modely či těžiště představ našich respondentů o „pastorační radě snů“ vypovídaly především o představách o hlavním zaměření, poslání či úkolech PRF, v získaných výpovědích se znovu a znovu objevovaly i představy o ideální struktuře či stylu práce PRF. Níže jsou tyto představy shrnuty a rozčleněny do pěti oblastí.

a) Kompetence

Někteří z respondentů (celkem pět z pěti různých farností, avšak nikdo z kněží) uvedlo, že součástí jejich vize ideální PRF je i určitý posun v jejích kompetencích oproti současným možnostem. PRF by podle těchto hlasů měla mít možnost:

- ovlivňovat, popřípadě i vetovat ekonomická rozhodnutí ve farnosti
- disponovat určitými finančními prostředky na pastorační účely
- být rovnocenným partnerem biskupovi při rozhodování o změně faráře

- mít více než jen konzultační funkci vzhledem k administrátorovi farnosti

b) Struktura

Někteří tuto svoji představu navíc se ve svých vizích spojili i s úvahami o struktuře „pastorační rady snů“. Jen jednotlivé hlasy zde však prezentovaly představu překračující rámec daný dnes platnými stanovami.

Tyto hlasy volaly po tom, aby PRF byla:

- z větší části volená
- se zodpovědností jednotlivých členů za určitou část farního společenství či služeb
- s voleným předsedou disponujícím jedním hlasem rozhodujícím jen v případě parity
- s komisemi tematizovanými podle tzv. „funkcí“ církve: *liturgia*, *koinonia*, *martyria* a *diakonia*, přičemž PRF by měla zajišťovat co největší vyváženost mezi těmito oblastmi
- každé společenství farníků navštěvujících jeden kostel by mělo mít svoji pastorační radu

c) Složení

Ideální složení PRF v představách našich respondentů pak samozřejmě úzce souviselo s jejich představou o hlavním poslání rady.

Schopní pracanti: Pokud někdo PRF chápe spíše jako „pracovní tým“, bude (podobně jako jeden z kněží) kromě častěji zmiňované lidské či duchovní *„zralosti“* očekávat, že se bude skládat z lidí, kteří jsou *„odborně zdatní v nějaké oblasti, která souvisí s dobrým fungováním farnosti“*, z lidí, *„kteří mají o život ve farnosti zájem…, lidi ochotné, s kterými se dá dobře domlouvat, jsou ochotní něco udělat, mají dobré nápady na oživení farnosti“*, bude vyzdvihovat *„jejich spoluzodpovědnost a nasazení“* či bude očekávat, že předseda i členové PRF jsou lidé *„dynamicky akční, důvěřiví, se smyslem pro týmovou práci, inspirující ostatní k nápadům, členové mají své úkoly rovnoměrně rozvrstveny a není mezi nimi nikdo, kdo by pouze ‚hájil pravdy‘„*. Zkrátka podle těchto očekávání se (jak se vyjádřil jeden kaplan) v PRF musejí *„setkat lidi, kteří chtějí něco dělat, mají zájem a jsou také schopní udělat kus práce, nejen si o tom povídat“*.

Komunikativní vizionáři: Pokud se někdo přiklání spíše k pojetí PRF jakožto „konzultačního týmu“ schopného týmového pastoračního rozlišování, pak bude chtít mít z PRF *„společenství lidí schopných a ochotných naslouchat jeden druhému, respektovat názory druhých, ochotných vzdát se svého osobního postoje ve prospěch celku tak, abychom společně došli k cíli“*, nebo, jak to vyjádřil jeden z kněží, aby členové PRF byli *„vnitřně komunikativní“*, tj. *„musejí umět vyslechnout i názor oponenta“*. Hlavní složky takovéto PRF pak jsou *„předcházející formace, dobrovolnost ke službě, osobní duchovní zázemí členů, dost času na společnou modlitbu v průběhu jednání, hledání konsenzu, dobré vzájemné vztahy a jejich podpora, zájem o činnost PRF a aktivita, sebereflexe, výměna zkušeností s dalšími PRF, konstruktivní kritika, ochota změnit svůj názor, naslouchání“*. Ti, kteří rozlišování dávají onen „vizionářský“ důraz, pak (podobně jako jeden z jáhnů) touží po tom, aby v PRF byli *„lidé, kteří žijí farností, mají do ní hluboký vhled, vnímají potřeby lidí, mají prst na ‚tepu doby‘, dívají se dopředu (vize farnosti), jsou lidmi Ducha sv., toužícími zachytit jeho podněty a vanutí“*. Nebo (slovy jednoho z farářů) by členem PRF měl být *„především člověk, který prožil své setkání s Kristem, které jej nějak motivovalo k tomu, aby se otevřel službě a aby byl učedníkem, který chce Krista následovat a chce i dál růst s Ježíšem…“*, dále by měl *„mít nějakou jasnou představu, aby věděl, že ta práce v PRF bude vyžadovat nějaký čas, tak aby byl ochotný ten čas tomu věnovat…“* V celkovém složení PRF by se pak podle tohoto faráře měli objevit *„jednak vizionáři, pak tahouni, pak lidé schopní reflexe, to znamená, aby tam byl zastoupený jak charismatický, tak obětující se, tak rozumový rozměr“*.

Farářovi oči a uši: Pokud (jako další z odpovídajících kněží) pak někdo očekává především to, že mu PRF bude zprostředkovávat hlubší a širší vhled do života jemu svěřené farnosti, pak v ní bude chtít *„členy, kteří mají citlivost a dobré vnímání života a potřeb v daném místě“*, schopné *„přinášet ze svých zkušeností nebo zážitků pestrost života ve víře“*

a kteří jsou *„vnímaví a otevření potřebám dnešních lidí, kteří ještě nepřišli do kontaktu s vírou“*. Členové PRF by měli podle jednoho faráře *„být takovýma očima, ušima, které vidí potřeby lidí, potřeby členů farnosti, potřeby společnosti kolem a vidí nějak i potřeby Boží…“*

d) Styl práce

Někteří z respondentů se nevěnovali jen jednotlivým členům PRF, ale navíc zdůrazňovali i „vysněný“ styl jednání PRF jako celku, který byl u nich charakterizován např. tím, že radní svoji roli chápou *„jako službu“*, *„nikdo neprosazuje sebe, ale společné dobro“* a součástí tohoto stylu je *„vzájemná úcta, naslouchání, radostnost, hledání Boží vůle, spolupráce, jasné kompetence, dobrá moderace, setkání 1x za měsíc, osobní kontakty mimo, možnost oslovení mailem i telefonem, neupovídaná, k věci, otevřená všem, duchovní vedení“*. Jiní zas zdůrazňovali některé základní komunikační dovednosti nutné pro fungování PRF: *„(Členové PRF musí) dokázat i před církevní autoritou (např. farářem) prezentovat názor odlišný od jejího, učit se konstruktivní kritice (naučit se unést, že si všichni nemyslíme to samé - a třeba i ve věcech, které považujeme za osobně zásadní) a konstruktivnímu dialogu a hledání realizovatelných (v konsenzu nalezených) řešení.“*

e) Spiritualita

Pro značnou část respondentů (celkem 20 z 15 větších i menších farností našeho vzorku) hraje v jejich představě ideální PRF důležitou roli duchovní rozměr její služby.

Za nedílnou součást setkání PRF tyto hlasy považují *„společnou modlitbu v průběhu jednání“*, na kterou je *„dost času“*, či průběžnou *„vzájemnou modlitební podporu“*. Někteří (jako např. dva z farářů) od radních očekávají, že *„jsou lidmi Ducha sv., toužícími zachytit jeho podněty a vanutí“, kteří „jsou otevřeni Božímu Duchu a věcem, které Boží Duch chce dělat“*, že (podle dalších respondentů) mají dobré *„osobní duchovní zázemí“* nebo je dokonce k dispozici *„duchovní vedení členů, nejlépe knězem“*.

Důležitou roli pak v některých představách hraje spiritualita společenství, která je někdy chápána v protikladu k určité byrokratizaci či manažerskému stylu. Např. v představě jednoho jáhna o ideální PRF jsou *„sešlosti neseny spíše ‚duchem společenství‘ než ‚duchem schůzování‘.*

Zajímavým byl v této souvislosti postřeh jednoho kněze, který prošel několikero farností a předsedal několikero pastoračním radám, a který po zmínce o *„souladu spirituality kněze a farnosti“* tvrdí, že v jeho PRF *„míra tohoto souladu neměla příliš vliv na (ne)pokoj při spolupráci, ale pouze na reálné plody výsledné činnosti“*.

V jedné malé farnosti sice chápou důležitost určitých struktur a předpisů, ale (jak píše tamní pastorační asistent) spíše vše nechávají *„na vedení Ducha svatého“* a PRF by tam dokonce rádi viděli jako *„součást modlitebního společenství“*. Na setkáních PRF by se v této farnosti chtěli *„více modlit“*, a to *„také za kněze, kteří jsou přesvědčeni, že všemu rozumí nejlépe oni sami a věřící mají jen slepě poslouchat“*. Podobně však i jeden z farářů (ovšem z jiné farnosti) napsal: *„Já bych spíš bral tým, se kterým se můžu scházet k modlitbě, a z toho vyplyne další konání…“*

Na druhou stranu je však třeba konstatovat, že se vyskytl i hlas, který zastává názor, že *„PRF by měla být spíše praktická a věcná, než za každou cenu zbožná“*.

P 18.2.5 Teoretická východiska pro pojetí PRF

Výše načrtnuté podoby vize „pastorační rady snů“ jsou samozřejmě ovlivněny nejen osobními zkušenostmi a zaměřením jednotlivých respondentů, ale také určitými teoretickými (teologickými, manažerskými) předpoklady, ze kterých tito respondenti vědomě či nevědomě vycházejí. Ta z těchto východisek, která byla z jednotlivých odpovědí identifikovatelná, jsou shrnuta v následujících odstavcích. Důležitým poznatkem v této oblasti je však také fakt, že přesto, že respondenti byli na „myšlenkové či teologické prameny“ výslovně dotazováni (srov. vysvětlivka k otázce 2.1 dotazníku), některé z těchto pramenů výslovně zmínil jen velmi malý počet z nich (u ostatních jsme tato východiska spíše vypreparovávali z jiných odpovědí).

a) Spolupráce darů v Božím lidu

V pozadí několika odpovědí, které korespondují s pojetím PRF jakožto „pastoračního týmu“, lze vyčíst přesvědčení o důležitosti spolupráce různých darů, schopností či charismat uvnitř farnosti za účelem vzájemného doplňování se. Tyto důrazy jsou prezentovány jak spíše z praktického hlediska (*„Farníci jsou odborníky v různých oblastech života.“*), tak z hlediska ekleziologického (*„Farnost tvoří farníci spolu s duchovním správcem, proto je velice důležitá jejich spolupráce, vzájemná důvěra a úcta.“*). V pozadí se pak objevují obrazy „těla Kristova“ a jednoho putujícího „Božího lidu“. PRF pak v tomto pojetí *„není ‚vláda‘, která má moc něco prosadit, ale že je potřeba se podívat na dobro ostatních a že mají sloužit pro ostatní ne jen pro sebe…“*

Role kněze se zde pak někdy chápe striktně služebně (jak např. píše jeden z respondentů z farnosti, kde se často měnili kněží): *„Administrátor sice nese hmotnou a duchovní zodpovědnost, avšak je ve farnosti ‚pouze‘ hostem. Domnívám se, že spíše než farníci, kteří na daném území bydlí a měli by tam vytvářet ‚přirozené křesťanské společenství‘, by spíše měli migrovat kněží. Pakliže někde kněz ‚nevyhovuje‘ většímu počtu věřících, měl by odejít on a ne farníci.“* Jak však dokazuje další z farářských hlasů, i kněží vnímají v souvislosti s prací PRF potřebu *„mít velkou ochotu se učit a mít velkou pokoru se učit. Protože to jsou věci, ke kterým jsme my v našem věku nebyli nijak formováni v semináři nebo na teologické fakultě. Je to něco nového, co vyžaduje ochotu k změnám a možná vůbec takový ten celkový pohled na církev mít ochotu nově nahlížet…“*

b) Dělba práce mezi knězem a ostatními

V několika málo odpovědích (celkem čtyřech), které odpovídají pojetí PRF jakožto „poradního orgánu faráře“, bylo možné indikovat určitou teologii kněžské služby zúžené na některé konkrétní oblasti. Jeden z respondentů např. preferuje *„model, kdy kněz se bude starat primárně o svátosti, duchovní doprovázení a řízení“*, jiná členka PRF pak doporučuje, že by se *„kněz měl věnovat především udělování všech svátostí, přípravám na ně a výkladu Božího slova“*.

Oblastí služby PRF je pak, dle těchto hlasů, oblast „ostatních praktických věcí“, ve kterých *„by kněz měl mít možnost dle vlastního uvážení se obrátit na PRF s žádostí o pomoc“*. Role kněze je zde, na rozdíl od důrazů prezentovaných v odstavci předchozím, velmi autoritářská či autokratická. Slovy jednoho z kněží, řečenými v legraci, ale v jádru odrážejícími realitu: *„Pastorační rada mých snů? No, ať makají… Já řeknu, kdo bude co dělat a já budu spát celý den…“* Další z farářů si dělal legraci podobného, možná že z části vážně stylu pastorace: *„PRF vidím ve světle pastorální teologie, což je, jak říkal jeden náš profesor, nahánění a vyhánění lidí z kostela. A abychom jich moc nevyhnali, tak raději soustředíme pastoraci do jednoho osvíceného člověka, protože když je tam moc rad a rozumů, tak se může leccos zhatit a věci dál nepokročí. A proto jsem určil toho jednoho pastoračního člověka, jednoho z nás, což jsem tedy v každém případě já…“*

Po námitce jednoho z přítomných kněží, že si dotyčný dělá legraci, tento reagoval: *„Nedělám, ale my jsme měli pastorační radu a nějak se to vždycky zamuchlalo, ten dialog… i když z toho vyšly úkoly, další věci, které se měly nějak konat, tak se pak nekonaly… Rozhodně není zas dobré, když to má jen někdo v rukou a pak to také všechno dělá, to určitě ne, ale ta rozplizlost, která tam hrozí, protože lidi jsou neukázněný, byly za socialismu a jsou i dneska, tak to pak téměř nefunguje. Proto si raději ty konkrétní věci ponechávám v rukou sám, s tím, že požádám vždycky jednotlivé lidi, aby něco vyřešili, a když přijde nějaká naléhavá otázka, tak uděláme rychlou minipastorační radu, kde navrhnu předem promyšlené věci a ty jsou všeobecně s velkým potleskem schváleny. Ne, opravdu to tak skutečně je, nedělám si srandu…“*

Jiný farář však nesouhlasí: *„To funguje do té doby, kdy je vize jen věcí faráře, toho jednoho člověka. Ve chvíli, kdy si to postavím tak, že chci tu vizi s farností sdílet, tak ta PRF k tomu může zásadně pomoci a myslím si, že může tu vizi vytvořit líp – tím, že není tvořená jen jedním přístupem, názorem, člověkem… Určitě ten zmíněný model může fungovat, ale*

myslím si, že bychom měli jít dál – aby ta vize byla sdílená. A to, když mám kolem sebe jenom tahouny, kteří dělají, co já jsem vymyslel, to pak není možný – nebo neděje se to v takové míře.“

c) Hlavní úkoly církve

Tři odpovědi (dva kněží a jedna pastorační asistentka) v souvislosti se službu PRF zmiňují tzv. „hlavní úkoly církve“. V souvislosti s jednotlivými radními, kteří by měli přejímat zodpovědnost za určité oblasti života a služby farnosti, je jednou členkou PRF pracující ve velké farnosti doporučováno *„rozdělení podle tzv. ‚funkcí‘ církve – liturgia, koinonia, martyria a diakonia. Pastorační činnost farnosti by měla být v těchto čtyřech směrech co nejvyváženější.“* Farář jiné velkoměstské farnosti pak jako součást poslání PRF chápe *„analýzu situace farnosti ve čtyřech oblastech života a poslání – martyria, leiturgia, diakonia a koinonia – a postupné rozvíjení jednotlivých oblastí“*. Farář jedné z menších farností pak konstatuje, *že „v této radě by se měla prolínat koinonia-diakonia-leiturgia s účinným hlásáním (jedno s druhým)“*.

d) Synodalita a demokracie

Jen v několika málo odpovědích zazněly zmínky, které lze zařadit do okruhu otázky po roli PRF v synodalitě církve. Např. jeden z respondentů z jedné velkoměstské farnosti má svoji představu o ideální farnosti spojenou s tím, že na PRF má takovou *„odpovědnost a rozhodovací pravomoci“*, které jí umožní *„být při rozhodování o obsazení místa faráře rovnocenným partnerem biskupovi“*. Podobným směrem ukazují i další odpovědi zmíněné výše v části o kompetencích, jako např. volání po možnosti *„vetovat ekonomická rozhodnutí farnosti“, mít „dostatek prostředků na pastorační účely“* či přání, aby PRF měla *„více než konzultační funkci pro potřeby administrátora“* (další srov. P 18.2.4 a). Jistou formu „spirituální synodality“ lze také vysledovat z odpovědí týkajících se pojetí PRF jakožto „týmu pastoračního rozlišování“, jako např. v představě o členech PRF, kteří by *„spolu s pány faráři předkládali plán aktivit a vzájemně by sestavili celkový plán pro farnost na rok“* či byli *„týmem, který pomáhá pastýři nacházet vizi pro farnost, její poslání evangelizačnímu v duchu koncilových změn“* (více srov. P 18.2.3 b).

Někteří z respondentů přímo srovnávali „demokracii“ se stylem služby PRF: *„Já PRF nechápu jako parlament, kde konzervativní se vzájemně přehlasovávají s progresivníma. Spíš si myslím, že ta hodnota té soudržnosti a nastavení vnímavosti pro všechny ty směry ve farnosti, že je samo o sobě důležitější, než aby se přímo na poli PRF řešily nějaká takováto přetahování se…“* Lapidárně to pak vyjádřil jiný farář: *„Jde o cosi víc, než o parlamentní demokracii. V odpovědnosti nakonec zůstává právě farář, proto je mu třeba šlapáním na paty pomoci.“*

Pokud byli někteří z respondentů v osobním interview přímo dotázáni na smysl slova „synodalita“, zaznívaly velmi různorodé odpovědi, z nichž jen tři či čtyři trochu odpovídaly vlastnímu smyslu tohoto slova. Jeden kaplan např. chápe synodalitu takto: *„Být společně na cestě. Hledat společnou cestu, kudy se ubírat dál. V ideálním případě žít spolu.“* Jiný z kněží ji zas popisuje takto: *„Že tady nejde ani o demokracii, ani o hierarchické rozhodování, ale o hledání společné cesty…“*

Další respondenti z řad kněží pak buď jen tuší, že to má něco společného s celocírkevními či regionálními „synodami“, nebo netuší ani to. Jeden z mladších kněží dokonce říká: *„Tak slyším v tom slovo ‚synoda‘, ale abych byl upřímnej, tak mě to přijde takovej jako bezpohlavní termín, že nevím, co s tím. Vejde se mi tam tolik věcí, že si s tím nevím rady… Na fakultě jsem se s tímhle slovem nesetkal…“* Podobně tvrdí i další z farářů středního věku: *„Při svých studiích jsem na to narazil jen okrajově a je to pojem, který bych si sám potřeboval ujasnit.“*

Při jedné společné diskusi porovnávající diecézní a farní rovinu „synodality“, přičemž se zdála ta diecézní zvládnutelná mnohem náročněji, jeden z kněží prohlásil: *„To je asi dané tím, že v životě farnosti je tendence, abychom šli všichni společně, jedním směrem.*

Kdežto v té diecézi jsou asi různé tendence, které jdou různými směry, a v tom případě je asi ta rada spíš něčím, co by bylo třeba nejprve sjednotit na nějaké linii, aby to bylo schopné tu diecézi někam řídit…“ Přítomný biskup pak vyznal jakousi svoji vlastní bezradnost, jak používat „poradenské orgány“ na diecézní rovině v případě, že v některých případech mají být jejich závěry pro biskupa závazné.

Kvůli úzké souvislosti s naším tématem citujeme tuto část rozhovoru s biskupem podrobněji: *„Víte, já vnímám tu demokracii v církvi tak jako trošku, že to je s tou hierarchickou zodpovědností jako takový kompromis, který není vždycky úplně šťastný. Protože když kolektivní orgán, který nese kolektivní odpovědnost, tak je to jiné, když tu poslední zodpovědnost má nakonec ten farář nebo ten biskup. Ten je ten statutár, který za všechno ručí. A tamti, pokud radí, je dobře. Ale pokud mají také právo závazně rozhodovat, a při tom za nic neručí, tak to není dobře. To já jenom říkám, že to je prostě jako problém systémový, nechci teď nikoho obviňovat, to je něco, co není dobře vyřešený a co se ani tak vyřešit nedá… A jinde je to ještě horší… v Rakousku…“* Jeden z bývalých členů PRF na to reagoval zkušeností z managementu: *„V těch běžných ekonomických společnostech či manažerských seminářích, tam se často objevuje srovnání s katolickou církví - jednoduchý model řízení, nízké úrovně a církev je tu 2000 let. Tam se často církev uvádí jako příklad efektivní jednoduchosti proti tomu přílišnému ‚demokratizování‘. Proto mi zaujalo to, co jste řekl…“* Biskup: *„Tak to, o čem jsem mluvil, to je věc po 2. vatikánském koncilu. A tam to občas drhne. Ne vždycky, občas. Pokud je to poradní hlas, tak to je dobře, protože je dobře slyšet, co na to říkají druzí. Ale rozhodování by měl mít ten, kdo má zodpovědnost.“*

Po dotazu, proč biskup v souvislosti s kněžskou radou mluví o „demokracii v církvi“ a ne o „synodalitě“, biskup vysvětluje: *„No, to je něco jiného… Synodalita je věc, kde jde o společenství lidí, kteří mají hierarchickou zodpovědnost, kteří sami jsou v nějakém společenství… jako třeba biskupská konference.“* Další z přítomných kněží pak shrnuje jeho vlastní pochopení „synodality“ takto*: „Z řečtiny ‚syn hodos‘ = ‚společná cesta‘. Dneska se to používá na jakékoli rovině, ale především na rovině národní církve, pro způsob řízení, který zahrnuje jak ‚hierarchický‘ prvek, čili toho biskupa, který má poslední slovo v té diecézi, tak prvek tzv. ‚synodální‘, tj. že svolá nějaký orgán, který nutně nemusí mít (ale může) nějaké rozhodovací pravomoci na základě církevního práva, ale pro tu chvíli, pro nějakou určitou oblast jim ten biskup nebo i farář svěří pravomoci ke spolurozhodování a řekne třeba: ‚Teď budeme společně hledat, třeba nějakou koncepci nebo podněty k evangelizaci české republiky nebo k obnově diecéze, a půjdeme tak dlouho společně, až se na tom shodneme. Nebudeme hlasovat. Až se na tom shodneme. Nebo hlasování použijeme jenom jako nástroj k vytváření konsenzu.‘ A když se pak nakonec na něčem shodnou, včetně toho faráře nebo biskupa, tak to je konsenzus, za kterým stojí všichni – včetně toho faráře nebo biskupa. Oni ho nepřeválcujou. Takhle já si představuju synodalitu…“* A biskup nakonec uzavírá: *„Jenomže tady (třeba v případě té kněžské rady) je to zase ještě něco jiného, protože tady oni hlasují, protože oni třeba nějaké rozhodnutí udělat musí…“*

e) Důvody proti PRF

Nějaká teologická východiska bychom mohli čekat uvedená i v odpovědích těch kněží, kteří vysvětlují, proč ve své farnosti žádnou PRF nemají. Avšak tyto důvody jsou alespoň v našem vzorku spíše praktického rázu.

Např. jeden z kněží, který je proti PRF principiálně, poukázal na to, že má *„v neděli v kostele stovku lidí, třicet dětí na Tříkrálové sbírce, při víkendu pro děti na faře je jich tolik, že jich není kam uložit“* – a to vše *„bez toho, že by k tomu potřeboval nějakou radu, zápisy či vytyčené pastorační cíle“*. Jiný z kněží, který ve většině svých dosavadních farností PRF měl, však také konstatoval, že PRF je dobrá, *„ale rozhodně ne vždy, všude a za každou cenu. Koneckonců, nejlepší atmosféru a výsledné plody (požehnání desetinásobného rozmnožení) se nám podařilo vytvořit v jedné atypické malé farnosti, kde jsme PRF neměli, a vše jsme řešili buď společně při nedělní eucharistii, nebo při společné modlitbě, jíž se účastnilo 90% strategicky významných členů farnosti.“*

Jiní vidí otázku vhodnosti PRF v závislosti na počtu lidí v kostele: *„V tzv. farnostech, kde chodí do kostela do 15 lidí převážně starších (moje situace) to je podle mne zbytečné.“* Podobně také další kněz: *„Hlavní důvod ovšem vidím v tom, že my jsme opravdu velmi malá diasporická církev, věřící jsou ponejvíce dříve narození a tak těch pár mladších by muselo vykonávat všechno a není možno je přetěžovat (mají své rodiny a problémy). Když se vyskytnou těžší pastorační potíže, nemám problém je prodiskutovat se členy ekonomické rady anebo přímo s tou hrstkou věřících v kostele.“*

P 18.2.6 Praktické pomůcky pro práci PRF

Pro dokreslení obrazu, jaký mají naši respondenti o „pastorační radě snů“, nakonec ještě uvedeme, jaké praktické pomůcky uváděli, pokud byli dotázáni po roli stanov či jiných pramenů, které jim pomáhaly při vzniku či pomáhají při práci PRF (srov. vysvětlivka k otázce 2.7 dotazníku).

a) Diecézní stanovy

Nejčastějším a často jediným pramenem, ze kterých PRF čerpaly při svém vzniku či čerpají při své práci, jsou diecézní stanovy (srov. analýzu stanov v části 1.2). K tématu diecézních stanov se vyjádřilo 37 respondentů z 25 farností.

Ve 4 farnostech stanovy vůbec neznají či o nich nevědí, přestože PRF u nich existuje (pastorační asistent: *„Nikdy jsem nepřemýšlel o nějakých stanovách a ani jsem se po nich nikdy nepídil…“).*

V PRF v 7 dalších farnostech sice stanovy mají a víceméně znají, ale stanovy tam pro ně nehrají z různých důvodů téměř žádnou roli (farář: *„Stanovy jsou asi důležité, jejich využití však není možné stavět na všechny farnosti diecéze stejně, je asi potřeba ponechat dost prostoru pro svobodné tvoření v podmínkách velmi často církevně netypických…“* jiný farář: *„No, tady si šáhnu do svědomí… četl jsem je na začátku a od té doby jsem se nechával inspirovat spíš jinými zdroji, takže přímo tyhle materiály moc nepoužívám…“*). Někdy z důvodů obavy z přílišné byrokratizace (člen rady: *„Pokud bychom ale měli sledovat všechny ‚paragrafy‘ stanov, tak bychom se možná nedostali ani k vlastní činnosti rady…“* farář: *„Ovšem nejsme legalisté, farní rada je ke službě farnosti a ne pro úřad…“*), jindy kvůli postoji faráře („*Stanovy pro mnohé připomínají profánní způsob rozhodování a farář není tím, kdo by je propagoval do praxe…“*).

V PRF ve 13 farnostech (6 z nich je z diecéze HK) stanovy znají, řídili se jimi při vzniku rady a více či méně zásadním způsobem se jimi řídí i při její další práci. Ve 3 z nich ale by ale ve stanovách něco upravili (upravit časovou zainteresovanost radních, zúžit či upřesnit základní poslání PRF, umožnit větší alternativnost podle různé pastorační situace, zcela jinak upravit kritéria a způsob výběru radních).

Zajímavá je poznámka jedné pastorační asistentky, která byla členkou PRF za více administrátorů a která říká, že jejich PRF na těchto stanovách *„byla ‚vystavěna‘, další administrátoři ji dědí a její činnost spíše redukují…“*

b) Jiné pomůcky

Bible jako pramen pro práci PRF byla zmíněna pouze u dvou respondentů ze dvou různých farností. V jedné z nich byly navíc zmíněny i *dokumenty 2. vatikánského koncilu*. V jedné farnosti používá současná PRF *„dokumenty, které vytvořila předchozí rada“* a které čerpají jak z bible, tak z dalších církevních dokumentů.

Ve třech větších farnostech, ve kterých diecézní stanovy sice znají, ale považují za nedostatečné, se snaží čerpat *„z různých zahraničních zkušeností“* zprostředkovaných překlady různých studií a článků o zkušenostech s PRF především v Německu, Irsku a USA. Tyto farnosti navíc také využívají příležitostného či trvalého *„poradenství zkušenějších“* v oblasti práce PRF.

V těchto a v několika málo dalších farnostech je navíc snaha o *„výměnu zkušeností s jinými radami“* z vlastní nebo i jiné diecéze (včetně výměny různých písemných materiálů či dokumentů – osobně či přes internet) či zde čerpají z pastoračních přístupů hnutí či

spiritualit jim blízkých (Hnutí za lepší svět, saleziánští spolupracovníci, fokoláre, františkáni). V jedné farnosti čerpají ze zkušeností a znalostí některých svých členů, absolventů teologické fakulty.

Někteří respondenti, včetně farářů, nakonec přiznávají, že je pro ně nejdůležitější či dostačující jejich vlastní životní či pastorační zkušenost, jiní právě tento postoj kritizují (*„Je málo lidí, kteří by např. studiem církevních dokumentů, bible i diskusí byli ochotni měnit něco ze své zkušenosti, která tak málo zavazuje…“*).

P 18.3 REALITA PRF ANEB PASTORAČNÍ RADA VŠEDNÍHO DNE

V této druhé části tematického souhrnu získaných dat („Realita“) je zachycen popis dnešní konkrétní situace v jednotlivých PRF tak, jak ji vnímají jednotliví respondenti. V této části je snaha o prostý popis skutečnosti, přičemž jsme si vědomi, že již tento popis je zároveň výrazem jejího subjektivního prožívání a hodnocení. O shrnutí tohoto hodnocení očima samotných reportérů se pak snaží část následující (část P 18.4, „Reflexe“).

P 18.3.1 Úkoly PRF

V prvním oddíle popisu práce dnešních PRF jsou shrnuty hlavní úkoly, kterými se PRF z našeho vzorku převážně zabývají – což někdy odpovídá dotyčnými respondenty zastávané vizi, jindy se tak děje spíše „jí navzdory“.

a) Pomoc faráři

Část PRF našeho vzorku se dle našich respondentů (9 respondentů ze 7 farností) snaží především *„pomáhat faráři“*. Tato „pomoc“ se někdy realizuje (podle 6 respondentů ze 4 farností, z toho 2 kněží) ve smyslu *„odlehčení faráři v jeho poslání“* a je tedy ohraničená na „*oblasti, ve kterých je (farář) zastupitelný ‚laiky‘„* (*„péče o staré, nemocní či děti“*, *„úklid kostela“*, *„nákup bohoslužebných potřeb“*, *„organizace farních poutí“*, *„účetnictví“*, *„opravy“* apod.). Jak píše jedna respondentka, jde o to, *„ulehčit faráři s věcmi, které nemusí dělat pouze kněz, aby měl čas a energii na ‚kněžské‘ věci (svátosti…)“*, tj., jak píše jiná, pomoci faráři *„v těch oblastech, které se netýkají výjimečnosti jeho kněžské služby“*.

Jindy (3 respondenti ze 3 farností) se tato pomoc realizuje jako pomoc zaměřená do jakýchkoli oblastí pastorace, avšak doplňující faráře o dary a schopnosti, které mu nejsou vlastní, kdy „každý člen přispívá dle svých možností a schopností k prospěchu celku“. Tato „pomoc“ je chápána jako pomoc *„prací“*, *„radou“*, *„oporou“*, či *„vytvářením zázemí“*, ale také pomoc při *„hledání dalšího duchovního směřování farnosti“*.

b) Pastorační spolupráce

Někteří respondenti z farností uvedených v předchozím bodě spolu s dalšími (celkem 11 respondentů z našeho vzorku z 9 farností) vnímají jako jeden z hlavních úkolů své současné PRF nejen pomoc faráři v „jeho“ pastoračním poslání, ale „pastorační spolupráci“ na poslání farnosti jako celku. PRF zde už nevystupuje jen jako „pomocnice“ faráře, ale jako svébytný pastorační tým (samozřejmě pod vedením faráře).

V tomto pojetí se tyto PRF snaží *„rozvíjet schopnost týmové spolupráce v církevním prostředí“* a pečují tak např. o *„udržení jádra farního společenství“*, *„podílí na pastoračních, liturgických a stavebních aktivitách, které se u nás, tak jako v každé běžné farnosti dějí“*, snaží se *„přispět k oživení víry a života ve farnosti“*, *„každý člen pastorační rady něco ve farnosti dělá, ať už je to charita, zpívání při mších, prodej knih, výuka náboženství nebo víkendovou pro farnost“*, iniciují *„vznik různých setkávání, třebas setkávání maminek s dětmi, pomoc osamělým a nemocným“* či vybírají *„termíny různých konání obnov, slavností, akcí“. Jedna PRF dokonce, protože u nich ve farnosti není žádný stálý kněz, sama „zajišťuje chod farnosti vč. bohoslužeb“*.

c) Konzultace a reflexe

S touto výpomocí faráři či s těmito pastoračními úkoly je v části PRF samozřejmě spojen i úkol konzultační (tedy úkol *„radit faráři“* či *„radit se společně“*, zmiňovaný 20 respondenty ze 13 farností našeho vzorku), který je realizován různými způsoby.

Některé PRF „pomáhají faráři radou“, jiné jsou jakýmsi „schvalovacím orgánem“ pro své faráře, jiné zas především svým farářům „zprostředkovávají zpětnou vazbu z farnosti“.

V 6 farnostech (většinou početně větších) se pak tyto konzultace snaží rozvíjet v duchu pastoračního rozlišování či pastorační reflexe dlouhodobějších pastoračních záměrů či priorit, přičemž ve dvou farnostech právě tuto hlubší pastorační reflexi vnímají jako svůj hlavní či prvotní úkol. V některých farnostech pak např. platí, že na PRF jsou reflektovány, tvořeny či schvalovány *„dlouhodobé pastorační výhledy a plány“* či PRF vnímá jako svůj hlavní úkol *„pastorační reflexi celkové pastorační vize a priorit farnosti či pastorační reflexi konkrétních oblastí služby či života farnosti (např. služba potřebným, správcovství majetku, svědectví evangeliu apod.)“*.

d) Komunikace a iniciace

Některé z PRF, které za svůj hlavní úkol považují konzultaci či reflexi (celkem 5 PRF), se jako součást svého poslání snaží také o prohlubování komunikace v celé farnosti. Např. v jedné velké farnosti se *„od členů PR se očekává, že jsou ‚v obraze‘ o dění ve farnosti a dokáží ho kvalifikovaně vysvětlit i dalším farníkům“*. V jiné velké farnosti se PRF chápe jako *„dobrá platforma pro prolnutí informací z různých částí farnosti a koordinaci činností, tím napomáhá k jednotě mezi dílčími společenstvími, které se formují kolem jednotlivých mší a kostelů“*. Pokud je hlavním úkole PRF hledat pastorační vizi farnosti, pak se také od ní (podobně jako v případě jednoho faráře) očekává, že PRF bude *„zároveň farnost v nalezené vizi, v nalezené cestě sjednocovat, motivovat, tmelit, aby je ta cesta nadchla…, lidem ukazovat to, co se nalezlo, a hledat pak zas od nich další zpětnou vazbu…“*

Tři respondenti ze dvou velkých farností navíc vnímají jako součást poslání své PRF také iniciaci (tj. *„vyhledávání, motivaci, přípravu či doprovázení“*) dalších pastoračních spolupracovníků. Takové PRF se snaží vnímat, že, jak napsala jedna respondentka, *„farnost tvoří farníci spolu s duchovním správcem, proto je velice důležitá jejich spolupráce, vzájemná důvěra a úcta. Farníci jsou odborníky v různých oblastech života. Mnozí z nich by mohli tak přispět k oživení víry a života ve farnosti“*. Proto, jak konstatuje jeden z farářů, jeho současná PRF se snaží *„vytvářet u věřících pocit spolupatřičnosti na chodu života farnosti“* a jiný respondent z jedné z velkých farností vnímá *„iniciaci pastorační i jiné činnosti“* jako jeden z úkolů jejich PRF.

P 18.3.2 Vznik PRF

Většina respondentů, kteří se zmínili o způsobu vzniku PRF, referuje o tom, že se v tomto ohledu (s různými malými modifikacemi) drželi instrukcí příslušných diecézních stanov. Existují však i takové farnosti, kde PRF vznikla podstatně odlišným a v některých případech dosti inspirativním způsobem.

a) Ustanovení dle stanov

Velká většina PRF, jejichž členové se zmínili o způsobu jejich vzniku (celkem 18 PRF) vzniklo víceméně tak, jak předpokládají příslušné diecézní stanovy: sestavení listiny kandidátů na základě návrhů farníků, volby z kandidátů, kteří návrh přijali, jmenování části radních farářem, delegování části radních organizacemi působícími ve farnosti a ustanovení části radních z titulu jejich funkce.

Jednotlivé PRF se od sebe pak liší v poměru volených a ostatních členů rady (většinou se dodržuje, že jmenovaných farářem má být méně než volených), ve funkčním období (2 až 5 let), způsob určení těch, kdo mají právo volit a právo být voleni či kdo mohou být jmenováni (většinou od 18 let, ale i od 16 let, bydlící v v místě, ale také trvale spolupracující, někde s nutností registrace voličů), v délce výběrového procesu (od 1 týdne do 2 měsíců), ve způsobu představení kandidátů (od pouhého volebního lístku přes fotografie

a pár slov ve farním věstníku až po osobní představování se v kostele) či v pojetí „delegovaných“ členů (někde jsou členy také delegáti za jednotlivé kostely ve farnosti), „jmenovaných“ členů (někde farář vybírá mezi nezvolenými kandidáty, jinde zcela dle vlastního uvážení) a členů „z titulu funkce“ (někde jsou členy „z titulu funkce“ jen farář či kaplan, jinde i pastorační asistent, katechetka, varhanice či kostelník).

b) Spontánní vznik

Ve třech menších farnostech PRF vznikla *„vývojem času a spontánně“*, *„vykrystalizovala z lidí aktivních“* či tak, že ke spolupráci v radě byli *„přizváni všichni“*. V těchto třech farnostech i takto vzniklý tým spolupracovníků ještě nazývají pastorační radou, zatímco v jiných případech v podobných situacích konstatovali, že za takových okolností (nedostatek lidí, zbytečné struktury, málo aktivních, vše se dá řešit v kostele) vlastně PRF ani vzniknout nemůže (či není zapotřebí).

c) Jiné způsoby vzniku

V pěti farnostech proběhl vznik PRF dalšími specifickými způsoby, charakterizovanými mnohem aktivnější rolí faráře či sofistikovaným „procesem rozlišování“ při výběru kandidátů.

V jednom případě (plošně velká, ale početně menší venkovská farnost) proběhla volba 1 zástupce za každé z bohoslužebných míst, přičemž se tito zástupci společně nescházejí a řeší praktické záležitosti vždy jen po mši s farářem. V jiné podobné farnosti, dle vyjádření faráře, *„k utváření konkrétního složení se dospělo pastoračně racionálně uváženým konsenzem“*.

V další farnosti (velkoměstské) napřed farář osobně pozval několik jím vybraných lidí do pastorační rady na „testovací období“ jednoho roku, poté byli vyzváni všichni farníci, aby se přihlásili, pokud by chtěli v radě také spolupracovat, jiné opět oslovil farář a z této kandidátky pak byly volby. Volit zde mohli lidé, kteří byli ve farnosti již předem *„zaregistrováni“* jako *„členové farního společenství“*. S takovýmto „zkušebním“ či „záběhovým“ obdobím mají dobrou zkušenost ještě tři další farnosti z našeho vzorku, s podobnou „registrací“ farníků jedna další farnost.

V jedné (menší, ale velkoměstské) farnosti kněz před svým odchodem jmenoval PRF dle svého vlastního uvážení a tato rada dodnes funguje a v podstatě ve spolupráci s dojíždějícím knězem řídí pastorační činnost ve farnosti. Setkání vyhlašují vždy veřejně s tím, že každý je zván ke spolupráci. Jak však o této radě píše jedna z jejích členek: *„Ale ani po osobních výzvách se nikdo další nepřidal, proto jsme nepořádali žádné volby. Nový kněz, který se zasedání většinou účastní, alespoň na chvíli (ale není to pravidlem) řekl, že má lepší zkušenost se spoluprací se skupinou aktivních farníků, kteří přišli sami, než s volenými členy, kteří pak stejně nechodí.“*

V další (větší) farnosti proběhl poměrně dlouhý proces pastoračního rozlišování a hledání členů PRF, kteří by na základě svých schopností, obdarování a možností mohli tvořit dobrý tým s hlavním úkolem pastorační reflexe života a služby farnosti. Po ročním experimentu s farářem najmenovaným „farním výborem“ pak tato skupina připravila několik delších setkání („orientační dni“, „dni rozlišování“), ke kterým byli zváni všichni, kdo se o službu PRF zajímali. Byla zde představena vize pastorační rady, její poslání, hlavní úkoly, styl práce a časové nároky, ale účastníci si mohli v praxi vyzkoušet některé skupinové aktivity či nástroje pastorační reflexe situace ve farnosti. Po této sérii setkání zbylo asi 20 farníků, kteří byli ostatními účastníky doporučeni jako vhodní kandidáti a kteří to přijali. Teprve z tohoto užšího výběru pak proběhly volby v kostele a jmenování farářem (ke kterému farář navíc hledal konsenzus s již zvolenými). Protože se celého procesu mohli účastnit i zástupci různých skupin, tato PRF nezahrnuje jejich specifické delegování.

Při druhém funkčním období byl tento způsob použit znovu, ale trochu modifikovaněji, protože, jak říká místní farář, *„už při tom prvním procesu jsme začali pociťovat takovou určitou potřebu více se opřít o takovou tu učednickou zkušenost PRF, větší*

schopnost společného pastoračního cítění, spirituality… Ta první PRF byla v určitých ohledech dost taková nesourodá a možná, že v určitých principech hodnotově nebyly její členové na stejné rovině… Projevovaly se tam určité konzervativnější proudy, které nevím, jak dalece byly otevřeny těm novějším… Tak jsme pak postavili ty hodnoty PRF trochu nově a snažili se vytvořit trochu akceschopnější celek. Poté, co jsme pastorační vizi s touto prvotní PRF dotáhli do slovní formulace (ne vždy vzaté všemi členy za své), tak jsme chtěli, aby PRF tou vizí více žila a vycházelo jí to více ze srdce…" A jak to pak vypadalo v praxi? *„Bavili jsme se o tom na půdě té PRF, jak ten proces nastavit… Nakonec ti radní, kteří nebyli až tak tím nejsourodějším prvkem, tak pak v tom novém procesu nekandidovali a PRF se opřela o pár těch původních a oslovovali jsme další lidi, kteří prošli většinou i tím prvním procesem rozlišování… Tyto lidi jsme nějak oslovili a zařadili do nové kandidátky… pak volby, polovina členů vzešla z těch voleb a druhou polovinu jsme jmenovali z lidí, kteří měli doplnit dary, které tam chyběly, ale zároveň aby byli učednicky zakořeněni… Kritérium bylo, aby z PRF vznikl soudržnější tým."*

P 18.3.3 Složení PRF

Většina PRF, o níž máme reference, má mezi 8 a 12 členy, jen 4 z nich mají počet členů vyšší (mezi 15 a 22), z toho dvě z nich referují, že se počet momentálně snaží snížit (*„v budoucnosti dojde pravděpodobně ke změnám, osobně se mi zdá 16 stále velkým číslem ke společné tvůrčí práci"*).

Co se týče složení, jak vyplývá i z předchozí části o způsobu vzniku, ve většině PRF jsou zastoupeni jak farností volení, tak farářem jmenovaní členové, v některých větších farnostech pak tam jsou kromě faráře ještě další „z titulu funkce" či „delegovaní" některou z organizací, komunit či společenství ve farnosti.

P 18.3.4 Vnější vztahy PRF

Rozličné přístupy lze vysledovat v otázce způsobu spolupráce pastorační a ekonomické rady farnosti (v jedné farnost nazývané *„provozně-ekonomická rada"*), případně v otázce personálního propojení těchto dvou rad. Někde žádné personální propojení (kromě faráře) neexistuje (*„o rozhodnutím ERF jsme informováni (jen o některých) velmi stručně administrátorem farnosti"*, *„informace z jednání ekonomické rady nám sděluje pan farář"*), jinde je vždy jeden z členů ERF také členem PRF, jinde zas jeden z členů PRF je volen do ERF.

V některých farnostech tyto dvě rady v podstatě splývají nebo se scházejí společně. V jedné z farností to chápou tak, že *„pastorační rada"* a *„ekonomická rada"* tvoří společně jednu *„farní radu"* (*„schůzky jsou částečně společné a částečně oddělené; povinnosti se totiž prolínají"*). V jiné farnosti zas „farní rada" (jak tam říkají PRF) slouží i jako rada ekonomická: *„Na farní radě řešíme např., co bude s plesem, co bude s opravami… Taky, protože samostatnou ekonomickou radu nemám. Konzultuju to s farní radou, protože to by byli stejní lidé…"*

V některých farnostech má PRF podstatný vliv na jmenování členů dalších rad, jako je např. „rada farní charity" či „ekonomická rada" (farář tam návrhy na členství v těchto radách přináší ke konzultaci či ke schválení).

Zdá se, že ve více farnostech není příliš jasně zodpovězená otázka po způsobu spolupráce či odlišných oblastí zájmu pastorační a ekonomické rady. Jedna z mála odpovědí na toto téma zněla: *„PRF se tedy zaměřuje na farnost na farnost jako celek, ale pod úhlem pohledu pastoračních vztahů, procesů… ERF se také zaměřuje na farnost jako celek, ale pod úhlem pohledu technickým, ekonomickým… na podpůrné prostředky podporující život a rozvoj tohoto celku…"*

V pěti větších farnostech bylo zaznamenáno, že kromě PRF se ještě schází něco jako „pastorační tým" (nebo týmy v jednotlivých oblastech služby), který se zabývá vlastním výkonem pastorace (ať už ve formě týmu kněží či jáhnů ve farnosti, týmu pastoračních asistentů či katechetů nebo týmu dobrovolníků sloužících jako vedoucí určitých služeb či

oblastí). Jestliže se tyto týmy zabývaly přípravou a realizací vlastní pastorační služby či akcí, PRF se pak mohla zaměřovat na koncepčnější a dlouhodobější záležitosti: *„Pastorační asistenti se scházejí jednu za týden, řeší se akutní věci, okamžité řešení, provozní záležitosti… Na PR to jsou dost projekty a věci dlouhodobějšího a závažnějšího rázu…“*

P 18.3.5 Způsob práce PRF

V následujících odstavcích jsou shrnuta vyjádření, která se týkají různých způsobů či stylů práce PRF, které v praxi svých rad respondenti zakoušejí.

a) Proces rozhodování

PRF našeho vzorku většinou své rozhodování uskutečňují po předběžné diskusi (*„Hlasovací dramata neprožíváme, vše probíhá kultivovanou formou vyjádření a výměn názorů, diskuse…“*), ať už ve snaze o dosažení konsenzu či za pomoci hlasování (*„Rozhodování většinou konsenzuální po vyjádření názoru každého, výjimečně, při vyrovnané neshodě hlasování.“*), s občasným využitím možnosti záležitost odložit na příští setkání. V menších farnostech je však způsob „rozhodování“ někdy velmi prostý: *„Farář navrhuje, farníci pochválí nebo přemluví.“*

Zajímavý je rozdíl v hodnocení situací, kdy hlasovat a kdy se snažit o konsenzus. V jedné velké farnosti to je takto: *„Když jsou rozhodnutí závažnější, tak hlasujeme. Jinak to děláme tak, že každý řekne svůj názor. Pak vždycky nějak dojdeme ke konsenzu (no, někdy také ne, ale to je minimální a většinou u velmi malichernych věcí).“* V jiné zas zcela naopak: *„My se taky třeba učíme hlasovat v situacích, kdy to jsou věci, které je třeba rychle vyřešit, a nejsou moc důležité. Pokud jsou to důležité věci, pak tomu musí předcházet shoda na nějakých principech a v rámci těch potom už třeba říct: ‚Dobře, na tomto jsme se shodli, a tohle už pak rozhodne ten, který za to je zodpovědný v rámci nějakého odborného posouzení…‘„* Podobně i v další farnosti: *„Rozhodování většinou konsenzuální po vyjádření názoru každého, výjimečně, při vyrovnané neshodě hlasování.“*

K tématice a důležitosti konsenzuálního rozhodování poznamenává jeden z farářů: *„Několikrát jsem si už uvědomil, že takové konsenzuální rozhodování stojí na tom, že lidi nějak sdílí společné hodnoty, že se k těm hodnotám společně doberou a že je vezmou za své. Proto je důležitý, když se přichází k nějaké otázce, abychom často rozdiskutovali právě, proč máme na tu věc takový nebo onaký názor a co za tím názorem stojí. A vícekrát jsem si už uvědomil, že když se pak dostaneme až k těm hodnotám, tj. že máme čas tu věc rozvést, rozdiskutovat, tak pak rozhodnutí, které by třeba člověk dělal jen, jak se říká, ‚ze žaludku‘ nebo z nějakého svého prvotního názoru, tak pak dělá vlastně mnohem pravdivěji, mnohem líp a je schopen víc pochopit ty druhé, sjednotit se s nimi a jít za tím.“*

Zároveň tentýž farář upozorňuje, že je pro něj důležité *„nějak znovu a znovu si zadávat, jaký má být výstup z těch jednání – jestli ta rada má faráři poradit, vyslechnout, zprostředkovat nové informace, reagovat na jeho názory; nebo, další stupeň, jestli má k něčemu zaujmout nějaký jasný postoj, třeba tím, že odhlasuje určitý postup, návrh, doporučení pro faráře; nebo jestli má dojít k celkovému konsenzu v nalezení cesty i jejím dalším uskutečňování…“*

Žádný z respondentů nezmínil, že by některá z PRF našeho vzorku kdy využila možnost, většinou danou stanovami, kdy při opakované neshodě s farářem může záležitost postoupit biskupovi. O jedné PRF bylo např. referováno: *„Dvakrát za posledních osm let se rozhodnutí odložilo (vstřícnost rady vůči faráři), k biskupovi se neposouvalo.“*

b) Četnost, příprava a průběh jednání

Četnost setkávání PRF z našeho vzorku je dosti různá. Jedna PRF, která je ale totožná s místním modlitebním společenstvím, se schází 1x týdně. Pět PRF se schází 1x měsíčně, sedm 1x za dva měsíce, pět 4x do roka, dvě 2x do roka a jedna se snaží sejít alespoň jednou za rok. Tři PRF se pak scházejí podle potřeby.

Některé PRF mají, kromě zasílání programu předem, zavedené i další způsoby, jak se předem seznámit s projednávanými tématy, nebo jak je předjednat: *„U většiny bodů*

programu je předem známo, kdo se k němu vyjádří jako hlavní řečník, pak následuje diskuse a snaha o nějaký závěr – pokud možno konsenzuálně či hlasováním, často však zůstane téma otevřené, nebo částečně otevřené a nedořešené…"

Toto se v některých farnostech děje při *„přípravě rady na přípravném setkání užšího týmu mezi pracovními setkáními,"* kde je třeba si také *„ujasnit si, které věci jen přinést k informaci, které odložit a na které se jasněji zaměřit…"* Tato přípravná setkání se v některých případech konají i po skupinkách: *„Před každým setkáním je minimálně půlhodinové přípravné setkání jednotlivých skupinek – pastorační a technické, kde se předjednávají akce, řeší se detaily. Program připravuje pastorační asistent a předloží ho duchovnímu správci."* U dvou PRF jsme zaregistrovali, že jednou či dvakrát do roka spolu prožijí „formační den", kde se snaží seminářovou či studijní formou načerpat potřebné znalosti či si osvojit potřebné dovednosti pro práci v PRF.

Jsou však i farnosti, kde program na jednání PRF připravuje sám kněz nebo kněz za pomoci některého z pastoračních spolupracovníků.

Průběh jednání PRF samozřejmě velmi závisí na tom, co ta která rada považuje za svůj hlavní úkol, případně k jakému modelu PRF se blíží.

Pokud je PRF spíše pastoračním týmem a pokud je rada trochu členitější, pak to např. probíhá takto: *„Zahájení provede administrátor modlitbou a potom se probírají body z minulé PR, zda jsou splněné, probíhají, jestli je ještě k nim něco potřeba. Poté se probírají nové věci a podle důležitosti se zařazují. U každého bodu jsou jmenováni ti, kdo jej plní, případně zodpovídají za realizaci."* Případně k tomu přibude ještě toto: *„Jinak z jednání je vždy učiněn zápis, který všichni členové 'parafují'. Jednotlivé úkoly mají termíny a vlastníky. Před vlastním zasedáním se rozešle předpokládaný program jednání, aby vše 'běželo' bez závad."*

V některých PRF má jejich předseda – farář – velmi aktivní roli*: „Setkání probíhá tak, že administrátor projde body z minulého setkání a zmíní se, jak to či ono pokročilo. Průběžně se ptá členů PRF na jejich názory. Poté přednese nová témata, ptá se na názory PRF, někdy nechává hlasovat. Jeden člen PRF podstatné věci zapisuje a posléze vytvoří zápis ze setkání PRF, který všem členům zašle."* V jiných roli moderátora přenechává jiným: *„Schůzi vede pastorační asistent, příp. kněz. Pastorační asistent (dá se říct tajemník PRF) provede krátkou rekapitulaci období od posledního setkání PRF."*

Pokud se PRF považuje spíše za „konzultační tým" či „vizionářskou komunitu", je do přípravy na jednání či přímo při jednání vkládáno např. studium určitých souvisejících dokumentů (např. částí z církevních dokumentů týkajících se reflektované oblasti), vyhodnocuje se nějaký způsob zpětné vazby z farnosti (např. anketa) nebo se připomínkují některé koncepční dokumenty, které PRF postupně zpracovává.

c) Témata jednání

V PRF sloužících jako „pastorační týmy" jsou níže zmiňovaná témata jednání také oblastmi přímé organizace či realizace akcí či programů, v PRF zaměřujících se spíše na pastorační konzultace jsou tyto oblasti předmětem pro aktuální či dlouhodobou pastorační reflexi.

Ve většině sledovaných PRF je na programu jednání aktuální dění ve farnosti (termíny a organizace akcí, úklidy, koncerty, farní ples, táborák, rekolekce, slavnosti, bohoslužby, farní den, liturgické otázky, farní časopis, farní web, farní knihovna apod.). Často jsou organizačně či reflexivně tematizovány také ekonomické a stavební otázky (fara, kostel, zahrada, opravy, investice, sochy…).

Menší počet PRF se však zaměřuje spíše na dlouhodobé koncepční otázky (jako je např. oblast vzdělávání dospělých, mládeže či dětí, diakonické služby, evangelizace a působení navenek, kritéria a podmínky pro udílení svátostí, slučování farností, česko-německé vztahy apod.).

V některých farnostech PRF spolupracuje při tvorbě pastoračního plánu farnosti nebo jej dostává ke schvalování či připomínkování.

V několika málo farnostech se PRF snaží být zároveň jakousi „vizionářskou komunitou“ či „týmem pastoračního rozlišování“ a pracuje na tvorbě dlouhodobé pastorační vize farnosti (zmapování pastorační situace, pojmenování identity, principů a poslání farnosti, načrtnutí pastorační vize farnosti, stanovení střednědobých pastoračních priorit).

V jedné farnosti PRF také pracovala na koncepci správcovství financí a majetku farnosti či na koncepci nakládání s rozpadajícími se kostely, vyjadřovala se ke jmenování členů farní charity či členů ekonomické rady farnosti či projednává každoroční rozpočet farnosti ve světle pastoračních priorit.

d) Spiritualita

Jakou roli při setkáních PRF z našeho vzorku hraje modlitba či spiritualita obecně? V jedné malé farnosti je role modlitby velmi intenzivní tím, že PRF je součástí modlitebního společenství a rozhodování tam prý často nechávají *„na vedení Ducha svatého“*. V sedmi dalších PRF je zvykem modlitbou alespoň začínat, někde i končit (modlitbu vést či ji předem připravit je často úkolem administrátora nebo i některého z členů).

V jednotlivých případech je snaha při setkáních PRF vstupovat do hlubší společné modlitby. Jeden z farářů např. referoval o snaze o hlubší duchovní rozlišování takto: *„Formy, kterými se k tomu rozhodnutí dochází, to nejsou určitě jenom rozhovor, ale taky modlitba, společné prožití formačního dne, kde jsme si blíž a je tam víc prostoru na nějaké ztišení se. Jednak jednotliví členové PRF - je jim doporučovaná jejich osobní cesta, učednictví, život s Krisem, aby ty jejich pohledy byly víc a víc neseny Božím Duchem. A potom i při té společné práci se na to dává důraz - povídáme si i se společně modlíme a všechno chceme dělat z Božího Ducha… působení Božího Ducha bych tady vnímal spíš v takové té vnímavosti, otevřenosti, citlivosti, možná před otevřením nějakého zásadního problému bychom se mohli víc i takhle formálně se ztišit k modlitbě“*.

e) Reflexe

Jak už vyplynulo z předchozích souhrnů (srov. bod b) na str. 627), jen velmi malý počet PRF čerpá při své práci z Písma či církevních dokumentů. Spíše platí, podobně jako v jedné velkoměstské farnosti, že *„vše se posuzuje na základě subjektivního názoru, ‚chce se mi‘, ‚líbí se mi‘, ‚zdá se mi‘, resp. ‚vím od ostatních, že by toto chtěli‘ apod.“ „Radní se ptají dál a pak řeknou svůj názor. Každého zajímá něco jiného, někdo přinese hlas lidu, každý něčím přispěje, uvědomíme si, co je třeba udělat, někdy se vyhodí anketa…“*

V několika málo farnostech našeho vzorku jdou však hlouběji a snaží se i o jakési teologická kritéria pro rozhodování: „Prakticky PRF jako celek se snaží hodnotit svá rozhodnutí na základě kritéria, jakou měrou povedou k šíření Božího království.“ Nebo se snaží o zohlednění kontextu: „Promýšlení a realizace jednotlivých podnětů, jakým způsobem přistupovat k životu z víry v dnešním světě, který o náboženství a víře moc neví.“

V jedné z větších farností dokonce pro rozhodování a s ním spojenou pastorační reflexi používají nástroj, který tamější farář nazývá *„pastoračním valčíkem“*: *„1. vnímat (popis situace, mít otevřené oči a vnímat, co se děje); 2. reflektovat (život kolem nás reflektovat na základě Písma, tradice a zkušeností jiných); 3. navrhovat (to je ta tvůrčí vrstva, která vyplývá z těch prvních dvou kroků, která zformuluje konkrétní cestu k uskutečnění vize)“*.

P 18.3.6 Vnitřní role členů PRF

Zdá se, že neuralgické body v oblasti vnitřní strukturalizace PRF jsou především dva. Prvním je otázka pojetí role předsedy PRF ve vztahu k ostatním formálním rolím uvnitř rady. Druhým pak je otázka pojetí PRF jakožto „zastupitelstva“ versus „týmu“, ze kterého pak plyne různé pojetí dalších vnitřních (formálních i neformálních) rolí PRF.

a) Předseda a další formální role

Ve většině PRF z našeho vzorku má důležitou roli předseda PRF (tj. farář či administrátor dané farnosti), přičemž se pojetí této role v různých farnostech částečně liší.

Jedinou výjimku zde v našem vzorku tvoří jedna z menších velkoměstských farností, kde dojíždějící a ne všech jednání PRF se účastnící *„kněz má víceméně poradní hlas.“*

Existují PRF, ve kterých předseda sám (či *„s pomocí druhých“*) dělá v podstatě vše: připravuje program jednání, přináší na jednání své otázky a jednání i moderuje, přičemž někdy je navíc i zdůrazněno, že PRF má *„pouze poradní roli“* a farář pak *„rozhodne podle svého“* (*„Hlavní slovo má kněz, PRF radí.“ „Duchovní správce má rozhodující slovo ve všech činnostech.“ „Pan farář je ten, na kterém činnost PRF nejvíce závisí.“*). V takovýchto farnostech je pak často konstatováno, že změna administrátora by měla pro PRF velký (někdy *„fatální“*) vliv (*„Kdo má zkušenosti s PRF, bude pokračovat, kdo nemá, asi ji nechá usnout nebo ji zruší.“*).

V jiných PRF má každý svoji předem domluvenou roli, ve které pak každý svým dílem přispívá k týmové spolupráci: předseda, místopředseda, sekretář (zapisovatel, tajemník). Avšak role faráře tam může být stejně silná jako u těch předchozích. Záleží pak na jeho osobním postoji a stylu vedení, zda je tato silná role vnímána pozitivně (*„Administrátor je jedním z velkých kladů naší farnosti. Má zájem, tah na branku, umí oslovit a snaží se. S většinou příspěvků nebo proseb chodí právě on.“ „Osoba faráře je klíčová, jeho aktivita a nadšení je motivem pro aktivnost naší PRF.“*) nebo spíše negativně (*„farář má hlavní slovo a někdy je složité ho přesvědčit“*).

Že tato „silná role“ vyhovuje i kněžím, ukazuje srovnání dřívější zkušenosti jednoho z dnešních farářů z PRF, kde „nebyl farářem a šéfem“ a kde to „ze začátku jenom moderoval a motivoval,“ na rozdíl od dneška, kdy je *„za to zodpovědný, což je něco jiného a jde to teď samozřejmě mnohem líp, protože to je můj tým, nebo naši lidi, kterým jde o společnou věc. Tam (v té předchozí PRF) to bylo, jako že napovídám nějakému tomu faráři, jako že to kočíruju nějak zezadu, jako šedá eminence, a to není dobrý způsob asi… Tak by to asi fungovat nemělo…“*

Jsou však i takové PRF, kde se tyto role krystalizují teprve postupně, pod citlivým vedením faráře, který druhým pomáhá rozpoznávat jejich vlastní schopnosti a obdarování, všichni postupně učí spolupracovat na společných úkolech. Farář je zde pak vnímán spíše jako ten, kdo vede skrze sjednocování, motivaci, doprovázení či uschopňování druhých. V těchto případech je pak častěji konstatováno, že změna administrátora by na takovouto PRF neměla až tak zásadní vliv (*„Farář je aktivní ve spolupráci, v případě změny faráře reagujeme na osobnost faráře. Společenství funguje stále.“ „Ke změně administrátora v naší farnosti došlo a pastorační rada funguje kontinuálně s novým administrátorem.“*) nebo dokonce PRF očekává, že by mohla vytvořit novému faráři oporu při změně či že by mohla tuto změnu i sama ovlivnit (jak píše respondent z jedné velkoměstské farnosti: *„Myslím si, že by mohla PRF pro nového administrátora sehrát velmi důležitou roli při jeho poznávání a sžívání se s farností…“* Nebo: *„Při změně administrátora by měla PRF určitě důležitou roli.“*).

Zdá se, že ve sledovaných PRF není příliš využívaným institut farářova „veta“, případně možnost po odložení rozhodnutí předložit otázku biskupovi, a to i přesto, že v některých vizích či návrzích lze vyčíst volání po větších pravomocech PRF vůči faráři (srov. příslušné body a) na str. 621 a b) na str. 646). Na toto téma byly jen dvě zmínky ze dvou větších farností: *„Dvakrát za posledních osm let se rozhodnutí odložilo (vstřícnost rady vůči faráři), k biskupovi se neposouvalo“* a *„Náš duchovní správce má sice právo veta, ale nevyužívá jej.“*

Že se farář do role předsedy PRF musí často náročně „zacvičovat“ svědčí i další výroky našich respondentů. V prvním případě je farář „vyučován“ farníky a zdá se, že pokorně toto vyučování přijímá: „*Náš duchovní správce má sice právo veta, ale nevyužívá jej. Snaží se naslouchat. Zpočátku si „dělal, co chtěl“ – jistě v dobré víře – ale již jsme ho zapojili do týmové práce… Když se mu přesto něco ‚povede‘, tak dostane ‚vynadáno‘ a o vzniklé situaci jednáme a hledáme ‚elegantní‘ řešení…“*

Ve druhém sám aktivně hledá, jak se stát lepším „vůdcem“: *„Jak vést PRF, to jsem se pomalu začal učit, až když jsem do toho byl hozen. Dnes, po nějakých třech letech učení se té mé role, jsem došel k závěru, že mojí rolí by mělo být především ‚ztělesňování vize‘. Podobně jako vyvolený národ měl při cestě do Zaslíbené země nejen různé proroky a potřeboval i toho Mojžíše jako vůdce, který se ovšem umí dělit o zodpovědnost. Farář je v podstatě zodpovědný za hledání, formulaci a realizaci pastorační vize farnosti. On nese zodpovědnost a ta spočívá v tom, že se snaží neprosazovat své nápady, ale snaží se dojít k nějaké objektivitě, která je důležitá pro farnost jako celek. To znamená, že on by měl být tahounem v hledání té vize, měl by v podstatě tu inspirovat hledání té vize, táhnout ho, ale zároveň společně s PRF rozlišuje a postaví se za toto v posledku společný dílo…“*

b) Zastupitelské versus týmové role

V některých PRF (v našem vzorku jde o 9 farností), které zdůrazňují model „zastupitelské skupiny“ (srov. bod c) na str. 621), se ještě navíc profilují určité role „zodpovědných“ za některé oblasti života či služby farnosti nebo za určité skupiny či týmy ve farnosti (jeden z farářů to nazval tak, že to je jakási „obdoba ministerstev“). V této souvislosti jsou zmiňovány např. oblasti jako „liturgický prostor“, „liturgická hudba“, „květinová výzdoba“, „charita“, „rodiny“, „mládež“, „média“, „organizace poutí“, „přednášky“, „úklid“, „katecheze“, „ministranti“, „farní věstník“ apod.

Ze tří farností bylo referováno, že jsou v PRF navíc přítomni i zástupci jednotlivých bohoslužebných míst či kostelů, avšak v jedné z nich se takto společně ani neschází a řeší se vše individuálně v oněch kostelích po mši.

Zvláště z farností, kde dává PRF důraz na „tematické zodpovědnosti“ v duchu PRF jakožto „zastupitelské skupiny“, pak však také vycházejí stížnosti na to, že „jednání jsou často rozvleklá a nevěcná, bez konkrétních závěrů“, „někdy se zbytečně dlouho jedná o věcech, kterým členové nerozumí“ či že se „schůze PRF se staly přehlídkou ztraceného času“. Jak to lapidárně a možná s trochou nadsázky vyjádřil jeden kaplan: *„Dřív to bejvalo takový divoký... Padaly zajímavé názory, podnětné, členové byli chytří lidé, ale těžko najít konsenzus… Spousta slov, keců, názorů a nic z toho... Práce nikde. Samý kouř a oheň žádný…“*

V některých jiných PRF (v našem vzorku výslovně ve 2 farnostech) se naopak tomuto „zastupitelskému“ tematizování zodpovědností vědomě snaží vyhnout, protože pak je často velmi ztížena týmová spolupráce na jednom společném úkolu reflexe pastorační situace ve farnosti jako celku (pokud tedy od PRF není očekávána jen zpětná vazba z nejrůznějších koutů farnosti bez nároku na dosažení konsenzu).

V jedné z těchto farností jsou pak např. zdůrazněny spíše různé neformální „týmové role“ podporující týmovou spolupráci, jako např. *„tříbarevný tým“* (složený z lidí *„reflexivních“, akčních“* a *„intuitivních“*) nebo snaha o rozvinutí klasických týmových rolí (jako *„shánil“, „režisér“, „předseda“, „hasič“, „chrlič“, „tahoun“, „rejpal“, „dotahovač“ či „specialista“*).

P 18.3.7 Komunikace mezi PRF a farností

Pro rozvíjení komunikace mezi PRF a celkem farnosti je v mnoha případech používáno několikero různých způsobů či nástrojů v různé kombinaci.

Nejvíce je ve farnostech našeho vzorku využívána cesta osobních kontaktů mezi členy PRF a ostatními farníky (14 farností), časté je zveřejňování souhrnu jednání PRF ve farním věstníku (12 farností), jsou také využívány vývěsky v kostele (8 farností), ohlášky při mši (7 farností) či webové stránky (7 farností) a osobní komunikace je někde podpořena i komunikací prostřednictvím e-mailu či mobilu (7 farností).

P 18.4 Reflexe PRF aneb Pastorační rada Zítřka

Po načrtnutí souhrnu představ, jaké mají naši respondenti o „pastorační radě snů“ (část P 18.2, „Vize“) a po vylíčení obrazu současné práce jejich PRF (část P 18.3, „Realita“) nyní shrneme výroky našich respondentů hodnotící tuto současnou práci ve světle jejich

vlastních ideálních představ. Nejde zde tedy o naši vlastní reflexi, hodnocení či návrhy, ale stále o souhrnný záznam vlastních reflexí samotných respondentů. Tyto reflexe a hodnocení jsme rozčlenili na „pozitiva“, „negativa“, „návrhy“ a „ostatní“.

P 18.4.1 Pozitiva či ovoce PRF

Poměrně hodně respondentů (celkem 34 z 20 farností, z toho 13 kněží) práci své PRF hodnotilo obecně pozitivně nebo zmínilo nějaký konkrétní pozitivní přínos její práce pro farnost.

a) Spolupráce v pastoraci

Pozitivní ovoce služby PRF v oblasti přímé pastorační pomoci či v oblasti týmové spolupráce na pastoraci bylo zmíněno 6 respondenty ze 6 různých farností, až na jednu výjimku byli všichni faráři.

Zdá se, že někteří faráři si na PRF velmi cení její praktické pomoci v pastoraci. Jeden z farářů středně velké farnosti to vyjadřuje takto: *„Realizace se pak týká jednoho člena nebo si to rozdělíme anebo se zajistí nějaký odborník z farnosti či firma. A tak to jde docela dobře. Jsem rád, že to jsou nejen radní, ale také přiloží ruku k dílu!“* Farář jedné středně velké farnosti si např. pochvaluje, jak velkou mu je PRF „pomocí“: *„Farní radu máme již přes tři roky. Je velkou pomocí. Členové, farníci znají své město a žijí s farností. Proto mohou oslovovat různé činitele. Přejímají pastorační práce (staré, nemocné, děti předškolního věku). Pomáhají při účetnictví a tak mají vhled do hospodářství farnosti. Jsem vděčen tomuto desetičlennému společenství za pomoc a vytrvalost.“* Farář jiné velké farnosti již vnímá službu PRF spíše jako „podíl“ na společném poslání: *„Jsem rád za existenci naší PR a pastorační pomoc všech členů, kteří ji tvoří i všech ostatních věřících, kteří se chtějí podílet osobně na růstu nás všech.“*

V některých dalších farnostech je oceňován také přínos PRF pro týmovou spolupráci ve farnosti. Např. členka PRF z jedné větší farnosti píše: *„V současné době vidím fungující PRF jako velice důležitou pro život farnosti, zvláště těch větších. Farnost tvoří farníci spolu s duchovním správcem, proto je velice důležitá jejich spolupráce, vzájemná důvěra a úcta.“* Týmovost zdůrazňuje i farář jedné menší velkoměstské farnosti: *„V určitém týmu je větší možnost nápadů, více iniciativy a více sil…“* A farář jedné velké velkoměstské farnosti to vidí jako běh na dlouho trať, který ale stojí za to absolvovat: *„V tuto chvíli slouží naše PRF jako poradní orgán především ve věcech praktického charakteru, není tedy pastoračním v pravém slova smyslu, jak bych si to jednou představoval. Nicméně při přechodu ze středověkého modelu farnosti, který přetrvává leckde i dnes, je i tato fáze důležitá: mnohdy totiž na kněze (tedy i na mě) je kladena obrovská zátěž povinností manažera, měl by uzavírat smlouvy, řešit majetkové věci, vyznat se v právu, znát kontakty. Velmi oceňuji to, že mám v tuto chvíli 11 člennou radu, kde je většina lidí ochotných spolupracovat, vyjadřovat svoje názory a přiložit ruku k dílu – i když spíše praktického charakteru. Myslím, že to má velký význam a neměnil bych.“*

b) Pastorační konzultace

Je zajímavé, že mnohem více respondentů (celkem 20 respondentů, včetně některých farářů, ze 13 farností) vnímá jako pozitivní pastoračně-konzultační roli PRF.

Je např. oceňováno, že *„PRF jako celek se snaží hodnotit svá rozhodnutí na základě kritéria, jakou měrou povedou k šíření Božího království“* či *„když se lidé takto setkávají, bývá to příjemnější po stránce lidské a rychlejší po stránce věcné“*. Členka PRF z jedné menší velkoměstské farnosti velmi pozitivně vnímá kvalitu, ale i náročnost vnitřního dialogu v PRF: *„Pozitivní je, že se přijímáme, pomáháme si, vedeme dialog a tak to bylo vždy a všude. Každý z nás je jiný a to je super i náročné…“* Pastorační asistent v jedné velké farnosti pak vidí plody v možnosti širší konzultace přesahující okruh *„pastoračních profesionálů“* ve farnosti: *„PRF mi přišla smysluplná hlavně proto, že dávala možnost konzultovat vize, plány i praktická rozhodnutí se širším okruhem lidí, než byla místní řeholní komunita, a to s lidmi, kterým na farnosti opravdu záleželo.“*

Další hlasy dosvědčují, že schopnost kvalitní pastorační konzultace uvnitř PRF je otázkou často náročného učení se. Pastorační asistent z jedné velké farnosti říká: *„Největší posun spatřuji v prohlubování vzájemných vztahů mezi členy PRF, a tím také zlepšování vzájemné spolupráce a domluvy – včetně kritiky. Dále vnímám posun v ochotě naslouchat a přijímat názor druhého, případně si svůj názor poopravit…“* A farář jiné větší farnosti přímo mluví i o nárocích tohoto „učednického procesu“: *„Tím, že to všechno bylo nové, všechny ty analýzy a setkání, společná práce, to bylo opravdu hodně o učení se, o takové pokoře učit se… No, bylo to o učení se toho, že určité mechanismy, které fungovaly v biblickém lidu, tak jsem si najednou uvědomil, že je potřebujeme prožívat taky…“* Že se to může dařit, to potvrzuje členka PRF z téže farnosti v odpovědi na otázku, zda se daří nalézat nějaká plodná řešení i v hodně širokém spektru názorů jednotlivých radních a faráře: *„Daří. Musím říct, že to se v podstatě daří. Myslím, že to je dobře našlápnutá cesta…“*

c) Komunikace a iniciace

Několik málo respondentů (4 ze 3 farností) také oceňuje přínos PRF pro prohloubení a zkvalitnění komunikace uvnitř farnosti, např. „mezi knězem a farností“, co se týče „kontaktu s lidmi, s farníky“ či ve smyslu „sběru podnětů a šíření informací“.

Důležitost někdy osobnostně i časově náročnějších procesů rozhodování pro farnost jako celek shrnuje také následující poznámka jednoho respondenta z velké velkoměstské farnosti: *„On by to farář mohl sám rozhodnout taky. A bylo by to. Ale i pro tu farnost je také důležité, aby věděla, že se s jejich hlasy počítá, třeba zprostředkovaně přes tu pastorační radu.“* I když zároveň uznává: „*Přímo za námi jako členy PRF farníci nechodí, jdou raději přímo za knězem, ale i tak je to takové demokratičtější.“*

Ve dvou případech respondenti chválí přínos PRF také v oblasti „iniciace“ ostatních farníků: *„Alespoň o trochu více lidé cítí větší odpovědnost za farnost, ve které žijí“* a *„pastorační rada je určitě důležitý orgán, jímž se u nás farnost zapojuje do činnosti“*.

d) Kontinuita

Čtyři respondenti ze tří větších farností pozitivně vnímají roli PRF jakožto *„nositelky kontinuity“*, *„udržovatelky tradice“* (ve smyslu pokračování živého komunitního pastoračního stylu po odchodu faráře) či prostoru pro moudrou *„opatrnost“* při *„radikálnějších změnách“* navrhovaných farářem.

Jeden z pastoračních asistentů ve velké farnost se zaběhlou PRF to vidí takto: *„Pokud by došlo ke změně administrátora záleželo by podle mě na jeho přístupu, ale dovolím si tvrdit, že vzhledem k tomu, že jsme poměrně velkou farností nebylo by od něj příliš moudré kdyby to začalo při změně hodně skřípat, spíš si myslím, že by mohla PRF pro něj sehrát velmi důležitou roli při jeho poznávání a sžívání se s farností…“*

e) Zralost a společenství

Někteří respondenti vnímají jako pozitivní, že členy jejich PRF jsou *„lidé zralí“*, *„ochotní obětavě dobrovolnicky sloužit“* a *„pravidelně se zapojovat“*, v jedné farnosti si farář chválí *„absolventy teologického studia“*, jinde jsou v PRF *„moudří lidé, schopní svojí moudrostí a vhledem řešit nesrovnalosti…“*

V některých PRF je pak kromě těchto osobních vlastností členů oceňován i rozměr komunitní, kdy celá PRF pak *„v neposlední řadě ukazuje na živé společenství“* schopné *„hlubšího sdílení“*, *„společné modlitby“*, *„vzájemné důvěry a úcty“*, *„spolupráce“* a *„učednického růstu“*. *„Pozitivní je, že se přijímáme, pomáháme si, vedeme dialog a tak to bylo vždy a všude. Každý jsem jiný a to je super i náročné…“*

f) Obecně pozitivní hodnocení

V dalších případech (15 respondentů ze 10 farností) respondenti (včetně 6 farářů) zmiňují pozitivní přínos práce PRF pro farnost obecně.

Jeden z farářů si chválí „pomoc a vytrvalost“: *„Farní radu máme již přes tři roky. Je velkou pomocí. Jsem vděčen tomuto desetičlennému společenství za pomoc a vytrvalost.“*

Jiný z farářů dokonce konstatuje, že to *„bez PRF nejde, kněz nemůže všechno zvládnout sám“* a považuje *„tento institut za přínosný“*. Jiný farář: *„Jsem rád za existenci naší PR a pastorační pomoc všech členů, kteří ji tvoří i všech ostatních věřících, kteří se chtějí podílet osobně na růstu nás všech.“* Jeden z kaplanů rozlišuje nástroj PRF jako takový a jeho „praktické použití“: *„Já vnímám tento nástroj jako takový velmi pozitivně. Jen jeho praktické užití je problematické. Hodně závisí na osobní a duchovní zralosti jeho členů… jinak ten nástroj jako takový je úžasný.“* Další z farářů pak vnímá pozitivní posuny na dlouhé učednické cestě: *„Osobně jsem moc rád, že jsme tuhle cestu podnikli, že jsme tam, kde jsme, určitě tam vidím posun vůči té době, kdy jsme začínali a zdá se mi, že opravdu během těch tří let, co PRF formujeme, tak jak já, i ta rada začala víc sama sobě rozumět a začíná dostávat určitou sebedůvěru a prakticky se začíná té své role tak nějak pomaličku ujímat…“*

Jeden z kněží dokonce vytvořil jakýsi přehled hodnocení všech PRF, které poznal: *„Byly PRF vynikající (jako krásná, sympatická, inteligentní a pracovitá žena), PRF ‚cosi-cosi‘ (průměrné), a PRF katastrofické (jako sršeň za trenkama). Klasické české známkování by dopadlo takto: jedničku by dostala jedna PRF, dvojku tři PRF, trojku čtyři PRF, čtyřku dvě PRF a pětku jedna PRF.“*

Nejen kněží, ale i někteří členové PRF se o svých radách vyjadřovali obecně pozitivně. Jedna členka si např. libuje, že jejich PRF má docela silný hlas i na místním biskupství: *„Naše nová PR zvolení v květnu 2007 požádala v říjnu o jmenování místního administrátora farářem, přesně za měsíc bylo této žádosti vyhověno a za další měsíc bylo k radosti celé farnosti slavnostně biskupem provedeno.“* Jiný respondent pak konstatuje: *„V současné době vidím fungující PRF jako velice důležitou pro život farnosti, zvláště těch větších.“*

P 18.4.2 Negativa či problémy PRF

O poznání více respondentů (celkem 56 ze 42 farností, z toho 17 kněží) než u předchozího souhrnu pozitiv (srov. P 18.4.1) práci své PRF hodnotilo obecně negativně nebo zmínilo nějaký konkrétní negativní jev či problém vyskytující se při práci jejich PRF. Níže tato negativa prezentujeme opět shrnuté do několika kategorií.

a) Přístup a schopnosti členů

Velmi často naši respondenti zmiňují problémy s přístupem, kvalifikací, schopnostmi, nasazením či možnostmi členů PRF (22 respondentů ze 17 farností).

Někdy je náročné vůbec sehnat dostatečný počet členů, případně dostatečný počet takových, kteří by k této službě měli přiměřené časové možnosti. Jak se vyjádřili tři z farářů: *„Někdy pokulhává nasazení, ti lidé mají svou práci i rodiny, nemohu po nich chtít nemožné.“ „Je to ale těžké někoho přesvědčit o tom aby se sám také aktivně podílel na této práci.“ „Několikrát se stalo, že se pastorační rada vůbec nesešla (přišli 1 až 2 lidé). Na vesnici mají lidé různou jinou práci, než chodit na faru, když tam jsou v neděli.“ „Je fuška sehnat alespoň sedm lidí!“*

Ale i sami členové PRF si jsou vědomi, že často očekávání není v jejich silách naplnit: *„Jednotliví členové nejsou příliš aktivní a ochotni se zapojovat, zvláště v těch malých, soustavných, ale velice potřebných činnostech a úkolech.“ „Mnozí z členů na sebe nechtějí vzít zodpovědnost za konkrétní úkoly.“ „Měli bychom být asi samostatnější, abychom nebyli závislí na faráři. Chybí nám větší zápal, aktivita, mnohdy se nám ztrácí smysl všeho, protože jen málo lidí ve farnostech má o nějakou činnost navíc zájem.“ „Také mi přijde, že mnoho členů je zapojena v dalších aktivitách farnosti, což má své klady i pro činnost PRF, ale také to komplikuje větší nasazení členů pro konkrétní práci v PRF, čekal bych větší zapálenost pro věc.“*

Že však příčiny neaktivity farníků nemusejí být jen v nedostatku času, to ukazují další komentáře. Může jít např. o špatnou zkušenost s prací PRF (*„Není mnoho lidí, kteří by měli zájem takto se podílet na vytváření farního společenství, dílem z únavy a ne příliš dobré zkušenosti z práce rady.“*), o osobnostní nezralost (*„Myslím si, že to není otázka ani úpravy*

stanov, ani jakýchkoliv vnějších podnětů. Problémy jsou především v osobním vybavení a to se od určitého věku těžko mění.“ „Je pak v lidech, když je někdo neukázněný, sebestředný, když tlačí dopředu jen svůj názor… Různost není na překážku… Spíš je na překážku osobní nezralost…“), o nedostatečnou formaci či schopnosti (*„Co se týče nějaké ‚pastorační vize‘, většina lidí myslím cítila svoji nekompetentnost a ráda to nechala na faráři. Myslím, že se nedařilo ‚společně snít‘, přes všechny snahy a očekávání se podle mého názoru nikdy nestala ‚prorockým prvkem‘ ve farnosti, ukazatelkou směru.“*) či o strach z elitářství (*„Bojím se také toho, že mezi lidmi české povahy by to vedlo k elitářství a neslužebnosti těch ostatních… Ten, kdo je najednou členem nějakého spolku, který má nějakou důležitost, tak to může vypadat elitářsky… ostatní s ním pak třeba nechtějí mluvit... V některých lidech to takto může vzniknout (a není to malé procento) - proto nebezpečí…“*).

Obecně tento nedostatek nutných dovedností pro práci PRF shrnuje jedna pastorační asistentka z jedné velkých farností: *„Na základě své vlastní zkušenosti jsem přesvědčená, že ono výše napsané* (tj. týmová práce, konstruktivní kritika, prezentace odlišného názoru i před církevní autoritou, delegování zodpovědnosti kněžím a společné hledání a realizace vize) *my katolíci neumíme, a z toho povstává i fakt, že církev naše milá katolická je bez vize, koncepce a ‚bez šťávy‘ (doufám však a věřím, že i přesto není bez Ducha svatého :-) - mnoho energie a tvůrčích nápadů se ztrácí, protože je nikdo po nikom nechce (přitom jsem přesvědčená, že by je Pán ochotně dával a že potenciál v lidech tu je velký).“* A dodává: *„Píšu tak poměrně ostře i přes to, že jsem teď sedm let žila ve farnosti, která je na tom přeci jen o něco lépe a o to výše napsané se alespoň snaží. Moje zkušenost z FR je vlastně jednoznačně pozitivní, ale vím, že s lecčíms z výše napsaného jsme se také těžce potýkali. I když vím i z doslechu o dalších farnostech, kde je snaha obdobná, přesto si myslím (nemám to podložené nějakou statistikou nebo podrobnou znalostí), že jsou to spíše výjimky.”*

b) Přístup a schopnosti faráře

Podobný počet stížností jako v oblasti přístupu a schopností členů PRF zazněl od respondentů také v oblasti přístupu a schopností předsedy PRF – faráře či administrátora farnosti (23 respondentů z 15 farností).

Jsou kněží, kteří mají potřebu se učit (v odpovědích toto přiznání zaznělo od 3 kněží). Jeden z nich např. vidí dokonce nedostatky své PRF jako podmíněné svojí vlastní chybou: „*Pokud v některých oblastech snad selhává, vidím to spíš jako svou chybu, že je dostatečně nemoderuji a nemotivuji.“* Podle dalších respondentů jsou však i takoví, kteří „*jsou přesvědčeni, že všemu rozumí nejlépe oni sami a věřící mají jen slepě poslouchat“*.

Častým je však také stesk na nezájem administrátora o práci PRF či dokonce na jeho strach z PRF: *„Co se týče administrátora – zažili jsme naprostou nechuť k práci PRF (téměř se nescházela), aktivní přístup – každý měl oblast zodpovědnosti, a také strach z PRF – sice se scházela, ale pro administrátora to bylo silně nepříjemné, když jsme se pokoušeli projednávat konkrétní návrhy.“ „Aby rada fungovala, musí ji potřebovat především farář. Pokud její rady nepotřebuje, pak ani ji nesvolává a žije se bez ní.“*

Ve farnostech, které tolik či vůbec netrpí nedostatky času či počtu aktivních farníků, může pak být práce PRF omezena či úplně zablokována právě přístupem kněze: „*Přitom zde ty lidské zdroje jsou, ale tito perspektivní lidé nejsou osloveni, podmínky k jejich práci se spíše zhoršily oproti původnímu stavu z první poloviny 90. let.“ „Náš předchozí farář říkal, že PRF nepotřebuje a podle toho pak vypadala i naše práce.“ „Oproti předchozí PRF se naše rada méně snaží vyjadřovat k hlavním pastoračním problémům společenství, protože o diskuzi na toto téma nemá správa kostela zájem.“ „Nevím; když vidím, že i náš současný farář nad námi ‚láme hůl‘, je s námi nespokojený a nemá už sílu dál lidi ‚táhnout‘, tak kde tu sílu máme brát my?“ „Potřebujeme stálé duchovní vedení. V mé práci mi chybí bližší konzultace s knězem.“*

Někdy je pak tento nesoulad podmíněn i kulturně (Polsko, Slovensko, Španělsko): *„Nový administrátor (od srpna) nemá příliš jasnou pastorační koncepci, má nedostatky v českém jazyce a neumí vést jednání. Jeho kompetence v rámci PRF tak postupně přecházejí*

na pastoračního asistenta.“ „Bohužel biskupstvím byl náš vikariát odsunut na stranu zájmu, kam je vhodné posílat leda tak polské misionáře, kteří bohužel ve valné většině nenaplňují pastorační a evangelizační potřeby farnosti“. „Nedaří se nalomit nedůvěru předsedy, že rada tady není od toho, aby kontrolovala (a je tudíž také potřeba se jí trochu bát a trochu bránit v jejích kompetencích), že nejde zapasovat do jeho konceptu ‚farář = otec‘, který rozhoduje, a je jedno, jestli špatně nebo dobře.“ „Panu faráři není vlastní plánování moc dopředu (zmatky, nedorozumění, malá propagace dobrých akcí – malá účast), není organizátorem (farnosti chybí vůdce, jádro, „stmelovač“).“

O jednom jinak velmi oblíbeném a hodném kněži jeho farníci napsali: *„Náš pan farář se vyjádřil, že u nás nikdy žádná PRF nebyla a nebude, protože on nemá rád, když mu někdo do jeho věcí moc mluví…“*

Podobně i PRF v době jednoho z velmi kvalitních farářů se postupně přestávala potkávat s jeho přístupem: *„Takže řada nápadů, podle mne realizovatelných, spadla pod stůl možná jen díky osobnímu vybavení našeho bývalého duchovního: ‚To je nesmysl, to nejde….‘ Později čím dál méně věcí ‚šlo‘, až většina členů pastorační rady rezignovala na jakékoliv přicházení s nápady jak oživit život ve farnosti, aby nezůstával jen nedělním setkáním…“*

Jeden z farářů z jedné velké farnosti sám zmínil jeden z důvodů, proč PRF je pro něj sice *„jedním z článků řízení farnosti, ale ne nejdůležitějším“*: *„Dělali jsme dlouho vizi, ale není to má parketa, takovéto uvažování a hledání je mi vzdálené. Věci musíme řešit operativněji a ve chvíli kdy přicházejí, to farní rada nesplňuje.“* Opět i zde, jak je potvrzeno z jiných komentářů k této PRF, jde o míjení se představ o roli pastorační rady (rozpor mezi pojetím PRF jakožto „vizionářské komunity“ a jakožto „pastoračního týmu“).

Z takovéhoto konfliktního očekávání pak může vzniknout situace jako v následujícím příkladě (v podání pastorační asistentky): *„Jsem ráda, že v této farnosti je dán také hlas laikům, ale často to bylo tak, že my jako laici jsme něco tvrdili a farář pak nakonec rozhodl úplně jinak, než jsme se domluvili. To mi bylo líto. Chápu to a taky vím, že mám jisté problémy s podřizováním se církevním autoritám, zvlášť když vidím, že jsou v mnoha věcech slabí, slabší než mnoho laiků. Ale protože vím, jak to ve farnosti funguje, jak aktivně jsou tam laici zapojeni, jak by bez laiků ta farnost vůbec nemohla fungovat, tak jsem byla zklamaná. Protože za tohoto předpokladu bych pak očekávala, že hlas laiků ve farní radě, kteří navíc v té farnosti aktivně pracují, by měl být nejen vyslyšen, ale mělo by se na něj dbát i při konečném rozhodnutí. Buď tedy jsem málo pokorná (to docela určitě) anebo jsem měla představu farní rady jakožto mnohem demokratičtějšího orgánu…“*

Zajímavé je pak srovnání s trochu odlišným, ale v jádře stejným přístupem předchozího faráře téže farnosti (v podání pastoračního asistenta): *„Na druhou stranu je pravda, že bývalý farář většinou dovedl pastorační radu ‚ohnout‘ tím směrem, jakým potřeboval, aniž by se někdo cítil manipulován. Nepamatuji se, že by mezi ženami někdy narazil na výraznější odpor. Mezi muži bylo pár kverulantů (včetně mne), kteří si občas vedli zarputile svou, ale rozhodnutí celku málokdy ovlivnili. Pár lidí v radě měli svá ‚témata‘, v kterých nějak vybočovali z obecného způsobu myšlení, ale kontroverze se většinou podařilo zahrát do autu. Někdy mě štvalo, že farář, pokud tušil, že by nějaké téma mohlo být citlivé a debata o něm ne příliš podnětná, radši ho na radě vůbec neotvíral a rozhodl po svém.“*

c) Váznoucí vnitřní komunikace

Poměrně časté (16 respondentů z 10 farností) jsou stížnosti našich respondentů na neohrabaný, neefektivní či zdlouhavý způsob vedení diskusí při setkáních rady. Většinou (ale ne vždy) se to týká farností větších, které se zároveň snaží dodržet dostatečnou „reprezentativnost“ členů vůči nejrůznějším skupinám ve farnosti.

Jen některé z komentářů za všechny: *„Problémem je to, že si lidé skáčí do řeči, skáčí z tématu na téma a nedotáhne se téma do konce. Je obtížné, když se mluví o všem, ale na konci není domluveno, kdo, co kdy, za kolik…“ „Jednání jsou často rozvleklá a nevěcná, bez konkrétních závěrů…“ „Někdy se zbytečně dlouho jedná o věcech, kterým členové nerozumí.“ „Někdy není moderace jasná, naslouchání je někdy částečné…“ „Schůze naší*

pastorační rady se však staly přehlídkou ztraceného času…" „My jsme měli pastorační radu a nějak se to vždycky zamuchlalo, ten dialog… i když z toho vyšly úkoly, další věci, které se měly nějak konat, tak se pak nekonaly…"

V jedné velkoměstské farnosti to dnes sice již jde lépe, ale zkušenost z minula je poučná: *„Dřív jsem měl tu zkušenost, že se o věcech mluví a hodně se mluví, ale často to skončilo buď u toho mluvení, nebo se zjistilo, že buď na to nemáme, nebo se od toho ustoupilo nebo se to přeneslo někam jinam. Tenkrát např. v té době se řešily takové zásadní stavební věci (kostel, fara), mluvilo se o tom na té farní radě, ale pak se to přeneslo mimo… Čím víc lidí, tím víc se mluví, tím míň se dostáváme k nějakému konkrétnímu vyústění." „Z dřívějška se mi zdálo, že ne vždy to mělo tah na branku, mohlo se to rozmělňovat…"*

Konečně v jedné PRF z velké farnosti je považováno za problém, že tam chybí *„odvaha střetnout se nad obtížnými tématy, vydržet napětí"*, či v jiné jsou citliví na špatnou komunikaci mezi knězem a celkem PRF: *„(Kněz by si neměl jen) nechat schválit to, co si sám rozhodne - podotýkám, že u nás to tak skutečně nebylo, ale ve chvílích, kdy to tak chybnou komunikací několikrát budilo zdání, okamžitě to vzbudilo u lidí, jichž se dané rozhodování týkalo, cosi jako zhnusení."*

d) Chybějící pastorační reflexe

Jen o několika málo PRF bylo referováno, že je jejich práce spojena s hlubší teologickou či pastorační reflexí (srov. e)). Lze předpokládat, že v ostatních PRF s tímto nástrojem buď vůbec nepracují, nebo jej nepovažují za důležitý. Minimálně v následujících sedmi případech je to přímo potvrzeno našimi respondenty.

Jeden z farářů např. přímo přiznává, že *„zvláštní teologická reflexe* (v jejich PRF) *není."* Jeden z kaplanů potvrzuje něco podobného, jen trochu důrazněji: *„Nějaká pastorační reflexe? Ve světle pramenů, evangelia, dokumentů? Tak to vůbec, ne! Ne, to vůbec ne. Vše se posuzuje na základě subjektivního názoru, ‚chce se mi', ‚líbí se mi', ‚zdá se mi', resp. ‚vím od ostatních, že by toto chtěli' apod."* A třetí z kněží dává najevo, že sice pastorační reflexe zatím chybí, ale nechce se s tím spokojit a časem k ní chce směřovat: *„V tuto chvíli slouží naše PRF jako poradní orgán především ve věcech praktického charakteru, není tedy pastoračním v pravém slova smyslu, jak bych si to jednou představoval."*

Další respondenti – členové PRF – pak již jen v různých variantách potvrzují, že v práci PRF chybějící pastoračně-teologická reflexe bude jevem častějším: *„Co se týče myšlenkových a teologických pramenů – odhaduji, že takto se současné vedení farnosti nad PRF nezamýšlí." „O vědomí svého poslání nebo teologických pramenech je zbytečné hovořit. Členové PRF využívají hlavně svého ‚selského' rozumu a kontaktů s ostatními farníky." „Chybí teologická linie i zájem o nějakou trvalou pastorační koncepci, řeší se hlavně aktuální věci." „Je málo lidí, kteří by např. studiem církevních dokumentů, bible i diskusí byli ochotni měnit něco ze své zkušenosti, která tak málo zavazuje…" „Myslím, že toto je problém nejen PRF, ale i celé katolické církve u nás, že se o víře málo mluví, málo se o ní přemýšlí, a tudíž existuje málo vůle k zaujetí postojů vůči věcem veřejným. Nevychovává se ke kritickému a nezávislému myšlení. Proto se tak špatně dnešní věřící orientuje v mimocírkevním světě, trvá-li na křesťanských principech."*

e) Váznoucí vnější komunikace

Osm respondentů ze sedmi (zpravidla větších) farností uvádí jako jeden z problémů špatnou úroveň komunikace mezi PRF a farností jako celkem.

Respondentka z jedné velké farnosti např. uvádí: *„Komunikace není dobrá, farníci nejsou seznamováni s činností PR. Farní rada nemá možnost diskuze s ostatními farníky, a ani zpětnou vazbu z uskutečněných akcí. Jsou jim pouze oznámeny konkrétní akce."* V jiné velké farnosti pak jeden z členů PRF říká: *„Myslím, že PRF je pro řadového člena farnosti tak trochu zahalena tajemstvím. Dostanou se k němu výsledky činnosti (mnohokrát, aniž by to tušil), ale o náplni toho moc neví. Něco prosákne díky tomu, že většina z nás je zapojena do dění farnosti i jinak, kde se o něčem z PRF mluví."*

f) Nejasné kompetence

Z odpovědí některých respondentů (celkem 9 z 8 farností) se zdá, že hlavním problémem v oblasti kompetencí PRF není ani tak jejich rozsah, jako spíše nejasnost v jejich interpretaci či v pojetí hlavního poslání rady a z toho vyplývající různá, a tudíž také často si konkurující, očekávání.

Někdy poslání či pravomoci nejsou jasné vůbec. Např. jeden jáhen z PRF ve velké farnosti jako jeden z jejich dlouhodobých problémů popisuje takto: *„Rozpor v chápání vlastní role se dlouhodobě nedaří ani společně pojmenovat, natož odstranit.“* Podobně i kaplan z jiné velké farnosti poté, co se jejich PRF sešla asi po roce a vůbec nevěděli, o čem jednat, konstatoval: *„Byl to asi projev jakési bezradnosti nad tím úřadem, nikdo pořádně nevěděl, co s tím.“*

Jiným případem může být to, když je „kompetenční spor“ mezi farářem a PRF. Např. farář jedné menší farnosti řekl: *„No problém může být, i když u mě to není, že oni chtějí být důležitější od samého papeže… Častokrát to tak může být… Občas je to tak, když nějaká rada má, řekněme… No bylo v jedné farnosti v naší diecézi, kdy členové rady skoro chtěli nařizovat faráři i kdy půjde na záchod…“* Jiný farář střední farnosti z téže diecéze: *„V minulém období naší PRF byly velké nesrovnalosti mezi jednotlivými členy… takže to nevedlo k prospěchu farnosti… O některých věcech bylo možné sice jednat, ale furt to tím bylo zastíněný… Pořád chtěli rozhodovat o věcech, do kterých jim, vlastně, do kterých jim nic není…“*

Tyto nejasnosti však mohou negativně působit i obecně na schopnost práce celé PRF, jak si např. stěžuje jedna respondentka, že pojetí členů jejich PRF se pohybuje *„od jednoho extrému (farní rada jako debatní, „kecací“ kroužek) k druhému (farní rada jako špičková řídící jednotka)“*.

Jinde se v jedné farnosti snažili experimentovat s různým pojetím PRF. Pastorační asistent to popisuje takto: *„(Naše předchozí PRF) měla takový ten manažersko-všeobjímající charakter a skončila prý nepříliš slavně. Novou radu se snažil nový farář od podobného očekávání uchránit (aby nebyla tím místem, kde se o všem rozhoduje a kde se vše organizuje), což se mu – k nelibosti některých zvolených – podařilo. Ta nelibost však byla tak veliká, že několik členů PRF v druhém období nekandidovalo.“*

Jiná členka téže PRF podobné procesy vnímá pohledem řeholnice: *„Jak už jsem říkala, jsme farnost, kterou řídí řeholnici, takže některé danosti jsou už zažité a prostě dané. Jelikož jsem sama řeholnice, tak hodně vnímám, že laickým bratřím a sestrám často chybí porozumění pro řeholní poslušnost. Co pro nás je úplně jasné a nikdo se nad tím nepozastavuje (např. některá rozhodnutí představených) lidé z venku vnímají jako velmi autoritativní a nedemokratické. Lidé chtějí, aby PRF byla orgánem rozhodujícím a o ‚všem vědícím‘ a ‚všude přítomném‘. Těžko se jim chápe, že PRF je pouze poradní, pomocný hlas pro celou farnost. Kdybychom takto pochopili vlastní role, myslím si, že bychom mohli všichni být spokojenější a lépe sloužit tam kde jsme.“*

Nakonec někde sice volají po rozšíření kompetencí, ale problém vidí v tom, že pro to zatím není obecně vytvořena vhodná situace: *„Ovlivňovat či vetovat ekonomická rozhodnutí farnosti by mělo význam v případě, že by prostředky dostačovaly na více, než jen stavební opravy a rekonstrukce. Dokud ale církev bude držet přebytek kostelů a církevních objektů, považuji to žel opravdu jen za sen.“*

g) Nerozvinutá spiritualita

V některých PRF (celkem 7 respondentů ze 6 farností) byl indikován problém nedostatku spirituality či slabého duchovního rozměru při práci rady. Kromě *„nedostatku duchovního vedení ze strany kněze“*, *„příliš malého prostoru pro společnou modlitbu či rozlišování během jednání“*, *„pokulhávajícího ducha společenství“* či *„chybějícího prorockého ducha, který snáze ulpí na osobnosti, než na skupině“* byly zaznamenány tyto ilustrativní odpovědi:

O jedné velké velkoměstské farnosti např. jeden z respondentů píše: *„I když se naše společná modlitba při jednáních prohlubuje, myslím si, že zde zatím dost pokulháváme a potřebovali bychom nějaké impulsy – abychom nestavěli dům bez Hospodina…, s tím souvisí i osobní duchovní zázemí nás všech, řekl bych, že nám dost selhává sebereflexe…“*

Na otázku, zda praxe současné PRF obstojí ve světle jeho představ, odpověděl jeden ze členů PRF v jiné velké velkoměstské farnosti: *„Neobstojí, příliš málo se podobá komuniálnímu směřování místní církve podle mých představ. A ten má zatím málo šancí na život v praxi na úrovni farnosti. Je málo lidí, kteří by např. studiem církevních dokumentů, bible i diskusí byli ochotni měnit něco ze své zkušenosti, která tak málo zavazuje…“*

h) Špatný výběr členů

S problémy v oblasti výběru členů pro PRF se podle 14 respondentů potýká 9 farností.

Kromě konstatování, že často je těžké vůbec někoho pro službu v PRF sehnat (srov. oddíl a), někteří respondenti konstatovali, že již vlastní způsob výběru členů PRF, jak je předepsán v příslušných diecézních stanovách, je nevyhovující, že chybí jasnější kritéria členství v PRF, či že je nedostačující či zcela chybějící příprava budoucích i současných členů PRF pro jejich službu.

Např. jeden z farářů velké velkoměstské farnosti píše: *„Volba není nejšťastnější způsob, chyběla předchozí příprava kandidátů na nový způsob práce PRF.“* Podobně i člen téže PRF: *„Zpětně si uvědomujeme, že způsob volby nebyl právě šťastný, bylo to pro všechny určité ‚hození do vody‘…“*

Někteří pak ukazují na některé konkrétní praktické problémy s uskutečňováním systému voleb doporučeného stanovami: *„Problém je trochu, že v neděli jsou ve farnosti tři čtyři mše svaté. Lidé většinou chodí pravidelně na jednu z nich. Stává se, že farníci neznají ani od vidění některé kandidáty.“ „Je snaha o seznamování s kandidáty na nástěnce či v sále. Praxe je, že se to honí na poslední chvíli. O představování nevědí ani farníci ani někteří samotní kandidáti. Někteří lidé se ke kandidatuře nechají přemluvit až těsně před samotným představováním nebo volbou.“*

Jak píše i jeden z farářů: *„Vzhledem k tomu, že jsme farností ve velkoměstě, nastává problém s tím, koho volit do rady, když se mnoho lidí z té cca pětistovky osobně nezdá a nechceme tyto volby připodobit politickým volbám, kde se bude konat jakýsi předvolební mítink anebo nějaká kampaň. Mnohem snadnější to v tomto směru bylo v menších venkovských farnostech.“*

V jiných případech se respondentům způsob předepsaný stanovami zdá vyhovující, avšak rezervy jsou v jeho naplňování: *„Už v minulém roce volby ztroskotaly, vlivem totálního nezvládnutí. Jednak nebyli pořádně lidé osloveni, aby dávali své nominace, a pak zase nebyl nikdo, kdo by volby připravil technicky. Když se to všechno podařilo napravit, tak zase trvalo příliš dlouho do svolání první rady, zcela proti stanovám.“*

O tom, že se ne vždy podaří vybrat vhodné kandidáty, svědčí např. tento výrok jednoho z farářů velké velkoměstské farnosti: *„Jak všichni dobře víme, jsou jednotlivci, kteří jsou aktivní a mají dobrou vůli, ale jsou téměř nepřekonatelnou příčinou toho, že většina členů raději mlčí a myslí si své. Předseda farní rady má jistě vše usměrnit, ale je to úkol mnohdy nadlidský… Nejchoulostivější úkol nás čeká v řešení oné ambiciosnosti některých kandidátů. Jednak aby se necítili ukřivděni a pak aby ti ostatní neztratili chuť spolupracovat.“* Nebo, z jiného hlediska, farář menší farnosti: *„U nás ve farnosti volby byly, ale mě se to moc nelíbilo. Protože zůstali stejní, co byli dřív.“*

Jiný farář, i přes poměrně poctivý proces rozlišování vhodnosti budoucích členů PRF, říká o své předchozí PRF: *„Ta první PRF byla v určitých ohledech dost taková nesourodá a možná, že v určitých principech hodnotově nebyly její členové na stejné rovině… Projevovaly se tam určité konzervativnější proudy, které nevím, jak dalece byly otevřeny těm novějším…“*

Ovšem poté, co se v pro druhé období proces výběru kandidátů nastavil tak, že více preferoval schopnost týmové spolupráce (srov. poslední příklad v bodě c) na str. 630), objevilo se nebezpečí „z druhé strany“. Jak píší dvě členky této PRF: *„Se současnou PRF jsem spokojená, ale je příliš jednotná. Podle mého názoru by naše PRF potřebovala někoho, kdo by trošku šel proti proudu a vznášel by opodstatněné námitky.“ „Může nastat situace, že se farář obklopí lidmi, kteří mu půjdou na ruku a budou se schvalovat věcí, tak jak si je vymyslel, a nebude mít objektivní posouzení daného problému.“*

i) Ostatní problémy

Další problémy v práci PRF zmiňované našimi respondenty pak byly buď rázu kontextuálního (ateistické prostředí, přestárlá farnost), systémového (žádné metodické vedení z biskupství), metodického (přílišný formalismus) či osobního (malá odvaha střetávat se nad problémy a vydržet napětí apod.).

I zde znovu nakonec připomínáme škálu, kterou jeden z kněží vytvořil pro hodnocení všech PRF, které poznal: *„Byly PRF vynikající (jako krásná, sympatická, inteligentní a pracovitá žena), PRF ‚cosi-cosi‘ (průměrné), a PRF katastrofické (jako sršeň za trenkama). Klasické české známkování by dopadlo takto: jedničku by dostala jedna PRF, dvojku tři PRF, trojku čtyři PRF, čtyřku dvě PRF a pětku jedna PRF.“*

P 18.4.3 Návrhy na další rozvoj PRF

Níže jsou zachyceny konkrétní návrhy, které naši respondenti zformulovali jako možné či žádané kroky k naplnění jejich vize o „pastorační radě snů“, k překonání současných limitů práce jejich PRF či prostě ke zlepšení současného stavu zhodnoceného v předchozích dvou oddílech této třetí části, věnujících se pozitivům a negativům PRF.

a) Formace členů a kněží

Celkem 13 respondentů z 8 farností vidí jako důležitý krok dál formaci (přípravu, vzdělávání, doprovázení) členů PRF. Někteří z těchto i další respondenti (celkem 10 z 9 farností) pak za nezbytný krok pro rozvoj práce PRF považují také formaci či vzdělávání kněží.

Formace členů PRF by měla dle jednoho kněze zahrnovat *„důraz na setkávání lidí spojené se vzájemným povzbuzováním se ve víře“* či podle jiného by se mohla inspirovat *„podle zkušeností z ciziny… v citlivé aplikaci na konkrétní farnost“*.

Jiný respondent z téže farnosti vidí cestu v *„podpoře formace, duchovní i praktické, ve vztahu k novým zájemcům o službu v PRF i současným členům PRF, vzájemné předávání zkušeností různých PRF mezi sebou, formace k týmové spolupráci ve farnosti i společné modlitbě PRF – semináře, konference, vzájemné návštěvy…“* Konkrétně jeden farář navrhuje *„vzdělávat PRF v dovednostech řízení porady, komunikace, plánování, analýza atd.“*

Dvě členky jiné PRF zas vkládají naději do duchovního vedení: *„Pokud by měla PRF fungovat na stálo, myslím, že je třeba větší duchovní vedení členů, nejlépe knězem.“ „Potřebujeme stálé duchovní vedení. V mé práci mi chybí bližší konzultace s knězem.“*

Jeden z kaplanů pak jako cesty k formaci členů PRF říká: *„Možná nějaký kurzík pro členy PRF… Přednášky, podněty z úst jiných, ne od faráře, kterého třeba někteří neberou až tak vážně (už ho znají moc dobře :-). Třeba se podívat, jak to vypadá jinde, jak funguje jiná PRF (ale to je spíš utopie, teoretické řešení). Možná nějaká stručná brožurka… Ale ne moc obsáhlá.“*

Jeden z farářů pak cítí plody i potřebu formace velmi jasně – a nevyjímá z ní ani sebe: *„Tím, že jsem si už víc ujasnil smysl a poslání té PRF, tak mám větší jistotu v jejím vedení či předsedání, v tom, co od PRF chci… Určitě cítím potřebu v tomhle dál si tuhle otázku projasňovat – to poslání PRF a její praktické kroky, jak to poslání naplňovat – dál je definovat a charakterizovat. Určitě nějaký ten proces tvorby a výměny jejích členů – tam budeme muset hledat cesty, jak to dělat… Formace – tam mám asi takovou největší nejistotu, jak by PRF měla být formovaná, co pro to udělat… To jsou takové ty výzvy nebo obavy nebo věci, které nás čekají…“*

Tentýž farář pak doporučuje také jakousi „vzdálenou přípravu“ ke službě v PRF, ale pozitivně formující i běžné životní rozlišování: *„Tak bych asi tenhle ‚trojkrok‘ používal už od malých dětí… Ne, přeháním… ale je třeba formovat už to běžné prostředí křesťanského života, aby byli schopni takto vnímat, reflektovat a dělat praktické kroky… Už by si to měly v různých farních skupinkách vyzkoušet… když pak přijdou do té PRF, měli by s tím mít už zkušenost…*

Avšak formace členů PRF samozřejmě nestačí, protože, jak říká jeden kaplan, *„tady musí chtít oba dva – ze strany lidí, že chtějí něco dělat společně (i když hlava zůstane stejná – farář), a pak ze strany faráře, musí on chtít se zajímat o názory lidí a ptát se, jestli na tom není něco pravdy. Pokud jedna z těchto stran pokulhává, pak výsledek není žádný…“*

Zde jedna ze zkušených pastoračních asistentek radí např. toto: *„Myslím si, že než připomínky jednotlivých členů PR, které by mohli kněží brát vzhledem ke své kněžské výchově (pořád se považují podvědomě za ty, kteří mají víc ‚Ducha Svatého‘) negativně, by mohl pomoci nějaký seminář znalého a zkušeného odborníka, který by jim trochu pomohl ‚otevřít‘ oči pro možnosti, které PR mají. Máme v diecézi kněze, které by to oslovilo.“ Jiný z respondentů píše podobně: „Možná by bylo dobré ‚lépe“ vychovávat budoucí faráře… :-) Aby lépe naslouchali…“*

Podle jiného respondenta je *„obecně třeba vychovávat kněze, že jsou ‚rovnocenní partneři se specifickým posláním – svátostnou službou‘, že nejsou prostředníci mezi Bohem a lidmi, že Církev se neděje tak, že ‚milost Boží stéká na kněze a z nich odkape na laiky‘. Že kněží mají velký význam, ale nemusí mít poslední a rozhodující slovo v úplně všech záležitostech.“*

Jeden z farářů pak doporučuje, aby v diecézi bylo pastorační centrum, které bude nabízet trvalou formaci pastoračním radám jako celku, jejím jednotlivým členům i kněžím. A pokračuje: *„Je jasné, že to nejde plošně nařizovat, ale je otázka, jestli by si v diecézi nějaké jádro, které o to má zájem a ochotu, takovou nějakou péči nezasloužilo… Ale možná opravu většina kněží v diecézi už nic chtít nebude a na všechno kašle… No plošně určitě ne, to je o ničem, ale to je tak se vším, když chceš něco solidního udělat, tak to už je jenom o výběru… vybrat lidi, kterým o něco jde, a s těma něco dělat…“*

b) Organizační poradenství

Součástí předchozích návrhů k rozvinutí formace členů i předsedů PRF byly také návrhy *„poradenství“* či *„vzájemné výměny zkušeností“*. Protože „organizační poradenství“ či „supervize procesu“ sice zahrnuje, ale i v mnohém přesahuje individuální či týmovou formaci lidí, zmiňujeme jej v samostatném odstavci.

Jeden z respondentů, člen PRF ve velké farnosti, např. sází na vzájemnou výměnu zkušeností z různých farností: *„V případě naší PRF bych asi zejména volal po větší odvaze zkoušet neprozkoumané cesty - a to není něco, co by se dalo nějak snadno ‚zařídit‘. Stál bych určitě o nějakou inspirativní zkušenost odjinud, kterou bychom mohli sdílet, a která by naši PR povzbudila, ‚nakopla‘.“*

Jeden z farářů kromě toho z vlastní zkušenosti oceňuje i systematické organizační poradenství, konzultace či supervizi: *„Mně nejvíc pomohla ta skutečnost, že jsem do toho procesu byl vhozen a kdykoli jsem požádal kolegu, tak mi byl ochoten pomoci, nebo on sám mě i upozorňoval na věci, o kterých on sám věděl či si jich všimnul. Takže tahle pomoc je pro mě zásadní či klíčová, bez ní bychom určitě dneska nebyli tam, kde jsme… Možná, že bychom vycházeli z nějakých materiálů, které bychom si stáhli někde z internetu, ale ta praktická pomoc někoho, kdo doprovází a sleduje či superviduje ten proces, ta v tom procesu byla nejzásadnější a to bych potřeboval i nadále – tu supervizi toho procesu jako takového. A pokud budou zkušenosti z ostatních PRF a tady další písemný věci, člověk se může inspirovat… Protože třeba to, co tady říkám, ten rozhovor, ten kdyby udělal nějaký jiný farář někde jinde a mě to poskytl, tak asi zase bych z toho něco vyčetl, co by mě inspirovalo či pomohlo.“*

Co tedy tento respondent doporučuje jako pomoc k rozvoji PRF? *„1. Především si sehnat supervizora procesu, aby to někdo viděl a doprovázel zvnějšku. 2. Něco si nastudovat a přečíst, poradil bych co. Bylo by dobrá možná vytvořit nějakou ‚kuchařku' či manuál pro práci PRF, kde by ty jednotlivé zkušenosti byly popsané… Vím, že jsou farnosti, které hledají nějaké prameny a občas zabrousí na různé weby s pastoračními materiály… Nevím, jak tyhle věci jsou známé… 3. Nasbírat zkušenosti někde, kde ty krůčky už dělají… Přímo to někde prožít. Asi tou nejlepší školou by bylo, kdyby bohoslovci či kaplani mohli přijít do farností, kde nějaký takovýhle proces probíhá, a tam se to naučit… 4. Vytrvale žádat o podporu diecézní pastorační centrum, které by mohlo v diecézi podobné konzultační služby nabízet."*

c) Moderace a role

Jako lék na neplodné a neefektivní diskuse navrhují někteří respondenti lepší schopnost moderace jednání PRF, případně vyjasnění jednotlivých vnitřních rolí v PRF.

Někteří volají po *„více řádu, rozdělení úkolů a pravomocí"*, jiní po *„jasnějším určení rolí"*, další po odvaze faráře *„svěřovat moderování jednání těm, kteří k tomu mají přiměřené schopnosti"*.

Jeden z kaplanů velké velkoměstské farnosti pak volá zcela konkrétně: *„Určitě aby byl větší řád při těch diskusích, konkrétně aby si třeba lidé neskákali do řeči, aby mluvili krátce, aby to třeba bylo limitováno časově podobně jako v parlamentu, a spíš méně času než více na jednotlivé příspěvky a názory."*

Jeden z farářů pak navíc volá po *„vyváženosti vizionaření a praxe"*: *„Protože ve chvíli, kdy schůze převážily nad akcí, tak spousta lidí začne být nervózních… a to nepřispívá už ani k tomu schůzování… Vyvážit vizionaření s každodenním životem, aby jedno podporovalo druhé a sloužilo si to navzájem."*

d) Biskupství a kompetence

Někteří z respondentů vidí jako velmi důležité, aby byla rozvinuta systematická podpora pastoračních rad z příslušného biskupství, jiní považují za důležité posílit jejich kompetence.

Především by měl PRF podporovat biskup osobně: *„K tomu je nutná i výslovná podpora biskupa, že o tuto spolupráci kněží a laiků stojí. I on by měl umět své představy více zkonkretizovat, aby to kněze oslovilo, což je nesmírně těžké." Jiní jsou méně nároční a stačilo by jim „naslouchání od biskupa ve vážných věcech…"*

Pak někteří respondenti volají po aktualizaci diecézních stanov pro PRF: *„Diecézní stanovy byly inovovány spíše ‚kosmeticky' než obsahově a ideově. Na poměry malých farností stačí, nám ne."* Volá se především po jasnějším vymezení poslání PRF, po povinnosti PRF také dbát na pastorační hledisko farní ekonomiky, po omezení zaangažovanosti členů PRF, aby svoji roli zvládali, po větších kompetencích PRF ve správě farnosti:

Např. jeden z respondentů navrhuje *„zvýšit pravomoci PRF, aby nebyla jen poradním orgánem, ale měla v některých věcech právo rozhodovat či naopak rozhodnutí vetovat. Například při jednohlasném ‚vyjádření' či ‚vyslovení názoru' by duchovní správa farnosti ani biskup nesměli konat proti tomuto názoru."* Podobně i další respondent navrhuje upravit stanovy, aby byla PRF *„s voleným předsedou disponujícím jedním hlasem, který rozhoduje jen v případě parity, a se členy, z nichž každý na sebe navazuje určitou část společenství a část odpovědností a úkolů. Z větší části by měla být volená (1 – 2 jmenovaní by stačili). Na PRF je delegována odpovědnost a rozhodovací pravomoci, proto by měla být při rozhodování o obsazení místa faráře rovnocenným partnerem biskupovi. Farářův hlas proti většině by měl být omezen jen na specifické případy. Tedy kroky vedoucí k větší svéprávnosti místní církve. Jednota s obecnou církví by byla zajištěna větším angažmá biskupa např. na úkor ‚svěcení zvonů a varhan'."* Tak i další dva: *„Pokud si dobře pamatuji, je stanovisko PRF bráno pouze jako poradní hlas, možná by mu mohla být dána větší váha." „PRF by měla mít více než konzultační funkci pro potřeby administrátora. Myslím, že pouze*

konzultační hlas PRF je málo, i když si uvědomuji, že hlavní odpovědnost před biskupem musí nést pochopitelně administrátor.“

Někteří volají po možnosti formát dané PRF přizpůsobovat místním pastoračním podmínkám: *„Nelze stavět stanovy na všechny farnosti diecéze stejně, je asi potřeba ponechat dost prostoru pro svobodné tvoření v podmínkách velmi často církevně netypických.“ „Otázka je potom u farností, které nemají takový jasný střed, jako má naše farnost, ale jsou sloučené z takových více stejně silných prvků, tak tam by takovýchto pastoračních rad asi mohlo být i víc… nebo já nevím, jak to potom prakticky organizovat… když je více celků, kde každý sám o sobě jde nějakou svojí cestou…“*

Nakonec existují i hlasy, které biskupovi doporučují mnohem více dbát na hlas farníků při ustanovování duchovního správce farnosti: *„Domnívám se, že spíše než farníci, kteří na daném území bydlí a měli by tam vytvářet ‚přirozené křesťanské společenství‘, by spíše měli migrovat kněží. Pakliže někde kněz ‚nevyhovuje‘ většímu počtu věřících, měl by odejít on a ne farníci.“*

e) Komunikace a iniciace

Další podněty ke krokům směřujícím k rozvoji služby PRF směřují do oblasti komunikace mezi PRF a farností jako celkem (8 respondentů z 8 farností). Dva respondenti pak doporučují rozvinout snahy o „iniciaci“ více farníků ke spolupráci.

PRF jsou např. povzbuzovány, aby reagovaly na místní potřeby, aby se zajímaly o jednotlivé skupiny ve farnosti a měly s nimi osobní vztahy. *„Asi aby se především snažili naslouchat farnosti. Aby se nesnažili prosazovat své názory (třeba i dobrý), ale aby si v třeba v nějakém společenství zjistili názory a z nich pak také vycházeli při svých jednáních…“*

Kněžím je pak např. navrhováno, aby v kázáních vyjadřovali vůči svým farníkům něco v tomto smyslu: *„Pokud chceme lepší farnost, pokud chceme farnost, kde se nám bude lépe žít, která nás bude duchovně občerstvovat, stmelovat a vzdělávat, pokud chceme farnost, která nám bude krásnou rodinou, pak budu potřebovat vaši pomoc.“ Také by měli „mluvit o tom, že to není ‚vláda‘, která má moc něco prosadit, ale že je potřeba se podívat na dobro ostatních a že mají sloužit pro ostatní ne jen pro sebe…“* Před volbami by pak kněží měli *„mít kázání či povídání o tom, o čem farní rada je. Potom i později… Např. dodnes lidi mají přesvědčení, že stát nám platí za elektriku a všechno ostatní… Podobně když se nebude mluvit o tom, že tady nemáme nějakou vládu, ale že máme sloužit a pomáhat.“*

Existují i návrhy na prohloubení komunikace nad rámec farnosti: *„Užitečné by byl akcent k spolupráci v rámci vikariátu nebo regionu, který má přirozené podmínky ke komunikaci a spolupráci.“*

V oblasti „iniciace“ ke spolupráci pak jeden respondent navrhuje hledat cesty k „zapojení více farníků do života farnosti“ a jeden farář říká: *„Co dělat? – nejsem v této fázi schopen navrhnout konkrétní kroky, z mé strany se budu snažit přiživit chuť ke spolupráci kohokoliv ve farnosti (snad to půjde ukočírovat).“*

Další z farářů pak vnímá tuto „iniciaci“ dalších spolupracovníků, kteří by s ním tvořili jakýsi výkonný pastorační tým vedle vlastní PRF, jako něco, k čemu je třeba dlouhodobě směřovat: *„Věřím, že za pár let, kdy farnost přijme za své, že zázemí pro samotnou pastoraci v striktním významu slova je její, nikoli farářovou záležitostí, kromě řady spolupracovníků v této sféře vznikne ještě grémium jakýchsi pastoračních pomocníků, kteří budou spolu s knězem vytvářet duchovní náplň farnosti. U nás se to rozjíždí pomalu, ale mám z toho radost – nejsou to vysloveně členové rady, ale spolupracovníci, s nimiž se stýkám osobně a o nichž si myslím, že do budoucna by mohli být velkou pomocí i v případě, že by farnost zůstala z nějaké důvodu neobsazena farářem.“*

f) Spiritualita

Celkem 12 respondentů z 8 farností ve svých návrzích na další kroky rozvoje PRF uvedli nějaký prvek týkající se rozvoje či posílení spirituality.

Kromě několika návrhů k rozšíření času pro společnou i osobní modlitbu při setkáních PRF (*„víc nést v modlitbě ty věci farnosti - jakoukoli formou, v osobní modlitbě nebo v modlitbě malé skupinky - mimo PRF i na setkáních PRF“*), k *„rozšíření modlitebních forem společného rozlišování“* a obecného volání po *„rozvíjení společenství s Pánem“* zde např. zaznělo volání po *„duchovním doprovázení“* členů PRF *„nejlépe knězem“*, ale i po obyčejném *„slovu povzbuzení“* od vlastního faráře.

g) Výběr členů

Některé hlasy navrhují různé tvůrčí přístupy k výběru členů PRF, které by se vyhnuly nevýhodám klasických kostelních voleb, protože, jak píše jeden z farářů, *„formální stránka má svůj význam, ale za důležitější považuji získat pro věc konkrétní schopné a ochotné lidi“*.

Jeden z návrhů bylo např. *„uspořádat několik akcí, při kterých se rozbije anonymita kostelních řad a kde se lidé postupně seznámí. Při neformálních rozhovorech by pak bylo možno dávat postupně dohromady, co a jak by se mohlo dělat. A následně by – spíše na základě osobního oslovení potenciálních členů – mohla vzniknout PRF.“* Tomu v podstatě odpovídá i další návrh (vycházející z toho, co bylo již dříve uvedeno jako praktikované v jedné z farností – srov. bod c) na str. 630, poslední dva odstavce): *„Chceme se snažit o moudrý výběr budoucích radních […] a na podzim bychom rádi uspořádali farní shromáždění, kde by se mělo hovořit o činnosti PRF. Na toto shromáždění by mohlo navázat několik setkání k formaci a rozlišování pro ty, kdo by projevili o činnost PRF zájem a byli by třeba ochotni i k zapojení se do služby v ní. Nakonec by se z těchto zájemců vykrystalizovala kandidátka pro volby do PRF.“*

Jednou se dokonce objevila i na naše poměry dosti radikální otázka po vhodnosti nějaké formy finanční či materiální motivace pro práci v PRF: *„Často se mi zdá, že právě proto, že někteří lidé z farnosti dělají bez nároku na cokoliv dobré a kvalitní dílo, si na rozhodujících místech jejich díla málo považujeme. Kdybychom za jejich práci měli platit, vážili bychom si jí podstatně více. Někdy by peněžní způsob hodnocení ‚něco za něco‘ organizační stránce církve mohl pomoci.“*

h) Ostatní návrhy

Níže shrneme další návrhy našich respondentů, které se vymykají našemu dosavadnímu tematickému rozčlenění.

Někteří respondenti doporučují trpělivost (*„chce to víc času“*), růst v dalších lidských ctnostech (*„chce to obrovskou toleranci, lásku, úctu a laskavost“*) a, podobně jako jeden z farářů, nebát se dělat chyby: *„Různé pokusy, jak ze strany faráře, tak ostatních, prostě pokusy, pokusy, zkoušet, jak PRF vymyslet a udělat, aby fungovala… Prostě nebát se dělat chyby, nebát se experimentovat, nebát se do toho jít…“* Odvahu k tvůrčímu konfliktu pak doporučuje i další respondentka: *„Uměli se pohádat i svatí – ideální radu nečekám, přijímám realitu a snažím se následovat Boží plán – souhlasit, když mám souhlasit, jít proti proudu, když to tak cítím. A nebát se… (lidí).“* A na co si dát pozor? *„Myslím si, že jestli na něco můžou pastorační rady dojet, je to pocit, že každý z nás má svou pravdu – zatímco je jediná a tu zná Bůh.“*

P 18.4.4 Ostatní reflexe

V tomto závěrečném oddíle shrneme vše důležité, co nějak reflektuje situaci zkoumaných PRF a nevešlo se to ani do kategorie „návrhů“, ani do kategorií „pozitiv“ a „negativ“.

V komentářích několika respondentů se odráží přesvědčení, že práce PRF je odrazem celkové situace v církvi a mnohé ze zde naznačených problémů budou proto řešitelné na vyšší rovině systému: *„Ať chceme nebo nechceme, v působení PRF se bude odrážet zároveň celková pastorační práce ve farnosti a aktivita jednotlivých farníků. V naší oblasti je pastorační situace velmi složitá, ale je zde hodně příležitostí i naděje.“*

Podobně i další respondent: *„Pastorační rady se nepochybně potkávají s bezradností Církve u nás. Jaké je naše poslání jako minoritního ‚spolku včelařů‘ v této společnosti? Co chceme/můžeme přinášet do této společnosti, která je pragmaticky ateistická, zatížená*

komunistickým vzděláním a vnímá Církev především skrze prohlášení biskupů k problematice Církevních restitucí? Co nabízíme v konkurenci duchovních i neduchovních proudů? Myslím, že v tomhle hodně tápají i naši biskupové.“

Podobné propojení lze ve zkušenosti některých respondentů konstatovat i mezi prací PRF a Plenárního sněmu: *„Mám noční můru, která se jmenuje sněm katolické církve. Byl jsem a jsem členem sněmovního kroužku, protože se sešla poměrně fajn parta lidí, proto se nad vlastními tématy jednou za čas dál scházíme – z vlastní iniciativy. Moc jsme si od sněmu slibovali, ale výsledek byla katastrofa. I když mám štěstí, že naše farnost je živá a že se pár lidí uvnitř snaží a je to vidět, při zvolení do PRF jsem si vzpomněl právě na mou zkušenost – abych nebyl navolen do orgánu, který musí být navolen. Naštěstí je to jinak (viz výše)…“*

Tento systémové propojení vyšších a nižších celků potvrzuje i jeden z kněží: *„Mojí základní zkušeností je, že kvalita PRF, a tedy i spolupráce a plodnosti pro farnost, byla přímo úměrná kvalitě farnosti, takže platilo ‚kdo má, tomu bude dáno, kdo nemá, tomu bude vzato i to, co má‘.”*

Další zajímavý postřeh ze zkušenosti jednoho z kněží: *„Celkově bych na otázku, zda mít či nemít PRF, odpověděl, že spíše ano, ale rozhodně ne vždy, všude a za každou cenu. Koneckonců, nejlepší atmosféru a výsledné plody (požehnání desetinásobného rozmnožení) se nám podařilo vytvořit v jedné atypické malé farnosti na Jilemnicku, kde jsme PRF neměli, a vše jsme řešili buď společně při nedělní eucharistii, nebo při společné modlitbě, jíž se účastnilo 90% strategicky významných členů farnosti.”*

V některých farnostech je otázka práce PRF velmi úzce spojena s hledáním různých alternativních možností duchovní správy: *„Podle mne cesta naší farnosti je již cestou zítřka (jsem zatím podle pana kardinála jediní v republice, kdo takto pracují – samostatně řídí farnost laici). Kněz bude méně přítomen. Má to řadu plusů – angažovanost laiků, různé pohledy, duchovní spirituality… Ale má to i mnoho nevýhod…“* Jeden z farářů píše: *„Zde mne napadá jen jediná věc, poněvadž spravujeme více farností (tři přímo ve městě a pak čtyři venkovské) bylo by potřeba administrativně zjednodušit správu těchto farností pod jeden celek. To mi zatím schází a také zkusit se zaměřit na ty farnosti na venkově.“* Respondent z téže farnosti pak doplňuje: *„Poměr počet aktivních věřících: počtu kostelů by bylo třeba výrazně zvýšit – ovšem nečekat na zvýšení počtu věřících, ale jít řešení naproti redukcí počtu kostelů – nejlépe na jeden pro celé okolí… Je třeba se zbavit majetku, který pouze spotřebovává prostředky a zatěžuje aktivní lidi ve farnosti péčí o majetky, takže nemají čas a síly na péči o duše…“*

Někteří vyjadřovali i k dalším celocírkevním tématům: *„Domnívám se, že by z vedení církve měli odejít všichni bývalí spolupracovníci a agenti StB, tzn. i za cenu značných otřesů pustit světlo do této záležitosti, protože tito lidé ve většině případů mohou jen velmi nepravděpodobně mít zájem na růstu Božího království, ba dokonce se lze domnívat, že stále jsou nepřáteli skutečné živé církve. A pokud se obrátili a ten zájem mají, jistě jako každý obrácený člověk nemají touhu být nadále ve funkci, ale budou dobře a v síle Ducha svatého sloužit tam, kde budou, i kdyby to měla být fara v nejzapadlejším koutě světa.“*

Jiné podněty nakonec směřovaly k prioritám pastorace celé farnosti: *„Aktivit a nápadů je poměrně dost, tak zůstanu u jediné aktivity, o které sním, ale je to celocírkevní problém. Dokázat podepřít, podpořit, pohladit a pastorovat i ty lidi, kteří jsou v průšvihu (většinou vztah, rozpad, samota, apod.). Jsem překvapený, kolik fajn lidí tyhle problémy má, a že se mi to může stát také. A potom bych asi i v naší farnosti tápal po nabídce aktivity, do které bych mohl patřit. Obecně v církvi slýchám o rekolekcích pro opuštěné matky s dětmi, ale to je málo.“*

P 19. SEKUNDÁRNÍ ANALÝZA DAT TERÉNNÍHO VÝZKUMU

P 19.1 PREZENTACE SEKUNDÁRNÍ ANALÝZY DAT

V první fázi analýzy výsledků terénního výzkumu jsme se v duchu zvolené metodologie (*grounded theory*) při pátráních po veškerých souvislostech či souvztažnostech snažili pohybovat pouze uvnitř souboru dat získaného z tohoto výzkumu, aniž bychom je zatím reflektovali ve světle nějakých dalších vnějších pramenů. Tato „primární analýza dat" je prezentována v příloze P 18, kde je také v úvodních odstavcích definována základní výzkumná otázka, popsán průběh výzkumu, načrtnut profil respondentů a přiblížen způsob zpracování dat.

Druhá, již více reflexivní fáze analýzy získaných dat, kterou prezentujeme v této kapitole jakožto „sekundární analýzu dat", pak již (při zachování strukturálního dělení) vychází ze stavu zachyceného v příloze P 18 a snaží se tento materiály nyní již příležitostně také reflektovat ve světle poznatků a otázek předchozí kapitoly o charakteru kontextových vlivů a souvislostí, do kterých je práce dnešních PRF zasazena.

P 19.2 VIZE PRF ANEB PASTORAČNÍ RADA SNŮ

V této první části reflexivní prezentace analýzy výsledků průzkumu jsou shrnuty představy našich respondentů o tom, jak by měla fungovat, jak by měla být složena a čím by se měla především zabývat ideální pastorační rada farnosti – jejich „pastorační rada snů". Základem tohoto náčrtu je podrobnější představení získaných dat v příloze P 18.2.

Nejprve načrtneme tři základní modely, do kterých lze v našem souboru nalezená očekávání přibližně roztřídit. A to samozřejmě s vědomím jejich vzájemného prolínání se, přičemž ne vždy je lze od sebe striktně oddělit a v konkrétních situacích je lze považovat spíše za „těžiště" té či oné představy o „pastorační radě snů". Poté představíme, jak si naši respondenti představují ideální fungování, složení či strukturu PRF. A protože předpoklady a východiska nutně ovlivňují naše představy o cíli a ideálu, nakonec také shrneme, z jakých teoretických východisek či praktických pramenů pro práci PRF naši respondenti a jejich rady čerpají.

P 19.2.1 PRF jakožto „pracovní tým"

Značný počet respondentů z našeho vzorku (12 respondentů z 11 různě velkých farností; srov. P 18.2.1) chápe PRF jako pracovní tým, který má ve spolupráci s farářem spolupůsobit pro růst Božího království v jim společně svěřené farnosti, přičemž konzultační rozměr („rada") se z této představy téměř vytrácí. Jak si to např. představuje jeden kněz, PRF by v tomto pojetí měla být, „spontánním grémiem spolupracovníků, kteří podle svých možností přicházejí na pomoc v rozličných službách místní církve". V některých případech je pak tato spolupráce chápána spíše jako „výpomoc faráři", kterému by PRF měla „pomáhat v těch oblastech, které se netýkají výjimečnosti jeho kněžské služby."

Zdá se, že toto pojetí PRF, na které jsme v takovéto čisté podobě při našich výzkumech modelů PRF v učení církve či v praxi zahraničních diecézí jinak nikde nenarazili,[1622] je velmi blízké modelu v pozadí stanov diecéze ostravsko-opavské.[1623]

P 19.2.2 PRF jakožto „pracovně-konzultační tým"

Někteří respondenti zastávající předchozí „pracovní" model PRF a několik dalších (celkem 13 respondentů ze 7 různě velkých farností; srov. P 18.2.2) ovšem připouštějí, že k roli praktické pomoci faráři („pastorační akce") také nedílně patří jistá role konzultační

[1622] Srov. části 1.2 a 1.3 této dizertace.

[1623] Srov. Stanovy farních rad v Ostravsko-opavské diecézi. Schválené 1.9. 1997 diecézním biskupem Františkem Václavem Lobkowiczem. Společnost pro církevní právo, Dokumenty, http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/farradol.htm, (20.9.2008).

(„pastorační moudrost“). Ideální PRF je podle těchto názorů taková, „kde členové jen nerozhodují o předložených tématech, ale jednak sami aktivně působí v rámci farnosti a jednak sami aktivně přinášejí návrhy a podněty pro pastoraci ve farnosti“. Jde o to, „aby se vymyslel nápad, rychle se promyslely podrobnosti – a nápad se uskutečnil“.

Ve větších farnostech je pak s touto představou spojen i koncept konkrétních oblastí pastorační zodpovědnosti jednotlivých radních. V takovéto představě jsou pak členové PRF také organizátory dalších dobrovolníků a PRF se tak blíží koordinační skupině řídící či koordinující pastoraci v jednotlivých oblastech života a služby farnosti a zároveň do přinášející do PRF podněty právě z této své oblasti zodpovědnosti. V takovýchto případech se PRF pak také někdy chápe jako určitý „model spolupráce“ i pro ostatní.

Toto pojetí PRF, pro které je typické spojení „konzultace“ s „akcí“, se nejvíce blíží modelu, který je obsažen v aktuálně platných stanovách pro PRF českých diecézí a který chápe PRF jako „poradní a pracovní orgán faráře“.[1624] Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, se toto pojetí ve své podobě týmu koordinující pastoraci různých skupin ve farnosti blíží pojetí PRF rozšířenému v 70. letech v USA[1625] i v Německu,[1626] kde toto pojetí převažuje dodnes.[1627]

P 19.2.3 PRF jakožto „konzultační tým“

Sice méně silně, ale přesto významně (17 respondentů zastupujících 8 větších farností; srov. P 18.2.3) se nakonec v našem vzorku také vyskytuje představa PRF jako čistě či převážně „konzultačního týmu“, součástí jehož poslání není přímá účast na praktických pastoračních aktivitách či zodpovědnostech v konkrétních službách či oblastech, ale toto poslání spočívá (téměř) výlučně v nějakém způsobu pastorační reflexe. Jak píše jeden z respondentů: „Ideálem je pastorační rada, která ‚radí‘ o pastoraci.“ Toto chápání PRF pak skrývá ještě další specifické modifikace podle různých teologických pojetí vztahu farnosti a faráře či podle různých pojetí stylu konzultací.

a) Poradní orgán faráře

Někteří respondenti chápou PRF jako příležitostnou situační „výpomoc“ faráři, striktně kompetenčně omezenou na víceméně nezávaznou „poradní roli“. U jiných je tato konzultační role sice stále spojena s aktivní rolí faráře, hledajícího radu v konkrétních pastoračních otázkách či situacích, ale je zde už více respektována i role PRF nabízející faráři jakési „zrcadlo“ života farnosti. Další hlasy zde pak mluví přímo o „delegování zodpovědnosti“.

Typickým pro toto poslední pojetí konzultační role je sice stále důraz na konečnou zodpovědnost faráře, která je však skrze konzultaci s PRF posilována a obohacována, a ne omezována. Jak se v tomto smyslu vyjádřil jeden z kněží: „Kněz je bezesporu důležitým v PRF, je velmi výhodné, pokud si pěstuje zpětnou vazbu – kritiky z vlastních řad a opozice by měly být vítány. Jde o cosi víc, než o parlamentní demokracii. V odpovědnosti nakonec zůstává právě farář, proto je mu třeba šlapáním na paty pomoci…“

Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, se zdá být tomuto pojetí nejbližší model PRF zastávaný Markem F. Fischerem.[1628]

b) Tým pastoračního rozlišování

Jestliže v předchozím modelu konzultace převažoval důraz na konkrétní pastorační situace, ve kterých farář hledá radu u PRF, pak v modelu konzultace, který jsme nazvali

---

[1624] Srov. analýzu stanov PRF českých diecézí v částech 2.3.2 a 2.3.3 této dizertace a § 1, odst. 1 Stanov pastoračních rad v plzeňské diecézi v příloze P 8.

[1625] Srov. oddíl „Farní rady ve Spojených státech v prvním pokoncilním období“ (str. 69) v části 1.3.2 této dizertace.

[1626] Srov. oddíl „Rozvoj farních rad v pokoncilním období„ (str. 60) části 1.3.1 této dizertace.

[1627] Srov. oddíl „Některé dnešní přístupy k dalšímu rozvoji farních rad„ (str. 66) části 1.3.1 této dizertace.

[1628] Srov. oddíl „Pokus o integrální syntézu pojetí pastoračních rad farností“ v části 1.3.2 (str. 82) této dizertace; srov. také P 4.

„tým pastoračního rozlišování“, se konzultace v PRF spíše zaměřují na dlouhodobý pastorační vývoj farnosti a farář se chápe jako integrální součást této „vizionářské komunity“. Takto chápe ideální PRF 12 respondentů (včetně 4 farářů) z 5 větších farností z našeho vzorku. V tomto pojetí se vyskytují očekávání, že takovýto tým by se měl zabývat dlouhodobým systematickým pastoračním plánováním, od členů PRF se očekává, že to jsou lidé Ducha, toužící zachytit jeho podněty, lidé vnímaví, „mající prst na tepu doby“, schopní reflektovat situaci farnosti ve světle evangelia a vidět její potřeby v širších souvislostech. Typickým pro toto pojetí konzultační role PRF jsou pak důrazy na „pastorační vizi farnosti“ a „společné rozlišování“. Častěji je toto pojetí navíc spojeno i s důrazem na rozměr společenství, učednictví či společnou modlitbu celé PRF.

Typickým zástupcem tohoto pojetí je jeden z farářů, který se vyjádřil takto: „PRF by měla být týmem, pomocníkem, strukturou, orgánem, která by pomáhala farnosti vytyčovat reálnou cestu dalšího rozvoje a života a zároveň tu farnost v nalezené vizi, v nalezené cestě sjednocovat, motivovat, tmelit, aby je ta cesta nadchla… Být takovýma očima, ušima, které vidí potřeby lidí, potřeby členů farnosti, potřeby společnosti kolem a vidí nějak i potřeby Boží… (Její členové) jsou otevřeni Božímu Duchu a věcem, které Boží Duch chce dělat… Tohle vše nějak reflektují, modlí se za to, načrtávají vizi, další cesty a zpětně lidem ukazují to, co se nalezlo, a hledají pak zas od nich další zpětnou vazbu… atd.“

Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, je tomuto pojetí nejbližší model zastávaný v novějších směrech vývoje PRF především v USA, kladoucích (často v opozici k dosavadnímu „demokratizujícímu“ vývoji) velký důraz na „spiritualitu“, „konsenzus“ a „pastorační plánování“.[1629]

c) Zastupitelská skupina

Třetím z různých pojetí „konzultační role“ PRF (v našem vzorku nejméně zastoupeným – v čisté podobě pouze u tří respondentů, členů PRF z velkých farností) je pojetí, které jsme nazvali „zastupitelská skupina“ a při kterém velký důraz spočívá na schopnosti PRF zprostředkovávat faráři co nejpestřejší škálu názorů a zkušeností z nejrůznějších farních skupin. Jednotliví členové PRF se pak často vnímají jako jacísi „zastupitelé“ či „reprezentanti“ těchto skupin, za které byli jmenováni, které je volily či ze kterých oni sami pocházejí. Na rozdíl od předchozího přístupu, kde se zdůrazňuje schopnost týmové spolupráce na společném úkolu, se v tomto přístupu spíše zdůrazňuje schopnost členů PRF „zastupovat“ své „domovské“ skupiny či zájmy a zajistit jejich začlenění do celku farnosti. Takováto PRF pak musí být sestavena z lidí, kteří jsou aktivně zapojeni do života farnosti v nejrůznějších jejích sektorech, zájmových skupinách či aktivitách.

Ze zahraničních modelů, které jsme zkoumali, se toto pojetí opět, spolu s výše načrtnutým pojetím PRF jako „pracovně-konzultačního“ týmu, blíží pojetí PRF rozšířenému v 70. letech v USA[1630] i v Německu,[1631] kde i tento „zastupitelský“ důraz převažuje dodnes.[1632]

P 19.2.4 Ideální struktura či styl práce PRF

Jestliže tři výše nastíněné modely či těžiště představ našich respondentů o „pastorační radě snů“ vypovídaly především o představách o hlavním zaměření, poslání či úkolech PRF, v získaných výpovědích se znovu a znovu objevovaly i představy o ideální struktuře či stylu práce PRF (podrobněji srov. přílohu P 18.2.4). Většina těchto důrazů byla v odpovědích prezentována jako něco, co vyrůstá z praxe té které farnosti, aniž by se v těchto tématech

[1629] Srov. oddíl „Rozvoj nového typu „pastoračních“ rad“ (str. 76) části 1.3.2 této dizertace.
[1630] Srov. oddíl „Farní rady ve Spojených státech v prvním pokoncilním období“ (str. 69) v části 1.3.2 této dizertace.
[1631] Srov. oddíl „Rozvoj farních rad v pokoncilním období“ (str. 60) části 1.3.1 této dizertace.
[1632] Srov. oddíl „Některé dnešní přístupy k dalšímu rozvoji farních rad“ (str. 66) části 1.3.1 této dizertace.

přímo odrážely velmi intenzivní diskuse, které se právě o níže zmíněné oblastech práce PRF již dlouhou dobu vedou v zahraničí.[1633]

Níže jsou tyto představy shrnuty a rozčleněny do pěti oblastí.

a) Kompetence

Někteří z respondentů (celkem pět z pěti různých farností, avšak nikdo z kněží) uvedlo, že součástí jejich vize ideální PRF je i určitý posun v jejích kompetencích oproti současným možnostem. PRF by podle těchto hlasů měla mít možnost:

- ovlivňovat, popřípadě i vetovat ekonomická rozhodnutí ve farnosti;
- disponovat určitými finančními prostředky na pastorační účely;
- být rovnocenným partnerem biskupovi při rozhodování o změně faráře;
- mít více než jen konzultační funkci vzhledem k administrátorovi farnosti.

b) Struktura

Někteří tuto svoji představu navíc se ve svých vizích spojili i s úvahami o struktuře „pastorační rady snů". Jen jednotlivé hlasy zde však prezentovaly představu překračující rámec daný dnes platnými stanovami.

Tyto hlasy volaly po tom, aby PRF byla:

- z větší části volená;
- se zodpovědností jednotlivých členů za určitou část farního společenství či služeb;
- s voleným předsedou disponujícím jedním hlasem rozhodujícím jen v případě parity;
- s komisemi tematizovanými podle tzv. „funkcí" církve: *liturgia, koinonia, martyria* a *diakonia*, přičemž PRF by měla zajišťovat co největší vyváženost mezi těmito oblastmi;
- každé společenství farníků navštěvujících jeden kostel by mělo mít svoji pastorační radu.

c) Složení

Ideální složení PRF v představách našich respondentů pak samozřejmě úzce souviselo s jejich představou o hlavním poslání rady. Tyto představy lze roztřídit do následujících tří skupin, přičemž se tato očekávání samozřejmě mohou vzájemně prolínat, podle toho, jak se budou prolínat i pojetí vlastního poslání PRF:

- *Schopní pracanti:* Pokud někdo PRF chápe spíše jako „pracovní tým", bude kromě častěji zmiňované lidské či duchovní „zralosti" očekávat, že se bude skládat z lidí, kteří jsou odborně zdatní v nějaké oblasti farní pastorace, lidí ochotných k praktické službě, lidí dynamicky akčních, se smyslem pro týmovou práci, inspirujících ostatní k nápadům. Jak se vyjádřil jeden kaplan, v PRF podle tohoto pojetí se musejí „setkat lidi, kteří chtějí něco dělat, mají zájem a jsou také schopní udělat kus práce, nejen si o tom povídat".
- *Komunikativní vizionáři:* Pokud se někdo přiklání spíše k pojetí PRF jakožto „konzultačního týmu" schopného týmového pastoračního rozlišování, pak bude chtít mít v PRF lidi ochotné a schopné naslouchat jeden druhému, respektovat jiné názory a hledat konsenzus, lidi lidsky a vztahově vyzrálé, schopné hlubší reflexivní modlitby, zakořeněné v církvi a žijící v učednickém vztahu s Kristem. Podle jednoho z farářů by se v celkovém složení PRF měli objevit „jednak vizionáři, pak tahouni, pak lidé schopní reflexe, to znamená, aby tam byl zastoupený jak charismatický, tak obětující se, tak rozumový rozměr".
- *Farářovi oči a uši:* Pokud pak někdo očekává především to, že PRF má faráři zprostředkovávat hlubší a širší vhled do života farnosti, pak v ní bude chtít lidi citlivé pro vnímání života na daném místě, vnímavé pro potřeby dnešních lidí, a to jak farníků, tak lidí hledajících. Členové PRF by tak podle jednoho faráře měli „být takovýma očima, ušima, které vidí potřeby lidí, potřeby členů farnosti, potřeby společnosti kolem a vidí nějak i potřeby Boží…"

[1633] Srov. část 1.3 této dizertace.

d) Styl práce

Někteří z respondentů se nevěnovali jen jednotlivým členům PRF, ale navíc zdůrazňovali i „vysněný" styl jednání PRF jako celku, který byl u nich charakterizován např. tím, že radní svoji roli chápou jako službu, že nikdo neprosazuje sebe, ale společné dobro, přičemž součástí tohoto stylu je např. vzájemná úcta, naslouchání, radostnost, hledání Boží vůle, spolupráce, jasné rozdělení kompetencí, dobrá moderace setkání či rozvinuté osobní vztahy a kontakty uvnitř i mimo PRF.

Jiní zas zdůrazňovali některé základní komunikační dovednosti nutné pro fungování PRF, jako např. schopnost prezentovat názor odlišný od názoru faráře či jiných autorit, schopnost konstruktivní kritiky a konstruktivního dialogu, praktické dovednosti v hledání realizovatelných řešení, schopnost neupovídané a věcné otevřené všem názorům či možnost oslovení mailem i telefonem apod.

e) Spiritualita

Pro značnou část respondentů (celkem 20 z 15 větších i menších farností našeho vzorku) hraje v jejich představě ideální PRF důležitou roli duchovní rozměr její služby. Za nedílnou součást setkání PRF tyto hlasy považují dostatek času pro společnou modlitbu v průběhu jednání či průběžnou vzájemnou modlitební podporu. Někteří očekávají, že členové PRF mají dobré osobní duchovní zázemí nebo že je dokonce k dispozici duchovní vedení PRF jako celku.

Důležitou roli v některých představách také hraje „spiritualita společenství", která je někdy chápána v protikladu k určité byrokratizaci či manažerskému stylu. Z jedné farnosti dokonce náš respondent referoval, že by zde PRF viděli jako „součást modlitebního společenství". Podobně však i jeden z farářů napsal: „Já bych spíš bral tým, se kterým se můžu scházet k modlitbě, a z toho vyplyne další konání…" Pro jiné je zas důležitý soulad spirituality kněze se spiritualitou členů PRF či farnosti jako celku. Zajímavým byl v této souvislosti postřeh jednoho kněze, který prošel několikero farností a předsedal několikero pastoračním radám, a který po zmínce o „souladu spirituality kněze a farnosti" tvrdí, že v jeho PRF „míra tohoto souladu neměla příliš vliv na (ne)pokoj při spolupráci, ale pouze na reálné plody výsledné činnosti".

Na druhou stranu je však třeba konstatovat, že se vyskytl i hlas, který zastává názor, že „PRF by měla být spíše praktická a věcná, než za každou cenu zbožná".

P 19.2.5 Teoretická východiska pro pojetí PRF

Výše načrtnuté podoby vize „pastorační rady snů" jsou samozřejmě ovlivněny nejen osobními zkušenostmi a zaměřením jednotlivých respondentů, ale také určitými teoretickými (teologickými, manažerskými) předpoklady, ze kterých tito respondenti vědomě či nevědomě vycházejí. Ta z těchto východisek, která byla z jednotlivých odpovědí identifikovatelná, jsou shrnuta v následujících odstavcích (pro podrobnější prezentaci srov. přílohu P 18.2.5).

a) Spolupráce darů v Božím lidu

V pozadí několika odpovědí, které korespondují především s pojetím PRF jakožto „pracovního týmu", lze vyčíst přesvědčení o důležitosti spolupráce různých darů, schopností či charismat uvnitř farnosti za účelem vzájemného doplňování se. Tyto důrazy jsou prezentovány jak spíše z praktického hlediska, tak z hlediska ekleziologického. V pozadí se objevují obrazy „těla Kristova" a jednoho putujícího „Božího lidu". Role kněze se zde pak někdy chápe striktně služebně, přičemž i někteří kněží vnímají v souvislosti s prací PRF potřebu „mít velkou ochotu se učit a mít velkou pokoru se učit."

b) Dělba práce mezi knězem a ostatními

V několika málo odpovědích (celkem čtyřech), které odpovídají pojetí PRF jakožto „poradního orgánu faráře", bylo možné indikovat určitou teologii kněžské služby zúžené na některé konkrétní oblasti. Jeden z respondentů tak např. preferuje „model, kdy kněz se bude starat primárně o svátosti, duchovní doprovázení a řízení", nebo je doporučováno, že by se „kněz měl věnovat především udělování všech svátostí, přípravám na ně a výkladu Božího

slova“. Oblastí služby PRF je pak, dle těchto hlasů, oblast „ostatních praktických věcí“. Role kněze je zde, na rozdíl od důrazů prezentovaných v odstavci předchozím, velmi autoritářská či autokratická,[1634] i když často nejspíše postavená spíše na bezradnosti či nedobrých zkušenostech s přílišným „demokratizováním“.[1635] Jsou však i takové hlasy, které svědčí o jakémsi hlubším teoretickém základu zdůrazňujícím nutnost „sdílené vize“ k tomu, aby tato vize také byla trvale v praxi udržitelná.[1636]

c) Hlavní úkoly církve

Tři odpovědi (dva kněží a jedna pastorační asistentka) v souvislosti se službu PRF zmiňují tzv. „hlavní úkoly církve“ dnes běžně zastávané praktickou teologií. Je např. zdůrazňováno, že „pastorační činnost farnosti by měla být v těchto čtyřech směrech co nejvyváženější“ a za součást poslání PRF se považuje také úkol provádět „analýzu situace farnosti ve čtyřech oblastech života a poslání – *martyria, leiturgia, diakonia* a *koinonia* – a postupné rozvíjení jednotlivých oblastí“, případně se konstatuje, že v PRF „by se měla prolínat *koinonia-diakonia-leiturgia* s účinným hlásáním (jedno s druhým)“.

d) Synodalita a demokracie

Jen v několika málo odpovědích zazněly zmínky, které lze zařadit do okruhu otázky po roli PRF v synodalitě církve. Za některými z odpovědí týkajícími se „kompetencí“ PRF lze vytušit určité představy o PRF jako demokratickém grémiu, které má „odpovědnost a rozhodovací pravomoci“ a je v některých případech „rovnocenným partnerem biskupovi“. Jistou formu pojetí „spirituální synodality“ lze také vysledovat z odpovědí týkajících se PRF jakožto „týmu pastoračního rozlišování“, jako např. v představě o členech PRF, kteří by „spolu s pány faráři předkládali plán aktivit a vzájemně by sestavili celkový plán pro farnost na rok“ či byli „týmem, který pomáhá pastýři nacházet vizi pro farnost, její poslání evangelizačnímu v duchu koncilových změn“.

Pokud byli někteří z respondentů v osobním interview přímo dotázáni na smysl slova „synodalita“, zaznívaly velmi různorodé odpovědi, z nichž jen tři či čtyři trochu odpovídaly vlastnímu smyslu tohoto slova. Jeden kaplan např. chápe synodalitu takto: „Být společně na cestě. Hledat společnou cestu, kudy se ubírat dál. V ideálním případě žít spolu.“ Jiný z kněží ji zas popisuje takto: „Že tady nejde ani o demokracii, ani o hierarchické rozhodování, ale o hledání společné cesty…“ Další respondenti z řad kněží pak buď jen tuší, že to má něco společného s celocírkevními či regionálními „synodami“, nebo netuší ani to.

[1634] Slovy jednoho z kněží, řečenými v legraci, ale v jádru odrážejícími realitu: „Pastorační rada mých snů? No, ať makají… Já řeknu, kdo bude co dělat a já budu spát celý den…“ Další z farářů si dělal legraci podobného, možná že z části vážně míněného stylu pastorace: „PRF vidím ve světle pastorální teologie, což je, jak říkal jeden náš profesor, nahánění a vyhánění lidí z kostela. A abychom jich moc nevyhnali, tak raději soustředíme pastoraci do jednoho osvíceného člověka, protože když je tam moc rad a rozumů, tak se může leccos zhatit a věci dál nepokročí. A proto jsem určil toho jednoho pastoračního člověka, jednoho z nás, což jsem tedy v každém případě já…“

[1635] Po námitce jednoho z přítomných kněží na slova faráře z předchozí poznámky, že si dotyčný dělá legraci, tento reagoval: „Nedělám, ale my jsme měli pastorační radu a nějak se to vždycky zamuchlalo, ten dialog… i když z toho vyšly úkoly, další věci, které se měly nějak konat, tak se pak nekonaly… Rozhodně není zas dobré, když to má jen někdo v rukou a pak to také všechno dělá, to určitě ne, ale ta rozplizlost, která tam hrozí, protože lidi jsou neukázněný, byly za socialismu a jsou i dneska, tak to pak téměř nefunguje. Proto si raději ty konkrétní věci ponechávám v rukou sám, s tím, že požádám vždycky jednotlivé lidi, aby něco vyřešili, a když přijde nějaká naléhavá otázka, tak uděláme rychlou minipastorační radu, kde navrhnu předem promyšlené věci a ty jsou všeobecně s velkým potleskem schváleny. Ne, opravdu to tak skutečně je, nedělám si srandu…“

[1636] O tom svědčí hlas jiného faráře, který reaguje na vyjádření kolegy z předchozí poznámky: „To funguje do té doby, kdy je vize jen věcí faráře, toho jednoho člověka. Ve chvíli, kdy si to postavím tak, že chci tu vizi s farností sdílet, tak ta PRF k tomu může zásadně pomoci a myslím si, že může tu vizi vytvořit líp – tím, že není tvořená jen jedním přístupem, názorem, člověkem… Určitě ten zmíněný model může fungovat, ale myslím si, že bychom měli jít dál – aby ta vize byla sdílená. A to, když mám kolem sebe jenom tahouny, kteří dělají, co já jsem vymyslel, to pak není možný – nebo neděje se to v takové míře.“

Dokonce i jeden z biskupů, který byl přítomen výzkumnému skupinovému interview, vyznal svoji vlastní bezradnost, jak používat „poradenské orgány“ na diecézní rovině v případě, že v některých případech mají být jejich závěry pro biskupa závazné. Přitom ony „orgány spoluzodpovědnosti“ nazývá „demokracií v církvi“ a především o kněžské radě říká: „Pokud radí, je dobře. Ale pokud mají také právo závazně rozhodovat, a při tom za nic neručí, tak to není dobře. […] Pokud je to poradní hlas, tak to je dobře, protože je dobře slyšet, co na to říkají druzí. Ale rozhodování by měl mít ten, kdo má zodpovědnost.“ Po dotazu, proč biskup v souvislosti s kněžskou radou mluví o „demokracii v církvi“ a ne o „synodalitě“, biskup vysvětluje: „No, to je něco jiného… Synodalita je věc, kde jde o společenství lidí, kteří mají hierarchickou zodpovědnost, kteří sami jsou v nějakém společenství… jako třeba biskupská konference.“

e) Důvody proti PRF

Nějaká teologická východiska bychom mohli čekat uvedená i v odpovědích těch kněží, kteří vysvětlují, proč ve své farnosti žádnou PRF nemají. Avšak tyto důvody jsou alespoň v našem vzorku spíše praktického rázu. Např. je zdůrazňováno, že lze konat úspěšnou pastoraci i bez PRF (viděnou prizmatem „zápisů“, „byrokracie“ a „vytyčených pastoračních cílů“), případně že PRF může být pro farnost dobrá, ale ne vždy a za každou cenu. Jiní pak vidí otázku vhodnosti PRF v závislosti na počtu lidí v kostele, přičemž se pro početně menší farnosti s hrstkou lidí v kostele PRF často považuje za zbytečnou strukturu.

P 19.2.6 Praktické pomůcky pro práci PRF

Pro dokreslení obrazu, jaký mají naši respondenti o „pastorační radě snů“, nakonec ještě uvedeme, jaké praktické pomůcky uváděli, pokud byli dotázání po roli stanov či jiných pramenů, které jim pomáhaly při vzniku či pomáhají při práci PRF (podrobně srov. příloha P 18.2.6).

a) Diecézní stanovy

Nejčastějším a často jediným pramenem, ze kterých PRF čerpaly při svém vzniku či čerpají při své práci, jsou diecézní stanovy[1637] (což potvrzují i dříve provedené výzkumy v královéhradecké diecézi).[1638] K tématu diecézních stanov se vyjádřilo 37 respondentů z 25 farností. Ve čtyřech farnostech stanovy vůbec neznají či o nich nevědí, přestože PRF u nich existuje. PRF v sedmi dalších farnostech sice stanovy mají a víceméně znají, ale z různých důvodů (obavy z přílišné byrokratizace, postoj faráře) tam pro ně nehrají téměř žádnou roli. PRF ve třinácti farnostech (6 z nich je z diecéze HK) stanovy znají, řídili se jimi při vzniku rady a více či méně zásadním způsobem se jimi řídí i při její další práci. Ve třech z nich ale by ale ve stanovách něco upravili (např. časovou zainteresovanost radních, základní poslání PRF, větší alternativnost podle různé pastorační situace, kritéria a způsob výběru radních, kompetence faráře apod.).

b) Jiné pomůcky

Bible jako pramen pro práci PRF byla zmíněna pouze u dvou respondentů ze dvou různých farností. V jedné z nich byly navíc zmíněny i *dokumenty 2. vatikánského koncilu*. V jedné farnosti používá současná PRF *dokumenty, které vytvořila předchozí rada* a které čerpají jak z bible, tak z dalších církevních dokumentů.

Ve třech větších farnostech, ve kterých diecézní stanovy sice znají, ale považují za nedostatečné, se snaží čerpat z *různých zahraničních zkušeností* zprostředkovaných překlady různých studií a článků o zkušenostech s PRF především v Německu, Irsku a USA. Tyto farnosti navíc také využívají příležitostného či trvalého *poradenství zkušenějších* v oblasti práce PRF. V těchto a v několika málo dalších farnostech je navíc snaha o *výměnu zkušeností s jinými radami* z vlastní nebo i jiné diecéze (včetně výměny různých písemných materiálů či

[1637] Srov. srovnávací analýza stanov v části 1.2 této dizertace.

[1638] Srov. také bod e) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003“ v části 2.1 této dizertace.

dokumentů – osobně či přes internet) či zde čerpají z pastoračních přístupů hnutí či spiritualit jim blízkých (Hnutí za lepší svět, saleziánští spolupracovníci, fokoláre, františkáni). V jedné farnosti čerpají ze zkušeností a znalostí některých svých členů, absolventů teologické fakulty.

Někteří respondenti, včetně farářů, nakonec přiznávají, že je pro ně nejdůležitější či dostačující jejich vlastní životní či pastorační zkušenost, jiní však právě tento postoj kritizují jako ulpívající jen na úzkém subjektivním vidění.

P 19.3 REALITA PRF ANEB PASTORAČNÍ RADA VŠEDNÍHO DNE

V této druhé části reflexivní prezentace analýzy dat získaných v terénním výzkumu pastoračních rad farností je v širokých liniích načrtnuto, jak naši respondenti vnímají konkrétní situaci ve svých PRF. Základem tohoto náčrtu je podrobnější představení získaných dat v příloze P 18.3.

Na následujících stránkách postupně načrtneme, jak vypadá práce zkoumaných pastoračních rad v jednotlivých klíčových oblastech jejich služby a budeme se ptát, jaké úkoly tyto PRF ve skutečnosti plní, jak vznikají, jaké je jejich složení, jak spolupracují s jinými týmy ve farnosti, především s ekonomickou radou farnosti, jakým způsobem pracují, jak jsou rozdělené vnitřní role jejich členů a jak probíhá komunikace mezi PRF a farností či širším okolím.

P 19.3.1 Úkoly PRF

V prvním oddíle popisu práce dnešních PRF jsou shrnuty hlavní úkoly, kterými se PRF z našeho vzorku převážně zabývají – což někdy odpovídá dotyčnými respondenty zastávané vizi, jindy se tak děje spíše „jí navzdory“. Souhrnně lze respondenty zmiňované úkoly zařadit do následujících pěti oblastí (podrobněji srov. P 18.3.1):

- *Pomoc faráři:* Tato pomoc se někdy realizuje ve smyslu „odlehčení faráři v jeho poslání“ a je pak ohraničená na oblasti, „ve kterých je farář zastupitelný“. Jindy se tato pomoc (chápaná jako pomoc „prací“, „radou“, „oporou“, či „vytvářením zázemí“) realizuje v jakékoli oblasti pastorace, avšak doplňuje službu faráře o dary a schopnosti, které mu nejsou vlastní.
- *Pastorační spolupráce:* V rámci takto chápaného poslání PRF nepomáhá faráři v „jeho“ poslání, ale jako svébytný pastorační tým spolu s farářem a pod jeho vedením spolupracuje na „společném“ poslání farnosti jako celku. Jsou zde pak často důrazy na rozvoj „týmové spolupráce“, na vzájemné doplňování se podle různých schopností, dovedností a darů jednotlivých radních a na společné poslání ve prospěch farnosti jako celku.
- *Konzultace a reflexe:* S výše načrtnutými úkoly bývá často spojován i úkol konzultační. Ten je pak modifikován podle toho, zda se pojí s úkolem „pomoc faráři“ (pak se mluví o úkolu „radit faráři“) nebo s úkolem „pastorační spolupráce“ (pak se mluví o „společných konzultacích“ či „pastorační reflexi“). Některé PRF tak pomáhají faráři prostou radou, jiné jsou jakýmsi schvalovacím orgánem, jiné faráři zprostředkovávají zpětnou vazbu z farnosti. V několika větších farnostech z našeho vzorku se pak tyto konzultace snaží rozvíjet v duchu pastoračního rozlišování či pastorační reflexe dlouhodobějších pastoračních záměrů či priorit či se snaží o hledání dalšího duchovního směřování farnosti.
- *Komunikace a iniciace:* Některé z PRF z našeho vzorku, které za svůj hlavní úkol považují konzultaci či reflexi, se jako součást svého poslání snaží také o prohlubování komunikace v celé farnosti. Pokud je hlavním úkole PRF hledat pastorační vizi farnosti, pak se také od ní očekává, že PRF bude zároveň „farnost v nalezené vizi sjednocovat, motivovat, tmelit a hledat k ní zpětnou vazbu“. Několik respondentů z velkých farností navíc vnímá jako součást poslání své PRF také iniciaci (tj. „vyhledávání, motivaci, přípravu či doprovázení“) dalších pastoračních spolupracovníků.

Takto vnímané úkoly se víceméně kryjí s tím, co ukázal již dříve provedený výzkum v královéhradecké diecézi,[1639] který uvádí následující důvody pro smysl existence PRF: (1) sjednocování farnosti a vytváření společenství; (2) prostředek komunikace mezi farností a farářem; (3) prostor pro dělbu práce; (4) nástroj pro obohacení faráře a jeho činnosti skrze návrhy či názory farníků.

P 19.3.2 Vznik PRF

Většina respondentů, kteří se zmínili o způsobu vzniku PRF, referuje o tom, že se v tomto ohledu (s různými malými modifikacemi) drželi instrukcí příslušných diecézních stanov. Existují však i takové farnosti, kde PRF vznikla podstatně odlišným a v některých případech dosti inspirativním způsobem. Souhrnně lze tyto různé způsoby vzniku shrnout takto (podrobněji srov. P 18.3.2):

- *Ustanovení podle stanov:* Většina zmínek o způsobu vzniku PRF mluví o krocích, které jsou předepsané diecézními stanovami: sestavení listiny kandidátů na základě návrhů farníků, volby z kandidátů, kteří návrh přijali, jmenování části radních farářem, delegování části radních organizacemi působícími ve farnosti a ustanovení části radních z titulu jejich funkce. Jednotlivé PRF se pak od sebe liší v poměru volených a ostatních členů rady (většinou se však dodržuje, že jmenovaných farářem má být méně než volených), ve funkčním období (2 až 5 let), ve způsobu určení těch, kdo mají právo volit a právo být voleni či kdo mohou být jmenováni (většinou od 18 let, ale i od 16 let, bydlící v v místě, ale také trvale spolupracující, někde s nutností registrace voličů), v délce výběrového procesu (od 1 týdne do 2 měsíců), ve způsobu představení kandidátů (od pouhého volebního lístku přes fotografie a pár slov ve farním věstníku až po osobní představování se v kostele) či v pojetí „delegovaných" členů (někde jsou členy také delegáti za jednotlivé kostely ve farnosti), „jmenovaných" členů (někde farář vybírá mezi nezvolenými kandidáty, jinde zcela dle vlastního uvážení) a členů „z titulu funkce" (někde jsou členy „z titulu funkce" jen farář či kaplan, jinde i pastorační asistent, katechetka, varhanice či kostelník).
- *Spontánní vznik:* Ve třech menších farnostech PRF vznikla „vývojem času a spontánně", „vykrystalizovala z lidí aktivních" či tak, že ke spolupráci v radě byli „přizváni všichni". V těchto farnostech i takto vzniklý tým spolupracovníků ještě nazývají pastorační radou, zatímco v jiných případech v podobných situacích konstatovali, že za takových okolností (nedostatek lidí, zbytečné struktury, málo aktivních, vše se dá řešit v kostele) vlastně PRF ani vzniknout nemůže (či není zapotřebí).
- *Volba zástupců bohoslužebných míst a konsenzus:* V jednom případě (plošně velká, ale početně menší venkovská farnost) proběhla volba jednoho zástupce za každé z bohoslužebných míst, přičemž se tito zástupci společně nescházejí a řeší praktické záležitosti vždy jen po mši s farářem. V jiné podobné farnosti, dle vyjádření faráře, „k utváření konkrétního složení se dospělo pastoračně racionálně uváženým konsenzem".
- *Testovací období a volby „registrovanými" farníky:* V další farnosti (velkoměstské) napřed farář osobně pozval několik jím vybraných lidí do pastorační rady na „testovací období" jednoho roku, poté byli vyzváni všichni farníci, aby se přihlásili, pokud by chtěli v radě také spolupracovat, jiné opět oslovil farář a z této kandidátky pak byly volby. Volit zde mohli lidé, kteří byli ve farnosti již předem „zaregistrováni" jako „členové farního společenství".
- *Jmenování celé PRF knězem:* V jedné (menší, ale velkoměstské) farnosti kněz před svým odchodem jmenoval PRF dle svého vlastního uvážení a tato rada dodnes funguje a ve spolupráci s dojíždějícím knězem v podstatě řídí pastorační činnost ve farnosti. Setkání vyhlašují vždy veřejně s tím, že každý je zván ke spolupráci.

[1639] Srov. také bod b) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003„ v části 2.1 této dizertace.

- *Proces rozlišování povolání:* V jedné z městských farností z našeho vzorku proběhl poměrně dlouhý proces rozlišování povolání ke službě v PRF na základě vnímání schopností, obdarování a možností jednotlivých zájemců o tuto službu chápanou především jako týmová pastorační reflexe života a služby farnosti. Takovýto proces zahrnoval několik delších setkání („orientační dni", „dni rozlišování"), ke kterým byli zváni všichni, kdo se o službu PRF zajímali. Bylo zde představeno poslání pastorační rady, její hlavní úkoly, styl práce a časové nároky a účastníci si mohli v praxi vyzkoušet některé aktivity či nástroje pastorační reflexe. Po této sérii setkání zbyl určitý počet farníků, kteří byli ostatními účastníky doporučeni jako vhodní kandidáti a kteří to přijali. Teprve z tohoto užšího výběru pak proběhly volby v kostele a jmenování farářem (ke kterému farář navíc hledal konsenzus s již zvolenými). Protože se celého procesu mohli účastnit i zástupci různých skupin, tento způsob vzniku nezahrnuje institut delegování.

P 19.3.3 Složení PRF

Většina PRF, o níž máme v tomto směru reference, má mezi 8 a 12 členy, jen čtyři z nich mají počet členů vyšší (mezi 15 a 22), z toho dvě z nich referují, že se počet momentálně snaží snížit. Tomu odpovídají i poznatky z dříve provedeného výzkumu v královéhradecké diecézi.[1640]

Co se týče složení, jak vyplývá i z předchozí části o způsobu vzniku, ve většině PRF jsou zastoupeni jak farností volení, tak farářem jmenovaní členové, v některých větších farnostech pak tam jsou kromě faráře ještě další „z titulu funkce" či „delegovaní" některou z organizací, komunit či společenství ve farnosti.

P 19.3.4 Vnější vztahy PRF

Rozličné přístupy lze vysledovat v otázce způsobu spolupráce pastorační a ekonomické rady farnosti, případně v otázce personálního propojení těchto dvou rad. Někde žádné personální propojení (kromě faráře) neexistuje, jinde je jeden z členů ERF také členem PRF, jinde zas jeden z členů PRF je volen do ERF.

V některých farnostech tyto dvě rady v podstatě splývají nebo se scházejí společně. V jedné z farností to chápou tak, že „pastorační rada" a „ekonomická rada" tvoří společně jednu „farní radu", přičemž jednání probíhá částečně společně pro obě sekce, částečně odděleně. V jiné farnosti zas „farní rada" (jak tam říkají PRF) slouží i jako rada ekonomická.

Zdá se však, že ve více farnostech není příliš jasně zodpovězená otázka po způsobu spolupráce či odlišných oblastí zájmu pastorační a ekonomické rady. Jedna z mála odpovědí na toto téma zněla: „PRF se tedy zaměřuje na farnost na farnost jako celek, ale pod úhlem pohledu pastoračních vztahů, procesů… ERF se také zaměřuje na farnost jako celek, ale pod úhlem pohledu technickým, ekonomickým… na podpůrné prostředky podporující život a rozvoj tohoto celku…"

V některých farnostech má PRF podstatný vliv na jmenování členů dalších rad, jako je např. „rada farní charity" či „ekonomická rada" (farář tam návrhy na členství v těchto radách přináší ke konzultaci či ke schválení).

V pěti větších farnostech bylo zaznamenáno, že kromě PRF se ještě schází něco jako „pastorační tým" (nebo týmy v jednotlivých oblastech služby), který se zabývá vlastním výkonem pastorace (ať už ve formě týmu kněží či jáhnů ve farnosti, týmu pastoračních asistentů či katechetů nebo týmu dobrovolníků sloužících jako vedoucí určitých služeb či oblastí). Jestliže se tyto týmy zabývaly přípravou a realizací vlastní pastorační služby či akcí, PRF se pak mohla zaměřovat na koncepčnější a dlouhodobější záležitosti.

[1640] Srov. také bod g) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003" v části 2.1 této dizertace.

P 19.3.5 Způsob práce PRF

V následujících odstavcích jsou shrnuta vyjádření, která se týkají různých způsobů či stylů práce PRF, které v praxi svých rad respondenti zakoušejí. Již dříve provedené výzkumy v královéhradecké diecézi opět podaly velmi podobný, i když ne tak bohatý obraz způsobu práce.[1641]

a) Rozhodování

PRF našeho vzorku většinou své rozhodování uskutečňují po předběžné diskusi, ať už ve snaze o dosažení konsenzu či za pomoci hlasování, s občasným využitím možnosti záležitost odložit na příští setkání. V menších farnostech je však způsob „rozhodování" někdy velmi prostý: „Farář navrhuje, farníci pochválí nebo přemluví."

Zajímavý je rozdíl v hodnocení situací, kdy hlasovat a kdy se snažit o konsenzus. V jedné velké farnosti hlasují v případě „závažnějších rozhodnutí", jinak se snaží o konsenzus. V jiné je to přesně naopak: konsenzus[1642] hledají u „závažných rozhodnutí" a hlasují tehdy, „když je třeba něco rychle vyřešit a není to moc důležité". V závažných věcech zde také někdy pojmenují základní principy a vlastní rozhodnutí již nechají na těch, kteří za tu kterou oblast zodpovídají. Zároveň je konstatováno, že to vyžaduje dlouhý proces učení se, aby farář dovedl rozlišit a vysvětlit, jaký výstup z jakého jednání očekává: vyslechnutí, konzultaci, doporučení, závazné stanovisko, konsenzuální rozhodnutí apod.

Žádný z respondentů nezmínil, že by některá z PRF našeho vzorku kdy využila možnost, danou stanovami, kdy při opakované neshodě s farářem může záležitost postoupit biskupovi. O jedné PRF bylo např. referováno: „Dvakrát za posledních osm let se rozhodnutí odložilo (vstřícnost rady vůči faráři), k biskupovi se neposouvalo."

b) Jednání

Četnost setkávání PRF z našeho vzorku je dosti různá. Většinou se schází 1x za jeden až tři měsíce, výjimečně častěji či méně často, případně podle potřeby.

Některé PRF mají, kromě zasílání programu předem, zavedené i další způsoby, jak se předem seznámit s projednávanými tématy, nebo jak je předjednat, jako např. určení hlavního „referenta" ke každému bodu jednání, přípravné setkání „farního výboru" apod. Jsou však i farnosti, kde program na jednání PRF připravuje sám kněz nebo kněz za pomoci některého z pastoračních spolupracovníků.

U dvou PRF jsme zaregistrovali, že jednou či dvakrát do roka spolu prožijí „formační den", kde se snaží seminářovou či studijní formou načerpat potřebné znalosti či si osvojit potřebné dovednosti pro práci v PRF.

Průběh jednání PRF samozřejmě velmi závisí na tom, co ta která rada považuje za svůj hlavní úkol, případně k jakému modelu PRF se blíží. U PRF typu „pracovního týmu" je často důraz na praktičnost a efektivnost jednání s jasně rozdělenými úkoly, přičemž u menších pracovních skupin je naopak setkání charakterizováno spíše neformálním způsobem jednání. Někde má velmi aktivní roli farář, který celé setkání řídí, jinde roli moderátora přenechává jiným.

Pokud se PRF považuje spíše za „konzultační tým", je do přípravy na jednání či přímo při jednání vkládáno např. studium určitých souvisejících dokumentů (např. částí z církevních dokumentů týkajících se reflektované oblasti), vyhodnocuje se nějaký způsob

---

[1641] Srov. také bod c) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003" v části 2.1 této dizertace.

[1642] Ke konsenzuálnímu rozhodování poznamenává farář z této farnosti: „Několikrát jsem si už uvědomil, že takové konsenzuální rozhodování stojí na tom, že lidi nějak sdílí společné hodnoty, že se k těm hodnotám společně doberou a že je vezmou za své. Proto je důležitý, když se přichází k nějaké otázce, abychom často rozdiskutovali právě, proč máme na tu věc takový nebo onaký názor a co za tím názorem stojí. A vícekrát jsem si už uvědomil, že když se pak dostaneme až k těm hodnotám, tj. že máme čas tu věc rozvést, rozdiskutovat, tak pak rozhodnutí, které by třeba člověk dělal jen, jak se říká, ‚ze žaludku' nebo z nějakého svého prvotního názoru, tak pak dělá vlastně mnohem pravdivěji, mnohem líp a je schopen víc pochopit ty druhé, sjednotit se s nimi a jít za tím."

zpětné vazby z farnosti (např. anketa) nebo se připomínkují některé koncepční dokumenty, které PRF postupně zpracovává. Součástí takovýchto setkání pak také bývá delší čas pro společnou modlitbu.

c) Témata

V PRF sloužících jako „pastorační týmy" jsou níže zmiňovaná témata jednání také oblastmi přímé organizace či realizace akcí či programů, v PRF zaměřujících se spíše na pastorační konzultace jsou tyto oblasti předmětem pro aktuální či dlouhodobou pastorační reflexi:

- *Aktuální dění ve farnosti:* Ve většině sledovaných PRF je na programu jednání aktuální dění ve farnosti (termíny a organizace akcí, úklidy, koncerty, farní ples, táborák, rekolekce, slavnosti, bohoslužby, farní den, liturgické otázky, farní časopis, farní web, farní knihovna apod.). Často jsou organizačně či reflexivně tematizovány také ekonomické a stavební otázky (fara, kostel, zahrada, opravy, investice, sochy…).
- *Dlouhodobé koncepční otázky:* Menší počet PRF se však zaměřuje spíše na dlouhodobé koncepční otázky (jako je např. oblast vzdělávání dospělých, mládeže či dětí, diakonické služby, evangelizace a působení navenek, kritéria a podmínky pro udílení svátostí, slučování farností, česko-německé vztahy či správcovství majetku apod.). V některých farnostech PRF spolupracuje při tvorbě pastoračního plánu farnosti nebo jej dostává ke schvalování či připomínkování.
- *Pastorační vize farnosti:* V několika málo farnostech se PRF snaží být zároveň jakousi „vizionářskou komunitou" či „týmem pastoračního rozlišování" a pracuje na tvorbě dlouhodobé pastorační vize farnosti (zmapování pastorační situace, pojmenování identity, principů a poslání farnosti, načrtnutí pastorační vize farnosti, stanovení střednědobých pastoračních priorit).

d) Reflexe

Jak už vyplynulo z předchozího zkoumání vize „pastorační rady snů", jen velmi malý počet PRF čerpá při své práci z Písma, církevních dokumentů či jiných odborných studií. Spíše platí, že většinou reflexe probíhají na základě subjektivních názorů, zkušeností a postojů radních uvedených do vzájemného dialogu, případně je do tohoto procesu přizván ještě (různě zjišťovaný) „hlas lidu". V několika málo farnostech našeho vzorku však u tohoto nezastávají a snaží se i o naslouchání určitým teologickým kritériím (např. „jakou měrou to které doporučení povede k šíření Božího království") a snaží se věci vidět v aktuálním kontextu.

V jedné z větších farností pro rozhodování a s ním spojenou pastorační reflexi používají nástroj, který tamější farář nazývá „pastoračním valčíkem", který spočívá v následujících krocích (odpovídajících krokům zmiňovaným i v církevních dokumentech o pastoračních radách):[1643] 1. *vnímat* (popis situace, mít otevřené oči a vnímat, co se děje); 2. *reflektovat* (život kolem nás reflektovat na základě Písma, tradice, odborného vhledu a zkušeností jiných); 3. *navrhovat* (to je ta tvůrčí vrstva, která vyplývá z těch prvních dvou kroků, která zformuluje konkrétní cestu k uskutečnění vize).

e) Spiritualita

Jakou roli při setkáních PRF z našeho vzorku hraje modlitba či spiritualita obecně? V jedné malé farnosti je role modlitby velmi intenzivní tím, že PRF je součástí modlitebního společenství a rozhodování tam prý často nechávají „na vedení Ducha svatého". V sedmi dalších PRF je zvykem modlitbou alespoň začínat, někde i končit (modlitbu vést či ji předem připravit je často úkolem administrátora nebo i některého z členů).

V jednotlivých případech je snaha při setkáních PRF vstupovat do hlubší společné modlitby, především ve smyslu duchovního či pastoračního rozlišování.[1644]

[1643] Srov. část P 1 (č. 5) této dizertace a další, navazující dokumenty.

[1644] Jeden farář o této formě modlitby referoval takto: „Formy, kterými se k tomu rozhodnutí dochází, to nejsou určitě jenom rozhovor, ale taky modlitba, společné prožití formačního dne, kde jsme si blíž a je

P 19.3.6 Vnitřní role členů PRF

Zdá se, že neuralgické body v oblasti vnitřní strukturalizace PRF jsou ve zkoumaných farnostech především dva. Prvním je otázka pojetí role předsedy PRF ve vztahu k ostatním formálním rolím uvnitř rady. Druhým pak je otázka pojetí PRF jakožto „zastupitelstva" versus „týmu", ze kterého pak plyne různé pojetí dalších vnitřních (formálních i neformálních) rolí PRF. Žádná z těchto otázek však, zdá se, není nikde hlouběji teologicky reflektována podobně jako v zahraničních diskusích o PRF.[1645]

a) Předseda a další formální role

Ve většině PRF z našeho vzorku má důležitou roli předseda PRF (tj. farář či administrátor dané farnosti), přičemž se pojetí této role v různých farnostech částečně liší. Jedinou výjimku zde tvoří jedna z menších velkoměstských farností, kde dojíždějící (a ne všech jednání PRF se účastnící) kněz „má víceméně poradní hlas."

Existují PRF, ve kterých předseda sám (či „s pomocí druhých") dělá v podstatě vše: připravuje program jednání, přináší na jednání své otázky a jednání i moderuje, přičemž někdy je navíc i zdůrazněno, že PRF má „pouze poradní roli". V jiných PRF má každý svoji předem domluvenou roli, ve které pak svým dílem přispívá k týmové spolupráci: předseda, místopředseda, sekretář (zapisovatel, tajemník), avšak role faráře tam může být stejně silná jako u těch předchozích. Záleží pak na jeho osobním postoji a stylu vedení, zda je tato silná role vnímána pozitivně (silný vedoucí jasně „úkolující" druhé) nebo spíše negativně („farář má hlavní slovo a někdy je složité ho přesvědčit"). V takovýchto farnostech je pak často konstatováno, že změna administrátora by měla pro PRF velký (někdy „fatální") vliv.

Jsou však i takové PRF, kde se tyto role krystalizují teprve postupně, pod citlivým vedením faráře, který druhým pomáhá rozpoznávat jejich vlastní schopnosti a obdarování, všichni postupně učí spolupracovat na společných úkolech.[1646] Farář je zde pak vnímán spíše jako ten, kdo vede skrze sjednocování, motivaci, doprovázení či uschopňování druhých. V těchto případech je pak častěji konstatováno, že změna administrátora by na takovouto PRF neměla až tak zásadní vliv nebo dokonce PRF očekává, že by mohla vytvořit novému faráři oporu při změně či že by mohla tuto změnu i sama ovlivnit.

b) Zastupitelské versus týmové role

V některých PRF (v našem vzorku jde o devět farností), které zdůrazňují model „zastupitelské skupiny", se pak přirozeně profilují určité role „zodpovědných" za některé oblasti života či služby farnosti nebo za určité skupiny či týmy ve farnosti (jeden z farářů to nazval tak, že to je jakási „obdoba ministerstev"). V této souvislosti jsou zmiňovány např. oblasti jako „liturgický prostor", „liturgická hudba", „květinová výzdoba", „charita", „rodiny", „mládež", „média", „organizace poutí", „přednášky", „úklid", „katecheze", „ministranti", „farní věstník" apod.

---

tam víc prostoru na nějaké ztišení se. Jednak jednotliví členové PRF - je jim doporučovaná jejich osobní cesta, učednictví, život s Krisem, aby ty jejich pohledy byly víc a víc neseny Božím Duchem. A potom i při té společné práci se na to dává důraz - povídáme si i se společně modlíme a všechno chceme dělat z Božího Ducha… působení Božího Ducha bych tady vnímal spíš v takové té vnímavosti, otevřenosti, citlivosti, možná před otevřením nějakého zásadního problému bychom se mohli víc i takhle formálně se ztišit k modlitbě".

[1645] Srov. především diskuse v rámci vývoje pojetí PRF v poslední době v Německu v části 1.3.1 této dizertace.

[1646] Je jasné, že toto často vyžaduje dlouhodobé učení se, jak to vyjadřuje jeden z farářů: „Jak vést PRF, to jsem se pomalu začal učit, až když jsem do toho byl hozen. Dnes, po nějakých třech letech učení se té mé role, jsem došel k závěru, že mojí rolí by mělo být především ‚ztělesňování vize'. Podobně jako vyvolený národ měl při cestě do Zaslíbené země nejen různé proroky a potřeboval i toho Mojžíše jako vůdce, který se ovšem umí dělit o zodpovědnost. Farář je v podstatě zodpovědný za hledání, formulaci a realizaci pastorační vize farnosti. On nese zodpovědnost a ta spočívá v tom, že se snaží neprosazovat své nápady, ale snaží se dojít k nějaké objektivitě, která je důležitá pro farnost jako celek. To znamená, že on by měl být tahounem v hledání té vize, měl by v podstatě tu inspirovat hledání té vize, táhnout ho, ale zároveň společně s PRF rozlišuje a postaví se za toto v posledku společný dílo…"

Ze tří farností bylo referováno, že jsou v PRF navíc přítomni i zástupci jednotlivých bohoslužebných míst či kostelů, avšak v jedné z nich se takto společně ani neschází a řeší se vše individuálně v oněch kostelích po mši.

Zvláště z farností, kde dává PRF důraz na „tematické zodpovědnosti" v duchu PRF jakožto „zastupitelské skupiny", pak však také vycházejí stížnosti na to, že „jednání jsou často rozvleklá a nevěcná, bez konkrétních závěrů", „někdy se zbytečně dlouho jedná o věcech, kterým členové nerozumí" či že se „schůze PRF se staly přehlídkou ztraceného času". Jak to lapidárně a možná s trochou nadsázky vyjádřil jeden kaplan: „Dřív to bejvalo takový divoký... Padaly zajímavé názory, podnětné, členové byli chytří lidé, ale těžko najít konsenzus… Spousta slov, keců, názorů a nic z toho... Práce nikde. Samý kouř a oheň žádný…"

V některých jiných PRF (v našem vzorku výslovně ve dvou farnostech) se naopak tomuto „zastupitelskému" tematizování zodpovědností vědomě snaží vyhnout, protože pak je často velmi ztížena týmová spolupráce na jednom společném úkolu reflexe pastorační situace ve farnosti jako celku (pokud tedy od PRF není očekávána jen zpětná vazba z nejrůznějších koutů farnosti bez nároku na dosažení konsenzu). V jedné z těchto farností jsou pak např. zdůrazněny spíše různé neformální „týmové role" podporující týmovou spolupráci, jako např. „tříbarevný tým" (složený z lidí „reflexivních", akčních" a „intuitivních") nebo snaha o rozvinutí klasických týmových rolí (jako „shánil", „režisér", „předseda", „hasič", „chrlič", „tahoun", „rejpal", „dotahovač" či „specialista").

P 19.3.7 Komunikace mezi PRF a farností

Pro rozvíjení komunikace mezi PRF a celkem farnosti je v mnoha případech podle našich respondentů (podobně jako i podle dřívějších výzkumů v královéhradecké diecézi)[1647] používáno několikero různých způsobů či nástrojů v různé kombinaci.

Nejvíce je ve farnostech našeho vzorku využívána cesta osobních kontaktů mezi členy PRF a ostatními farníky, časté je zveřejňování souhrnu jednání PRF ve farním věstníku, jsou také využívány vývěsky v kostele, ohlášky při mši či webové stránky a osobní komunikace je někde podpořena i komunikací prostřednictvím e-mailu či mobilu.

P 19.4 Reflexe PRF aneb Pastorační rada zítřka

Po načrtnutí souhrnu představ, jaké mají naši respondenti o „pastorační radě snů" (část 2.5.2) a po vylíčení obrazu současné práce jejich PRF (část 2.5.3) nyní shrneme výroky našich respondentů hodnotící tuto současnou práci ve světle jejich vlastních ideálních představ. V základu této části tedy není naše vlastní reflexe či hodnocení, ale souhrnný záznam vlastních reflexí samotných respondentů (podrobnější představený v příloze P 18.4), samozřejmě vnímaný a prezentovaný v kontextu výsledků druhé, kontextové kapitoly této dizertace.

Při prezentaci tohoto souhrnu závěrečných reflexí a hodnocení nejprve představíme, jaká pozitiva a ovoce práce PRF respondenti vnímají, poté se budeme věnovat jejich vnímání negativ či kritických stránek práce PRF, aby vše mohlo vyústit do prezentace návrhů na další rozvoj služby PRF. Nakonec připojíme různé další reflexe, které se do výše uvedených témat nevešly.

P 19.4.1 Pozitiva či ovoce PRF

Poměrně hodně respondentů (celkem 34 z 20 farností, z toho 13 kněží; srov. P 18.4.1) práci své PRF hodnotilo obecně pozitivně nebo zmínilo nějaký konkrétní pozitivní přínos její práce pro farnost. Níže toto ovoce prezentujeme shrnuté do několika kategorií.

- *Spolupráce v pastoraci:* Několikrát bylo v hodnoceních našich respondentů zmíněno pozitivní ovoce služby PRF v oblasti přímé pastorační pomoci či v oblasti týmové

[1647] Srov. také bod d) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003„ v části 2.1 této dizertace.

spolupráce v pastoraci (6 respondentů ze 6 různých farností, až na jednu výjimku všichni faráři). Z nich si někteří na PRF velmi cení její praktické pomoci v pastoraci, jiní vnímají službu PRF spíše jako „podíl" na společném poslání, další pak oceňují také přínos PRF pro týmovou spolupráci ve farnosti.

- *Pastorační konzultace:* Je zajímavé, že mnohem více respondentů z našeho vzorku (celkem 20, včetně některých farářů, ze 13 farností) vnímá jako pozitivní pastoračně-konzultační roli PRF. Ovšem další hlasy k tomu doplňují, že schopnost kvalitní pastorační konzultace uvnitř PRF je otázkou často náročného učení se.
- *Komunikace a iniciace:* Několik málo respondentů (4 ze 3 farností) také oceňuje přínos PRF pro prohloubení a zkvalitnění komunikace uvnitř farnosti, např. „mezi knězem a farností", co se týče „kontaktu s lidmi, s farníky" či ve smyslu „sběru podnětů a šíření informací". Ve dvou případech pak respondenti chválí přínos PRF také v oblasti „iniciace" ostatních farníků do hlubší odpovědnosti za farnost či do konkrétní služby.
- *Kontinuita:* Čtyři respondenti ze tří větších farností pozitivně vnímají roli PRF jakožto „nositelky kontinuity", „udržovatelky tradice" (ve smyslu pokračování živého komunitního pastoračního stylu po odchodu faráře), prostoru pro moudrou „opatrnost" při „radikálnějších změnách" navrhovaných farářem či jako nástroje, který je po ruce novému faráři při jeho poznávání a sžívání se s farností.
- *Zralost a společenství:* Někteří respondenti vnímají jako pozitivní, že členy jejich PRF jsou „lidé zralí", „ochotní obětavě dobrovolnicky sloužit" a „pravidelně se zapojovat", v jedné farnosti si farář chválí „absolventy teologického studia", jinde jsou v PRF „moudří lidé, schopní svojí moudrostí a vhledem řešit nesrovnalosti…" V některých PRF je pak kromě těchto osobních vlastností členů oceňován i rozměr komunitní, kdy celá PRF pak „v neposlední řadě ukazuje na živé společenství" schopné „hlubšího sdílení", „společné modlitby", „vzájemné důvěry a úcty", „spolupráce" a „učednického růstu".
- *Obecně pozitivní hodnocení:* V dalších případech (15 respondentů ze 10 farností) respondenti (včetně 6 farářů) zmiňují pozitivní přínos práce PRF pro farnost obecně, aniž by to dále nějak specifikovali.[1648]

P 19.4.2 Negativa či problémy PRF

O poznání více respondentů (celkem 56 ze 42 farností, z toho 17 kněží; srov. P 18.4.2) než u předchozího souhrnu pozitiv práci své PRF hodnotilo obecně negativně nebo zmínilo nějaký konkrétní negativní jev či problém vyskytující se při práci jejich PRF. Níže tato negativa prezentujeme opět shrnuté do několika kategorií.

- *Přístup a schopnosti členů:* Velmi často naši respondenti zmiňují problémy s přístupem, kvalifikací, schopnostmi, nasazením či možnostmi členů PRF (22 respondentů ze 17

[1648] Jeden z farářů si chválí „pomoc a vytrvalost": „Farní radu máme již přes tři roky. Je velkou pomocí. Jsem vděčen tomuto desetičlennému společenství za pomoc a vytrvalost." Jiný z farářů dokonce konstatuje, že to „bez PRF nejde, kněz nemůže všechno zvládnout sám" a považuje „tento institut za přínosný". Jiný farář: „Jsem rád za existenci naší PR a pastorační pomoc všech členů, kteří ji tvoří i všech ostatních věřících, kteří se chtějí podílet osobně na růstu nás všech." Jeden z kaplanů rozlišuje nástroj PRF jako takový a jeho „praktické použití": „Já vnímám tento nástroj jako takový velmi pozitivně. Jen jeho praktické užití je problematické. Hodně závisí na osobní a duchovní zralosti jeho členů… jinak ten nástroj jako takový je úžasný." Další z farářů pak vnímá pozitivní posuny na dlouhé učednické cestě: „Osobně jsem moc rád, že jsme tuhle cestu podnikli, že jsme tam, kde jsme, určitě tam vidím posun vůči té době, kdy jsme začínali a zdá se mi, že opravdu během těch tří let, co PRF formujeme, tak jak já, i ta rada začala víc sama sobě rozumět a začíná dostávat určitou sebedůvěru a prakticky se začíná té své role tak nějak pomaličku ujímat…" Nejen kněží, ale i někteří členové PRF se o svých radách vyjadřovali obecně pozitivně. Jedna členka si např. libuje, že jejich PRF má docela silný hlas i na místním biskupství: „Naše nová PR zvolení v květnu 2007 požádala v říjnu o jmenování místního administrátora farářem, přesně za měsíc bylo této žádosti vyhověno a za další měsíc bylo k radosti celé farnosti slavnostně biskupem provedeno." Jiný respondent pak konstatuje: „V současné době vidím fungující PRF jako velice důležitou pro život farnosti, zvláště těch větších."

farností). Někdy je náročné vůbec sehnat dostatečný počet členů, případně dostatečný počet takových, kteří by k této službě měli přiměřené časové možnosti. Ale i sami členové PRF si jsou vědomi, že často očekávání není v jejich silách naplnit. Příčiny neaktivity farníků nemusejí však být jen v nedostatku času. Může jít např. o špatnou zkušenost s prací PRF, o osobnostní nezralost, o nedostatečnou formaci či schopnosti či o strach z elitářství.[1649]

- *Přístup a schopnosti faráře:* Podobný počet stížností jako v oblasti přístupu a schopností členů PRF zazněl od respondentů také v oblasti přístupu a schopností předsedy PRF – faráře či administrátora farnosti (23 respondentů z 15 farností). Jsou kněží, kteří mají potřebu se učit (v odpovědích toto přiznání zaznělo od 3 kněží). Jeden z nich např. vidí dokonce nedostatky své PRF jako podmíněné svojí vlastní chybou. Podle dalších respondentů jsou však i takoví kněží, kteří „jsou přesvědčeni, že všemu rozumí nejlépe oni sami a věřící mají jen slepě poslouchat". Častým je také stesk na nezájem administrátora o práci PRF či dokonce na jeho strach z PRF. Někdy je pak tato neschopnost kněze týmově pracovat chápána i jako kulturně podmíněná (zmiňováni jsou kněží z Polska, Slovenska, Španělska). Jiní kněží, jinak velmi oblíbení, jsou prý prostě rádi, „když jim někdo do jejich věcí moc mluví…" nebo aktivitu ostatních zabrzdí neustálým pesimismem. Častěji se pak také míjí to, co od PRF očekávají kněží, s tím, co očekávají její členové či stanovy,[1650] z čehož pak vznikají mnohá zklamání[1651] či pocity manipulace.[1652]
- *Váznoucí vnitřní komunikace:* Poměrně časté (16 respondentů z 10 farností) jsou stížnosti našich respondentů na neohrabaný, neefektivní či zdlouhavý způsob vedení diskusí při setkáních rady. Většinou (ale ne vždy) se to týká farností větších, které se zároveň snaží dodržet dostatečnou „reprezentativnost" členů vůči nejrůznějším skupinám ve farnosti.

[1649] Obecně tento nedostatek nutných dovedností pro práci PRF shrnuje jedna pastorační asistentka z jedné velkých farností: „Na základě své vlastní zkušenosti jsem přesvědčená, že ono výše napsané (tj. týmová práce, konstruktivní kritika, prezentace odlišného názoru i před církevní autoritou, delegování zodpovědnosti kněžím a společné hledání a realizace vize; pozn. autora) my katolíci neumíme, a z toho povstává i fakt, že církev naše milá katolická je bez vize, koncepce a ‚bez šťávy' (doufám však a věřím, že i přesto není bez Ducha svatého :-) - mnoho energie a tvůrčích nápadů se ztrácí, protože je nikdo po nikom nechce (přitom jsem přesvědčená, že by je Pán ochotně dával a že potenciál v lidech tu je veliký)."

[1650] Jeden z farářů z velké farnosti sám zmínil jeden z důvodů, proč PRF je pro něj sice „jedním z článků řízení farnosti, ale ne nejdůležitějším": „Dělali jsme dlouho vizi, ale není to má parketa, takovéto uvažování a hledání je mi vzdálené. Věci musíme řešit operativněji a ve chvíli kdy přicházejí, to farní rada nesplňuje." Zde se, jak se zdá, projevuje rozpor mezi pojetím PRF jakožto „vizionářské komunity" a jakožto „pastoračního týmu".

[1651] Z takovéhoto konfliktního očekávání pak může vzniknout situace jako v následujícím příkladě (v podání pastorační asistentky): „Jsem ráda, že v této farnosti je dán také hlas laikům, ale často to bylo tak, že my jako laici jsme něco tvrdili a farář pak nakonec rozhodl úplně jinak, než jsme se domluvili. To mi bylo líto. Chápu to a taky vím, že mám jisté problémy s podřizováním se církevním autoritám, zvlášť když vidím, že jsou v mnoha věcech slabí, slabší než mnoho laiků. Ale protože vím, jak to ve farnosti funguje, jak aktivně jsou tam laici zapojeni, jak by bez laiků ta farnost vůbec nemohla fungovat, tak jsem byla zklamaná. Protože za tohoto předpokladu bych pak očekávala, že hlas laiků ve farní radě, kteří navíc v té farnosti aktivně pracují, by měl být nejen vyslyšen, ale mělo by se na něj dbát i při konečném rozhodnutí. Buď tedy jsem málo pokorná (to docela určitě) anebo jsem měla představu farní rady jakožto mnohem demokratičtějšího orgánu…"

[1652] Zajímavé je srovnání s trochu odlišným, ale v jádře stejným přístupem faráře z předchozí poznámky (v podání pastoračního asistenta): „Na druhou stranu je pravda, že bývalý farář většinou dovedl pastorační radu ‚ohnout' tím směrem, jakým potřeboval, aniž by se někdo cítil manipulován. Nepamatuji se, že by mezi ženami někdy narazil na výraznější odpor. Mezi muži bylo pár kverulantů (včetně mne), kteří si občas vedli zarputile svou, ale rozhodnutí celku málokdy ovlivnili. Pár lidí v radě měli svá ‚témata', v kterých nějak vybočovali z obecného způsobu myšlení, ale kontroverze se většinou podařilo zahrát do autu. Někdy mě štvalo, že farář, pokud tušil, že by nějaké téma mohlo být citlivé a debata o něm ne příliš podnětná, radši ho na radě vůbec neotvíral a rozhodl po svém."

Váznoucí komunikaci však mohou mít na svědomí i jiné faktory. V jedné PRF z velké farnosti je např. považováno za problém, že tam chybí „odvaha střetnout se nad obtížnými tématy, vydržet napětí“, či v jiné jsou citliví na špatnou komunikaci mezi knězem a celkem PRF.

- *Chybějící pastorační reflexe:* Jen o několika málo PRF bylo referováno, že je jejich práce spojena s hlubší teologickou či pastorační reflexí. Lze předpokládat, že v ostatních PRF s tímto nástrojem buď vůbec nepracují, nebo jej nepovažují za důležitý. Minimálně v sedmi případech je to přímo potvrzeno našimi respondenty,[1653] přičemž tento stav odpovídá i dříve provedeným výzkumům.[1654]
- *Váznoucí vnější komunikace:* Osm respondentů ze sedmi zpravidla větších farností uvádí jako jeden z problémů špatnou úroveň komunikace mezi PRF a farností jako celkem (chybějící zpětná vazba z akcí, malá informovanost farářem, nedostatečná prezentace práce PRF navenek apod.).
- *Nejasné kompetence:* Z odpovědí některých respondentů (celkem 9 z 8 farností) se zdá, že hlavním problémem v oblasti kompetencí PRF není ani tak jejich rozsah, jako spíše nejasnost v jejich interpretaci či v pojetí hlavního poslání rady a z toho vyplývající různá, a tudíž také často si konkurující, očekávání. Někdy poslání či pravomoci nejsou jasné vůbec. Jiným případem může být situace „kompetenčního sporu“ mezi farářem a PRF.[1655] Někteří pak sice volají po rozšíření kompetencí, ale problém vidí v tom, že pro to zatím obecně v církvi není vytvořena vhodná situace.
- *Nerozvinutá spiritualita:* V některých PRF (celkem 7 respondentů ze 6 farností) byl indikován problém nedostatku spirituality či slabého duchovního rozměru při práci rady, což se projevuje např. v „nedostatku duchovního vedení ze strany kněze“, v „příliš malém prostoru pro společnou modlitbu či rozlišování během jednání“, v „pokulhávajícím duchu společenství“ či ve zcela „chybějícím prorockém duchu, který snáze ulpí na osobnosti, než na skupině“.
- *Špatný výběr členů:* S problémy v oblasti výběru členů pro PRF se podle 14 respondentů potýká 9 farností. Kromě konstatování, že často je těžké vůbec někoho pro službu v PRF sehnat, někteří respondenti konstatovali, že již vlastní způsob výběru členů PRF, jak je předepsán v příslušných diecézních stanovách, je nevyhovující, že chybí jasnější kritéria členství v PRF, či že je nedostačující či zcela chybějící příprava budoucích i současných členů PRF pro jejich službu. Někteří pak přímo ukazují na některé konkrétní praktické problémy s uskutečňováním systému voleb doporučeného stanovami (lidé se neznají, farníci jsou voleni podle oblíbenosti, ne podle schopností a darů, přílišná ambicióznost některých kandidátů apod.). V jiných případech se respondentům způsob předepsaný

[1653] Jeden z farářů např. přímo přiznává, že „zvláštní teologická reflexe (v jejich PRF) není.“ Jeden z kaplanů potvrzuje něco podobného, jen trochu důrazněji: „Nějaká pastorační reflexe? Ve světle pramenů, evangelia, dokumentů? Tak to vůbec, ne! Ne, to vůbec ne. Vše se posuzuje na základě subjektivního názoru, ‚chce se mi‘, ‚líbí se mi‘, ‚zdá se mi‘, resp. ‚vím od ostatních, že by toto chtěli‘ apod.“ A třetí z kněží dává najevo, že sice pastorační reflexe zatím chybí, ale nechce se s tím spokojit a časem k ní chce směřovat: „V tuto chvíli slouží naše PRF jako poradní orgán především ve věcech praktického charakteru, není tedy pastoračním v pravém slova smyslu, jak bych si to jednou představoval.“ Další respondenti – členové PRF – pak již jen v různých variantách potvrzují, že v práci PRF chybějící pastoračně-teologická reflexe bude jevem častějším.

[1654] Srov. také bod a) oddílu „Pastorační rady v královéhradecké diecézi před rokem 2003“ v části 2.1 této dizertace.

[1655] Např. farář jedné menší farnosti řekl: „No problém může být, i když u mě to není, že oni chtějí být důležitější od samého papeže… Častokrát to tak může být… Občas je to tak, když nějaká rada má, řekněme… No bylo v jedné farnosti v naší diecézi, kdy členové rady skoro chtěli nařizovat faráři i kdy půjde na záchod…“ Jiný farář střední farnosti z téže diecéze: „V minulém období naší PRF byly velké nesrovnalosti mezi jednotlivými členy… takže to nevedlo k prospěchu farnosti… O některých věcech bylo možné sice jednat, ale furt to tím bylo zastíněný… Pořád chtěli rozhodovat o věcech, do kterých jim, vlastně, do kterých jim nic není…“

stanovami zdá vyhovující, avšak rezervy jsou v jeho naplňování (špatná prezentace kandidátů, organizační nezvládnutí voleb apod.). V případě jiných způsobů výběru zas někteří spatřují nebezpečí, že se kolem faráře shromáždí jen lidé „stejné krevní skupiny“ a radě bude chybět schopnost vidět rozmanitost celé farnosti.

- *Ostatní problémy:* Další problémy v práci PRF zmiňované našimi respondenty pak byly buď rázu kontextového (ateistické prostředí, přestárlá farnost), systémového (žádné metodické vedení z biskupství), metodického (přílišný formalismus) či osobního (malá odvaha střetávat se nad problémy a vydržet napětí apod.).

P 19.4.3 Návrhy na další rozvoj PRF

Níže jsou zachyceny konkrétní návrhy, které naši respondenti zformulovali jako možné či žádané kroky k naplnění jejich vize o „pastorační radě snů“, k překonání současných limitů práce jejich PRF či prostě ke zlepšení současného stavu zhodnoceného v předchozích dvou oddílech této třetí části, věnujících se pozitivům a negativům PRF (podrobněji k těmto návrhům srov. P 18.4.3).

- *Formovat členy PRF a kněze:* Celkem 13 respondentů z 8 farností vidí jako důležitý krok dále formaci (přípravu, vzdělávání, doprovázení) členů PRF. Někteří z těchto i další respondenti (celkem 10 z 9 farností) pak za nezbytný krok pro rozvoj práce PRF považují také formaci či vzdělávání kněží. Tato formace by měla rozvíjet praktické dovednosti jako např. komunikační schopnosti, řízení porad, plánování, analýzu, pastorační reflexi či naslouchání druhým, ale také nabízet duchovní doprovázení a biblicko-teologické vzdělávání. Někteří volají po praktické literatuře uvádějící do práce pastoračních rad. Jeden z farářů pak doporučuje, aby v diecézi bylo pastorační centrum, které bude nabízet trvalou formaci pastoračním radám jako celku, jejím jednotlivým členům i kněžím.[1656]
- *Nabízet pastoračně-organizační poradenství:* K rozvinutí formace členů i předsedů PRF byly také kromě výše uvedených návrhů vysloveny i návrhy vedoucí k intenzivní podpoře „pastoračního poradenství“, „organizačních konzultací“, či „pastorační supervize“,[1657] k systematickému poskytování studijních pomůcek a k iniciaci a podpoře „vzájemné výměny zkušeností“ mezi různými PRF.[1658]
- *Kvalitně moderovat a vyjasnit role:* Jako lék na neplodné a neefektivní diskuse navrhují někteří respondenti lepší schopnost moderace jednání PRF, případně vyjasnění jednotlivých vnitřních rolí v PRF. Někteří přitom volají po „více řádu, rozdělení úkolů a

---

[1656] Tento kněz pak dodává: „Je jasné, že to nejde plošně nařizovat, ale je otázka, jestli by si v diecézi nějaké jádro, které o to má zájem a ochotu, takovou nějakou péči nezasloužilo… Ale možná opravu většina kněží v diecézi už nic chtít nebude a na všechno kašle… No plošně určitě ne, to je o ničem, ale to je tak se vším, když chceš něco solidního udělat, tak to už je jenom o výběru… vybrat lidi, kterým o něco jde, a s těma něco dělat…“

[1657] Jeden z farářů k tomu říká: „Mně nejvíc pomohla ta skutečnost, že jsem do toho procesu byl vhozen a kdykoli jsem požádal kolegu, tak mi byl ochoten pomoci, nebo on sám mě i upozorňoval na věci, o kterých on sám věděl či si jich všimnul. Takže tahle pomoc je pro mě zásadní či klíčová, bez ní bychom určitě dneska nebyli tam, kde jsme… Možná, že bychom vycházeli z nějakých materiálů, které bychom si stáhli někde z internetu, ale ta praktická pomoc někoho, kdo doprovází a sleduje či superviduje ten proces, ta v tom procesu byla nejzásadnější a to bych potřeboval i nadále – tu supervizi toho procesu jako takového. A pokud budou zkušenosti z ostatních PRF a tady další písemný věci, člověk se může inspirovat… Protože třeba to, co tady říkám, ten rozhovor, ten kdyby udělal nějaký jiný farář někde jinde a mě to poskytl, tak asi zase bych z toho něco vyčetl, co by mě inspirovalo či pomohlo.

[1658] Farář z předchozí poznámky pak dodává: „Co je tedy zapotřebí? 1. Především si sehnat supervizora procesu, aby to někdo viděl a doprovázel zvnějšku. 2. Něco si nastudovat a přečíst, poradil bych co. Bylo by dobrá možná vytvořit nějakou ‚kuchařku‘ či manuál pro práci PRF, kde by ty jednotlivé zkušenosti byly popsané… Vím, že jsou farnosti, které hledají nějaké prameny a občas zabrousí na různé weby s pastoračními materiály… Nevím, jak tyhle věci jsou známé… 3. Nasbírat zkušenosti někde, kde ty krůčky už dělají… Přímo to někde prožít. Asi tou nejlepší školou by bylo, kdyby bohoslovci či kaplani mohli přijít do farností, kde nějaký takovýhle proces probíhá, a tam se to naučit… 4. Vytrvale žádat o podporu diecézní pastorační centrum, které by mohlo v diecézi podobné konzultační služby nabízet.“

pravomocí“, jiní po „jasnějším určení rolí“, další po odvaze faráře „svěřovat moderování jednání těm, kteří k tomu mají přiměřené schopnosti“.

- *Rozvinout podporu z biskupství:* Někteří z respondentů vidí jako velmi důležité, aby byla rozvinuta systematická podpora pastoračních rad z příslušného biskupství (a to především prováděná osobně biskupem).
- *Posílit kompetence PRF:* Jiní považují za důležité posílit kompetence PRF, přičemž někteří volají po aktualizaci diecézních stanov pro PRF. Volá se především po jasnějším vymezení poslání PRF, po povinnosti PRF také dbát na pastorační hledisko farní ekonomiky, po omezení zaangažovanosti členů PRF, aby svoji roli zvládali, po větších kompetencích PRF ve správě farnosti, dokonce i po tom, aby PRF „nebyla jen poradním orgánem, ale měla v některých věcech právo rozhodovat či naopak rozhodnutí vetovat.“[1659] Někteří volají po možnosti formát dané PRF přizpůsobovat místním pastoračním podmínkám. Nakonec existují i hlasy, které biskupovi doporučují mnohem více dbát na hlas farníků při ustanovování duchovního správce farnosti.
- *Prohloubit komunikaci a iniciaci:* Další podněty ke krokům směřujícím k rozvoji služby PRF se orientují do oblasti komunikace mezi PRF a farností jako celkem (8 respondentů z 8 farností). Dva respondenti pak doporučují rozvinout snahy o „iniciaci“ více farníků ke spolupráci. PRF jsou např. povzbuzovány, aby reagovaly na místní potřeby, aby se zajímaly o jednotlivé skupiny ve farnosti a měly s nimi osobní vztahy. Existují i návrhy na prohloubení komunikace nad rámec farnosti.
- *Podpořit rozvoj spirituality:* Celkem 12 respondentů z 8 farností ve svých návrzích na další kroky rozvoje PRF uvedli nějaký prvek týkající se rozvoje či posílení spirituality. Kromě několika návrhů k rozšíření času pro společnou i osobní modlitbu při setkáních PRF, k „rozšíření modlitebních forem společného rozlišování“ a obecného volání po „rozvíjení společenství s Pánem“ zde např. zaznělo volání po „duchovním doprovázení“ členů PRF „nejlépe knězem“, ale i po obyčejném „slovu povzbuzení“ od vlastního faráře.
- *Změnit systém výběru členů PRF:* Některé hlasy navrhují různé tvůrčí přístupy k výběru členů PRF, které by se vyhnuly jak nevýhodám klasických kostelních voleb, tak vzniku „farářovy kliky“. Jeden z návrhů jdoucí tímto směrem stojí za kompletní citaci: „Chceme se snažit o moudrý výběr budoucích radních, jak píšeš v přání z posledního mailu, a na podzim bychom rádi uspořádali farní shromáždění, kde by se mělo hovořit o činnosti PRF. Na toto shromáždění by mohlo navázat několik setkání k formaci a rozlišování pro ty, kdo by projevili o činnost PRF zájem a byli by třeba ochotni i k zapojení se do služby v ní. Nakonec by se z těchto zájemců vykrystalizovala kandidátka pro volby do PRF.“ Jednou se dokonce objevila i na naše poměry dosti radikální otázka po vhodnosti nějaké formy finanční či materiální motivace pro práci v PRF.[1660]
- *Ostatní návrhy:* Někteří respondenti doporučují trpělivost, růst v dalších lidských ctnostech a nebát se dělat chyby. Odvahu k tvůrčímu konfliktu pak doporučuje i další respondentka: „Uměli se pohádat i svatí – ideální radu nečekám, přijímám realitu a

[1659] „Například při jednohlasném ‚vyjádření‘ či ‚vyslovení názoru‘ by duchovní správa farnosti ani biskup nesměli konat proti tomuto názoru.“ Podobně i další respondent navrhuje upravit stanovy, aby byla PRF „s voleným předsedou disponujícím jedním hlasem, který rozhoduje jen v případě parity, a se členy, z nichž každý na sebe navazuje určitou část společenství a část odpovědností a úkolů. Z větší části by měla být volená (1 – 2 jmenovaní by stačili). Na PRF je delegována odpovědnost a rozhodovací pravomoci, proto by měla být při rozhodování o obsazení místa faráře rovnocenným partnerem biskupovi. Farářův hlas proti většině by měl být omezen jen na specifické případy. Tedy kroky vedoucí k větší svéprávnosti místní církve. Jednota s obecnou církví by byla zajištěna větším angažmá biskupa např. na úkor ‚svěcení zvonů a varhan‘.“

[1660] „Často se mi zdá, že právě proto, že někteří lidé z farnosti dělají bez nároku na cokoliv dobré a kvalitní dílo, si na rozhodujících místech jejich díla málo považujeme. Kdybychom za jejich práci měli platit, vážili bychom si jí podstatně více. Někdy by peněžní způsob hodnocení ‚něco za něco‘ organizační stránce církve mohl pomoci.“

snažím se následovat Boží plán – souhlasit, když mám souhlasit, jít proti proudu, když to tak cítím. A nebát se… (lidí).“ A na co si dát pozor? „Myslím si, že jestli na něco můžou pastorační rady dojet, je to pocit, že každý z nás má svou pravdu – zatímco je jediná a tu zná Bůh.“

P 19.4.4 Ostatní hodnotící reflexe

V tomto závěrečném oddíle shrneme vše důležité, co nějak hodnotí situaci zkoumaných PRF a nevešlo se to ani do kategorie „návrhů“, ani do kategorií „pozitiv“ a „negativ“ (srov. P 18.4.3).

V komentářích několika respondentů se odráží přesvědčení, že práce PRF je odrazem celkové situace v církvi a mnohé ze zde naznačených problémů budou proto řešitelné na „vyšší rovině systému“. Podobné propojení lze ve zkušenosti některých respondentů konstatovat i mezi prací PRF a Plenárního sněmu.

Někteří pak zdůrazňují, že hodně záleží na prostředí, ve kterém má PRF sloužit. K tomu zajímavý postřeh jednoho z kněží: „Celkově bych na otázku, zda mít či nemít PRF, odpověděl, že spíše ano, ale rozhodně ne vždy, všude a za každou cenu. Koneckonců, nejlepší atmosféru a výsledné plody (požehnání desetinásobného rozmnožení) se nám podařilo vytvořit v jedné atypické malé farnosti na Jilemnicku, kde jsme PRF neměli, a vše jsme řešili buď společně při nedělní eucharistii, nebo při společné modlitbě, jíž se účastnilo 90% strategicky významných členů farnosti.” V některých farnostech je tak otázka práce PRF jistě velmi úzce spojena s hledáním různých alternativních možností duchovní správy.

Někteří respondenti se vyjadřovali i k dalším, s PRF ne přímo souvisejícím celocírkevním tématům (jako např. spolupráci některých kněží s StB), jiné podněty pak zas směřovaly k otázkám rozvoje farní pastorace obecně.

P 20. RŮZNÉ MODELY PASTORAČNÍ TEOLOGICKÉ REFLEXE

P 20.1 TEOLOGICKÁ REFLEXE PODLE ROBERTA KINASTA

Prvním z příkladů mnohých modelů tzv. „teologické reflexe“[1661] přímo či nepřímo vycházejících z modelu „vidět – soudit – jednat“, je model „teologické reflexe“ podle Roberta Kinasta, který zahrnuje následující kroky:[1662]

- Volba konkrétní pastorační zkušenosti
- Popis vybrané pastorační zkušenosti
- Vstup a znovuprožití dané pastorační zkušenosti
- Učení se ve světle této zkušenosti a dalších pramenů
- Realizace nově získaných vhledů v pastorační praxi

P 20.2 METHOD IN MINISTRY PODLE MANŽELŮ WHITEHEADOVÝCH

Další z modelů, který navrhli manželé Whiteheadovi,[1663] je založený na zdůraznění tří „zdrojů naslouchání“ či tří různých „hlasů ve společné konverzaci“ (tradice, kultura a zkušenost), které nutně stojí v centru „naslouchací fáze“ celého reflektivního procesu v oblasti pastorační služby. Tyto hlasy jsou pak, v „reflexivní fázi“ procesu, uvedeny do vzájemného „tvůrčího rozhovoru“, aby bylo nakonec možné hledat konkrétní a realistické „pastorační odpovědi“ v „plánovací fázi“ procesu pastorační reflexe (srov. Obrázek 26).

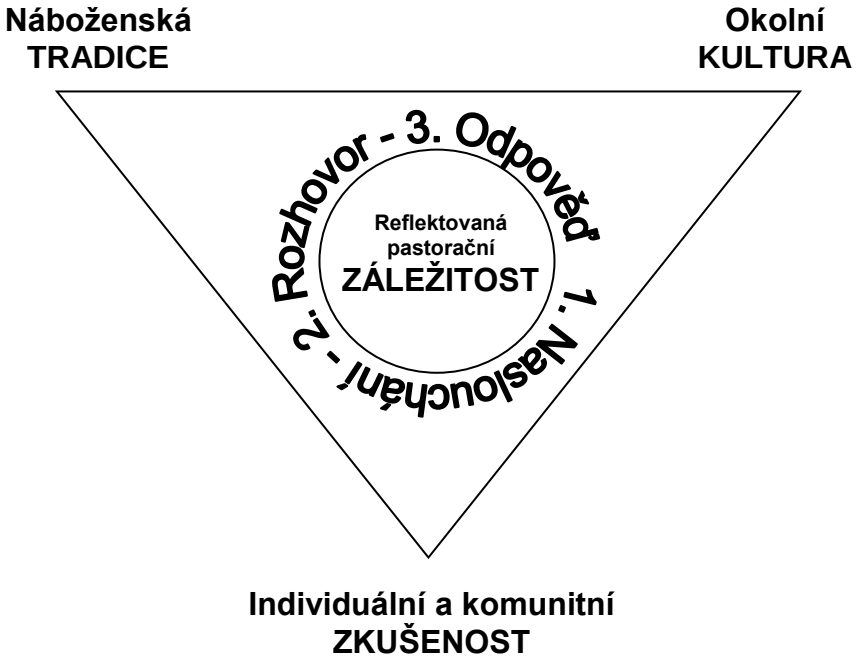

Obrázek 26: Schéma pastorační teologické reflexe podle Whiteheadových

[1661] Srov. např. KINAST Robert L.: What are They Saying about Theological Reflection?, New York – Mahwah, NJ: Paulist Press, 2000 a KILLEN Patricia O’Connell, BEER John de: The Art of Theological Reflection, New York: Crossroad, 1994.

[1662] Srov. KINAST Robert L.: Let the Ministry Teach. A Guide to Theological Reflection, Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1996.

[1663] V anglické literatuře se pro tento praktický přístup k teologické reflexi pastoračních záležitostí používá termín „theological reflection in ministry”. Uvedený diagram vychází z přístupu, který rozvinuli manželé Whiteheadovi ve své knize WHITEHEAD James D., WHITEHEAD Evelyn Eaton: Method in Ministry. Theological Reflection and Christian Ministry, Revised Edition, Franklin, WI: Sheed & Ward, 1995.

P 20.3 SOCIAL ANALYSIS PODLE JOE HOLLANDA A PETERA HENRIOTA

Mnohé přístupy doplňují klasické tři kroky pastorační teologické reflexe ještě krokem čtvrtým, který doplňuje popis konkrétní situace její hlubší organizační či sociální analýzou. Zde je jeden z příkladů, který takto navrhli Joe Holland a Peter Henriot (srov. Obrázek 27):[1664]

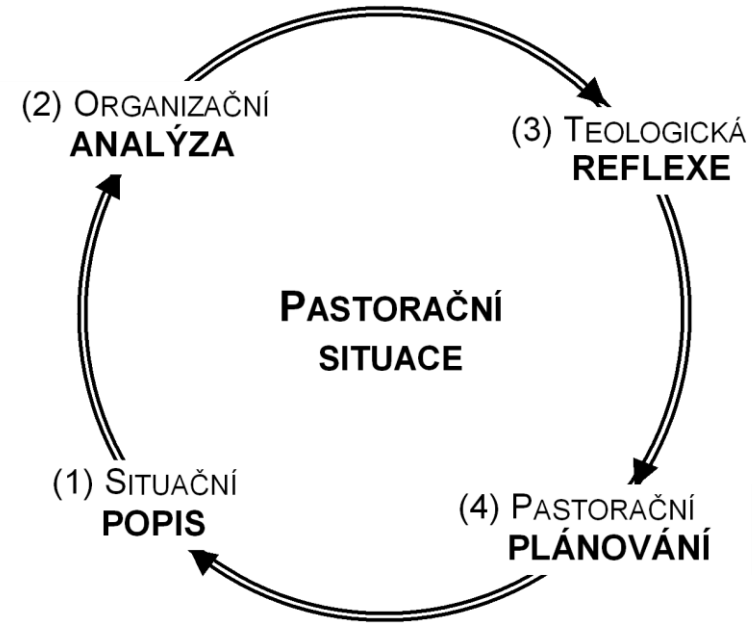

Obrázek 27: Schéma procesu sociální analýzy podle Hollanda a Henriota

P 20.4 KOMPAS PASTORAČNÍ REFLEXE

Níže uvedený kruhový diagram pak představuje určitou myšlenkovou pomůcku pro vedoucí různých služeb ve farnosti či organizátory akcí. Model, používaný v pastorační radě chebské farnosti,[1665] je nesen myšlenkou, že v základu dobrého vedení pastorační či charitativní služby nebo organizace jakékoli akce je vědomí napojení na společné poslání a vizi farnosti jako celku, se kterým pak koresponduje formulace „poslání“ (úkolu) a „vize“ (cíle) té které služby či akce. Model byl inspirování konceptem Williama Easuma zvaným „Strategic Mapping“.[1666]

Kolem tohoto jádra se pak točí praktické kroky na cestě k cíli. V symbolice putování je to nalezení samotné cesty či směru (manažersky řečeno „priority“, tj. na co se budeme zaměřovat především), učinění konkrétních kroků na této cestě (potřebné „nástroje“, tj. jaké konkrétní projekty, akce, úkony apod. jsou potřeba) a obstarání zásob nutných ke zdárné realizaci této cesty (nutné „zdroje“, tj. potřebné finanční, materiální a personální zabezpečení). Obvodová kružnice pak může pomoci k ještě podrobnějšímu uvažování, které plyne z pojmenování si celkového poslání a vize (srov. Obrázek 28):

[1664] Srov. HOLLAND Joe, HENRIOT Peter: Social Analysis. Linking Faith and Justice, Revised and Enlarged Edition, Washington: Orbis Books, 1983.

[1665] Tento model, inspirovaný různými spirituálními, pastoračními i manažerskými přístupy, byl vyvinut v letech 2006 – 2007 rámci pastoračních reflexí v Řk farnosti Cheb autorem této dizertace.

[1666] William Easum model zvaný „Rolling Model of Strategic Mapping“ komentuje takto: „Místo lineárního přístupu tento ‚točící se model‘ funguje právě tak, jak to zaznívá již v jeho názvu: točí se kolem dokola a ti, kteří právě strategicky mapují používají právě tu sekci, kterou právě potřebují, v závislosti na tom, jak cesta postupuje k vyhlédnutému cíli posílení a utvrzení poslání, vize a hodnot v životě společenství a společnosti.“ EASUM William M.: Strategic Mapping, Port Aransas, TX: Easum, Bandy & Associates, 2003, 8; srov. str. 8–11.

CO máme dělat především (strategie), JAK to můžeme uskutečnit (taktika), KDO uskuteční jednotlivé kroky (delegování úkolů), KDY budou jednotlivé kroky realizovány (implementace) a PROČ se to či ono podařilo či nepodařilo (evaluace). Z toho pak opět plyne otázka v dalším kole spirály, na CO je třeba se zaměřit příště či v dalším období atd.

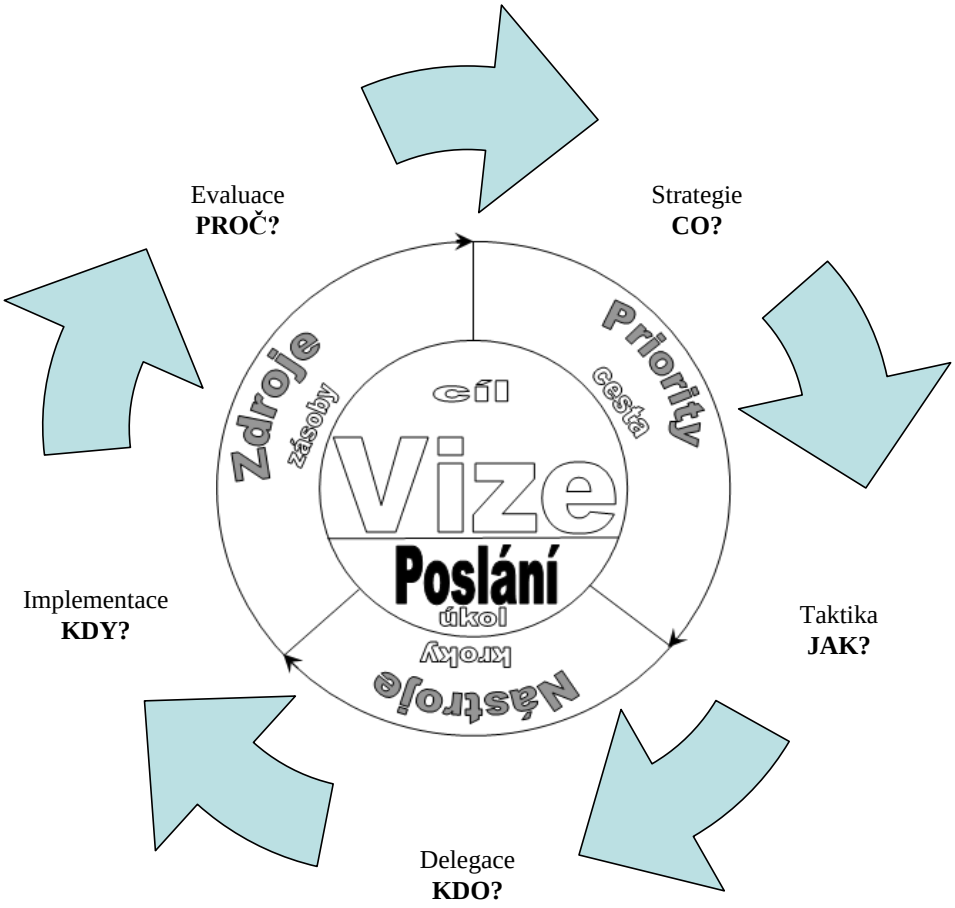

Obrázek 28: Schéma procesu „strategického mapování“ používaného v chebské farnosti

Takto inspirování si pak můžeme na základě pečlivého naslouchání mnohotvárnosti hlasů v našem pastoračním prostoru uprostřed tvůrčího rozhovoru a modlitby klást např. následující klíčové otázky:

- *Situace* (Kde jsme nyní? Z jakých zdrojů života čerpáme?)
- *Poslání* (Kým jsme jako církev? Jakou službu životu od nás očekává Bůh?)
- *Vize* (Kam chceme dojít? Jak bude vypadat naše diecéze za 10 let, když bude naplno žít své poslání uprostřed dnešního světa?)
- *Priority* (Na co se chceme zaměřit? Jaké zdroje života rozvineme v nejbližší době?)
- *Nástroje* (Jak toho dosáhnout? Jak se těmto zdrojům života otevřeme?)
- *Zdroje* (Jaké dary a prostředky k tomu již máme? Co je třeba se naučit, získat či si vyprosit?)

Teprve na základě citlivého, ale důsledného kladení těchto klíčových otázek pak může probíhat vlastní služba doprovázení pastorační proměny či služba „pastoračního rozlišování“.

P 20.5 APPRECIATIVE INQUIRY

Další z těchto modelů vychází z přístupu zvaného Appreciative Inquiry (zkr. AI, dosl. „oceňující zkoumání“),[1667] vyvinutého původně D. L. Cooperriderem[1668] pro komerční účely (srov. také oddíl 4.5.2 v hlavním textu této dizertace), ale velmi zdařile integrovaného i do pastorační praxe.[1669] Tento přístup zdůrazňuje nutnost odkrývat především „zdroje života“ a „pozitivní sny“, navazovat na ně a hledat odvážné cesty k jejich rozvinutí (srov. Obrázek 29):

Obrázek 29: Schéma procesu „Appreciative Inquiry“ – oceňujícího zkoumání[1670]

Za velmi inspirativní pro pastorační praxi lze považovat v předchozím grafu znázorněný čtyřfázový proces používaný v AI (*odkrývání* pozitivního v minulosti i přítomnosti - *snění* o ideální budoucnosti - *navrhování* odpovídajících struktur - *přetváření* do nové podoby), stejně jako důraz na důležitost jazyka a přístupu oceňujícího pozitivní rozměry a

---

[1667] Tento přístup, inspirovaný metodologií pocházející z oblasti organizační změny, je dnes používán v mnoha pastoračních projektech, komunitách i diecézích. Jeho anglický název je do češtiny jednoduše nepřeložitelný (v němčině „Wertschätzende Unternehmensentwicklung“) a ve zkratce znamená způsob zkoumání (*inquiry*) organizace a doprovázení organizační změny, který vyhledává, uznává a oceňuje (*appreciative*) pozitivní a životodárné procesy v minulosti i přítomnosti organizace a hledá cesty, jak na ně navázat, vytvořit jim prostor k životu a podle nich přizpůsobit i formální strukturu organizace.

[1668] Následující graf čtyřech základních kroků Appreciative Inquiry je mírně přizpůsobená verze grafu z COOPERRIDER David L., WHITNEY Diana, STAVROS Jacqueline M. (ed.): Appreciative Inquiry Handbook: The First in a Series of AI Workbooks for Leaders of Change, Bedford Heights, OH: Lakeshore Publishers, 2003, 30.

[1669] Pro aplikaci AI na diecézní poměry, srov. např. jeho uplatnění v diecézi Cleveland, OH, která již po několik let používá AI jako hlavní rámec a celkový přístup k diecéznímu pastoračnímu plánování (srov. Vibrant Parish Life, http://www.dioceseofcleveland.org/vibrantparishlife/vpl_initiative.html); srov. také BRANSON Mark L.: Memories, Hopes, and Conversations. Appreciative Inquiry and Congregational Change, Herndon, Virginia: The Alban Institute, 2004, nebo PADDOCK Susan S.: Appreciative Inquiry in the Catholic Church, Plano, TX: Thin Book Publishing, 2003.

[1670] Graf vytvořen podle COOPERRIDER David: Appreciative Inquiry Handbook, 5, a doplněn podle souvisejících dalších výkladů tamtéž, 6–7.

důvěřujícího jejich síle pro překonání negativních či důraz na vhodnost intenzivní počáteční iniciace procesů změny pomocí organizace co nejvíc zainteresovaných lidí zahrnujícího shromáždění (*Summit AI*) doplněného osobními rozhovory a prací v malých skupinách. Všechny tyto postupy se zdají být velmi vhodné především tam, kde panuje nedůvěra, velký strach ze změny a každá negativní kritika či „diagnostická" analýza situace se považuje za osobní útok či ohrožení tradice.

Za velmi důležitý pro praktickou pastorační reflexi lze také považovat důraz AI na vyváženost *kontinuity* (stability, návaznosti, tradice, respektu k trvalým hodnotám) a *novosti* (otevřenosti novému, experimentování, vnímavosti pro nové potřeby) v citlivém procesu *transformace* (vyvážené zvládání procesu změny). V naší praxi často vnímáme konflikt mezi přílišným či jednostranným důrazem na kontinuitu a přílišným či jednostranným důrazem na novost.

P 20.6 „TROJIČNÍ KOMPAS" CHRISTIANA SCHWARZE

Užitečným nástrojem pro mapování konkrétní situace i pro její následnou reflexi ve světle trinitární perspektivy chápání církve může být model nazvaný jeho autorem Christianem Schwarzem „trojiční kompas".[1671] Tato pomůcka používá symboliku tří barev, které vyjadřují tři různé *způsoby zjevení* v dějinách spásy a jim odpovídající *obrazy církve*, tři základní *tendence lidského života*, tři teologické *proudy v církvi* a tři související *nebezpečí*:

- *Stvořitelská zelená (barva přírody):* zjevení skrze *stvoření* (Stvořitel, Bůh „nad námi", stvoření, spravedlnost, církev jako „Boží lid" či „společnost"), které je společné všem náboženstvím i všem rozumně myslícím lidem (důraz na racionalitu, vědu, dialog se společností, toleranci, politiku, kulturu, moudrost, reformu, sociální spravedlnost či charitu); *reflexivní* tendence zdůrazňující *informaci* (důraz na rozum či hlavu); v církvi tomu odpovídají různé liberální či reformní směry; v izolaci tyto důrazy sklouzávají k nekritickému přejímání všech možných duchovních proudů (synkretismus).
- *Kristovská červená (barva oběti):* zjevení skrze *kříž* (Ježíš, Bůh „mezi námi", vykoupení, pravda, církev jako „tělo Kristovo" či „organizace"), ve kterém nám Bůh jednoznačně ukázal, kým pro nás je a jaká je cesta spásy (důraz na Boží slovo, tradici, etické zásady, vydanost, věrnost, evangelizaci, pastýřskou službu, učednictví, řád či svátosti); *proaktivní* tendence zdůrazňující *aplikaci* (důraz na vůli či ruce); v církvi tomu odpovídají různé konzervativní či tradičně evangelikální směry; v izolaci tyto důrazy sklouzávají k absolutizaci řádu, litery a tradice (fundamentalismus).
- *Duchovní modrá (barva oblohy):* zjevení skrze *zkušenost* (Duch, Bůh „v nás", posvěcení, milost, církev jako „chrám Ducha" či „organizmus") je zaměřeno na to, aby dar, který nám Bůh v Kristu objektivně přinesl, jsme si také byli schopni subjektivně přivlastnit (důraz na zkušenosti, charismata, obnovu, společenství, zmocnění, modlitbu, chvály či víru); *afektivní* tendence zdůrazňující *transformaci* (důraz na city či srdce); v církvi tomu odpovídají různá obnovná hnutí či charismatické a letniční skupiny; v izolaci tyto důrazy sklouzávají k absolutizaci subjektivního prožitku (spiritualismus).

[1671] Srov. SCHWARZ Christian A.: Farbe bekennen mit Natürlicher Gemeinde-entwicklung. Wie kann ich mein Christsein kraftvoll leben und entfalten?, Emmelsbüll: C & P Verlag, 2005; srov. také SCHWARZ Christian A.: Die dreifache Kunst Gott zu erleben. Die befreiende Kraft eines trinitarischen Glaubens, Emmelsbüll: C & P Verlag, 1999; SCHWARZ Christian A.: Die 3 Farben deiner Gaben. Wie jeder Christ seine geistliche Gaben entecken und entfalten kann, Emmelsbüll: C & P Verlag, 2001; SCHWARZ Christian A.: The 3 Colors of Ministry. A trinitarian approach to identifying and developing your spiritual gifts, St. Chales, IL: ChurchSmartResources, 2001; SCHWARZ Christian A.: Natürliche Gemeinde-entwicklung in der katholischen Kirche, Ravensburg: D & D Medien, 2003; dále srov. http://www.ncdnet.org.

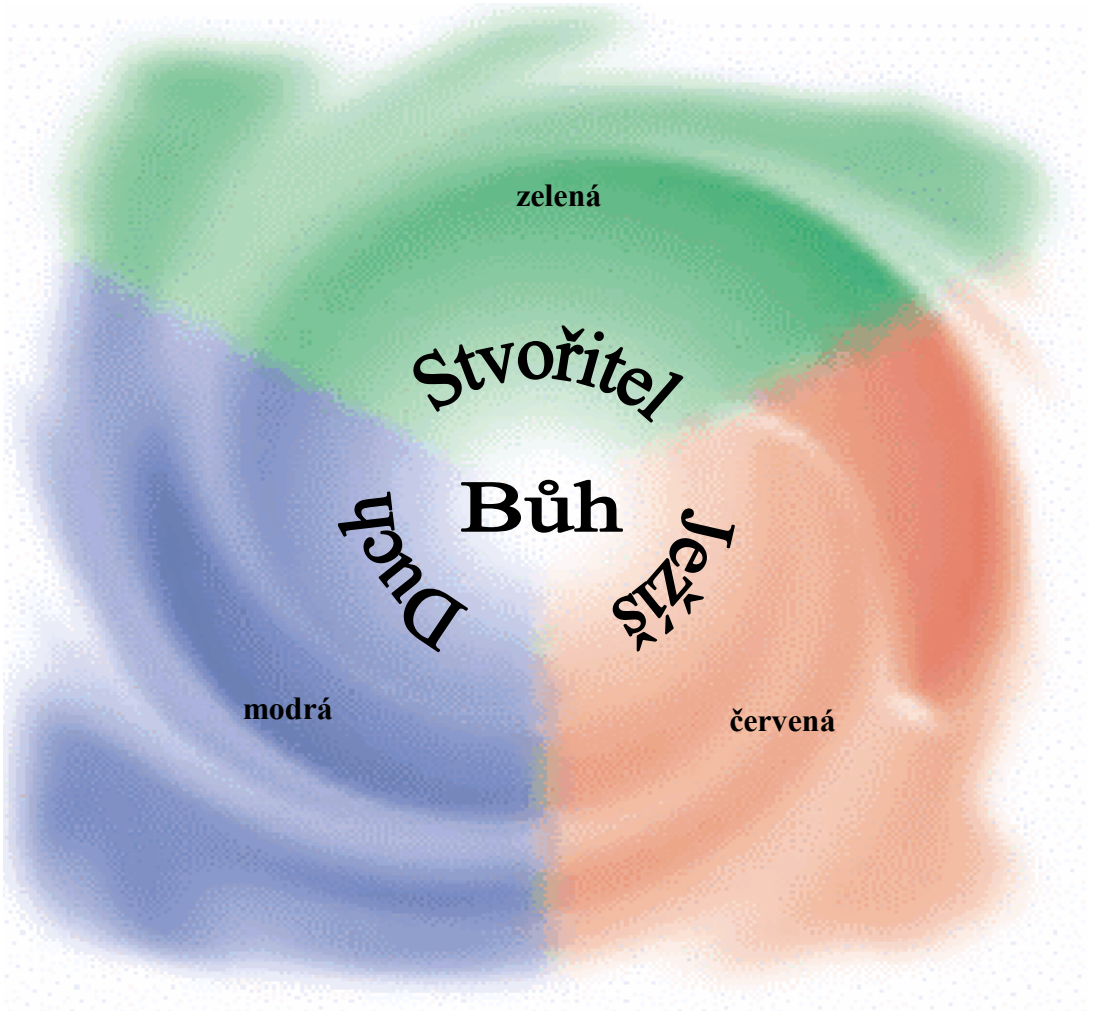

Obrázek 30: „Trojiční kompas“ podle Christiana Schwarze

Podobně jako v Boží Trojici neexistuje nic, co by jedna osoba dělala bez druhých dvou, každý extrémní důraz pouze na jednu či dvě je z dlouhodobého hlediska destruktivní. Jednotliví lidé či různé skupiny, komunity a hnutí v církvi vždy budou samozřejmě v té či oné oblasti mít tendenci zdůrazňovat tu či onu barevnou kombinaci. Avšak církev jako celek je povolána k vyvážené trojiční pestrobarevnosti a jen tak je schopná růstu. Pokud je tedy v běžné farnosti vše zabarveno převážně do modra, červena či zelena, „trojiční kompas“ nám může včas ukázat cestu tím směrem, kde je některá z barev podezřele vybledlá. Aby se i vaše farnost stávala plněji „ikonou Trojice“, měla by s vaší pomocí hledat způsoby, jak právě tuto barvu ve svém praktickém životě, slavení a službě odkrýt či oživit.

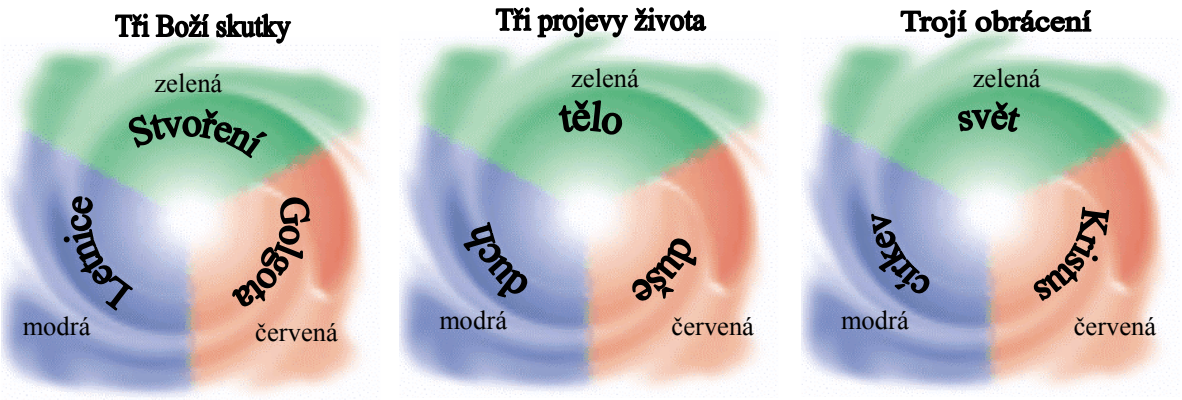

Obrázek 31: Specifické podoby „trojičního kompasu“ – Boží skutky, projevy života, obrácení

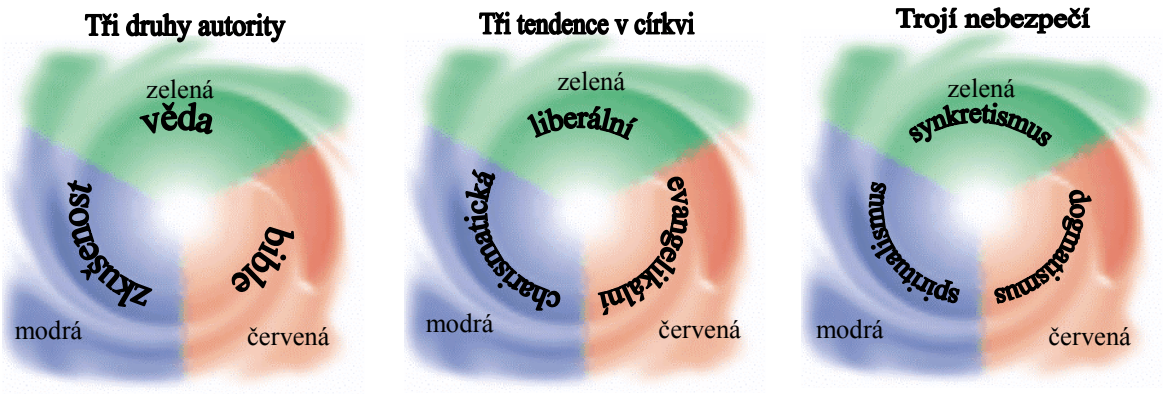

Obrázek 32: Specifické podoby „trojičního kompasu“ – druhy autority, tendence v církvi, nebezpečí

Výše uvedené diagramy nám mohou pomoci reflektovat určité jednostranné důrazy v naší životní či pastorační praxi, v teologii či v církvi obecně. Poslední diagram uvedený níže pak ukazuje specificky tři dimenze naší služby. Podle toho, kde náš osobní či komunitní „kompas“ ukazuje nejslabší stranu, můžeme napřít další pastorační či formační aktivity.

Následující diagram pak představuje tři dimenze služby (zmocnění, vydanost a moudrost) a jejich vztah ke třem barvám modré, červené a zelené. Na vašem vlastním východisku záleží odpověď na otázku, co právě vy nejnutněji potřebujete, abyste ve své oblasti zodpovědnosti mohli být efektivnější. Pro některé křesťany bude největší potřebou otevřít se Božímu zmocnění, pro jiné vydat se více Kristu a nasadit se pro službu lidem a opět pro jiné růst v moudrosti.

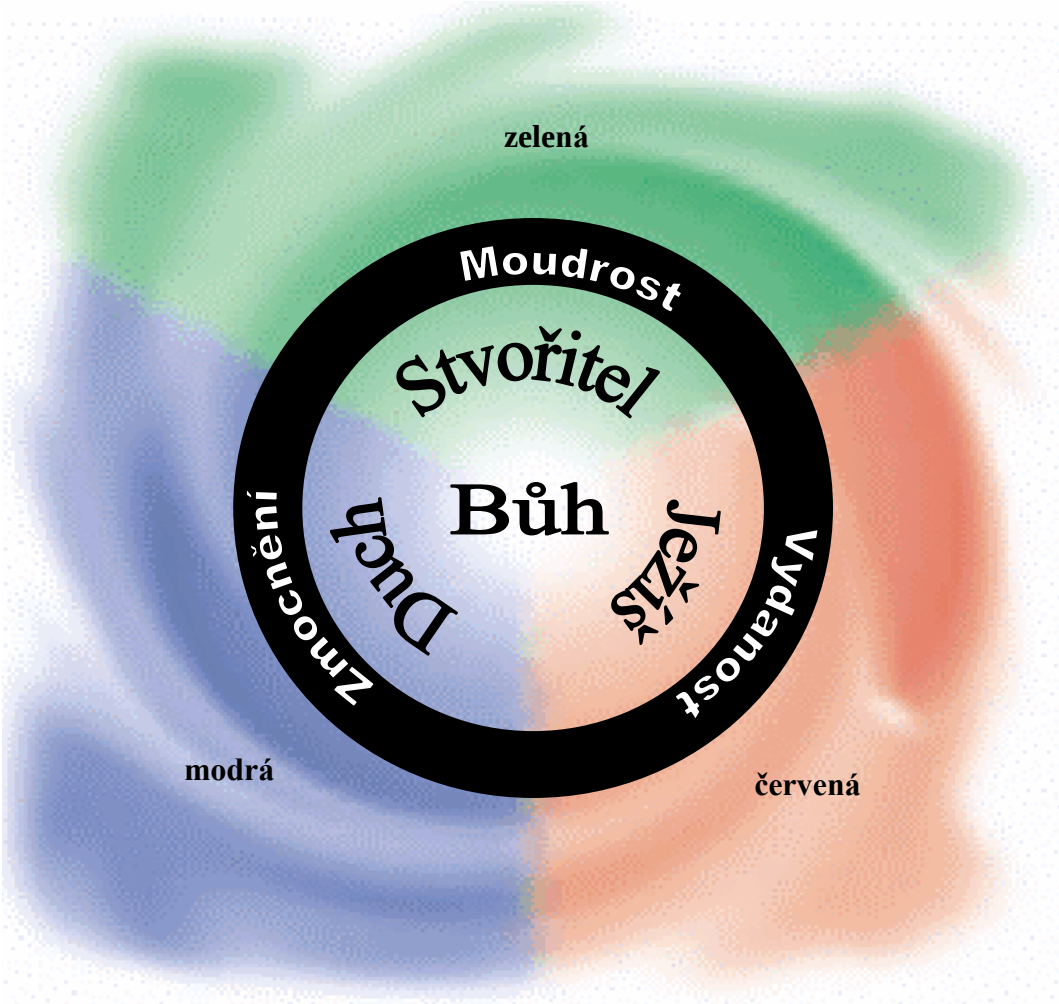

Obrázek 33: „Trojiční kompas“ – tři dimenze služby: moudrost, vydanost, zmocnění

P 20.7 „WORSHIPFULL WORK“ CHARLESE M. OLSENA

Model vyvinutý Charlesem M. Olsenem v rámci projektu Worshipfull Work[1672] spojuje koncepty biblicko-teologické reflexe s duchovním rozlišováním (srov. Obrázek 34):

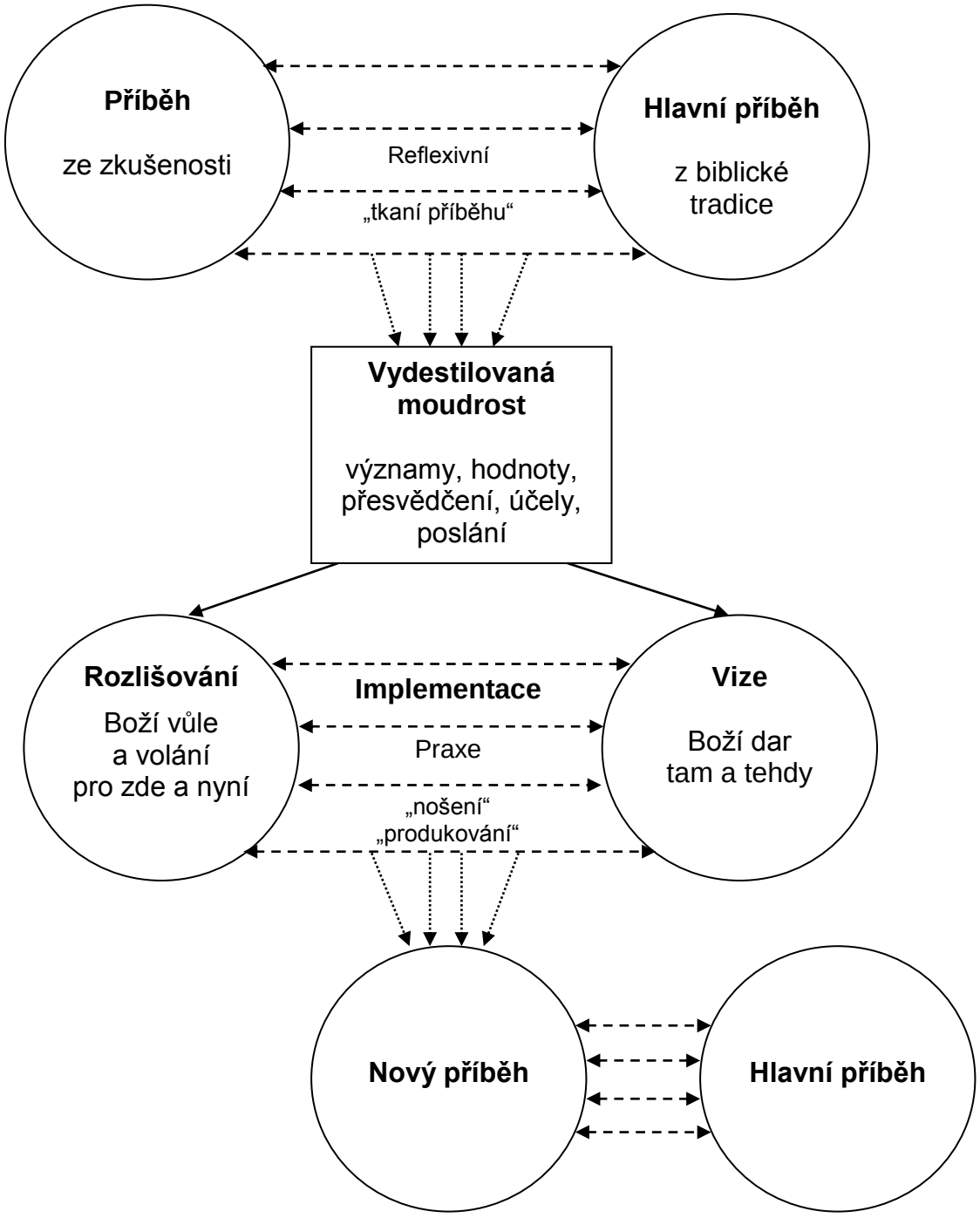

Obrázek 34: Schéma procesu biblicko-teologické reflexe podle Charlese Olsena

Ze vzájemné interakce konkrétního výchozího „příběhu” z pastorační praxe a tomuto příběhu tematicky blízkého „biblického příběhu” je vydestilována („utkána“) „moudrost” (smysl, hodnoty, přesvědčení, účel, poslání), která je pak dále prohlubována skrze „rozlišování” (Boží volání pro „nyní” a „zde”) v interakci s rozvíjením „vize” (Boží dar pro „tam” a „potom”), což „spřádá“ konkrétní „praxi” s důsledky („nošení“ či „produkování“ nově utkaného oděvu) pro utváření „nového příběhu”.

[1672] OLSEN Charles M.: Transforming Church Boards into Communities of Spiritual Leaders, Silver Spring, MD: The Alban Institute, 1995, str. vi.

P 21. SPOLEČNÉ ROZLIŠOVÁNÍ BOŽÍ VŮLE

Zpracováno podle knihy Danny E. Morris & Charles M. Olsen, *Discerning God's Will Together: A Spiritual Practice for the Church*, Bethesda: The Alban Institute, 1997.

A) „VÝBĚR SETBY" (DEFINICE TÉMATU)

1. ZAMĚŘENÍ procesu rozlišování (*framing*): Určení konkrétní otázky či oblasti rozlišování Boží vůle. Záležitosti, které mají být do procesu rozlišování zahrnuty, jsou uspořádány a souhrnně popsány jednoduchým a srozumitelným způsobem.

B) „ORBA A ROZSÉVÁNÍ" (KULTIVACE POSTOJŮ)

2. UZEMNĚNÍ v základních principech (*grounding*): Upřesnění základního vůdčího principu, který bude celý proces rozlišování doprovázet a poskytovat základní hranice. Tento princip je nesen hodnotami, přesvědčením a celkovým posláním dané rozlišující komunity.
3. ODEVZDÁNÍ vlastních preferencí (*shedding*): Odevzdání tíhnutí vlastního já zatíženého předsudky, dřívějšími zkušenostmi, falešnými předpoklady, zaujatostmi a předem danými preferencemi tak, aby rozlišující osoby byly schopné postoje pozitivní indiference a svobodného rozhodování. Je vhodné to prověřit.
4. ZAKOŘENĚNÍ v Písmu a tradici (*rooting*): Napojení se na biblickou zvěst žitou v živé tradici daného církevního společenství a konfrontace, potvrzení, usměrnění či transformace procesu rozlišování biblickými a dalšími duchovními příběhy, obrazy, učením či teologickou reflexí.

C) „TRPĚLIVÁ PÉČE" (DIVERGENTNÍ MYŠLENÍ)

5. NASLOUCHÁNÍ různosti hlasů (*listening*): Vytvoření prostoru pro naslouchání hlasu Božího Ducha, hlasů všech z rozlišující komunity, hlasu společenského a církevního kontextu a hlasů všech, kterých se výsledek procesu rozlišování může jakkoli dotknout. Prostor pro osobní i společné ticho i pro naslouchání odborníkům.
6. ZKOUMÁNÍ různých alternativ (*exploring*): Podpora rozvoje tvůrčí představivosti, která pomůže identifikovat množství různých možných alternativ, způsobů a cest, které leží uvnitř hranic vymezených základním vůdčím principem a jejich prozkoumání.
7. ROZVINUTÍ několika možností (*improving*): Několik vybraných možností či alternativních řešení je podrobněji rozvíjeno a je prohlubován jejich popis, dokud nejsou vylíčeny v co nejlepším světle tak, že je můžeme považovat za součást Božích přání.

D) „SKLIZEŇ ÚRODY" (KONVERGENTNÍ MYŠLENÍ)

8. ZVAŽOVÁNÍ daných možností (*weighing*): Vybrané možnosti jsou reflektovány a zvažovány ve světle vanutí Božího Ducha a předchozích reflexí pomocí různých přístupů k duchovnímu rozlišování postavených na zkušenosti různých duchovních tradic (racionální zkoumání, zkoumání ovoce, zkoumání zdroje myšlenek, Kasiánův test, útěcha a neútěcha, intenzita „vábení" Duchem, biblická imaginace, řízená imaginace…).
9. UZAVŘENÍ procesu rozhodování (*closing*): Proces rozhodování je zde doveden do svého závěru volbou jedné či několika z daných možností, které byly nejjasněji potvrzeny Duchem a základní dynamikou komunitního procesu rozlišování. Jsou doporučeny různé způsoby zjišťování míry konsenzu (souhlas, souhlas s výhradou, výhrady, ale mohu s nimi žít, nepodpora) a možnosti, není-li konsenzu dosaženo (zpřesnění základního principu a orientace, další čas k modlitbě a reflexi, losování, delegování rozhodnutí na skupinu či jednotlivce, většinové hlasování, počítání jen „ano", odložení rozhodnutí).
10. SPOČINUTÍ ve zvoleném rozhodnutí (*resting*): Účastníci procesu rozlišování zde vnímají, zda-li je učiněné rozhodnutí v jejich srdci potvrzováno zkušeností útěchy (pokojné tíhnutí k Bohu) či zpochybňováno zkušeností neútěchy (neklidné odvádění od Boha), a ptají se: „Je naše rozhodnutí Boží vůlí: ničím více, ničím méně, ničím jiným?" Formální rozhodnutí je někdy dobré vyhlásit až po tomto potvrzení, které vyžaduje nějaký čas či odstup.

P 22. SMĚRNICE PRO KOMUNITNÍ ROZLIŠOVÁNÍ

Zpracováno podle CURTISS Victoria G.: Guidelines for Communal Discernment,
Louisville, KY: Presbyterian Peacemaking Program, 2008,
ke stažení na Peace Unity Purity, http://www.hudrivpres.org/upload/docs/curtiss_discernment.pdf.

I. Komunita se shromažďuje v Kristu

Prožití a stvrzení společného povolání v Kristu, podpořené např. studiem Písma, slavením eucharistie, společnou chválou, případně také připomenutím si společného dědictví vyznání víry a způsobu života.

A. Prohlubte společenství

Hlubší osobní poznání se navzájem skrze různé komunitotvorné aktivity (sdílení radostí a starostí, vzájemná modlitba, neformální konverzace a společný odpočinek, odpovídání na předem připravené otázky, *lectio divina*, sdílení pocitů či očekávání…).

B. Potvrďte dohodu

Objasnění a stvrzení přijetí principů procesu rozlišování a rozhodování zahrnující dohodu o hodnotách, přesvědčeních, nadějích a pravidlech jednání (možný obsah dohody: ochota ke shromáždění dostatku informací, zachovávání otevřených možností, ochota vzdát se všech předsudků a bloků, zachování komunitního a modlitebního ducha, ochota strávit delší čas v osobní modlitbě, ochota ke sdílení, pokora, neuspěchanost, rozlišovat preferenci od přesvědčení, otevřenost Božímu vedení, pravidla pro případné hlasování…).

C. Vyjasněte záležitost

Pojmenování konkrétní otázky či záležitosti (dostatečně jasné a stručné, nejlépe písemně). Pojmenování vůdčích principů pro rozlišování, tj. základních objektivních kritérií, podle kterých se rozlišování bude orientovat (srov. Sk 1,21–22 či ignaciánské „k větší slávě Boží“, „co více slouží Božímu království“ apod.).

II. Komunita naslouchá Duchu svatému

A. Odpoutejte se

Osobní i společné vstoupení do vnitřní svobody a otevřenosti pro Ducha svatého, odpoutání se od zatěžujících předsudků, předem hotových mínění, myšlenkových modelů, zaujetí postoje „svaté indiference“, odevzdání očekávání o délce procesu rozlišování i o jeho výsledcích (může být podpořeno jakýmsi širším zpytováním svědomí, společnou bohoslužbou, chválou, vzýváním Ducha, symbolickým psaním vlastních bloků na kartičky a jejich odevzdáním Bohu apod.).

B. Rozjímejte Písmo

Osobní i společné studium biblických textů souvisejících nějak s tématem rozlišování (během osobní přípravy i poté společně, společné *lectio divina*, různé způsoby biblicko-teologické reflexe spojující biblické příběhy s naším osobním příběhem apod.).

C. Sdílejte informace

Shromáždění relevantních informací zahrnujících různé perspektivy (pro větší shromáždění může připravit zvláštní pracovní skupina, vhodná je i písemná forma), které jsou pak v rozlišující komunitě sdíleny, komentovány, osvětlovány dle dotazů účastníků (zahrnuje sdílení obav, nejasností, nových možností, návrhy k modifikacím apod.). Může se kombinovat práce v malých skupinách a v plénu, prokládat chvílemi tiché modlitby či různými technikami podporujícími dialog.

D. Pojmenujte možnosti

Pojmenování a vyprofilování návrhu či různých alternativních návrhů, ke kterým dosavadní sdílení doposud nejjasněji ukazovalo (možno použít např. techniku brainstormingu).

E. Zvažujte možnosti

Porovnávání a zvažování jednotlivých alternativních návrhů ve světle celkového poslání komunity a vůdčích principů, které si komunita stanovila, a ve světle vnitřního vedení jednotlivců Duchem (podpořené časy tiché individuální modlitby reflektující postupně jednotlivé možnosti). To se může dít buď v otevřeném nestrukturovaném dialogu skupiny nebo podle určité pomocné struktury (např. napřed osobní modlitební zvažování a pak komunitní sdílení pouze silných stránek; osobní zvažování a pak sdílení napřed výhod jednotlivých řešení, pak nevýhod; zvažování a pak sdílení nejprve všech negativ, poté zvažování a sdílení všech pozitiv).

III. Komunita se vydává na cestu jako Boží lid

Konsenzus v tomto pojetí neznamená jednohlasnost, ale sdílenou zkušenost Boží přítomnosti pronikající spolupráci skupiny i nakonec nalezené řešení, které je pak všemi přijato jako základ pro další konkrétní kroky.

A. Zvolte směr

Facilitátor „zrcadlí“ vůči skupině konsenzus, který se z dosavadního zvažování postupně vynořuje, např. tím, že vypouští tzv. „pokusné balonky“ (které ovšem může vypustit i někdo jiný), tedy výroky, které stručně sumarizují možné konsenzuálně přijatelné řešení, a komunita indikuje míru podpory (např. skrze volnou konverzaci, naznačení podpory či nepodpory nějakými gesty, případně více diferencovaně skrze metodu „pěti prstů“ či „barevné karty“ (odměřující míru konsenzu) – skupina se předem domluví, jaká „míra“ bude dostačovat, aby mohla být považována za konsenzuální (např. všichni všech 5 prstů – plná podpora, či alespoň 4 prsty – podpora s výhradou).

B. Zůstávejte zkusmo na cestě

Po konstatování konsenzu si skupina nechá nějaký čas, aby s tímto předběžně zvoleným směrem „zkusila žít“; přitom prosí Boha o „potvrzení“ (často formou „útěchy“ či „neútěchy“ prožívané v souvislosti s tímto rozhodnutím).

C. Učiňte formální rozhodnutí

Pokud je zvolená alternativa takto „potvrzena“, je také zaznamenána (případně ještě formálně odhlasována); poznamenány mohou být i případné doprovodné výhrady či s rozhodnutím spojené důležité komentáře.

Pokud skupina nedosáhla konsenzu nebo pokud návrh neobstál v „potvrzení“, je třeba určit další postup (prohloubit vůdčí principy, znovu vstoupit do „svaté indiference“ a celý proces opakovat; prodloužit čas k další reflexi a modlitbě; pojmenovat oblasti, kde shoda nastala; pojmenovat oblasti volající po dalším prozkoumání; pojmenovat záležitosti, které je možné vyřešit později; jmenovat malou skupinu, která záležitost rozhodne; hlasovat prostou či 2/3 většinou; ukončit bez vyřešení…).

P 23. PROCES SPOLEČNÉHO ROZLIŠOVÁNÍ

Cílem společného rozhodování není nějaké demokraticky odhlasované nebo naopak totalitně vynucené rozhodnutí. Jde spíše o to, skutečně před Pánem a ve svých srdcích hledat, do čeho jsou členové skupiny ochotni a schopni společně jít a do čeho ne, a co jim společně i každému z nich přinese větší užitek. Důležitá je zde vzájemná otevřenost členů společenství. Jestliže by se jeho členové nedokázali navzájem akceptovat nebo pokud by nedovedli vyjadřovat své názory, pak by bylo lépe se do společného rozlišování nepouštět. Jeden z možných postupů je následující (možno pružně upravovat dle potřeby):

0. VÝBĚR FACILITÁTORA: Výběr někoho, kdo je schopen řídit proces společného rozhodování, a stanovení pravidel: Proces rozhodování by měl řídit někdo, kdo je schopen spojit společenství dohromady, citlivě jeho členům pomáhat vstupovat do hlubší vnitřní svobody a vzájemného naslouchání a formálně řídit jednotlivé nutné kroky. Předem je třeba stanovit, jak bude naloženo s výsledkem závěrečného hlasování - bude-li automaticky závazným pro celé společenství nebo bude doporučením pro jeho vedoucího apod. (pokud to není právně určeno ve stanovách společenství).

1. SHROMAŽĎOVÁNÍ INFORMACÍ: Jde o navržení a výběr variant, o kterých se budete rozhodovat (často není volba buď - anebo, ale existuje i třetí možnost). Často je třeba v diskusi vůbec objasnit podstatu problému, který se řeší, okolností, které s tím souvisí a důsledků, které má jeho vyřešení či nevyřešení. Zde je třeba také stanovit odpovídající minimální či maximální délku procesu rozlišování (dle závažnosti rozlišované záležitosti a dle vnějších okolností).

2. UJASNĚNÍ NAVRŽENÝCH VARIANT V DISKUSI: Živelně diskutujte o navržených variantách, o všem, co vás k nim napadá, jaké jsou jejich výhody a nevýhody, jaké ve vás vzbuzují pocity apod. Jde o jakési prvotní shromáždění dojmů a postojů, proto je třeba, aby mohlo ve svobodné diskusi zaznít vše (i názory nepohodlné či neobvyklé). Ten, kdo řídí proces, by si měl názory zapisovat a udělat na závěr upřesňující shrnutí variant, o kterých se bude dále rozhodovat.

3. ZAUJETÍ SVOBODNÉHO POSTOJE („indiference"): Na nějaký čas si udělejte tichou chvíli a každý vstupte do rozhodnutí naslouchat ostatním, otevřít jim své srdce a ztratit veškeré své představy o případném výsledku volby či rozhodování. Připomeňte si základní směr a základní povolání vašeho společenství a další postoje, které jsou pro společenství jako celek jasné a nezbytné pro další cestu.

4. VNITŘNÍ NASLOUCHÁNÍ: Každý nyní naslouchá, jak na něj vnitřně působí navržené varianty. Každý z vás se nyní v další tiché modlitbě ptejte Boha, co by vašemu společenství i širší církvi asi přineslo větší užitek, co více odpovídá základnímu povolání. Sledujte své pocity, které hlouběji ve vás vznikají při pomyšlení na jednotlivé varianty. (Nyní již jde o hlubší pocity, než jste byli schopni pojmenovat při první živelné diskusi.) Co ve vás vyvolává souhlas s navrhovanou variantou? Co ve vás vyvolává nesouhlas s ní? Důležitá je zde písemná formulace vlastních promodlených názorů, aby člověk pak v průběhu diskuse nepodléhal vlivům okolí. Každý by měl výsledek shrnout do jasného „jsem pro, protože...", „jsem proti, protože...", či „vidím ve zmíněné oblasti tato pro a tato proti"...

5. SDÍLENÍ A VZÁJEMNÉ NASLOUCHÁNÍ: Každý teď krátce vyjádříte (přečtete), co se v nás při naslouchání dělo a jaké jsou nyní naše pocity při pomyšlení na jednotlivé varianty: Pokojná touha zkusit to i přes vědomí náročnosti? Hluboký nepokoj a obavy? Zvědavost, jaké by to bylo? Zděšení, co si to zase někdo vymyslel? Velká nechuť? ... Jde o vyjádření osobních názorů, nediskutujeme, nepolemizujeme s protikladnými názory, dobře naslouchámе jeden druhému (můžeme si poznamenávat názory ostatních).

6. DALŠÍ VNITŘNÍ NASLOUCHÁNÍ A SDÍLENÍ: Ztište se na dalších několik minut, nechte doznít vše, co jste od druhých slyšeli, zaposlouchejte se hlouběji do jejich pocitů a ptejte se každý sám sebe, jestli slyšené postoje druhých ve vás nevyvolaly nějakou změnu ve vašem vlastním postoji. Znovu si každý písemně zformulujte svá (nová) „pro" a „proti". Znovu potom každý vyjádříte nahlas, k čemu kdo dospěl teď. V této fázi společného rozlišování může být také čas vnitřního naslouchání prodloužen, pokud to okolnosti dovolí, je vhodné odsunout pokračování rozlišování např. na následující den. Tím se vytvoří čas pro osobní modlitbu a hlubší reflexi doposud slyšeného. Při následujícím společném setkání jde o sdílení zkušeností prožitých v modlitbě a v průběhu celého dosavadního rozlišování. Nejde tu už pouze o názory, ale o sdílení vnitřního procesu rozlišování, jeho kladných a záporných prvků. Pro společenství je to dokonalá příležitost k plnějšímu vzájemnému poznání, a tím i porozumění. Je-li společenství velké, je možné se zde rozdělit na menší skupiny, kde se každý může svobodně projevit. Pak se v plénu provede shrnutí. Opět se toto sdílení nesmí zvrtnout do diskuse a polemiky, které pak brání naslouchat druhým a vedou jen k argumentaci pro vlastní již vytvořené názory.
7. ČAS PRO MODLITBU PŘED ZÁVĚREČNÝM ROZHODNUTÍM: V této fázi je důležitá (osobní i společná) modlitba za to, aby se v osobních i společných rozhodnutích nikdo nenechal vést neuspořádanými potřebami a pocity, ale skutečným hledáním Boží vůle. Prosíme o dar Ducha svatého, o dar vnitřní svobody pro každého zvlášť i pro celé společenství.
8. KONSENZUS ČI HLASOVÁNÍ: Celé společné rozlišování může být zakončeno hlasováním. Způsob hlasování (pokud není stanoven závaznou směrnicí společenství - např. stanovy farní rady apod.) si může společenství samo předem stanovit. Hlasování může být jmenovité nebo tajné. Během určeného času ztišení každý napíše svoji odpověď na konkrétně formulovanou otázku. Dle situace se proces rozlišování opakuje, dokud nedojdete k rozhodnutí či k jeho odložení. Hlasování může probíhat např. jedním z následujících způsobů: *1. konsenzuální způsob (princip souhlasu všech - v obzvlášť důležitých případech):* Některou z variant zvolíte pouze tehdy, když se pro ni po několika kolech (tajného či veřejného) hlasování rozhodnete jednohlasně všichni. Pokud žádná z variant nezíská jednohlasý souhlas, rozhodnutí se odloží nebo se v modlitbě, dalším sdílení a vzájemném naslouchání a v opakovaných pokusech setrvává tak dlouho, až se jej dosáhne. Zde je důležité, aby ti, kteří zastávají třeba menšinový názor, ale s hlubokou jistotou, že je to pravá cesta, se nenechali zviklat a vytrvali v něm. Může se stát, že se při postupně prohlubovaném a pročišťovaném procesu rozlišování nakonec většina přikloní k jednomu jedinému původně opačnému hlasu. *2. většinový způsob (princip většiny - v méně důležitých případech či je-li nutné rozhodnout):* Některou z variant zvolíte tehdy, získá-li (třeba po několika kolech hlasování) potřebnou dohodnutou většinu (prostou, nadpoloviční, dvoutřetinovou většinu přítomných či všech členů společenství apod.).
9. PŘIJETÍ KONEČNÉHO ROZHODNUTÍ A JEHO DALŠÍ PROVĚŘENÍ: Výsledky hlasování či konsenzu nemusí ještě samozřejmě znamenat přijetí konečného rozhodnutí v rozlišované záležitosti, ale jistě jsou určitou přípravou na ně. Rozhodnutí samo může vykonat představený společenství. Role výsledků hlasování bude záviset na právních ustanoveních rozlišujícího společenství nebo také na pravidlech, která byla dohodnuta před započetím procesu rozlišování. Je také důležité, aby i ti, kteří měli jiný názor, se pokusili nasadit své síly k realizaci zvolené varianty. Teprve po nějaké době je možné pokusit se hodnotit, jaké toto rozhodnutí nese ovoce, které je potvrzením správnosti rozhodnutí, a podle toho se pro něj dál nasadit či je případně zkorigovat.

P 24. OSNOVA A OBSAH DIECÉZNÍCH SMĚRNIC PRO PRF

V této příloze jako vzor pro případné zpracování v rámci partikulárního práva určité konkrétní diecéze prezentujeme návrh základní osnovy rámcových diecézních směrnic pro službu PRF. Účelem těchto směrnic je poskytnout jednotlivým farnostem základní rámec a klíčové opěrné body pro založení a rozvoj služby jejich PRF zasazené do kontextu dnešní církve a společnosti. Proto příručka kromě předmluvy biskupa (ve které se může odrážet partikulárně-právní závaznost vydávaného dokumentu) obsahuje náčrt vize dnešní církve a společnosti, ve které církev žije, a základní prvky teologie farnosti jako realizace této církve pro určité konkrétní místo. V hlavní části je pak představen profil PRF obsahující základní rámec, ve kterém se musí PRF v té které diecézi pohybovat. Nakonec je připojen vzor, podle kterého by si každá farnost měla zpracovat základní dokument své vlastní PRF.

P 24.1 PŘEDMLUVA ČI DEKRET BISKUPA

Tato část by měla kromě pastýřského povzbuzení biskupa také míru právní závaznosti a účel vydávaného dokumentu. Kromě jiného je zde stanovena nutnost zpracovat na základě těchto diecézních směrnic vlastní základní dokument PRF pro každou farnost, kde má PRF fungovat. V prvních fázích transformačního procesu může být účelem tohoto dokumentu poskytnout nezávazný materiál všem, kteří se jako „pilotní skupiny" chtějí zapojit do jeho experimentální fáze. V závěrečných fázích se pak dokument, příslušně dopracovaný na základě vyhodnocení zpětné vazby z terénu, může stát závazným dokumentem vyhlašujícím nutnost zřízení PRF v každé farnosti na základě kán. 536 CIC.

P 24.2 NAŠE VIZE DNEŠNÍ CÍRKVE A SPOLEČNOSTI

Zde by měly být načrtnuty základní obrysy církve jako „svátosti communia Trojjediného" (které je konstituováno „hierarchicky" i „synodálně" zároveň) a jejího poslání uprostřed dnešní společnosti a kultury.

P 24.3 POSLÁNÍ CÍRKVE V KONTEXTU DIECÉZE A FARNOSTI

Další část věnovaná teologii farnosti by pak měla seznámit s pojetím a posláním diecéze a v ní žijící a sloužící farnosti, které odpovídá výše načrtnuté vizi církve a je kontextualizováno do pastorační situace té které diecéze. Pokud má dotyčná diecéze zformulováno své vlastní pastorační poslání či priority, měly by zde být zmíněné.

P 24.4 PASTORAČNÍ RADA FARNOSTI

Tato hlavní část celého dokumentu by měla obsahovat především následující body. Některé z nich budou zcela či do určité míry upřesněny již v těchto směrnicích, jiné budou upřesněny až při zpracování základního dokumentu PRF v té které farnosti.

- Vyjádření účelu vzniku, identity a poslání PRF
- Začlenění do kontextu nauky církve o PRF
- Hlavní úkol PRF, další související úkoly a oblast působnosti
- Způsoby účasti PRF na tvorbě rozhodnutí
  - oblasti, ve kterých farář rozhoduje společně s PRF na základě konsenzu
  - oblasti, ve kterých se pro rozhodnutí faráře vyžaduje souhlas PRF
  - oblasti, ve kterých PRF musí spolupracovat na přípravě rozhodnutí
  - oblasti, ve kterých si farář musí před rozhodnutím vyžádat vyjádření PRF
  - oblasti, ve kterých musí farář předem PRF informovat o zmýšlených krocích
- Způsob řešení případných konfliktních situací
  - doplnění vstupních informací a odložení tématu na příští setkání
  - žádost o řešení záležitosti v diecézní pastorační radě či o její vyjádření
  - žádost o řešení záležitosti společně s biskupem či s jeho delegátem
- Proces přípravy a vzniku PRF ve farnosti
  - ustavení přípravného týmu
  - nabídka vzdělávacích příležitostí o poslání farnosti a smyslu PRF
  - formulace základního dokumentu PRF v dialogu s farností

  - schválení základního dokumentu biskupem či delegátem DPR
  - organizace procesu rozlišování a výběru členů PRF
- Základní profil PRF společný všem farnostem
  - formální a osobnostní kritéria členství v PRF
  - složení a velikost PRF, otázka reprezentativnosti
  - otázka PRF v členité farnosti či okruhu více farností s jedním farářem
  - délka služebního období, možnost opakování členství a způsob výměny
  - proces rozlišování povolání ke službě v PRF
  - možné způsoby výběru členů PRF
  - způsob formace a podpory členů PRF
- Vnitřní role členů PRF a výběr jejich nositelů
  - všichni členové PRF a jejich role
  - farář jako předseda či prezident PRF
  - mluvčí, místopředseda či moderátor PRF
  - sekretář či zapisovatel a agenda PRF
  - kontaktní osoba pro diecézní tým pastorační podpory PRF
  - přípravný tým PRF a tematické pracovní skupiny
- Rámec běžného pracovního setkání
  - ústřednost modlitby, teologické reflexe a duchovního rozlišování
  - četnost, příprava programu, usnášeníschopnost
  - předsedání, moderování setkání a řízení částí setkání
  - pravidla komunikace, diskuze, dialogu, reflexe, rozlišování a rozhodování
  - vzor pracovního setkání PRF
  - příprava programu setkání a zacházení se zápisy
  - informovanost farnosti o obsahu jednání, vnější komunikace, pastorační zpráva
  - možnosti svolání mimořádného setkání PRF
- Vztah PRF k jiným týmům a orgánům ve farnosti a v diecézi
  - vztah PRF, ekonomické rady farnosti a jejich spolupráce
  - vztah PRF, pastoračních pracovníků a pastoračních týmů ve farnosti
  - vztah PRF s ostatními PRF ve vikariátu či v diecézi
  - vztah PRF a diecézní pastorační rady
  - vztah PRF a diecézního týmu pastorační podpory PRF
  - vztah PRF k univerzální církvi

P 24.5 Osnova, obsah a závaznost základního dokumentu PRF

Osnova základního dokumentu PRF, který je vypracován v každé farnosti „na míru“ tamní pastorační situace a personálních možností, je totožná s osnovou uvedenou v předchozím bodě. Obsahově pak budou některé body – podle instrukcí v těchto směrnicích – lokalizovány. Na tomto místě může být součástí diecézních směrnic určitý vzor pro tento základní dokument, který, pokud by si jej farnost nechtěla dále lokalizovat, by byl funkční ve většině farností diecéze.

Ve svém základním dokumentu PRF si farnost může především upřesnit jedinečný pastorační a společenský kontext své služby a své vlastní poslání, do kterého je služba PRF začleněna. Dále pak mohou být odůvodněné lokální rozdíly v upřesnění způsobů účasti PRF na tvorbě rozhodnutí, ve velikosti PRF, v procesu rozlišování povolání ke službě v PRF a způsobu výběru členů, v pojetí tematických pracovních skupin a v upřesnění typického průběhu pracovního setkání.

Základní dokument PRF je zpracováván v prvních fázích procesu vzniku první PRF přípravným týmem v dialogu s celou farností, pokud již ve farnosti PRF existuje, pak tento dokument podobným způsobem zpracovává tato PRF před začátkem nového služebního období. Zpracovaný návrh dokumentu se poté předkládá buď diecéznímu biskupovi nebo diecézní pastorační radou pověřenému delegátovi ke schválení. Tímto schválením se pak základní dokument PRF spolu s diecézními směrnicemi pro PRF stává právně závazným

dokumentem pro službu PRF v té které farnosti. Každá případná budoucí změna tohoto základního dokumentu bude pak vyžadovat nové schválení. Tento nástroj pak může sloužit nejen ke kontrole, zda základní dokumenty PRF odpovídají diecézním směrnicím, ale také jako zdroj zpětné vazby s možností inspirace pro případnou novelizaci celodiecézních směrnic na základě zkušeností z farností.

P 24.6 PRAKTICKÉ FORMAČNÍ A PRACOVNÍ MATERIÁLY

Diecézní směrnice mohou jako přílohy obsahovat také různé praktické formační a pracovní materiály zaměřené na rozvoj spirituality, znalostí, schopností a dovedností nutných pro službu PRF. Tyto materiály mohou být ovšem vydávány i samostatně (což je výhodnější v případě, že se předpokládá jejich průběžné doplňování a aktualizace). Pokud je zvolen druhý přístup, budou směrnice obsahovat informace, kde a jakým způsobem lze tyto materiály získat (nejspíše na webových stránkách pastoračního oddělení biskupství).

Takovéto materiály mohou být zaměřené např. na následující oblasti či témata:

- Témata prohlubující obecné porozumění dnešní církvi a společnosti
  - Různé přístupy k porozumění dnešní společnosti a postmoderní kultuře
  - Vize církve jako ikony Trojice a její důsledky pro pastorační praxi církve
  - Koncept synodality v dnešní církvi, diecézi a farnosti a jeho důsledky pro PRF
- Témata prohlubující porozumění situace a poslání vlastní farnosti
  - Různé přístupy k naslouchání a porozumění pastorační situaci ve farnosti
  - Proces formulace pastoračního poslání, pastorační vize a pastoračních priorit farnosti
  - Slavení, služba a svědectví jako tři hlavní oblasti poslání farnosti
  - Společenství, spolupráce a svatost jako tři klíčové oblasti růstu farní obce
  - Správa, struktury a správcovství jako tři podpůrné nástroje realizace poslání farnosti
- Témata důležitá pro proces vzniku pastorační rady
  - Účel, poslání a úkoly pastorační rady farnosti
  - Učení církve o pastoračních radách farnosti a jeho teologická reflexe
  - Podněty k organizaci procesu rozlišování povolání ke službě v PRF
  - Pastorační rada farnosti ve vztahu ke správě majetku a ekonomické radě
- Témata rozvíjející schopnosti a dovednosti vnitřní spolupráce v pastorační radě
  - Pět učednických disciplín: osobní povolání, změna smýšlení, hledání cesty, týmová spolupráce, jednota v různosti
  - Modely a způsoby vedení v dnešní farnosti, vertikální, sdílené a týmové vedení
  - Praktické uvedení do pastoračně orientované teologické reflexe
  - Praktické uvedení do pastoračně orientovaného společného duchovního rozlišování
  - Komunikační schopnosti a dovednosti, konstruktivní diskuze a tvůrčí dialog
  - Spiritualita pastorační rady farnosti, učednická spiritualita a spiritualita společenství
  - Kurz týmové spolupráce, rozvoj týmových rolí a otevřenost duchovním darům
  - Podněty k reflexivnímu vyhodnocení průběhu pracovního setkání pastorační rady
  - Inspirace pro přípravu a průběh shromáždění farnosti
  - Biblická témata vhodná pro pravidelnou modlitební reflexi v rámci setkávání PRF

P 24.7 MOŽNOSTI PASTORAČNÍ PODPORY PRO PRF V DIECÉZI

Diecézní směrnice by měly konečně obsahovat také seznam kontaktů nabízejících různé formy formální či neformální podpory, poradenství, supervize či vzdělávání jak pro jednotlivé členy PRF či pro kněze, tak také pro PRF jako celek. Vzhledem k potřebě aktualizace, která může být častější než periodicita vydávání tištěné formy směrnic, by zde také měl být odkaz na webové stránky zaměřené na podporu PRF v diecézi, kde bude možné tento adresář nalézt v aktuálním stavu. Tento seznam může zahrnovat např.:

- Kontaktní osoba diecézního týmu pastorační podpory PRF
- Kontakty na členy diecézní pastorační rady
- Kontakty na mluvčí všech PRF v diecézi
- Kontakty na osoby školené v pastoračním poradenství a supervizi